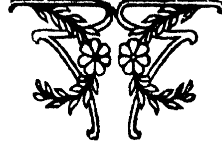
శ్రీరస్తు.

కంబరామాయణము.

పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి.

కంబకవి
కంబరామాయణము

సాహిత్య ప్రచారిణి 3-౨.

శ్రీరామ.

కంబరామాయణము

(ఆంధ్రానువాదము.)

ప్రథమ సంపుటము

(బాలకాండమునుండి కిష్కింధాకాండమువఱకు)

గ్రంథకర్త:

పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి

చిత్తూరు

శ్రీ వేదవ్యాస ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

1950.

మూల్యము 12-8-0.

శ్రీరస్తు.

విజ్ఞప్తి

కంబకవి చరిత్రాదికము.

కంబకవి రాజనరేంద్రుని మునిమనుమఁడగు మూఁడవ కులోత్తుంగుని యాస్థానమున నుండినతఁడు. (ఈ కులోత్తుంగుఁడు విక్రమచోళునికొడుకు. విక్రమచోళుఁడు రాజనరేంద్రుని కొడుకగు రెండవ కులోత్తుంగుని కుమారుఁడు.) కులోత్తుంగుఁడు కంబకవి పాండిత్యమును కవితాచాతుర్యమునువిని యతనిం దనయాస్థానమునకుఁ బిలిపించి కవిచక్రవర్తి బిరుద మొసంగి గౌరవించి విద్యాధికారిగా నుంచుకొనియెను. వీరిది క్రీ. పండ్రెండవ శతాబ్ది నపరభాగము. మొదటి కులోత్తుంగుని కాలమున — అనగా ౯ శతాబ్ది తుదిని ౧౦ శతాబ్ది మొదటను ఉండెనని కొందఱందురు. రాజునుగూర్చి కవి గ్రంథములం దెచ్చటను ఒకవాక్యమైన కానరాకుండుట మిక్కిలి చిత్రము.

కంబకవి తిరువళుందూరున పూజారి (ఉవచ్చ) పనిచేయుచుండిన అనంతుఁడను పుణ్యపురుషునకు జనించెను. వీరిది వేలాళ (కృషికజీవి) కులము. కాళిదాసాది మహాకవుల చరిత్రముల వలెనే కంబకవి చరిత్రమును విస్పష్టముగాఁ దెలియరాదు. చిన్ననాఁడే తలిదండ్రులు గతించుటచే తిరువెణ్ణెయ్‌నల్లూర నుండిన శడైయప్పర్ (జటప్ప) అను నతఁడితనిం బెంచి పెద్దఁజేసి విద్యాబుద్ధులు నేర్పి గొప్పపండితునిగా కవిగా నొనరించెను కావునఁ దనపోషకుని నామము చిరస్థాయియగునట్లు లితఁడు తనరామాయణ మహాకావ్యము నందచ్చటచ్చటఁ జొప్పించెను. ఇతనికుమారుఁడగు అంబికాపతియు మహాకవి.

కంబకవి వాల్మీకి ననుసరించి తనరామాయణమును వ్రాసెను. అది కథానుసరణము మాత్రమేకాని భాషాంతరీకరణము కాదు. వర్ణనలు సంభాషణములు కతపోకడలు సొంతములు. ఇతఁ డుపమలలోను వర్ణనా పద్ధతియందును కాళిదాసుని, శైలిని భక్తిని పోతనను తలఁపించును. సంస్కృతాంధ్రములందు వాడుకలోలేని యత్యద్భుతోపమలు ప్రాపంచిక నిత్యవ్యవహారమున కానవచ్చునవి యిందు లెక్కకు మీఱి కలవు. ద్వితీ చతుఃప్రాసము లితనికి మిక్కిలి యిష్టములు. దశరథుని మిథిలాప్రయాణమును మూఁడు వందల వృత్తములతోఁ బెంచి నాయికా నాయకుల విహారలీలలు పుష్పాపచయము జలక్రీడ మధుపానము మున్నగు విషయముల కవకాశము గల్పించికొని వర్ణించెను. దీనింబట్టియే కాఁబోలు! కంబరామాయణమున నెడతెగని వర్ణనములతో దీర్ఘాతిదీర్ఘమైనదను లోకవ్యవహారము సిద్ధించి యుండనోపు.

ఇందెక్కువ భాగమితఁడు తిరువెణ్ణెయ్‌నల్లూరను కొంతభాగము తిరువత్రియూరను వ్రాసెను. కంబకవి వ్రాసిన దాఱు కాండములే. ఉత్తరకాండమును సాతె కులమునఁ బుట్టిన వాణిదాసుఁడను కవి రచించెను. కంబకవి రామాయణమును పూర్తి గావించిన పిదప శ్రీరంగమునకేగి ఓంకారవిమానమున యోగనిద్రవహించు శ్రీరంగ నాథస్వామిని దర్శించి నమ్మాళ్వారులపై నొక గ్రంథము వ్రాసి యటఁగల మహాపండిత సభలోఁ దన రామాయణమును వినిపించి సభవారి మెప్పువడసెను. అందలి పండిత సభకు రంగమనిపేరు. దానింబట్టియే లోకమున 'రంగమున కెక్కెనా?' అను సామెత రూఢియైనది. సరస్వతి అంతాది (ముక్తపదగ్రస్తము) ఏరెళుపదు (కృషిపై డెబ్బది) అను గ్రంథములు కూడ నితనివే యందురు.

ఇతని కవిత్వము సరసము లలితపదాలంకార యుక్తము అర్థగంభీరము పండితపామరరంజకము భక్తిప్రబోధకము నైనది. శైలి గంగాప్రవాహము ననుకరించును. రసస్ఫోరకముగా వర్ణించుటలో నితఁ డద్వితీయుఁడు. అందులకుం దగిన ఘట్టములు కొన్నిఁటి నితఁడు కథ పోకడకు ననువుగా క్రమవిరుద్ధము విసుగులేకుండు తీరునఁ గల్పించుకొని యున్నాఁడు. చూడుఁడు. రామలక్ష్మణులు కౌశికుని వెంబడించిపోవుచుఁ గాంచినట్లు మిథిలాపురము వర్ణింపఁబడినది. అరణ్యాగమనశ్రమము సీతకుఁ దోఁపకుండునట్లుగా వృక్షపక్షిమృగ నదీనదములు మనోహరముగా రామునిచే వర్ణింపఁబడినవి. హనుమంతుని సీతాన్వేషణ నెపమునను రాముఁడు లక్ష్మణునకుం జూపు నెపమునను లంక వర్ణింపఁబడినది. ఇట్టివే అటనట గొన్నికొన్ని కలవు.

ముఖ్యము లగు మార్పులు.

శ్రీరాముఁడు మిథిలా రాజవీథిలో తమ్మునితో మునితో నేగుచు మేడ మీఁద నుండిన సీతంగాంచుట, సీతయు రాముంగాంచుట, అందుపై వారి యనంగ దశావర్ణనము, దశరథుఁడు దుఃఖావస్థయందు తనకౌర్ధ్వదైహికములు భరతుఁడు చేయ రాదనుటచేఁ బదపడి వసిష్ఠుఁడు శత్రుఘ్నుచేఁ జేయించుట, సీతారామలక్ష్మణు లగస్త్యాశ్రమమునుండి పంచవటికేగుచు మార్గమధ్యమున జటాయువుంగాంచి సంభాషించుట, రావణుఁడు సీతను పర్ణశాలతోడ భూమిని పెల్లగించుకొని పోవుట, సుగ్రీవుఁడు తారను తల్లిగా భావించి గౌరవించుట, విభీషణుఁడు రావణునకు హిరణ్యాకశిపు వధముఁ దెలుపుట, యుద్ధరంగమున విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము, రావణుఁడు రామ లక్ష్మణ శిరోధనువులు గల్పించి చూపి సీతను బెదరించి లోఁగొన యత్నించుటకు మాయగా మాయజనకుని గల్పించి వానిచే భూజాతకు దుర్నీతులు చెప్పించుట లోనగునవి. ఈ కవి సుగ్రీవ విభీషణులకంటె వాలిని రావణుని కుంభకర్ణుని ఎక్కువగా గౌరవించెను.

తెనిఁగింపు.

సంస్కృతకావ్యముల నాంధ్రీకరించుట సులభకార్యము. అందలి పదములు సమాసములు అట్లట్లే తదిప్రత్యయములు చేర్చి యుపయోగించుకొనవచ్చును. అఱవమునుండి యట్లుచేయుటకు వీలులేదు. తెనుఁగు సంస్కృతానుసారిణియైనది. అఱవమట్లుగాక స్వతంత్రించియే యున్నది. రెండును ఒక మాతృకగల ద్రవిడభాషలేయైనను నిత్యవ్యవహారమందుగల పెక్కుపదము లర్థరూప భేదములులేక యున్నను ప్రకృతిప్రత్యయ సంబంధమం దఱవమున స్వాతంత్ర్యమున్నది. మఱియు భాషాభివృద్ధి కవకాశమెక్కువగానున్నది. పదముల నిచ్చవచ్చినట్లనుకూలముగా సృష్టించుకొనవచ్చును. తెనుఁగున నట్టి పద్ధతులు విరివిగాలేవు. అఱవమందలి విశేషణ పద్ధతి వింతగాఁ గానవచ్చును. ఆపద్ధతి నా సహజశైలినిగూడఁ జాలచోట్ల మార్చివైచినది.

‘కంబకవియే పండితుఁడు; కంబకవి యింటి కట్టుకంబముగూడ కవిత్వము చెప్పును; అను నా నుడులకుఁ గారకుఁడైన యిమ్మహాకవి కవిత్వమందలి గొప్పతనమును కొంతవఱకైన నాంధ్రులు గ్రహింపఁగలిగినచో నాపరిశ్రమము సఫలము కాఁగలదు. గ్రంథము గొప్పదిగావునఁ దెలిసియుఁ దెలియకయు దోసఁగులు దొరలియుండవచ్చు. అట్టివి తెలిసి తెలిపినవారికి వినయపూర్వక వందనము లర్పింతును.

ఒక క్రొత్త మార్పు.

ద్రుతము స్వత్వరూపము వహించినపుడు దానిపై వచ్చు పరుషము సరళము కారాదు: ఏలయన స్వత్వమజంతము. దానికి ద్రుతకార్యముంచుట యెట్లు పొసఁగును? కావున నట్టిచోటులను సముచ్చయమగు నువర్ణము మీఁదను సరళాదేశము మానితి.

సహాయులు.

తెనిఁగించునపు డారణ్యకాండమున ఉభయభాషాప్రవీణ శ్రీ అయ్యాదొరాచార్యకవిగారును కిష్కింధాకాండమున విద్వాన్ శ్రీ మునిరత్నపిళ్లగారును నాకెక్కుడుగఁ దోడ్పడిరి. శ్రీ. జి. వెంకటస్వామి నాయఁడుగారును విద్వాన్ శ్రీ సాంబశివపిళ్లగారును శుద్ధప్రతి వ్రాసియిచ్చిరి. మిత్రుల ప్రేరణముచే ‘దక్షిణ’ యనుపేర కృతికర్తృ (నా) జన్మాదికమును శ్రీ నాగసరసింహులు నాయుఁడుగారు వ్రాసిరి. మైసూరు యూనివర్సిటీ ప్రోచాన్సలరుగానున్న డాక్టరు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు నాయందుగల యధిక వాత్సల్యముచే దీనికి అమూల్యమగు పీఠిక వ్రాయుచున్నారు. అది రెండవసంపుటముతోఁ జేర్చి పాఠకులకు సమర్పింతును. ఇట్లు నాకన్నివిధముల ప్రోత్సాహమొసంగిన వీరిమేలు నా జీవితాంతమువఱకు మఱవఁజాలను.

ముద్రణము.

ముద్రణకార్యము పెక్కుచిక్కులకు లోనై ఆతేండ్లు కడచినవి. కాగితములు దొరకక కొంతకాలము, మితిమీఱిన వెలలై కొంతకాలము, అనుకూలసూచనలు తోఁచినపు డార్థిక దుస్థితి. ఇట్లుకాలము కడచిపోవుచుంట గాంచి నాబాల్య మిత్రులు భాషాప్రియులునగు శ్రీ బొమ్మయపల్లి అప్పాసామిపిళ్లగారు నాకంటె నధిక శ్రద్ధగైకొని శ్రమకోర్చి తిరిగి తమ పలుకుబడిని పూర్తిగా నుపయోగించి రాజపోషకులను పోషకులను ప్రోత్సాహకులను చందాదారులను చేర్చి ధనము ప్రోవుచేసి ముద్రణ వ్యయమునకొసఁగి ముద్రితగ్రంథమును కన్నులఁగాంచ దీక్షగొని ప్రథమ సంపుటము పూర్తిగావించి యొక మహాయజ్ఞము నెఱవేర్చిన ట్లానందమందినారు. అట్టి సుహృద్రత్నమగు శ్రీఅప్పాసామిపిళ్లగారికిని వారికితోడు పాటుగా కార్యక్లేశమునసహించి ముద్రిత గ్రంథమును కనులఁజూడఁగోరిన భారతపౌరాణికులు శ్రీ తిరువేంగడ పిళ్లగారికిని ఆనందాశ్రమస్థాపకులగు శ్రీ శాంతానంద స్వాములవారికిని గాండ్లపల్లి రామకృష్ణారెడ్డిగారికిని ఎత్తిపల్లి గ్రామస్థులు శ్రీపుల్లూరి నారాయణసామిరెడ్డిగారికిని కాణిపాకుపట్నం శ్రీ లోకనాథపిళ్ల B. A. గారికిని తక్కినమిత్రులకును రాజపోషకులకు, పోషకులకు, ప్రోత్సాహకులకు నేతత్కథానాయకుఁడు నిష్టదైవమునగు శ్రీ కోదండరామచంద్రుం డిత్తోధికాయు రారోగ్య భోగభాగ్యము లొసంగుఁగాక.

ముద్రణభారము నాకొలఁదికి మీఱినదని యెఱిఁగి తమ యౌదార్యము ప్రేమతోఁజూపి ధనసాహాయ్యము చేసిన గణ్యులు.

మ హా రా జ పో ష కు లు.

శ్రీ శ్రీ ముద్దుబంగారి శేషాచలపతిరాజులుంగారు, జమీందారు, బంగారిపాళెం.	...	216_0_0
శ్రీ శ్రీ రాజా సుగుటూరు ఇమ్మడి వీరబసవ చిక్కరాయ యశోవంత బహద్దరు జమీందారువారు, పుంగనూరు	...	250_0_0

116 రూ. ఒసఁగిన రాజపోషకులు.

శ్రీ T. మునిస్వామినాయఁడుగారు, మోటకాంపల్లి, కొత్తకోట.
,, N. చెంగల్‌రెడ్డిగారు, మండీ, పాకాల.
,, P. వెంకటరెడ్డిగారు, తుంబకుప్పం.
,, G. వెంగమనాయఁడుగారు, నలవెంగనపల్లి.
,, మద్దూరి వెంకటరామయ్యగారు, పురోహితులు, పుల్లూరు.
,, రామస్వామిరెడ్డిగారు, కొత్తకోట.

శ్రీ N. P. వెంకటకృష్ణయ్యనాయఁడుగారు, చిత్తూరు.
,, N. P. చెంగల్రాయనాయఁడుగారు, డిస్ట్రిక్టుబోర్డుప్రెసిడెంటు, చిత్తూరు.
,, మణియం శ్రీనివాసులు నాయఁడుగారు, నలగాంపల్లి.
,, మునిస్వామిరెడ్డిగారు, మొట్టుకూరు.
,, K. గోవిందరెడ్డిగారు, కల్లూరుపల్లి.
,, మణియం గోవిందరెడ్డిగారు, నల్లంగాడు.
,, V. శేషాచలమునాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
,, మణియం చెంగల్‌రెడ్డిగారు, గుండ్లకట్టమంచి.

ఏఁబది రూపిక లొసఁగిన పోషకులు.

శ్రీ B. L. నరసింహులు నాయఁడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
,, Y, మొగిలిరెడ్డిగారు, దండువారిపల్లి.
,, మునిమాదిరెడ్డిగారు, నల్లంగాడు.
,, B. గోవిందరెడ్డిగారు, బుడితిరెడ్డిపల్లి.
,, B. వరదారెడ్డిగారు, మత్యం.
,, B. C. మునిసామిరెడ్డిగారు, మత్యం.
,, K. వెంకటమునిసామినాయఁడుగారు, మండీ, చిత్తూరు.
,, P. చిన్నమరెడ్డిగారు, పెరియంబాడి.
,, P. రామకృష్ణారెడ్డిగారు, గాండ్లపల్లి.
,, P. మునిరెడ్డిగారు, కాశీపల్లి.
,, T. మునిరత్నంరెడ్డిగారు, తుంబలవారిపల్లి.
,, T. చిన్నికృష్ణారెడ్డిగారు, తుంబలవారిపల్లి.
,, M. గురుమూర్తిరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
,, P. రామారెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
,, P. వెంకటరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
,, P. రాఘవరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
శ్రీ ఆనందాశ్రమ భక్తులు, ఎత్తేపల్లి.
,, V. సుబ్బానాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
,, చ. సుబ్బానాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
,, P. నారాయణరెడ్డిగారు, పల్లెచెఱువు.
,, P. శంకరరెడ్డిగారు, పల్లెచెఱువు.

ఇరువదియైదు రూపకల మున్నుగ నొసంగిన ప్రోత్సాహకులు

శ్రీ J. మునసామిరెడ్డిగారు, కల్లూరుపల్లి.
,, K. సుబ్బారెడ్డిగారు. కల్లూరుపల్లి.
,, P. సుబ్బారెడ్డిగారు, మహాసముద్రం.
,, మణియం. కుప్పిరెడ్డిగారు, మహాసముద్రం.
,, B. పాపానాయఁడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
,, B. కస్తూరినాయఁడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
,, M. K. రామిరెడ్డిగారు, తుంబకుప్పం.
,, K. బాలకృష్ణపిళ్లగారు, గాజులపల్లి.
,, V. నాగమనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
,, V. చిన్న బోజయ్యనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
,, V. సీనయ్యనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
,, K. నల్లయ్యనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
,, మణియం. గోవిందరెడ్డిగారు, అరగొండ.
,, B. మునిరత్నంరెడ్డిగారు, ఎగువమత్యం.
,, కొ. వెంకటపెరుమాళ్లురెడ్డిగారు, ఎగువమత్యం
,, K. దొరసామిరెడ్డిగారు, ఎగువమత్యం.
,, భాస్కరరెడ్డిగారు, ఎగువమత్యం.
,, K. దొరసామిరెడ్డిగారు, ఎగువమత్యం.
,, వ. లింగమనాయఁడుగారు, ముట్టుకూరు.
,, B. చెంగల్‌రెడ్డిగారు, మత్యం
,, M. సుబ్బారెడ్డిగారు, మత్యం.
,, B. చిన్నవరదారెడ్డిగారు, మత్యం.
,, A. రామచంద్రారెడ్డిగారు, మత్యం
,, K. మురుగేశముదలిగారు, మురుకంబట్టు.
,, మునిరెడ్డిగారు, వావిల్‌తోట.
,, V. బాలకృష్ణారెడ్డిగారు, V. M. వావిల్‌తోట.
,, P. శ్రీరాములురెడ్డిగారు, వావిల్‌తోట.
,, T. రామకృష్ణారెడ్డిగారు, తలుపులపల్లి.
,, T. రామచంద్రారెడ్డిగారు, తలుపులపల్లి.
,, P. రామలింగారెడ్డిగారు, కాశీపల్లి.
,, K. S. అణ్ణామలైపిళ్లగారు, గొండ్లపల్లి.

శ్రీ P. విశ్వనాథరెడ్డిగారు, ఎత్తైపల్లి.

,, మారం. చిన్నమునసామిరెడ్డిగారు, పుల్లూరు.

,, ముప్పూరి మునసామిగారు, పుల్లూరు.

,, సుబ్బరాజుగారు, డ్రిల్ మాస్టరు, అరగొండ.

,, K. సత్యనారాయణమూర్తిగారు, B.A., B.Ed., హెడ్మాస్టరు,
B. H. School, Puttur.

,, S. రాజగోపాలనాయఁడుగారు, పాకాల.

,, M. లక్ష్మయ్యనాయఁడుగారు, పాకాల.

,, N. రంగయ్యనాయఁడుగారు, పాకాల.

,, R. కృష్ణయ్యనాయఁడుగారు, పాకాల.

,, M. రంగయ్యనాయఁడుగారు, పాకాల

,, కరణం మునిరత్నపిళ్లగారు, మొగిలివెంకటగిరి.

,, అరుణామలై రెడ్డిగారు, చెర్లోపల్లి.

,, మణియం మునిరెడ్డిగారు, తొడతర.

,, మణియం వెంకట్రామారెడ్డిగారు, మల్లకుంట.

,, K. మునసామిరెడ్డిగారు, కట్టకిందపల్లి.

,, రంగారెడ్డిగారు, కట్టకిందపల్లి.

,, కరణం సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.

,, కరణం నాగరత్నపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.

,, కరణం నాగరత్నపిళ్లగారు, పుత్తూరు.

,, పెద్దబ్బనాయఁడుగారు, మోదుగులపల్లి.

,, మణియం రామలింగారెడ్డిగారు, పాటూరు.

,, డాక్టరు రామస్వామిరెడ్డిగారు, చిత్తూరు.

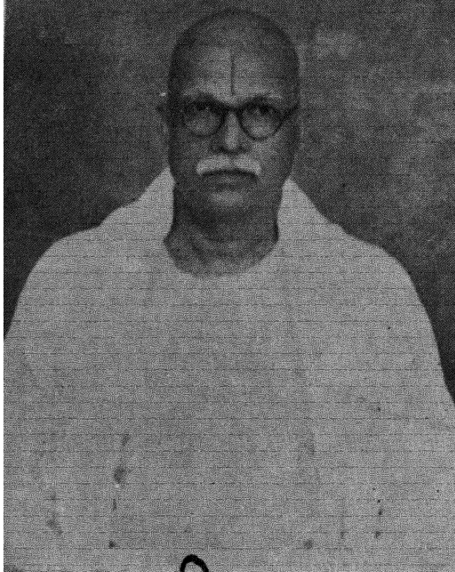
మఱియు వాగ్దానముచేసినవారు కొందఱు గలరు. వారిపేరులు రెండవసంపుటమున ప్రకటింతును. వీరికెల్లరకును కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనములతో నీప్రథమ సంపుటము సమర్పించుచు త్వరలోనే తక్కిన రెండవసంపుటమును అందఁజేయుదు నని విన్నవించుచున్నాఁడను.

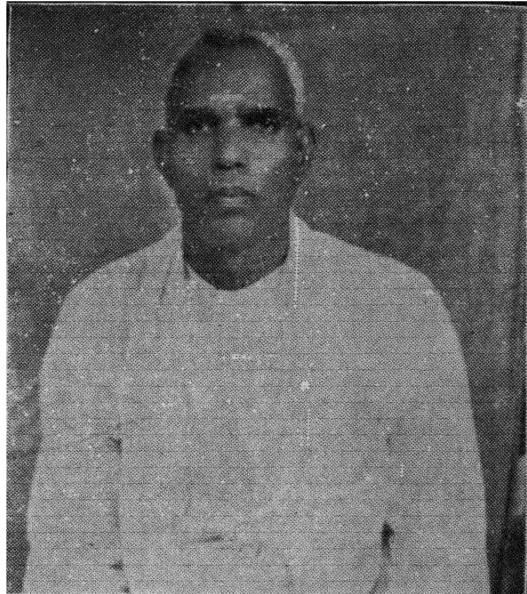
ఇట్లు,
సుజన విధేయుఁడు,
శ్రీ రా ము లు రె డ్డి.

క్రింది సవరణల్ను ముందుగ గ్రంథమందు గావించుకొని మఱి చదువ జదువరులు ప్రార్థితులు.

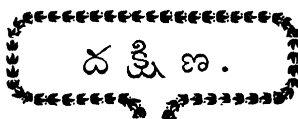
పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౭	౨౯	వచించు	వసించు	౧౯౪	౩	తమకు	దండి
౨౪	౨౩	గ్రవాద్య	గ్రవ్యాద	౨౦౬	౧	౨	౬
౨౫	౧౫	రాజ్యాబు	రాజ్యంబు	౨౪౨	౧౬	ణవి	ణీవి
౨౭	౨౨	పజ్జలంబు	పజ్జలజాబు	౨౪౫	౨	నొసగఁ	నొసఁగ
౩౦	౧	పోన	పోవ	౨౯౪	౨౫	మంజిలి	మంజలి
౩౮	౧౫	౨౬	౬౬	౩౦౨	౧౩	నీరుగ	నీఱుగ
౪౦	౩౦	సత్పురుష!	సత్పురుష	౩౦౩	౮	రండనును	రండనుచు
౪౯	౧౪	దయ్యోఁ	దయ్యో	౩౦౭	౯	బందువఁ	బందునఁ
౬౩	౮	యహ్వాల	యహాల్య	౩౧౬	౧౪	కుఁడు నే	కుండు నే
౬౬	౩	వస్త్రముల్	వస్త్రములుఁ	౩౨౬	౨౨	హ్రాష్ట	దార్ఢ్య
౬౮	౨౮	సిత	సీత	౩౨౭	౫	దోర్మ్రల	దోర్వ్రల
౬౯	౨౧	క్రొంవిరి	క్రొవ్విరి	౩౩౦	౨౭	హొమ	హేమ
౭౯	౨౩	మొగమ్మ్రను	మొగమ్మ్రలు	౩౩౭	౨	వాతఁడు	నాతఁడు
౮౭	౫	బొంద	బొంద	౩౩౮	౧౨	మదంబుస	మదంబున
౯౩	౧౯	ఝుర	ఝుర	౩౪౫	౫	యొని	యేని
౯౪	౬	రొుద	రొంద	౩౪౬	౩	డండ్రము	దండము
౯౬	౨౭	సిర్ఝర	నిర్ఝర	,,	౧౯	ప్రతివ్రతా	పతివ్రతా
౧౧౨	౧౨	నిర్ఘరిణి	నిర్ఝరిణి	౩౫౪	౨౭	రమ్మ్ర	రమ్మ్ర
౧౧౩	౨౮	గడలిఁ	గడ్డలిం	౩౫౭	౧౮	కోఱలు	కోఱల
౧౧౭	౧౬	నొౕద	నొంద	౩౬౪	౨	లక్షణు	లక్ష్మణు
౧౧౯	౧౪	బైనవైచి	బైనవైచి	౩౮౯	౨౮	దెల్ఫుఁడు	దెల్పుఁడు
,,	౨౨	త్రోవలలో	త్రోవల	౪౦౦	౯	నవధామతిని	నవధానమతి
౧౨౬	౨	రాముసందు	యశముసందు	౪౧౯	౧౧	ఁబట్టుచుఁ బట్టు	దాఁటుచుము
౧౩౦	౪	సజ్జ	సబ్జ			వీడుచుఁ	ప్పిపోటులఁ
,,	౨౨	పూర్తిగ	పూర్తిగా	౪౩౨	౩౦	కేగి	కేగి
౧౩౬	౨౬	నరుణు	అరుణు	౪౩౪	౮	నరజూఁప	ధరఁజూప
౧౪౨	౧౩	ఇరువుఱు	ఇరువురు	౪౩౯	౩౦	వసుథ	వసుధ
౧౪౬	౨౯	జానితొ	జానితో	౪౫౧	౮	జాకురి	జ్జాంకురి
౧౫౭	౨౫	మణులతొ	మణులతో	౪౭౮	౧౩	వెన్మ్ర	వెన్న
౧౫౯	౨౬	మేలల్సుపు	మేల్సలుపు	౪౮౧	౨౬	నిర్ఘరంబు	నిర్ఝరంబు
౧౬౨	౨౬	గోరఁద	గోరద	౪౮౨	౩౦	మేతు	మేరు

క. అప్పాసామిపిళ్ల,
బొమ్మయపల్లి.

శ్రీ

దక్షిణ.

౧

ఉ॥ శ్రీమ దనంత కోటి గుణ ♦ సేవితుఁ డర్యమ వంశ సింధు పూ
ర్ణామృత ధాముఁ డుజ్జ్వల శ ♦ రాసన ధారుఁడు ప్రావృ డంబుద
శ్యాముఁడు జానకీ రమణుఁ ♦ డౌ రఘురామ నృపుండు మద్గురు
స్వామి కభీష్ట సంపద లొ ♦ సంగి కృపామతిఁ బ్రోచుఁ గావుతన్.

౨

తే॥ ప్రకృతి కల్యాణ మంటప ♦ ప్రాక్క వాట, మందు పవడాలు పండు పు ♦ ణ్యంపువేళఁ
జిలిపిచిలుకలుగానము ♦ ల్సేయునాదు, తెలుఁగువనమునఁగ్రొంగ్రొత్త ♦ వెలుఁగులేమొ?

౩

చం॥ మలయ సమీర డింభములు ♦ మాటికి మాటికి రాలు మంచు చు
క్కల సుర పొన్న పూ లరుణ ♦ కాంతుల సానలు దీరి నెత్తిపై
జలజల రాలుచుండ నటఁ ♦ జంద్ర శిలోపరిభాగ నిష్ఠయై
కలుముల కన్నె చందమునఁ ♦ గన్పడు నాయమ యెవ్వరో కదా!

౪

ఉ॥ నీలమణి ప్రభల్ విరియ ♦ నిర్మల నేత్ర సరోజముల్ జరీ
మేలు ముసుంగు నీడల ని ♦ మీలనముం బొనరించి భావ సౌ
ధాలఁ జరించు నో సుచరి ♦ తా! ఎవరమ్మ! సమస్త విశ్వమున్
పాలన సల్పు శీవి కను ♦ పట్టు భవ న్ముఖ మండలంబునన్.

౫

తే॥ ఓ యపూర్వ వర్చస్వినీ! ♦ ఒక్క మాట, చెప్పు మెవరవో నిన్ను చూ ♦ చినది మొదలు
నీదు చరణాలకడఁ జిన్ని ♦ నిసుఁగు పోల్కి, నాటలాడఁగ భ్రమ పుట్టె ♦ నాత్మలోన

౬

తే. ఓసి! అమృత శకుంతమా! - ఒక్క క్షణము, నీమనోహరగానమ్ము ♦ నిలుపు మింక
జాలు జాలుగఁ బుండరీ ♦ కాలు విరియ, నాణి ముత్యాలు పండించు ♦ నమ్మ యిపుడు

౭

తే॥ ఏమిటే తల్లి! ఎచ్చటి ♦ దీ యపూర్వ, కాంతి వికసిల్లె విద్యుత్ప్ర ♦ కాశమట్లు
తెలుఁగుఁదల్లివా! ధన్యోస్మి! ♦ తెలియనైతి, సైఁపుమపచారములు నమ ♦ స్కారశతము

౮

తే॥ అస్మ దాంధ్ర భాషా ప్రపం ♦ చాధినేత్రి, మంచు టిరు లిన కరముల ♦ మాయు వేళ
నాడఁబోవు తీర్థం బెదు ♦ రయిన యట్లు, కానఁబడితివి కన్నుల ♦ కఱవు దీఱ

౯

ఉ॥ భావ పథాంబర స్థలికిఁ ♦ బందిరు లొడ్డిన సన్న జాజి పూఁ
దీవెల నీడలం దరుగు ♦ దెంచి భవ త్సముఖమ్మునఁ జేరితిఁ
బోవుద మస్మదీయ గురు ♦ మూర్తి గృహంబున కింక రమ్ము నీ
కా విమలాత్మ డీయఁగలఁ ♦ డచ్చపుఁ గ్రపు మంగళారతుల్

౧౦

చ॥ తెలియదె నీకు నాదు గురు ♦ దేవుఁ డనంగ నలంతివాఁడె లాం
గలమున నుర్విఁ జీల్చి కన ♦ కంపుఁ గరుళ్లను పెల్లగించు కాఁ
పుల యెకిమీఁడు కాఁడి పలు ♦ పుల్ నసలెత్తి సుమింప విశ్వ మం
గళముగఁ బాడు సత్కవి పి ♦ క ప్రవరుండు త్రిలిజ్గ భారతీ!

౧౧

ఉ॥ మామిడి పూల చెల్వాలకు ♦ మార్తిక సంతతు లిచ్చు కౌముదీ
కామిని పాదమాన మృష ♦ గాదిది పూతలపట్టు రెడ్డి శ్రీ
రాములనంగ నొక్క కవి ♦ రాజు సుమా! విరియించె నెన్నియో
కోమల నవ్య కావ్య సుమ ♦ గుచ్ఛములన్ భవ దంఘ్రి పూజకై.

౧౨

తే॥ అతఁడు కమ్మని కైతల ♦ నల్లుకొనుచు, నభ్ర సంచర దమృత వి ♦ హంగమట్లు
పరమ పావన కవితా ప్ర ♦ పంచమందు, స్వేచ్ఛగా విహరించు వి ♦ శృంఖలుండు.

౧౩

తే॥ పతిత సంఘము నుద్ధరిం ♦ పఁగ నతండు, మహిమ శతక మిప్పటికలి ♦ మందలింపు
వ్రాసి సంస్కర్త యని పేరు ♦ వడసె నంత, నార్యు లభినవ వేమన ♦ యని పిలిచిరి

౧౪

తే॥ లాక్షణిక లోకమునకుఁ బ ♦ రీక్ష పెట్టి, వెఱ్ఱి మొఱ్ఱి వ్రాఁతల వెలి ♦ వేసి యతఁడు
తెనుఁగునకు రూపు రేకలు ♦ దిద్ది తీర్చి, ఆంధ్ర పాణిని యను బిరు ♦ దందినాఁడు.

౧౫

తే॥ కవిత కొకనాఁడు కల్యాణ ♦ భవన మయిన, చంద్రగిరిలో నిటీవల ♦ జరిగినట్టి
పండితుల సభలోన "ప్ర ♦ ద్వత్కవికుల, తిలక" మను బిరు దీతండు ♦ తీసినాఁడు.

౧౬

మ॥ కవియై పండితుఁడై విమర్శకుఁడునై ♦ గాంధర్వ విద్యా రహ
స్య విదుండై మఱి గొప్ప లాక్షణికుఁడై ♦ సంస్కర్తయై మైథిలీ

ధవ భక్తుండయి తెల్గునాఁటఁ గల పె ♦ ద్దల్ తన్ను మన్నించి గౌ
రవ భావంబునఁ జూడఁ గర్షక కవీం ♦ ద్ర బ్రహ్మ రాణించెడిన్.

౧౭

తే॥ కవులు పండితు లెందఱో ♦ గలరు గాని, తెలుఁగు మిన్నున వెలుఁగు రి ♦ క్కలకు నడుమఁ
బాల్కడలిబిడ్డ పూతల ♦ పట్టు రెడ్డి, అతని చరితము శ్రవణీయ ♦ మద్భుతంబు.

౧౮

తే॥ శిష్య వత్సలుఁ డాతఁ డా ♦ శిస్సు లిడఁగ, నతని శిష్యు లనేకు ల ♦ హర్నిశములు
తెలుఁగుఁ దోఁటలో వలపుల ♦ చిలుకలట్లు, పాడుచున్నారు మ్రోదులు ♦ పల్లవింప.

౧౯

తే॥ కమలినీస్వామి కరుణ న ♦ క్షత్ర సమితి, నీల వియ దంగణంబునఁ ♦ బూల తోఁట
నాటునట్టులఁ దచ్ఛిష్య ♦ కోటి యతని, కీర్తి కౌముదులను వెలిఁ ♦ గించుచుండు.

౨౦

తే॥ వారి నడుమను చిన్నారి ♦ తార నేను, ద్రోణుఁ డర్జునునట్లు మ ♦ ద్గురుఁడు నన్ను
ప్రేమ దైవాఱఁ జూచి దీ ♦ వించుచుండు, నాగనరసింహు లనియంద్రు ♦ నన్ను జనులు.

౨౧

తే॥ నాదు గురుదేవుఁ డిచటికి ♦ నన్ను పంపెఁ, బోవుదము రమ్ము తద్గేహ ♦ మునకు, దారి
నడుమ నాతని చరితము ♦ నుడువువాఁడ, నాలకింపు మధ్వశ్రమ ♦ మడఁగునమ్మ.

౨౨

తే॥ చిలిపి చిలిపివి వన్నెల ♦ చిన్నెలవియుఁ, జిత్రమయినవి క్రొత్తవి ♦ చెడనివియును
కావ్య భూషణముల ననే ♦ కముల నీకుఁ, గాన్కలిడె నిడుచున్నాఁడు ♦ కదలిరమ్మ.

౨౩

తే॥ కోహినూరును దలదన్ను ♦ క్రొత్త క్రొత్త, మణులు పొదిఁగిన సౌవర్ణ ♦ మకుట మొండు
కంబరామాయణంబసఁ గ్రాలు దానిఁ, గడఁక నిర్మించియున్నాఁడు ♦ కాంతు రమ్మ

౨౪

ఉ॥ కంబములే కవిత్వమును ♦ గానము సేయఁ బొనర్చినట్టి శ్రీ
కంబుని కబ్బమున్ దెలుఁగు ♦ గా నొనరించుట నోటిమాటలే!
అంబరవీథిఁ దారకలు ♦ నర్యముఁడున్ శశి వెల్గు దాఁక ని
త్యంబయి తెల్గు నాఁటి చరి ♦ తంబున నాతని కీర్తి వెల్గదే!

౨౫

తే॥ లలితములుఁ గోమలములు నౌ ♦ తలఁపుటలలఁ, బూలపడ వెక్కరావమ్మ! ♦ పోవుద మిఁకఁ
దెడ్లు వేయుచు మద్గురు ♦ దేవు చరిత, క్రమగతిఁ బాడుచుఁ గలంబుఁ ♦ గడపువాఁడ

౨౬

ఉ॥ చూత వనంబులున్ శకున ♦ సూక్తులు శ్యామల సస్యముల్ సరో
జాత లసత్తటాకములు ♦ శాద్వల సీమలు మింటఁ జూచు నాఁ

బోతుల అంకెలున్ గలిగి ♦ ముచ్చటఁ గొల్పుచునుండు నెంతయున్
బూతలపట్టునంగ నొక ♦ ప్రోలల చిత్తుర మండలంబునన్.

౨౭

సీ॥ హాలముచే వసుమతీ ♦ తలము ద్రవ్యాలు సల్పి, పేదల కన్నంబు ♦ పెట్టువారు
గలముచేఁ గమ్మని ♦ కావ్యముల్ రచియించి, కవితకుఁ గంకణా ♦ లట్టువారు
కత్తిచేఁ బగవారి ♦ కంఠమ్ములను ద్రుంచి, మాతృదేశము కీర్తి ♦ మనుచువారు
కలిమిచేఁ బెద్దమ్మ ♦ కథఁ గట్టువడఁ జేసి, శిబి కర్ణులను దీలు ♦ సేయువారు

తే॥ రెడ్డి బిరుదాంకితులు గడు ♦ దొడ్డవారు, సదమల చరిత్రులసములు ♦ సదయమతులు
మేటి కాఁపులు నగు పాకనాటివారు, ప్రథమ గణ్యులు పూతల ♦ పట్టునందు.

౨౮

తే॥ చదల రిక్కలఁ గైరవ ♦ స్వామివోలెఁ, బాకనాఁటి జోడులలోనఁ ♦ బ్రణుతి కెక్కె
శ్రీనివాస పదాంబుజ ♦ ధ్యాన రతుఁడు, పూత చరితుఁడు శ్రీ పెద్ద ♦ బుచ్చిరెడ్డి.

౨౯

తే॥ అతని సహధర్మచారిణి ♦ యనుపమాంగి, భర్తృ సేవానురక్తయౌ ♦ పరమసాధ్వి
దీన జన హిత చింతనా ♦ ధీన హృదయ, అమలిన గుణాలవాల ల ♦ క్ష్మమ్మ యనఁగ

౩౦

తే॥ ఆయమకు నాతఁ డాతని ♦ కాయమయును, దగుదురని పిన్నపెద్దలు ♦ పొగడుచుండఁ
బరిమళ ప్రసవంబుల ♦ పగిది వారు, హాయిగాఁ గాఁపురమ్మును ♦ చేయుచుండ్రి.

౩౧

తే॥ కూటికిం గుడ్డ కింతయుఁ ♦ గొదువలేదు, కాని వారిని బిడ్డలు ♦ లేని కొఱఁత
యొకటి మాత్రము వేధించు ♦ చుండె నకట, నోచరాని నోముల నెల్ల ♦ నోచినారు.

౩౨

తే॥ అతఁడు పెదబుచ్చిరెడ్డి మ ♦ హాతపస్వి, పుడమి తల్లిని పూజించు ♦ పుణ్యమూర్తి
సంతు లేదని దుఃఖిత ♦ స్వాంతుఁ డయ్యె, సుతులు లేనట్టి వారికి ♦ గతులు గలవె?

౩౩

చ॥ కలిగిరి మీఁద మేటి కన ♦ కంపుఁ గిరీటము నుంచినట్లు దే
వళము నొకండు గట్టి కడు ♦ భక్తిని వేంకట శైల నాయకున్
నిలిపి తదాలయంబుననె ♦ నిష్ఠమెయిన్ దప మాచరించె న
య్యలఘుఁడు రెడ్డి వంశ కల ♦ శాంబుధి చంద్రుఁడు సంతుకోసమై

౩౪

తే॥ బుచ్చిరెడ్డిసల్పిన తపం - బునకు మెచ్చి, మంగళప్రదుఁ డలమేలు - మంగభర్త
దయ నొసంగిన యట్టి పొం - దమ్ము లనఁగ, నతనికి జనించి రంతట - సుత లిరువురు,

౩౫

తే॥ కొమరితలు పుట్టిరే కాని కొడుకు కొకండు, కలుగఁగారాదె యనుచువ్యాకులతనొంది
రామచంద్రుని కంత స్వ ♦ గ్రామముననె, యతఁడు గట్టించె నొక్క దే ♦ వాలయంబు

౩౬

శా॥ ఆ దేవాలయమందు బుచ్చిన్నపుడా - హా! రామదాసట్లు సీ
తాదేవీప్రభు పాద పంకజ యుగ ♦ ధ్యానామృతాస్వాదనో
న్మాదుండై మఱచెన్ ప్రపంచమును రా ♦ మస్వామి యాభామ్మ కా
పాదిల్లెన్ నవ జీవన ప్రభలు త ♦ ద్భక్తి ప్రభావంబునన్.

౩౭

మ॥ కడలిం బుట్టిన వన్నెలాఁడిరులలోఁ ♦ గాల్దప్పి చేనున్న పా
ల్కడవన్ బ్రద్దలు గొట్ట వెల్వడు సుధా ♦ కాంతుల్ వడిన్ గల్వలన్
విడుగన్ జేసిన యట్లు రామ భజనా ♦ వేశమ్ము తేనెల్ స్రవిం
చెడు కావ్య ప్రసవాల విక్కవిరియిం ♦ చెన్ బుచ్చిరాట్ హృల్లతన్.

౩౮

మ॥ శరదిందూదయ నిర్మల స్మితముతో ♦ సర్వంసహా మంగళం
కర దృక్ఛీలమణి ప్రకాశములతో ♦ గ్రైవేయ హారాళితో
ధరణీనందనతో రఘూత్తముఁ డెడం ♦ దన్ నిల్చి కేల్సాఁచఁ ద
త్పరుఁడై కావ్యము లిచ్చె రెండుపదు లా ♦ తం డెంత ధన్యాత్ముఁడో!

౩౯

తే॥ తమస యొడ్డునఁ దృణ కుటీ ♦ రమున మున్ను, రామకథలు పాడిన కవి ♦ రాజు లీల
రామ మందిర ప్రాంగణ ♦ సీమ నితఁడు, గాన మొనరించెఁ దన హరి ♦ కథల నెల్ల

౪౦

తే॥ అనుదినం బాతఁడు వచించు ♦ హరికథలను, వినుటకై వచ్చుచుండిన ♦ వేలకొలఁది
జనులు భాగవత శ్రేష్ఠుఁ ♦ డనుచు నతనిఁ, బిలుచుచుండిరి గౌరవ ♦ విలసనముగ.

౪౧

తే॥ గాఢ బలుబుల విద్యు త్ప్ర ♦ కాశమట్లు, వలపు రసగుండ్లలో దీప ♦ కళిక లీల
జానపదుల నిర్మల మాన ♦ సముల జ్ఞాన, కళలు విరియించె బుచ్చయ్య ♦ కలితకీర్తి

౪౨

ఉ॥ అన్యములన్ స్మరించక య - హర్నిశ మిట్టులు పెద్దబుచ్చిరా
జన్యుఁడు జానకీ హృదయా - సారస బాల వికర్తనున్ జగ
న్మాన్యుని రావణాద్యసుర - మర్దను మానసమందు నిల్పి సౌ
జన్యగుణుతో భజించె దివ - సంబులు కొన్ని గతింప నయ్యెడన్.

౪౩

ఉ॥ ఓ విమలామృతాక్షర మ ♦ హోజ్జ్వల మూర్తి! త్రిలిఙ్గ లోక మా
తా! వినవమ్మ! ఇట్లు నిర ♦ తమ్మును తన్ను భజించు భక్తునిన్
బ్రోవఁగ నెంచెనో రఘువ ♦ రుం డన బుచ్చయ ధర్మపత్ని సం
భావిత పుణ్యశీల శ్రిత ♦ వత్సల యంతటఁ దాల్చె గర్భమున్.

౪౪

తే॥ పాదుశాహికి సొమ్మును ♦ పాఱవైచి, దాసు చెఱ విడిపించిన ♦ ధర్మమూర్తి
బుచ్చిరెడ్డి కాంక్షలు దీర్చి - ప్రోవలేఁడె? నిమ్మళముగ లక్ష్మమ్మకు ♦ నెలలు నిండె.

౪౫

మ॥ పరఁగన్ వేయియు నూఱు లెన్మిదియుఁ దొం ♦ బై రెంట నేప్రేలుకన్
సరియౌ నందన చైత్ర శుద్ధ నవమిన్ ♦ సర్వంసహా పుత్త్రి వా
సరమం దద్దమరేయిఁ బుష్యమిని ప్రాం ♦ చ చ్చాప లగ్నంబునం
దు రఘూత్తంసు దయన్ జనించెను సుపు ♦ త్త్రుం డంత లక్ష్మమ్మకున్.

౪౬

తే॥ పెన్నిధిని హఠాత్తుగఁ జూచు ♦ పేదలీల, బుచ్చిరెడ్డి మహానంద ♦ మున మునింగి
సహజగుణమగు తన కృత ♦ జ్ఞత రహింపఁ, బరవశుండయ్యె రఘురామ ♦ భజనవలన.

౪౭

ఉ॥ రాము వరప్రసాదమున ♦ రాముఁడు పుట్టిన పుణ్యవేళ నా
రాముని దేవళాలఁ గపు ♦ రంపుఁ బ్రభల్ వికసించునప్డు డా
రాముని భక్తుఁ డుల్లమున ♦ రంజిలఁ బుట్టిన కారణాన శ్రీ
రాములురెడ్డి యంచు నను ♦ రాగపుఁ బేరిడె నంత బిడ్డకున్.

౪౮

క॥ తదనంతర మిరువురు సుతు, లుదయించిరి వారి వెనుక ♦ నొక సుత కలిగెన్
ముదితాశ్రుకణము లొల్కఁగఁ, బెదబుచ్చయ రామచంద్ర ♦ విభుని నుతింపన్.

౪౯

ఆ॥ వారలందు దొలి కు ♦ మారుండు మన్మథా, బ్దమున శ్రావణమున ♦ బహుళమందు
అష్టమిని జనింప ♦ నతనిఁ గృష్ణారెడ్డి, యనిరి తల్లిదండ్రు ♦ లతి ముదమున.

౫౦

సీ॥ బాలకృష్ణుం డాంధ్ర ♦ భాషలోనె కాదు, సంస్కృతాంగ్లంబులఁ ♦ జదువులయ్యె
అరయ నుద్యోగమే ♦ పురుష లక్షణ మను, నార్యోక్తిఁ బాటించి ♦ యన్నయట్లు
తానును చిత్పూర ♦ స్థానికోన్నత పాఠ, శాలాంధ్రపండిత ♦ స్థాన మందె
విద్వాంసుఁడయ్యును ♦ విద్వాన్ పరీక్షలో, నుత్తీర్ణుఁ డయ్యె ను ♦ ద్యోగమునకు
తే॥ అతఁడు కవితా ప్రపంచ వి ♦ హాయసమున, రంగురంగుల భావ తు ♦ రంగమెక్కి
చివురు మోడాల మేడల ♦ చెఱఁగులందు, కదము ద్రొక్కించు నేరుపు ♦ గలుగుదిట్ట.

౫౧

తే॥ అతని తమ్ముఁడు మునిరత్న ♦ మకలుషితుఁడు, కల్ల కపటము లెఱుఁగని ♦ కర్మయోగి
పుడమి తల్లికి ముద్దుల ♦ పుత్త్రుఁ డగుచు, నాత్మ కర్పూర మంటించి ♦ హారతెత్తు.

౫౨

తే॥ పుణ్యపురుషుఁడు శ్రీపెద ♦ బుచ్చిరెడ్డి, కడుపుచల్లఁగ బిడ్డలఁ ♦ గాంచియటుల
వారిఁ జదివింపవలయు నే ♦ ర్పాటు చేసె, విద్యయే కద యుత్తమ ♦ విత్త మరయ.

౫౩

ఉ॥ వారలలోన జ్యేష్ఠుఁ డన ♦ వద్య చరిత్రుఁడు నీతిమార్గ సం
చారుఁడు శేషయార్య గురు ♦ సన్నిధి నొచ్చెములేని శిష్యుఁడై
నేరిచెఁ దేనె తెల్గు కవ ♦ నింపుల నింపుగఁ బుట్టినంతనే
సౌరభ సంపదల్ నెరయఁ ♦ జల్లవె కొన్ని రకాల కోరకాల్.

౫౪

తే॥ ఆతఁ డద్దనపూడి వం ♦ శామృతాబ్ధి, హల్లకపతి శేషాచార్యుఁ ♦ డలఁతివాఁడె
పరమ వేదాంతవేత్త న ♦ త్పండితుండు, శిష్యుని దనంత వానిగఁ ♦ జేయఁ గలిగె.

౫౫

తే॥ పూవువలన నెత్తావి నె ♦ త్తావివలనఁ, బూవునుం గౌరవంబును ♦ పొందునటుల
శిష్యువలన దేశికుఁడు దే ♦ శికునివలన, శిష్యుఁడును కీర్తిచేఁ బ్రకా ♦ శించినారు.

౫౬

తే॥ ఎన్న వయసునఁ బిన్నలఁ ♦ బిన్నవాఁడు, విజ్ఞతం జూడఁ బెద్దలఁ ♦ బెద్దవాఁడు
తండ్రి హరికథలెల్ల శు ♦ ద్ధ ప్రతులుగ, వ్రాయునంత రాములమదిఁ ♦ బాయవవియు

౫౭

క॥ మంగళకరుఁ డగు రాముని, సంగీతముచే నుతింపఁ ♦ జను నని కొడుకున్
చెంగయయను గురునికడన్, సంగీతము నభ్యసింప ♦ జనకుఁడు పనిచెన్.

౫౮

తే॥ గానకళమీఁద ననురక్తుఁ ♦ డైన బుచ్చి, రాట్సుతుండును నాల్గు వ ♦ ర్షముల కాల
మభ్యసించిన సంగీత మట్లు నిలువ, గురుఁడు చెంగయ్య చేరెను ♦ పరమపదము.

౫౯

తే॥ పట్టుఁగొమ్మ తప్పిన తీవె ♦ పగిది నుండు, కొడుకుఁ గని బుచ్చిరెడ్డి వ్యా ♦ కులతనొందె
విమల గాంధర్వ విజ్ఞాన ♦ విదుఁడగు మఱి, యొక్క గురువు నన్వేషించు ♦ చుండెనంత

౬౦

క॥ శ్రీరఘురాముఁడు పిలిచిన, కారణమున బుచ్చిరెడ్డి ♦ కైవల్యంబున్
జేరెను భగవంతుఁడె తా, నైరమ్మనఁ బోక తప్పు ♦ నా యెవ్వరికేన్?

౬౧

తే॥ పితృ వియోగ దుఃఖము పీల్చి ♦ పిప్పిఁ జేసె, మేటి సంసార భారము ♦ మీఁద వ్రాలె
సరవి సంగీత విద్యకు ♦ స్వస్తి గలిగెఁ, గ్లిశిత మయ్యెను రాముల ♦ లేఁత యెడఁద.

౬౨

మ॥ పదునేడేఁడులు పూర్తిగాక మునుపే ♦ ప్రాప్తించునే యిట్టి యా
పద లాహా! యిది దైవచిత్ర మయినన్ ♦ బంగార మంగారిణిం
బదునా ర్వన్నెలతోడ వెల్వడు క్రియన్ ♦ బాలుండు శ్రీరాము లా
పదలన్ గ్రుంగియు రామ మంత్ర మహిమన్ ♦ భాసిల్లెఁ దేజస్వియై.

౬౩

తే॥ ప్రకృతి శక్తులకెదురొడ్డు ♦ ప్రాయముండె, మఱియుఁబితృదత్తమౌరామ ♦ మంత్రముండె
కొంచెమో నంచెమో భూమి ♦ కూడనుండె, గళవళము పడ నేటికీ ♦ కాఁపుబిడ్డ.

౬౪

మ॥ సురలోకేంద్ర హరి న్నగాగ్ర తటినిన్ ♦ శోణాబ్జము ల్విచ్చు బం
గరు వేళన్ వడి నెడ్లు మున్నుచనఁ బ ♦ గ్గాల్ సీరమున్ దోత్రమున్
బరమానందమునన్ ధరించి వెనుకన్ ♦ బర్వెత్తి ధాత్రీ శుభం
కరమౌ కర్షక సార్వభౌమ పదవిన్ ♦ గైసేసె నెంతేనియున్.

౬౫

మ॥ లతికా ముగ్ధ సువాసినీ మణులు మొ ♦ ల్క న్నవ్వులన్ మంగళా
రతు లీయన్ దరుశాఖలన్ బులుఁగుఁ బే ♦ రంటాండ్రు మేల్కొల్పు ల
ప్రతిమానంబుగఁ బాడఁగాఁ బ్రకృతి నా ♦ రాధించెఁ దత్పావనా
మృతమూర్తిన్ హృదయాన నిల్పుకొని నె ♦ మ్మిన్ గర్షకోత్తంసుఁడై.

౬౬

ఉ॥ వెన్నెల వెల్గులన్ సగము ♦ విచ్చిన గడ్డి సుమాల నీడలన్
గన్నులు మూసి ఝిల్లికలు ♦ కంఠము లెత్తి మనోహర శ్రుతుల్
పన్నఁగ నెడ్ల నీడ్చుకొని ♦ బాన గుభిల్లున మున్కవేసి రా
మన్న పదాలతోఁ గపిలె ♦ నాతఁడు తోలె నిశీథ వేళలన్.

౬౭

తే॥ ఎండ కెండి గాలికి సహి ♦ యించినాఁడు, వానలకుఁ దడిసి చలికి ♦ వణఁకినాఁడు
మఱియు రాత్రుల నిద్దుర ♦ మఱచినాఁడు, కర్షకునకు విరామంబు ♦ కలదె చూడ?

౬౮

సీ॥ ముంగారు ముత్యాల ♦ మురువు చిన్కులు గాలెఁ, బుడమి పచ్చిక చేల ♦ మును ధరించెఁ
బసుపు పూసికొనిన ♦ పసిడి తేలలు పూచెఁ, జింతమ్మ బంగారు ♦ చివురులెత్తె

వాఁగుల విరి తలఁ ♦ బ్రాలు కొన్నలు వోసె, మత్తికాయలఁ గుంకు ♦ మను రహించె
శుకము లేడాకుల ♦ జొన్నపై దండెత్తె, జీంద్రపుల్గులు గొంతు ♦ చించుకొనియెఁ
తే॥ చంద్రికల నాటలాడిరి ♦ జానపదులు, మొలక వోసిరి కుంపట్ల ♦ ముద్దరాండ్రు
మాధవమున ద్వితీయార్ధ ♦ మధ్యమందు, పూజ్యమయి వచ్చె మొలకల ♦ పున్నమంత

౧౯

క॥ ఆ మొలకల పున్నమ నెల, రాము లొకానొక దినంబు ♦ రాముని మదిలో
నేమఱక స్మరించుచుఁ దన, భూమికడన్ బను లొనర్పఁ ♦ బోయిన వేళన్.

౨౦

తే॥ కలకలారవములు సల్పు ♦ ఖగ కులంబు, జొన్నచేల గువ్వలఁ దోలు ♦ కన్నియలును
లేఁత యెద నెట్టి యూఁపాల ♦ కూఁత లిడిరొ, గనిమపైఁ గూరుచుండె నా ♦ కాఁపుబిడ్డ

౨౧

తే॥ అపరదిక్కాంత యలఁదిన ♦ యట్టి పసుపు, డాలుచే సితమేఘ ఖం ♦ డాలు విమల
కాంచన సుమాల విరిసె వృ ♦ క్షముల నీడ, లంతకంతకు దీర్ఘంబు ♦ లగుచునుండె.

౨౨

తే॥ అంబరంకషమగు నశో ♦ కంబుమీఁదఁ, గూరుచుండి బూడిద బెళ ♦ గువ్వ యొకటి
రుచిర కంఠ విపంచి తం ♦ త్రుల బిగించి, యపుడు 'శ్రీకృష్ణ! శ్రీకృష్ణ!' ♦ యనుచుఁ బాడె

౨౩

తే॥ అటకు దూరాన నెచటనో ♦ హాలికుఁ డొకడు, కసవుమోపెత్తుకొని యింటి ♦ దెసకు మరలి
పోవుచుండెను దేహము ♦ పులకరింపఁ 'బడవె భద్రాద్రి' కనుపాట ♦ పాడుకొనుచు

౨౪

తే॥ గాలి కల్లాడు కానుఁగు ♦ పూలగొమ్మ, పైని వ్రాలి పూసల బెళ ♦ వాయి యొకటి
కొసరి ముత్యాల సెట్టిని ♦ కొఱ్ఱు లడిగె, నెచట విత్తుటకో యేమొ ♦ యెఱుఁగరాదు

౨౫

సీ॥ బంగారు పిచ్చిక ♦ మంగళాచరణాన, బులుబులు తారలు ♦ పొదలి మ్రోసె
కొండకోడి సిపాయి ♦ కూజితంబులలోన, వీణానినాదంబు ♦ ప్రిదిలి చిందె
పికిలిపిట్ట నెలంత ♦ పిక్కిళిక్కులలోనఁ. గంచు పిల్లనఁగ్రోవి ♦ కదలి పలికె
కౌఁజు కన్నియ మిన్న ♦ క్రమ కంఠములోనఁ, గిన్నెర రవములు ♦ మిన్ను ముట్టె
తే॥ పసుల పోలయ్య రివ్వునఁ ♦ బయికి లేచి, పల్లటీల్గొట్టి యొక యీల ♦ వైచినాఁడు
తరణి యస్తాద్రి కేగు నా ♦ తరుణమందు, రాగ రంజిత మయ్యెఁ గ ♦ ర్షకుని మనసు.

౨౬

తే॥ చివురు టాకుల మెసవిన ♦ చెలువయొకతె, ప్రకృతి పులకింప నొక చిన్ని ♦ పాటపాడె
పరిమళము లూరు బంగారు ♦ విరులవేళఁ, గర్షక కుమారు నెద నెవో ♦ కళలు విరిసె

౨౭

తే॥ శ్యామలములగు నమృత స ♦ స్యముల నడుమ, వికసితములగు గోరంట ♦ విరులనడుమ
నళి కుమారుని సంగీత ♦ మాలకించి, హాలికుని కంఠమునఁ ఝుట్టె ♦ నేలపాట.

౭౮

తే॥ క్రౌంచ మిథునము దుర్గతిం♦గాంచి నాఁడు, పుట్టఁబుట్టువు హృదయానఁ♦బుట్టెఁగవిత
కరము ప్రకృతి సౌందర్యమ్ము ♦ గాంచి నేఁడు, కర్షకు సుమనః క్షేత్రానఁ♦గలిగెఁగవిత

౭౯

తే॥ రారా! రామన్న! యనుట నా♦రంభమయ్యె, రామ!రఘురామ! యనుటతో♦రక్తిగట్టె
చిలుక విరిఁబోణి యొక కొంత♦చేయొసంగ, రామ!రాఘవ!రఘువీర♦రామ!యనియె.

౮౦

సీ॥ గోరువంక దొరసాని ♦ గోనబు పల్కులనుండి, సీసంపు గుంఫనల్ ♦ చెంగలింప
నెమ్మి వేలుపు చాన ♦ నీటు పాటలనుండి, యాటవెలఁది సొంపు ♦ లతిశయింప
తేనెదొంగల జేని ♦ కూని రాగమునుండి, యుత్పలంబుల మధు ♦ వుత్స్రవింప
మలయానిల కుమారు ♦ మందగతులనుండి, మత్తేభ గమనంబు ♦ మల్లడింప
తే॥ మంజరులు నవ్వ వలపుల ♦ సంజవేళఁ, జంపకంబుల నెత్తావి ♦ చౌకళింప
భావ సుమ హారమును కవి ♦ తా వధూటి, బాల హాలికు మెడలోనఁ ♦ గీలుకొల్పె.

౮౧

తే॥ ప్రవిమలంబగు రామమం♦త్రము జపించి, హాలికుఁడు పోతన కవీంద్రుఁ♦డయ్యె నాఁడు
హాలికుఁడు రాములుఁగవీంద్రుఁ♦డయ్యె నేఁడు, హా యు రే! రామమంత్రము♦మహిమ యెంతొ!

౮౨

ఉ॥ ఓ మధురాంధ్ర వాఙ్మయ మ ♦ హోజ్జ్వల సుందర దివ్య రూపిణీ!
ఏమని పల్కుదున్ రఘుకు ♦ లేంద్రుదయన్ గవితా లతాంగి శ్రీ
రాములు రెడ్డి నట్టులను ♦ రాగమునన్ వరియింప నాతఁ డెం
తో ముదమంది మైమఱపు ♦ తోఁ గయితన్ వినుతించె రాఘవున్.

౮౩

శా॥ ఆడెన్ గజ్జెలు గట్టి తై యనుచు నా ♦ హ్లాదంబు నిండారఁగన్
బాడెన్ దంబుర గోట మీటుచు శ్రుతు ♦ ల్పాటించి శ్రావ్యంబుగన్
వేఁడెన్ గండశిల ల్ద్రవించునటులన్ ♦ వెన్నున్ బ్రభున్ రాఘవున్
వీఁడే బాల కవీంద్ర చంద్రుఁ డనఁ గ ♦ ల్పించెన్ బ్రబంధంబులన్

౮౪

తే॥ అమ్మ ముచ్చటపడి కోరి ♦ సందువలన, బుచ్చిరెడ్డి గతించిన ♦ మూఁడు పిల్ల
ములకె పెండ్లి యొయుండె రా♦ములకుఁగాన, వ్యయము రాబడికన్న హెచ్చుగుచు వచ్చె

౮౫

తే॥ అతని యర్ధాంగి నారాయ ♦ ణమ్మ సాధ్వి, సంప్రదాయ కుటుంబ సం♦జాత మఱియు
నత్తకుపచారములు సేయు♦నమల శీల, మఱఁదులను చాల మన్నించు♦మధుర వాణి

౮౬

తే॥ రాము లాయామెతో నను ♦ రాగ మొదవఁ, జల్లఁగాఁ గాపురంబును ♦ సల్పుచుంట
దినము లొకకొన్ని యిటుల గ♦తించె నంత, గ్రహగతులు మాఱి రోజులు♦గడ్డులయ్యె

౮౭

తే॥ కవిత వరియించినట్టి ల ♦ గ్నంబదేమొ, కష్టములమీఁదఁ గష్టాలు ♦ గలుగసాగ
ద్వంద్వముల కిక్కయైన ప్ర ♦ పంచమందు, వెన్నెలలె యెల్లకాలము ♦ వెలుఁగఁగలవె?

౮౮

తే॥ చెల్లెలికిఁ బెండ్లి యొక్కటి ♦ చేయవలసెఁ, దమ్ములకును వివాహము ♦ లప్పవయ్యె
నడిమి రకపుఁ గుటుంబాలు ♦ నడపువారి, సిలుఁగు లవి శత్రులకునైన ♦ వలదువలదు.

౮౯

తే॥ తాను కవిచంద్రుఁ డయ్యెనే ♦ కాని యాంధ్ర, భారతికి భార్గవికి పొత్తు ♦ పడఁగలేదు
పంటవలఁతి సౌభాగ్యమ్ము ♦ కుంటువడియెఁ, బెద్దతల్లి కవీంద్రుని ♦ ముద్దులాడె.

౯౦

తే॥ ఆంధ్రకవుల చరిత్రమ్ము ♦ నందుఁ గంచు, కాగడా వేసి వెదకినఁ ♦ గానఁబడఁడు
కఠిన దౌర్భాగ్య పతితుఁడు ♦ కాని సుకవి, కవితకును లచ్చి కెందుకీ ♦ కానితనము?

౯౧

సీ॥ తిక్కన్న మెడఁబట్టి ♦ తిండికై మనుమసి, ద్ధి హజారమందు మం - త్రిగ నొనర్చె
శ్రీనాథు నింటిలోఁ ♦ జేరి యిల్లాలుగా, నల్లగుం డెత్తుకొ ♦ నంగఁ జేసె
సూరన్న దాపునఁ ♦ జొచ్చి నంద్యాల కృ, ష్ణునకు విద్దియ నమ్మ ♦ కొనఁగఁజేసెఁ
కవిరాజ రాజశే ♦ ఖరుఁడైన వేంకట, కవి రఘునాథు చెం ♦ గటికిఁ దార్చె.
తే॥ చతురు లగువారికే యిట్టి ♦ గతులు గూర్చు, పెద్దతల్లి రాముల నెట్లు విడువఁగలదు?
గుడులనే మ్రింగుదానికి ♦ గోపురములు, లక్ష్యమే యెంచిచూడ ని ♦ లాతలమున?

౯౨

తే॥ పేదఱిక మెంత యోర్పు నే ♦ ర్పినదొ కాని, కలఁతఁ జెందఁడు సుంతయు ♦ నులికిపడఁడు
మహితమగు రామమంత్రము ♦ మఱవఁబోఁడు, మఱియుఁ గవితాకళా సేవ ♦ మానఁబోఁడు

౯౩

తే॥ పదియుఁ దొమ్మిది వందల ♦ పైఁ బదియును, తొమ్మిదగు క్రైస్తవశకవ ♦ ర్షమ్మునందు
పరఁగఁ బాఠ ల మధ్యమ ♦ పాఠశాల, నాంధ్ర పండితుఁడుగఁ జేరె ♦ నాతఁ డంత.

౯౪

ఉ॥ మేలును గోరి చెప్పు తన ♦ మిత్రులతో బదు లాడలేక నాఁ
గేలిని మూలవైచి యరి ♦ గెన్ బొరుగూరికిఁగాని యక్కటా!
కాలము చాలిరానపుడు ♦ గాజుల బేరము భోజనానికే
చాల దటన్న సామెత ని ♦ జంబయి తోఁచెఁ గవీంద్ర మౌళికిన్.

౯౫

ఉ॥ ఏనుఁగు నెక్కలేదు ధర ♦ ణీశులు మ్రొక్కఁగ నిక్కలేదు స
న్మానము లందలేదు గరి ♦ మన్ సభలన్ గనకాభిషేకముల్
గానఁడు కాని యేమిటికిఁ ♦ గాఁ గవితా లలితాంగి యాతనిన్
బూని వరించెనో నిముస ♦ మున్ బెడఁబాయ దదెట్టి సాధ్వియో!

ఉ॥ ప్రేమము మీఱఁగా హృదయ ♦ పీఠమునం దిలువేల్పు శ్రీరఘు
స్వామి పదంబులన్ నిలిపి ♦ సల్పెఁదొడంగెఁ ద్రిలింగ వాఙ్మయా
రామములోని ప్రోడు లవు ♦ రా! నన లెత్తి సుమించునట్లు శ్రీ
రాములురెడ్డి కోకిల తె ♦ ఱంగునఁ గ్రమ కవిత్వ గానమున్

౯౭

క॥ జనకస్మృతి యనుకావ్యం, బును మఱి విజయాపజయము ♦ బుచ్చయ కర్పిం
చెను తదనంతరము రచిం, చిన కబ్బంబుల నొసంగె ♦ శ్రీరామునకున్

౯౮

తే॥ తేనె లొలుకు పల్కులచే సు ♦ ధీమణి యను, నవలయును కీరవాణి య♦ నంగఁ బద్య
కావ్యము నొకండు మఱి వన ♦ కన్య నాఁగ, నాటకంబును రచియించి ♦ నాఁడతండు

౯౯

తే॥ కష్టపడి వ్రాసెనే కాని ♦ కావ్యములను, లేమిచేత నచ్చొత్తించ ♦ లేకపోయె
స్నేహితుల బల్మి లక్షణ ♦ శిక్షణమను, వ్యాకరణము మాత్ర మ్మచ్చు♦పడియె నెట్లొ

౧౦౦

తే॥ వనధి గంభీర గర్భస్థ ♦ వజ్రమలల, వలనఁ దీరంబునకు నెట్టఁ ♦ బడినయట్లు
గ్రామమున మాటువడియున్న♦కవియశస్సు, పండితులనాల్కకొనలెక్కి♦ప్రాఁక సాగె

౧౦౧

తే॥ పల్లె పాకాలలోనుండి ♦ పట్టణంబు, చిత్తూరమునకు మాఱుపు ♦ చేయఁబడియెఁ
దావి కలిగిన విరజాజి ♦ పూవుగాన, కవి యశోజ్యోత్స్న దిక్కులఁ ♦ గడలుకొనియె.

౧౦౨

తే॥ బాలవిజ్ఞాన మభివృద్ధి ♦ పఱచునట్టి, వి యగు సుజ్ఞానబోధిని ♦ విజయ వాచ
కములు బాల వినోదిని ♦ గడఁక వ్రాసి, యచ్చువేయించె ననుభవ ♦ మచ్చుపడఁగ

౧౦౩

తే॥ అరయ సౌభ్రాత్ర రాఘవం♦బభయ రాఘ, వంబు మఱియు విక్రమ రాఘ♦వంబనంగ
రామకథ వచనంబున ♦ వ్రాసి యవలఁ, బ్రౌఢ శైలి విశ్వామిత్ర ♦ వ్రాసినాఁడు.

౧౦౪

తే॥ నూత్న పద జాలములతో వి♦నూతనముగఁ, గల్పవృక్షముఁబోలు ని♦ఘంటువొండు
సంఘటించుట సార్థక ♦ జన్మఁ డయ్యె, నరయ శబ్దార్థ కల్పకం ♦ బనఁబడు నది.

౧౦౫

మంజరి॥ భారత కథ నైదు ♦ భాగంబులుగను, పాండవంబు లనంగ ♦ వచన కావ్యములు
శ్రీకృష్ణుఁ డనుపేరఁ ♦ జెన్నారు గద్య, కావ్యంబును రచించెఁ ♦ గమనీయగతుల
రమణఁ బ్రశ్నోత్తర ♦ రత్నావళియును, గుణమణి శతకంబుఁ ♦ గూర్మి విద్యార్థి
శతకంబు మహిమ పం ♦ చాశతి మంద, లింపు నిప్పటి కలి ♦ నింపుగా వ్రాసె
స్వరవి సాహిత్య ప్ర♦చారిణీ గ్రంథ, మాలలో నవి కుసు♦మంబులై విరిసె.

౧౦౬

తే॥ సలలితముగఁ బురాణ గా ♦ థలు రచించె, నబలలకు వేదముంబోలు ♦ కులజుఁ దెనుఁగు
బాసలోన రచించెఁ ద్రి ♦ వర్గ మనఁగ, ద్విపద కావ్యమ్ముగాఁ దేట ♦ తెనుఁగు నుడుల

౧౦౭

తే॥ కవికుల గురుండు మాన్యుండు ♦ కాళిదాసు, వ్రాసినట్టి కుమారసం ♦ భవముఁ బదియు
నేడు సర్గలు తెనిఁగించె ♦ నిందు గొంత, భాగ మల తెన్గుతల్లి లోఁ ♦ బ్రకటితంబు

౧౦౮

తే॥ తగఁ జతుష్పది యభిధాన ♦ దర్పణమును, ప్రీతిమై సూక్తిసుధయును ♦ నీతి గుచ్ఛ
మును సుభాషిత భండార ♦ మును కలిగిరి, వేంకటేశ మాహాత్మ్యము ♦ వేడ్క వ్రాసె

౧౦౯

తే॥ కాఱు కూఁతల కైతలు ♦ గట్టువడఁగ, భావ కవితా ప్రదీప్తులు ♦ పరిఢవిల్ల
త్వత్పదంచిత శుభచరి ♦ త్రమును వ్రాసెఁ, దెనుఁగు సందేశ మనుపేరఁ ♦ దెనుఁగుతల్లి!

౧౧౦

తే॥ క్షేత్రముల దున్ని పండించు ♦ సేద్యగుణుఁడు, రాము లీనాఁడు సత్కవి ♦ రాజు తల్లి!
కవులఁ బోషించు ఱేఁడులు ♦ గలిగిరేని, పగులవే కంచుఢక్కలు ♦ బ్రద్దలుగను.

౧౧౧

తే॥ అతని కావ్యగుచ్ఛములెల్ల ♦ నచ్చువేయఁ, బ్రేమఁ జేయూఁత యొసఁగిన ♦ శ్రీయుతుండు
కొత్తకోట రామస్వామి ♦ కోలఁదివాఁడె? బంధువుం డౌట మన కవి ♦ భాగ్యము కద!

౧౧౨

తే॥ తిట్టినం దిర్గి తానును ♦ తిట్టఁబోఁడు, కొట్టినం దిర్గి తానును ♦ గొట్టఁబోఁడు
నిర్మలాత్ముఁడు తొనఁకని ♦ నిండుకుండ, రెడ్లలోన నపూర్వుఁడీ ♦ రెడ్డిచూడ.

౧౧౩

చ॥ అతని కుమారుఁడుం జనకు ♦ నంతటి వాఁడనిపించుకొన్న ధీ
యుతుఁడు నిగర్వి శాంతుఁడు బు ♦ ధోత్తముఁ డంచిత సత్యవాది శ్రీ
పతి పద భక్తుఁ డర్థిజన ♦ బంధుఁడు వేంకట రామరెడ్డి సం
తతముఁ గవీంద్రుఁ దండ్రిగతిఁ ♦ దానును ప్రేముడిఁ జూచు నెంతయుం

౧౧౪

క॥ ఆ తండ్రి కొడుకు లిరువురు, నాతతముగఁ దన్ను ప్రేమ ♦ నవలోకింపం
బూతలపట్టు కవీంద్రుఁడు, చేతో మోదమున వ్రాయఁ ♦ జెలఁగుచునుండున్

౧౧౫

మంజరి॥ కూర్మి నెచ్చెలి యగు ♦ నార్మగ పిళ్ల, యొకనాఁడు నాకడ ♦ కొగి నేగుదెంచి
మన గురుదేవుండు ♦ మాన్యశీలుండు, నిను దోడితెమ్మని ♦ నను పంపినాఁడు
కదలి రమ్మని పిల్వఁ ♦ గానిమ్మటంచు, నిరువురు మాయన ♦ యింటి కేగితిమి

మాగురుదేవుండు ♦ మము సాదరమునఁ, గూర్చుండుఁ డని పల్కి ♦ కుశలంబులడిగి
కంబ కవీంద్రుని ♦ కావ్యంబుఁ జూపి, యీ పవిత్ర చరిత్ర ♦ నెవ్వారు గాని
తెలుఁగు సేయరు కాన ♦ దీనిని మనము, తెలిఁగింపఁ దలపోసి ♦ పిలిచితి మిమ్ము
మీ శక్తులకొలంది ♦ మీరు నీకార్య, మందు పాల్గొనుఁ డంచుఁ ♦ బొందుగాఁబల్కె

౧౧౬

తే॥ అప్పటికిఁ దల లూఁచితి ♦ మంతె కాని, పిదప నామాటయే తల ♦ పెట్టలేదు
తుదకు మద్గురువర్యుఁడే ♦ మొదలు పెట్టి, కంబరామాయణముఁ బూర్తి ♦ గా రచించె

౧౧౭

క॥ భారత భాగవతముల ప్ర, కారము పలు విధములైన ♦ కైతలతో నిం
డారక కంబుని కబ్బము, శ్రీరామ కవీంద్రుఁ డొకని ♦ చే విలసిల్లెన్

౧౧౮

మ॥ కవులుం బండితులున్ విమర్శకులుఁ బె ♦ క్కండ్రుండ నీ యాంధ్ర కా
వ్య విశాలావని నన్ను పోలు నొక య ♦ ల్పజ్ఞుండు శ్రీరామ రా
ట్కవితా సంపదలన్ సమీక్ష సలుపం ♦ గాఁ బూనుటల్ క్షీర సిం
ధువుఁ గవ్వంబునఁ జిల్కఁ బోల్కి యగుఁగా ♦ దో! దివ్య తేజస్వినీ!

౧౧౯

తే॥ కావ్య పుత్త్రికలే కాక ♦ కలిగి రతని, యాత్మసతికి సుధీమణి ♦ యాదిగాఁగఁ
గ్రమతఁ గోమలవల్లి స ♦ రస్వతియును, గుక్మిణియు నాఁగఁ గూఁతు లా ♦ రూఢమతులు.

౧౨౦

క॥ మనమును గమ్యస్థానం, బును చేరితి మక్షి పర్వ ♦ మును గాంచుము రా
మునిభజనఁ బునీతంబై, తనరెడు మద్గురు గృహంబుఁ ♦ దల్లీ! యింకన్.

౧౨౧

క॥ లోనికి దయచేయుము స, న్మానములన్ గొను మతండు ♦ నమిత హృదయుఁడై
నానావిధ కృతి భూషల, చే నిను గైసేసి రుచిర ♦ సేవ ల్సేయున్

౧౨౨

మ॥ వర నారాయణ పాద పంకరుహ సే వా ♦ లబ్ధమై త్వత్కృపా
భర దృగ్దోహదమై శుభంకరమునై ♦ వర్ధిల్లి యస్మత్కవి
త్వ రసాలం బొసఁగెన్ ఫలం బొకఁడు శ ♦ శ్వత్కీర్తి దీపింప నో
గురుదేవా! కొనుమయ్య! దక్షిణగ నా ♦ కున్ జాలు మీ దీవెనల్.

శ్రీ కృష్ణా!

రంగమనాయని నాగనరసింహాలు,
కుంబకుష్ణము.

శ్రీరామ.

కంబరామాయణము.

పీఠిక.

శా॥ శ్రీ కల్యాణ గుణాకరుండు రఘు వం ♦ శీయుండు సీతావరా
లోక ప్రాభవహృష్టచిత్తుఁడు కృపా ♦ లోలుండు ధర్మక్రియా
లోకాదర్శ విశిష్టమూర్తి గుణపా ♦ లుం డిష్టదైవంబు ది
వ్యాకారుండిడు నిత్యభక్తియు నభీ♦ష్టార్థంబు లెల్లప్పుడున్. ౧

మ॥ జగతీక్షేమము కోసమై విపుల క ♦ ష్టవ్రాతముల్ సైఁచి లో
కగణేయంబుగ సాధ్వీమిన్నయను వి ♦ ఖ్యాతిం బురాణించి భ
ర్తృ గుణశ్రేణికి వన్నెఁగూర్చిన ధరి ♦ త్రీ పుత్త్రి శ్రీరామ హృ
త్సగుణాధ్యేయ త్రిలోక మాత యిడుఁగా ♦ తన్ మాకు నిష్టార్థముల్ ౨

తే॥ ధరణిజాతా హృదానంద ♦ దాత దైత్య, వంశ నూతన శమనుండు ♦ భక్తవరుఁడు
సాంద్ర సుశ్లోక యుతుఁడు జి♦తేంద్రియుండు, పావని యొసంగుఁ గావుతఁ♦బట్టుదలను

తే॥ భిక్షుకుండయ్యు సర్వదా ♦ భీష్టదాత, ప్రేత భూవాసి యయ్యుఁ బ ♦ విత్రమూర్తి
భూతమిత్రుఁడయ్యును భయ♦త్రాతయైన, శివుఁ డొసంగుత మాకుస♦చ్ఛివము లెపుడు

తే॥ శూలి హాలాహలము గ్రోల - జాలి నొంది, సర్వదోషంబులన్ మాన్చి ♦ శంకరత్వ
మొనర నిల్పు నపర్ణాష - ధిని సతంబు, ధ్యాన మొనరింతు నారోగ్య - దానమునకు

చ॥ జగముల సృష్టితో భవము - సార్థము గాదని సద్గుణాళిఁ బొం
దుగఁగలిగించి వాని నెడ - ద్రోచి చరించు జనంబుఁగాంచి యి
మ్మగు మదియిచ్చి దానికి మ - హోంచిత విజ్ఞత తోడుసేయు న
త్యగణిత చిత్రయంత్రవిదుఁ - డబ్జభవుండు ప్రసన్నుఁడయ్యెడున్. ౩

చ॥ జగమునఁ బ్రాణి కోట్లు పలు - చందములై యలరార వానికిన్
మొగముల నొక్కటొక్కటికిఁ - బోలికలందు విభేదపద్ధతుల్
తగవుగఁ జూచితేయను వి - ధాతకు నాదవిభేద లీల ప
ల్వగలయియుంటఁ జూడుమను - భారతి యిచ్చుత మాకు వాగ్విధుల్. ౪

ఉ॥ నిక్కిన వేడ్కఁ దొండమున - నీరధి తోయముఁ బీల్చి చిమ్మునన్
మక్కువతోడఁ జిమ్మఁగ న - మర్త్యులు భీతినికాంచి యయ్యరో!
యెక్కడినీర మేడజగ - మేడ చరాచర కోటి? నిల్పవే
గ్రక్కున నన్న సంతసిలు - గంధ గజాస్యుఁడొసంగు భద్రముల్. ౫

తే॥ అరిది విలుకాని యుజ్జ్వల - శరము పోలెఁ, బరహృదయ లగ్నమై తల-దిరుగఁజేయు
కావ్య రణ విహారులను సత్కవులఁ దలఁతు, రసముచిప్పిలుత్రోవ పెం-పెసఁగుకొఱకు.

తే॥ అప్రగల్భులు చరణ వి, న్యాసమందు, కానఁగా జన నీరాగ - కారకులును
విప్రలాపులు బాలక - విధము గొన్న, కవుల వాక్కుల మోదంబు - దవుల కున్నె? ౧౦

మ॥ అని చిత్తంబున నెప్పుడుం దలఁచు నే - నామోదముం జెంది పా
వన చారిత్రుఁడు రాముఁడిచ్చు తెలివిన్ - బాగోగులం గాంచి యీ
తనువున్ దేవుఁ డొసంగి నందులకు ని - త్యంబైన లోకార్చనం
బొనరింపం దగు త్రోవయేదియనుచున్ - యోచించి నిర్ణీతిమై.

చ॥ హరికథ లెవ్వరెందఱుగ - నప్పుడ ప్రీతిగఁ జేయుచుంటిఁ బా
మర జన రంజకంబుగ సు - మారొక యిర్వది వత్సరంబు లా
సరణియు మానవాళికి శ్మ - శాన విరాగిత చందమాటచే
మఱియొక త్రోవఁ బోవ మది - మార్చితి బాలురకై శ్రమించితిన్

ఉ॥ బాలక పాళికిం దగిన - భావములం బహుపుస్తకంబులం
బోలఁగ వ్రాసితిం దెలివి - పుట్టఁగ నక్షరరాజి నుండి ని
ర్వాలగ మంచిపాండితి వ - రించెడు దాఁక నవీన పద్ధతుల్
గ్రాలఁగ వాచకంబులు పు - రాణకథల్ తగు శబ్ద శాస్త్రముల్ ౧౩

ఉ॥ పట్టుగ శబ్దకోశమును - వ్రాసితి నొక్కటిఁ గొన్ని యేండ్లు నా
కట్టెయెడన్ జనించి విశ - యంబొకఁ డచ్చు పడంగ నేదియుం
బట్టొక యింతలేదను నె - పంబున నాఁపితిఁ జిన్నకోశమున్
నెట్టన వ్రాసి యచ్చిడఁగ - నేర్చితి నెట్టులో వెల్వరించితిన్. ౧౪

చ॥ అరుదగు శబ్దజాలముల ♦ నారసి కూర్చిన గొప్పకోశ మ
ట్లఱగొఱలేని పద్ధతుల ♦ నందిన దయ్యది యట్టులుండియున్
గరగరికై పవిత్రమగు ♦ కావ్యములన్ రచియించి తత్ఫలం
బరయుమ యంచనుత్సుకుఁడ ♦ నైతిని మానితిఁ గొంతకాలమున్. ౧౫

చ॥ అయినను వ్రాయుచేయియు ను ♦ దారునిచేయియు నూరకుండవన్
వయినము క్రొత్తకాదు పని ♦ పద్ధతి చర్విత చర్వణంబుగా
ని యనువు దోఁప నెయ్యది గ ♦ ణించి రచింపఁగ నౌనటంచు ని
శ్చయ మొనరింపఁగాక కడ ♦ చన్నవి కొన్ని దినంబు లిట్టులే. ౧౬

చ॥ అఱవమునందు కొన్ని మహి ♦ మాయుత కావ్యము లున్నవంచు నే
నఱగొఱ లేక వింటి నవు ♦ డప్పుడు ద్రావిడ పద్యజాలముల్

తెలుగువడంగఁ గంటిఁ బరి ♦ తృప్తివహించి తదర్థపుష్టికై
తెలుఁగువ తోడ నించుక త ♦ దీయ సరస్వతి సేవ సేసితిన్. ౧౭

ఉ॥ ద్రావిడ భాషయందుగల ♦ ధర్మనిధానము వేదతుల్యమున్
ధీవర వాక్కులన్ సతము ♦ తేజిలు నానుడి గాఁగ నాకుఱళ్
శ్రీవరు సత్కృపన్ దెనుఁగు ♦ సేసితి నీతికిఁ దావలంబునై
పావన మాట దానికిఁ ద్రి ♦ వర్గము నా నభిధానముంచితిన్. ౧౮

ఉ॥ కంబని యింటి కంబమును ♦ క్రమకవిత్వము చెప్పనేర్చునన్
పంబిన నానుడిం బరఁగు ♦ ప్రాక్తన సత్కవి చక్రవర్తి యా
కంబని రామ సత్కథను ♦ గాంచి మనంబున నెక్కుడుత్సుక
త్వంబు వహించితిం దెనుఁగు ♦ బాసను తచ్చరితన్ రచింపఁగన్. ౧౯

చిటిపొటి పద్దియంబుల ర ♦ చించుచు నుంటినిగాని యొక్కటన్
బటుతర కావ్యమొక్కటియు ♦ బంధురరీతి రచింపనైతి నా
కెటులు లభించు రామ ధర ♦ ణీశ్వరు సత్కథ వ్రాయు శక్తియుం
చటమట నొందుచుంటి మది ♦ యంతగ ధైర్యము నూనకుండుటన్. ౨౦

చ॥ తెనుఁగునఁ బోతరాజకవి ♦ ధీరున కెంతటి దొడ్డకీర్తి గ
ల్గినదొ తలంప నట్టి గురు ♦ కీర్తి యొసంగును ద్రావిడంబునన్
ఘన కవిచక్రవర్తి యగు ♦ కంబున కట్టి మహానుభావు ప్రేఁ
కనయగు భావ విస్ఫురిత ♦ కావ్యము తెన్గొనరింప శక్యమే? ౨౧

చ॥ వననిధి కేఁతమెత్తుక్రియ ♦ వర్తిలు నిప్పని పూనుకొంట యొ
ప్పని తగవంచు మీఁద నగు ♦ బాటగునంచును జంకి యూరకుం
టను విని యొక్కలేఖను స్ఫు ♦ టంబుగ వ్రాసెను రెడ్డివంశ పా
వనుఁడు మహోన్నతాశయుఁడు ♦ వారక వ్రాయఁగఁ బ్రోత్సహించుచున్.

ఉ॥ దవ్వులనున్న షట్పదము ♦ తామరసంబు రసం బెఱింగెడిన్
దవ్వులనున్న భాస్కరుఁడు ♦ తమ్మివికాసముగూర్చు నట్లె దా
దవ్వులనున్న యొక్క సదు ♦ దారుఁడు వ్రాయుము రెండుభాషలం
దెవ్వఁడు నేర్పుగల్గు నతఁ ♦ డియ్యెడ నంచు లిఖించె లేఖకన్. ౨౩

ఉ॥ కోరకయున్న జీవనముఁ ♦ గూరిమి మీఱఁగ జీవకోటికిన్
వారిదమిచ్చునట్లు గుణ ♦ వంతులు కోరక యెల్లవారికిన్
గోరికలం గ్రహించి యొసఁ ♦ గూర్చుట నైజము నన్ను గూర్చి యా
ధీరవరుండెఱింగి పరి ♦ తృప్తిమెయిన్ లిఖియించె లేఖకన్. ౨౪

చ॥ అతని మహోన్నతాశయము ♦ లారసిపల్కఁగ నాతరంబె? మా
యత బెజవాడ వంశ కల ♦ శాంబుధి సోముని రామచంద్ర సం
స్తుత మహనీయనామమును ♦ సూరులెఱుంగనివారులేరు సం
తత గుణదానశూరుల యు ♦ దాత్తయశంబు ముడింగి యుండునే? ౨౫

సీ॥ మావంశ తిలకుండు ♦ మహితకీర్తివిశాలుఁ, డతులితభోగంబు ♦ లంది నతఁడు
ఆంగ్లాంధ్రభాషల ♦ నారితేఱిన దిట్ట, సద్వ్యక్త నీతి వి ♦ శారదుండు
జన సౌఖ్యమే తన ♦ సౌఖ్యంబుగాఁ జూచు, కరుణాయుతుఁడు శాంత ♦ కమ్రగుణుఁడు
రసికుఁ డుదారుండు ♦ రాజకీయంబుల, సమహితత్వంబున ♦ సాగుమేటి

ఆ॥ పండితాళి కుఱిది ♦ పట్టుగొమ్మ ప్రథిత, కవుల పాలి పెరటి ♦ కల్పశాఖ
బుచ్చిరెడ్డి పాళె ♦ మున నుండు బెజవాడ, రామచంద్రరెడ్డి ♦ రాజనుతుఁడు. ౨౬

తే॥ జాబుఁ జూచిన యంతన ♦ సంతసించి, పట్టుదలఁ జిత్రభాను సం ♦ వత్సరంబు
చైత్రశుద్ధనవమి బృహ ♦ స్పతిదినమునఁ, గంబరామాయణముఁ వ్రాయఁ ♦ గడఁగినాఁడ.

తే॥ రామచంద్రక్షితీంద్రుని ♦ రమ్యచరిత, రామచంద్రక్షితీంద్రుప్రే ♦ రణమెయగుట
రామచంద్ర లసత్కృపా ♦ రబ్ధకవిత, యీవు శ్రీరామకవి వింక ♦ నేదికొఱఁత?

క॥ అని హితులు ప్రోత్సహింపఁగ, ననుమానము మాని వీడ ♦ కల్లనవ్రాయన్
మొనసితిఁ దిరుపతి కొకపరి, చనుదెంచెం బనిగ రామ ♦ చంద్రవిభుండున్. ౨౯

ఉ॥ అత్తఱి నేను నేగి ప్రియ ♦ మారఁగఁ దన్ముఖ దర్శనంబు నా
చిత్తమునిండ రంజిలఁగఁ ♦ జేసితిఁ జూపితిఁ గావ్యమున్ మహా
సత్తముఁ డాతఁ డోపికను ♦ శాంతముతోఁ బఠియించి తృప్తిలో
నొత్తిన ప్రేమతో మిగుల ♦ బ్రోత్సహనం బొనరించెఁ బూర్తిగాన్. ౩౦

తే॥ కుతుక మొప్పారనతని వీ ♦ డ్కొంటిఁ బూర్తి, చేసితి స్వభాను సమమార్గ ♦ శీర్షశుద్ధ
పంచమిని దీనిఁ దృప్తి న ♦ ర్పించినాఁడ, నింటివేలుపు శ్రీ జాన ♦ కీశ్వరునకె. ౩౧

క॥ నీరామచరిత గావున, నీరామకు నీకు వేడ్క ♦ నెలకొనియెడు నా
శ్రీరామ చరిత్రంబును, శ్రీరామా! ప్రేమమీఱఁ ♦ జేకొనుమయ్యా! ౩౨

ఓమ్. తత్. సత్.

శ్రీ

విషయసూచిక.

బాలకాండము.

అవతారిక.	...	౧
౧. నదీపటలము	...	౨
సరయూ మహిమము	...	౪
౨. దేశపటలము.	...	౫
౩. నగరపటలము	...	౧౨
కోట గోడలు	...	౧౩
గోపుర ద్వారములు	...	౧౫
మేడలు	...	,,
ధ్వజములు	...	౧౬
సంకీర్ణము	...	,,
౪. పరిపాలన పటలము	...	౨౧
౫. అవతార పటలము	...	౨౨
వేల్పులు రాక్షసబాధల విష్ణువునకు విన్నవించుట	...	౨౩
పుత్త్రికామేష్టి	...	౨౬
శ్రీ రామాదుల జననము	...	౩౧
నామకరణము	...	౩౩
౬. అర్పణ పటలము	...	౩౫
కౌశికుఁడు దశరథుఁ గానవచ్చుట	...	,,
కౌశికుఁడు యజ్ఞరక్షణార్థము రాముని గోరుట	...	౩౬
రామలక్ష్మణులు కౌశికువెంటఁ జనుట	...	౩౭
౭. తాటకవధపటలము	...	౩౮
మరుభూమి వర్ణనము	...	౩౯
తాటకవృత్తాంతము	...	౪౦
తాటకవధ	...	౪౩
౮. యాగపటలము	...	౪౭
కౌశికీనదీ వృత్తాంతము	...	,,
వామనచరిత్రము	...	౪౮
యాగరక్షణము	...	౫౧
అహల్యాపటలము	...	౫౩
ఇంద్రునకు దుర్వాస శాపము	...	౫౪

	క్షీరసాగర మథనము	...	౫౬
	గంగావృత్తాంతము	...	౫౭
	విదేహదేశవర్ణనము	...	౬౦
	అహల్యాశాపముక్తి	...	౬౧
౧౦.	మిథిలాదర్శనపటలము	...	౬౩
	సీతారాముల పరస్పర వీక్షణము	...	౬౭
	సీతాసంతాపము	...	౬౮
	సూర్యాస్తమయము	...	౭౦
	చంద్రోదయము	...	౭౨
	విశ్వామిత్ర చరిత్రము	...	౭౩
	శునశ్శేఫుని వృత్తాంతము	...	౭౭
౧౧.	వంశమహిమానువర్ణనపటలము	...	౮౦
౧౨.	కార్ముకపటలము	...	౪
	శివధనువుఁ గని పలువురు పలువిధములుగఁ దలంచుట	...	
	సీతావృత్తాంతము	...	౮౫
	రాముఁడు శివధనువుకడ కేగుట	...	౮౬
	సీతచింతనము	...	౮౮
	మాలినియను సఖి సీతకు హరధనుర్భంగ వృత్తాంతము తెలుపుట		౯౦
౧౩.	ప్రయాణపటలము	...	౯౧
	రాజపత్నుల ప్రయాణము	...	౯౭
౧౪.	చంద్రశైల పటలము	...	౯౯
	తరుణీ తరుణుల విహారము	...	౧౦౧
౧౫.	పుష్పావచయ పటలము	...	౧౦౭
౧౬.	జలక్రీడా పటలము	...	౧౧౧
౧౭.	మధుపానపటలము	...	౧౧౪
౧౮.	ఎదురుకోలు పటలము	...	౧౧౯
౧౯.	విహార పటలము	...	౧౨౨
౨౦.	అలంకార పటలము	...	౧౨౭
౨౧.	కల్యాణ పటలము	...	౧౩౧
	సీత తహ తహ	...	,,
	రాముని యుత్కంఠ	...	౧౩౨
	పురాలంకరణము	...	,,
	దశరథాదులు వివాహ మంటపము చేరుట	...	౧౩౪
	రాముఁడలంకరించుకొనుట	...	,,
౨౨.	పరశురామ పటలము	...	౧౩౯

అయోధ్యాకాండము.

౧. మంత్రపటలము	...	౧౪౫
౨. మంథరబోధన పటలము	...	౧౫౪
౩. కైకేయీ పటలము	...	౧౬౨
౪. నగర విముక్తిపటలము	...	౧౭౩
దశరథుఁడు కౌసల్యకుఁ దనపూర్వశాపముం దెలుపుట	...	౧౮౧
లక్ష్మణునికోపము	...	౧౮౫
పురజనుల దుఃఖము	...	౧౯౧
రాముఁడు సీతయున్నమందిరమున కరుగుట	...	౧౯౬
౫. తైలగుప్తి పటలము	...	౧౯౮
౬. గంగాపటలము	...	౨౦౭
గుహుఁడు రాముని గానవచ్చుట	...	౨౧౦
౭. వనప్రవేశ పటలము	...	౨౧౬
రాముఁడు భరద్వాజు నాశ్రమముచేరుట	...	౨౧౮
౮. చిత్రకూట పటలము	...	౨౨౧
లక్ష్మణుఁడు పర్ణశాల నిర్మించుట	...	౨౨౫
౯. దహన పటలము	...	౨౨౬
భరతుఁడు కోసలముఁజేరుట	...	౨౨౭
,, కైక గృహంబునకేగుట	...	౨౨౯
,, కైకను దూషించుట	...	౨౩౧
,, కౌసల్య గృహమునకేగుట	...	౨౩౪
,, శపథములు సేయుట	...	౨౩౫
దశరథునకు శత్రుఘ్నుండు దహన సంస్కారాదులు సేయుట	...	౨౩౬
౧౦. ప్రయాణపటలము	...	౨౩౮
౧౧. గుహ పటలము	...	౨౪౪
౧౨. పాదుకాపటలము	...	౨౫౧
భరతుని సైన్యముంగని లక్ష్మణుఁడు కోపించుట	...	౨౫౩
భరతుఁడు రాముని డాయవచ్చుట	...	౨౫౬
,, రాముం బ్రార్థించుట	...	౨౬౦
వసిష్ఠుఁడు రాము నయోధ్యకు రమ్మనికోరుట	...	౨౬౨

ఆ ర ణ్య కాం డ ము.

౧.	విరాధ వధ పటలము	—	౨౬౫
	విరాధ యుద్ధము	—	౨౬౭
	విరాధుఁడు రాముని వినుతించుట	—	౨౭౦
౨.	శరభంగ ముక్తి పటలము	—	౨౭౨
	రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట	—	౨౭౩
	ఇంద్రుఁడు శ్రీరాముని స్తుతించుట	—	౨౭౪
	శరభంగుఁ డగ్నిం బ్రవేశించి శాశ్వత పదంబు నొందుట	—	౨౭౫
౩.	అగస్త్య పటలము	—	౨౭౬
	శ్రీరాముఁడు మునుల కభయ మిచ్చుట	—	౨౭౭
	సీతా రామలక్ష్మణులు సుతీక్ష్ణుం గాంచుట	—	౨౭౮
	శ్రీరామున కగస్త్యుఁ డెదురువచ్చుట	—	౨౭౯
	అగస్త్యుఁడు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసంగుట	—	౨౮౧
౪.	జటాయు దర్శన పటలము	—	,,
	జటాయువు దశరథ మరణము విని శోకించుట	—	౨౮
౫.	శూర్పణఖా పటలము	—	౨౮౬
	సీతారాముల గౌతమీ తీర విహారము	—	,,
	శూర్పణఖ రాము నందము గాంచుట	—	౨౮౭
	శూర్పణఖ కామరూపిణియై రాముకడ కరుగుట	—	౨౮౬
	శూర్పణఖ సీతను గాంచుట	—	౨౯౧
	శూర్పణఖ సంతాపము	—	౨౯౩
	శూర్పణఖ సీతను పట్టఁబోవ లక్ష్మణుండు దాని ముక్కు చెవులు కోయుట		౨౯౫
	చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట	—	౨౯౮
౬.	ఖరవధ పటలము	—	౩౦౧
	ఖరసేనాపతులు పదునల్వురు రాముచే మడియుట	—	౩౦౨
	శ్రీరాముఁడు యుద్ధ సన్నద్ధుఁడగుట	—	౩౦౬
	అకంపనుఁడు ఖరునకు దుర్నిమిత్తములు తెలుపుట	—	౩౦౮
	త్రిశిరుని సంగరము	—	౩౧౨
	దూషణుఁడు దురమునఁ బాఱు సేనలఁ బ్రేరేచుట	—	౩౧౫
	రాముఁడు దూషణుని వధించుట	—	౩౧౬
	ఖరుని యుద్ధము	—	౩౧౮
౭.	మారీచవధ పటలము.	—	౩౨౦
	శూర్పణఖం గాంచి రక్కసులు వాపోవుట	—	౩౨౨
	పౌరస్త్రీలు చుప్పనాకం గాంచి పలవించుట	—	౩౨౩
	శూర్పణఖ రావణుతో మొఱయిడుట	—	౩౨౪
	శూర్పణఖ సీత చెలువముం బ్రశంసించుట	—	౩౨౭
	రావణుఁడు సీత చందము విని విరాళిచేఁ బరితపించుట	—	౩౨౯
	రావణుని విరహ తాపము	—	౩౩౧

రావణుఁడు శశికాంత శిలామంటపంబు చేరుట	—	౩౩౬
రావణుఁడు మారీచుఁ గాన నేగుట	—	౩౩౮
మారీచుఁడు రావణునకు నీతి కఱపుట	—	౩౪౦
మారీచుఁడు మాయాకురంగమై చనుట	—	౩౪౨
లక్ష్మణుఁడది రాక్షసమాయ యనుట	—	౩౪౩
రాముఁడు మాయాహరిణము వెంటనంటుట	—	౩౪౫
౮. జటాయు మోక్షణ పటలము	—	౩౪౬
లక్ష్మణుఁడు సీతకు ధైర్యవాక్కు లాడుట	—	,,
,, రామునికడ కేగుట	—	౩౪౮
రావణుఁడు తాపసియై సీతకడకు వచ్చుట	—	౩౪౯
,, కోపముతో నిజరూపము తాల్చుట	—	౩౫౩
సీత రావణుం బదరుట	—	,,
రావణుఁడు సీతం గొనిపోవుట	—	౩౫౪
జటాయువు రావణు నడ్డగించుట	—	౩౫౫
లక్ష్మణుఁడు రాముఁ గానఁబోవుట	—	౩౬౧
శ్రీరాముఁడు సీత లేమికిఁ జింతిలుట	—	౩౬౨
రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁ బోవుట	—	౩౬౩
జటాయువుంగాంచి రాముఁడు చింతిలుట	—	౩౬౫
జటాయువు రామలక్ష్మణులకు కర్మ ప్రభావము తెలుపుట		౩౬౬
శ్రీరాముఁడు దివిజులపైఁ గినుకగొనుట	—	౩౬౭
జటాయువు శ్రీరామునకుఁ గర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుఁడగుట		౩౬౮
౯. అయోముఖి పటలము	—	౩౭౦
రాముఁడు సీతం దలంచికొని పరితపించుట	—	,,
నీరు దేఁబోయిన లక్ష్మణుం గాంచి అయోముఖి కామించుట		౩౭౩
లక్ష్మణుఁడు రామికిఁ జింతిలి రాముఁడు వెదకఁబోవుట	—	౩౭౫
౧౦. కబంధ పటలము	—	౩౭౮
కబంధుచేఁ జిక్కిన రామునకు లక్ష్మణుఁడు ధైర్య వాక్కులు పలుకుట		౩౮౦
కబంధుఁడు శాపముక్తుఁడై రాముని వినుతించుట	—	౩౮౨
,, కర్తవ్యము తెలుపుట	—	౩౮౩
౧౧. శబరీమోక్షణ పటలము	—	౩౮౪

కి ష్కిం ధా కాం డ ము .

౧. పంపా పటలము	—	౩౮౬
శ్రీరాముఁడు జలపక్షుల తీరుగని సీతం దలంచికొని చింతిలుట		౩౮౯
,, సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట		౩౯౦
౨. సాలభేదన పటలము	—	౩౯౨
సుగ్రీవుఁడు రామలక్ష్మణులఁగని భీతిల్లుట	—	,,
హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయుట	—	,,

హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దన వృత్తాంతము తెలుపుట — ౩౯౪
హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ వృత్తాంతము తెలుపుట — ౩౯౬
రామ సుగ్రీవులు మైత్రిచేయుట — ౩౯౮
హనుమ శ్రీరామునకు వాలి వృత్తాంతము తెలుపుట — ౪౦౦
హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట — ౪౦౪
సప్తసాల వర్ణనము — ౪౦౫
సాల భేదనము — ౪౦౬
౩. దుందుభి పటలము — ౪౦౭
౪. ఆభరణ దర్శన పటలము — ౪౦౯
సుగ్రీవుఁడు రాముని సీతకై సంతాపించుట — ౪౧౧
శ్రీరాముని నిర్వేదము — ౪౧౨
హనుమంతుఁడు కర్తవ్యముం దెలుపుట — ౪౧౩
౫. వాలివధ పటలము — ౪౧౫
తార వాలికి హితోక్తులు పలుకుట — ౪౧౬
వాలి తారకు శ్రీరామగుణము లభివర్ణించుట — ౪౧౭
వాలి సుగ్రీవుల సమరము — ౪౧౮
రామ బాణముచే వాలి నేలఁగూలుట — ౪౨౧
వాలి శ్రీరాముని నిందించుట — ౪౨౩
శ్రీరాముఁడు వాలి కుత్తరమిచ్చుట — ౪౨౫
వాలి శ్రీరాముని క్షమింప వేఁడుట — ౪౨౮
అంగద విలాపము — ౪౩౦
౬. పట్టాభిషేక పటలము — ౪౩౨
శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు తెలుపుట — ౪౩౫
౭. వర్షర్తు పటలము — ౪౩౮
శ్రీరాముని విరహ సంతాపము — ౪౪౪
శరత్కాల వర్ణనము — ౪౫౧
౮. కిష్కింధా పటలము — ౪౫౩
తార లక్ష్మణుని సమాధాన పఱచుట — ౪౫౯
సుగ్రీవుఁడు సురాపానమును దూషించుట — ౪౬౩
౯. కపిసేనా సందర్శన పటలము — ౪౬౯
౧౦. అన్వేషణ ప్రేషణ పటలము — ౪౭౩
సీతా సౌందర్య వర్ణనము — ౪౭౬
౧౧. బిల నిర్గమన పటలము — ౪౮౧
కపులు స్వయంప్రభ మేడను కాంచుట — ౪౮౪
౧౨. మార్గాన్వేషణ పటలము — ౪౮౯
౧౩. సంపాతి పటలము — ౪౯౫
౧౪. మహేంద్రశైల పటలము — ౫౦౨

శ్రీ రామ.

కంబరామాయణము.

బాలకాండము

శ్రీరామాయణకావ్య సిద్ధి విధయే సంభావయేయం ముదా
వల్మీకోద్భవ కంబముఖ్య కవి వాక్సూనార్చితాంఘ్రిద్వయమ్
మానుష్యాతిగ వీరకార్యఘటనా సంజ్ఞాపిత శ్రీపతిమ్
రామం శ్యామల కోమలాంగ సుభగం సీతామనోవల్లభమ్.

అవతారిక.

మ॥ అరుదై యూహల కందరానిక్రియ లో ♦ కాళుల్ విసృష్టించి యో
గిరముంగూర్చి తుదిన్ హరించుట మహా ♦ క్రీడా వినోదంబుగాఁ
బరఁగు న్నైజముగాఁగ నెవ్వనికి నా ♦ బ్రహ్మాండ భాండోదరుం
బరమేశుం గరుణామయున్ మది సదా ♦ ప్రార్థింతు నిష్టార్థినై. ౧

ఉ॥ జ్ఞానులు నైతమెవ్వని వి ♦ శాల మహామహిమంబు సుంతయుం
గానఁగలేర యట్టి కరు ♦ ణామయు సద్గుణరాశి వర్ణనల్
పూనియొనర్ప నాతరమె? ♦ పూతచరిత్రుని సర్వమంగళా
నూన గుణాబ్ధిలో మునిఁగి ♦ యోలలాన ర్తము రందు భక్తిమై. ౩

మ॥ హరి ఓమ్మంచుఁదొలిందుదిం బలుకుచున్ ♦ సాంగంబుగా వేదముల్
సరవిన్ నేర్చిన పెద్దలుం, బ్రథిత భా ♦ స్వద్భోగ భాగ్యంబులన్
ధరణిం గ్రక్కున కూడుగాఁ దలఁచు వి ♦ ద్వాంసుల్, సదా నిత్యమో
క్ష రమాదాయక దివ్యపాదములఁ ద ♦ క్కం జూడ రన్యంబులన్. ౪

ఉ॥ బేల గుణంబుగల్గు నొక ♦ పిల్లి ప్రయత్నముతోడ వేడ్కమైఁ
బాల సముద్రముం దఱిసి ♦ పట్టుగ నిండలి పాలు మొత్తముం
గ్రోలెదఁగాక యంచుఁబని ♦ గొన్నవితంబున రామచంద్ర లీ
లా లలిత ప్రభావ విపు ♦ లంబగు దీనిని వ్రాయఁబూనితిన్. ౫

ఉ॥ శాపముచేతఁబోలెఁ దరు ♦ సప్తకముం దొలఁ జేసినట్టి యా
పాపవిదూరు సత్కథ న ♦ పార మనోహరలీల వ్రాసె మున్

దాపసి తద్వచోఽమృతముఁ ♦ ద్రావిన యీ మనవారి కిప్డు నా
చాపల బుద్ధిచే నదియ ♦ చప్పిడి మాటలఁ జెప్పఁబూనితిన్. ౭

॥ అపయశం బందఁగా లోకు ♦ లపహసింపఁ, గడఁక దీని వ్రాయఁ గతంబు ♦ గలదె వేఱు
తపసి వాల్మీకి వాఙ్మహ ♦ త్త్వమున పేర్మి, యందజెఱుఁగంగ నగునను ♦ నాసగాక.

॥ బహుచతురగతుల్ వాల్మీకి ♦ పద్యతతులు, వినిన చెవుల నొప్పించు నా ♦ వెగటుకైత
వీణనాదంబు విని చాల ♦ వేడ్కఁజెందు *నశునపక్షి నపస్వర ♦ మలఁచినట్లు. ౮

. ‡త్రివిధ భాషావిశేషముల్ ♦ తెలియు విబుధ,వరుల కొకమాటచెప్పెద ♦ వసుధయందు
భక్తులును మూర్ఖులును పిచ్చి ♦ వాండ్రు పలుకు, పలుకులెల్ల విమర్శింప ♦ భావ్యమగునె?

॥ గదులుగా నాటపట్టులు ♦ గాఁగ గీచు, పడుచు గీఁతలఁగని కోప ♦ పడునె శిల్పి?
శాస్త్రవిజ్ఞాన మావంత ♦ జాడలేని, నాకవితఁగని విబుధులు ♦ నవ్వువారె? ౧౦

॥ సంస్కృతమ్మున సీరామ ♦ చరితఁదొలుత, వ్రాసినట్టి ¶మువ్వురయందు ♦ ప్రణుతిగన్న
చతుర వాక్యుఁడౌ వాల్మీకి ♦ సరణిఁబూని- వ్రాయఁదొడఁగితి దీనిని ♦ ద్రవిడభాష. ౧౧

॥ దశవిధావతారముల ను ♦ త్తమ పదంబు, నయచరిత్రంబు నుత్తమ ♦ నాయకు కథ
నతనిదయచేత నుత్సాహ ♦ యుతుఁడనగుచు, వ్రాయఁదొడఁగితిఁ †బూతల ♦ పట్టునందు

। భూరిరాక్షససేన ♦ బూదిగాఁ గావించి, విజయమాలను దాల్చి ♦ వెలయునట్టి
కోదండమను విల్లు ♦ గొనబుగాఁ గరమున, విలసిల్లు శ్రీరాము ♦ విక్రమములు
వినుతించు వారికి ♦ విరివిగా వలసిన, కోరికలెల్లఁ జే ♦ కూరుచుండు
విజ్ఞాన కీర్తులు ♦ విస్తరిల్లుచు నుండు, భుక్తియు భక్తియు ♦ ముక్తి దొరకు.

॥ నతని యర్ధాంగి వికచ ప ♦ ద్మాసనస్థ, నిఖిల జగదేకమాత వ ♦ హ్నిప్రపూత
సీత కరుణాకటాక్ష వి ♦ శేషదృష్టి, వారిపైఁ బ్రసరించు న ♦ నారతమ్ము. ౧౩

౧ నదీపటలము. (౨౦)

చ॥ అతికలుష స్వభావ చప ♦ లాంతములై చను నింద్రియాళియన్
శితవిశిఖంబులున్, మణివి ♦ శేష విఘర్షణ నాదమేదురాం
చిత కుచకుట్మలీక్షణ వి ♦ చిత్రశరాళియు ధర్మమార్గసం
గతిని చరించు కోసలము ♦ నన్ సరయూనదిఁగూర్చి పల్కెదన్. ౧౪

* అపస్వరము విన్నవెంటనే వెలవెలపోయి ప్రాణముల విడుచునది అశునపక్షి.
‡ ఇయల్ (సాహిత్యము), ఇశై (సంగీతము), నాటకము.
¶ వాల్మీకి, వసిష్ఠుఁడు, బోధాయనుఁడు అని అఱవవ్యాఖ్య.
† జటప్ప వసించు తిరువెణ్ణెయ్ నెల్లూరున కంబకవి వ్రాయమొదలిడెను.

చ॥ పరఁగ విభూతిధారియగు ♦ భర్గునిదేహముఁబోలి మేఘమం
బరముననేగి యంబుధిని ♦ మానుగఁదోయముఁ ద్రావి చంద్రనా
కరకుచయైన లక్ష్మినెద ♦ గాటపుఁబ్రేమను మచ్చయుంబలెన్
మురువుగఁదాల్చు విష్ణువును ♦ పోలి చరించును తత్పురోపరిన్. ౧౫

చ॥ కలఁచి తపింపఁజేసెఁ దన ♦ గాదిలిమామను సూర్యుఁడంకనే
జలకము లార్చి తాప ముప ♦ శాంతి వహింప నొనర్తునంచునా
జలధి తలంచియత్నమున ♦ సాంద్రతరంబుగ నావరించె నీ
లలిసననొప్పి యవ్వలిమ ♦ లన్ జలదంబులు గప్పు నిచ్చలున్. ౧౬

ఉ॥ వారనిపేర్మి స్వర్ణమయ ♦ భాసురకాంతి హిమాద్రియొప్పఁగా
నీరసమూని త్రవ్వటకు ♦ నెత్తిన రౌప్యపు గడ్డపారలన్
తీరునఁ, జంచలార్థతతిఁ ♦ దృప్తిని దానముసేయు గౌరవో
దారుని పోల్కి మేఘములు ♦ ధారలవీడుచునుండు నచ్చటన్. ౧౭

ఉ॥ మానమునొంది ధర్మమును ♦ మన్ననచేయుచు నీతిమార్గముం
బూనిన రాజుకీర్తివలెఁ, ♦ బొల్పగు జ్ఞానపథానుసారులై
మానుగవేదముల్ చదువు ♦ మాన్యుల కిచ్చిన యాగివోలెఁ బెం
పూనుచునుండు వెల్లువల ♦ యోధ్యకుఁజేరిన దేశమంతటన్. ౧౮

క॥ తల నడుము కాళ్ళు దడవుచు, నిలుకడ లేకించుకంత ♦ నిలుచుచు భూభృ
త్కుల సంపదఁగొల్లగొనుచు, వెంచెలువలఁబోలి నడచు ♦ వెల్లువ లచటన్. ౧౯

తే॥ కనక మగురువు నెమిలి యీఁ ♦ కలునుమణులు,గంధపుంజెక్కలునుగంధ♦ గజరదాళిఁ
గొంచుఁబోయెడి వెల్లువ♦ లెంచిచూడ, వర్తకులఁబోలె నడచు న♦ వ్వసుధయందు ౨౦

తే॥ పూలగుత్తులు పుప్పొడుల్ ♦ పుష్పరసము, కరుల మదజలమును హాట ♦ కంబుగతిని
వడిగఁబాఱడు గొప్పప్ర♦వాహవితతి, యింద్ర ధనువులఁబోలి యొ ♦ ప్పెనఁగుచుండు

చ॥ తరువులఁగూల్చుచున్ గిరులఁ ♦ దార్కొని చీల్చుచు నాకుఁగొమ్మలన్
బరువడిగాఁగ వారుకొని ♦ పర్వులువాఱడు వెల్లువల్ గనన్
గరడులు వాఱు సంద్రమును ♦ గట్టఁదొడంగిన నాఁటి మేటి వా
నరుల కడింది వెల్లువల ♦ నాణెపుఁబద్ధతి తోఁచు, నయ్యెడన్. ౨౨

తే॥ ఈఁగలును తేట్లు ముసరఁగా ♦ నెల్ల మిాఱి, పొంగి నురుగులతో లోన ♦ మునికిపాటి
పడుచు లేచుచుఁ దీయని ♦ వాదితోడ, దొరలు వెల్లువల్ త్రాగుఁబో ♦ తులనుపోలు

తే॥ తీఁగపడగలతో మద ♦ నాగచయము, తోడఁ బలుకాల్నడలతోడఁ ♦ దొలఁకు దోనుల
తోడఁ బలుకించు వెల్లువల్ ♦ దుముకు తోడఁ, గడలితోడ దీకొనవచ్చు ♦ కరణిఁదోఁచు

సరయూ మహిమము.

మ॥ ఇనవంశోద్భవులైన రాజతతిచే ♦ నెల్లప్పుడున్ మేటిపా
లనమం దెచ్చిరి ధర్మపద్ధతుల లీ ♦ లంబూని వర్తిల్లి పం
బిన యావాహిని తల్లిపాలవలె నా ♦ ప్పెన్ సర్వదా సర్వధా
వనజాతాసన సృష్టియందమరు జీ ♦ వశ్రేణి కన్నింటికిన్. ౨౫

తే॥ కుంకుమము గందవొడి కోష్టు ♦ గోఁగు వేఁగి, పొన్న చందన మేలకుల్ ♦ పునుఁగు వట్టి
వేరు చెంద్ర మగురు కురు ♦ వేరు తేనె, గలుగుటంజేసి నది యింపు ♦ గాలివీచు. ౨౬

చ॥ నిలుకడనీఁగి వర్షమున ♦ నెవ్వడి బోయతలెల్లఁ గేలఁ గ
ద్దులనెద బాఁదుకొంచుఁ బరు ♦ వుల్గొసపాఱుచు విండ్ల నమ్ములన్
బిలబిలమూఁగి వారుకొను ♦ వెంటల నారయ వెల్వలొప్పె మేల్
గెలుపును గొన్నయబ్బునఁ ద ♦ లిర్చెడి భూవిభు వెల్వలోయనన్ ౨౭

ఉ॥ పాలు పెరుంగు నేయి కడ ♦ వల్గల యుట్లను వారిమ్రింగి ద్రే
గోలల వల్వలం జవిరి ♦ కొంచును ముద్దులఁ గూల్చుచేగు నా
లీలలఁ గన్నఁ గాళియ బ ♦ లిష్టఫణావళి నాడినట్టి గో
పాలుని లీలలం బలెనె ♦ భాసిలుఁ దత్సరయూ ప్రవాహముల్. ౨౮

చ॥ కలకలమంచుఁ గాఁపులు క ♦ కావికలై పరువెత్తుచుండ ము
న్వలన జలంబు నించి తల ♦ వాకిళులం బడఁద్రోచి పైరులం
గలఁచుచుఁ దుమ్మెదల్ తోలుచు ♦ గంట్ల మణీతతిరాలుచుండఁ గ్రే
వల నెసరేఁగుచుం గరము ♦ పాఱు గజంబులఁ బోలి వెల్లువల్. ౨౯

తే॥ పల్లమును మిట్టగా మిట్ట ♦ పల్లమునుగ, సమము వాఁగుగా వాఁగును ♦ సమముగాఁగ
సకలమును తారుమాఱుగా ♦ సలుపుచుండు, వెల్లువలు కర్మఫలముల ♦ వీఁకఁ ద్రోఁచు

ఉ॥ కాల్వలయందు వెల్లువల ♦ గర్జనిసం బరువెత్తు కాఁపులా
కాల్వలఁ జూడఁగా నెసఁగుఁ ♦ గంబుకణంబులు పొన్నముత్తెముల్
వెల్వడ వీచికావితతి ♦ వీఁగఁగ నొక్కటి పెక్కులౌచుఁ బా
యల్వడి పాఱు వంశము మ ♦ హోద్భుతవృద్ధి వహించు పోలికన్ ౩౦

మ॥ హిమవంతంబునఁ బుట్టి వెల్వడి సము ♦ ద్రేశానుతోఁ బ్రేమ సం
గమముం జేయు ప్రవాహమెన్నఁగ మహా ♦ గణ్యంబులై నట్టి వే
దములుం దెల్పఁగలేని బ్రహ్మమనఁ దో ♦ ర్తున్ మూలమందొక్కటై
భ్రమచే బెక్కుమతంబు లందివ బుధ ♦ ప్రామాణ్యముం బోలెడిన్ ౩౧

మ॥ మకరందంబులు చిందు సద్వనములం ♦ బద్మాకరశ్రేణిఁ జిం
పక సౌగంధిక పుష్పవాటికల ర ♦ మ్యంబైన గుంజాలతా
దిక వేలాయుత పూగ పుంజములఁబొం ♦ దెన్ వెల్లువల్ జీవుఁడై
హిక కర్మాచరణంబునం దనువులె ♦ న్నేఁజెందు చందంబునన్. 53

౨ దేశపటలము. (౬౧)

మ॥ సరసోక్తుల్ విరివారుచుండ విబుధుల్ ♦ సమ్మోదముంబొంద మున్
వర మాధుర్య కవిత్వరీతిఁ జెలిపెన్ ♦ వాల్మీకి యొద్దాని స
ద్వర మోదాకరముఁ గోసలంబు నిపుడే ♦ వర్ణింప మేనొంటిఁ బ్రే
మ రసంబున్ మధువాని మూఁగ కడఁకన్ ♦ మాటాడు చందంబునన్. 34

సీ॥ పొలముల గనిమలం ♦ బొలుపారు ముత్యాలు, కాలువలందు శం ♦ ఖముల రాశి
కాలువ దరుల బం ♦ గారు గిడ్డలు నెను, ములు పొర్లు పల్లులఁ ♦ గలువ వనులు
చదునైన దబోట్లఁ బం ♦ జసులైన పగడముల్, వరిమళ్లలో హంస ♦ వరచయంబు
బీటినేలలఁదేన ♦ పెరల సమూహముల్, తోఁటల యందెల్లఁ ♦ దేఁటి గములు

తే॥ ఇంపు సొంపార నారీతి ♦ నెసఁగుచుండ, సంపదలపెంపు నీకనిట్టి ♦ సరణిదంచు
వర్ణనముసేయ నరుదని ♦ వాసికెక్కె, భాసురంబగు నమ్మహా ♦ కోసలంబు. 35

సీ॥ పల్లంపునేలల ♦ యెల్లలలో నేటి, వెల్లువల్ గాపించు ♦ పెనురవంబు
కాపులు చెఱకుల ♦ గానుఁగ లాడంగ, సగు కిర్రు రొద లెడ్ల ♦ యదలుపులును
అగానుఁగలనుండి ♦ యధికంబుగా వెలు, వడి కడవలఁబడు ♦ పాలరవము
నీటిదరులఁజేరి ♦ నెఱయుచుఁదిరుగాడు, సంకు పుర్వుల కీఁచు ♦ సందడియును

తే॥ నీటుగాఁ గోడె లటనటఁ ♦ బోటులాడు, ధ్వనులు అంకెల బెడిదంపు ♦ నినదములును
జలములందెనుములు పడు ♦ నులివుఁగలిసి, వింతఘోషంబునెగడు న ♦ వ్వీటియందు

సీ॥ నందనంబును పోలు ♦ సుందర వనముల, నమళులు పురివిచ్చి ♦ నాట్యమాడ
జలము సమృద్ధిగా ♦ వెలయు కొలంకుల, వెలిదమ్మి దివ్వెలు ♦ వెలుఁగుచుండ
నీల ఘనాఘన ♦ నికరంబు నిరుపమ, శ్రావ్యమృదంగ ని ♦ స్వనముసేయ
విరివిగా నెడయక ♦ తెరలుచు నుండెడి, కెరటాలు రంగుల ♦ తెరలు దింప

తే॥ మకర వీణా నినాదంబు ♦ మాడ్కిఁదేఁటు, లింబుగా నచ్చటచట గా ♦ నంబుసేయ
మెచ్చి నల్లకల్వలు కను ♦ ల్విచ్చిచూడఁ, దనిసి నిండు కొల్వుండుఁ గే ♦ దారవిభుఁడు

సీ॥ ఇందిందిరంబులు ♦ నింపు పెంపొందించు, నిందిరయును తమ్ముఁ ♦ లందు నిలుచు
వెలయాంధ్రచూపులు ♦ విరివింటిచూపులు, కమన యువతుల వ ♦ దనముల నిలుచు

వారాశి దొరకు బ్ర ♦ వాళసూక్తిమాలలు, మొగుళులయందును ♦ మొనసినిలుచు
సత్యవాక్యంబును ♦ శాస్త్రధర్మములును, జనముల నాల్కల ♦ కోసల నిలుచు
తే॥ శాత్రవులయందు ప్రియులందు ♦ సంచరించు, గోపమనియెడియొక దొడ్డ ♦ కొడిమెగుణము
వారల! ఎవరికే వర్ణింప ♦ నలవి యగునె? కోసలంబందు చెలువంది ♦ కొఱలుతీరు

చ॥ జలముల శంఖముల్, తరుల ♦ ఛాయల బత్తెలు, మూలలందు తే
టులు, జలజమ్ములన్ సిరి, కు ♦ డుంగములం గమకమ్ము, లిండ్ల వా
ములం జెలిపిట్టలున్, దరుల ♦ ముత్తియముల్, వనులన్ మయూరముల్
పొలుపుగ గుంపుగుంపులయి ♦ పొల్చును కోసల భూమి నెల్లెడన్. ౩౯

సీ॥ మడకలు దున్నఁగా ♦ నెడనెడలేచు బం, గారుపెళ్లలును శం ♦ ఖములు విడుచు
ముత్యాలరాసులు ♦ మునుమిడి చదునైన, పొలముల రత్నరా ♦ సులును వడ్లు
నిండఁగాఁ బచ్చనై ♦ నెఱయు వెన్నులు మీలు, మానుగా రొదసేయు ♦ మధుపవితతి
తుమ్మెదుల పత్త్రిములతో ♦ మెఱయు చెఱకుతోఁట, లల్లి తామరలును ♦ నల్లగలువ
తే॥ లెల్లవిలసిల్లి యొచ్చట ♦ నేని చూడఁ, గాఁపు పడుచుల మొగముల ♦ కాంతితోడఁ
గలిసి కనులకుఁ బండువు ♦ గలుగఁజేయు, సర్వజననుతమైన కో ♦ సలమునందు రం

సీ॥ వినఁగ వీనుల కింపు ♦ నెనయించు కుఱుచ వీ, ణియల వాయించు వై ♦ ణికులు, తేట
కలుద్రావి మెట్టుల ♦ కడనొక్కి-యింపుగా, వాయించుపాటలు ♦ ప్రతిదినంబు
వెండినాఁ దెల్లనై ♦ వెలయు సౌధముల లే, యెండలుగాయు ప ♦ సిండి చప్ర
మంచములందు ర ♦ మాకుమారుని సంగ, రంబునఁబెనఁగి వి ♦ శ్రాంతి గొన్న
తే॥ నీలనయనముల్ మెఱుఁగారు ♦ నెమలిచాయ, సుందరవదనముల్ పొలుచున ♦ క్లోమరు నెలఁత
లింపుగాఁగొన్న నిద్దుర ♦ యెడయ లేపు, చుండును ప్రభాత మారుత ♦ మొలయు వేళ

సీ॥ చెఱకుగానుఁగ నోటఁ ♦ జెదరి బయల్పడు, తేనియవంటి తీ ♦ పైన రసము
టెంకాయ పాళలఁ ♦ బొఁకంబుగాఁగాఁచి, వెల్లువలై బయ ♦ ల్వెడలు రసము
ఉన్నతవనముల ♦ నొప్పారుతరువుల, ఫలములు ప్రయ్యఁగాఁ ♦ బాఱురసము
మానుగాఁబొడమగు ♦ తేనెపెరలనుండి, మదిచవి గొనఁ బాఱు ♦ మధురసంబు
తే. యువతులునుయువకులుకాంతు ♦ లూరఁ దాల్చు, పూలసరములనుండియు ♦ బొలుచురసము
మేరమీఱి వెల్లువలయి ♦ వారిరాశిఁ, జొరఁగద్రావియుందలి మీలు ♦ చొక్కుచుండు.

సీ॥ కలుద్రావుచోఁగాఁచి ♦ కానంగనగు చొంగ, పొక్కులు వెలయుకాఁ ♦ పులు కడంక
సంగీతముంబోలి ♦ చవులూరఁజేయు ప, ల్కులువల్కు తమ వెలం ♦ దుల విశాల
నయనవదన చర ♦ ణకరాది శంబుల, కుపమలై జగమున ♦ నున్నతిగాని
[illegible] ♦ [illegible], [illegible] ♦ [illegible]

తే॥ యెఱిఁగి తీసిపై వఁగవారి ♦ యెడఁదయొప్ప, కట్టులిట్టు లూరక తిరు ♦ గాడుచుంద్రు
యువకులోకయుష్ప్రయువతుల ♦ యొప్పు ప్రేమఁ, బడసి రేనియుమఱి త్రోయ ♦ విడువఁగలరె?

చ॥ కడలియుఁ గ్రొత్తనీట జల ♦ కంబులుసేయు పడంతు లొప్పఁగా
జడలధరించు పూ లగురు ♦ చందనగంధము వీచునన్న న
క్కడి వలకాంద్రు వాలు కడ ♦ కన్నులఁజూడఁగ రేఁపు తేనె ప
ల్కడరు మెఱుంగుఁబోండ్ల పొలు ♦ పారెడి తీరుల నెన్న శక్యమే? ౪౪

ఉ॥ ఆమనిఁ గామినుల్ జలక ♦ మాడిన నీటి మహత్త్వమెన్నఁగా
నేమగుఁ? దోఁటలున్ బొలము ♦ లెచ్చటఁజూచిన జిడ్డువాఱి యా
చామ లలందినట్టి మృదు ♦ చందన పంకము పేరినట్టి త
ద్భూమిని తేంట్లు గుంపులయి ♦ మూఁగును తేనియ నానునాసమై. ౪౫

చ॥ పొలముల వాలుగంటులను ♦ పోలి చరించెడి రాజహంసలి
మ్ముల జలజంపుఁబానుపులఁ ♦ బొల్పుగ నుంచిన పోతకమ్ము, లం
దులఁ జరియించు బఱ్ఱెయలు ♦ దూడల నెడ్డఁదలంచి చేఁపఁ జా
ళులు గొను పాలఁద్రావి వెల ♦ లున్ మఱివైచుచుఁ గప్పగంతులన్. ౪౬

చ॥ పికవితతుల్ వినోదముగఁ ♦ బెండిలిసేయఁగఁ, గన్నుద్రిప్పపొం
దిక గలస్త్రీల నర్తనపు ♦ తీరులకంటె మయూరసంఘముల్
రకముగఁగొమ్మలం దలర ♦ రాజ మరాళము లబ్జశయ్యఁ గూ
రికివిడ, మేలుకొల్పులు ద్వి ♦ రేఫతతుల్ దగఁబాడుచుండెడున్. ౪౭

సీ॥ కులధర్మముల కను ♦ గలమగు పడుచుల, పెదకి పెండిలి నెఱి ♦ వేర్చువారు
శ్రద్ధతో స్వచ్ఛాయ ♦ గిదలు కరణివచ్చు, పాటల సుఖములు ♦ పడయువారు
దేవామృతము కంటెఁ ♦ దీయనౌ సద్ధర్మ, విషయంబు లడుగుచు ♦ వినెడువారు
అతిథుల మోములు ♦ సరసి యస్సంబిడి, యత్యధికానంద ♦ మందు వారు

తే॥ కినుకయూరక మదిగొని ♦ కనులకంటెఁ, దామ్రమగు జుట్లఁజూపి యు ♦ త్సాహమునను
వీరగుణగుప్తి నుసుతెని ♦ వీడుకోళ్ళఁ, బోరరేఁచుచు గెలివిమైఁ ♦ బొదలువారు.

చ॥ పసువపుదుస్సలొండొకటి ♦ భగ్గురఁగోపము గొన్న పిడ్డులన్
నెరవునఁ దాఁకుచున్ బగయుఁ ♦ బెచ్చుపెరుంగఁగ నెల్లచోటులన్
విరిసిన మబ్బు రెండగుచు ♦ వింతగఁ బోరినయట్లు పోరు పో
రరసి ద్విరేఫముల్ నెగసి ♦ యార్వ, ముదుల్ పిడ నార్చువారలున్. ౪౮

చ॥ మొలచుచు నున్న తామరల ♦ మొల్కలు నల్లఁ బసిండి ముత్తెముల్
తొలఁగఁగఁద్రోచి రత్నవిత ♦ తుల్ చెదరం కెలిపంకపుద్వాలుం

బలవరమొందఁగాఁ గమఠ ♦ వర్గము మోదప్పుగొనంగఁ జాళ్లఁజేఁ
పలు కడుఁద్రుళ్ల దున్నలను ♦ వార కదల్తురు కాఁపు లచ్చటన్. ౫౦

ఉ॥ పాడియొతింగి యూసవిడి ♦ పద్ధతికోపమునూని కోరఁగాఁ
గూడిన వానిఁబొంది జన ♦ కోటికి మేలొనరించి కీర్తి ప
ర్వాడెడు తేఁడు కావ బరు ♦ వంతయు నీఁగుచు నూర్చుభూమినా
నోడలు వస్తువుల్ విడిచి ♦ యుంచు విరామము నుప్పళంబులన్ ౫౧

ఉ॥ కోసినయోదె లాకసముఁ ♦ గూడఁగ వాములనేసి పెద్దవా
ర్చేసిన బోధతో నుతిచి ♦ చేరిచి కళ్లపు బిచ్చగాండ్రకున్
వేసియుఁ దక్కువానిఁ దమ ♦ విందుల తోడ భుజింప బండ్లకుం
బోసి ధరిత్రికుంగఁ గొని ♦ పోదురు కాఁపులు ధాన్య మిండ్లకున్. ౫౨

ఉ॥ తీఁగలఁగాచు కాయలును ♦ తీయని వాసనగమ్ము తోఁటలన్
గాఁగల పండ్లు కందములు ♦ కాయల ధాన్యము మళ్లనుండియున్
రాఁగల ధాన్యముల్ నిలువ ♦ రంబుగఁ బూవుల నిల్చి తుమ్మెదల్
తేఁగల తేనెపోల్కిఁదగఁ దెత్తురు ♦ మె త్తఁగఁ గాఁపు లిండ్లకున్ ౫౩

సీ॥ ఎచ్చోటఁగాంచిన ♦ నింపుసొంపారంగ, విప్రులు తమయిండ్ల ♦ విందులుగను
బంధువులును గాఁగ ♦ వచ్చినవారితో ముత్తెఅంగుల పండ్లు ♦ మందు గొనుచు
బలువగలై నట్టి ♦ పప్పులతోవాని, నింపి నెల్లువ వోవు ♦ నేతితోడ
గడ్డపెరుంగుతోఁ ♦ గండచక్కెరతోడ, నడుమ నడంగు న ♦ న్నంబుతోడ

తే॥ మృదులప్రియవాక్యములతోడ ♦ ముదముతోడఁ, దనివిదీఱనిదేవామృ ♦ తంబుఁబోలె
భోజనము చేయుచప్పుడు ♦ పూర్ణమగుచు, నప్పు డొప్పరు నప్పురి ♦ చొప్పు గొప్ప.

తే॥ కాఁపు చెలువల వదన పం ♦ కజములందు, నెలయు కాటుకకన్నుల ♦ లలితరీతి
నొప్పు నాఁడుఁదేంట్లనిభ్రమ♦ గప్ప వలచి,కడఁక మాగాణిఁ దిరుగాడు ♦గండుఁదేంట్లు.

తే॥ కెరలు చూపుల మారుని ♦ గెలిచినట్టి, పంట పడఁతుల గర్వగు ♦ బ్బలు కడింది
మగలఁగినిసి లోఁగొను;నట్టిమళ్లప్రక్కఁ, బాళకలుద్రావి మదియించు ♦ వాలుమీలు

తే॥ నేలవ్రాలిన మేఘంపు ♦ నికరమనఁగఁ, జల్లనీటను దిరుగాడు ♦ నల్లయెనుము
లెదలఁగ్రేపులఁదలఁపఁగాఁ ♦ బొదుఁగుచేఁపి, పాలుగాఱ గోముగ వరి ♦ పైరు పెరుఁగు.

ఆ॥ నిండుబానసములు ♦ నినదింప వార్చిన, కడుగునీటిచాళ్లు ♦ క్రముక వనము
లందు చొచ్చియచట ♦ సమరంగ నాటిన, యెఱ్ఱవడ్లపైరు ♦ నెలమిఁబెంచు. ౫౮

ఆ॥ తామ్రచూడములు ప ♦ దంబులఁ జిదిఁగిత్రో, యంగనైన కుప్ప ♦ లందు మెఱయు

*అరఁటి, పనస, మామిడి.

మణుల్ల జీనువాలు ♦ మిణుగుఱుంబుర్వులం, చెంచి గూండ్లలోన ♦ నించుచుండు. ౧౯

ఉ॥ చేతుల సంకుగాజులును ♦ చేరికఁ గవ్వములాడు సవ్వడుల్
చేతముఁ జల్లఁ జేయఁగను ♦ చెన్నగుకౌనులు వీఁగియాడఁగా
వ్రేతలు పెర్గు చిల్కుదురు ♦ వేసలు లూడఁగ మైచెమర్పఁగన్
బ్రీతమనస్కలైన తమ ♦ పిల్లలు నిద్దుర వీడి లేవఁగన్. ౨౦

చ॥ చిలుకల పిల్లలుం బలుకుఁ ♦ జెన్నుగఁ బండిన కొట్టచేలలోఁ
బులుఁగుల పిల్లలుం బలుకు ♦ భూజనికుంజములన్ మనోజ్ఞతన్
గొలఁకుల తేఁటులుం బలుకు ♦ గుమ్మని వాసన వీచు తమ్మిలన్
గలకల సువ్విపాట లెస ♦ కంబుగ దాతలయిండ్ల నిండెడున్. ౨౧

క॥ కోసిన వక్కలనేరిచి, ద్రోసినయవి దొంగ చూపు ♦ తూఱని పడుచుల్
చేసిన యిండ్లకు మంటలఁ, బోసిన తఱిఁ జిందినవియు ♦ ముత్తెములె చుమీ! ౨౨

తే॥ కొదమ గొఱ్ఱెలు గాంచిన ♦ బెదరులేని, గుంద్ర మెలికల కొమ్ములఁ ♦ గొఱలుతగరు
లుఱుము కరణిని పిడుగుల ♦ సరణిఁదాఁకు, ధ్వనులకంజి గిరుల నీర ♦ దములు మొఱయు

ఉ॥ పిల్లలఁగన్న యేనుఁగుల ♦ వీడి మదావళ రాజిఁ బట్టఁగాఁ
బల్లులు ద్రవ్వినట్టి వన ♦ భాగములన్ మలక్రిందినేలలం
దుల్లసిలంగ నున్న జను ♦ లొక్కటఁ జేయు మహానినాదముల్
మెల్లఁ గొలంకులం దిరుగు ♦ మేటి మరాళములం గలంచెడున్. ౨౪

చ॥ గెనసులు త్రవ్వుచో నడుమఁ ♦ గేలికిఁదాలు మణుల్ విదుర్పఁగా
మునుకొని వ్రేలు మావులను ♦ ముట్టుడు సందలి తేనె తుంపురుల్
చినుకును బిందురూపమునఁ ♦ జెన్నరు పుప్పొడి పైఁడిపోల్కఁ బై
నెనసిన పొన్నమంజరుల ♦ నింపుగఁ గూరుకు నంచగుంపుపై ౨౫

ఉ॥ కాఁపుచెలుల్ కరంబుల ర ♦ కంబుగఁ గూర్చి వినోద లీలలన్
జూపుచుఁ బాడు పాటలు వి ♦ శుద్ధిగ *రెండువిధాల వేణువుల్
చాఁపుఁచుఁబట్టు గొల్లమొగ ♦ సాలలఁ గట్టిన యూలదూశలన్
జోఁపుచు లాలిపాటలలిఁ ♦ జొప్పుగ నిద్దురపుచ్చు హాయిగాన్ ౨౬

తే॥ కొండక్రింది నేలల నుండు ♦ కోమలులు వి, నోద రీతిని పాడు వి ♦ నూత్న గాన
మలరఁ జిఱు ధాన్యములు పండు ♦ నట్టి పొలము, గాచు నక్కఱలేకుండఁ ♦ గా ధ్వనించు

ఉ॥ గాలికి వంశముల్ గదలి ♦ గాఁడఁగఁ గొండలనుండి పెన్ ఫణుల్
వ్రేలిన రీతిఁ గ్రొమ్మధువు ♦ వెల్లువ ధారలు పాఱి చెందొవల్

* కఱ్ఱలతోఁ జేయఁబడినవి, వెదురుతోఁ జేయఁబడినవి.

గ్రాలు కొలంకుల న్నెఱసి ♦ కాలువ తూములఁ జొచ్చి బైట రాఁ
గ్రోలి మొగమ్ము ముడ్చుకొని ♦ స్రుక్కును శంఖపుఁబుర్వు లయ్యెడన్

తే॥ నిడుద నల్లని కనులక్రొ ♦ న్నెల నొసళ్ల, కలుకులకు విద్యయుఁజెడని ♦ కలిమిగలుగ
నొచ్చి వచ్చువారల కోర్కు ♦ లిచ్చుటయును, అతిథిపూజయుఁబనిగాక ♦ యన్యమేది?

తే॥ వంచనములేని సత్రముల్ ♦ వఱలుచోట్లఁ, గ్రొన్నెలంబోలు కొడవండ్లఁ ♦ గోసి కుప్ప
గూర్చుకూరగాయలు పప్పు ♦ కుప్పలు వెలి, ముత్తెముల వంటి బియ్యపు-మూటలమరు

తే॥ కలము లొనఁగుఁగాఁపులకుఁగా ♦ వలయుధనము, భూమిదేవి యొసంగును ♦ పూ ర్తిపంట
గనులొసంగును మేటియా ♦ మణులసమితి, కులమొసంగును మేలైన గొప్పనడత. ౨౧

తే॥ దొసఁగులేమి సకాలమృ-త్యువులులేవు, మదిని మదిమదియుంటఁ జే ♦ రదు చిరాకు
పూని చేయు ధర్మేతర ♦ ములును లేమిఁ, గడకు దుర్గతి యన్న శం ♦ కయును లేదు

తే॥ క్రమముదప్పివెల్లువలె య ♦ క్కడఁజరించుఁ, గుంకుమాంకభుజంబులే ♦ గుఱుతుదప్పఁ
జెలుల నడుములె యట సన్న ♦ గిలుచునుండు, వాసనలు గలయవి కేశ ♦ పాశతతులె.

సీ॥ అగురుపొగ బొసనంబుల, పొగయుఁ జెఱకు పాలు కాఁగు ♦ పొగయును వేల్మిం
బొగతోఁగలియుచుఁదత్పురి, మొగుళులవలె నెల్లయెడల ♦ ముసరుచునుండున్. ౨౪

తే॥ కలికిమైచాయఁబోలి కే ♦ కులు చరించు, కలికి స్తనహారరుచివోలెఁ ♦ గాయునెండ
కలికి నెఱిపేణి వోలె మే ♦ ఘములు క్రమ్ము, కలికి చూపులవలె వాలు ♦ గలును వెలయు

మ॥ కలఁగంబాఱి జలంబు పొంగ నులియం ♦ గం గౌను, లీఁదాడు కాఁ
పుల పూఁబోఁడుల యెట్టనొప్పెదవులం ♦ బోలెన్ విరాజిల్లు చెం
గలువల్ విచ్చును మళ్లలో; మడవలం గంజాతులంబోలి హం
సలు మెల్లన్నడ తెంచు; వారిమొగమా ♦ సన్ విచ్చు నీరేజముల్ ౨౫

శా॥ కేరున్నారుల యోరచూపు వ్రతులన్ ♦ గ్రేడించి యాడించుచున్
గేరున్ వారినడల్ కరేణువుల చ ♦ క్కంగాంచి యెంతేనియున్
గేరున్ నీరజకుట్మలంబుల పసం ♦ గేల్సాచి వక్షోజముల్
కేరుం బూర్ణ శశాంకు నొప్పిదపు భం ♦ గిన్ వారి ముగ్ధాస్యముల్ ౨౬

ఆ॥ చెదరియున్నమణులు ♦ బెదరించునినుకాంతిఁ, గొబ్బెరలను గెలుచుఁ ♦ గొమల చనులు
వారి వలువలెల్లఁ ♦ బాలనురువు గెల్చు, వాద్యములు మొగుళ్ల ♦ ధ్వనుల నోర్చు.

తే॥ జలదములు పెద్దతోఁటల ♦ చాయఁబోలుఁ, బొన్నుమల యటఁగసవువా ♦ ములనుపోలు
జలధు లచ్చటి పెనుకొలఁ ♦ కులనుపోలు, స్వర్గపురి పలునిధుల కో ♦ సలముఁబోలు. ౨౭

ఉ॥ రాసుల వడ్లు లేనియెడ ♦ రాజిలు నచ్చపుటాణి ముత్తెపు
న్రాసులు లేనిచో నుపక ♦ రాశిని కూర్చిన తెల్లయుప్పుపె

గ్రాసులు, లేనిచో నదులు ♦ రాయుచుఁద్రోయుచుఁజేర్చుపెన్నిధు
ల్వాసిగ నవ్వి లేనిమెడ - భాసిలు మాత్తికసై కతంబులున్ ౮౦

ఉ॥ చందనపుర్ణ నవంబులోకొ? ♦ సంపెఁగతోఁటలో? చెప్పనానాకో?
కందుక కేళిసల్పు కుల ♦ కన్యలు కానఁగవచ్చు నిక్కువల్
సుందర నందనంబులోకొ? ♦ చొక్కపుఁగుందవనంబులొక్కొ?యా
స్కందునిపోలు వారలెల ♦ నంబున విద్దెల నేర్చు తానముల్ ౮౧

ఉ॥ చక్కెరఁబోలెఁదీయనయి - జానగుబాలల తొక్కుపల్కులం
జొక్కిపికాళినేర్చు బలు - సూటిగ; వారలన ర్తనంబు లిం
పెక్కనెమిళ్ళునేర్చు; నల - యింతుల సొంపు రదాళిఁబోలు మేల్
చొక్కపు ము_త్తియాలు విడు - చున్ రహిఁబర్వపు టాఁడుశంఖముల్. ౮౨

తే॥ కల్లుగీతురమ్మెడివారి - పిల్ల వాండ్రు, సేద్యమొనరింత్రు కాఁపుల - చిన్న వాండ్రు
వై ణికుల పిల్లలును వీణఁ - బాడుచుండ్రు, వాదకుల సుతుల్ భద్ర ర - వంబు నింత్రు

తే॥ మలయుహారముల్ సొనగా - మధువునొసఁగు, వలయుమణికనకంబులఁ - గలము లొసఁగుఁ
బొలయుమలయానిలంబె తుం - పురుల నొసఁగుఁ, గలయఁ జెవిచవు లచ్చటి - గాథలొసఁగు

చ॥ వనములయందు వేడుకగ - వారిజనేత్రలు లోలవేణులున్
ఘనకుచ బంధనల్ నడవఁ - గాఁ దమి వారల పోల్కిఁగాంచి యిం
పెనయఁ గలాపిపాళి తమ - యింతులెకా! యని కోడకాండ్రన
మ్మనములఁబోలె గంధసుమ - మండనయు క్తల వెంబడించెడిన్. ౮౫

తే॥ ఎఱుఁగరా దీవిమహిమ పే - దఱికమిలేమి,నరయరాదు శౌర్యమహిమ - యరులులేమిఁ
గనఁగరాదు సత్యమహిమ - కల్లలేమి, వెడఁగులేదు పెద్దలయొద్ద - వినమిలేమి. ౮౬

తే॥ కొఱ్ఱ లుద్దులు పెసలు నూ - గులును జొన్న, లులవలును తవిదలు చామ - లున్న బండ్లు
బురదనేలల నుప్పును - మోయు బండ్లు, త్వరితగతినేగ నొండొంటి - నొరయుచుండు

తే॥ నద్గతులనొంద సత్కర్మ - జరుపకుండు, నరులు వొందు పల్గతుల జన్మ - ములమాడ్కి
బెల్లమును తేనెచక్కెర - పెరుఁగు కల్లు, వినిమయంబుగ జరుగు న - వ్వీటియందు. ౮౮

తే॥ వేణువులుపాటలు ధ్వనించు - వీథులందు, నదులు నదులును డీకొన్న - పదురుదోఁప
యజ్ఞ ముల కుత్సవములకు - నరుగుజనము, గుంపుగుంపులై యొండొంటి - గూడుచుండు

తే॥ ఊఁదునట్టి శంఖాదుల - యులివు మఱియుఁ, దట్టి వాయించు చర్మవా - ద్యములధ్వనులు
కట్టలంగొట్టు భేర్యాది - కముల రవము, నట్టల నదల్చు కాఁపు నం - దడుల నడఁగు. ౯౦

తే॥ రతిఁగల యొమ్ములం బొల్లు - రమణఁగాఱు, పిల్లలకు నన్న ముఁగుడుపు - తల్లు లమర
ముడుచు కెంగేలు వెన్నెలన్ - ముడిఁగినట్టి, యెఱ్ఱదామరలంబోలి - మొనక మొనఁగు.

తే॥ కుదిరెనాదంబు తమమంచి - గుణము వలన, అమలమగునీతినిలిచె స-త్యంబు వలన
వెలసె ధర్మంబు మగువల - ప్రేమవలనఁ, దనరెఁదఱివాన క్రొత్తడి -తనమువలన. ౯౨

తే॥ పెక్కు-వనములు చుట్టిన - పెద్దదేశ, మెఱఁగియెల్లలఁగని పల్క- -నెవరి తరము?
ఒత్తువెల్లువల్గల నర - యూనది పలు, దారులం దారియుం గన - నేరదయ్యె.

తే॥ ప్రళయకాల వాయువులచే-వనధిరేఁగి, పొంగి వచ్చిన నాశంబుఁ - బొందనట్టి
కోసలంబుమహిమ యిట్లు - కొఱలు నింక, నరయుదము నగరంబు తీ - రబ్బు వఱకు.

3. నగర పటలము. ౭౫

మ॥ లలి మాధుర్యము నర్థపుష్టి సరసా-లంకారరీతుల్ ధ్వనుల్
గలయుంబల్కు- మహాకవీంద్రులకు శ్లా - ఘ్యంబై యజాండస్థ జీ
వులు దుస్సాధ తపఃఫలాదికముచేఁ - బొందంగనై దివ్యులం
దలి జన్మంబున కాస సేయఁగ నయో - ధ్యాపట్టణంబొప్పెడిన్ ౯౫

మ॥ ధరణీదేవి ముఖాబ్జమో? తిలకమో? తన్నేత్రమో? దివ్యసుం
దర భద్రాయత సూత్రమో? కుచతటో - దంచన్మణీ హారమో?
వర జీవస్థలమో? రమావసతి యౌ - పద్మంబొ? శ్రీవిష్ణువే
రురమో? కౌస్తుభ హేమ పేటికయొ? దే - వౌకంబుపై లోకమో? ౯౬

మ॥ ఉపమానం బొకటేని నెమ్మనములం - దూహించి యిన్నాళ్లుగా
త్రిపురద్వేషియు బ్రహ్మయున్ హరియు సా - ధింపంగలేరైరి య
య్యుపమంగాంచ నడంపరాని తమితో - నుల్లంబు ప్రేరేఁపఁగా
నిపుడున్ ఱెప్పలు వాల్ప కంతరమునం - దీక్షింత్రు చంద్రార్యముల్. ౯౭

మ॥ అమరాధీశ ధనేశ ప త్తనము ల - భ్యాసంబుచే నైన య
ట్లమరం జేసిన బ్రహ్మ యావలనె య - త్యంతంబు వైశాల్య మం
దము పెంపారఁగ సృష్టిచేసిన యయో - ధ్యంగాంచి సంకల్ప శి
ల్పము దేవాసుర కారువుల్ మఱచుచో - వర్ణింపఁగా శక్యమే? ౯౮

ద్విపద॥ పుణ్యాత్ములకు స్వర్గ-మున సుఖంబనుట, గణ్యమాశ్రుతుల వా - క్యంబద్ది నిజమ
తపము ధర్మంబును - ధరణి ఫలింప, నుపకరించిన ప్రభుం - డొక్క-రాముండు
తక్క- మఱెవ్వరా - తామరసాక్షుఁ, డిక్క-గాఁ గానియేలె - నెల్లలోకముల
నన దీనికంటె సు - ఖానుభవమునఁ, దనుపు తలంబు భూ - తలమునఁగలదె? ౯౯

ఉ॥ తోరపు ధర్మముల్ గరుణ - తోడి జితేంద్రియతన్ భజించి పెం
పారు తపంబుచే నెఱుక - యబ్బిన వారలకున్ శరణ్యమౌ

శ్రీరమణుండు పుట్టి యటఁ - జెల్వుగ నొప్పెను సీతతోడ నా
జాఱుల యోండ్లనంగ దివి - నైనను దాని సమంబు గల్గునే? ౧౦౦

చ॥ కలరట రాజులు న్నగలు - గల్గును గల్గు సమూల్యరత్నముల్
కలవు మదేభముల్ హరులు - కాంచనముల్ భువి గల్గు నన్నియుం
గలవు మునీంద్రయక్షసుర - కాండము వచ్చుచు సంస్తుతించు న
న్నలవున కొక్క మేలుపమ - నేర్పునఁ దెల్పఁగ నుండినం గదా?. ౧౦౧

కోట గోడలు.

చ॥ చదరము శాస్త్రసమ్మతియుఁ - జక్కఁదనంబును పెద్దకొండలం
గుదురవు గాన నాపసిఁడి - కోటలకుల్ సరిరావు శాస్త్రముల్
చదివి ప్రయోజనంబుగల - చాద్పునఁ గట్టిన వానిచెల్వ మే
పొదవు మహోన్నతంబుల మ - హోన్నతమై పెనుతెల్వికై వడిక. ౧౦౨

సీ॥ శిల్ప విజ్ఞానంబు - చేఁ దుదిఁ గాంచమి, వేదమ్ములంబోలె - వి స్తరిల్లు
భువిమీఱి దివిఁజేరి - పొలుపారు చుంటచే, దేవతలంబోలె - దేజరిల్లు
నతి బలిష్ఠంబులై - యడరు నింద్రియముల, నడఁచుటచే మునీం - ద్రాళిఁబోలు
నెల్లప్పు డేమఱ - కెసఁగి కావలి గాచు, కర్జంబుచే దుర్గ - కరణి వెలయు

ఆ॥ శూలమును ధరించి - శోభిల్లు చుంటచేఁ, గాళిఁబోలి భీతి - గానిపించు
నమిత గౌరవమున-నన్నింటిఁ బోలు ను, ప్ప్రాపమగుట దేవు-భాతిఁబోలు ౧౦౩

సీ॥ నెలవంకలంబోలి - పొలుపారు నఖములు, చెందామరలఁ బోలి-చెలఁగుకాళ్లు
అలరుఁ దీవియఁ బోలి-యసియాడు మధ్యంబు, లెడసీటి కాయల-నెనయు చనులు
వంచిన వంగు లే - మించు వెదురు వోలె, లావులై మృదువులౌ-లలితభుజము
లింపుసొంపుగ రుచి - యించు తేనియఁబోలు, సరస సుశ్రావ్య వ -చస్సు లమరు

తే॥ యువతులెల్లెడఁ గాంచిన - నొప్పుమిగిలి, సిండియున్న ప్రాకారంపు - నెలవుగలుగు
నయ్యయోధ్యకంటెను సాగ-సరయఁ గలదె?, అమృతభుక్కులు వసియించు-నమరపురిని

సీ॥ ప్రజలచేఁ గొలువంగఁ - బడుటచే శత్రురా - ణ్మకుటంబు లురలించు - మహిమచేత
శాస్త్రపద్ధతిఁ జను - చక్కఁదనముచేతఁ, దేఱి చూడఁగరాని - దిటవుచేత
నధిక బలంబు పెం - పారుచుండుటచేత, నాయుధాభ్యసన వి - ఖ్యాతిచేత
గురు తంత్ర యంత్రముల్-కుదిరియుండుటచేత, జయపతాకా విలా-సములచేత

తే॥ అమిత మహితోన్నతాతిశ - యంబుచేత, రాజచక్రంబు నడపు స- త్కమములచేత
రాజరాజులకై వడిఁ - దేజరిల్లు, గరిమ గల్గిన యచటి ప్రా-కారచయము. ౧౦౪

చ॥ అతి శిత ఖడ్గ తోమర శ - రాసన శూల గదాది సాధన
ప్రతతులు గల్గి తార్క్ష్యుని ప్ర - భంజను దోమల మానసంబు నే

వితమునఁ జెంగనీయక వి-భేద మొనర్పఁగఁ జాలు యంత్రముల్
మితమును మించియుండునన - మిక్కిలి చెప్ప నిఁకేమి యుండెదుఁ? ౧౦౬

చ॥ తొడవులకంటెఁ గీరితియె - దొడ్డ గుణంబనియెంచి జీవకో
ట్లుదరుల నొందనీక జగ - తీశుల దండము నాధికార్యముఁ
దడయక స్వర్గముఁ దిశల - దాఁటియుఁ గాచుచు నుండఁ గోటలా
పుడమికి సొరుగా వెలయు-భూషణమాత్ర మనం దొనంగొకో? ౧౦౭

॥ బంగారు వెలగాఁగఁ♦బడయు వేశ్యలమది, వితములోఁతయి నీచ ♦ వృత్తి యడరి
యల్పకవిత్వ మ♦ ట్లమరి స్పష్టతలేక, లోని యర్థము దురా ♦ లోకమగుచుఁ
గులకన్యకల వలెఁ ♦ గోరి దుష్వారి కంట, రాని యత్యధికమా ♦ రతు గలిగి
చక్రవాళము ప్రక్క♦సంద్రంబు మాడ్కిఁ బ్రా, కారంబుఁ జుట్టి య – గడ్తయొప్పు.

॥ మంచిత్రోవలఁ బోనీక-మార్చిచెడుగఁ, దారులం దోర్చు నింద్రియ-తతిని పోలి
యెడఁద కడలును గూర్చెదు-జెడిదములగు, క్రూరమకరముల్ మిక్కిలి-కొఱలునందు

చ॥ తిరలెడు గుంపుగల్గిన ప్ర-ధాన పయోదము మేరమీఱి య
య్యురగ జగంబు లోఁతు విరి - వొప్పు నగడ్తను పోలఁ గాంచి భీ
కరమగు నబ్ధియంచుఁ గడఁ - కఁ జలమానుచు లేచి యుప్పరం
బొరసిన కోటఁగాంచి గిరి - యూహను వర్షమునించు దానిపై. ౧౦౮

॥ పరిఖయందున జనియించి - విరిసి పరిమ, ళంబు వీచు పంకేజ వ - నంబుచూడ
మున్ను మగువలసొగసు మో-ములకు నోడి, బలముచేర ముట్టడిగొన్న-వలను దోచు

ఉ॥ అరసిచేసినట్టి పలు ♦ యంత్రచయంబుల తోడ నొప్పు ప్రా
కారముఁజుట్టి నిండిన య ♦ గడ్త మునుంగుచు లేచుచుఁ మహా
కారతనొప్పు నక్రములు ♦ కంధిని మత్తగజేంద్ర సంఘముల్
కోరిక మీఱ వేడుకలఁ ♦ గూడి చరించు విధానఁ దోఁచెదుఁ. ౧౧౦

చ॥ క్రకచముఁబోలు వాలమును ♦ ప్రక్కలకార్చుచు లేఁతచందురుఁ
వికటముసేయు కోఱగవ ♦ వెల్వడి భాసిల నోరువిప్పి ని
ప్పుక లెనఁ గన్నులం దురలఁ ♦ బోరొనరించు మొసళ్లు కిన్కమై
జకచక రక్కసుల్ కసిమ ♦ సంగి పెనంగెడు భంగి నొప్పెదుఁ. ౧౧౨

॥ తీవల కావల ♦ కీఁదుచు విహరించు, రాయంచ లాతప ♦ త్రములుగాఁగ
వింతలౌ మొసళులు ♦ వినువీథి గ్రహములు, తిరుగు మేరువుఁబోలు ♦ కరులుగాఁగ
చలిత నాళములతో ♦ వెలయు తమ్ములతోడి, తరఁగల గుంపులు ♦ తురగములుగఁ
గొలుచుఁద్రుల్లుచు ♦ మెఱయు మత్స్యంబులు, ఖడ్గాది బహువిధ♦ కరణములుగఁ

తే॥ జూడఁజూడ గంభీరమై ♦ చూడ్కికడలు, నించి తుదిమొదల్ నడుము గా♦న్పింపకుండ
నల్లనల్లనఁ గదలు సై♦న్యంబొ యనఁగ, నప్పురము చుట్టి యొప్పారు ♦ గొప్ప పరిఖ.

తే॥ ఓరదిన్నెలు వెండిచే ♦ నొప్పి లోని, పైఁడి తీఁకుల ప్రక్కనఁ ♦ బటిక తాలు
పొదుగఁబడఁగ నగడ్త నీ♦రిది యటంచుఁ, దెలియఁ జూపుదు మనుట ది♦వ్యులకు నరిది

తే॥ పరవి లోఁతైన పరిఖయర్ ♦ వనధిచుట్టు, బలసి బలిసిన యడవినాఁ♦బరఁగు వనము
కదలకుండు నిరులగుంపు♦ పొదలె ననుచుఁ, గోటకొక నల్లనగ యంచుఁ♦ జాటవచ్చు

గోపుర ద్వారములు

మ॥ నలుదిగ్వీథుల నిల్కడన్నిలిచి యుం ♦ టంజేసి నల్దిగ్గజం
బులఁబోలున్ హరి న్వర్గముం గొలుచుచోఁ ♦ బొల్పారు పాదంబు క
న్నులలిన్ వర్ధిలి సర్వజీవులకు న ♦ న్మార్గంబు తాఁజూపుటన్
నలువేదంబుల మాడ్కినొప్పు నగరిం ♦ దద్గోపుర ద్వారముల్.		౧౧౬

తే॥ పొలఁతిఁబిల్చియు రామి గో♦పురము మీఁది, పెంటిచిత్రముఁజేర నా♦ప్రియయుఁ గినుక
గూకిపైఁబూని తపసులు ♦ కోరిచేరు, నమరపురిలోని నందన ♦ మందు డాఁగు

సీ॥ మలిచినతాల న ♦ మర్చి ముందర స్ఫటి, కపురాలఁగట్టి పైఁ ♦ గాంతిగల్గు
బంగారు దూలముల్ ♦ రంగారఁగా నిల్పి, పై వెండిదంతెలు ♦ పరపి వాని
పైని వజ్రాల కం ♦ బంబులు నవరించి, పచ్చలబోదెలు ♦ పరఁగ నునిచి
రీతియూ రత్నచి ♦ త్రిత సింహముల మీఁదఁ, బసుపు రాల్కయ్యలఁ ♦ బాదుకొలిపి

తే॥ యేడుజగముల వార్నిల్వ ♦ నెంచినట్లు, పెద్దయంతస్తులేడు క ♦ ల్పించు గోపు
రములు శిఖరాల నొప్పారు ♦ రత్నకలశ, ములు ధరాదేవి శీర్షక ♦ ములను పోలు

మేడలు.

క॥ నల్లనిదె నెలయు ననఁదగి, వెల్లఁదనమునొంది నంకు ♦ వెల్లయడరు నా
తెల్లనిమేడలు గాలిం, దల్లడపడు పాలవెల్లి ♦ తరఁగలఁబోలున్.		౧౧౯

క॥ సొగసగు పనిగల బంగరు, తగటి కొణిగలన్ విటంక ♦ తండములు కడున్
నెగడినమేడలు కైలా, సగిరిన్ లేయొండఁగాయు ♦ నరణి వెలుంగున్.		౧౨౦

క॥ వెలి మణి కంబంబులఁ బ, చ్చల బోదెలపైన శిల్ప ♦ చతురిమ వెలయం
గలమేడలఁ గని తమరథ, ములె యని యమరులును భ్రమలఁ ♦ బొందుదురచటన్

తే॥ పలుపుగా నెలతాలను ♦ పలుపిపైన, చందన స్తంభములు వరు ♦ సలుగ నిలిపి
పగడపుం బోదెలుంచి శి ♦ ల్పంబమర్చు, మణుల బొమ్మలమేడలు ♦ మలయుఁగోట్లు.

తే॥ బెడఁగుపనినేర్పుగలతూండ్ల♦యడుగు తమ్మి, రూపు పున్నాగయుక్తి ను♦రూపగరిమ
దర్శనీయ శిల్పంబు మ♦ధ్యంబు బయలు, పై తళుకుల మేడలు పోలుఁ ♦ బణ్యనతుల

ఉ॥ లోపలఁజొచ్చువారు తమ ♦ లోచనముల్ దగనార్పకుండి సం
దీపితదేహులై సురల ♦ తీరువహింపఁగ, దివ్యలెక్క మేల్
తోఁపికతో విహారములఁ ♦ దోఁచు విమానచయంబుఁబోలి యె
త్తైపరపైనమేడలు వి ♦ యచ్చరలోకమునంటి భాసిలున్. ౧౨౮

తే॥ కుందరదనలౌ చెలులు న ♦ రిందములగు, వీరవరులు యాత్రలుచేయ ♦ వెడలియున్నఁ
గనక రత్న గేహమ్ములఁ ♦ గ్రమము చెడక, ప్రాంతధర్మపద్ధతు లెడ ♦ పడక నడచు

తే॥ మింటిసింటఁబెరిఁగి మితి ♦ మీఱుకలిమి, కలిగి యున్నతి కాంతియు ♦ నలరుమేడ
లందనింద్య ధర్మప్రభు ♦ లట్లువిభవ, యుక్తులగుచు నుదారులై ♦ యుంద్రుజనులు

చ॥ ఝురములఁబోలి ముత్తెముల ♦ జాలరు లొప్పు మొగుళ్లగుంపులన్
దొరసి ధ్వజాళియున్, మణుల ♦ తోరపురాసులు, హేమరాసులుం
బెరసి మయూరసంఘమన ♦ మెత్తలు రాజిలుమేడ లారయన్
గిరివర సంచయంబనఁగఁ ♦ గిరితికెక్కు మహోన్నతంబులై. ౧[illegible]

ధ్వజములు.

తే॥ అగురుచేఁ బొగచూరి పై ♦ మొగుళులందుఁ, గలిసిపోయిన కేతనా ♦ గ్రములనున్న
శూలసంతతి కాంతుల ♦ జాలుకొనుచుఁ, బగటిపూటనె మెఱుపుల ♦ పగిదిమెఱయు

మ॥ స్తనభారంబును మోవలేనిపగిదిన్ - జవ్వాదు లేఁగౌనుతో
వనితల్ కాళులయందియల్ మొరయఁగా - వర్తించు తద్దేహకే
తనవస్త్రాంచల వాయు ఘూర్ణ పత - త్కల్పప్రసూనవ్రజం
బనువందం గయిసేయు తోరణ విధం - బైయందు రాజిల్లెడిన్. ౧౨౯

తే॥ గిరులఁ గనవచ్చు కదళికా - కీర్ణవనము, పగిది గ్రహమండలమునంటు - ధ్వజపటంబు
లొరయుటంజేసి ఖిన్నత్వ - మొందిక్రుంగి, ప్రతిదినంబును శశి కృశ - త్వంబుఁగొనెడి

సంకీర్ణము.

చ॥ కలవటఁబైఁడి చప్పములె ♦ కాక సుమంబుల మండపంబులున్
గలవటఁ గొల్వుకూటములె ♦ కాక మహోన్నత మందిరంబులున్
గలవటఁ గృత్రిమాద్రి తతి ♦ గాక మణీమయ కుట్టిమంబులున్.
గలవట వట్టి ముంగిళులె ♦ కాక సుమాత్తిక కాయమానముల్. ౧౩౧

తే॥ వన్నెమీఱిన బంగారు ♦ పనితనంబు, లధికముగఁ గల్గి పేరొందు ♦ నయ్యయోధ్య
తెఱుపనఁగ దీపమన సూర్య ♦ కిరణమనఁగ, జోకవెలుఁగ స్వర్గము హేమ♦లోకమయ్యె

మ. హరికాంతుల్ తొలివేళఁ దక్కువయి మ ♦ ధ్యాహ్నంబునందెక్కువై
చర మాహ్నంబునఁ గ్రుంగఁబొఱుటకు నా ♦ చాంపేయ మాణిక్యసం

భరిత శ్రీపుర మోహనాంగి తను శో • భం బొందు భేదంబులే
తిరఘాటాకారణ మయ్యెనంచుఁదగ ను • త్ప్రేక్షింత్రు విద్వత్కవుల్.

ఉ॥ అందపు మేఖలల్ నడుము • లందు ధరించిన స్త్రీలు మేడలం
దొందఁగ వేయు ధూపముల • నొద్దుగ లోఁగొను మేఘపంక్తి యొ
య్యందిగినట్టి యబ్ధియె మ • హాద్భుత వాసన గుప్పు నన్న చో
దండడి నచ్చటం గురియు • ధారల గంధము నేల చెప్పఁగన్? ౧౩౪

ఉ॥ వేణురవంబుఁబోలు ముడి • వే యని కన్నెల తొక్కుపల్కులున్
వీణరవంబుఁబోలు నలి • వేణుల యింపగు ముగ్ధవాక్కులున్
జాణల ప్రౌఢ వాక్కులు ప • సందుగ మద్యము నమ్మ వాడలన్
గాణల నృత్యగీతయుత • క్రమ రవంబును బోలు నెల్లెడన్. ౧౩౫

తే॥ కనుల మిడుఁగుఱుల్ రాల్చెడు • కలభసమితి, నేలఁద్రవ్వఁగా ననువుగా•బాలురాడు
ప్రంతలగుచుండు నటులాడు•వానియందు, వారియొడలి గంధపుఁబొడి•పడుచు నిండు

తే॥ తరుణు లొక్కటఁజెండ్లాట • తవిలి యాడ, రాలి ముత్యాలు చెదర వా•రలను ప్రోత్స
హించు చెలు లవ్వలికిఁ ద్రోయ•నించు కాంతి, చల్లని వెన్నెలలు మీఱి• వెల్లివిరియు

చ॥ తరుణులు నృత్యశాలల ము • దంబున నాడుచు నుంద్రు వారి సుం
దర విచల త్కటాక్షశర • ధాటి విటాలి యెదం గరంచు నా.
సరసుల ప్రాణముల్ చెలుల • సన్నని కౌనువలెం గృశించుఁ బైఁ
బెరిఁగెడి బాళి మాత్రమది • వీడదు వారి యురోజపద్ధతిన్. ౧౩౬

తే॥ కొన్ని వనములఁ గ్రొందేనె•గురియుచుండు, మలయపవనంబునళులొప్పు • మందగతుల
నందు విహరింప విరహ తా • పాగ్ని నుడుకు, వారి మైదీవలు కృశించి• వాడు వాఱు

ఆ॥ మకర వీణరవము • మద్దెల నాదంబు, చెలుల గీతికలకుఁ • జెలువు నించుఁ
జెలుల తోడ నించు • పలుకాడు చిలుకలు, వినుచుఁ గనులు మూసి• కునుకుచుండు

తే॥ అరయ గనయింపునొసలు బిం•బాధరంబు, గలుగు కలుకులు ప్రణయంపు•టలుకనొంది
మృదుపదంబులఁ దన్నఁగా • మేటి వీర, వరుల భుజదండములు జాజు• వాఱుచుండు.

చ॥ పగలునురేయి వేఱుపడు • పద్ధతి గానమి సాటిలేని యా
నగరమునందు దీపము ల • నం దగి వెల్గెడి పూజ్యరాండ్ర కాం
తిగల శరీరదీధితులఁ • ద్రిప్పనిచూడ్కులఁ జూడనేమొ? ప్రా
యఁగఁబడు కుడ్య చిత్రములు • నయ్యరొ! వ్రాల్పవు కంటిరెప్పలన్. ౧౪౦

చ॥ జలజ గృహాంతరస్థయు న • చంచల లీల వచించు మేడలం
జెలఁగుచుఁ గాంతు లీనుచును • చీకటులం దొలఁగించునట్లె వం

దుల గల నేతి దీపముల ♦ తోరపుఁగాంతులు గావు రత్నదీ
ప్తుల నికరంబు; కానిమెడఁ ♦ బొల్తుల మేని మెఱుంగు వన్నియల్. ౧౪౩

ఉ॥ తాళ మృదంగ కీర్తన వి ♦ తానముతోఁదగు శాస్త్రపద్ధతిన్
గాల జతు ల్గదించి నట ♦ నం బొనరింతురు నూత్నయౌవనల్
శీలన చేసి యాజతులఁ ♦ జెల్వుగఁజూపుచు నుండునట్టి వ
క్కాళుల మువ్వలందియలె ♦ కావు హయంబుల కాళ్ల గజ్జెలున్ ౧౪౪

చ॥ చిఱునగ వంకురించు నది ♦ చెచ్చెర మిక్కిలి కామవేదనం
బఱపును కాముకావళికిఁ ♦ బాటలగంధుల కౌనులెప్పుడుం
దఱుఁగుచు నుండఁగాఁ దఱిఁగి ♦ తాఱ నురోజము లుబ్బరించుచున్
మఱిమఱి హేమ తార మణి ♦ మాలికలన్ ధరియించు బర్వుగన్. ౧౪౫

చ॥ నడ బెడఁగైన లేవయసు ♦ నల్వ గుఱాలును వాలు మీలు నం
గడులగు గండుఁదేటులును ♦ గంధ గజంబులె కావు తానమా
డెడు పువ్వుఁబోండ్ల నేత్రముల ♦ టెక్కగు చూడ్కులు నొత్తరించి చు
పడర వెలుంగఁజేయు ♦ జలజాకర సంతతులన్ రకంబుగన్. ౧౪౬

చ॥ కనలుస నెట్టినో కనులు ♦ గల్గు మృగేంద్రము లొప్పు కందరల్
పనుపడ నున్న శైలముల ♦ వంటి మదేభనికాయముల్ బయల్
గొను మదధారలం గురియ ♦ లోఁతుగ భూమిని పంకమేర్పడున్
గొనకొని వానిలోన ధ్వజ ♦ కూటము రాజిలు తేర్లు పూఁడెడున్. ౧౪౭

చ॥ పడఁతులు క్రొవ్విరుల్ ముడువఁ ♦ బాఱఁగ నూడిచి వైచు ప్రాఁతపూ
వడములు వీథులం గునిసి ♦ పాఱెడు పూవుల కాళ్లఁగట్టి యాఁ
పెడిని; పునారతంబుఁ దల ♦ పెట్టు వెలందులు గబ్బిగుబ్బలం
దుడిచి విదుర్చు పంకములు ♦ త్రోవను పోయెడి వారి జార్చెడున్. ౧౪౮

తే॥ అశ్వములు గిట్టలఱుగంగ ♦ నవనిఁ ద్రవ్వ, వెడలు ధూళిలో రత్నముల్ ♦ వెలుఁగకుండి
ధారణీశ్వర పుత్త్రిలు ♦ తాల్చుమేటి, సరిసరులతేన చిందఁగా ♦ వెలయు నపుడు. ౧౪౯

ఉ॥ వీచును వేఁగిగంద మెడ ♦ వీడక దంతి మద ప్రవాహముల్
వీచును కల్వగంద మెడ ♦ వీడక చామల వక్త్రబింబముల్
వీచును మేటికాంతులెడ ♦ వీడక బంగరు భూషణావళుల్
వీచును పూలగంద మెడ ♦ వీడక క్రొవ్విరిఁబోండ్ల క్రొమ్ముడుల్. ౧౫౦

చ॥ మునుపె మునీశ్వరుల్ తొడఁగి ♦ మోహద పట్టన వ ప్తకంబునం
గొనని మహేంద్రపట్టణముఁ ♦ గూర్చి వచింపఁ బనేమి యిచ్చటన్?

ఘోషనిఁ సమస్తవస్తువులఁ ♦ బూర్తిగఁ గల్గు నయోధ్యవీథులం
గనిన యనంతరంబ యల ♦ కాపురి యోటమినొప్పెఁ బూర్తిగన్. ౧౫౧

ఉ॥ ధాత్రికుమార మండలుల ♦ రంజిల మ్రోఁగును వీరమద్దియల్
తేజములీఱు ఖడ్గముఖ ♦ దీధితు లెండలు గాయు సర్వదా
భ్రాజిలు రత్నభూషలును ♦ వాసిలుఁ గస్తురి, హారహారముల్
రాజిలు, మాలలన్ మధుక ♦ రంబుల గాన మనూనమై చనున్. ౧౫౨

తే॥ శంఖకాహళ కిన్నరీ ♦ స్వనము తోడ, సుషిర వీణా మృదంగ వి♦స్ఫురిత రవము
మఱియు బహువిధవాద్యముల్ ♦ మట్టుమీఱి, డంబుమై నబ్ధి ఘోష♦మడంచుచుండు

సీ॥ మెప్పుగాఁ బరరాజు♦ లొప్పించు కప్పముల్, కానుకల్ లెక్కింపఁ ♦ గడఁగు చోట్లు
హంసయానలు విలా♦సార్థమై నృత్యంబు, లలవాటు లొనరింపఁ♦ గలుగు చోట్లు
రాజకుమారకు♦లోజ నాయుధ విద్యఁ, దెఱఁగుగా నభ్యాస ♦ పఱుచు చోట్లు
వేదముల్ నాలుగు ♦ విడువక వల్లించు, విప్రులచేఁ జాల♦ వెలయు చోట్లు.

తే॥ చదివి తర్కించి మఱి విమ♦ర్శనముచేసి, తెలుఁగఁదగిన శాస్త్రంబుల♦ తెలుఁగుతోడ
ననువుగాఁగ విద్వద్గోష్ఠు♦ లెనయుచోట్లు, దండిగాఁ గల్గు నాయయో♦ధ్యాపురమున

చ॥ పొలుచు జగామణుల్ తరణిఁ ♦ బోలి ప్రకాశము నొందు తోరణం
బులుగల రాజవీథులను ♦ పొందికఁ బాఱఁగఁజూడ దిక్కులే
యులుపములై కనంబడును ♦ హస్తి మదాంబుఝురుల్ గనన్ ఝురుల్
కొలఁదిగఁ దోఁచు గుజ్జముల ♦ గుంపులకున్ జలధుల్ కొలందుతా. ౧౫౩

చ॥ తమ శిఖరాలిచే మొగులు ♦ దాఁకెడు తోరణ సౌధవీథులన్
రమణుల యాస్యబింబములు ♦ రాజిలఁ దోఁచు వెలుంగు లీనుచా
సుమహితనేత్రపద్మములఁ ♦ జూపుల తూపులు దోఁచు నవ్వి సిం
హములను బోలు వీరుల హృ♦దంతరమందునఁ గ్రుచ్చిచొచ్చెదున్. ౧౫౪

ఉ॥ బంగరుతేరి నిస్వనము ♦ వాజులగంటలు కింకిణీధ్వనుల్
రంగరు వీరమద్దియల ♦ రావముతో నెదురొడ్డి మ్రోఁగు; హే
మాంగుల పాదనూపురము ♦ లల్లన మ్రోయఁగఁ గన్యకాళి ప్రే
మం గలఁగించు డిగ్గియల ♦ మానుగ హంసలు మాఱుకూసెదున్. ౧౫౫

మ॥ నరసోత్కుల్ పచరించుటన్ గినియుటన్ ♦ సాంగత్యముల్ సేయుటన్
బరిశుద్ధంబుగఁ బాడుటన్ వినుట మే ♦ ల్పన్నిట నీరాడుటన్
తరువల్లీ ఫలపుష్పవాటికల మో♦దంబొప్పఁ గ్రీడించుటన్
విఫలంగోయుటఁ ధాల్చుటన్ దినములన్ ♦ వెళ్లింత్రు స్త్రీలచ్చటన్. ౧౫౬

తే॥ గిరులఁ బోలిన కరులపై ♦ హరులపైన, స్యందనములపైఁ గ్రీడలు ♦ సలుపుటందు
యాచకుల కష్టములు తీఱ♦నరయుటందు, బ్రొద్దువోవుఁ గొందఱకు నా♦పురమునందు

తే॥ కరులఁ గరులఁ బోరించుటన్ ♦ గార్ముకంబు, లభ్యసించుటఁ గ్రొత్తహా♦యమ్ము లెక్కి
తిరుగుటన్ బంతియాట మొ♦గ్గరముఁ గూర్చి, చర్చచేఁ గొందఱకుఁ బ్రొద్దు♦జరగునచట.

తే॥ విరులఁ గోయుట హరిణుల ♦ కరణిఁ జేరి, ప్రియులతో నీఁదులాడుటఁ♦ బెదవి యెఱుపు
వదల మధువు సేవించుటఁ♦ బగడసాలఁ, దరుణులకుఁ బ్రొద్దువోవుఁ బ♦ త్తనమునందు.

క॥ పరవిన మొగుళులు కడలిని, తఱుచుగ జలమానుక్రియ సు♦ధాహర్మ్యములన్
రిఁగిన ధ్వజపటములు తని, వఱ స్వర్గంగాజలంబు ♦ నలలుఱఁ ద్రావున్. ౧౬౨

చ॥ గొనబగు తోరణాల్ గలుగు ♦ గోపురముల్ మఱి పైఁడి కోటలున్
బొనుపుగ స్వర్గముం గడచి ♦ పోవఁగఁ జోటటలేక నిల్చెనా
ననసి మహావనీపతుల ♦ యాఱమివాఱిన కీర్తిరాశిఁ బో
లినవయి నిర్జరావళుల ♦ లీలఁగ సిగ్గిలఁజేయుచుండెడున్. ౧౬౩

చ॥ దొరువులు సానువుల్ దొనలు ♦ తోఁటలు కొండలవాఁగు లంబుజా
కరములు శాద్వలంబులు స♦గర్తలు పంటలచేలు గొప్పయు
ప్పరిగలు మేటిముత్తెముల ♦ పందిరు లొందికగల్గు తావులం
దరవిరి పానుపుల్ తలిరు ♦ టాకుల తల్పము లొప్పు మెప్పుగన్. ౧౬౪

చ॥ కడలియుఁ దేటనీరుగల ♦ కారుమొగుల్ దిగులొంద దుందుభుల్
జడియుచునుండు వీథుల ని♦జంబుగ దొంగిలువారు లేమి నం
దడరిన ద్రవ్యరాసులకు ♦ నద్దికమే కనరాదు దాతలు
గ్గడువుగఁ గీర్తికెక్కరొనఁ ♦ గంగొనువారలు లేకయుండుటన్ ౧౬౫

చ॥ చదువనివారు లేమి మఱి ♦ చక్కఁగ నేర్చితి మన్న వారలుం
బొదలరు చూడఁ బొండితిని ♦ పొందనివారును లేరు సంపదల్
పొదుపుగ నన్నిమార్గములఁ ♦ బొల్చుటచేతను బీదవారలున్
వెదకినఁ గానరారు పెను ♦ విత్తముగల్గినవారు లేరటన్. ౧౬౬

చ॥ చదువను విత్తు మొల్కగొని ♦ శాస్త్రచయశ్రుతిపేరి శాఖలం
గదిరి తపంబులన్ నసలు ♦ గ్రమ్మి తలిర్చుచుఁ బ్రేమ మొగ్గలం
బొదలి యపారధర్మమను ♦ పూవులుపూచి సుమోక్షమన్ ఫలం
బొదవఁగఁ గొన్న యానగరి♦యొప్పిన వైభవ మేమి చెప్పుదున్. ౧౬౭

ఉ॥ తన్నగరేశ్వరుండు కడు ♦ ధర్మముతోఁ బరిపాలనంబు ను
ద్యన్నవలోక భూముల ను ♦ పామహిమంబుగఁ జేసినాఁడు పె
న్మన్నన గొన్న యీశథకు ♦ నాయక వీరుని గన్నతండ్రి పృ
థ్విన్నరనాథ నాథుఁడు వి ♦ తీర్ణ సురారి చమూ సముద్రుఁడుర్. ౧౬౮

ఉ॥ సత్యము ధర్మముర్ దయయు ♦ శాంతము తెల్వి పరాక్రమంబు సం
స్తుత్యబలంబు దానమును ♦ తోరపు నీతియు నెంచ మంచి సాం
గత్యము లేమిఁ బొచ్చెమయి ♦ కానఁగనోఁ బెరరాజులం దహో
నిత్యపథానువర్తులయి ♦ నిల్చెను తన్నగరాధినేతయర్. ౧౬౯

మ॥ చతురంభోధి పరీత భూతలమునర్ ♦ సత్కీర్తిపాత్రంబుగా
నతులోదారుని స్వచ్ఛదాన సలిల ♦ వ్యాప్తంబు గాకుండు హా
స్తతలంబే నహి వేదచోదితమహా ♦ ధాత్రీంద్ర దుస్సాధ న
త్క్రతు సంతానములెల్ల నావిభుఁడు మర్ ♦ గావించి యున్నట్టివే. ౧౭౦

ఉ॥ ఆవిభుఁ డెల్లవారియెడ ♦ నర్మిలిఁ బూనుటఁ దల్లిఁబోలు మే
లే విలసిల్లఁ జేయుటను ♦ హెచ్చు తపంబునుపోలు ముఖ్యుఁడై
భావుక సద్గతుల్ గలుగఁ ♦ బొల్పడుచుండుటఁబుత్త్రిఁబోలు శి
క్షావిధి నౌషధంబగును ♦ జ్ఞానముఁబోలును ధర్మవిజ్ఞతర్. ౧౭౧

సీ॥ అధికమై యుప్పొంగు ♦ నర్థివారాశిని, దానమర్ తెప్పచే ♦ దాఁటినాఁడు
చూడ నలవికాని ♦ సూక్ష్మధర్మాంబుధి, నెఱుకయర్ నౌకచే ♦ నీఁదినాఁడు
వీరశత్రూద్వేగ ♦ భీకరాంభోరాశి, ఖడ్గమర్ నావచేఁ ♦ గడచినాఁడు
సంపల్లసిత మహా ♦ సౌఖ్యసముద్రంబు, తనివియర్ తలముచేఁ ♦ దఱిసినాఁడు

తే॥ వెల్లువల మృగములఁబక్షి ♦ వితతిఁ బణ్యుఁ, సతుల మనముల నొకరీతిఁ ♦ జక్కనడఁపె
జతురుదధివేష్టితావనీ ♦ చక్రమందు, స్థిర యశుండగు దశరథ ♦ క్షితివరుండు. ౧౭౨

తే॥ చక్రవాళగిరిశ్రేణి ♦ సాలములుగఁ, గడలి గంభీరమైన య ♦ గడ్త గాఁగ
శైలములు రత్నరాసుల ♦ సౌధములుగ, నొప్పు మేదిని యతనిక ♦ యోధ్యఁబోలు

తే॥ రాజుచేతి ఖడ్గము త్రుప్పు ♦ రాలిపోవ, వాఁడిగా సానఁబట్టుట ♦ వలన నఱుగు
విభుల రత్నకిరీటాగ్ర ♦ వితతి పడుట, మాత్ర నతని బంగరు వీర ♦ మద్దె లఱుగు ౧౭౪

తే॥ పృథివి సర్వమలఘు జీవ ♦ వితతికెల్లఁ, జల్లనీడ నొసఁగ నిరుల్ ♦ సాగఁదోలఁ
జక్రి గొడుగను జాబిల్లి - చాలియుండ, నాకసంబున శశియుండు ♦ టధిక మగును.

తే॥ వజ్రకవచి సింహబలుండు ♦ ప్రభుఁడు ప్రేమఁ, బ్రాణముంబోలె జీవుల ♦ [illegible]

భువిఁ జరాచరకోటికి ♦ భూవిభుండు, ప్రాణములకు నిమ్మైన దేహంబుఁబోలు. ౧౭౬

చ॥ గిరినిభ పీన దీర్ఘ భుజ ♦ గెల్పున పొందెడి యాజ్ఞ చక్ర ము
గ్రరుచుల భానుమండలము ♦ కై వడిఁ గ్రాలుచు నున్న తస్థలిం
బొరయుచు నిల్చి నిల్చి యొన ♦ వొందనిదై భువనంబులెల్ల సం
చరణముచేసి జీవులను ♦ చల్లఁగఁ గాచు విశేషపద్ధతిన్. ౧౭౭

ఉ॥ లెమ్మని బీరముల్ పలికి ♦ లీలగ యుద్ధముచేయు శాత్రవుల్
కిమ్మనలేమిఁ దీఁట యుడఁ ♦ గింపఁగరాక యులర్చుచున్ మృదం
గమ్మను పోలు బాహువులు ♦ గ్రాలుప్రభుండు సమస్తభూతలం
బిమ్ముగఁగాచెఁ జిన్న పాల ♦ మేర్పడఁ గాచెడు బీదపోలికన్. ౧౭౮

౫. అవతార పటలము, (౧౩౮)

ఉ॥ భూవరుఁ డొక్కనాఁ డజుని ♦ పోలు వసిష్ఠుని గాంచి మ్రొక్కి-యో
దేవ! మదీయ సూర్యకుల ♦ దీపకులౌ తొలివార లెల్లరున్
భావనచేసి మీచరణ ♦ పంకజముల్ భజియించుచుండ్రు మా
దైవము మోక్షసాధన వి ♦ ధానము ధర్మనిధాన మీరెకా! ౧౭౯

తే॥ తెలియ మాపూర్వులినుకంటెఁ ♦ గులము మిగుల, వెలుఁగ దుష్కీర్తి లేకపృ ♦ థ్విని భరించి
రిపుడు మేరలేని ధరణి ♦ నే భరించు, టెల్ల మీకరుణామృత ♦ వృష్టిఁగాదె? ౧౮౦

తే॥ వెడలె నింతకు నఱువది ♦ వేలయేండ్లు, శత్రులఁ నడంచి యేలితి ♦ జగతినెల్ల
నాకు వెన్క నరాజక ♦ మై కలంగు, నేమొ? యనుచింత యొండెనా ♦ యెడఁదఁగలిగె.

తే॥ వరతపోధనులును భూమి ♦ సురులు దుఃఖ, మనుటయే లేక యిన్నాళ్లు ♦ మనినవారు
నా వెనుకఁ గష్టములు వారి ♦ నలఁచునేమొ?, యనెడి యొక చింతయే చాల ♦ నలఁచునన్ను.

సీ॥ భేరు తెల్లప్పుడు ♦ విన్నంట మ్రోఁగెడు, నగరి వాకిలియుర ♦ త్నాలసరుల
పెనుకిరీటమ్ములను ♦ విలసిల్లు రాజిల్లు, పలికిన యంత నా ♦ బ్రహ్మసుతుఁడు
క్షీరాబ్ధి నడుమను ♦ శేషశయ్యాపయిని, యోగనిద్ర వహించు ♦ యోగినుతుఁడు
హింసయే వృత్తిగా ♦ నెసఁగు రక్కసుల యు, పద్రవంబులు నశిం ♦ పఁగ నొనర్తు.

తే॥ ననుచు మితిమీఱి వెతగూర ♦ నలఁగి దీన, వదనులై యున్న నిర్జర ♦ వరుల కవిన
పలుకు లపు డాను పూర్విగాఁ ♦ దలఁపునందు, దెచ్చుకొనియెను తన దివ్య ♦ దృష్టివలన.

తే॥ అమరులసురులవలనఁ గ ♦ ష్టముల నొంది, యభవు పాదపద్మంబుల ♦ నాశ్రయించి
తెలుప వారలఁ జంప నా ♦ వలన వీలు, కాదనుచు వారితోఁ దాను ♦ గడచి నడచి.

తే॥ మేరుశిఖరి నడుమఁ దేట- మెఱుఁగులీను, రత్నమయ మండపముచేరి- బ్రహ్మకపుడు

వందనముచేసి దానవ - ప్రతతి సేయు, పిడుగు వంటిదుశ్చేష్టల-వినిచినారు. ౧౮౫

ఆ॥ ఇంద్రుఁ గొనుచు లంక - కింద్రజిత్తేగిన, నాఁడు తాన యతని - వీడుచు కథ
పద్మజుండు చెప్పెఁ ♦ బార్వతీశ్వరునకు, మొదటినుండి యాను ♦ పూర్విగాఁగ.

క॥ తలలు పది చేతు లిరువది, గలిగి తెలివిచెడిన పంక్తి - కంఠుం డింపుఁ
గల నేర్పు మన యెడను లే, దల విష్ణుఁడె వానిఁ దునుము - నని వారలతో. ౧౮౭

తే॥ పాలకడలిఁ బరుండి దే - వత్వమొందు, మరకతాద్రిని పోలిన - మాధవునకు
గేలుమోడ్చి వినతిచేసి - కీర్తనంబు, సలుప, ముక్తి జ్ఞానులకిచ్చు - కలుషహారి.

చ॥ కమలవనంబు ప్రూచి శశి ♦ కంజవినోదుల రెండుప్రక్కలం
దమరికఁ జేర్చుకొంచు జిగి ♦ యారిన బంగరు కోడెనెక్కిన
ల్లమొగులు వచ్చుపోలిక వి ♦ లాసముతో సిరితోడఁ దార్క్ష్యనె
క్కి-మధువిరోధి ప్రేమ తుల ♦ కింపఁగవచ్చెఁ బ్రసన్నమూర్తియై. ౧౮౯

ఆ॥ గరళకంధరుండుఁ - గమలాసనుండు నిం, ద్రాదులెల్ల సంభ్ర - మాదరముల
నిలిచి పొగడి పొగడి - నెగడునానందాశ్రు, పూర్ణులగుచు హరికి - మ్రొక్కిరపుడు.

తే॥ తులసిమాలలుగల పాద - జలజములకు, మ్రొక్కి రక్కసు లప్పుడే-ముగిసి రనుచుఁ
గడఁక ప్రేమ మధువునాని - యొడలు మఱచి, పాడిరాడి రిట్టట్టులు - పరుగులిడిరి.

ఉ॥ బంగరు కొండనుండి దిగఁ - బాఱు పయోదమువోలె లోకమా
యంగడఁబాపువాఁడు వెల - యన్ మముగాచెడు తార్క్ష్యునుండి మిం
టం గోపదాఁకు మండపము - డాయుచు డిగ్గి మనోహరాకృతిన్
సింగపుఁ బైఁడి గద్దెపయి - చెన్నలరార వసించి నంతటన్. ౧౯౨

ఆ॥ రాజమౌళి యబ్బు-రంబంది యుండ బ్ర, హ్మయు మునీంద్రు లమరు - లంతఁ గదిసి
పాపదైత్యులెల్లఁ - బనివడిగావించు నెదరులెల్లఁ దెలుపఁ - దొడఁగినారు ౧౯౩

వేల్పులు రాక్షసబాధల విష్ణువునకు విన్నవించుట.

తే॥ అధిప! రావణుండును వాని ♦ తమ్ములాది, గలుగు బలియురచేత స్వ-ర్గమును భువియుఁ
జలుపఁదగు తపంబులు చేయఁ- జాలకుండె, బ్రదుకు దెరువులేదని యూర్పు-వదలినారు

ఆ॥ అమరు లట్లు పలుక-నప్పుడు జాబిల్లి, రేలపూలు జడధ ♦ రించు భవుఁడు
నంష్ట చేసి వారిఁ - జాలింపుఁడని విష్ణు, వదన మట్టిచూచి ♦ పలుకఁదొడఁగె. ౧౯౫

తే॥ పద్మనేత్ర! రక్కసులు మా - వరబలమున, మూఁడుజగముల హింసించి ♦ ముంచినారు
ఇంకనైన వారల వధి ♦ యింపకున్నఁ, జిటికెలో జగద్ధ్వంసంబు - చేయఁగలరు. ౧౯౬

క॥ అనిహరుఁడు విన్నవింపఁగ, వినతులగుచు నమరు లెల్ల - వినుతింపఁగ న
వ్వనమాలి చింతపడకుం, డని వారల తలలఁ ద్రుంతు - నడలకుఁ డింకన్. ౧౯౮

తే॥ అయిన నొకమాట చెప్పెద నవధరింపుఁ, డమరులెల్లఁ గ్రోఁతులు గాఁగ నడవులందు
గొండలందునఁ బుట్టుఁడు-కూటములుగ, ననుచుఁ గరుణమోమలరంగ- ననియెనిట్లు.

తే॥ దానవుల వరముల జీవితముల తోడ, మాఱులేని యస్త్రములచే నీఱుచేయ
జలధిఁ బోలిన చతురంగ బలము గలుగు, నాజికిం గుమారుఁడనయి యవతరింతు.

తే॥ వలమురియుఁ జక్రమును బడగ్రాగ్ని నేని, మాద్భ్రవినమునతో విరివియామ స్త్రకములు
గలుగు శేషుఁడు నాకుఁ ద-మ్ములుగఁబుట్టు, వారలాయయోధ్యాపుర -వరమునందు.

క॥ అతఁడిట్లు పలుకఁగా వా, సిత తులసీమాలఁ ద్రాల్చు - శ్రీవరుఁ డిపుడే
హితముగ మము గాచె ననుచు,, గుతుకంబున నాడిపాడి కునిసిరి వేల్పుల్. ౨౦౧

ఉ॥ కష్టము వీడెనంచు సుర - కాంతుఁడు మిక్కిలి సంతసించె నా
స్రష్టయు శ్రీగళుండు నమ - ర ప్రకరంబు ముదంబుమీఱ మా
యిష్టముకూడె హీనదశ - లెల్లను నేఁడె తొలఁగె నంచు సం
తుష్టిని పొందెఁ దార్క్ష్యవడి తో భువనోదరుఁడెక్కె లీలమై. ౨౦౨

తే॥ మాప్రభుండట్లు వరమిచ్చి మరలు పిదప, జాంబవంతుఁడు భల్లూక జంభ భేది
పుట్టె నాయంశమున నల్లెఁ ఘాలుపుతోడఁ, బుట్టుఁ డనియె నిర్జరులకు-మొదటివేల్పు.

తే॥ అంగదుఁడు వాలి నావార-లనుచు వేల్పు, తేఁడనంగ నావాఁడు సుగ్రీవుఁడనుచు
నర్కుఁడు వచించె నగ్ని నా-యంశమనుచు, నీలుఁ బేర్కొన సమ్మహా-నిలుఁడుచూచి.

తే॥ ఆంజనేయుఁడు నాయంశ-మన్న యంత, హరుఁడు నాయంశమాతఁడే-యనియెఁ బిదపఁ
దక్కువారలు భువిఁబుట్టఁ - దలఁచినారు, వారిలెక్క యింతని యిడ - మేర కలదె?

మ॥ కరుణావారిధి పంకజోదరుని వా - క్యంబుల్ దలం దాల్చి య
య్యరవిందాసన శంకరాదులు స్వకీ యాంశంబులం దెల్పఁ భీ
కర కాంతార గిరీంద్ర కందరములం - గ్రవాద్య నాశార్థమై
సురవర్గంబు జనింప నిచ్చగొనుచుం జొచ్చెన్ వెసన్ నాకమున్. ౨౦౩

తే॥ మునుపె నడచిన దీయంశ-మని వసిష్ఠ, ముని మనంబునఁ దలఁచి, భూ-పునకుఁబలికె
లోకములఁగాచు పుత్త్రిల నీకొసంగు, జన్న మొనరింప మదిని కష్టంబు తొలఁగు.

తే॥ అని వసిష్ఠుఁడు పలుకఁగా నవని విభుఁడు, కేలుమోడ్చి మునీంద్ర మీపాలఁబడిన
నాకు దుఃఖములగలవె? జన్నమునకింక, వలయువానిఁ దెల్లంబుగఁ-దెలుపుఁడనుడు.

సీ॥ శితికంఠుచేతను - స్తుతియింపఁదగువాఁడు, వేదశాస్త్రములందు - వినుతిగొన్న
జ్ఞానంబు శాంతంబు - సచ్చరిత్రము విన, యంబు మున్నగువాని-యందు విబుధ

విఖ్యాతుఁడగు తండ్రి - విధముసఁజనువాఁడు, పరిశుద్ధులైన దే - వతలతోడ
దనుజదైత్యులఁగన్న - తండ్రికాశ్యపునకు, కొడుకు విభండ కా - ఖ్యుండు తనకు

తే॥ సతని దయనొంది పెరిఁగిన-యమలగుణుఁడు, సర్వశాస్త్రార్థవేత్త ని-శ్చలుఁడు బ్రహ్మ
సముఁడు లోక విజ్ఞానలే- శంబు లేని, వాఁడు హరిణ శృంగము తలన్-వఱలువాఁడు.

సీ॥ శేషుని పడగలఁ - జెలువారు భూమిపై మెలఁగు మనుష్యులు మృగములెయను
బుద్ధిగలాఁడు త - పోధనుం డారయ నజ్ఞానన త్రిపు - రారి వినుత
శాంతాదిసద్గుణ -సంయుతుండగు ఋశ్య, శృంగునిచే వేల్మి - యొసకమొసఁగఁ
బూర్తి గావించినం ♦ బుత్త్రిలు నీకుఁ గ, ల్గుదురని యమ్ముని ♦ సదయుఁడగుచుఁ

ఆ॥ బలుక నతని పాద ♦ పద్మంబుల కెఱఁగి, యాతఁడిప్పుడెచట ♦ నలరు? నిటకు
నెట్లువచ్చుఁ గృత్య ♦ మెయ్యది? యనిప్రభుఁ, డడుగ మౌనివర్యుఁ ♦ డనియె నిట్లు.

ఉ॥ పూని ధరం భరింపఁదగు ♦ పూజిత సత్త్వుఁడు ప్రేమ సత్కృపా
నూన పదాస్పదుండు నమ ♦ యోచిత బుద్ధిగలాఁడజయ్యుఁడు
త్తానపదాఖ్యుఁ డొప్పు మను ♦ ధారణినాథు కులంబువాఁడు తా
మానిత రీతి రోమపదు♦మాన్యు వదాన్యుని గాంచెఁ బుత్త్రిగాన్. ౨౧౧

తే॥ అతఁడు పాలించు నంగరా ♦ జ్యబునందు, చాలకాలము గాఁగ వ ♦ ర్షంబులేమి
జనులు పలుకష్టముల నొంద♦మనుజవరుఁడు, మునులఁబిలిచి కర్తవ్యంబు♦వినఁగఁగోరె

ఉ॥ వారలు ఋశ్యశృంగముని ♦ వర్యుని దెచ్చితివేని వర్షముల్
మేరకు మీఱివచ్చునన ♦ మేదినినాథుఁడు చింతనొంది యీ
ధారణి మానవావళి నె♦ దన్ మృగజన్మము లంచు నెంచు పెం
పారు తపోధనాఢ్యు నిట ♦ కక్కట యెవ్వరు తెచ్చువారనన్ ౨౧౩

సీ॥ అర్ధచంద్రాకృతి ♦ నలరారు నొసళులు, నీలంబులౌ దీర్ఘ ♦ నేత్రములును
అరుణాధరములు చం ♦ ద్రాభమౌ వదనంబు, లాణి ముత్తెములపొం ♦ దమరుపండ్లు
బలిసిన బటువైన ♦ వక్షోజ యుగళంబు, తనరు రోచెలులఁ గొం ♦ ద ఱటలేచి
భూమీశ! మేమౌ త ♦ పోధనాఢ్యుని దెత్తు, మనిన వారల పల్కు ♦ లాలకించి

తే॥ అంత కీరు తగరె? హరి - ణాక్షులార! యంచు వస్త్ర భూషల వారి♦ నాదరించి
పొందు కృతకృత్యలై వేగ ♦ రండటంచుఁ, బంప వారలు తేరెక్కి ♦ బయలుదేఱి.

తే॥ వగల జిగిగుల్కు-వెలయాండ్రు♦మిగులదూర, మేగి ఋశ్యశృంగుఁడునసి♦యించు నెలవు
యోజనం బున్నదని యెంచి-యొక్కచోటఁ, బర్ణశాల యందుఁ గ్రీడి తా - పసులఁబోలె

తే॥ ఆవల విభండకుఁడు లేని - యదను చూచి, ఋశ్యశృంగుఁ జేరంగ నా ♦ ఋషివరుండు
తన్నుపోలు మౌనములంచుఁ- దలఁచి వారి, కుచితరీతిఁ బ్రియముమీఱ ♦ నుపచరించె

తే॥ అర్ఘ్యపాద్యాదు లర్పించి♦యాసనమిడి, విశ్రమింపుఁ డనఁగ వారు ♦ విశ్రమించి

క్రమ మృదులోపచార వా♦క్యములు పలికి, వడిగఁ దమ యాశ్రమమునకు♦ వెడలినారు.

తే॥ అవలఁ గొన్నినాళ్లేగఁగా♦నరుగుదెంచి, భువన మోహినులౌ వెల♦పూవుఁబోణు
లమృత రుచికంటెఁ దీపైన♦యరఁటి పనస, మావిపండ్లను దిననిచ్చి ♦ మనసు గూర్చి.

క॥ మా యాశ్రమంబునకు వి, చ్చేయుండని ప్రార్థనంబు ♦ సేయఁగ నతఁడుం
దా వాయెత్తి మాఱుపలుకక, రోయాంద్రమర వెంబడికిన్ మ ♦ రుక్కాని చనియెన్.

చ॥ తమ మదివోలె విభ్రమము ♦ తద్దయుఁగూర్చు సమర్థరాంద్రము మో
దమున నిదే యిదే యనుచు ♦ దారిని చూపుచు నేగుచుండ మే
త్తలమకము తోడ నమ్ముని న ♦ డాన్యుఁడు వెంబడిఁబోయి యంగదే
శము నట డాయుమున్న పడెఁ ♦ జాలిన వర్షము భూమి శాంతిలన్. ౨౨౦

చ॥ వరవలు పెక్కులై నటులు ♦ పట్టులు గల్గు కొలంకు లేపులున్
శరధులఁబోలె నిండ గిరి ♦ చాపుని కంఠమువంటి మేఘముల్
కురిసెను కుంభవృష్టి; యనఁ ♦ ఘనుండగు రాజివియేమి యంచు న
చ్చెరువునఁ జింతచేసి తెలి ♦ సెన్ దగు హేతువు నెమ్మనంబునన్. ౨౨౧

సీ॥ పంకజాస్యములు బిం♦బఫలోష్ఠములు ముత్తె, ములవంటి రదనముల్♦పొగను పోలు
నీలంపు నెఱికురుల్ ♦ నెగడారు బిగిచేలు, నలచెలు లనువైన ♦ నెరవుచూచి
మరపించి తేరఁ గా ♦ మక్రోధమోహార, హితుఁడైన యాఋశ్య ♦ శృంగ పతాని
నా గుణ వచ్చెఁగా ♦ యని యెంచి యెండలు పూ, రింపఁగా నయ్యంగ ♦ నృపవరుండు.

ఆ॥ వేదవేత్తలైన ♦ విప్రులతోఁ బరి, వారసమితి తన్ను ♦ బలసిరాఁగ
వాద్యవితతి మ్రోఁగ♦వైభవోపేతుఁడై, నడచె రెండు యోజ♦నములు మున్ను ౨౨౨

ఆ॥ ఇట్టులేగి తావిఁ-యించు వేడుకగను, వారసతులు నడుమ ♦ బంతు తపంబు
రూపుగొన్న కొండ ♦ యూపున నేతెంచు, ఋశ్యశృంగ మునిని♦నృపుఁడు గాంచె. ౨౨౩

మ॥ అమితానందము నొంది డెందమున నే ♦ త్రాంతంబులన్ బాష్ప బా
ష్పము లొక్కుమ్మడి వెల్లివాఱ మునికిన్ ♦ సాష్టాంగ దండప్రణా
మము లర్పించి; మహాత్మ జీవములలో ♦ మన్నారమంచున్ సుదుః
ఖములం దీర్చితి రంచు రోసెనుఁదులన్ ♦ తాన్నినాథుఁ డగ్గింపఁగన్. ౨౨౪

మ॥ పనివారల్ మునివర్యులున్ బహుజనుల్ ♦ త్రిప్పుల్లోఁ జేరఁ గాం
చినయాతండిది వంచనంబనుచు యో ♦ చింపన్ సుపర్వాణులున్
ముని కోపంబున కంజ, నొప్పనతఁడ ♦ బ్భాభిమానుసం ప్రార్థనన్
ఘనమర్యాద నతిక్రమింపని తగం ♦ గ శ్రీయుతాంభోధి నాన్. ౨౨౫

ఉ॥ తోలొ అయోంధు వజ్రనిభ ♦ దుర్గమ ఖడ్గముఁదాల్చి నటి భూ
పాలుఁ డనింద్య శీలుఁడగు ♦ బ్రహ్మ సమున్ దగఁ బెక్కుసార్లుగా

గేలు మొగిడ్చి వేఁడి తమ ♦ కీడు తొలంగిన తీరు తెల్పఁగా
జాలి మనంబునం దవులఁ ♦ జయ్యన నమ్ముని శాంతుఁ డాటయున్. ౨౨౬

తే॥ మోహముడఁచిన సుజ్ఞాని♦మునివరుండు, ఋశ్యశృంగుండు వేడ్క మై ♦ నృపవరేణ్యుఁ
గరుణ దీవించి యుపదేశ ♦ కర్తలైన, మునులతో రథమెక్కి య - ప్పురికి నేగె. ౨౨౭

క॥ నగరము కయిసేసి జనులు, మొగి నెదురు కొనంగ రాజ ♦ ముఖ్యుఁడు మునితో
నగరిం జేరి హిరణ్మయ, మగు సింహాసనము మీఁద ♦ నాతని నునిచెన్. ౨౨౮

తే॥ చెప్పఁదగిన దేదియు వేఱు ♦ చెలువు లేని, యట్లు తోఁపఁగ నర్ఘ్యపా ♦ ద్యాదివిధుల
నర్చనముచేసి తనకూఁతు♦నతుల శాంత, శాంత నొసఁగి వివాహంబు ♦ సలిపి వైచె.

ఆ॥ వఱపు దీఱ మేఘ ♦ పంక్తి వర్షింపఁగా, నంగదేశ కష్ట ♦ మంతరించె
శాంత యుపచరింప ♦ నమ్ముని తృప్తుఁడై, యొప్పుమీఱ నచట♦నున్నవాఁడు. ౨౩౦

సీ॥ నావుడు మునివరు ♦ నకు వందనంబాచ, రించి నేఁడే వెళ్ళి ♦ ఋశ్యశృంగుఁ
దోడితెత్తు ననుచు ♦ [illegible] సామంత, నృపులు సుమంత్రాదు ♦ లిష్టజనము
లైన పండిత వరుల్ ♦ [illegible] గొలిచిరా, దశరథేశ్వరుఁడు ర♦థంబునెక్కి
దుఃఖసంతతి నేఁడె ♦ తు[illegible] సుర, వరులు పూవులవాన ♦ కురియ నడచి

తే॥ కాహళాదిక రావ[illegible]కడ[illegible], జెలఁగి ఘో[illegible] పెద్దలా ♦ శీర్వదింపఁ
దలిరుఁ బోఁడులు [illegible] జయఁగి ♦ తములు పాడ, [illegible]రుగు దెంచి లా నంగరా ♦ జ్యంబుచేరె.

చ॥ స్తుతియశుఁడై [illegible] యాదశర ♦ థుం డరుదెంచు టెఱింగి యంగభూ
పతి మది నుత్సుకుండగుచు ♦ భ్రాజితభూషులు వంది మాగధుల్
నుతులొనరింప బాంధవ జ ♦ నుల్ పరివారము గొల్చిరా, మహో
న్నత నిభ వాహకుండగుచు♦దవ్వుగ నేగెను తా నెదుర్కొనన్. ౨౩౨

ఉ॥ వచ్చిన రోమపాదుఁగని - వారని ప్రేమను కోసలేశ్వరుం
డచ్చుగ స్యందనంబు డిగ - నాతఁడు పజ్జలంబుపైఁ బడన్
హెచ్చుగఁ గౌఁగిలించుకొని - యింపగు మాటల నాడుచుండఁ బె
న్మచ్చిగతోడ న గపతి - ఘనుగఁ జేతులు మోడ్చి యిట్లనున్. ౨౩౩

చ॥ నిలుకడగాఁగ స్వర్గమును - నిల్పి యశంబును గాంచు మిత్రమా!
తలఁపని యట్లు మీఁరిట శ - దాటున వచ్చుట చూడ నాతపః
ఫల మొకో? మాప్రజల్ సలుపు - భవ్య తపఃఫలమో? మఱేదియో?
తెలియఁగదయ్య యంచుఁ దన - తేరుపఁ దోడ్కొనిపోయె నింటికిన్. ౨౩౪

ఉ॥ అంగవిభుండు హాటక మ - యంబగు సంతిపురంబు లోపలన్
రంగరు రత్నమండప వ-రంబున రాజిలు సింహపీఠిపై

సంగతి నుంచి మన్ననలు - సల్పుచు విందులుపెట్టి ప్రేమ ను
ప్పొంగుచు వచ్చుహేతువును - మోదముతోఁ దెలుపంగఁ గోరినన్. ౨౩౫

తే॥ తానువచ్చిన కార్యంబు - తగినరీతి, దశరథుఁడు దెల్ప, రోమ పా-ద ప్రభుండు
వినుత శలుని ఋశ్యశృం-గుని యచటికె, పిలుచుకొని వత్తునన రాజు-వెడలె మరలి

తే॥ వేదములు మూర్తిమంతమై-వెలసెననఁగ, నొప్పు మునిఁజేరి యంగరా-జొక్క-వరము
వేఁడ, నతఁడేదియో తెల్పు-ఱేఁడ! యనఁగ, నాతఁ డిట్లని పలికె న-యంబు మీఱ.

ఉ॥ పావుర పిట్టకై కరుణ - పారము ముట్టగఁ బ్రాసునెక్కి నే
భూవరుఁ డట్టి సత్కుల వి - భూషణుఁ డంచిత ధర్మమూర్తి దై
త్యావళి నాజిఁ దున్మి దివి - జాలయ మెప్పటి నిల్పె నా యయో
ధ్యావని నాథుఁ డేలు పురి - కర్మిలి మీఱఁగఁ బోయి రండనన్. ౨౩౮

ఉ॥ మంచిది తేరు తె మ్మనఁగ - మానవనాథుఁడు మిత్రు కోరికల్
మించి ఫలించె నంచు నెన - మీఱిన సంతసమంది తేరు తె
ప్పించితి బాలచంద్రసమ - విస్తృత భాల రమాసమాన ప్రే
మాంచితమూర్తి శాంత యరు ♦ దారఁగఁ దోనరుదేర లెండనన్. ౨౩౯

తే॥ మనుజపతి కేలుమోడ్చి న-మస్కరింప,మునులు పెక్కం్రడు తనచుట్టు-మొనసి రాఁగ
శాంతతో ఋశ్యశృంగుఁడు-సంతసమున, రథమునెక్కి యయోధ్యకు-రాణనేగ౨౪౦

తే॥ తమ్ముగాల్చి హింసించెడు-దనుజవరుల, నడఁప విష్ణుండు భూమిపై-నవతరించు
ననుచు ధర్మదేవతయు నిం-ద్రాది సురలు,వాద్యములుమ్రోఁగ మంచిపూ-లై వ్రచినారు

క॥ దూత లయోధ్యాపురమున, కేతెంచి మునీంద్రురాక-యెఱిఁగించిన నా
భూతల నాథుఁడు మీఱిన, కౌతుకమను సాగరమ్ము-కడలులఁ దేలెన్. ౨౪౨

క॥ అరదము చేర విరిసోనలు, గురిసెను; దుందుభులు పెల్లు-ఘోషించె; మునుల్
విరివిగ దీవన లొసఁగిరి; విరిసెను మొదలంటఁ బాప-వితతులు భూమిన్. ౨౪౩

సీ॥ పుడమి యదరుపుట్ట-బెడిదంపు భేరుల, మ్రోఁతతో దశరథ - భూమివరుఁడు
తన మదింగల దుఃఖ-మను పర్వతంబు న,గ్గ నది యనియుబ్బి - మానితముగ
గొప్ప తపములెల్లఁ - గూటువలై యక, లంకరూపము దాల్చు - లలివెలింగి
జింకతో లును నార - చీరయు ధరియించి, దివ్యుల కష్టముల్ - దీఱయజ్ఞ

తే॥ కర్మము లొసర్చు నేర్పధి - కముగ వెలయు,వానిబ్రహ్మాదండం బాత-పత్రిమును క
మండలువు గలవానిని - పండుతపము, గలుగువానిని కన్నులఁ-గాంచె విభుఁడు.౨౪౪

తే॥ రథము దిగి విభుఁ డతని చ-రణ సరోజ,ములకు మ్రొక్కఁగఁ బ్రాఁజదు-వులను తీఁగ
లెలమిఁబ్రాఁక మాఱాకు నా-వెలయునతఁడు, చెలఁగి యర్ఘవద్యార్ఘ్యభా-శీస్సులొసఁగి

ఉ॥ ఆ ఋషితోడ వచ్చిన మ-హర్షులు దీవన సేయఁ దోయము
గ్ధారలఁ బోలు దానజల - ధారలఁదోఁగు కరంబుల న్నమ
స్కా-రముచేసి భూఁపుడు వి- శాల మనోహర నేత్రయుగ్మ మొ
ప్పారెడు శాంతతోడ రథ - మందునఁ దోడ్కొ-నివచ్చె నాతనిన్. ౨౪౬

తే॥ రత్నమకుట విరాజచ్ఛి . రస్కు-ఁడంతఁ, గమలవదనలు విజయగీ-తములు చదువఁ
జెవులు వాద్యఘోషములచేఁ - జిల్లులువడ, నగరముం జేరెఁ దా ముని - నాథుతోడ

తే॥ పాపమూలంబులౌ చెడు - పనులుచేయు, దొంగలై దుగురం దుంప-దూల్చినట్టి
మునివరుఁడు వసిష్ఠుఁడు వేద-మూర్తి ఋశ్య,శృంగుఁడును రాట్సభ వెలుంగ-జేరినారు

క॥ ఇహమునఁ బ్రాఁజదువులవలె, మహిమగలుగు ఋశ్యశృంగ-మౌనివరుని దా
బహుమాన పూర్వకంబుగ, మహిపతి యుపచారములఁ గ్ర - మంబుగఁ దేర్చెన్.

తే॥ ధర్మమును తపమ్మును మేను♦దాల్చినట్లు, వెలయు పరిశుద్ధమూర్తి! మీ♦లలితకరుణ
వలనఁ దరతర మెడలేక ♦ వచ్చు రాజ్య, పాలనము నెలకొనె నాత♦పము ఫలించె.

తే॥ అనుడు మునివరుఁ డిట్లను ♦ ననఘ! నీవు, వరతపోధను సాయంబు ♦ వడసినాఁడ
వమల కార్యంబులే చేయ ♦ నరయువాఁడ, విట్టి నిను పోలుదురె రాజు♦లెందతేని?

క॥ గిరి నిభ చాప భుజా! నను, కరమరుదుగఁ బిలువనంపు♦కార్యము శ్రేయ
స్క-రమగు హరిమేధమునకొ, మఱి దేనికొ చెప్పవయ్య ♦ మనుజేంద్ర! యనన్.

క॥ కడగానని పెక్కేఁడులు, పుడమిని పాలించి వినుగుఁ ♦ బొందితి సుతులన్.
బడయనయితి రాచతగవు, తడవి నడపు తనయు నాకు♦దయచేయుము నాన్. ౨౫౩

క॥ భువిమాత్రమె? పదునాలుగు, భువనంబుల నేలఁజాలు ♦ పుత్త్రుల నొనఁగం
దవు మఖము నిప్పుడే యిటఁ, దవిలి నడపు మనుచు ముని ము♦దంబునఁ బలికెన్.

పుత్త్రకామేష్టి.

ఆ॥ జన్నమునకు వలయు సామగ్రు లన్నిటి, నిరివిగాఁగ దెచ్చి ♦ పేర్చినారు
చక్రవర్తి శుద్ధ జలమున నీరాడి, శాస్త్రయుక్తి నమరు ♦ సాలఁజేరె. ౨౫౫

తే॥ విధియుతముగమూఁడగ్నులు♦వేల్చియూహు,తులనొసంగుచుఁ బంన్డెండు♦నెలలుజరప
దేవదుందుభుల్ మ్రోసెను♦దివిజులెల్లఁ, బై నిలిచి తృప్తుల మనుచుఁ♦బలికినారు. ౨౫౬

తే॥ వదనములు వికసింప దే♦వతలు కల్వ, పుష్పముల దూసిచల్ల న- మ్మునివరుండు
సుతుల నొసఁగంగఁ దగిన యా♦హుతులవేల్చె, నగ్నికుండంబునందు శా♦స్త్రానుసరణి

తే॥ అంతఁజుట్టి మండెడు వహ్ని♦యనఁగనొప్పు, వెంట్రుకలు నెఱ్ఱని కనులు♦వెలయు భూత
మొండు సుధఁబోలు నన్నంబు♦నిండుగఁ గల, స్వర్ణ పాత్రముతో నటఁ ♦ బైకి లేచె.

తే॥ లేచి యజ్ఞపాత్రములు నుంచి • లీలతోడ, నందె మఱుఁగయి పోనన • యత్తివరుండు
దశరథుంగాంచి యీపాయసం• బుంబు నీదు, భార్యలకుఁ దగు రీతిగాఁ•బంచు మనియె.

తే॥ అతని యాజ్ఞాప్రకారమా • యవనివిభుఁడు, పేశల వినీల గురు కేశ• పాశమును వె
లుంగు మోము బింబాధర•బంగుమీఱు,చుండు కౌసల్య కొక భాగ•మొసఁగినాఁడు

తే॥ కొలఁకులును నదులును వనములును హంస, పిండుఁగల కోసలమునకు విభుఁడు పిదప
మొదటి పద్ధతినే చేతఁ-మోయు దాన, సగము కైకేయి కొసఁగె ని-ర్జరులు పొగడ.

తే॥ శత్రు భీకర బలయుత - చక్రవర్తి, సగ మొసఁగె సుమిత్రకుఁ దొంటి - చందమునను
శత్రువులు నశించిర యంచు-శచివిభుండు, తన్ను బోలు దివ్యులతోడఁ-దవిలి యార్వ.

క॥ ఎడమ దెస శత్రువితతికిఁ, గుడిభాగము తక్కు జీవ - కోటికి నదరన్
గడమయు సుమిత్రకే పద, పడి యొసఁగెఁ బ్రభుండు ప్రజయుఁ - బరితోషింపన్.

తే॥ తురఁగమేధ యజ్ఞంబుఁ ఋ-త్విజులకుఁ జేయు, జన్నమును సక్రమంబుగా-జరగు పిదప
జగములం గాచు బలశాలి -చక్రవర్తి, జనము స్తుతియింప నయ్యాగ-శాల విడిచె.

చ॥ క్రమముగ శాస్త్రపద్ధతిని - కార్యకలాపము పూర్తి కాఁగఁ గ
ష్టములఁ గలంగు ప్రాణులును - సంతసమందెను వాద్యఘోషముల్
తుములముగాఁ జెలంగె గుణ - ధుర్యుఁడు కోసల భూవిభుం డపా
రముగఁ గృపాతరంగములు - రాజిల నిల్చెడు కొల్వు చేరఁగన్. ౨౬౫

ఉ॥ చేయఁగఁ దగ్గ పద్ధతులు - చెప్పెడు శాస్త్రవిధిన్ విరుద్ధముల్
డాయనిరీతిఁ జేయఁగఁ గ - డంగి రమాపతికిన్ సురాళికిన్
దేయములౌ హవిస్సుల ను - దీర్ణత నిచ్చి మహీసురాళికిన్
పాయక హేమవర్షము న - పారముగాఁ గురియించె నిమ్ముగన్. ౨౬౬

తే॥ రాజులకుఁ బాలనము తోడ - రథ గజాశ్వ, ధన విభూషణాంబరములు - తగినరీతి
నిచ్చి వాద్యంపు మ్రోఁతతో-నేగి సరయు, వందు పెంపార నవభృథ - మాచరించె.

సీ॥ భేరులు శ్రేణులై - విన్నంట మునుమ్రోఁగ, బహువిధ వాద్య రా-వములు చెలఁగ
ముత్యాల గొడుగులు - ముదమొప్పఁ బై నిల్చి, నినుపారఁ జల్లని • నీడ నొసఁగ
పలువురు రాజులు - బలసి నల్వంకలఁ, గొలువ వెలలి రాచ - కొలువుచేరి
బ్రహ్మయు సిగ్గిలు - ప్రాఁజదువులగని, యగు గురుపదములు - తగ భజించి

తే॥ దీవనలుగాని గొప్పకీర్తిని వహించు, మునికి ఋశ్యశృంగునకుఁగే-లు మొగిచి దేవ!
యేఁ గృతార్థుడఁ నింక నా•కేమి వలయు? నంచు నింపుమాటల గౌర-వించి మఱియు.

చ॥ పరమ తపోనిధీ! భవద - పారకృపా మహిమంబుచేత దు
స్తర గురు దుఃఖరాశి కడు - దవ్వులకేగెఁ గృతార్థుఁడైతి నం

చరమరలేక పల్కి_స ధ - రాధ్యున కప్పు వికాసమానసుం
డురు గుణుఁడౌ మునిప్రవరుఁ - డొప్పుగ దీవన లిచ్చెఁ బ్రీతిమై. ౨౬౯

ఉ॥ తక్కుమునీంద్ర సంతతి యు- దారగుణుండగు రాజు భ క్తిమై
మ్రొక్కఁగ దీవనల్ సలిపి - మోదమునొందిన ఋశ్యశృంగుతో
నొక్కటఁ గూడి పైనమయి - రొప్పుగ భూపతి చాలదవ్వు పెం
పెక్కఁగఁ బోయి వీడ్కొలుప - నేగె స్వదేశము ఋశ్యశృంగుఁడుర్. ౨౭౦

తే॥ అవలఁ గొన్నినాళ్లరుగంగ- పతని సతులు, గర్భములు ధరియించి వి-క్లమము నొంద
మోములేకాక తక్కంగ-ములును పొంపు, నూనఁ జంద్రసమానలై -కానఁబడిరి. ౨౭౧

శ్రీ రా మ జ న న ము.

సీ॥ ఉర్వికి రోమాంచ - మొదవఁ బునర్వసు, కటకముల్ మిన్నంది - గంతు లిడఁగ
మాసరాజము చైత్ర - మాసంబుగాఁగ స, వమి తిథులర్ గౌర-వంబు నొంద
సౌమ్యవారము చాల - సార్థక్య మొందంగ, శుక్లపక్షము మతి - శుద్ధిగాంచ
గరుడ పన్నగ సిద్ధ - గంధర్వ కిన్నర - సాధ్య విద్యాధర - సముదయములు

తే॥ నిత్యసూరులు శ్రేణులై - నిలిచి యుత్స, హించి కోలాహలముసేయ - నెడఁదలోని
కలఁకవిడి ధర్మదేవత - యలరు చుండ, జీవకోటి సంతసమునఁ-జెలఁగుచుండ. ౨౭౨

సీ॥ సకల సద్గుణఖని - సన్నుత చారిత్ర, జనుల మేటి కొ - సల్యగనిరు
నొకకాలమునఁ దన - యుదరంబునందు భు, వనముల నణఁగించి - కొనెడివాని
నాల్గువేదములకు - సలువకు మునులకు, మహానుగా నెఱుఁగంగ - రానివానిఁ
గాటుక క్రొమ్మొగ్గుల్ - నీటు చూపుచును తే,జోరూపుఁడై వెల్గు - సొగసుకాని

తే॥ అఖిల శుభలక్షణంబుల - కాలవాలుఁ, దుది మొదలు లేక యెఱుకకుఁ - దోచుశీలు
రాక్షస కులాంతకుని భ క్తరక్షణాఖ్యు, ధర్మసంస్థాపకుని మహో-దార గుణుని ౨౭౩

ఉ॥ మోదముతోడ నార్వసుర - ముఖ్యులు దిక్కుల మింటనిల్చి యిం
ద్రాది దిగీశులు న్నమితు - లై యొగి దీవనలీయ వాయువా
మోదముతోడ వీవఁ బౌర - పొచ్చెముగాంచని కైకపుష్యమిన్.
గాదిలినూను నొక్కరుని - గాంచెను లగ్నము మీనమొప్పఁగన్. ౨౭౪

మ॥ ఋతుధరోత్థిత వృక్షరాజయుత భూ-భృద్వార దుర్వార ప
క్షతులంద్రుంచిన యింద్ర ముఖ్యదివిజుల్ - కైవారముల్ సేయ భూ
పతి ప్రేమంపుఁ గనిష్ఠదేవి సుతు నొ - ప్పంగాంచె నాశ్లేషతో
జత యయ్యెం గటకంబు పావనముగా - సంపూజ్యమానంబుగన్. ౨౭౫

చ॥ పలుపడగల్ ధరించిన కృ - పాళుఁడు శేషుఁడు మోచు భూమియున్
చెలఁగి నటింప వేదములు - చెచ్చెర నాటకమాఁడ గీర్తి రా
జిల వారిరాశికిన్ మఖకు - శీలగుణాన్విత నీలనేత్ర పెం
పలరు సుమిత్రగాంచె సుగు - ణాకరుఁడౌ మఱియొక్కపుత్త్రికున్. ౨౬౬

ఉ॥ ఆడిరి మేనకాదులను - రావళి నీల్గె నటంచు నుబ్బుచున్
బాడిరి కిన్నరుల్ మధుర - భావములన్ సుధఁబోలు పల్కులన్
దీఁడిరి పెక్కువాద్యములు - దివ్యులు వ్యోమము బూరటిల్లఁగా
వేడిరి దైవమున్ భయము - వీడి చరించిరి దేవమానవుల్ ౨౬౭

చ॥ చెలువలు పాఱివచ్చి ప్రభు - శేఖరుతో సుతజన్మ వృత్తముల్
పలికిరి సంతసంబునను - పాడిరి యాడిరి బ్రాహ్మణోత్తముల్
దెలిపిరి జన్మలగ్నములఁ - దేరిన సత్ఫలముల్ జగంబునన్
గలిగిన కష్టసంతతులు - కష్టములొందెడి నంచు నుబ్బుచున్ [illegible]

తే॥ ధర్మ భాల పట్టముగల - దంతిబోలు, రాముజన్మంబు మేషచై - త్రంబు శుద్ధ
నవమితిథి పునర్వసువు ల - గ్నంబు కటక, ముచ్చగతులు నల్వురు పదు - నొకటవారు

తే॥ తగిన పద్ధతిఁబరికించి - తెక్కుముగుర, రీతి జాతకములు పైడి - రేకులపయి
వ్రాసి దేవగురుండును - ప్రస్తుతింపఁ, జదివినారలు తత్సభా - స్థానమందు. ౨౭౦

తే॥ చక్రవర్తి సంతసమున ♦ సరయువునకు, నరిగి స్నానంబుచేసి ధా ♦న్యంబు ధనము
నమితముగనిచ్చి భవ్యవాద్యములతోడ, గురునితోనేగి కొమరులకొమరుగాంచె.

సీ॥ కాంచియుప్పొంగి రోమాంచుడై యేడేఁడు, లుర్వికిఁబన్ను లే కుండుఁగాక!
బొక్కసంబుల తలు ♦ పులు తీసివేయుఁడు, యుద్ధంబు లింక లే ♦ కుండుఁగాక
భూవిభుల్ తమదేశ ♦ ముల కేగుదురుగాక! ధర్మక్రియావృద్ధి ♦ తనరుఁగాక!
తిరునాళ్లచే దేవ ♦ తృప్తి యొప్పెడుఁగాక!, మూఁడువేళల పూజ ♦ మొనయుఁగాక!

తే॥ అగ్రహారముల్ చదుకములాలయములు, వేడ్కవసములు క్రొత్తవి ♦ వెలయుఁగాక!
అనుచుఁ జాటింపఁ జారుల ♦ కాజ్ఞ నొసఁగె, నెల్ల మిాఱిన మెలమి ని ♦ లేశ్వరుండు. ౨౭౨

తే॥ ప్రభువునాజ్ఞను గొని తల ♦ వరులు మంచి, యేనుఁగులనెక్కి తుడుములు ♦ నీడ్చికొట్టి
దేశమందెల్లఁ జాటించి ♦ తెలిపినారు, పురుషులును స్త్రీలు సంతోష ♦ శరధి మునుఁగ.

చ॥ క్రమముగఁ బ్రేమ మీాఱఁగఁ బ ♦ రంపరలై చెలరేఁగెఁ గేక లొ
క్కమొగిఁ జెమర్చి మేలు పుల ♦ కంబులకుం గులకంబులయ్యె వృ
త్తము వినునెల్లవా రెదురు ♦ దాఁకను వారి కొసంగిరెచ్చు ద్ర
వ్యము; భగవంతుఁడే జనన ♦ మందుట వారియెదల్ గ్రహించెనో? ౨౭౪

చ॥ విరివిగ వీథులొప్ప నల ♦ వీట వెలందులు చేటికల్ చెలుల్
తరుణులు పౌరులుం దమి యె ♦ లర్పఁగ నూనెయుఁ జందనంబుఁ గ
స్తురియును నేయి గందవొడి ♦ చొప్పడ వీథులఁ జల్లి ముగ్గులన్
మురువుగఁ దీర్చి పండుగలు ♦ మోదముతోఁ గొనియాడి ర త్తరిన్. ౨౯౦

తే॥ ఇట్లు పౌరులు మదినిండి♦యెల్ల మీఱి, వెల్లివిరియు మోదముతోడ♦వీఁగి యుబ్బి
తనువు లెఱుఁగక పండ్రెండు♦దినములుండ, శిశువులకుఁ బేరువెట్ట వ♦సిష్ఠుఁ డెంచె.

నా మ క ర ణ ము.

తే॥ మొసలి పోరుటచే డస్సి♦పూర్వ జన్మ, పుణ్యమునఁ గజేంద్రుం డాది♦మూల! యనఁగ
వచ్చి యప్పుడె కాచిన నిత్య♦వస్తువునకు, రాముఁడను పేరువెట్టె దూ♦రంబు చూచి.

తే॥ వ్రతములం దెల్ల వేదశా♦స్త్రములయందు, నిత్యవస్తువు నఱచేతి ♦ నెల్లిఁ బోలె
నెఱిఁగిన మునీంద్రుఁ డవ్వాలి♦చిఱుతవాని, కిడియె భరతుఁడన్ నామంబు♦ నెడఁద నెంచి.

తే॥ పుట్టినప్పుడె వంచకుల్ ♦పొలిసినారు, సురలు బ్రదికిరి దుఃఖంబు ♦ ధరణి నీఁగె
ననుచుఁ గాంతి సొగసు బల♦మమరు బుద్ధత,కమరిచెను లక్ష్మణాఖ్య సా♦ర్థముగ వెలయ

తే॥ ముత్తెములె యొకబిడ్డ రూ♦పును వహింప, నందు చెందామరలు విరి♦యంగ నొప్పు
సొబగు గల్లు నిజ్యోతిచే♦సుక్కు నెల్ల, పగ లటంచు శత్రుఘ్నుఁడన్ ♦ ప్రఖ్యయుంచె.

ఉ॥ పొల్లగు మార్గ మింతయును ♦ పొందని పుణ్యుఁడు వేదపద్ధతిన్
బిల్లల పేరువెట్టఁ బృథ ♦ వీపతి చేతులనుండి దానమున్
వెల్లువ లుప్పతిల్లి తగ ♦ నిర్మల నిర్గుణ నిత్య తత్త్వముం
జల్లగఁ గాంచు మానస వి ♦ శాల తరాబ్ధుల నించె న త్తరిన్. ౨౯౧

ఉ॥ నల్లని కల్వ రెత్తు నలి ♦ నంబులు నోజ లిఖించు తీరునం
జెల్లు మనోజ్ఞతం దనరు ♦ జ్యేష్ఠునియందె మహీశ్వరేశ్వరుం
డెల్లకు మీఱుప్రేమము వ ♦ హించె శరీరము ప్రాణ మెప్పుడే
నొల్లవు వేఱువేఱుగ నొ ♦ క్కొక్కటి నిల్వఁగ నన్న చెన్నునన్. ౨౯౨

మ॥ అమృతం బొల్కెడు తొక్కుపల్కులు బెడం - గొ తప్పటడ్గుల్ క్రమం
బమరంగా సలవాటు గొంచుఁ దమి వా ♦ యం బుట్టు నాదిత్యు చం
దమునన్ శబ్దముచేతనే యెదుఁగు వే - ద ప్రక్రియన్ భూమి దే
వి మనస్సంకటముల్ నశింపఁగ వెసం - బెంపొంది రప్పుత్త్రకుల్. ౨౯౩

క॥ నెలతాల్పుఁ బోల్వసిష్ఠుం, డలరుచుఁ జౌలంబు నుపన - యనము జరపి యీ
కొలఁది యనరాని నిలుకడ, గలుగు శ్రుతులు శాస్త్రములును-క్రమముగ నేర్పెన్.

సీ॥ హారుల నెక్కుటయును - కరుల నెక్కుటయును, తేరుల నెక్కుట- నారనేర్పి

తక్కిన విద్యలం - దగు పద్ధతుల నేర్పి, పగఱ జయింప వీ - లగు శరాస
నాది వివిధ సాధ - నాళిం బ్రయోగించు, పద్ధతు లలవాటు - పఱచుచుండ
నాదిదేవుని యంశ -మగు రాముం డనుజుల, తోడ వర్ధిలుచుండం- దొడరి మునులు.

ఆ॥ భూమిదేవి సురలు ♦ పురవాసులును తమ, వ్యథలు దొలంగెం బుణ్య ♦ పాప రూప
కర్మమెల్లం బోలిసెం ♦ గడంకతో నీ-చోటు, వదల మనుచు నటకు ♦ వచ్చుచుండ్రు

సీ॥ భూదేవి నోచిన ♦ పుణ్య ఫలంబుల, నెల్ల వారలు కాంచి ♦ యెలుంగుపల్కు
శ్రీరామలక్ష్మణుల్ ♦ చిత్తముల్ రంజిల్లం, గ్రోవి తంతువుపోలెం ♦ గూడిమాడి
నదులందు మేఘముల్ ♦ నడయాడు వనముల, విహరించుచుందురు ♦ వేడ్క మెయిని
భరత శత్రుఘ్నులు ♦ వరమైత్రి జతగూడి, కడలేని విద్యలం ♦ గఱచుచుపుడు

తే॥ స్యందనాశ్వగజారోహ ♦ ణాదులందు, విహరణాదులందు భుజించు ♦ వేళలందు
నొక్కక్షణమైన నెడంబాయ ♦ కుందువారు, కడంక మమ్మేలు రామలక్ష్మణులంబోలె

చ॥ పరిమళవాయువుల్ పరవు ♦ ప్రాంత వనంబుల కేగి చల్లనౌ
కరుణవసించు సన్మునులం ♦ గాంచి ప్రమోద మెసంగ సంజలన్
మరలుదు రాయయోధ్యకుం గు ♦ మారులు నల్వురు వారిగాంచి త
త్పురజను లుల్లసిల్లుదురు ♦ పొంగుచు వారును గాంచు పైరునన్. ౨౯౭

చ॥ అబలలు వారి దొడ్డ చను ♦ లల్లు వెలుంగు బలంబుగల్గు వీ
ర బలులు, వారిచుట్టములు ♦ రంగుల వారి యెడంద లందు ప్రే
మ బలియనుండు దైవముల - మాటికి వేడుచునుంద్రు రాఘవుల్
ప్రబల చిరాయు రున్నతుల ♦ వర్ధిలంగాం జలిదంద్రులంబలెన్. ౨౯౮

చ॥ శ్రుతి నికరంబుచే నయినం ♦ జూడంగ నెఱ్ఱంగరాని రాఘవుం
డతనిని వెంట నంటి తిరు ♦ గాడెడు లక్ష్మణుండున్ చరించుచో
రతనపుం జెంకియుల్ మొగులు ♦ రక్తకుశేశయ సంకేంబూచి దే
వతల నగంబుతో నరుగు ♦ నైనము యచ్చముగాం గనంబడున్. ౨౯౯

చ॥ నెఱరుచి మమ్ముగాచు నన ♦ నీనతి రాముండు పద్మమోముతోం
దనకెదురైన పౌరుల ము ♦ దంబుగం గాంచుచుం గృత్యమేది? యెవ
ప్పని చెడుగేదియున్ మఱిని ♦ బాధ యెనర్పదుగా? నపీమణుల్
తనయ గుణాఢ్యుల సుతులు ♦ వేడ్కమెయిన్ సుఖులే కదా యనన్.

ఉ॥ నారాయణక పుణ్యరూప! నిను ♦ మా ప్రభుగాం బడయం గొఱంత యెం
డేమియులేక యుండు టను ♦ దే? వచియింపంగ నేల? మా యను
ష్ఠానము నేడు దీప్తులుగం ♦ జొప్పడు భూతలమెల్ల నేలు మా
స్వామిని సౌఖ్యదాయివయి ♦ సమ్మతింజెక్కగు బ్రహ్మకల్పముల్. ౩౦౧

చ॥ అని యిటు తత్పురీజనము ♦ లక్ష్మిలి నాతని కీర్తి నిండఁ గీ
ర్తనములు సల్పఁ దమ్ములు ప ♦ దమ్ముల చాయ వసించి సంస్తుతుల్
ఘనరుప సర్వలోకులకుఁ ♦ బూజ్యులు నాయకులౌ త్రిమూర్తులన్
దనరఁగ నాజ్ఞ సద్గుణ ♦ ధాముఁడు రాముఁడు భూమి వర్ధిలెన్. ౩౦౨

తే॥ రాజరాజగు దశరథ ♦ రాజమౌళి, ధరణియెల్ల నేకాతప ♦ త్రంబు నీడఁ
దనర జయభేరిస్ఫూర్తరో♦దసియునిండ, మునులు పొగడ నానందాబ్ధి♦ మునుఁగుచుండ

౬. అర్పణ పటలము. (౨౪)

చ॥ సనలుతలిర్చు కల్పక వ ♦ న ప్రభ మించెడు స్వర్గ పత్తనం
బున వసియించు నెల్లరును - పొందికఁ జేరెడు శంక గొల్పి నె
మ్మనమున కూహకందక య - మర్త్య జగంబునకంటె నున్నతిం
దనరిన రత్నమండపము ♦ పొల్పు వహింప నరేంద్రుఁ డుండఁగన్. ౩౦౪

తే॥ అమల మార్దవ భూరి సిం ♦ హాసనమున, రమణ నుండు భూపతిని చా♦రణులుగాంచి
యింద్రుఁడని తొట్టతొలి సంశ ♦ యించి పిదప, వేయికనులు లేవని శంక♦వీడినారు

కౌశికుఁడు దశరథుని గాన వచ్చుట.

చ॥ జగములఁ బ్రాణులన్ సురల ♦ సారసగర్భునితోడ వేఱుగా
నెగడ సృజింప నెమ్మదిని ♦ నిట్టలుకన్ మొనకట్టినట్టి ప
ద్మగలుగువాఁడు బ్రహ్మఋషి ♦ దుర్దమ సింహపరాక్రమాఢ్యుఁ బు
ణ్యగుణ విభూషణున్ దశర ♦ థావని నాథుని గాన వచ్చినన్ ౩౦౬

చ॥ గురుమతిఁ బద్మసంభవుని ♦ కూర్మి నెదుర్కొను నింద్రుపోల్కి, భూ
వరుఁ డురమందు దాల్చిన ప్ర ♦ భా మణి హారము సూర్యుఁబోలె నం
బరమును కాంతిమంతముగ ♦ మార్చఁగ వైళమలేచి, యమ్మునీ
శ్వరు పద పంకజంబులకుఁ ♦ జాఁగిలి మ్రొక్కె సభక్తికంబుగన్. ౩౦౭

ఉ॥ మ్రొక్కి యనామయం బడిగి ♦ భూరిమణీమయ సింహపీఠిఁ బెం
పెక్కఁగ నుంచి పాదముల ♦ నిచ్చ భజించుచుఁ గేలుమోడ్పుతో
స్రుక్కె మదీయ పాపములు ♦ శుద్ధ చరిత్రులు మీరు వచ్చుటన్
నిక్కము నేను ధన్యుఁడ ము ♦ నిప్రవరా! సరివారిలోపలన్. ౩౦౮

ఉ॥ మోదముతోడ నే వలచి ♦ మ్రొక్కుటకున్ దగునట్లు మీర లెం
తో దయనిట్లు రాఁగతము ♦ యోచనచేసిన దేశభాగ్యమా?
కాదు; మదీయసత్కృతులు ♦ కారణమా? యనఁగాదు నాదు; వం
శోదిత పూర్వభూవరుల ♦ యుత్కట పుణ్యఫలంబె యయ్యెదున్. ౩౦౯

సీ॥ అనుచు భూవరుఁడు ప్రి ♦ యంబు లాడిన గాధి, నందనుం డిట్లను ♦ నయము మీఱ
శత్రు విమర్దన ♦ శాత కృపాణ ద, క్షిణహస్త! నను పోలు ♦ మునివరులును
త్రిదివవాసులు నొక ♦ డెప్పరంబును పొంది, రేని నిక్కము వచి ♦ యింతు వినుము
వాసిత సమస్త మ ♦ హాద్రి విలాసంబు, వెల్లని చల్లని ♦ వెండి కొండ

తే॥ పాల సంద్రంబు పద్మజు ♦ పట్టణంబు, కల్పక వికాస భాసి స్వ ♦ ర్గంపు నగరి
యింపు గులుకు మేడలుగల♦యీ యయోధ్య, తక్క వారికి నేఁ బొక్క♦దిక్కు గలదె?

సీ॥ రాజ శిరోమణీ! ♦ రమణీయ కిసలయ, ప్రచయ సుందర సుర ♦ పారిజాత
వృక్షంబు గందంబు ♦ వీచుచు మధుకణం, బులు బొట్లు బొట్లుగా ♦ నొలుకుచుండఁ
జల్లనౌ నీడ వి♦శ్రాంతిఁ జెందుట వీడి, నీ యొక్కటి గొడుగు ♦ నీడఁజేరి
తమ కొఱంతలఁదెల్పి ♦ తగు సాయ మర్థింపఁ, గులగిరి నిభభుజుఁ ♦ గ్రూరచరితు

తే॥ శంబరాసురుఁ గులముతోఁ♦ జావఁ బొడిచి, వశము గావించికొని నాఁడు ♦వాసవునకు
నీ వొసంగినదే కాదె ♦ నేఁడుగూడ, నతఁడు పాలించుచున్నట్టి ♦ యమరజగము.

కౌశికుఁడు యజ్ఞరక్షణార్థము రాముని గోరుట

చ॥ నలువుగ భేరి వాద్యము ల ♦ నారతముం జగడించుచుండు మో
సల గల భూవిభుండు ముని ♦ చంద్రుని వాక్యము లాలకించి ము
జ్జలధి మునింగి పొంగి ఋషి ♦ సత్తమ! రాజుగనుండి పొందు స
త్ఫలమును గంటి నింకఁ జలు ♦ పందగు దాని విధింపుఁ డర్మిలిన్ ౩౧౨

చ॥ అనవుడు మౌని యిట్లను జ ♦ నాధిప! నేనొనరించు జన్నమున్
బనివడి యోగి వర్యుల త ♦ పంబున క య్యరిషట్కముంబలెన్
దనుజులు విఘ్నముల్ చలుపఁ ♦ దారొకను వారలు, దాని మాన్ప నీ
తనయులలోన జ్యేష్ఠుని ము ♦ దంబున నా వెనువెంటఁ బంపుమా. ౩౧౩

సీ॥ అని ప్రార్థించు ♦ యమునికై వడి వేఁడిఁ, తపియింపఁజేసిన ♦ తపసి పలుకు
నెఱుకు నాటఁగ నీఁటె ♦ నెఱివిన పుంటిలోఁ, గొఱవిదూర్చిన యట్లు ♦గ్రుచ్చి చెవులఁ
గాఁడినయంతన ♦ కాలదండముఁ బోలు, నాయుధపాణియై ♦ నవనిభర్త
మనసునఁ బొడమిన ♦ పెనుచింత పట్టి వె, ల్పలికిఁద్రొబ్బఁగ ప్రియ ♦ ప్రాణ వితతి

ఆ॥ ఉదరి వోల కరణి ♦ నూఁగగఁ జనుపొంధుఁ, డెడను నేత్రములను ♦ పడసి మరల
నవియ నవసి కుములు ♦ ననువున మిగుల సం, తాప మొంది కుందెఁ ♦దల్లడిల్లె. ౩౧౪

సీ॥ పెర యూరుక్రియఁదేనె ♦ కురియు సుగంధ మా, లిక ధరించిన ప్రభుఁ♦డొక విధముగఁ
జింతను మది నడం ♦ చి కొని కౌశికుఁ గాంచి, యిట్లను మునివర్య! ♦యితఁడు బాలుఁ
డకృతాస్త్రుఁ డిదియ మీ ♦యాజ్ఞ యేని వినుండు, గంగాధరుండును ♦ కమలభవుండు
నిర్జరేశ్వరుఁడును ♦ నిలిచి యొక్కొక్కరై, గుమి గూడియేనియుఁ ♦ గూర్చునట్టి

ఆ॥ విఘ్నతతికి మాఱు విఘ్నంబుచేసి ని, ర్విఘ్నముగ నొసర్తు ♦ వేల్మి మీఱు
బాలు మాట మాని ♦ బయలు దేఱుండు మీ, వెంట నిపుడ సేస ♦ వెడల వత్తు. ౩౧౫

సీ॥ పరమేష్ఠి సృష్టికిఁ ♦ బ్రతిసృష్టి చేసిన, కౌశికుఁ డతఁడు వా ♦ క్యమ్ము వినుచుఁ
బెను కిన్కతో లేవ ♦ విబుధులు ప్రళయము మం, చును కాదనుచు శంకఁ ♦ జొచ్చినారు
రవి మండలం బంబ ♦ రంబున మఱుఁగయ్యెఁ, గలఁతనొందినవి జ ♦ గంబులెల్ల
దిక్కులఁ దిమిరంబు ♦ నిక్కి-కావులు గప్పెఁ, గుల పర్వతంబులు ♦ చలనమొందె.

తే॥ మునికిఁ గనుబొమల్ నొసటిపై ♦ ముడుఁగుపడియెఁ, బెదవు లదరెను జేగుఱు ♦ బెరసి కనుల
నిప్పుకలు రాలె సభయెల్ల ♦ నిలుకడ చెడె, తోడనే సర్వ సైతము ♦ దోఁచెనంత.

తే॥ ఇంతయును వసిష్ఠుఁడుగాంచి ♦ శాంతిఁబొందుఁ, డనుచు గాధేయువేఁడి జ ♦ నాధుతోడఁ
బలుకు సుతుఁబుపుఁ బొందింప ♦ సలసికాసి, మేల్గు వచ్చుకాలము నాఁప ♦ మేరయగునె?

తే॥ వానరురియంగ వెల్లువల్ ♦ పసుపులెత్తి, యంబునిధిఁ జేరుచందాన ♦ నలవిలేని
యఖిలవిద్యలు తమయంత ♦ సరుగుదెంచి, నీకుమారుఁ జేరెడి వేళ ♦ నేఁడు కలిగె.

తే॥ అనుడు కులగురు వాక్యంబు ♦ లాలకించి, యాజి విజయశీలుం డాజి ♦ యరిగి రాముఁ
బిలువుఁడన భటు లేతెంచి పిలుచునంత, బుద్ధిమద్వర్యుఁ డరుదెంచి ♦ పొంత నిలిచె.

రామలక్ష్మణులు కౌశికు వెంటఁ జనుట.

ఉ॥ తమ్ముని తోడ వచ్చు గుణ ♦ ధాముని రాముని చూపి మాని ర
త్నమ్మ! మదీయ పుత్త్రులకుఁ ♦ దండ్రివి మేలగు తల్లివీవె ప్రే
మమ్మున నొప్పగించితిని ♦ మానుగఁ గావుఁడు వీరిచేత మీ
కెమ్మెయి కార్యముల్ వలయు ♦ నెల్లను గైకొనుఁ డంచు నిచ్చినన్. ౩౨౦

చ॥ విమలచరిత్రుఁడైన ముని ♦ వీరుఁడు భూవరుఁ డొప్పగించు నా
సుమతులఁ గాంచి మున్ను మదిఁ ♦ జొన్పిన కోపము వీడి ప్రేమతోఁ
దమిఁగొని దీవనల్ సలిపి ♦ దగ్గఱి పుత్త్రకులార! మేటి జ
న్నము మన మూని పూరితి యౌ ♦ నర్థమ? యంచుఁ జనం దొడంగినన్.

చ॥ జగములఁ గాచు రాముఁడు ని ♦ శాత కృపాణము సవ్యపార్శ్వమం
దు గడఁకఁ దాల్చి గొప్ప మల ♦ దోయిని పోలిన యున్నతంపు దో
ర్యుగమున సత్యధర్మముల ♦ యొప్పు వహించి కొలంతకాని యా
శుగ యుత తూణముల్ చెరివి ♦ నూటిగఁ దాల్చె జయిష్ణు చాపమున్.

తే॥ తన్ను పోలిన తమ్ముఁడుఁ ♦ దాను జనకు, తీపిప్రాణముల్ వెలిబైలు ♦ దేఱు కరణి
నియతు గాధేయు వెన్నంటు ♦ నీడ వోలెఁ, గాంచనమయ దుర్గంబులఁ ♦ గడచి చనిరి.

చ॥ వరములు వెల్తిపోవక త ♦ పం బొనరించెడు వారు చేరు ని
ర్జర నగరంబులుంగ నవతు ♦ రాని పురంబును దాఁటి నృత్య మం
దిర నట దంగనా పద వ ♦ నేజ రట ద్వర కింకిణీ సమా
భ్యరు రుత హంసయుక్త సర ♦ యూనదిఁ జేరిరి వార లంతటన్. ౩౨౪

సీ॥ చెఱకులు గాలికి ♦ నొరయఁ దగిలి పోఁక, మ్రాకులఁ గాఁచిన ♦ మధురసంబు
గనిమలఁ బారలు పరా ♦ గానులఁ దిరుగాడు, హరిణాక్షులును కృశో♦ దరలునైన
పొలఁతులు పొలుపార♦ముడిచి యల్లిన దీర్ఘ, కుంతలములఁ బోలు♦కొమరుఁ దేఁట్లు
పసియింప నిరవైన ♦ వనమొందు గని యందు, నడసి యారాతిరి♦ విడిసి యవలఁ.

తే॥ బెను మొగుళ్ల తండములు కొ♦మ్మునను గలిగి, ముఖపటము గల దంతినా♦ మొనయు నుదయ
శిఖరి శిఖరంబు మీఁదికిఁ ♦ జిలుకరంగు, వాజు లేడెక్క నది దాఁటి ♦ పయన మైరి.

చ॥ క్రతుభుజులెప్పు నాలుకలఁ - గ్రొను నాహుతిసేయ నిమ్ముగాఁ
గ్రతుముఖమందు లేచు పొగ - క్రమ్మిన యొక్క వనంబుఁ గాంచి స
న్మతిఁ బురుషోత్తమోత్తముఁడు - నృపతి పుత్త్రుఁడు రామచంద్రుఁ డో
యతివర! యీవనం బెవరి - దర్శిలి నాకు నెఱుంగఁ జెప్పవే. ౩౨౬

౭. తాటకవధ పటలము. (౨౬)

కవిరాజ విరాజితము.

అనవుడుఁ గౌశికుఁ డిట్లను మారుఁ డొ - కప్పుడు మోహనబాణము నీ
శుని పయి నేయఁగ నాతని నిప్పులు - జొబ్బిలు నేత్రమునుండి మహా
శని క్రియ లేచిన యగ్నిదహింపఁగ - సొరగు వాని శరీరము మం
డిప యదికోలె ననంగుఁడె యయ్యెఁ గ - డింది మగండగు కంతుఁ డిటన్. ౩౨౭

తే॥ భవుఁడు మదనుని దహియింప♦వానియొడలు, బూదియై యుటఁ జిందుటఁ♦బొలిచె నిద్ది
యంగదేశంబనెడిపేర ♦ సార్థకముగ, విశ్వవినుత సుగుణచయ! ♦ వేదనిలయ! ౩౨౮

ఉ॥ ఆశయుఁ బాశముల్ మొదలి - కంట నశింపఁగ జన్మదుఃఖముల్
నాశమునొంద దత్త్వము న - నారత చింతనసేయు జ్ఞానులే
యీశు భజింతు రట్టి యగ .. జేశుఁడె యిందు తపించె నన్న నీ
దేశ మహాత్త్వసంపద ను - తింపఁగ నెవ్వారికేని శక్యమే? ౩౨౯

చ॥ అని ముని పల్కనచ్చటికి ♦ నచ్చెరువందుచు నేగి సంతసం
బున నెదురైన సచ్చరిత ♦ ముఖ్యధనంబుగఁ గల్గు మానులన్
గని మది సంతసించి గుణ ♦ గణ్యులతో నట నాఁడు వుచ్చి వే
ఁగునుఁ దుదయాద్రి నెక్కుతతి ♦ నేగి మరుస్థలిఁ జేరి రొక్కటన్, ౩౩౦

మరుభూమి వర్ణనము.

మానిని॥ భానుఁడు మేదిని సారము పూర్తిగ - బాగుగ లాగఁ దలంచి పనిం
బూని జయధ్వజమెత్తి చరించెడు ♦ పోఁడిమి గ్రీష్మమె కాక మఱే
దేని ఋతుస్థితి లేమి నిటన్ జ్వాలి ♦ యించు మహాతాపనుఁడే మొగి నా
హీన పరిస్థితిఁగాంచ నెదం దపి - యించును నిర్వ్రీడుచుం గనులన్. ౩౩౧

కవిరాజ॥ ఉడుకును జిహ్వయు నచ్చటి వేఁడిమి ♦ నొయ్యనఁ బూర్తిగఁ జెప్పినచో
నుడుకును పర్విన చీఁకటి, యండము - లుప్పర మారట మొందును వే
యుడుకును సూర్యుఁడు పుట్టినచో మఱి - యుష్ణను మించులు పిడ్గులు పై
నుడుకు సమస్తము సన్న మతెయ్యది ♦ యుత్తల మందక యుండు మహిన్?

చ॥ కదనమునందు శౌర్యమున - ఖడ్గ శరాదిక సాధనంబులం
బొదలుచు బాణ వర్షమునఁ - బోరెడి నేరుపు లేని వంచకుల్
గనురుచు నుఁటచేఁ బరువు ♦ గర్వముఁ గోల్పడు నీరవర్ష్య నె
మ్మది బలెఁ దాప మారుకయె ♦ మండుచునుండు సరంబు నచ్చటన్ ౩౩౩

ఉ॥ అవ్వన భాగమందరయ ♦ నాకులు రాలి మొవళ్లు, భూతముల్
నవ్వడి నోరు విప్పుకొను ♦ చాడ్పునఁ జీలిన వృక్షరాజముల్
చివ్వన వంశముల్ ప్రికులఁ - జిందిన ముత్తెములున్ ఫణిస్ఫటల్
నెవ్వడి ప్రీల నివ్వటిలి ♦ నిండిన కెంపులు నుండు దండిగన్ ౩౩౪

మ॥ ధరణీదేవియుఁ బోవఁజాల దెటులున్ ♦ దత్తాసనమున్ వీడుచుం
బరువుల్ వాఱ దరణ్యదేవతయు నా - భంగంబులంబొందు సం
చర వీథిన్ రవితేరు పాఱ దటఁ బ - ర్వం జాలవున్ మేఘముల్
నెరయంజాలదు చల్లగాలియు సనం ♦ జిత్రంబు కాదయ్యెడన్ ౩౩౫

ఉ॥ ధారణి బీఁటవోఁ గనుల - వంప్టలనుండి విషాగ్నిఁ గ్రక్కు శే
షోరగ శీర్ష రత్న కలి -కోత్కర కాంతులు బీఁటనుండి తో
ల్కారు మెఱుంగు లట్లు నెడ - లం గనుపట్టు ధరిత్రి దేవికిం
దీఱని మేనిపుండ్ల వలె - దేవడి యుట్టని నీచులై వడిన్ ౩౩౬

చ॥ అడఁపఁగరాని యాఁకట మ - హావ్యథనొందెడు పెద్దపాము తా
నెడముగ నోరువిప్పఁగ, ది - నేశుని తీక్ష్ణ మయూఖపాళిచే
నుడికిన దంతియొండు తల - నొక్కట దాఁచుకొనం దలంచి పే
రడలున గీఁకవెట్టుచుఁ ద - నంతఁ జొరంబడు నీడ యన్మతిన్ ౩౩౭

చ॥ అనుపమ తీక్ష్ణ మూర్తియగు - నగ్ని మహాశయుఁడేలు నయ్యెడా
రిని గల కాకముల్ కరులు - ప్రేలుచు నాశిలి నల్లబొగ్గులై

పానుపడి యుండుటల్ గనఁగఁ - బోలు సభస్థ్సల మెల్లఁ బర్వి యే
ర్చిన బడబాగ్నిఁ గాలి యిలఁ - ద్రెళ్లిన మబ్బుల తున్కలో యనన్ 33౮

ఉ॥ అమ్మరుభూమి సంచరిలు - సట్టి మరీచిక గుంపు లారయన్
గ్రమ్మిన వేఁడి యందదరి - గ్రాసి సభస్థల మంటునేని స్వ
ర్గమ్మును మాఁడునంచు నను - కంప సురావళిపైఁ గదించి తా
నిమ్మగఁ బశ్చిమాధిపతి - యొప్పుప డిగ్గిప రీతిఁగన్పడున్ 33౯

ఉ॥ వేఁడిమి నుండి తోఁచి పెను - వీఁకను పర్విన యెండమావు లా
పాడరి మండుచున్న వన - పాలుఁడు నేసఁగిఁ గూరుచుంటకై
పోఁడిమిఁ జర్చచేసి వడిఁ - బూన్చిప బంగరు కోడు లెత్తుగాఁ
గూడిన స్ఫాటికాసనము - కోరిక నిల్పిన శేవ దోఁచెడున్. 3౪౦

చ॥ కడు వగ నింప సేతువగు - కర్మములం దిగఁద్రోచి యవ్వలం
గడవఁగరాని ముప్పగలు - గండగు కోటలదాఁటి మోక్షముం
బడయఁగ నెంచువాని మది - భాతిఁ బసిండి పణంబు గోరు రో
పడఁతుల శూన్య మానసము - వైఖరి ధారణి సారహీనమౌ. 3౪౧

ఉ॥ ప్రేలిన పక్కటా ళ్లనసి - బీఁటలు వాఱిన యూయెడారి పా
తాళము దాఁక ద్రోవవడి - తక్కక పెద్దగఁ గానవచ్చుటన్
వాలిన యెండఁ దాళుకొన - భారము దోఁపఁగ రాగరత్న భో
గాలి చెలంగు శేషు నిల - యంబు చొరం దగియుండు నెప్పుడున్. 3౪౨

ఆ॥ ఇట్లు సెగలు లేచి - యొడరిచ్చు మరుభూమిఁ, జేరినంత వాని - పేరు గొప్ప
శక్తిమంతు లయ్యు - సౌకుమార్యము గల, వారు గానఁ గష్టపడుదు రనుచు.

ఆ॥ ఎంచి వారిఁ గాంచ - నింగితజ్ఞులు ముని, యంఘ్రి పంకజముల - నాశ్రయింప
బ్రహ్మసృష్టియొప ♦ పరమవిద్యలరెంటి, వారి కపుడు నేర్పె ♦ వాంఛతోడ. 3౪౪

క॥ మనమున వానిని వారలు, మననం బొనరించు నంత ♦ మరుభూమియుఁ జ
ల్లని తేటనీట నడచిన, యనువయ్యెను రాముఁడిట్టు ♦ లను సన్మునితోన్. 3౪౫

ఉ॥ కౌశిక మౌనిచంద్రమ! త్రి ♦ కాల విదుండవు తెల్పుమయ్య యీ
దేశము శేలపూవులను - దివ్యనదిన్ జటఁ జుట్టినట్టి గౌ
రీశుని యగ్ని నేత్రమున ♦ నిట్టులు పాడగునేమి? దుష్ట భూ
మీశుని నేల కన్న నిది ♦ యెక్కువ నాశిల హేతువేదొకో?. 3౪౬

తాటక వృత్తాంతము.

ఉ॥ నావుడుఁ గౌశికుండు రఘు - నాథుని ప్రేమను గాంచి యిట్లనున్
భూవరపుత్త్రి! సత్పురుష! ♦ ముఖ్యులఁ జంపి భుజించి వేయు నా

గావళి చేవగల్గి యము • కంటె భయంకర రూపమొంది దు
ర్భావముతోఁ జరించు నొక పాపపు టింతి చరిత్ర చెప్పెదన్. ౩౪౭

చ॥ జగములు వింతనొందు బల • శాలి కుబేరు కులంబువాఁడు మ
త్తు గలుగ కుండువాఁడు గజ • దోర్బల యుక్తుఁడు వహ్నివంటి కి
న్క గలుగువాఁడు జంతు వయి • నం బనుకంప యొకింతయేని లో
నగపడకుండువాఁడు భువి - యందు సుకేతుఁడనం బ్రసిద్ధుఁడౌ. ౩౪౮

ఆ॥ సంతులేని చింత • మంతనమ్మున సుకే, తునకు నలము కొనఁగ • మొనసి మూఁడు
మూర్తులందు మొదటి • మూర్తిఁ బద్మాసను, గూర్చి చేసెఁ దపము • కోరి తడవు

తే॥ శాస్త్రవిశ్రుత సంపన్న! • సజ్జనాభి, రామ! ప్రాఁ జదువులగని • బ్రహ్మ యతని
యెదుటి కేతెంచి సకోర్కి • యేది యనిన, బుత్రహీన దుఃఖమును దీర్పుమని వేఁడె.

చ॥ కొమరులు నీకుఁ గల్గ రొక • కూఁతురు గల్గును లేఁతనెమ్మి మై
కొమరు వహించి లక్ష్మివలె • గోముసనొప్పుచు వేయి మత్తనా
గముల బలంబుగల్గి త్రిజ • గంబులఁ బేరువహించు నంచు నా
కమలభవుం డొసంగి మఱుఁ - గం జనియెన్ దన యిమ్ము చేరఁగన్. ౩౪౯

చ॥ వనజభవ ప్రసాదమున - వానికిఁ గల్గిన పుత్త్రి లక్ష్మితే
వను క్రమరీతి గోముగను - వర్ధిలి పెండిలి యీడు నొంద నొ
ప్పిన వరుఁడెవ్వఁ డబ్బునని - పేరిమి నారసి తండ్రి, సుందుఁడన్
తనకులమందు మేటి గుణ - ధన్యున కచ్చెలిఁ బెండ్లి సేసినన్. ౩౫౦

తే॥ మేటి రతి మన్మథులఁ బోలు-మిథున మద్ది, యనఁగ సుందుఁడు మోహిని-సెవయుసుశతి
తాటకయు రేయుఁ బవలు మొ-దలు తుదియును, లేదనఁగఁ గూడి తేలిరి-మోద జలధి.

తే॥ చాల దినములు గడవ నా-చామయంతఁ, గాంచె మారీచు బలుమాయ-కాని సత్త్వుఁ
బడసె గిరి నిభ బాహు సు-బాహు మల్ల, వీరు జగముల ప్రాణులు - భీతి నొందఁ.

ఉ॥ వారలు మేటి మాయయును - వంచనయున్ దులలేని యుద్ధనం
చార చణత్వమున్ గలిగి - చాతురిఁ దల్లికిఁ దొమ్మిదంతలై
మీఱినవారికే నెఱుఁగ - మేవడి చాఁ సరిరీతి వర్ధిలన్
దేఱిన మేటి సుందుఁడు మ - దించెను సంతసమంది యుబ్బుచున్. ౩౫౧

చ॥ చెడుగులు మేరమీఱి వెసఁ - జేయు సురారుల యోర్వరాని దుం
దుడుకులు మూలముట్టుగను - దోరఁగ నంబుధి తోయమంతయుం
బుడిసిటఁ బట్టి త్రావిన త - పోధను నాశ్రమవాటిఁ జేరి య
క్కడి తరుజాలము ల్వెఱికి - కాసట బీసట చేసి యంతటన్.

మ॥ రమణీయ స్థితిఁగూర్చి వాటికి మునీం - ద్ర ప్రేమకరం బూర్ణపా
త్రములై యొప్పెడు కృష్ణసార రురు నా - రంగాదులన్ సాధు జీ
వములం జంపి భుజించి సుందర తరు - వ్రాతంబు భంజింపఁ గో
పమునం గుంభజుఁడట్లు చూడ నతఁడున్ - భస్మంబయ్యె నాశిలెన్. ౩౫౭

తే॥ సుందుఁ డీల్గుట యూతని- సుదతియైన, తాటక యెఱింగి యగ్ని వి - ధాన మండి
యమ్మునిని వినాశమొనరింతు-ననుచుసుతుల, గలుచుకొంచుఁదదాశ్రమ-స్థలికిఁజనియె

చ॥ పిడుగుల తోలయాగ్నియును - భీకరవాయువు బెగడిల్లఁగా
వడఁకి సురాళి మోములును - వాడ రవీందులు త్రోవఁదప్ప మిం
చడరు మొగుళ్లు సంచలన - మంద ధమీా యని యండగోళముల్
బెడియుచు బీటలెత్త వడిఁ - బేర్చుచు నార్చుచు డాయునంతటన్. ౩౫౮

ఉ॥ ద్రావిడమన్ సముద్రము సు ♦ దారమతిం దయచేసి నాతఁడా
పావక సన్నిభుండు నిడు - పాటు క్రుధాగ్ని మిడుంగుఱుల్ వెసన్
గ్రోవుల పోల్కి వెల్వఱచి - క్రూరులు మీరలు దైత్యులై చెడం
జావుఁ డటంచు వజ్రనిభ- శాప వచస్సుల నాడినంతటన్. ౩౬౦

ఉ॥ రాగి కరంగి వెల్వడిన - రాణ బయల్వడు కోపవహ్నితో
నేగి జగంబులం గలఁచి - యేర్చి నరాసురకోటిఁ గూల్చుచున్
సాగి సమస్తజీవులను - చంపి భుజించుచుఁ గ్రూరకర్ములై
క్రాఁగి చరించు నీచులగు ♦ రక్క-సులైరి రయమున ముప్పురున్. ౩౬౧

తే॥ అట్టు లమ్మునిశాపంబు ♦ నధిగమించి, క్రీడనుఁ బతియొనరించు శ ♦ క్తియును లేమి
నేగి వారు సుమాలితో - నేము సేసుఁ, జెలఁగ కొడుకు లమర వాస ♦ చేసికొనిరి.

ఉ॥ తప్పుడు చెయ్వులం జలుపు ♦ తాటకపుత్రులు వారితోడఁ దా
నొప్పు రసాతలంబునన ♦ యుండి, దశాస్యుఁడు గాంచి కూరిమిం
గుప్పుచు మామ లంచుఁ దము - గొప్పగ మిక్కిలి గారవింప, వా
రెప్పటి హింసతోడ భ్రమి - యించిరి పెన్ సుడిగాలి పోలికన్. ౩౬౩

తే॥ గొప్ప బలవంతులగు కొడు - కులను పీడి, ముని కినుక నెంచి మండెడు♦మనసుగలిగి
త్రోవలెల్ల జ్వాలాగ్నికి - తావులైన, యివ్వనముఁ జేరెఁ దాటక ♦ యేపుతోడ. ౩౬౪

సీ॥ ఇలయెల్లఁ గినుకతో ♦ నేలంగ వలసిన, జలధి నీటిని చల్ల - వలసిన యెడఁ
గోరి స్వర్గముఁ జీలఁ ♦ గొట్టంగవలసినఁ, జేసి ముగించు నా - చెఱుగు జో
ఎన్న నలవికాని - హింసలు పుట్టగా, యురు గొండె నన నో - నుచదమేను
రెండుకొండల తోడ ♦ మండేడు విషముతోఁ, బిడుగుల విడుచు ని - ల్కు-డులతోడఁ

తే॥ బ్రళయ వహ్నితో నర్ధ చంద్ర ద్వయంబు, నొంది నడతెంచు కడలి యొండుండునేని
బెడిదముంగూర్చు సద్దాని యొడలితీరు, కొంత యూహింపఁబోలు నీ కువలయమున

సీ॥ కాంచిన పురుషులుం - గామిసెత్వముఁగోరు, భుజ సుందరత్వంబు- పొసఁగు రామ!
బెడిదంపు శూలంబు - పెనుపాప కడియంబు, చేఁబాల్చియుండు నా- చెడుగుజోటి
యివ్వనంబున వసి - యించుచు నుండు నా, టకటాంకనెరు తా - టక యటంద్రు
మనసున బంధ మింఁగని లోభ మొక్కటి, మాత్రముండిన లెక్క- మాలినట్టి

తే॥ సద్గుణావళి నాశంబు - సలుపుకరణి, నలఁగి యిడరాని కోడిమ బు ద్ధుల వలంతి
చెడని పంటలుగలుగు నీ క్షేత్రభూమి, వట్టి మరుభూమిగా మార్చి పాడుచేసె

తే॥ నీలమేఘ సుందర దేహ! నీరజాక్ష!, రావణాజ్ఞ చే నాచేయు - క్రతువు నెపుడు
పర్వత బలంబుతో వచ్చి - పాడుచేయు, నంగదేశ వంశంబు ల - డంగఁ దిరుగు. ౩౬౭

చ॥ జగములఁగాచి ధర్మమునుఁ - జాఁగెడి జీవులఁదన్ను పోలెఁ బెం
పుగఁ దలపోయు భూపసుత! - బూటక తాటకఁ గూర్చి నీకుఁ బె
క్కుగఁ బలుకంగనేల? యిటు - కొన్ని దినంబులు సాఁగెనేని యీ
జగతి సమస్త జీవులను - చంపును నింపును పొట్టలోపలన్. ౩౬౮

తాటకవధ.

తే॥ ముని యిటులు పల్కి విని శంఖమున్ ధరించు,చేత విల్లుదాల్చినవాఁడు-చిందుతేనె
గంద మలరు మాలిక సిగఁ-గదలుచుండ, నెట వసించు నయ్యాది వచి-యింపుఁ డనిరు

చ॥ అనపుడు నాఁని మాలి నిజ - తాక్షముఁ డిట్లను హస్తయుగ్మమున్
గొనిన గిరీంద్రమున్ వడిసు - కోఁతను పోలిన రాముఁగాంచి యీ
వనమగు దానికెల్ల యని - పల్కియుఁ బల్కక మున్నె మండుచున్
దనుజయు నంజనాచల ని ధంబున వచ్చె ధరిత్రి దద్దఱన్. ౩౭౦

ఉ॥ కొండలు గజ్జెలం జొనిపి కూర్చిన కోళ్ళ ధరన్ దిగంబడన్
గండుగఁ ద్రొక్కి త్రొక్కివడు గాతపు లందు పయోధి తోయముల్
పొండఁగ నిప్పుకల్ చెరుగు - నేత్రముం ప్ప జముండు భీతిమైఁ
గొండ గుహల్ చొరన్ గిరుల - కూటమి పన్నెయిదన్ గదున్ పడిన్.

చ॥ ఎలయుచు నిక్కి కొంత చలి యించు బొమల్ నెలవంకఁబోలు దం
ష్ట్రలు పెనుమూఁతిగల్గు గుహ చాద్పున నొప్పిన బొకి నోటితోఁ
బొలఁతుక నిండు సంద్రమునఁ బొల్చిన వార్వపుటగ్గి రెండు పా
యలు గొని నిర్గమించు క్రియ నగ్గి బయల్వెడ విచ్చెఁగన్నులన్. ౩౭౨

ఉ॥ తోరపు మత్త దంతులను ♦ తొండము తొండముతో ముడించి మేల్
పేఱుగఁ దాల్చుటం గదలు ♦ పెన్నదుముం గల దైత్య గట్టిగా
నాఱిచె నన్ని లోకములు ♦ నన్ని దిశల్ మఱి యన్నిచోట్లు దా
ర్మాఱయి కాడ్పడన్ బిడుగు ♦ రావముసైతము పుల్లగిల్లఁగన్. ౩౨౩

తే॥ పిడుగు వానలఁ బోలిన ♦ బెడిదు రాలు, గర్జనముచేసి వారిని ♦ గాంచి నగుచు
వాఁడి శూలమున్ కాలుని ♦ పాఱఁజూచి, పండ్లు గీటుచు గుహఁబోలు ♦ వాయి దెఱచి.

చ॥ కడిమి నజేయమహా బలము ♦ గల్గిన నా యురు రక్షణ స్థలిన్
గడక సమస్త జీవులను ♦ గ్రచ్చఱఁ జంపితి నోర! మీరలే
కడుకొని వచ్చినార లిటఁ ♦ గమ్మని మాంసము నాకు లేమినో?
చెడువిధి త్రోవఁ జావనొకొ? ♦ చెచ్చెర నం చదలించి నవ్వుచున్. ౩౨౫

ఉ॥ అంబుద సంఘముల్ నుఱుము ♦ లై పడఁ గన్నులు విచ్చి చూచి యు
ల్లంబును మండ గొప్పమల ♦ లం బొడిమై పడఁ గాలఁ దన్నుచున్
డంబగు బాలచంద్రు మొన ♦ డాల్గల కోఱలఁ గీటు చార్చుచున్
బంబిన కిన్క బొమ్మలను ♦ బ్రవ్వెద నంచుఁ ద్రిశూలముం గొనన్. ౩౨౬

చ॥ అరిది తపోధికుండు ముని ♦ కద్ది యభీష్టమయయ్యె సద్గుణా
కరుఁడగు రాముఁడా వనిత ♦ కంఠము ద్రుంచెద నంచు వింటవే
శరమును పూన్పఁడయ్యెఁ దమ ♦ చంపుటకే బెడిదంపుఁ జెయ్వులన్
జరపుచునున్న దయ్యె నది - చానగదా యని యెంచె జాలిమై. ౩౨౭

ఉ॥ వెల్లని పండ్లు నెట్టనగు ♦ వెంద్రుకలుంగల తాటకాఖ్య త
న్నెల్ల విధంబులం బొడువ ♦ నెంచి త్రిశూలము గొన్నఁ జంపఁగా
నొల్లకయున్న రాఘవుని ♦ యుల్లము దిట్టమొఱంగి వేదవి
త్తల్లజుఁ డిట్లనున్ మదిని ♦ తత్తఱ మందుచు రామచంద్రుతోన్. ౩౨౮

చ॥ ఇలఁగల పాప సంఘముల ♦ నెల్ల నొనర్చి రసంబులేని ప్రా
ణుల మని నిశ్చయించి మము ♦ నుగ్గుల నూచముచేసి మ్రింగఁగాఁ
దలఁచిన కుండ వీడినది ♦ తా నొనరింపక వెలిమై యిదే
కల దిఁక నేమనం గలదు ♦ కామిని యే యన దీనిఁ జెల్లునే? ౩౨౯

మ॥ త్రపయే ముఖ్య గుణంబుగాఁగలుగు కాం ♦ తా మాత్రముం జంపఁగా
నపహాస్యంబగుఁగాని వీర్యబల శౌ ♦ ర్య స్థైర్య తేజోయుతుల్
విపరీతస్థితి నొందువా రతివ పే ♦ ర్విన్నంతనే భీతులై
చెపుమా యెచ్చట పౌరుషంబు నిలువం ♦ జేకూడు నీమీఁదటన్? ౩౩౦

తే॥ మఘవ్రుఁడోడె సైన్యంబులు ♦ మడియ దేవ, దైత్యులోడిరి దీని దో ♦ర్దండయుగము
మందరముఁ బోలువన నీక ♦ మగలనము, మగలయందు దీనికి భేద ♦ మగునదేమి?

క॥ ఇఁక నీకుఁ జెప్పవలసిన, దొకటిగలదు వినుము ♦ రఘుకు ♦ లోత్తంసమ! ము
న్నొక కాలంబున నడచిన, ప్రకటక్రమ మిద్ధియనుచుఁ ♦బలికెఁ మరలన్. ౩౭౨

చ॥ భృగుముని భార్య ఖ్యాతియను ♦ పేర్గల వాఁలుగకంటి మానసం
బుఁ గరఁచు ప్రేమనూని దివి ♦ పుత్త్రుల కొక్కఁడ గొప్పసాయ మొ
ప్పుగ నొనరింపఁగా నెఱిఁగి ♦ పూర్ణమతిం దన చక్రధారచేఁ
దెగఁ గొనె నామె ప్రాణములు ♦ తెంపున దైత్య విరోధి యయ్యెడన్. ౩౭౩

తే॥ దేవ భూలోకములఁగల ♦ జీవసమితి, నెల్లఁదనకు నోరెంబని ♦ యెంచు కుమతి
కుమతియనుపేరిదాని నా♦ య్యమరవిభుఁడు, కులిశధారచేఁదలఁద్రెంచి ♦ కూలఁద్రోచె.

తే॥ అఖిల జగదభిరామ! క ♦ ల్యాణధామ!, రామ! విష్ణువునకు దేవ ♦ రాజునకును
వర్ణనీయమా రీరితి ♦ వచ్చెఁగాక, దాన నొకనింద గలిగెనే ♦ తలఁచిచూడు. ౩౭౫

ఉ॥ నీరజలోచనా! విమల ♦ నీరజమిత్ర కులాబ్ధిచంద్రమా!
సారమతిన్ నిజంబుగ ని ♦ చారణసేయ బుధాళితో మహా
వైరమునూని ప్రాణివధ ♦ పాటిగఁ జేయుచు ధర్మనాశమున్
దారుచు దానికిన్ మగత ♦ నంబును గావలెనే వచింపుమా? ౩౭౬

చ॥ అరులకుఁ గాలుఁబోలు నసి - హ స్తమునం గల వీర! బ్రహ్మ యే
ర్పఱచిన నాయువ్రుం దెలిసి - పాడి యెఱింగి సమీరుతోఁ గృతం
బరయుచు జీవనంతతుల - నావలి లోకము చేర్చువాఁడు గా
కెఱచికి దీనిఁబోలెఁ బసి- యొద్దినఁ జంపెడు కాలుఁడుండునే? ౩౭౭

తే॥ పెక్కుప్రాణులఁదనపొట్టఁ - బెట్టుకొనెడి, దుర్గుణముకంటెఁజెడుగేది _ దొరయఁగలదు
జడగలది మీసలేనిది - మడఁతి యనుచు, దీనిఁ దలఁచుట యవివేక - మే నిజంబు.

ఉ॥ న్యూనత నాశముం గనని - యుద్ధృత ధర్మము చెప్పినాఁడ నే
దీని వయిం జలంబుగొని - తీరుగఁ జెప్పెడివాఁడఁగాను నీ
మానసమందు జాలిపని - మానుము చక్కటికాదు రక్కసిన్
మానిని నాక యింకఁ బరి - మార్పుమ యంచు మునీశ్వరుం డనన్. ౩౭౯

చ॥ మునివచనంబు విన్న రఘు- ముఖ్యుఁడు వాకొను సత్యరూప! మీ
మనమున సందియంబు లేక - మానుఁడు ధర్మ విరుద్ధ కృత్యమై
నను తగఁజేయ నాజ్ఞ యిడ - నర్మిలి మీ నుడి వేదమంచు మే
ల్మిని పొనరించుటేకద చ - లింపని ధర్మపథంబు మాకగున్. ౩౮౦

ఉ॥ భామిని రూపుఁదాల్చి దవ - వహ్నిని పోలిన తాటకాఖ్య గం
గా మధురాంబు పావన జ - గంబగు కోసలదేశమేలు రాట్
సోముని పుత్త్రియత్నము క - డుం గమ దంగ గ్రక్కొని కిన్కఁ గన్నులం
బ్రామిడి దూఁకు మంటలును - రాఁజఁగ శూలము ద్రిప్పివైచినన్. ౩౯౧

ఉ॥ క్రొత్త యముండపం దగిన • శోమ్మ మనం బెరియంగ వైవఁగా
నెత్తిన శూల నామకల • యోగ్ని కదంక మునీంద్రుడు నాజ్ఞచే
జిత్తము నిశ్చలత్వముచే • జెందఁగ నిల్చిన రామచంద్రుపై
కెత్తున నిండు చంద్రుమపయి • కేగెడు రాహువు పోల్కి నేగఁగన్. ౩౯౨

చ॥ ఇనకులవీరుఁ డా యదన - నే శరమెత్తుట తూర్చుటల్ శరా
సనమున నారి లాగుటయుఁ - జయ్యనఁగాంచిన వారులేరు కా
లుని కడనుండి లాగికొని - లోఁగక తాటక యేసినట్టి ము
మ్మొనలు గలట్టి వాలు పలు - ముక్కలుఁ జూచిరి నేలపైఁబడన్. ౩౯౩

తే॥ ఇరులు మొగులును గలరంగు•పరఁగు పడఁతి,యొక్క పలువ డు సంతలో - నుదధినిండఁ
జేయు పెనురాలవాన వర్షించె నదియు, రామ కోదండముక్త వర్షమున నడఁగె. ౩౯౪

శా॥ నీలాంభోదనిభుండు రాముఁడు వడి - న్నిర్భిద్రదంన్ ఘోర శౌ
పాలాపంబును పోలు శాతశర మే - యన్ వజ్రశైలాంతర
స్థూల ప్రస్తరరీతి నొప్పు నెఱి వ - క్షోదేశముం జొచ్చి నే
హేలాలీలను దూసి మూపు లకు జూ - నీంద్రోపదేశక్రియన్. ౩౯౫

చ॥ కనక నగేంద్ర ధీరుడగు - కార్ముకవీరు నిశాతసాయకం
బునఁ బడి తాటకాఖ్య భువి - బ్రుంగుట దోఁచె యుగాంతకాల సం
జనిత మరుత్తతుల్ విసర - జంతు లయంబుగ నాకసంబు గ్ర
మ్మిన పెనుమేఘముల్ పిడుగు - మించులతో భువిఁ బడ్డకై వడిన్. ౩౯౬

సీ॥ దుమ్మునిండిన యవ్వ - నమ్మెల్లర క్త ప్ర, వాహమ్ము లతిశయిం - పంగఁ బడిన
మెఱుపులకై వడి - మెఱ నడి కోఱలుఁ, బోట నోరుదు గల - తాటకాఖ్య
భువన విజయుఁడయి - పొలుపొందు రావుసే, శ్వరునకు మొదటి దు - శ్శకున మగుచు
నా దినంబున భూమిపైఁ దెగిపడ్డ యంగ, పైన జయధ్వజ - మనఁగ నొప్పె

తే॥ అడవి మార్పడి కడలిరూ - పట్టురమున, శరముగాఁడి దూసిన త్రోవ - జాతి నల్ల
సంజనెఱ్ఱనౌ మిన్నొంత - జాతి యవనిఁ, బడినదియుఁ బోలె వసుమెల్లఁ బర్వెనపుడు.

సీ॥ కలికి క్రొవ్విరిదమ్మి - గద్దెనెక్కిన వానిఁ, బోలు కౌశికునాజ్ఞ - బూని నడపు
రత్నకాంచన భూమి - రాముని కన్నెక, య్యమున సాయుధహస్తు - లైన దనుజ

కులమువారల యనుఉల నాస భయపడి, సిగ్గిలి మఱి యాస - చిగురులెత్త
భ్రమయుచు నుండిన- జముండును నాఁడొకఁ, మాత్ర చొక్కపు రుచి -మరఁగినాఁడు

తే॥ మా నివాసంబులు మరల - మాకుఁ దక్కె, , క్రతువు నీకగు దివ్యాస్త్ర - తతులితని
కిమ్మనుచు మునితో వచి - యించి సురలు, దండి గురిసిరి విరులు కో - దండిపైని.

౮. యాగపటలము. (౩౯)

ఉ॥ తీరగు నీవఁల్ సలిపి - దేవత లేగఁగఁ బుష్పవృష్టిచే
మీఱి ప్రశాంతమౌ మరు - మేదిని దాఁటుచు లేమి నుందనం
శేరు వహించు*దానగుణ - పీరు ప్రమోఘ మహార్థయుక్త వా
గ్దారకు దీటుగల్గు విశి - ఖంబు లొసంగెను మౌని వారికిన్   ౩౯౯

ఉ॥ శాంతుఁడు జ్ఞాని కౌశికుఁడు - సన్మతినిచ్చిన దివ్యబాణముల్
సంతత శుద్ధ మానసుఁడు - చక్కటిఁజేసిన సత్కృతంబు జ
న్మాంతరమందు రోసి తన - యంతట వానిని చేరునట్లు సు
స్వాంతుని రాఘవుంగదిసెఁ - జయ్యన వేడ్కమదించి పైకొనన్.   ౪౦౦

శా॥ వీరాగ్రేసర! నిన్ను చేరితిమి నీ - స్నేహంగలే మెప్పుడున్
గారామార విధించు కార్యములు చ - క్కంజేసి నీయొద్దకే
చేరన్ వచ్చెదు నీదు తిమ్మని క్రియన్ - జేయంగ నూల్కొందు మం
చారం బల్కు- మహాస్త్రసంతతుల శ్యా-మాంగుండు నెమ్మింగొనెన్. ౪౦౧

తే॥ అంత రెండామడలు వార - లరుగ నచట, గొప్పశబ్దంబు వినబడ - గురు గుణుండు
రాముఁడిది యేమి యనఁగఁ గ-ర్మములు నీఁగఁ,దప మొనర్చిన మునిపల్కు-దానిగూర్చి

తే॥ మానసమునఁ బడమి సర-యూపె యన, నొప్పి నిర్జరపినుతుల - నొందు దానఁ
గలియు గోమతి రవమని-పలికె యవలఁ, బడచి భవహారియగు నొక -నదిని చేర. ౪౦౩

—:కౌశికీనది వృత్తాంతము:—

సీ॥ దేవతాస్తుత్యమౌ - తెలివొందు నపడ, వృత్తమేమని రఘు - పరుఁ డడుగఁ
గౌశికుం డిట్లనుఁ -గమలగర్భుఁడు తొల్లి, పొందిన గౌరవం - బును జయంబు
గొనిన రారాజగు-కుశుఁడు స్వపత్నియం, దమరంగ నల్వురు - కొమరులఁగనె
వారు కుశాంబుఁడు - ప్రథితుఁడౌ కుశనాభుఁ, డా ధూర్తరజుఁడు వసు - వనెడువారు

తే॥ అందుకౌశాంబయందుకు-శాంబుఁడుండె,నమరెఁగుశనాభుఁడుమహోద-యంబునందు
అలరె నాధూర్తరజుండు ధ - ర్మాటవిని గి, రివ్రజంబున వసువు కో - రికను నిలిచె

సీ॥ ఆ భూపతులఁ గుశ - నాభునకుంగల్గి, రలరెడు లలితవా - క్కులు ప్రవాళ
సుందరాధరములు - పొందిన సద్గుణ, వతులు నూర్గురు ప్రియ - సుతలువారు

* తిరువెణ్ణెయ్ నల్లూరి శడైయప్ప వాక్యములను పోలిన యస్త్రములను - అని మూలము.

గోముగా వర్ధిల్లి - కొమరు ప్రాయమునొంది, యొకనాఁడు విహరించు - నుత్సుకతను
చెలులతోడ వనంబుఁ - జేరి క్రీడింప వా, యుప్పు వారిఁగని మోహా - మొంది కుంది

తే॥ మావి పిండె బోల్కన్నుల - మగువలార!, మరుని గుదుసుపడిన యింటి ♦ మార్గణంబు
మదిని గాఁడి నొప్పించె నేఁ◆మఱుఁగు చుంటిఁ, బెండ్లి యాడుఁడి మిమ్ము నే◆వేఁడుచుంటి

సీ॥ అని వేఁడఁగా వార ♦ లా సమీరణుఁగాంచి, మాతండ్రి వేఁడుము ♦ మమ్ముఁ దాను
దానపూర్వకముగా ♦ దయచేసెనేని సీ, కోరిక యప్పుడొదుఁ ♦ బార మనఁగ
గంధవహుండంతఁ ♦ గడఁకతో వారి వీఁ, పుల గూను గావించి ♦ పోవుటయును
కర కంకణ స్ఫుట ♦ కాంతులొలయ నడ, వఁగలేక వారలు ♦ పడుచు లేచి

తే॥ తండ్రికడ కేగి యమృతంబుఁ ♦ దన్నునట్టి, గొనబు పలుకులతో నోరు◆కొతుకువడఁగఁ
బోలఁజెప్పఁగ నోదార్చి ♦ చూళి కొడుకు, బ్రహ్మదత్తున కతఁడు వా◆రల నొసంగె.

మ॥ చెలులకా వేదిక బ్రహ్మదత్తుఁ డెలమిం ♦ జేపట్ట నక్కన్నికల్
లలితాకారము దాల్చి రాతని తపో ♦ లాభ ప్రభావంబునన్
జెలఁగన్ సూనుఁడు లేమి కిన్క ప్రభుఁడెదం ♦ జింతించి పుత్రేష్టి మా
నులచే వేల్వఁగ నందు గాధి కలిగెన్ ♦ బ్రోద్యత్తురంగాళితో. ౮౦౭

చ॥ సలువుగ రాజ్యమెల్లఁ గుశ ♦ నాభుఁడు గాధికి నప్పగించి యు
క్కలల నిధి నాకలోకమున ♦ కుం జన గాధి మహోదయంబు స
ద్బలయుతుఁడై ప్రపాలన ము ♦ దారమతిన్ జరుపంగ గాధికిం
గలిగితి మంతఁ గౌశికియు ♦ గాదిలి పుత్త్రుఁడు నేఁ గ్రమంబునన్. ౮౦౮

తే॥ అవలమాతండ్రి భృగుపుత్త్రుఁ◆డైన ఋచికు, నకుఁ బొసంగఁ గుమారిఁ గౌ◆శికనొసంగఁ
గొన్ని యేండ్లు త్రివర్గముం◆గొని తనిసి, తపముచే సత్యలోకం ◆ బందు చేరె. ౮౦౯

చ॥ పతి గగనంబు త్రోవ నడు ♦ వన్ విరహంబు సహింపలేక త
త్పతి పదరూపుగొంచు భువి ♦ దారిసి వెన్నవులంగఁ గాంచి త
త్పతి ఋచికుండు భూ జనుల ♦ బాధలఁ దోలుచునుండు మాపగా
కృతిఁగొని యంచు నాజ్ఞయిడి ♦ యేగె విరించిపదంబు చేరఁగన్. ౮౧౦

ఉ॥ సోదరి నిమ్నగాకృతి వ ♦ సుంధరయందె వసించె నంచు నా
త్మోదర మొప్పఁ గౌశిక ము ♦ హాముని పల్కఁగ విస్మయంబు స
మ్మోదము నెంది రాఘవులు ♦ ముచ్చటఁ గొంత పథంబుపోయి యం
భోదముఁ గ్రమ్మియుండు వప ♦ నుం గని యెవ్వరి దంచు వారనన్. ౮౧౧

వామనచరిత్రము.

సీ॥ మాని యిట్లను భువి ♦ లోన మానినులకుఁ, బతికంటె గొప్ప దై ♦ వంబు లేద
యనెడు పతివ్రత ♦ మనసుఁబోలిన పరి, శుద్ధ విషయమిది ♦ శ్రద్ధవినుము

వేద సంతతికిని ♦ విబుధుల బుద్ధికి దక్క-నివారి కం ♦ దకయె యుండుఁ
గమల నాభుఁడు కొంత ♦ కాలంబు దుష్కర, లప మొనరించిన ♦ తానమిద్ది

తే॥ అమరులునుభూజనములుబం♦ధములనీఁగ, వాని శ్రీనామమే నోటఁ♦బలుకుచుండ్రు
వాని కపటనాటక మెన్న♦ వశముగాదు, అతని నుతియించు ఫలము శ♦క్యంబె తెలియ.

తే॥ కడకఁ దపియించె నూఱు య♦గంబు లిచట, నాదినంబుల భూగోళ♦మమరు దంత
ములనుగల పోత్రిఁబోలిన ♦ బలియుఁడైన, బలి♦వశము చేసికొనియె ది♦వంబు భువము

తే॥ శంక యొక్కింత మదిలేక ♦ జరగు దాత, యురు తపశ్శాలి సురలకు ♦ సరిది యైన
సుఖము నెఱవేర్పఁబూని స♦మస్త భూమి, నేల వేలుపులకు నీయ ♦ నిశ్చయించె. ౪౧౪

తే॥ జరుగుచున్నది యెఱిఁగి ని♦ర్జరులు హరిని, గలిసికే లోడ్చి ప్రార్థించి♦బలి యొనర్చు
కొడిమెలం దొలఁగించి చే♦కూర్చు సుఖము, గొంతి యను నతఁడటుచేయ♦సమ్మతించె.

ఉ॥ శ్యామల వర్ణుఁడుఁ మహాత - సాత్త్వికుఁడైన రమేశుఁ డంతఁ ద
త్త్వామలవేది మూఁడు సమ - యంబుల చర్య లెఱుంగువాఁడు దై
త్యామర తాత కశ్యపున - కర్మిలి పుత్త్రకుఁడై జనించి తా
వామనుఁ డయ్యెఁ బెంపు వలఁ-పన్ వటబీజము న్యాయ మొప్పఁగన్. ౪౧౫

సీ॥ ఒప్పారుచేష్టలు - ముప్పూరి జందెంబు, మొలయందు మౌంజియుఁ - గలుగువాఁడు
వేదముల్ విస్పష్ట - విధిఁ బల్కు నాల్కయుఁ, గరమునం దగ్నియుఁ -గలుగువాఁడు
జ్ఞానులకే యెఱుఁ - గం దగ్గ విసపుచి, బ్రహ్మచారి మహానొక - రూపుదాల్చి
యరుదెంచు వామను - నాగమనంబును, త్రిభువన జేతయు - ధీరుఁడు బలి

తే॥ యెఱిఁగి యచ్చెరువంది ము-న్నెదురువచ్చి, కొంచుఁ బోయి పూజించి సద్గుణగరిష్ఠ!
నిన్ను బోలు విప్రులును లేరు - నన్ను బోలు, ధన్యులును భువి లేరని - యనియెఁ బలికె.

తే॥ అంత నమిత వివేకియై - యలరు గుజ్జు, యాచకులు కోరుకంటు న - త్యధిక మొసఁగు
దీర్ఘభుజ! నీకడకు నేగు - దెంచునట్టి, వారె భాగ్యయుక్తులు; రాని - వారు కారు.

తే॥ అనుచు వచియింప నలరి యా-దనుజరాజు, వలసినది యేది తెలియఁగఁ-బలుకుఁడనిన
నెనరు కలదేని ముయ్యడుగు - నేల వలయు, ననినయంత నిచ్చితి నని - యనుట తోడ

చ॥ కవి కొడు కిట్లు పల్కెనిది ♦ కైతవ వేషము నమ్మఁబోకు దా
నవ కుల చంద్ర! భూసురుఁడు - వల్లని మేఘముఁ బోలు నొక్క మా
నవుఁడని గుజ్జురూపని య - నం జన దెల్ల యజాండ గోళముల్
తవిలి యొకప్డు తుందము - దాల్చిన యాతఁ డెఱుంగుమా యనన్. ౪౨౦

తరల॥ దనుజదేశిక! మత్కరంబది - తద్దయుం బయిఁ గ్రాలఁగాఁ
దనకు నొప్పనిరీతి మిక్కిలి ♦ తాటి యుండున దెన్నఁగా

నెన యెఱుంగని నీలవర్ణుని ♦ యిందిరేశుని శ్రీకరం
బనఁగ నాకిఁక నంతకంటె మ - హాత్మ! మేలెది చూడుమా! ౪౨౧

తే॥ వలయువారలు వలవని - వారటంచుఁ, గనక నిర్ణయించిన యావి-ఘనుల కొసఁగఁ
దగినదని ధర్మ తత్త్వవే - త్తలు వచింతు, రితనికి సమాను లధికు లెం - దేని గలరె?

ఉ॥ ఒత్తుగ మేన వెల్లఁదన - మొందిన వాఁడవు గాన నంటి వి
ట్టుత్తములైన దాతలకు - నొప్పుగ నీయఁగరాని వంచునే
పాత్రమునందు గల్గునెవి! - బొందిని తీయని ప్రాణమైనఁ దా
నెత్తిడి వేఁడు టెగ్గు మఱి - యిచ్చుట లగ్గు తలంచి చూడుమా! ౪౨౩

ఉ॥ చచ్చినవారు లోకమునఁ - జచ్చిన వారలుకారు ప్రాణముల్
నొచ్చి సగంబు చచ్చి కయి - నూక్కొనఁ జాఁచుచు వేఁడువారలే
చచ్చినవారు నిక్కముగఁ - జచ్చినవారలు లేచిరారు పై
నిచ్చినవారు గాక యిల - నెవ్వరు సుస్థిరులో వచింపుమా. ౪౨౪

ఉ॥ పెచ్చు నిరాపనిందలను ♦ పెంచెడువారలు కారు శాత్రవుల్
ఇచ్చెడు వారిఁజేరి తగ ♦ నీయకుఁడీ యను వారె శాత్రవుల్
నిచ్చలునట్టిరే తమకె ♦ నిక్కము చేకొనరిఁచు కొన్న వా
రిచ్చుట మాపుకంటె మఱి ♦ హెచ్చగు పాపములేదు ధారణిన్. ౪౨౫

ఉ॥ పెద్దల వాక్యముం దలఁచి ♦ పెచ్చుగ ద్రవ్యము చేత నుండఁగా
నెద్దడి నొచ్చువారలకు ♦ నిచ్చి యశంబు గడించి ధర్మముం
దద్దయు నాచరించి భవ ♦ ధన్యతఁగాంచెడు వారిఁ జేరి పె
రొద్దిక లోభమున్ విడకుఁ ♦ డో యను మష్టులె దొడ్డశాత్రవుల్ ౪౨౬

తే॥ నయములేని యాచార్య!దా♦నమును చెఱచు,కృపణ!యొక్క రొకరికె త్తి♦యిచ్చుచుండ
భంగపఱచుట దగునె? నీ♦బంధు సమితి, కూడు గుడ్డయులేక య ♦ ల్లాడుఁగాక! ౪౨౭

తే॥ అని పలికి మంత్రిదుర్గుణుఁ♦డనుచు నెంచి, యంతనిని లెక్కగొనక మూఁడడుగులిలను
నీవె కొలుచుకొమ్మని చెప్పి ♦ నీటిధార, బలి త్రివిక్రము చిన్ని చే ♦ తులను విడిచె.

చ॥ విమల సరోజలంబు బలి ♦ పీడిన ధార బిరాన చిన్నిహ
స్తములను పడ్డమాత్రఁ దలి ♦ దండ్రులె వ్వాఁగఁదగ గుజ్జు త
న్నమరఁగఁ జూచువారలు భ ♦ యంబును విస్మయమున్ భజింప ను
త్తములకుఁ బ్రేమతో నొసఁగు ♦ దాన ఫలంబు విధాన వర్ధిల్లెన్. ౪౨౮

ఉ॥ ఊనిన పాదమొండు విపు ♦ లోర్విని నిండుచుఁ బిన్నదిద్దియం
చే నిజ మవ్వలం గడచి ♦ యేగదు; మిన్ను సమస్త మొక్క టన్

బూని యడంచి స్వర్గ పద • ముం గొని దానిని దాటి యువ్వలన్
మానిత రీతి నేగుటలు • మానెను సుంతయుఁ జోటు లేమిచేన్. ౪౩౦

ఉ॥ రెండు పదమ్ములన్ గెలువ • రించి సమస్త జగమ్ముఁ గొల్చి బ్ర
హ్మాండమునందు మూఁడవ ప • దాశ్రయమెచ్చట లేమి దానికిన్
నిండు ప్రియంబు గల్గు బలి • నెత్తియె తావలమయ్యె వింతొకో
దండధరాగ్రణీ! ప్రథిత • దైత్యవిరోధియుఁ బిన్నవాఁడెకా! ౪౩౧

ఉ॥ నల్లనిసామి యింద్రునకు • నల్వగుఁ గాకని యీ జగత్త్రియిన్
జల్లఁగఁ జేటి గోలుబడి • నల్వనొనంగి జగంబుఁ గొల్చి రా
జిల్లి శ్రమించు పాదములు • చేత రమాసతి తాఁకు రక్తిమన్
జెల్ల మహాగభీరిమము • చెందిన పాల్కడలిన్ బరుండెఁ దాన్. ౪౩౨

చ॥ అరుదగు కర్మపాప్తి మొద • లంట నశింపఁగఁజేయు రామ! యీ
పరమపవిత్రమౌ వనము • బాధ రతిం గను వారు జన్మదుః
ఖ రహితులై చెలంగుదురు • కాంచుమ వేద వచోనుయుక్తి నా
కిరవుగ యాగముం జలుప • నిద్దియె యిమ్ము మఱొండు లేదిఁకన్• ౪౩౩

శా॥ ప్రారంభించెద జన్న మివ్వనమునన్ • రండంచు సిద్ధాశ్రమం
బారం జేరుచు విఘ్నముల్ దొలఁచి తె • ద్యజ్ఞంబుఁ గాపాడఁగా
మారాకారుల రామలక్ష్మణులఁ బ్రే • మన్నిల్పి యజ్ఞీయ సం
భారంబుల్ సమకూర్చి కొంచుఁ దొడఁగెన్ • గాధేంద్రుఁ డుద్యద్గతిన్

యాగరక్షణము.

ఆ॥ మన్నుమిన్నుఁగాచు • మన్నీని కొమరులు, విన్నువారిఁగూర్చి • యెన్నఁజేయ
నరిదియైన వేల్మ • నాఱు నాళ్ళరసిరి, గన్నుగాచు ఱెప్ప • కరణిఁ గాచి. ౪౩౫

తే॥ తిరుగుచున్న నగంబుల • తెఱఁగుఁ దెలుపు, రాఘవులలోనఁ బెద్ద, స • ర్వజ్ఞుఁడైన
గాధిజుం గాంచి యాగవిఘ్న • కారులైన, యసుర తెప్పు డిటకు వత్తు • రనుచు నడిగె.

తే॥ మౌనియై జటి మాటాడఁ•బూనఁడయ్యె, వీరవరుఁడు రాముఁడు మ్రొక్కి•వినతితోడ
వెనుదిరిగి మిన్ను చూడంగఁ • బిడుగు మ్రోఁతె, బిడియపడ వినవచ్చెను•వికటరవము.

తే॥ గుప్పిరేసిరి విసరిరి • నిప్పునీరు, గురిసి రద్రులఁ బొరలించి • దొరలవైచి
రఱచి రదలించి తిట్టిరి • మొఱకులపుడు, పరశువులవైచి మాయలు • పఱపినారు.

తే॥ ఏచి కోపించి యేయఁగా• నెఱచి కఱచు, కొనినమాయాయుధములుకాగ్నో•గుఖ్యగురియు
కరణి వనమెల్ల విరియ రా - కాసు లంతఁ, గడలి మింటిఁగప్పె ననఁగఁ - గ్రమ్మినారు.

చ॥ మొఱసెడి కత్తులుం గదలు - మిక్కిలి వైచుచుఁ బెక్కువాద్యముల్
మొరయఁగఁ జేయుచున్ బిడుగు - మొత్తములంబలెఁ గంటగింపుగా
నఱచుచు దైత్యులేచుట యు - గాంతమునన్ మహి ముంచ నెంచి మి
న్నొరసి పగిల్చి కొంచుఁ దగు - నుద్ధతివచ్చు మొగిళ్లు నాఁ దగన్. ౪౪౦

ఉ॥ కోఱల జంటలొప్ప మిడి - గ్రుడ్లను ద్రిప్పుచు రక్తరోమముల్
మీఱి వెలుంగ నోడు బిగి - మేకొన నిప్పులు గ్రక్కఁజూచుచున్
బాఱుచు వచ్చువారు ముని - వందృుఁడు పల్కిన వారె యంచు నా
మోఱకులన్ రఘూత్తముఁడు - మున్నొకని తమ్మున కొందఁ జూపఁగన్.

ఉ॥ కాంచిన లక్ష్మణుండు కడ - కన్నుల నిప్పులు రాల మింట ని
గ్రాంచిత రీతిఁజూచి తన - హస్త శరాసముఁ గాంచి రాఘవా!
మించిన క్రూరరాక్షసుల - మేనులు కండల తుండ్లు గండ్లు గా
న్పించఁగఁ గొండలై పడుట - నిక్కము చూచెదుగాక యిద్యేడన్. ౪౪౧

తే॥ అనుడు నీఱలఁ బట్టిన - యసురవరులు, వైచు రక్తమాంసమ్ములు - పడఁగనీక
కాండముల నేసి పైకప్పు - గప్పివైచె, నిందుగా రాముఁడా హోమ - కుండమునకు.

ఉ॥ హాలహాలంబు పొంగి జగ - మంతట మూఁపఁగ రేగునంతలోఁ
జాల వడంకి నిర్జరులు - చంద్రధరున్ శరణంబు నొందు నా
పోలిక మానులెల్ల భయ - ముం గొని సద్గుణధాముఁ జేరి యో
నీలశరీర! యెట్టులును - నీవె శరణ్యము వేఱు లేదనన్. ౪౪౪

చ॥ మదిని కలంక నొందకుఁడు - మానిజనోత్తములార! యిట్టె యి
య్యది తొలఁగింతు నంచభయ - హస్త మొసంగి గుణంబు కర్ణమున్
గదియఁగ లాగి రక్తమయ - కంథిగ భూమి నొనర్చి వీరతన్
గుదులుగఁ గూర్చి రాఘవుఁడు - కూల్చె నిశాచర మూర్ధ శైలముల్. ౪౪౫

తే॥ కమలనేత్రుం దివ్యాస్త్రంబు - కఱకు వేడిమ, రాలు తాటకగన్న పుత్రికులలోన
నొకని సంభోధిలోవైచె - నొకనిఁబట్టి, విందుగాఁగఁ గాలాంతకు - వీటి కనిపె. ౪౪౬

మ॥ వనమాలాధరుఁడైన రాముఁడు వడిన్ - బాణావలిన్ దక్కియు
న్న నరాశి ప్రకరంబుపై విడువ నా - నారాచముల్ మిన్నుగ
ప్పినఁ గాకుత్థ్సులు మీన్గు కొండలపయిన్ - వేమెక్కి చంపం గలా
రని చెల్లాచెదరయ్యె దైత్యబలముల్ - ప్రాణంబులం గాచుకోన్. ౪౪౭

తే॥ పిడుగుల వలె బెడిదములై, విడువఁ రామాస్త్రవితతి - వెన్నంటంగా
మిడియుచు మొండెము లాడెను, గడుకొని గ్రద్దలు పిశాచ - గణము నుతించెన్.

ఉ॥ ప్రబ్బిన పుష్పవృష్టియట - గ్రద్దల పందిరిఁ జీల్చి కొంచు బ
ల్గొబ్బిన రాలె నంబునిధి - ఘోషణముంబలెఁ దూర్యరావముల్
మబ్బులు మ్రోఁగెఁ గౌశికబల _ మర్దన ముఖ్యులు గుంపుగూడి పే
రుబ్బున వచ్చి రామునకు - నున్నతి నిచ్చిరి మేటి దీవనల్. ౨౪౯

చ॥ పరమ పునీతులైన ముని ♦ వర్యులు గంధ సుమాక్షతంబులన్
శిరములఁ జల్లి దీవనలు ♦ చేసిరి తద్వన వృక్షజాలముల్
విరులను రాల్చె మాని జన ♦ వీరుఁడు కౌశికుఁ డంత యజ్ఞమున్
సురుతర శాస్త్రపద్ధతిని ♦ గోరిక దీర ముగించి యిట్లనున్. ౨౫౦

చ॥ అఖిల జగంబులన్ మొదట ♦ నాదరమొప్ప సృజించి పిమ్మటన్
నిఖిలము కడుపులోపలనె ♦ నించుచుఁ గొంచెదు నీవు పూని యీ
సుఖమును గాచు టెచ్చగునె? ♦ మున్ననతో నిటకేగు దేర నా
సుఖతర భాగధేయ మది ♦ చొక్కము గొప్పది యంచు నెంచితిన్. ౨౫౧

చ॥ అనవ్రుడుఁ బుష్పముల్ ఫలము ♦ లందము గూర్పఁగ వృద్ధిఁ బొందు వృ
క్ష నికరముల్ చెలంగి కడుఁ ♦ జలనయోగ వనంబునన్ మహా
మునులను గూడియున్న గుణ ♦ పూర్ణుఁడు రాముఁడు మాని కౌశికుం
గని యిఁకఁ జేయఁగాఁ దగిన ♦ కర్జము మాకెది తెల్పుఁడీ యనన్. ౨౫౨

ఉ॥ నేనరుదన్న నే యయిన ♦ నీ కరుడై నది యొండు భూమి లే
దైనను గొన్ని యున్న యవి ♦ యావలఁ జూతము నీటియోర్వ మా
గానిదొ చూడ నెల్లెడలఁ ♦ గ్రమ్మిన యమ్మిథిలా పురావనీ
జాని యజించువాఁ డతని ♦ జన్నము చూతము రండు లెండనన్. ౨౫౩

౯. అహల్యా పటలము. (రాఁ)

సీ॥ మంచి దనఁగా వార ♦ లంచిత గతి ముప్ప, రును మిథిలాపురి ♦ త్రోవఁ జనుచు
నమల రత్నశ్రేణి ♦ యగురు చందనము గం, దంబొప్పు పులిన త ♦ లంబు లనెడి
వక్షోజములును లేఁ ♦ బ్రబ్బలి తీఁగలన్, మధ్యంబు నూత్న ను ♦ మప్రతాన
మనుమేఖలయు గొన ♦ బగునల్ల యిసుకయన్, కొమ్ముడి శైలంబుఁ ♦ బమ్మివచ్చు

తే॥ కాల్వలను గజ్జెల రొదలు ♦ గలుగు కాళ్ళు, చెలఁగి చెలువంబుచేత న ♦ చ్చెరువు గొలుపు
శోణనదియను తెఱవను ♦ చూచివారు, మేరమీఱిన రహి దరిఁ ♦ జేరినారు; ౨౫౪

సీ॥ అంత భాస్కరుఁ డుద ♦ యాన నిచ్చిన చల్లఁ, దనము జగతి కిచ్చు ♦ తలపు గలిగి
జీవులఁ దపియింపఁ ♦ జేసెడి తనమేని, వేఁడిమి తగ్గించు ♦ వాఁడపోలె
నరుణుని నయనంబు ♦ లరుగుట కంటెను, ముందంజ వైచుచుఁ బోవు హారులఁ
గట్టిన యొంటి చ ♦ క్రపుఁ దేరితో నేగి, పడమటి కడలిలో ♦ పల మునింగె.

తే॥ జల్లనగు నీటిపట్టుల ♦ జలజగృహము, దళములను తలుపులు మూయఁ ♦ దలరి గండుఁ
దేంట్లు పెంట్లతోఁగూడి దమే ♦ తేర ననువు, వెలయు నొక శాఖి వనము న ♦ విడిసినారు

ఇంద్రునకు దుర్వాస శాపము

తే॥ ఈ వనం జేరిదని రాముఁ ♦ డెలమి నడుగఁ, గడఁగి గురు తపోధనుల దగ్ధ ♦ కర్ముఁడనియె
మున్ను దితియును కశ్యపు ♦ ముదిత యుచటఁ, దన కుమారులకై కుంది ♦ తప మొనర్చె

శా॥ ఈ లోకంబుల కావలన్ వెలసి మ ♦ ద్యుత్కంపారఁగా నేలు మా
లోలుం డున్నెడఁ జేరి సన్నియతిమై ♦ లోలాక్షి విద్యాధర
స్త్రీలం దోర్తు భజింపఁగా వలరుచున్ ♦ శ్రీలక్ష్మ ప్రత్యక్షమై
రోలంబ ధ్వని యొప్పు పుష్పసరమా ♦ ప్రోత్సాహి కిచ్చెన్ రహిన్. ౪౫౭

ఉ॥ ఆ సుమమాల విడియకు ♦ నాదటఁ జుట్టి నిరించి లోకపుం
బాసిఁగఁ గాంచి కట్టెదుట ♦ వెయ్యాని కిన్కఁ దావలంబు దు
ర్వాసుఁడు లక్ష్మ సన్నిధిని ♦ శ్రావ్యసుగీతము లాలపించు నం
చాపకి కంజలిం జలిపి ♦ హర్షముతో వినుతించి నామెయున్. ౪౫౮

ఉ॥ లోకములన్ సృజించి కృప ♦ లోఁ గొని కాచుచు వెల్వరించు నా
శ్రీకరు వక్షమందు నివ ♦ సించి సమస్తముఁ గాంచు తల్లి యా
స్తోక ముదంబునన్ జడను ♦ చుట్టిన మాలిక నా లతాంగి వే
కైకొనుమంచు నామునికి ♦ గారవ మార నొసంగి నంతటన్. ౪౫౯

ఉ॥ వేడుక లోకమాత తన ♦ వేణిని దాల్చిన మాలఁగాంచి నా
పోడిమి దొడ్డదంచుఁ గొని ♦ మోదముచే గరుపాఱు మేనితోఁ
బోడ జటన్ ధరించి భవ ♦ ముల్ వెసనుఁగొంది విముక్తిగాంచు మే
ల్జాడ యిదంచు వేడ్కమెయి ♦ స్వర్గపురంబును దాయఁబోవుచో. ౪౬౦

సీ॥ రజతమయంబయి ♦ రాజిల్లు సుందర, నగముపైఁ గురియు కా ♦ ర్మొగులు వెలసి
చెందామరలు వేయి ♦ చెలువుగా వికసింప, నెఱ్ఱని వెలుఁగుల ♦ నెనయు నినుని
కాంతి నొందినరీతిఁ ♦ గ్రాలుచుఁ బొలుపారు, తనువుతో నైరావ ♦ తంబు నెక్కి
చెలఁగు రుచిని నేని ♦ చేదుగా నొనరించు, లలితవాక్కులుగల ♦ లలనలైన

తే॥ రంభ మేనక మున్నగు ♦ కుంభకుచలు, చిత్తజుని శరావళుల వ ♦ ర్షించు తూణ
ముల నెనయు పదకిసల నూ ♦ పురములులియ, నాడుచును పాడుచును ముందల ♦ నరుగుచుండ

సీ॥ బలు నీలగిరి కిరు ♦ వలఁకుల విలసిల్లు, జ్యోత్స్నకనా నొప్పారు ♦ సురఁటు లోలయ
జాబిల్లి దిగివచ్చి ♦ జానొందె ననఁజెల్లు, ధవళాతపత్త్రంబు ♦ తనరుచుండ

పటహాకాహళ శంఖ ♦ పణవాది రవములు, నెఱచయి వంది గీ ♦ తముల ముంప
వేద చతుష్టయ ♦ నాద ముప్పొంగెడి, యంబుధి ఘోషంబు ♦ ననుకరింప.

తే॥ జగములను గ్రమింగ వచ్చెడు ♦ పగిదిఁ దోఁచు, నుత్సవ ప్రాభవముఁ గాంచి ♦ యుబ్బి యబ్బు
రంబు గొని తానుదెచ్చిన ♦ ప్రసవమాల, కేలఁగొని హరికీయ నుం ♦ కించునంత. ౪౬౨

తే॥ దాని దోఁటితోఁ గొనుచుఁ జో ♦ దంతి మెడను, నగవిభేది వైచుటను పు ♦ న్నాగమంతఁ
దాడిఁ బోలిన కరముతో ♦ దాని లాగి, కాలితోఁ ద్రొక్కి పేడయగా ♦ కరణి నలఁచె.

ఉ॥ మున్న కటూగ్రకోపితుఁ ♦ డుందటనే యటు తోటఁ గాంచి తాఁ
గన్నుల నిప్పుకల్ వెడలఁ ♦ గ్రక్కఁ బ్రజాండచయంబు బూదియై
చెన్నఱు నంచు నిచ్చి పఱ ♦ చెన్ సురసంఘము సూర్య చంద్రులుం
దెన్నులు దప్పఁ గప్పెఁ దమి ♦ దిక్కులఁ దల్లడ మందె లోకముల్. ౪౬౪

ఉ॥ ఊరుఘనాంబునుండి పొగ ♦ లొక్కట లేవఁ బురారి యట్ల హా
సారవ మీల నార్చి నగె, ♦ యాననమందు బొమ లుబ్బదు ల్వడన్
బారలుగాఁగ నాలుకలు ♦ పర్వెడి యుజ్జ్వలితాగ్నిఁ గ్రక్కు నా
ఘ్రోణ కరాళ నేత్రముల ♦ తోఁ బురుహూతుని గాంచి యిట్లనెన్. ౪౬౫

శా॥ ఓరీ క్రూర! సురాధమా! తులువ! నీ ♦ యుద్వైభవం బెంత? లో
కారాధ్యుండును లోకనాయకుఁడు లో ♦ కాధారుఁడౌ విష్ణు వ
క్షోరంగంబుననుండు లక్ష్మి జడలో ♦ నుంపొందు నిమ్మాల నే
నారంభించి యొసంగఁ బూవె జగ్గ్రహింతు దుష్ట ♦ ణ్యప్రాప్తి గర్వాంధుఁడా! ౪౬౬

ఉ॥ నీ యురు వైభవంబు గని ♦ నీకెది తగ్గది యంచు నేఁడు మో
దాయత బుద్ధినై యొసఁగ ♦ నంత యలక్ష్యము చేసినాఁడవే
మాయురె! నీదు సన్నిధులు ♦ మంగళ సంపద లెల్ల నంబుధిన్
మాయును గాతఁ బొందెదు ♦ మల్లడు నొందుదు గాక దుర్మతీ! ౪౬౭

మ॥ అని దుర్వాసుఁడు శాప మిచ్చెడును రం ♦ భాద్యప్సరోవర్గముల్
వెను లిబ్బల్ వెలి మావు కామగవియుల్ ♦ వేగంటి చౌదంతి స్వ
ర్వాసి భూజాదికముల్ సమస్తమును సం ♦ రంభంబుతోఁ జేరెఁ బో
ఘన విస్తార తరంగ ఘోష యుతమౌ ♦ గంభీర వారాన్నిధిన్. ౪౬౮

మ॥ కడు కిక్కుంగల పూనిశాపమున స్వ ♦ ర్గంబాద లోకంబు ల
ట్లుడికెన్ లేవడి చీడ పట్టినటులై ♦ యుగ్రత్వముం జూప న
ప్పుడు నాకౌకసు లద్రిజారమణు నం ♦ భోజాసనుం గూడి పా
ల్కడలిం జేరిరి మాధవుం గని మొఱ ♦ ల్గావింప దైన్యంబులో. ౪౬౯

తే॥ కమలజుండును త్రిదశులు ♦ కఠినుఁడైన, మునివలననైన కష్టముల్ ♦ వినిచి మాకు
నీచరణము లే శరణముల్ ♦ నీరజాక్ష!, యనుచు వేఁడఁ ద్రివిక్రముఁ ♦ డనియె నిట్లు.

క్షీరసాగరమథనము.

చ॥ కలఁగక మందరంబు తగు ♦ కవ్వము వాసుకి త్రాడు నిండు జా
బిలి తరిగంబమై తనర ♦ వేలుఁగ వేలుఁగ దేవ దానవా
వలి యిరు ప్రక్కల న్నిలిచి ♦ పాల్కడలిన్ జిలుకుండి యోషధుల్
దళముగ వైచి వెన్నపడు ♦ దాఁకను పూనిక వీడకుండఁగన్. ౪౭౧

ఉ॥ మేమును వత్తు మచ్చటికి ♦ మీరు బిరానఁ బదండి యంచు ల
క్ష్మీమహిళా మనోహరుఁడు ♦ మేకొని పల్కఁగ నింక నెవ్వ వే
యామడ లోడి పాఱెనని ♦ యానిన నమ్మికచే ముదంబు న
మ్మోములఁ దోఁప వేలుపులు ♦ పోయిరి పాడుచు నాడుచున్ రహిన్. ౪౭౨

ఉ॥ లీలగ మందరంబుఁ బెక ♦ లించిరి వాసుకిఁ జుట్టినారు జే
జేల పసాదము న్నిలువఁ ♦ జేసిరి కంబముగా మహౌషధుల్
కేలను గ్లల్గించు కడ ♦ లిం బడవైచిరి చిల్కరంబుధిన్
నేల చలించె శేషుఁడును ♦ నెమ్మెయిఁ గుంచె సహించలేమిచే. ౪౭౩

చ॥ అరయుగ ధర్మహీన హృద ♦ యంబులఁ జేరని కేశవుండు మం
దరమును వీఁపుపైఁ దిరుగఁ ♦ దాల్చి బలిష్ఠ ధులేంద్ర రూపుఁడై
గిరి నిలువంగ మోచి వెయి ♦ కేలు గడల్కొనఁ జేసి పూని యొం
టరమునఁ బోయిపట్టి పిక ♦ డంక ఫలింపఁగఁ జేసె నత్తఱిన్ ౪౭౪

చ॥ మఱిఁగిన సంపదల్ మరల ♦ మమ్ము కృపామతి నేలువానిచే
దొరకెఁ బరస్పరంబు పగ ♦ దోఁచె సురాసురకోటి కంత శ్రీ
వరుఁ డొక మోహిని రమణి ♦ వాలక మూని సురారులన్ భ్రమం
పఱుపుచు మోసపుచ్చి సుధ ♦ వారక మెక్కిరి వేల్పు లంతటన్. ౪౭౫

చ॥ బెడిదపు టాలమున్ శశిని ♦ భీమునకున్ సురభూరుహంబులోఁ
బెడఁగగు వస్తువుల్ శిఖరి ♦ భేదికిఁ దక్కిన సంపదల్ ప్రియం
బడర సురాళి కిచ్చి కమ ♦ లాలయ లక్ష్మిని కౌస్తుభంబు మె
వడిఁ గయికొంచు మాధవుఁడు ♦ పైనము చేసెను వైనతేయుపై. ౪౭౬

ఉ॥ అంత దురంత చింత దితి ♦ యందుచు నెమ్మది లేక భర్తనే
కాంతమునందు గాంచి తన ♦ హస్తము [illegible] ముకుళించి నా సుతుల్

వంతల నొంది కుంది వసి ♦ వాడి సశించిరి దేవవంచనన్
బంతముతోడ వారిఁ జెఱు ♦ పం దగు పుత్త్రుని నాకొసంగవే. ౪౭౭

చ॥ అనవుడు కశ్యపుం డను ద ♦ యామతి నీకొక సూనునిచ్చితిన్
జనిగొని భూమి కేగి వెయి ♦ వత్సరముల్ తపమాచరింపు మ
ట్లొనరిచితేని నీదు వర ♦ ముత్కటరీతి ఫలించునన్నఁ జ
త్యనుమతి నామె భూమిని మ ♦ హాతపముం బొనరించె నిష్ఠమై. ౪౭౮

చ॥ అది విని వాసవుం డడలి ♦ యామెకు సేవ యొనర్ప నేగి వే
కుదిరి తదీయకార్యమునఁ ♦ గొండొక దోసము గాంచి మెల్లఁగా
నుదరము చొచ్చి యాకరువు ♦ హాయను 'మారుద' యంచు నేడు తుం
డ్లు దయతెఁ ద్రుంచి తున్కలకు ♦ నౌల మరుత్తు లనంగఁ బేరిడెన్. ౪౭౯

తే॥ ఈ స్థలం బిట్టి దచట మ ♦ హేశ్వరునకుఁ, బార్వతికిఁ గల్గి వాయువు ♦ వలన గంగ
వలన భరియింపఁగా రాని♦బలియుఁడు గుహుఁడు,డడరు శరవణ మది యని♦నుడువుచుండ

చ॥ యమ తను కాంతులం బెగడు - నచ్చపుఁ జీఁకటులం దొలంచి లో
కములను గాచు వేవెలుఁగు - కాంచనచేలుని నాభియందు మొ
ట్టమొదట బ్రహ్మ యుప్పతిల - డంబుగఁ బుట్టిన తమ్మివోలె సం
దము గల తేరితో విలస - నంబుగఁ బుట్టెను నిల సిరద్ధిన్. ౪౮౦

సీ॥ పొసఁగఁ ద్రిమూర్తులఁ - బోలెడు గాధజ, రామలక్ష్మణు లంతె - రయము మీఱఁ
గదలి యొక్తిని కనుల్ - గల స్పృహఫేశ్వరు, నెక్కరింతిగ మంతి - బెక్కు మగను
పడసిన శంభుక - పర్ణంబునుండి నిం, డిన మకరందంబు - చినుకు రేల
పూల నీడ్చుకొనుచుఁ - మోఁచుచు నిరుపిరుల్, వృద్ధి గాంచి తనఁ గా - వేరిఁ బోవ

తే॥ విమల జలపూర్ణ మైన యా - సింధువాఁటఁ, గాంచి దీని చరిత్ర సా - కల్యముగను
దెల్పవే యని రాముఁ డ - డ్గించి, నిట్టులని విశ్వామిత్రుఁ - డింపు నింప. ౪౮౧

గంగా వృత్తాంతము.

సీ॥ మీఁవంశమునఁ బుట్టి - మేదినిఁ బాలించి, తగ నయోధ్యా మహా - నగరమందు
నెగడు విజయశీలుఁ - డగు సగరునకు వై, దర్భియాతలి కళ - త్రంబునందు
జనియించు నసమంజ - సుస కంశుమంతుండు, కలిగె రెండవ భార్య - ఖగ కులేంద్ర
సోదరి సుమతి యన్ - సుదతికి నుదయించి, రఱువది వేవుర - త్యధిక బలులు

తే॥ తండ్రి కొడుకుల కడిమికిఁ - దనిసి పూని, గొప్ప యశ్వమేధంబు బా - గొప్పఁ జేయఁ
గినిసి సుమనసుల్ దాని జిష్ణుకుఁ దెలుపఁ,గపిలు వెనుక యాగాశ్వంబుఁ-గట్టెనతఁడు

తే॥ హయము వెంటఁ బోవుచు నున్న - యంశుమంతుఁ,
డదఁ గలఁగి యింద్రుడు మోసంబు - నెఱుఁగలేక

వెదకి భువి యెల్ల గాలించి - విసిగి మరలి
తాత కా సంభవము నిశ - దముగఁ జెలిపె. ౪౮౪

తే॥ అతఁడు కొడుకులతోఁ జెప్పి - కుతిలపడఁగ, బాడబము చాడుపుల నుండి పడుచువారు
తడయ కిలయెల్లఁ దడవి పా - తాళ జగము, కానఁబడు దాఁకఁ ద్రవ్విరి - కడఁక విడక.

చ॥ పొడవు వెడల్పు లోఁతు పరి - పూర్తిగ నాముడ నొక్క నూఱు పెం
పెడలక త్రవ్వి యీాను దెస - నేగి రసాతలమందు మానముం
దొడరి తపించు కర్దమ సు - తుం గని చెంగటఁ దేజి యుండుటల్
మిడుఁగుఱు లుర్లఁ జూచి కడు - మిట్టిరి తిట్టిరి చుట్టి రాతనిన్. ౪౮౬

చ॥ తలఁగని కిన్కతోఁ డ ముని - తెల్లఁ జూఁ దుగ్రత రేక్షణంబులన్
జూఱచుఁ జూడ మున్ను శశి - జూటుని క్రోంజిఱువవ్వ చేతనే
పురములు బూదియైన క్రియ - భూప కుమారులు బూదియై ధరం
దెరలిరి వేగు లంతఁ జను - దెంచి వచించిరి చక్రవర్తికిన్

క॥ విని కుములి చింత కంపము, గనక పృథ్వి యంశుమంతుఁ - గని జన్నంబున్
బొవరుచుటా? నిలుపుట యూ?, యన నాతఁడుఁ జనియె యజ్ఞ - హయమును వెదకన్.

క॥ చని కపిలు నాశ్రమమునకుఁ, గని జనకులు బూదియైన - గతికిఁ దలరి య
మ్మునిఁ వేడ వారివృత్తము, వినిచి యతఁడు హయముఁ గొనుచు - నే పొమ్మనియెన్.

చ॥ అమలిన లేఖ్యవర్తి కర! - యట్టు లకల్మషచిత్తుఁడౌ ముని
ప్రముఖుఁడు దెల్ప మ్రొక్కి సగ - ర ప్రభు పౌత్త్రుఁడు వారువంబుఁ దే
ర మఖము పూర్తి చేసి యమ - ర పురంబులకున్ హవి స్సానం
గి మనుజ శేఖరుండు ధర - [illegible] పౌత్త్రున కిచ్చి యవ్వలన్. ౪౯౦

సీ॥ సగర సార్వభౌముఁడేగె - స్వర్గమునకు, సాగరులు త్రవ్వటం జేసి - సాగర మను
పేర నీరధి మహిమతో - వెలసె నంత, మంతుఁ డేలుచునుండె న - మ్మహీతలంబు.

చ॥ అతని కులంబునందె యమ - లయతంత్రి భగీరథుండు సం
స్తుతమతి పుట్టి రాజ్యమును - శోభిలు రీతుల నేలుచుండఁగా
గతము వసిష్ఠుని [illegible] - [illegible] కొండలమంది మేదినీ
పతి తిలకంబు చాఁగి గురు ♦ వర్యునితో నొకమాట యిట్లనెన్. ౪౯౨

చ॥ [illegible] తా [illegible] - గ్రాఁగిన మాతృ పూర్వులెల్లరున్
విపులతరార్తిమై నరక - వేదన నొందుచు నున్నవారె? వా
రు పడిన దుర్గతుల్ తొలఁగ - రూఢ యశః స్థితి నాకుఁ దక్కఁగాఁ
గృప నొక మార్గముం దెలుపుఁ - డీ యని వేడిన మౌని యంతటన్. ౪౯౩

తే॥ ధరణివర! వార లొక్క స ♦ ద్గతిని బొంద, నీవు కమలాసనుని గూర్చి - నిష్ఠ మెయిని
గొప్ప తపము కావింపు చే - కుఱు ఫలంబు, చింత వలదని యకలంక - శీలుఁ డనియె.

తే॥ ఉర్వి యెల్ల సుమంత్రున - కొప్పగించి, తలఁపునకు ననుపగు హిమ - ధరణిధరముఁ
జేరి పదివేలయేండ్లు భ - గీరథుండు, తపము సేయ విరించి ప్ర - త్యక్షమగుచు. ౪౯౧

చ॥ అరుదగు నీతపంబునకు - నందితి సంతస మింక సన్మ్రని
శ్వరు కినుకన్ గడించి చెడు - చావును బొందిన నీ పితామహుల్
నరకము దాఁటి సద్గతి గ - నన్ దలఁపొందిన వారి యస్థులన్
దీరఁ బ్రవహించు దేవనదిఁ - దప్పక గల్గును కోర్కి - యయ్యెడున్. ౪౯౨

చ॥ సుర తటినీ ప్రవాహము వ - సుంధరపైఁ బడ దాని వేగమున్
గిరిశుఁ డొకండె సైఁచు నిఁక - నేకి మెడం గల చాయ నొప్పు భూ
ధరసుత సర్ధదేహముఁ - దాల్చిన యంధకవైరిఁ గూర్చి నీ
వురు తప మాచరింపు - మని యొప్పుగఁ జెప్పి విధాత యేగినన్. ౪౯౩

తే॥ నృపుని పదివేల యేండ్లు సు - స్థిర తపంబు, సల్పి మెప్పింప నతఁడు ప్ర - సన్నుఁ డగుచు
నిష్టముం గోరు మని పల్క - నృపుఁడు పిదప, గడపె నైదు వేలేండ్లు గం - గను నుతింప

ఉ॥ గంగ వతాంగి రూపమునఁ - గాంచగ వచ్చి మహీంద్ర! యీ తపం
బుం గయికొంటి వేల? నడిఁ - బోంగెడు గంగ ధరం దిగంబడన్
బ్రుంగక సైఁచువారెవరు? - రుద్రుఁడు పల్కిన దక్కసక్కెమౌఁ
జెంగక ఘోరమౌ తపము - సేయుము నివరముల్ ఫలించెడున్. ౪౯౪

సీ॥ అని పల్కి యరుగఁగా - నా నరపాలుండు, చింతించి తనపట్టు - చెదరనీక
కేల జిల్లేడు మా - కేను నుమ్మెత్తయు, నిండి పసిండి వ - న్నియు మెఱుంగు
జడ గల్గి నిర్మల జాతవేదో జ్వాల, జ్వాలాకృతుండైన - శంభుఁ గూర్చి
ధ్యానించి రెండువే - లైదు వందల యేండ్లు, కడు నుగ్ర తపము పెం - పడరఁ జేయ

తే॥ మెచ్చి కైలాసవాసుండు - వచ్చి యిచ్చె, మోది యపరాజితుండయి - నృపవరుండు
గంగ పొంగుచుఁ బల్కు వా - క్యముల నుడువ, నగుచు నగధన్వియిటుల నె - నరవరునకు

సీ॥ ఇనవంశ్య! యొకచుక్క - యేని చిందఁగనీక, పట్టి కాచెద శంక - వలదు నీకు
నని సాక్షాత్కరించి తా - నరుగఁగ రెండు వే, లైదు వందల యేండు - లధిక ఘోర
తపము గావించి యం - తటఁ బత్రములును పు, వ్వాడి యోడిగిలు నీరు - కడకు గాలి
దినకరు కిరణముల్ - తిండిగాఁ గుదకది, పీడియు ముప్పది - వేల యేండ్లు

తే॥ కరుణచేత జగంబులు ♦ కరఁగి సురుఁగ, గాఢ తప మొనరించె గం - గయును దిగియె
మర్త్యలోకంబు స్వర్గంబు ♦ సంఘలింప, మొరయుచు ధరిత్రి తల్లడం ♦ బును వహింప

చ॥ హరుఁడును గాంచి మేటి జట ♦ యందునఁ జిందఁగనీక చుట్టె న
వ్వర నది తచ్చిరోగ్రమున, వర్తిలె నొక్క తృణాగ్రమందునన్
మెఱసెడు వారికణంబు క్రియ ♦ నిక్కలి దిగ్భ్రమ నొంద పోఁడు, శం
కరుఁ డడలంగ నేల యని ♦ కాఱఁగ జాతిచె నల్ప భాగమున్. ౧౦౨

సీ॥ గంగ యయ్యంగంబు ♦ రంగార భూరంగ, మునకు దిగుడు రాజు ముందు నడచె
నమసిన సాగరుల్ ♦ సద్గతి వడయుదు, రను సంతసంబున ♦ నతి రయమున
నట ధ్యాన మగ్నుఁడై ♦ యమరు జహ్నుని యాగ, శాల నవ్వంక ముంచంగఁ గాంచి
నాల్కలు చాచుచు ♦ నూల్కొను కోపాగ్ని, చెంది యూతం డఱ ♦ చేత వారి

తే॥ త్రావివైచె గంగను శిష్య ♦ తతులు వెలఁగ, రాఁ బ్రణతుఁడై యాతనిఁ ♦ బ్రస్తుతించి
జరుగువృత్తంబువివరింపఁ♦గరుణతోడఁ, గొనుచుఁబాన్మనిచెవినుండి- మునియువదలె.

చ॥ సురనది దూఁకుచుం గదలి ♦ చూఁడిన సాగర భూతిరాశిపైఁ
బరవఁగ దుర్గతుల్ దొలఁగె ♦ వారికి, దివ్యులు భద్రరావముల్
మొరయఁగ సన్నుతించి లలిఁ ♦ బువ్వుల సోనలు రాల్చి రమ్మహీ
వరుఁడు కృతార్థుఁడై మరలెఁ ♦ బ్రబ్బిన మోదముతో నయోధ్యకున్

చ॥ అలమిన యండగోళముల ♦ కావలిదై కమలాక్షు లోకముల్
గొలిచిన కాలఁ బద్మజుఁడు ♦ గొన్న శుభంకర పాదతీర్థమై
తెలిసి భగీరథుండు గొని ♦ తేర హరుండు శిరంబునం గొనన్
బొలసి యిలాతలంబుఁ బరి ♦ పూత మొనర్చెను గంగ యిప్పుడిన్. ౧౦౫

తే॥ కడఁగి సాగరులకు మేలి ♦ గతులు గూర్పఁ, దపము సేసి భగీరథ ♦ నృపుఁడు దేర
గంగ భాగీరథి యను నా ♦ ఖ్యం దనర్చె, జహ్నుచెవినుండి రాఁ జనె♦జాహ్నవియన

చ॥ అని ముని పల్క నచ్చెరువు - నందుచు వందన మాచరించి గం
గను తరియించి యవ్వలఁ ద - గం జనుచుండ విశాల పట్టనం
బున వసియించు ధర్మ పరి - పూత చరిత్రుఁడు పార్థివుండు క
న్గొని శుభ వార్త లాడి తమ - కుం గురుపూజ లొనర్చి పంపఁగన్. ౧౦౭

విదేహ దేశ వర్ణనము.

సీ॥ నిద్దుర వీడిన ♦ నీరజంబులు గ్రాలు, పొలముల నారణ ♦ పులుఁగు లలరి
కలుపులు దీసెడి ♦ కలుకుల తళుకుల, బెళుకుల కనుల నీ ♦ డలను గాంచి
బేడిన విరాలించు ♦ వేగ వచ్చి పొడిచి, బ్రమ పాటునకు బిడె ♦ పదుచు నుండు
నురు కౌల తోట ♦ పరివేష్టితంబయి. యింభా విదేహదే♦ శంబు చేరి

తే॥ కలుపుగా నూడ్చు కలువలు ♦ కంజములును, కన్నులం బోలెఁ గానరాఁ ♦ గలుకు లుదరి
చూపులం ద్రిప్పికొనఁ బ్రియుల్ ♦ సూచి విసుగు, చుండు పొలములు విలసిల్లు ♦ చుంటఁ గాంచి

సీ॥ అందలి తోఁటలం ♦ దనకట్ట తూఁముల, ధ్వనులు మృదంగని ♦ స్వనము గాఁగ
నరవిరి నంకేళి ♦ విరు లంద మొప్పారు, ప్రపమల లసిత దీ ♦ పములు గాఁగ
నరములఁ బోలి సో ♦ నలు కాఱు తేనియ, పరఁగు పుష్పమాలె వి ♦ పంచిగాఁగ
విరి దమ్ములం జెవి ♦ విందులుగా మధు, పము లొనర్చు రొదలె ♦ పాట గాఁగ

తే॥ సతత ఝిల్లీ రవంబులు ♦ శ్రుతులు గాఁగ, సకల పక్షులు గను సభా ♦ సదులు గాఁగ
నెగడఁ బురి విప్పి నెమళులు ♦ నృత్యలీల, నలుపుచుండుట గాంచు ♦ యవ్వలికిఁ జనుచు

సీ॥ కొలఁకుల యందు ని ♦ క్కలి మన మలరించు, సంచయాల నడ ♦ యందము గని
తమ చుట్ట లనుచు హం ♦ సములు వెంబడి రాఁగఁ, గలకంఠకంఠులు ♦ జలములందు
పొంకంబుగా నాడఁ ♦ గుంకుమ పంకంబు, రహి యాండల్లంటఁ బ ♦ రస్వరంబు
కలహించు ఖగములఁ ♦ గాంచి నదులయందు, నెనుముల పొదుఁగుల ♦ నెసయు రసము

తే॥ తరువులఁ గామాపఫలములు ♦ గురియు రసము, చెఱకు గానుఁగులందుండి ♦ తొరఁగు రసము
తేనె పెరలఁ గాఱెడి తాప ♦ సోన రసము, తొక్కఁ దెలినీరు సేకుంట ♦ చొక్కఁ గనుచు.

సీ॥ కొండ కొమ్ములఁ బోలు ♦ గురు కుచమ్ముల ప్రేఁగు, మోవఁజాలక నూలి ♦ పోఁగు కంటె
సన్ననౌ నడుములు ♦ చలియింప వర్షంబు, వంటి చూపు లొలయఁ బడఁ - తులాడు
నాట్యశాలల మృదం ♦ గ ధ్వని కులికి లే, బత్త్రాలు మడుగులఁ ♦ జాఱి కలఁప
వాలుగల్ దరిఁ బోక ♦ పాళల కుఱుకుట, కఱకు చూపు కటారు ♦ లొఱల నడఁగ

తే॥ మునిఁగి క్షీరాబ్ధిఁ దోఁచు ల - క్ష్మిని దలంపఁ, జేసి నీటి పిట్టలతోడఁ - జేతి బిగువు
తెల్లగాజులు మొరయ మ - దించి నీట, నాడు తలిరుఁబోఁడుల జల - క్రీడఁ గాంచి.

అహల్యా శాపముక్తి.

సీ॥ హర్ష మొందుచు విదే - హారామములఁ జూచి, వెలలి ప్రాకార సం - వేష్టితమగు
మిథిలా నగరి కొక్క - మేటి యలంకార, మై పొడవైన ధ్వ - జాళి వెలయు
బయటి ప్రహారికి వె - ల్వల వచ్చి నిల్వ గా, ర్హస్థ్యోచితము పతి - వ్రత గుణంబు
పదరి పాడొనరించి - భర్తృ శాపంబున, రాయియై పడియున్న - రామ యపుడు

తే॥ రాము పద ధూళి సోఁకఁ బూ - ర్వంబు మనసు, నలము సజ్ఞాస మత్తత - దొలఁగ నెఱుక
దేఱ రూపాంతరం బొంది - దేవు నెదుటఁ, బొలుచు జని పోల్కిఁ దొలి రూపు - తొలఁక నిలిచె

ఉ॥ క్రిందికి గంగఁ దెచ్చిన భ - గీరథు వంశమునం జనించు నో
సుందర! తృప్తిమై మెఱుపు - చొప్పునఁ గ్రేవ నొదింగి నిల్చు నీ

చెందొవ కంటి యిష్టపడి - చెడ్డ రియొనర్చిన పాకవైరికిక్
గ్రందుగ వేయి కన్నులడు - గౌతమ పత్ని యహల్య నాఁ జనుక్. ౫౧౩

ఉ॥ కెంజడ లుల్ల సిల్లు ముని - కేసరి యట్టులు పల్క విన్న శ్రీ
కంజనివాసినీపతి పకి - స్వర సద్మ దళాక్షుఁ డిట్లనుక్
సెంజలి యిట్టులౌట తప - నెవ్వని పుణ్య కృతాపరాధము ?
యంజక యప్పు డొప్పిన న్న - యింక్యుతమా! వినుఁడుగ బల్కవే

చ॥ అన విని భూరి విజ్ఞుఁడగు - నమ్ముని యిట్లను సద్గుణాలయా!
వినుము మును వజ్ర యూర్ధ్వగతి - పర్యుఁడు గౌతముఁ డింట లేని వే
ళను హరిణాక్షి చంద్రముఖి - లా . . . .
వనిత యహల్యతోఁ గలయ - వాం . వహించె మునింద్రలోపలక్. ౫౧౫

చ॥ తొలఁగి సహల్య . . . . - . . . . మూర సిశాత సాయకం
బులు మది గాఁడ విజ్ఞతయుఁ - బో . మదిం గల యూరటంబుచే
కలయుచునున్న యింద్రుఁ డవ . - . . . . సాహసవృత్తి నాగృహా
స్థలను వియోగముంగొలిపి - చొచ్చెను గౌతము వేషిగా యటక్. ౫౧౬

చ॥ ఇరువురు చేరి కామ మును - . . . . నాసవ మానుచుండు నా
తెజి నితఁ డింద్రుఁ డంచెఱిఁగి - ధర్మ మధర్మము మానసంబునం
దరయక సమ్మతించి చెలె - యంగజ సౌఖ్యములందు దేలె న
త్తరుణముననక్ మునీశ్వరుఁడు - తొత్తఱ వచ్చె గృహంబు చేరఁగక్. ౫౧౭

చ॥ విలు పని తే కమోఘముగఁ - బెంపు అఁ దిట్ట వరంబు లిచ్చి వే
ల్పుల యెకిమీనిఁ జేయఁగల - ప్రోడఁడు గౌతమ మౌని డాయ రాఁ
దలఁగక లోకి మెల్లెడ స - దా చెడకుండెడు నింద గొన్న య
వ్వొలఁది వడంకి నిల్చె బల - భేది చనం దొడఁగెక్ బిడాలమై. ౫౧౮

చ॥ అనుపమ నీతిశాలి యగు - నమ్ముని కన్నుల నిప్పు లుర్లగాఁ
గని కత యంతయుం దెలిసి - కార్ముకవీర! భవత్కరచ్యుతో
గ్ర నిశిత కాండముం జెనయు - ఖండిత వాక్యలతో శపించె వ
జ్రిని పది నూర్ల యోనుల . - రీరము నొందుమ యంచు సత్తతిక్.

తే॥ క్షణములో శాప ఫల మొంది - జంభభేది, యెల్లిదంబగు లజ్జతో - నేగు పిదపఁ
జెలువఁ గని వెలవెలఁది చే - ష్టలను పొంది, నట్టి నీవును శిలవగు - మని శపించె ౫౨౦

సీ॥ మౌని కాళ్లం బడి - మడఁతి యో మునినాథ!, మన్నింపు మీ తప్పు - నన్ను గావు
పిన్నల తప్పులఁ - బెద్దలు సైఁచుట, తగునని నీతివే - త్తలు వచింతు

రని వేఁడఁ జ్వాలల - నార్చు రుద్రుని - పోలెఁ, గ్రుద్ధుఁడై కను మునీ - ద్రుండు నంత
సతియెడ దయతోఁ బ్ర - సన్నుఁడై వనమాలి, రాముని శ్రీపాద - రజము సోఁక
తే॥ నీయథారూపమొందుదో-నెలఁతయనియె,నింద్రుఁగోని నిలింపులుముని-యెడకువచ్చి
వేఁడ నతని యోనుల మార్చి-వేయి కనుల,నిచ్చి పంపె నహల్య రా-యిగను పడియె

సీ॥ ఇది గత వృత్తాంత - మిఁక లోకమున నెల్ల, ప్రాణులు సుఖముగా - బ్రతుకుఁ గాక
దుఃఖ కారణమును - దొరయునే? జగములు, నీవు చే విల్లూని -నిలిచి యుండ
కర మహిమంబును - గంటి నచ్చట నంజ, నాద్రిఁబోల్ తాటక - నడఁచి నపుడు
శిల యగుచు దిక్కులే - కిలఁ బడిన యహల్యల,మనుప నిచ్చట సంస్థి - మహిమ గంటి
తే॥ అనుచు నిర్మల గుణుఁడు కౌ ♦ శికనది వినుచుఁ,దల్లి!పతి కిరుణింప నా ♦ తని భజింపు
గతముదలఁచిచింతింపక♦బ్రతుకుమనుచు, నామెకెఱఁగెరాముఁడు,వార ♦ లవలఁదరలి.

సీ॥ ఘన తపోధనుఁడగు - గౌతము నాశ్రమ, స్థలిఁ జేరఁ ద త్త్వజ్ఞ - జ్ఞాని యంత
నతిథులఁ గని కని - సితి మానస్సుఁడయి, యెదురేగి తెచ్చి స - మ్మదముతోడఁ
గావింపఁ దగిన స - త్కారమ్ము గావింప, గాధేయుఁ జూతని - గాంచి పలికె
నంజనాచల లీల - రంజిల్లు మొగల, శ్రీరాము పద రజ - శ్రీ వహించి
తే॥ మాలతీ లతఁ బోలెను - మధ్య మొప్పు, నా యహల్య పూర్వాకృతి - సందె నీవు
నెద దోసఁగుఁ జేసె నతిని గ్ర - హింపు మనఁగ,బమ్మఁ బోలిన యమ్మని - నమ్మతించె.

చ॥ తమి గొను సద్గుణాళియుతు - నారతయుం గల రాముఁ డంత గౌ
తము పదాబ్జములు శిరము - దాఁకఁగ మ్రొక్కి - ప్రదక్షిణించి యు
త్తమసతి నా యహల్య ముని - తల్లజు కై వసమ్ముం బొనర్చి మో
దము యతీంద్రు సేయఁ బని - తమ్ముని తో నటనుండి పోవఁగన్. ౫౨౪

౧౦. మిథిలాప్రవేశ పటలము. (౧౫౭)

ఉ॥ లక్షణం లక్ష్యమైన నిమ ♦ లాసతి రంజము విడి నా తలం
బక్షయమై ఫలించ నటు ♦ నిర్మల పచ్చి జనించెఁ గాంచు మా
రాక్షసవైరి!చేకొనఁగ ♦ రమ్మని యమ్మిథిలా పురంధ్రి సం
శిక్షిత రీతిఁ జాఁచు గతి ♦ చేతులఁ బిలిచెఁ పతాకములు ౫౨౫

చ॥ ఇతరు లనర్హు లంచుఁ దగి ♦ నే తగ దాక్ష్యము సేయ లోక సం
స్తుతి సుగుణాకరన్ భువన ♦ సుందరి జానకిఁ బెండ్లియాడ నం
చితి గుణుఁడై న రాముఁ డిటు ♦ వచ్చెర వచ్చెడి నంచు నచ్చరల్
జతపడుచున్ నటించు క్రియ ♦ సౌధములందు ధ్వజంబు లాడెడిన్. ౫౨౬

చ॥ హరి కిరణంబులన్ మఱుఁగు - లై గగనంబును క్షీరవార్ధి యన్
పరుసున గొనరా నుపరి ♦ భాగములందు పటంబు లొత్తుగాఁ

గొఱలుచుఁ దెల్లనై మొగులు ♦ గుంపులఁ దాఁకుచు నాని తేమయై
హారువగు ధూపసంతతుల ♦ నాఱుట వారలు గాంచి రయ్యెడన్. ౫౨౭

చ॥ అమృతముఁ గుంచె నద్దుకొని ♦ యంగజుఁ డంగములన్ లిఖించు నే
ర్పమరఁగ చూచి చూచి భ్రమ ♦ మందుట దక్కఁగ నెగ్గలేని సౌ
రమరిన జానకిం బడసి ♦ నందున లక్ష్మి వసించు తమ్మి చం
దమున వెలుంగు నమ్మిథిల ♦ దాసిరి లోనికిఁ జొచ్చి రంతటన్. ౫౨౮

చ॥ నుడువుల లీ రెక్కింగిన ఘ - నుండగు కుంభజుచేతఁ ద్రావఁగాఁ
బడిన మహాబ్ధి చందమున - భంబులు పర్వ నభంబు చాడ్పునన్
బెడఁగు శశాంకఫాలలును - వీరులు వేసటఁ బాఱవై వఁగాఁ
గెడసిన భూమిణాళి గల - గీముల వీదులఁ బోయి రంతటన్. ౫౨౯

చ॥ నడచిరి యంకుశంబున క ♦ ణంగని కొండలఁ బోలు నేనుఁగుల్
విడుచు మదాంబుధార లొక ♦ వెల్లువయై తురగాల నుర్వుచే
వడి నొక మార్పు చెంది రథ ♦ వర్గము లెప్పుడు సంచరింపఁగా
నడునయి దుక్కయై బహు ద ♦ శాంతరము ల్గొను రాజవీథులన్. ౫౩౦

చ॥ నడచిరి రెండు ప్రక్కల ఘ ♦ నంబగు ప్రేమ మొకింత త్రెంపు లే
కడరి యనంగసంగరము ♦ నందు పెనంగి యలంగు బోట్లకె
వడిన వియోగ బాధ గల ♦ పల్లవపాణులు కిన్కఁ ద్రెంచు ఫ్రా
వడములఁ దేస యోడిగిల ♦ పంకము నొందిన రాచవీదులన్. ౫౩౧

సీ॥ కర పల్లవాంగుళు - లొరయ జనించిన, వీణారవము చెవి - విందు సేయ
శ్రావ్యంబుగాఁ బాడు - సరసిజాక్షుల గీతి, కా భావములు మదిఁ - గరఁచు చుండ
గంభీరమగు మృదం - గ ధ్వనుల్ పొందికఁ, జెలఁగి మిక్కిలిగ ఘో-షించుచుండ
హాస్తాభినయమున - కనువుగా నయనాభిఁ, నయము నయంబుగ- నడచుచుండ
తే॥ నయన నటన కుద్దిగను మ ♦ నంబు వోవ, భావ గతులును వెన్వెంటఁ ♦ బరుగులాడ
నున్నవో లేవో యను కౌనులూఁగి యాడ, లలన లాడెడు నాట్యశాలలను గనిరి.

సీ॥ పగడాలఁ బోలిన - జగడాలు గెలులును, మరకతచ్ఛాయల - వఱలు బోదె
లలరిన పోక ప్రమాఁ - కులలోనఁ బొడవుగా, వ్రేలాడుచుండు ను- య్యాలలందు
పాపజన్మముఁ బోలె - వచ్చుట పోవుట, మెడ తెగ కుండఁగా - నడరు చుండ
బడతుల సన్నని - నడుములకో యన, భ్రమరముల్ ముసరుచుఁ-బరితపింప
తే॥ యువకుల మనస్సు లల్లల యు - ల్లూఁత లూఁగ, నాకవనితలఁ గాల్దన్నివ్వ-నయముదోఁప
మింటికిం గాళ్లు చాఁచుచు - మీఱి మొగసి, యూఁగు వారల బాగోగు - లోలిఁ గనిరి

ఉ॥ మేరకు మీఱు రత్నములు - మేలి కడానియు నాణి ముత్తెముల్
వారణ దంతిముల్ చమర - వాలము వీలియుఁ దావి కట్టెలున్
వారి కృషీవలుల్ గనిమ - వారక పోయు దరుల్ గలట్టి కా.
వేరిని పోలు నంగళులు - పెక్కులు గాంచిరి వారు ముందరన్. ౫౩౪

ఉ॥ కామశరంబు కవ్వము ర - కంబునఁ గాఢ నసూత్కరంబుఁ బోల్
ప్రేమ గలట్టి కాముకుల - రీతిని భూమిధర ద్వయం బనన్
సామజముల్ పరస్పరము - సంధిలి తొండము లెత్తి కిన్కతో
దీమస మొప్పఁ బోరుటలు - తేఁకువఁ గాంచిరి వార లంతటన్. ౫౩౫

సీ॥ పడుచులు వాఁడి గో - ళ్ళ దరు చిగురుఁ గేలు, నొవ్వులఁగ వీణియ - చెవులఁ బట్టి
యొడిసిప కిల్లు నా - నొప్పు నరమ్ములు, చాఁగఁ దంత్రుల శ్రుతి - చక్కఁ గూర్చి
హస్తాంగుళుల త్రోవ - నఖులు గోవఁగ, నఖుల దరి హృద - యంబు చనఁగ
వెలిదంతముల కాంతి - వెలునడ శ్రవణపే, యంబుగఁ దేట భా - వంబుతోడ

తే॥ జిలికి గానామృతంబు వ ♦ ర్షించుచుండ, వశము దప్పి యొదలు పర ♦ వశత నొంద
గర్ణ పుటముల సంతృప్తి ♦ గనక త్రావి, నడచి ర మ్మువ్వురును రాచ ♦ నగరి వీథి

సీ॥ కుమ్మరిచే వడి ♦ సమ్ముగాఁ దిరుగు చ, క్రము బోలె గుండ్రన ♦ గాఁగఁ దిరిగి
పెద్దలతోఁ జేయు ♦ పెరిమి చెలిమి నా, నడుమంతరంబునఁ ♦ గడఁక విడక
జ్ఞానుల తలఁపుల - చందమ్ముగా గురు, మతి నిశ్చలత్వ మే ♦ మఱక గలిగి
బ్రహ్మాంబుభాతిఁ జ - ర్మంపుఁ బతుపులకు, నిట్టిట్టిదని సుంత ♦ యెఱుఁగ రాక

తే॥ పైఁడి కల్లముల్ మొగముప్పు - పట్టు జీను, పగిలి కుచ్చులుమున్నగు - బాగనులొప్ప
నురుగులు వచ్చుచు నేడెఁ ♦ బరుగువాఱు, పటివారువములఁగాంచి♦మించిచనుచు

ఉ॥ కోచిన యాఁకులున్ వలపు - రాయని విండ్లు శిలీముఖ ధ్వనుల్
మోఁచిన సీల కుంభలము - లున్ నులి కొనులు దాల్చి యప్పుడున్
సైఁచిన కందు నీఁగి మణి - సౌధ గవాక్షములందు సొంపుగాఁ
దోఁచిన చంద్ర బింబములఁ - దూకొని కాంచిరి వార లత్తఱిన్. ౫౩౬

కవిరాజ॥ పటికపు గిన్నెలఁ బోసిన క్రొత్త ను - వాసన వీచెడు తేట కలున్
దిటవుగఁ ద్రావి బయల్పడు నవ్వునఁ-దీరు తడంబడు పల్కులతో
స్ఫుటమయి డాఁగిని నెయ్యపు టల్కను -పొల్పుగఁ దెల్పెడి మూఢ్కి వగల్
పటువగు కైపు వెలార్చు బెడంగగు - పద్మనికాయముఁ గాంచి రొగిన్.

మానిని॥ కాయ సుఖంబు సమంబుగఁ జెందియుఁ ♦ గాముక పాళి పిమోహితులన్
జేయుచుఁ బై వెలయుం గొను వేశ్యల ♦ చిత్త మునన్ స్ఫటికం బనఁగా

నా మెలనాఁగల కాటుక చూపుల ♦ నచ్చను నల్లనివై కయిఁ గొం
జాయఁ దనర్చుచు రంగుల మార్పుల ♦ జాసగు బంతులఁ గాంచి రొగిన్.

కవిరాజ॥ కడియము లుంగరముల్ మణి చేరులు ♦ కమ్మలు వీణలు వస్త్రముల్
బడలుగఁ బందెము లుంచి సువాసిని ♦ పాశము లూఁగఁగఁ గుక్కమొగం
బడరెడు స్ఫాటిక శారులు రక్తిమ ♦ నందఁ గరంబులఁ బట్టుచు ను
క్కడమగు నీఁటెలఁ బోలిన కన్నుల ♦ కిన్నెక లాడుట గాంచి రొగిన్.

చ॥ నలినము లుత్పలంబులును ♦ నాఁచును తీవియ లాకు లెట్టినో
ఫలములు సైకతంబులును ♦ వాలుగ బేడిస మీలుఁ గోకముల్
వెలవెల పోవఁగా దమకు ♦ వే యుపమల్ తగ లేని యంగముల్
గల చెలు లీదు డిగ్గియలఁ ♦ గాంచిరి పెక్కులు వారల త్తటిన్ ౫౪౨

చ॥ అతి చపల స్వభావమయి ♦ యచ్చటి కిచ్చటి కద్దు నింద్రియ
ప్రతతికి లోఁగి పర్విడు ♦ భావము భాతిఁ జలించి చింతల
గతులఁ జరించి మై సలఁదు ♦ గందపుఁ బూఁత రవంత రోని సం
చ్యుతి గనినట్టి కత్తు లను ♦ పొందఁగఁ ద్రిప్పెడి వారిఁ గాంచుచున్. ౫౪౩

చ॥ ఇన సమ తేజులన్ గొతుక ♦ కిచ్చెడి వారల భర్గు నింటి ని
ప్పూఁ బడి లక్కయై కరఁగి ♦ పోవని మారుల విల్లు దాల్చు న
ట్టని కరముల్ గలారి నుదు ♦ రాజ నిభాస్యల యల్కఁ దీర్చు చ
ట్టుపఁ గపు నెట్టనో పలము ♦ డుల్ గల వారలఁ గాంచి రంతటన్ ౫౪౪

ఉ॥ చక్కెర పాగుఁ బోలిన వ ♦ చస్సుల చిల్కలతోఁ బల్కుచున్
బొక్కలి సిగ్గు నొందిరి ♦ మొల్లలు పెద్దగఁ బోలు సూనముల్
చొక్కటెఁ గోయుఁ గేకి మరి ♦ చాంపా లతాంగుల కంచ లోడి లో
స్రుక్కఁగఁ జూచి తేఁటి గమి ♦ క్రోల్చు వనంబులఁ గాంచి రొక్కెడన్ ౫౪౫

చ॥ అమరులకున్ వసింపఁ దగు ♦ హారి పురమ్ము సౌధపాళి యా
చ్చమరిన నీడలో దివము ♦ నందము నచ్చొరఁ జూపి గంగ చం
దమున గభీర మై యరిని ♦ దారుని యంబిపురంబు చుట్టు క
ద్యముఁ బరి గొన్న కందకము ♦ నంతటఁ గాంచిరి వారు డాయుచున్ ౫౪౬

ఉ॥ పూవుల తావి పేర్మి నవురు ♦ పొన్నుల మెఱుంగును తేనె తీపు సం
భావిత సత్కవిత్వ పరి ♦ పక్వ రసం బుపమిల్లు రాజక
న్యావలి యున్న యోవరుల ♦ హంసలు గుంపులుగా చరింప సొం
పై విలసిల్లు ముంగిళుల ♦ నంతటఁ గాంచిరి వారు డాయుచున్ ౫౪౭

సీతారాముల పరస్పర వీక్షణము

చ॥ పొగడఁ దొడంగు-చో బలుకు ♦ బోటి మగండగు బ్రహ్మయాదిఁగా
నెగిలిన సత్య పీంద్రు లుప ♦ మించి నచించెడు లక్ష్మియే స్వయం
బుగ విజయంబు చేయఁ దఁ ♦ పోలిమిఁ బల్కఁగ నామె దక్క వే
ఱుగ నుపమాన సారసి దొ ♦ ఱుంగఁ దరంబె? నుతింప సాధ్యమే? ౫౭౭

సు॥ గిరిజాద్యుత్తమ సాధ్వులుꣳ దలలు కే ♦ లీలించి మొక్కంగఁ ద
గ్గ రహిꣳ సద్గుణరాశియౌ జనక రా ♦ ట్కన్యా విలాసంబు ని
ర్జర వర్యుల్ బులకించి సౌరు సొలిసే ♦ రం గాంచఁ గాంక్షించియే
తెఱగం ద్రిత్తి వేయి రెండు కన్నులును బ్రాఁ ♦ తిం గాంచి లేవంద్రుడు సూ ౫౭౮

సీ॥ హరిణంబుఁ గూర్చి పే ♦ రందిన కుంతంబు, కొల యలవాట్లైన ♦ యలుఁగు వాలు
వెనుదీయ నాలుగల్ ♦ వెఱగొందఁ జలియించు, కను గొందు జానకి ♦ కవ్వపు మల
తిరుగఁ గో యని యూర్చు ♦ వర దుగ్ధ వార్ధిలోఁ, గాక యా శుద్ధాంత♦కాంత లచటఁ
గాంచిన యమృతంబు ♦ కరణి నొప్పినయది, యిక్కన్యఁ బోలు వే ♦ ఱొక్క కన్య

తే॥ నొనరుపు మటంచు సురలు వేఁ♦డినను బ్రహ్మ,వలన నిక నైన సృష్టింప♦వలనుపడునొ?
అమృతభుక్కులు బలిమాల♦నబ్ధియొని, యిచ్చు సుధ దక్క వేఱెద్ది♦యీయఁజాలు?

తే॥ వలచి వేల్పులు తడవు ప♦ప్సరస లెల్ల, సీత మేనియందము గాంచి ♦ సిగ్గుపడుచుఁ
కంది కుందిరి వారి మొ♦గంబు లనెడి, యబ్జ మండలములకు నె ♦ ల్లపుడు పగలె ౫౭౦

తే॥ ఇమ్మగువ పంకజమునుండి ♦ యిలకు రాఁగ, ఘోర తపమాచరించిన♦వారు సురలొ?
జగమొ? విప్రులో? స్వర్గమో?♦నగమొ?యెదియొ?,దీనినిజము నిజంబుగ♦దెలియలేము

చ॥ అరయఁగ వేఱు వేఱు నను ♦ లందని సుందరు లండ నిల్చి యో
వర మృగనేత్రి! తల్లి! మధు ♦ వా! యరుదౌ సమృతంబ! యంచు నం
బరమున దూరపుం బుపులఁ ♦ బజ్జను హార్వఁగఁ జల్లి నిల్వ న
వ్వరులపయిꣳ గమించు నలి ♦ వేణి సుఖంబుగ మెల్ల మెల్లనꣳ ౫౫౩

చ॥ మృదులపదంబులꣳ బసిఁడి ♦ మించులు గజ్జెలు దాల్చి కొనునꣳ
వదులుగ మేఖలꣳ మెడను ♦ నాఁడెపుఁజేరులు పూల మాలలుꣳ
ముదితలు కూర్చి కాంచ మెఱు ♦ ముల్ శతకోటులు సేవ సేయ నొ
ప్పిదముగ మించు రాణి ప్రభ ♦ నించె ననం దగి సీత యొప్పెదుꣳ ౫౫౪

ఉ॥ చంపెడి కుంతముꣳ శమనుఁ ♦ జక్కఁగఁ గెల్చును గెల్చునంచు బీ
రంపు నుడుల్ వచింపఁ దగు ♦ రాణ వెలింగెడి కన్నులొందె వ
ర్ణింపఁగ వీలు కాని నవి ♦ నిల్వనఁ గాంచిన పర్వతంబులుꣳ
బెంపగు గుండ్లు గోడలును ♦ పిల్లుఁ గరంగి ద్రవంబుగా నగుꣳ ౫౫౫

శా॥ ప్రేమానందము గూర్చు నేత్రములకున్ ♦ వీక్షింపఁగాఁ బండువై
యామోదంబును పెంప నెల్లరు జగలే ♦ జాతుల్ గనం గౌతుకం
బీమాడ్కిం గలిగించుటన్ జెలులకే ♦ యింపౌ సుధం బోలు కాం
తామతల్లిక సీత రామునకు ♦ నే తాత్పర్యముం గూర్చునో? ౫౫౭

ఉ॥ భూషలు కుండలాదు లని - మున్ను సువర్ణముఁ బోలి శైత్యముం
బోషణ చేయు చూపు గల - పొల్తులకెల్ల నలంకృతంబులై
యోషలమిన్న ధాత్రిసుత - యుప్పతిలన్ భువి సోమరత్నయు
గ్భూషలు మేటి భూషణముఁ - బొందినవై విలసిల్లె నెంతయున్ ౫౫౮

తే॥ ఊహ కరుదైన సౌందర్య - మొందు సీత, యిట్లు నిలుచున్న నిర్వుర కన్ను - లెనసి యొకటఁ
గలిసి యిర్వుర తెలువులు - కలఁకవాఱ, గాంచె రాముఁడు సీతయుఁ - గాంచె నతని

చ॥ జనకజ చూచు చూపులను - శాణ విఘర్షణ కుంఠ యుగ్మమా
ఘన బలుడైన రాము భుజ - కాండములన్ దగ వ్రాలె ఘల్లనన్
ధ్వనిగొను వీర మద్దియలు - దాల్చిన రాముని చూపుఁ దేట్లు వ్రా
లెను జలజాత సద్మ లవ - లీ లలితాంగి ముఖాంబుజంబుపై ౫౫౯

చ॥ వలపు వహించు చూపు లను - పాశముచే నిరు మానసంబులున్
బలముగ లోఁగి లాగఁబడ - భాను కులాంబుధి సోము మానసం
బల జనకాత్మజాత యెద - యందు వసించెను సీత మానసం
బల రఘురామచంద్రు నెద - యందు దగుల్కొనెఁ జిత్రవైఖరిన్ ౫౬౦

చ॥ కన నడు మింత లేని జన - కప్రభు పుత్త్రియు శుద్ధ మానసుం
డనఘుఁడు రాముఁడుం గలిసి - యంచితమైన తను ద్వయంబునం
దునిచిన యొక్క ప్రాణమన - నొప్పిరి; మున్ను సుధాబ్ధి శేష శ
య్యను జత వీడి యిప్పు డరు - దందఁగఁ జేరుటఁ జెప్ప శక్యమే? ౫౬౧

ఉ॥ అంతము లేని సుందరత - నందిన రాముని గూడలేని వ్యా
చ్చింతను గుంది సీత యొక - చిత్రపటంబును బోలి యుండెఁ జే
ర్వంతఁ దలంపు బెట్టు చెలు - వంబును దార్ఢ్యము వెస్బడన్ మహీ
కాంతుని పుత్త్రుఁడున్ దపసి - కౌశికు వెంటఁ జనెన్ మఱుంగుగాన్ ౫౬౨

సీతాసంతాపము.

తే॥ అట్లు వనమాలి కనుమఱుఁ - గై నయంత, నెడఁదయును మదద్విరదంబు - దృఢత యనెడి
యంకుశముఁ ద్రోచివైచె స్వేచ్ఛానువృత్తి, సిత యాఁడుఁదనం బెట్టి - స్థితి భజించె?

చ॥ తనకు రఘూత్తముం డెదురు - దార్కొన సీత మనంబు మేను ప
ల్చనిదగు పోఁగు వంటి తన - జానగు కౌనును బోలె నూఁగఁగాఁ

దనుకుచుఁ గాల్వవంటి కను - దమ్ములఁ ద్రోవను లోనికేగి ప
ర్వెను మరుబాధ దుగ్ధమున - పడిన చేమిరి పర్వు కైవడిన్ ౫౬౪

ఉ॥ నొచ్చును రానురాను గడు - నూల్కొని వర్ధిలు కామవేదనం
బచ్చుగఁ జెప్పలేక యెద - యంచ తలంచి కలంగ, మారుఁడున్
హెచ్చుగ మండు కుండమున - నింధనముల్ మఱి వైచు పోలికన్
బుచ్చెను వాఁడి పుంములికి - పూర్తిగ నామె మనంబు గాఁడఁగన్ ౫౬౫

తే॥ నేయి పూయక నిప్పున - నేయకుండు, వాఁడి యూఁచెను పోలి శ్ర - వములఁ దాఁకు
కనులు గల సీత వలువతో - మనసు నలఁగ, వహ్నిఁ బడిన పూలతవోలె -వాడి పోయె

తే॥ ఉలియు మేఖలను ధృతిని - వలయములను, నాడు మనసును తెలిపిని - వపువన్నెఁ
దొరఁగి జానకి, వేల్పులు - తరవ నెల్ల, విడిచినట్టి కడలిఁ బోలి - పేద యయ్యె ౫౬౬

చ॥ నగలునుపీడ నాడుసుగ - నానయునూడ నొయ్యార మందముం
దొలగడుగఁ బూఁడ మూరు పిరి - తూష్ప స్తనాంతర మందుగ్గాఁడఁ దీ
పగు నసువుల్ తపించి యురి - యూడ మొగంబును వాడఁ గాంచి వే
మగువలు జానకిం గొని శ్రి - మాపడి లోనికి నేగి రంతటన్ ౫౬౭

ఉ॥ కమ్మలఁ బట్టి మ్రింగు గవు - కంబుక వచ్చిన వీరాలఁ బోలు నే
త్రమ్ములు గల్గు జానకి ప - దమ్ములఁ గలను పో ల్చివుళ్ళ మొ
త్తమ్ముల నొత్తుగాఁ బఱపి - దండిగ గొజ్జఁగి నీరు చల్లి శై
త్య మ్మొకింతొట్టు పానుపున - నల్లఁ జేరిచి రంత మైథిలిన్ ౫౬౮

సీ॥ గిరిసెనఁ బోలి మంచుసకుఁ - గీడ్పడు తూంట్లు గలట్టి క్రొత్త తా
మర కొలఁకున్, గటారి కెస - మూఱని రాహువు మ్రింగినట్టి చం
దురు సరి పోల్పఁగాఁ దగిన - తోయలి మైథిలి తాని విచ్చు క్రొం
వ్విరి తలిమంబునం దొడలు - వేసటఁ జేర్చెను నెచ్చ నూర్చుచున్ ౫౭౦

సీ॥ చినుకులు పర్వతాగ్రమునఁ - జిందిన సంచునఁ జూచుకద్వయిన్
గనుఁగవనుండి ముత్తెముల - కైవడి బొట్టుగ నశ్రు బిందువుల్
చినికెను;వింటి కోపు లలిఁ - జెన్నగు నెన్నుదుటన్ జెమర్చి క్రాఁ
గు నెసటినుండి లేచు పొగ - కోపగు నూర్పుల మాసెఁ బిమ్మటన్ ౫౭౧

సీ॥ నిలుకడయై బలిష్ఠమగు - నెమ్మది గల్గియు వేఁటకాని తూ
పుల నిలఁ గూలు నమ్మిలిని - పోలిన యాయమ క్రాఁగుచున్న లో
పలి మదనాగ్ని మండి పొగ - వాఱఁగ మిక్కిలి వాడి వత్తలై.
మలఁగెడు పూలతంబలె శ్ర - మంబున గ్రుంగి యొఱంగెఁ బాన్పుపై ౫౭౨

చ॥ పొటుతునఁ బాన్పు క్రొవ్విరులు - బొందిని గ్రుచ్చుకొనెం జుఱుక్కనన్
జిటపటఁ దక్కలాహపును - చిట్లి మిడుంగులు లట్లు రాలె ను
త్కట మదనాగ్ని చే సరుల - దారము తాఁకి తెగెం బటాలునన్
బొటపొట నశ్రుపుల్ చెదరి - బొగ్గులె యయ్యెఁ బ్రసూన దామముల్.

తే॥ దాదులును తలులును చెలుల్ - సోదరులును, మిగులఁ జింతించి మనసులు - నొగుల నేమి
వేంద్రఁ మిది యని తెలియక - విరి వసంత, ముసను వృష్టి తీసిరి మీఁదు - మొనసి కట్టి.

క॥ ఆలావర్తము విసరు, గాలియుఁ గామాగ్ని వృద్ధి - గావింపఁగ భూ
పాలి విరిసరులు మాఁడఁగ, బాలికయుం గరఁగుఁ బైఁడి - ప్రతిమం బోలెన్. ౫౭౫

చ॥ విరివడముల్ ధరించి విరి ♦ విం గొను చీఁకటి కాన యొక్కొ? సుం
దరతర మైన స్తంభములొ? తద్భుజ యుగ్మమొ? కాకయున్న పెన్
మరకత పర్వతంబులొకొ? మంజుల పద్మయుగంబొ? కన్నులో?
యురువు వహించి విల్లు గొని ♦ యుర్వికి డిగ్గిన మేఘమో? యనున్ ౫౭౬

ఆ॥ మదిని చొచ్చి దిటవు ♦ మానినీత్వంబును, కరఁచి జీవములను ♦ గలఁచు వాని
మలల మాఱు మసలఁగ ♦ భుజంబున నొప్పు, విల్లు చూడఁ జెఱకు ♦ విల్లుకాదు

ఆ॥ స్త్రీస్వభావమైన ♦ సిగ్గు వదంబు నా, మనసులోని తెలివి - మఱచి పోయెఁ
గాల్లు నొవ్వ నేలఁ ♦ గదలఁ యాతఁడు, కనుల త్రోవఁ జొచ్చు ♦ కన్నగాఁడు ౫౭౭

తే॥ ఇంద్రనీలంబులంబోలి ♦ యురులు గ్రమ్మ, కురులు నాజానుబాహువుల్ ♦ కొమరు మోము
కప్పు కాల భుజమ్ములే ♦ కావు; స్మితము, మొనసి నాజీవముల లాగి ♦ కొనుచుఁబోయె

తే॥ చూచు వారల యసువులఁ ♦ జూఱలాడు, పరపువశుమ్ము డుగుఁదా ♦ మరలె కావు
మదపు టేన్గు పోలెఁ జనిన ♦ మంద గతులె, నాయెడఁదఁ జొచ్చి నెలవుకొ ♦ నిన్న వి నిజంబు

తే॥ అరసి పలుకుచో సనమేషుఁ ♦ డతఁడు కాఁడు, విరియు చెందమ్మి కన్నులు ♦ కెఱుకువాఁడు
కట్లు గల విల్లు దాల్చెప ♦ ఘన భుజుండు, జన్మిదమ్ముండె నిజము రా ♦ జన్యసుతుఁడె.

తే॥ సహజ సద్గుణములు దీమ ♦ సంబుద్ధృథత, యంత్రములుగాఁ గదిరుగుక ♦ న్యాత్మ వనెడి
ప్రవహించఁబడగ సాల్చు సుందర ♦ బాహువులను, మరల జీవముల్ విడుము న్న - యరయఁగలనె?

సూర్యాస్తమయము.

తే॥ అనుచు నిటువంటి వేపెక్కు - లనుచు నిదిగొ, యెదుటఁ దోఁ తెం చె నదిగొ పో - యనె యటంచు
ఉడుకు మదిని వలపుచేత - నొకటిగాక, పెక్కు దలఁచుచు మలయుచు - వేఁగుచుండ.

ఆ॥ హంసయాన కైన - యంగజ తాపాగ్ని, తన్ను గాల్ప నోర్వఁ - దలఁకు కరణి
పొడవు కరము లడఁగ - ముడిచి వేఁడి వెలుంగు, పరుగు వాఱి మునిఁగెఁ - బశ్చిమాబ్ధి

చ॥ విరిసిన పూలపైఁ బడుచు - వీచెడు పయ్యరఁ ద్రాడు, సంజయు
ప్పరమను నెట్టి వెంద్రుకలు - మైకము చేసి స్మరాగ్నిలోపలన్
బెరుఁగఁగఁ జేయు మబ్బనెడి - పేరిన నల్పుమెయిన్ వహించి యు
ద్ధురగతి రాత్రియన్ జముఁడు - తోఁచె విదేహనృపాల కన్యకున్. ౫౮౫

ఉ॥ పైప ధ్వనించు పక్షుల ర - వంబులు వాద్యముగాఁగ ఘోషముం
బూనిన యబ్ధియే యడుగు - మువ్వలుగా నెఱ మిన్నె రక్తపుం
బానముగాఁగఁ జీఁకటిరు - బ్బిన కంచెలగాఁగ సంజ యన్
చాను మహోద్ధతిం బరఁగు - శాకిని భూతము వోలె వర్ధిలెన్. ౫౮౬

సీ॥ కోలఁకు లనెడి యగ్ని - కుండంబులంబడి, విరియు పువ్వులనుండి - విసము గొనుచుఁ
బచరించు దక్షిణ - పవనుండు మారుండు, ప్రయ్యనేయఁగ నైన - ప్రణములందు
తూఁటి లో నేగఁగా - దూపిలు తెలివియు, మెత్తైన స్త్రీత్వంబు - నేలఁ గలియ
సంభ్రమించెదు సీత .. సంజను గని యిది యూ? మన్నిగొన వచ్చు - యముని రూపు!

తే॥ కడలియో! కాలమేఘమో! కప్పు మలయొ! యెడరు గలిగించి కన్నుల - నేడిపించి
మూవిగీయు మఱేదియో-యను పునామె, మలయ పసురవన్ని యు ముని-మాపువచ్చె

సీ॥ గగన నీలిమయు బుు♦ క్షములను విను దంష్ట్ర,లును తెమ్మెరను నూర్పు♦లును విశాల
మగు జేవు ఆకస ♦ మను నిమధృతి యొప్పు, జగ నోరు గలిగిన ♦ సంజ పామ!
నాలుకతో లాగి ♦ జాలిఁ బూన్చుట-యేల? ఆ గ్మయు నిం పి ల♦ల్ల మరువాఁడు
కొంచెమైను చేయి ♦క్రిందికి దింపఁడె, ఉన్నది నా కొక్క ♦ యును సుమ్ము

తే॥ తప్పి బ్రదుకఁగ నేనుండ ♦ గొప్పరట్టు, ప్రాన్చి యిట్టులు న న్నాడి ♦ పోసికొనఁగ
నేమి యపరాధ మొదనె నా ♦ యెడ? నిదేల, పెర భావంబు నవ్వలవంత పలుప?

ఉ॥ క్రిమ్మెన మబ్బురూపు నిటు ♦ గైకొని హాలహాలంబు పొంగెనో?
యిమ్మెయి నబ్ధిపొంగెనో? ర ♦ మెశ్వరు మేని హూంకారంగు నెల్లప
రిమ్ముగ నెంచుచుంట నది ♦ యే యిటుపర్వెనో? కాలునల్పు తో
రమ్ముగఁ గాటుకన్ మెదిపి ♦ రాచిరో మింటికి మంట కెవ్వరేన్. ౫౮౯

చ॥ అరుదుగఁ గానవచ్చి పతిఁ ♦ డా మలఁగె చనె పడు పెట్ట నో
క్కరును గనంగ లేర యొకె ♦ కన్నకి యెల్లిద మైన దంచు లో
నరయుకి మబ్బు న్నిలిచి ♦ యమ్ములనేయు నరంగుఁ డిట్లు నీ
కిరవుగ నెగ్నెనో? యిదియు ♦ నే నొనరించిన పాప రూపమో? ౫౯౦

ఉ॥ ంకిలి నొంది సీత యిటు ♦ లంగదఁ గ్రుంగుచు నెమ్మఁ గాంచ న
భ్రంకిష సౌధమందు నెల ♦ ఆ జగ తిన్నియ చుట్టు నాజ్య దీ

పాంసురముల్ మహోష్మమని • యవ్వలఁ ద్రోయుచు రత్నదీపముల్
పొంకముగా నిశిం బవలు • పోలికగా నొనరించి రా సఖుల్. ౫౯౧

చంద్రోదయము.

చ॥ వలమగు మందరంబు ఫణి • పాశమునన్ బిగియించి సంద్రమున్
జిలుకఁగ లేచు రత్నములు • చిన్కులు రిక్కలకంటె మిక్కిలిన్
వెలుఁగ సురాసురుల్ తరచు • వేళ సుధామయ హేమ పాత్రవే
నెలలిన లీలఁ దోఁచెఁ గడు • వెల్లని జాబిలి సల్లయంబుధిన్ ౫౯౨

చ॥ అజుఁ డొకి తేఁటియై చదువు - లంగముతోఁ బఠియింప విచ్చె నం
బుజ మొకఁ డద్ది మున్ను పట • భూజ దళంబున బండి యాఁకటన్
గిజిబిజి గొన్న కైవడి జ • గంబుల లోఁగొను వాని నాభియం
దు జనన మందె నంచుఁ బాగఁ • గోయధి యబ్జుని గాంచె నాఁదగెన్

ఉ॥ చుక్కల గుర్తులుంచు క్రియఁ • జుక్కలు మిక్కిలి పిక్కటిల్లె న
ల్దిక్కుల • గ్రమ్మ నిర్లఁ గబ • ళించిన వెన్నెల గుంపు లప్పుతో
ల్చక్కి నెసంగు వెండి కల • శంబున ప్రక్కను పోఁక పాళ నా
నిక్కను సీత కియ్యదియు • నంజలి నెంతగఁ గూర్చునో కదా? ౫౯౪

తే॥ రక్తి గల సంజ యను చేయి • రమణ జాఁచి, యిరుల ప్రమింగి వెన్నెలలెల్ల • యెడలఁ బర్వె
*దళిత పాపుఁడై నిరతాన్న • దాత యైన, విభుని విలసిత సత్కీర్తి • విధము నంది ౫౯౫

చ॥ కడలి తరంగిలం బొడము • కల్వల తేఁడను శిల్పి వెల్గులన్
పొడవగు కేలు సాఁచి మును • పోషణ చేసెడు వెన్నునాభిలోఁ
బొడమిన యండగోళములు • పోయెను ప్రాఁతగ నంచు జ్యోత్స్న యన్
దడమగు నెల్ల వేయు క్రియఁ • దాఁకెను నెల్లెడఁ గౌముదీ తతుల్ ౫౯౬

చ॥ విడక వసించు లక్ష్మియును • పేరలివ్రం గల తేంట్లు వీడఁగా
ముడిఁగెను వాడి జేకులును • మూఁత వడంగ సరోజ షండముల్
విడిగెఁ దొగల్ మహా ప్రభువు • పృథ్వి నయంబుగ నేలి స్వర్గముం
బడసిన యంత నల్ప నర • పాలకు లౌదల లెత్తుకైవడిన్. ౫౯౭

తే॥ ఇరులుగా వచ్చి లోకంబు • లెల్ల మ్రింగి, వఱలు నల్ల నిప్పున లేచు • బొడబంబ!
మాయియగు వనమాలి మై • చాయ కోడి, యడలు కడలికి నాకును • చెడుగవైతే?

తే॥ కడలిలోఁ బుట్టితివి చెడు • గరిని కావ, అంబుజాలయతో నమ్మ • తంబు తోడ
జనన మొందితి వెవరిని • చంపకుండి, నన్ను కాల్తువే యని సొలె • నలిననేత్ర. ౫౯౮

---

*తిరు వెణ్ణెయ్ నల్లూరి జటప్ప కీర్తింబోలె అనిమూలము.

తే॥ వెన్నెలనెడి సమ్మెట నీల ♦ వేణిచనుల, పైఁబడఁగ వేడి నిప్పునఁ ♦ బడిన హొంసె
వోలె నొర్వక చెందమ్మి♦పూల పాన్పు, మీఁదఁ బడి పొరలుచు నుండె♦మోదము చెడి

తే॥ దొండడిగఁ గ్రమ్మ వెన్నెలల్♦తూఁటి తాఁకఁ, దల్లడిల్లి యుడికి సొమ్మ♦సిల్లెఁ బాన్పు
వాడి చెందమ్మి జేకులు ♦ మాఁడిపోయెఁ, గీరవాణి దేహము చాల ♦ మాఱిపోయె.

తే॥ చెలులు చలి కలపంబు పైఁ♦జేర్చునంత, సీత మఱి యింత యుడుకుచుఁ♦జీఁదఱ గొనె
వీవ వీవఁ గుచంబుల♦వేఁడి యెక్కె; మదిని మదన వేదన కేది♦మందు మహిని?. ౬౦౨

తే॥ ఒడలి నుడికించి కామాగ్ని - యుబుకుచుండఁ, గిసలయములు పుష్పాది చిందు -
వేసివాడఁగా వానిని-దీసివైచి,మార్చుచుండిరి తల్లి ప్రే-మంపుఁ జెలులు.[ప్రసవములును

తే॥ సుందరంబైన శుద్ధాంత ♦ మందు విరుల, శయ్యపై సీత యీరీతి ♦ శ్రమల నొందఁ
గలికి మించు మైసంచును ♦ గాంచినట్టి, రాముఁడెటులుండెఁజూతము ♦ రండుపాదము

తే॥ అట్లువారుముప్పరుచని♦యధిపుఁగాంచ, నతఁడు సత్కృతు లొవరించి♦ యమరనాథు
సదనముం బోలు చాంపేయ ♦ సౌధమందు, విడిది చూపఁగ ముదముతో♦విడిసిరచట

తే॥ అచటి కేతెంచె నతి బలుఁ ♦ డైన రాము, పాదధూళిచేఁ దొలిరూపు ♦ వడసినట్టి
మడఁతుక యహల్యకొడుకుస♦మస్త తపము, లొక్కరూపొందెననిచెప్ప♦నొప్పువాఁడు

ఆ॥ కానిపించు మునిని ♦ గని మహోదారుండు, బ్రెుక్కసుగుణధనుఁడు ♦ పెక్కుశుభము
లొనర దీవనలు స ♦ మున్నతి గావించి, గాధిజునకు నెఱఁగి ♦ గారవమున. ౬౦౭

క॥ గౌతమ పుత్త్రుఁడు కౌశికుఁ, గౌతుకమునఁ గాంచి మీరు - కడఁక నిటకు రా
నే తపము చేసె నీపురి, నా తరమా తెలుప మాని - నాథా! యనఁగన్. ౬౦౮

క॥ చల్లని పద్మాసనమున, నుల్లసిలు పితామహుండె - యుపమకుఁ దగి రా
జిల్లు శతానందుని ముని, తల్లజుఁడగు కౌశికుఁడు ము - దంబునఁ బలికెన్. ౬౦౯

క॥ ధీరచరిత! వినుము - మహో, దారుండీ దారకుండె - తాటక యసుఱుల్
పేరుగ నా యాగము పెం, పారఁగ నీతల్లి శాప - మరిదిగఁ దీర్చెన్. ౬౧౦

క॥ అరసి యిటు పల్కు కౌశికు, నరసి శతానందుఁడిట్లు ♦ లను మునిచంద్రా!
అరుదగు నీ దయ గలుగఁగ, నరు దెయ్యది విజయ శీలుఁ - డగు రామునకున్. ౬౧౧

తే॥ కడలి నీలంబు మబ్బుల - గమియు నల్ల, గలువ లుపమగా నొప్పిన - కప్పుటొడలు
గలుగు రాముని వదన మండలముఁగాంచి, యిట్టులను నహల్యా పుత్త్రుఁ-డింపునింప.

విశ్వామిత్ర చరిత్రము.

క॥ వనమాలీ! యిమ్మని మును, జనపాలుం డగుచు పెక్కు - సంవత్సరముల్
మను నీతి దప్ప కేలెను, దన కెదు రెద్దియును లేని - తాత్పర్యమునన్. ౬౧౩

తే॥ ధర్మమార్గానుసారియై - ధరణి నేలు, చుండి యొకనాఁడు వేఁటాడ - నుల్లమందు
కడఁక జనియింప దట్టంపు - టడవి కేగి, పూజ్యమగు వసిష్ఠాశ్రమ - మునకుఁ జనియె

సీ॥ అమ్మునిని యంత న - త్యధికాదరంబున, నాతిథ్య మొసఁగి జ - నాధినాథ!
ఇచట నేఁటికి వసి - యింపు మనఁగ నీతఁ, డట్లే యనుడు నాతఁ - డలరి సురభిఁ
బిలిచి యిప్పుడు రాచ - వీరుల కింపైన, యమృతముం బోలు నా - హార వస్తు
నిచయంబుఁ బిడుకుము - నీవని నియమింప, నదియు నవ్వారిగా - నపుడ కురిసె.

తే॥ షడ్రుచులతోడి యోగరంబు - సైన్య సమితి
తోడఁ దృప్తిమైఁ గొనుము మ - న్నీఁడ! యనిన
నందఱు భుజించి విరిసరుల్ - చందనంబు
తమ్ములము గొని శ్రమదీఱి - తనిసి యుండ.

సీ॥ కౌశికుండు వసిష్ఠుఁ - గాంచి యిట్లను ముని, జనగణ్య! నీవు లే - చినది లేద
యీ ధేనువే మాకు - నెల్ల సైన్యములకు, నిష్ట మృష్టాన్నంబు - లిచ్చె కతన
కలుష దూరులు శాస్త్ర ♦ కర్తలు మును 'రత్న, హారితు పార్థివ' ♦ యనుట కతన
నీ కామధేనువు ♦ నీకుఁ దగ్గది కాదు, నా కిమ్మనవుడు మా ♦ నంబు గొనుచు

తే॥ ఈ ఘనము నేఁపుండి యమ్ముని ♦ చంద్రుఁడనియె, దారుణ కృపాణ దీర్ఘ హ ♦ స్తా! తపస్వి
వల్కలిని పేద నే నీయ ♦ వలఁతిఁ గాను, ఈవ కొనిపొమ్ము వచ్చు న ♦ ట్లేని దీని.

తే॥ అనినఁ గౌశికుఁ డట్లులే ♦ యనుచు లేచి, పసిని బంధించి యీడ్వ న ♦ ప్పశువు కట్లు
త్రెంచికొని మునిఁ జేరి న ♦ న్నృపవరునకు, నిచ్చినాఁడవే యన నతఁ ♦ డిట్టు లనియె. ౯౧౭

సీ॥ నేన యొసంగలే ♦ దీ నరపతి జయ, చ్ఛత్రంబు గలవాఁడు ♦ సరభసముగ
బలిమిమైఁ గొనిపోవు ♦ వాఁడన నందిని, యితని బలంబు నే ♦ నిపుడ చెఱుతు
నని కోపమున దేహ ♦ మల్లార్ప రోమ కూ, పంబుల బోయలు ♦ బర్బరులును
చీనులు జోనకుల్ ♦ వేనవేలుగఁ బుట్టి, జననాథు బలము నా ♦ శంబు సేయ

తే॥ రాజపుత్త్రులు మునిరాజుఁ ♦ గ్రమ్మి కినుకఁ, బశుబలమ్ము గాదిది వీని ♦ వంచనమ్మ
పొడువుఁడనియార్వ నాఋషి ♦ పుంగవుండు, నుఱిమిచూడ వారలు మండి ♦ యుర్విఁ బడిరి

మ॥ తన పుత్త్రుల్ మడియంగఁ గౌశికుఁడు క్రు ♦ ద్ధస్ఫూర్తి దుర్వ్యత్యుఁడై
ధనువుం గొంచు గుణంబుఁ గూర్చి శరముల్ ♦ దంభోళి దోస్సారతన్
మునిపై నేయ వసిష్ఠ పావనియును వే ♦ భూపాలుపై వైచె జే
తను దాఁ దాల్చిన బ్రహ్మదండమును త ♦ ద్ధాత్రీశుఁడు న్నవ్వఁగన్. ౯౧౮

మ॥ వర దివ్యాస్త్రచయంబుఁ దొట్టి తన యు ♦ ద్యాస ప్రవృష్టంబు తా
శరముల్ వీడుచునుండ ద డము మహా ♦ శ్చర్యక్రియన్ క్రమింగ భూ

వరుఁడంతం. గనకాద్రి ధన్విని మదిం ♦ బ్రార్థింపఁగా మెచ్చి యా
స్మరశత్రుం డొసఁగెన్ నరేంద్రున కసా ♦ మాన్యంబులౌ నస్త్రముల్.

చ॥ అతఁ డవి యేసె నప్పు డమ్మృ ♦ తోంధను లవ్వడి సూచి లోకముల్
హాలతవహాలు నోటఁ బడ్డవని ♦ యుత్తలమంది వడంకి రెప్పటిన్
యతిపతి హాలుమ్మటం చతని ♦ యస్త్రము లెల్లను మ్రింగి యుగ్ర తే
జిత తనుఁడయ్యె నిట్లు శశి ♦ శేఖరు నస్త్రము లెల్ల వమ్ముగాన్.

చ॥ కుశికసుతుండు కాంచుచు న ♦ కుంఠిత తేజము సత్తపస్వికే
వశమగుఁగాని తక్కఁగల ♦ వారికి నుండుట కల్ల; లోకముల్
యశమున నేలు శక్తి యది ♦ యచ్చపు సత్త్వము గాద యంచుఁ దో
ర్బిశరుఁ జనెన్ మహాతపము ♦ తేఁకువఁ జల్ప వినిశ్చితాత్ముఁడై. ౬౨౨

ఉ॥ రాజగు కౌశికుండు ముని ♦ రాజు వసిష్ఠు జయ్యంబు తీరు తా
నోజఁ దలంచి యంతఁ గడు ♦ నుగ్రముగాఁ దపియించి నిష్ఠమై
రాజిత శక్తినొంద సమ ♦ రావతి నాథుఁ డెదన్ భయంబునన్
*దేజు దొలంగి యచ్చరలఁ ♦ దేజు తిలోత్తమ నంపెఁ బెంపునన్. ౬౨౩

చ॥ నృపతి తిలోత్తమా తను వి ♦ నిర్మల సౌష్ఠవ మొప్పఁ గాంచి తాఁ
జపల మనస్కుఁడై మరుని ♦ సాయకముల్ హృదయానఁ గాడఁగాఁ
దపము కృశింప నాచెలికిఁ ♦ దద్ద వశుండయి చాలకాల మ
ట్లు పటువ మేలెఱింగి వెగ ♦ టుం గొని నవ్వె మనంబులోపలన్. ౬౨౪

తే॥ ఇంద్రు వంచన మిదియని ♦ యెఱిఁగి కినుక, నవని మానిసివై పుట్టు ♦ మనుచు దానిఁ
దిట్టి యచ్చోటు వీడుచు ♦ దిగధిపతుల, సత్త్వవంతుఁడా జము దెస ♦ సరగఁ జేరె.

తే॥ ఇచ్ఛమెయి నటఁ దపము వ♦హించుచుండ, శక్తిమ దయోధ్యయందు త్రి♦శంకువనెడు
ప్రభువు పాలించుచుండి త♦ద్వంశ గురుని, ముని వసిష్ఠుని గాంచి యి ♦ ట్లనుచు నడిగె.

మ॥ మయితో స్వర్గముఁజేరఁ గాంక్ష వొడమెన్ ♦ మన్నించి యిక్కార్యమె
మ్మెయినైనం బొనరింపుఁ డన్న నతఁడున్ ♦ మేకొమియుం గాంచి యా
పయి నేనెవ్వరిచేతనైన నొనరిం ♦ పం జూతు నన్నంతనే
సయిరా! నాకపచారముం దలఁచి యా ♦ చార్యుం బరుం దెత్తువే? ౬౨౭

ఉ॥ ఆలము చేసియిట్లు మరి ♦ యాద దొలంగితి గాన నీవు చం
డాలుఁడ వౌదు వంచు ముని ♦ నాథుఁడు తిట్టుడు సూర్యుఁడుం బ్రకా
శాలి రహింప హేతువగు ♦ నట్టి నృపాలక తేజ మాఱఁగా
గేలి యొవర్పఁగాఁ దగిన ♦ కీడ్పడు రూపము దాని కేర్పడెన్. ౬౨౮

---

*తిలోత్తమ యని మూలము.

ఉ॥ హారములుం గిరీటమును ♦ హారి విభూషలు లోహభూషలై
జారు పటంబులుం మెడను ♦ జందెము తోల్గఁగ మాఱి దేహముం
బేరిన నల్లనై చెడఁగ ♦ వీడని చింత నృపాలుఁ డింటికిం
జేరఁగ నెల్లవారచట ♦ సీయని రోయఁగఁ బోయెఁ గానకున్. ౬౨౯

తే॥ ఒక్కనాఁడు విశ్వామిత్రుఁ ♦ డురు తపంబొ, నర్చు వనమున కేగఁ జం ♦ డాలుఁడవగు
నీవెవండ విటకువచ్చి ♦ తెలయన్న, మునికిఁ దన వృత్తమెల్ల భూ ♦ పుఁడు వచించె.

చ॥ అదివిని గాధిపుత్రుఁ డిది ♦ యా కథ! యంచు హసించి యజ్ఞముం
వదలక చేసి పంపెదను ♦ స్వర్భువికంచు వచించి మానులన్
ముదమునఁ బిల్వనంప భయ ♦ ముంగొని వచ్చిరి వారలెల్లరున్
బదరి వసిష్ఠ సూను లిటు ♦ పల్కిరి గర్వము కందళింపఁగన్.

ఉ॥ మాలఁడు యజ్వయంట! మఱి ♦ మాల పురోహితుఁ డంట రాజు! చా
ల్చాలును సమ్మతింప మన ♦ సన్ముని కౌశికుఁ డంత నుగ్రుఁడై
యాలముచేయు కట్టిఁడి దు ♦ రాత్ములు నీచపథానువర్తులై
మాలుదు రంచు శాపమిడి ♦ మానక యాగము పూర్తి చేయుచున్. ౬౩౨

ఉ॥ వేలుపు లార! రండనుచుఁ - బిల్వఁగ వారలు మింట నిల్చి యీ
మాలని కగ్ని కార్యము క్ర - మంబుగఁ జేయుచు మమ్ము పిల్చు నీ
శీలము వోలదంచుఁ బ్రహ - సింపఁగ నిమ్ముని కిన్కనూని దా
మేలితపంబుచే నమర ♦ మేదినిఁ జేరుమ యంచుఁ బంపఁగన్. ౬౩౩

చ॥ మనుజవిభుండు వే చని వి ♦ మానమునన్ దివిఁ జేర నిర్జరుల్
చను మిటరాకు మాలఁడవు ♦ చక్కటి యే యిది యంచుఁ ద్రోవ, నో
మునివర! కావుకావు మని ♦ భూపుఁ డధోముఖుఁడై పడంగ రా
ముని నిలునిల్వుమం చశనిఁ ♦ బోలె నొనర్చె మహాట్టహాసమున్. ౬౩౪

సీ॥ నన్ను లెక్కింప కి ♦ ట్లున్నత గర్వులై, యవమతి గావించు ♦ నమరవరుల
పెను వైభవముకంటెఁ ♦ బేరిమిగాఁగ రెం, డవ త్రిదివంబు క ♦ డంగి యిపుడ
కావింతుఁ గమలాప్త ♦ కమలారులును ఋక్ష, తతియును గ్రహములు ♦ తవిలి పొడుపు
వలదెస యందును ♦ వడకడఁ గ్రుంకును, గలిగి సంచారంబు ♦ గాంచుఁగాక

తే॥ అనుచు నానతి యొసఁగి తా ♦ నంతఁబోక, సురల దిక్పతులను చరా ♦ చర వితాన
ములను సృష్టింపఁ బూనె ని ♦ మ్ముని వరుండు, భువన సముదయములు భీతిఁ ♦ బొందివడఁక

సీ॥ కల్పకవనమునఁ ♦ గాంక్షమై విహరించు, నెఱదంట నలువయు ♦ నీలగళుఁడు
తక్కనిలింపులు ♦ తండంబులై వచ్చి, శాంతింపు మునివరా! సైఁపు మిపుడు

శరణ మందినవాని ♦ కరము వీడక కాచు, తగవు నీకమరుట ♦ మిగులలెస్స
ఈత్రిశంకుండు న ♦ క్షత్రసంఘము తోడ, నుస్వరంబునఁగూడి ♦ యుండుఁగాక
తే॥ ఐదురిక్కలు వలదెస - యందునిలిచి, నీమహా మహిమను చాటి - నెగడుచుండు
నీవురాజర్షివై యొప్పు -దిది మొదలుగ, ననుచు వారలు నెలవుల - కరుగు నంత. ౨౩౮

శునశ్శేపునివృత్తాంతము.

సీ॥ కదలి రాయనిదెస - నడరు నడవికేగి, కౌశికముని సల్పె - ఘనతపంబు
ఆకాలమునఁ జతు - రంగ బలాధిపుఁ, డంబరీషుండను - నవని విభుఁడు
ప్రాణివర్గములకుఁ - బ్రాణసమానుండు, సుధఁబోలు పలుకుల - చొప్పువాఁడు
కొలచేసి జన్నంబు - సలిపెడు నరమేధ, మొనరింపఁ బిన్నవాఁ - డొనరకునికి
తే॥నరయుచుంబోయి ఋచికుని-యాశ్రమంబు,చొచ్చి యడుగంగ మువ్వురు-సుతులలోనఁ
బిన్న నీఁజాల ననియెను - కన్నతల్లి, తనకు జ్యేష్ఠుండు కూర్చువాఁ - డనియెఁదండ్రి.
తే॥ మధ్యముఁడు నవ్వి విభుఁగాంచి-మానవేంద్ర!,ప్రేమఁ గని యెత్తిపెంచిన-పితరులొందు
పేదఱిమిపోవ ద్రవ్యమ్ము - వేఁడినంత, యిమ్మనుచు వారలకుమ్రొక్కి-యెక్కెఁదేరు.
తే॥ ఇనుఁడునడుమింటికెక్కంగ-మనుజనాథుఁ, డొక్కచోటమాధ్యాహ్నిక-మొనరుపంగ
నిలువ నాశునశ్శేపుఁడు - నియత కృత్య, ములను దీర్పఁగ మఱియొక - కెలని కరిగి ౨౩౯

ఉ॥ అచ్చట సన్మునీంద్రుఁ గుశి - కాత్మజుఁ గాంచి యడల్ గడల్కొనన్
జెచ్చెర పాదపద్మముల - శీర్షముఁ జేరిచి మ్రొక్కి యేడ్వఁగా
ముచ్చట నక్కుమారుఁగని - మూఁడిన యాపద చెప్పుమన్న వాఁ
డచ్చముగాఁగఁ దెల్పెఁ దన -యమ్మయు నయ్యయుఁ జేయుకార్యముల్. ౨౪౦
తే॥అక్కయును బావయును సుతు-నమ్మికొనుట,దెలిసి చింతించియతఁడు చిం-తింపవలదు
నీదుప్రాణముల్ గాచెద - నేనటంచుఁ, దనకుమారుల నతనికై - చనఁగఁ బనుప. ౨౪౧

చ॥ కొడుకులు సమ్మతింపమికిఁ - గోపమునం గను లెఱ్ఱఁజేసి దుం
దుడుకున రోమకూపముల - దూఁకఁగఁ బ్రస్ఫుట విస్ఫులింగముల్
వెడమతులార! నాపలుకు - వెడ్డఱికంబున మీఱినారు మీ
రడవులలోఁ బుళిందులయి - యారట మందుఁడి యంచుఁ దిట్టుచున్. ౨౪౨
చ॥ మునుపు వసిష్ఠుకోపమున - బ్రుంగని నల్వురు శాపయుక్తులై
చనఁ దనయల్లునే పిలిచి - చక్కన నేరిపి రెండు మంత్రముల్
మొనసి పఠించితేనియుఁ ద్రి - మూర్తులు వేల్పులు వచ్చి జన్నముల్
ఘనతురు నిన్ను గాతురని - మన్ననతోఁ దగ నంపె నాతనిన్. ౨౪౩

చ॥ ముని వచియించిన ట్లతఁడు - మున్కొని మంత్రములం బఠింపఁగా
వనజజ విష్ణుశంభులు సు - పర్వులతో నట కేగి యక్కుమా
రుని యసువుల్, విధిక్రమత - రూఢిగఁ జల్పిన రాజువేలిమిన్,
గొనకొనఁ గాచి రంతఁ జనెఁ - గోరిక గాధిసుతుం డుదీచికిన్. ౬౪౪

సీ॥ అచట విశ్వామిత్రుఁ ♦ డధిక నిష్ఠను హస్త, పద్మాంగుళుల ముక్కు ♦ పైన నునిచి
ఇడను పింగళతోడ - నొనయించి మనమునఁ, బ్రణవజపము బహు - వత్సరములు
నియతితో నొనరించి - నిశ్చలుండై నిల్వ, మూలాగ్నివలనఁ గ - పాల మంత
భేదిల్లి తమసంబు - విరిసిన యనువున, ధూమంబు లోకముల్ - తూలునట్లు

తే॥ త్రిపురదహనుండు గజము వ♦ధించితోలు,గప్పుకొన్న చెన్నున మొగుల్-కమ్మురహిని
జగములం బర్వ భానుతే - జంబు మాసె, దిగిభ దిక్పాల నేత్రముల్ - మొగిచికొనియె

తే॥ మొగులు నిండు గగనమెల్లఁ ♦ బొగలునిండ, జంగమ స్థావరంబులు ♦ సంచలించె
దిక్కు లెల్లెడఁ గావులు ♦ తివిరి కప్పె, దివ్యులును వెఱగందిరి ♦ తేటచూడ. ౬౪౬

తే॥ పద్మజుఁడు పద్మనేత్రుండు - పద్మబాణ, వైరి కులిశియుఁ దక్కు గీ - ర్వాణసమితి
యచ్చటికి వేఱువేఱుగా - వచ్చిచేతి, ఘన తపోధనుఁ గౌశికుఁ - గలిసికొనిరి.

తే॥ చంద్రచూళియు వనమాలి - జలజభవుఁడు, గాధిజుం గాంచి పరమ త ♦ పోధనాఢ్య!
వేదపారగుల్ నిను మించి - వేఱులేర, అని వచించిరి మొద నంది _ యమ్ము లేక.

తే॥ అన్నదువుల వీనులువిచ్చి - విన్న యతఁడు,శిరమువంచి కేల్ మొగిచివాం-ఛితఫలమ్ము
లొనరె నేఁటికి నేను ధ - న్యుండ నైతిఁ,ననుడు వారు స్వస్థలముల - కరిగినారు. ౬౪౯

క॥ గతమైన చరిత్రంబిది,యితనికి సములైన తపసు - లిలలేరు మహో
న్నత నియతుఁ డితని కనికర, మతులితముగఁ బడయు మీరు - నరిదియుఁ గలదే?

క॥ అని గౌతమ పుత్త్రుఁడు చె, ప్పిన రాఘవు లచ్చెరువును ♦ వేడ్కయుఁ గొని య
మ్మునికిం బ్రణమిల్లఁగ దీ, వనలిడి మరలెన్ స్వకీయ ♦ భవవంబునకున్. ౬౫౦

క॥ మునియుం దమ్ముఁడుఁ దమతమ, కనువగు సెజ్జలఁ బరుండి ♦ రంత నిరులు పం
డును పోలు రాముఁ డును రే,యును శశియును దాను సీత♦యునుగా నొప్పెన్ ౬౫౧

క.। జీమూతంబును వీడిన, యామెఱపే యిట్లు నెలఁత ♦ యంగముఁ గొనెనో?
యేమో? మెఱుఁగఁగ రాదిది, నామదిఁ గన్నులనుదాని ♦ నవ్వురే తోఁచెన్. ౬౫౨

క॥ విమలౌదార్య కరాబ్జము, లమరిన వెన్నుఁడు పరుండు ♦ నబ్ధి నెనయు నే
త్రములు గల రమణి నాహా, త్కమలంబున నిలిచెఁగానఁ ♦ గమలయె యగునో ౬౫౪

చ॥ నెన రెద లేని దయ్యెఁ దమి ♦ నెక్కొనఁగాఁ గడు బేడిదంపు వే
దన మిడు నంజుగల్లు కను ♦ దమ్ములచే నను లోఁగొనంగ నా

కనులకుఁ గానవచ్చెడు జ ♦ గంబునఁ గల్గు చరాచరంబు లె
ల్లను వనితా సువర్ణమయ ♦ లాలిత సుందర రూపమే గొనెన్

చ॥ పరవి నగల్ చలింపఁదగు ♦ బంగరుకుండలు పేర్మిలేని నా
యురమున నాటకుండినను ♦ జ్యోత్స్నను బోలిన మందహాసముల్
బొరపలు మోవి దొండయును ♦ భూషలుగాఁ బెనుపొందు నా మనో
హారి ముఖచంద్రమండలము ♦ నారయ నింకొకసారి గల్గునే? ౬౯౬

ఉ॥ అంచిత మేఖలంగలుగు ♦ స్యందనమొక్కటి వాలుఁబోలు నే
త్రాంచల యుగ్మముల్ గనుల ♦ కబ్బని పీనకుచద్వయంబు లోఁ
గ్రుంచెడు మందహాసము న ♦ కుంఠితరీతి వహించుచుండు లె
క్కించగ నిన్నికావలయు ♦ నే సమవర్తికి నాయుధావళుల్?

తే॥ తావిగల పైడిబొమ్మయా-తలిరుఁబోడిఁ, దలఁచు మాత్ర నాపై నించు-విలుతుఁడిట్లు
బాణవర్షంబు గురియించి - పతిచె ననఁగ, బలమనెడి యాగుణంబేరి - వలన నిలుచు?

తే॥ పుడమిఁ గొల్ల వెట్టుటకయి-పొంగిలేచు, పాలకడలి వెల్లువవోలెఁ - బరవు చంద్ర
కాంతి నాయుసులుఁ దీయఁ - గడఁగు కతపఁ, దెలి పిసంబొందు కలదను-తీరుదోఁచు.

॥ చరియింపఁదగని త్రోవను, జరుగదు నామనము నిజము - చక్కెర పలుకుల్
పరఁగునది పడుచెయగునని, పరితాపం బగ్గలముగఁ - బడుచుండు నెడన్

తే॥ చెల్లఁ గాలంబు రేతేని - తెల్ల గొడుగు, పడుటఁబోలెఁ బశ్చిమ దిశా - వనిత నొసల
నడరు గుండ్రని పతకంబు - వడిన లీలఁ, జంద్రమండల మంత న - స్తమయ మందె

తే॥ ప్రేమపతి చంద్రుఁడేగ నా - శామృగాక్షు, లెల్ల వల్లభుఁ డలఁదిన - తెల్లకలప
మునుమనోవ్యథఁదుడిచిరో-యనఁగ మున్ను, పరవియుండిన వెన్నెలల్-మఱుఁగుపడియె

సీ॥ పొడవైన తోమాల - పొలుపుగాఁ దాల్చిన, రాముఁ డివ్విధమునఁ - గామబాధ
నివ్వటిలఁగ నొచ్చి - నిద్దుర లేకయె, సంతాప మొందుచు - జరపె రాత్రి
చెదరిన మదిలోనఁ - జింతించు చెందామ, రలను చెల్వాల మొగ - మ్ములను చెలంగ
విరివిగాఁ దఱుచుగాఁ - బరవిన యిరులును, గుహాలకుఁ జేరి మై - కుదుచు కొనఁగ

తే॥ ఎఱ్ఱచుక్కల మొగమొప్పు - నెన్ను చర్మ, మొనరఁగప్పినయుదయాద్రి-యనెడు రుద్రు
నొసటిపై నగ్నిమయమయి-మెసక మెసఁగు, మూఁడవదియగు కన్ను నా-మొలచె నినుఁడు

సీ॥ వడియు సత్త్వముగల్గు-పచ్చనిగుఱ్ఱాల, గిట్టల తాఁకునఁ-గెరలుధూళి
విప్రుల యర్ఘ్యంపు-విరులఁగూడిన నీటి, చేఁ దెమ్మగాఁ బూర్వ-శిఖరి మీఁదఁ
బూర్వదిగ్దంతి మో - మున నుంచు సిందూర, తిలకంబు నా నొప్పు - జలజహితుఁడు

తే॥ తహతహంగల్గు ట్రొత్తడి-తరుణుల ముఖ, కమలములు విచ్చుక్రియను వి-కాసమందె
సరసిజాకర ముఖసరో-జంబులెల్ల, సూర్యకిరణంబు లెల్లెడఁ-జొచ్చినిండ. ౬౬౪

సీ॥ కిన్నరుల్ గానంబు - తిన్నగాఁ గావింప, జనములు భక్తిమై - సంస్తుతింప
మునులు విప్రులువేలు-పులు కరములు మోడ్చఁ,గడలియు మద్దెలఁ - గా ధ్వనింప
గగనరంగమ్మునఁ-దగిలి నర్తించు భా, స్కరుఁడను రుద్రు బం - గారు జడలు
విరిసి భూతలమునఁ - బరసిన యనిపోలెఁ, కిరణ జాలంబు క్రి_క్కి_రిసి పరవ

తే॥ విల్లుపూని చక్రంబు చే- విడిచి నతఁడు, పాలకడలి వీడి విచార - వనధి మునిఁగి
తరణి లేఁగరంబులఁ బాద-తలము లొత్త, రాత్రియును వార్ధితీరంబు-రమణనొందె.

ఉ॥ కల్పము దోరినట్టులొక - కైవడి రాతిరి యేగ దంతి నాఁ
దల్పము వీడి ప్రాత రుచి - తక్రియల న్నెఱవేర్చి మేటి సం
కల్పముతో మునీంద్రునకుఁ - గై ముకుళించి యనుంగుఁదమ్ముతోఁ
బొల్పుగఁజేరె నాజనకు - పుణ్యాసుపేటికి యజ్ఞవాటికిన్. ౬౬౬

ఉ॥ అమ్మిథిలాధినాథుఁ డట - యజ్ఞము సాంగముగా ముగించి క
ర్ణమ్ములు దిమ్మలెత్తు శుభ - రావములొప్పఁగ రత్నమంటప
మ్మిమ్ముగఁజేరి యింద్రుని వ - హిన్ మునితో ననుజన్ముతోడ వి
ల్లమ్ములుదాల్చుమేటి సుగు - ణాకరుఁడున్ వసియింప నొప్పుచున్. ౬౬౭

మత్త॥ కూరుచుండిన రాకుమారులఁ - గూర్మిమోముల యంద మిం
పారఁగ్రోలెడు పోల్కిఁగాంచి మ - హాత్మ! యెవ్వరు వీరనన్
వీరు నీమఖమున్ గిరీశున - భేద్య చాపముఁ జూడఁగాఁ
గోరి వచ్చిరి మేరుధీరులు - కోసలేంద్రు కుమారకుల్. ౬౬౮

౧౧. వంశమహిమాను వర్ణన పటలము. (౨౯)

సీ॥ జలజాప్త కులజుండు - తొలి చక్రవర్తియా, మనువు నెఱుంగని - జనులు ఘనులె?
ప్రాణివర్గము గొద - వడి చెడకుండఁ బృ, థ్విం బిదికిన పృథు - వినవె నీవు?
వ్యాధులూడఁగ శత్రు - బాధలు మాఁడఁగఁ, బెద్దకాలంబు త - పించి శేష
శయను వెలుఁగు రూపు - జనులెల్లఁ గాంచ శ్రీ, రంగవిమాన ము - ర్వరకుఁదెచ్చు

తే॥ ప్రభువు నిక్ష్వాకు నెఱుఁగని - వారలెవరు? ఇంద్రుఁడెద్దయి తనుమోవ - నేగి యసుర
వరుని తలఁద్రుంచి స్వర్గంబు - బలవిరోధి,కొసఁగినకకుత్స్థుఁదెలియని-యొకఁడుగలఁడె?

తే॥ నరపు ముడుతలు వృద్ధత్వ - మరణములును, వఱలకుండ క్షీరాబ్ధిని - తరచి సుధను
వేల్పుల కొసంగి తనకీర్తి - విశ్రుతముగఁ, బరపి నాతఁడీ వంశసం - భవుఁడొకండు.

చ॥ కదనమునందు గెల్చి యొఱఁ - గాంచెడి ఖడ్గము దాల్చుభూప! యొ
ప్పిదముగ మూఁడులోకములు - వీరత నేలిన సద్గుణాకరుల్
పొదలిన వీరివంశమున - భూపుఁడె జింకలు బెబ్బులుల్ పగల్
వదలుచు నొక్కరేవునన - పానము సేయఁగ నేలె నొక్కటన్ ౬౭౧

చ॥ అరి నరపాల పూజిత ప ♦ దాబ్జ! సురాసురు లొక్కయుద్ధ సం
గర మొనరింప నాకులకు ♦ ఖడ్గము విల్లును దాల్చి పాడి దే
వర వలె బాసటై నిలిచి ♦ పట్టుగ రక్కసులన్ జయించి యా
సురపురిఁ గాచినాఁ డతఁడె ♦ సూ ముచికుందుఁడు వీరివంశ్యుఁడే. ౬౭౨

చ॥ మెఱపును నవ్వు కాంతిగల ♦ మేటి నరాజిని దాల్చురాజ! కా
ళ్లొఱసెడు వీరమద్దియల ♦ నూనిన సూర్యకులంబువారు పెన్
డెఱకువ జీవరాసులకుఁ ♦ దియ్యని జీవమువోలె నేలి ర
త్తెఱఁగు శిబీంద్రుఁ డండజముఁ ♦ దేఁకువఁ గావ శరీర మీయఁడే? ౬౭౩

చ॥ రిపుల శరీరముల్ దొలువ ♦ రేఁగు కరాసి ధరించుభూప! యీ
విపులకులంబువారు పృథి ♦ వీధరముల్ కొనకాలఁద్రోయు చి
ప్పపగిది దొర్లఁజేసి మఖ ♦ వాజికినై జలరాశిఁద్రవ్వి ర
స్నపు డీఁకఁ జెప్పఁగావలెనె ♦ యానృపవర్యుల వీర్యసంపదల్. ౬౭౪

చ॥ పగఱ దశల్ గ్రహించు కర ♦ వాలము గల్గినఱేఁడ! శేషుఁడే
తగ వివరింపలేఁడనఁ బ ♦ దంపడి నేఁ బలుకన్ వలంతినే?
సిగముడి రేలపూల నెలఁ ♦ జేర్చిన శంభునిపొందు నిర్జరా
పగ నిల కానయించిన నృ ♦ పాలుఁడు వీరల వంశజుండెకా! ౬౭౫

ఉ॥ కుందెటి మచ్చలేని నెల ♦ కున్ సరివచ్చెడి యెల్లిగల్గు రా
జేందుఁడ! వీరిపూర్వుఁడొకఁ ♦ డే ద్వైఱ వార్ధిపరీత భూతలం
బంది జయేందిరన్ గరత - లామలకంబుగఁ జేసికొంచుఁ బే
రొందఁగ నశ్వమేధ శత - మూని యొనర్చె సురేంద్రుఁ డంజఁగన్. ౬౭౬

ఉ॥ చందురు గెల్చి నాతఁడును - శర్వు జయించినవాఁడు దూపుచే
దుందుభుఁ గూల్చి నాతఁడును - తోఁచిన భాస్కర వంశమందె పు
ట్టొంది రఘుండు దేవవిభు - నోరిచి యెన్మిది దిక్కులన్ జయం
బంది యనర్గళంబగు ప - రాక్రమ మొప్పఁగ నేలె లోకమున్. ౬౭౭

చ॥ ధనువను మందరంబు గొని - దర్పిత శాత్రవ రాజులన్ సుధా
వననిధిఁ ద్రచ్చి జ్యోతి మయు - బంధుర సుందర మందహాసముల్

ననుచుచు నుండు నింపుమతి - నాఁజను నిందిరఁగాంచి పద్మనా
భునిబలెఁ దద్భుజాళి నజ - భూపతి భూమిఁ దాల్చెఁ బెంపుమై. ౬౪౮

చ॥ మంగళ రావముల్ సతము - మానుగ మ్రోఁగు నజార మొప్పు భూ
పాంగ! జగంబునన్ దశర - థావని నాథు నెఱుంగకుండు వా
రుంగలరేమి? వారి కొమ - రుల్ గుణపీరులు వీరి నేరు పా
రంగ వచింప నల్వకుఁ ద - రంబె? యెఱింగిన యంత పల్కెదన్. ౬౪౯

చ॥ సిలుగులు లేక ప్రాణి తతి - శ్రేయము లొంది భువిన్ సుఖింప వే
వెలుఁ గివముంబలెన్ విమత - వీరుల దూల్చి జగంబుఁ గాచు వాఁ
డిల మనువు న్నయంబున జ - యించినవాఁడు ధనుస్సహాయుఁడు
జ్వలిత సుధర్మవర్ముఁ డజు - పట్టి కుమారులు లేని చింతచే. ౬౫౦

సీ॥ వింటికోపుల వంటి - వెడఁద నొసళ్లును, తొక్కుపల్కులఁ బోలి - నిక్కునుడులు
నింబైన బింబాధ - రంబులు నీలవి, శాల నేత్రంబులు - సంకుమెడలు
నులియు మధ్యంబులు - వెలకిచ్చు భోగంబు, లలరు పణ్యస్త్రీల - సరసి కుచము
లను కొమ్మలను గల్గు - నడవిమెకంబులు, గానెంచి వారితోఁ - గదలివచ్చు

తే॥ ఋశ్యశృంగునిచే చింత ♦ లీఁగఁ దలచెఁ, దుర్భగుఁడ నాకుఁగొమరులు ♦ దోఁపరైరి
నేల మొత్తము నావెన్క ♦ నేలఁదగిన, తనయుల నొసంగుమనుచు నా ♦ తనికి మ్రొక్కె.

తే॥ మ్రొక్కనమ్ముని యుత్సాహ - మున వచించె, భూమిమాత్రమే యననేల- భువనమెల్ల
నేలుపుత్త్రుల నీకిత్తు - వేలిమికిని, వలయు వాసిని సమకూర్పు - పార్థివేంద్ర! ౬౫౨

తే॥ అనుడు వస్తువుల్ సమకూర్చ ♦ ననఘుఁడంత, బుత్త్రకామేష్టి సాగించి ♦ పూర్తిచేసెఁ
గనక కలశంబునన్ సుధా ♦ కల్పమైన, యన్నముంగొని భూతమొం ♦ డందు వెడలె

తే॥ అన్నముం గొని మునివరు ♦ ననుమతమున, తన్ను తాఁబోలు దశరథ ♦ ధరణిధవుఁడు
ముప్ప రర్ధేందు నిటలల ♦ ముదముతోడఁ, బిలిచి నాలుగుపాళ్లు గా ♦ వించి యిచ్చె.

శా॥ పండంబాటి పగుల్లు పుట్టిన మహా ♦ పాపక్రియాసిద్ధిచే
నిండంబాఱిన వేదచోదిత లస ♦ న్నీతిక్రియాసిద్ధిచే
దొండంబోలిన నోరుగల్గిన సదా ♦ తుష్టాత్మ కౌసల్య యా
దండ న్నిల్చు నలేఖ్యసుందరు జగ ♦ త్కల్యాణ దాయిం గనెన్. ౬౫౪

చ॥ త్రోయఁగరాని నీతులను ♦ తోరపు ఠీవులు వచ్చిచేర లోఁ
తై యులరాకు సద్గుణచ ♦ యంబను నబ్ధి ననింద్య సద్గుణా
మేయ మనోహరత్వముల ♦ మేలుగ నీతనిఁబోలు పుత్త్రుఁ గై
కేయి గనెన్ మహామృదుల ♦ కీర్తిరతున్ భరతున్ సుధీరతున్. ౬౫౬

చ॥ అరుదగు చేవచే గెలుపు ♦ నందుచు ధర్మము పాదొనర్చు నే
ర్పరులగు దానవేంద్రుల భ ♦ రంబగు భీతిని ముంచు శూరులన్
వరధనువుల్ ధరించి నిలు ♦ వం గనకాద్రిని రౌప్యశైలమున్
స్ఫురణకుఁ దెచ్చువారి నిరు ♦ బోట్టెలఁ గాంచెఁ దగన్ సుమిత్రయున్. ౬౮

మానిని॥ నాలుగు వేదములం బలె నొప్పిన ♦ నల్వురు పుత్త్రులు సూక్ష్మమతిన్
జాలి సరస్వతికిం బయివారయి ♦ చక్కటి నాలవ వేదమొగిన్
దాళక లోంగిన శాత్రవులై వడి ♦ దాస్యము సేయఁగఁ బూర్ణనిశా
పాలుఁడు పుట్ట ధ్వనించుచుఁ బొంగెడు ♦ వార్ధులకై వడి వర్ధిల్లఁగాన్

సీ॥ ఒఱలోనె నిద్రించు ♦ చుండెడు ఖడ్గంబు, గల మిథిలాధీశ! ♦ తెలియ వినుము
కాన్కలతోఁ గూడఁ ♦ గడఁగి రాజన్యులు, వచ్చి మ్రొక్కులిడఁగఁ ♦ బాత్రమగుచు
వీరమద్దియలచే ♦ వెలుగొందు పాద ప, ద్మంబు లొప్పారిన ♦ దశరథేశు
కొడుకు లనెడు పేరొ ♦ కొండు మాత్రమె యుప, నయనంబు గావించి ♦ నయము నేర్పి

గీ॥ శ్రుతులు చదివించి శాస్త్రసం ♦ తతులఁ దెలిపి, యెల్ల కర్జంబులెల్లప్పు ♦ డెల్లవిధుల
జరపి పోషించి నాతఁడు ♦ గురుతపస్వి, చూళి బ్రహ్మనిభుఁడు వసి ♦ ష్ఠుండె చుమ్ము.

ఉ॥ ఏనొనరించు జన్నము స ♦ హింపక పాడొనరించు క్రూరులన్
బూనికతో వధించు తలఁ ♦ పుం గొని యీసుకుమారపాదులన్
దోనడపించుకొంచు గుణ ♦ తోయధి! నావనమందు చేరితిన్
బూనితిఁ బూనిపూనకయె ♦ ముందుగఁ దాటక మమ్మ దార్కొనెన్

చ॥ జడనిధిఁ బోలు రాఘవుని ♦ శౌర్యము సుస్థిర శీలమందమై
పొడవగు దోర్యుగంబు బల ♦ మున్ గనఁ జాలెదు గాకఁ యమ్మొకం
డడరుచు మండు కన్నుగవ ♦ నార్చెడు తాటక బొమ్మఁ దొల్చి వెన్
దొడరి మహీధ్రముల్ తరులు ♦ దొల్చుచుఁ దూలెను భూమిలోపలన్.

చ॥ ఎఱుపగు మిన్ను వన్నెయయి ♦ యేరుపుఁ బోలిన కేశమూర్ధముల్
గుటికొని గుప్పతిప్పలుగఁ ♦ గూలె నొకమ్మనఁ గాలు ప్రోలికిన్
బఱచె సుబాహు, వింకొకఁడు ♦ పడ్డసలం బె యెఱుంగ వేలిమిం
గొఱఁతలు లేక చేసికొని ♦ కూరిమితో నిటకేగుదెంచితిన్. ౭౨

చ॥ నృపవర! బ్రహ్మయే నెఱుఁగ ♦ నేరని రామ మహత్త్వసత్త్వమీ
విపుడె గ్రహింతుగాక! జగ ♦ మెల్లను కాలిచి బూదిసేయు నే
రుపుఁ గల తూపులన్ మునుపు ♦ రూఢతపంబునఁ బొందియిచ్చె నేఁ
డ్రదపగొన నయ్యవీతనికి ♦ దాస్యము చేయుచునుండె నిచ్చలున్. ౭౩

ఉ॥ ఈతని వీరమద్దెలు వ ♦ హించిన పాదసరోజ ధూళియే
గౌతముపత్నికిన్ మొదలి ♦ కాంతిని రూపము నిచ్చెఁ బ్రేమ నం
గాతము మెండు ప్రాణముల ♦ కంతెను రామునియందు నాకు ను
ర్వీతలనాథ! యంచతని ♦ వృత్తము వీనుల విందుచేయఁగన్. ౬౯౪

౧౨ కార్ముకపటలము. (౬౬)

చ॥ ఉరుతర చిత్ర కార్ముకము ♦ నుంకువ చేయుటచేఁ దలంపు పెం
పొరయ ఫలింప కుండఁగ మ ♦ ఱొండు వచింపఁగ నేమి యుండు? నీ
వరగుణుఁ డీశు చాపమును ♦ వారక యెక్కిడి లాగెనేని నా
వరము ఫలించు జానకి త ♦ పంబు ఫలంబు కరంబు నింబగున్. ౬౯౫

శివధనువును గని పలువురు పలువిధములఁ దలఁచుట

క॥ అనిపలికి మునియు నిక్కొన ♦ జనకుఁడు తన భటులఁ గాంచి ♦ శంకరు ధనువున్
గొని తెండు వేగ పొండన ♦ ధను ర్గృహము చొచ్చి వారు ♦ దానిం గనుచున్. ౬౯౬

చ॥ కలభముఁ బోలు దొడ్డ దృఢ ♦ కాయులు కొండలఁ బోలు బాహువుల్
వెలి మెలి వడ్డ వా రయిదు ♦ వేల జనంబులు మధ్య మధ్య దం
డెల నెలకొల్పి క్రిందుగ వ ♦ డిన్ భుజ మూర్ధము లాన్చి మోచి పా
టల గతి తప్ప కద్దులు శ ♦ డంబడకుండఁగఁ దెచ్చుచుండఁగన్. ౬౯౭

సీ॥ విపులయా ధర తన ♦ వీఁపు నొప్పిని మాన, మేరువు లజ్జను ♦ మించి పూన
వచ్చుచుండఁగ వార్ధి ♦ వంటి విశాలమౌ, పురమున జనులు గుం ♦ పులుగఁ గూడి
కలకలమంచు లో♦కంబునం దెల్లెడఁ, జోటు లేదన వచ్చి ♦ చొచ్చి చూచి
శంఖ చక్రమ్ములు ♦ జానుగఁ దాలిచి, మగ సింగముం బోలు ♦ మాధవుండు
తే॥ గాక వేఱెవ్వరీ వింటిఁ ♦ దాఁకు వారు!, నేఁడు రాముఁ డీ ధనువు గు ♦ ణీకృతంబు
చేసెనేని శుభాంతమై ♦ సీతపెండ్లి, పొసఁగు నని యొక రొకరితో ♦ ననెడివారు.

సీ॥ కార్ముకం బనుకొల్లఁ ♦ గైతవమే యగుఁ, గనకపర్వత మిది ♦ యనెడివారు
ధాత చేతుల తోడఁ ♦ దాఁకి చేయఁగలేదు, ఘన తపోబలముచే ♦ ననెడివారు
మును దీని నెక్కిడి ♦ తన కుపయోగించు, కొనినవాఁ డెట్టిఁడో ♦ యనెదువారు
మేరువునే యిట్లు ♦ మెదిపి చేసిరో వార్ధి, మునుచిల్కు కొండయో ♦ యనెదువారు.
తే॥ చిలువతోఁ డిది యంచు వ ♦ చించువారు, వారిదమునుండి యింద్ర చా♦పంబు జాఱి
పడెనో మేని కయి నని♦పలుకువారు, పడుచు చూచెనే యిదియని♦నొడువువారు.

సీ॥ పెను వింటి నిటకుఁ దె ♦ ప్పింపుఁ డనుచుఁ బ్రభుఁ, డాజ్ఞ యొందులకిచ్చె ♦ ననెడివారు
ఘుత్తి ఛేది వచ్చిన ♦ మన్నీ౦ద్ర దేవం ద్రేని, కలరె యింథని వగఁ ♦ బలుకువారు

పూర్వ తపఃఫలం ♦ బున నైన నొకవేళ, కూడదో? యనుచు వా ♦ క్రుచ్చువారు
ఏత ద్ధనుర్వ్రమ్ము ♦ క్షేషువునకు లక్ష్య, మై యమరున దేదో ♦ యనెడువారు

తే॥ సీత పెండ్లి కై దీనిని ♦ చేసిరనుచుఁ, జక్రిఁ బోలిన రాముఁడు ♦ చారు తనుఁడు
వీఁగ కెక్కిడునే యని ♦ విధివిధించు, చెడుగులిట్టివే యని జనుల్ ♦ నొడువుచుండ

తే॥ భటులుహారువిల్లుగొనిపోయి ♦ ప్రభునియెదుటఁ,బుడమి వీఁపునెటుక్కిన ♦నడఁగి పల్ల
మడర నుంచి రా చాపంబు ♦ నరసి నృపులు, తెచ్చిరే యని కేలు వి ♦ దిర్చి కొనిరి.

చ॥ కలభముఁ బోలు రాఘవుని ♦ కాయము నందము గాంచి వేదనల్
గొలిపెడు వింటిఁ గాంచి తన ♦ కూఁతు నదృష్ట మెడందఁ గాంచు రా
ట్టి లకునిగాంచి గౌతమ జ ♦ టిప్రభు పుత్త్రిఁడు మండపంబునం
గల నృపరాజిఁ గాంచి నయ ♦ గారవుఁ బల్కులు మించి యిట్లనున్. ౨౦౨

సీ॥ మేరువు విల్లుగా ♦ మెఱయు శంభుఁడు తన, సామేన వసియించు ♦ సతికిఁ దండ్రి
యవమతి యొనరించె ♦ నను కారణమున ను, ప్పొంగి లేచెడు కిన్కఁ ♦ బూని యప్పు
డీ విల్లు గొని వెస ♦ నేగి దక్షుని యాగ, శాలఁ జేరంగ న ♦ చ్చటఁ గలట్టి
కొందఱ పండ్లూడె ♦ గొందఱు కరములు, విఱిగె వేలుపులును ♦ విచ్చి పాఱి

తే॥ పోవరాని చోటులకెల్లఁ ♦ బోయి డాఁగి, రగ్నులునశించెముక్కంటి ♦ యలుకతోలఁగఁ
దనదు విల్లిచ్చె సీవంశ ♦ మున జనించు, దేవరాతున కమ్మహా ♦ దేవుఁ డపుడు ౨౦౩

తే॥ నేను శివ ధనుర్బలము వ ♦ ర్ణింప వలెనె?, చంద్రమౌళిఁ బోలిన ముని ♦ చంద్ర! నీవ
తెలియఁ దగు వాఁడ వింక నీ ♦ కలికి సీత, జనన వృత్తాంతమును విను ♦ సాంగముగను

సీత వృత్తాంతము.

సీ॥ ఇనుముఁ బోలిన దీర్ఘ ♦ శృంగముల్ బలితంపు, టట్టులు గల కోడె ♦ లమరఁ బూన్చి
బంగారు మడకకు ♦ వజ్రంపు గట్టును, రత్నాల నొగయును ♦ రంజిలంగ
స్ఫటికంపుఁ గాఁడి యె ♦ ప్పఁగఁ గూర్చి జన్నంబు, నకు సమపఱుపంగ ♦ నొకపొలంబు
మును దున్నఁగాఁ గట్టు ♦ మొననుండి బాలభా, స్కరుఁ బోలు కాంతులు ♦ గలిగి భూమి

తే॥ దేవి వెలువడె నన నొప్పి ♦ తేజరిల్లి, పాల కడలిలో సుధతోడఁ ♦ దేలినట్టి
సిరియు దీనమై యొదుఁగు మే ♦ ల్చెలువు గలుగు, కలుకులకు రాణి యీ సీత ♦ గానిపించె

సీ॥ రమణి గుణంబుల ♦ రమణ యేమన వచ్చు!, సవియ తమంతఁ ద ♦ న్వంగిఁ జేరి
మేలుపడఁగఁగోరి ♦ మీఁదుమీఁదుగఁద్రోచి, కొనివచ్చియొండొండు ♦ పెనఁగుచుండఁ
జెలువు నెలవు గోరి ♦ బహు తపంబొనరించి, పూఁబోఁడి నెమ్మేని ♦ బొందినయది
బటువు కమ్మల కొమ్మ ♦ ప్రభవించినది మొదల్, మిగిలిన మగువలు ♦ మేల్మి తఱిఁగి

తే॥ వేల్పుటే లుప్పరమునుండి ♦ పృథివిఁ జేరఁ, దక్కు నదులెల్లఁ బెంపునఁ ♦ దఱిఁగినట్టు
లై రనఁగఁ జాలదే యెక్కు ♦ వైతి యగునె?, మౌని నక్షత్రగణరాజ! మహిత తేజ!

తే॥ విమల కర్తవ్య విజ్ఞత ♦ విధి కృతంబు, వేఱుగా నుండ లక్ష్మిని ♦ వేల్పులెల్లఁ
గోరినట్లు సీతను నృపుల్ ♦ గోరినారు, దీనిఁ బోలిన చిత్రమెం ♦ దేని గలదె? ౨౦౭

చ॥ గురు మద దంతిఁబోల్న నృపులు ♦ ఘోషము గొల్పు చమూ సముద్రులై
యురవడి వచ్చి పెండ్లి పలు ♦ కొప్పుగఁ బల్కిన యెల్లవారికీ
సరణి వచించి నారమల ♦ శర్వుఁడు పోరున నెత్తు వింటి నే
పురుషుఁడు వంచువాఁ డతఁడె ♦ పో వరుఁ డయ్యెడు సీత కియ్యెడన్. ౨౦౮

ఉ॥ శాప శరంబుచే జగముఁ ♦ జక్కఁగఁ జేయ వలంతి యైన యో
తాపసవర్య! యీధనువుఁ ♦ దాఁకఁగ లేక ప్రసూన సాయకం
బోపఁగలేక పర్వత స ♦ మున్నత చాపముతోడ వచ్చు సీ
తా పరిశుద్ధమూర్తిఁ గని ♦ తత్పరతన్ నృపరాజి పోరఁగన్. ౨౦౯

తే॥ అలరుకీర్తిఁగోరునుదారు♦కలిమి పోల్కి, జనకుసైన్యంబు తఱిఁగియుఁ♦బెనుపుమిగిలె
భ్రమరయుతసుమవేణిపై ♦భ్రమవహించు, ప్రభులసైన్యంబుతమయాస♦వలెనె విఱిగె

చ॥ విమల పథాను వర్తులగు ♦ వేల్పులు సత్త్వవరిష్ఠుఁ డుగ్ర చా
పము తన పట్టి కుంకువగఁ ♦ బల్కుటచే నగు పోరఁ గ్రుంగుచుం
ట మదిఁ దలంచి సేనల ను ♦ టంబుగ నంపుట గాంచి రేయి ఘూ
కముఁ గని పాఱు కాకముల ♦ కై వడిఁ బాఱిరి సేనతో నరుల్. ౨౧౧

ఉ॥ అప్పటినుండి నేఁటివఱ ♦ కప్పుడు పాఱిన వారలేని వే
ఱెప్పుడమీశులేనియు ను ♦ మేశుని చాపము డాసినారు కా
రెప్పటికేని పెండ్లియగు ♦ టేర్పడదా? యని యుంటి మీతఁ డిం
పొప్పఁగ నెక్కు వెట్టిన న ♦ హో వెత చెందదు సీత యందమున్. ౨౧౨

ఉ॥ అమ్మని పల్కువార్తఁ దగ ♦ నారసి కెంజడ లాడఁ గౌశికుం
డిమ్మగ మూర్ధ మూఁచి యని ♦ కేత్తెఱఁ బూనెడు కోడె మాడ్కి బీ
రమ్మునఁ గానవచ్చు రఘు ♦ రాముని మోమును గాంచెఁ జిత్రరూ
పమ్మను పోలు మేను గల ♦ పార్థివ పుత్త్రుఁడు గాంచె సింగిణిన్. ౨౧౩

రాముఁడు శివధనువు కడ కేగుట.

తే॥ నేయి పోయఁగ నట నుండి♦నింగి నంటఁ, బొంగి లేచెడు జ్వలితాగ్నిఁ♦బోలె లేచె
విఱిగె వార ధను వని వేల్పు♦లఱచినారు, విజితకామాది రిపులు దీ♦వించినారు. ౨౧౪

తే॥ విమల సత్తపోధనునిచేఁ ♦ బ్రేరితుఁ డగు, రాముఁ డా వింటినారి గూ ♦ ర్పంగమున్న
సుందరుల మనముల నేయు♦సూన బాణుఁ, డెకు,- వెట్టెను పూన్కి మైఁ♦ జెక్కు విండ్లు

సీ॥ కనఁబడు పెనువిల్లు ♦ కాలి బలిమిఁ బోలు, నని యగ్గలికఁ బల్కు ♦ లాడువారు
సిగ్గరియగా సీత ♦ చెలువంపుఁ గెంగేలు, రాము కెంగేలు గూ ♦ ర్పఁబడదేని
పుట్టువుల్ సఫలతఁ ♦ బొందె వనెడివారు, నినకులుఁ డిప్పు డే ♦ క్కిడఁడయేని
అలివేణి సీతతో ♦ నలఁతలేక మనము, నగ్నిఁ బ్రవేశింత ♦ మనెడివారు

తే॥ దాతయగా మిథిలేశుండు ♦ సీత పెండ్లి, చేయఁ గోరుచోఁ గొను మని ♦ యీయకుండ
భవుని విలు దెచ్చి యీపిన్న ♦ వానిముందు,నునుచు టెంతయు నవివేక♦ మనెడివారు

తే॥ మునికి లజ్జ లేదనువారు ♦జనకుకంటెఁ, గ్రూరుఁ డొక్కఁడు లేఁడను ♦ వారు రాముఁ
డీ ధనువు వంప లేఁడేని ♦ యింతి జీవి, తంబు ధరణిపైఁ జాలవ్య ♦ ర్థ మనువారు.

తే॥ నెమలి మైచాయ మగువ లీ♦రమణఁ బలుక, సాధువులు వొంగ విబుధులు♦సంతసింపఁ
బైఁడికొండ యేనుఁగు పెను ♦కోడె సిగ్గు, వడఁగ రామచంద్రుఁడు వింటి♦కడకు నడచె.

తే॥ కనక కంకణములు నంకు ♦ గాజు లొప్పి, పొంద నరుదైన రత్నంబుఁ ♦ బోని సీత
మెడను వైవ నెత్తిన విరి ♦ వడ మనంగ, నెత్తె రాముఁడు మేరువు ♦ నెనయు విల్లు.

ఉ॥ తోరపు విఘ్నముల్ సలుపు ♦ తొంగలి తప్పల వాల్పకే సభా
స్తారులు చూచుచుండినను ♦ సభ్యుల నొక్కఁడునేని చాపముఀ
వారక కాలఁద్రొక్కుటయు ♦ నారి తగుల్చుట గానరైరి చే
నారఁగఁ జూచి రంత విని ♦ రారవ మావిలు తున్గి కూలుటల్. ౨౨౦

చ॥ అమరులజాండ గోళమెర ♦ యంబున ప్రీలెనిఁ కేరి మర్వ చొ
త్తమని వడంకినారనఁగ ♦ ధారణి వాసుల బీతు చెప్ప వ్య
ర్థమ యగుఁ దల్లివేరువలె ♦ ధాత్రిని మోయుచునున్న శేష నా
గము తన నెత్తిపైఁ బిడుగు ♦ గాటముగాఁ బడె నంచుఁ బెల్కుటెఀ. ౨౨౧

చ॥ గురు భయ దాసిచే జయము ♦ గొన్న విదేహ మహీశు పుణ్య మి
ప్పరుసునఁ బండె నంచు విరి ♦ వాన సురల్ గురియించి రంబుధుల్
గురిసెను రత్నముల్ మిగుల ఘోషము సేయుచు నంబుదంబులుఀ
గురిసెఁ బసిండి వానముని ♦ టము దీవన లిచ్చెఁ బ్రేమమై. ౨౨౨

సీ॥ అమృతంబుకంటె నిం ♦ పైన వివిధ వాద్య, ములునిండి యెల్లెడ ♦ మ్రోఁగుచుండ
విరుల సరంబు లా ♦ భరణముల్ చందన, ముసు గందవొడియును ♦ పునుఁగు కడలి
ముత్తెముల్ రత్నముల్ ♦ పొన్నును సన్నని, వలువ లొండొరులపై ♦ వైచికొనఁగ
నగరంబు పరఁబు ♦ నఀ వారిరాశి ఘో, షించుట వోలె ఘో ♦ షించు చుండె

తే॥ మేఘములఁ గని పొంగు నె ♦ మిళ్ల మాడ్కి, నలరి తరుణులు మకరవీ ♦ ణలనుపూని
యులివు తేనెలు గురియఁ గుం ♦ డలము లాడ, నగలుతళతళ మెఱయంగ ♦ నెగడి రపుడు

ఉ॥ బమ్మెర గొల్పు నాసవము ♦ పానము చేసినవారిఁ బోలె నే
త్రమ్ముల కెంపు గల్గు వని ♦ తామణు లంగద నీఁగి భర్తలం
గ్రమ్మి కవుంగిలించి రల ♦ కంధి జలంబును ద్రావు మబ్బు నా
నిమ్ముగ వారుకొంచుఁ జని రెద్దడి ♦ బీదలు రాజ ద్రవ్యముల్.

తే॥ వైణికులయు నటకులయు ♦ వైణుకులయు, మధుర గీతంబులను చెవి ♦ మాఁగ వినిన
దేవ మనుజ దేహాపు లొక్క ♦ తీరుఁగాఁగఁ, జిత్ర సమముగ నిలిచె వి ♦ చిత్ర గతిని.

ఉ॥ రామ ధను ర్విఖండన వి ♦ రావము విన్న సుపర్వ భామినుల్
ప్రేమను తద్భుజంబులను ♦ వీక్షణ సేయఁగఁ గోరి వచ్చి భూ
భామల రూప చేష్టలను ♦ పాటల నాటల భిన్నతల్ గనం
గామిని కౌఁగిలించుకొని ♦ కన్నుల నార్ప భ్రమించి రవ్వలన్. ౭౨౬

సీ॥ దశరథ పుత్త్రుఁ డి ♦ తం డనః వారును, కమలాక్షుఁ డనువారు ♦ కారు మేఘ
మనువారు పువువంటి ♦ తను వను వారును, మనుజుఁ డీతండు కాఁ ♦ డనెడువారు
చోఱమీఁలు దిరుగాడు ♦ వర కలశాబ్ధిలోఁ, బండు విష్ణుండని ♦ పలుకు వారు
మనుజ దేహుం డంట ♦ మరు లెపో యనువారు, నవని తపము చేసె ♦ ననెడువారు

తే॥ మేని యందము గనుఁగొన ♦ మెలఁత కింక, వేయి గన్నులు వలయు న ♦ బ్జాయతాక్షి
సౌరు గన నాతనికి నల్లె ♦ పీరి నిటకుఁ, దెచ్చు మునికి మ్రొక్కుండని ♦ తెలుపువారు.

తే॥ అతనిఁ గన్న ల్లియాతని ♦ యనుజుఁ గాంచుఁ, డనుచు నుండ నచ్చట సీత ♦ యువలఁజూడఁ
గోరు నాసచే నుసురులు ♦ కొంత నిలువఁ, బొరలుచుండెను పరితాప ♦ మునఁ బగంట.

సీత చింతనము.

సీ॥ ఉల్లాఁత లూఁగెడు ♦ నుసురులతో వసి, వాడిన పానుపు ♦ వీడి చెలులు
ప్రమ్మిరాఁ బద్మాక ♦ రము దరి స్ఫటిక హ, ర్మ్యంబున నెలతాల ♦ యరుగుమీఁదఁ
బన్నీరు చల్లిన ♦ పానుపుఁ జేరి యీ, తెఱఁగున ననుఁ దమ్మి ♦ తీఁగలార!
అబల కీటులు గల్గె ♦ నని యెంచి దయయుంచి, తన మేనివన్నె ప ♦ త్రములఁ జూప

తే॥ మ్లానతను వీడు చుంటిఁ బ ♦ ల్లవముఁ బోలు, నా యొడలి రంగు గొనిపోవు ♦ నంటుకాని
కనుల రంగు మీ విరులచేఁ ♦ గానఁ జేసి, నాదు ప్రాణముల్ దీయఁ బూ ♦ నంగఁదగునె?

సీ॥ తన భుజంబులఁ గాంచి ♦ తాఁటి సిగ్గిలు మేరు, వును పోలు విలుదాల్చి ♦ గొనముతడవు
దోస్తంభ యుగ్మంబు ♦ తూణంబు వెన్నెల, పగిది జన్నిదమును ♦ వైజయంతి

పొరలెడు వక్షంబు ♦ మరలఁ గాంతున యేని, కాన నోపుదు నాదు ♦ ప్రాణములను
గగన సంచారి యగా ♦ తొగల రాయని తోడ, మధుపముల్ రొదసేయు ♦ పూలలుగల

తే॥ క్రొమ్ముడియుఁ గల్గి పెనువిల్లు గూడఁ దాల్చి, రెండుకన్నులుగలమబ్బొ ♦ కండునాదు
ప్రాణ జీవనముల ముంచి ♦ త్రావివైచె, నది యెడఁద నిపు డున్న దె♦ ల్లపుడు నుండు.

ఉ॥ తుంటరి మన్మథుండు నను ♦ దూఱిని గాల్చెడు నగ్నివోలె ఱొ
మ్మంటఁగ వేఁడి తూపుల ర ♦ యంబునఁ గాల్పఁగఁ జంచలించు నా
వంటి సుకాసికిన్ బ్రదుకు ♦ పద్ధతి వచ్చి "భయంబు మాను నే
నుంటి" నటంచు దాపు గన ♦ నొప్పని దెవ్విధి పొరుషంబొకో? 230

మ॥ అడఁగంబాఱని యో పయోధరము లా ♦ రా! పైపయిం బొంగి యి
వ్వడువై యేమి యొనర్చి నార లిఁకనే ♦ పాలైన వే పొంది మె
క్కిడఁగా రాని ధనుస్సుఁ దాలిచిన థా ♦ త్రీశాను వక్షంబు నే
ర్పడ నాటం గ్రుయికూడునేని తప మొ ♦ ప్పం జేయుఁడీ వేఁడెదన్ 231

చ॥ అడరుచు నామదిం గల య ♦ నంగుఁడు వైచిన సాయకంబుచేఁ
బొడమిన చింత వర్ధిలుచుఁ ♦ బోసె నురోజ యుగంబుపై విసం
బెడపక యీతఁ డెవ్వఁ డిటు♦లేఁచెడు రాత్రులఁ బీడ సేయు చం
ద్రుఁడొ? నడుమం గలంకమును ♦ తోఁపదు పీఁ డెట నుండి వచ్చెనో? 232

మ॥ మనమా! భావజుఁ డెత్తి వచ్చి యెడఁదన్ ♦ మాఁడించి నాటించు తూ
పను నంజెంతొ కలంపఁ గ్రాఁగక యెటో ♦ యాపై బయల్దేఱి న
ల్లని మత్తేభముఁ బోలు వాని పదముల్ ♦ పట్టింపుగాఁ బట్టి యా
తని వెన్నాడిన ప్రాణముల్ మరలి వం ♦ తం గుంద రా నేలొకో? 233

ఉ॥ మింటను తోఁచు పెన్మొగులు ♦ మించులతో దిగి వచ్చె నన్న తీ
రొంటిని ఱొమ్మునన్ మెఱయ ♦ నొప్పెడు ముప్పిరి నూలితోడ మా
యింటిని డాయు రాకొమరుఁ ♦ డెవ్వఁ డటం చెఱుఁగంగనైతి నా
కంటఁ జరించు నప్పుడును ♦ కారణ మేమొ యెఱుంగనయ్యెదన్ 234

ఉ॥ పెక్కు లొసంగి దాత యని ♦ పేరు వహించిన పాలవెల్లిలోఁ
జొక్కముగాఁజనించి యొక ♦ చో మఱి పుట్టని మందు పొందికన్
జిక్కిన హేమకుంభమును ♦ చేకొనకుండెడు మూఢభంగినా
చక్కనివానిఁ జేవిడిచి ♦ జాలిని బొందెద మాబ లేటికిన్! 235

చ॥ మనసునఁ దూలి తూలి యిటు ♦ మానిని కుందుచు వెచ్చ నూర్చుచున్
వనరుచు నుండఁ జల్లని స్వ ♦ భావము నల్లని కన్ను లొప్పు భా

మిని యొక చేటి రాట్సభను ♦ మేరు నిభంబగు విల్లు తున్గుటల్
గని తనలోని వేడ్కనడ ♦ కంబుగ నుంచఁగలేక చెచ్చెరన్ ౨౩౭

—మాలిని యను సఖి సీతకు హర ధనుర్భంగ వృత్తాంతము తెలుపుట:—

తే॥ కలువకంటి మాలిని యను♦కాంత తనదు, హారములు కుండలంబు లిం♦ద్రాయుధంబు
వోలె వెలుఁగంగ♦వస్త్రముల్ మాలికలును, చెదర మెఱుపుతీఁగియ వలెఁ♦బదరిపాఱి

తే॥ మొగసి వచ్చి మైథిలి కట ♦ మ్రొక్కకుండ, నలవి మీఱిన కుతుకాన ♦ నాడుచుండ
నేమి హేతువే దీనికి♦నెఱుఁగఁ బలుకు, మనిన సీతకుఁ జెలి యిట్టు♦లనియెఁ ముదకు౨౩౮

సీ॥ చతురంగ బలములు ♦ చాలఁ గలుగువాఁడు, సర్వ విద్యావేది ♦ చతుర గుణుఁడు
మొగులు నాఁ గురిసెడు ♦పొడవు చేతులవాఁడు, దశరథుఁ డనెడు భూ♦దారవరుఁడు
త త్తనయుండు మ ♦ దను కంటె సుభగుండు, సాలంబులను పోలు ♦ కేలువాఁడు
వైకుంఠుఁ డనుశంక వదలనీయనివాఁడు; శ్రీరాముఁ డనుపేరఁ ♦ జెలఁగువాఁడు

తే॥ తమ్మితోడఁ గౌశికుఁడను ♦ తపసితోడ, మనపురికి శివ ధనువును ♦ గనఁగ వచ్చి
యమ్మునీంద్రు నానతిని చా ♦ పమ్ము డాసి, తేలికగ నెత్తె నాతఁడు ♦ లీల మెయిని.

చ॥ క్షణమున వింటి నొక్కకొనఁ ♦ గాలను ద్రొక్కఁ జివుక్కమంచు సిం
గిణి యటు లేవఁ బట్టికొని ♦ కేలను మున్నలవాటుపడ్డ దీ
ర్ఘిణయను చాప మంచచటి ♦ ప్రేక్షకు లాడఁగ నెక్కువెట్టి త
ద్గుణమును లాగుడున్ విఱిగెఁ ♦ దోరపుఁ జాపము ధాత్రి దద్దరన్. ౨౪౧

చ॥ అనిమిషు లెల్లరుం బొగడి ♦ రాడిరి పూవులు చల్లి నార లో
జనకజ! యంచుఁ బల్కు విని ♦ సన్మని వెంబడు మేఘమంచుఁ దో
త్ర నవలఁ బంకజాక్షుఁ డనఁ ♦ దాపముఁ గూర్చిన వాఁడె యంచుఁ గా
మిని మది శంక వీడెఁ డెగె ♦ మేఖలయున్ జఘనంబు లుబ్బఁగన్. ౨౪౨

చ॥ కలదని లేదటంచుఁ బలు ♦ కం దగు కౌనును గోమలంబులై
బలియు పిఱుందులుం గలుగు ♦ బంధుర దేహము బూరటిల్ల నా
లలనయుఁ జేటి చెప్పిన వి ♦ లక్షణముల్ గమనించి నిక్కమా
లలితుఁడె, కాని-చో నసువు ♦ లం దొలగించెద నంచు నెంచుచున్. ౨౪౩

తే॥ జానకి తపించుచుండ నా ♦ జనకరాజు, వేల్పు శిల్పి నిర్మించిన ♦ విల్లు విఱుగు.
నులివు విని మేర మీఱిన ♦ యుబ్బు గలిగి, కౌశికునితోడ నొక్కవా ♦ క్యంబు పలికె.

ఉ॥ ఓమునివర్య! ప్రేమ చిగు ♦ రొత్తఁగ నీ వెనువెంట వచ్చు శ్రీ
రాముని పెండ్లి యిప్పుడె త్వ ♦ రన్ నెఱవేర్చుట మీకు నిష్టమా?

యీ మహిఁ జాటి యా దశర ♦ థేశునకున్ వినిపించి యందఱున్
ప్రేమను గూడి చేయుదమ?వే వి♦వరింపవె యన్న నాతఁడున్. ౨౮౫

తే॥ దశరథుఁడు వచ్చి చేరుట ♦ తగు నటంచుఁ, దెలుప జనకుండు నానంద♦జలధి మునిఁగి
నడచు వృత్తాంత మెల్లఁదె♦ల్పుఁడి యటంచు, దూతలం బంపె శుభలేఖ♦తోడనపుడు

౧౩. ప్రయాణపటలము. (౮-౨)

చ॥ వడిఁ జనఁజాలు దూతలును ♦ పాద బలంబున గాలి పోలికన్
నడచి మృదంగ కాహళ ని ♦ నాదము రెచ్చ నయోధ్యఁ జేరి య
ప్పుడమి నృపాలు దర్శనము ♦ పొందక రాణ్మకుటంబు లెల్ల రా
పిడి వడుచుండు తన్నగరి ♦ వీథులఁ గాంచుచుఁ బోయి యయ్యెడన్ ౨౮౬

చ॥ ధరణిపు నాజ్ఞ నొంది యుచి ♦ తం బగు రీతిని లోనఁ జొచ్చి భూ
వరు పద వారిజంబులకు ♦ వారని భక్తిని మ్రొక్కి రాజశే
ఖర! భవదీయ పుత్త్రకులు ♦ కౌశికు వెంటను పోవు టాదిగా
జరిగిన వృత్త మిద్ది యని ♦ సంతస మారఁగఁ బల్కి యవ్వలన్. ౨౮౮

తే॥ అమిత సుగుణ భూషణ! యిది♦యదియ యనుచుఁ
జదువ నియమింపఁబడిన వి ♦ ద్వ దవతంసు
చేతి కొసఁగంగ లేఖఁ బు ♦ చ్చికొని యతఁడు
చదివె నెల్లరు విన రాజు ♦ ముదల నొంది.

ఉ॥ వీనుల సగ్గ పుత్త్రు విలు ♦ విద్దె సమర్థత యన్ సుధారసం
బానిన యంత రాజునకు ♦ సంగదముల్ వదనంబు విచ్చి బీఁ
టూని ధరిత్రి వ్రాలు క్రియ ♦ నున్నత వజ్ర భుజంబు లుబ్బె ము
న్నానిన యాగ సత్ఫలము ♦ పూర్తి భుజించు తెఱంగు దోఁపఁగన్. ౨౯౦

తే॥ ఖండపరశువు దక్షయా ♦ గంబు వేళ, నేడు లోకాల వారి జ ♦ యించినట్టి
బలితపు న్విల్లు రాముచే♦భగ్నమైన, ధ్వనియకా నెంతు మన మప్డు♦వినిన రవము.౨౯౧

తే॥ ఎప్పు డెప్పు డెట్టెట్టుల ♦ నెనఁగె ననుచు, నడుగుచుండు వసిష్ఠాదు ♦ లరయఁ బలుకు
దూతలకుఁ గయికొండని♦దోర్బలుండు, నగలు నుడుపులు మఱి మఱి♦తగ నొసంగె.

చ॥ మునుపటి సూర్య వంశజుల ♦ పుణ్యఫలంబునఁ బుట్టినట్టి య
మ్మనసిజమూర్తి యున్న పుర ♦ మార్గముఁ బట్టి దళంబు రాజులున్
మును నడవుండు బంధు హిత ♦ ముఖ్యుల రండని యెన్న లెక్కి ప
త్తనమునఁ జాటఁ జేయుఁడని ♦ ధారణి నాథుఁ డనుజ్ఞ చేయఁగన్. ౨౯౩

చ॥ జగముల నెల్లఁ గొల్వ మును ♦ చక్రి త్రివిక్రముఁడైనవేళ నీ
జగతికిఁ దద్విధం బరయ ♦ శంభుఁడు దెల్పిన యట్లు వారువం
పు గమి కడళ్లు గల్గు పుర ♦ భూమి సుధాంబుధి చుట్టి వార లే
నుఁగుల పయి న్నగారుల ధ్వ♦నుల్ చెలఁగన్ వడిఁ జాటి రంతటన్. ౨౫౪

క॥ చాటింపు వినక మున్నే, పాటించి కుమారతతి, ప్ర ♦ భంజనుఁడు వడిన్
దాటించిన జలనిధి నిట, తాటం బగునట్లు పురము ♦ తడఁబడఁ దిరిగెన్. ౨౫౫

తే॥ అవనిఁ జోటు రవంత లే♦దనగఁ నిండి, వృషభ గంభీర యానుని ♦ వీర సమితి
విలయ వాయువు వీవఁగా ♦ జలధికలఁగి, పొంగి పొరలిన చందానఁ♦బొలిచి నడచె

తే॥ జగము చిన్నదె యనఁదగి♦ స్యందనములు, వెలిఁగెఁ బ్రభులచే భానులఁ♦గలవి పోలె
రత్నముఖ పట కాంతి ద్వి♦రద చయంబు, వెలసె నింద్ర ధనుర్యుక్త♦జలద భాతి. ౨౫౭

ఉ॥ అంచలు పాలవంటి తమ ♦ యచ్చపు ఱెక్కల విచ్చి విన్నుపై
నించిన చందమై విరిసి ♦ నిండెను కాఁడలతోడి చుట్టువుల్
మించిన కేతనావళియు ♦ మిన్ను సమస్తము చర్మ మొల్వఁ గా
న్పించిన సంచునన్ వెలసి ♦ నిండె నభస్థ్సల మెల్లఁ బర్వుచున్. ౨౫౮

తే॥ దానధారలు గాఱు మా♦తంగములను, కడలి యని యెంచి యెల్లెడఁ ♦ గప్పి నీరు
త్రావ దిగు శరన్మేఘ సం♦తతులఁ బోలెఁ, బరవి చలియించెఁ దెల్లని♦ధ్వజపటములు.

చ॥ తొడుగులు దాల్చియుండు నెడ ♦ దోరని వెన్నెల గాయు వెన్నెలల్
గొడుగుల నీడలం జెఱచి ♦ గుబ్బతిలున్ మఱి యవ్వి మేఘపుం
బెడఁగు చెడంగఁ బై విరిసి ♦ పేరిమి నెల్లెడ నిండు, మబ్బులున్
విడివడి వోవ దుందుభుల ♦ భీకర రావము మీఱి మ్రోఁగెడున్. ౨౬౦

చ॥ గరితల మోచికొంచు జను ♦ గజ్జెల గుఱ్ఱము లంచపిండులన్
వెరవున మోచు నాపగల ♦ విన్ననువొందుఁ; బసిండి సొమ్ములున్
బిరుసు కుచంబు లల్లికల ♦ వేణులు గల్గిన స్త్రీలు మించనన్
వఱలఁగ వారి మోచు మద ♦ వారణముల్ జలదాళి నాఁ జనున్. ౨౬౧

తే॥ పడుచు లేచుచు నిఱుకుట ♦ వలన రాలు, సఖుల వక్షోజ కుంకుమ ♦ సంకుమదము
యువకు లలఁదిన చందన ♦ మొరసి రాలి, నడచు త్రోవయు మెత్తని ♦ పడకఁ బోలె.

చ॥ మృదు మధురోక్తు లొప్పనఁగు ♦ మెత్తల పైఁటలలో మఱింగి క్రొ
వ్విదమయి మిత్తిఁ బోలెఁ జెడు ♦ వేదన గూర్చెడు చన్నదోయిపైఁ
బొదలెడు తారహారములు ♦ పొల్పుగ వెన్నెల గాయు, రత్నముల్
పొదిఁగిన భూషణంబులు న ♦ మున్నతి వీచును లేఁత యెండలన్. ౨౬౩

ఉ॥ దోసములేని మానిసులు ♦ దొడ్డ భుజంబులు గల్గువారు సం
వాసిలు క్రొమ్మెడల్ గలుగు ♦ వారలు ధన్వులు ఖడ్గధారులై
భాసిలు రాట్కుమారకులు ♦ భార్యల వెంబడిఁ బోవుచుండ్రి సం
తోసము తోడుతం బిడుల ♦ త్రోఁ జను గంధ గజాళి కై వడిన్. ౨౬౪

చ॥ మలసిన తావి క్రొవ్విరులు ♦ మబ్బులలో ధరియించినట్లు కొ
ప్పులఁ దగిలించు కామినుల ♦ ముద్దుల మోములు కానవచ్చుటన్
వెలుచనఁ బూర్ణచంద్రములు ♦ పెక్కురు పోవు విమానసంఘముం
బలెఁ జెలు లెక్కు పల్లకులు ♦ భాసిలుచున్ దగఁ బోయె నత్తఱిన్. ౨౬౫

చ॥ పరఁగి మదంబు కాఱ నగు ♦ పంకమునం గయిసేఁత గల్గు పెన్
ద్విరదము లంబుధిం బలె రు ♦ తిం బొనరించెడు నాసికాగ్రముల్
పరఁగు కరంబు లెత్తికొని ♦ పట్టుగఁ బోవుట చూడ నొప్పె ది
క్కరుల మదంబుచే నెదురఁ ♦ గా జతనంబునఁ బోవు కై వడిన్. ౨౬౬

ఉ॥ పంబెడి కింకిణీ రుతికిఁ ♦ బ్రావ పడన్ లయ దప్పకుండఁ బా
దంబులు వైచుచున్ ధరణిఁ ♦ దాఁకియుఁ దాఁకక రోవెలంది చి
త్రంబు గతిన్ సుపర్వుల వి ♦ ధంబున మింటను పోవుచుండె వా
ర్వంబులు గ్రద్దనన్ గనిన ♦ వారలు దేవ హయంబులో యనన్. ౨౬౭

తే॥ ప్రణయకోపంబుగల ప్రియ♦రమణు లొకటఁ, జూచిచూడక బామముడి♦చూపువిడక
యూర్చుచలరులుక్రొవ్వేద♦నుంచుకొనక, ప్రియులయుసుఱులెయనడాసి♦వెలలుచుండ్రి

మ॥ ఝురి సంకాశ మదప్రవాహ తటముల్ ♦ సద్య త్సృణీ సామ సం
స్మరణామర్షకముల్ మదావళ తతుల్ ♦ స్పర్థిత్వ చింతారతిన్
దరులన్ మోది మహా తరూత్కరములన్ ♦ దాటించుచున్ గూల్చుచున్
విఱుగం ద్రోయుచుఁ బోవుచుండెఁ దటినీ ♦ వేగోద్ధుర ప్రక్రియన్

చ॥ అనదల కూఁతయా నినదు ♦ లాఘ్యుఁడు కాలు గదల్పఁ డంతలో
నన నవుగింజ వై వ భువ ♦ నంబునఁ జోటు గనంగ లేదహో
మునుచను సైన్యమందు గల ♦ ముందటి భాగము పోయి చేరె నా
జనకుని కేతనాంచిత వి ♦ శాల విదేహ పురంబు చేరువన్. ౨౭౦

తే॥ పలు వగల నలంకృతములై ♦ వెలలు బండ్లు, చూచు వారల మనములఁ♦జూఱలాడు
నీలవేణుల ముఖముల ♦ లీలచేత, నడచు చెందమ్మి కొలఁకులు ♦ నాఁగ నొప్పె. ౨౭౧

తే॥ శకట మెక్కిన యొక బోటి ♦ చనవు వలన, వెంటఁబడు నంటుకానిఁ గ్రేఁ♦గంటఁ జూడ
నా కటాక్షంబునందలి ♦ యంజనంబె, యతని కమృతంబు వోలె సౌ♦ఖ్యంబుఁ గూర్చె

క॥ హరిణాక్షిం బెడఁబాసిన, తరుణుం డొకఁ డేగుచుండు ♦ దారిం బద్మా
కరమున వేడ్కం దిరిగెడి, వరటా మిథునమ్ముఁ గాంచి ♦ వసటం బడియెన్. ౭౭౩
క॥ చిందములు భేరు లబ్దము, చందమ్మున నులియు బెరయు ♦ చామరములచే
తం దెలి గొడుగులచేతన్, మందాకినిఁ బోలె దండు ♦ మలసిన తలముల్. ౭౭౪
క॥ ఇంపు పలు కాడు వారు ని, లింప సతులఁ బోలు వారు ♦ లికుచ కుచలు చూ
పంపఱఁ బురుషుల యెద నొ, ప్పింపఁగ నది సమరభూమి ♦ విధమై తోఁచెన్. ౭౭౫
తే॥ నెరసె స్తంభంబులంబోలు♦నెటి భుజములు, మెఱసె నాయుధ కాంతులు♦మెఱపులట్లు
విరిసెఁ బావ సంతతులు తా ♦ మరల కరణి, బెరసెఁ గాల్బల మచటఁ గే♦సరులసరణి
క॥ చెలువ పయోధరములపైఁ, గొలిపిన కను లల్లి యుండ ♦ గ్రుడ్డియ పోలెన్
జెలువుఁ డొకఁడు చని చని యొక, కలభము డీకొనియె జనులు ♦ కలకల నవ్వన్. ౭౭౭
క॥ వర జాతి తురంగ మొకటఁ, గెరలి పఱవ నిలువలేక ♦ క్రిందఁ బడెడు తా
మరసాక్షి నొకఁడు చేతుల, ధర దింపక బెదర కనుచుఁ ♦ దడవుచు నిలిచెన్. ౭౭౮
తే॥ పద్మ యుగళంబు నొవ్వ వెం ♦ బడిన వచ్చి, కంటి తూపుల నొప్పించు ♦ కలువకంటిఁ
గూర్చి పీన సుందర కుచ ♦ కుంభిఁ గట్టఁ, దనకుఁ దగిన స్థలంబు లే ♦ దనియె నొకఁడు
తే॥తుఱుముగ్రొమ్ముడిమధుపంబు♦లఱచుచుండ,నడకమదపుటేనుఁగుఁబోలు♦నంటొకండు
వనితకన్నులఁగనిచాల♦వాఁడిగలవి,యనుచుఁ దన యీఁటె నొకకంటఁ♦గనుచునుండె.
చ॥ అలలను పోలు వంకరలు ♦ నందము దీర్ఘము లైన కేశముల్
జలజముఁ బోలు పాదములు ♦ జానుగఁగుంతముఁ బోలు చూపులున్
గల చెలిఁ గాంచి యొక్కరుఁడు ♦ క్రమ పయోధరలార! మీరు మీ
యులిసెడు కానులన్ మఱచి ♦ యుంచితి రెచ్చటఁ జెప్పరే యనెన్. ౭౮౦
తే॥ తీక్ష్ణ దృష్టులఁ దక్క వా ♦ తెఱఁ గదల్చి. పలుక కేగెడి పడఁతితోఁ ♦ బలుకు నొకరుఁ
డింతి! బిగి యింత యున్న ని ♦ న్నేటి నీటఁ, జేతులం బట్టి దాఁటించు ♦ శీలి యెవఁడొ?
తే॥ దింపఁగా రాని బరువు నె ♦ త్తికొని పోవు, నొంటి యింపగు చివుళులఁ ♦ దింట వీడి
వేప మున్నగు వానిని ♦ వెదక సాగెఁ, బాలు విడిచి కల్లాని ప్రాజ్ఞ నట్లు. ౭౮౩
తే॥ ఎట్టని కనులు నల్లని ♦ యురులఁ బోలు, మేను గొప్ప బర్బరులు న ♦ మ్మెటలు పాఱ
లూనిత్రోవలుసమముచే♦యుచునుమూఁపు,లందుగావళ్ల మోయుచు♦నరుగుచుండ్రి.
తే॥ పిచ్చి పట్టిన యేనుఁగు ♦ పెంఁగి కరిణి, పై నఁ దుండ మూనఁగ దాని ♦ పై ని తరుణు
లదరి కను మూయఁ జేతుల♦కణఁగకుంట, మనసు క్రుంగ దుఃఖంబున♦మఱిఁగిరపుడు
తే॥ రత్న మేఖలా యుత లైన ♦ రమణులకెడఁ, జారునద్య దుత్ఫల్ల కం ♦ జవనమందు
కమఠముల ఖీఁడి గోఁదురు ♦ కప్ప లనఁగ, హస్తినులపైన కుఱుచవాం ♦ డ్రరిగినారు

తే॥ మద గజము వెంబడింపంగ ♦ మాపొకండు, పాదములు వంచి పవన జ♦వంబుతోడఁ
బాఱుచుంటఁ జూడఁగ నీమె ♦ పాకవైరి, కర్పూరాలని కొనిపోవు ♦ నట్లు దోఁచె. ౭౯

తే॥ తండ్రి శ్రీరాముచే శివ ♦ ధనువుదునిఁగె, ననుచుజనులాడవినినతో ♦ యలులుపరుగు
లిడిరి జడల విరులురాల ♦ ముడుచుకొనక, తెగిన మొలనూలుచిందఁగాఁ ♦ దెలిసికొనక

తే॥ కుండికలు గొడుగులు చేతఁ ♦ గూర్చి పట్టి, ముక్కుమూసినవ్రేళ్లల్లె ♦ మొగిడియుండఁ
గరులతోఁ గామినులతోడ ♦ జరుగ నిష్ట, పడని మునివరుల్ మెల్లన ♦ నడచినారు

తే॥ తావిపూవులు తుఱిమిన ♦ తరుణులు తమ, కనుల నశ్రువు లురలన ♦ లక్కగొనిచన్న
ప్రియులు గానరా వచ్చుట ♦ వేడ్కయేని, వచ్చి తేరెక్కుఁడని సన్న ♦ లిచ్చువారు

తే॥ అంగమైన శతాంగమా ♦ తంగముల తు, రంగముల మురజాదుల ♦ రావ మెల్ల
యెడల నిండి సర్వఁగ నట ♦ నెవ్వరేది, నుడువ వినలేక మూఁకయై ♦ నడచె జనము.

తే॥ సాలె పురుగులు నేసిన ♦ నూలు నేఁత, వంటి సన్నని వలువలఁ ♦ బడఁతు లుడిచి
యందుకారావములతోడ ♦నరుగుతుటుము,కలకలంగూయుపులుఁగుల♦కొలఁకుఁబోలె

క॥ కెరటములు తెరలు కలశాం, బురాశిఁ జనియించు లక్ష్మిఁ ♦ బోలు మృగాక్షుల్
తెరచీరనుండి చూడఁగఁ, బురుషుల కను లుల్లసిల్లి ♦ పొలుపుగ నార్చెన్. ౮౩

క॥ నెఱఁకులఁ దాఁకఁగ నాటెడు, కటికన్నుల సకుల యందు ♦ కంబులు మంద్ర
స్వరము ధ్వనించుం దోడుగ, ఖరువుల సకిలింత లొప్పు ♦ ఘన గర్జలలిన్. ౮౪

క॥ ధర పులకరింప నరిగెడు, తరుణుల కాంతి గల మోము ♦ దమ్ముల నిందిం
దిరము లనఁ బ్రియుల చూడుకు, లిరవుకొనియెఁ గాంచి మరుఁడు ♦ నెద ముదమందన్

తే॥ అగపడని కౌను పగడంబు ♦ పగిది నోరు, ఫలరసము వంటి పలుకులు ♦ గలుగుచెలుల
కోల మెలనీటికాయలఁ ♦ బోలు చనుల, నుండి రాలు గందపొడియె ♦ యుర్వినెఱసె.

క॥ తలఁప నరుదైన చిత్రం, బులు గల యరదములనెక్కి ♦ పురుషులు స్త్రీలున్
బలువురు దారి నెరసి పే, రులివుసఁ జనుదెంచుచుండి ♦ రొప్పారంగన్. ౮౭

తే॥ వారువంబులు తేరులు ♦ వీరవరులు, నేల నడవఁగ నెగసిన ♦ ధూళి నెరసి
మొగులునీరు వెల్వడు ద్వార ♦ ములనుగప్పెఁ, గప్పె దిగ్గజ దాన మా♦ర్గములఁగూడ

సీ॥ కాలియందెలు ఘల్లు ♦ ఘల్లున నడ తెంచు, చిలుకల కొలుకులఁ ♦ జెలువు గనుచు
డాలు దాలిచియున్న ♦ డాకేల వాఁడియై, తళ తళ లాడు ♦ కత్తుల ధరించి
రత్న కంకణములు ♦ రాజిల్లు వలకేలఁ, దరుణుల మృదువుగాఁ ♦ దవిలిపట్టి
మదగజ ధారల ♦ పదనుచేఁ దడిసి పం, కంబైన యాత్రోవఁ ♦ గడవలేక

తే॥ ఛేల యొక్కింత పైకొనఁ ♦ గేలఁబట్టి, నడచు తమవారి మెల్లన ♦ నడపు కొనుచుఁ
బెండ్లి నడకల నప్పుడే ♦ వేడ్కఁజూపు, కరణి జతలుగాఁ బురుషులు ♦ కదలు చుండ్రి.

తే॥ ఫాలములందు మడుఁగులందు ♦ కొలఁకులందుఁ బిరియు రకరకములగు తా ♦ మరలు
వదన కర నయనాదుల♦పదురఁ జూపఁ, గోసి యిండని కొందఱు♦కోరినారు. [తొవలు

ఉ॥ చూపుల కొప్పు గుజ్జుముల ♦ జోటులు దిగ్గుచునుండి కుంజరం
బేపున డాసెనంచు నగ ♦ లెల్లెడ రాలఁగఁ గేశపాశముల్
వీఁపుపఁ ద్రేల వస్త్రములు ♦ ప్రీలఁగఁ బ్రాణము మానమేఁచఁగా ♦
దాపలి కేలఁ బట్టికొని ♦ తాఁజెరి పాఱిరి కేకులంబలెన్. ౨౦౧

చ॥ గొడుగులు నేనుఁగుల్ పికిలి ♦ కుచ్చులుఁ డెక్కెపు గుంపు లొత్తుగం
దొడరికఁ బర్వి యెల్లయెడఁ ♦ దోరపుఁ జీఁకటి నిండఁజేయఁగాఁ
దొడవుల నాయుధంబులను ♦ దోఁచిన యీఁజపు టెండ గాయ న
య్యెడ నొకవేళ యందొకట ♦ నేర్పడె నింతగ రేయియుం బవల్. ౨౦౨

తే॥ వదన కంజంబులందున్న ♦ వాఁడియలుఁగు లెడఁదఁజొచ్చి యుచ్చుఁదొలంగు ♦ డెడగనను
దొలఁగ కేతెంచు కుంభ స్త♦నులకుఁదొలఁగి, తాఁజుదురుసూర్య తేజులౌశూరవరులె. [చుఁ

సీ॥ తొలఁగ శక్యముకాని ♦ త్రోవలో నిఱుకుచేఁ, జిక్కితునిఁగి ప్రకా ♦ శించుచుండు
రత్నముల్ ముత్తెముల్ ♦ రాలి గ్రుచ్చుకొని చా, లఁగ బాధ వెట్టుఁ గ♦లాపములను
దాలిచి సట్టి సుం♦ దరుల పాదంబుల, యందెలు దురపిల్లు ♦ నట్టు లులియఁ
దడఁబడి కోమలు ♦ లడుగిడలేక యుం, దంద నిలుచుచుండి ♦ రవలఁబోక

తే॥ ఉత్కటంబుగ వాద్యంబు♦లులియ నులికి, బండ్లయెడ్లు చానలుపాఱఁ♦ బరుగులిడుచు
భారములు పాశములు వీడి ♦ పడుచునుండ, మానులంబోలె నవియు శ్ర♦మంబు నీఁగె.

చ॥ కొలఁకులగన్న యేఁనుగులు ♦ కూరిమితో దిగి మావటీంద్రు యుం
డల గణియింప కంగపల ♦ డంబగు గుబ్బలఁబోలు కుంభముల్
బలుపు రదంబులుం దెలియఁ ♦ బాల సముద్రమునం జనించు నా
వెలిగవురుంబలె న్నిలిచె ♦ వే తట మెక్కక నీటిలోపలన్. ౨౦౫

తే॥ సొరుమిాఱిన గాయనీ ♦ జనముతోడ, వైణికలు మావులెక్కి ప్ర శా ♦ వ్యముగ మేఘ
రంజితంబు పాడుచు నను ♦ రాగమెసఁగఁ, దరలి నారలు కిన్నర ♦ దంపతు లన. ౨౦౬

చ॥ నిమిరిన యంకుశంబునకు ♦ నిర్ఝరశైలముఁబోలు నేనుఁగుల్
క్రమముతొలంగి పర్విడఁగఁ ♦ గాతరులై జనముల్ తొలంగ నీ
లిమగల జెక్కలొప్పు మధు ♦ లిట్టులు తత్తలినుండి లేచి స్త్రీ
ల ముడులఁ జేరి యఁఆలఁ బిడు ♦ లంబడి పోవుచునుండె వింతగన్. ౨౦౭

రాజపత్నుల ప్రయాణము.

ఉ॥ పున్నమ చందమామ తఁగఁ ♦ బుట్టఁగ మ్రోఁగు సముద్రమట్టు లు
ద్యన్నయవాద్యముల్ మొరయ ♦ దారి శతాంగ తురంగముల్ కరుల్
మున్నుగ నేగ రక్తకణ ♦ ముల్ గల కుంతముఁ బోలు కన్నులా
ప్పన్నవలల్ చనంగ గరు ♦ వంబున లేచిరి రాట్కళత్రముల్. ౧౦౮

తే॥ అరయ విరిదమ్మికొలఁకున ♦ హంసి యనఁగఁ, గైక వేవురు వెలయాండ్రు ♦ గలిసికొలువ
వేల్పుటెల్లాండ్రు సిగ్గిల ♦ వెడలసాగె, చెన్నుమీఱిన రత్నాల ♦ శిబిక నెక్కి. ౧౦౯

సీ॥ కారణ రహితమై ♦ కనులెఱ్ఱగలచెలుల్, కంచుకులును వేత్ర ♦ కరులు గూడి
యాశ్రితులై నేల ♦ నరుగువారయి తడఁ, బడు నొడువులుగల ♦ వారలగుచుఁ
బట్టంపుదేవుల ♦ పాదము ల్గొలుచుచు, వినయ ముట్టిపడఁగ ♦ వెడలుచుండ
వేసడంబుల నెక్కి ♦ విరిబోండ్లు పలువురు, కొలిచిరాఁ గవల పి ♦ ల్లలను గన్న

తే॥ యలసుమిత్ర కార్మొయిలున ♦ వెలయు మెఱుపు, నాఁగ నీలముల్ చెక్కిన ♦ నాణెమైన
శిబికయందు గూర్చుండి వి ♦ శిష్టమైన, వీణగానంబు చెవులార ♦ వినుచు వెడలె. ౧౧౦

తే॥ సప్తసాగర వేష్టిత ♦ జగతియందు, నవల లేఁకలే రనఁగఁజెలుల్ ♦ నెమలి హంస
చిలుక గోరువంక ప్రతిమలు ♦ చేధరించి, చామరలు వీచు చంచల ♦ జరుగుచుండ్రి. ౧౧౧

చ॥ తెలి రదనాళితోఁ గళలఁ ♦ దేఱిన మోమును గాంచి చంద్రుఁడం
చెలమిని ఋక్షసంఘములు ♦ సేవలు సేయఁగఁ జేరెనన్న చె
న్నలరిన రత్నసంఘటిత ♦ మా శిబికన్ రఘురాముతల్లి వే
ల్పులు నుతియింపఁగా వెడలెఁ ♦ బొల్పుగ గాణలు పాడుచుం జనన్. ౧౧౨

తే॥ గూనుముట్టికాఁపులవారు ♦ కుఱుచవారు, మగువలెక్కిన తెల్లని ♦ మావు లపుడు
హంసలం బోలి నడవఁగ ♦ నలరుఁబోఁణు, లోలి నిరుదెసఁ బిడినడఁ ♦ బోలి చనిరి. ౧౧౩

తే॥ మొగ్గ చనుగుబ్బ లడరిన ♦ ముగుద లబ్జ, నిలయకంటెను సుందరుల్ ♦ నీటుగాఁగ
పలు వగల మణుల్ పొదిఁగిన ♦ బండ్ల నెక్కి, ప్రతిమలం బోలి కౌసల్య ♦ బలసి చనిరి. ౧౧౪

సీ॥ బ్రహ్మకే నొచ్చెంబు ♦ పలుకఁజాలిన వారు, బహుళ శాస్త్రామృత ♦ పాయులైన
వారు త్రివిష్టప ♦ వాసులు జిహ్వల, తోఁ గొను హవ్యముల్ ♦ తుష్టిగాఁగఁ
జేతులతో మంత్ర ♦ పూతంబుగా నిచ్చు, విప్రోత్తములు కొన్ని ♦ వేలమంది
తనచుట్టుఁ గొలిచిరా ♦ ముని పరివేష్టిత, బ్రహ్మ గౌరవమునఁ ♦ బరిఢవిల్లి

తే॥ నెలవెలుఁగుగాయుగొడుగుల ♦ నీడలోనఁ, గొఱలు ముత్యాల శిబికలోఁ ♦ గూరుచుండి
వేదపాఠ రవంబులు ♦ వేడ్కవినుచు, సతి యరుంధతితో వసి ♦ ష్ఠముని కదలె ౧౧౫

సీ॥ మెండొడ్డి పోరాడు ♦ శుండాల యూధముల్, వాయువేగంబొప్పు ♦ వారువములు
దేవ విమాన దీ♦ ధితులొప్పు తేరులు, వీరమద్దెలు దాల్చు ♦ వీరవరులు
సాగరం బొకమహా ♦ శైలంబుఁజుట్టిన, వడువునఁ దమ చుట్టి ♦ వచ్చుచుండ
జయలక్ష్మి నిలుచు వ ♦ క్షంబులు గలవారు, దివ్యాంబకంబులు ♦ దివ్యధనువు
తే॥ లమరు కరములుగలవార ♦ లతిరథులగు, భరత శత్రుఘ్ను లమ్మని ♦ వరు వసిష్ఠు
వెంటఁజనిరి విశ్వామిత్రు ♦ వెంటఁజన్న, రామలక్ష్మణులంబోలు ♦ రాణయొప్ప. ౧౧౮

సీ॥ ముత్యాల రత్నాల ♦ భూషలొప్పిన రాజు, నిత్యకృత్యంబులు ♦ నియతిఁదీర్చి
నారాయణునిపాద ♦ నలినంబులకు మ్రొక్కి, విప్రోత్తములకు సం ♦ ప్రీతితోడ
భూరి హిరణ్య గో ♦ భూ రత్న దానమ్ము, లొనరించి భవ్యము ♦ హూర్తమందు
బ్రాహ్మణుల్ రత్నకుం ♦ భములఁజేఁదాల్చి ప్రాఁ, బలుకులు చదివి దీ ♦ వన లొనర్చి
తే॥ గడికతో నీరుప్రోక్షింప ♦ గరిమ మ్రొక్కి, రత్నమేఖలల్ దాల్చిన ♦ రమణులింపు
పల్కులను వంశగీతముల్ ♦ పాడుచుండఁ, బ్రభుఁడు దశరథనృపచూళి ♦ బయలుదేఱె

సీ॥ మురజ శంఖాదులు ♦ మ్రోఁగుచుండెడినంచుఁ, బ్రస్థాన భేరీ ర ♦ వంబటంచు
భూజాని వెడలెఁ గాఁ ♦ బోలు నక్కవారలై, బలసిన రాజులు ♦ ప్రబ్బివచ్చి
మముచూడలేదని ♦ మముగాంచె నంచును, కుండలంబులు జాఱి ♦ క్రుంగ ననుచు
నీఁకరాజుడాయుట ♦ యెట్లోకోయనుచు నొం,డొరుఁ ద్రోసికొనుచు ముం ♦ దరకు జరగి
తే॥ గెలుపు నొందిన ఖడ్గముల్ ♦ వెలయుచుండు, భూప కరములకౌ కెందమ్మి ♦ మొగ్గలెల్ల
మొగుడ మణుల తేరెక్కియా ♦ భూవిభుండు, ప్రభల రెండవయినుఁడునా ♦ బయలు వెడలె

తే॥ పైఁడిగాజుల చెలు లెక్కు ♦ పసిఁడిగజ్జె, లులియు తేజులు చుట్టును ♦ బలసికదల
జలజములు వికసించిన ♦ జలధియలల, తోడఁగదలిన చందంబు ♦ దోఁచెనపుడు. ౧౧౯

తే॥ దుమ్ము మినుదాఁకె దిక్కులఁ ♦ దూటిమూసెఁ, గన్నులగపడకుండఁగఁ ♦ గ్రమ్మె నంతఁ
బోక సాగరవైరంబు ♦ పూనె ననఁగ, కడలిలోఁజొచ్చి జలముల ♦ నడుసుచేసె. ౧౨౦

సీ॥ పణవ కాహళ శంఖ ♦ పటహ భేరీ మహా, రావంబు లశని వ ♦ ర్షముల నడఁప
నాలవట్టంబులు ♦ పీలి జాలరులు ఛ, త్రంబు లాదిత్యుని ♦ ప్రభలఁ గప్ప
ధవళాతపత్రంబు ♦ తసరుటఁగాంచి జ, క్కవగొంగ సిగ్గిలి ♦ యవలికరుగ
సమరుల యెదలు ది ♦ గ్భ్రమనొంద దేవేంద్ర, విభవుండు దశరథ ♦ విభుఁడు విప్ర
తే॥ సామ గానంబు లాశీర్వ ♦ చన రవంబు, వంది మాగధ కీర్తనల్ ♦ వరుస మీఱ
వేత్రహస్తుల సందడుల్ ♦ విడియ గీఁక, హేషలును దెసల్నిండఁగా ♦ నేగుదెంచె. ౧౨౧

తే॥ తాను గాంచు దిక్కులనెల్లఁ ♦ దన్నె కాంచు, నరవరులు విరికేలు దా ♦ మరలు మోడ్ప
బొంగి యొండొండొరయు చతు ♦ రంగబలము, నగచురజమున మిన్నుమ ♦ న్నుగనొనర్చె

ఉ॥ తేరులు వీరులుం గరులు ♦ తేజులు నిండిన సేన నిల్వఁగాఁ
దీరగు చోటులేద మఱి ♦ తెల్పగ వేఱొక భూమియున్న దే?
ధారిణి వీఁపువంగి దిట ♦ దప్పి నెటుక్కుమనెన్ నృపాలు చే
ధారణి భారమిట్టిదని ♦ తథ్యముగా వచియింప నెట్లగున్? ౮౩

చ॥ ఇనుఁ డటు రెండుయోజనము ♦ లేగి పథమ్మునఁ జంద్రశైలమున్
గని గిరిక్రిందఁ దా విడిసెఁ ♦ గంతుని దంతియుఁ బూలతూపులున్
వనితల గొబ్బిగుబ్బలును ♦ బాలసమీరము చందనంబు భూ
పుని పెనుసేనయుం దిగియెఁ ♦ బ్రొద్దును పోయెను పశ్చిమాద్రికిన్. ౮౪

౧౪ చంద్రశైలపటలము. (౭౭)

సీ॥ మేరువు నోడంగ ♦ మెండొడ్డి నిలుచున, వ్రుసుఱులఁ దీయంగ ♦ నుసలు నవియు
మరునకు నిరవుగా ♦ నెరయునవియు ముత్తె, ముల సరుల్ గలవియా ♦ మొగ్గచనులు
గొరవంక పల్కులు ♦ కొమరొందు నబలలు, ప్రియుల భుజంబులఁ ♦ బెనఁగవైవ
నుప్పరం బందుచు ♦ నుండెడు వటశాఖ, లిలను విఱిగికూల ♦ నిలుచునవియు
తే॥ సరసులం గోరు నవియు మేల్ ♦ చాప ధరులఁ, గంతుఁ గేరెడు వీరులఁ ♦ గలవియైన
దంతు లట దేవదారు చం♦ దన మహీజ, ములకుఁ గట్టంగఁబడియె శ్రృం ♦ ఖలల తోడ

ఉ॥ పేర్చి యడంపరాని యరి ♦ వీరుని నీతిబలంబుచేతఁ బెం
పార్చి జయింప నొసను న ♦ రాధిపు యోచన వోలె నేనుఁగొం
డార్చుచు మేఘమండలము ♦ నంటిన రెమ్మలతోడ సాలముం
జేర్చి యగల్చికొంచు నడ ♦ చెన్ వడి నొక్క గిరీంద్రముంబలెన్.

చ॥ బటువగు కాండకముల్ బలుపు ♦ వాటిన కొమ్మలుగల్గు మద్దు లొ
క్కట మొదలంటఁ గూల వెను ♦ కం బడి దొర్లుచు వచ్చు ఱోటితోఁ
దటపటఁదోఁగు కృష్ణక్రియ ♦ దంతి యొకం డిరు దేవ దారువుల్
కటపెటఁ గూల మధ్యఁజనెఁ ♦ గట్టిన గూటము ప్రీలి వెంటరాన్. ౮౭

తే॥ కినుక యడఁగ మచ్చిక బుజ్జ ♦ గించివశము,పఱచుకొనఁజూచుపరికాఁడు♦ప్రగడఁబోలె
మంత్రి హితముపదేశింప ♦ మదినిగొనక, స్వేచ్ఛవర్తించు నృపుఁబోలె ♦ నిభ మొకండు

చ॥ పగఁగని నట్లు గొప్ప విర ♦ వం బొనరించుచు మేఘముం బలెన్
నెగడు మదేభ మొక్కఁడు సృ ♦ ణిం గణియింప కరణ్య హస్తి ముం
దుగఁజను త్రోవ వెంబడిని ♦ దొమ్మిగ గ్రద్దలు వో మదుద్ధతిన్
డెగటునఁబోయె మున్నుచను ♦ తెన్నున వెల్లువ వోవ్రుకై వడిన్

చ॥ కరిఘట లొక్క చోటునఁనె ♦ గట్టఁగ లేచు మదంపు వాసనల్
ఘోరయఁగ నొక్క దంతి సిడి ♦ పోటుసి వోవఁగ మీటితేఁగి యా

-రువునఁ బాఱి యొక్క వడిఁ ♦ ద్రెంచుచు ముందటి కాళ్ల రాచుచున్
సురుముగఁ జేసి వైచె నొక ♦ సుందరసాలము పాల వృక్షమున్ ౮౩౦

ఉ॥ లెక్క యిడంగరాక యవ ♦ లేపము నొందిన వారణంబులున్
జిక్కని చెంద్రము న్నదుటఁ ♦ జేరిచి దిద్దిన హాస్తినీ తతుల్
మిక్కిలి గున్నలున్ గలిగి ♦ మీఱిన తద్వనయూథమట్లు పెం
పెక్కఁ దదీయ చంద్రగిరి ♦ యొప్పగు యూథపుఁబోలె నయ్యెడన్.

తే॥ పెద్దలగువారు పిన్నల♦యొద్దఁ జేర, వారి చెడుపద్ధతులు. మార్చు ♦ వారలనుట
నిజము రథముల బంగారు ♦ నేమి దొరలి, నల్లత్రాళ్లకు తనదు వ♦ర్ణంబు నొసఁగె

తే॥ ఇంద్ర గోపంబులనుకప్పి♦యెలయుననుచు, దొండపండుఁబోల్ నోళ్లను♦ తొడరిచూచి
హరిణ నేత్రల మైయంద ♦మరయు పూన్కి, భ్రమయుచుండానఁదిరిగెను♦నెమళులచట

తే॥ అశ్వముల నుండి దిగి చెలుల్ ♦ హంస లట్లు, నడచి లేఁజెట్ల నీడకు ♦ బడలి చేర
వారినగలప్డు తళతళ ♦ ల్వాలుచుండ, పూచి యున్న లతలఁబోలి ♦ పొలిచి రచట

తే॥ మాలికల నున్న తేంట్లు తా ♦ మరలటంచు, కలికిపదముల మొగములఁ♦గ్రమ్మకొనఁగ
నఖులు నిక్కంపు టొడలికై ♦ శంక నొంద, పటిక బండలపై వారు ♦ పండినారు ౮౩౫

చ॥ మెఱుములతోడి మేఘములు - మేదినిఁ జేరఁగ నున్నవంచుఁ జూ
పఱు దలఁపంగ హాస్తినుల - పైఁగల రాములు డిగ్గి థక్కనా
నిఱు కగు మధ్య మొప్పెనఁగ - నిందిర తామర వీడి భూమిపై
వఱలిన మాడ్కి నూపుర ర - వంబు చెలంగఁగఁ గూడి రచ్చటన్. ౮౩౬

చ॥ పలు విషయంబులందు గొనఁ - బడ్డవి వన్నెలు చిన్నెలొప్పి పే
రలుకును గూర్చు హేషలు గ - లట్టివియున్ గయి సేతయున్ మహా
బలము జవంబు పొల్పెనఁగు - వార్వములం దగు మేఁత వెట్టి భూ
లలన యురః కలాపమన - లాయము గట్టిరి పంక్తి పంక్తిగాన్ ౮౩౭

చ॥ తరఁగల నిల్పు పొల్పునను ♦ దండడిగాఁ డెరలెత్తి కట్టి రా
శరధులఁ గూర్చు మచ్చునఁ బ ♦ సారపు వీదు లమర్చి నారు పెన్
శరద చయంబు చేర్చులలి ♦ సామజ పంక్తులఁ దీర్చినార ల
క్కరువలి బారు నిల్పు వహిఁ ♦ గత్తళలన్ దగ నిల్పి రత్తఱిన్ ౮౩౮

తే॥ నటన మొనరుచు నెమిళు ల ♦ నంగఁ దగిన, హరిణ నేత్రలు వీరులు ♦ నట్టునిట్టు
లరసి ధ్వజములవలన భ ♦ ద్రారవముల, వలన నెఱిఁగి డాసిరి తమ ♦ ప్రభుల విడిది.

తే॥ పాలనురుఁగుబోలినసన్న ♦ వలువలఁగొని, యువకులొడలినంటినదుమ్ము♦నూడ్చితుడువఁ
జిత్రకారుండు చిత్రముల్ ♦ చికిలిచేసి, యుంచుక్రియ నుల్లసిల్లిరి ♦ యువతు లచట,

తే॥ రా కుమారు లున్నత శిఖ ♦ రస్థ హారులు, మొగిని దిగినట్లు దంతుల ♦ దిగి విరిసిన
పాళలంబోలు చామరల్ ♦ పరవ నేగి, చేరి రందమై వెలసిన ♦ శిబిరములను. ౨౪౧

తే॥ ఠెక్కెములుగలతెల్ల కు ♦ టీరములను, పద్మగంధుల మొగములు ♦ పరిఢవిల్లె
విమల చంద్ర బింబము లల ♦ లలరు తేట, నిటఁదోఁచిన కైవడి ♦ నీటుగాఁగ. ౨౪౨

తే॥ పొరలి లేచి సల్లని ధూళి ♦ యురల దులిపి, తెల్ల తావిరజం బొక్క ♦ దెసను దాల్చి
కాళి సామేన ధరియించు ♦ కాలకంఠు, మాడ్కి నొప్పారె నటనొక ♦ మదగజంబు

తే॥ దుష్ట జనులతో స్నేహించు ♦ శిష్ట జనులు, వారి స్థితిఁగాంచి పిమ్మట ♦ వదలు నట్లు
తురగములు సన్న దుమ్మున ♦ బొరలిలేచి, చెదర విదలించి కొనుచు నిల్చినవి పిదప

తరుణీ తరుణుల విహారము.

సీ॥ అన్నాన మన్నాన ♦ పొన్నాన, యనియెడు, ముప్పూరి త్రాటిని ♦ మొదలఁద్రెంచి
ధ్యానబలంబుచేఁ ♦ దమ్మ తామెఱిఁగి యి, య్యులఁగాంచి కర్తవ్య♦మెఱుకపడఁగ
నత్పథంబునఁ జను ♦ సాధుల చందానఁ, దత్తడుల్ ముప్పూరి ♦ త్రాటిఁద్రెంచి
చేష్టాబలంబుచేఁ ♦ జేఁతలఁదెలిసి యు, నంతర మిలఁగాంచి ♦ యడఁగి మరలె

తే॥ కలదిదాఁచక యొసఁగు దా ♦ తలనుపోలి, నదులు వెల్లువ లడఁగియు♦వదలకొనఁగెఁ
దోఁడఁగాఁ దోఁడఁగా లోనఁ ♦ దోఁచుతేట, నీరు కొంచెకొంచెమ్ముగ ♦ వారికొదవ.

తే॥ మంచుఁబోలిన తెరలు చ - లించునపుడు, లోన నచ్చునగండ్లాడు - చానల కను
లరయ సరసుల యలలలోఁ-బొరలు వాలు,మీలనఁగ నొప్పి మినమిన-మినుకుచుండు

చ॥ నెఱయు శిరోజముల్ విరిసి - నిప్పులతో మెఱపుల్ చరించు న
ట్లురమున రత్నహారముల - నొప్పిన వీరులు క్రొత్తవాసనల్
పరవు గుడారులందు చొరఁ - బొఱిరి ధీరత సింగముల్ గుహాం
తరమునఁ జొచ్చులీల సము-దగ్రభుజోన్నతి వెల్లడించుచున్. ౨౪౮

సీ॥ మత్తసారంగముల్ - మావటీంద్రుడు తెలుపు, సూచనల్ గ్రహియించు - చొప్పువీడి
చుట్టుపట్టులనున్న - చుట్టంపు టేనుఁగుల్, చేరఁగఁ దీరంబు - చేరఁబోక
పెద్దలు చెప్పిన - బుద్ధివినక చుట్ట, పక్కంబు లదలింప - లెక్కగొనక
వెలయాండ్రకలయిక - కలవాటుపడిన ముం, డల మార్గఁబోలె వి - డంబనమున

తే॥ నెత్తిపెంద్రుకల్ కోఱలు - నెత్తినొసలు, నీఁటులును గంటరొదలొప్పు-నిభచయంబు
వెల్లువలఁ గాడుపఱచె మున్ - విడక కలశ, జలధిఁ గలఁచిన మధుకైట-భులను పోలి.

తే॥ స్త్రీలు పురుషులు రవికాంతి♦తెలియరాక, ప్రావుల నుంచు నగురుకట్ట♦పొగలుగ్రమ్మ
గర్జనములేని మొగుళులు ♦ కడఁకదిగిన, పఱపుకడలిని పోలె నా ♦ ప్రాంతచోటు. ౨౪౯

ఉ॥ భూధర కందరంబులకు ♦ భూషణ లీల వసించుచున్న వి
ద్యాధరులెల్లఁ దమ్ముఁదమ ♦ యక్కము పక్కము విస్మరించి క్షో
ణీధవు వర్గముంగనుచు ♦ నిశ్చలులై రది దేవలోకమే
యీధరఁ దప్పిదారి వసి ♦ యించె ననందగ వైభవోన్నతిన్. ౨౫౦

చ॥ రమణులు మున్నుగానె దిగి ♦ రంజిలు తత్ప్రియపాళియొద్ద బిం
కము సవు రింపు నింపు నలు ♦ కన్ బికముంగని ముచ్చటించుచున్
బ్రమదముతోఁ బ్రతిధ్వనులు ♦ వల్కెడి కొండలతోడఁ బల్కుచున్
నెమిళుల లీలఁ గ్రుమ్మరిరి ♦ నెమ్మయి చాయల నెల్లఁ గప్పుచున్. ౨౫౧

చ॥ పురుషులు, పీరమద్దియలు ♦ బ్రోయఁగ మాలికలందు తుమ్మెదల్
విరుత మొనర్ప ఖడ్గరుచి ♦ వింతగఁ గ్రేవ వెలుంగ నంగద
స్ఫుర దురురత్నకాంతి మెఱు ♦ పుల్ మెఱయన్ దమ కేలవంటి య
గ్గిరిఁగల యొప్పిదంబుఁ బరి ♦ కించిరి సింగములట్టులేగుచున్. ౨౫౨

తే॥ వనధి మేరువుఁగవియఁ జు ♦ ట్టినవిధమున, క్షోణిధవుసేన శైలంబుఁ ♦ జుట్టివిడిసె
భూపులును రాణులును వారి ♦ పుత్త్రకులును, నెఱయఁ జంద్రశైలముదర్శ ♦ నీయమయ్యె

తే॥ తేంట్లు గ్రమ్మిన కల్పక ♦ దీర్ఘశాఖ, కలను తాటి బ్రమాఁకుంబోలు ♦ కరము సాఁచి
చివుళులం ద్రుంచి ప్రాణంబు ♦ పవిదినుండు, కరిణులకు నందియిచ్చెను ♦ కరిచయంబు.

తే॥ కోమరు గల్గిన యచ్చటి ♦ కోఱవతలకుఁ, జెలువుగాఁ బురోహితవృత్తి ♦ చేయు వేఁగి
పూల వినుగొందు భ్రమరముల్ ♦ పొన్నగుత్తు, లనుచు రెక్కలపై బ్రవాలు ♦ నప్పుడపుడు.

సీ॥ ఋక్షంబు లనెడి క ♦ రేణువులం గూడి, వఱలు రేరాజను ♦ వారణంబు
వంపైన క్రొన్నెల ♦ వంకయన్ దంతాగ్ర, మున మిన్ను గ్రుమ్మఁగా ♦ పొదలిపాఱు
తేనియ మడవలఁ ♦ ద్రిప్పి పూఁటిచికట్టి, కొట్టుచేల్గాచెడు ♦ కోఱవ లపుడు
చదలేటి నీరు వి ♦ చ్చలవిడి పాఱించి, వరిపైరు పెంతు ర ♦ వ్వారిగాఁగ

ఆ॥ తొలఁగి పోవలేక ♦ నిలిచిన చందురు, నొక్క ప్రక్క నచటి ♦ యువతులు గని
తను యలంకృతులను ♦ దగదిద్దికొంద్రు రం, భాదు లవలి ప్రక్క ♦ నద్దికాంత్రు.

తే॥ కొలిమిఁ బడక నేయి చిలుము ♦ గొనకయునుఱు, లూడ్చు బల్లెంబ నెడికను ♦ లొప్పుచెలుఁ
నొసఖలంగాంచి యర్ధేందుఁ ♦ బొసఁగఁ గొలిచి, పోలికలఁ గనుఁగొందురు ♦ పురుషులచట.

తే॥ సింగపుంబిల్ల లేన్గు ని ♦ సుంగు లచటి, ముంగిసలఁ జెఱలాడును ♦ ముదము మీఱ
వంకగలిగిన లేనెల ♦ వాంఛతోడఁ, గొఱవ పిల్లలతోఁ గూడి ♦ తిరుగులాడు. ౨౫౮

మ॥ వర నీలద్యుతులుల్లసిల్లు శిఖర ♦ ప్రాంతంబులన్ గిన్నరే
శ్వర విద్యాధర నీలకేశ విలసత్ ♦ ప్రాగ్భార మూర్ధంబులన్

గరియూథంబులఁ జంపు సింహవితతుల్ ♦ గాఢ్లించు నంకంబులన్
దరుణాలక్తక యుక్తసిక్త పదచి ♦ హ్నంబుల్ ప్రకాశించెడున్. ౧౫౯

సీ॥ వాలుగలంబోలు ♦ వాలికకన్నులు, చెవులవఱకునేగి ♦ చిందుగొనక
వెలిదంత కాంతులు ♦ వెన్నెలకాయక, గ్రొమ్ముడుల్ విడి యొడల్ ♦ గ్రమ్మకొనక
రంగారు కనుబొమల్ ♦ రాణించి నిక్కక, కరరవమును కంఠ ♦ వర రవంబు
పరఁగనొక్కటిచేసి ♦ నరములమీటి య, మృతమూర రమణులు ♦ కృతులుపాడ

తే॥ వినిన కిన్నర పక్షులే ♦ వెఱఁగుపడును, వారికుంకుమ పంకము ♦ స్ఫారు పటిక
దోనెలు కల్లునించిన కెంపు ♦ మణులగిన్నె, లట్లు విలసిల్లుచుండు నం ♦ దన్ని యెడల

చ॥ పొలయలుకన్ వహించు పువుఁ ♦ బోణులు కాటుకతోడికన్నులన్
నులుముచు నంటుకాంద్రురు మ ♦ నోవ్యథ హెచ్చఁగఁ దత్తఱింపఁగన్
వెలలుచుఁ గ్రొవ్వెదల్ తిగిచి ♦ విచ్చి చెదర్పఁగ రాలినట్టి పూ
వులు వసివాడకుండ మధు ♦ వున్ విడకొప్పెడి నచ్చటచ్చటన్. ౧౬౧

ఉ॥ మావిచివుళ్ల రంగడరి ♦ మై మెఱుఁగెక్కిన చెంచుకన్నెకల్
పూవడముల్ ధరించి తమ ♦ పోలికచూతురు వేల్పుఁగాంద్రతో
దేవనఖీమణుల్ మణుల ♦ దీధితు లొప్పిన గాజులూడ్చి మేల్
తావులుగల్గు మాలికలఁ ♦ దాలిచి పోలికగాంత్రు వారితో. ౧౬౨

ఉ॥ అమ్మగలట్టి వింటి నెన ♦ యంగల కంటిబొమల్ నటింప గా
నమ్ములు వీణతోఁజలిపి ♦ నమ్ములతోఁ దగ నాట్యమాడి స్వ
ర్గమ్మున మేనకాదు లటఁ ♦ గ్లాంతిని పీడిన హారసంచయం
బిమ్మగ వానరాలి ధరి ♦ యింప ముదంపడు నాఁడుకోఁతులున్. ౧౬౩

ఉ॥ చందనవృక్షముల్ పెరుఁగు ♦ సానువులం గల కావిఱాల రా
పుం దగఁగొన్న హస్తినులు ♦ పోలును కుంకుమ లిప్తదేహలన్
పొందికఁ బద్మరాగ రుచి ♦ పూరము గప్పఁగ నాకసంబు కెం
పుందనమంది సంజయను ♦ పొందిక నొప్పును సర్వకాలమున్ ౧౬౪

తే॥ భూమిదేవికిఁ బోడవగు ♦ ముత్తియములు, చెదరి హారుమీదఁ బడు వియ ♦ న్నదిని పోల
హేమముం జేరి పడు సెల ♦ యేళ్ల వరుస, యలత్రివిక్రము నుత్తరీ ♦ యంబుఁబోలు ౧౬౫

ఉ॥ పొన్న లవంగ పూవుల స ♦ మున్నతిఁగూరిచి తాల్చువారలుం
గ్రన్నన దేంట్లఁదోలి మక ♦ రందము పొందికఁద్రావు వారలై
కిన్నరసత్కులందు దిగి ♦ కిన్నరవోలె రహించి పాడఁగాఁ
గిన్నరు లల్కదీఱి తమ ♦ కించి చరించుట గాంచి రయ్యెడన్ ౧౬౬

చ॥ యువకుల బొమ్మ్మతాఁకెడు ప ♦ యోధర యుగ్మములఁబోలు కర్ణికా
ర వితతి చెంతఁ గానుల తె ♦ అంగున నూఁగెడు కొమ్మలందునం
దవిలి వసించుపెంట్లు తమ ♦ దట్టపుఁ గ్రొమ్ముడిఁ గండుఁదేటులుꣳ
గవగొని క్రొత్తపెండ్లి పని ♦ గాంచుట గాంచిరి వార లయ్యెడꣳ

చ॥ పటిక దొనల్ గనంబడఁగ ♦ బండలె యంచు భ్రమించి సుందరుల్
తటుకునఁ బోవ వస్త్రములు ♦ దావణులుం దడియంగ రత్నయు
క్కటకములొప్పు హస్తముల ♦ గట్టిగఁదట్టుచు వీరమద్దియల్
బటువుగ గాళ్ళఁదాల్చు నెఱ ♦ బంటులు నవ్వరి కేకవెట్టుచుꣳ. ౨౬౯

సీ॥ చూచిరి పెక్కంటి ♦ సొంపుపూఁబొన్నల, బంగరు సరుల నా ♦ రంగఁగనిరి
గాంచిరి విరహాగ్నిఁ ♦ గ్రాఁగి మాఁడిన కిస, లయములు గలుగు త ♦ ల్పములుకొన్ని
కని రింద్రగోపంబు ♦ లనుపోలు తంబలఁ, బారాణి యంటిన ♦ పటిక ఱాలఁ
జిదిమి సరులుగూర్చి ♦ చెదరవైచిన వాని, నొరపిడిచేఁ దావి ♦ పొరయు తరులఁ

తే॥ బసయె లేదని వెలయాండ్రు ♦ వదలువిటులఁ, బోలె సుందరుల్ మితిమీఱి ♦ పుష్పరసము
త్రావి పాఱవైవఁగఁ బడి ♦ క్రాలుచుండు, కమ్ర మధుపాత్రములు పెక్కు ♦ గాంచిరచట

సీ॥ కలువలఁబోలు క ♦ న్నులు మిక్కిలిచలింపఁ, బగడంపు నోటఁ జి ♦ ర్నగవు తొలఁక
కనుదోయి కింపైన ♦ చనుదోయిపైఁ దార, హారముల్ లేచుచుఁ ♦ దారుచుండ
ముఖచంద్రుఁ గబళింప ♦ మొనయు రాహువనంగ, వేణియు వెన్నంటి ♦ వీఁగియాడఁ
గుండల యుగళముల్ ♦ గునిసియాడఁగ వేల్పు, గరిత లుయ్యాల లూఁ ♦ గంగఁగనిరి

తే॥ నిసులు పగలుగ మార్చెడి ♦ నేర్పుగలుగు, పటికబండలపై మరు ♦ పనులుపూని
బడలి నిర్జర కాంతలు ♦ విడిచిపట్టి, కల్పమాలికల్ తొడవులు ♦ గాంచి రచట. ౨౭౦

సీ॥ కరతలంబు వలె వి ♦ కాసమొందెడు కుట్మ, లాంగ మలరు నాగ ♦ లింగముఁగని
పడగపాముని భ్రమ ♦ పడి శూలములఁబోలు, కనులనుముకుళించు ♦ కొనెడువారు
మగఱాలలో నీడ ♦ దగఁగానునగు పూలఁ, గోసియుండని ప్రేమఁ ♦ గొసరువారు
కంగేలి చిగురులఁ ♦ గెంగేల గోళులఁ, జిదిమి వక్షముల నుం ♦ చికొనువారు

తే॥ విరులఁ దమకించి కోయంగఁ ♦ బఱచువారు, వివిధ వర్ణముల్ నవరత్న ♦ వితతి వలన
నడరు మలయందు మలయుచు ♦ నంచలట్లు, మొనసి దొడ్డదొనలలోన ♦ మునుఁగువారు

ఉ॥ కాంత! చలింపవెల్గు సహ ♦ కార సువర్ణదళంబు లన్నియుం
గాంతిచలింపవెల్గు సహ ♦ కార సువర్ణదళంబులే యగుꣳ
సంతత మంజులప్రసవ ♦ సౌరభ సీమలె కొమ్మలయ్యెడꣳ
సంతత మంజులప్రసవ ♦ సౌరభ సీమలె కొమ్మ లయ్యెడꣳ ౨౭౧

క॥ శుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ ♦ నివహము లేవఁ
శుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ ♦ నివహము లేచుఁ ౮౭౩

క॥ తావుల గోరంట కొమలు, తావుల గోరంట కొమలు ♦ తనివి చెలంగఁ
మావుల మురువైన పరువు, మావుల మురువైన పరువు ♦ మన్నించి రొగిఁ. ౮౭౪

తే॥ రాజ ముఖ దర్శనంబునఁ ♦ దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల ♦ పొలుపు లడఁగ
రాజముఖ దర్శనంబునఁ దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల ♦ పొలుపు లడఁగె

క॥ తిన్నని యామోద మలరఁ, బున్నాగ చయంబు లచటఁ ♦ బొలుపుగ వెలయుఁ.
దిన్నని యామోద మలరఁ, బున్నాగ చయంబు లచటఁ ♦ పొలుపుగ వెలసెఁ. ౮౭౬

ఉ॥ శ్రీరమణీయ నీతి మహి ♦ మీయుతి స్యందన వాహి నీంద్ర భూ
దార విహార భాసుర ము ♦ దస్థితి చామర ఖడ్గభాతి వం
శీరుతి యూధ సంహతి వి ♦ శేషక ధాతు పరాగర క్తి సాం
పారు ద్విజన్మరీతి గన ♦ నవ్వని పొల్చె నృపాలు వీడు నాఁ. ౮౭౭

క॥ విలసిత గణికాతతి సర, సుల సుమనో మోద గరిమ ♦ సురుచిర మయ్యెఁ
విలసిత గణికాతతి సర, సులసుమనోమోద గరిమ ♦ సురుచిర మయ్యెఁ. ౮౭౮

క॥ భోగి హరి నాగ సద్ద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ ♦ భూభృద్వరుఁడుఁ
భోగి హరి నాగ సద్ద్విజ, పూగమ్ముల నొప్పె రాజ ♦ భూభృద్వరముఁ. ౮౭౯

తే॥ భవ్యసురసాలములు వర ♦ ఫలములూనఁగు, కతన నందన సరణిఁ బ♦ ర్వతము వెలయు
శీత లాంబుశీకర ఝరీ ♦ శీర్షకంబు, నగుచు హారకపర్ణముపోలె ♦నంద మొందు. ౮౮౦

తే॥ పొంగుచున్న తేనెను ద్రావఁ♦బువ్వులలోన, మునరు మధుపంబులంబోలి♦మూఁగిస్త్రీలు
పురుషులుంగూడి యా గిరి ♦చరియలందు, వీడ మదిరాక క్రీడించి ♦ రాడిపాడి. ౮౮౧

తే॥ దిగుట దలఁచిన గొప్ప పీఁడగను దోఁప, దాని మాని యా గిరి పీఠి♦తరల రైరి
స్వర్గ సుఖమును గోరు స ♦ జ్జనులవలెఁ ద, దేక మానసులై వీడి ♦ ఇతర చింత. ౮౮౨

తే॥ మొగుళులొప్పునస్త్రాది యే♦నుఁగునుపోలెఁ, గమలమిత్రుండుదుముకుసిం♦గమునుపోలె
గజవిరోధి క్రుమ్ముటచేతఁ గాఱునెత్రు, కరణి నాకసమెఱ్ఱనై ♦ కానిపించె. ౮౮౩

తే॥ మావి మ్రాఁకులెఱ్ఱని కాంతి♦మలయనొప్పెఁ, గొఱతలేక క్రొంజిగుళులు♦కొఱలుసరణి
తన యొడలు మొత్తమా కాంతి ♦ తనరుకతన, రత్న ఖచితహారహీనిప♦ర్వతము మెఱసె

తే॥ కనుల పండువౌ తద్ద్రుశ్య ♦కాంతివలన, వెలుఁగు శిఖరముల్ పెక్కులు♦కలిగియుంటఁ
జందనం బురంబు పయి న ♦లంది నట్టి, వెన్ను చందాన నమ్మల♦ వెలసె నపుడు. ౮౮౪

'కాంతి! చలింప' అను పద్యమునుండి ఎనిమిది పద్యములు మూఁలమునను కేవల శబ్దాలంకార ప్రధానములైయుండుటచేసిఅనువదింపఁబడక స్వతంత్రించినవి.

తే॥ ఒడలు ప్రాణంబులట్లు లోఁ ♦ దోరుల్కు ప్రేమ, గలుగువారలు సింగముల్ ♦ గజములేణ
ములును తమతమ పెంటులఁ ♦ గలిసి వెడలు, విధము నర్క వచ్చి మలక్రింద ♦ విడిసిరంత.

ఉ॥ వేఁడి మయూఖ జాలమను ♦ విస్తృత కేసరముల్ జ్వలింపఁగాఁ
బోఁడిమి నొప్పు క్రుద్ధ హరి ♦ ముఖ్యుఁడు నాఁ జను నొంటికల్లు తే
రేడు గుఱ్ఱాల జోదు పగ ♦ లేలిక క్రుంకుడుగట్టు చేర నా
జాడ యెఱింగి దంతులన ♦ సాగి బయల్వడె మబ్బు తెట్టువల్. ౨౨౮

సీ॥ మందారమును మించు మకరంద గంధంబు, పరవు దామము దాల్చు ♦ ప్రభువరేణ్యు
వాహిని యను పెను ♦ వారాశి యందెల్లఁ, జెందామరలు పూచు ♦ చంద మొంది
దీపముల్ వెలిఁగె నిఁ ♦ పే పార జనముల, మనముల రంజించు ♦ గానము తోడ
యచ్చంపు టిసుకలో ♦ నాణిముత్తెములీని, శంఖంబు చరియించు ♦ సరణి నమరి
తే॥ శీతలాబ్ధిలో బిందువుల్ ♦ చెదరఁజేయు, నలల నడుమను వెలువడి ♦ చలువజోతి
వేల్పుమూఁకల విందు వి♦న్వీదిఁ దోఁచెఁ, జుక్కలెల్లను గొలుచుచుఁ ♦ జుట్టియుండ.
తే॥ పొలసుసీచు వీచెడినల్ల ♦ జలధి తెల్ల, చంద్రుఁ గాంచఁగ నది యోర్వఁ ♦ జాలనట్టు
భూపవాహిని మాసినీ♦ముఖములనెడి, విమల చంద్రులఁ గాంచెను ♦ వేలకొలఁది. ౨౨౯

చ॥ వెడలిచి రత్నహారముల ♦ వేడుకఁ దాలిచి తారహారముల్
సడలిచి కేశపాశములు ♦ చక్కని తావి పొగల్ దగిల్చి ముక్త
ముడిచిన చల్లఁదేనెగల ♦ మొల్లసరంబుల నిచ్చలేమిచే
విడిచి మృగాక్షులంతఁ దమ ♦ వేణులఁ దాల్చిరి జాజిమాలికల్. ౨౩౦

సీ॥ నటకులు నటియించు ♦ నర్తన స్థలముల, వెలలు మృదంగ గుం♦డిల రవమ్ము
నలివల పాటల ♦ నలరు స్వరంబును, బిగినరంబులఁ దోఁచు ♦ విమల రవము
లయమైచు కరతాళ ♦ లలితనినాదమ్ము, పిల్లనగ్రోవి పొం ♦ పిరి రుతమ్ము
క్రొత్తగాఁ బదములు ♦ గూర్చి పాడెడుధ్వను, లమరులు వెఱఁగంద ♦ నతిశయిల్లెఁ
తే॥ త్రావు వారల తొట్రు శ♦బ్దములు సతుల, కమరు రొదలును కరులగీఁ ♦ కలును హారుల
హేషలును గూడి యేదియు ♦ నెఱుఁగరాక, కలకలంబు లా గుంపులఁ ♦ గలయఁ బర్వె.
సీ॥ పొలుపుగాఁ బూర్వంబు ♦ భుజియింపఁ బడనిసు, ధం బోలు మదనశా ♦ స్త్ర విషయంబు
లనుభవ విజ్ఞాన ♦ మొనరుట చేతను, దొరకక దొరకక ♦ దొరకినట్టి
యమృతంబుఁ బోలు ల ♦ తాంగుల హృదయంబు, నం బుట్టు ప్రణయకో ♦ పంబు వోవఁ
బలు పాట్లువడి యూఱ ♦ డిలఁజేయు చేఁతలక్, గ్రొత్తమట్టులఁ గొని ♦ కూర్చుపదము
తే॥ పాడుఁ డనుచు వెలందుల ♦ వేఁడికొనుచు, వారు పాడఁగఁ జెవి చవు ♦ లూర వినుచుఁ
దత్త్వము గ్రహించి కనుల న ♦ ర్తనము చేసి, రంజిలుట చేతఁ దెలియక ♦ రాత్రి కడచె.

౧౫. పుష్పాపచయ పటలము. (౩౯)

చ॥ రిక్కలు పండ్లుగాఁ జెలఁగు ♦ రేయను రాక్షసరాజుఁ గూల్పఁగా
నెక్కసమైన వెల్గులను ♦ వేయికరంబులు మీఱఁ జాఁచి ప్రా
గ్దిక్కుధరంబనం జను ను ♦ దీర్ణ కహారమునందు దోఁచె బెం
పెక్కఁగ భానుఁడర్జనర మ్య ♦ గేంద్రుఁడు సర్వజగంబు మేల్కనన్ ౮౯౩

మ॥ ఇన రాజన్య విశిష్టుఁడౌ దశరథుం ♦ డింపారఁ గాల్యంబులన్
బొనరం దీరిచి తన్ను చుట్టి జనముల్ ♦ భూపాలురుం గొల్వ న్యం
దనమందెక్కి వసంబులుం దొరువులుం ♦ దన్పొందఁగా నొప్పుశో
ణనదిం జేరె దినేశ్వరుండు నడు మిం ♦ టన్ జేరె నవ్వేళకున్ ౮౯౪

తే॥ రాజులును రాకుమారులు ♦ రాణువయును, తమ వరాంగులతోఁ గూడి ♦ తనియఁ దిరిగి
సుమములం గోయ మనములు ♦ తున్కత నొంద, సొంపు పెంపారు నమములఁ ♦ జొచ్చిరంత

చ॥ బొమలుఁ శరాసనంబులుగఁ ♦ బూనిచి చూపుల తూపు లేసి గా
యము బొనరింతు రంచుఁ జను ♦ నంగమునం ♦ జనె బర్హి సంఘముల్
ప్రమదల పల్కులన్ విని త్ర ♦ పం గొని చిల్క లొదింగెఁ గాల్నడన్
భ్రమసి బిడెంబు నొందు క్రియఁ ♦ బొఱుచు నుండె మరాళ సంఘముల్.

తే॥ కుండలంబులు మెఱయంగ ♦ నిండ ముసరు, తుమ్మెదలు రొదసేయ నీఁ ♦ దుటలు చూచి
హితులు పతులు లతాంగుల ♦ లతలనుండి, యొఱుఁగలేక మిణకరించి ♦ రెంతొ సేపు.

ఉ॥ కోయిల లయ్యెడన్ మణులు ♦ గూర్చిన భూషణముల్ ధరించి రా
గాయిత వాక్ప్రమత్కృతుల ♦ నందిన యక్కలకంఠు లుబ్బుచున్
కోయని యార్వ బెగ్గడిలి ♦ కూయక యుండఁగ లేదు సిగ్గుచే
వాయి గదల్ప వల్పులు సు ♦ వక్త్రల సన్నిధి వా మెదల్తురే? ౮౯౮

తరువోజ॥ వినముకం బైను మించు ♦ వెఱఁద కన్గవల, వేడ్క నమృతమనఁ ♦ బ్రేమించి చూచి
యొసపరుల్ కేల్దమ్మి ♦ నొందఁగ నంప, నున్నతంబులయి పూ ♦ లొప్పిన లతలు
కుసుమ కోమలములౌ ♦ కోమల పాదములఁ, గూరిమిఁ బువ్వులు ♦ గురిసియడంగె
గొసరక సుమలతాం ♦ గులకెడ నుఱిది, క్రుంగ నమ్రములుగాక ♦ కొఱలువా రెవరో

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలు నిందుముఖు ♦ లిమ్ముగఁ దాఁకఁగఁ గేలు దమ్ములన్
సుందర పీన వక్షములు ♦ శోభిలు విక్రమ సింహ దోర్గిరుల్
చెందిన యున్నతిం గుదిసి ♦ చిక్కి వినమ్రము లౌచు నుండ న
న్నందన మొందు పూలతలు ♦ నమ్రము లౌటఁ దలంప నబ్రమే? ౯౦౦

చ॥ సరసులలోనఁ బూవని ప్ర ♦ శస్త వనేజ కువాలయంబులన్
దిరపడఁ జంద్రవంక గల ♦ తీవలు పూవఁగఁ గాంచి తుమ్మెదల్

వెరపున వచ్చి మూఁగి మఱి ♦ వేసరి తోలినఁ బోవకుండఁ గ్రొ
త్త రుచులఁ గోరువారొకట ♦ దక్కిన వానిని వీడువారలే? ౯౦౧

చ॥ శిలలనఁజెల్లి చేవమెయిఁ ♦ జెన్నలరారు భుజంబు లొప్పు వీ
రుల కడఁ జేరు కేకి సవు ♦ రుం గల చామలఁబోలెఁ గొన్ని పు
ష్పలతలు కోమలంబులయి ♦ వంగి యడంకువ నొప్పెఁ గొన్ని తీ
వలు మఱి చేతికందవును ♦ వంగవు కిన్వడు వారికై వడిన్. ౯౦౨

ఉ॥ పూవులు కోయఁగా లతలు ♦ పోఁడిమి మాయుటఁ గాంచి బొమ్మలన్
కైవడి నొప్పు కప్పురపు ♦ గందులు కాంతుల కివ్వి యెవ్విధిన్
మైవడి గూర్చునంచు మఱి ♦ మండనముల్ కయినేసి సన్ననౌ
తీవలఁ గాఁచుచుండి రటఁ ♦ దేఁకువఁ జల్లని తూపు చూపులన్. ౯౦౩

ఉత్సాహ॥ అలరు విరులఁ దేనె ద్రావు ♦ నళులు వికచ పుష్ప మా
లలను వదలి వట్టి వగు వె ♦ లందుల జడఁ జేరి మున్
వలచు పువులఁ దలఁప ♦ వయ్యెఁ బ్రాజ్ఞ వరులు సంగడం
బులు పొసంగు చోట సుఖము ♦ పొందువారలే గదా? ౯౦౪

ఉ॥ అందముచేత నిందిరకు ♦ నాభరణం బని చెప్ప నొప్పు రా
కేందు నిభాస్య కంజము క ♦ యిం గదియించి పలుంగు బండ నీ
డం దన బింబముం గని యె ♦ డంద తడంబడ నీరు గార్చె నీ
చందనగంధి నాప్రియ ని ♦ జంబుగ లోఁగొనె నంచు నెంచుచున్ ౯౦౫

చ॥ పొలుపుగఁ దాల్చియున్న విరి ♦ పూసరముం గొని యొక్క భూపుఁ డి
మ్ములఁ బ్రియురాలి కంఠమునఁ ♦ బూన్పఁగఁ గాంచిన చెల్వ యోర్తు పే
రలుకను మోము వాడ్చె నయ ♦ నాశ్రులు ముత్తెము లట్లు గబ్బి గు
బ్బల పయిఁ జింద నేడ్చెను; స ♦ పత్నుల మేలిమి నోర్తురే చెలుల్? ౯౦౬

చ॥ ప్రియుఁడగు నొక్క రాజు తన ♦ ప్రేముడి కాంత మయూర లీలలన్
గయికొని రాఁగ నామె మది ♦ గానఁగ నొక్క లతా నికుంజముం
బయికొని డాఁగ రామ చోరఁ ♦ బాటి మనోహరుఁ గానలేమికిన్
మయి తన ప్రాణమున్ వెదకు ♦ మాడ్కి మఱింగె సురింగెఁ జెంగటన్.

ఉత్సాహ॥ కాటుక గల కట్టి కనులఁ ♦ గావి రంగు గానరా
మీటి యాఁటెఁ దాల్చి యున్న ♦ మేటి పైని యాసునన్
జోటి యొకతె యందకుండు ♦ సుమముఁ గాంచి కోయుమా
మాటి కొందు ననుచుఁ గేలు ♦ మడిచి వేఁడెఁ గోకిలన్, ౯౦౭

తే॥ పెద్ద యెడ నీటి కాయను ♦ ప్రియుఁడు గాంచి, పడఁతి గుబ్బలఁ బోలు నీ♦ ఫల మనంగ
నే పడఁతి గుబ్బలని మది♦ యెరియ నేడ్చె, వెక్కి వెలవెల పోయెను♦ వెలఁది యొకతె.

తే॥ ఆల మన్నంతఁ బెల్లుబ్బు ♦ నద్రి భుజుని, పుష్పములఁగోయు స్మరనిభుఁ♦బూవుఁబోణి
నీలవేణి కోకిలవాణి ♦ కేలఁగనులు, మూసి, యెవరన నిట్టూర్చె ♦ మోము వాడ్చి.

తే॥ బురదఁ బుట్టని తమ్ముల♦ బోలు కేలు, చాఁచి పూలు గోరిన తన♦సకులఁ గాంచి
ననల నొసఁగక యొక్కండు♦నడుమ నిలిచె, దాఁప కీయకుండెడు లోభి ♦ దంభియట్లు.

తే॥ ప్రియుఁడు పొరపడి వేఱొక♦పేర బిలువ, నూడఁ దీసిన చురియ నా ♦ నుతిమిచూచి
పరువు తలవంపఁ బూవుతో♦ వై చెనొకతి, అదియు నిట్టూర్పుచే నల్ల♦నయ్యె మాఁడి.

తే॥ కులసతులువిరిదమ్మిమోముల వెలుంగు, కటికనులఁజూచి కాంతుతోఁ♦గలయఁదిరుగ
మదజలముద్రావమధుపముల్ ♦మలయఁదిరుగు♦మదపుటేనుఁగుఁబోలెను♦మన్నెఁడొకఁడు

ఉ॥ పొచ్చెము లేని హాసు గల ♦ భూవరుఁ డొక్కఁడు నంజఁ దోఁచు రే
నెచ్చెలి వంక వంటి నయ ♦ నెన్నుదు రొప్పు లతాంగికిన్ మదిన్
మెచ్చొనరించు వేఱు చెలి ♦ మిన్నకు సాముగఁ బంచు పువ్వులన్
జెచ్చెరఁ జిమ్మి పోయి రటఁ ♦ జీఁదఱితోడఁ గలాపపాళితో. ౯౧౪

సీ॥ నైజ గంధమునొంది♦నలువుగా విరిసిన, తుఱుము నెప్పటి యట్ల ♦ తుఱుముకొనక
జాఱిన పయ్యెంట ♦ సవదరింపక త్రోవఁ, జెదరిన ముత్యాల♦ చింత గొనక
తాను వెదకునది ♦ తనలోని ప్రాణమో?, యేదో? యనఁగ నెల్ల ♦ యెడలఁ దిరిగి
మకరంద బిందువుల్ ♦ రకముగఁ జిందు క్రొం, దలిరుల నెదకె నుం ♦ దరి యొకర్తు

తే॥ ప్రియుఁడు ముదమున వచ్చుచో♦బిట్ట బిగిసి, పలుక కాతం పు వేసరి ♦ తొలఁగు పిదపఁ
దహతహంపడి దయితుని ♦ దారి నిలుపఁ, జిలుక నంపి తానును వెంట♦ వెలలె నొర్తు.

తే॥ విరుల సరములుదాల్చిన ♦ పేరురమున, విరుల శరములు విరివిగా ♦ విచ్చి తూఱఁ
గృత్యమెఱుఁగక మాధవీ!యీయఁగలవె?, మంచిమందారసుమమని♦మనలునొకఁడు

తే॥ అగడు కల్పించుకొని కోప ♦ మాఱ కేడ్చి, వెదకి చేర్చి కూర్చిన తావి ♦ విరి సరంబుఁ
దాల్చి యద్దంబు గని భర్త♦తడసి యున్కి,కడలుగొని చిడిముడిపడె♦మడఁతి యొకతె

చ॥ యమునకు నోరె మిచ్చు గుణ ♦ మందిన కుంతముఁ దాల్చు నాప్రియుం
డమిత ముదంబు నందు నను ♦ నాసను దాల్పఁగలే దలంకృతుల్
తమి గొని యీ శరీరమునఁ ♦ దాల్చను జీవము లంచు భూషలన్
గ్లమమున నూడ్చియిచ్చె నొక కామిని ♦ కోర్తి వియోగ వేదనన్. ౯౧౫

ఉ॥ చెంగటి యీఱమందు తన ♦ చిల్క యడంగుట గాంచి కంచెలన్
లొంగక బూరటిల్లిన వ ♦ లుంద చనుంగవ మోవలేమిటిం

గ్రుంగి వడంకు నెన్నడుము ♦ కూడని నొవ్వివహింపఁ జెచ్చెరన్
బంగరు గిన్నెఁ బట్టికొని ♦ పర్విడు నొక్కవరాంగి కుందుచున్. ౯౧౯

ఉ॥ అంచను గాంచి దాని నడ ♦ యందముఁ గాంచి సహాయ లీల నే
తెంచుట గాంచి మైత్రి కిరు ♦ దెంచె నటంచుఁ దలంచెఁ దోడు గా
నెంచెను నిన్ను గాంచు జను ♦ లెంచరె యందము లేని దంచు నీ
కించెడి భూష లిత్తు ధరి ♦ యింపుమ యంచొక ముద్దరా లనెన్. ౯౨౦

చ॥ విమల శిరోమణిం గదిసి ♦ వ్రేలెడి కీల్జడఁ గాంచి పెన్ భుజం
గమ మని కాటి నెమ్మి వెను ♦ కం బొడువం గని సుందరాంగి యో
ర్తమిత భయంబునం బఱచి ♦ యప్పటి కుండిన కిన్క వీడి మో
దము వలకాని కెచ్చిరిలఁ ♦ దాక్షి ననుంగు నొడిం దటాలునన్. ౯౨౧

చ॥ అసదృశ సుందరాంగి యొక ♦ యర్మిలి కాంతను పైడిబొమ్మ! యిం
పెసఁగు మరందమా! ప్రియస ♦ ఖి! నను గన్గొను మంచుఁ గన్నులన్
బొసఁగఁగ మూసి కోయఁదగు ♦ పుష్పలతా నికటంబు చేరి యో
హాసపరి! రోసి కాంచు మని ♦ యుబ్బున నవ్వెను గేలి గొట్టుచున్. ౯౨౨

తే॥ వింటి నారి లవంగ తీ♦గియలఁ జుట్టి, పంకజములఁ దాల్చి యువక ద♦ర్పకుఁ డొకండు
నీలవేణుల వదన వ♦నేజములకు, నుదయ రాగ భాస్కరుఁ బోలె ♦నొప్పు మిగిలె.

తే॥ చెఱకువిలుకాఁడు సిగ్గులు♦చెలువ మమరు, మగలు కొందఱు తరితీపు♦లెగయఁగొలుపు
చెలుల కలికి పల్కులకు వి♦శేష ఫణితి, శాస్త్రములకు వలెన్ వ్యాఖ్య♦సలుపువారు.

తే॥ భ్రమర గీతముల్ వంశె ర♦వమ్ము గాఁగ, నసమ శరుఁడను వ్రేఁడు ల♦క్ష్యమ్ము చూపఁ
గదుపు నడుమను కోడెలు ♦ గదలు కరణిఁ, గలువ కంటులు చుట్టిరాఁ♦గదలువారు.

తే॥ మదిఁ గడంకచే మునులు మ♦న్మథుని వింటి, గెలుతు రనుకొంట వట్టి మా♦టలె నిజంబు
చిన్ని లతలఁ బ్రసూనముల్ ♦ చిదుము నీమె, కనుబొమ లెవారి లొంగింపఁ♦ గలవు చూడు.

క॥ పొన్న తరు వెక్కిన ప్రియుని, మెన్నికలో నెక్కి నిలిచె ♦ నిందువదనయే
యెన్నఁదగు జ్ఞానులేనిం, దిన్నగ గురు కుచల గెలిచి ♦ తిరుగం గలరే? ౯౨౮

తే॥ దేవతల చేతనేని చి♦త్రింపరాని, సుషమ యంద తలంపును ♦ చూపు నిలిపి
పుష్పశాఖపై నుండిన ♦ పురుషుఁ డొకడు, మొగ్గలును చిగురులు గోసి ♦ ముగుదకొసఁగె

తే॥ గదను పోలిన భుజములు ♦ గల యొకండు, ప్రియసఖిని గాంచె నాయలి ♦ వేణి బింబ
ఫలముఁ బోలు నోటదు డుకు ♦ పలుకు వలుకఁ, గనలు గొనె నని మదిజాలఁ ♦ గలఁత నొందె

క॥ అను నిట్టి చెయ్వులం గల, వనితలు పురుషులును గూడి ♦ వనమున విరులన్
దనియఁగఁ గోసిరి వేసట, గొని జలముల నాడ నిచ్చ ♦ గొనిరి మనముల్. ౯౩౦

౧౬. జలక్రీడాపటలము. (౩౩)

చ॥ లలితులు దివ్యమూర్తులక ♦ లంకులు దేవగణంబు సిగ్గిలన్
బొలసి శిలీముఖంబులు ప్ర ♦ ఫుల్ల సరస్సులనుండి ఝుంకృతుల్
సలుపుచు మూఁగి లేవ విల ♦ స ద్వనవాటులనుండి పెంటులం
గలిసి మదేభముల్ చనుర ♦ కంబున నేగిరి స్త్రీలతోడుతన్. ౯౩౧

తే॥ కొలకులం దిగి క్రీడింప ♦ వెలయు లీల, మునుపు దుర్వాసుఁ డింద్రుని ♦ గనలి తిట్ట
నతని సంపద యప్సర ♦ స్సతులతోడ, గడలిఁ జేరిన దృశ్య మ ♦ య్యెడలఁ దోఁచె.

చ॥ కలుకుల కన్నులం బలెనె ♦ కల్వలు పూచెను కల్వలంబలెన్
జెలువల కన్నుదోయి విక ♦ సించెను కోకనదంబులెల్ల న
వ్వెలఁదుల మోముదమ్మి వలె ♦ విచ్చె వరాంగుల మోములెల్ల నా
జలజము లుల్లసిల్లు క్రియ ♦ జానుగఁ బొందె వికాస సంపదన్. ౯౩౩

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలి కొందఱు ని ♦ జేశుల ఱొమ్ములఁ జేరినారు వే
కొందఱు వారి కేలు జత ♦ గూర్చి జయేందిర నాఁగ నుండ్రి పైఁ
గొందఱు పాళ విచ్చు క్రియ ♦ గొట్టములం గొని నీరు చిమ్మ రం
దంపుల మీలు త్రుళ్ళ భయ ♦ మందిరి చేరిరి వారి కౌఁగిలిన్. ౯౩౪

తే॥ గందవొడినొండొరులు చల్లఁ ♦ గడఁగువారు, విమలజలమునోళ్ళఁ బట్టి ♦ యుమియువారు
అంజలులఁ దోయములు చల్లు ♦ లాడువారు, కుచముఁ బంటవిరులు పడఁ ♦ గుందువారు.

తే॥ మెఱుపుఁ బోలినమధ్యముల్ ♦ మెఱయువారు, వెదురుఁ బోలినభుజముల ♦ వెలయువారు
విరియు కేశముల్ మొగముల ♦ మఱుఁగు పఱుపఁ, జేరి క్రీడింప నంచలఁ ♦ జీరువారు. ౯౩౬

సీ॥ పగడంబు డంబు బిం ♦ బంబు రాగంబు ప, ద్మంబు నింబొరు మొ ♦ గంబు లలర
కువలయ నయనముల్ ♦ చవులించు నించు సం, చున మించు మించిన ♦ సుందరాంగు
లడరి జడమ్ముల ♦ నడుమను నడయాడు, వాలుగ మీలను ♦ లీలఁ గనుచు
నీతటాకంబుల ♦ కెల్లను కన్నులు, కలవె యనుచు హితులఁ ♦ బలుకువారు

తే॥ తమిని విభుల భుజంబులఁ ♦ దడవు పూన్కిఁ, దరుల నున్న మయూరముల్ ♦ విరిసి పాఱఁ
గుందనపుఁ గుండలమ్ములు ♦ గునిసి యాడ, దరులఁ జేరువారలు నైరి ♦ తరుణు లపుడు

తే॥ నిర్జరాంగనఁ బోలిన ♦ నెలఁత యొకత, నీటఁ బ్రతిబింబితంబైన ♦ నీడఁ గాంచి
నేను నవ్వ నవ్వునది నా ♦ నెచ్చెలి యని, గబ్బి గుబ్బల సర మీయఁ ♦ గడఁగెఁ బ్రీతి.

తే॥ అచటఁ బొసఁగిన దొసఁగేదొ ♦ యరయరాదు, మీలఁ బోలి యెత్తనిచాఱ ♦ వాలుకనుల
నొత్తఁ జేసి పంకజములం ♦ దిమిడి నిలువఁ, జెలువ మొగమేర్పఱుప శంక ♦ చెందెఁ బ్రియుఁడు.

చ॥ తలిరులవంటి హస్తములఁ ♦ దాల్చిన కంకణముల్ శిలీముఖం
బుల రొదతోడ నార్వ జల ♦ పూరమునం బొరఁబొలు హేమమే
ఖలలు తునింగి కాళ్లఁ బెనఁ ♦ గన్ భుజగంబులు చుట్టె నంచు వె
ల్వెల గొని కంప మొందిరి వి ♦ భీత మృగాక్షులు కొంద ఱత్తఱిన్. ౯౪౦

చ॥ తొలి కలశాబ్ధిఁ ద్రచ్చునెడ ♦ దుర్ఘటచక్ర సుధతోడఁ దోఁచు వే
ల్పుల జవరాండ్రు చుట్టుకొనఁ ♦ బొల్పగు మందరమట్టు లంగదం
బులు కడియంబులున్ వెలయు ♦ పుష్ట భుజాండగు నొక్క రాజు తన్
గలుకులు చుట్టి నిల్వ జల ♦ కంబుల నాడుచునుండె వేడ్కమై. ౯౪౧

ఉ॥ కంకణముల్ ధరించు కర ♦ కంజములున్ జిఱునవ్వు కవ్వ రా
గాంకితమైన మోవులు ధ్వ ♦ జాంచలలీలఁ జలించు మధ్యముల్
పొంకముగాఁగ నొప్పు పువుఁ ♦ బోఁడులలోనఁ జెలంగు రాజ మీ
నాంకుఁడు తోఁచె నిర్ఝరిణి ♦ హస్తినులం గల హస్తికై వడిన్. ౯౪౨

ఉ॥ కారు నెమిళ్ల క్రొవ్వు లడఁ ♦ గం దగు చాయలు గల్గి మబ్బులం
గేరిన కేశపాశములు ♦ గీల్కొను చిల్కల కొల్కి కూటముం
జేరిన యొక్కతేఁడు విల ♦ సిల్లె సురాపగ తీరమందు పెం
పారిన ఋక్ష సంచయస ♦ మాశ్రిత పూర్ణ శశాంకుకై వడిన్. ౯౪౩

చ॥ అరుదగు తుంట వింటి యస ♦ మాస్త్రునకున్ వల పొందె కాక యం
పఱయు నొసంగు దృష్టి గల ♦ మానిని యొర్తు సఖీ జనం బలం
కరణము గూర్పఁ జెల్వల ని ♦ కాయమునన్ వెలసెన్ మనోజ్ఞయై
విరుల తటాకమందు కడుఁ ♦ బెద్ద జలేజము విచ్చు మచ్చునన్ ౯౪౪

తే॥ చెలులు పలువురు తన చుట్టు ♦ నిలిచియుండఁ, బ్రమద యొక్కర్తు విరిసిన ♦ ప్రసవనికర
వల్లు లొకకొన్ని యొలయఁగా ♦ బాల వెల్లిఁ, బొడమినట్టి కల్పకవల్లి ♦ పొడవు సూపె.

సీ॥ గురు రథంబుల నుండి ♦ కొన్న నితంబముల్, కొబ్బరి మ్రాకులఁ ♦ గొన్న కుచము
లేరి యొద్దను గొన ♦ నేరని యనవద్య, సౌందర్య మొప్పారు ♦ నన్ను తాంగి
కంచెలలోన బి ♦ గించిన వక్షోజ, ములును వెలికి దూఁక ♦ మునిఁగినంత
విమల జలంబుల ♦ వెలుఁగు రాకా చంద్రు, ప్రతిబింబ మన మోము ♦ పరిఢవిల్లె.

తే॥ వలుఁద భుజములు వలువల ♦ వెలికి నుఱుకు, నుఱిదిపిఱుఁదులుకుంభప ♦ యోధరమ్ము
లొండొకటి మీఱి క్రమ్మంచు ♦ నుంటఁ జేసి, వెల్లువలు తటములఁ మీఱి ♦ విరియఁబాఱె

తే॥ ఎఱ్ఱనోరు తెల్లఁగ గను ♦ లెఱ్ఱగాఁగఁ, దావి గందము తొలఁగ వ ♦ స్త్రములు నలఁగ
జలజ వదనలు మునిఁగిన ♦ కొలఁకు చూడఁ, బ్రేమ మీఱఁగఁ గవిసిన ♦ ప్రియునిపోలె.

తే॥ మాన్యులంగూడితిరుగు సా♦మాన్యులేని, మాన్యులౌట యుక్తమకదా? మత్స్యములును
దరుణుల యొడళ్ల తావులఁ ♦ బరిమళించెఁ, బెర నిదర్శన మిఁక దీని ♦ కరయ వలెనె?

క॥ తరుణుల చందనములతోఁ, దరుణుల కుంకుమము గలిసి ♦ తగ నిండిన యా
సరసి నొకచోటు నీలపు, శరదమ్మున నెఱ్ఱ మొగులు ♦ చంద మ్మయ్యెన్. ౯౪౯

క॥ అలఁదిన యొడలి యగురుతోఁ, గలిసిన కలపంబు నీటఁ ♦ గడుగం బడఁగాఁ
దులకించు మెఱుఁగుఁబోణులు, విలసిల్లిరి సానఁ దేఱు ♦ పెను మణు లనఁగన్. ౯౫౦

క॥ చెలువుని భుజమున నంగన, చెలువుగ గందమున వ్రాయు ♦ చిత్రము సరసీ
జలములఁ దుడువఁబడుటం దాఁ, దెలియక కను లెఱ్ఱఁజేసి ♦ తీక్ష్ణతఁ జూచెన్. ౯౫౧

తే॥ వలుఁద పిఱుఁదులు దర్పక ♦ జ్వరము కలుగు, నతివ యొక్కతె కలపంబు ♦ లలఁదేనె
క్రొవ్విరులు పుప్పొడియుఁ గొలఁ ♦ కున జలంబు, తోడ సలసలనుడికెను ♦ ధూమమెగయ

క॥ వనజ నివాసిని భ్రాంతిని, దన కరమున జలక మార్చు ♦ దంతిం బోలెన్
వనమాలా భుజుఁ డొక్కఁడు, తన కరముల నీర మెత్తి ♦ తరుణిం దడిపెన్. ౯౫౩

తే॥ మెల్లని నడక నోడింప ♦ మెలఁత లుంచు, మృదు పదములఁ బోలిన వన♦నెదలఁ గనలి
త్రొక్కులాడుచున్నదియన ♦ దొట్రుకొనియె, నలినములమీఁదియంచపి♦ల్లలు నయారె

తే॥ చందనము వోవఁ దేటయై ♦ సొరు గొనుచు, హేమ కుంభంబులంబోలి ♦ యెనక మెసఁగు
గబ్బి గుబ్బలఁ గని దర్ప ♦ క జ్వరమున, నడలు కాముకు లెందఱో ♦ నుడువఁదరమె?

క॥ ఏలిక విరిసిన తామరఁ, బోలిన కేల్సాఁచి జాడ ♦ పొలపము దెలుపన్
లోలాక్షి చేటి కన్నుల ♦ మూలముగఁ గటాక్ష సంజ్ఞఁ ♦ బోఁడిమిఁ జేసెన్. ౯౫౬

తే॥ అలలు త్రోయుచుఁ బరువిడి ♦ యలముకొనఁగ, నురలు నీట మునుంగు ర ♦ క్తోత్పలములు
హరిణనేత్రల మోమంద ♦ మంద లేమి, మదిని సిగ్గిలి డాఁగిన ♦ మాడ్కి నొప్పె. ౯౫౭

క॥ ఈరీతిం గ్రీడించిన, వీరులు మానినులు సరసి ♦ వీడుచు దరులం
జేరుచు దువ్వలువ లలం, కారంబులు దాల్చి రెల్లఁ ♦ గాంచిన తనివిన్. ౯౫౮

ఉ॥ కోరిన వట్టు నీరములఁ ♦ గ్రుంకి పదంపడి వీడినట్టి కా
సారము లొప్పె రిక్కలును ♦ చంద్రుఁడు వీడిన మిన్నువోలె నిం
డారఁగ విచ్చియున్న జల ♦ జావళి యొల్లఁ దొలంగి దోపు వో
గారము దక్కి కుంది మదిఁ ♦ గంది యలందురు వేద చందమై ౯౫౯

క॥ హరిణాక్షులతోఁ బురుషులు, బెరసి జలము లాడుచుంట ♦ వీక్షించిన యా
తరణి యటులాడఁ గోరిన, కరణిం జని చాయతోడఁ ♦ గడలిఁ గ్రుంకెన్. ౯౬౦

క॥ బలహీనుఁ డగుచు నోడియుఁ, జలమున మఱి యరులపైకిఁ ♦ జను నృపుఁ బోలెన్
వెలఁదుల మొగ్గముల కోడిన, నెలయు మరలఁ బెకి నెక్కె ♦ నెలకొను కడిమిన్.

౧౭. మధుపానపటలము. (౬౭)

ఉ॥ తెల్లని కల్లు వెల్లువనఁ ♦ దేటగు పాటలు రూపుతో నిటుల్
చెల్లె ననంగ, నుల్లమునఁ ♦ జిక్కని మోహము నిండిపొర్లి యా
వెల్లువ యయ్యె నా వెలసి ♦ పెల్లుగ వెన్నెల లెల్ల నేత్రముల్
చల్లన గాఁగ నెల్లెడల ♦ సాంద్రముగాఁ బరవెన్ జగంబునన్.

చ॥ కలిసినవారి చేఁతలకుఁ ♦ గల్లునుపోలి వియోగ మొందు వా
రల యుసు ఱాను దుర్విష వ ♦ రంబయి నెయ్యపు టల్కఁ బూను క
ల్కులకును గూర్చు దూతియయి ♦ గ్రొప్పగ విప్పగ వెన్నెలల్ జగం
బులఁ బరవెన్ మరుండు తన ♦ పూన్కికి బాసట గోర వచ్చె నాన్. ౯౬౩

ఆ॥ నదులు గంగలయ్యె ♦ నుదధులు పాల సం, దరములయ్యెఁ బర్వ ♦ తంబులెల్ల
వెండి కొండలయ్యె వెన్నెల పెల్లిద, మంగవించు కేమ ♦ నంగవచ్చు? ౯౬౪

ఉ॥ ఎల్లరు నెల్ల దిక్చిచయ ♦ మెల్ల పదార్థము లుల్లసిల్లి క్రొం
దెల్లని వాటచేత జగ ♦ తీ తల మెల్ల వెలింగెఁ దొల్లి యు
త్ఫుల్ల సరోజ బాణుఁడిలఁ ♦ బుట్టిన నాఁడు రమా సుమాంగి లో
వెల్లిగఁ బొఱు సమ్మదము ♦ పేరిమిఁ గప్పిన వెల్ల యెల్లె నాన్. ౯౬౫

మ॥ పొలఁతుల్ చేరిరి చుక్కలల్లెసఁగు మే ♦ ల్ముత్యాల పందిళ్లనీ
డల సంచార పయోదముల్ దిగెడు ద ♦ ట్టంబౌ వనాంతంబులన్
జెలమం దేటిన నీరువోలు స్ఫటిక ♦ స్ఫీత స్ఫుర ద్వేదికా
స్థలులం బుష్పిత కాయమానముల ని ♦ ష్ఠాగోష్ఠిఁ గ్రీడింపఁగన్. ౯౬౬

తే॥ పుష్పవేణులతోఁ గూడి ♦ పూల సెజ్జ, లందు కాలంబు పుచ్చెడు ♦ నాసఁ బురుషు
లమృతముంబోలి తేటయై ♦ యలరు మధువు, హైమచషకంబులం గొని ♦ యానిరపుడు.

తే॥ అసుర గంధర్వ విద్యాధ ♦ రాబ్జముఖులఁ, గేరు సౌష్ఠన మొప్పు న ♦ క్కీరవాణు
లలరులం దేంట్లు తేనియ ♦ లాను లీలఁ, జప్పరించి రాసవమును ♦ చవులు వాఱ. ౯౬౭

తే॥ చంద్రికను పాలఁ బోలిన ♦ చషక మూను, చేతి కాంతిచేఁ జెలువారి ♦ జేగుఱయ్యె
సుదతి యానిన సుర, రాగ ♦ సుధను పోలె, నింతి కనుఁగవ యప్పుడ ♦ యెఱ్ఱఁ బాఱె.

తే॥ అగురుపొగగ్రమ్మ క్రొమ్ముడి ♦ యవఘళించు, మగువ త్రావిన తెల్లని ♦ మధువువహ్ని
కుండమున నేయివోసిన ♦ కుదురుదాల్చి, యుల్లమున నున్న కామాగ్ని ♦ నొలుకఁజేసె.

చ॥ విలసిత ఫాలయైన యలి ♦ వేణి యొకర్తుక పైఁడిగిన్నెలో
పలఁ దన నీడఁ గాంచి చెలు వా! మధు పానుడు రమ్మ యంచు వే

పిలిచె; వినంబుఁ బోల్కనుల ♦ వేఁడిమి వాక్కుల నబ్ధి వెన్నయున్
వెలయు మనోజ్ఞరాంధ్ర యువి ♦ వేకపు దీటు మఱొండు గల్గునే? ౯౨౧

చ॥ అలుకఁగఁ దగ్గ కౌను గల ♦ యంగన యాసవ పాత్ర ముందు వే
సలియును కెంపు మోవి చిఱు ♦ నవ్వు విష స్ఫురితాగ్ర కుంత వీ
క్షలు గల నీడఁ గాంచి వెఱ ♦ చానరొ యేమి యొకరు వద్ది యెం
గిలి యిదిక్రొత్త త్రావు మని ♦ కేరెను కుట్మల దంత కాంతితో. ౯౨౨

ఉ॥ నూత్న విధంపు హింసలను ♦ నూల్కొనఁ జేసెడి చూపులాఁడి మేల్
రత్నపు గిన్నెఁ గౌముది చొ ♦ రంబడఁ గల్గని సంభ్రమించి వే
యత్నముతోడ నానునెడ ♦ నంగన లెల్లరు కేరి కామినీ
రత్నముఁ గాంచి నవ్వ సల ♦ రామయు శీర్షము వంచి సిగ్గిలెన్. ౯౨౩

ఉ॥ వీణకుఁ బిల్లగ్రోవి కొద ♦ వించెను శ్రావ్యత యీమె యంచు వి
న్నాణముగా వచింపఁదగు ♦ నారి యొకర్తుక కల్వ తావి కల్
నాకెపుఁ బాత్రఁ బట్టి నయ ♦ నంబుల నీడను గాంచి యంత సిం
గాణి బొమల్ వెలుంగఁ దొలఁ ♦ గన్ వడి నూఁదె ద్విరేఫమన్ భ్రమన్.

తే॥ కైపు మిక్కిలి ఘూర్ణిలు♦కనులతోడఁ, గల్గునం దిందు బింబంబుఁ ♦ గాంచి యొకతె
యీపురాహుభయంబున♦నిచటదాఁగి, యుండెకొ?యడలకుమభయంబు♦నొసఁగితినను

క॥ సుడియే యనఁదగు పొక్కిలి, యడరు పడఁతి ప్రూల పంది ♦ రందలి జ్యోత్స్నన్
సుడియు మతిచేత మధువని, తొడిఁబడి గిన్నియకుఁ బట్టి♦దొడఁగెం దోడ్తోన్. ౯౨౬

తే॥ మించు సంచుపఁ జలియించు♦ నించుఁబోఁడి, సుధను పోలిన పలుకుల♦చొప్పువెతఁగ
రశన నూడిచి విరుల స♦రంబు చుట్టి, శిరసునం గట్టు బంగారు ♦ సరిగ చీర. ౯౨౭

తే॥ కల్లుపాత్రలోఁ దనమోముఁ♦గాంచి యొకతె, నిందుఁ డానఁగ వచ్చెనం♦చెదఁ దలంచి
చంద్ర! పొలయల్క వేళలఁ♦జల్ల నగుదు, వేని యీ కల్లు నీ కిపు♦డిత్తు ననియె. ౯౨౮

తే॥ ఒక్క తిలనాస ముంజేయి ♦ త్రొక్కులాడ, నాననముపయి నొలికించి♦ యాసవంబు
మొకమున నెఱుఁగక మఱి ♦ మధువు నాన, గిండి కెమ్మోవిపై బోర ♦ గించె మరల.

చ॥ పిసిని ధనంబుకై యరిగి ♦ వేచిన యాచకు లట్లు తుమ్మెదల్
ముసరి రవాళి సేయ నొక ♦ ముగ్ధ ముఖాబ్జము విచ్చి యాసవం
బెసరఁగ నాన నానగొని ♦ యింబుగఁ గోరను నానవైచు నా
బిసమున జుఱ్ఱుసాగె నలి ♦ వేణులు వింతగఁ గాంచుచుండఁగన్ ౯౩౦

ఉ॥ వాలుగ మీలు బెట్టు చెడి ♦ పాఱ నొఱన్ వెలివాఱు కత్తినా
వాలికలైన కన్నులును ♦ వాల్గడయున్ మదభర్మి చాయయున్

గ్రాలు లతాంత కోమల యొ ♦ కర్తు ప్రియుండు సురర్ గ్రహింపఁడర్
మేలి గుణంబుతో నదియు ♦ మేకొన దానఁగ నుత్సహింపదుర్. ౯౮౧

తే॥ ఒకతె కోపాభినయ మూను♦నొఱప్ప దోఁపఁ, గన్ను లెఱుపొందనొసలు వ♦క్రతభజింపఁ
బండ్లు గొఱుకుచు సులలిత ♦ పల్లవముల, తిమురడఁచు కరతలములఁ ♦ ద్రిప్పుచుండె

చ॥ చలనమునొందు మోవియను ♦ జానగు నెజ్జని దొండపంటిపైఁ
జెలి నెల కాతులంగినిసి ♦ తేటిన తెల్లని పండ్ల నొక్కుచుర్
దొలఁకుచు శత్రు రక్తమునఁ ♦ దోఁగిన ప్రాసముఁ బోలు కన్నులర్
జిలుకక చూచు చెల్వ మయిఁ ♦ జెమ్మట గ్రమ్మను చిందు కల్లునార్ ౯౮౩

ఉ॥ పండిన మోవి దొండపయి ♦ భాసిలు రక్తిమ రెండుకన్నులర్
నిండఁ, దలంచు టొక్కటియు ♦ నేర్పునఁ బల్కుట యొక్కటైన యా
యండజయాన మోమనెడి ♦ యబ్జములోఁ గల కన్నుబొమ్మ కో
దండము వంగెఁ గంపనము ♦ దాల్చెఁ జెమర్చెను భాలచంద్రుఁడుర్ ౯౮౪

ఉ॥ బూరుగపూవు కెవి గల ♦ మోవి మెఱుంగునుపీడఁ బండ్లయం
దూరిన నీరు తేనెవలె ♦ నొల్కఁగ, తొమ్మున దైకతోడుతర్
జీరయు జాఱ, వేనలియుఁ ♦ జిక్కయి జీరుకులాడ గేలి న
వ్వారఁ బ్రియాభిషంగమను ♦ నాసవ సేవయు నొప్పె సామ్యమై ౯౮౫

తే॥ అసమశరునిచే వలవంత ♦ నందుచున్న, యొర్తి ప్రియుఁ దేరఁ జేటిక ♦ నొగిని పంప
నెంచియోచెలీ! నీవునా♦యొడఁదవలెనె, యచటనేయుందొ? మరలుదొ? యనుచుఁ బలికె

క॥ హరిణాక్షి యొకతె తనప్రియు, వరుఁ బిలువగఁ జెలులనెల్ల ♦ వరుసగఁ బంపెర్
దరువాత వారివెంటనె♦తరలె నొకర్తుకయె తాను ♦ దయితుని కడకుర్ ౯౮౬

క॥ వలచు విరి సెజ్జపై దరి, దెలియని మోహాబ్ధి మునుఁగు ♦ తెఱవ యొకతె తీ
పొలయఁగ వల్లభు పేరులఁ, బలుకు చిలుకఁ గౌఁగిలించెఁ బ్రాంతి♦ తొలంకర్ ౯౮౭

క॥ వనజాక్షి యొకతి శయ్యను, దన తోడగు చిలుక నలమి ♦ దయితుఁ బిలువ కే
మనియెదు? జక్కవతో నీ, వును తాపము గూర్తె? యనుచు ♦ బోరున నేడ్చెర్

క॥ తన సవతి పేర దయితుఁడు, తను పిలువఁగ నవ్వు వచ్చెఁ ♦ దరలాక్షికి వెం
టనె కనులనుండి పలపల, మని బాష్పకణంబు లురలె ♦ నలుకయుఁ దొలఁకర్. ౯౯౦

తే॥ మునుపు దొనఁగుచేయుప్రియుండు♦నెనరుదోఁపఁ, బిఱుఁదు మొలనూలిపైఁ గేలు♦
దరుణికన్నులనశ్రుము♦క్తములునేల, జిందెఁ దెగు మేఖలామణుల్ ♦చెదరుమున్నె[వెట్టునంతఁ

చ॥ అలుగుదునా ప్రియుం డిటకు ♦ నచ్చికబుచ్చిక సేయ వచ్చినర్
కలియుదునా మొదం గలుగు ♦ కంతుని వంత తొలంగు నట్లుగా

పలుకుదునా మనోహరు స్వ ♦ భావ విశిష్టత వీణ మీటుచున్
దెలుపుదునా మనోవ్యథను ♦ తేటగ నంచొక యింతి చింతిలెన్. ౯౯౨

క॥ ఒకరిత తన పొలయల్కను, సకులకుఁ దెలుపకయె వీణ ♦ చయ్యనఁ గొని హ
స్తకమల మెత్తిన యగునటు, సుకముగఁ దన మదిని గలది♦చొక్కఁగఁ బాడెన్ ౯౯౩

క॥ కాంచును శకునం బొకసతి, కాంచిన యప్పుడెల్ల నను వ ♦ గానని వగచే
నించు విలుతు నేటుల నుసు, అంచితముగ వెడలఁ బాఱు ♦ నన నిట్టూర్చెన్. ౯౯౪

తే॥ కందుకమున కందం బిడు ♦ సుందర కర, ప్రియుని పిలువఁగా జోటి నం ♦ పినది యంత
లోన వచ్చె నన్నంతఁ ద♦ల్పులను మూసె, నామె తలఁపేమొ యెఱుఁగశ♦క్యంబుగాదు

క॥ అనురించిన పానుపునఁ జెలి, యమర్షమునఁ దొలంచు త్రోవ ♦ యరయని దయితున్
విమలాంగి కల్ల సోమరి, తిమురున నీలుగుచు నడిగెఁ ♦ దిన్నగ గడియల్ ౯౯౬

క॥ పదరి రొయికతె లత్తుక గల, పదమునఁ దాఁపగఁను నిండు ♦ వపువను చేనన్
నెద వేయఁగ వల పులకలు, పొదలె నన్ గగురుపాటు♦పుట్టెఁ బ్రియునకున్ ౯౯౭

తే॥ పగలు నోరిచి మరలిన ♦ బంటొకండు, సుందరీ స్తనములు కృశిం ♦ చుటను గాంచి
పొంగి తన్ను మించిన ము ♦ దంబున మొగంబు, తేటనొంద భుజంబులు♦ మీటనిలిచె

తే॥ లలిత సుందరుఁ డొకఁడు త ♦ ల్పంబుఁ జేరి, కంతు సంపఱ యెల్లెడఁ ♦ గప్పి యున్న
పగిది నొప్పు పానుపు మీఁది♦పల్లవములు, మాఁడుటం గంటఁగని దిగ్భ్ర♦మంబునొందె.

తే॥ కలశ ముడుకు తాపము గల ♦ కదనవిజయ, వరునకుం బ్రియురాలిబాం♦గరపుఁజనులు
తనకు నభిషేక మొసరింప ♦ ఘనులు నిలుపు, కనకపూర్ణ కుంభములను♦గరిమఁగాంచె

ఆ॥ కనక లతిక ప్రియుని ♦ కడఁ జేర నుంకించి, గజ్జియలును రశన ♦ కంకణములు
దొలఁగఁజేసి పొరపు ♦ గల చందురుని మదిఁ, గనలి యుఱిమి చూచి ♦ కడఁక మానె.

క॥ నవ మదనున కొక్కరుత్తుక, తవిలి పువులు కోసి చుట్టి ♦ తార్చిన సరికిన్
బవి భుజ యుగళము లొంగెను, బువు సరము బలంబు నేము ♦ పొగడం దరమే?

తే॥ కుటిలకుంతల తనలోని♦కుములు దెలుప, మన్మథుని గాంచి తన చెలిన్ ♦ మరలఁగాంచె
నింతియుద్దేశమును గ్రహిం♦యించి సఖియు, సుందరుఁడుచను త్రోవను♦చూడఁదొడఁగె

తే॥ రాజవీరుని కడ కొక ♦ రమణి వెళ్లె, నాతిఁబిలిచిన దూత మ ♦ నంబుఁ గలఁచు
మధువొ? మారుతమో? మాపొ? మరుఁడొ? యేమొ? అరసి పలుకంగ నేరిక ♦నయితి గాదు

తే॥ పొంగినట్టి మోహమునకు ♦ లొంగి వాన, వంటి చల్లని కనుల బా ♦ ష్పములు రాల్ప
నేమి మూఁడెనె యని హితుం ♦ డెదుర నవ్వ, నవ్వె సిగ్గు వీడిన దెల♦నాఁగ యొూర్తు.

తే॥ లేమి నెలవగు కటి గల ♦ లేమ కనలు, ప్రబలఁ దడవిన చేతి న ♦ వ్వాలికిఁ ద్రొచెఁ

ద్రోచునాచేష్టయా ప్రియు ♦ జొమ్మనందు, కుంతలముం గ్రుచ్చుటంబోలెఁ ♦ గుములఁజేసె

ఆ॥ చెలిమి కలిమి గలుగు ♦ చెలి చేయి దడవుచుఁ, జెలువుఁ బిలువుమంచుఁ ♦ జెప్పఁబూను
దన యెడంద సిగ్గు ♦ తలయెత్తఁ జెప్పకో, రంత్రప్రొద్దు నిలిచి ♦ యలమటించు. ౧౦౦౭

ఆ॥ సుడిసి వలపు పైకిఁ ♦ బొడుచుచుండ నొకర్తు, బయలి ప్రాణమైన ♦ వలపుకాని
చేష్టలెల్ల సఖికిఁ ♦ జెప్పంగ నుంకించి, బిడియమంది వేఱు ♦ నుడువు లాడె. ౧౦౦౮

తే॥ ఒక తెయుల్లముల్ ప్రాణము ♦ నొక తెనిండు, ప్రేమయొక పాటిదేయైన ♦ ప్రియుఁడుఁ బ్రియయు
నొడళు లొకటి చేయఁగఁ బోలు ♦ నొత్తిబిగియఁ, గౌఁగిలించికొనిరివారు ♦ కాంక్ష లూఱ

క॥ సుందరుఁ డెదు రగుడు మోసు, ముందేగ మనంబుఁ బోలు ♦ మొగమును ద్రొక్కన్
సుందరునకు నది క్రొత్తగు, చందముగా సిగ్గు ప్రూచెఁ ♦ జానకుఁ బోలెన్. ౧౦౧౦

చ॥ పొలయలుకం జనించు వల ♦ పుం గొని దత్ఫల మూహ సేయు చా
పలమతి యొత్రి కొంటిమెయి ♦ వల్లభుఁ దేరక రేయివోలెఁ గ
ర్వలివలెఁ జేటి చేరఁజని ♦ బంధుర దేహ! యిదేటి తీరు? పైఁ
జులుకఁదనమ్ము గాదె? యని ♦ సూక్తులు పల్కెను తల్లి పోలికన్. ౧౦౧౧

తే॥ నంజదయ్యము దాఁకిన ♦ సరణి నొప్పు, వలపరి యొకర్తు తల యెత్తు ♦ నిలుచుఁ జూచుఁ
బలుకునదియే మొయెఱుఁగదు ♦ చెలువుఁ బిలువ, బంపుదూతితోఁ దన తెల్వి ♦ నంపెనేమొ?

తే॥ జననమరణచక్రమువోలె ♦ సంచలించు, మనసుతో మొయిలునఁ దోఁచి ♦ మరలమఱుఁగు
మించువలె బయటికి వచ్చి ♦ కాంచుఁ బిదప, నేగుచుండు లోనికిని కనంచుఁ బోణి.

తే॥ మకరికా యోగ్యస్తన చను ♦ మలల మీఁద, కంతుతూపులు తొలిచిన ♦ గాయములను
కేల సదుము నేడుచు నవ్వుఁ ♦ గినుకఁ జింత, వెల్లడించుఁ బొమ్మని దూతి ♦ వేఁడు నొకతె

తే॥ సంభవము నాత్రి నెఱిఁగిన ♦ జనులయొద్ద,, జెప్పికొనుటలు వృథయని ♦ చెమ్మరించి
యుడికి కృశియించి పడకపైఁ ♦ బడుచు నొర్తు, ప్రక్కనిలిచిన చేటిని ♦ పాఱఁ జూచె.

తే॥ లికుచకుచలగు కన్యకా ♦ లికిని మించి, బ్రమయుచున్నాఁడు మదులందు ♦ పచ్చికాని
కరణిఁ జొచ్చివారలు ద్రావు ♦ కల్లు తేటఁ, ద్రావెఁగాఁ బోలుఁ బూనిక్కఁగం ♦ దర్పఁడిపుడు.

తే॥ తరుణులం గూడ రశన లం ♦ బరము లూడ్చి, తొలఁగఁ జేసిరి వల్లభుల్ ♦ తుదుమువంటి
వారలేనియు వెలి వఱు ♦ పంగఁ దగని, చెయ్యులొప్పార దగ్గఱఁ ♦ జేరఁ దగునె? ౧౦౧౭

తే॥ బయలి మేఖలల్ వలువలు ♦ వదలఁ జేయు, టబ్రమే? యొర్తు బిడియంబు నవలఁద్రోచె
నాద పదిలంబు గలుగు సన్న్యాసి వలెనె, తన్ను సన్న్యసించుటయు ని ♦ త్తఱిని గలదు.

తే॥ తరుణుఁ డొకఁ డొక తరుణి కం ♦ దర్ప కదన, మందు సములైరి హెచ్చుత ♦ గ్గరయ రాక
యిరువుర తలంపులూపిరు ♦ లేక మయ్యె, నన్నచో నెవ్వరందు గెల్పందువాడు, ౧౦౧౯

తే॥ ఒక్కరుఁడుకరమునఁదన♦యురముమూయ, నెదనువసియించుప్రాణనా♦యకుఁబోటు
గలుగునని వంచనమ్మునఁ♦గరతలమున, మూయుచున్నాఁ డనుచు నొక♦ముదిత కసరె.

తే॥ పగడపు మొన్మోవి వక్షోజ♦పర్వతములు, మృదుల హస్తముల్ భల్లంబు♦లెనయఁ గనులు
గలుగు సతియోర్తు వలపుల♦కడలియైన, ప్రియుని కటరంభవలె మేటి♦ప్రేమ నొసఁగె.

తే॥ వలపు కాని యసత్య వా♦క్కులఁ దలంచి, మేర లేని కోపముగొని♦ మార కదన
మందు మగపోఁడిమిం జేసి♦ యడఁగి యున్న, యాస యేగెల్వ నొకచామ♦ యతిశయిల్లె.

తే॥ హింస్ర సాధనములు రూప♦ మెనసి నట్లు, మెఱయు కన్నుల చెలి తన♦ యొఱపు కాని
నలమి గుబ్బలి గెలుచు గు♦బ్బలు కడింది, విభు నురము దూసి చనెనని♦వీఁపుచూచె.

క॥ చెలువల క్రొత్త వలపులను, వలకాంద్రు భజింప గంధ♦ పంక మురలె వే
నలు లూడె గాజులందెలు, గలగల మనె సంచలించెఁ♦ గటి సూత్రంబుల్. ౧౦౨౪

క॥ కలువల దాయ యివము వలె, వలపు కినుకఁ దోల నొకతె♦ వడి నొడికముతో
బలు కల్ల నిద్దురం గొని, కల సాకున నొరిమ కాంచెఁ♦ గౌఁగిటఁ జేర్చెన్. ౧౦౨౫

తే॥ ఇందు బింబాస్యయును తన♦హితుఁడుఁ జేరు, తరుణమబ్బుట చేదానిఁ♦దలఁగఁ ద్రోవ
కొడలి నొడలితోఁ బెనవైచి♦యొడయిక నెద, నరయ ద్వైరియుదయ ఘాట♦ యరయ ద్వైరి

ఆ॥ కాంచీలూఱునుతున్న♦ కత వరులకు, వక్ర, కుంతలలకు రతులఁ♦ గూర్చు రేయి
వలుఁద చనుల మోయు♦బలిమిఁ గాంచని మధ్య, ములను పోలి కార్శ్య♦మునుభజించె

ఉ॥ పున్నెపుఁ గర్జముల్ తొడఁగి♦ పూర్తి యొనర్పని వారి సంపద క్
చెన్నుగ మధ్య వచ్చుచు న♦శించెడు రీతి విధుండు క్రుంకెఁ బై
వెన్నుని ఱొమ్మునం బరిధ♦ విల్లెడి కౌస్తుభ రత్న లీల వా
రాన్నిధియందు దోఁచె గ్రహ♦ రాజు జగంబులు తెల్వినొందఁగన్ ౧౦౨౬

౧౮. ఎదురుకోలుపటలము. (౩౪)

సీ॥ చెడు నీతి త్రోవలలోఁ♦ జెల్లక ధర్మ శా, స్త్రానుగుణ్యంబుగ♦ నరుగు నెఱక
నయము దప్పని పాల♦ నము గల్గు దశరథ, చక్రవర్తియు గొప్ప♦ సామజముల
మద జల ధారల♦ నదులు పాఱుచునున్న, సేనా సముద్రంబు♦ చేరి కొలువ
నాగలోకంబును♦ బాగుగాఁ గనఁబడు, పరిశుద్ధ సైకత♦ ప్రభలు గలుగు

తే॥ త్రిపథగం జేరఁగా నాయు♦ ధీయమైన, సైన్య వారాశి తజ్జల♦ నమితిఁ గ్రోలె
దానిఁ గాంచిన యుప్పు సం♦ద్రంబు గూడఁ, దేట నీరు ద్రావెడు నాస♦ దీటుకొనఁగ

తే॥ పృథుల కేదార వేష్టిత♦ మిథిలఁ జేరు, నంత దశరథు రాకకు♦ నలరి జనక
వల్లభుఁడు మహోదారుండు♦ వార్ధి వలెనె, పొంగి యెదురుకోల్వచ్చెవి♦భుత వెలుఁగ

మ॥ ప్రబలోత్సాహము చెంగలింప మదసా ♦ రంగంబులున్ దేరులున్
విబుధశ్రేణి తురంగపాళి బలయున్ ♦ వీరావళుల్ గొల్వ న
వ్విబుధేంద్ర ప్రతిమానుఁ గోసల విభున్ ♦ వీక్షించి తోడ్తేర ధీ
ర బలుండౌ జనకుండు వోయె రవిఁ జే ♦ రం బోవు చంద్రుండు నాన్.

శా॥ గంగా ప్లావిత భూ విభూత్తము చమూ ♦ కాండంబు షడ్వారిధుల్
తుంగోద్వీచుల శంఖ నాదములతోఁ ♦ దోతేర శ్రీలక్ష్మి నా
రంగం గాంచు సుధాబ్ధి సంతసమునన్ ♦ బ్రత్యుద్గమంబైన జో
కం గన్యామణి సీతఁ గాంచు జనక ♦ క్ష్మాపాలుఁ డేగెన్ వడిన్. ౧౦౩౨

తే॥ పరఁగ నశ్వత్థ దళ రూప ♦భల్ల సమితి, యడరు దశరథుసేనకు ♦ నబ్ధి సప్త
కంబు చతురంగ బల రూప ♦ గరిమ నొంది, జగము పరవంగ నదియ పో♦సాటియగును

తే॥ జాలరులు జాలువారు ము♦త్యాల గొడుగు, లోలి పీలి కుచ్చులు గప్పు♦నుప్పరంబుఁ
బగలు మఱిఁగి యిరులు గ్రమ్మఁ♦బ్రభుని సేన, రంగు పూవుల పద్మాక♦రంబుఁబోలె

మ॥ కమలాదేవికిఁ గాణయాచి విపుల ♦ క్ష్మాపాలు కెక్కెంబొ? వ
క్షమొ? కోటీరమొ? నిస్తులీకృత వళ ♦ క్ష ఛ్ఛత్రమో? సత్కుల
క్రమ సంపాదిత రాజ్యమో?బహుళ సం ♦ ఖ్యం బొల్చు సైన్యంబొ? బల్
శ్రమలం జెందియు నిర్ణయించి పలుకన్ ♦ శక్యంబె యెవ్వారికిన్? ౧౦౩౪

సీ॥ కంచుకాపూర్ణ కు ♦ చాంచితోరస్కల, నీలవేణికలందు ♦ నిండుతేంట్ల
ధ్వనులనే పోలు నా ♦ దస్వర సప్తస్వ, రారావములు బహు ♦ వ్యాప్తి గనియె
రథనేమి రవము వా ♦ రాశి ఘోషముఁ బోలె, గజ ఘీంకృతులు మేఘ ♦ గర్జఁ బోలె
జగతి పరిఖయైన ♦ జలధి మెరకగాఁగఁ, బెంధూళి నిండి యా ♦ పిదపఁ బైని

తే॥ యేడు లోకంబులను ముంచి♦యొనఁక మెనఁగె, ననుట తేలిక మాటయా♦నసుర వైరి
జగములం గొల్చు పాదము ♦చన్న త్రోవ, నేగి యావలి లోకంబు♦లెల్లఁ బ్రాకె. ౧౦౩౬

తే॥ పరవు గొడుగులవరుసలు♦ప్పరముగప్పఁ, గలుగునిరులఁ దొలంచుట♦సులభమె యగు
మణి విభూషలువెన్నెల♦మరపుదెచ్చుఁ,గొరదువై చు నెండయుఁగాయు♦మెఱుపు మెఱయు

తే॥ కోసలేశుండు రా జన ♦ కుండు గరిమ, నెదురు వచ్చు పథము తెల్ల ♦ హేమరజము
గందవొడియుఁ బుప్పొడి పచ్చ♦కప్పురంబు, పెక్కు వగల తావుల ధూళి♦ బెరసియుండె

తే॥ పునుఁగు కస్తురి కుంకుమ♦పువ్వనగు కు, కలిపి చల్లఁగా నైన పం ♦ కంబుతోడఁ
గరుల మద జలధారలు ♦ గలిసి పాఱ, నైన బురదలే వీథుల♦యందు నిండె. ౧౦౩౭

తే॥ సీత లన్నియుఁ బరిమళ ♦నీల కచల, కనక రత్న భూషల కాంతిఁ ♦ గలుగు నవియు
పలుయు చిహ్న పతాకలు♦విరియు మేలు, కట్లు గొడుగులు గప్పఁగాఁ♦ గలుగు నవియు,

తే॥ దశరథుని సేనతోడ నుత్కంఠ మెయిని, జనకు సేనయుఁ గలిసె ఘో ♦ షణముమిండ
ఘన తరంగాకులారావ♦కంధియందు, నదులు చేరఁగా జరుగు వి♦న్నాణ మొప్ప. ౧౧౪౧

తే॥ జనకుఁ డుత్సాహమున లోక♦జనకుఁ డనఁగఁ, దగిన దశరథు రథమును ♦ డాయవచ్చె
రథికవరులతోఁ దన మనో♦రథమువంటి, రథముపై నాసఁ బోలిన♦రయము మెఱయ.

ఆ॥ డాసి తేరు డిగ్గి ♦ మీసరంబగు సేన, వెనుక నిలువ మున్ను ♦ వెడలు నతని
దశరథుండు కేలు ♦ తగఁ జాఁచి యరద మెక్కించికొనియెఁ గౌఁగి ♦ లించికొనియె.

తే॥ పులియెదుటి సింగముం బోలి♦పురుషవరుఁడు, చెలిమి బంధు మిత్రాదుల♦సేమమడిగి
ముందు జరుగ నిమ్మన ముద♦మంది యెల్ల, వారు మిథిలాపురంబును♦చేరినారు. ౧౧౪౪

ఆ॥ ఇట్టులింపుపెంప ♦ నిరువు రేగుచునుండ. తన్ను దాస పోలు ♦ ధన్య గుణుఁడు
శివుని ధనువు విఱుచు ♦ శ్రీరామచంద్రుండు, జనకు జనకు నెదురు ♦ కొనఁగ వచ్చె

ఆ॥ విబుధ మనుజ నాగ ♦ వినుతుండు రాముండు, బలసి వీరవరులు ♦ గొలిచి రాఁగఁ
దమ్ములతోడఁ దాను ♦ తపనీయ రథమెక్కి, వచ్చి చేరెఁ దండ్రి ♦ వాంఛవోలె ౧౧౪౬

తే॥ దశరథేశు నెదుర్కొనఁ ♦ దరలు సేన, లోన నేనుఁగులో? పిడు ♦ లో? హయములో?
లెక్కపెట్టంగ మానంబు లేకయున్న, యా సమృద్ధిని పలుక శ ♦ క్యంబె తెలిసి? ౧౧౪౭

సీ॥ నీలోత్పలమ్ముఁ ద ♦ మాల పుష్పముఁ బోలి, చిత్రసౌందర్యంబు♦చెడఁగ నొప్పి
యమర వినుతమైన ♦ యదుగుఁదమ్ములు గల, చిన్నవాఁడగు రామ♦విభుఁడు మున్ను
వదలిన ముఖ్య జీ♦వమ్ము పిదప వచ్చి, చేరిన కిరణిని ♦ చేరి యంతఁ
దక్కువారు తనకు మ్రొక్కుచుండఁగఁ దన, కన్న జనకు పాద♦కమలములకు

ఆ॥ వినతుఁ డగుచు లేవ♦మనువసఁ దగు దశ, రథుఁడు గాఢముగ ను♦రమ్ముఁ జేర్చి
యలమికొనియె రుద్రు♦విలుద్రుంప మున్నెగు, మహిత బాహు గిరులు♦మఱుఁగుపడఁగ

ఆ॥ తొలఁగ వీలుకాని♦దుఃఖమ్ము మొత్తమ్ము, మాయ మైన యంత ♦ తమ్మ విభుండు
లలిత రీతి మ్రొక్కు ♦ లక్ష్మణుఁ గ్రుచ్చిక, వుంగిలించికొనెఁ గ ♦ రంగు ప్రేమ. ౧౧౪౯

ఆ॥ భవుని ధనువు ద్రుంచు ♦ నవ మన్మథుండంత, మరలి తల్లులకు న ♦ మస్కరించె
వారి యెడఁదఁ బొడమి♦పారమ్ము మీఱిన, సంతసంబు దెలుప♦శక్తు లెవరు? ౧౧౫౦

తే॥ మేటి భక్తి యతిశయించి ♦ తేట యైన, కరణిఁ గన్నీటి కణముల ♦ సరము లురల
మ్రొక్కు భరతుని తను తండ్రి♦మున్ను తడవు, పగిదినురమున, జేర్చె జీ♦వములఁబోలె.

శా॥ శ్యామాకారునితోడ వచ్చు ఘనుఁడౌ ♦ సౌమిత్రియుఁ విస్ఫుర
త్ప్రేమాకారునితోడ వచ్చు గుణవ ♦ ద్వీరుండు శత్రుఘ్నుఁడుఁ
బ్రేమ శ్యామల రూప భూషణములై ♦ పెంపారు పాదాబ్జముల్
మోముల్ చేరిచి మ్రొక్కఁ దేర్చికొని రా ♦ మోదంబుతో పట్టముల్

తే॥ నీతికరుణలే విభుని ని ♦ ఖ్యాత ధనము, లని యెఱింగిన తమ తండ్రి ♦ ననుగమించి
యనుప మార్గమో త్త క్రమ♦మనుసరించు, సుతులు నలువురు చూపఱ♦ ననువాడ్కిఁ గొనిరి

ఆ॥ సాక్షి యనఁగఁ దగ్గ ♦ సత్పరిపాలన, ముదరఁ దల్లి♦ బోలె ♦ సమరువాఁడు
దశరథుండు పిదపఁ ♦ దనయుని వీక్షించి, వైభవంబుతోడఁ♦బదము యనియె. ౧౦౫౮

తే॥ కరులఁ బోలిన యవ్వీర ♦ వరుల ప్రేమ, మెంతదో? వారికౌతుక ♦ మెంత పొడువో?
కనఁగలేము కుమారులు ♦ కదలునంతఁ, బరిజ నోత్సాహ మాతండ్రి ♦ పగిదిఁ బోలె.

తే॥ ప్రేమమయులగు తమ్ములు ♦ క్రేవలందు, సమ్ములై వేడ్కతోఁ దురం♦గముల మీఁద
రాఁగ నున్నత రథముపై ♦ రాముఁ డేగె, భేరి మున్నగు వాద్యముల్ ♦ బోరు కొనఁగ

తే॥ పరవి యభ్రంక షోత్తుంగ♦ భర్మ హర్మ్య, ములను చిత్రాకృతులఁ బోలు♦ పొలఁతిగముల
విసము నిండిన ట్లుండిన ♦ వీక్షణములు, పుష్ప వర్షమె యన నొప్పఁ ♦ బురము సొచ్చె.

సీ॥ అందంపు మేడల - యందెల్ల కర కంక, ణంబులు మొరయ వే - ళులు విరియఁ
జెందమ్మి పాదమ్ము - లం దాల్చు నందె లా, గమ పద్ధతుల తాళ - గతులు దెలుప
కుంభి కుంభంబుల - దంభంబు చెడ డంబు, సింబోరు వక్షోరు ♦ హంబు లొప్పు
సన్నుతాంగులు గల - సౌధంబు లెల్లను, నర్తనశాల లే - నాఁడుఁ గావు

తే॥ దేవదేవుండు శ్రీరామ♦భూవరుండు, దరియ నా బాలికా ప్రౌఢ ♦ మరసిమరుఁడు
ప్రేరణము సేయ వారు గా♦నించు చేత, లెలమి నవధరింపఁగఁ గుతూ♦హలులుగండు.

౧౯. విహారపటలము. (౫౮)

సీ॥ పూలచేఁ దరియు క్రొ♦మ్ముడు లొప్పు పడఁతులు, జింకలగుంపులు♦ చేరు పగిది
బర్హి సంఘంబులు ♦ భ్రమియించుటం బోలి, ఋషు బృందము తేజ♦రిల్లు కరణి
మెఱుపుల రాసులు♦ మెఱసిన కైవడిఁ, దుమ్మెదల్ జుమ్మని♦ క్రమ్మి మూర్వ
జాతిప క్రొమ్ముడుల్ ♦ సవరించుకొనకయు, మొల్లనూలు తెగుటయుఁ ♦ దెలియకుండ

తే॥ పైఁటలుం జాఱ నవదరిం♦పకయుఁ గొను, లులియ తెక్కలు పకయుడాసి♦ తొలఁగు తొలఁగుఁ
డనుచు మధువ్రగోలఁగ వచ్చు♦ నళులయట్లు, సరభసంబున మునరి యు♦త్సాహ గరిమ

సీ॥ కనులతోనే ప్రేమ♦ యను వస్తు రూపంబు, గాంతము గాక యో♦ కాంతలార!
ఈ నాతి జన్మంబు♦చే నొందఁ దగు ఫలం, బీ నాఁడె కందమో♦ యింతులార!
రాతికిఁ దొలిరూపు♦ రమణఁ గావించిన, పదములఁ జూతమో♦ పడఁతులార!
కను బరువైన శ్రీ♦కంఠు విల్విఱిచిన, కరము లీక్షింతమో ♦ కలుకులార!

తే॥ అనుచు నీటి యెద్దడి నొచ్చు - హరిణ చయము, విమల జల పూరముం గన్న - విధిని పల్ల
ముఁ బాఱు జలముఁ బోలి - మనసు పఱవఁ, బట్టఁ బరుగిడు చందానఁ - బరుగు లిడిరి

ఉ॥ మానుగఁ దేరిపై నగర - మార్గమునం జను రాముఁ డప్పు త
న్నే నయనంబు లార్పక ర - హించి కనుంగొనుచున్న యట్టి కాం
తా నికరంబు కన్నులనె - దప్ప కెఱుంగఁగఁ జేసె నుత్తమ
జ్ఞానులు తన్ను కృష్ణుఁ డను - నామమునం గల యర్థ మంతయున్. ౧౦౬౧

చ॥ తలఁపును మించి యీతని ర - థంబు రయంబునఁ బోవ శిల్పటల్
నిలుచునుగాక యంచుఁ దరు - ణీ మణు లెల్లఁ దపించుచుండఁగా
నిలను దివంబుఁ గొల్చిన ర - మేశుని రాఘవు నెప్డుఁ గంటి ఱె
ప్పల కటు దాఁటనీక నిలు - పం దగు మానిని యెంత ధన్యయో? ౧౦౬౨

చ॥ వలఁతి యొకర్తు స్త్రీత్వమును - నల్వయుఁ జిన్నెలు భూషణంబులున్
దెలివి తెలుంగు తేటయును - తేజము లజ్జయు మానసంబు స
త్కులము బలంబు గౌరవము - గోలతనంబును గాత్రముం స్వజీ
వ లవము దక్కఁ దక్కినవి - పాయఁగ నిల్చెను పుత్త్రికాకృతిన్. ౧౦౬౩

తే॥ కమ్మలం దాఁటి వెలుగొందు కనులయందు, మబ్బువోలె నీరొడియంగ-మతిశరమ్ము
లెడము లేకెద గాఁడఁగ - వడఁకె నొకతె, మొగులు లేని మించనఁదగు-మొలనుపోలి

మ॥ చలినీలాలక తెల్ల ఱెప్ప లిడ కా - శ్యామాంగు మైయందముం
గలయం గాంచుటఁజేసి నీలిమము నా - కన్నుల్ తగం బొందెనో
కలుకుల్ కాటుక కన్నులన్ నిరిసి యు - త్కంఠన్ విలోకించుటన్
నలుపై యొప్పెనొ రాము మేను తెలియం - గా రాదు సుంతేనియున్.

మ॥ చిగురుం బోఁడులు రాముపై విరులు వ - ర్షింపఁగఁ గందర్పుఁడా
పగిదిన్ వారలమీఁదఁ బుష్పశరపం క్తుల్ - వర్షింప నొక్కర్తునున్
జగతీనాథుని చండ శాసనము నీ - శ్యామాంగు చిత్తోన్నతిన్
దగవు న్నేరక భీత నేత్రలకు బాధం గూర్చు వీఁ డెవ్వఁడే? ౧౦౬౬

చ॥ లలిత వరాంగి యొక్కతె య - లంకరణంబులు వీడి రాలఁగా
వలువ యొకండు మాత్ర కర - పల్లవ మందునఁ జిక్కఁబట్టుచున్
మలఁగుచు నిల్చె శిల్పకుఁడు - మాటలఁ గోమల దాఁటి నిల్చు పెన్
వలపునె ముద్దచేసి చెలు - వంబుగఁ దీర్చిన చిత్రమో యనన్. ౧౦౬౭

ఆ॥ గెలుపు హీంన గలుగు-క్రేఁగంటి చూపుల, చెలువ యోర్తు నొసలు-చెమ్మరింప
మనసు సొక్క నిలిచి-మఱి యొండు గానక, రాముఁ డొంటి యున్నె-రామ!యనియె.

ఆ॥ మనసు కరఁగి యున్న-మగువ యొక్కర్త మీఁ, వంచకుం డెడంద - వచ్చి దొచ్చె
వెడఁద కేగకుండఁ-గను త్రోవ మూసితి, పెద్ద గదికిఁ బోవు, చేలి! యనియె, [illegible]

ఆ॥ ప్రతిమఁ బోలు నతివ • రతిపతి శరములు; గణన గొనక రశన • కంచుకంబు
ప్రీల వచ్చి నిలిచి • ప్రేమమై రాము మై, యొప్పుగాంచు వారి•నుఱిమి చూచె. ౧౦౭౦

తే॥ ఉత్సుకతతోడ నేతెంచి • యువతి యొకతె, దీర్ఘ చపల నేత్రంబులఁ • దేఱి చూచి
తృప్తివడి ప్రేమ గొని యెడ•తెఱపి లేని, లోని సంతాప మడరంగ•లోని కేగె. ౧౦౭౧

ఉ॥ తోరపుఁ గేశపాశములు • దొడ్డ కుచంబులు బల్ పిఱుందులున్
దూఱఁగనీక దట్టమయి - తోఁపఁగ, గన్నులఁ జూడలేక య
వ్వీరుని సౌరు గాంచు తమి - ప్రేరణ సేయ శుభాంగి యొత్తి యిం
పారఁగ వారి కొనుల బ - యల్లనె వంగుచుఁ గాంచె నత్తఱిన్. ౧౦౭౨

చ॥ మదనుని సూసి బాణములు - మానసముల్ గలఁపంగ వీథులం
జెదరిన భూషణావళులు - చిందిన గంధము జాఱు మేఖలల్
కొదరిన తారహారములు - క్రొమ్ముడి జాఱిన పూసరంబులున్
బొదలిన చోట్లు దక్క మఱి - పుట్టదు వేఱుగు తా వొకింతయున్. ౧౦౭౩

సీ॥ భుజములఁ గనువారు - భుజములే కాంచిరి, పదములఁ గనువారు - పదులె గనిరి
ఆజాను బాహుల - యందంబు గనువారు, వానినే తెప్పవా-ల్పకయె కనిరి
వాఁడి కన్నులు గల - వారిలో రూపంబు, పూర్తిగాఁ గాంచిన - పుణ్యు లెవరొ?
తమ మతానుష్ఠాన - ధర్మంబు చొప్పున, చెప్పంగఁ బడు మహా - చిద్విలాసు

తే॥ పెక్కురూపులుతోఁపనొ•క్కొక్కరూప, మొనరసద్భక్తిఁగాంచునొ•క్కొక్కమతము
వారిఁ బోలిరి వీక్షించు - వారలెల్లఁ, జారుతరమూర్తి రామ వి - హారవేళ ౧౦౭౪

క॥ తనుమధ్య యొకతె బ్రతుకుట, కనువుగ నతఁ డామె యెడఁద - నడఁగె జగములన్
దన కుక్షి నడంగించిన, ఘనాఘన నిభాంగుకంటె - ఘనులెవ్వారల్? ౧౦౭౫

క॥ చెలి యొకతె తేర్చి తొడినవి, గలగల మనఁ బూవు రెమ్మ - కరణి నరిగి యా
వల వలవల నేడ్చుచుఁ జె, ల్వల చేతులలోన మరలె - భవనంబునకున్ ౧౦౭౬

క॥ గిరి నిభ ధనువును విఱిచిన, కరణిఁ జెఱకు విల్లు విఱిచి - కావఁగఁ దగదే?
వరవీర! దాసి ననియెన్, బిరుసు మనము గల యొకర్తు బింకము చెడగన్. ౧౦౭౭

క॥ చెలి యొకతుక యనియెఁ దపః, ఫల మనఁదగు రాఘవుండు - బండిం దిగి క
న్నుల యెదుట నిఱుకు త్రోవ, న్నిలిచిన యీ చేఁత కలయొ? - నిజమొ?కపటమో?

క॥ కనకాంగి యొకత మదినే, తన దూతిగఁ గొనుచు నుసుఱు - తలరేడి చింతన్
వనజాక్షి జనకనందిని, మును ఘన తపములను చేసెఁ - బూనిక ననియెన్. ౧౦౭౯

క॥ పొచ్చెంబు లేని చిత్రపు, టచ్చనఁదగు పడఁతి యొకతి - యడలి బడలుచున్
-చెచ్చెలి! యీ దృశ్యము మఱుఁ, దచ్చముగా వ్రాసి యుంచ - నగునే?యనియెన్

క॥ హరిణాక్షి యెవ్వ ర్తి యారయ, నరునకు నీ లక్షణములు - నలువొందునె? శ్రీ
వరుఁ డితఁడు నిక్కమియ్యది, యరయఁగలరు కన్నులార - ననియెఁ జెలులతో.

క॥ వనజాక్షి తొడవు లూడఁగ, మనసు కరఁగ వాడి యితఁడు - మన పురమునకుం
జనుదెంచుట తొలిఁ జేసిన, జనకు తపఃఫలమె యంచుఁ-జక్కఁగఁ బలికెన్. ౧౦౭

క॥ కను లశ్రులు రాల్ప నొకతె, తన యొడ లొడికంబు వీడఁ - దపియించి యితం
డనుఁగులు మునులును విడివడ, వనటఁ దొలఁగఁ గలనునేని - వచ్చునె? యనియెన్

క॥ జలదమ్ముఁ గాంచిమురియు నె, మలిబోలెం గనక లతిక - మది వల దాఁచం
దలఁచె, నది మారుఁ డెఱిఁగెను, తలఁపుల మది దాఁచినట్లు - దాఁచునె మోహమ్మున్?.

ఆ॥ వాలుగంటి యొకత - పూల పానుపుఁ జేరి, పిడుగు మ్రోఁత విన్న - పడగదారి
చాడ్పు మిట్ట యిఱుకు - చన్నులు చెమరింప, బుద్ధి చెడఁగ నూర్పు - పుచ్చుచుండె

తే॥ చెంగలువఁ బోలి యమృతంబు-చెంగలించు,నధరబింబ లిట్టులు లోన-నలయుచుంద్రి
సీత చేసిన వ్రతములు - చేయకుండు, వార లెటు లుండఁ గల రాత్రి - వడయకుండ.

తే॥ ఒడలు చెమరించి ప్రాణంబు-లుడుకు నొకతె,విమలుఁడగురాముఁడింతేని-ప్రేమతోడ
నొకరిఁ జూడఁడ తలఁపడ-యుబ్బు గొనఁడ,వలపుసుంతేని మదిలేని-వాఁడొ? యనియె.

చ॥ పురమునఁ గల్గు పైదలులొ - పూర్తిగ లెక్కకు మించినారు దా
శరథి శరీర సౌష్ఠవము - చాఁగురె! యెల్లయె లేనిదయ్యె నె
చ్చిరి చిరి కౌతు మాత్ర మిఁకఁ - జేయునదేమి?శరంబునందు పూ
శరములు వట్టిపోవయిచెఁ ♦జయ్యన మొగ్గ కటారి దూయుచున్ ౧౦౮

తే॥ భువిని వెలఁదులకే గాక ♦ దివిని గలుగు, నారులకుఁ గూడఁ గలిగెను ♦ మారు పోరు
లిచట నుండిన మన మద్ది ♦ యెఱుఁగ లేద, ఇచట విడిచిన శరములే ♦ యచటఁ దాఁకె.

తే॥ మోహమునఁజిక్కి భ్రమియించు♦ముగుదలింద, ఱుండనొకతెనేనిగొనమి♦యొప్పునేమి
ఇతఁడుసన్న్యాసియో?కాఁడు♦సతులపాలి, చెడుగుకొలకాఁడనుచునొక♦చెలువపలికె

తే॥ మఱుఁగు తాపము గల తను♦మధ్య యొకతె, కాలు సేతులు తూలఁగా♦సోలి పడియె
కనిన వార లయ్యో పాప♦మనుచు బ్రదుకుఁ, గాక!యనివచించిరి మిత్తి♦తాఁకెననుచు

తే॥ యువతియొక్కతెయుయ్యల♦యూఁక వోలెఁ,గాళ్లుకాయలుగాయ న♦క్కమలనేత్రు
వెంటఁబడి కొంత దవ్వేగి ♦ పిదపమరలి, చేరె యింటి కిదెవ్వరు ♦ చేయు తీరు?

తే॥ ఉత్కటంపు మనోభ్రమ ♦ మొప్పు మగువ, లందొకతె మఱియొక గోల♦నరసియచట
నా మనముఁగూడఁగాంచితే♦నాతి!యనియెఁ,దలఁపుమితిమీఱునెడసిగ్గు♦నిలుచునేమి?

క॥ ఇన కులము వారు శరణం, బనఁ గాచిన వార లౌనఁగి ♦ యనువులనేని

వనితల యుసుఱులఁ గొను టీ, తని కెట్లబ్బె నసి యొక్క ♦ తరుణి వాదించెఁగా. ౧౦౯౪

ఆ॥ సిగ్గుచేత నెలవు ♦ చెడిన చంద్రుఁ డానన, హారుని ధనువు నిలఁడు ♦ విఱుచు టెన్న
సీతకొఱకుఁ గాదు ♦ చేపడు గెలువిద్దె, వలఁతి తనము చూప ♦ వలచి యనిరు.

ఆ॥ నేలి ప్రాణ వితతి ♦ తూలు నొక్కరుక, ఘోర ధనువు దాల్చు ♦ వీరు నెదుట
మారుఁ డిట్లు మమ్ము ♦ మారాము సేసెడి, నెంత బల్లిదుండొ♦యాతఁ డనిరి. ౧౦౯౬

ఆ॥ వనిత లెల్ల రిట్లు ♦ వలవంత పాలుఁగా, విమల మూర్తి సుండు ♦ వినుత గుణుఁడు
చేరెఁ గౌశికుఁడు వ ♦ సిష్ఠుఁడు నృపవరుల్, కూడియున్న కొలువు ♦ కూటమందు.

ఆ॥ రాముఁ డంత మెఱపు ♦ భ్రమియించు తీరున, హార వితతి చలన ♦ మందు చుండ
కాలమేఘ మొండు ♦ నేల ప్రాలు పరణి, చాఁగి శిరము వంచె ♦ సన్మునులకు. ౧౦౯౮

తే॥ ధర్మమును గానఁ బుట్టిన ♦ చాటు కొరి, మ్రొక్కి దీవించి వారు కూ♦ర్చుండు మనఁగఁ
బుష్ప శిల్పంబు గల దొడ్డ ♦ పొన్న గద్దెఁ, దమ్ము లిరుగడ నిల్వ మ♦ ధ్యమున నొప్పె.

క॥ నక్షత్రములు భజింపఁగ, ఋక్షేశుఁడు మిన్ను నెలుఁగ ♦ నేతెంచు క్రియన్
బక్షముల విభులు గొలువన, పేక్షా మండపము దశర ♦ థేశుఁడు చేరెన్. ౧౧౦౦

తే॥ చేరి మునుల పదంబులు ♦ కోరి మ్రొక్కి, భూసురాశీఃపదములతోఁ ♦ బుష్పవృష్టి
గురియ నుచితాసనంబునఁ ♦ గూరుచుండె, నగవిభేదియు సిగ్గిలి ♦ మొగము వ్రాల్ప.

సీ॥ గంగరాజులును కాళింగులు వంగులు, నంగభూపులును కు ♦ ళింగవరులుఁ
బాండ్యులు చోళు లా ♦ వంతికుల్ చేరులు, మాళవుల్ మాత్స్యులు♦మాగధులును
శకులు కొంకణులు సో♦మకులుచీనులుపుళిం, దులుతురుష్కులును చై♦ద్యులునుపౌర
వులు కటినాటి ప్ర ♦ భులు తెల్గుదొరలును, యాదవుల్ నేపాలు ♦ రాదిగాఁగ

తే॥ నాదిభూతంబుచేఁ గి ♦ యంగఁబడిన, కడపటిది యగు పృథివిపైఁ ♦ గల సమస్త
రాజులెల్లఁ గిరీట ♦ భ్రాజమాను, లగుచు వచ్చిరి పెండిలి ♦ కలవి లేక. ౧౧౦౨

ఉ॥ చక్కరబొండ్లు పిచు వెలి ♦ చామరముల్ భువనంబు లెల్లెడన్
నిక్కిన కీర్తి వృక్షమున ♦ నెక్కొను పల్లవ పంక్తిరో యనన్
మిక్కిలియు న్వెలింగె; బహు ♦ మేదుర వంశ రుతంబుఁ బోలి పెం
పెక్కిన వంశగీతు లెల ♦ యించిరి ముగ్ధలు తత్సభాస్థలిన్. ౧౧౦౩

క॥ తన వంశంబునఁ బుట్టిన, జనకజ పెండిలిని సంత ♦ సంబునఁ గాంచం
జనుదెంచు చంద్రుఁడో యనఁ, దనరెన్ దశరథుని గొడుగు ♦ ధవళిమ మీఱన్.

ఆ॥ ఉన్నచోటనుండి ♦ యొదుగంగ స్థలము లే, కునికిఁ జేసి గొప్ప♦యుదధిఁ బోలి
జనము చేరి నిలువఁ♦జనకు రాజ్యం బొక్క, పట్టణంబె యొస ♦ పగిది నొప్పె. ౧౧౦౪

తే॥ జనకరాజు కౌతుకమున ♦ సంపదలను, చల్లి సంతసించిన ప్రేమ ♦ జానకి యెడ
రాముసెడ భీదలందును♦రాజులందు, రామునందును సమముగా♦వ్యాప్తినొందె.

౨౦. అలంకారపటలము. (౪౩)

చ॥ ప్రతిమలు ప్రాణముం గొనిన ♦ పాటిగఁ గ్రేవల రాణు చొప్ప నా
తత విభవేంద్రుఁడౌ దశర♦థ క్షితిపాలుఁడు సంతసించు నా
తతిని వసిష్ఠుఁ డారసి సు ♦ ధా మధురోక్తుల నిట్లు వల్కె- నీ
సుత నీకిఁ బిల్వనంపుము య ♦ శోనయశౌర్యధనాఢ్య! మైథిలా! ౧౧౦౬

క॥ అనపుడుఁ బ్రియ మానందము, తోనఁకఁగ జనకుండు చెలుల ♦ తోఁ బృథ్వీశుం
గొని తెండన వారలు వడి, జని దాదుల కత్తెఱంగు ♦ జానుగఁ దెలుపన్. ౧౧౦౭

ఉ॥ ఆరుచు నొప్ప లక్షులకు ♦ నందము గూర్ప నొనర్పఁబడ్డ యా
తీరున భూషణంబు లని ♦ తేటగు రూపముఁ గప్పునంచుఁ దా
నూరయులేక తీయఁదను ♦ మంబుధినెన్నకుఁ గూర్చు కైవడిన్
సౌరుకు సౌరు గూర్చిరి; వ ♦ సుంధర యజ్ఞత గొన్నదే కదా! ౧౧౦౮

తే॥ రామచంద్రుని మై వన్నె ♦ రామ యెడఁద, నెరసి తీఁగలువాతి పై ♦విరిసె నవఁగ
నొప్పు కప్పుఁ గొప్పుఁ బూవ్వులొందఁ జెరిసె, రంబుదంబున మందురా♦యందమంద.

తే॥ చుక్కలెల్లను తొగతేనిఁ ♦ జుట్టినట్లు, నెత్తి నిండఁ బాపటబొట్టు♦నెత్తి కట్టి
యబ్జుఁ డనుక్రేపుఁగన్నమ♦బ్బనెడిపశువు, చాఁచునాల్కనాఁగఁ దురాయి♦సనదరించి

మ॥ హర కోదండ విఖండనుం డయిన పీ ♦ రాగ్రేసరుం డౌనె? ము
న్నురవౌ ప్రాణసములన్ దపించ వలచే ♦ నుఱ్ఱూట లూరించి నా
తరుణీత్వంబు గ్రహించువాఁడని యెడం ♦ దం జింత గావించు నుం
దరికిం దాల్చిరి యూఁగుచుట్టి మది చం ♦ దంబందు తాటంకముల్. ౧౧౧౨

మ॥ బలజాతాక్షుల కెల్ల ధవ్యమగు ల ♦ జ్జం గల్గుకంఠంబుల
దిలకంబై తగు సీమె కంఠమునకున్ ♦ దీప్త ప్రభా భూష
గలవే? మాపతి దాల్చు శంఖమె యటం ♦ గల్యాణ రు బుతో
సలరె న్నాఁ జను కంఠమం దిడి రమా ♦ ల్యంబైన హారావళుల్

ఉ॥ పన్నగ మింటి రిక్కలను ♦ ప్రావగఁ గూర్చిన కోవ యందమా?
వెన్నెల తేనిఁ జిల్చి తటి ♦ వెట్టి కుదిర్చిన మాల యందమా?
చెన్నగు లజ్జతో నెసఁగు ♦ చిర్నవు వెన్నెల పర్వె నందమా?
యెన్నఁగఁ దారహారము న ♦ యిఁచిన పొందిక నేమనందునో! ౧౧౧౪

ఉ॥ చిన్ని పదంబులన్ మణుఁగు ♦ చేరిన తమ్మికి రాగ మిచ్చు నా
యన్నులమిన్న మేనఁగల ♦ యందము చందము సౌరు మీఱి పే
రెన్నికఁ గన్న చన్నుల ప ♦ యిందగు హారము దాల్చినంతనే
మున్ను వళక్షమై పరఁగు ♦ ముత్తెము లెఱ్ఱన యయ్యె నయ్యెడన్. ౧౧౫

తే॥ అంగదంబులు దాల్చిన ♦ హస్తములకు, చెప్పలల్లార్చ మిఱుమిట్లు♦ గప్పు పద్మ
రాగములు ముత్తెములు గూర్చఁ♦గ్రాలుచుట్టి, వెదురు గల్గిం సమత నె ♦ప్పి కొనవచ్చు

ఉ॥ రాగపుఁ గేలు దమ్మి రఘు ♦ రాము భుజంబులఁ దాఁక నోచి త
ద్రాగము నొందఁ బాత్రమయి ♦ రాత్రులలో ముకుళింపవంచు బొ
ట్టోగుల నెంచి చంద్రముఖు ♦ లొందగ మానికముల్ ఖచించుటన్
జేగుఱు మీఱు గాజులను ♦ చెల్వుగఁ దాల్చిరి సీత కంతటన్ ౧౧౬

చ॥ నెలఁత కుచద్వయం బనెడి ♦ నీలమణుల్ గల కుందనంపుఁ గుం
డల పయిఁ బుష్పవల్లి రతి ♦ నాయకు చాపము నేణనాభి సం
కలితముగా లిఖించి కడఁ ♦ కం బరమార్థముఁబోలె శంకచే
గలదని లేదనం దగిన ♦ కౌనును నొవ్వఁగఁ జేసి రెల్లరున్. ౧౧౭

తే॥ రంగు లీనెడు పట్టు వ♦స్త్రంబు గట్టి, రత్న ఘల్లరుల్ గల మొల♦త్రాడు చుట్టి
వివిధ కాంతు లొడలి నుండి♦వీచుచుండ, చెలువె భ్రమియించి నిలిచి రీ♦క్షింపలేక.

తే॥ లక్తకము లేకయే రాగ♦లహరి వీచు, పదములు శిరీషములకంటె ♦ మృదువులగును
వాని యందిడునందెలు♦వరునమ్రోయు, మృదువులే మృదువులె మఱి♦మృదువులె యని

చ॥ సారిది విషంబు మధ్యమునఁ ♦ జుట్టు సుధం గొని కర్ణమూలముల్
దూరసియు వంచకత్వమును ♦ డొంగతికంబును లేక గోముగాఁ
జెరఁగిన కన్నుదోయి నలి ♦ వేణులు నించిన యంజనంబొ? శ్రీ
వరుఁ డగు రాము మేని నును ♦ వన్నెయొ కాంచఁగలేము సల్లనన్. ౧౧౮

సీ॥ అందమై వి[illegible] ♦ చెందమ్మిలోన నిం, పీవరద్వయ ముప్పు ♦ తిల్లునేని
వానిపైఁ [illegible]న్నెల ♦ వంక నిల్చునయేని, తన్మధ్యమునఁ జుక్క ♦ తనరునేని
యెన యగ[illegible]ని వచి ♦ యింపంగఁజెన్నారి, త్రిభువన కన్యకా ♦ తిలకమైన
జనక కన్య నుదుట ♦ జానైన కస్తూరి, తిలకంబు దిద్దిరా ♦ తెఱవ లంత

తే॥ వివిధ మధు పాళి ముసరిన♦ వివిధ వర్ణ, కుసుమ నిచయంబు మాలికల్ ♦గూర్చియుంచి
తుఱిమి చెరివిరి మెత్తిరి ♦ మురువుగాఁగఁ, బొన్న పుప్పొడిఁ బోలిన ♦ పొన్ను ధూళి.

తే॥ నేతి దీపంబు చుట్టి ప ♦ స్పురు పువులు, చల్లి కుల దేవతల మ్రొక్కి ♦ తెల్లయావ
పొడి నొసట నుంచి యారతి ♦ బడిసి వైచి, రక్ష కట్టిరి సీతకు♦ రాజ ముఖులు. ౧౨౦

తే॥ చిల్కలకుఁ బల్కులను నేర్పు ♦ సీత చెలువ, మళులవలె, నాని చెలువలే♦వలపుగొన్నిరి
ఏమి చెప్పుదు నావింత ♦ యెంచి చూడ, యువతులకు యువకుల కుల్ల ♦ మొండె కాదె?

చ॥ చెలువలు జానకీ రమణి ♦ చెల్వును పున్నమ చంద్రునట్లు క
న్నులఁ గని సొక్కి సోలిరి; జ ♦ నుల్ పరికింపఁగ వాంఛ నీయమై
పొలఁతుల కొక్కొకంగమె ప్ర ♦ పూర్ణ మనోహర రీతి నొప్ప నా
చెలువములెల్ల నొక్కయెడఁ ♦ జేరఁగఁ గాంచి భరింప శక్యమే?

ఉ॥ సంకు ధరించియుఁ గమల ♦ సద్మము నొందియు నెల్లవారి హృ
త్పంకజమందు చిత్రగతిఁ ♦ బర్వి తలంచిన యెల్ల చోటులం
బొంకముగాఁగఁ గానఁబడి ♦ పూరుష వర్యుని రాముఁ బోలె నా
పొంకవగంధి సీత యిఁకఁ ♦ జక్కఁగ వర్ణన చేయు టెట్లగుఁ? ౧౧౬

చ॥ పరవిన మేఖలల్ పసిఁడి ♦ పాప పటంబు మొగంపు టందియల్
కరములఁ గంకణంబులు ర ♦ కంబుగ మ్రోఁగఁగఁ గీరవాణు ల
ప్సరసలఁ బోలు సుందరులు ♦ సారసగంధులు పెక్కుమంది ని
ర్భర కుతుకంబుతో జనక ♦ రాజ కుమారిని గొల్చి చుట్టి రాఁ. ౧౧౭

తే॥ గుజ్జులును గూనివారు స ♦ ఖులును బలయు, మణుల మేల్కట్టుపీడ నా♦మగువమిన్న
చుక్కలందునఁ జందురు ♦ సొంపు దాల్చి, నవయకుండు జోతిం బోలె ♦ నడవసాఁగె.

తే॥ తన్ను గన్న భూదేవి యా ♦ తన్వి మృదుల, పాదములు నొచ్చునని నేలఁ ♦ బఱచినట్టి
ననలు నా నొప్పు తన మేటి ♦ నగల డాలు, ముందు పరవఁగ సీత జా ♦ నొంద నడచె.

తే॥ వినుతి కెక్కిన తనయాన ♦ ముపకు నోడి, పడుచు లేచుచుఁ జను తెలి ♦ పక్షుల వలె
నిరు గెలంకుల నెల్ల చా ♦మరము లొలయు, బర్హ కాంతితోఁ జను బర్హి♦భాతి నడచె

తే॥ ఎల్ల లోకంబులందలి ♦ యిగురుఁ బోండ్ల, కంటి పాపయై యొప్పు నీ ♦ కన్య హావుసు
చూడ రామ వంశోద్యుండు ♦ సూర్యుఁడె దిగె,నాఁగఁ జనువితానము నీడ♦నడచివచ్చె

తే॥ మణి కలాపంబు చుట్టును ♦ మలసి వెలుఁగ, నడుమ దేహ కాంతి మిగుల♦నొరుచూప
మండలాకృతి వెలయంగఁ ♦ గుండలములు, కౌను చలియింప నడచె న ♦ క్కలికి మిన్న

తే॥ విరుల తావియు బంగారు ♦ మెఱుపు కాంతి, చందనపుఁ జల్లఁదనమును♦పొందియంచ
లచ్చరలు సుధ సిగ్గిల ♦ నవని పతులు, వఱలు రత్న ఖచిత మండ ♦ పమునఁ జొచ్చె.

తే॥ కల్పనాకర్త లేని యా ♦ గమ మనంగఁ, దగిన వలుఁద పాలిండ్లొప్పు ♦ మగువఁ గాంచి
స్త్రీలు పురుషు లెల్లరు వట్టి ♦ చిత్రములను, పోలి రాప్పక యూర్పక ♦ తూల ఫోక

తే॥ ఆమెయో? కాదో? యని శంక ♦ నందుచున్న, ఇనకులేశ నందను డామె♦ నెదుటఁగాంచె
వినము పుట్ట నిర్వేదించి♦ వెనుక నమృత,ముద్భ విల్ల హర్షిలు పురు♦ హూతు రీతి ౧౧౩

తే॥ ముదురు చవి సుధఁ బెరిఁగిన ♦ పుణ్యఫలమొ, నాఁగఁ దగిన బింబాధర ♦ నా యెడంద
యుందకాళ వెల్వలను పెం ♦ పొంద నున్న, యదియొ! యని తలపోసె నీ♦లాబ్ద తనుఁడు

తే॥ ఎలమి మా చేయు గురు తపః ♦ ఫలము వలన, మహిని రాముఁడై పుట్టెను♦మాధవుండు
అతని ప్రేముడి పత్నియా ♦ నజ్జ నిలయ, సీత యని వసిష్ఠుఁడు సంత♦సించె మదిని.

తే॥ కోసలేశుండు జానకి ♦ కొమరు గాంచి, యేడు దీవుల నేలిన ♦ వాఁడ నైన
నేఁడు తత్ఫల రూపంబు ♦ నియతితోడ, దైవ మొసఁగె నం చమిత మో♦దంబునొందె

ఉ॥ నైవళవీణఁ బోలు బలు ♦ నాణెపుఁ బల్కులు గల్గు సీత యా
త్రోవను పోవఁగా దశర ♦ థుండు మహర్షులు తక్కఁ దక్కు వా
రా వనితామణిం గనిన ♦ యంతన మ్రొక్కిరి వారి డెందముల్
దైవమ యంచు నెంచెఁ; దను ♦ ధర్మ మెడందకు లోఁకువే కదా! ౧౧౩౯

చ॥ విసివి సరోజముం విడిచి ♦ వేడ్క విదేహ గృహంబుచేరు నా
వసుమతి పుత్త్రి మానులకు ♦ భక్తిని వందన మాచరించి పెం
పెసఁగఁగఁ గోసలేంద్రునకు ♦ నిచ్చను మ్రొక్కి యనంతరంబు సం
తసమున బాష్పముల్ వదలు ♦ తండ్రికడం వసియించె గద్దియం ౧౧౪౦

తే॥ ఈమె లక్ష్మియే యగు నిజ ♦ మితఁడు గిరిశు, వర శరాసన మనవేల? వలయునేని
యేను కొండల విఱువంగ ♦ లేఁడె యనుచు, నిరుసు వంటి వసిష్ఠ ము ♦ నీంద్రుఁ డెంచె

ఉ॥ వేడుక వింటి నెక్కిడుట ♦ విర్చుట చెప్పఁగ నాలకించియుం
బోఁడిమి యందె సందియము ♦ పొందిన సుందరి శంక వీడి లో
వీడని రూపముం గనుచు ♦ వెల్వలి రూపము కంకణంబులం
వాడుకచేఁ గుదిర్చెదు నె ♦ పంబునఁ గాంచెఁ గటాక్షవీక్షలం. ౧౧౪౨

తే॥ లీలఁ గ్రేఁగంటి చూపుల♦డాలు వోయి♦భ్రాంతి రాముఁడం జలధి జీ♦వనముగొనియె
దక్కుసుధ పూర్తిగఁ దానె♦త్రావినట్టు, లొడలు పొంగారె మెల్లన♦నూర్పు వెడలె. ౧౧౪౩

చ॥ తన మది నున్న వంచకుఁడె ♦ తథ్యము చాపముఁ ద్రుంచె నంచు నా
జనకజ లోని దుఃఖమును ♦ చయ్యన వీడెను జన్మదుఃఖ కా
రణ మగు మాయఁ దోలి తగు ♦ జ్ఞానముచేఁ దనలోనఁ దన్నుగాం
చిన జని ముక్తినొందు క్రియఁ ♦ జెందె నొకానొక ముక్తి నామెయుం

తే॥ విమలకీర్తియా దశరథ ♦ విభుఁడు వేద, విదుని కౌశికుఁ గాంచి యో ♦ వినుతచరిత
జానకీ రాములకుఁ బెండ్లి ♦ జరుగఁ దగిన, శుభ ముహూర్త మదెప్పుడో ♦ చూడుఁ డనఁగ

సీ॥ వాలుగల్ మిడియుచుఁ ♦ బాఱఁ గ్రుమ్మటచేత, శిఖరి మత్స్యంబులు ♦ చేరి దుముక
నానుముల మెదడును ♦ పృష్ఠముల్ ప్రీలంగ, కొఱమీలు పాళలు ♦ విరియ దుముకు

చుండు సుక్షేత్రముల్ ♦ దండిగా, గలిగిన, కోసల జననాథ!కొంతలేని
శుభ ముహూర్తము రేపె ♦సాంపారు నని గాధి,తనయుండు పల్కఁగాఁ♦దగు నటంచు

తే॥ వాఁడు లెల్లరు మ్రొక్కఁగాఁ ♦ వీడుకొలిపి, భూరి వాద్య ధ్వనులు భువి♦బోరు కొలుప
మునులకున్ మ్రొక్కి వారల♦యనుమతిఁ గొని, దశరథుఁడు లేచి విడిదికిఁ♦దరలెనంత

ఆ॥ అంచయాన సీత ♦ యరుదుగా నెడఁబాయ, హేమ సౌధమునకు ♦ రాముఁడరిగె
విభులు మునులు వారి ♦ విడుదుల కేగిరి, మేరువున మఱింగె ♦ సూరుఁడంత ౧౧౫౭

౨౧. కల్యాణపటలము. (౧౦౪)

క॥ సిరి యశుఁడు మిథిల నాయకుఁ, డరు దారఁగ నుపచరింప ♦ సౌబాల ధరా
వర మొదలితోడ నిర్జర, పురిఁ జేరిన భాతి మోద ♦ ముం బొందె నటన్ ౧౧౫౮

సీ త త హ త హ.

క॥ భరియింపరాని వెరవున, విరివిగ దగ గొన్న వారు ♦ వెదకి జలేజా
కరము గని త్రోవ లేమిన్, సురుఁగు దశం బొందె సీత♦ సుడివడు మదితోన్ ౧౧౫౯

క॥ కొలమిూఱు రాతిరీ! యబ, లల వంచన సేఁచు వారి ♦ లం గలరొక్కో!
తెలవాఱఁ బ్రియుఁడు రాఁడో!, తెలవాఱుము దుఃఖ జలధిఁ ♦ దేర్చుము నన్నున్.

క॥ మునితోడఁ గూడి చను రా,మునితోడం బోయి మరలఁ ♦ బొడగానవ యౌ
తనితో వత్తువె? మనమా!, మనుతోడున్ వదలియుంట ♦ మరియాదయొకో.౧౧౬౧

క॥ తాడిపయి చక్రవాకీ!, యేడు సముద్రములఁ బోలు ♦ నీరాతిరి నా
కీడునఁ జనదే? యూఱడిఁ, గూడుదువే యొంటిఁ బఱచి♦కొఱమాలి యయో! ౧౧౬౨

క॥ వాఁడిమి కొడిమల పోఁడిమి, వేఁడిమితో నగ్గలించు ♦ వెన్నెల! దొనఁగే
నాఁడు గన కాత్తిచే నా, నాఁడుం గృశియించు వారి ♦ నలఁచుట తగవే? ౧౧౬౩

క॥ తావికిఁ జల్లఁదనమునకుఁ, దావలమగు మలయ గుహను ♦ తారు పయిర యున్
మూావన్నె మెకమ! యెరక్కై, వే వచ్చితె? కోఱ లనెడి ♦ వెన్నెల విరియన్ ౧౧౬౪

క॥ తెరువునఁ దిరుగుచు నొకరుఁడు, నెరవిన పెను కాల మేఘు ♦ నిభ దేహుఁడు నన్
బఱిచె నిసి పగలు వీడక, వర వంశ్యులు కన్నెల కడ ♦ వఱలుట తగవే? ౧౧౬౫

క॥ ఎడ నమ్మఁదగని పనులన్, దుడుకఁడు నిర్దయుఁడు వాని ♦ దోర్యుగళంబున్
దడవఁ జనఁ దగదు; నల్లని, కడలి యపారంబు; రాత్రి ♦ కడచను నొక్కో?.౧౧౬౬

తే॥ పాటులా తగ్గుటయె లేదు ♦ పగలు రాదు, కూరుకా లేదు నిసి వోదు♦కోర్కి విడదు
నల్ల మునవోవ్వి వదలదు♦నుసుఱుచనదు, నిట్లు కుందుట విధియేమొ♦ఘొఱుఁగరాదు.

తే॥ అమలజలధి! నీవును కంక♦ణములు జాఱఁ, బడుచు లేచుచుఁ గార్శ్యంబు♦వడసిరెల్ల
వేళలందు నిద్దుర లేక ♦ వేఁగుచుందు, కన్యవో నీవు? మరునిచేఁ♦గలఁగినావొ?౧౧౧౹౮

రా ము ని యు త్క ం ఠ .

క॥ అని యీ విధమగు పలవర, మున నొగులుచు సొమ్మసిలుచు ♦ మగుడ యటుండన్
ఘన విభుఁడగు రాముఁడు తన, మనమునఁ దలపోసె నిట్లు ♦ మల్లడి గొనుచున్.

తే॥ మున్ను కాంచి వీడక రెండు ♦కన్నులనెడి,వ్రాఁత కలములు నామదిన్♦వ్రాసె;మరలఁ
గనియు సుషమాంబునిధి దరి♦గానన్నైతి,మించుఁగనువారుమతిరెయెందు♦గాంచుటెట్లు?

తే॥ జానకీ ముఖమే యైన♦చలువ ఱేఁడ!, కామ బీజంబుఁ బండించు♦కలువ ఱేఁడ!
యేమి యీకార్య పద్ధతి?♦యింత యెఱుఁగ, వేల?నాయెడ బంధువై ♦యెనఁగరాదొ?

తే॥ ప్రాణముల వెలువడ నీడ్చు♦రామ కనుల,కరణి నిరులును పరవెను♦కొఱఁతవడక
విభుఁడు రణభూమి మరణింప♦విఱిగి పాఱు, వీరవరుని యపఖ్యాతి♦విధము దోఁపఁ.

చ॥ వన వారిణంబుఁబోలు వర ♦ వర్ణినితోఁ జను మానసంబ! పో
యిన యదె పోక యంచుఁజని ♦ యెంచవదేలకొ? దారిదవ్వొ? మ
న్నన గల చోట నిల్చుటలు ♦ న్యాయమె కాని యనాదరంబు గాం
చిన యెడ నిల్చు టెల్లిదము ♦ చెల్లునె నన్నట విస్మరించుటల్. ౧౧౬౩

ఉ॥ కన్నులనుండి నిప్పుకలు ♦ గ్రక్కు భుజంగము కోఱలన్ విషం
బెన్నఁగ నుంట నిక్క మది ♦ యెల్లెడఁ దెల్లమ మున్నె యిప్డా నా
కన్నుల చూపులందు నెస ♦ కంబుగ మానసమందుఁ బర్వి నన్
బన్నుగ నేఁచుచుండునది ♦ భామిని కన్నుల చూపులోనిదే. ౧౧౬౪

శా॥ లీలోద్యానములున్ బ్రకల్పిత గిరుల్ ♦ క్రీడా విరామ స్థలుల్
కేళాకూళులు చంద్రశాలలును లె ♦ క్కింపంగఁ బెంపారి హే
లా లోలాక్షి చరింప నుండినను వా ♦ ల్లభ్యంబుతో నామదిన్
వాలాయంబు వసించుచున్నది మఱే ♦ వస్త్వంబు నిచ్చింపదున్. ౧౧౬౫

తే॥ రాముఁ డిట్టు లుల్లమున వి♦రాళిఁ గొనుచు, నుండ సీతా వివాహమ♦హోత్సవంబు
రేపె నగరమెల్లనలంక♦రింపుఁ డనుచు,భేరీ రవములఁ జాటింపఁ బడియె. ౧౧౬౬

పు రా లం క ర ణ ము.

ఆ॥ ఘోషణంబు వినుచు ♦ గుములయి పెద్దలు, పిన్నవారు స్త్రీలు ♦ వేగిరపడి
పరుగువాఱువారు♦పనిచేయువారునై, యపుడు పురము కడలి♦ననుకరించె. ౧౧౬౭

ఆ॥ రామవిభుఁడు జనక ♦ రాజపుత్త్రిని పెండ్లి, యాడు టెఱిఁగి చూడ ♦ నరుగుదెంచె
ననఁగ నిరుల తెరను♦మొనసి గెంటుచు నినుం, డేకచక్ర రథము♦ నెక్కి వచ్చె.౧౧౬౮

సీ॥ తోరణ స్తంభముల్ ♦ తోర నాటువారును, వానికిఁ గై సేయఁ ♦ బూనువారు
మంగళ పూర్ణ కుం♦భంబు లెల్లెడ నిల్పి, వలువలు సవరించి ♦ యలరువారు
మందిరాంగణములఁ ♦ జందనాదులు చల్లి, కవచముల్ కై సేయఁ ♦ దివురువారు
విప్ర దీనానాథ♦వితతికిఁ బెట్టంగఁ, జెలఁగుచు వంటలు ♦ సేయువారు

తే॥ ముత్తెములభూషలనుదాల్చి-మురియువారు,మణులతొడవులధరియించి-మలయువారు
పైఁడి సొమ్ముల వహియించు-పడుచువారు, పూలచే నలంకారముల్ - పూనువారు.

సీ॥ చందనంబు నగురు-గందంబు వీథులఁ, జల్లుచు నందంద - జరుగువారు
విరులఁ జల్లుచు వేడ్కఁ-దిరిగెడువారును, సాంబ్రాణి పొగవేయ - సాగువారు
ముత్యాల జాలరుల్ - ముంగిళ్లఁ గట్టువా, రనఁటి ప్రమాఁకులఁ గట్ట - నలరువారు
వివిధ వాద్యంబులు♦వినఁగ మూఁగెడువారు, మణిదీపములఁ గాంచ♦మలయువారు

తే॥ తిన్నియల రత్నపాలికల్♦దిద్దువారు, రిక్కలట్లు పందిట మణుల్ ♦ చెక్కువారు
మించుఁ బోలు దీపంబుల ♦ నుంచువారు, దీపములకుఁ గై సేయంగఁ ♦ దివురువారు.

ఆ॥ వజ్రమణులు వెలుఁగు ♦ పచ్చల మేడలఁ, డెక్కెములను వెలయఁ ♦ జెక్కువారు
బండ్లపైన విరుల♦పల్లవంబులు పండ్లు, నిండఁ గొంచుఁ దెచ్చి♦నింపువారు ౧౧౭౧

సీ॥ కలపంబులను మేన♦నలఁదుకొనెడువారు, విలువయౌ వలువల ♦ వెదకువారు
తుఱుములందు విరులు ♦ తుఱుముకొనెడివారు, తిలకముల్ నొసళ్ల ♦ దిద్దువారు
మాలికల్ మెడలందు ♦ తాలుచువారలు, నధరంబులకుఁ గావి ♦ యద్దువారు
కనులకు సొగసుగాఁ ♦ గాటుక యిడువారు, లత్తుక పదముల ♦ కత్తువారు

తే॥ కుండలము లెండ గాయఁగా♦గొఱవ యాట,లాడువారును కైసేయు♦నపుడుఁ బ్రణయ
కోపమున నొను వేళలఁ♦గొదరి విద్రుచు, వానిఁ గొని వీథులం బొఱ ♦ వైచువారు.

తే॥ ఏనుఁగులకుఁ గై సేయంగ ♦ నెలయువారు, తేజులకు బాగు సేయంగఁ ♦ దివురువారు
స్యందనంబుల కందంబు♦ సలుపువారు, బిరుద చిహ్నంబులం దాల్చి♦తిరుగువారు.

తే॥ వైభవంబులతో నృపుల్ ♦ వఱలువారు, వేద ఘోషల విప్రులు ♦ వెలయువారు
వైణికుల గాన సుధఁ గ్రోల♦శ్రేణులైన, వారు వెల వెలందుల యాట♦ గోరువారు.

తే॥ రాజ మకుట ఖచిత రత్న ♦ రాజు లొరసి, కంఠ తారహారంబులు ♦ గదిసి రాలు
మణుల పొంధూళి యచ్చటి ♦ మండపముల, నగరి వాకిటఁ గుప్పలై ♦నెగడుచుండె.

ఆ॥ అరిగ లెండగాయ ♦ నసులు వెన్నెల గాయ, ద్విరదములను పోలి ♦ తిరుగువారు
చెలులు నటన లభ్య♦సించువార్చిఱునవ్వు, చేత జీవములను♦చిద్రుచువారు. ౧౧౭౬

తే॥ అమిత కాంతుల నగపడు♦నవియుఁగానఁ, బడక ప్రతిఫలించుటఁజేసి ♦ పుడమిజనులు
నమరులుంగూడనసురపురి♦యదియొయిదియొ,యనుచుభ్రమగొనిదిక్కుల♦నరయువారు

ఉ॥ తేరులమీఁద బండ్లపయిఁ ♦ దేజులపై మణి దీప్తు లొప్పు నం
బారుల లోనఁ గాల్నడను ♦ బల్లకులందు జనంబు లెక్కకుఁ
మీఱి సరోజనేత్రలు స ♦ మృద్ధ సుధాధరలుఁ సుమధ్యలుఁ
సారవచోవిలాసినులు ♦ సామజ యానలు చేరి రొక్కెడఁ. ౧౧౭౯

తే॥ తారహారముల్ ధరియించు♦వారు రత్న, హారముల్ విచ్చి విసరెడు♦ వారు పూలు
పెక్కు వగల జడలఁ గ్రుచ్చి ♦ పెక్కువగల, చీరలం గట్టు వారలు♦నైరి స్త్రీలు.

తే॥ మిథిల నిండిన సంపద♦మేదినిపయి, నొక్కచోఁ గాంచఁగా నిట్టు♦లొప్పు టరిది
పాకశాసను పట్టాభి♦షేక వేళ, నమరపురిఁ బోలె నొప్పారె ♦ నప్పురంబు. ౧౧౮౦

దశరథాదులు వివాహ మండపము చేరుట.

తే॥ ఎల్ల యెఱుఁగంగ నరుదయి ♦ హిమగిరివలె, నున్నతంబయి మైథిలి ♦ యుద్వాహమున
కెల్ల సామగ్రి నిండిన♦ హేమ రత్న, రచిత మండపంబును దశ♦రథుఁడు చేరె. ౧౧౮౧

తే॥ నిండి తెల్లని గొడుగు వె♦న్నెలలు గాసె, నించు మించు నగల రాసు♦లెండ గాసెఁ
దేంట్ల గములు గీతమ్ము లు♦తివిరి పాడెఁ, దురగ ఖురధూళి యెగసి యం♦బరము గప్పె

తే॥ నీరదమువోలె మంగళ♦భేరు లులిసె, శంఖములు మ్రోసెఁ గాహళ♦నమితి మొరసెఁ
బ్రాఁజదువుల ఘోషణములు♦రాత్రివేళఁ, గొఱలుచుండు పారావార♦ఘోషమీఱె

తే॥ కరి తురగ రథ నికరముల్ ♦ వరుసదీరి, నడచుచుండఁగ సామంతు ♦ లెడములేక
నిరతముం గొల్చువారలు♦నియతి నరుగ, నింద్రు సేవించు వేల్పుల ♦ యెసక మెసఁగె.

తే॥ అట్లు చేరవచ్చిన కోస ♦ లాధిపుండు, రత్నమయ హేమ పీఠిపై ♦రమణ నొప్పె
మునులు నృపులు గూర్చుండిరి♦జనకుఁ డపుడు, బంధు వర్గంబుతో మంట♦పంబు చేరె.

క॥ నృపులును మునివరులును వే, లుపులు జనులు హంసయాన ♦ లును నెఱయంగా
నపుడా పెండిలికూటము, విపులంబగు మేరు శైల♦విధమున నొప్పెఁ. ౧౧౮౬

తే॥ మేఘములు గ్రహ తారకల్ ♦ మెఱుములుఱుము, లొకటమండలయుగళంబు♦నొప్పుమిగిలి
బమ్మచేసిన యండగో ♦ళమ్ము నెనసె, మయవినిర్మిత తన్మణి♦ మండపమ్ము. ౧౧౮౭

క॥ మునులును నృపులును విబుధులు, జనములు నడఁగంగ నచటి ♦ సభ బ్రహ్మాండం
బును లోఁగొని యడఁచిన వి, ష్ణుని నల్లని కడుపువోలెఁ♦జూడఁగ నొప్పెఁ. ౧౧౮౮

క॥ జగములె ప్రేరేపఁగ నిం, బుగఁ జేరె జనంబు లనఁగఁ ♦ బొగడఁగ నగునే?
జగములు వేడుటవలన భు, జగ శయనము వీడు నతని ♦ చరితము వినుఁడీ.

రాముఁ డలంకరించు కొనుట.

తే॥ సప్తసాగరములనుండి ♦ సప్తనదుల, నుండి తెచ్చిన నీట శా ♦ స్త్రోక్త విధిని
మంగళ స్నాన మొనరించి ♦ మహిత రీతిఁ, బీత చీన వస్త్రము రామ♦విభుఁడు దాల్చె

తే॥ అజుఁడు మొదలుగఁ దృణముప♦ర్యంతమెల్ల, జీవులు దవులు పెన్మాయఁ♦జీల్చియవల
మరలిరాకుండుపరమమ్ము♦దొరయఁజేయు, తనదుతిరునామమునుదుటఁ♦దానుఁదాల్చె

క॥ యతివరులకు నాకర్ణా, యతనేత్రల నొసఁగి పెండ్లి ♦ యమరిచి తపముల్
స్తుతమతిఁ జేసిన యినకుల, పతులు గొలుచు మొదటి వెలుఁగు ♦ భక్తిఁ బ్రమొక్కెన్

క॥ పొనుఁగువడు తపము ధర్మము, పున రుద్ధరణమ్ము సేయఁ ♦ బొడమిన కరుణా
తనుఁడు తన మేన జలదము, నెనసిన వెన్నెలనఁ గలప ♦ మింపుగ నలఁదెన్. ౧౯౩

తే॥ కడలి మంగళ కర పూర్ణ ♦ కళలు గలుగు, తొగలఱేనిఁ బూచిన దనఁ ♦ దగిన పగిది
సిగను గ్రొవ్విరుల్ చుట్టి ప ♦ సిండి సరులు, పూలమాలిక లెసకంబు ♦ పొసఁగఁ బెట్టె

క॥ రేయిం బగటం బడు మరు, దాయము గని యిందుఁ డినుఁడు ♦ దౌత్యము గొని యా
తోయలి తోయము చెవులం, బోయి తెలుపు చెలువు నెనయు ♦ పోఁగులఁ దాల్చెన్

తే॥ శ్రీగళుఁడు పెనుజడయందు♦చిన్నచంద్ర, కలనుధరియించె నదియేటి♦కార్యమనుచు
పూర్ణ దివ్యకాంతిసమితి♦పొలుపు మిగుల, దిద్దె నన వీరపట్టంబు♦తిలకమూనె. ౧౯౬

తే॥ చక్రమును వెను దవిలిన ♦ శంఖ మనఁగఁ, దగిన కంఠమునందు ము ♦ త్యాల సరులు
సీత మందహాస రుచులు ♦ చేరి మదిని, వెలికి నుబికిన వన నొప్పి ♦ వెలయుచుండె.

తే॥ వజ్రములు మచ్చ లట్టులు ♦ వఱలుచుండ, పద్మరాగ దీప్తులు వహ్ని♦వలె వెలుంగ
నంగదంబులు మును మంద ♦ రాద్రిఁ జుట్టి, నట్టి కవ్వపుఁ దరిత్రాటి ♦ ననుకరించె.

తే॥ ఆణె ముత్యాల ముప్పేట ♦ హార మొప్పె, జగము రక్షించు దీర్ఘ భు♦ జముల నడుమ
ముజ్జగంబుల కితఁ డాది ♦ మూర్తి యనుట, కొప్పినట్టి యభిజ్ఞాన♦ముంచురీతి. ౧౯౯

తే॥ వచ్చి వేఁడిన వారికి ♦ నిచ్చుకొఱకు, గల్పకంబు కాంచన రత్న ♦ కంకణములఁ
బూవుఁ గొమ్మల నుంచిన ♦ పొందు దోఁచి, దర్శనీయములైన హ ♦ స్తములు వెలిఁగె

ఆ॥ కమల నిలయ లచ్చి ♦ కాణాచి యగు నురోం, తరమునందు మెఱయు♦సరులచయము
మెఱుము లడర నొప్పు ♦ మేఘంబు నడుమను, దోఁచు నింద్ర ధనువు♦తోయమందె.

ఉ॥ చేరుటకుం దొలంగుటకుఁ ♦ జెల్లిన విజ్జుల తెల్వి పోల్కిఁ బైఁ
జేరిన యుత్తరీయ మెదఁ ♦ జిందు దయాకృతి కంఠమందు సొం
పారిన తారహార నిభ ♦ మంది వెలార్చిన కాంతిఁ బోలి వి
స్తారముగాఁగ లక్ష్మికి వ ♦ శంబగు ఱొమ్మునఁ దోఁచెఁ బేరిమిన్. ౨౦౨

తే॥ చెనయరాని ప్రభాకరు ♦ చెన్నుదాల్చి, యున్న ఱొమ్మున ముప్పేట ♦ జన్నిదంబు
త్రిదశులును దెల్పలేని మూ ♦ ర్తిత్రయంబు, రూపమిది యెఱుఁగుండని♦తోఁపనొప్పె.

ఉ॥ అక్కాము పక్కముల్ మిగుల ♦ సంగగు బంగరు రంగు లీనఁగా
న క్కటి రత్న బంధనము ♦ సందలి మేరువు ప్రజ్వలించె వే ·
త్రొక్క జగంబు దాని కజుఁ ♦ డొక్కఁడు వెల్వడ నాభియందు స
మ్యక్కనకాంబుజంబు పొలు ♦ సందఁగఁ బూచిన దన్న సంచునన్. ౧౨౦౪

ఆ॥ అలవి దెలుపఁ గాక ♦ యమిత గంభీరమౌ, నీల వారి రాశిఁ ♦ గేలు సాఁచి
పాల కడలి యలమి ♦ పట్టిన విధమునఁ, దెల్ల పట్టు వలువ ♦ తెలియఁ గప్పె. ౧౨౦౫

తే॥ ముత్తెముల నీలముల కాంతి♦మురువుసూపఁ, బసిఁడికాసియలోఁగ త్తి ♦ పరఁగఁజెక్కు
ముత్తెసరముల గుత్తులు♦క త్తిప్రక్క, బాల భాను కాంతుల నీన♦ ప్రేల విడిచె. ౧౨౦౬

తే॥ రత్న కాంతులు, కాంచు నే ♦ త్రముల కాంతి, నిండఁగ, ననూనశిల్పము♦ నెరయుమకర
ముఖముగల దంతపుంబిడి♦ మొనసి మెఱుపు, లలిని మెఱసిదిక్కులయెల్లఁ♦గొలిచిచూపె

చ॥ పరవిన రూపముం గలిగి ♦ పద్మజు నండము గొల్చు టెంక నె
ట్లురవగు నంచు నొక్కొకటి ♦ యుం దగ విష్ణుము గూర్చు పోలికన్
మొరయుచు నేరు నారసి క ♦ నుంగొన శక్యము గాని శిల్పముం
బొరసిన వీరమద్దియలు ♦ పొందగు నందెలు కాళ్ల శోభిలెన్. ౧౨౦౭

తే॥ వేయి మాణిక్యదీపముల్ ♦ వెలుఁగు భుజగ, రాజు సెజ్జను యోగని ♦ ద్రను సురాళి
వేఁడ వీడిన రాముఁ డి ♦ వ్విధము తన్నె, పోలు నొక యలంకారంబు ♦ పూనె నపుడు.

మ॥ అరవిందాసన ముఖ్య మూర్తులకు నా ♦ ద్యంబై మునీంద్రాళికిం
బరమ ప్రాపకమై జగజ్జనకమై ♦ భవ్యంబు సేవ్యంబునై
నిరతా నంద మయంబునై యొసఁగు నా ♦ నిత్యాత్మయే వచ్చి యీ
నర రూపంబునలంకరించి కొన న ♦ న్నా! తెల్ప శక్యంబొకో? ౧౨౧౦

తే॥ అమిత గో భూ హిరణ్య దా ♦ నాదికములు, సజ్జనులకు బీదలకును ♦ సరసులకును
విరివిగా నొసరించుచు ♦ వేద ధనులు, వినుతి సేయ రాఘువుఁడు స్యం ♦దనము నెక్కె.

తే॥ గుండు బంగరు టిరుసును ♦ వెండి చక్ర, ములును వజ్ర మయంబులై ♦ వెలయునడిమి
భాగమును చుట్టు రత్నముల్ ♦ప్రజ్వలింప, రాము రథము మార్తండుని♦రథముఁబోలె

తే॥ మంచి లక్షణములు సూక్ష్మ ♦ మతిని తెలియఁ, దగుజవంబు బలంబునం♦దము మొలంకు
వొలయఁ బురుషార్థములఁబోలి♦ వెలయుతురగ, ములుజగత్ప్రభు తేరికిఁ♦బూన్పఁబడియె

తే॥ నరుణు కై వడి నొగలపై ♦ భరతుఁ డెక్కె, మోద బాష్పాంబుమిశ్రిత♦ముఖముతోడ
కశను చేకొని రథ చోద ♦ కత్వ మూనె, నిరు దెసల నిల్చి కవలు చా ♦ మరలు వీవ.

చ॥ అమరిన పొందికంగలుగు ♦ నందముచే నటు లయ్యోనేమొ? శాం
త మనసుచేఁ దలంచుటను ♦ తప్పక యప్పను రొప్పె నేమొ? స

త్యము నెఱుఁగంగ లేము తగి ♦ నట్టుల యయ్యెడుఁగాక! యయ్యెడం
దమి గొని చూడ నెల్లరు న ♦ దా యనిమేషత దాల్చిరిమ్ముగన్.

తే॥ జగములను హింస సేసి నా♦శంబు గనక, యున్న పొలసుదిండులపాటు♦లొబ్బిడయ్యె,
నేఁడె యని వేల్పు కూటంబు ♦ నిందు వేడ్క,నచ్చరలఁ గూడినటియించె♦నిచ్చకొలఁది

తే॥ పుర పురంధ్రులు విరులను ♦ గురిసినారు, పసిఁడి వలువలు రత్నముల్ ♦ విసరినారు
రాము చెలువంపు సుధఁ ద్రేమఁ ♦ ద్రావిరేమొ? వారి చేఁతకు వేఱేది ♦ కారణంబు?

ఆ॥ తమకుఁ గల వొసంగి ♦ తాల్చినవియు నిచ్చి, వారి తీరుగా ను ♦ దారుఁ గన్న
నారు లమిత మొసఁగి ♦ నార లందపు మేనఁ, గలుగు సొమ్ము లూడ ♦ నిలిచినారు.

ఆ॥ నృపులు మద కరీంద్ర ♦ నిచయంబువలెఁ జుట్టి, నిలువ దశరథుండు ♦ నెలవుకొన్న
కూటమందు చేరెఁ ♦ గోదండపాణి మే, రువును చేరు సూర్య♦రూపు దోఁప. ౧౧౯

చ॥ వరదుఁడు తేరినుండి దిగి ♦ ప్రక్కలలో నిరుగేలు ప్రేమమై
భరతుఁడు లక్ష్మణుండు దయి ♦ వాఱఁ గొనన్ సముదీర్ణులౌ మునీ
శ్వరుల కెఱింగి తండ్రి పద ♦ పంకజముల్ దల సోక మ్రొక్కి యం
దఱకును మేని యందము ను ♦ దారత విందులు సేయుచుండఁగన్. ౧౨౦

సీ॥ పై నొక్క ధనువును ♦ వాలుగలను క్రిందఁ, గలిగి పూర్ణేందు ము ♦ ఖలముఁ దాల్చి
నెత్తని సుమలత ♦ యింపైన స్తనకుట్మ, లములతోఁ దేరిపై ♦ నమరి తూర్పు
దెసఁ బుట్టినదివోలెఁ ♦ దేజరిల్లెను సీత, తొల్త సుధాంబుధిఁ ♦ దోఁచి మరల
ధరణి నవతరించి ♦ తరువాత నొకమల, యొద్దఁ బుట్టిన దన ♦ నొప్పి పెండ్లి

తే॥ మండపము చేర వేల్పులు ♦ మగువఁ గాంచి, మరల రాముని గని సుధా ♦ మథన వేళఁ
బొడము లక్ష్మి వెన్నుని మెడఁ♦బూల మాల, వైచునాఁటికంటెను సొంపు♦వఱలె ననిరి

తే॥ జగతి జనములకంటె ని ♦ర్జరులకంటె, నాగలోక వాసులకంటె ♦ నాణె మొంది
వెలుఁగు జానకి పెండిలి ♦ విభవ మెల్ల, వాక్పతికినైన వర్ణింప♦ వలను పడునె? ౧౨౧

తే॥ ఇంద్రుఁ డింద్రాణితో మింటి ♦ కేగుదెంచె, భవుఁడు చనుదెంచెఁ దవిలి ♦ భవానితోడ
బ్రహ్మయే తెంచె బ్రాహ్మితోఁ ♦ బ్రమదమంది, జానకీ రాముల వివాహ♦సరణి చూడ

క॥ వడుగులు వైదికులును వెను, కడలి కరణిఁ జుట్టి రాఁగఁ ♦ గార్యంబును బ్రా
వడువున నడప వసిష్ఠుఁడు, వడి నుపకరణములతోడ ♦ వచ్చె ముదమునన్. ౧౨౨

ఆ॥ తండులములు పఱపి ♦ దర్భల నుంచి స్థా, నమును శాస్త్రవిధుల ♦ నమరఁజేసి
పుష్పములను చల్లి♦పూజించి హోమాగ్ని, నిరవు గొల్పి కార్య♦మెల్ల జరపె. ౧౨౩

ఆ॥ పెండ్లి వేదియందు ♦ ప్రేమంపుఁ దోడగు, భూమిజాతతోడ ♦ రామ విభుఁడు
కూరుచుండ వారు♦కొమరొందఁ గలిసిన, భోగ యోగములను♦పోలియుండ్రి. ౧౨౪

తే॥ శ్రీవరుఁడు లక్ష్మితోఁ బోలెఁ ♦ జెలఁగి నీవు, సీతతోఁగూడి భువి చిరం ♦ జీవి వగుచు
సమసుఖంబుల ననుభవిం ♦ పుము యటంచు, జనకరాజు రాముని చేత ♦ జలము విడిచె

క॥ విప్రాశీరావములు వ, ర ప్రమదా విజయ గీత ♦ రవములు రాజేం
ద్రద్రవరవంద్యులగు విబు, ధ ప్రకరాశీస్సుతోడ ♦ దరములు మొరసెన్ ౧౨౨౮

తే॥ వేలుపులు కురియించిన ♦ పూలవాన, పుడమిపతులు చల్లిన పైఁడి ♦ పూలవాన
లక్కవారలు నీనరు ము♦త్యాలవాన, గలిసి యాభూమి గగనంబు♦ కరణిఁదోచె ౧౨౨౯

తే॥ రాముఁ డప్పుడు శ్రద్ధ మం♦త్రము పఠించి, యగ్ని కాహుతిగాఁగ నా ♦ జ్యంబు విడిచి
జానకీ మృదు కిసల హ♦ స్తంబు తనదు, దీర్ఘబాహువు చాఁచి మో♦దించి పట్టె. ౧౨౩౦

తే॥ తివిరి హోమకార్యము దీర్చ ♦ దీర్ఘ భుజుని, వెంట నగ్నిని వలగొను ♦ వేళ గోల
సీత యఱు పుట్టువునయందు ♦ జీవమును శ,రీర మనుగమించిన యట్టి♦క్రియను దోచె.

చ॥ మురువగు కంకణంబు క్రియ ♦ ముప్పురి రక్ష ధరించి యున్న య
గ్గిరి భుజుఁడున్ విదేహ జన ♦ కీర్తిత కన్యయు హోమకార్యముల్
హరువుగఁ దీర్చ జానకి న ♦ యంబుగఁ ద్రొక్కుచు సన్నెకంటి సం
దిరవుగఁ బూజలం గొని ర ♦ హించు నరుంధతిఁ గాంచె మ్రొక్కుచున్.

తే॥ చేయఁదగువానిఁ బూర్తిగాఁ ♦ జేసి సంత, సంబు నొందిన మునులకుఁ ♦ జాఁగి తెలచి
దశరథుని పదంబులకు స♦ద్భక్తి మ్రొక్కి, సీతతోడ శ్రీరాముఁడు♦ చేరె మేడ. ౧౨౩౨

తే॥ చిందములు మ్రోసె, భేరులు♦ చెలఁగె వేద, గోష్ఠి వెలసెశాస్త్రములు పె♦క్కులు పఠింప
బడియె వందిమాగధనుతి♦ బలిసె సురల, కలకలంబులు మిన్నందెఁ♦ గడలి పొంగెం ౧౨౩౩

తే॥ కన్నతల్లి ప్రేమముకంటెఁ♦ గడుఁ బ్రియమునఁ, దన్ను గాంచు కైకేయి పా♦దముల కెఱఁగి
జనని చరణంబుల శిరంబు ♦ చాఁచి మ్రొక్కి, విమలమతి సుమిత్రకడను ♦ వినతుఁడై స

తే॥ ముగురు పాద పద్మంబులు ♦ మూర్ధమునకు, భూషణంబులుగా సీత ♦ మ్రొక్కు సంత
వారిఁ గని వార లుబ్బి రీ♦ వారిజాస్య, రామునకు మేటి తోడవుగాఁ ♦ గాలు ననుచు

క॥ కోమలి నెను గాఁగిలి గొని తమ, కోమరునకుం దగిన దార ♦ కువలయమున నీ
యమ దక్కఁ గలదె యనుచుం, దమ మనములు కనులు దనియఁ ♦ దడవిరి ప్రేమన్

క॥ అలవి యటఁ నిష్కములుఁ వలు, వలు దాసీజనము నగలు ♦ వర దేశంబుల్
వెలఁదుల దేవత యగు నీ, యలికేశిని పొందుఁగాక ♦ యని యిచ్చి రొగిన్ ౧౨౩౭

శా॥ నీలాంభోనిధిఁ బోలు నొక్క కరుణో - న్నిద్రాబ్ధి శాస్త్రాంబుధిన్
వేలం గాంచిన విజ్ఞ వాక్క్రమమునన్ ♦ బ్రేమాంబుధిన్ గొంచు నా
శ్రీలక్ష్మిం గల పూర్వపుం గలశవా ♦ ర్ధిన్ శేషశయ్యాభమా
లీలా తల్ప గృహంబు చేరెఁ జెను బా♦ళిన్ సంభ్రమోత్కంఠతోన్ ౧౨౩౮

తే॥ మీనమాసంబునం దుత్త - రానుషంగ, దినమ్మునందు సహస్రాభి - ధేయసింహు
పెండ్లి నడపి వసిష్ఠుండు - వేద విధిని, మంగళంబు వర్ధిల్లు హో - మంబుచేసె. ౧౨౪౦

తే॥ నెపములేని విజయశీలి - నృపవరుండు, నాదు తమ్మని బిడ్డల - మోదమలర
రాము తమ్ముల కిత్తు మా - రాములేక, యనుచు నడిగినప్పుడ నిశ్చ - యంబుచేసె. ౧౨౪౧

తే॥ జనకుఁడు కుశధ్వజుఁడు ప్రేమ - మున నొసంగ, *లక్ష్మణాఖ్యుఁ డూర్మిళను కే - ల్పట్టి భరతుఁ
డుద్వహం బాడె మాండవి - నుత్సహించి, కొని యా శ్రుతకీర్తి శత్రుఘ్నుఁ - డును గుణాఢ్యుఁగ.

తే॥ అన్ని పెండ్లిండ్లు జరిగిన - యవల దశర, థుండు కూర్చియుంచిన కీర్తి - యొండు దక్క
దక్క రూపవస్తువులెల్ల - ధారవోసెఁ, గోరువారు కోరిన వానిఁ గోరినంత. ౧౨౪౩

చ॥ నరపతి యిట్లు దానములొ ♦ నర్చి యమేయ ముదబ్ధి ముగ్గి యే
ర్పఱచిన శాస్త్ర విశ్రుతియు ♦ బాధతపంబును గల్గు ధన్యమునీ
శ్వరులఁ గుమారులం గలిసి ♦ బాంధవ ధర్మముతోడ నుండె న
ప్పురమున మెల్ల మెల్లఁగనె ♦ పోయెను గొన్ని దినంబు లచ్చటన్. ౧౨౪౪

౨౨. పరశురామ పటలము (౫౦.)

తే॥ సీతయునురాముఁడును సము ♦ చితసుఖంబు, లొందుచుండఁ గౌశికముని ♦ డెంద మలరఁ
గని యమోఘ వాక్యముల దీ ♦ వన లొసంగి, కృత మనోరథుఁడై హిమ ♦ గిరిని చేరె.

క॥ ఒకనాఁడు దశరథుఁడు కొ, తుకమునఁ బురి కేగఁదలఁచి ♦ తోడనె సేనా
నికరమున కాజ్ఞ యిడి రా, జకులము సేవింప బయలు ♦ సాగె రథమునన్. ౧౨౪౬

చ॥ బలియుఁడు కోసలేశ్వరుఁడు ♦ బంధుర బాహు చతుష్టయంబు నా
నలువురు పుత్త్రిలుం దమ జ ♦ నంబులతోఁ బరివార సంఘముల్
గొలుచుచు రా విదేహ జన ♦ కూటము ప్రాణము వీడు దేహముం
బలె ఘన దుఃఖవార్ధిఁ బడు ♦ మార్గము పట్టెఁ గుతూహలంబుతో. ౧౨౪౭

తే॥ తండ్రి ముందేగ జనుల డెం ♦ దంబు లెల్లఁ, దన్ను వెన్నంట నడుమను ♦ తన్ను పోలు
ననుజులుం జేరి రా మించు ♦ నంద మొందు, జానకిం గూడి రాముఁడు ♦ చనుచునుండె.

చ॥ నడవఁగ నెమ్మి మున్నగు వ ♦ న ద్విజముల్ కుడిప్రక్క వచ్చె న
న్నడమన్న ముందుగాఁ జనుచు ♦ నెడ్డము వచ్చెను వాయసాదు లా
వ్వడువు గ్రహించి దారి నొక ♦ పాటి నిరోధము గల్గునంచు భూ
పుఁడు తన యున్నతంపు రథ ♦ ము న్నిలుపన్ సెలవిచ్చి యత్తఱిన్. ౧౨౪౯

తే॥ ఒక్క దైవజ్ఞు రావించి ♦ యున్న రూపు, నొత్తి పలుకు మనంగ నై ♦ మిత్తికుండు
భూవరేణ్యా! నట్టొక కొండ ♦ వోలె వచ్చి, మంచువలె వీడి శుభ మగు ♦ వంచు బలికె.

---

* ఊర్మిళాదులు మువ్వురును కుశధ్వజుని కూఁతులని మూలము.

చ॥ ఇరులను పాఱఁదోలు జిగి ♦ నెట్టి జడల్ గలవాఁడు గొడ్డలిన్
గరములఁ గల్గువాఁడు నడ ♦ కల్ గల మేరువుఁ బోలువాఁడు చి
చ్చురలు కను ల్గలాఁ డశని ♦ యొప్పగు పల్కులవాఁడు మేలి బం
గరు మయమైన వింటి నెన ♦ కంబుగ మూఁపునఁ గల్గు నాతఁడున్ ౧౨౪౧

తే॥ ఈదధిలోఁ బ్రభంజన హతి - నురలు కలము, పగిది జగములు గడగడ - వడఁక దిగ్గ
జమ్ము లట్టులె స్తంభించి - సొమ్మసిల్ల, జలధిలోలో నుడికి పొంగి - నిలుక దప్ప.

చ॥ సురలు కకావికల్ వడ వ - సుంధర నింగికిఁ బైన నిల్వనో?
ధరణి సమస్త జీవులను ♦ దండధరాననమందు చొన్పనో?
దురుసున నింగిఁ గూల్పనొకొ? - దొడ్డ వ్రణంబు ముఖంబు వ్రీల నె
త్తురు క్రియఁ గన్నులం గనలు - దోఁచి వెలింబడ హేతు వేమొకో?

చ॥ సమరము ముఖ్యవృత్తిగ భు - జస్థలిఁ గ్రాలు పరశ్వధాగ్రధా
మము వినుగప్ప భాస్కరుఁడు - మార్గ మెఱుంగక రిచ్చవోవ సం
ద్రమునఁ గలట్టి బాడబ ము - దగ్రత నుప్పర మంట లేచి లో
కములను బూది సేయు గమ - కంబున వేఁడి వెలుంగు పర్వఁగన్. ౧౨౪౪

ఉ॥ జానువు లంటు బాహువులు - చాఁగి దిశ ల్గొలువన్ వలంకులం
దాని తుఱంగలించెడు జ - టాగ్రము మిన్నునఁ జెంగలింప న
చ్చో నెలయున్ గనంబడ వ - సుంధర తోయము వహ్నిగాలి వి
న్నానములై నశింపఁ బ్రళ - యోద్ధత రుద్రుని భంగిఁ బొంగుచున్.

మ॥ చతు రంభోధి పరీత భూతల మహా ♦ సామ్రాజ్య ధౌరేయుఁడా
కృతవీర్యాత్మజుఁ డన్ పృథూత్కట తరు ♦ శ్రేష్ఠం బుదంచద్భుజా
యత సాహస్ర సుశాఖముల్ విదళన ♦ వ్యాపారముం జేయు నా
తత విఖ్యాత కుఠారముల్ గురు భుజ♦స్తంభంబునం బూనుచున్. ౧౨౪౬

తే॥ నింద నొందిన భూలోక ♦ నృపకులంబు, నిరువదొకమాఱు ఖండించి♦నియతిఁ బాడి
పొలమునందలి కలుపును ♦ దొలఁచి రక్త, నదుల నొంటిమై మునుఁగుచు♦ట్టిదపుజెట్టి

ఉ॥ ఓరుపు రూపుగొన్న క్రియ ♦ నొప్పు తపంబును ముందు నగ్ని నా
నీరన గల్గువాఁడు తన ♦ యొట్టెదురన్ బయిలోడి ప్రక్కకున్
దాఱు కుమారుపైఁ గనలి ♦ దర్పితుఁడై విహగాళి యిమ్ముగాఁ
దూఱెడు నట్లు క్రౌంచమలఁ ♦ దొల్చిన ముల్కులెఱింగి నట్టేడున్. ౧౨౪౮

తే॥ ధరణీధరములు క్రుంగ సం♦ద్రములు పొంగఁ, జేయు వలఁతి భార్గవుఁ డటఁ♦జేరునంత
నరుదుగా రాముఁ గన్న య♦న్నరవరుండు, కతను రాకకుఁ గత మెఱుంగక తపించె,

తే॥ సేన భయపడి తడఁబడి ♦ చెదరి పఱవ, బొమలు ముడిపడఁ గనుల ని ♦ ప్పుకలు రాలఁ
బిడుగువోలె గర్జించి గం♦భీరుఁ డైన, రాము చెంతకు వచ్చె భా♦ర్గవుఁడు కడఁక.

చ॥ అతులిత భక్తి సంభ్రమ న-యంబులు తొల్కఁగ జామదగ్న్య నా
క్షితిపతి యాతిథేయము ర-చింపఁగ డాసి తదీయ పాద సం
గతముగ శీర్షమూన్చినది - గంబడ కుగ్ర లయాగ్నిఁ గ్రక్కుచున్
దత భయద స్థితిన్ సుగుణ-ధాముని రాముని గాంచి యిట్లనున్. ౧౨౬౧

చ॥ ఎఱుఁగుదు భగ్నమైన గిరి - ఈశుని చాప బలంబు పూర్వమే;
యెఱుఁగఁగఁ గోరి వచ్చితి మ - హీశ్వరపుత్త్రక! యంగదంబులన్
మెఱసెడు నీ భుజంబు బలి - మిన్ మునుక్షత్రియ కంఠనాళముల్
తఱిఁగిన మద్భుజంబులఁ దొ - లంగదు తీఁటయు రాఁ గతం బిదే. ౧౨౬౨

చ॥ అనవుడు భూపుఁ డిట్లను భ - యంబున నుల్లము గ్రుంగ ధారణిన్
మునుమిడి గెల్చి యిచ్చితివి - పొందుగఁ గశ్యపమౌని కో మహా
మునివర! నీకు లెక్కయె త్రి - మూర్తులు? మర్త్యులనంగ నెంత? ఈ
తనయుఁడు నాదు జీవములు -దప్పక ని న్నభయంబు వేఁడెదున్. ౧౨౬౩

చ॥ చెడుమతిఁ బాపకర్మములు - చేసిన దుష్టులు వధ్యు లౌదు రీ
బుడుత ముదాతిరేకమున - బుద్ధి చెడం గొఱగాని చేసెనే?
పుడమి బలిష్ఠులతోఁ దవిలి - పోరినఁ గీర్తి లభించుఁ గాక యీ
బడుగులతోడఁ బోర బల - వంతుల చేవ ఫలంబు గాంచునే?. ౧౨౬౪

ఉ॥ కొమ్మని భూమి కశ్యపున - కుం దయచేసి జగత్త్రపాలక
త్వమ్ముభరింప వీడిన కృ - పాకర! వీడుమ యిట్టిచేఁత నే
మమ్మున మానవావళిని - మానుగఁ గాచెడు జోడ్లపట్టుఁ గో
పమ్మును మాని తీవ్ర పిద-పన్ వహియించుట పాడి యౌనొకో?. ౧౨౬౫

చ॥ పలువురు గేలిసేయ నొక - పక్షము నూని గురుత్వమొందు నా
బలము ఫలం బొసంగునొకొ? - పాడియె యయ్యది? ధర్మపద్ధతిన్
నిలిచి వహించు సయ్యశమె - నిర్మల సత్త్వమనంగ నొప్పు; శూ
రు లనఁగఁ దగ్గ వార లొక - రున్ బల మందురె దీని నెయ్యెడన్?.

చ॥ పగతుఁడు కాఁడు వీఁ డితని ♦ ప్రాణము వోయినఁ జుట్టపక్కముల్
వగగొని పౌరులున్ మిగుల ♦ వందురి యెల్లరు వెంబడింప నే
నెగులున జీవముల్ విడుతు ♦ నిక్కము కింకరు నన్ను నాకులం
బగులక కావు మార్యవర! ♦ యంజలితో శరణంబు వేఁడెదన్. ౧౨౬౭

చ॥ అని యిటు వేఁడు కోసల జ ♦ నాధిపు పల్కులు లెక్క సేయకే
కనుల ఖిదుంగుటుల్ చెదరఁ ♦ గట్టలుకన్ వడిఁదేటి చూచి రా
ముని కడ కేగఁ బ్రాణములు ♦ మొత్తము శావులు దప్ప మించుఁ గాం
చిఁ భుజగమ్ము శేవఁ బతి ♦ చేయున దెయ్యది లేక యుండఁగన్. ౧౨౬౮

తే॥ మాని యగు దశరథుఁ డిట్లు ♦ మతిచెడంగఁ, దనకు నాగతి కానుంట ♦ దలఁప లేక
హార ధనువు బలహీనత ♦ నందు చరిత, పల్కఁదొడఁగె రామునితోడ భార్గవుండు.

తే॥ మేరు సారంబు దినకరుఁ ♦ గేరు కాంతి, పాటవము దైర్ఘ్యమును విఱు ♦ వంగరాని
చేవ గల రెండు విండ్లను ♦ చేసె మున్ను, తేర్చి విశ్వకర్మ యనెడు ♦ దేవ శిల్పి. ౧౨౭౦

తే॥ ఒక్కచాప ముమాపతి ♦ యొగి గ్రహించె, రెండవది త్రివిక్రముఁడు వ ♦ రించికొనియె
నేయ దా రెంట మిగుల బ ♦ లీయ మనుచుఁ, ద్రిదశులందఱు చేరి వి ♦ రించి నడుగ

క॥ జలజాసనుఁడును వేల్పుల, తలఁపు గొప్ప దనుచుఁ దలఁచి ♦ తగ వొక్కటి వా
రలకుఁ బొడ మించి యాధను, వ్రులఁ గొని కదు నలుకఁ బెద్ద ♦ పోరఁగఁ జేసెన్.

తే॥ ఇరువురును రెండు చాపంబు ♦ లెక్కు వెట్టి, జగములెల్ల నిలుక దప్పి ♦ బెగడుగుడువ
బవర మొనరించుచుండఁ గ ♦ పర్ది విల్లు, చేవ చెడుటయుఁ గని మది ♦ శివుఁడు కినుక.

తే॥ మరలఁ గలనికిఁ గడఁగ ని ♦ ర్జరులు నడుమ, నిలిచి వారించి రంతట ♦ నీలగళుఁడు
తన శరాసన మింద్రు హ ♦ స్తమున నునిచె, ఋచిక ముని కిచ్చెఁ దనవిల్లు ♦ శ్రీవరుండు

తే॥ ఋచికుఁ డొసఁగె మా తండ్రికి బ్రియముతోడ, నతఁడు నాకిచ్చె నీవింటి ♦ నమర నీవు
వంచితేని నీ సదృశు లె ♦ వ్వరును లేర, నేను నీతోడి యుద్ధంబు ♦ మాను వాఁడ.

చ॥ మొదటనె చేవ వోయినది ♦ మూలను పడ్డది త్రుప్పు వట్టి ప
ట్టు దొలఁగి యున్న దానిని పు ♦ టుక్కునఁ ద్రుంచుట దొడ్డ చేఁతయే?
పదరక దీని నెక్కిడుము ♦ పాయదు ప్రాఁత చలంబు నామదిన్
మదిమది నున్న శాంతనిధి ♦ మజ్జనకుం బొరిమాల్చు దుష్కృతిన్. ౧౨౭౬

చ॥ ఇరువది యొక్క మాఱులు మ ♦ హీతల మెల్లను చుట్టి రాజులన్
దరమిడి గొడ్డట న్నఱకి ♦ తద్రుధిరమ్మున శాస్త్ర పద్ధతిన్
జరపి పితృక్రియల్ పిదప ♦ శాంతి వహించితి నిచ్చి కొల్వ మా
యురె పిడి దక్కు వౌదు; మది ♦ నుత్తల పెట్టితి విట్లు బాలకా!

చ॥ కలఁకుల గెల్చి యిమ్మహిని ♦ కశ్యపమౌని కొసంగితిన్ విరో
ధుల కుల మార్చితిన్ గొలఁది ♦ దోఁపని పెందప మాచరించితిన్
బలువిడి శూలి చాపమును ♦ భగ్న మొనర్చిన ద్రోఁత నా శ్రవం
బులఁ జొరఁ గిన్క వచ్చితిని ♦ పోలరికే నిధి వంచు పోరెదన్ ౧౨౭౮

చ॥ అనుటయు మందహాస రుచు ♦ లానన మందొక శోభఁ గూర్ప న
య్యినకుల వీరుఁ డిమ్మనుచు ♦ శ్రీశుని ధర్మముఁ గొంచు జామద
గ్న్యుని హృదయంబు భీతిమెయిఁ ♦ గ్రుంగ, స్వదోర్బలమొప్ప వంచి కో
పనుఁ డగు శూని గాంచుచు న ♦ పార కృపారస ధాముఁడిట్లనున్. ౧౭౯

ఉ॥ రాచకులంబు మాల్చిన ♦ రక్కసి వైనను మేటి బోడకుం
దోఁచి తపస్వి వేషమును ♦ దొడ్గితి గాన వధింపఁబూన నా
రాచము నాకరంబునఁ దొ ♦ అంగిన నూరక పోవ దింక నీ
వే చెపుమా బిరాన గుఱి ♦ యెయ్యది దీనికిఁ జూపుమా యనన్ ౧౮౦

చ॥ ఎఱుఁగ కొనర్చు దోషము స ♦ హింపుము కావుము దేవదేవుఁడం
చెఱిఁగితి నెల్లప్రాణులకు ♦ నీశుఁడ వాది వనాదివైన నీ
కుఱవుఁగ నిందుమౌళి ధను ♦ వుంకువ సేయఁగ నెత్తుసంతలో
విఱుగుట యబ్బురంబె? యది ♦ వేడుకఁ బట్టుటకేని చాలునే? ౧౮౧

తే॥ పురుష మోహన! నీవిటు ♦ భువన రక్ష, పొంటె నవతరించుకతనఁ ♦ బొందె జగము
నెమ్మదిని నే నొసంగిన ♦ నీదు విల్లు, నీ బలంబున కుఱవు గా ♦ నిదియె సుమ్ము. ౧౮౨

తే॥ కూర్చు నాశుగమ్మునకు నా ♦ గొప్ప తపము, నాహుతిగ నొసంగితి నన ♦ నపుడు చేయి
వదులు విడువ నస్త్రం బేగి ♦ పరశురాము, తపముపూర్తి వారుకొని య ♦ త్తఱిన మరలె

తే॥ నీల జీమూత నిభ గాత్ర! నిగమ వినుత, పాత్ర! పరిశుద్ధ సుగుణ చ ♦ రిత్ర! నీవు
తలఁచు కార్యంబులొనఁగూడఁ ♦ గలవు నాకు, సెలవె యని భార్గవుఁడు మ్రొక్కి ♦ తలఁగె నచటు

తే॥ అంత రాముండు పంచేంద్రి ♦ యక్రియాలి, తొఱఁగి సోలిన తన తండ్రిఁ ♦ దఱిసి తడవి
మ్రొక్కి దుఃఖ సాగరమున ♦ మునిఁగియున్న, యతనికిం జూపె సమ్మోద ♦ మనెడు వేల

ఆ॥ తెలిసి తేఱి వంత ♦ దొలఁగ నిబ్బరమగు, నుబ్బు గలిగి లేచి ♦ యుర్వివిభుఁడు
అరిది దుఃఖ జలధి ♦ దరిఁజేరి దరిలేని, మోద వార్ధిలోన ♦ మునిఁగిపోయె. ౧౮౬

ఆ॥ కటికి పరశురాము ♦ కార్ముకంబును గొని, యాని నోర్చి నిలుచు ♦ నఘు విరాము
రాము నలమికొని శి ♦ రంబు మూర్కొని సమ్మ, దాశ్రు కుంభ వారి ♦ నాడఁ జేసె.

చ॥ నయమునఁ జిన్ననాఁటనె యొ ♦ నర్చిన యద్భుత పౌరుషోచిత
క్రియల జగత్త్రయం బొకప ♦ రిం గమకించిపఁ జేయఁగూడునే?
అయమనయంబులం జలుపు ♦ ప్రాణులకుం దగినట్లు లీలఁ డి
మ్మయి మఱుమై యొసంగెడు ర ♦ మాపతియే యని మెంచె నెమ్మదిన్.

తే॥ విరులవానతో వచ్చిన ♦ విబుధులందు, వరుణుఁ గని క్రూర ఘోర చా ♦ పంబు గాఁచు
చుండుమని యిచ్చి తన వార ♦ లుత్సహించి, బలయ రాముఁ డయోధ్యకు ♦ వచ్చి చేరె.

తే॥ చేరి ప్రేమంబుతోడ వ ♦ సించుచుండ, దశరథుం డొకనాఁడు మో ♦ దమున భరతుఁ
గాంచి దైవవశమున ఘ ♦ టించినట్టి, విషయ మొక్కటి దాఁ దెలి ♦ పింపఁదొడఁగె.

తే॥ తనయ! నీ తాత కేకయ ♦ ధరణి ధవుఁడు, నిన్ను చూడఁ గోరినవాడు ♦ నెమ్మితోడ
పోయి రమ్మని యానతి ♦ సేయ నతఁడు, మంచిదని తండ్రి చరణ ప ♦ ద్మముల కెఱఁగి

తే॥ మొనసి రాము పాదములకు ♦ మ్రొక్కి యతని, కన్న వేఱు ప్రాణంబు లే ♦ కున్నకతన
ప్రాణముల వీడి గాత్ర మ♦వ్వలికిఁ బోవు,విధని భరతుండు రాముని♦వీడిచనియె. ౧౯౭

తే॥ మేనమామతో భరతుఁడు ♦ మేనితోడి, నీడవంటి శత్రుఘ్నుండు ♦ తోడ రాఁగ
స్యందనం బెక్కి యేడు వా ♦ సరము లరిగి, యరయ సొంపైన కేకయ♦పురము చేరె.

చ॥ భరతుఁడు చన్న పిమ్మట నృ ♦ పాలుఁడు ధర్మపథంబునన్ జనుల్
జరుగఁగ దగ్గ పద్ధతిని ♦ సత్పరిపాలన సల్పుచుండఁగా
సురల మహాతపః ఫలము ♦ చోద్యము గావున మిక్కుటంబుగా
జరగిన దెల్లఁ దెల్పెదము ♦ శ్రద్ధమెయిన్ వినుఁడీ మహాత్ములర్. ౧౯౮

బాలకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామచంద్రార్పణమస్తు.

కంబరామాయణము — అయోధ్యాకాండము.

౧. మంత్ర పటలము. (౯౯)

సీ॥ రాజు రెండవ భార్య ♦ రాముని పినతల్లి, కుబ్జయౌ మంథర ♦ కొడిమ సేయ
రాజ్యంబు వీడి య ♦ రణ్యంబు సేరి స, ముద్రంబు దాఁటి స ♦ న్మని సురేంద్ర
మానవావళి యిడు ♦ మలు తీర్చు శ్రీపాద, ములు గల శ్రీరామ ♦ భూవరుండు
మూలప్రకృతిఁ దోఁచి ♦ భువనంబులందు వ్యా, ప్తిం బొందు పాంచ భౌ ♦ తికములైన

తే॥ జంగమ స్థావర పదార్థ ♦ సమితి యందు, మేను ప్రాణముల్ ప్రాణ వి ♦ జ్ఞానములును
గూడియున్నట్లులో వెలిఁ ♦ గూడియుండు, నాత్మయనిపల్కు—చంద్రు మ ♦ హాత్ముఁలెపుడు ౧

తే॥ రాజవర! నీవు భూమి పు ♦ త్త్రికున కొసఁగి, దుష్కరతపంబుసేయంగఁ ♦ దొడఁగఁదగిన
కాల మిదియని చెవిఁజేరి ♦ లీలఁ దెలుపు, కరణి జెవిమూలమున నర ♦ గాన నయ్యె. ౨

తే॥ ప్రాణికంటకుఁడైన రా ♦ వణుఁడు సేయు, పాపఫల మప్డు పలితమై ♦ వచ్చిచేరె
నసఁగ నరసిన సరపు న ♦ రాధివరుఁడు, ముకుర మందున నొకనాఁడు ♦ మొనసికాంచె

ఆ॥ శంఖ కాహళాది ♦ శబ్దంబు లంభోద, లీల మొరయఁ జామ ♦ రాలు బెరయ
మానవేశ్వరుండు ♦ మంత్రాంగ సభ కేగె, మనము సంచలించి ♦ మలఁగుచుండ. ౪

ఆ॥ ఏఁగి పిదప నృపుల ♦ నెనలేని చుట్టాల, సంగడీంద్రఁ బ్రేమ ♦ సాగనంపి
యొసర జగము గావ ♦ యోగనిద్రవహించు, విష్ణువనఁగ నొంటి ♦ వెలసియుండె. ౫

ఆ॥ పూర్ణచంద్రుఁ బోలు ♦ ముక్తాతపత్ర మా, కసమునంట విభుతఁ ♦ గ్రాలుభూపుఁ
డమర గురునిపోలు ♦ ననదృశ మంత్ర వృ- ద్ధులను సభకు నంతఁ ♦ బిలువఁబనిచె. ౬

తే॥ అవని విభునకు రక్షచే ♦ నాజ్ఞచేత, దైవమనుచు భావింపంగఁ ♦ దగిన వాఁడు
మూర్తులందున నాలవ ♦ మూర్తియనఁగఁ, దగు వసిష్ఠుఁడు రాజ స ♦ దంబు చేరె. ౭

సీ॥ వంశమూలంబైన ♦ ప్రాఁతదనంబును, విద్యానవద్యత ♦ వెలయువారు
కార్యఫలంబును ♦ కడు చెడు గొనరిన, మాధ్యస్థవృత్తి నే ♦ మఱనివారు
కోపాదులం దెగఁ ♦ గోసి కడిందియౌ, సద్ధర్మ పద్ధతి ♦ జరగు వారు
జరిగిన యదిగొని ♦ జరిగెడు దాని నూ, హము సేయఁజాలు కు ♦ శాగ్ర మతులు

తే॥ అదియుఁ గర్మానుగుణముగా ♦ నైనదైన, మార్పుఁదగు పట్టువలగల ♦ మాన్యగుణులు
కులమునకు ననురూపమా ♦ గుణముగలరు, *చమరమృగమునుపోలుమా ♦ నముగలారు. ౮

---

* ఒక వెంట్రుక యూడినను ప్రాణము విడుచునది చమరమృగము.

సీ॥ తరుణంబు స్థలము సా ♦ ధనమును చదివిన, మన్ననీతి యెఱింగి ♦ మసలు వారు
దైవాను కూల్యంబు ♦ తగు సూక్ష్మమతిచేత, నెఱిఁగి ధర్మపు వృద్ధి ♦ పఱచు వారు
సత్స్వభావంబు య ♦ శస్కరకార్యంబు, గలిగి రాడ్భాగంబు ♦ దెలుపు వారు
రాజు కోపించినఁ ♦ బ్రాణంబునకుఁ దెగి, కష్టమోరిచి నీతి ♦ గఱపువారు

తే॥ సత్పథంబు తొలంగని ♦ స్వచ్ఛగుణులు, తెలియఁ దగ్గ త్రికాలముల్ ♦ తెలియువారు
సౌఖ్యమునకు మేల్కీడుల ♦ పాయలరసి, వైద్యుఁబోలె హితంబునే ♦ వలచువారు.౯

తే॥ మించినంజలి ప్రభు సంక్ర♦మించినపుడు, మొదలి పుణ్యఫలముఁ బోలి♦యొదవువారు
వేలకొలఁది వారైనను ♦ విభుని హితము, పట్ల నైకమత్యంబునఁ ♦ బరఁగు వారు.౧౦

తే॥ మాటయొన్నఁడుఁ దప్పని♦మహిత మతులు, తొలఁకుచుండు సంపద్వృద్ధి♦కలుగువారు
పొరలుచుండు నలలు గల ♦ శరధివోలె, వచ్చిచేరిరి మంత్రాంగ ♦ భవనమునకు. ౧౧

తే॥ చేరి విమల విజ్ఞాని వ♦సిష్ఠ మునికి, జోతయొనరించి తమ భూభు ♦ జునకు మ్రొక్కి
తగిన గద్దెలపై క్రమం♦బుగ వ♦సించి, యుచిత వాక్యజ్ఞు కనికర ♦ మొంది రంత.౧౨

ఆ॥ ఆజి వారి మోము ♦ లనువొంద నీక్షించి, చెప్పఁ దలఁచు సరిది ♦ చెయిది గలదు
సాదు బుద్ధిఁబోలు ♦ నయగుణ విదులార! వినుఁడి సావధాన ♦ మున నొకింత. ౧౩

ఆ॥ ఇన కులంబు వారి ♦ యింపైన నడవడి, నించుకేని కొఱఁత ♦ గాంచకుండ
మీసహాయశక్తి ♦ మేదిని నఱువది, వేలయేండ్లు మెఱసి ♦ యేలినాఁడ ౧౪

తే॥ కొమిరెలకు నెల్లఁ దొడవగు♦క్రొత్తడి తన, మమరఁ బ్రేమ యొప్పార ధ♦ర్మము దలిర్ప
జీవకోటికి హితమునే ♦ చేయుచుంటి, నింక నాజన్మమున కిత ♦ వెంచి నాఁడ. ౧౫

ఉ॥ కోరితపంబుకై తెరువుఁ ♦ గూరుచు ముప్పును గన్నయేను భూ
భారము సర్వరాజకుల ♦ పర్వత దిగ్గజముల్ విరామ మిం
పారఁగ నొంద మోచితి న ♦ యంబున వృద్ధి మోవఁజాల మా
వారలు పోయినట్టి పెను ♦ బాటనె పోయెద మోక్షమందఁగన్. ౧౬

చ॥ అమల మనస్కులై జగతి ♦ నంతయు నేలిన మాకులంబు దీ
పములగు పెద్దలిప్పుడమి ♦ భారము పుత్త్రులు మోవ వీడి దు
ర్గమ విష యేషణంబులు తొ♦ లంగి నశింపఁగ ముక్తి నొంది రా
క్రమమునె యేను పూనికొనఁ ♦ గాఁ దలపెట్టితి నిక్కవంబుగాన్. ౧౭

తే॥ త్రిజగములఁ గల యరుల దో♦రిచినయేను, దొంగలం బలె దాఁగి యొ♦దుంగు కామ
ముఖ మనశ్శత్రువులకు నీ♦ముదిమి యందు, వెఱచి నడ పీన్గు కరణి జీ♦వింపఁగలనె?౧౮

తే॥ అరుణ కిసలయ మృదుపద ♦ యైన కైక, కోలగొన దశాసుర ♦ రథికులను కూల్చు
నాఁడు మానస భూతంబు♦నడపునైదు, తేరులను గెల్చుటన దొడ్డ ♦ దియె తలంప?

మ॥ చతురంగ ప్రతివీర సైన్యమనిలోఁ ♦ జక్కాడుచుం జావరే
నతుల జ్ఞానము నొందరే నఖిల సా ♦ ఖ్యంబుల్ విచారింప శా
శ్వతముల్ గావని వీడరే సమల వి ♦ ద్వద్భానులం జేరి సం
సృతి విధ్వాంతము దాఁటరేని యగునే ♦ చేరంగఁ గైవల్యముల్? ౨౦

తే॥ ఎన్న 'జాతస్య హి ధ్రువో♦మృత్యు' వనెడి,నుడిని మఱచుట కంటెను♦చెడుగు గలదె?
యొనర సన్న్యాస మను తెప్ప♦యొప్ప దేని,జననమను మహాంబుధి దాఁట♦శక్యమగునె?

తే॥ మహిత సన్న్యాసము తదీయ♦మార్గమందు, బంధువగు నెఱుకయు నను♦పక్షయుగము
దొరయునేని జనన మను ♦ దొడ్డచెఱను, కడచు కంటె నింపగుగొప్ప ♦కార్యమేది. ౨౨

చ॥ అరుదగు మేలనం దొడరి ♦ యవ్వల నెవ్వగ నించు నింద్రియా
వరణ సుఖంబులైన నయ ♦ వంచక శాత్రవవర్గ దుష్కృతుల్
వెరవున నీఁగి మోక్ష రమఁ ♦ బెంపునఁబొందఁగఁద్రుష్ణఁజేసి తొం
దరపడు డెందమందున హి ♦ తం బగునే యఖిల నెండమావులున్? ౨౩

ఉ॥ ఏలితి మీరు తోడుపడ ♦ నిద్ధరఁ బద్ధతితోడ సత్కృతుల్
పోలఁగఁ జేసితిన్ యశముఁ ♦ బొందితి నీజననంబునందు నా
కీ లలి సాయపడ్డ సుహృ ♦ దీశులు మీరలు భావి జన్మసా
ఖ్యాలికి నెట్టులే తగ స ♦ హాయులు గండిదె మిమ్ము వేఁడెదన్. ౨౪

చ॥ నెగడిన పాపముల్ తొలఁగ ♦ నీఁగు తలం పనుకంప నింపు పెం
పగు తపమొప్పుగాఁ జలుప ♦ నయ్యెడునేని యమర్చియుంచు తీ
పగు నమృతంబు వీడి విస ♦ మర్మిలిఁ ద్రావుట పోలు నొక్కొ? బల్
వెగటుగఁ దోఁచె నాకుఁబ్రుథి ♦ వీభర సౌఖ్యము లుల్లమందునన్. ౨౫

తే॥ భద్ర గజము మీఁదఁ - బరవు చికిలి పీలి, కుచ్చు లమరు వెల్ల - గొడుగు నీడ
సతము గాదనంగ - సహియించునే చాల, కాల మనుభవించి - క్రక్కుతూడు. ౨౬

తే॥చిర మపుత్త్రిక చింత ము-చ్చిరుచు నుంటి,రాముఁ డాచింత దొలఁగించె-బ్రాఁతి నించి
యింక నాతండు కష్టింప - నేను జీవ, యాత్రఁగడతేర్చుకొనుమార్గ - మరయువాఁడ.

తే॥ రణమునన్ మరణింపఁడు - రాము తండ్రి, వార్ధకం బొందియును ధర్మపథమునుండి
సన్న్యసింపఁడన్ వార్త సం-జనన మొందు, పిదపఁ బుట్టలే దనుకంటె-వేఱయగునె?

చ॥ ఇరవుగ జ్యేష్ఠపుత్త్రుఁ డుద - యించెను జానకి యన్ రమా సతీ
వరణము కన్నులారఁ గని - బంధుర మోదము నొందినట్టి యే
నురవుగ మానినీత్వమున - నొప్పిన భూ వనితా వివాహమున్
జరపి మదంతరంగమున - సంతసమెంతయు నొంద నెంచితిన్,

తే॥ భూమిదేవియు శ్రీదేవి ♦ ప్రేమతోడఁ, జేరఁ గోరు నాయకుని వి ♦ శిష్టమైన
ప్రాణములఁబోలెఁ బొందు త♦పః ఫలంబుఁ, దామసింపఁ జేయుట నాకుఁ♦దగవుకాదు

ఉ॥ కాన సమస్త రాజ్యమును ♦ గ్రచ్చఱ రామున కొప్పగించి య
జ్ఞానము వీడమిన్ విడని ♦ జన్మ పరంపర వీడఁగోరి నేఁ
గానకుఁ బోఁదలంచితిని ♦ గాఢ తపంబొనరింప, సింక మీ
మానిత భావముల్ దెలుప ♦ మక్కువతోడ వినంగఁ గోరెదన్ ౩౧

తే॥ దశరథుం డిట్లు వల్కఁ జి♦త్తముల నుండి, పొంగి పొరలిన యుత్సాహ♦పూర్ణులయ్యు
మంత్రులవనిపు నెడఁబాటు♦మదిఁ గలంపఁ, గ్రేపు జంట కడలు గోవు♦క్రియ నలంగి.

తే॥ అట్లు కుంది వేఱేదియు ♦ నధిపు హితము, లేమి భూమిఁ బ్రాణితతికి♦ రాముఁబోలు
నుత్తములులేమి విధి బలం ♦ బుల్లములను, వంచ నెట్టకేలకు సమ్మ ♦తించినారు. ౩౩

తే॥ నలువ కొడుకు వసిష్ఠుండు♦కుల హితుండు, సచివుల తలంపు పుత్త్రి వి♦శ్వాసము గల
తండ్రి తలఁపును లోక హి ♦ తంబు దలఁచి, తాఁదటస్థుడై యిట్లని ♦ తనియఁ బలికె.

ఉ॥ తొల్లిటి నీదువంశ గుణ ♦ ధూర్వహు లందున రామువంటి స
త్తల్లజుఁ గన్నవారెవరు? ♦ తజ్ఞుఁడ నీకిది యుక్తకార్యమే
యుల్లమునందు మిక్కిలిగ ♦ యోచన చేసియె నిశ్చయించి తీ
వెల్ల విధంబులం దలఁప ♦ నియ్యదె చేయఁగఁ దగ్గ దియ్యెడన్. ౩౫

ఉ॥ పున్నెము గూర్చి జన్మములు ♦ పూర్తిగఁ జేసిన రాజచంద్రమా!
యెన్నఁ దపంబు సేయఁదగు ♦ దేత్తఱి నీవిఁక నీదు పుత్త్రుఁడున్
నిన్ను దొఱంగఁ గాంచి ధర ♦ ణీ తరుణీ మణి యంధురాలు కా
దన్న తెఱంగునన్ బృథివి ♦ నంతయు నేల సమర్థుఁడే చుమీ. ౩౬

చ॥ తగవొక రూపుదాల్చి యువ - తారము నొందిన దంటకంటె వే
ఱుగ నొకయర్థమెత్తి యను - రూపముగా వచియింపఁ గల్గునే?
పొగడిత కెక్కు నీవిజయ - భూషణుఁడెల్ల సృజించి కాచి త్రుం
గఁగ నొనరించు నమ్మగుర - కార్యములన్ సరిదిద్దు వాఁడగున్. ౩౭

చ॥ స్థిరగుణ ధీర! లక్ష్మియగు - సీతయు భూమియు నింక నీతఁడే
యురవగు ప్రాణపంచకము - నొప్పిన తోడని యెంచు రాఘవుం
డిరవుగ స్వీయ జీవముల - కిష్టుఁడ యంట వృథా ప్రలాప మె
ల్లరకుఁ బ్రియుండు తన్నుగని - లాలన చేసిన నీకునుంబలెన్. ౩౮

ఉ॥ రాజవరేణ్య! రాముని తి - రంబగు నామము ప్రాణికోటికిన్
ధ్యేయమ్ముఁగూర్చి దుఃఖములఁ - దీర్చు కతంబున విప్రులాద్దిగా

భూజనముల్ దలంత్రు తమ - పొందిన ధర్మబలంబ యంచు వి
భ్రాజిత కీర్తిశాలిపయి - భ్రాంతిని గూరిచి యేల చెప్పఁగన్? ౩౯

సీ॥ కీర్తిమీఱిన జాన - కీ దేవి యంటి మా, భూదేవి కంటెను - పొడవుగలది
కలుముల జవరాలి - కంటెఁ గాత్యాయని, కంటె సరస్వతి - కంటె దొడ్డ
శ్రీరాముఁ డంటిమా - సీతా కటాక్ష వీ, క్షణముల కంటెను - శాంతపరుఁడు
నేర్చిన వారలు - నేర్వని వారు త్రా, వెడు నీటికంటె జీ - వితము కంటె

తే॥ మించి నీజ్యేష్ఠ సుతునె ప్రే-మించు వారు, నర సురాదుల యిడుమ ల-ణంచి కాచు
వారు రాముకంటెను గొప్ప - వారు లేరు, కాన నీకుఁ దపముగాక - కలదె వేఱు?

తే॥ అనుమునీంద్రు పల్కు-లు విని-నంతఁ దండ్రి, కన్న నాఁటికంటె భవుని-కార్ముకంబు
విఱుచు నాఁటి కంటెను భృగు-వీరు గెలుచు, నాఁటి కంటెను గొప్పయా-నంద మొందె

సీ॥ అట్టి సంతోషంబు - నందిన నరపతి, కనుల నానందాశ్రు - కణము లొలుక
నమ్ముని పాద ప - ద్మమ్ముల కెఱఁగి మా, నీంద్ర యింపుగ వచి - యించితయ్య
మీదయచేతనే - యీ దాసుఁ డీభూమిఁ, దాల్చె రాముని కది - తగకయున్నె?
యుత్సాహమున హిత - ముపదేశ మొనరింప, మద్వంశ్యులగు పూర్వ -మనుజపతులు

తే॥ అఖిల కకుబంత విశ్రాంత-యశముఁగనిరి, వేలుములు లెక్క-కును మీఱి-వేల్చినారు
గురు తరంబగు తమ దయ - గొంటి మంటి, మింటి నంటితి ధన్యతఁ - గంటి ననియె. ౪౧

తే॥ అంత నెంతయు సంతయు-మంతు సలుపఁ, జాలు మంత్రులు మొగముల-జాడ్రవాసి
చూప నింగితజ్ఞుండు రా-జునకుఁ దగు సు, మంత్రుఁ డిట్లని పలికెన - మస్కరించి. ౪౩

ఆ॥ రాముఁ డొందె రాజ్య-రమ యను ముదము మీ, సన్న్యసించు వా ర్త-సమయఁజేసెఁ
దలఁగఁ దగదు పూర్వ - ధర్మ పద్ధతు లిఁకఁ, దగవు కంటెఁ జెడుగు - ధరణిఁ గలదె?

ఆ॥ పౌరులకును రాజ - వరులకు మునులకుఁ, మంత్రులకును భేరి - మది ధ్వనింప
జ్యేష్ఠ పుత్త్రు రాజుఁ - జేసి నీమఱు జన్మ, హితము చూచికొనుము - నృపశశాంక! ౪౫

తే॥ అను సుమంత్రుని పలుకుల-కతఁడు మెచ్చి, రామ పట్టాభిషేక పూ - ర్వకము గాఁగఁ
దక్కినవి యొనరింపుఁ డీ - తరుణ మంద, యీవ వడినేగి రాఘవు - నిటకుఁ దెమ్ము.

క॥ అని దశరథుఁ డాడఁగ నా, తని పదముల కెఱఁగి విమల - తత్పరుఁడై యా
తని మదిబోలెౕ వైళమ, కనక రథముఁ గొనుచు రాము - కడకుం జనియెౕ. ౪౭

శా॥ లోకంబుల్ వశమైన చందమునఁ బొ - ల్పుం గాంచి యుప్పొంగి య
స్తోకామోదముతో సుమంత్రుఁడు వడిౕ - జొత్తెంచి సౌధంబునౕ
భూకన్యా మణితోఁ బ్రియానుజునితోఁ - బొంగార భాషించు రా
ఘాకారామృత మాని నేత్రములతో, నానంద సంపూర్ణుఁడై. ౪౯

మ॥ కని కైమోడ్చి రఘూత్తమా! కలదు వే - గం గార్య మొక్కండు ర
మ్మని మీతండ్రి ముదంబుతోఁ బిలువ న - న్నంపంగ నేతెంచితిన్
జను దెండంచు వచింప రాముఁడు వడిన్ - సద్భక్తిమై లేచి స్యం
దన మెక్కెన్ బెను మేఘ మొండు కుధరేం - ద్రం బెక్కు చందంబునన్

చ॥ తొడరిక పందుభు ల్మొరయఁ - దోయజ నేత్రల కంకణంబులున్
సడలి ధ్వనింప గోరికలు - సాగ నటంచు సుపర్వ లార్వఁ బూ
ముడిఁ గల చంచరీకములు - మూఁగుచు సందడి సేయఁ దేరిపై
వడివడి నేగ రాఘవుఁడు - వారని ప్రేమము తొల్కరింపఁగన్ ౫౦

ఉ॥ నిండెను వాద్య ఘోషములు - నిండెను మంగళ గేయ నాదముల్
నిండెను మూరు తూపులును - నిండెను శింజిని మ్రోఁత పెల్లుగా
నిండెఁ దలంపుల న్నదులు - నిబ్బరపున్మది యూనకట్టగా
నిండెను సిగ్గు వీడి హరి - ణీ తతి నాఁ దరుణీ వితానముల్. ౫౧

ఉ॥ కుండల కాంతితో విరియు - క్రొవ్వెద తోడుతఁ జంద్రశాలలున్
మండిత గేహాళీ తతులు - మానిత రీతిని పూచెఁ దామరల్
గండెలు రక్తసిక్తముగు - కత్తులు కుంతములున్ ద్విరేఫముల్
నిండి భ్రమించి నిల్వ జిగి - నెక్కొనఁ బూచె గవాక్ష పంక్తులున్. ౫౨

తే॥ నిండు జాబిల్లి వెలుఁగొందు - నీరదంబు - వంటి రాముఁడొప్పున విరి - వడమునందు
విద్రుమోష్ఠుల స్థైర్యంబు - బిడెముతోడ, వాలుగలు మధుపములతో - వరుసఁ బొరలె.

ఉ॥ చిందెను కొన్ని పూవులు శ - శిప్రభ తోడ మొయిళ్లు జాఱుటన్
చిందెను కొన్ని ముత్తెములఁ - జెందొవఁబోలిన వా కటాక్షముల్
చిందెను కొన్ని చందనముఁ - జిక్కని చన్నులు వేఁడిఁ దాల్చుటన్
చిందెను కొన్ని పుష్పముల - శ్రీకర మందిర చంద్రశాలలున్. ౫౩

చ॥ తొలుక యొఱన్ దిగన్విడిచి - తుంపెసలాడు నరాజి వంటియా
జలజవిరోధి మోచికొని - చంచల మందెడి పైఁడి తీవలం
గల యెల నీటి కాయలధి - కంబుగ సన్నని మంచు మొగ్గలన్
నులియఁగ రాల్చు నొక్కయెడ - నువ్వుల పేలలవంటి పొంబొడిన్ ౫౪

తే॥ తెరువునం జేష్టలట్లుగాఁ - బురుషు లెల్లఁ, దల్లిఁ దలఁచు క్రేపుల వలెఁ - దమిని నిలువ
విమలుఁడగు తమ్మునితో రాము - విభుఁడు కడచి, చేరె నృపతి యతనిఁ బ్రతీ - క్షించు నెడకు

తే॥ తొలుతఁ దమ కులగురునకుఁ - దెలచి పిదపఁ, దండ్రి చరణాబ్జములకు వం - దన మొనర్ప
రాజ్యలక్ష్మికి విరవైన - రాము నురము, నలము కొనియె భూవరుడు ము - దశ్రులొలుక

చ॥ తనయుని కౌఁగిలించె నని ♦ తక్కువగా వచియింప నేల? మే
దిని వహియింపఁగాఁ దగు స్థి ♦ తిన్ గ్రహియింపఁ దలంచి దోర్యుగం
బును వనమాలకున్ సిరికి ♦ ముఖ్య గృహంబు విశాల వక్షమున్
దస భుజవక్షముల్ పఱపి ♦ ధారణి నాథుఁడు కౌఁగిలించె నేర్పడన్. ౫౮

ఉ॥ అంత మహా ముదంబున హృ ♦ దబ్జ మెలర్పఁగఁ జెంత నుంచి కొం
చెంతయుఁ బ్రేమ నిట్లను న ♦ హీనకుతారక రాము కీర్తి య
త్యంతము శుంగఁజేసిన మ ♦ హాభుజ! నిన్ గని పెంచినట్టి యే
నింతగ వేఁడి పొందఁదగి ♦ యేర్పడ నొక్కటి విన్మ పల్కెదన్. ౫౯

తే॥ కష్టమొందితి ముదిమియుఁ ♦ గదిరె నొడల, మోవఁగాలేక దుఃఖించు ♦ భూమిభార
మనెడి చెఱవీడి సత్పథ ♦ మునఁ జనంగ, నెంచి నీదగు సాయ మ ♦ ర్థించువాఁడ. ౬౦

చ॥ స్పృహ గొని పుత్త్రిలం గనుట ♦ చెందిన దుర్దమ దుఃఖ మీఁగఁగా
నిహపరసౌఖ్యముల్ వడయ ♦ నే యని చెప్పుట పెద్దవారికిన్
సహజము ధర్మదేవత య ♦ నం దగు నిన్ గని యిట్లలంగు టి
మ్మహిఁ దగవే? యొడంబడుమ ♦ మానుగ నేఁ గడతేఱ నిష్టమేన్. ౬౧

చ॥ మన మహిమాన్వవాయమున ♦ మానవ నాథులు పూర్వులెందఱో
తనయులు భూమి భారమును ♦ దాల్పఁగ నింద్రియ పంచకంబుచే
మొనసెడి దొడ్డ ముప్పగను ♦ మూలము ముట్టఁగఁ ద్రుంచి నిష్ఠమై
జనఁ దమ జీవితంబులఁ బ్ర ♦ శాంతముగాఁ గడతేర్చి రిద్ధరన్. ౬౨

ఉ॥ తొల్లిటి జన్మ పుణ్యముల ♦ దొడ్డ ఫలంబున నీభవంబునన్
గొల్లఁగఁజేయు యాగములఁ ♦ గూడిన భాగ్యముచేతఁ బేర్మి రం
జిల్లఁగ నిన్నుఁగాంచియును ♦ చెందిన లాభమదేది? ముప్పునన్
జెల్లని రాజ్యచింతను ము ♦ నింగి యలందురుచుంటి నేనియున్. ౬౩

మ॥ ఒక పక్షంబునఁ గుంటి వేఱుదెస యం ♦ దుద్దండమై బర్వు నో
పక యల్లాడు వృషంబు భంగి నలఁచెన్ ♦ వార్ధక్యమున్ రాజ్యమున్
వికటించెన్ భువి భోగముల్ మనమునన్ ♦ వేసారితిన్ మోక్ష రూ
పక సామ్రాజ్య సుఖంబు గోరితిని త్రో ♦ వన్ దోడుగా వేఁడెదన్. ౬౪

చ॥ మును మనవారు సద్గతులు ♦ పొందు దశల్ చెడి క్రుంగ వారికిన్
మనుమఁడు వంశదైవమగు ♦ మాధవు పజ్జలజంబు నుండి పు
ట్టిన యమరాపగన్ బలు క ♦ డింది తపంబునఁ దెచ్చి యవ్వలన్
జననము లేని మోక్షమును ♦ చక్కనఁ గూర్పఁడె యాపితాళ్లకున్? ౬౫

ఉ॥ వారక వీడఁదగ్గ పెను ♦ వంతల వీడిన వారు రాజులా
కారు సుధాంశు భోజనులు ♦ కారు సురేంద్రుని పోలు వారలా
కారు తపోధనాఢ్యులును ♦ కారు వ్రతంబులు చేయువారలా
కా రెవరన్న మాట వినఁ ♦ గాంచిన పుత్త్రులఁ గన్నవారలే. ౬౬

తే॥ ఐన జనకుఁడు వంచించి ♦ యార్తిభరము, గూర్చె నాపయి నని కయి♦కొనఁగ వలదు
రత్న మకుటంబుఁ దాల్చి ధ♦ర్మమును కావు,తండ్రి పేరెడఁ బొందఁగఁ-దగిన దిదియు

మ॥ జనకుం డివ్విధిఁ బల్కు-రాముఁ డెద ని ♦ ష్టం బింత లేకున్న మా
అని వాఁడై విధియించుఁ దండ్రి మది నా ♦ రం జూచి బోధించు నా
పని యేదైనను మాఱువల్క-కొనరిం ♦ పం బూనుటే నీతి పు
త్త్రిన కంచూహాముచేసి యొప్పికొన ♦ ను ద్యోగించె వల్లే యనెన్. ౬౮

ఉ॥ రాము తలం పెఱింగిన ధ ♦ రావరుఁ డాదట నావరంబు నీ
వోమితె యంచుఁ బ్రాణముల ♦ నొంటఁగఁ జేరిచి వేదసన్నిభుల్
ప్రేముడి మంత్రిపుంగవులు ♦ వెంబడిరా విభవాను భావుఁడై
హేమ మహీధరోన్నత మ ♦ హీశ్వరసౌధముఁ జేరె వేడుకన్. ౬౯

ఉ॥ ఉత్తమ విప్రులున్ విభవ ♦ యుక్తులు రాజులు స్త్రీలు పూరుషుల్
చిత్తము రంజిలన్ వెనుకఁ ♦ జేరి ప్రమోద భరంబు తోడ రా
నొత్తి మెలుల్ వహించి పెను ♦ పొందిన సుందర దోర్యుగుండు తే
ర్మత్తన నెక్కి యేగెఁ దన ♦ మేడకు భేరులు బోరు కొల్పఁగన్. ౭౦

సీ॥ జయ శీలురగు నృప ♦ జనముల రండని, బంగారు తేకుల ♦ పైనవ్రాసి
గరుడ ముద్రను వైచి♦ గరువంబుతోఁ బంపు, కులగురు నీక్షించి ♦ కువలయేశుఁ
డాసిక నను భగ ♦ వానుడా! మకుటాభి, షేక సామగ్రిని ♦ సేకరింపఁ
దగు నన నతఁడును ♦ తపసికూటముతోడ, వెడలుడు సామంత ♦ విభులఁగాంచి

తే॥ రాజ ధర్మాను సారంబు ♦ రామ విభున, కిమ్మహీతలమొసఁగఁగ ♦ నియ్యకొంటి
ననిన యవ్వాక్య మైరేయ ♦మాని క్రమము, దప్పి మోదాబ్ధిమునిఁగిరా♦ధరణిపతులు.

చ॥ ఎడగల కౌతుకం బుబికి ♦ యేపున రోమ బిలంబులందు వె
ల్వడఁ దమిఁబొంది తోడుతనె ♦ స్వర్గముఁ జేరినవారిఁబోలి యొ
క్కెడఁద గలారలై తమకె ♦ యియ్యిల దక్కెన యట్టులుబ్బి య
ప్పుడమి వరేణ్యు భక్తిమెయి ♦ మ్రొక్కి-వచించిరి వార లివ్విధిన్. ౭౧

ఉ॥ ఇర్వదియొక్క మాఱు చరి ♦ యించి నృపాలుర యన్వవాయముల్
గుర్వుగ గొడ్డటన్నఅకి ♦ కూల్చిన యొక్కటి జామదగ్న్యు దు

ర్గర్వమడంచి మాకులముఁ ♦ గాచిన యాజగదేక వీరుఁడీ
యుర్వర నేలఁగాఁ దగును ♦ యుక్తమ నీవొనరించినాఁడవున్ ౨౩

ఆ॥ మాఱువడక నృపకు♦మారులావిధిఁబల్క, వినిన విభుఁడు మదిని ♦ వేడ్కనడఁచి
కొనుచు మఱియు నొక్క♦గురుహేతు భూతమౌ, వాక్యమిట్లుపల్కె♦వారితోడ. ౨౪

ఆ॥ పుత్రమోహమునను ♦ బుద్ధి నశింప ని, వ్వార్త నుడువ మీరు ♦ పలికి నట్టి
పలుకు మనసునిండఁ ♦ బలికినదో? లేక నన్నె యనుసరింపఁ ♦ బన్నినదియొ? ౨౫

ఆ॥ అనుచుఁ బ్రశ్నసేయ ♦ నాసభ రాజులు, నిండు గుణముగలుగు ♦ నీదుతనయు
పై నిగలుగు ప్రేమ ♦ బహు దేశవాసుల, పలుకు లివ్వి యనుచుఁ ♦ బలికినారు. ౨౬

ఉ॥ దానము ధర్మముం దగవు ♦ తజ్ఞుల శీలము నభ్యసించు వి
జ్ఞానము లోకమందుగల ♦ సద్గుణ పుంజములెల్ల నిండె స
మ్మానితరీతి రాజ్యరమ ♦ మన్నన లొందఁగఁ జేరఁదగ్గ నీ
సూనుని ధైర్యశౌర్యములు ♦ చొప్పడఁబాయకయుండు నిచ్చలున్. ౨౭

క॥ ఉపయుక్త నరసి నాడఁగ, నుపయోగ కుజంబు పండ ♦ నొగి మొగిళుల వా
న పడంగ మళ్ల వెల్లువ, లుబ్బ పఱవ సద్దుకొను వార ♦ లుం గలరొక్కొ? ౨౮

క॥ భూమీశ! నిన్ను మిక్కిలి, ప్రేమించెడు ప్రజలపట్లఁ ♦ బ్రియ మెట్లుండున్
రామునకు నట్టిప్రేమయె, రామునియెడ నుండు నిజము ♦ ప్రజ కెల్లపుడున్. ౨౯

క॥ అని పలుకఁ గోసలేశుఁడు, మనమున నానందవార్ధి ♦ మగ్నుం డగుచున్
దనిసెను చింతల నీఁగెను, కనుల ముదశ్రువులు రాల ♦ గడ కిట్లనియెన్. ౩౦

క॥ నడియునికి తగవు చెడుగుల, యెడఁ గఠినత గలుగు శీల ♦ నృపులారా! యీ
తఁడు నాకొడుకెట్లగు మీ, కొడుకగు నిల్లడగ వీనిఁ ♦ గొనుఁడం చవలన్ ౩౧

క॥ రాజసభనంపి కోసల, రాజన్యుఁడు శుభదినమున ♦ రాజిలు లగ్నం
బోజఁ గన జోస్యులంగొని, యోజింపఁగ నొక్కచవిక ♦ కొందగఁ జనియెన్. ౩౨

క॥ మడఁతులు నలువురుప్రేముడి, దొడఁకఁ బిగులు చన్నుకట్టు ♦ గలిగిన వారల్
పొడవు జడ గలిగి సన్నని, నడుములు గలవారు పరుగు ♦ నం జనువారల్. ౩౩

క॥ ఆడుచు నొడలి వివశతం, బాడుచుఁ జేడియల మీఁదఁ ♦ బడుచుఁబ్రియమునం
గూడుచు వారలకుం గై, మోడుచుచుం బఱచి డాయఁ ♦ బోయిరి వడిగాన్. ౩౪

తే॥ కాలజీమూత దేహుని ♦ కన్నతల్లి, వారి చేష్టలఁ గని చంద్ర ♦ వదనలార!
పట్టరానట్టి సంతోష ♦ వార్తయొండు, గలిగినటు దోఁచెఁ గలదేని ♦ పలుకుఁడనఁగ

తే॥ ధరణీపులు వీరకటక పా♦దములుగొలువ, నింపుమైభూమిఁ జిరము పా♦లింపుమనుచు

నీదుజ్యేష్ఠ పుత్త్రునకు భూ♦నేత ప్రాంత,మకుటముం గూర్పనున్నాడు♦మ స్తకమున. ౮౬

తే॥ రామునకు రాజ్యసంపద ♦ క్రాలె ననుచు, మునమునం దోచు నానంద ♦ వనధి గురుత
నవనిపుఁడు సన్న్యసించెడు ♦ ననెడి భయము, బాడబముఁ బోలె వట్టి పో♦వంగఁ జేసె

ఆ॥ అట్టిదయ్యు నామె ♦ యరుదైన మణిహార, వితతి ద్రవ్యరాశి ♦ వేడ్క నొసఁగి
మైత్రి పాత్రమగు సు ♦ మిత్రతో నేతెంచెఁ, జక్రపాణి యమరు ♦సదనమునకు. ౮౮

ఆ॥ చేరి భక్తి మ్రొక్కి ♦ శ్రీదేవి భూదేవి, తో సనాదియగుచుఁ ♦ దోఁచి యమర
వరుల కెల్ల మేటి ♦ ప్రాణంబు జ్ఞానంబు, నగు ముకుందు శ్రీప ♦ దాబ్జములకు. ౮౯

తే॥ లోకముల గొప్పయుదరంబు♦లోనడంచు, కొన్న విశ్వేశ! వరద! నా♦కొడుకుఁ గాచు
టెల్ల నీయధీనంబని ♦ యుల్ల మంద, యడఁగు తపమొప్పు కౌసల్య ♦ యర్థిఁ బలికె. ౯౦

తే॥ షోడశోప చారంబుగ ♦ శ్రుతి హితముగ, నాదిదేవు నారాధన ♦ మాచరించి
యచటనున్న తపస్విల ♦ నాదరించి, వత్సయుత ధేను వితతుల ♦ వారి కొసఁగె. ౯౧

ఆ॥ భూసురులకు మణులు ♦ భూములు కన్యకల్, చందనంబు పసిఁడి ♦ సన్న వలువ
లన్నమును విభూష ♦ లరుదైన గేహముల్, సిరిని గాఁగ నొసఁగె ♦ వేడ్క మెసఁగ

తే॥ ఒసఁగి శ్రీవరు పదముల ♦ కొనర నెఱఁగి, పొగడి సేవించి వలగొని ♦ నగరి కరిగి
ప్రాంత వ్రతముల నన్నింటి ♦ నూఁత గొనియె, రామునకు మంగళంబులు ♦ రాజిలంగ

౨. మంథర బోధన పటలము. (౮౮)

క॥ భూమీశుఁడు జ్యోతిషికుల, మోములు వికసింపఁ గాంచి ♦ ముదితుండై శ్రీ
రామాభిషేక మతుల, కామెతగాఁ దగిన లగ్న ♦ మరయుఁడి యనినన్. ౯౪

తే॥ భవ్య లగ్నంబు రేపె రే♦పకడ నున్న, దనుచు మౌహూర్తికులు వల్క♦మనుజవిభుఁడు
విని యనింద్య తపో౽గ్రణి♦విమల సుగుణ,గణ్యుఁడు వసిష్ఠుఁ డిటువచ్చుఁ♦గాకయనియె

తే॥ దేవపీయూష మల్లరు♦దెంచు మౌని, గాంచి శుభ ముహూర్తము రేపె♦గాన మీరు
శ్రేయములు గూర్పు విధు లాచ♦రించి రాఘు, వునకు వలయు నీతులను తె♦ల్పుఁడీయనంగ

తే॥ తమియుఁ దానుగా ముందేగి♦తపసి వరుఁడు,రాము సుందరోన్నతమంది♦రంబుఁ దఱియ
మౌని రాకమెఱింగి సం♦భ్రమము దొలఁక, నెదురు వచ్చి లోనికిఁగొని♦యేగె నతఁడు

క॥ నేరువఁ దగు శాస్త్రంబులఁ, గూరిమి విని తనివినొందు ♦ కొమరుని గని యో
వీర్యాగ్రగణ్యా! రేపే, భూరమణుఁడు నీకుఁ బట్ట ♦ ముం గట్టుఁ జుమీ. ౯౭

క॥ ఉన్నవి నుడువఁగఁ దగినవి, మన్నెనికి సావధాన ♦ మతివై విను మీ
విన్నవి మఱవక మనమున, నెన్నికఁ గొని యట్లు నడవు ♦ మిద్ధ చరిత్రా! ౯౮

క॥ హరి హరధాతల కంటెను, ధరాది భూతముల కంటెఁ ♦ దథ్యము కంటెన్
స్థిర విబుధు లున్నతులు త, త్పర మతివై నలుపు తత్స ♦ పర్యలు వత్సా! ౧౦౦

క॥ అలిగి చెఱుపఁ గరుణించియుఁ, గలిమి నిలుపఁ గందువంబు ♦ గల వారలు వే
ల్పులె నొచ్చి విచ్చిరన నా, ర్యుల మహిమం గొలుచు బద్ద ♦ యున్నదె? వత్సా!

క॥ క్రూర గుణములకు మిక్కిలి, దూరుల చరణములు శిరము ♦ తోట్టఁ దెలిచి యిం
పారఁగ మాటాడుము నుడి, వారల దూషణము సేత ♦ వదలుము వత్సా! ౧౦౨

క॥ పోదలను ప్రిదులను వారల, ముదలఁ గొనియె విధియు నడచు ♦ మొగి నన నీక నె
య్యాది గలదు పూజ్య పూజకు, సదృశం బిరు మెయికి నరయఁ ♦ జను నిది వత్సా!

క॥ పలుకు నుడివాలు శూలము, గలిగి వలఁతులైన మునుగు ♦ కర్తలకును ని
శ్చలత దయ తగవు లేదే, నలవడునే మేల్మి యించు ♦ కంతయు వత్సా! ౧౦౪

క॥ వసుధఁ జెలి యాది సప్త, వ్యసనంబులు నీకు లేని ♦ వగునైన నవే
కసటుల కెల్లను కుదురులు, కసెము లనుచు హృదయమందు ♦ కాంచుము వత్సా!

క॥ సమరస భావము గలిగిన, సమరమ్ములు గలుగ వసము ♦ ప్రస్గదు సేనల్
సమయవు తత్సుకృతస్థితి, యమరినఁ జెడఁగోర వలెనె? యరులను వత్సా! ౧౦౬

క॥ తనియఁగ నింద్రియములు కలి, మిని నిత్యము పెనిచి పాడి ♦ మిగులంగ దిటం
బున నేలుప దేల్పబడి య, ప్పని యసిధారా వ్రతంబు ♦ పాటిది వత్సా! ౧౦౭

క॥ హరి హర హిరణ్య గర్భులు, పొరసిన భుజ బలము పెంపు ♦ పొందిన యేనిన్
నర వరులు సచివ బల మన, సరించుట బలీయమైన ♦ చక్కటి వత్సా! ౧౦౮

క॥ నరుల కమరులకు బలితపు, టరులగు నతుముల నిగ్ర ♦ హము చేయుటచేఁ
బెరుఁగునె సంపద జగముల, నరుదగు ప్రేమంబు మిగుల ♦ నడరక వత్సా! ౧౦౯

క॥ జనములె జీవముగాఁ దాఁ, దనువుగ నొప్పారు ధరణి ♦ ధవునకుఁ దగవున్
నెనరును నిచ్చలముగ ని, ల్చినచో జన్మంబు లేల ♦ చేయఁగ? వత్సా! ౧౧౦

క॥ ప్రియ వాక్యజ్ఞత యీగియు, జయము విమల గుణము శుద్ధి ♦ జతనము తగవున్
దయయుఁ బరామర్శము గల, నయ విదులం జేటు లలమి ♦ నలఁచునె? వత్సా! ౧౧౧

క॥ సిలుఁగులఁ దోలఁచుచుఁ ద్రాసున, ములు పగిదిఁ దటస్థుఁడైన ♦ భూవరునకు మం
త్రుల లక్ష్య సమీక్ష యొనరఁ, గల కాలము గాక కనులు ♦ గలవే? వత్సా! ౧౧౨

క॥ ధర ధూమకేతు లనఁదగు, తరుణుల వలలోనఁ జిక్కి ♦ తపియింపఁడ యేని
సెరగను ఫేరును గలుగదు, నరకంబును భేదతనికి ♦ నమ్ముము వత్సా!. ౧౧౩

తే॥ తగ విమర్శింప నెడలేని ♦ తగవుపనులు, గోటగాఁగల ప్రాజ్ఞ వా ♦ క్కులకు లొంగి
తెరువు దప్పని విధియు వ♦ ర్తించు వారి, కరుణ పడయ నదియ మేటి♦తెరువు వత్స!

తే॥ తత్త్వవిదుఁ డిట్లు పెక్కు వి ♦ ధాల నయము, భువన గర్భున కుపదేశ ♦ ముం బొనర్చి
యరయికను వెలిఁగించి స ♦ హస్ర శీర్షు, నాలయంబున కేతెంచె♦నతని తోడ. ౧౧౫

తే॥ శేష శయనుఁ డౌ లక్ష్మీశుఁ ♦ జేరికొలిచి, వేద పూత జలంబుచే ♦ వేగ జలక
మార్చి సద్విధుల్ చక్కఁగాఁ♦దీర్చి తెల్ల, దర్భలఁ బఱపి రామునా ♦ స్థలిని నిలిపి.

ఆ॥ రామచంద్రుఁ డందు ♦ రంజిల్ల నుపవసిం, పఁగ వసిష్ఠుఁ డేగి ♦ ప్రభున కద్ది
తెలుప నతఁడు సేవ♦కులకు నాజ్ఞాపించె, లలిత రీతిఁ బురమ♦ లంకరింప. ౧౧౭

తే॥ రామచంద్రుండు రేపు భూ♦రమణుఁడగుచుఁ, బట్టముం గట్టుకొన నుండెఁ♦బౌరులార!
పురముఁగై సేయుఁడని తల ♦ వరులు పూన్కి, భేరులన్ మొరయించిరి ♦ వేల్పులలర.

ఆ॥ గేయమాన విమల♦కీర్తి రాముఁడు రేపె, ప్రాభవంబు తోడ ♦ రత్న ముకుట
మును ధరించు నన్న♦మోదవాక్కులు వారి, కమృత మబ్బి నట్టు ♦ లయ్యె వినఁగ.

క॥ జనములు కోలాహలముగ, ధ్వని చేసిరి తనిసి రాడి ♦ పాడిరి పులకల్
తనరఁగఁ బూరించిరి త్రే, నిని పొగడిరి తలవరులకు ♦ నినిచి రుపదలన్. ౧౨౦

ఆ॥ ప్రేమతోడఁ బ్రజయు ♦ వేవెలుంగును కౌస్తు, భమును సానవట్టు♦ పగిదినొప్పి
మునుపె యంద మగుచు ♦ మొనసిన నగరంబు, సంచుగా నలంక♦రించి నారు. ౧౨౧

క॥ పలు రంగుల వెలయు పతా, కలు చూడన్ రాము కలిమిఁ ♦ గాంచెడు వేడ్కన్
బలు వన్నెల పులుఁగులు వరు, సలుగా నప్పురము చేరు ♦ సరణిం దోఁచెన్. ౧౨౨

చ॥ వనితల నిద్దమౌ తొడల ♦ వంటి యనంటులు వారి గొంతులం
జెనసిన పోఁక ప్రూఁకులును ♦ చెన్నగు వారి రదాళిఁబోలు సం
తనగల తారహారములు ♦ తత్కుచ సామ్య మహిష్ఠ తప్త కాం
చన కలశంబులున్ నగరి ♦ జానుగఁ గానఁగ నయ్యె నెల్లెడన్. ౧౨౩

ఉ॥ అంబుధి సంభవుం డగులు ♦ నట్టి వినూతన తోరణంపుఁ గం
బంబులు వెల్గు గోపురపు ♦ ద్వారము లందలి డాలు సుప్రభా
తాంబుజ మిత్రుకాంతి వడ ♦ నగ్గలికంబుగఁ గ్రొత్త చంద మం
దంబుగ నొందియొప్పెఁ గను ♦ దమ్ములకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్.

తే॥ ధవళ కవచ రత్న స్తంభ ♦ తతులు భూతి, గలుగు నర్ధ నారీశ్వరు ♦ కైపు దోఁచె
విద్రుమ స్తంభములుమంచు♦విరియమటిఁగి, యలరుమార్తాండురూపంబు♦ననుకరించె.

ఉ॥ ముత్తియముల్ మనోహరతఁ ♦ బూర్ణ శశాంకుని కాంతి వీవ సం
పత్తమ పద్మరాగములు ♦ ప్రాగుదయార్క గభస్తి లీన న

త్యుత్తమ నీల రత్న తతు ♦ లుత్కట గాఢ తమంబు నింపఁగా
గ్రొత్తగు వీథు లొప్పె గణ ♦ కు లెలిపించు దినంబులం బలెన్. ౧౨౬

ఉ॥ నృత్యము సేయు రథ్యముల ♦ నేరిచి కట్టిన తేరు లొప్పె సాం
గత్యము సేయ భూజగముఁ ♦ గాన నెరంగు విమాన పంక్తి నా
నిత్య లలాట పట్టములు ♦ నిచ్చలు శోభిలు దంతు లొప్పె నా
దిత్యునితోడ నాస నరు ♦ దెంచెడు పూర్వ దిగ్భ్రములో యనన్. ౧౨౭

తే॥ పటిక గోడలఁ జేరిన ♦ వసుసలందు, నిండు కెంపులు చీఁకట్లు ♦ నీఁగఁ జేయ
నచట నేనాఁడు నెడఁబాటు ♦ నరయు కుండ, జక్కవలు మది నెమ్మది ♦ సంతసిల్లు. ౧౨౮

తే॥ పూలజడి నీటిజడి గంధ ♦ పొడుల జడియు, నాఁటి ముత్యాల జడి యొర ♦ యంగ రాలు
నగల బంగరుజడి చేరి ♦ నెగడి జడిగఁ, దుఱఁగలించె మిక్కిలి యాత్ర ♦ తోళ్లి కలను

గీ॥ గంధగజములు కవచులు ♦ కటకపదులు, నైన వీరుల కై వడి ♦ నరుగు చుండె
వేలు రశనా నితంబముల్ ♦ వెలయు సకుల, క్రియను కరిణులు నడచెఁ గిం ♦ కిణులతోడ

ఉ॥ పై పయి వృద్ధినొందు విభ ♦ వంబు సుఖంబు మనోజ్ఞకత్వమున్
లోపము లేమిఁ గాంచి యిహ ♦ లోకముఁ జేరిన వేల్పు లేమియుం
దోఁప కయోధ్యఁ జేరియును ♦ దూరము వచ్చియుఁ స్వర్గలోక మం
దే పరిగొంచు నుంటి మని ♦ యెంతయుఁ జింతిలుచుండి రచ్చటన్.

మ॥ వడిఁ గైసేసిన యప్పురోత్తమము భ ♦ వ్యంబై సురౌకంబుకై
వడి నొప్పార దశాననుం బలె నొన ♦ ర్పంగా నసాధ్యంబులౌ
కొడిమల్ పూని చరించు మంథర పురిన్ ♦ గోలాహల ధ్వానముల్
కడు వేధింపఁగ వీథిఁ జేరి కనియెన్ ♦ గార్యంబులున్ హేతువున్. ౧౩౦

సీ॥ కాంచి మంథర తగు ♦ కారణం బూహించి, త త్తఱమందు చి ♦ త్తంబు తోడ
వేదనతోఁ గోప ♦ వీక్షణంబుల తోడ, వడిచేతఁ దడఁబడు ♦ నుడులతోడ
త్రిజగంబులకు నన ♦ ద్భృశ పీడ యొనరించు, కడఁకతోఁ దొల్లి రా ♦ ఘవుని వలన
కార్ముక ముక్త మృ ♦ త్కణ బాధితాంగయౌ, కతము దలఁచి పెను ♦ కసలు తోడ

తే॥ మణులతోఁ గూడి విరియు తా ♦ మరలు గల్గు, పాల కడలి వీచికలఁ బ్రబ ♦ వాళ లతిక
నాఁ గటాక్షముల్ పరవ మం ♦ చమునఁ బండి, యున్న కైకేయి కడ కేగ ♦ నుగ్రగతిని

తే॥ మృదుల వికచపద్మములు నో ♦ మిన వ్రతముల, వలన నుపమానతం బొంది ♦ వెలయునట్టి
కైక బంగరు పదముల ♦ కడ వసించి, తడవె మెల్లనఁ గూరుకు ♦ తలఁగునట్లు. ౧౩౪

తే॥ తడవ నుత్తమ సతి కైక ♦ తన విశాల, నేత్రముల నుండి పూర్తిగా ♦ నిద్ర విడమిఁ
గాంచి కట్టాఱడిం బొందు ♦ కలుచ లేచఁ, బలికె నిట్టులు నిర్బంధ ♦ ఫణితిఁ గుబ్జ. ౧౩౫

తే॥ చెదుగుసేయువాలునుపోలి♦చిలుముగలుగు,రావణునకబళించువఱకుమా♦ఱనిమృగాంక
బింబముంబలె వెల్లువ ♦ విధినిరెచ్చు, దుఃఖములు సమీపింప ని ♦ ద్దుర వహింతె?

ఆ॥ కొడిమ విసముఁ బోలు ♦ చెడుగరి గుజ్జట్లు, పలుకఁ గైక చాప ♦ పాణు లగుచు
నా కుమార వరులు ♦ నలి నున్న వారు ధ, ర్మంబు దలఁగ రెట్లు♦మలయుఁగీడు? ౧౩౭

ఆ॥ పొగడఁ దగిన సుతులఁ ♦ బొందిన జనములు, కీడు దొలఁగి పో సు ♦ ఖంత్రతు నిజము
శ్రుతులఁ బోలు రాము ♦ సొంపారఁగను నాకు, నాపదయును కలదె♦యవని యందు?

తే॥ గారమను నబ్ధి మునిఁగిన ♦ కైక యిట్లు, పలుక వంకరపాపంబు ♦ పగిది నొప్పు
కుబ్జయనుఁ, దూలె మేలిమి♦కూలె సిరియు, నేర్పు చేతఁ గౌసల్య య♦న్నియుఁగడించె.

తే॥అనుడుఁగైకయిట్లనుభర్త♦యధిపుఁడగుడు,పొగడఁదగుగుణభరతుండు♦పుత్త్రిఁడగుదు
నింత కంటెను కౌసల్య ♦ కేమి కోరఁ, దగిన సుఖ జీవితం బింక ♦ధరణిఁ గలదు? ౧౪౦

తే॥ వీరులు హసింప మగపాడి♦దూఱువడఁగఁ, దాటకంజంపురాముఁడు♦త్సాహియగుచు
నెల్లి రాజ్యాభిషేకంబు ♦ నెనయఁగలఁడు. కడకుఁ గౌసల్యగాంచు సు♦ఖంబు నిదియ.

తే॥ అనుచు మంథర యవ్వార్త ♦ వినుచు నంతఁ, గైక కౌసల్యల యెడంద ♦ లేక మగుచు
భేదముంబొందకుండె భూ♦విభుఁడుదశరథు ండు కైకేయిమదిఁజొచ్చి♦యుండఁబోలు

చ॥ కలిగిన గొప్ప ప్రేమ యను ♦ కంధి విరావము తోడ నుబ్బఁగాఁ
గలఁగని నిండు చందురుని ♦ కైవడి నొప్పు మొగంబు తేటయై
వెలయఁగఁ గైక యుల్లమున ♦ వేడుక యెల్లను మీఱ మూఁడు వ
హ్నులకు శిరో విభూష యన ♦ నొప్పిన రత్న సరం బొసంగఁగన్. ౧౪౩

ఉ॥ వంచక దాసి నేత్రముల ♦ వహ్ని కణంబులు రాలఁ జూచె గాం
డ్రించె నదల్చెఁ దిట్టె బెద ♦ రించె రదంబులు గీఁటె భూషలం
ద్రెంచెను నెత్తి గొట్టు కొనెఁ ♦ ద్రెళ్లెను బోరున నేడ్చె వెక్కెఁ గో
పించెను రత్నహారమును ♦ వ్రేసెను మేదిని పల్లమేర్పడన్. ౧౪౪

ఉ॥ వేసటఁ జూచి చూచి యవి ♦ వేకిని వింత యెఱుంగలేవు పె
న్మోసము లేమి నింకఁ జెడి♦పోయెదు పుత్రుని తోడ నీవు, నా
కోసలరాజ పుత్త్రి తన ♦ కోరిక నొందెను నీ సపత్నికిన్
దాసుల కింక నేఁ జిరము ♦ దాస్యము సేయఁగఁ జాల నోర్పమె. ౧౪౫

తే॥ అవనిజయు రాఘవుఁడు నున్న♦తాసనములఁ, గ్రాల నీపట్టి యట నిల్చి♦కేలు మోడ్చి
పనుపు సేయ నీవొందు సం ♦ బర మదేది?. దీనఁ బొందిన నీమన ♦ స్థిరత యెద్ది? ౧౪౬

మ॥ తన మేలున్ మది నెన్నఁడున్ మఱవ దా ♦ తంత్రజ్ఞ కౌసల్య, త
త్తనయుండో తన తండ్రి రాజ్య రమఁ దాఁ ♦ దక్కించు కొన్నాఁడు, నీ

తనయుం డెల్లను నీఁగెఁ జచ్చి నతఁడో ♦ దక్కేమియుం గాఁడ, యే
మని నీదుఃఖము దీర్చి కొందు భరతుఁ ♦ డా! నీవు కన్నావొకో! ౧౪౮

చ॥ ధరణిని రాముఁడే యతని ♦ తమ్ముఁడు లక్ష్మణు తోడ నేలుచో
భరతుఁడు వాని తమ్ముఁడును ♦ భారపు జీవిత కాల మంతయుఁ
దొరలఁగ రాజ్యము న్విడిచి ♦ దుర్గమ కానన సీమలందు దు
ష్కర తపముల్ వ్రతంబులును ♦ చల్పఁగఁ బంపుట మేలు చూడఁగన్.

తే॥ రథ గజాదులఁ గల్గి భూ ♦ రమణి వలచు, నంత సుందరుఁడై రాజు ♦ లందు లెక్క
పెట్టఁ దగినట్లు భరతుండు ♦ పుట్ట లేదు, కాన గిట్టుటయే మేలు ♦ కాదె తలఁప. ౧౪౯

తే॥ పుణ్య హీనుని భరతుని ♦ మున్నె తండ్రి, యాజ్ఞ యొసఁగి కారడవి ద ♦ వ్వరుగు నట్లు
వడిగఁ బంపిన హేతువి ♦ ప్పట్ల నాకుఁ, దెల్ల మయ్యెఁ; బట్ట పగట ♦ దీప మేల? ౧౫౦

తే॥ భేద బుద్ధి మనంబునఁ ♦ బెట్టి యిట్లు, రాజ్య మాతని కిచ్చు కా ♦ రణము వలన
తండ్రి క్రూరుండు తల్లియు ♦ దైత్యురాలు, చిన్ని భరత! నీవే మిఁకఁ ♦ జేయు దయ్య

ఉ॥ రాజ కులంబునం బొడమి ♦ రాజ గృహంబుననే పెరింగి పై
రాజ గృహంబు సొచ్చి మఱి ♦ రాజ కళత్రమ వైతి వయ్యొ నీ
వోజను వేల గానని మ ♦ హోగ్ర విపజ్జల రాశిలోఁ బడం
గాఁ జనుచుంటి చెప్పినను ♦ కానవు నీకును లేదు బుద్ధియున్. ౧౫౨

ఉ॥ విద్యయు యౌవనంబు సల ♦ విం గనరాని బలంబు మేల్ ధను
ర్విద్యయుఁ జేర్మి యందమును ♦ వీర్యము శీలము సద్గుణంబులున్
హృద్యముగాఁగ నీసుతున ♦ కేర్పడి యుండుట శాడ్వలంబుపై
నుద్యమ మొప్ప దేవ సుధ ♦ నొ ల్కఁగఁ జేసిన చందమయ్యెఁగా!. ౧౫౩

తే॥ నాల్క చేదగు నట్లు మం ♦ థర వచించు, చెడుగు పలుకులు మండెడు ♦ చిచ్చునందు
ప్రాజ్యముం బోసినట్లు కో ♦ పంబుఁ బెంపఁ, గనులు కెంపుగదురఁ బల్కె ♦ గైక యిట్లు

చ॥ దినమణి యాదిగాఁగఁ గుల ♦ ధీరులు ప్రాణ ధనంబు లూడినన్
దనరిన నీతి మార్గమును ♦ తప్పరు; కేకయ వంశ విశ్రుతుల్
మనుకుల మాఱు దూఱువడు ♦ మార్గము దెల్పెదె? క్రూరురాల! యే
మని వచియించి తిట్టు లిఁక ♦ నాడకు జీవము లింత తీపయేన్. ౧౫౫

చ॥ తనియఁగ నాకు మేలల్లుపు ♦ దానవు కావిఁక నాదు పట్టికిం
జనవున శ్రేయముం బొనరఁ ♦ జల్పెడు దానవు కావు రాచ పా
డిని గమనింప నీకును ఘ ♦ టింపదు లగ్గు వివేకహీన! నిన్
గొని కలుషంబు దుర్విధియుఁ ♦ గోరిక నార్పఁగ నాడి తివ్విధిన్. ౧౫౬

ఉ॥ పుట్టిన గిట్టినన్నరులు ♦ పొందుట వీడుట కీర్తియే యనన్
జుట్టలు వీడినన్ గుణము ♦ చూఁడిన సీతి విపర్యయ స్థితిం
బట్టిన వీఁక దప్పినను ♦ పాడి తపంబులు మాఱు పొందినం
బుట్టిన వంశ ధర్మమును ♦ పో విడువం దగునే నరాశినీ! ౧౫౭

చ॥ నిలువక పొమ్ము నాయెదుట♦నిల్చి దురాపము లల్పవాక్యముల్
పలికిన నీదు నాలుకను ♦ పచ్చడి సేయక యోర్చి మానితిన్
బలుకకు మిద్ది యొడ్లు వినఁ ♦ బాప ఫలంబును తప్ప కొందెదో
పలువ! దురాత్మురాల! యిట ♦ వాగకు మూయుము నోరి నింకనేన్. ౧౫౮

చ॥ విసమును తీసివైచినను ♦ వీడక ప్రాణిని కష్టపెట్టు న
ట్లెసఁగి తదీయవాక్యముల ♦ కించుక జంకక కుబ్జ యోర్పుమై
గుసుమలతా! మదాశ్రయమ! కొంచక వెక్కసమైన నీకు మే
లొసఁగు హితోక్తులన్ విడువ ♦ నోప నటంచును పట్టెఁ బాదముల్. ౧౫౯

తే॥ జ్యేష్ఠునకె రాజ్యభారంబు ♦ చెల్లునన్నఁ, దండ్రికంటె రాముఁడు పిన్న ♦తండె కాఁడె
తేఁడె దీనికి సంగీక ♦ రించె ననఁగ, భరతునకు నీయ సక్రమ ♦ భంగ మగునె?. ౧౬౦

ఉ॥ ధర్మము నిండు ప్రేమగల ♦ తాపస వర్యులకైన రాడ్రమా
శర్మము నొందు నాపిదపఁ ♦ జయ్యన మాఱు స్వభావ ముల్లస
త్కర్మలె యయ్యు నింతవడి ♦ కష్టము గూర్పని వారు మీఁద దు
ష్కర్మవు లాచరింత్రు మదిఁ ♦ గాఱియ నెందుచుఁ గ్రుంగునట్లుగన్. ౧౬౧

తే॥ నూనుఁ డేలికయైన న ♦ నూయ యెడఁద, గలుగు కౌసల్య కత్యంత ♦ బలము గలుగు
నీకు నీకొడుకున కామె ♦ నెసరు చేసి, యిచ్చు నల్పంబు గాక వే♦ఱేమి గలదు? ౧౬౨

ఉ॥ ప్రేరణ సేయు కష్టమును ♦ బీదఱికంబును దొట్టి నిల్వ ని
న్గోరిన వారికిన్ సవతిఁ ♦ గోరి యొసంగెదొ? సిగ్గు నొందెదో?
మాఱని సంకటంబునను ♦ మాఁడెదొ? యూరక పొమ్మటందువో?
యేరహి జీవితంబు భరి ♦ యించెదొ? కుందెదొ? క్రుంగికూలెదో? ౧౬౩

ఉ॥ ఏమి యొనర్ప నీయెడఁద ♦ నెంచితి వింకను కొన్ని నాళ్లలో
లేమిని దీనతన్ మది చ ♦ లింపఁగ నిన్నను తల్లిదండ్రులో
ప్రేముడి చుట్టపక్కములొ ♦ వేఁడగ వచ్చినవారొ కాంచుటల్
నీమహిమమ్మొ? నీసవతి ♦ నిక్కపు సంపదయో వచింపుమా? ౧౬౪

చ॥ చనవును చూపు నీపతికి ♦ జంకియె నిక్కము సుమ్ము జానకీ
జనకుఁడు రాము మామ చని ♦ జక్కగఁ జేయఁగలేకపోయె నీ

జనకుని యింక నాతనికి ♦ సౌఖ్యమయంబగు జీవితంబు గ
ల్గునె? నినువోలె నాఁడదిని ♦ కుందఁగఁబుట్టిరె యేరు వీటిలో! ౧౬౫

తే॥ క్రూర శాత్రవుల్ తండ్రి మాఁ♦ర్కొనిన వేళ, వీర లెంతమాత్రముతోడు ♦ గారుగాన
జయ మదెట్లబ్బు? నీవు నీ ♦ జనుల తోడఁ, జెడఁగ దుఃఖాబ్ధిఁబడ సాహ ♦ సించి తిట్లు

క॥ నీ ముద్దు కొమరుఁ జెఱచితి, వీ మహి తొలుదొల్త నబ్బు ♦ నెవని కతని గా
రాము సుతులకయ్యెడు నా, పై మాఱక యట్లె వారి-వారికి నబ్బున్. ౧౬౬

ఆ॥ పలువ దాసి యిట్లు ♦ పలుక దివ్యుల మాయ, వలన వారు పొందు♦ వరబలమున
ఘనులు చేయు తపము ♦ కతమునఁ గైకేయి, విమల మనము మాఱి ♦ వెడఁగునొందె

తే॥ సురవిరోధుల క్రౌర్యంబు ♦ సురల తపము, పండి ప్రేరేపఁగ మధుర♦వాణి కరుణ
వీడుటఁ గదా రాముని ♦ వినుత కీర్తి, సుధను ద్రావుచున్నారలు ♦ సుజన వరులు

తే॥ అట్టి కైకేయి మంథర ♦ నలరఁ జూచి, నన్ను ప్రేమించి నా పుత్త్రు♦నకు నయంబు
సేయుదానవు ముకుటాభి♦షేకమతఁడు, పొందువిధమది పొసఁగఁదె♦ల్పుమ యటన్న

తే॥ దాసి యిట్లను కైమోడ్చి ♦ దైన్యమింక, నీకుఁగల్గునె? నావాక్య ♦ నియతి విడక
జరుగుదే నయోధ్యయె కాదు ♦ జగముతెల్ల, సంతరింతు నీసుతునకుఁ ♦ జదురు రాల!

తే॥ అరసి చెరిఁగి గాలించి వా ♦ క్యం బొకండు, పలికెదను విను మున్ను శం♦ బరుని కలన
గెలుచు నాఁడొసఁగిన వర ♦ ములను రెంటి, నిపుడు పడయుము విడక ప్రా♦ణేశునొద్ద

తే॥ ఒకట మేదినిఁగొని మఱి♦యొకట సవతి, కొడుకు రాష్ట్రంబు త్యజియించి♦ఘోర కాన
నముల నలయ నంపుము నమ♦స్తము ఫలించు, నని యెనొడలియ ల్లెడవంక♦యమరకుబ్జ.

తే॥ దాసియారీతిఁబల్కసం♦తసమునొంది, యలమికొనుచుఁ గైకయమూల్య♦హారమమిత
ధనమొసంగి నాసుతునకు ♦ ధరణియెల్ల, నిచ్చితిక రాజమాతవు ♦నీవ సుమ్ము. ౧౭౩

తే॥ మంచి వెరవు బోధించితి ♦ వంచితముగఁ, బొట్టివారికిఁ బుట్టెఁడు ♦ బుద్ధులనుట
నిజము; నేఁడు నాకోరికల్ ♦ నెగ్గుటో పతి, కడన జీవముల్ వదలుటో ♦గలుగుఁ బొమ్ము

మ॥ అనుచుం దాసిని సాగనంపి సుమశ♦య్యం డిగ్గి నీలంపుఁ గొ
ప్పును విప్పెన్ విరులన్ విదిర్చెను శిరో♦భూషల్ త్యజించెన్ మహా
ఘన జీమూతమునన్ మఱింగిన సన ♦ క్షత్రు న్నిశానాథు పై
లునకుం దీసిన లీలఁ దేనియ కళు♦ల్మోఁగన్ రొదల్సేయుచున్. ౧౭౬

చ॥ పెరిఁగెడు కీర్తి వల్లికను ♦ వేరులతోఁ దెగఁద్రుంచె నాఁగ బం
ధురలసదంగమా లికనఁ♦ద్రుంచి విదుర్చుచుఁ గాలి యందెలన్
వర కటకంబులం దిగిచి ♦ వైచి శశాంకు కలంకు దుడ్చు వై
ఖరి నుదుటన్ రహించు తిల♦కంబును పోఁదుడిచెం దటుక్కునన్. ౧౭౭

చ॥ తొడవుల నొక్కొకండుగను ♦ ద్రుంచి చెదర్చి ధరాతలంబుపైఁ
బొడవగు వెంద్రుకల్ వలపు ♦ పొంపిరి వోవఁగ విప్పి కన్నులం
దడవిన యంజనంబు వడి ♦ ధారలుగాఁ గరఁగంగ నేడ్చుచుం
బుడమిని పొర్లుచుండె నట ♦ బువ్వులు రాలిన తీఁగపోలికన్ ౧౨౮

ఉ॥ పెచ్చుగు తాపమొంది పృథి ♦ వింబడు జింకను పోలి నృత్యముల్
మచ్చికఁ జేయు నెమ్మి పురి ♦ మడ్చి యడంగిన భాతి సీత యన్
లచ్చి యయోధ్య వీడుటఁ ద ♦ లంచి ముదంబున నామె యక్కయం
దచ్చుగఁ జేరినట్లు పడి ♦ యాఱట నొందుచు నుండెఁ గైక దాన్. ౧౨౯

౩. కైకేయీ పటలము. (౧౧౦)

తే॥ అర్ధరాత్ర మరుగునంత ♦ నవని విభుడు, కార్యనిర్వాహకులగు భూ ♦ కాంతు లెల్లఁ
గొలువ వీణాధ్వనియులోనఁ ♦ గుందఁదగిన, మధురవాణి కైకేయి వే ♦ శ్మమున కరిగె. ౧౩౦

ఆ॥ వెంట వచ్చిన రాజులు ♦ వినతులగుచు, వాకిటను నిల్వ దశరథ ♦ పార్థివుండు
పరిజనంబులతోడ లో ♦ పలికి నేగి, పడక వీడిన కైకేయి ♦ కడకు నరిగి ౧౩౧

తే॥ కాంచి చలియించి కలఁగిన ♦ కత మదేది, యనుచుఁ జింతించి పిడియే నుఁ ♦ గును వహించు
వసగి జంబట్లు కైకను ♦ తన కరములఁ, గ్రుచ్చి లేవంగ నెత్తె న ♦ క్కూర్మి ఱేఁడు. ౧౩౨

తే॥ కాంతు ప్రాణములం బోలు - కైక తన్ను, తడవి యెత్తిన దీర్ఘహ - స్తములఁ ద్రోచి
వైచి చలియించు మించు నా - వఱలి నేలఁ, బడి పలుకకుండ నూర్పులు - విడువసాగె. ౧౩౩

చ॥ అదిగని రాజు బిట్టులికి ♦ యంగద యెయ్యది సంఘటించె? నీ
యెదకుఁ గలంక గూర్చు జను ♦ లేడు జగంబుల నున్నఁ జావు వొం
దుదు రెటువంటి వారయినఁ - దోయలి! యొందిన దేదొ తెల్పి యా
పిదప గ్రహింతుగాక పృథి ♦ వీపతి కార్యము లంచుఁ బల్కఁగన్. ౧౩౪

తే॥ విభుఁడు పలికిన పలుకులు ♦ విన్న కైక, మొగులుఁ బోలు కనుల బాష్ప ♦ ములు తొనంకి
స్తన గిరులు నిండ నాయెడ ♦ నెనరు గలుగు, నేని నాఁడిచ్చు వాని నేఁ ♦ డిమ్మనంగ

తే॥ ఆమెయుద్దేశ మెఱుఁగని ♦ యవనివిభుఁడు, మెఱుపు తెఁఱగున నవ్వి యో ♦ మెలఁత వినుము
నీ కుమారుఁడు శ్రీరాము ♦ ని పయి నాన, వరము లిత్తు నించుకయు లో ♦ పంబు సేయ.

తే॥ అని పలుకఁ గైక నామది ♦ సడరు చింత, దీర్తు వేని వేల్పులె సాక్షి ♦ తేట పడఁగ
నాఁడు రణ రంగమున మెచ్చి ♦ నా కొసంగు, రెండు వరముల నేఁడు గోరెద ఫలింప.

తే॥ దృఢమనస్కయా కైకేయి ♦ యెడఁదఁ గనక, వరముఁ గొస నింతతడఁ బాటు ♦ వనట వలదు
నా బరువు తగ్గనిత్తు నీ ♦ నాఁడె కోనుము, తెలుపుమది యేదొ యని రాజ ♦ తిలకుఁడనియె

ఉ॥ క్రూరుల లోనఁ గ్రూర, తన ♦ కోరిన రెండిట నొక్కదానిచే
ధారణి నాతనూజునకుఁ ♦ దప్పక పట్టము గట్ట నొక్కటన్
నారలు గట్టి దుర్గమ వ ♦ నంబులలోఁ బదు నాలుగేండ్లు నీ
తారమణుండు చేర; నని ♦ ధైర్యము మీఱ వచించె రాజుతోన్. ౧౯౧

తే॥ నాగముం బోలు కైకేయి ♦ నాల్కనుండి, తాప కర వాగ్విషంబు తన్ ♦ దాఁకునంత
వడఁకి యొడలెల్ల నుడుక భూ♦వరుఁడు సోలి, పొగ రడంగు నేనుఁగు వలె♦భూమిఁగూలె

తే॥ ఉర్విపైఁ బడి పొరలిన ♦ సార్వభౌము, నధిక దుఃఖముఁ దెల్ప సమర్థు ♦ లెవరు?
ఉమ్మలిక వడి ముదురంగ♦ నుడికి యుడికి, కొలిమి నిప్పులఁ బోలె నూ♦ర్పులను విడిచె

ఉ॥ నాలుక వాడి యెండెను మ ♦ నంబు చలించెను కుంది ప్రాణ ము
య్యాలల నూఁగె నేత్రయుగ ♦ మచ్చుగ రక్తము లొల్కె నస్థముల్
తూలెను చేయఁదగ్గదియు ♦ తోఁచక చంచలతన్ భజించె మూ
ర్చాలసతన్ సమస్తము ర♦యంబున లేనిద య య్యెనంతలో. ౧౯౨

తే॥ పదరి జీవముల్ తపియింపఁ♦బార్థివుం డొ, కింత తెలివొందుఁ గుములఁగ♦నేడ్చు నిల్వ
యత్న మొనరించి మఱి కూలు♦నావి యడఁగఁ జిత్రముం బోలెఁ జూచును♦చేష్టదక్క

ఉ॥ పాపినిఁబట్టి కొట్ట మది - భావన సేయు మడంతి యంచు రా
నోపిన నిందకున్ బిడియ - మొందు వ్రణంబున బల్లెముం జొరం
జొపిన నొచ్చి కూలు కరి-చొప్పునఁ దల్లడ మందు లోని పెం
దాపముతోడ నూర్చు కను - దమ్ములు పోయిన యట్లు దూపిలున్. ౧౯౪

ఉ॥ స్తంభమునందు గట్టువడు - సామజముం బలె భూవరుండు సం
రంభము దక్కి దూపటిలి - ప్రజ్ఞ దొలంగి యలంగుచుండఁగా
జంభ విరోధి ముఖ్యులును - జంకి వడంకిరి లోక విప్లవా
రంభము దోఁచె నైనను క - రంగదు కైక మనంబు నుంతయున్. ౧౯౫

తే॥ భర్తచింతను గని భయ-పడఁగ లేదు, మనసు కరఁగదు బిడియంబు - గొనదటంచుఁ
బలుక సిగ్గుఁ బెద్దలు - వంచనం బె, యువిద జన్మమందురు దాని - కూఁత యనరు.
తే॥ అట్టిస్థితి నున్న కైకేయి - నట్టె చూచి, నీవు భ్రమసితివా? లేక - నేర్చినట్టి
వంచకుల బోధ కలదొ? నా-పైన నాన, నిజము వచియింపుమని పల్కె-నృపవరుండు.

క॥ 'నాథా! నే భ్రమియింపను, బోధించిన దింతలేదు ♦ మున్నొసఁగిన వే
సాధింతు నీయవేనిన్, వేధింపఁగ నింద నిన్ను ♦ విడుతు నసువులన్.

తే॥ రాముఁడే ప్రాణమగు దశ ♦ రథ విభుండు, వెలఁది పల్కినగము విని ♦ వినత మున్న
ఛూఁదు బొబ్బపై బల్లెంబు♦గాఁడి నట్టు, లైనఁ దపియించి యఱచచ్చి♦ యమ్మవ్రాలె

చ॥ త్రిజగము లంధు గెల్పుగొని ♦ తేజిన ధీరుఁడు, కాలకూటమా!
భుజగమ! మృత్యువా! యనును ♦ మూలుగు మూలుగు విశ్వాలించు మై
గజగజలాడ నేలఁబడుఁ ♦ గ్రమ్మఱ లేచును సత్యవాక్యమే
నిజముగ నన్ను చంపె నను ♦ నెంజిలి ధర్మమె చెడ్డదా ననుక ౨౦౦

తే॥ వీరవరుల వీర్యంబులు ♦ బీఱు వోవఁ, జెనకి నాతఁడు జగము న ♦ స్త్రీకముగను
వాఁడి వాలున ఖండించి ♦ వై చియేను, నధము లొందు దుర్గతిఁ గొందు ♦ ననుచుఁగనలు

తే॥ సత్యకీర్తియా దశరథ ♦ చక్రవర్తి, కేలు మోఁదు నొడుగొఱుకుఁ ♦ గీడెయయ్యె
సత్యమువ నసూఁ గంపించు ♦ సంతపించు, నిప్పుపై ఘృతమట్లు గుం ♦ డెయుఁగరంగ ౨౦౧

సీ॥ సత్యవాక్యంబు ర ♦ క్షణము త్యజించి శి, క్షించినఁ జెడుగె యి ♦ చ్చినను చెడుగె
కలదని యొాద్చుట ♦ కంటెను తన పట్టు, వదలని పాపినీ ♦ వధముకంటె
యాచించుటే కార్య ♦ మని లేచి కట్టుగం, బముల లాగెడు మద ♦ వారణముల
బలము గల్పట్టి రా ♦ జులు ముందు తొడరి పూ, జించెడు చరణ రా ♦ జీవ యుగళ

తే॥ మన్నఁదు, దశరథుఁ డంత దో ♦ సములఁ ద్రోవ, దలఁచు వారలఁ బోలి రాఁ ♦ గలుగు మేలు
తలదన్నుని శాంతము కావఁ ♦ గలదె యుంచుఁ, దలఁచి భూపతి కైక పా ♦ దములఁ వ్రాలె.

క॥ నీకొడుకు రాజ్య సంపద, గైకొనఁ డటు కొనిన జగము ♦ కైకొనదెపుడుక
లోకమునఁ గీర్తినిలువదు, నీ కగునది నింద యొుకటె ♦ నిక్కము పడఁతీ! ౨౦౪

సీ॥ త్రిదశులు నంగీక ♦ రింపరు మర్త్యులు, ప్రాణము ల్విడుతురు ♦ పంకజాక్షి!
తక్కువారల కథ ♦ తడవంగనేల? నీ, వెవ్వరిఁ గొనిరాజ్య ♦ మేలు దాన
వేను పల్కుట వల్ల ♦ నే సమ్మతించిన, రాముండు నీదు పు ♦ త్రకుని కటులె
తప్పక యొసఁగు; వ ♦ దాన్య కేకయుని పు, త్రీ! నాదు కన్నుల ♦ ర్థింతు వేని

తే॥ యిపుడ యొసఁగెద జీవంబు ♦ లింతు వేని, నీవశమ కావె వరము లే ♦ నియును ధరణి
మాత్రమునొసుము వేఁకొండు ♦ మఱవుము బల!, నాపయిం దయయింతైన ♦ జూపఁదగవె?

సీ॥ ఇచ్చితి ననిపల్కి ♦ యిఁకఁ దప్పఁగాఁ జాలఁ, బెను వగముంచి త ♦ పింపఁ జేసి
నొంచకు మిట్లు మా ♦ చించినఁ గ్రూర పి, శాచ మేనియుఁ దల్లి ♦ చాయనిచ్చు
నిన్ను మిక్కిలి వేఁడు ♦ నీ మగనికి దీని, నొసఁగిన ♦ దొసఁగులు పొసఁగు నేమి?
యుజ్జి భర్త తను వేఁడఁ ♦ దనసాటి తానయై, పిడుగుల ముద్దయా ♦ చెడుగువైక

తే॥ మున్నె వరము లొసఁగి యిప్డు ♦ పొక్కయోట, గొసఁగ నేమందు? నిఁకసత్య ♦ మున్ను భంగింప
నెవరు గల వారలో భువి ♦ నెట్లుఁగనైతి, ననుచు మది నుంత కరఁగని ♦ దైవ వచ్చెంచె.

సీ॥ కల్లలాడుట యొఱుం ♦ గని నిత్యశీలిభూ, పాలుఁడా వాక్యంబు ♦ నాలకించి
జీవంబులుఁదుక మూర్ఛిల్లుచు నోర్పుమై, నీవనితా శాప ♦ మెంచిచూడఁ

జిలుగును చిమ్మును ♦ గలిపి చేసినయది, యనుచు లజ్జించుచు ♦ నాత్మలేని
మనుజు వైఖరి నుండి ♦ మరల నిట్టూర్పులు, విడిచి దీనత దోఁప ♦ వేడికొనుచు
తే॥ నీకొడుకె రాజ్యమేలును ♦ గాక నీవు, స్వేచ్ఛ నధికారమును జరు ♦ పింతువు గాక
యింత వశమగుఁగాక పా ♦ లింతువు గాక, యొసఁగితిని తప్పి దానికై ♦ విసుగనేమి. ౨౦౯

సీ॥ నా ప్రాణములను నా ♦ నయనంబులం బోలి, భువిఁ బ్రాణి తతికెల్లఁ ♦ బుత్త్రుఁ బోలి
నడచు నా కొమరుఁ డీ ♦ పుడమి వీడకయుండు, మాత్రంబు కరుణింపు ♦ మకురు విడుము
తెలియ సత్యమె. వేరు ♦ తెగఁగోయు కార్యమా, టకు నిట్లు వందువా ♦ డను మృగాక్షి
నాల్క పిడుచగట్టె ♦ నాకుమారుఁడు కన్ను, మఱుఁగగునేని నే ♦ మడిఁగి చత్తు
తే॥ నాదు జీవముల్ నిను శర ♦ ణంబు వేఁడుచున్న వని యామె పదముల ♦ నొత్తఁగఁ గైక
యిచ్చి యుడుగకు మనుట నీ ♦ కెట్లు పాడి, యనుచుఁ ద్రోపాటె నిందయు ♦ నగడు గొనక
తే॥ కఠిన పాషాణహృదయ యా ♦ కైక యట్లు, పలుకఁ గొమరుండు కానకు ♦ వెడలుమున్నె
నేను జీవముల్ నీఁగుట ♦ నిజమటంచుఁ, బిడుగుపడు కొండవలె రాజు ♦ పృథివిఁ ద్రెళ్లె
తే॥ త్రెళ్లి క్రూర దుఃఖాంబుధి ♦ దిగి మునింగె, మునిఁగి దరి గానకా వ్యాళ ♦ ముఖ కఠోర
వాక్కు గుండెల నగలింపఁ ♦ బాపచరిత, నీచతకు సహింపక పడి ♦ నేలఁ బొరలె. ౨౧౦

చ॥ సతులిల జీవితేశ్వరులు ♦ చావక మున్నె సుఖంబు రోయుచున్
బ్రతుకు త్యజించి రా యశము ♦ బ్రాఁతిగఁ గోరక యింతదాఁక ద
త్పతుల వధించు నారులను ♦ ధారిణిఁ గానము వంశనాశినీ!
పతి నిటు నీకరంబులనె ♦ పాపపుఁ జిత్రవధం బొనర్తువే? ౨౧౧

ఉ॥ పాపము లెక్కలేదు కుల ♦ పద్ధతి మాడ్చితి ధర్మ మెంచవున్
దాపము నొందవున్ గరుణఁ ♦ దార్కొని చంపితి వాక్ఛరాగ్ని చే
వేఁపుచుఁ దీపి ప్రాణముల ♦ వెంపర లాడి వధించి తింక నే
పాప మెఱుంగకుండు ప్రజ ♦ ప్రాణములం గొన నాన చేసితే? ౨౧౨

చ॥ ముగుదతనంబు జంకు బిడె ♦ ముల్ నెఱి భూషలుగాఁ గలార లే
మగువలు; కీర్తికై బిడెము ♦ మన్నన సేయుట లోక ధర్మమా
తగవు గణింపలేని వని ♦ తల్ మగవారల లోనఁ జేరఁగాఁ
దగుఁ జెలి రూపుఁ బట్టి వని ♦ తాతతిఁ జేర్చుట యెట్లు పొందగున్?. ౨౧౩

క॥ బలమున బుద్ధిని రాజుల, గెలిచితి దేవతల వలకు ♦ గీముననొక స్త్రీ
వలఁ దవిలి చెడితి ననియెదు, బలు నిందం బొంద నిపుడు ♦ పాల్పైతిఁ గదే! ౨౧౪
క॥ మేరుగిరి చేలు మేరువు, తో రాజిలు కరణి వెలయు ♦ దోర్యుగళుండా
భారమునఁ దగలుఁ బొగులుచున్, ధూళిఁ బొరలు లేచుఁ జూచు ♦ దూపిల్లు వెతన్,

ఆ॥ ఒఱలి యొఱలి ధూళి ♦ నెఱయఁ బొరలు రాజ, వరుని గాంచి కైక ♦ పదరి పలికె
వరము లిత్తువా? భ ♦ వత్సన్నిధిని యిప్డు, ప్రాణములఁ ద్యజింతు ♦నా? వచింపు

ఆ॥ విరిసి యెరిసి జీవ ♦ వితతిఁ ద్రావెడు వహ్ని, వంటి కైక మఱియుఁ ♦ బలుకు నిట్లు
ఒక్కరాజు సత్య ♦ మొగిఁ గావ నొడలిని, కోసియీఁడె? యిచ్చి♦కుందఫలమె? ౨౧౭

ఉ॥ చచ్చునదే యటంచు మఱి ♦ చచ్చియు స్త్రీ కొల చుట్టునంచు ఁజేఁ
డిచ్చితి నిచ్చితిం గొమరుఁ ♦ డేలఁగ దుర్గమ కాననంబు నేఁ
జచ్చి దివంబు నేలుదును ♦ చావక నెత్తిని గట్టు కొంచు నీ
విచ్చును రాజ్యమన్ జలధి ♦ నీఁది దరిం గనలేక క్రుంగుమా. ౨౧౮

చ॥ పలుకఁ దొడంగు మున్నె సగ ♦ పాలు కొలన్ ముగియించు కత్తి నాఁ
జెలఁగు మనోవ్యథం గుదురు ♦ చెందని వాఁడయి చేష్ట దక్కఁజేఁ
డిలఁ బడి యట్లుపల్కె మది ♦ నెంచిన దట్లు గడించి కైక పే
రలరున లోన నుబ్బుచు ర ♦ యంబున సెజ్జకుఁ జేరె నెమ్మదిన్. ౨౧౯

చ॥ అతిశయమైన నాళ్లనొక ♦ ప్రాణముఁ బోలిన మేటి కార్య సం
తతు లొనరించి వెండి పరి ♦ తాపమునొందిన భర్తఁగాంచి యీ
యతివ రవంతయైన నడ ♦ లందదు సవ్వడి దీనిఁగాంచి యే
గతిఁ దలయెత్తనొనని వ ♦ గన్ జనెఁ జల్లని రేవెలందియున్. ౨౨౦

తే॥ కైకవలనఁ దద్వరునకుఁ♦గలుగు చెడుగు, గని కలఁగి ఱెక్కలనియెడు♦కరములఁ గొని
కడుపు మోఁది కొనుచు నేడ్చు♦కరణిఁ దోఁచె, కొక్రొకోయనుకడజాము♦కోళ్లకూఁత.

తే॥మదవతులకాలియందెల-రొదలఁబోలి,కొలఁకులందుబ్రమాఁకులయందుఁ-గూడికూయు
పక్షులరుతంబు కైకేయి ♦ పరుసుగాంచి,మండి లోలోనఁ దిట్టెడు ♦ మాడ్కినుండె.

తే॥ మఱవఁ జాలని భద్ర నా ♦ మంబు గలుగు, రాముఁ డడవికి జానకీ ♦ రమణి తోడఁ
బోవ నేము దేశము వీడి♦పోదు మనుచు, లేచు కరణి శాలలనుండి♦ లేచెఁ గరులు.

చ॥ ప్రభగల పద్మనేత్రుఁడగు ♦ రాము బలిష్ఠ మదేభహస్త స
న్నిభ కరమందు కంకణము ♦ నిండఁగఁ గట్టకమున్నె చల్లనౌ
నభమున రిక్కకూటువలు ♦ నాశిలి తెల్లన యయ్యె నీడగాఁ
గ భువికి వైచు పందిరి య♦ గల్ప బటాబయమైన కైవడిన్. ౨౨౪

ఉ॥ పూవిలు పోరు గల్గు నిసి♦పోయెను వచ్చెను వచ్చె నేఁటికిన్
శ్రీవరుఁ గొల్చు పండువని ♦చెల్వుగ లేపుచు మ్రోఁగె భేరులా
రావము కొండపై జలధ ♦ రంబుల మ్రోఁతను పోలఁగా మయూ
రావళిఁబోలి లేచిరి ము ♦ ఖాంబుజముల్ వికసింప నంగనల్. ౨౨౫

ఉ॥ కొండఱు పెక్కులౌ విరుల ♦ గుత్తులపైఁబడి మందచారియౌ
గంధవహుండు మేఖలలఁ ♦ గాంచన వస్త్రములన్ జెదర్పఁగాఁ
గుందిరి; తాపముల్ సురఁగ ♦ గొండఱు వల్లభులన్ ముదంబునన్
సందిటఁ గొన్న కైతవపు ♦ స్వప్నము లాఱ నలంగి రొక్కెడన్. ౨౨౫

చ॥ ఇలువడి సున్నచేసి కుల ♦ మెగ్గుల బొగ్గులుగా నొనర్చి ని
శ్చలమగు నింద చేకొని య ♦ శంబును చూఱలు పుచ్చి సిగ్గులన్
నిలిచిన కైక చేష్టలను ♦ నివ్వెఱఁ గ్రొత్తదు లెల్లఁ గాంచి మో
ముల ముకుళించి రిట్లనఁగ ♦ మోడ్చెఁ గువాలయముల్ మొగంబులన్.

చ॥ కుతుకము నిండ నాలుకలు ♦ గ్రోసెడు మారుని వాఁడితూపులన్
మతకరి మందమారుతము ♦ మాడ్చె ను వెన్నెల మేనిఁ గోయ జీ
వితముల రోయుచున్న యు ♦ రుభీతమృగాక్షుల కప్పు మేలు కొ
ల్పు తెఱఁగు ద్రొాఁచుఁ బాము చెవి ♦ లోఁ జొరఁబాఱిన చందమేర్పడన్.

సీ॥ చక్రియౌ శ్రీరామ ♦ చంద్రుని పట్టాభి, షేకంబునకు నెడ ♦ సేయు చెడుగు
రాత్రి యుగాంత స ♦ రణిఁ బెద్దదై యుండు, లోకైకోయని పంక ♦ జాలయమును
భూతవితతితోడ ♦ మాతోడఁ దపము చే, సిన నయనంబులు ♦ చిత్తములును
సఫలత్వ మొందంగ ♦ సమయ మిదేయని, మేలుకనిరి యోగి ♦ మేలువారు

తే॥ కనులు తెఱచిపండువుగరా♦ఘవ్రుడుమకుట,ధారియగుచునూరేగఁగాం♦తమయటంచు
విరుల పాన్పుల నుసలి లే♦చిరి కడంక, నలరుఁదేటులు తోడ భ ♦మ్మనుచు లేవ. ౨౨౮

తే॥ కుసుమకోమలుల్ దిట్టంపుఁ♦గోప మొంది, యుదయదుందుభుల్ మ్రోఁగంగ♦ నులికినగలు
చెదర నడుము లల్లల నాడఁ♦జింత గొన్న, చెలువు లింపొందఁగాఁ గటా♦క్షింపరైరి.

ఉ॥ క్రాలెను పీలి గుచ్ఛములు ♦ క్రాలె వికాసిత పుష్ప మాలికల్
క్రాలెను దుందుభుల్ సగలు ♦ గ్రాలెను పక్షులు క్రాలె వీణియల్
క్రాలె మదేభముల్ హారులు ♦ గ్రాలె రథంబులు క్రాలెఁ జిత్తముల్
క్రాలెను ముక్త మాలికలు ♦ క్రాలెను క్రాలె మదాళు లెల్లెడన్. ౨౩౦

ఉ॥ ఏడు జగాలతోడ మఱి ♦ యేడు జగంబులు జీవ పాళితోఁ
గూడ విహాయితంబు లోనఁ ♦ గూర్చిన భూవర మౌళి చింతచే
వేడుక దక్కి యంగములు ♦ వెల్వెల వోయి కృశించి నట్టి మై
చాడుపునన్ వికాసములు ♦ స్రగ్గి మినుక్కనుచుండె దీపముల్. ౨౩౧

ఉ॥ మ్రోఁగెను కాహళాది రవ ♦ ముల్ మధుపాళి నినాద వైఖరిన్
మేఁగెను దీవనల్ మఱియు ♦ మీఱెను మేలగు మేలుకొల్పులున్

వాఁగెను వాద్యరావములు ♦ ప్రబ్బె దర ప్రకరారవంబులున్
రేఁగెను క్రోవి నాదములు ♦ రెచ్చె హితంబుగ సామ గీతముల్. ౨౩౩

ఉ॥ ధూపముపోలికన్ ముదురు ♦ దొడ్డ తమంబను వైరి భీతిలన్
దీపము లెల్లఁ దేజములు ♦ దీలుపడం దన వంశజుండు సం
తాపము నొంది క్రుంగ దురి ♦ తం బొనరించిన క్రూర కైకపైఁ
గోపము నొందె నాఁగఁ దోలి ♦ కొండను భానుఁడు దోఁచె నత్తఱిన్. ౨౩౪

తే॥ మూఁడు మూర్తులై వారికి ♦ మొదలు నైన, విశ్వరూపుని విశ్వేశు ♦ విల్లు విఱుచు
వాని యభిషేకముం గను ♦ వాంఛ నున్న, మగువల మొగంబులట్లు పద్మములువిరిసె

ఉ॥ ఆ సమయంబునందు గల ♦ యంబుధు లొక్కటఁ లేచె నాఁ బురీ
వాసులు నేఁడు రామునకుఁ ♦ బట్ట మహోత్సవ మంచుఁ గొంత మం
చాసను లేచు నా కలక ♦ లారవ వైఖరిఁ దెల్ప నేరి కూ
హా సముదీర్ణతల్ గలుగునే ♦ యంచుఁ దలంచి రొక్కొక్క రయ్యెడన్. ౨౩౬

తే॥ వీరుల మనస్సులను లాగు ♦ వెలఁదు, లెల్లఁ, బాదములకు లత్తుక యిడు ♦ వారు సంకు
గొలు లిడువారు కన్నుల ♦ కాటు కిడెడు, వారు క్రొవ్విరుల్ తుఱిమెడు ♦ వారునైరి

తే॥ మోద బాష్ప ధారలు గల ♦ మోము లందు, కల్లు ద్రావువాలుగఁ బోలు ♦ కనుల చెలుల
గంద పంకంబు బొమ్మలఁ ♦ గలుగువారు, పొదలు నుబ్బున లక్ష్మణుఁ ♦ బోలెనైరి

తే॥ సతులు కౌసల్యఁ బోలిరి ♦ జన్ని గట్టు, లల వసిష్ఠుఁ బోలిరి తక్కు ♦ లలన లెల్ల
సీతఁ బోలిరి జానకి ♦ సిరిని పోలెఁ, బ్రభుని దశరథుఁ బోలిరి ♦ పౌరు లెల్ల. ౨౩౭

ఉ॥ రాముఁడు గద్దె నెక్కునని ♦ రాజ సమూహము వచ్చి చేరెన
య్యామని గాంచు వేడ్క హృద ♦ యంబులఁ బ్రేరణ సేయ మున్నె యెం
తో మది నాసరేఁప విబు ♦ ధుల్ సుధకై గుమి గూడు లాగునన్
భూమి నయోధ్య తక్కఁ బెర ♦ భూములు శూన్యము లయ్యెనో యనన్.

సీ॥ చక్కెరఁ బోణులు ♦ సైకత శ్రోణులు, విద్రుమాధరలును ♦ పీన కుచలు
గుములయి పురుషుల ♦ గుంపులతోఁ గూడి, నడవుఁడు నడవుఁడు ♦ నడవుఁడనుచుఁ
బలుమరు పలుకుచుఁ ♦ దోలి నున్న చోటనె, నిలుతురు వెడలెడు ♦ తలఁపు విడరు
ప్రభువుల కూటమే ♦ ప్రబల మనెడు వారు, యౌవతంబే పెద్ద ♦ దనెడు వారు.

తే॥ యోధ వారమే గొప్పది ♦ యువక సమితి, దొడ్డదను వారు వచ్చిన ♦ స్తోమ మెక్కు
డనెడువారు వచ్చెడుగుంపె ♦ యధిక మనెడు, వారు మొత్తము నెఱిఁగిన ♦ వార లెవరు?

తే॥ అనుచు నీలోత్పలంబుల ♦ యంద చంద, మీఁలెల దొసంగులం జేర్చి ♦ కాటుక యను
విసము చంద్రు నందుంచిన ♦ ట్లెసఁగు కనులు, గలుగు సుందరుల్ నెమ్మలు ♦ కరణిఁ జనిరి

తే॥ చాల వాసించు నవ వన ♦ మాలికాభి, రాముఁడగు రాముఁడట రాజ్య ♦ రమను పొందు
భాగ్యమును చూడ రాకుండు ♦ వారు లంకఁ, గలుగువారును గిరులు ది ♦ క్కు రు లెయగును

తే॥ ఇంద్రుఁబోలిన రాజులు ♦ చంద్రులనఁగ, నొప్పు ముక్తాతపత్త్రము ♦ లుప్పరమును
కప్పు నంచల గమి యనఁ ♦ విప్పు గలుగు, చామరల తోడ వచ్చిరి ♦ చవిక కడకు. ౨౭౭

తే॥ విమల తపమున ఫలమొందు - వేదవిదులు, తాము కనిపెంచు ముద్దుల-తనయు పెండ్లి
నడపు లలి వచ్చిచేరి రా - నందమునను, రామభద్రమూ రామ కల్యాణ-రంగమునకు. ౨౭౫

క॥ నించిరి సుర లంబరమును, నించిరి దిక్కులను మేది - నిం గల జనముల్
నించెఁ బసిఁడి జడి జలధుల - నించెఁ జెవుల బహుళ భద్ర - నినదారభటుల్. ౨౭౬

ఉ॥ దీపపుఁ గాంతి మించిన యు - దీర్ణ నృపాల కిరీట కాంతు లు
ద్దీపిత భాను మండలము - తేజముఁ గప్పె వరాంగనా విభూ
షాపృథు కాంతులొప్పె భువిఁ - జయ్యన గెల్చితి మింక నాకమి
ట్లేపున గెల్తుమన్ వహి సు - రేశులకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్. ౨౭౭

తే॥ వలయు పరికరములు వస్తు-వులును గొనుచు, మునులు శ్రుతులు పఠించుచు-మొనసి రాఁగ
ద్వార్థి నతులు సంభ్రమంబున-దారి దొలఁగఁ, గులగురుండు వసిష్ఠుఁడా-స్థలికి వచ్చె.

తే॥ అమరవాహిని మొదలు క - న్యాకుమారి, వఱకుఁ గల తీర్థములు వార్థి- వారియుంచి
వేల్మి వస్తువులును సింహ-పీఠితోడ, వలయు నన్నింటి నట సిద్ధ-పఱచియుంచె. ౨౭౯

తే॥ జ్యోతిషికులు లగ్నము డాసె - నని వచింప, జ్ఞాన దగ్ధ కర్ముఁడు వసి - ష్ఠముని యాజ్ఞ
శిరమునం దాల్చి రాజేంద్రు-శీఘ్రగతిని, తోడి తేర నెమ్మిని సుమం-త్రుండు చనియె.

సీ॥ అభ్రంకషం బగు - నంతః పురీ సౌధ, మున సార్వభౌముని - గనక యచటి
వారి విచారించి - వడిఁ గై కనుందిర, ద్వారంబు చేరి కాం - తా జనంబుఁ
గాంచి కార్యము దెల్పఁ - గా వడివడిఁ జని, చేటికల్ కై కకుఁ - జెప్పునంత
యముఁ బోలు నయ్యమ - యాతనిఁగని రాము, వడిఁదోడితెమ్మని - పనుచునంతఁ

తే॥ బొంగి బంగరు మండప - ములు చెలంగు, వీథులం జని తనలోన - వేడ్క తోడఁ
దన్నుదాఁ దలఁచుచునున్న-దనుజ రిపుని, మ్రొక్కి యిట్లను వదనంబు-మూసికొనుచు

చ॥ ధరణిపులున్ మునీంద్రులును - తక్క జగంబున వారు తండ్రి తీ
రరితి వహించి నిల్చి రర - యం బినతల్లియు మిమ్ము దోడితే
నిరవుగ నన్ను పంపె వడి - నెక్కు శతాంగము బొమ్మిడీకమున్
శిరమునఁ దాల్తు గాక యనఁ - జెచ్చెర నప్పుడ లేచె నాతఁడున్. ౨౮౨

శా॥ ధీరోదాత్తుఁ డుదారుఁ డుత్తమ గుణ - స్థేముండు వారాశి గం
భీరుం డంత సహస్ర శీర్షునకుఁ గే - ల్వేమోడ్చి సామంత భూ

దార శ్రేణులు చుట్టిరా విబుధ బృం - దంబుల్ సుగీతంబు లిం
పారం బాడ విలాసినుల్ గన శతాం - గారూఢుఁ డయ్యెన్ లలిన్. ౨౫౩

చ॥ బొమిడికమున్ ధరించుటకుఁ - బోయెడి నంచు బలాట మొంది జీ
వము లటనెల్ల వారికొక - వైఖరినై రథమెక్కి యేగు రా
ము మొగము గన్నవారివలెఁ - బొందికఁ జూడనివారుగూడ మో
దము దయివాఱ గొప్ప నిన - దంబున మ్రోఁగిరి రెండు ప్రక్కలన్. ౨౫౪

చ॥ బెడిదపుఁ గైకవాక్యమున - వీరుఁడు పట్టము భూమి మాని కా
రడవుల కేగు మున్నె హరి - ణాక్షుల హస్తములన్ కరీరముల్
నిడుపగు వాలుచూపులను - నేజము లెల్లెడ నిండి యున్న పే
రడవిని చొచ్చె భాస్కర కు - లాంబుధి సోముఁడు రాముఁ డత్తఱిన్. ౨౫౫

సీ॥ గందంబు పుష్పముల్ - చందనం బపరంజి, తొడవులు చెదరంగఁ - దొందర వడి
గాజులు రాల మే - ఖలలు వ్రీలంగ నా, లీలను లజ్జను - కోలుపోయి
కందర్ప శరములు - గాఁడి గాయంబయి, యుబ్బిన పీన ప - యోధరములఁ
గామాగ్నిచే వెచ్చఁ - గ్రాఁగిన కన్నిటఁ, గలుకులు కొందఱు - కడుగువారు

తే॥ జాలి లేని యీతఁడు నేల-నేలఁ దగిన, యతఁడె? యనువారు పుండరీ-కాక్షములును
నల్లయొడలును స్యందనం-బెల్లయెడల, నరయఁ బడె రాము లెందఱో-యనెడు వారు

సీ॥ అంగన లెల్ల ని - ట్లాడుచుఁ గూటువ, లై నిండఁ బౌరులు - మాని వరులు
యువకులు రాముని -యొప్పుఁ గాంచుచుఁ బ్రేమ, కెల్లనుగానక - హృదయమందు
నీలోక మిఁక సుఖి - యించు ననెడు వారు, జన్నముల్ క్రమముగా - జరుగు ననెడి
వారు మా మాయువుఁ - బడసి చిరాయువు, గలిగి వెలయు మంచుఁ - బలుకువారు

తే॥ ఇంద్రియములై దిటెని గృశి-యింపఁ జేసి, పొందిన తపః ఫలంబు ని-న్నొందుఁ గాక
యనెడు వారు మాపుణ్య ఫ-లాతి శయము, నీకె లభియించుఁ గాకని-నిలుచువారు.

సీ॥ కరుణ యేపారిన - కన్నులఁ బోలంగ, నబ్జంబు లేమి పు - ణ్యం బొనర్చె
మేని రంగును పోల - మేఘము ల్మన్నెట్టి, నోము నోచెనో యంచు-నుడువువారు
బహు తపంబులు సేసి - భాగ్య దేవతఁబోలు, రామునిచ్చిన దశ - రథుఁ కరయ
నీడుగా ప్రత్యుప - కృతి యేది చేయంగ, ననువగునని ప్రేమ - ననెడు వారు

తే॥ రాము ననుకంప వారణ - రాజుఁ గాచు, హరికరుణఁ బోలు నంచుఁబ-ల్కాడువారు
శ్రుత్యతీతు నుత్తము మేని- సొబగుఁ గాంచి, కారణములేక ముద్వారిఁ-గార్చు వారు

సీ॥ నీల మేఘశ్యాము -నిండు బుద్ధియు శీల, మొరుల కెవ్వరి కేని - యరయఁ గలదె?
ఘన తపంబులు పెద్ద - కాల మొనర్చియు, గణుతింప రానట్టి - ప్రణవమూర్తి

యమరులలో నొక్కఁ - డగునె? యట్లని యింత, వఱకుఁ జెడితి మని - పలుకువారు
జలధిఁ ద్రచ్చిన సాగ - రులకు స్వర్గంగను, నేలకుఁ దెచ్చిన - నిపుణులకును

తే॥ సురల కొఱకు దైత్యులఁ ద్రుంచు-శూరులకును, పేరుగల వన్నెతోడి వి-స్తారకీర్తి
నిశ్చలం బౌట యీతని - నెఱి భుజములు, కూర్చు కీర్తి చే ననుచు వా-క్రుచ్చువారు.

సీ॥ ఇదె చందనపుగంద - మిదె చెందిరం బియ్య,దియె మంచి యాణి ము - త్తెముల రాశి
ఇయ్యవె మణి భూష - లియ్యవె మదకరు, లియ్యవె హరులివ్వి - హేమ సమితి
ద్రవ్యంబు లేని పే - దల కొసఁగుమ యని, చేతి కందిక గాఁగఁ - జేర్చు వారు
తన దూడ దుముకు చు ♦ త్సాహంబుతో రాఁగఁ, గూర్మిఁ గరఁగి కాంచు ♦ గోవుకరణి

తే॥ మెఱపుఁ బోలిన తేరిపై ♦ మెఱసి వచ్చు,రాము మనసారఁగని శరీ ♦ రంబు కరఁగి
మనసు నీరుగాఁ బ్రవహింప ♦ మచ్చిక మెయి, చిత్ర రూపంబు కై వడిఁ ♦ జెలఁగువారు

ఉ॥ ఛత్రము చల్వనీడ నిడ ♦ సైన్యము తో బహు శస్త్ర సంతతుల్
చిత్రముగా వెలుంగ నెదఁ ♦ జిందెడు నెమ్మని ధాత్రి మేల్మికిం
బాత్రము గాఁగ నేలు నర ♦ పాలురు రాఘవుఁ గాంచి యర్మిలిన్
బుత్త్రులఁగాంచు టింక సరి ♦ పోలదు పో యని నిల్చు వారలున్. ౨౬౧

తే॥ కారుమొగులు సౌదామినిఁ ♦ జేరు నట్లు, రాముఁడీ త్రోవ వడి వడి ♦ రథము మీఁద
నేగునే మొ యీ వీథిని ♦ హేమ రత్న, సమితి ప్రోగు పోయుఁడి యని ♦ చల్లు వారు.

చ॥ పెరుఁగఁడు తల్లి చేతులను ♦ పెద్దగ రాముఁడు కైక చేతులం
బెరిఁగెఁ దపః ఫలాధికతఁ ♦ బెంచిన యయ్యమ మోద మంది యీ
ధరణి నొసంగ నెంచినది ♦ తానుగ నాతని కామె సంతసం
బిరవుగఁ జెప్ప శక్యమగు ♦ నే యని లోన నుతించు వారలున్. ౨౬౩

సీ॥ పాప సందోహము ♦ ల్బహు జన్మ దుఃఖముల్, మొదలంటఁ దెగునని ♦ మురియువారు
భూమండలము నేఁడు ♦ రామునకే కాద, యెల్లర కౌనని ♦ యెలయు వారు
భువనకంటకులైన ♦ దివిజవిరోధులఁ, బరిమార్చు నితఁడని ♦ పలుకు వారు
రాము నాజ్ఞలఁ దీర్చు ♦ రాజు లేతపమొన, రించిరో యని సంత ♦ సించు వారు

తే॥ పలు విధంబుల నీలీలఁ ♦ బలుకుచుండ, జవన తురగ ప్రకీర్ణక ♦ స్యందనమున
సౌధపాళులు విలసిల్లు ♦ వీథిఁగడచి, రాచ నగరు ప్రవేశించె ♦ రామవిభుఁడు. ౨౬౪

తే॥ మందయానలు చేరి చా♦మరలు వీవఁ, గ్రొత్త యానంద మంది ర ♦ ఘు ప్రవీరుఁ
డతిశయ ప్రేమ నచ్చట ♦ సరసి తండ్రి, గద్దెపైఁ గొలు వుండుట ♦ గాన లేమి. ౨౬౫

చ॥ శ్రుతులు సమస్త శాస్త్రములు ♦ చొప్పడ నారసి తేటు తూగి ప్రా

గ్గత మయి పూను * రూపములఁ ♦ గాంచిన రాముఁడు మౌనులు న్మహీ
పతులును మోదమందఁ బోల ♦ పంబయి నిత్యయశో విశేష సం
గత మగు కూటముం గడచి ♦ కైకగృహంబును జొచ్చె నెమ్మిమై. ౨౬౬

చ॥ అటు చనుచుండు రాముఁగని ♦ యందఱు నీతఁడు యుక్తకార్యమే
పటుతర రీతిఁ జేసెఁ దగు ♦ పద్ధతితోఁ దన తండ్రి పాదముల్
నిటలము సోఁక మ్రొక్కి యవ ♦ నీపతి యాయ దినేశు నుండి వి
స్ఫుట గతి వచ్చు నీనకము ♦ పొందిక నొందఁ దలంచినాఁడహో. ౨౬౭

చ॥ అనుచు వచించుచుండ సుగు ♦ ణాలయుఁ డచ్చట సొమ్మసిల్లి తే
జని స్థితి నున్న తండ్రిఁ గన ♦ రాఁ బృథివీపతి దీని నోటితో
వినుచుటకుం దెగింపఁ డిది ♦ విన్చెద నేనని, కన్న తల్లిగా
మనమున నెంచు రాముఁ గనె ♦ మారణ దేవతఁ బోలు కైకయున్. ౨౬౮

తే॥ తేప కడఁ దల్లిఁ జేరిన ♦ క్రేపుఁబోలు, రాముఁ డామె పాదములకుఁ ♦ బ్రణతి సేసి
యొక్క చేఁ బ్రవాళాస్యంబు♦ నొనర మూసి, యొక్క చే వల్వనవరించు♦చొదిఁగినిలిచె

చ॥ యముఁడను పేరులేక యమ ♦ యాతన గూర్చెడు లోహ మానసం
బమరిన కైక యట్లు విన ♦ యంబున నిల్చిన పుత్త్రుఁ గాంచి యు
త్తమ గుణరత్నమా! సువిశ ♦ దంబుగ నీ జనకుండు నీకు ని
క్కముగ వచింపఁ గోరినది ♦ కద్దది కోరెద వేని తెల్పెదన్. ౨౭౦

చ॥ అనవుడు రాముఁ డామెఁ గని ♦ యమ్మరో! తండ్రి విధింపఁ దల్లి పీ
వనఁగల దొండు గల్గినఁ గృ ♦ తార్థుఁడనైతిఁ దపంబు పండె నా
జననము ధన్యమయ్యెఁ గెల ♦ నంబు పవిత్రతఁ గాంచె నింత కం
టెను మఱి గల్గునే పలుకుఁ ♦ డీ తలమోచి యొనర్తు నేననన్. ౨౭౧

చ॥ భరతుఁడు రాజ్యమేలఁగఁ ద ♦ పస్వి వలెన్ జడలూని వల్కలాం
బరములు పూని పాలనము ♦ మాని భయంకర కాననంబులన్
బొరిఁ బదునాలుగేండ్లు చనఁ ♦ బుచ్చి పదంపడి రమ్ము నేఁడె యీ
పురమును వీడి పొమ్మనుచు ♦ భూపతి యాజ్ఞ యొసంగె నావుడున్. ౨౭౨

చ॥ వినుతి యొనర్ప నాలుకకు ♦ వీలుపొసంగని మేరలేని మే
ల్గొనముల ప్రోకయైన రఘు ♦ కుంజరు చెన్నగు మోము నన్ను పో

* ఆ రూపములైదు.- పరత్వము, వ్యూహము, విభవము, అంతర్యామిత్వము, అర్చావతారము. పరత్వము = వైకుంఠవాసుఁడై యుండుట. వ్యూహము = పాలకడలిని శేషశయనముపై యోగనిద్ర. విభవము = శ్రీరామాద్యవతారములు. అంతర్యామిత్వము = భక్తహృదయకమలములందుండుట. అర్చావతారము = దేవాలయములందు వేంచేసియుండుట.

లిన వెడఁగుల్ వచింప మొదలే యను వొందదు; మున్ను కంజముల్
జెనయు మొగంబు పూర్తి వికసించిన పద్మము గెల్చె నయ్యెడన్.' ౨౭౩

చ॥ అమల మనస్కుఁడైన ప్రభు నాజ్ఞను మీఱఁగ జంకి యజ్ఞలో
కమును భరించి కావఁగాను కష్టము, యుగ్యము కాఁడిక్రింది కే
గు మెయిని సమ్మతించి యన ఘుండొకఁ డవ్వలఁ గాఁడి విప్ప మో
దమునఁ దొలంగిపోయిన వి ధంబున పీడను రాముఁ డత్తఱిన్. ౨౭౪

ఉ॥ అమ్మరో! తండ్రియేల? భవ దాజ్ఞను నేనొనరింప నందునే?
తమ్ముఁడు పొందు భాగ్యమది తథ్యము నాయది కాదె? యింత కం
టెమ్మఱి యేది నాకొనరు లేవ? భవద్వచనమ్ము నాదు శీ
ర్షమ్మునఁ దాల్చితిన్ సెలవె? చయ్యన వచ్చెద నేఁడె కానలన్. ౨౭౫

౪. నగర విముక్తి పటలము. (౨౪౦)

తే॥ జానకీజాని యీరీతి చనవు తోడఁ, బలికి తల్లి పాదములకుఁ - బ్రణతి సేసి
తండ్రి యున్న దిక్కునకు వం దన మొనర్చి, నరగ వెడలెను కౌసల్య సదనమునకు

చ॥ మొగుళులు గప్పియున్న నగ ముంబలె నొప్పిన రాఘవుండు మే
ల్లిగి గల బొమ్మిడీకమును శీర్షమునం ధరియించి రాచ శ్రీ
వి గలిగి వచ్చునంచు మది వేడ్కవహించిన తల్లియొద్దకున్
వగ విధి ముందు గాఁగఁ దన ధర్మము వెన్కఁగ వచ్చె నొంటిమై. ౨౭౬

చ॥ బొమిడికఁ దాల్పలేదు బహు పుణ్యజలంబుల చేత సార్ద్ర శీ
ర్షము గనరాదు చిత్రమని శంక యొనర్చెడు తల్లికిం బ్రమో
దమున నమస్కరించు గుణ ధాముని దీవన చేసి యామె ప
ట్టమునకు నడ్డపాటెదియు డాయదుగా యని ప్రశ్న చేయఁగన్. ౨౭౭

క॥ మాతా! నీప్రియ తనయుఁడు, నాతమ్ముఁడు నిర్మలుండు నయగుణచరితుం
డాతతమతి భరతుండీ, భూతల మిఁకనేలు ననుచుఁ బుత్త్రిం డనుడున్. ౨౭౮

చ॥ నలువుర నిష్కలంకమగు నర్మిలిఁ జూచుటయందు భేదముం
దెలియని కోసలేంద్రసుత ధీరున కిట్లను రాజ నీతికిన్
వెలితి యొకండు గాక గుణ విశ్రుతుఁడౌ భరతుండు నీకు నే
వలనునఁ దీసిపోఁడు భువి భారము పూనఁగ నర్హుఁడే చుమీ. ౨౮౦

చ॥ మఱియొక టాలకింపుము కు మారక! భూవిభు నాజ్ఞ యిట్లెయెడన్
నెఱిసెనొ లేదొయంచు గను నింపక యొప్పుట నీకు ధర్మమౌ

చెరిమను నీదు తమ్మునకుఁ ♦ బృథ్వి నొసంగి పొసంగి వానితోఁ
జిరతర భోగ భాగ్యములఁ ♦ జెందుచునుండుము దీర్ఘకాలముల్. ౨౮౧

చ॥ అనుటయుఁ బూతమానసము ♦ నం దకలంక ముదంబు నొందు న
త్తనయుఁడు తల్లి కిట్టులనుఁ ♦ దండిరి సత్ప్రథితుండు నాకు ని
చ్చిన దొకయాజ్ఞ యున్నదటు ♦ చెచ్చెర నేఁ బదునాలుగేండ్లు కా
ననముల సంచరించి తద ♦ నంతర మిచ్చటి కేగుదెంచెదన్. ౨౮౨

తే॥ అనుచు రాముఁడాడిన వార్త♦యనెడి చిచ్చు, చెవులఁబడియుఁబడకమున్నె♦చింతచేఁగృ
శించె భ్రమియించెఁ గుందె శో♦షిల్లెఁ బరితపించెఁ బలవించెఁ గౌసల్య♦పృథివిఁగూలె

సీ॥ తనయ నీవీ భూమి ♦ స్తంభము వలె నిల్చి, కాతుగా కను మాట ♦ కైతవంబొ?
అంత ర్విషమొ?నాదు♦ప్రాణముల్ చలియించె, బ్రదుకంగఁ జాల దు♦ర్భరమటంచుఁ
జేతిని చేతితోఁ ♦ జేరిచి నలఁచును, వట కిసలయమన ♦ వఱలు తనయు
నుదరంబుఁ గరమున ♦ నూరక తడవుఁ బొ, గలు లేవ నూర్చు లోఁ♦గలఁత నొందు

తే॥ చక్రవర్తి కరుణ చాల♦సౌమ్య మయ్యె, ననుచు నవ్వు నాయన! యెప్పు ♦ డడవి కేగు
దనుచు లేచు నేనును వత్తుఁ♦జనుద మంచు, మించి పలవించు రోదించు♦మిగుల నొచ్చు.

క॥ మరణాంత వేళ యాతన, బెరసిన గతిఁ దల్లడిల్లు ♦ విడిముడి జారన్
నిఱుపేద వంచి మొగమును, కరమునఁ గప్పికొని యేడ్చు ♦ కరణిని వగచున్. ౨౮౫

ఉ॥ హాయను ధర్మమింకఁ గల ♦ దా యను దైవము! యిట్టి పాటు తా
నే యను దప్పొకండు గల ♦ దే యను నెక్కరణిన్ భరింప నా
నో యను పూర్వ కర్మఫల ♦ మో యను నుత్తమ పుణ్యకర్మశీ
లా! యను నక్కటా! యను న♦హా! యను లోకము లేనిదే యనున్. ౨౮౬

శా॥ క్రేపుం బాసి తపించు ధేనువు క్రియన్ ♦ గీడ్పాటు మైఁ జింత త
న్నేఁపన్ మూర్ఛిలి నేల వ్రాలు జననిన్ ♦ హృద్యంబులున్ ధర్మ్యముల్
చే పట్టందగు వాక్య సంతతులచే ♦ శ్రీరామ చంద్రుండు సం
తాపం బూడ్చి దిటంబు గొల్ప మదిఁ జిం ♦ తంజేసి తానిట్లనున్. ౨౮౭

శా॥ తల్లీ! మేటి సతీమతల్లి వయి సా ♦ ధారణ్య కాంతం బలెన్
జెల్లం బోలునె? చిత్తమందు తగవుం ♦ జింతింపు మీయాజ్ఞ నే
నుల్లంఘింపఁగఁ బోలునమ్మ! విభు స ♦ త్యోద్ధారుఁగాఁ జేయఁగా
నొల్లంబాటు వహింతువే? యిదియు నీ ♦ యుల్లంబునం దోఁపదే? ౨౮౮

శా॥ నాకంటెం గడు నుత్తముండు సుగుణా ♦ నందుండు తమ్ముండు తా
నీకుం గాదిలి పట్టియా భరతుఁ డీ ♦ నేలం బ్రపాలింపఁగాఁ

గీ కారణ్యములఁ వసించి పితృవాక్ ♦ క్షేత్రంబుఁ బండించు నా
యీ కార్యంబునకంటెఁ బుత్త్రునకు మే ♦ లేదీ ప్రపంచంబునన్? ౨౯

తే॥ మిన్ను మన్ను సముద్రముల్ ♦ మిగులుపంచ, భూతములు సమస్తంబును ♦ పొలియుఁగాక
తండ్రియాజ్ఞను జవదాఁటఁ ♦ దగునె తల్లి! దీనికై నీవు చింతింపఁ ♦ దేఁకు వగునె?

తే॥ అనుడునా మెయిట్లనుఁగుమా ♦ రా!యటైన, జనకునాజ్ఞ దాఁటఁగఁ బల్క ♦ సాహసింప
నిన్ను విడిచి యీజీవముల్ ♦ నిలుపఁజాల, నన్ను నీతోడఁగొనిపొమ్ము ♦ న్యాయ్యమనిన.

చ॥ తనయుఁడు రాజ్యము న్నడఁపఁ ♦ దండ్రి తపం బొనరింప నేగుచో
వనముల కేగి భర్త నెడఁ ♦ బాయక నోములు నోతుగాకిటఁ
నను విడనాడి కుందు జన ♦ నాథున కూఱటఁగూర్పు కిట్లు నా
వెనుబడి రాఁదలంపఁ దగ ♦ వే? మది ధర్మపథంబు నెంచవే? ౨౯౨

ఆ॥ ఎద కలంగ హేతు ♦ వెయ్యది? సురలును, మహిత తపము వలన ♦ మహిమఁ గనిరి
వనులఁ దనయుఁ డుండ ♦ వలసిన దినములు, పదియు నాలుగంచుఁ ♦ బదిః పడుము.

ఆ॥ మునుపు గాధి తనయు ♦ కనికరమునఁగొన్న, విద్య యవలఁ గల్గు ♦ విభవమెల్ల
వీడె నేమి?వారు ♦ విధియించు కార్యమ్ము, లొనరఁజేత మేల్మి ♦ యొదవు కొఱకె. ౨౯౪

చ॥ మునులకు సేవ చేసి గురు ♦ బోధము గైకొని కీడు లేని వి
ద్యను గొని వారి దీవనల ♦ నంతము లేని బలంబు నొంది పెం
పెనయఁగ దేవతాహితము ♦ నిచ్చను చేయుచు వారి వీడుకోల్
గొని యిట కేగు దేరఁ బెను ♦ కూరిమిఁ గాంతువు గాక తల్లిరో! ౨౯౫

క॥ ధాత్రిం ద్రవ్విన సగరుని, పుత్త్రులు తమ తండ్రియాజ్ఞ ♦ పొసఁగించుటకై
గాత్రములు వీడు కతమునఁ, బాత్రములై యొప్పె నుతికి ♦ వారల కీర్తుల్. ౨౯౬

క॥ శివు గద ధరియించిన భా, ర్గవుఁడు జనకు నాజ్ఞ దాఁట ♦ కయ తన తల్లిఁ
దివిరి తెగనేసె మనకుఁ, ధవు నాజ్ఞం దాఁటుటెన్నఁ ♦ దగునే? తల్లీ! ౨౯౭

క॥ అని యిట్లు పలు విధంబులఁ, దనతల్లిని యూఱడించు ♦ తనయుని పలుకుల్
విని యితఁ డెట్లును రాజ్యం, బును, విడుచున యనుచు నిట్లు ♦ మొగి నూహించెఁ

తే॥ భరతునకె రాజ్యపాలన ♦ పరఁగుఁ గాక, రాష్ట్రమును వీడి దుర్గమా ♦ రణ్యములకుఁ
దపము సేయ రాముని పోక ♦ తడయొనర్ప, నవని విభు వేఁడియే తీర్తు ♦ ననుచు వెడలె.

తే॥ వెడలుచున్న కౌసల్యకు ♦ వినతి చేసి, తల్లి నూరార్చి వనరేడు ♦ తండ్రిఁ దేర్పఁ
దగినది సుమిత్రయేయని ♦ తలఁచి యామె, సౌధమునకు శ్రీరాముఁడు ♦ సరగ నడచె

తే॥ నడచి కౌసల్యకై కేయి ♦ నగరు సొచ్చి, వివశతం బడి యున్నట్టి ♦ విభుని గాంచి

దేహీకిం బ్రాణములు బయ ♦ ల్దేఱువేళఁ, దనువు కూలు నట్టులు తెల్వి ♦ దప్పిపడియె

సీ॥ చాలసేపటి కొక్క ♦ చందానఁ దెలివొంది, హాసాథ! యనును పా ♦ యంగఁ దగని
వారల నెడఁబాయఁ ♦ గారణ మేమను, నిదినీతియే?యను ♦ హితమె? యనును
సేవకు రాజేంద్ర మా ♦ స్థితి దలంపవె యనుఁ, బాడియే యిది మహీ ♦ పాల! యనును
అనదల భాగదేయమ! ♦ యనుఁ గంటివే, యను మదీయాశ్రయ ♦ హా! నృపాల

తే॥ నాథ నాథా! యనును లోక ♦ సదయవిశాల!, కర్జమే యను లెమ్మనుఁ ♦ గష్టమనును
అవని నాజీవితం బేక ♦ వ్యర్థమనును, ఇట్టు లొంటకుఁ గారణ ♦ మేమొ యనును. ౩౦౨

చ॥ ఇరులను పోవఁ దోలెడు ది ♦ నేశునకుఁ సమమైన యూనతిఁ
జరపుటచేత నెమ్మదిగ ♦ సాగుచునున్న జగంబు కీడు పా
టొరసి లయంబు నొందు నటు ♦ లుల్లమునం దలపోసిరో యిటుల్
కరుణ తొలంగి యుండుటకుఁ ♦ గారణమయ్యె జగచ్ఛరణ్యమా! 303

ఉ॥ వారిధి మేఖలా సుజన ♦ భవ్యతపః ఫల సంభవా! మహా
వీర! దయాసముద్ర! సయ ♦ విశ్రుత! వేద శిరోర్థ సన్నిభా!
శ్రీరమకుఁ నివేశమన ♦ చేర్చునుదార! మొదల్ ద్రవింప నీ
తీరునఁ గుందుచున్న మము ♦ దేర్పక యూరక యుంట పాడియే? ౩౦౪

చ॥ నిలుకడ చెందు మించువలె ♦ నీటగు దేహము దేహి లేఁ డనన్
దలఁపఁగ రాని దుఃఖమునఁ ♦ దద్దయు మున్గి సరేశ్వరుండు చే
ష్టలు విడి తెల్వి దప్పె నిది ♦ చక్కటి నాఁ డిదమిత్థమంచు నూ
హల కెఱుఁగంగరాదు తన ♦ యా! విభుమస్థితిఁ జూడ రమ్మిఁకన్. ౩౦౫

చ॥ ఇటు పలవించు రామ జన ♦ యిత్రి కలధ్వని విన్న రాజులున్
జటిలు లమంగళంబు వినఁ ♦ జాలము దీనికి హేతు వెద్దియో
తటుకునఁ గాంచి రండనుచుఁ ♦ దత్తఱతోడ వసిష్ఠుఁడేగి సం
కటపడి తేని దుస్థితిని ♦ గాంచి సమాప్తియదంచుఁ జింతిలెన్. ౩౦౬

సీ॥ మనుజుల శీలంబు ♦ మార్పడు విధములు, పరులకు నెఱుఁగ సు ♦ కరముగాదు
నృప వరుఁడో మర ♦ ణించి నాతఁడు కాఁడు, కాఁడన్న బ్రతికేడు ♦ వాఁడుఁగాఁడు
కౌసల్యయో వగఁ ♦ గ్రాఁగి క్రుంగుచు నుండె, నడిగినఁ జూడదు ♦ నుడువఁబోదు
పతి వివశుండయి ♦ పడియుండ నించుక, యేని చింతింపద ♦ యెడఁద పదిల

తే॥ మూనె నియ్యమ దెల్పునం♦చూహ సేసి, యెదుటఁ గేలు మోడ్పుపుఘటి♦యించినిలుచు
కైకఁగని యిది యేమనఁ ♦ గడచువృత్త, మెల్ల వివరించె సద్దేవి ♦ పల్లటిలక. ౩౦౭

సీ॥ పలికిన కైకేయి ♦ పలుకు చుండంగ వ, సిష్ఠుండు దశరథుఁ ♦ జేయి సాఁచి
లేవంగనెత్తి యో ♦ భూవర నీ విట్టు, లజ్ఞాని కైవడి ♦ నడల నగునె?

కైకేయి గుణవిహీన ♦ కానని ద్రోహురాలు, యీమెయె రామునకు రా ♦ జ్యంబొసంగ
నిది యెట్టి కార్యంబు ♦ మది చింత వీడి లే, లెమ్మంచుఁ దాళవృం ♦ తమ్ము తోడ

తే॥ విసరి పన్నీరు చల్లి దు ♦ ర్విషముఁ బోలు, వెలఁది వాక్యాల మించుక ♦ వెనుక నడల
రామ రామ యటంచు నా ♦ క్రందనంబు, సేయు ధరణీశు ప్రాణముల్ ♦ చెలఁగి కాంచె

సీ॥ కాంచి రాజేంద్ర! నీ ♦ కటు దుఃఖమును మాను, పురుషోత్తముండెయీ ♦ భూమిఁగాచు
దానికి విఘ్నముల్ ♦ తనరారు నేమి? స, మంజస మందని ♦ యట్టి పలుకు
లాడు కైకేయి యీ ♦ యవని నొసంగును, నీల దేహుఁడె నేల ♦ నేల కుండ
వనుల కేగన యోని ♦ మన మిట నుందుమే, యను వసిష్ఠుని పల్కు ♦ లాలకించి

తే॥ గురువరేణ్య! యాస్థితి నేను ♦ కూలు మున్నె, పట్టముం గట్టి రాముఁడు ♦ వనుల కేగు
తలఁపు మాన్పి నా వాక్యముల్ ♦ దబ్బుగాక, యుండ రక్షింపవే యని ♦ యొడయఁడనుడు

చ॥ మొనసిన పాప రూపమగు ♦ మూర్ఖ మొగంబును గాంచి శ్రీరమణ
జెనసిన దానవమ్మ యిటఁ ♦ జెప్పఁగ నెయ్యది గల్గు నీకు? నీ
తనయునకీ ధరాస్థలి తను ♦ దంబున నిచ్చి భవన్మనోహరం
దనుపుము ప్రాణమిచ్చి విశ ♦ దంబగు కీర్తి భరింపు మీవిధిన్. ౩౧౦

చ॥ పొలుపగు ద్వంద్వ కర్మముల ♦ మూలము ముట్ట నడంచి యున్నతుం
డలఘుఁడు నైన వంశ గురుఁ ♦ డవ్విధిఁ బల్కుచునుండఁ గైక భూ
తలపతి సత్య వాక్యమును ♦ తప్పిన నే నుసుఱుల్ దొలంతు నా
పలుకులు నేఁడె నిక్క పఱు ♦ పం గల నంచు నె యేడ్చె వెక్కుచున్. ౩౧౧

చ॥ పతి గతియించు నంచు జన ♦ వారము సమ్మతి సేయ దంచు నిం
దిత మగునంచుఁ బాపమును ♦ దెప్పరముం గలదంచు డెంద మం
దతివ తలంపదున్ జల మొ ♦ కంతయు వీడదు నే వచింపఁగా
హిత మెది గల్గు నంచు మది ♦ నెంచి వసిష్ఠుఁడు పాడి గాదనెన్. ౩౧౨

మ॥ తగు మోమోటమి లేక కుంది పతి యం ♦ తం బొందు నంచెంచకే
తగులుం గానక పుంటిలోఁ జొనుప్ప దు ♦ ర్దాహాగ్ని యో? నంజో? నాఁ
దగి వాక్రుచ్చుచు నున్న నీవు చెలివో? దావాగ్నివో! భూతమో?
మగఁడింకేటికి నీకు? రట్టో? వలదో? ♦ మన్నించు నిన్నిందుపై.

చ॥ నరపతి నోటితో సుతు వ ♦ నంబుల కంపఁగఁ బల్కు మున్నె ని
బ్బరమునఁ బల్కితీవ రఘు ♦ వర్యుఁడు దుర్గమ కాననంబులన్
దిరుగుటొ పొందుటో విడఁడు ♦ దీపిత కీర్త్యసువుల్ దహించు నో
శరనిధి బాడబంబ! మఱి ♦ సాటి యొసంగరు నీకు భూస్థలిన్. ౩౧౩

తే॥ నిక్కలంకుఁడమ్మునియిట్లు♦నియతినుడువ, నృపుఁడువినినాల్క♦విసమున్న♦నెలఁతఁగాంచి
పాపినీ! వనములకు నా ♦ ప్రాణములను, నీవపంపితివే? యతఁ ♦ డేగినాఁడె? ౩౧౫

శా॥ నీ యుద్దేశము బాగుగా నెఱిఁగితిన్ ♦ నీజిహ్వికా దుర్విషం
బే యెంతో కుడిపించి తిప్పుడసువుల్ ♦ హేలం గొనం జూతు కై
కేయీ! శాకిని! నిన్ను వహ్నియెదుటం ♦ గేల్వట్టఁగా లేదు నా
యాయుర్వ్రాతముఁదీయ మృత్యువునె యి ♦ ల్లాలంచుఁ జేపట్టితిన్

సీ॥ కొడుకు గాకొక దృష్టి ♦ పడయని నాకన్నుఁ, బొడిచెదవేల యో ♦ పొలసు దిండి!
అతఁడు గాకొక ప్రాణ ♦ మరయంగలేని నన్, జంపంగ నెంచితే ♦ అంపెలాడి!
సుతుఁడు గాకొక నాల్క♦హితపడకుండు నా, జిహ్వను కాల్చెదే ♦ చిచ్చు పిడుగ!
వంశాంకురంబును ♦ వనులలోఁ గ్రాఁగింప, నెంచితే రవివంశ ♦ మృత్యుమూర్తి!
తే॥ హృద్విదారిణి! సిగ్గిడి! ♦ హెచ్చు లేల?, నీమెడం గట్టు సూత్రంబు ♦ నీసుతునకు
భరతునకుఁ బట్టముం గట్టు ♦ పట్టు నందు, ననువు గాఁగ రజ్జుబంధ ♦మగునుగాక.

చ॥ ముని కుల చంద్ర! యీచెడుగు ♦ భూతము నాసతిగాదు నేఁడె దీ
నిని మనసార పీడితిని ♦ నిక్క మయోధ్యకు భర్త దీని కిం
దనయుఁడు నాకు మారకుఁడె ♦ తక్కఁ గుమారకుఁడౌనె యాతఁడో
జను మఱి యార్ధ్వదైహికము ♦ సల్పఁగ నర్హుఁడు కాఁడు సుమ్మిఁకన్.

చ॥ అని మఱి కోసలేంద్ర తన ♦యుం గని ప్రాణపదంబు నన్నిటన్
గనని విధాన నిన్ను నటఁ ♦ గానకయే వనవాటి కేగనే?
యని పలవింప నయ్యమయు ♦ నచ్చటనైన విధంబెఱింగి వ
చ్చిన తలఁపున్ మనంబునసె ♦ చెచ్చెర వీడుచు వ్రాలె నేలపై. ౩౧౯

మ॥ ఇది కైకేయి కుచేష్టితం బనియు భూ ♦ మీశుండు కైకేయికిన్
ముద మందన్ వరమిచ్చి తత్ఫలముగా ♦ మూర్ఛిల్లి సంతాపమున్
మదిఁ గొన్నాఁడని లోన నూఁటడిలి రా ♦ మా! తండ్రి వాక్యంబు నె
ల్లిదముం జేయక కాన కేగుమని ప ♦ ల్కెన్ లేచి కౌసల్య తాన్. ౩౨౦

సీ॥ పతి పలవింపంగఁ ♦ బలవించు సందింప, నందించు సద్దేవి ♦ నాథుఁగాంచి
యో మహనీయ! యి ♦ ట్లుడుకంగనేల? స, త్యంబునయందు సు♦స్థైర్యమతివి
అకళంకమైన నీ ♦ యౌదార్యమున కిప్పు, డించుక కలఁకఁ గ ♦ ల్పించెదేని
సుస్థిరగుణి యగు ♦ సుతునెడఁ గల్గు వ్యా, మోహాంబుచే వగఁ ♦ బొగిలెదేని
తే॥ జగము వారలీపద్ధతి ♦ సమ్మతింప, రట్లు గావునఁ బుత్త్రిపై ♦ నడరుప్రేమ
నడఁచి యడవుల కాసుతు♦నంపి సత్య, వాక్యుఁడవు గమ్ము యశముఁగా♦పాడుకొనుము.

ఉ॥ నందనుఁ డేగకుండఁ డీక ♦ నాథుఁడొ జీవము నిల్పఁడంచుఁ దా
డెందమునందు కుంది వగ ♦ డిందును భర్తృ యశంబుకై దపిం
చుం దనయుం గృపాళుతను ♦ జూడుమ యంచును వేఁడఁబోవఁ దా
చందనగంధి యెట్టి చెడు ♦ సంకటపాటునఁ జిక్కె దైవమా! ౩౨౨

చ॥ సతి యటులాడు వార్త విని ♦ సత్యయశస్కుఁడు భూమిభర్త నా
సుతుఁడీక మేదినిం గొనఁడు ♦ సూటిగ సింహ మదేభ భల్ల సం
తతులు చరించు కానలకె ♦ దప్పక యేగున యంచెఱింగి సం
తత పరితాప మంది వసు ♦ ధం బడె రాఘవ! యంచు వ్రాలుచున్. ౩౨౩

మ॥ తనయా! కన్నులు నీరుగాఁగ నసువుల్ ♦ స్థానంబులం దప్పఁ జా
వనె యున్నాఁడను విప్రులగ్ని యెదుటన్ ♦ భవ్యాభిషేకంబు నీ
కొనరింపం గొని యుంచు తోయముల నా ♦ కూర్ధ్వక్రియ ల్సల్పి కా
ననముం జేరు మనంతరంబు నను గా ♦ నంజాల వా మీఁదటన్. ౩౨౪

ఉ॥ రాజులఁ బెక్కుమాఱులు ప ♦ రశ్వథముం గొని సంహరించు వి
భ్రాజిత సత్త్వశాలియగు ♦ భార్గవరాముని వింటి చేత ను
త్తేజ మడంచు ధీర! కుల ♦ దీపక! సంతతి వారికెల్లఁ బే
రోజను వచ్చు శీర్షకము ♦ నుంచెద నంచని యిచ్చితిన్ జటల్. ౩౨౫

ఉ॥ నీల వలాహకాభ శుభ - నిర్మలదేహ! మనోవచః క్రియా
శీల! కృపాలవాల! శశి ♦ శేఖర చాప విభంజనా! సుధీ
శాలి హృదబ్జరంజన! కృ ♦ శత్వము నొందెదు నొంటి వృద్ధు ని
న్నేల పరిత్యజించి తిఁక ♦ నేనును నిల్వఁగ నోప భూమిపై. ౩౨౬

సీ॥ అపరంజి కపరంజి! ఖ్యాతికి విఖ్యాతి, నీ గుణంబులును నీ ♦ నియత చరిత
సత్యంబులకు నిత్య ♦ సత్యరూపంబ! నా, కంటెను ముందీవు ♦ కాన కేగ
నేఁ బసివాఁడనే? ♦ నీకంటె ముందుగాఁ, దేవలోకముఁ జేరఁ ♦ దివురువాఁడఁ
బ్రేమచేఁ గరఁగెడు ♦ పెనుపారు హృదయంబు, ప్రేమచేఁ బ్రాణముల్ ♦ వీడుచు నొడలు
తే॥ పడసి యున్న నే నీ వంటి ♦ వాఁడఁగాను, పరమ పావని సీతఁ జే - పట్టివచ్చు
నిన్ను గాంచిన యీ కంట ♦ నీవు వనులఁ, జేర వీక్షింపఁజాల వీ ♦ క్షింపఁజాల. ౩౨౭

సీ॥ జగము నీ విరహంబు ♦ సహియించు నేనియు, దేవతావళియుఁ జిం ♦ తింప దేని
నా తండ్రి! నాయన్న! ♦ నా జీవితంపు స, ర్వ స్వమా! నిను గన్న ♦ వాఁడనైన
యే నెఱుంగుదు నీ మ ♦ హిమ నాస్థితిం గూర్చి, యేమని వచియింతు ♦ నిహము నొల్ల
నాల్గు వారిధులకు ♦ నడిమి భూతలమును, తఱుఁగక యేలరారు ♦ ద్రవ్య సమితి

సీ॥ రథగజాదికములు రత్న ♦ రాజితోడఁ, గీర్తికాముఁడ వగుచుఁ గైక ♦ కేయి కొసఁగు
నీ యుదారతయే నిట్టు ♦ నిల్పువుగాఁగ, నాదు ప్రాణంబులం దీసె ♦ వరగుణాఢ్య!

చ॥ నర సుర నాగ యక్షకుల ♦ నాథుల యందును నిన్ను బోలు శ్రీ
కరగుణశాలి విశ్రుతుఁ డొ ♦ కండు గలండొకో? ముద్దుకూన! యా
పరశువు చేతఁ బట్టు బల ♦ వంతుఁడు గర్వముచే నెదుర్ప నా
క్కరువుఁడ నిల్చి మార్కొను మ ♦ గండు జగంబునఁ గల్గ నేర్చునే?

చ॥ అడవుల కీవుపోవ విని ♦ ప్రాణము తోడుత నుండినంగదా
పుడమి జనంబు లెల్ల నను ♦ బ్రువ్వఁగఁ దిట్టెడువార లిట్లు నీ
వడవుల నుండఁగాఁ గొడిమె ♦ లాఁడి గృహంబునఁ దీపి దేహమే
నెడపక యుంటినేని బ్రదు ♦ కెల్లి దఘాఁ గద? సద్గుణాకరా! ౩౩౦

చ॥ స్థిర తప మాచరించి భవ ♦ దీయ బలిష్ఠ విశాల వక్షమున్
మురువుగఁ గౌఁగిలించికొనఁ ♦ బూనిన లక్ష్మియు భూమిదేవియున్
ధర మనఁజాల రంతియు క ♦ ద్రాశమతి రేనును నిన్ను పాసి యు
ర్వరఁ దగ నుండుచోఁ గయిక ♦ వంటి దురాత్ముఁడనే నిజంబుగన్. ౩౩౧

ఉ॥ కాంతులు గుల్కు భూషలు జ ♦ గా మకుటంబు పసిండి గద్దెము
క్కాంతరితాతపత్రి మురి ♦ మందున లక్ష్మి వెలుంగఁ జూడఁగాఁ
జింతిలుచుండు నే ముదుక ♦ చీర మృగాజినముల్ ధరించుటా
వంతయుఁ జూచు మున్నె మృతి ♦ నందుట యెన్న సుకర్మమే కదా? ౩౩౨

ఉ॥ పుత్ర విమోహమిట్లు మదిఁ ♦ బొంగఁగ నాలు కతంగనేడ్చు రా
ణ్మిత్రుఁడు ప్రాణముల్దరల ♦ నీఁగు స్థిరిన్ గృశతన్ భజింప లో
కత్రయ పూజ్యుఁడైన ముని ♦ కాంతుఁడు భూపతిఁగాంచి రాముఁడీ
ధాత్రిని వీడకే నిలిపె ♦ దన్ ధృతిఁ బూనుమ యోర్చుమా యనన్. ౩౩౩

ఉ॥ పావనుఁడైన మౌని యిటు ♦ వల్కఁగ వేదన నొందుచున్న పృ
థ్వీవరుఁ డీమహాత్మకుఁడు ♦ వెల్లి వచించిన రామచంద్రుఁడుం
బోవక నిల్చునంచుఁ దల ♦ పోసి యొకించుక తేఱి వెండి చిం
తావిల మానసుండగుచు ♦ నందఱు హాయనఁగూలె ధారిణిన్. ౩౩౪

చ॥ తలఁపున ప్రాణముల్ మఱచె ♦ ధారణినాథుఁ డటంచు డెందముం
గలఁగఁగ రామతల్లి, కొడు ♦ కా! యిట రాజ్యముతోడ మమ్మిటుల్
దొలఁచితె? యంచు, నాథ! పెను ♦ దుఃఖమున న్నను వీడి మీరలుం
దొలఁగుట ధర్మమా? యనుచుఁ ♦ దూలుచు సోలుచుఁ గూలె వెక్కుచున్.

తే॥ మనసు నిలుపక విచారిల్లు ♦ మలఁగుచుండ, శోక మెల్లను పెను చింత ♦ లో మునుంగు
వచ్చినను ముని శోకత తా ♦ వచ్చుఁ గొడుకు, తెరలకుండని పతిసేద ♦ దీర్పఁ బూని.

తే॥ పతి మొగంబును మేనివి ♦ పాదయుగము, తన మృదుల హస్తయుగళానఁ ♦ దడవుచుండఁ
దెలివి దప్పిన నరపతి ♦ తేఱి మెల్ల, వచ్చునే వచ్చునే యని ♦ వార కనియె. 338

ఉ॥ కుటిల మనస్క యైక తన ♦ కుబ్జ కుబోధముచే వరంబులన్
దటుకున నాదు ప్రాణములఁ ♦ దప్పక దీయఁగ లోన నిశ్చయిం
చుటయును గాక యామె ప్రియ ♦ సూనుఁడు భూతల మెల్ల నేలఁగ
ల్గుటయును గాక రాము వని ♦ లోఁ జొరఁ బొమ్మని చెప్పెఁగా! కటా!

దశరథుఁడు కౌసల్యకుఁ దనపూర్వ శాపముం దెల్పుట.

మ॥ వనితా! రాముఁడు కాన కేగుటలు ద ♦ ప్పం బోదు నా ప్రాణముల్
మును మున్నే చను టెంతయు న్నిజము నేఁ ♦ బూర్వంబు నందొక్క న
న్ముని శాపంబును పొందినాఁడ నది యం ♦ భోజాక్షి! చూడంగ నేఁ
డనుభావ్యంబగు నట్టులుండె వినుమా ♦ యాద్యంత మాగాథయున్. 339

మ॥ మృగయా కౌతుక మొక్కనాఁడు మదిలో ♦ నేంద్రింప సైన్యంబుతోఁ
దగురీతిన్ వన భూములం దిరిగి భూ ♦ దార ద్విప శ్రేణులన్
మృగ రాజాదులఁ గూల్చుచుం గడచుచుం ♦ దృప్తిం గనం బోక యా
పగ తీరంబునఁ బొంచి యుంటి విధి నన్ ♦ బాధింపఁ బెన్జీఁకటిన్. 340

మ॥ ఒక జాత్యంధుఁడు భార్యతోడ సుతుఁడే ♦ యొప్పారు పెన్నాఁతగా
నికటంబందు తపంబు సేయు నెడలన్ ♦ నీరంబు గొంపోవ దా
రకుఁ డాయేటికి వచ్చి కుండికను నీ ♦ రం బందు ముంపంగ నే
నిక రావంబని యేయఁగా శరము వా ♦ నిం గూల్చెఁ దీరంబునన్. 341

మ॥ ఉదకం బాను మదేభ శబ్దమని యే ♦ నూహించి యా త్రోవనే
ప్రదరం బేసితి శబ్దవేధిఁ గాని త ♦ ద్వాతం బ్రలాపింప న
య్యది మానుష్య రవంబ యం చులికి య ♦ త్యావేగమున్ దుఃఖమున్
గదురం బాఱితి విప్ర బాలు కడకున్ ♦ గాఢాంధకారంబునన్. 342

ఉ॥ కుండికతోఁ గరంబు తెగి ♦ కూల ధరం బడి పొర్లుచున్న యా
కొండికఁ గాంచి లోకము లె ♦ కూలిన యట్లు దలంచి చేతి కో
దండము జాఱ మై వివశ ♦ తన్మహిఁ గూలి తపించి కుర్ర! యె
వ్వండవు తెల్పుమా యన న ♦ బద్ధ మెఱుంగని యాతఁ డిట్లనెన్. 343

తే॥ మత్స్య మూర్తియా శ్రీరమా ♦ మహిళ భర్త, నాభిఁ బుట్టిన పరమేష్ఠి ♦ నాల్గువేద
ములను పల్కిన నాల్గు జా ♦ తులను మొదటి, జాతిలో మమ్ము పుట్టించె ♦ జగతియందు

తే॥ అజుని పుత్త్రుండు కశ్యపుఁ ♦ డతని సూనుఁ, డవని వృత్రేశుఁ డనఁజను ♦ నతనికొడుకు
వైదికుఁడు జలభోజి నాఁ, ♦ బరఁగు మౌని, యతని పట్టి సురోచనుఁ ♦ డనెడు వాఁడ.

మత్త॥ తల్లిదండ్రులు పుట్టు గ్రుడ్డులు ♦ త్రావ నీరము దెమ్మనన్
వల్లె యంచిటు వచ్చియిచ్చట ♦ బాణ విద్ధుఁడనైతి నా
తొల్లి కర్మఫలాన దీనికి ♦ దుఃఖ మందకు మేనుఁగం
చుల్ల మందు దలంచి యేసితి ♦ వొంద దియ్యెడ దోసమున్. ౩౮౬

మత్త॥ దప్పిచేఁ దపియించు నా తలి ♦ దండ్రు లాన జలంబులన్
గొప్ప బుద్ధి నొసంగి యవ్వలఁ ♦ గూర్మిపట్టి గతించుటల్
చెప్పి స్వర్గముఁ జేర నంజలి ♦ చేసె నంచు వచింపు మా
యప్ప! యంచు దివంబు చేరె సు ♦ రాళి వేడ్క నెదుర్కొనన్. ౩౮౭

చ॥ తనయుని రాక కై యెదలఁ ♦ దత్తఱ మందెడు వారి చోటికా
తనయుని తోడ నీరు గొని ♦ డాయఁగ వారు కుమార! యింత సే
పెనయమికిన్ విచారపడి ♦ యెయ్యదొ ముప్పునఁ గూడెనంచు మా
మనము తపించుచుండె నిఁక ♦ మమ్ము కవుంగిలి సేయు రమ్మనన్. ౩౮౮

చ॥ మునిజనవంద్య! కోసల వి ♦ భుండను వేఁటకు వచ్చి సామజం
బును వడి నేయ వ్రేటు గొని ♦ పోయిన దానికిఁబొంచి యేటిగ
ట్టున మొగి నుండి యీతఁడు బు ♦ డుంగునఁ గుండికముంచు చప్పుడున్
విని కరియంచు నేసితిని ♦ వీక్షణ సేయను దోడ్డ చీఁకటిన్. ౩౮౯

చ॥ శర మొగిఁ దాఁకఁ గూయిడిన ♦ శబ్దముచేఁ గరి కాదటంచు నేఁ
బరుగిడి కాంచి నీవెవరి ♦ బాలుఁడ వన్న నతండు సర్వమున్
దెలుఁగు పడంగఁ జెప్పి వెస ♦ దివ్యపదంబున కేగె నంత నే
నురవడి బాలకుం జలము ♦ నొయ్యనఁ దెచ్చితిఁ దాపసోత్తమా!. ౩౯౦

చ॥ కొడుకును చంపు క్రూరుఁడని ♦ కోపము సేయక చూడుఁడీ కృపన్
బుడ బుడ మన్న శబ్దమున ♦ బుద్ధి కలంగి యొనర్చి నాఁడ మీ
కొడుకు బలెన్ సమస్తమును ♦ కూర్చెద సేవ యొనర్చెదన్ సదా
విడువక యుండెదన్ వనట ♦ వీడుఁడీ యంచు వచించు నంతటన్. ౩౯౧

సీ॥ పడిరి మూర్ఛిల్లిరి ♦ పనవిరి పొరలిరి, వగచిరి తపియించి ♦ వనరినారు
పల్లటిల్లిరి తల్ల ♦ డిల్లిరి కుమిలిరి, కుందిరి కృశియించి ♦ కూలినారు
నేఁడె మా కన్నులు ♦ నీఁగితి మనిరి మా, మనసుఁ బగిల్చితే ♦ యనిరి నీవు
స్వర్గమందుండ ని ♦ చ్చట మేము వసియింప, మిదె వత్తు మీమీఁద ♦ బ్రదుకఁజాలనిరి

తే॥ కంటి పాపను బోలు మా ♦ కందుఁగోలు, పోయి యైహిక సుఖములఁ ♦ బొందుచుంటి
మేని లోకు లాఱడి వెట్ట ♦ రే కుమార! నిన్ననుసరింతు మని వెంశి♦నన్నుఁగాంచి ౩౫౨

తే॥ అభయమంటివి క్షమియింపు ♦ మంటిగాన, బ్రాహ్మణకు నిన్ను పాసిన♦పుత్త్ర కొఱకు
నేడ్చి మావలె సురపురి ♦ కేగుదనుచుఁ, జెప్పి వారలు త్రిదివంబుఁ♦జేరినారు. ౩౫౩

ఉ॥ నెవ్వగ యుంచుకే మది గ ♦ ణింపక పుత్త్రులు లేని నాకు వీ
రి వ్వర మిచ్చి రంచు ముద ♦ మే డెఱ నొంది పురంబు చేరితిన్
గ్రావ్విరిఁబోణి! యా పలుకు ♦ గూడెను రాముఁ డరణ్య మేగుటల్
నెవ్వడి నేను కుంది మర ♦ ణించుట యెట్టులుఁ దప్ప దిత్తఱిన్. ౩౫౪

తే॥ భూమి పతి యిట్లు పల్క స ♦ తీ మతల్లి, రాము తల్లి వినుచు నేల ♦ వ్రాలెఁ గలఁగి
అల వసిష్ఠుఁడు విధి బలీ ♦ యం బటంచు, నెడ తెగని దుఃఖములఁ గని♦ యెడ తపింప

తే॥ భువన విశ్రుత కీర్తియా ♦ భూపు మేడ, ముందు మంగళ వాద్యముల్ ♦బోరు కొనఁగ
రాము నభిషేకముం జూడ ♦ రాజ చయము, మూఁగి యున్న సభం జేరె♦మునివరుండు

క॥ వచ్చిన ముని మొగముం గని, చెచ్చెరఁ బ్రత్యూహ మేమి ♦ చేకుఱె దుఃఖం
బచ్చటఁ బుట్టం గారణ, మచ్చుపడం దెలుపుఁ డనుచు ♦ నననిపు లడుగన్. ౩౫౭

ఉ॥ శంబరు తోడ భూవరుఁడు ♦ సంగరముం బొనరించు నాఁడు నే
మంబున నైక కైకొనియె ♦ మానుగ రెండు వరాలు, మాని వే
షంబున రాముఁ డుగ్ర వన ♦ సంచరణం బొనరించు నట్టులా
యంబసుతుండు రాజ్య భర ♦ ణార్హుఁడు గా వరియించె నిత్తఱిన్. ౩౫౮

తే॥ సత్యవాక్యుఁ డౌ ముని పల్క ♦ శ్రవణములను, చేరి చేరక మున్నె య ♦ శేష జనము
స్త్రీలు పురుషులు హా! యని♦చెడితి మంచు, దశరథుం బోలె విలపించి♦ధరణిఁ బడిరి.

చ॥ వ్రణమున నిప్పు చొన్పు క్రియ ♦ వారని వేదన నొంది కుంది ధా
రణిఁబడి యెల్ల దేహములు ♦ రంజన దక్కుచుఁ బొర్లె నేత్రవాః
కణములు కాఱి కాల్వలయి ♦ కంధిని పోలిన దట్టిచో నవా
రణమగు రోదన ధ్వని భ ♦ రంబయి నాకము నంటెఁ బెల్లుగన్. ౩౬౦

సీ॥ సుడి గాలి వడి వీవ ♦ సుడిసెడు సుమలతఁ, బోలిన కోమలుల్ ♦ బేల లగుచు
వెలలేని భూషణ ♦ వితతులు రాలంగ, మంగళ హారముల్ ♦ త్రుంగి పడఁగ
కొప్పులు వీడంగఁ ♦ గుచ కుట్మలములపై, వేఁడి బాష్పంబులు ♦ వెల్లిగొనఁగ
వెక్కుచుఁ బురపురఁ ♦ బొక్కుచు సురసుర, స్రుక్కుచు నేలపై ♦ సోలినారు.

తే॥ అక్కటా! జేఁడు కరుణ లేఁ♦ డయ్యెనేమి?, ధర్మమిఁక వదలితి మని ♦ తలరి నృపులు
గాలిఁగూలిన తరువులఁ ♦ బోలి పడిరి, కడుపు చేవెట్టి కలఁచిన ♦ కరణి గాఁగ. ౩౬౧

ఉ॥ భూరి వదాన్యుఁడైన రఘు ♦ పుంగవుఁ డేగునె యంచు శారికా
కీరము లేడ్వసాగె నట ♦ గీములలో వసియించుచుండు మా
ర్జారము లేడ్చె రామ విభు ♦ చందమెఱుంగని కూనలేడ్చె సం
సారము లేడ్చె నేడ్చినవి ♦ సౌధము లార్యులఁ జెప్ప నేలొకో? ౩౬౨

ఉ॥ బింబము వంటి నోట బలు ♦ వెల్లని మొల్లలఁ బోలు పండ్లుగా
నంబడఁ జన్నుదోయి పయి ♦ నాణెపు ముత్తెపు నాను త్రెవ్వి చిం
దం బడు చందమొప్పఁ గను ♦ దమ్ముల నశ్రు కణంబు లుర్లగా
టంబుగఁ ద్రొక్కు పల్కుల ప ♦ డంతులు రోదన సేసి రయ్యెడన్. ౩౬౩

ఉ॥ ఏడ్చెను తల్లిఁ బోలెఁ బశు ♦ బృందము క్రేపులు నేడ్చె వారణా
లేడ్చెను తేరులేడ్చె హయ ♦ లేడ్చెను గూఁడుల నున్న పక్షి గుం
పేడ్చెను నాఁడు పూచు పువు ♦ లేడ్చెను తేనియఁగార్చు నందనా
లేడ్చెను వీథులేడ్చె మఱి ♦ యేడ్వక యుండిన దెద్ది యప్పురిన్? ౩౬౪

చ॥ బ్రదుకఁడు నాథుఁడంచు మది ♦ భావన సేయక రాముఁ గాన కం
గద గొని పోవు నట్లుడుగు ♦ కైకయుఁ గ్రూర చరిత్రయైన యా
ముదుసలి కుబ్జ దక్క మఱి ♦ ప్రోలున నేడ్వకయుండు వార లె
వ్వరురున వారు? నీరె యయి ♦ పాఱఁ దొడంగిన వెల్ల దేహముల్. ౩౬౫

తే॥ తోరములగు తేరులు పాఱ ♦ ధూళిదుక్క, యైన వీథు లశ్రు ప్రవా ♦ హంబులయ్యె
వారలుచ్చా వచంబుగ ♦ వసరు చున్న, వారి యెదలు భిన్నంబులై ♦ పరఁగ కుండె

సీ॥ భూదేవి చేసిన ♦ పూర్వ పాపపు రాశి, బలుదొడ్డదగునంచుఁ ♦ బలుకువారు
శ్రీదేవి యొనరించు ♦ చెడుగులంతకు మించి, పొడవైనవే యని ♦ నుడువువారు
జగము వారల కనుల్ ♦ సలిపిన పాపంబు, వనధి కంటెను గొప్ప ♦ దనెడువారు
దుర్విధి మన యెదల్ ♦ దొలిచి పుండుగఁ జేసె, గోడుగా ననుచు వా ♦ క్రుచ్చువారు

తే॥ భరతుఁడిల యేలునే యని ♦ వనరు వారు, మరలఁడో రాముఁడింక నని మ ♦ ఱుఁగువారు
పట్టమే మన యముఁడని ♦ పనవువారు, విధి బలీయమనుచు నెంచి ♦ వెగచువారు. ౩౬౬

సీ॥ అతివపై మోహాన ♦ మతిచెడి వరముల, నిచ్చె రాజని లోన ♦ నొచ్చువారు
ఇంత వినియుఁ జావ ♦ కిల నున్న మనకంటెఁ, గఠిను లెవ్వారని ♦ కలఁగు వారు
మనము రాముని తోడ ♦ వనుల కేగుదము కా, దే నగ్గిఁజొత్తమం ♦ చెన్ను వారు
ధరణి హస్తంబులఁ ♦ దడవుచు వెల్లయా, కన్నీటి తోడను ♦ కలుపువారు

తే॥ ఇంతఁ గౌసల్య బ్రదుకదం ♦ చేడ్చువారు, ఓర్వఁగలవె లక్ష్మణ! యని ♦ యుడుకువారు
తండ్రి మరణించునే యని ♦ తలరువారు, కైకయే సాఁకె గదెయని ♦ కసరువారు. ౩౬౭

చ॥ కొడుకునకున్ మహీతలము ♦ గోరె నరే రఘురాముఁ గానకుం
గడపఁగ హేతువెయ్యదియొఁ ♦ గానము నిందను గొంట చక్క నా
గడునరి వేశ్యగావలయుఁ ♦ గావుననే మదిఁ బ్రేమలేక యి
ట్లాడికముతో వలన్విసరి ♦ యుర్వర లాగె వరంబు సాకునన్. ౩౬౯

చ॥ స్థిర తపమాచరించి మృతిఁ ♦ జెందుటకో? జగమందు జీవులన్
దరమిడి చంపఁ జూచుటకొ? ♦ ధారణి నాథుఁడు పూని యిచ్చె నీ
వరముల మేలు మేలు ధర ♦ వారలె యేలఁగ నిమ్ము కాన కై
ల్లరమును పోద మయ్యె దశ ♦ లంక పురంబగుఁ గొన్నినాళ్లలో. ౩౭౦

చ॥ అసదృశుఁడైన జ్యేష్ఠ సుతు ♦ నందఱ ముందరఁ బిల్చి రాజవై
వసుమతి నేలుమా యనిస ♦ భాస్థలిలో వచియించి కైక కై
వసమయి యామెపుత్త్రునకుఁ ♦ బట్టము నిచ్చిన వత్యమెంతయున్
బొసఁగునె? యింత యేల? పతి ♦ బుద్ధి విపర్యయ మయ్యెఁ జెల్లరే! ౩౭౧

తే॥ రామునకు నొసంగిన ధరా ♦ రమణి నొకరు, వలవఁగా భామ సీత యా ♦ వసుధ వీడ
నామె తోడనె వెళ్లక ♦ బూమెలాఁడి, తనయు నంగీకరించి ని♦ల్చునొకొ లక్ష్మి? ౩౭౨

తే॥ నేయి పోయక యెగసన ♦ ద్రోయుచుండ, గాలిచే నాడు దీపంబుఁ - బోలి స్త్రీలు
పుండరీకాక్షు నందంపు ♦ మురువు చూపు, పొలయ కున్న నేగతియని ♦ యలయుచుండ

లక్ష్మణుని కోపము.

తే॥ ఔర! కైకేయి క్రౌర్య మ-త్యధికరింప, వసుధఁ గైకొనెఁ బతి నుండి-వర నిభమున
నన్న కడవుల నొసఁగె ని-ట్లగునె యనుచు, లక్ష్మణుఁడు లయ కాలాగ్ని-లలిని లేచె

చ॥ కడు బెడిదంపు టూరుపులు - గ్రాల నొడల్ చెమటన్ మునుంగఁగాఁ
గడ కనులన్ మిడుంగుఱులు - గ్రాయ బొమల్ముడివొందఁ జండ భా
నుఁడు నడలూన నౌ డదర - నూల్కొను కోపము తోడ లక్ష్మణుం
డడరె స్వకీయమైన తొలి - యాకృతి నప్పుడు గొన్నకైవడిన్. ౩౭౩

తే॥ హరి కిశోరంబునకు నిడు ♦ నామిషంబు, నొక్క ప్రముక్కుడి కుక్కకు ♦ నొసఁగఁగోరె
మెలఁత తెలివిద్ది మేల్మేలు ♦ మెచ్చ వచ్చు, ననుచుఁ గేల్దట్టి వికటాట్ట ♦ హాసమొదవ

సీ॥ మణులు చెక్కిన కత్తి ♦ మధ్యంబునన్ వ్రేలఁ, గరమునఁ బెను కార్ము ♦ కంబు గ్రాల
బాణ్ములఁ గల పాము ♦ పుట్టలఁ బోలిన, తూణీరములు వెన్కఁ ♦ దూఁగియాడ
బంగారు కవచముల్ ♦ రంగారు భుజముల, నెఱవైన యురమును ♦ మెఱుఁగు పఱుప
పాదంబులందలి ♦ పైఁడి యందుకములు, కడలి బిడియమందఁ ♦ గా ధ్వనింప

తే॥ నారి టంకృతి లోకపి ♦ నాశకాల, మందు సప్త సముద్రతో ♦ యములఁ ద్రావి
బెడిదపుం బిడుగుల తోడ ♦ నడరు కాల, జడద రావముకంటె ము ♦ మ్మడిఁగ మ్రోఁగ

సీ॥ అంతంబు లేని భూ ♦ మ్యాకాశములు మొద, లగు భూతములు తమ ♦ యనువు దప్పి
త్రెళ్లనేమో యని ♦ దిగులూని తాను స, న్నయుఁ దక్క సర్వజ ♦ నంబు బెదర
నాయోధనమునకు ♦ నాయితం బగు వారి, జగతి భారము నీఁగఁ ♦ జంపు వాఁడఁ
జంపి వారల దేహ ♦ సమితి లోకము నిండ, గుట్టలుగాఁ గుప్ప ♦ గూర్చు వాఁడఁ

ఆ॥ బ్రకటితముగ నేఁడె ♦ మకుటాభిషేకంబు, చేయఁ బూని నాఁడ ♦ జ్యేష్ఠుఁడైన
రామవిభున కడ్డు ♦ రాఁదలంచిన వార, లున్న రండు వాంఛ ♦ లుబ్బ గొనఁగ

చ॥ నర సుర యక్ష కింపురుష ♦ నాగ నభశ్చర సిద్ధ సాధ్యులున్
హరి హర భర్మగర్భ లోక ♦ లైనను మార్కొని పోరిరేనియున్
ధర నిఁక స్త్రీ తలంపులకుఁ ♦ దావు నొసంగ నటంచు రేఁగి మం
దరము సుధాబ్ధిఁ జుట్టిన వి ♦ ధంబునఁ జుట్టె నయోధ్య మధ్యమున్. ౩౨౯

ఉ॥ పాపమునన్ విశేషవిధి ♦ భాసిలుకైక యొనర్చు కీడుచేఁ
దాపము నొంది కుంద శివ ♦ తల్లి సుమిత్ర గృహంబు చేరు నీ
లాపతి యాలకించెఁ దన ♦ తమ్ముని కార్ముక మేఘ మండముల్
ద్రేపున బీఁట వాఱుగుణ ♦ భీకర నిర్గత వజ్ర నాదమున్. ౩౩౦

ఉ॥ మేటి విభూషణా వళులు ♦ మిక్కిలి రాజిలఁ దారహారముల్
పాటిగ మించులీనఁ బెను ♦ వాయువుచే నెసరేఁగు పావకున్
నీటుగ నార్చు నొక్కకతి ♦ నీరదముం బలె రాఘవుండు శృం
గాటక మందు చేరెఁ గడు ♦ గమ్మని పల్కుల సోన చిందఁగన్. ౩౩౧

చ॥ మెఱపును పోలు కోపమున ♦ మించిన బంగరు మేను మేఘముం
దఱుముగ మీఱు కేలుగల ♦ తమ్ముని గాంచి యిదేమి నాయనా!
యొరయ వొకింత యల్క మును ♦ పొక్కపు డిప్పుడు విల్లుపూని పే
రఱపున సంగరంబునకు ♦ నాయితమైతి కతంబుఁ దెల్పుమా? ౩౩౨

చ॥ నావుడు సత్యనాశము నొ ♦ నర్చి భవత్పరిపాలనార్హమౌ
భూవిభుతం దొలంచిన స ♦ ముద్ధత కాటుక కంటె నల్లనౌ
కావలురాలి మ్రోల నొగిఁ ♦ గట్టెదఁ బట్టము నీకు నేఁడె ని
ఘ్నావలి సేయువారు సుర ♦ లైనను కాల్చెద దూది నగ్నినాన్

చ॥ ఘనమగు విల్లుచేఁ గలుగఁ ♦ గా నృపు లేమి సురాళులైన నా
ప్పనిదని సాహసింపరటు ♦ వచ్చిన మచ్చరదావవహ్ని కిం

ధనముగఁ జేసి నీకుఁ బదు ♦ నాల్గు జగంబుల రాజలోకముం
గొనకొని కాచుకార్యము న ♦ కుంఠిత రీతిని గొమ్మనంగదర్. ౩౮౪

ఉ॥ తమ్ముఁడిటు ల్వచింప గుణ ♦ ధాముఁడు రాముఁడు మెల్లనిట్లనున్
సమ్మతి నీతి మార్గమున ♦ సాగుచు నుండును నీమనమ్ము నేఁ
డమ్మెయి దప్పి కోపమున ♦ కాకర మీాయని నీయెడంద ధ
ర్మమ్మడుగంట మాడ్చెడు తె ♦ అంగునఁ గిన్కయదెట్లు పుట్టెనో? ౩౮౫

చ॥ లలిత మృదూక్తి నిట్టులన ♦ లక్ష్మణుఁడుం జెలు నవ్వ నవ్వి రా
ట్తిలకుఁడు నీది రాజ్యమనఁ ♦ దేఁకువ దానికి సమ్మతించి శ
త్రులవలనన్ సమస్తమును ♦ దోపిడి పోవఁగఁ గాన కేగుచో
వలవని కోపమింక మఱి ♦ వచ్చుట యెప్పుడో చెప్పుమా వెనన్. ౩౮౬

ఉ॥ నేఁ గను చుండఁగా నవని ♦ నీకు నొసంగిన తండ్రి వెండి స్త్రీ
లోఁ గొన లేదు లేదనెడు ♦ లోభిని పోలె; భవద్విమాత నీ
పైఁ గడు నీసు పూని చను ♦ వంచనఁ గానకు నంపె నింకిటన్
వేఁగుచు నెట్టులుందు నడ ♦ పీనుఁగునై జగ మీాసడింపఁగన్. ౩౮౭

ఉ॥ తమ్ముఁడు కోపముం గొను క ♦ తమ్మటు దెల్పుచు నుండఁ గ్రేపుఁ బ్రే
మమ్మునఁ గాంచు ధేనువు క్ర ♦ మమ్మునఁ గాంచుచు భూమిఁబుట్టు ప్రా
ణమ్ములఁ గాచు నాజ్ఞయు ఘ ♦ నమ్మగు కార్ముక మూను పుష్టి హ
స్తమ్ములు మేటిసూ మను యు ♦ శమ్మును గల్గిన రాముఁ డిట్లనున్. ౩౮౮

ఉ॥ చిచ్చును భాస్కరున్ మెదిపి ♦ చేసిన కైవడి దోఁచి మించు బై
పెచ్చుగ గెల్చు వాలుగల ♦ వీర! నృపాలుఁడు కొమ్మనంగ మున్
వచ్చెడు కీడు గాన కొడఁ ♦ బడ్డ నెపం బది నాది గాక యిం
దచ్చుగఁ దండ్రికిం గలదె ♦ యీాఅడి? యింత యెఱుంగ వేలకో? ౩౮౯

తే॥ నీరు వట్టి పోక నదికి ♦ నిందకాదు, తల్లి దండ్రుల కిది యట్లె ♦ తప్పుగాదు
భరతు దోషమింతయు లేదు ♦ వత్స! దైవ, కృతము దీనికై నీకింత ♦ కినుక యేల? ౩౯౦

ఉ॥ ఊఁదిన కొల్మి మంటవలె ♦ నూర్చుచు మండెడు లక్ష్మణుం డనున్
భేదము గూర్చుకై క మతి ♦ కిన్ మతిఁగూర్చి త్రిమూర్తు లేనియున్
భేదిలి దాఁటలేని విధి ♦ పేర్మిని సైతము గెల్చు నాదు వి
ల్లాదటఁ జేయు కృత్యము ర ♦ వంత యెఱింగెదు గాక రాఘవా! ౩౯౧

ఉ॥ నావుడు రాముడిట్టులను ♦ నాయన! నీతులు నేర్చు నోటితో
నీవిట్టులాడఁగాఁ దగునె? ♦ యీా ఘని దుర్మార్గుల సమ్ముఖంబునన్

మేవడ నిల్వనేర్చునో కో? ♦ మేదురబుద్ధిఁ దలంచి చూడుమా?
దావము పోలె మండి తలి ♦ దండ్రుల నోంచుట యెట్టి కార్యమో? ౩౯౨

ఉ॥ వారక తండ్రమూర్తి క్రియ ♦ వర్ధిలు లక్ష్మణుఁ డంత నో మహో
దార! గురుండు నీవ మతి ♦ తల్లియుఁ దండ్రియు నీవ దైవముల్
ధీర గుణాఢ్య! నీవ తగు ♦ తెన్నును నీవ యితః పరంబు నే
నేరనటంచు నెత్తెఁ గర ♦ నీరజముల్ ముకుళించి భక్తిమై. ౩౯౩

ఉ॥ రాఘవుఁడంత నిట్లను వ ♦ రంబులు గైకొను తల్లి రాజ్యముల్
దా ఘటియించుకొంట యది ♦ ధర్మమయా జనయిత్రి పల్కులన్
మోఘము సేయకా భరత ♦ పుత్త్రుఁడు గొంట సమంజసంబ నా
కీ ఘనవృత్తికంబుఁ గన ♦ నెయ్యది మేలగు నీవచెప్పుమా? ౩౯౪

చ॥ కనఁగ నొకింత కందు మదిఁ ♦ గానక సత్పథ మంద యెప్పుడున్
జనఁ గల తోడు నీడ నను ♦ జన్మని చంపి జగంబు సన్నుతిం
చిన మహనీయుఁ దండ్రి నృప ♦ శేఖరుఁ జట్టలు చీఱి యవ్వలన్
జననిని చంపిరేని కినుక ♦ శాంతి వహించునో యేమొ? తమ్ముఁడా! ౩౯౫

చ॥ అనువగు పల్కులన్ వలఁతి ♦ యా తన యన్నను గాంచి తమ్ముఁ డి
ట్లనుఁ బగఱు న్నుతించు యశ ♦ మందిన యేను వినిష్ఫలంబుగా
ఘన గిరులంబలెన్ భుజయు ♦ గంబు ధరించి శరంబు విల్లు మో
చి నిలువఁ బుట్టితిన్; బెదవి ♦ చేటుకదా భువిఁ బేద కోపమున్? ౩౯౬

తే॥ ద్రవిడ సంస్కృత శరధి పా-రగుఁడు రాఘ, వుండు పల్కును మురిపంబు-పొదలనేఁటి
దనుకఁ గాచు తండ్రిని మీఱఁ - దగదునాకు, నల్లి నామాట దాఁట నీ- కగునదేమి?

తే॥ వేదముల కడ్డుపల్కని - విధిని లక్ష్మ, ణుండు జ్యేష్ఠున కడ్డంబు - నుడువ జంకి
కడలి చెలియలి కట్టను - గడవకుండు, రహి నడంగి యూఱటఁ గాంచె - రామునాజ్ఞ

తే॥ పుట్టని తుదిమొదల్ గనరాని - తానుశివుని, గౌఁగిలించిన కరణి ల-క్ష్మణుని చేర్చి
పిదప వాక్యజ్ఞ రాలగు - పిన్నతల్లి, గీము సొచ్చె రాముఁ డనుజు - కేలువట్టి. ౩౯౯

చ॥ వనముల కేఁగ సిద్ధపడు ♦ వాలు కన్నులఁ బోలు వారలున్
మునుకొని రాగఁ జూచి మది ♦ పుండయి దుఃఖ మహాబ్ధి తీరమున్
గనక తపించు తల్లిపద ♦ కంజములన్ శిరమాన మ్రొక్కి నొ
వ్వనియెడు శల్యమూడ్చి యెద ♦ కాదట గొల్వఁగ రాముఁ డిట్లనున్. ౪౦౦

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యునిగఁ ♦ జల్పుటకేఁ బదునాలుగేండ్లు కా
ననముల కేఁగి నెమ్మది న - నంతర మిచ్చుటి కేగుదెంచెదన్

వనముల కేగినన్ విపుల - వారిధిఁ జొచ్చిన స్వర్గమేగినన్
నను నొకఁ డేపఁగాఁ గలఁడె? - నాకు సమస్త మయోధ్యయే యగున్. ౪౦౧

చ॥ ఒడలు చలింపఁ బ్రాణములు - నుల్లల నాడ వివేకమున్ జెడన్
మడఁగకు మమ్మరో! యనుచు - ముచ్చిరు తల్లిని నిప్పు నార్చు న
వ్వడువునఁ దేర్చుచుండ నట - వచ్చిరి తెచ్చిరి చెల్వ లెప్పుడుం
జెడని కళంకు నొందని వగఁ - జెందని కైక యొసంగు నారలన్. ౪౦౨

శా॥ కాలాంభోదముఁ బోలు రాముఁ గనుచోఁ - గన్నీరు మున్నీరుగా
జాలుల్వాఱుట కంటె మున్ను మనముల్ - స్తంభించి తార్మాఱులై
సోలంగాఁ బరదుఃఖముల్ గనియు న - శ్రుల్ రాని కైకేయి మా
కేలం బంపిన నార చీర లివిగో - క్షేమంకరా! కొమ్మనన్. ౪౦౩

ఉ॥ సుందరు లీయ లక్ష్మణుఁడు - చూచి వసుంధర కాడుగా నొన
ర్పం దలపోసి కైక పను - పం దగు;నన్నియుఁ గైకొనంగ లోఁ
గందక యున్నవాఁ డితఁడు; - కార్ముక మూనియు వట్టి పందనై
పొందుగ వాని నెల్లఁ గనఁ - బుట్టిన యేనును చూతు; నిండనెన్. ౪౦౪

ఉ॥ చేడియ లీయ లక్ష్మణుఁడు - చేకొని యిందని దుఃఖ మీఁగఁగన్
దోడనె పోదుగాక యని - త్రోవక తల్లిరో! యాజ్ఞయిమ్ము నీ
వాడిన పల్కెయూఁతయగు - నంచు శిరంబునఁ దల్లిపాదముల్
గూడఁగ మ్రొక్కెనంతఁ దన - కుందును వీడుచుఁ దల్లి యిట్లనెన్. ౪౦౫

సీ॥ ఆవనభూమియు - నీవేగఁ దగనిది, కాదు నాయన! యొందు - కలదు వినుము
ఆకానయే సుమ్ము - నీ కయోధ్యాపురి, నీమీఁద మాఱని - ప్రేమ గలుగు
రాఘవుండే దశ - రథుఁడు మా జానకి, యే రాజ్యమును వీడి - యేగు సిదప
ముని యుండు సీతల్లి, యను బుద్ధితోఁ బొమ్ము, నీవిఁక నిట నిల్వ - నీతి గాదు

తే॥ తమ్ముఁడని కాక రాముని - దాసుఁడ నని, సేవసేయు మీతఁడు మము - చేరవచ్చె
నేని తోడనె రమ్ము కా - దేని మున్నె, ప్రాణములు వీడు మనుచు న - స్రములురాల్చె

చ॥ ఇరువురు మ్రొక్కినిల్వ జన - యిత్రియు దూడల వీడి గోవు వా
చఱచు విధమ్మునం గురరి - చందమునన్ విలపించె సామ్యముం
దొరయని యక్కుమారకులు - తోరపు దుస్తులఁ దీసివైచి యా
దరమున నార చీరలను - దాల్చిరి వచ్చిరి రాజవీథికిన్. ౪౦౭

తే॥ తాను ధరియించు నారలు - తమ్ముఁడు దువఁ, గాంచి కాకుత్థ్సవర్యుండు - కమ్రఘణితి
శ్రద్ధ నీ యుత్తమోపదే - శంబు వినుము; లక్ష్మణా! యంచు నిట్లు ప - ల్కంగఁ దొడఁగె,

ఉ॥ తల్లులు తండ్రియుం గన యథాస్థితి లేరు మనంబు లెంతయుం
దల్లడిలంగఁ గుంది కృశ♦తన్ భజియించిరి నన్ను పాసి వా
రొల్లక ప్రాణముల్ మఱియు♦నుత్కట శోకమునొందుచుండ్రు నీ
వెల్ల విధాల నాకొఱకు ♦ నిచ్చట సేవ యొనర్చుచుండుమా. ౪౧౯

ఆ॥ అనఘుఁ డట్లు పలుక ♦ ననుజుండు భుజములు, వడఁక నులికి మరల ♦ వచ్చు నొక్క-
యుసుఱు నడుమఁ గలఁగ ♦ నుమ్మలించుచు నను, దాసుఁ డేమి మీకు ♦ దప్పొనర్చె.

చ॥ భువనము లుండఁ దామరస ♦ ముల్ కువలంబులు చేప లుండెడున్
భువనము లుండఁ జీవతతి ♦ పొందిక నుండును తీక్ష్ణభానుఁ డీ
దివి వెలుగన్ సమస్తమును ♦ దీపితమౌ నటు లేను సీతయున్
భువి నెవరుండ నుండుదుమొ ♦ పొల్పుగఁ దెల్పఁగదయ్య రాఘవా! ౪౨౧

ఉ॥ గాజులు చేధరించు నొక ♦ కాంతకు లోఁగి జగంబు వాడి యు
త్తేజము వాసి ప్రాణములు ♦ తేఁకువ దప్పి చలింపఁ గానకుం
జాజరఁ ద్రోచియున్ బ్రదుకు ♦ సత్యధనుండగు చక్రవర్తికిన్
వాజ వహించు పుత్త్రుఁడని ♦ పల్కితివో యిటు జానకీపతీ! ౪౨౨

ఉ॥ దండక కీవు పోవుదని ♦ తాల్చిన కోపము నించుకైన లే
కుండ నశింపఁ జేసి తపు ♦ డొప్పక యిప్పుడు వెండి నన్ను నీ
డుండని యాజ్ఞ సేయుచు ని ♦ టుల్ వచియించుట దానికంటెఁ బై
మెండగు తైక్ష్ణ్యముం గలది ♦ మేలిమిఁ జూడుము జానకీపతీ! ౪౨౩

తే శాత్రవ ప్రేమ పాత్రక ♦ శత్రనేత్ర, రంజ నాంజన భంజన ♦ వ్యంజనాసి
దక్షిణకర! నీ పొందంగఁ ♦ దగిన భాగ్య, మెల్ల విడిచి మమ్మును వీడి♦యేగఁదలఁతె?

తే॥ అనుజుఁ డీరీతి వచియింప ♦ నగ్రజుండు, బదులు వలుకంగ నేమియుఁ ♦ బాలు వోక
తమ్ము మొగము నీక్షించుచుఁ ♦ దమ్మిఁబోలు, చక్షువుల బాష్పకణములు-జాఱనిలిచె

క॥ అంతట నృప సభ నుండి కొ, ఱంత గనని తపము ప్రేమ ♦ రాజిలు మునియున్
జెరంతకు రాఁగా మ్రొక్కిరి, వంత నతఁడు చూచి శోక ♦ వార్ధి మునింగెన్. ౪౨౬

ఉ॥ అంచిత సత్యముం గనిన ♦ యమ్ముని వారల యాననంబులం
గాంచెను వారి డెందములఁ ♦ గాంచెను కట్టిన నార చీరలం
గాంచెను వారి యత్నమును ♦ గాంచెను చెప్పఁగనేమి లేమియుం
గాంచెను మించి నెంజిలియుఁ♦గ్రమ్మఁగఁ దా మఱచెన్ సమస్తమున్. ౪౨౭

మ॥ అభిషేకంబున కన్ సమగ్రముగఁ గా ♦ ర్యంబుల్ ప్రవర్తిల్ల నా
శుభ లగ్నంబుననే దురంత గతి న ♦ స్తోకాత్త శోకంబులా

రభటిఁ దేవఁగ రాఘవుండు వడి నా ♦ రల్ గట్టె నా బ్రహ్మనే
నభవున్నేని నొగుల్చు దుర్విధిని త్రో ♦ యఁ శక్యమే యేరికిన్?.   ౪౧౮

సీ॥ కారాని యాపని ♦ కైకేయి యొక్కతె, వలనఁ గలిగెనంచుఁ ♦ దలఁప రాదు
చూడంగ రాని యా ♦ గోడు యోచింపంగ, రాముని కొదవ న ♦ ర్థ్వాము ను గాదు
దేనిచే నైనదో ♦ యీ నిర్ఘృణత్వ మిం, కెవ్వరి తలఁపో పై ♦ నెఱుఁగ నగును
అని మదిఁ దల పోసి ♦ యారాఘవుని గాంచి, వత్స! నీవిపుర ♦ వరము వదలి

తే॥ వనుల కేగిన నీతండ్రి ♦ బ్రదుకఁడనిన, శేష శయనంబు పై నిద్ర ♦ చేయు టుడిగి
భూమి నవతార మందు శ్రీ-రామ చంద్రుఁ, డిట్టులను గురువునకు స ♦ హేతుకముగ.

తే॥ చక్రవర్తి యాజ్ఞను శిర ♦ సా వహించి, నడచు టెన్న నావిధి ధరా ♦ నాథుఁ జేరి
కుందు వాపి నెమ్మది నీవి ♦ కుల గురుండ, వైన నీ విధి యిదియె ధ ♦ ర్మంబు ననిన.

తే॥ అడవిఁ జేరఁగ నీతండ్రి ♦ యాజ్ఞ యిడఁడు, పగఱ బాణమువంటి య ♦ వ్వార్త పలుకు
కైక కా వరముల ముందు ♦ గాన కొసఁగె, నను వసిష్ఠుని పలుకుల ♦ నాలకించి.   ౪౨౧

చ॥ తగవును నిల్పు కోస మవ ♦ తారము నొందిన రామచంద్రుఁ డిం
పుగ నను సన్మునీంద్ర! వర ♦ ముల్ ప్రియమందఁగ నిచ్చెఁ దండ్రి; నె
మ్మిగలుగు తల్లి కానల గ ♦ మింపఁగ నాజ్ఞ యొసంగె; నట్లె యేఁ
దగఁ జరియింపఁ బూనితిని ♦ దానిని మీరలె యడ్డగింతురే?   ౪౨౨

తే॥ అనుడు నవ్వసిష్ఠుం డేమి ♦ యనఁగ లేక, కంట నస్రముల్ ధారగాఁ ♦ గాఱ నిలిచె
నమ్మహా భుజుఁడగు రాముఁ ♦ డతని కెఱఁగి, నగరి వాకిటి యొద్దకు ♦ నడచె నంత.

పురజనుల దుఃఖము.

తే॥ తెనర వల్కలములు దాల్చి ♦ తమ్ము తోడఁ, దమ్మి కంటెను తేటయై ♦ నెమ్మొగంబు
కౌతుకం బొందు రాముని ♦ కడఁక యెఱిఁగి, పుర జనంబులు మిక్కిలి ♦ పొక్కినారు

తే॥ విప్రులును మునిపతులుఁ బృ ♦ థ్వీ వరులును, వనట యేనాఁడెఱుంగని ♦ పౌర జనము
దేశవాసులు గొనుచింతఁ ♦ దెలుపఁ దరమె?, కలఁగి కోరరు సురలు రాఁ ♦ గల శుభంబు

తే॥ దేవకన్యలఁబోలిన ♦ తీవఁబోండ్లు, రాముఁ జూచిన యంతనే ♦ తామర పయి
ర్వాలు తేఁటుల లేఁగొమ్మఁ ♦ బట్టి తోలు, పోల్కిఁ జేతులతోఁగనుల్ ♦ మూసికొనిరి.

చ॥ కొఱవడ కెచ్చు ప్రేమమునఁ ♦ గొందఱు దేహము బెండగిల్ల ను
ర్వరఁ బడి నాకముం గొనిరి - రాముని తండిరి కంటె మున్నుగాఁ
దఱుచగు ద్వంద్వ కర్మములఁ ♦ దక్కక మూలము ద్రుంచు చేతనో
యుఱవగు ప్రాణముల్ మరల ♦ కుండుట చేతనొ కానమేమిటన్.   ౪౨౭

ఉ॥ కొందఱు నేలపైఁ బడిరి ♦ కొందఱు క్రుంగిరి సొక్కి సోలుచుం
గొందఱు లోననే కుమిలి ♦ కుందిరి దయ్యము సోఁకు చందమున్
గొందఱు పొందినారు మఱి ♦ కొందఱు మున్గిరి బాష్పవాహినిన్
గొందఱు విహ్వలించి రెల ♦ కుంజము మంటను గూలు కైవడిన్. ౪౨౯

తే॥ కురుల నిప్పంటుకొని నట్లు ♦ పరుగు వాఱి, తల్లడిల్లిరి కొందఱు ♦ మల్లెకొల్ల
వోవు బీద విధమ్మునఁ♦బొగిలినారు, తోఁచకేమియు ధరఁబడి♦దొరలినారు. ౪౩౦

సీ॥ కొందఱు కన్నీరు ♦ కురియక యినుపగుం, డియ నాఁగ బ్రమ్మపడి ♦ నిలిచినారు
కాయముల్ తడఁబడి ♦ కంపించె జీవముల్, చలియించె నిక్కంపు - నెలవుదప్పి
మతులు గలంగెను - మనసులు దిగఁ బాఱె, వ్రణముల నెత్తురు ♦ వచ్చునట్లు
కనుల నీర్వట్ట ర - క్తంబు స్రవించెను, గగ్గోలు పడియెన ♦ క్కటక మెల్ల

తే రెండు తుండములలుగు వే♦దండ లీలఁ, బొలుచు వారలు తెంపునఁ ♦ దలలు డొల్ల
నఱికికొనినారు కొందఱు ♦ ఛురికలఁగొని, పొక్కఁగనలేక కన్నులఁ ♦ బొడిచికొనిరి.

తే॥ చెదరెఁ దొడవులు మొల నూళ్లు♦చిందె రత్న, సమితిరాలెను తెగియెఁబూ♦సరములెల్ల
జెలుల నవ్వుల కాంతులు ♦ చెడియె వారి, సుందరాననములు చెంగెఁ ♦ జందురునకు.

తే॥ నిష్కలంక పతివ్రతల్ ♦నృపతిసతులు, రాణులఱువది లేవురు ♦ రాము కడకు
వచ్చి పొంగు నుమ్మలిక మా ♦ పంగ లేక, వా విడిచి గోల వెట్టిరి ♦ వార్ధి వోలె.

ఉ॥ రాముఁడు తక్క వేఱొకతి ♦ రంబగు ప్రాణముఁబోలు పుత్త్రికన్
నోమని రామలా యడరు ♦ నొవ్వి సహింపక కేకి హంసికా
స్తోమము తెక్కలూడ నిల ♦ సోలుచు వ్రాలు విధంబునన్ మన
స్స్థేమము దక్కి నేలఁబడి ♦ చిక్కిరి స్రుక్కిరి పొక్కి రొక్కటన్. ౪౩౩

సీ॥ ఆ రాజ కాంతల ♦ యమృతంబు కంటె నిం, పైన వాక్కులు మితి ♦ లేని చింతఁ
గడలేని యార్పులఁ ♦ గ్రాఁగి గద్గదికతఁ, దెరలి వావిడిచి రో ♦ దించు కతన
సుషిర వాద్యములగు ♦ సొంపైన పిల్లనఁ, గ్రోవి మున్నగు వాని ♦ రావములకుఁ
దంత్రీయుతంబులై ♦ తనరిన సారంగ, వీణాది నిస్వన ♦ వితతి కొగ్గ

తే॥ వనులఁ జేరుద మని తన ♦ యునకు వగచు, చెలుల ముఖములచేఁ బ్రహా♦రులు గలట్టి
నగరుఁ గొప్పెను చెందొవల్ ♦పగటి పూట, చెలఁగి వెలుఁగొందు నొక వన♦క్షేత్రమనఁగ

చ॥ కనులు కలంగి వెల్వడిన ♦ కాల్వలు కుంకుమ పంకమందు నం
దును మొగి వండ గాఁగ నిడి ♦ తోరపు హారములం బెనంగు చు
బ్బిన స్తనశైల శీర్షమున ♦ బిందు సరస్థితి జాఱి మేఖలా
గుణ కటి తీర వారిధిని ♦ గూఢ గతిం జని చొచ్చెఁ జెచ్చెరన్. ౪౩౪

తే॥ దశరథేశ సతీముఖ ♦ తామరసము, లను దినేశుండు గాంచె నా ♦ దినము నందు
నమర పతికైనఁ జెడువేళ ♦ యమరెనేని, యెట్టి దుర్దశ రాకుండు ♦ నెంచి చూడ?

తే॥ తల్లులును ప్రేమబంధులు ♦ తదితరులును, చుట్ట ప్రక్కంబులును నిప్పు ♦ సోఁక బరి త
పించు కరణిఁ దపించుచు ♦ వెలుకఁ బాఱి, ముంగిళుల నందు లేకుండ ♦ మూఁగినారు.

తే॥ గోల పెట్టుచు వారాశి ♦ కూడవచ్చు, పగిది నడవ రాముఁడు వారిఁ ♦ బనుచు తెరువు
నెఱుఁగ కూఱడించెడి త్రోవ ♦ యరయలేక, వడిగఁ దన మేడ వంకకు ♦ నడవసాగె.

తే॥ ఉన్నతంపుఁ గిరీటంబు ♦ నొగి ధరింప, రత్న మయమైన కాంచన ♦ రథము నందు
వెడలి నట్టి శ్రీరాముఁడా ♦ వీథి నిపుడు, నారలం జుట్టి కాల్నడ ♦ నడవ సాగె. ౪౩౯

ఉ॥ నల్లని మేను గల్గు రఘు ♦ నాథున కిట్టి కడింది పాటు పా
టిల్లఁగఁ గాంచియున్ సురిఁగి ♦ డీఁకని ప్రాణము గుండెకంటె మేల్
చెల్లరె! గట్టి దయ్యె నిఁకఁ ♦ జెప్పఁగ నేటికిఁ దొల్లి బామునన్
నల్లవో! చేయు నోము లవి ♦ నంజునకంటెను బెట్టిదంబులో. ౪౪౦

ఉ॥ పట్టము మోమునన్ వెలయ ♦ వచ్చున యంచుఁ బ్రతీక్ష సేయు ని
ప్పట్టున నెండ లొక్క మిడి ♦ వాడఁగఁ జేయు వనంబు చేరు రా
పట్టిని చూచుటో? యొక య ♦ పాత్ర వినాశము సేయు దేశ మం
దిట్టులు కన్న లొంది జని ♦ యుంచుట సైఁపము సైఁప మక్కటా!. ౪౪౧

ఉ॥ అందఱిలోనఁ బెద్దయయి ♦ యర్హ బలంబు గుణంబు గల్గు నీ
సుందర దేహుఁ డొప్పికొని ♦ చొచ్చుటయా బహు దుష్ట సత్త్వముల్
క్రందుగ నున్న కానలను? ♦ కానల కేగుటఁ గాంచి మేనితో
నిందుల నిల్చుటో? నిలిచి ♦ యేడ్చుటయో? యిది మంచి ప్రేమమే!. ౪౪౨

చ॥ బలము చెడంగ బుద్ధియును ♦ భ్రష్టత నొందిన రాజుకై మన
శ్చలనము నొంది ధర్మమును ♦ జాఱఁగ నిచ్చుట నిల్తుమేని రా
కొలము నశింపఁ జేయు పెను ♦ గొడ్డటి వాని నడంచు రాముఁ గా
నలకుఁ దొలంచి నట్టి కుల ♦ నాశిని కైకను పోలు వారమే. ౪౪౩

చ॥ మురువగు మేన వల్కలము ♦ పొందుగఁ దాల్చిన వాఁడు రాముకై
హరువుగఁ బంచ వాయువుల - నర్పణ సేయు ప్రతిజ్ఞ వాఁడు జో
డొరయని శోక దారుణత ♦ యుల్లమునం గలవాఁడు తమ్ముఁ డొ
క్కరుఁడె యొకో రఘు ప్రవరు ♦ గాదిలి చుట్టము పట్టణంబునన్. ౪౪౪

సీ॥ పెను బండకంటెఁ గ ♦ ఠినమైన మనసును, గదలతోఁ బగుల మో ♦ దుదమయంచుఁ
బరుగులు వాఱి త్రో ♦ వను బాష్ప పంకంబు, లం జాఱి పడుచుఁ గ ♦ లంగు వారు

శృంగార్యు బంగారు ♦ రత్నాల సొమ్ములు, చెడఁ దెగి పడఁ దీసి - చెదర వైచి
మించుమ మించిన ♦ మేన వన్నెల వలు, వల నూడ్చి ప్రాఁతవి ♦ వలచు వారు

తే॥ తమ్ముఁబుత్తుల లోనఁ గ్రూరుం డొకండు, చావఁబ్రాణముల్ విడుతురు ♦ జనకులెందు
వంశ మ్ముండను వనికంపి ♦ పలుకుగావ, మనిన తండ్రి గుండియ యిను ♦ మనెడివారు.

ఉ॥ శ్రీకరుఁడుౙ సుధీ జన వ ♦ శీ కరుఁడుౙ గరుణాకరుండు మే
ఘాకృతి గల్గు రాముఁడు మ ♦ హాటవిఁ జేరఁగ వానితోడనే
లోకులు పోవఁ బాడు పడి ♦ లోఁకువయైన ధరిత్రిఁ బుత్త్రుఁడుౙ
గైకయు నెత్తిఁగట్టుకొని ♦ కాతురు గావలయుౙ ముదంబునౙ. ౪౪౭

తే॥ క్రుంగు నడుములనొప్పించు ♦ కుచములొప్ప, సతులు మస్తములందు హ ♦ స్తములు చేర్చి
రోదన స్వరములఁ జాల ♦ ఖేద మంది, విరుల లతకూన లట్లు కం ♦ పించి నారు.

చ॥ సిగరములౙ నిశాకరుఁడు ♦ చిక్కులఁ బొందెడు పెద్ద మేడలౙ
మగువలు పయ్యెదల్ దడియ ♦ మందిరి కొండ నెమిళ్లకై వడిౙ
బొగిలిరి పంజరంబులను ♦ పొందిన చిల్కల పోల్కిఁ గల్కు లొ
ప్పఁగఁ గిటికీలఁ గాంచి రల ♦ బాష్పము లంజన మిశ్రితంబుగాౙ. ౪౪౮

ఉ॥ అందములైన నేత్ర వల ♦ యంబులనుండి స్రవించు నస్రముల్
బిందువు లౌచు ధారలయి ♦ పెద్దప్రవాహములై కతంబునౙ
సుందర సౌధముల్ మిగుల ♦ స్రుక్కుచుఁ గన్నులు గుంటవాఱ నా
క్రందనముం బొనర్చు క్రియఁ ♦ గ్రాలెను శ్రీరఘువర్యు పోకకై ౪౪౯

క॥ తల్లుల మఱచిరి తనయులు, తల్లులు లేమ సుతుల మఱచి ♦ తలరి సురిగి కం
పిల్లిరి కుత్తుక లెండఁగఁ, దల్లడిలిరి తండ్రు లెదలఁ ♦ దత్ జ్ఞత కలఁగౙ ౪౫౦

క॥ ఇంపును మృదువును కాకలి, సొంపుగలుగు పలుకు లొప్ప ♦ సుదతులు వీథిౙ
గుంపులు గూడఁగ మేడలు, కంపిల్లఁగ సరి తొలంగు ♦ కమలముఁ బోలెౙ ౪౫౧

మ॥ తరణి వ్రాతము లీలఁ గుండలము లు - ద్యత్కాంతు లీనంగ ని
ర్ఝరిణీ వ్రాతము రీతి నస్రువులు గా ♦ ఱౙ స్రస్తకైశిక్యమై
తరు ణీవారము బాణ విద్ధమయి సం - తాప ప్రఘూర్ణంబు లౌ
హరిణీవారము వోలె సంచలిత దే - హావస్థమై దూపిలెౙ ౪౫౨

మ॥ అడఁగెౙ గొండలఁ బోలు మేడలఁ బతా ♦ కాదుల్ మృదంగ స్వనం
బడఁగెౙ మంగళవాద్య ఘోషణము ల ♦ త్యంత ప్రమోదా రవం
బడఁగెౙ వీథుల ధూళి ధూసరము బా ♦ ష్పాంబు ప్రకీర్ణంబుగా
నడఁగెౙ భూసుర వేదఘోషములు స ♦ ర్వాశీః ప్రఘోషంబులోౙ. ౪౫౩

ఉ॥ నీఁగెను వంటయిండ్లు పొగ ♦ నీఁగెను మేడలు ధూప ధూమముల్
నీఁగెను దేహళుల్ కళల ♦ నీఁగెను ఘాణముల౯ హారుల్ కరుల్
నీఁగెను కీరపోతములు ♦ నీటగు బంగరు పాలగిన్నెల౯
నీఁగెను మోదముల్ జనము ♦ నీఁగిరి తల్లులు తొట్ల కూనలన్. ౭౫౪

ఉ॥ వీడెను కాంతి ప్రాణముల ♦ వీడిన వానిని పోలి మాన్యముల్
వీడెను వర్షముం గురియు ♦ వేడ్క విసీల పయోద సంఘముల్
వీడెను వారువంబు లట ♦ విస్తృతమై తగు నశ్వశాలల౯
వీడెను దంతి రాజి తని ♦ వి౯ మధువ్రుం గొను తేంట్ల కై వడిన్. ౭౫౫

క॥ విడిచెను నీడల గొడుగులు, విడిచెను క్రొవ్వేదలు క్రొత్త - విరుల సరముల౯
విడిచె మరుశరము వేడిమి, విడిచెను కటకముల మేటి - వీరుల పదముల్ ౭౫౬

క॥ వదలెను ధ్వనులను భేరులు, వదలెను కింకిణుల రొదలు - వాశ్వముల గముల్
వదలెను గీఁకల గజములు, వదలెను నేమిస్వనంబు - బంగరు రథముల్. ౭౫౭

చ॥ కలుగవు మంగళ ధ్వనులు - కల్గవు విప్రుల వేదనాదముల్
కలుగవు వీణారావములు - కల్గవు కాళుల నందుకధ్వనుల్
కలుగవు మేఖలాధ్వనులు - కల్గవు కోకిల శారికాధ్వనుల్
కలుగవు తేంట్ల శబ్దములు - గల్గవు పిట్టల శ్రావ్యగీతముల్. ౭౫౮

క॥ మఱచెను నిటిం బొలములు, మఱచెను లేబొట్టియలను ♦ మగువల కరముల్
మఱచెను నేతిని వహ్నులు, మఱచెను తత్త్వంబు జ్ఞాన - మాన్యుల మనముల్.

ఉ॥ కుందిరి గుంపు గుంపులుగఁ ♦ గూడుచు నాడుచు నుండు వారలు౯
వందిరి శ్రావ్యగీతములఁ - బాడుచు నుండిన వార లట్టులే
పొందిరి కొందలంపు రొద - పొల్తుక లక్కలఁ గొన్న వారలు౯
క్రుందిరి ప్రాణనాథులను - మానుగఁ బొందిన సుందరాంగులు౯. ౭౬౦

ఉ॥ చాఁపవు తొండము ల్కరులు - చాఁపవు నోళులు మేఁతకు౯ హారుల్
చూపవు పోతసంతతికి - సూటిగఁ బక్షులు తెచ్చు మేపుల౯
దాపవు పాలు దూడలకు - దాయఁగ నీయవు ధేనుకా తతుల్
మేపవు గోవులం బిదుక - మే కొనవు౯ దగ గోప వారముల్. ౭౬౧

క॥ మగల వెడందయురమ్ములు, మగువల కుచమర్దనంబు - మఱచెను తోడ్తో
మగల సొగసైన సిగలును, మగువల నిడుపైన జడలు - మఱచెను విరులన్. ౭౬౨

క॥ అందము నొల్లవు గజములు, పందెము నొల్లవును పరువు ♦ వలచిన మావుల్
గందము నొల్లవు వీథులు, చందము నొల్లవు సువర్ణ ♦ సౌధ పతాకల్, ౭౬౩

చ॥ సమముగ సౌఖ్య దుఃఖముల ♦ సన్మతిఁ జూచెడు యోగులే మదిం
గుమిలిరి; తగ్గ చోటరసి ♦ కూడిన దుష్కృత భాగ్యమంచుఁ దో
యమునుగఁ దలంచువారు లన ♦ దంచిత కర్మఫలంబ యంచు డెం
దములఁ దలంచువారు నగు ♦ తక్కటి వారల చింత యెట్టిదో! ౪౬౪

ఉ॥ ఊహములెల్ల వేఁడియగు ♦ నూర్పులతో నుసురుల్ చలించి నం
దేహమునొంద నందమును ♦ దీప్తి చెడన్ మది స్రుక్క నక్షసం
దోహము తాఱుమాఱగుచు ♦ దుఃఖము నొందఁగ మేనులెల్ల రా
ద్దేహము వోలెఁ బ్రాణములు ♦ తీఱుగతిన్ బురిఁ దోఁచె నెల్లెడన్. ౪౬౫

రాముఁడు సీతయున్న మందిరమున కరుగుట.

ఉ॥ పౌరులు విహ్వలించుచొక ♦ ప్రక్కకె డెందము లెల్ల వ్రాలఁగాఁ
గాఱియనొంది కుంది వెను ♦ కంబడి రా గణియింపరాని యా
కారములొప్పు దేహులకు ♦ గాదిలి ప్రాణమెుకండ నాఁగ నొ
ప్పారిన రాఘవుం డరిగె ♦ నయ్యెడ జానకి యున్న చోటికిన్. ౪౬౬

ఉ॥ తల్లులు ధారణీసురులు - తాపస వర్యులు సంగకంబులన్
బెల్లుగ ధూళినిండ దుర ♦ పిల్లుచు వచ్చుచునుండ రాజసం
బొల్లని నారఁ గట్టికొని ♦ యొప్పని తీరున వచ్చు నాథుఁ దా
నుల్లము వాడఁ గాంచి యెుక ♦ యూఁకున లేచెను సీత కొంకుచున్. ౪౬౭

ఉ॥ అగతి లేచు ధారణిజ ♦ నత్తలు కాటుక కంటి నీటితోఁ
గాఁగిలిఁ జేర్చి తడ్పుచును ♦ గద్గదికంబున నొక్కపెట్టఁ దా
మాఁగక యేడ్వఁ గాంచి జన ♦ కాత్మజ వారలు దుఃఖముం గొనం
గాఁ గతమేదియో మదిని ♦ కానఁగఁ జాలక కాంచె రాఘవున్. ౪౬౮

తే॥ కాంచి మించునంచునఁ జలి ♦ యించు మేను,గలుగు వైదేహి యిట్లనుఁ♦గాంతుతోడ
చక్రవర్తి కేదేనియు ♦ సంభవించె, నేమి పల్కుఁడు జాగు స ♦ హింప ననుడు. ౪౬౯

చ॥ అసదృశుఁడైన నాయనుజుఁ ♦ డక్కటికంబున ధర్మపద్ధతిన్
వసుమతినేలు వృద్ధజన ♦ వాంఛిత మిద్ది జగంబు నెమ్మదిం
బసఁగొనఁ గారణంబయిన ♦ వారిదము ల్వసియించు కానకున్
వెనఁ జని వత్తు నీవు మది ♦ వేసట నొందక యుండు మిందనన్. ౪౭౦

ఉ॥ కాంతుఁడు క్రూరసత్త్వయుత ♦ కానన భూమికి నేగునంచు భూ
కాంతుఁడు గాక పోయెనని ♦ కష్టము సెందక యింటనుండుమా

వంతను వీడు వేగ చని ♦ వత్తు నటన్న సుతీక్ష్ణ వాక్కులా
కాంత మనంబు మిక్కిలిగఁ ♦ గాల్పఁదొడంగ వహించె వేదనన్. ౪౭౧

మత్త॥ క్షీర సాగరమందు వీలగు ♦ శేష తల్పముపై రహిన్
చేరికల్ విడి ధర్మ ముద్ధృతి - సేయ భూస్థలిఁ బుట్టఁగా
వారిజాక్షియుఁ బుట్టి వీడక - వచ్చు తన్ను దొలంచు నా
దారుణార్థము వీనుల న్వినఁ - దన్వి కూఱట కూరునే? ౪౭౨

క॥ జననీ జనకుల యాజ్ఞం, దనయుఁడు తలఁదాల్పనేత ♦ తగవే యగు న
న్వనరఁగ నిచటనె యుండుమ, యనఁ గారణమేమి యనుచు ♦ నారట పడియెన్.

ఉ॥ రాముఁడు రామఁగాంచి యను ♦ రాక్షసరూపముఁబోలు కొండలున్
భీమములౌ విభావరుల ♦ వేఁడిమి తగ్గక యుండు ప్రస్తర
స్తోమము ముమ్మొనల్ గలిగి ♦ త్రోవల నిండుగనుండి కాళులన్
వేమఱు బాధవెట్టు నలి ♦ వేణి! మరల్పుము నీయభీష్టమున్.

చ॥ అని తను గూర్చి పల్కు తన ♦ యర్మిలి భర్తకు సీత యిట్లనున్
గనికర మింతలేక ♦ మది గాటపుఁ బ్రేమయు లేక వీడి పో
వనె తలపోసి నాఁడ విది ♦ పద్ధతియే? లయకాల భానుఁడున్
ఘనమగు నీవియోగమున ♦ కంటెను కాల్చునె? ప్రాణ వల్లభా! ౪౭౫

చ॥ నలువుగ రాముఁ డామె వచ ♦ నంబులు వింటయెకాక తన్మతిన్
దలకొను చింతయుం దెలిసి ♦ తక్కక బాష్ప పయోధి పొంగ నా
జలజ సుగంధిఁ బాయుటకు ♦ సమ్మతి లేని నదంత రంగుఁడై
నినిచెను కర్జమిద్ది యన ♦ నేరక నెవ్వగ నివ్వటిల్లఁగన్. ౪౭౬

ఉ॥ అత్తఱి సీత విస్తృత గృ ♦ హాంతర సీమకు నేగి డెంద మం
దత్తలపాటుతోడ మృదు ♦ లాంబరము ల్విడనాడి సాహసం
బొత్తఁగ నార చీర నను ♦ వొందఁగఁ దాలిచి వచ్చి రాము న
ద్వృత్త భుజంబు వట్టికొని ♦ యిమ్ముగ నిల్చెఁ బ్రయాణపాటుకై. ౪౭౭

మ॥ అబలా రత్నము గోల కోమలి యసూ ♦ ర్యం పశ్య గావించు చె
ద్ది బహుక్లేశముఁ గూర్పఁ జాలఁదగు పృ♦థ్విన్ బ్రాలియున్ గాలుఁడున్
గబళింపం డవు జీవితంపు దినముల్ ♦ గల్గన్ శిరోగ్రంబునన్
బ్రబలంబౌ నొక గుండు వైచినను చా ♦ వం బోవ దే ప్రాణియున్. ౪౭౮

తే॥ చెలులు దాదులు దాస దా♦సీ జనంబు, మంటలోఁ బడి తపియించు♦మాడ్కి నైరి
రామచంద్రుఁ డుత్తమ సతి♦రాజ వదన, యైన జానకిఁ గని యిట్టు ♦ లనియె మరల.

మ॥ సుదతీ! రాఁగల కష్టము ల్దలఁప వో ♦ సుంతైన నాతోడ రా
ముద మొప్పారఁగ నంటి హెచ్చుగ శ్రమం ♦ బుల్గూరు వచ్చేనన్
ముదమే కల్గును నన్ను వీడి చనఁగా ♦ ముఖ్యంబుగా నేనె మీ
ముదముం బాపఁగ నుంటి నోటు! నిజమే ♦ హో! యంచుఁ గోపింపఁగన్.

తే॥ మనసు కలఁగి ప్రతి స్థల♦మునను జనులు, పడుచు లేచుచు దుర్దశఁ♦బడయుచుండు
రాచ వీథిని మెల్లఁగా ♦ రామ విభుఁడు, జానకిం దోడు కొనుచుఁ గ ♦ ష్టమున నేగె.

తే॥ ముదిత వల్కలములు దాల్చి♦ముందు వోవ, విల్లుచేఁ బూని యనుజుండు♦వెనుకనడవ
నడుమ రాముఁడేగుట గాంచు ♦నాగరకుల, యడలు వర్ణింప నాబోటి♦కలవియగునె?.

తే॥ అశుభముగ వెక్క నెవ్వరు ♦ నడల లేదు, తలరు మదితోడఁ జుట్టి సీ ♦ తా హృదీశు
కంఠె మున్నుగఁ బోదము ♦ కాన కనుచు, నడచి రెల్లరు పెనుగోల♦యడరు నట్లు.

క॥ ఇనకుల జలనిధి సోముఁడు, జనకు నగరు డాసి యంత ♦ జననులఁ గని యిం
దునె యుండి తండ్రిఁ దేర్పం, డన వారలు తల్లడిలిరి ♦ హాహా యనుచున్. ౪౮౪

క॥ సుడియుచు నాలుక తడఁబడ, వడఁకుచు నిలువెల్లులార! ప్రార్థింతుము కా
వ్రుడు వీరల నని తనయులఁ, బుడుకుచు దీవించి సీతఁ ♦ బొగడిరి మిగులన్. ౪౮౫

తే॥ జననులను వీడి కులగురు♦చరణములకు, మ్రొక్కి రాముఁడు తన ప్రాణ♦ములను బోలు
తమ్ముతోడను సీతతోఁ ♦ దప్తకనక, రథముపై నెక్కి వెడలెఁ బు ♦ రంబె కలఁగ.

౫. తైలగుప్తి పటలము. (౮౭)

చ॥ నిలిచిరి రాణులెల్ల ధర ♦ నెవరు నెప్పుడు వీడియుండమిన్
నిలిచెను భిత్తి చిత్రములు ♦ నెక్కొను ప్రాణము లేకపోవుటన్
దలఁపఁగ నెవ్వరింక నయ ♦ ధాముని రాముని వెంటఁ బోక య
న్నెలవున నిల్చినారలు గ ♦ ణించిన-దోఁ గలికాని కేనియున్? ౪౮౬

తే॥ కాంచన స్యందనంబు మా ♦ ర్గమున యందు, వేఁడికన్నీటి కాల్వలు♦వెల్లి విరియ
మెల్లఁగా నేగుచుండ నా♦మేటి వీరుఁ, డబ్ధి విహరించు నాది మ ♦ త్స్యంబుఁ బోలె.

క॥ వనముల కరిగెడి రాముని, గనఁ జాల నటంచు నినుఁడు ♦ కనికరమునఁ దా
వనరాశి దూఁకెనో యనఁ, జని క్రుంకెం బసియు మరలి ♦ చన మందలకున్. ౪౮౯

క॥ నెలవంకఁ గొని యజుండే, కలిగించిన జిగి నొసల్లు ♦ గల కలుకుల మో
ముల వలె సరసిజములు మో, ములు మోడిచె నశ్రు లురలి ♦ ముకుపుచెడంగన్

క॥ మునిమాపున వేడిమి చెడ, ఘనమతి కైకేయి మదిని ♦ కటు మంథర బో
ధనమును విష మలమిన రీ, తిని తేటదనంబు వీడి ♦ తిమిరము క్రమ్మెన్. ౪౯౧

క॥ ఉడుసమితి వెలుఁగు గగనము, కడఁకన్ గౌతముని శాప ♦ కారణమున గం
డ్లడరు వెయిగనుల వేలుపు, టొడయని దేహంబు వోలె ♦ నొప్పెసలారెన్. ౪౯౨

క॥ నగరి విడిచి రెండామడ, లొగిఁ జని కాకుత్థ్సవర్యుఁ ♦ డొక్క వనమునన్
దిగి యచటి ప్రియస్నేహితు, లగు తాపస వరులఁ గలిసి ♦ యలరి వసింపన్. ౪౯౩

చ॥ వినుత గుణాఢ్య రామ విభు ♦ వీడఁగఁ జాలక వెంటనేగు నా
జన నికురుంబ మవ్వనము ♦ చక్కటి నామడ చుట్టి నూవు గిం
జను విడువం గలట్టి యెడ ♦ సైతము పొందని రీతి నిండ స
వ్వన మొక కంచె కోటగల ♦ వైఖరిఁ గానఁగనయ్యె నయ్యెడన్. ౪౯౪

క॥ ఎదియును నోటం బెట్టక, నిదురింపక పరితపించు ♦ నెంజిలిఁ దమసా
నది పులిన శాడ్వలంబుల, నొదిఁగి పడిరి జనములెల్ల ♦ నోర్వని చింతన్. ౪౯౫

క॥ క్రొవ్విరి తామరలనఁ జను, మవ్వపు నయనములు గలుగు ♦ మడఁతులు పాలన్
నివ్వటిలు నురుగుఁ బోలిన, దువ్వలువలఁ బఱచికొని రొ ♦ దుంగఁగ నచటన్. ౪౯౬

తే॥ నిడుపు పగలెల్ల మిక్కిలి ♦ యడలి యడలి, పరితపించి మొగ్గచనులు ♦ కఱకుటలుఁగు
కనులు తీయని పలుకులు ♦ గలపడుచులు, పెంచుతల్లుల యొడుల ని ♦ ద్రించినారు.

ఉ॥ కాటుక మావిపిందెలకుఁ ♦ గల్గిన యట్లు రహించు కన్నులన్
మాటి మొగిడ్చి నిద్రిలిరి ♦ మానిను లందు కరేణులం బలెన్
మేటి కరాసిపీరులును ♦ మేదుర గంధగజంబులం బలెన్
బోటులకున్ సమీపమునఁ ♦ బొందిరి కూరుకులం గ్రమంబునన్. ౪౯౮

చ॥ అతిశయ ధర్మముం దపము ♦ నందుట నున్నతి నొంది వల్లభ
ప్రతత కృపానురాగ రస ♦ ధారలు కొందఱు తే మయూర సం
తతులు ముసింగి వ్రాలు క్రియ ♦ ధారిణిపైఁ బడి తీవ్రతాప సం
గతలయి వ్రాలినారు కసు ♦ గందులు స్తన్యముఁ ద్రావుచుండఁగన్. ౪౯౯

ఉ॥ కొందఱు మాధవీ కుసుమ ♦ కుంజములన్ హరినీలవేదులం
జెంది మయూరవారముల ♦ చెన్నునఁ బండిరి సోలి వ్రాలుచున్
గొందఱు బంధుర క్రముక ♦ కూటములన్ హ్రద తీర సైకతం
బందు వరుండి కూర్కెరెల ♦ యంచల పిండుల మించు సంచునన్. ౫౦౦

క॥ వనమఱి చంపక వనములఁ, గుసుమ లతలు వాడుక్రియను ♦ కొందఱు గుములై
యిసుక పఱపుపైఁ గొందఱు, మసచెడి నిద్రిలిరి విద్రు ♦ మ లతల పగిదిన్. ౫౦౧

ఉ॥ కొందఱు కుంకుమంబు నెఱి ♦ గూడిన కొండను మంచు వ్రాలు పొ
ల్పొందఁగ ఝొమ్ములందు దవ ♦ యొప్పఁ బరుండిరి నేల సోలుచున్

గొందఱు దిండుగాఁగ దమ ♦ కోమల హస్తములం గదించి కూ
ర్కుందిరి మోము లంగు చెడి ♦ యంబుజము ల్ముకుళించు చాడ్పుగాన్. ౫౦౨

ఉ॥ కొందఱు బండలందు మఱి ♦ కొందఱు రాలిన యాకుకుప్పలన్
గొందఱు కొంగులం బఱచి ♦ కొందఱు పల్లవము ల్ఘటించుచున్
గొందఱు నట్టి నేలపయిఁ ♦ గొందఱు భర్తల పాదసన్నిధిన్
గొందల మంది డెందములు ♦ క్రుంగఁగ వ్రాలిరి సోలి నిద్రకున్. ౫౦౩

తే॥ ఇట్లు మైవ్రాల్చి నిదురింప ♦ నెల్ల వారు, మైథిలీ భర్త యపుడు సు♦మంత్రుఁ బిలిచి
పావన గుణ వికాసి! నీ ♦ వలన మాకుఁ, గావలయు పని యొక్కటి ♦ కలదు వినుము.

మ॥ అధిక ప్రేమము గల్గు నీ జనులఁ బో ♦ నంపంగ లేనైతి ని
వ్విధి వీరిం గొని పోవఁ జాలనయితిన్ ♦ వే త్రిప్పి కొంపోవు నీ
రథ మార్గంబును కాంచి వీరు 'పురమున్ ♦ రాముండు చేరెన్ మనో
రథముల్ దీరెనటంచుఁ గ్రమ్మఱెదు వా ♦ రల్ దీనిఁ గావింపుమా. ౫౦౫

మ॥ రథిక శ్రేష్ఠుఁడు రాముఁడిట్లు పలుకం ♦ బ్రార్థించుచున్ మేటి సా
రథి వాక్రుచ్చును నిన్ను వీడియును నా ♦ ప్రాణంబులన్ వీడకీ
రథముం గొంచుఁ బురంబు చేరి కన నే ♦ రన్ గోడు, కాంచంగ దు
ష్పృథముం బొందిన కైకకున్ విధికి నేఁ ♦ బై చేయియే యాదుగా! ౫౦౬

ఉ॥ తమ్ముఁడు దేవియుం గడు ము ♦ దమ్మునఁ దో నరుదేర రాము నం
దమ్ములు చిందు నందన వ ♦ నమ్మున వీడితి నంచుఁ జెప్పనా?
యిమ్మెగఁ దోడి తెచ్చితి న ♦ హింపుఁడి చూడుఁడి యంచుఁజెప్పనా?.
యెమ్మెయి ఱాతిగుండె గొని ♦ యేమని చెప్పుదు వారి కచ్చటన్? ౫౦౭

తే॥ ప్రాఁత మిత్రుఁడ నొక మచ్చ ♦ పడని వాఁడ, మృదుల పుష్ప ప్రకీర్ణ మా ♦ మేదినిపయిఁ
జెలఁగి నడవంగఁ దగిన యీ ♦ సీత తోడఁ, దనయులం గాన నీఁగితి ♦ ననఁగఁగలనె?

తే॥ ప్రబలములగు నింద్రియములు ♦ రాతి గుండె, గలుగు నేను శరీరంబు ♦ కార్శ్య మొంద
మది కలఁగి పరిదేవించు ♦ మనుజ నాథు, కడకు యమ దూతవలెఁ బోవఁ ♦ గలనె చెపుమ

తే॥ నగరవాసులు నీపుత్త్రి ♦ నయముతోడఁ, బిలిచికొని వత్తురని శాంతి ♦ గొలుపుచుండ
నతని నిప్పుడు కట్టెఁడి ♦ యముని పోలి, కఠినవాక్కున గోలచేయఁ ♦ గలనె చెపుమ? ౫౧౦

తే॥ అరుదుగాఁ గన్న పుత్త్రి సిం ♦ హాంబు లడవి, కేగెనని తెల్పఁ బోదునే? యీ సునీతి
పలుకఁ బోలునే? యట్లువఁ బార్థివునకుఁ, గైకయే మేలుచేయి నా ♦ కంటె నరయ

తే॥ వజ్రపాతంబునకు నుల్కు ♦ ఫణి విధమున, వెలవెలంబాఱి రామ భూ ♦ విభుని చరణ
సరసిజంబుల వ్రాలి యా ♦ సచివుఁ డిట్లు, పెక్కు విధములఁ బ్రార్థించె ♦ వీడ లేక.

క॥ జ్ఞానేంద్రియములకందక, జ్ఞానమునకు నెఱుఁగనైన ♦ శాశ్వతుఁడు రమా
జాని సుమంత్రుని కరముల, తో నెత్తుచుఁ దడిసి నీరు ♦ తుడుచుచు ననియెన్. ౫౧౩

క॥ పుట్టిన పిమ్మట రాఁదగు, పట్టిని సంపూర్ణముగనె ♦ యొసఁగిన నీవుం
గట్టిగ శ్రమ గలదనుచుం, బట్టిన ధర్మంబు విడుము ♦ అది నాయందే? ౫౧౪

తే॥ జగతి నుత్తమ ధర్మంబు ♦ జయమొసఁగు, జలిపి యనుసరించినను నిల్చి ♦ స్వర్గమొసఁగు
నింపుగలదేని చేయు చవిష్ట మొనర, నీవు వాఁడట్టి ధీరుఁడో ♦ చూడు మీవ.

తే॥ వాఁడికైదువు లోఁ ద్రిప్పఁ ♦ గాఁడ నోర్వఁ, గలుగు టెన్నంగ వీర ♦ లక్షణము గాదు
మరణమువ్విధమునఁ ♦ బ్రామసి పోవఁ, దగవు దప్పకుండుటె మగ ♦ తనము సువ్వె ౫౧౬

తే॥ శత్రు జీవాపహారణ ♦ శస్త్రభాసి, ఖడ్గహస్త! వనుల కేఁగి ♦ కష్టపడుచు
మరలి వచ్చి యొనరింపుము ♦ చిరయశంబు, గాంచు మా నాకదే కల ♦ కంబు గాదె?

తే॥ సత్యసంధుఁడు పురుషుఁడు ♦ సత్యమునకుఁ, దనదు వచనము కంపు టవని ♦ తపము యగును
అతని యాజ్ఞను తలఁదాల్చి ♦ యడవి కరుగు, టరయ నా మేటి తపము; నీ ♦ వడలు టేల?

తే॥ మొదటఁగులగురువకు నామ ♦ మ్రొక్కు గాఁగ, వినయపూర్వకముగ ♦ మ్రొక్కి ♦ పిదప నతని
తోడ మాతండ్రిఁ గాంచి పు ♦ త్రుండు జోత, సలిపె నని చెప్పియువల నా ♦ తలఁపు దెలుపు.

చ॥ కులగురు నాజ్ఞ నౌదలను ♦ గూరిచి ధర్మ పథాను వర్తివై
సలుపుచు నుండుమా శుభ మెు ♦ సజ్జన పాళికి దేవతాళికిన్
వలవని నా వియోగమున ♦ వందురు తల్లులఁ దండ్రిఁ దేర్చుచు
తలఁగని సత్ప్రవృత్తి ననిఁ ♦ తమ్మునకుం దగ విన్నవింపుమా ౫౨౦

ఉ॥ క్రూరుఁడు తండ్రి యిట్లు చెడు ♦ గుల్ ఘటియించెన యంచు నీవు దు
ర్దారుణరీతి నెంచకుము ♦ దంబున నామెతఁ జూపు నుల్లస
త్కారుణికత్వమున్ దగు వి ♦ ధంబున మార్దవ భక్తినాతఁ డో
దారుపు చెందు నట్టులుని ♦ దారముగా వినిపింప వేఁడెదన్. ౫౨౧

తే॥ గురు మహాదేవు కోనంతి ♦ పురికి నేగి, మొదటఁ దండ్రి దుఃఖము దీర్చి ♦ పిదప నతని
భరతుపై మీరు పాదకృ ♦ పన్ ఘటింప, వలయు వరము వేఁడితి నని ♦ పలుకు మయ్య!

తే॥ అడవులం బడు గ్రాఘువు ♦ హాయనములు, కడపి వచ్చి మీ చరణ పం ♦ కజములకడఁ
జేరు నటలనుఁడనుచు న ♦ సిద్ధ రూపు, వలనఁ జెప్పించి సాంత్వనం ♦ బు పుచుకొని. ౫౨౩

చ॥ ననుగని పెంచు తల్లులకు ♦ నా నెఱి దప్పని వందనంబులన్
వినతిమొయిం గదించి ♦ యను ♦ వెంటనె తండ్రి యటంత దీర్చి యా
తని మనె నా వియోగమునఁ ♦ దాలిక యుండఁగ నూఱడించుచున్
బనవక వీడకుండుఁడని ♦ ప్రార్థన చేసితి నంచుఁ దెల్పుమా. ౫౨౪

ఉ॥ సేవకు కింకరత్వ మది ♦ చెందదు మూర్ఖ సతం బటంచు సం
భావన జేసి యంతట సు ♦ మంత్రుడు రాముని భద్రపాద రా
జీవములం భజించి భువి ♦ జీవికిఁ దప్పని సౌఖ్య దుఃఖముల్
దైవ వశంబులంచు వని ♦ తా మణి సీతకు మ్రొక్కి నిల్చెదుర్. ౫౨౫

ఆ॥ వందనముల్ వచించె నను ♦ వత్సలతం గను మామగారికిన్
జిందెడు ప్రేమతోడ ♦ నను చేరఁగఁ దీసెడు ముగ్గురత్తలన్
డెంద మెలర్ప మ్రొక్కెనను ♦ తేఁకువ ముద్దుల కీరి శారికల్
వందక పెంచఁ గోరెనని ♦ పల్కుము గాదిలి చెల్లియండ్రకున్. ౫౨౬

ఉ॥ సీత వచించు వారవిని ♦ చింతయె కానని యీమె కానలన్
జేతము ప్రుక్కి నెంత వగ ♦ చెందునొ యంచుఁ దపించు మంత్రివి
ఖ్యాతుని గాంచి రాముఁడనుఁ ♦ గష్టము వచ్చినఁ దీర్చు నేర్పరుల్
భూతల మందు గల్గుదురె? ♦ పోవఁగఁ జూచినఁ బోనె ప్రాణముల్?

తే॥ సుస్థిర ప్రేమచే మది♦ప్రుక్కి మంత్రి, రాము వాక్కులఁ గొంత యూ♦అటనుపొంది
కుదల గొని మ్రొక్కి లక్ష్మణు♦మోముగాంచి, యేమిపల్కెదవన వచి♦యించెనతఁడు

ఉ॥ నామనముల్ సమస్త సుగు ♦ ణంబుల చేత జయించు రాఘవ
స్వామికి భూమి నిచ్చి యొక ♦ దాస కుబుద్ధికి లోఁగి పిమ్మటన్
రాముని కాన ♦ కంపి తన ♦ రాజ్యము స్త్రీకి నొసంగు సత్య వా
క్స్థముని రాజుగాఁ దలఁచి ♦ చెప్పఁగ నొక్కటి యేని యొప్పునే? ౫౨౮

ఉ॥ కానల జ్యేష్ఠ పుత్త్రకుఁడు ♦ కాయలు దుంపలు దిన్చు నుండఁగాఁ
దాను సురేంద్ర భోగములఁ ♦ దప్పక పొందెడు సత్యశీలికిన్
దానికి మానిసీ జిత వి ♦ ధానికి జీవము తోడ నుండి యిం
కేని దివంబుఁ జేరఁజలి ♦ యింపని స్థైర్యముఁ జాటి పల్కుమా. ౫౩౦

చ॥ అవనికి రాజు కాఁదగిన ♦ యాతని తోడను పుట్టలేదు నే
నవనికి నిప్పు డేలికగు ♦ నాతని తోడను పుట్టలేదు నా
కవరజుఁడున్ భువిం గలుగఁ ♦ డంబుజసంభవుచేత నాకు నేఁ
దవిలిన తోడుగాఁగ వసు ♦ ధన్ జనియించిన యో బలిష్ఠుఁడన్. ౫౩౦

తే॥ అనుచునిటు కోపమునఁబల్కి ♦ననుజుఁగాంచి,వత్స!యొప్పిదములుగాని ♦పలుకులనకు
మనుచు నాశ్వాస మొసరింప♦ మనసు కుమిలి, చాఁగి మ్రొక్కి తేరి కడకు♦సాగెమంత్రి

ఉ॥ తేరికిఁ బూన్చు ఘోటములఁ ♦ దేఁకువఁ జేకొనెఁ గోలఁగేల నా
దారి జనంబు లెల్ల విశ ♦ దంబుగఁ గాంచెడు నట్లు చోదక

స్ఫార విచక్షణత్వమున ♦ సందడి యెక్కుడుగాక నిద్రపుం
గూరిన వారు మేలుకొనఁ ♦ గూడను తీరునఁ దేరు తోలుచున్. ౫౩౩

ఉ॥ సీత పతివ్రతాత్వమును ♦ స్వీయ విశేష గుణంబులున్ లస
త్ఖ్యాత యశంబు సత్యమును ♦ ధర్మపు విజ్ఞత కార్యకంబు సం
ప్రీతుఁడు తమ్ముఁడున్ దసరు ♦ పీడని తోడుగ నా నిశీథినిన్
శ్రీతరుణీ మనోహరుఁడు ♦ చేరె వనంబులకున్ మనో ధృతిన్.

చ॥ కుటిల మనస్కులౌ దనుజ ♦ కుంజరులం దగఁ గూడి లోక సం
కటమగు కృత్యము ల్సలుపు ♦ కష్టుల కార్యము లడ్డుకో విశం
కట గతి నొప్పి యెల్లెడలఁ ♦ గాటుక రంగు వెలార్చు చుండు చీఁ
కటిఁ దొలఁగించు వేలుపుల ♦ కాగడ నా నుదయించెఁ జంద్రుఁడున్. ౫౩౪

ఉ॥ మర్మముఁ దాఁకు పాపముల ♦ మాయఁగఁ జేయు వలంతులైన స
ద్ధర్మములన్ వహించి మహి ♦ ధర్మము నిల్ప సహాయపడ్డ యా
కర్మ ఫలంబు నెంచి కుతు ♦ కంబునఁ గానఁగ వచ్చినట్టి యా
యర్మిలి ధర్మదేవత ము ♦ ఖాబ్జ మనన్ శశి తాల్చెఁ దేజమున్. ౫౩౫

మ॥ భయదారణ్యములం జరించు నసి తా ♦ బ్దశ్యాము పే దర్మిఁ గాం
చి మొదల్ నొవ్వ మొగంబు మోడ్చి నటు దోఁ ♦ చెం గల్వ లంభోజ సం
చయముల్ గన్పడె జెట్టిపోతుల శిర ♦ శ్శూలయున్ ఘనో వేదనన్
లయమై నోరులు మూసి కొన్నవని య్యే ♦ లా చెప్ప నన్యంబులన్. ౫౩౬

ఉ॥ అంజన శైల సుందరుఁడు ♦ నట్టెఁడ మేలి పసిండి చాయమై
రంజిలు వాఁడు వింటికొన ♦ రాణ నొసల్లల భూమి జాత మె
ల్లంజప వేసటం గొనని ♦ లాగున నేగుట కాను కష్టల్యమై
కంజ విరోధి వెన్నెలలు ♦ గాసెను మొత్తని దూది వై చెనాన్. ౫౩౭

తే॥ మిగుల లేఁగాను స్తన లక్ష్మి ♦ మెఱయు సీత, మృదు మృణాల పదంబుల ♦ మెల్ల మెల్ల
వెంబడించె విమలమైన ♦ ప్రేమ కంటె, గురు తరంబగు వస్తువు ♦ ధరణిఁ గలదె? ౫౩౮

చ॥ ఇనుఁ డుదయాచలంబు శిర ♦ మెక్కెడు మున్నె రఘూ ద్వహుండు తే
క్కినముగ యోజన ద్వయము ♦ కీడ్పడ కేగెను; మీఁటి బాష్పముల్
కను గవ పీడఁగా మనసు ♦ కాతఱ తాపము నొంది కుందఁగా
మనికిత పాటు తోఁ జని సు ♦ మంత్రుఁడు చేరెఁ బురంబు చేరువన్. ౫౪౦

ఉ॥ చేరి దినేంద్ర వంశగురు ♦ శిష్టు వసిష్ఠుని గాంచి మ్రొక్కి కాం
తారము రాముఁ పోక్క బరి ♦ తాపముతో వివరింప ఘూర్ణిని

ట్టూరుపు పుచ్చి కాఁగలది ♦ యుల్లమునం బరికించి యక్కటా!
భూరమణుండు తీక్షఁ బుర ♦ ముం గలగుండు పడెం గదా యనెన్. ౫౪౧

తే॥ రాజు నిందకు జంకి మ ♦ రల్పఁ డయ్యె, ధర్మమును నిల్ప నెంచిన ♦ దాశరథియు
వినఁడ యింతయు నామాట ♦ విధిని దాఁట, నగునె? యని యేగె నతనితో ♦నంతిపురికి

తే॥ దాశరథి వచ్చెననుచు ను ♦ త్కంఠ మంత్రు, లరిగి పరిధి చంద్రుంబోలె ♦ నధిపుఁ జేరి
రాముఁగానక బాష్పవ ♦ ర్షంబు గురియు, నానుమంత్రుని గని చాల♦నడలినారు. ౫౪౩

తే॥ తేరుమరలినదని యెల్ల ♦ వారు పలుక, రాముఁ డేతెంచెనని దశ ♦ రథుఁడు కనులు
తెఱచి నా జీవ జీవ మే ♦ తెంచెనె? యని, యడిగెఁ దనయెద యుబలాట♦పడుచు లేవ.

తే॥ బదులు చెప్పఁ జాలక మాని♦పరితపించెఁ, దపసి మొగమె భూపతికి ను♦త్తర మొసంగె
నెడఁద పగిలి భూమీశ్వరుఁ ♦డిలకు వ్రాలె, గొవరు చూడఁ జాలక మాని♦యవలి కేగె.

ఉ॥ దగ్గఱ నుండెనే సుతుఁడు ♦ దవ్వుల నుండెనె యంచు మెల్లనన్
బెగ్గడ నడ్గి యాతఁడు ద ♦ వీయ వనంబుల కేగెఁ దమ్మతో
సిగ్గరి సీతతో నని వ ♦ చించి వచింపక మున్నె భూవరుం
డగ్గలికంపుఁ జేర్మిఁ దన ♦ యా! యని హా!యని వీడెఁ బ్రాణముల్. ౫౪౬

వ॥ అపుడు పురందరాది సురు ♦ లందఱు మా ప్రభుతండ్రి వచ్చె నం
చుపగత మోద భావమున ♦ నొక్కటియై శశిబోలె శీతలా
తపము వెలార్చు తేరిపయి ♦ దాకొని పుట్టిడి తంటలెల్ల లే
క పొదలు పైజగంబునకుఁ ♦ గైకొని పోయిరి సమ్మదంబునన్. ౫౪౭

మ॥ కని సందేహమునన్ సతీతిలకమా ♦ కౌసల్య మైఁదాఁకి చ
ల్లనయై యావియు నాడ కుండుటలు పో ♦ లం జూచి నాథుండు ప్రమం
దెనకా నిశ్చయమంది గ్రీష్మరవి సం ♦ దీప్త ప్రతాపంబుచే
దనుకం జొచ్చిన యెమ్మలేని జని చం ♦ దం బందుచుం దూపిలెన్. ౫౪౮

సీ॥ కమల గర్భుండాది ♦ గాఁగ సమస్త జ, గంబుల సృజియించి ♦ కాచు హరిని
తనయుఁగాఁ బడయు ను ♦ త్తమ తపం బొనరించి, నట్టియన్నులమిన్న ♦ యట్టి కూలి
పీయూషమును జాఱ ♦ వీడి వందురు వాగి, వలె మది మిక్కిలి ♦ పరితపించి
మణిఁగోలు పోయిన ♦ ఫణి విధంబున నుల్ల, మల్లలాడఁగఁ బెల్లు ♦ తల్లడిల్లి

తే॥ మగపులుఁగుఁబాసి ♦ మనమున మఱుఁగునట్టి, కురరి భంగిని గద్గద ♦ స్వరముతోడ
నెన్నువలు పల్కి వినువారి♦యెదలు కరఁగి, ద్రవముగాఁ బ్రలాపించె రో♦దనముతోడ

చ॥ వినుత మహాశయుండు నృప ♦ వీరుఁడు ధన్వియొకండు వ్యాధియుం
ఘనకళ తానుగాఁగ మృతి ♦ జెందెనె మమ్ము వియోగ దుఃఖ భా

జనముగఁ జేసి యంచు జల ♦ సద్మము వట్టఁ దపించు మత్స్యభా
తిని బలు తల్లడం గుడుచు ♦ దేహముతోఁ బృథివీస్థలిం బడెన్. ౫౫౦

సీ॥ ఈ దేశమును గాచు ♦ నృపతులొకేరీతి, స్వర్గంబుఁ బాలించు ♦ వారెకాదె?
పోలుపుగా మనిన స ♦ త్పుత్త్రికులకు గతు, లొక్కడనేని లే ♦ కుంట గలదె?
మత్సుతుఁడే తెంచి ♦ మదికి నూఱట గొల్ప, కిటు తండ్రి మృతికిఁ దా ♦ హేతువయ్యె
నను చింత యొక్కటె ♦ నన్నాఱటం బెట్టెఁ, గైదువుపోటు రో ♦ గంబు లేక

తే॥ ప్రాణములు వీడుగతికిఁ బా - ల్పడియె నకట, కన్నకొడుకులచే నిట్టి-గతియుఁ దగునె?
వెదురు శక్తియరఁటియెండ్రి-విధమెయయ్యె, నీమహీంద్రుఁ బ్రదుకుభరి-యింపఁదరమె?

తే॥ మఱి బలిమిచేత విభుబుద్ధి - మాడ్చివైచి, బదులు పలుకనీయని రీతి - వరము గొంటి
మగనిఁ జంపుకొంటివి తృప్తి-నెగడుచుంటె, కైక! మిగిలియున్నదె చేయఁ-గలదియింక?

ఉ॥ దుర్జయుఁడైన శంబరుని - దోర్బల శక్తి నడంచు వీర! నీ
యూర్జిత శౌర్యసంపదనె - యోడక నెమ్మది నందు చున్న యీ
నిర్జరపాళికే యిపుడు - నెమ్మి గడించిన విందవైతివే
వర్జన సేయఁగాఁ దగునె - పార్థివ! నమ్మిన మమ్ము దీనలన్? ౫౫౩

చ॥ ననుగొని వేల్మి వేల్చిన మ ♦ నః ప్రియ! యిప్పుడు నన్ను వీడి క్ర
న్నన నొకరుండ వే చనఁగ ♦ నాయమె తత్ఫలమున్ భుజింప? స
త్యనయ ఫలంబు నానుటయు ♦ ధర్మ ఫలానుభవంబ యేనియున్
జనునొకొ సామి దేహమునఁ ♦ జక్కనగా ననుభూతి నొందుటల్? ౫౫౪

చ॥ గజ విభుఁ బాసి తాపమునఁ ♦ గ్రాఁగు కరేణువు పోల్కి కోసలా
త్మజ విభు తొమ్ముపై శిరము ♦ దారిచి యిట్లు విలాప మొంది సో
లి జగతి వ్రాల నంతి పురి ♦ లేమ లురమ్ముల బాఁది కొంచు దుః
ఖ జనిత బాష్ప తోయములఁ ♦ గ్రాఁగుచుఁ దోఁగుచు స్రుక్కి వెక్కుచున్.

చ॥ విసము భయంబుచేఁ గుడిచి ♦ విహ్వల మందుచు వ్రాలు కైవడిన్
దెసచెడి నేలఁగూలుచుఁ బ ♦ తిన్ దివమందు భజింపఁ గోరి ని
ర్వ్యసన మనస్కలౌచుఁ బ్రతి ♦ మాకృతిఁ దాల్చిరి ప్రేమకంటె ని
వ్వసుమతి వేఱొకండు చెడు ♦ వస్తువు గల్గునె పోలఁ జూచినన్?. ౫౫౬

సీ॥ ఉప్పళంబుల తీర - మొప్పారు కడలిచే, బలసిన యీధరా - తలము నందు
దివమున యందుఁ బై - భువనము లందును, కల కులపతుల వీ - రలను పోలు
నకలంక హృదయు లెం - దైనఁ గల్గుదురేమి?, యనఁగనొప్పి యడవి - నడరు వాఁక
గిరిఁ జుట్టి కవియ ను ♦ స్థిరముగా నిలిచిన, కొండపై నెమిళుల - కొమరు దాల్చి

తే॥ కొడుకుఁ బాసి డెందము వ్రీలు ♦ నుడువుచేతఁ, జచ్చియును మరణాంతంబు ♦ సత్యమందె
నిలుచు ప్రభునొడలిని వీడి-తొలఁగలేక, కిట్టి పలవించు చుండిరి-చుట్టు మూఁగి.

చ॥ మనుజుల బంధహేతువగు ♦ మాయ యనం జను చోట మీను చే
రిన జననాంబురాశిని త ♦ రింపఁగఁ దారకమంత్రరాజ నౌ
కను గొను వారి పోల్కి-ఁ బ్రభు ♦ కామిను లర్వదివేలమందియుఁ
మనమున దార్ఢ్యమూని యన ♦ మాన సునిశ్చలతన్ భజింపఁగన్. ౫౫౯

తే॥ రాము తల్లి లక్ష్మణు తల్లి ♦ వ్రాలి సోలి, మఱుఁగు చుండ నోరువని సు ♦ మంత్రుఁ డేగి
జరిగినది తెల్పఁగా రాజ ♦ గురుఁడు వచ్చి, ప్రభుని మరణంబునకుఁ జాలఁ-బరితపించె.

తే॥ వరము లొసఁగి కుమారుని-వనుల కంపి, యార్యుఁడు గతించెనని మది - నడలి యడలి
యబ్ధిలో నావ వ్రీల నా-యకుఁడు చావ, ఱిచ్చవడు మాలిమిం బోలె- ఋషివరుండు

చ॥ జరుపఁగ దగ్గ సంస్క్రి-యలు - సల్పఁగఁ బుత్త్రులయందు చెంత నొ
క్క-రుఁడును లేమికిం గురుఁ డొ - కానొక మార్గమునెంచి యంతటన్
భరతుఁడు వచ్చు పిమ్మటనె - పద్ధతిగా నొనరింప రాట్క-ళే
బరమును తైలరాశి నన ♦ పాయత గుప్తము చేసె నెవ్వడిన్. ౫౬౧

చ॥ పతి కిట సంస్కృతు ల్జరుపు ♦ పట్టున మీరలు ధీరచిత్తులై
చితిఁ జొరవచ్చుఁ బొండనుచుఁ ♦ జెచ్చెర రాణుల సాగనంపి సం
గతముగ లేఖ వ్రాసి యిది ♦ కైకొని కైక కుమారు రాజు నా
నతి యని వేగ తోడుకొని ♦ నైపుణి రండని పంపె దూతలన్. ౫౬౨

తే॥ సర్వసైన్యాధి పతియును ♦ సారథియును, మంత్రిముఖ్యుండు నైన సు-మంత్రుఁబిలిచి
యవసరంబులౌ రాజ కా ♦ ర్యంబులెల్ల, జరుపుచుండుమ యనుచు నా ♦ జ్ఞప్తి యొసఁగె

చ॥ తన కుల దీపకుండయిన ♦ ధారణి నాథుఁడు స్వర్గమేగఁ ద
త్తనయులు చెంతలేరు నృప ♦ ధర్మము నాశిల కంతఁ దాఁకఁ బృ
థ్వని తగఁగాతు నంచుఁ జను ♦ దెంచిన కైవడి భాస్క-రుండు తూ
ర్పున నుదయించె నిర్జరులు ♦ పుణ్యులు మ్రొగ్గఁ బయోధి మ్రోఁగఁగన్.

సీ॥ చింతింపఁ గూడని-చెన్నునఁ జింతించు, చుండిన వారలు - నొడలు మఱచి
కూర్కి-న వారును - కోదండ పాణియు, నిటనె యున్నాఁడని - యెంచినారు
నగు జనంబులు లేచి - యంబుద శ్యామునిఁ, గానక మనమున - గాసిచెంది
మాయని కన్నులు - మాసి మనల నిట్లు, చెఱుప నెంచిన వని - మఱిఁగి నారు

తే॥ ధరణిఁ బొరలిరి దెసలకుఁ-బరుగు లిడిరి, పడిరి లేచిరి కుందిరి - వందినారు
మనల దుఃఖ సాగరమున - మునుఁగ విడిచి, జాఱె పోయెను రఘురామ-చంద్రుఁడనిరి,

సీ॥ చెడుపని చేసె రా-ముఁడు తగునే యిది? దండక భువిలోనె-యుండదేమి?
వెదకి చేరక యున్న - నెదలోన నూఱట, నందఁగాఁ గలమె ర - వంత యేని?
అరదంపుఁ గందువ - యరయుదమా యని, చని కొంత దూరంబు - గని జనములు
మరలె నయోధ్యకే - మన రాము తేరని, పోయిన ప్రాణముల్ - పొందినట్లు
తే॥ తలఁచి తలరిచి మేఘముల్-జలధిఁ గలిసి, ఘోష మొనరించు తీరునఁ-గూడి యార్చి
త్రాఁచు కాటొంది పైనమృ - తంబు దొరకి, మరల జీవము గ్గాంచిన - కరణినొంది
ఉ॥ త్రోవ తొలంగ కుండఁ బురి - త్రోవనె స్యందన మేగుదెంచు నా
ప్రావను గాంచి మించిన య ♦ పార ముదాన లయుంబునాఁడు లో
కావలిఁ గప్పి ముంచికొని ♦ యవ్వలఁ జెల్లెలికట్ట లోనికిన్
లోవు పయోధిఁ బోలి జను ♦ లుం దగఁజేరిరి పట్టణస్థలిన్ ౫౬౭
ఉ॥ చేరి ప్రభుండు నాకమును ♦ చేరెన యంచును రాఘువుండు కాం
తారమె చేరెనంచు విని ♦ తద్దయు డెందము కుంది క్రుళ్ల శా
రీరము కీఁచు వోవఁ దల ♦ రెన్ పొలసెన్ జనమెల్ల; గాలపున్
మేర తొలంగదేని మర ♦ ణించునె జీవి తపించుచుండినన్? ౫౬౮
సీ॥ ఉసులు లేఁగిన పతి ♦ కొదవని వారును, వనులకేగిన రాఘు ♦ వునకు నల్లె
దుఃఖమున్ చెఱియందు ♦ తూలి తపించెడి, వారలఁ గాంచి తా ♦ పసవరుండు
నేనును తలఁపంగ ♦ రాని వంతకుఁ జిక్కి, యే చావకే గోడు ♦ చూచుచుంటి
నని సమాశ్వాసింప ♦ నమ్మని పల్కుల, నందఱు బడబాగ్ని ♦ కలికి వేల
తే॥ మీఱకుం డు కడలిపోలె ♦ నూఱడిల్లి, రట నుదారుఁడౌ భూదారు ♦ నాజ్ఞ యనెడి
నాకుల తపఃఫలంబున ♦ నట్టనడిమి, రేయి వెల్లి నాతని విచా ♦ రింత మింక. ౫౬౯

౯. గంగా పటలము. (౩౭)

ఉ॥ కాటుక కొండయో? మరత ♦ కస్థిర మో? జలపూర్ణ మేఘమో?
నీటి సమూహమో? యనఁగ ♦ నిర్మల సుందర విగ్రహుండు ఘో
రాటవి త్రోవ మేని జిగి ♦ యర్యమ కాంతిని గప్ప నేగె న
ప్పాటల గంధితో ననుజ ♦ వర్యునితోఁ జరితార్థభావుఁడై. ౫౭౦
ఉ॥ లేదన నొప్పు కౌను లవ ♦ లీ లలితాంగము నీలవేణి క్షీ
రోదధి వెన్నఁబోలిన మృ ♦ దూక్తులు నిండుతపంబు వంటి శు
ద్ధోదము వంటి శీలమతి ♦ నొప్పు మనోరమతోడ రాఘువుం
డాదటఁ గాంచె మత్తకల ♦ హంసము హంసియుఁ గూడి యాడుటల్. ౫౭౧
ఆ॥ కాము బాణములను ♦ రాము కోదండంబుఁ, గొలిచి గెలుచు కనులు ♦ గలుగు సీత
రాఘువేంద్రు చరణ ♦ రాజీవములు హసి, యించు పంకజముల ♦ నంచుఁగాంచె. ౫౭౨

సీ॥ మకరందమును పరి ♦ మళము గుప్పెడు వేణి, నెలవంక బోలొ్న్నసల్ ♦ గలుగుసుదతి
జానకితో రామ ♦ చంద్రుఁడు మేఘము, మెఱపుతో వచ్చెడు ♦ తెఱఁగు దాల్చి
నాగంబు పిడితోడ ♦ నడచు చందంబున, నడచుచు సుషిర ని ♦ నాద వరణి
తంత్రీ విరావామ్ర ♦ తంబు కరణిఁ దేనె, వలెను చక్కెరపాగు ♦ పగిదినమరి
తే॥ చెలువమైన పల్కులు గల ♦ చిలుకవంటి,సీత కన్నులఁబోలిన ♦ చెంగలువల
మళ్లలోఁ గల్వ తీసెడు ♦ మగువ మిన్న, లూడ్చి కుప్పవై చుటగాంచె ♦ నొప్పమీఱ
ఆ॥ మద మరాళ యాన ♦ హృదయంబు నందించు, కేళి గ్లాని యనుట ♦ యెఱుఁగ కుండ
విభునితోడఁ జనియె ♦ విహారణ లీలల, నించు గానుగలను ♦ కంచుఁద్రోవ. ౫౭౪

సీ॥ చిందమ్మ లెక్కడు ♦ చిందించు నాణేము, త్యములు వెలుంగు ప ♦ ద్మా కరముల
హంసలు నిద్రింప ♦ ననువైన తోఁటల, నంకు పుర్వులుగల ♦ సైకతముల
సుమము లొత్తుగరాలు ♦ సుందర వనముల, వర హేమమును వెలి ♦ వఱచు నదుల
వరివెన్నులను మేయు ♦ వదనంబు లందుకీ, రంబులు గార్చు హే♦రంబ సమితి
తే॥ తేనెఁ గ్రోలఁగ వ్రాలిన ♦ తేంట్లు లేవ, వారి దుముకుచు లేచెడు♦వాలుగలను
హంస లట్లు చెలులు మున్గు♦హ్రద చయములఁ,గనుచుఁ గోసల దేశంబు♦గడచిచనిరి.

చ॥ పరిధి గలట్టి కాంతులను ♦ భాసిలు భూషణ భూష్యతోడ స ౫౭౫
ప్పురుషులు మేటి క్షేత్రముల ♦ పొల్పెస లారెడు కోసలంబు దాఁ
టి రయమెసంగ వేదము ప ♦ ఠించి మహత్త్వము నొందు తాపసే
శ్వరులు వసించు తీరములు ♦ భాసిలు గంగను చేరి రంతటన్. ౫౭౬

తే॥ అచటవసియించుమునులుమా♦యఖిలవినుత, పాత్రమగుపరమార్థంబు♦వచ్చెననుచుఁ
గౌతుకంబున వచ్చి య ♦ క్కమల నేత్రుఁ, గాంచు వేడుక మూఁగిరి ♦ కడఁకతోడ.

చ॥ మతిఁ దలఁపంగఁ బల్కనణు ♦ మాత్ర మశంగని ప్రేమరూపమేఁ
శ్రుతులకు దాఁటి వెల్గు పరి ♦ శుద్ధ సుధామయ మూర్తి నమ్మని
ప్రతతులు చర్మ చక్షువుల ♦ బంధుర మోదముతోడఁ గాంచి రం
దితర గృహస్థు లెయ్యెడల ♦ నేని వరాంగులఁ గాంచుకైవడిఁ. ౫౭౭
తే॥ వంశ ధరులగు ముని వరుల్ ♦ పద్మనేత్రుఁ, బాల కడలి వెన్నను పోలెఁ ♦ బరిగణించి
కనులఁ ద్రావుచు నెదుటను ♦ గంతు లిడుచు, నించు పాటలతోడ స్తు♦తించి నారు.
తే॥ ఇల్లు వీడిన కొడుకుల ♦ నెల్ల వేళఁ, దలఁచి తలరుచు వెదకుచోఁ♦దనయు లొకట
వచ్చిచేర నుత్కంఠమై ♦ వచ్చు తండ్రు, లం బలెఁ వచ్చి కనిరి ము ♦ దంబు గొనిరి.
తే॥ అతఁడు నడచు మార్గాయాస ♦ మఱ స్వనేత్ర, బాష్పశుద్ధ జలంబుతోఁ♦బరఁగనార్చి
మృదుమధుర వాక్య సుమముల♦నెద గదించి, చెదని ప్రేమామృతంబు భు♦జింపఁజేసి

తే॥ వనము లందుండి యేర్చి తె ◆ చ్చిన విశుద్ధ, కంద మూల ఫలంబులఁ ◆ గాన్క లిడుచు
విమలతేజ! కుఱంగట ◆ వెలయు గంగ, యందు నీరాడి వేల్చి ర ◆ మ్మారగింప. ౧౮౨

చ॥ తగ నిటు ప్రేమ పూర్ణులగు ◆ తాపసు లాడఁగ రామ భద్రుఁడున్
మగువలలోన దీపమన ◆ మాన్యత గన్న విదేహ కన్యతోఁ
బొగడఁగ దేవ సంఘములు ◆ పూర్వము బ్రహ్మ కరంబుతోడ నిం
బుగఁ దన పాదముం గడుగు ◆ పూత జలంబుల మున్గె నత్తఱిన్. ౧౮౩

ఉ॥ గంగయుఁ గేలు మోడ్చి కడుఁ ◆ గ్రమ్మ మృదూక్తుల నిట్లు వల్కె శ్రీ
రంగ దురస్థలా! ఘన త ◆ రంబగు పాపము గల్గువార లా
రంగ మునింగి పాప్మ నిక ◆ రంబుల నాయెడ వీడువారు న
న్నుంగను తండ్రి నీవిట ము ◆ నుంగ భజించితి నేఁ బవిత్రతన్. ౧౮౪

ఉ॥ నాగ కులేశ కంకణుఁడు ◆ నాక నదీ జటిలుండు శైల పు
న్నాగ తనూజయు న్నిలిచి ◆ నందన మందుచుఁ గాంచుచుండ, నా
భోగ మనుష్యతం దెలుపఁ ◆ బుట్టిన రాముఁడు మున్గి లేచు నా
బాగు రహించె గంగను క ◆ పర్దమునన్ ధరియించు పోలికన్. ౧౮౫

చ॥ జనకజతోడ మున్గి నృప ◆ చంద్రుఁడు లేచుట చూడఁ దొల్లి శ్రీ
వనిత కరంబు వట్టికొని ◆ పన్నుగ వెండిని పోలు పాల వె
ల్లిని ఫణి తల్పమందు పవ ◆ ళింతను వీడి జగంబు గావ లే
చిన రహి దోఁచె బుణ్య జన ◆ సేవిత శైవలినీ జలంబులన్. ౧౮౬

సీ॥ కానను గాంచి తీఁ ◆ గలు పుయిలోడంగ, సనుఁగు నడక కోడి ◆ హంసలాడుఁగఁ
బదముల కెదవడి ◆ పద్మముల్ తేలంగఁ ◆ గనుల కలికి వాలు ◆ గలు తొలంగఁ
బారాణిచే నీరు ◆ వన్నియ మీఱంగ, మృదు పదయుగ యగు ◆ మెలఁత మిన్న
పతి భుజంబును కర ◆ పంకజమునఁ బట్టి, పూత తోయంబుల ◆ మునిఁగి లేవ

తే॥ శూలి జటలోని జిల్లేడు ◆ రేలపూల, గంధముం బొంద నట్టి గం ◆ గా జలంబు
కుసుమవేణి క్రొవ్వెదలోనఁ ◆ బూసఁగు పుష్ప, వాసనయుఁ గస్తురియుఁ గొని ◆ పరిమళించె

చ॥ తరఁగలు పై నురుంగులఁ గ ◆ దల్చుటచే నరవొందు వేణి కా
భరము గలట్టి పెద్ద మగు ◆ వం బలెఁ గానఁగ వచ్చు గంగ సం
బరమున సీతఁ దృప్తి పఱు ◆ పం గొని పెంపుడు తల్లి కైవడిన్
దరఁగ కరంబు చాఁచి ప్రమ ◆ దంబునఁ దీర్ఘము లార్చె నొయ్యనన్. ౧౮౭

తే॥ సీత జడయను జీమూత ◆ జాత మపుడు, విరిసి వ్రాలి నీటను మున్గు ◆ విధము దోఁచె
గంగ నడుమను బ్రవహించు ◆ కజ్జ్రియమున, యుదకమందున్న పెనుసుడుల్ ◆ కదలనఁగ

తే॥ సుడులు పడుచు శబ్దించెడు ♦ సుర సరిత్తు, కనులఁ బోలిన పేనువాలు ♦ గలు చలించి
దుముకు వెల్లువలో సీత ♦ దోఁగి లేవఁ, బాలకడలి లేచిన లక్ష్మి ♦ పగిదిఁ దోఁచె.

చ॥ తొలి నొక పాదమే కడిగి ♦ దోషము లెల్లఁ దొలంచి కొంచు ని
ర్మలినతఁ జెంది పూర్ణ మహి ♦ మంబు గడించిన గంగ యిప్పు డా
సలలిత దేహమెల్లఁ బెలు ♦ చన్ స్పృశియింపఁగ నోచె నింక లో
కులు నరకంబుఁ బొందెదరొ ♦ కో! తనయందు మునుంగ భక్తిమై? ౫౯౧

తే॥ వార లీరీతి రేవున ♦ నీర మాడి, యాశ్రమము చేరి జ్ఞానగ ♦ మ్యంబు పరమ
వస్తువుఁ దలంచి పావనవర్తు ♦ భక్తిఁ గొలిచి, మునుల ప్రేమంపు టాతిథ్య ♦ మును గ్రహించి

ఉ॥ వేసట దీర్చి తానె యొద ♦ వించిన యయ్యమృతంబుఁ బ్రీతి స్వ
ర్వాసులకున్ భుజింపుఁడని ♦ రాజిల నిచ్చిన మేటి యిప్పు సం
తోసము తోడ మానులిడు ♦ దుంపల నాకులఁ దృప్తిగాంచె; నో
పీసర వోవునే తనియు ♦ పెద్దల కొందఁగఁ జేయు కృత్యముల్? ౫౯౩

గుహుఁడు రాముని గాంచుట

సీ॥ అంత వేనావల ♦ కధికారి దివ్యాప, గా తీరవాసి వి ♦ ల్యాంద్ర మిన్న
కుధర భుజ యుగుండు ♦ కుక్కలు గలవాఁడు, తమ్మటమును జోళ్లు ♦ దాల్చువాఁడు
చీకట్లు గుంపులై ♦ చేరెననఁగ నొప్పు, మెఱుఁగారు నల్లని ♦ మేని వాఁడు
తనవెంట సేన రా ♦ దట్టంపుఁ గార్మొగు, ళ్లోగి లేచి వచ్చెనా ♦ నొప్పువాఁడు

తే॥ కొండుపుఁ గజ్జలతో దుందుభిఁ ♦ గొట్టువాఁడు, పంబి పంబ వాయించు సై ♦ న్యంబు గలఁడు
తలిరుఁ బోలిన కెంపు తూ ♦ పులుగలాఁడు, గజఘటలవంటి చుట్టముల్ ♦ గలుగువాఁడు

తే॥ తొడల కందంపు టరలాగు ♦ దొడిఁగినాఁడు, చుట్టు పులితోఁకలను వ్రేలఁ ♦ జుట్టినాఁడు
తెల్ల నామంబు నుదుటను ♦ దిద్దినాఁడు, భల్లుకాజి నోష్ణీషంబు ♦ పరఁగువాఁడు. ౫౯౫

సీ॥ పండ్లు కూర్చిన లీలఁ ♦ బరిఢవిల్లెడు గవ్వ, లం గూర్చు హారము ♦ ల్దాల్చినాఁడు
తాళ్లు కూర్చిన రీతి ♦ రవళించు నందియల్, పొలుపుగాఁ గాళ్లకుఁ ♦ బూనినాఁడు
చీకట్లఁ గట్టి చే ♦ ర్చినయట్లు చెన్నారు, సిగయందు వరివెన్ను ♦ చెక్కినాఁడు
నూనియఁ ద్రావిన ♦ జానున నొప్పారు, నిరుల వన్నియ మేసఁ ♦ బొరసినాఁడు

తే॥ నిడుద కనుబొమల్ మిక్కిలి ♦ వెడఁద ఱొమ్ము, గలుగువాఁడు కఱకు తాళ ♦ కంటకముల
బోలు రోమముల్ ముంజేతఁ ♦ బొందువాఁడు, వజ్రముం బోలు మధ్యంబు ♦ వఱలువాఁడు

తే॥ పలుకు పొందిక లేకుండఁ ♦ బలుకువాఁడు, చిలువ కంటెను క్రూర దృ ♦ ష్టులు గలాఁడు
నల్ల చిన్నెల దునెగల ♦ నడుము వాఁడు, జముఁడు సైతము వడఁకెడు ♦ స్వరమువాఁడు.

తే॥ బల మతిశయింప నెఱచి చేఁ ♦ పలు భుజించు, కంపుగలిగి నవ్వాని నోరు♦గలుగువాఁడు
కినుక లేకున్న నిప్పులు ♦ కెరలునట్టి, కఱకు బెడిదంపుఁ జూపులు ♦ గలుగువాఁడు

ఆ॥ గంగ దరిని గలుగు ♦ శృంగి బేరంబను, నగరమున వసించు ♦ నాయకుండు
గుహుఁడు రాముఁ జూడఁ ♦గొనకొని తేనియల్, మీలు కాన్క గొనుచు♦లీలఁజేరె.

క॥ ముదమున బంధులకడఁ దన ♦ ప్రదరంబులు, విల్లు వాలు ♦ వదలి ప్రమలవకా
నెదయందు నెనరు నిండఁగఁ ♦ బొదలు గుహుఁడు తపసి వాటి ♦ పొంతను నిలిచెన్.

తే॥ వేఁటరుల నాయకుండెదఁ ♦ బ్రేమనిండ, గుక్కఁ బోలిన నీసేవ ♦ కుండు వచ్చి
యాజ్ఞ నెఱవేర్ప నున్నవాఁ♦డనఘ చరిత!, కరుణ నేలు కొమ్మనుచు బి♦గ్గఱఁగఁబిలిచె

తే॥ పిలువ విని లక్ష్మణుండట ♦ వేగ వచ్చి, యెవఁడ వీవు వచ్చిన పని ♦ యేమి యనఁగఁ
గుర్కురము వంటి మీసేవ ♦ కుండు గుహుఁడు,పాద సందర్శనముఁ చేయ♦వచ్చెననిన

చ॥ ఇచటనె యుండు మంచు వచి ♦ యించి పదంపడి లోని కేగి యు
న్న చరణ పంకజంబులకు ♦ నర్మిలి మ్రొక్కి విశుద్ధ మానసుం
డుచితుఁడు తల్లికంటె నెన ♦ రొప్పిన వాఁడు గుహుండు నావికా
నిచయము గల్గువాఁడు నిను ♦ నెమ్మిని చూడఁగ వచ్చె నాఁడనన్. ౬౦౩

ఉ॥ రాముఁడు సంతసించి కొని ♦ రమ్మన రమ్మని లక్ష్మణుండు ప్రే
మామృత మొల్కఁ బిల్వఁగ గు ♦ హాఖ్యుఁడు లోనికి వచ్చి యూస నా
కోమలికంబు గాంచి తన ♦ కుం గల కన్నులు ధన్యతంగొనన్
నేమము తోడ మ్రొక్కియట ♦ నిల్చెఁ గరంబున నోరు మూయుచున్. ౬౦౪

మ॥ ఇటఁ గూర్చుండుమ డాసి యంచు రఘు వం ♦ శేశుండు వ్యాక్రుచ్చు నం
తటఁ గూర్చుండక యెల్ల మీకిన ప్రియూం ♦ త ర్యాత ఘావాధ్యుఁడా
దట మీకోరెము దెచ్చినాఁడ మధు మ ♦ త్స్యంబుల్ గొనుండన్న మీఁ
దట రాముం డెల నవ్వుతో ననుఁ దపో♦ధన్యాత్ములం గాంచుచున్. ౬౦౫

ఉ॥ వీడని ప్రేమ పండి ప్రభ ♦ వించిన భక్తియె ముఖ్య హేతువై
సూఢిదగాఁగఁ దెచ్చినవి ♦ చొప్పడు టెన్నఁగ దుర్లభంబులోఁ
బోఁడిమి కూర్మిచేత నవి ♦ పూతములౌ సుధకంటె, నింపులౌ
వేడుకతోఁ గొనం దగిన ♦ వే భుజియించినవారమే కదా! ౬౦౬

క॥ మాఘిచట నుండిరేపట, రేపకడ సురాపగం ద ♦ రింపఁగ వలె నీ
వీపాట వెళ్లినావం, జేపడఁ గొనితెమ్ము సాహ్యా ♦ చిత్తమునఁ జెలీ! ౬౦౭

ఉ॥ శ్యామల దేహుఁ డిట్టులు ప్రి ♦ యంబునఁ బల్క గుహాఖ్యుఁ డిట్లనున్
భూమిని సర్వ సంపదలు ♦ పొల్పుగ నీయవికావె? నీదు తీ

రీమెయిఁ గాంచు కన్నుల స • హించిన కృత్రిమ వేషి నేను నీ
బాములఁ జూచి నిన్ను విడు - వం గలనే? యిట సేవ చేసెదన్. ౬౦౮

చ॥ విలుగల వీరులందు ఘన - విశ్రుతుఁ డాతని పల్కువించుఁ దో
య్యలి జనకాత్మజం గని గు • ణాకరు తమ్ముని మోముఁ గాంచి యా
బలియుఁడు మేరదాఁటి చను • భక్తిగలాఁడని పల్కుచున్ దయం
విలసితనేత్రుఁ డాతనిని - పేరిమి మాకడ నుండుమా యనెన్. ౬౦౯

ఉ॥ నావుడు రామచంద్రునకు - నర్మిలిమ్రొక్కి మునీంద్ర వాటికిన్
గావలియుంచి సైన్యమును - కార్ముకముం దగ నెక్కువెట్టి బా
ణావలి చేతఁబూని కటి - యం దడిదంబు ఘటించి యంబుదా
రావముఁ బోలు కంఠమున - రాఘవుఁ బ్రస్తుతిసేసి నిల్చుచున్. ౬౧౦

ఉ॥ రాజ్యసుఖంబు వీఁడి యిటు - రాఁ గతమేమన సర్వలోక సం
పూజ్యుని తమ్ముఁ డంతయును - వోలఁగఁ దెల్పఁగ నానిషాద సా
మ్రాజ్యవిభుండు చింతిలి ధ - రారమ పెద్ద తపించియున్ ఫల
ప్రాజ్యత నొందకుండెనని - వందురెఁ గన్నుల నీరు చిప్పిలన్. ౬౧౧

చ॥ పరవిన చీఁకులన్ వగఁజఁ - బాఁఱగఁ దోలి దిశల్ జయించి యు
త్తరదిశ నిల్చి పాలన ము • దంచిత లీల నొనర్చి కీర్తి సం
భరితముచేసి సర్వజన • మాన్యత పెల్లుగడించి పెద్ద ని
ద్దురగొను నాజికై పడినె • తోయజమిత్రుఁడు క్రుంకె వెన్దెసన్. ౬౧౨

చ॥ ఉరవడి సంజ కర్జముల • నొప్పుగఁ దీరిచి రాఘవేంద్రుఁడున్
సురసుధ వోలు సీతయు వ • సుంధర వర్ధిలు శాద్వలంబునం
బొరసిరి నిద్ర కార్ముకము • పూని సుమిత్ర సుతుండు తెల్లవా
ర్వఱకును కన్ను మూయక క•రంబు మెలంకువ నిల్చెఁ గాపుగన్. ౬౧౩

ఉ॥ ఎండలు కాయు హేమగిరి - యింబు చెనన్ విలసిల్లు ప్రాజ్యరుక్
షండము లీను వజ్రమయ - కాంచన భూషణుఁ డర్కవంశ్య చం
ద్రుండు మృగేంద్ర సన్నిభ గ - తుండగు లక్ష్మణు నిద్రచేర నా
యండ కయోధ్యఁజేరు దిన - మందున రమ్మని పల్కెనామెయున్. ౬౧౪

తే॥ వీరనిధి లక్ష్మణుని విధి - మీఱలేక, యతని పాదపద్మములకు - నతి రొనర్చి
యార్య! మీయాజ్ఞ తలఁ దాల్చి-యర్లివత్తు, ననుచు వెడలె నిద్రాదేవి-యచటినుండి

చ॥ కమల నికేతనాంశయగు - కాంత విదేహ నృపాత్మజాతతో
విమలుఁడు రాఘుచంద్రుఁ డట - విం బవళింపుటఁ గాంచి మెట్టి గా

రములను పొందు నంచితుఁడు - రక్కైన రీతి నిటం బరుండె హా!
యమవిధి యంచు లక్ష్మణుఁడు - నశ్రులురాల్చుచు నిల్చె బొమ్మనాఁ.

మ॥ పరికానిం గరియూథముల్ బలయు శే - వం జుట్టు చుట్టాలతో
శరముం గూర్చిన వింటితో గుహుఁడు ప-ర్జన్ లక్ష్మణుం జూచి ని
ద్దుర గావించెడు రాముఁగాంచి మిగులన్ - దుఃఖించి కన్నీటితో
ఝురముల్ వెల్వడు శైల లీల నిలిచెన్ - సంతప్త సర్వాంగుఁడై. ౬౧౭

చ॥ జననము లేని భాస్కరుఁడు - స్వర్గ సుఖంబులు చావుపుట్టుకల్
దినగతి బోధసేసి కడ - తేఱు పథంబును తెల్పఁబూని భూ
జనముల మేలు కొల్పుటకుఁ - జయ్యన వచ్చిన వానిఁ బోలి తా
మునుపటి నాఁడడంగి మఱి - పుట్టెను పిమ్మటి నాఁడు తూర్పునన్. ౬౧౮

తే॥ పంకజంబులు తేరిపైఁ - బరఁగు భాను, మండలముఁగాంచి వికసించె-మఱియునొక్క-
నల్ల సూర్యుఁడనందగు - నాథుఁ గాంచి, సీత మోముఁ దమ్మియు విక - సించె నపుడు

చ॥ పగఱకు భీకరం బయిన - బాహువులకుం దగు కార్ముకంబు నొ
ప్పుగ ధరియించు రాఘవుఁడు - పొల్పుగఁ దీరిచి కాల్యకృత్యముల్
మొగసలఁ జేరి నావికుల - ముఖ్య గుహుంగని గంగ దాఁటఁగాఁ
దగు కలమొందు దెమ్మని ము - దంబున నానతి సేయ నంతటన్. ౬౨౦

చ॥ మనమున పీడలేని ప్రియ - మండనుఁడైన గుహుండు భక్తిమై
జనకజకుం దమూల సుమ - సాగర నీరద నీలరత్నవ
ర్ణునకుఁ బ్రణామముల్ సలిపి - నొచ్చి కనుల్ వెనఁ గ్రుమ్మరించు వాః
కణములు వెల్లువై పఱవఁ - గై ముకుళించి కడంక నిట్లనున్. ౬౨౧

సీ॥ వనమాలి! విను మాని - వాస మనత్య ప, ద్ధతిలేని శుద్ధ కాం - తార భూమి
అక్షీణ బలమున - నలరారుదుము మేము, భవదాజ్ఞ మిగుల న - ల్పంబ యైన
శిరసా వహించి చే - సెదము మమ్మెల్లర, నీ బంధువులు గాఁగ - నెమ్మి నెంచి
నీ వనవాసంబు ♦ మా వనంబునఁ గడ, పంగ నర్థింతు మా ♦ ప్రభుఁడ వగుచుఁ

తే॥ దేనె కొట్టులు దివ్య ల♦ర్థించు నెఱచి, కలవు తోడుగాఁ గుక్కల ♦ కరణి నున్న
యల్పమైన మాప్రాణ చ♦యంబు గలదు,వనులు గలవు గంగయును దా♦పున నెగలదు

సీ॥ పట్టుఁ బోలిన చర్మ - పట్టముల్ గలవు భు, జింప నింపగు పండ్లు ♦ దుంపలుండు
నూఁగు లాడుటకు మే ♦ లుయ్యాలలంబోలు, కలముల పై భాగ ♦ ములును గలవు
పరుగెత్తఁదగు కాళ్లు ♦ బలువిండ్లు గల కేలు, గలవు దుస్సాధము♦ల్పులువు సేసి
నంబర వీథి ను ♦ న్నట్టి వస్తువునైన, గడియలోఁ దెచ్చి యీఁ ♦ గల్గమ్ము మేము

తే॥ విల్లుకాం(డ్రాజ్ఞ నెఱవేర్చు ♦ వేఁటరులును, బలియు రేఁబది లక్షలు ♦ కలరుమీర
లొక్కదినమేని మాయూరు♦టెక్కయందు,నిలిచి మము ధన్యులం జేయుఁ♦డెలమితోడ

ఉ॥ ఆతని వేఁడికోలు విని ♦ హర్షముతోఁ జెలునవ్వుతో హృద
బ్జాతము నిండు ప్రేమ రఘు ♦ వర్యుఁడు పల్కెను వీరశేఖరా!
పూతములైన యాపగల ♦ పుణ్యజలంబులఁ గ్రుంకి పెద్దలం
జేతము రంజిలన్ గొలువు ♦ చేసి యనంతర మిందు వచ్చెదన్. ౬౨౪

తే॥ అనుడు నింగితజ్ఞుండగు ♦ నా గుహుండు, వడివడిం జని యొకపెద్ద ♦ పడవఁదెచ్చె
జలజనేత్రుండు మానుల♦సెలవుగొనుచుఁ, దమ్మితోఁ జంద్రభాలతోఁ దరణినెక్కె

ఉ॥ ప్రాణముఁ బోలు రాముఁడు త ♦ రంగిణిలో నడపింపు వే యనన్
నాణెముతో మరాళ మటు ♦ నావ తరంగములందు పోవ ని
ష్ప్రాణ వహించి తాపసులు ♦ సంకటమున్ భజియించి చింతమై
బాణాలి వైచు మిర్యముల ♦ భాతిని వాడిరి రాము పోకకై. ౬౨౬

ఉ॥ పాలను గెల్చు పల్కుల నృ ♦ పాల తనూజయుఁ దమ్మి నెచ్చెలిం
బోలిన రాముఁడున్ నదిని ♦ పుణ్యజలంబుల మీలతోడుతన్
బోలఁగఁ గేల వారుగొని ♦ పొల్పుగఁ జల్లుచు నుండఁ దెడ్లతో
మాలిమి నడ్పు నావ పటి ♦ మం జనెఁ గర్కట మేగుకై వడిన్. ౬౨౭

ఉ॥ చందన సైకత స్తని ప్ర ♦ శస్త సురాపగ కాంతి పుంజముల్
చిందుమణుల్ తళత్తళలు ♦ చెంద సుగంధ జలేజ రోచు తె
ఱ్ఱందన మొంది తేటగు త ♦ రంగములన్ కరముల్ఘటించి తె
చ్చెం దన దక్షిణంపుఁ దట ♦ సీమకుఁ బ్రేమ పయోధిఁ జేరుచున్

శా॥ ఆర్యుం డావలి తీర మెక్కి ప్రమదం ♦ బారంగ నచ్చో సుహృ
ద్వర్యుం గాంచుచుఁ జిత్రకూటమునకున్ ♦ దారిన్ వెసం జూపి నీ
కార్యం బారయ నేగు మన్నఁ జెలిమిం ♦ గావంగఁ బ్రాణంబులున్
స్థైర్యం బొప్పఁగ నీయఁ దగ్గ గుహుఁడా ♦ సత్యస్థిరుం గాంచుచున్. ౬౨౯

ఉ॥ ఏనును వెంటవచ్చెదు న ♦ దృష్టము పొందుదునేని రాఘవా!
కాననమందు దారి నెఱుఁ ♦ గన్ వలఁతిన్ మఱి పండ్లు దుంపలున్
దేనెయు మీకు వేళకొగిఁ ♦ దెచ్చి యొసంగు పనిన్ సమర్థుఁడన్
జాను కుటీరముం జలుపఁ ♦ జాలిన ప్రోడను వెంట వచ్చెదన్. ౬౩౦

ఉ॥ దుష్ట మృగంబులన్ దిశలఁ ♦ దోలుదు శుద్ధ వనస్థలంబులన్
గష్టము లేక రోసి వెసఁ ♦ గాంతును కోరిన వస్తుజాలముల్

మృష్టము గాఁగఁ దెత్తుఁ బని ♦ మోని చేయుదు రేయి వేళ వి
స్పష్టముగాఁ జరింతు నెడఁ ♦ బాయక యుండెద వెంట వచ్చెదన్. ౬౩౧

చ॥ పలువగ దుంపలన్ శిఖరి ♦ పై లభియించినఁ గెల్లగించి తే
వలఁతిని చాలదవ్వు నడ ♦ వన్ జలమెచ్చట నున్నరోసి తేఁ
గలుగుదు విల్లుదాల్చి మిము ♦ గాతును కంటిని తెప్పవోలె నే
నలుకను దేనికిన్ శ్రమము ♦ నందను వీడక వెంట వచ్చెదన్. ౬౩౨

చ॥ మురువగు వక్షముం గలుగు ♦ మోహనరూప! యభీష్టమేని సం
బరమున నాబలంబుఁ గొని ♦ వచ్చెదఁ గాచెద నొక్కవేళ ము
ష్కరు లెవరేని శాత్రవము ♦ నల్పి పయింబడిరేని తోల్త నే
నిరవుగఁ దాఁకి ప్రాణముల ♦ నిచ్చెద వేఁడెద వెంటవచ్చెదన్. ౬౩౩

చ॥ అనుచు గుహుండు భక్తిమెయిఁ ♦ బ్రార్థన సేయఁగ రాముఁ డిట్లనున్
వినుము సుహృత్తమా! సుగుణ ♦ విశ్రుత! ప్రాణముఁబోలు వాఁడ వీ
యనుజుఁడు నీకుఁ దమ్ముఁడు ల ♦ తాంగి ధరాత్మజ నీకు మిత్రురా
లును భవదాజ్ఞఁ కేను మఱి ♦ లోఁగిన వాఁడ నొరుండ నౌదు నే? ౬౩౪

చ॥ శ్రమముల నొందు నంతఁ గద ♦ సౌఖ్యము గల్గును జీవకోటికిన్
వెనుక సుఖంబుకై నడుమ ♦ వేధ వియోగము గూర్చెనంచు నీ
మనమున నెంచి చింతిలకు ♦ మానుగ నల్వుర ముంటి మయ్య నె
క్కొను మన మెప్పు సోదరులు ♦ కూరిమి నైదుగు రైతి మియ్యెడన్.

ఉ॥ కాలవిపర్యయంబునను ♦ కల్గు నెలుంగు భరింపఁ దోడు కాఁ
జాలిన నీదు తమ్ముఁడు య ♦ శస్కరుఁ డొక్కరుఁ డున్నవాఁడు నా
కేలలి నేరితో నయిన ♦ నేల పగల్ జనియించు? నీవు నీ
ప్రోలికిఁ బొమ్ము నే మరలి ♦ పోయెడు నాఁటికి నిన్ను గాంచెదన్. ౬౩౬

ఉ॥ అచ్చటి బాంధవ ప్రతతి ♦ నారయ నీ యనుజుండు గల్గెన
ట్లిచ్చటి చుట్టలం గరుణ ♦ నేలఁగ నేరు గలారు పల్కుమా?
నచ్చిగ నీకు బంధువులు ♦ నాకును బంధులు గారొ? వారలున్
బెచ్చుగు దుఃఖ మొందఁ దగ ♦ వే? మదనుజ్ఞను వారిఁ గావుమా. ౬౩౭

ఉ॥ ఆనతి మీఱలేక మది ♦ నంగద వీడఁగలేక చూచు వా
రీ నరుఁడేదొ రోగపడె ♦ నేమొ యనం జను శృంగిభేర భూ
జానియు వీడుకోల్వడనె ♦ జానుగ భూషలు దాల్చి కేకిఁబోల్
జానకి లక్ష్మణుండు రఘు ♦ చంద్రుఁడు పట్టి రరణ్య మార్గమున్. ౬౩౮

౨. వన ప్రవేశ పటలము. (౪౭)

చ॥ వెడఁగులు పోఁడిమిఁ వలఁచు ♦ వేశ్యల డెందముఁబోలెఁ జెమ్మ యొ
క్కెడయును కద్దొ లేదొ యని ♦ యేర్పడ శంక వహించు నట్టు ల
ప్పుడమియు నెండఁ బాఱు మిడి ♦ వొందుచు వేసఁగి వచ్చువేళ రా
ముఁడు చనుదేర మేఘములు♦మూఁగెడు జాడలు దోఁచె మింటిపై. ౬౩౯

చ॥ గ్రహపతి లేఁత వెన్నెలల ♦ కై వడిఁ గాయఁ దరూత్కరం బను
గ్రహమున నీడ లీన ఘన ♦ కాండము సోన వెలార్ప గంధ సం
గ్రహుఁ డనుకూలుఁడై వెలయఁ ♦ గైపున నెమ్మిళు లాడఁ జారు వి
గ్రహు లెదఁ దాపముం గొనక ♦ కాననవీథిఁ దరించి రిమ్మగన్. ౬౪౦

మ॥ ధరణీజాతను గాంచి రాముఁడను డెం ♦ దం బింపు సొంపార నో
హరిణాక్షీ! యిటు చూడు మింపయిన వ ♦ స్త్రాళుల్ ఘటింపించు మే
ల్వైరవుం జూపెడు నింద్రగోపములు ను ♦ ర్విన్ జేలపూరాసులున్
ధరణీ దేవికి రత్నహార విధి ను ♦ ద్యత్కాంతులం జిమ్మెడున్. ౬౪౧

శా॥ రోలంబంబులు పాడ మద్దెల మొగుల్ ♦ మ్రోఁగింపఁ బింఛంబులన్
లీలన్ విప్పి నటించు నెమ్మిళులు నీ ♦ నెమ్మేనసంఖ్యాక నే
త్రాలం జూచుచు నీదు వేనలి క్రియన్ ♦ రాజిల్ల కుండంగఁ బే
రీలన్ బర్హము ముడ్చుకొన్న వయినం ♦ బింపారగాఁ జూచితే? ౬౪౨

చ॥ పరవిన కాంతు లుల్లసిలు ♦ పచ్చని మేనును రాగ వక్త్రముల్
బొరసిన కీర వారములు ♦ పోల శిరీష లతాంత రాజిపై
నిరవుగఁ గూరుచుంట గని ♦ యించిన నీదు ప్రకోష్ఠమందు వ్రా
లు రహిఁ జెలంగుఁ గాంచితె వి ♦ లోల విశాల మృగాక్షి! యియ్యెడన్.

తే॥ ఆమ్ర పల్లవ లలిత వ ♦ ర్ణాంగి! చూడు, నమలి పిల్లలు జింక కూ ♦ నలును నీదు
మేనివన్నియ చూపుల ♦ మేల్మిఁగాంచి, తమకుఁ జుట్టంబనియె యెంచి♦దాయుచుండె.

తే॥ ప్రసవ రాశిలో నిద్రించి ♦ వచ్చు కేకి, పింఛమునఁ దావి యుండుట ♦ పెట్ట గాంచి
ప్రణయ కోపాన దానిఁజే ♦ రంగ నీక, తిరుగుచుండుట చూచితే ♦ తెఱవ మిన్న!

తే॥ వికచ కంకేలి నెట్టని ♦ విరుల యందు, గండుఁ దుమ్మెదల్ వ్రాల బం ♦ గారునూఁదు
బొగ్గులందున లేచు ని ♦ ప్పులను పోలి, వెలయుచుంట వీక్షించితే ♦ విధు నిభాస్య!

తే॥ నాగలింగ కలిక నొక ♦ నమ్మిగాంచి, పాముని తలంచి నోటితోఁ ♦ బట్టి కొన్న
నరణిఁ గని విరి మొల్లలు ♦ నలుపు చుండు, మందహాసంబు గంటివే♦మధుర వాణి!

ఉ॥ కోనల సంచరించు పులి ♦ కూనలు చీఁకటి ముద్దలన్న చె
న్నూనిన హస్తి పోతములు ♦ నొద్దిక గొల్లల యింటి క్రేపులన్
బూనికఁ గూడి వైరమును ♦ పొందక వీడెడు నిచ్చలేక మే
లూనిక సంచరించి చెర ♦ లాడుచునుండుట గాంచితే చెలీ! ౬౪౮

చ॥ ముడువఁగఁ దగ్గ పూలు పరి ♦ పూర్తిగఁ బూచిన గుత్ప సంతతుల్
దొడిగిన పెక్కుకొమ్మలు మ ♦ ధు ప్రసవంబులఁ దాల్చు కొమ్మలో
క్కెడ దిగి నీరమాడు క్రియ ♦ నింపగు తెల్లని పట్టువల్వకై
వడిఁ దగి తావులం జిలుకు ♦ వారిని మున్గుట చూచితే సఖి! ౬౪౯

ఉ॥ సీటగు వింటి కొప్పు లలి ♦ నెన్నుదు రొప్పు వరాలకుప్ప! యీ
పాటలి మొగ్గలందు చొరఁ ♦ బాఱఁగ లే కెలదేంట్లు మిక్కిలిన్
వాటము గాఁగ విచ్చు ప్రస ♦ వంబుల పై కెగఁ ప్రాఁకి యుండుటల్
హాటకమందు నీల మణు ♦ లంటిన చందము దోఁచుఁ గాంచితే. ౬౫౦

చ॥ పరిమితి మీఱఁ ద్రాగు మధు ♦ పాయులు కన్నులు తెర్వలేక బ
మ్మెర గొని సొక్కి మార్గము గ ♦ మింపఁగఁ గానక తూల, నాఁడు బం
భరములు గాంచి ముందుగను ♦ పాటలు పాడుచుఁ బోవ వెన్కఁ జేఁ
కు రహిని నేగు చుండె నది ♦ గో కనుఁగొంటివె? యంబుజాననా!. ౬౫౧

చ॥ విరి కయిసేఁత కన్యకలు ♦ వే యలవాటొనరించు నట్లు బం
గరువు హొరంగు రంగరువు ♦ గల్గిన వేఁగిస కొమ్మ లిందు నీ
వరసితె? నీదు ముంగురుల ♦ యందపు ఫాలము నంట సూటిగా
బెరయు వినూత్న పుష్పముల ♦ వేడుకఁ జిందఁగఁ జేయుచుండుటల్. ౬౫౨

ఉ॥ సుందరి! తార హారమును ♦ సొంపుగఁ దాల్చు పయోధరంబుపై
సందు హారిద్ర లేపము క్రి ♦ యన్ సుర తావులు వీవఁ బుప్పొడుల్
క్రిందుగ రాలపైఁ బడుచుఁ ♦ గప్పుట చేత హిరణ్య ఖండముల్
పొందుగ వానగా విరిసి ♦ భూస్థలిఁ బడ్డ విధానఁ గన్పడున్. ౬౫౩

ఉ॥ నీ పదకంజముల్ కరఁగు ♦ నే యని హార్వునఁ ద్రోవ నెల్లెడన్
మోపఁగ మెత్తనౌ కరణిఁ ♦ బూవుల రాల్చిన చెట్లఁ జూడు మీ
దాపలి పూవుఁ గొమ్మలు సు ♦ ధామయదేహ! యుడుక్కఁ బోలి మో
పోపని నీదు కౌనునకు ♦ నొప్పగ లేక చలించె నెల్లనై. ౬౫౪

సీ॥ నీరజంబులఁ బోలు ♦ నీ పాదముల నీదు, పాదంబులం బోలు ♦ పల్లవముల
ముసరిన తేఁటి గుం ♦ పులను గాంచెదె? చీఁక, టిం బోలు నీవేణి ♦ ఠీవి యొప్పు

మొగుళులఁజూచెదే? భుజములఁ బోలిన, యెల వెదుళ్ల గుముల ♦ లలినిఁగంటె?
ఈకోకిలలపాట ♦ లాకేకి గమియాట, లీజింక చూపుల ♦ హేల కంటె?

తే॥ కలికలును సూనములు నిండఁ♦గలుగుకొమలఁ, బక్షులటనటఁగూర్చుంట♦వగ్ని వ్రాయు
పలుతెగల పూల పత్త్రుల ♦ విలసనంబు, వఱలు తెర చీరలం బోలు ♦ వానిఁ గంటె.

చ॥ అనుగల మొందు జానకికి ♦ నర్యమ వంశ్యుఁ డిటుల్ వచించుచుౕ
దనియు విహార పద్ధతిని ♦ దారిని చాల నతిక్రమించుచుౕ
దినమణి యస్తశైలమునఁ ♦ దేరును నిల్పుట గాంచి రాఘవుం
డెనసితి మంచుఁ బల్కెను ము ♦ నీశ్వర వాటముఁ జిత్రకూటమున్. ౬౫

రాముఁడు భరద్వాజు నాశ్రమము చేరుట

తే॥ మించు ప్రేమను మనసు పూ ♦ రించువాఁడు, చిరము తిరముగ సిద్ధికై ♦చేయుతపము
ఫలము గనుటెటింగిన భర ♦ ద్వాజ మౌని, పూని భవరోగ వైద్యుని ♦గానవచ్చె.

క॥ గొడుగును దండము కుండిక, జడముడులును జింకతోలు ♦ సంధించి వెసౕ
దడఁబడక త్రోవఁగాంచుచు, నడచి యెదురు వచ్చె యోగి ♦ నాథుం డటకున్. ౬౬

సీ॥ నాల్గు వేదములు ఘ ♦ న క్రమ పదరీతి, నటనంబు సలిపెడు ♦ నాల్కవాఁడు
నలున సృజించు ప్రా ♦ ణులు సమస్తం బొక, రూపునఁ గాంచు కా ♦ రుణ్యమూర్తి
యెల్ల లోకమ్ముల ♦ సృష్టించు నేర్పున, హరినాభిఁ బుట్టని ♦ యపర ధాత
మునినాథ నికరంబు ♦ ఘన శిరోమణి యగ్ని, పూజ తప్పక చేయు ♦ పుణ్యమూర్తి

తే॥ రాఁగరాఘవేంద్రుఁడుసుమా♦ర్చనముచేసి,మునిపదములకుముమ్మారు♦మ్రొక్కిలేవ
నతని గాఢ పరిష్వంగ ♦ మాచరించి, తపసి వేషంబుఁ గాంచి చిం ♦ తయు వహించె

క॥ చిరము ధరనేలఁదగు నీ, తరుణంబునఁ దపసి రూపు ♦ దాలిచి వనులౕ
జరియింప వచ్చు కారణ, మరయఁ దగున యేని తెల్పు ♦ మా? యని యడుగౕ

చ॥ జరిగిన వృత్త మాతనికి ♦ స్పష్టముగా వివరింప మౌని ని
వ్వెరగొని యిట్టి చెద్ది ప్రభ ♦ వించునె యీ యుగమందు సక్కటా!
జరుగక తప్పునేమి విధి ♦ చక్కటి; గొప్ప తపంబు చేయదీ
ధరణి యటంచుఁ జాలఁ బరి ♦ తాపము నొందెను డెందమందునన్. ౬౭

ఉ॥ పేశల క్రమ వాక్య వర ♦ బింబ సమోష్ఠి విదేహ కన్యతో
శ్రీశనిభుండవౌ నిను మ ♦ హిం బరిపాలన సేయు మంచు భూ
మీశుఁడు నాహితుండు వచి ♦ యించి యనంతర మిట్లు పంపి జీ
వాశ గడించువాఁడు భువి ♦ నాఱడిఁ బొందక యుండుఁ జెల్లరే ౬౮

చ॥ తొడరిక గాఁగ సౌఖ్యమును ♦ దుఃఖము వచ్చుట సాజమేకదా?
పుడమిని దేహి చేయు తన ♦ పుణ్యము పాపము చేత నవ్వియుం
దొడరును మిన్న కిక్కరణి ♦ దుఃఖము నొంది ఫలంబె? యంచుఁ దాఁ
దడవుచు రాముదేహము ము ♦ దంబునఁ దోఁగొని యేఁగె నింటికిన్.

ఉ॥ ప్రాతగుణుండు యోగికుల ♦ పుంగవుఁడాదటఁ దోడి తెచ్చి ప్ర
స్ఫీత తలంబు చూపి గుణ ♦ పేశల వాక్కులనాతిథేయముల్
బ్రాఁతిగఁ జల్పి కాయలను ♦ పండ్లనొసంగి తనూజులం బలెన్
బ్రీతిగఁ జూడ రాఘవులు ♦ వేడుక నిల్చిరి రేయి యచ్చటన్. ౬౬౪

తే॥ ఇతనితో మనమిట వసి ♦ యించు కతన, సుగతి గలదని తలపోసి ♦ సుజనహితుని
రాముఁగని భరద్వాజుండు ♦ ప్రేమతోడఁ, గలదు వచనీయమని యిట్లు ♦ పలుకఁదొడఁగె.

చ॥ కలవిట నిండుగా జలము ♦ కాయలు పూవులు పండ్లు దుంపలున్
గలిగిన చింతలుం దొలఁగుఁ ♦ గ్రచ్చుఱఁ బుణ్యము వృద్ధి నొందెడున్
గలుగద యింతకంటె మఱొ ♦ కండు ప్రశాంత సుఖస్థలంబు మీ
రలు మముగూడి యుండినఁ గ ♦ ర్థంబు కృతార్థుల మౌదు మిమ్మహిన్.

శా॥ అంతర్వాహినియౌ సరస్వతియు సూ ♦ ర్యాత్మీయసంజాత యీ
ప్రాంతంబందె సురాపగం గలియు ది ♦ వ్యక్షేత్ర మీతావు వా
క్కాంతుండిందు వసింపఁగా నెడఁద ను ♦ త్కంఠించు మా బోటికే
చెంతంజేరఁగ దుర్ఘటంబు లభియిం ♦ చెం బూర్వపుణ్యంబునన్. ౬౬౫

చ॥ అనియిటు పల్కు మౌనిఁగని ♦ యంజలితో రఘురాముఁ డిట్లనున్
మునివర! కోసలంబునకుఁ ♦ బుణ్యతలంబిది దవ్వుగాదు మా
జనములు గుంపు గుంపులుగఁ ♦ జక్కన వచ్చి వసింతు రిందు మా
యునికి నెఱింగిరేని యది ♦ యొప్పుదు మీరు గ్రహింపఁ జాలరే? ౬౬౬

ఉ॥ నావుడుఁ దాపసేంద్రుఁడను ♦ నాయుమ యుద్ది నిజంబ యొప్పితిన్
వావిరి సీవనంబుఁ గడ ♦ వన్ దశయోజన దూరమందునన్
దేవతలెల్ల బ్రాంజలి ను ♦ తింపఁగ నొప్పిన చిత్రకూటమే
నీవు వసింపఁ దగ్గ దది ♦ నిక్కము నాకముకంటె నింపగున్. ౬౬౭

తే॥ మురిపమున నిట్టులను యతి ♦ వరునకెఱఁగి, మూవురును చని పిల్లన ♦ గ్రోవులూఁదు
గొల్లపల్లె లుపత్యక ♦ లెల్లఁగడచి, యమునఁ గాంచిరి కడఁక మ ♦ ధ్యందినమున. ౬౭౦

శా॥ సారంగంబులు నీరుద్రావుటలు భా ♦ స్వద్వంశ సింహాంబు లో
ప్పారం గాంచి పవిత్ర వాహినికి వా ♦ స్తాబ్జంబుల నొల్లె వి

స్ఫారంబైన ధరా పరాగము విర్ధన్ ♦ స్నానంబు గావించి కాం
తారాహారముఁ గొంచు నిల్చి రగ బృం♦దచ్ఛాయ విశ్రాంతికై. ౬౨౧

ఉ॥ అవ్వల వాహినిం గడుచు ♦ టారయుమా యన లక్ష్మణుండు తా
నవ్వనిఁ గల్గు వంశముల ♦ నంటఁగఁ గట్టి కలంబు చేసి పై
జవ్వనియున్ రఘూత్తముఁడు ♦ చయ్యన నెక్కఁగ రెండు చేతులన్
మవ్వపుఁ దెడ్లుగా ఝషము ♦మాక్కని త్రోచుచు దాఁటె నన్నదిన్ ౬౨౨

తే॥ రాము తమ్ముని భుజ మంద♦ రంబు తిరుగ, నొక్క ప్రక్క నీరంబు తూ♦ర్పుదధిఁ జేరె
మిగులు జలములు పడమటి ♦ మేరఁ జేరెఁ, దెప్ప వైళంబ యావలి ♦ దిక్కుఁ జేరె. ౬౨౩

ఉ॥ నారలు దాల్చియుం ద్రిభువ ♦ న ప్రతిమారులు దంతివైరి గం
భీరులు తీర మెక్కియట ♦ విం బహుదూరము వోయి కొమ్మలన్
వేరులు మాఁడి ధారణియు ♦ వేఁడిమి నొంది కనంగఁ జిత్తమున్
నీరుగఁ జేయునట్టి యొక ♦ నిర్జల భూమిని గాంచి రయ్యెడన్ ౬౨౪

ఉ॥ జానకి యాభువిం గడవఁ ♦ జాలదయంచు విభుండు చింతిలన్
భానుఁడు శీతభాను చెలు ♦ వంబునఁ జందన శీతలత్వముం
బూనెను మాఁడి నల్లనగు ♦ ప్రోడులు వెంటనె పల్లవించె ఘో
రానల మంత నంబుజ వ ♦ నాకృతి నొందె మనోహరంబుగన్. ౬౨౫

ఉ॥ వేఁచిన విత్తులట్టి కజి ♦ వేంద్రపు రాళులు కోసి మెత్తగా
వైచిన పూలఁ బోలినవి ♦ వేఁగిన తీఁగలు నన్చెఁ గోఱలం
బూఁచిన చిల్కువోయి సుధ ♦ వొంది భుజంగము లుండెఁ దృప్తిమైఁ
దోఁచిన మేఘముల్ గురిసెఁ ♦ దుంపురులన్ భువనంబు చల్లఁగాన్. ౬౨౬

తే॥ హింస్రకులగు వేటరులు ఋ♦షీంద్రులైరి, యాఁకలియె లేక పగవీడి♦యులరి తడవు
పులుల కడఁ జేరి సారంగ ♦ పోతకములు, పాలు ద్రావ సాగిన యవి♦ భయములేక

తే॥ కొండ చిలువలు క్రూరంపుఁ ♦ గోపమీఁగి, నీటదిగినవి వోలె శాం ♦ తిని వహించె
వంశములు చిటపెటమందు♦వరుసమాని, కుందరదనల బాహుల♦కొమరుదాల్చె. ౬౨౭

చ॥ కనవు పెరింగి పచ్చనగు - కంబళముం బఱపించి నట్టి సాం
పెనఁగె మయూరముల్ పురుల - నింబుగ విప్పుచు వేశ్యలంబలెన్
బొనేఁగఁగ లాస్యముల్ సలిపెఁ - బోయెదు త్రోవల గండుఁ దుమ్మెదల్
దెనలను వైణికాళి బలెఁ - దృప్తిగ గానముసేసె నయ్యెడన్. ౬౨౮

చ॥ ఫలము లకాలమయ్యుఁ బరి - పక్వములై యిల వ్రాలుచుండె దుం
పలు తమ వేళ్లతోడ వెలి - వాతి కనంబడె భూమియెల్లఁ బూ

వులఁ దరుజాలముల్ సొగసు - పూనిన చానలఁ బోలెఁ; బ్రేమ మ
గ్గలముగఁ గూర్చు శీలమున - కంటెఁ దపం బొకరుండు గల్గునే? ౬౮౧

తే॥ బోయ పల్లెయు మునిపల్లె - యాయెఁ గెంపు,వోలె నెడనెడ నారుద్ర-పురుగులొలసె
వృక్షములయందు చింతించు-పెంటులఁ గని, గండు కోయిలల్ ప్రియమున-గారవించె.

చ॥ వెనుకకు వచ్చువేళ విని ♦ పించిన నాథులఁగాంచి ప్రాణముల్
తనియఁగఁ గౌగిలించుకొని ♦ దాడికి నంపిన యావతంబు నె
మ్మనముల కై వడిం గుముల ♦ మాఁడిన యమ్మరు భూమి, గెల్చి వ
చ్చిన ప్రియులం గనం జెలఁగు ♦ చేతములం బలె నయ్యెఁ జల్లనై. ౬౮౨

మ॥ మరుభూమిస్థలి దాఁటి పువ్వ రెల రే ♦ మన్నీఁడు గర్భంబునన్
మఱుఁగన్ గర్జిలు మేఘపాళిఁ గని నం ♦ భ్రాంతాంతరంగంబుతోఁ
గరిణీవారముగాఁ దలంచి గజముల్ ♦ కై సాఁచు నెత్తైన భూ
ధరముం గాంచిరి చిత్రకూటము మునీం♦ద్ర ధ్యాన సంవాటమున్. ౬౮౩

౮ చిత్ర కూట పటలము. (౫౮)

చ॥ వినుత సురాళికిన్ మనకు - వేఱిమి నొందక యొక్క-యాకృతిన్
మొనసి వినిశ్చలం బయిన - పుణ్య పథంబునఁ బోవు రాఘవుం
డనఘుఁడు సీతకా శిఖరి - యందలి సుందర దృశ్య వీక్షచేఁ
బొనరు పథిశ్రమంబు మఱు - పుచ్చుచు నిట్లను నెచ్చుపల్కులన్. ౬౮౪

తే॥ అలరుఁబోఁడి!చూడుమ యుప-త్యకతలముల,నేలకులతీవియలును త-మాలములును
నీరదములు వారణములు - వేఱుపఱచి, కాంచరానట్టి కరణిని - కాననయ్యె. ౬౮౫

తే॥ కువలయాక్షిరో! కాంచుము_ కొండమీఁది,యురణములుమరకతరత్న - కిరణసమితి
బలయ భానుని పచ్చని - వారువములఁ, బోలి విలసిల్లు చున్నవి-పూతచరిత! ౬౮౬

తే॥ మదగజంబు లడఁగు పెద్ద-యుదరములను, దొరయు పాములపొరలు వె-దుళ్లయందు
దగులు కొని కదలుచు నయో - ధ్యాపురమున,సౌధశిఖర ధ్వజము లనఁ-జాలెఁగంటె!

తే॥ పగడఃపులు పొదిఁగినయట్లు-ప్రభలు వెడలు, శైల పార్శ్వంబు లందెల్లఁ-బాలఁబోలు
చమర వాలముల్ గదల వి - ద్రుమగిరీంద్ర, జనిత నిర్ఝరిణింబోలు - చాయ గంటె!

తే॥ కుపిత సింహ పాటిత గజ -కుంభములను, రాలుము త్తెముల్ మగువల-ప్రణయజనిత
కోపవేళను రాలు కుం ♦ కుమ విలిప్త, మౌక్తికములన నొప్పారు ♦ మగువ కంటె!

తే॥ శశికి విడిదిగా నెత్తిన ♦ చంద మొప్పు, గొనబు కెంపు సొంపులు నింపు♦కొండకొమ్ము
హర కపర్దము గాఁగ నం♦ దలరు ఝురము, లందు వసియించు గంగ నా♦నడరెఁగంటె

తే॥ తలల మానికములతోడఁ ♦ దరలు పన్న, గములు చూడఁగా మదకరీం ♦ ద్రములు కెంపు
ముఖ పటంబులతోఁ బోవు ♦ మురువు దోఁచెఁ, గంటివే సుధామయి! కంటి ♦ కఱవుదీఱ.

తే॥ రత్నఘటయుగళమును దా ♦ రంబు మోచు, ననువుఁ బోలు కౌనొప్పు ల ♦ తాంగి! కంటె
ననుచు చందన వనములు ♦ నభముఁ గప్ప, నందు చొచ్చి పోయెడుక్రియ ♦ నబ్జుఁడొప్పు

తే॥ ఆకురెమ్మలఁ గొని మూఁగు - నళులఁ దోలి, తేనియం గొని కరిణికి - నానఁ గరము
చేత నందిచ్చు నెలవంకఁ ♦ జెనయు దంత, ములను గల హస్తిఁ గాంచితే - తలిరుబోణి!

చ॥ మనుపఁగఁ గర్తయైన హరి ♦ మాయ నడంగి కనంగ రాకయు
న్నను విజితాత్ములైన ముని ♦ నాథులకున్ బయలైన యట్టి భం
గిని తనయందు డాఁగి కొను ♦ కింపురుషావళిఁ గానిపించు పొం
తనము వహించెఁ గాంచుమిది ♦ తద్రికలా పటికంపు బండలన్. ౯౯౪

ఉ॥ ఆడెడు నెమ్మికంటెఁ గడు ♦ నందము నొందిన కోకిల స్వరా!
మోడి యెడదంతోఁ బతుల ♦ మోములఁ గాంచక యల్క నూను నా
చేడెలు తామె వల్లభులఁ ♦ జేరఁ దపించుచు రోయునట్లుగాఁ
బాడెడి కిన్నరాంగనల ♦ పాటల వైఖరి వింటె? యుగ్మలీ! ౯౯౫

ఉ॥ ఎక్కడు విల్లువంటి నుదు ♦ రించుక వంచి కనుంగొనన్ వెదు
ళ్లక్కడ నక్కడన్ దగుల ♦ నారఁగఁ గాఱు మరంద బిందువుల్
మిక్కిలి, యందు వేఁటరులు ♦ మేగలి దుంపలఁ ద్రవ్వటించు స
ల్లిక్కల నిండెఁ జూచితె య ♦ హీన సతీత్వ మహిష్ఠ జీవమా! ౯౯౬

తే॥ ఎలమితోఁ గుతుకంబుతో - జలకమాడు, నాఁడు కోఁతి నిర్ఝర జలం - బలమి చల్ల
నెదుటి దరిఁ జేరి గడ్డమై - యెసఁగు మొగులుఁ, గలఁచి చల్లులాడెడు మగ-కపిని కంటె!

తే॥ వత్తిలేనట్టి యమృత దీ-పంబ! యెండ, వంటి పరిధి కాంతులు స్థిర - త్వంబునొందు
కెంపు గుండులు వెవ్వేఱ-క్రిందికి దిగు, పెక్కురవి బింబములఁ బోలి - వెలిఁగెఁ గంటె!

తే॥ శీలమా యరుంధతికిని - చెప్పుజాణ! ఇమ్మహావని వేఁగిస - కొమ్మలెల్ల
స్వర్ణ పుష్పంబులం జల్లి - పాదములకు, నెఱఁగి లేచు వారిని పోలు - తెఱఁగు కంటె!

తే॥ తలిరుఁ బోణి! యుష్ణకరుఁడు- తడవు నట్టి, శిఖరిపైఁ గొట్టఁ జేల్గాచు - చెలువ లరసి
పిట్టలందోల నొడిసెల - విసరుమణులు, మింటఁ జుక్కల మాడ్కి-ని- మెఱయుఁ గంటె!

తే॥ ఎఱుకు లగురు కట్టెలఁ గాల్ప-నెగయు పొగయు, మునుల హోమకుండమ్ముల- మొనయు
గలిసి పెనుగిరి శిఖరంబు-కరణిఁ బర్వె, రాజవదన! కంటివె యంబ-రంబు దెసను. [పొగయుఁ

చ॥ గుమగుమ గుప్పు వాసనలఁ - గూడిన దీర్ఘ వినీల కేశ భా
రమునఁ జలించు కౌనుగల ♦ రామ! వియన్నదిలోన బుఁషు సం

ఘము వలె మీాలు గాన నగు ♦ కై వడి నట్టిన నిర్ఝరంబులన్
గొమరుగ రత్నముల్ వెలసి ♦ కుప్పలుగాఁ గనిపించుఁ గాంచితే॥　　౨౦౨

తే॥ పఱపు కెంపు బండలలోన ♦ నిఱుము కొనుచుఁ, బచ్చబండలలోఁగానఁ♦బడుచునుండు
కినుక గొన్న విద్యాధరాం ♦ గనల యడుగు, లత్తుకల జాడఁగంటివే ♦ లలితవాక్య!

తే॥ జలకమాడు రంభాదుల ♦ జడలనుండి, విడిచివైచిన విన్నమాని ♦ విరులతోడ
దొరలివచ్చు రత్నములతో ♦ మెఱపు వలపు, గలిగి పాఱుఝరులఁ గంటె? కలికిమిన్న!

తే॥ వేఁటరులు చేలఁగావంగఁ ♦ బెట్టినట్టి, పలకలెత్తి వాయించు కోఁ ♦ తులను గంటె!
అందికొని చేత నెలవంక ♦ కందుదుడుచు, గోలయగు కొఱవతఁ జూచి ♦ తేరలతాంగి!

తే॥ మాధవీ నికుంజములందు ♦ మగలఁ బాసి, వేల్పు మగువలుండిన జాడఁ♦ దెల్పుచుండ
నల్లనై మాఁడినట్టి యా ♦ ననలతోడి, తల్పములఁ గాంచితే? సహ♦ధర్మచరిత! ౨౦౩

చ॥ తలఁచిన యట్టి దేవసుధ ♦ తప్పక యానిన వారి మాడ్కిఁ భే
రెలమిని పొందు జానకి! ర ♦ హింపఁగ నీపెనుమ్రాఁకులందు దీ
వలఁ దగిలించి యుయ్యేలల ♦ వారక యూఁగుచుఁ జెంచువాండ్ర చె
ల్వలు రహిఁ బాడఁగా నళున ♦ పక్షులు వచ్చుచునుంట గాంచితే!.　　౨౦౪

తే॥ మేనకాదులు క్రీడించి ♦ తానమాడఁ, గలపమును కుంకుమముఁ గల్ప ♦ కంబు లించు
మంగళ ద్రవ్యములు గలి ♦ యంగ నీటి, తుంపురులు పరిమళముఁ♦బొందుటను గంటె!

తే॥ అద్దుకొని మాఁడు జాలకే ♦ యధికమైన, చల్లఁదనము పాంథులకు నొ♦సంగుచున్న
శిఖరరాజంబు సూర్యుండు ♦ చేరమేటి, ముకుటముం దాల్చు తీరునఁ♦బొలిచెఁగంటె

తే॥ మానికంపు బండల మీాఁద♦మలసివెదురు, పొదలు రాల్చిన ముత్తియ♦ములు వెలుంగ
సంజ మిన్నంటఁ బర్వ ♦ స్మితసఖుతి, కరణిఁ గానంగ వచ్చుట♦గాంచుమబల!　　౨౦౫

తే॥ విజిత వంశ వీణారావ ♦ విమల శుకము! ప్రూచు మోదుగు లెడనెడఁ ♦బొలుచుచుండ
వనము మండుచు నుండెడు ♦ పగిదిఁ దోచెఁ, గాంచితే దూరభాగంబు ♦ కన్నులలర

ఉ॥ చెందొవలందు గాజులను ♦ చేర్చిన చెన్నునఁ గానవచ్చుకే
లొందిన జానకీ! కలభ ♦ యూథము తుండము తోలుసంచి గాఁ
బొంది జలంబు నించికొని ♦ పోయి తపస్సుల కుండికావళిం
గ్రందుగ నింపుచుండుటలు ♦ గాంచితె యచ్చటి చిత్రలీలలన్　　౨౦౬

తే॥ వంపుతోఁకలు కూర్మికి ♦ వంగు మనసు, గలుగు కోఁతులు వృద్ధులఁ ♦ గనులులేని
తాపసులఁ గట్టలంబట్టి ♦ దారిచూపు, చుండు వేడుక గాంచితే ♦ యుత్పలాక్షి!

తే॥ పురులు విప్పిమయూరముల్ ♦ మునులహోమ, కుండములనగ్ని వడిరాఁజు♦కొనఁగ విసరు

చుండుటలు చూచుచుం డెక్కు♦శోదరీ! ప్రశస్తయతుల మహిమ నెన్న♦శక్యమగునె?

తే॥ చెట్లఫలముల రాల్చెడు ♦ చెడుగుణంబు! చెలఁగు కోఁతులు ప్రతిని ♦ చిక్కుదీసి
పోగుచేసి జందెములకై ♦మునుల కొసఁగు,చుండుటలు కాంచుచుంటివే♦యువిదమిన్న!

తే॥ మావి పనస యరఁటిచెట్ల ♦ మంచిపండ్లఁ, దెచ్చి యిచ్చు కీశమ్ములఁ ♦ దెలివ! కంటె
దుంపలం ద్రవ్వికొని భక్తి ♦ తోడఁ దెచ్చు, కిటుల నిటఁ గంటివేప్రేఁడి ♦ కీలుబొమ్మ!

తే॥ కొండవరి జొన్న రాగి కం ♦ కులును వెదురు, బియ్యమనుములు నీ వన♦చెయ్యవంటి
నోళ్లుగల కీరనికరమ్ము ♦ మళ్లనుండి, తెచ్చిమునుల కిచ్చుట గంటె ♦ మచ్చెకంటి!

తే॥ దంతములు తేజరిల్లు మ♦ దావళముల, నెత్తుకొని మ్రింగు భుజగంబు ♦ లుత్తమజన
భాతి వినతిమై జటిలులు ♦ పదములూని, త్రొక్కు మెట్లుగు టరసితే ♦ నిక్కులాఁడి !

తే॥ చపలనేత్ర! యీకొండపైఁ ♦దపముచేసి♦ కన్నుల ముదశ్రువులు కుండ ♦ కరణిరాల్చు
వారలకు ముక్తినీయ దే♦వతలు వచ్చు, మింటి తేరు లెండలఁ బోలె ♦మెఱసెఁజూడు

చ॥ తపనుని మ్రింగి యాజ్యమును ♦ ద్రావిన కుంతముఁ బోలి కాలుఁడుర్
విపుల భయంబు నొందు కడు ♦ విప్పగు కాటుకకంటి! జానకీ!
ఉపగత సూతికాశ్రమము - నొర్వఁ గరేణువులర్ భరించి త
ద్విపములు నొవ్వనీకొదవి ♦ తేఱిచి పట్టుచునుంటఁ గాంచితే!. ౭౨౦

తే॥ నీదు మైకాంతి మెఱుపని ♦ నిశ్చయించి, ఘనులు పుట్టలఁ దూఱుట♦పడఁతి! కంటె
జలద నాదంబు సింహగ ♦ ర్జనమయంచుఁ, గలఁగిపాఱు వారణములఁ♦గలికి! కంటె,

చ॥ అఱని గృహస్థ ధర్మమున ♦ యందె తపంబును సత్యముఙ్ దిటం
పఱచిన యాజి పుత్రికుఁడు ♦ పైదలి కిట్టి వినోదముల్ ముదా
కరముగఁ జూపుచుం జని సు ♦ కర్మలు తాపసు లందు కానరా
నెఱఁగి మునీంద్రవర్యులకు ♦ నెచ్చగు విందయి యుండె నచ్చటన్. ౭౨౨

క॥ వెనఁగాల నేమి నాఁజను, నసురుని యుసుఱుల హరించి - యరుణంబయి యా
కసమున వెలసిన చక్రము, పసదోఁచెం బశ్చిమాద్రి ♦ భానునితీరుల్ ౭౨౩

తే॥ చక్రదారిత దనుజ వి ♦ స్తార దేహ, గళితరక్తంబు నా సంజ ♦ కావి పరవె
వానినోర విఱుగు కోఱ ♦ పల్లువోలె, నంద మొందెను మింటలేఁ ♦ జందమామ. ౭౨౪

క॥ సుదతులకు ముఖ వికాసము ♦ పొదలించుచు నలిన పుష్ప ♦ ములు ముకుళించెన్
పదపడిగగనముఁ బోలిన, హ్రదముల రిక్కలను పోలి ♦ యలరెం గలువల్ ౭౨౫

తే॥ ఆఁడు మగ కోఁతులటమ్రాకు-లరయుచేగెఁ, బిడులుదంతులుసానువుల్ - వెదక వెడలెఁ
గాన పిట్టలు నీడముల్ - గానఁ బోయె, జ్ఞాన వేద్యుఁడు సంజ క - ర్జముల కరిగె ౭౨౬

తే॥ కొన్ని పువ్వులు ముడిఁగెను-గొన్ని విడిగె, రామునకు లక్ష్మణునకు సు - ధామయి యగు
జానకికి హస్తనేత్ర కం - జంబు లపుడు, నీరజంబులకై వడి - నేముండింగె ౨౨౭

లక్ష్మణుఁడు పర్ణశాల నిర్మించుట.

క॥ ఉత్తముఁడు సుమిత్రాసుతుఁ, డత్తఱి తనుమధ్యతోడ ♦ ననఘుం డుండన్
జిత్తమున నెంచి యచ్చటఁ, దత్తఱమునఁ బర్ణశాల ♦ తగ నిర్మించెన్. ౨౨౮

సీ॥ పంగకఱ్ఱల నాటి ♦ పైన నడ్డంబుగాఁ, బొడవైన వెదురులఁ ♦ బొందు పఱచి
నడుమ నిట్రాడుల ♦ నాటి పై వాసంబు, లమరించి పెండియ ♦ లణఁగఁగట్టి
శాకపర్ణంబుల ♦ జానుగాఁ గప్పిపై, బోదకసవు వైచి ♦ బొద్దుగాఁగఁ
బ్రక్కల వెదురుల ♦ బ్రద్దల నల్లి మ, ట్టిని మెత్తి మణిగాన ♦ మొనరఁజేసి

తే॥ జానకికి రామునకు వేఱు ♦ స్థలము లుంచి, వాస్తుశాస్త్రోక్తముగ నెల్ల ♦ పనులు తీర్చి
లోనఁ గుంకుమ పంకంబు ♦ తోన యలికి, గోడలకు నదీ రత్నముల్ ♦ కూర్చి యంత.

తే॥ బర్హిబర్హ వితానంబు ♦ పరఁగఁగట్టి, కత్తిఁ గొని వ్రేలు క్రచ్చులఁ ♦ గత్తిరించి
చుట్టు వెలుగు వెదుళ్లతోఁ ♦ గట్టి నసలఁ, బఱచి కొవ్విరుల్ చల్లి ♦ తల్పం బమర్చె.

ఉ॥ ఈవిధి లక్ష్మణుండు రచి ♦ యించిన యొప్పగు పర్ణశాలలో
దేవతలన్ భజించి జగ ♦ తీపతి యంబుజగర్భునందు న
జ్ఞావళి నన్ను బోఁటి జను ♦ లందుఁ జరాచర కోటియందు నొ
క్కవిధి నొప్పు వాఁడు తన ♦ యింతినిగూడి వసించె నచ్చటన్. ౨౩౦

ఉ॥ మాయను నీఁగినట్టివగు ♦ మానసముల్ శ్రుతులున్ సుధాబ్ధియుం
బాయని తొల్లి కెంకియు న ♦ మస్తము నియ్యదె యంచుఁ బల్కునా
చాయను లక్ష్మణుండు కడు ♦ చాతురిఁగట్టు కుటీరమందు సీ
తాయుతుఁడై రఘుప్రభుఁ డ ♦ దం బరితృప్తి వసించె నత్తఱిన్. ౨౩౧

తే॥ జానకీ సుకోమల - చరణయుగళి, కటుశిలాతల మార్గంబు ♦ గడవ నడచెఁ
దమ్ము కరములు గుడిసె నొం - దంగఁగట్టె, సాయమే లేని వారికీ ♦ జగతిగలదె? ౨౩౩

క॥ అని చింతించుచుఁ దమ్ముని, గనుఁగొని యీపర్ణశాలఁ ♦ గట్టెడు పని యెం
దున నేర్చితి వని నిలువక, కనుగొలుకుల నశ్రువులను ♦ కార్చెను తోడ్తోన్. ౨౩౪

చ॥ పొలుపగు సంపదన్ భరత ♦ పుత్రున కిచ్చిన తండ్రి యానతిన్
వెలలి వనంబు చేరి బహు ♦ విశ్రుత ధర్మముఁ గాచి భాస్కరుం
బలె వెలిఁగించు సన్నుతి ను ♦ పార్జన చేసితి నంటకంటె నా
కులతను నీకు మిక్కిలిగఁ ♦ గూర్చితి నంటయె యుక్తమౌఁ గదా? ౨౩౫

చ॥ అని యిటు రాఘవుం డనఁగ ♦ నంతటఁ దమ్ముఁడెడందఁ గుంది య
న్నను దగఁగాంచి యిట్టులను ♦ నాయక! యన్నకు సేవసేతకై
యనుజుఁడు గల్గు నిక్కమిది ♦ యారయఁ గష్ట ముఖాంకురంబు నా
టనె యుదయించి కాటనె రు ♦ టంబుగ నిల్చి చెఱుంగవే యనన్. ౨౩౬

ఉ॥ ఐన నటుండ నిమ్ము పరి ♦ హారము దీనికి లేదు ధర్మమున్
మానుట కూడదంచుఁ దన ♦ మానస మందు తలంచి సేవపైఁ
బూనికయుం గుతూహలము ♦ పూర్తిగఁ గల్గిన తమ్ము చింతయున్
లోన నెఱింగి వాని యడ ♦ లుం దొలఁగింపఁగ నెంచి యిట్లనున్. ౨౩౭

తే॥ ఉర్వి సంపదలకుఁ దుది ♦ యొండు గలదు, భావి సద్గతి యనెడి లా♦భంబుతోడి
అతుల సమ్మోదమరయ శా♦శ్వతముగాన, దీనఁగొఱఁత యేమున్నది♦ తెలియుమయ్య

తే॥ తమ్ము రాఘవుఁ డిటు సమా ♦ ధానపఱచి, యమరులు నుతింప వ్రతముల♦నాచరించె
తబిసి యగు వసిష్ఠునియాజ్ఞఁ ♦ దరలిపట్టి, దూతలేమైరొ వారలఁ♦జూత మింక. ౨౩౮

౯. దహనపటలము. (౧౪౫)

తే॥ సత్య వాక్యులౌ దూతలు ♦ సరగ రేయిఁ, బవలు నిలువక నడచి యా♦భరతుఁడుండు
హర్మ్యముం గని తమరాక♦యతని కెఱుక, పఱపుఁడని ద్వార్థి నతులతోడఁ♦బలికినారు.

తే॥ భరతు నానతిఁ గొనుచు లో♦పలికి వార, లరుగఁ గుతుకంబు మితిమీఱ♦నతఁడు కాంచి
రాజరత్న కిరీట నీ ♦ రాజితాంఘ్రి, యుగళుఁడగు తండ్రి సుఖుఁడయి♦యొప్పునె? యన

ఉ॥ రాజు సుఖుండనంగ యువ ♦ రాజును లక్ష్మణుఁడున్ సుఖాప్తికిన్
భాజనులే కదా? కుశల ♦ వర్తినులే జననుల్? తపోధనుం
డోజకు భద్రమే? యనుడు ♦ నుత్తర మిచ్చుచు దూతలెల్ల వా
రోజఁ జెలంగు వారనుచు ♦ నుంచిరి భూపతి శ్రీముఖంబటన్. ౨౪౧

తే॥ మఱియుఁ గల బంధువుల యనా♦మయము లడిగి, తండ్రి పంపిన లేఖ హ♦స్తమున నునిచి
ముద్రగల దానిఁ ద్వరగ వి ♦ ప్పుచు నె వారి, కిచ్చె నధికంబు గాఁగ న ♦ భీష్ట ధనము.

తే॥ మొగమునందునఁ జిఱునవ్వు ♦ మొలకలెత్తఁ, బులకములకు శరీరంబు ♦ కులకములుగ
నుబ్బి యగ్రజుఁ గాంచనౌ ♦ నుత్సుకతను, నిరు లవారిగాఁ జల్లెను♦భరతుఁడపుడు. ౨౪౪

తే॥ అరుగఁ బరివార వితతికి ♦ నాజ్ఞ యొసఁగి, పెద్దలకు మ్రొక్కి వారి దీ ♦ వెనలఁ బొంది
యాయితంబైన తేరిపై ♦ ననుజుతోడ, నెగడి తిథివారముల గమ ♦ నింప కరిగె. ౨౪౫

సీ॥ ఏనుఁగుల్ ముందుగా ♦ నేగెను రాజ కు, మారులు బారులు ♦ తీరి చనిరి
సాయుధం బగు వీర - సైన్యము నాలుగు, ప్రక్కలఁ గ్రమముగా - బలసి వెడలె

నొత్తిరి శంఖములఁ ♦ మొత్తిరి భేరులు, వెలసెను ధ్వజములు - బలిసె ధ్వనులు
మెఱసెను గొడుగులు - పెరసె భూషణ కాంతి, మొరసె నేమి రవంబు-విరిసె సురఁటి
మ్రోఁగె బండ్లపై బహువాద్య♦ములరవంబు, మూఁగెఁదేఁటులుక్రొవ్విరి♦మొగములందు
రేఁగె మిన్నున్న మన్నలము భూ ♦ రేణు చయము, సాగెభరతుండుమిక్కిలి♦సంబరమున

తే॥ మించి సకిలించి తలల నా ♦ డించుసవియు, నింగికెగురుమన్ననువేడ్క♦నెగయునవియు
పోవఁ దగు వేళకే చేరఁ♦బోవు నవియు, మొగము వాంచిన వగు నశ్వ♦ములునుగదలె.

తే॥ విల్లు కాండ్రు రీఁలెలవారు ♦ మల్ల వరులు, చక్రతోమరాసి గదా ప్ర ♦ శస్త హస్తు
లనుభవం బున్న మావటీం ♦ డ్రధిక విజయ, శీలురగు వీరులును చుట్టి ♦ చెంత నడవ.

తే॥ పోటులాడుదున్నలుకోడి♦పుంజులును పొ, ట్టేళ్లు కముఁజులు మఱియుఁబూ♦రేళ్లు పెంచు
నట్టి వేఁటరుల్ మనముల ♦ నలరి వాని, వెంటఁగొని వేడుకగ ముందు♦ వెడలి నారు.

తే॥ ఉత్తములు కొంద ఱురముల ♦ నొరసికొనుచు, జరగి చాల్చాలుగని నిల్చి ♦జన్మమెత్తి
సురలు జ్ఞానులై యైహిక♦సుఖము వీడి, పూర్వ నాకలోకముఁ♦గొన్న♦పోల్కినుండ్రి.

తే॥ మధువు చెవులకుఁ గుడిపిన ♦ మాడ్కి వఱలు, మాగధుల కీర్తనధ్వనుల్ ♦మలసె దివిని
ఒడలికిని ప్రాణముం బోలె ♦ నొప్పునట్టి, మద్దెల రవంబు లెల్లెడఁ ♦ దద్ద చెలసె. ౨౫౧

క॥ భేరి రుతి మించి విప్రా, శీరవము చెలంగె మేటి ♦ జెట్టుల పెను గ
ర్జారవము మించి వందులు, పేరుకొని వచించు వినుతి ♦ పెలుచం దాఁకెన్

భరతుఁడు కోసలముఁ జేరుట.

క॥ అడవుల నదులను గిరులను, కడచి చెఱకు రసము మడవ ♦ గనిమలఁ ద్రిప్పన్
వడియు వలుఁద పొలములు గల, పుడమిని కోసలము నేడు ♦ పూఁటఁ జేరెన్. ౨౫౩

క॥ పొలములు మడకల సీఁగెను, పొలముల పైరులను సీఁగి ♦ పోయె జలంబుల్
జలజాసవ జలజంబున, నిలువక యేగుటయె గాక ♦ సీఁగె విషయముల్

క॥ పండిన ఫలముల వెలువడి, నిండి రసము దరులఁ బాఱి ♦ నిష్ఫల మయ్యెన్
మెండగు పువ్వులు విరిసియు, నెండి దిగువ రాలి వితగ ♦ నెఱసెను మంటన్. ౨౫౪

తే॥ పక్వ కాలంబు నెఱుఁగు కా ♦ పరులు లేక, పండి వరిపైరు తలవ్రాల్చి ♦పాఱుచున్న
మావిపండ్లరసము గని ♦ మలను పొరల, మొదలు మురిసి ధాన్యంబులు♦ మొలకలెత్తె.

తే॥ పశు లాడు పొలంబులఁ ♦ బనులు సేయు, తిల సుమంబులఁ దెగడు నా ♦ సలు గలారు
పనులు సేయరు మడఁతులు ♦ ప్రణయ కోప, మొంది నట్టులు కలుపుల ♦నూడ్వకుండ్రి

క॥ చిలుకలు పలుకులు నిలిపెను, పొలఁతులకున్ దూతి పనులఁ ♦ బోవుట తొలఁగెన్
బలుకవు భేరులు పురవీ, థులలో నుత్సవము లెందుఁ ♦ దోఁపరక యుండెన్, ౨౫౫

క॥ వేదవు శిరసులు పూవుల, నాదవు చెలిగములు నీట ♦ నాట నెలవులన్
బాదవు పిల్లనఁ గ్రోవులు, కాఁదవు మాడువుల నువ్వి ♦ కర్ణ బిలములన్ ౭౫౯

తే॥ వెలయు ఘుగములు చిఱునవ్వు ♦ వీడియుండె, మాడుగులు తావిపాగలను ♦ మానియుండె
దీపములు ప్రకాశము లేక ♦ త్రిక్కియుండె, మదవతుల జడల్ సుమముల ♦ వదలియుండె

క॥ పెరిఁగినపచ్చని పైరులు, చెఱువుల నుదకములు రామిఁ ♦ జెడు లోభుల మం
దిరముల వాకిండ్ల కడన్, దిరిగెడు యాచకుల మోము ♦ తీరున వాడెన్

క॥ వేలుపులు దూరమేగఁగ, నాలుకతోఁ బలుకరాని ♦ నయమున సుక్షే
త్రాళులు పంటల వీడఁగ, నేలపొలుపుక్షీణదక్కె నసులు ♦ నీఁగు నొడలు నాన్. ౭౬౧

క॥ అటువంటి కోసలంబును, తటుకున భరతుండు చూచి ♦ తన మదిలోఁ బే
రటమట పడి చెడుగేదో, యిట విన నగు నంచు నూర్పు ♦ లెచ్చుగఁ బుచ్చెన్.

క॥ మఱి యేఁగి సత్య భూషుఁడు, తఱిమెడు నరదంబు కంటెఁ ♦ దద్దయు వడిగా
నెఱుకఁ బనిచి యాలో మెఱు, పొఱయని సాకేతమును స ♦ ముత్కతఁ గాంచెన్.

తే॥ వేవెలుఁగుఁగని యిబ్బామి ♦ వేల యెల్లఁ ♦ దిరిగి యలసితి నిలువుము ♦ తిందు రమ్మ
వెనుకఁ బోవచ్చునని నిక్కి ♦ పిలుచునట్లు, గాన నగు ధ్వజ పటములఁ ♦ గానఁడయ్యె.

తే॥ ధర్మ పద్ధతి నార్జించు ♦ ధనము నెల్లఁ, గోరు వారలు వచ్చికై ♦ కొనుఁ డటంచుఁ
గీర్తికాములు పిలిచెడు ♦ కేకవంటి, మురజ నిస్వనములు మున్ను ♦ మొనయ వినఁడు

క॥ సధనుల నుండి యిభంబుల, నిధులను దొడ్డగొనువారి ♦ నెఱిఁ గానకన్
బంధులును గాయకులును మా, గధులును కొనిపోవు టతఁడు ♦ గానఁడు నగరిన్.

క॥ ఆవుల మద వారణముల, మావులఁ బెన్నిధులఁ బడసి ♦ మన్ననతో భూ
దేవతలు నడచుచుండుట, భూవిభునందనుఁడు కనఁడు ♦ పుర వీథులలో.

క॥ పురమున గాయను లిండ్లన్, ద్విరేఫములు వీణియలును ♦ తీయని సప్త
స్వరములు వెలిపఱుపమి సుం, దరుల కురుల కరణి నొప్పెఁ ♦ దార రహితమై. ౭౬౯

క॥ కరులను పల్యంకికలను, హరులను రథములను బండ్ల ♦ నరిగెడు వారె
వ్వరు లేక నగరవీథులు, శర విరహిత సికత సహిత ♦ ఝరముం బోలెన్. ౭౭౦

క॥ ఉత్తమగుణియగు భరతుం, డత్తఱి నగరంబు కాంతి ♦ యందము చెడుటల్
చిత్తమునఁ దలఁచి యనుజా!, యెత్తెఱఁగున నుండెఁ జూచి ♦ తే పురి? యనియెన్.

క॥ అరిభీర భయద భుజబల!, పుర సంస్థితి చూడఁ జూడఁ ♦ బొలుపఱి దామో
దరు సతి వీడిన కలశాం, బు రాశి గతి నొప్పుచుండె ♦ బుధ నుత! కంటే. ౭౭౧

తే॥ రత్న భూషుండు సింహప ♦ రాక్రముండు, నైన శత్రుఘ్నుఁ డిరుగేల ♦ నంజలిగొని
యిపుడు గలిగిన దొక దొడ్డ ♦ యెడరు సతము, చెడని పురమును సిరిపీడు ♦ చెన్నుదోఁచె

భరతుఁడు కైకగృహంబున కేగుట.

తే॥ అట్లు పలుకుచున్నంతలో - స్యందనంబు, నగరుచేర వేగ భరతుండు ♦ దిగి బిరబిరఁ
దండ్రివసియించు నట్టి సౌ ♦ ధంబుచేరె, మనమునందున శంకలు - మల్లడిగొన. ౨౨౪

తే॥ ఉద్ధతభుజుఁ డుత్కంఠతో ♦ నుర్వినాథుఁ, డెలమివాడుకవసియించు ♦ గృహముసొచ్చి
యెచటఁ గానక యిది యల్ప ♦ హేతుకంబు, గాదటంచు శంకించె మి ♦ క్కుటముగాఁగ

తే॥ జనకు వెదకి విశుద్ధ హ ♦ స్తముల తోడ, వందనముసేయ నుంకించు ♦ భరతుఁగాంచి
యొక్క చేటిక మీతల్లి ♦ యుత్సుకతను, పిలుచు చుండెను రండని ♦ పిలుచునంత. ౨౨౬

తే॥ వచ్చి తల్లికి మ్రొక్క న ♦ వ్వనిత తనయు, మనసు తనివోందఁ దడవుచుఁ ♦ దనదుతల్లి
దండ్రి సేమంబులడుగ నా ♦ తఁడు వారు, భద్రయుతులని పలికి యా ♦ వలనుఁ గాంచి

శా॥ తల్లిప్రేమము పెల్లగిల్లఁగను మా ♦ తండ్రిన్ వడిం గాంచ నా
యుల్లంబల్లల నాడుచున్నయది యెం ♦ దున్నాఁడొ నానేత్రముల్
చల్లంగాఁ గనువాఁడఁ జెప్పఁగదె ప్ర ♦ శ్నంబింకఁ జాలింపు మే
నొల్లం దండ్రిని కాంచు పిమ్మటనె నా ♦ కుత్సాహ మొప్పారెడున్. ౨౨౭

ఆ॥ అట్లు తనయుఁ డడుఁగ ♦ నావంత యుల్లమ్ము,నందు వంతలేని ♦ యతివ తెగువఁ
బలికె నసుర బలము ♦ నడఁచిన మీతండ్రి, సురలెలర్ప దివము చొచ్చె ♦ ననుచు. ౨౨౮

ఉ॥ భగ్గునఁ గాల్చునట్టి చెడు ♦ వార్త చెవింబడ నెత్తివెండ్రుకల్
దిగ్గన నగ్గిఁ గాలుగతి ♦ దిక్కఱి వజ్రముచేత రావి మ్రా
నగ్గతిఁ గూలు నగ్గతిని ♦ పృథ్విని గూలి చిరంబు శ్వాసముల్
మ్రొగ్గక తెల్విదప్పి శవ ♦ ముం బలె నుండె జనంబు జంకఁగన్. ౨౩౦

చ॥ మొగమున కాంతి మ్రగ్గ నర ♦ మోడ్చిన కన్నుల నశ్రుబిందువుల్
బుగులుకొనన్ వెనంగొఱవి ♦ పూర్తిగ వీనులఁ జొన్ను రీతి నీ
దగరము లాడ నిన్ను బలెఁ ♦ దక్కొరు లెవ్వరు డెందమందు ప
ల్కఁగఁ దలకొందురే? యిటులు ♦ కర్కశ మానస వెట్టులైతివో!. ౨౩౧

తే॥ గుహుని కంటె సుందరుండు సు ♦ క్కుచునులేచి, పరితపించుచు మఱినేల ♦ వ్రాలివగచి
వేఁడిగా నూర్చివేదన ♦ వెక్కసముగ, నేడ్చి యేడ్చి తుదిం గాంచ ♦ కిట్టు లనియె. ౨౩౨

తే॥ ధర్మ నిర్మూలనము చేసి ♦ దయనుచంపి, శీతలోన్నత కరుణకుఁ ♦ జెలువు చెఱచి
మరణ మొందితి వన నీతి ♦ మఱచి నాఁడ, వింతకంటె హెచ్చగు దోష ♦ మెద్ది తండ్రి?

ఉ॥ కోపము ద్రోసి కామమును ♦ గోసి యెడందను లోభ సంహతిన్
లోపము చేసి యున్నతిని ♦ లోకము నేలు నుదార! నీప్రజన్
దాపము పాలుచేసి తగు ♦ దారిని నీకయి చూచుకొంటయున్
లోపము గాదె? యర్థియును ♦ లోభము గాక యుదారమార్గమే?. ౭౮౪

తే॥ ఇనుఁడు మొదలుగా నీకుల ♦ నృపుల చరిత, ములను క్రొత్తలు చేసిన ♦ పూతచరిత!
భర్గుమేర్వంశమగు విల్లు ♦ భంగపఱచు, ముద్దుకొడుకు నెల్లెడఁ ♦ బాసిపోయి తిట్లు.

తే॥ ఆర్య! ధర్మచరిత్ర! యీ ♦ యవసియందు, మ్రందు వార లేవంశము ♦ నందు లేమి
స్వర్గమున మైత్రిగలవారు ♦ చాలఁగలరు, పోదమని యెంచి యేగితే ♦ భువనవంద్య!

తే॥ తడవు చల్లనై యున్న నీ ♦ గొడుగు నీడ, వఱలు పలు జీవు లిప్పుడు ♦ వాడి నిలువఁ
గల్పశీతల చ్ఛాయ నా ♦ కాంక్షచేసి, వెడలి నాఁడవె నీవార ♦ లిడుమఁ గుడువ? ౭౮౬

క॥ శంబరుఁ బోలిన దనుజులు, వెంబడి మఱిముట్టరేమి ♦ విబుధులు కడగం
డ్లంబడి పరుగిడి నీచర, ణాంబుజములఁ బడిరె? దాన ♦ నరిగితె చెప్పుమా? ౭౮౮

ఉ॥ శాత్రవు లిచ్చినట్టి ధన ♦ సంపద విప్రులకిచ్చి దివ్యులన్
బాత్రముగా భజింపఁ దగు ♦ పద్ధతిఁ జేసితి వశ్వమేధముల్
పుత్రులఁ గంటి భక్తి శుచి ♦ పూజ లొనర్చితి వట్టి పుణ్యచా
రిత్రక! యిట్టి వెవ్వియు భ ♦ రింపని నాకముఁ జేరఁ గోరితే? ౭౮౯

తే॥ తండ్రి! రాముఁడు వట్టి హ ♦ స్తములతోడ, నున్నవాఁడని నీచేత ♦ నున్న ప్రభుత
నతని కీయఁగఁ దలఁచి యే ♦ బ్రతికియుండ, సమ్మతింపఁ డనుచు నిట్లు ♦ జరిగితేమి?

చ॥ అరిది తపోబలంబు భువి ♦ నందమి రామున కీవు మోద సం
భరితముగాఁ గులక్రమ స ♦ మార్జిత శీర్షకమున్ ధరింపఁ జే
సి రహిమహోత్సవంబు విల ♦ సిల్లఁగ నీదు విశాలనేత్రముల్
గరువము నొందు భాగ్యమును ♦ గాంచవు గావలయున్ నృపోత్తమా!

క॥ భరియింపలేని చింతను, భరతుం డిటు పనవి పనవి ♦ బాష్పాకులిత
స్ఫురితేక్షణుఁడై యొకవై, ఖరిఁ దేఱి వచించె నిట్లు ♦ కైకం గనుచున్. ౭౯౨

తే॥ తల్లియును తండ్రి గురువును ♦ దైవతంబు, జ్యేష్ఠుఁడును మేరమీఱిన ♦ శ్రేష్ఠగుణుఁడు
రాముఁడే కాన నతని పా ♦ దామలాబ్జ, ములకు మ్రొక్కక నామది ♦ యలఁత వోదు.

క॥ అనిన న్విని పిడుగుం బోలిన పలుకుల నారి తేఱు ♦ తేమ కయిక నా
తనయా! జానకితోఁ ద, మ్మునితో రాఘవుఁడు వనికిఁ ♦ బోయె ననంగన్. ౭౯౪

క॥ అడవుల నున్నాఁడని తలి, నుడువఁగ శుచి భ్రమింగు కరణి ♦ నొగిలి మఱియు నే
పొడుగులు నే వినఁదగినవి, కడమపడియెనో యటంచుఁ ♦ గంపము నొందెన్. ౭౯౫

చ॥ ఉలికి పడంకి భ్రమాను వడి ♦ యూర్చి యలందురి రాఘవుండు కా
ననలకు గమింప దోసము లో ♦ నర్చెనో? దైవము కోపగించెనో?
యల విధి దార్చె నేమి? మరి ♦ యూద తోలంగెనో? దేని చేతనో?
కలఁక తొలంగఁ దెల్పుము క ♦ కావికలమ్యో మదంతరంగమున్. ౨౯౮

తే॥ చెడుగులే రాముఁ డొక్కెడఁ ♦ జేయునేని, తల్లి కార్యంబు వోలె భ♦ద్రదమయగును
తండ్రి మరణించు పిదపనే ♦ దాశరథియు, వనుల కేగెనో? తెలుపవే ♦ యనుడుఁ గైక

చ॥ గురువులఁ దిట్టి కాదు మఱి ♦ కోపము చేతను కాదు దైవమున్
దొరయదు భానుఁ బోలి తన ♦ దొడ్డ కులంబునఁ బుట్టి నట్టి భూ
వరుఁడు సజీవుఁడై వెలయు ♦ పట్టుననే యతఁడే గెఁ గానలన్
ధరణి తనూజతోడఁ దన ♦ తమ్మునితోఁ జరియింపఁ బుత్త్రికా!

చ॥ అని తన తల్లి వల్కుటయు ♦ నాతఁడు దోసము లేద యేని యీ
మునఁ బగవారి కుట్రలును ♦ చోపవయేని విధి ప్రకారమున్
బొనరక తండ్రి యుండఁగనె ♦ పుత్త్రుఁ డరణ్యముఁ జేరుటెల? మా
జనకుఁడు పిమ్మటన్ విసివి ♦ చావఁగ నేల? వచింపవే వెసన్. ౨౯౯

ఉ॥ అనుటయుఁ గైక యిట్టులను ♦ నయ్య వరంబుల నీయఁ గాంచి నే
వనులకు రాము నంపితిని ♦ వారక రాజ్యము నీకుఁ గూర్చితిన్
దనయ వియోగమున్ మదిని ♦ తాళఁగలేక విభుండు స్వర్గముం
జెన నెను నీవు నా కనులు ♦ శీతల మంద భువిం భరింపుమా. ౩౦౦

భరతుఁడు కైకను దూషించుట

ఉ॥ కైక కటూక్తి కర్ణముల - గాఁడక మున్నె శ్రవంబు మూసె ని
భ్రూకుటి దాల్చె నగ్నివలె - వుచ్చెను కన్నులఁ జిందె నెత్తురుల్
వాకొన మూనె రోమములు - వహ్ని కణంబులఁ గ్రక్కెఁ జెక్కులన్
సోఁకె వడంకు కాళుల వ - సుంధర వ్రయ్యఁగ మోఁదె నార్భటిన్.

ఉ॥ కాళుల నేల గ్రుద్దుటయుఁ - గంపము నొందె జగంబు మేరువున్
గాలికి వారిధిన్ సుడియు - గంధ గజంబుల నావకై వడిన్
వేలుపులెల్ల భీతిలిరి - వెక్కస మందిరి దైత్యులెయ్యెడన్
గాలుఁడు కన్నులన్ మొగిచెఁ - గల్వల నూఁడును క్రుంకె జంకునన్

చ॥ కలఁగిన క్రూరకోపమున - గ్రాఁగిన యా భరతుండు పాప పం
కిలయగు నామె తల్లియని - గీల్కొను గారవముం ద్యజించి ని
ర్మలుఁడగు రామచంద్రుఁ డెడ - మన్నన సేయఁడ యంచుఁ జంపఁగాఁ
దలఁపక యీసడించుచుఁ బ - దంపడి యిట్లనియెం గటూక్తులన్. ౩౦౩

ఉ॥ రక్కసి వీవు నీ చెడు వ ♦ రంబునఁ దండ్రి గతించె నన్నయుఁ
దక్కక కాననంబులకుఁ ♦ దారెఁ దపం బొనరింప నిట్లు నీ
చిక్కులఁగూర్చు జిహ్వికను ♦ చీల్పక నెమ్మది విన్న యే నిటఁ
దక్కన యంచు రాజ్యమును ♦ తాల్చెడు వాఁడన కాన? పాపినీ!. ౧౦౪

ఉ॥ ఈవును సిగ్గు లేకెదుట ♦ నే నిలుచుంటివి క్రూరరాక్షసీ!
నీవిటులాడ వా తెఱవ ♦ నే ఛురికం గొని క్రుక్కకుండితిఁ
భూవలయంబుఁ గాచు పరి ♦ పూర్ణ గుణుండగు రాఘవుండు సఁ
గావలుఁ డంచుఁ దిట్టునని ♦ కాక క్షమింతునె తల్లి యంచెదఁ?. ౧౦౫

ఉ॥ క్రూర వచస్సుచేఁ బ్రభుని ♦ గూల్చితి వంపితి వన్నఁ గానకుఁ
గోరిక మీఱ రాజ్యమును ♦ కూర్చితి నాకయి మాయ లాఁడి! యీ
తీరొక ధర్మమార్గమని ♦ తేర్చెదొ? యిట్లగు నేని ధర్మముఁ
గోరక యుందుఁ గాక! జన ♦ కూటము కోరఁగ నిచ్చగించునే? ౧౦౬

ఉ॥ వంచకురాలు తల్లి చెడు ♦ పద్ధతిచేత సనాతనంబుగాఁ
గాంచిన వంశగౌరవముఁ ♦ గాటికి ముఁ భరతుండు పంపినాఁ
డంచు జగంబు దూఱ బిడి ♦ యంబున నా తలవంచి మానముం
ద్రెంచి చరించు పీనుఁగయి ♦ త్రిమ్మరు కంటె మఱేమి గాంతునో!. ౧౦౭

తే॥ తగు సతీత్వము ధర్మ ప ♦ ద్ధతిని వీడు, నిన్ను చేపట్టు పతిని ద్రుంచి ♦ దించి వరము
గాంచు నీవొక పెనుభుజంగమవు కాక, కలికివే? మఱి యెవ్వరిఁ ♦ గఱవ నుంటి? ౧౦౮

చ॥ పతి యసువుల్ హరించితివి - వ్యాధివొ? కావు పిశాచివీవు; జీ
వితము వహించు కంటె వడి - బిద్దుట మేలటు దోఁరు; నన్ను గాం
చితి స్తన మిచ్చి పెంచితివి - నింద దృఢంబుగఁ గూర్చితింక నే
వితమున నేమి గూర్చెదవొ? - ప్రేముడి తల్లివి మిన్న కుందువే? ౧౦౯

ఉ॥ సత్యము మీఱలేని జన - సన్నుతు నీవిభు నావిఁద్రావి యీ
నిత్య విలక్షణంబయిన - నిందను గాంచి ధరఁ హరించి సం
స్తుత్యముగా సుఖింతు మని - సాక్షి వాతఁడు వోవ దేనుకా
సత్యము న్యాయముం జెనయు - పౌరులఁ గాంచియు బుద్ధిమాఱదో? ౧౧౦

ఉ॥ ఇచ్చిన మాటకుం గొఱఁత - యెంచక తండ్రి గతించె రాజ్యముం
జెచ్చెర వీడుటే తగవు - సేయుట యంచుఁ ద్యజించె రాఘవుం
డచ్చుగ వాని తమ్ముఁడగు - నాతఁడు తల్లి కుతంత్ర బుద్ధిచే
వచ్చిన రాజ్యమేలెనని - వాడెదు దూఱును నే భరింతునే? ౧౧౧

చ॥ జనకుఁడు తద్వియోగమునఁ - జచ్చె బలుంగక కైక డెంద మీ
యనువున మార్పు నొందఁగత • మక్కట నేనని యెంచి నెమ్మదిన్
జన పరిపాలనంబు తగఁ • జల్పఁ గలాఁడని నమ్మి కానకుం
జనియెను గాక యొండయినఁ • జల్పునె రాఘవుఁడిట్టి పద్ధతిన్. ౮౧౨

చ॥ తరణికులాబ్ధిచంద్రుఁడగు • తండ్రి తలంపది యేదియైన నా
గురుత మదీయ సేవనము • కోరి యొనర్చుచు నుండినట్టి యీ
భరతుఁడె లోపలన్ గుటిల • భావము నూనెన యంచు రాఘవుం
డురవుగ నూహసేయ భవ • దుగ్రవరం బొకటైనఁ జాలదే? ౮౧౩

చ॥ వనముల నగ్రజుండు కర • భాజనుఁడై ఫలమూల సంతతుల్
దిన నిట నేను జీవములఁ • దేఁకువ దాల్చి సువర్ణ పాత్ర మం
దుప రుచులూరు నోగిరము • తుష్టిగ మెక్కుట గాంచి లోన నే
మని జన మీసడించు? నది • యర్హమె రామపదానుజన్మికిన్? ౮౧౪

చ॥ అడవులఁ జేరె రాముఁడను • నంతనె తండ్రి గతించెఁ గీర్తితోఁ
గడలి విసంబు నా నడరు • కైక వచించిన యీ తృణంబె నే
విడువక ప్రాణముల్ చెడుగు • ప్రీల్పక కన్నుల నీరు గార్తుఁ బ్రే
ముడి గలవారి పోల్కి నిది • బూటక మంచు జగంబు పల్కదే? ౮౧౫

చ॥ జగములు సమ్మతిం గొనునె? • చావక యే నపనిందఁ గాంతునే?
నగరము నందు లక్ష్మి చర • ణం బిడి నిల్చునె? యేరి తోడ నీ
తగవు తలంచి చేసితివి? • తప్పుడు త్రోవల నేరుచూపి రి
ట్లగడు గడించి పాడి మొద • లంటఁగఁ ద్రుంచి యదేమి గొంటివే? ౮౧౬

ఉ॥ నీ కొల నోటిచే జనకు • నిల్వనఁ జంపితి నింత మాత్రమా?
లోకము నాడి పోయఁ బెను • లుబ్ధత నన్ను నీ పాటఁ ద్రోలితిన్
లోకము లేల నిల్చితి వి • లుంఠిత బుద్ధి రవంత దోసముల్
నీకడఁ గల్గునే? తెగడు • నీఁగెడుమార్గము నాకుఁ గల్గునే? ౮౧౭

ఉ॥ ఏనొనరించు కార్యముల • నింక నుకొందఱు కన్నులారఁగాఁ
గానఁగ నిమ్ము; నాయెడఁద • గానక లోకము ఱట్టుసేయు; నే
జానున నన్ను మోము గనఁ • జాలుదు? వంశ వినాశినీ! గరం
బానని వానిఁ జంప దను • న్యాయము చెల్లెను నాదు మన్కికిన్. ౮౧౮

ఉ॥ పాపిని వైన నీనరక • భాజనమూ నుదరంబుఁ జేరి నేఁ
దోఁపఁగ నైన పాతకముఁ • ద్రోచి మనోవ్యథ లెల్లఁ దీఱ నం

స్థాపిత ధర్మదేవతయె ♦ సాక్షిగ లోకము చూచి మెచ్చ నేఁ
దాపసి వేష మూని బెడి ♦ దంబగు కానఁ ధపంబు పూనెదన్. ౧౯

ఉ॥ జ్ఞానులు పల్కు నీతి వచ ♦ నంబులె యాడితి నింతనైన నీ
ప్రాణము పీడితేని చెడు ♦ పద్ధతి యోచన సేయలేక యే
పూనిన దానవున్ వినుత ♦ పూత చరిత్రవు ధన్యురాలవున్
మానిని వౌదు దీని కిఁక ♦ మార్గము పాచిత మొండు గల్గునే? ౨౦

భరతుఁడు కౌసల్య గృహమున కేగుట.

చ॥ అని వచియించి యా భరతుఁ ♦ డంతట నీ చెడు క్రూర కర్మముల్
పనివడి పూని కాఁ బలుపు ♦ పాపిని యొద్ద వసింపఁ జాల నా
కొనరిన దుఃఖముల్ దొలఁగ ♦ నుత్తమ శీలయుఁ గోసలేశ నం
దనయగు తల్లి పాద నలి ♦ నంబుల వ్రాలెద నంచుఁ జయ్యనన్ ౨౧

ఆ॥ వెడలి యచట రెండు ♦ విధముల కౌసల్య, యడలుచుండ నామె ♦ యడుగుల కడ
పుడమి పగులు పగిదిఁ బడుచు నమ్మా! యని; యవలఁ బలుక లేక ♦ యడలెఁ బెలుచ.

ఉ॥ నాకులు సంతపింపఁ గరు ♦ ణంబుగ నేడ్చుచుఁ బలుకుఁ, దండ్రి యే
లోకముఁ జేరె? సద్గుణ ని ♦ లోలుభుఁ డగ్రజుఁ డెందు పోయె? నే
కాకినయైన యేను వడి ♦ గాఁ జను డెంచుట గోడు చూడనే?
వ్యాకులపాటు దీర్పఁ దగు ♦ వారలు మీరలు గాక యన్యులే? ౨౩

ఆ॥ ధూళి భుజములంట ♦ దొరలుచు మాయన్న, చరణ యుగళిఁ గాంచఁ ♦ జాలనైతి
రాఘవుండు రాజ్య ♦ రమ పీఠఁ దగువాఁడె, వలదు నారు తప్పు ♦ సలిపినారు. ౨౪

తే॥ పాపు లెల్లరు కులమును ♦ పాడుసేయ, రేను తద్వాక్యముల నిశ్చ ♦ యింపలేదు
చెడుగు కడుపునఁ బుట్టిన ♦ చెనఁటి నౌట, మదిని తాపంబు దీఱంగ ♦ భ్రమనువాఁడ.

తే॥ చీఁకటులఁగొంగ మొదలుగాఁ - జెలఁగు శీల, వంశమున నొక్క - భరతుఁడు - దృఢవమునొంది
పూర్వగౌరవ మెల్లను - పాలియఁ జేసి, తార్చెనొక నింద నాచంద్ర - తారకముగ

ఆ॥ తండ్రి దివిని చేరఁ - దనయుండు వనిఁజొరఁ, గనులు లేని పగిదిఁ-గాంచి నాఁడు
ఘోర దుఃఖ జలధిఁ-గూలి తీరముగాన, కందె మునిఁగి మునిఁగి-యడలె ననుడు. ౨౭

తే॥ కులము నోర్పు సతీత్వంబు - కుదురుకొన్న, కరుణరూపిణి కౌసల్య - భరతుఁ గాంచి
రాజ్యము గోరఁడితఁడు ని-ర్మలుఁడటంచు, నిశ్చయించి యిట్లనియెను-నెగులుతోడ

తే॥ కలుష మింతయు లేని ని-ష్కపటి వీవు, కైక వంచన మెఱుఁగవు - గాద! యన్నఁ
గట్టువడిన సింగము వోలె - గర్జజేసి, భరతుఁడిట్లను ధర్మదే-వతయు నులుక. ౨౯

భరతుఁడు శపథములు సేయుట.

సీ॥ ధర్మంబు చెడఁ బ్రయత్నము సేయువాఁడును, కరుణసుంతయులేని - కటికివాఁడు
పరుల వాకిటనిల్చి ♦ పరితపించెడు వాఁడు, పేదలపైనఁ గో ♦ పించు వాఁడు
ప్రాణిహింస యొనర్చి ♦ బ్రదుకు దుష్టాత్ముండు, చామలఁ గత్తితో ♦ జంపువాఁడు
సన్న్యాసులకుఁ గీడు ♦ సాధించు వాఁడును, బవరాన వెన్నిచ్చి ♦ పాఱువాఁడు
తే॥ యాచనాధనమును గొన ♦ నడరువాఁడు, హరిని పరమాత్మ కాఁడను ♦ నవగుణుండు
పోవు గతులకు నేనును ♦ పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలఁచు దు ♦ ర్మతిన యేని. ౨౩౦
సీ॥ తల్లి యాఁకలిగొని ♦ తపియింపఁ దన పాడు, కడుపు నించుకొనెడు ♦ కావరుండు
తన నాయకుఁడు రణ ♦ స్థలినుండఁ జేవీడి, వెనుకకుఁ బాఱిన ♦ పిఱికిపంద
చరణంబులంబడి ♦ శరణు వేఁడినవాని, శత్రుల కొప్పించు ♦ స్వార్థ పరుఁడు
యతి నిందకుఁడు ని ♦ యతి దూషకుండును, తఱచుగా ధర్మంబు ♦ మఱచువాఁడు
తే॥ సభనుకూటసాక్ష్యమువల్కు ♦ సాహసికుఁడు, నొచ్చువానినిమఱియును ♦ నొంచువాఁడు
పోవు దుర్గతులకు నేను ♦ పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుఁదలచు దు ♦ ర్మతిన యేని. ౨౩౧
తే॥ కలన భీతిల్లి ప్రాప్పడి - నిలుచువాఁడు, కొన్న శరణాంకమును లాగు- కొనెడువాఁడు
పోవు నరకంబులకు నేను- పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గు దలఁచు దు - ర్మతి నయేని.
సీ॥ అనఘుల యిండ్లకు ♦ నగ్గియిడెడు వాఁడు, నిసుఁగుల వధియించు ♦ నీచగుణుఁడు
ప్రాడ్వివాకుండయి ♦ పక్షపాతము పూను చెనఁటి, వేలుపు నింద ♦ సేయువాఁడు
క్రేపు కృశింపంగ ♦ క్షీరంబు గొనువాఁడు, నిల్లడ గొని హరి ♦ యించువాఁడు
తోడని వచ్చు పో ♦ లుకను దొంగలు బాధ, వెట్టఁ గాపాడక ♦ వీడువాఁడు
తే॥ తోడివారలాఁకొనఁదినఁ ♦ దొడఁగువాఁడు, కృతముమఱచినిందించుదు ♦ ష్కృతిపరుండు
పొందు పాపంబులేనును ♦ పొందువాఁడ, రాఘవున కెగ్గుదలచు దు ♦ ర్మతినయేని. ౨౩౩
సీ॥ ధర్మమార్గము తప్పి ♦ ధనహర్తయగుతేఁడు, నమ్మించి చెఱచు దు ♦ ర్ణయ పరుండు
తనకుల ధర్మంబు ♦ దప్పియేగెడు వాఁడు, చెల్లుననుచుఁ బీడ ♦ సేయువాఁడు
శరణు చొచ్చిన తన ♦ జనమును బాధించి, పాఱిపోవఁగఁ జేయు ♦ పాలసుండు
కన్యకం జెఱచిన ♦ కడు కావరుండును, గురుపత్ని మోహించు ♦ క్రూరకర్మి
తే॥ తగుమనని రణమాలను ♦ తాల్చి శక్తి, కొలఁది పోరక పాఱు భూ ♦ తలవిభుండు
పోవుదుర్గతులకు నేను ♦ పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలఁచు దు ♦ ర్మతినయేని. ౨౩౪
సీ॥ మంచి వంటక మొంటి - మైఁ గుక్కవలెఁ దన, కడుపుచూచు కొనంగ ♦ గతుకువాఁడు
క్లీబుఁడా! యన సిగ్గు - కెరలించి తనకృత్య, ములను తొల్లిటి యట్ల - సలుపువాఁడు

పెద్దల పలుకులఁ - బెడ చెవినిడువాఁడు, పరుల దోషమె వెలి - పఱచువాఁడు
నిర్దోషవంశంబు - దుర్దోషయుతమంచు, వ్యర్థకల్పన సేయ - నడరు వాఁడు

తే॥ కలవృసక బీదలన్నంబు - చెఱచువాఁడు, జనుల నోరూర భక్ష్యముల్ - దినెడువాఁడు
పొందు దుర్గతు లేనును - పొందువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దు - ర్మతిని యేని. ౮౩౫

తే॥ అస్త్ర శస్త్ర కార్యంబుల - వ్యర్థపఱచి, క్షణ వినశ్య శరీర ర - క్షణము గోరి
దయ దలఁచి యరులిచ్చు భి - క్షంపుఁదిండి, తినెడు వాఁడొందు గతినాకు - నొనరుఁగాత

తే॥ ఈయనని పల్కి తపియింపఁ - జేయకుండ, నున్నదని యిత్తునని చెప్పి - యురక యొకని
పలుమఱుల్ ద్రిప్పి యలయించు - పాపిగతికిఁ, బోవు వాఁడ రామునకెగ్గు - పూనియున్న.

తే॥ పగఱ గెలుచు ఖడ్గము కేలఁ - బట్టి వెళ్లి, నిత్య రోగాస్పదంబయి - నీచులూరు
నొడలిపై నాస సుదతులు - తోడరి నవ్వఁ, బగఱ కడఁగు దుర్గతులు నా - కగును గాక

తే॥ ధనములును గుల్లు పరిమళ్లు - పఱపియుండు, తన విలాతిని పరరాజు - లనుభవింప
సంకెలల పాదముల తోడ - శత్రునెదుట, నిలుచు హీనగతులు నాకుఁ - గలుగుఁగాక

తే॥ భూపిశాచ కార్యంబులే - నరసియున్నఁ, గుక్కనై రోఁత కూడాని - కుష్ఠువొంది
చదిసి చత్తునుగాక స - జ్జనుల కడరు, గూర్చువాని గతులు నాకుఁ - గొఱలుగాక. ౮౪౦

చ॥ ఇటు లకలంక మానస మ - హీన గతిం దెలిపించు వాక్యముల్
పటుతర రీతిఁ బల్క దన - పట్టి సుఖంబుల నీఁగి యోగి పి
మ్మటఁ జనుదేరఁ గాంచు గతి - మానిని తృప్తి వహించి యాతనిన్
దటుకునఁ గౌఁగిలించెఁ బరి - తాపము గూర్చితి నంచుఁ బల్కుచున్

తే॥ పరమ పూత చేతస్కుఁడో - భరతుచెయిది, కైక క్రౌర్యంబు కౌసల్య - గనినయంత
క్షీర యుగంబున దుగ్ధంబు - జాలువాఱ, శోక మోర్వక మోమూఁద - స్రుక్కియేడ్చె

తే॥ తలఁపఁ దలఁప మనసు క్రుంగి - తలరి కరఁగి, పసవు నాయుమ యుత్తమ - పార్థివేంద్ర
మీఁకులంబున నినువంటి, మేటిగుణులు, పుట్టలేదని దీవించి - యట్టె తడవె. ౮౪౩

తే॥ చిన్నతమ్ముఁడు మఱిమఱి - చిఱిమి లేచు, శోకమున విక్లబుండయి - సురిఁగి తల్లి
చరణముల వ్రాలఁ గౌసల్య - సరగనెత్తి, వత్సలత మీఱ నూరార్చె - వానికుందు

క॥ అత్తఱి వసిష్ఠుఁడచటికిఁ, జొత్తేరఁగఁ గాంచి తండ్రిఁ - జూపంగదె తపో
సత్తమ! యని పదములఁ బడఁ, జిత్తము తలరంగ భరతుఁ - జేర్చె నురమునన్. ౮౪౫

దశరథునకు శత్రుఘ్నుండు దహన సంస్కారాదులు సేయుట.

క॥ నాయన! మీనాయన చని, యీయెడ కీరేడుదినము - లేగెను పుత్త్రుల్
చేయంగఁ దగిన విధులం, జేయుదు గాకనుడుఁ దల్లి - చేయుమ యనియెన్. ౮౪౬

ఉ॥ ఆనతి యిచ్చు తల్లిచర - ణాబ్జములన్ శిరమందు చేర్చి య
మ్మౌని కులేంద్రు వెంటఁ జని - మానుగ ధర్మముఁగావ నీవముల్
దానముసేయు ధీర విను - తంబు సనాతన ధర్మమూర్తి నా
జానగు తండ్రి దేహమును ♦ జాలి దగుల్వడఁ గాంచె నొక్కచోన్. ౨౪౭

క॥ కని ధరఁబడి పొరలుచు రో, దన మొనరిచి యంతఁ జిన్ని ♦ దపుఁ జాయను పొం
దిన మేనిని కన్నిటన్, మును ము న్నాడించి పూత ♦ముగఁ గావించెన్. ౨౪౮

క॥ వేద విదులు పెను చింతను, భూదారు కళేబరంబు ♦ పొలుపగు రవముల్
మేదురముగ మ్రోఁగఁగఁగొని, యాదట బంగరు విమాన ♦ మందుంచి రొగిన్.

క॥ భూరమణ సమూహంబొక, తీరమువలెఁ దోఁచి కుమిలి ♦ తెరలుచు నుండన్
బౌరులు జలనిధి ఘోషము, తీరున రోదించిచుట్టు ♦ తీరిరి గుములై. ౨౫౦

క॥ సారథులు హితులు మంత్రులు, వీరులు సేనాధి పతులు ♦ విరివిగఁ గనులన్
నీరము గార్ప విమానము, వారణ పృష్ఠమున నుంచి ♦ పదిలించి రొగిన్. ౨౫౧

క॥ భేరీకాహళ మురజా, ద్యారవములు జాలి పుట్ట ♦ నడరుట చూడన్
బౌరాంగనాళి కన్నుల, వారక మోది కొని యేడ్చు ♦ వైసమ తోఁచెన్. ౨౫౨

క॥ హరులు కరులు తేరులు భూ, సురులు నృపులు నడవ రాజ ♦ సుదతులు వెనురా
నర విభుని ప్రేతముం గొని, సరయూ తీరంబు చేరె ♦ జన సంచయముల్. ౨౫౩

క॥ చేరి మహీసురులు తెలిపిన, తీరునఁ గార్యంబు లెల్లఁ ♦ దీరిచి భరతా!
రారమ్ము జనకునకు సం,స్కారము లొనరింపు మనుడు- సంయమి యనియెన్.౨౫౪

క॥ నీతండ్రి కై కవలనన్, చేతము రోయంగఁ గలఁకఁ ♦ జెంది ప్రతినమై
సీతోడి వాని త్రెంచెను, ప్రేతక్రియఁదీర్పఁ దగవు ♦ వీడుము వత్సా!. ౨౫౫

ఉ॥ నీవలనన్ గులానుగుణ - నీతి విపర్యయ మందె నన్న యా
భావము తెల్పునట్టి వహి - వానిని త్రెంచెన యన్న తోడనే
తా వికలత్వ మొంది ధరఁ - దాటెను; రాజటు వల్కెనప్పు డీ
పావన చిత్తముం దెలిసి - పాల్పడునే యిపు డట్టి బాసకున్? ౨౫౬

చ॥ ముని యటు పల్కు మాటవిని - మూర్ఛిలి కొండొక తేటి మేలు మే
లని కడు నూర్చి వెక్కి మది - నాఁపఁగఁబూనిన నాఁగకుండఁ బొం
గిన పెను వంతచేఁ గుమిలి - కీడ్పడి గద్గదిక స్వరంబుతోఁ
బనవుచు నెల్ల వారు వినఁ - బల్కెను రాలు కరంగు జాలితోన్. ౨౫౭

చ॥ తుదకిటఁ బ్రేత కృత్యములఁ - దూకొన న్వర్హుఁడఁగాని నీచుఁడన్
బదపడి రాజనై ధరణి - పాలన కర్హుఁడ నైతిఁ జెల్లరే!

పొదలిన సూర్యవంశ్యులగు - పూర్వులలో నొకరుండు నావలెన్
గొదరిన యిట్టి కీర్తిఁ గయి - కొన్న మహాత్ముఁడు కానవచ్చునే? ౮౫౮

ఆ॥ సొరిది వచ్చు మానవ ♦ సుంధరాధ్యులు తమ, విమల ధర్మమునను ♦ వేల్పులైరి
ఎన్న నేను పుట్టి ♦ పిన్ననాఁడే నడ, పీన్గునైతిఁ దనువుఁ ♦ బెంచి చెడితి. ౮౫౯

ఆ॥ కాంచి పెంచు తల్లి ♦ గాదిలిఁ గూర్చిన, మేలు బళిరె! యెట్టి ♦ మేల్మి గలది?
డిందు లేక గాచు ♦ టెంకాయ గెల గూబ, ద్రొక్కు కాయ రీతిఁ ♦ దోఁచినాఁడ.

తే॥ పలు విధంబుల నీరీతిఁ ♦ బలుకు చడలు, భరతు నూఱడఁ బల్కి త ♦ ద్వంశ గురుఁడు
తదను జన్ముని గాని చేయఁ ♦ దగిన కృత్య, ములను క్రమముగా జరపించి ♦ పూర్తిచేసె

చ॥ చలనము నొందు పూలతల ♦ చందము నొందిన రాణులెల్ల భూ
షలును తదంగముల్ మెఱయ ♦ శైల మయూర చయంబు పత్త్రిముల్
వెలయ నికుంజముల్ తుఁగ ♦ లించు వనంబునఁ జొచ్చు కైవడిన్
జ్వలనము నందు చొచ్చిరి వె ♦ సన్ మనముల్ పరితృప్తిఁ జెందఁగన్

ఉ॥ తమ్ముల వైఖరిన్ శశి వి ♦ ధమ్మున రాణుల మోము లంద చం
దమ్ములు దోఁప వహ్నియు ము ♦ దమ్మునఁ జందన శీలిగాఁగ డెం
దమ్ములఁ దృప్తిమైఁ బతి ప ♦ దమ్ములతోడ గమించు స్త్రీలు చే
తమ్ములు చల్లఁగాఁ గొను ప ♦ దమ్మును పొందిరి కాంతుఁ దీరఁగన్. ౮౬౩

తే॥ వారలకుఁ జేయఁదగు క్రియల్ - వరుసఁ జేసి, యరుగుదెంచెను శత్రుఘ్నుఁ - డన్నకడకు
నాఱుదూఱను నాకఱా - యూద ఱావ, భరతుఁ డింటికి నేఁగెఁ బె - న్వనట మునిఁగి.

తే॥ భరత శత్రుఘ్ను లంతటఁ - బది దినములు, యుగములం ద్రోచినట్లుల - నొగిలి త్రోచి
పైతృకంబుల విధ్యుక్త - భంగిఁ గొఱఁత, వడక పూర్తి గావించిరి - కడఁక చెడక

చ॥ నియమిత పైతృకం బెదుట - నిల్చి యొనర్చు వసిష్ఠ మౌని య
వ్యయ గుణశాలులైన ముని - వర్గముతో భరతుం గనం జనెన్
నయ విదులైన మంత్రులును - నాథుఁడు లేని విలాతి దుఃఖ సం.
క్షయములఁ బొందు నంచతని - గానఁగ వచ్చిరి వృద్ధపాళితోన్. ౮౬౬

౧౦ ప్రయాణ పటలము (౫౯)

క॥ కరుణాసుస్థిర చిత్తులు, వరమంత్రులు మౌని జన వి ♦ భావసుఁడు సభన్
బరఁగునని సంతసంబునఁ, బుర వృద్ధులతోడ వచ్చి ♦ మ్రొక్కిరతనికిన్. ౮౬౭

క॥ సిద్ధులగు మునుల తోడఁ బ్రబ, సిద్ధులు పండితులు నృపులు ♦ సేనాపతులున్
వృద్ధులు కవులును గాయకు, లిద్ధగుణుని భరతు బలసి ♦ యేర్పడ నుండన్. ౮౬౮

క॥ మతిమంతుఁడగు సుమంత్రుఁడు, తతమతి భరతునకుఁ దనదు ♦ తలఁపు విశదమౌ
వితమగు ముఖ చిహ్నంబులఁ, బ్రతిభా శాలియగు గురుని ♦ వదనముఁ గాంచెన్.

తే॥ మంత్రి సంజ్ఞలను వసిష్ఠ ♦ మౌని నోటఁ, గాక సంజ్ఞలతో బాగు ♦ గా నెఱింగి
ధరణిఁ బాలింపు మిదినీకు ♦ ధర్మమనుచుఁ, దెలియు నట్లుగ నిట్లని ♦ పలుకఁ దొడఁగె

చ॥ అరయుము నావచస్సు నుగు ♦ ణాకర! విప్రులు వృద్ధులున్ మునుల్
సురపతు లాదిగాఁగల జ ♦ నంబులు నీకడ కేగుదెంచుటల్
తిరముగ నీతియున్ దగవు ♦ త్రైవ్యక నెక్కొనఁ జేయుకోసమే
విరివిగఁ జెప్పనేల? యిది ♦ విశ్రుత పద్ధతి నీవెఱుంగవే?. ౨౭౧

చ॥ ధరణిని ధర్మమున్నె అయఁ ♦ దాల్చుట క్షత్రియధర్మమంచు నీ
వరయవె నీమనంబున? స ♦ మంజస రీతిగ నిజగంబునం
బరమున సౌఖ్యమిచ్చు నిది ♦ పావన మానసులైన వారలే
జరపఁగఁ దగ్గ కార్యమగు ♦ సజ్జన సన్నుత సద్గుణాన్వితా!

తే॥ అరసి చూడంగ రాజు లే♦నట్టి భూమి, నలినమిత్రుండు లేని ది♦నంబు సరణి
కలువ చెలిలేని రాతిరి ♦ కరణి జీవ్రుఁ, డెడలు నొడలి వడువునగు♦నృపకుమార!. ౨౭౩

తే॥ నాకలోకంబునను దైత్య♦లోక మందు, నిఁకను గల లోకములయందు ♦ నెన్నఁడేని
జీవులను గావ నొకఁడేఁడు ♦ చెలఁగఁడనుచు, వినఁగరాదింతఁదాఁకను ♦విమలచరిత!

చ॥ క్రమముగ నిశ్చయించి మఱి ♦ కాంచిన బ్రహ్మ సృజించినట్టి స్వ
ర్గమునను భూమియందును సు ♦ ఖ స్థితిఁ బొందిన జీవరాశియున్
సమసెడు ప్రాణికోటి యగు ♦ సర్వచరాచరముల్ విభుండు లే
కమరిక నుంట యే జనులు ♦ నారయ రప్పుడు నిప్పు డెప్పుడున్. ౨౭౫

మ॥ హరినాభీకమలోద్భవుండయిన బ్ర ♦ హ్మంబొట్టి పుణ్యాత్ములె
ల్లరు కీర్తించు యశంబుగాంచి సుజనో ♦ ల్లాసంబుగా నీ ధరా
తరుణిం జేకొని కాచిరింత దనుకన్ ♦ ధన్యాత్మ! యీ నాఁడు కా
పరుల న్నీఁగి పయోధిలోఁ బగులు నా ♦ వంబోలి యల్లాడెడిన్. ౨౭౬

మ॥ తనయా! తండ్రి గతించె నన్నయును కాం ♦ తారంబులం జేరె నీ
జనయిత్రీ వర సంగృహీత ధరణీ ♦ సామ్రాజ్య మిద్దాని నీ
వనుకంపన్ గుణసంపదన్ మనుపుమా ♦ యక్షీణ రక్షామతిన్
జనముల్ మంత్రులు మేము గోరిన యభీ ♦ ష్టం బిద్దియే నావుడున్

తే॥ కనులనిండ బాష్పమ్ములు ♦ గ్రమ్మనతఁడు, గరళముం దినుమంచు ని ♦ క్కచ్చిపలుప
వడఁకు వాని కంఠెను గొప్ప♦యడలుపూని, గడగడ వడంకి పుడమిని♦ పడియె నురిఁగి

ఆ॥ వడఁకి వడఁకి నాల్క ♦ తడఁబడ నయనముల్, ముడుఁగ నాఁడువారి ♦ మొగిని వగచి
ప్రాణములును వాడఁ ♦ బదపడి తెలివొంది, తన తలంపు దెలియ ♦ ననియె నిట్లు. ౪౩౯

ఆ॥ మూఁడు లోకములకు ♦ మూల కారణమగు, జ్యేష్ఠుఁడుండ నేను ♦ శీర్షకంబు
తొడువుటరయ గురులు ♦ నొడువు ధర్మంబయ్యెఁ, దల్లి కార్యమందు ♦ తప్పుగలదె?

ఆ॥ దుష్టురాలు కైక ♦ దొసఁగు సమగ్రించి, యుత్తములగు మీరె ♦ యొదవి పలుక
నడుమ రెండు యుగము ♦ లెడలఁ దుదనువచ్చు, కలియె డాసెననుచుఁ ♦ దలఁతునిపుడు

ఆ॥ రాజసభను నిలుచు ♦ రాజిత గుణులార!, నలువ మొదలు నేఁటి ♦ నరుల వఱకు
నన్నయుండఁ దమ్ముఁ ♦ డవని న్యాయంబున, నేలినాతఁ డుండె ♦ నేని చెపుఁడ. ౪౪౨

ఉ॥ నీతి తొలంగకుండు పెను ♦ నేమ మిదేయని మూదలించినన్
భూతలమున్ భరించుటకుఁ ♦ బూని యొడంబడు వాఁడనే? మహీ
నేతగ రామునే యిటకు ♦ నేఁ దొడి తెచ్చెద మత్కుల క్రమా
సీత కిరీట మాతనికె ♦ నెక్కొన నిచ్చెదఁ జూడుఁ డిందఱున్. ౪౪౩

శా॥ నాచే నయ్యది కాదయేని వని స ♦ న్నం గూడి పద్నాలు గేం
డ్లా చందంబున నారలున్ జడలు నొ ♦ య్యందాల్చి తృప్తిం దపః
శ్రీచెన్నారఁ జరింతు సద్గులు మజే ♦ రీతిం బ్రశంసించినన్
మీచెంతం ద్యజియింతు జీవములఁ జుం ♦ డీ యంచు వాక్రువ్వఁగన్. ౪౪౪

చ॥ భరతుని పల్కులన్ విని స ♦ భాసదులెల్ల సెబాసు! మేదినీ
వరుఁ డట మున్నె రామునకుఁ ♦ బట్టముఁ గట్టఁగ సమ్మతించెఁ దం
డిరి సురభూమిఁ జేర వగ ♦ డింది ధరారమఁ బ్రోచివైచి తు
ర్వర నిను బోలె మీకుల యు ♦ వ ప్రవరుండొకరుండు గల్గెనే?. ౪౪౫

తే॥ పుడమిఁ బాలించి ధర్మంబుఁ ♦ బ్రోచి జన్న, ములను కావించి పెంచంగ ♦ వలయునేమి?
ఈచతుర్దశ భువనంబుఁ ♦ లెడలి చనిన, నీదుకీర్తి సుస్థిరమయి ♦ నెగడుఁ గాక. ౪౪౬

తే॥ అనుడు భరతుండు తనతమ్ము ♦ నపుడపిలిచి, రాజపదయోగ్యుఁడైన శ్రీ ♦ రాముఁదోడి
తేర నరిగెద మని చాటి ♦ భేరి మ్రోఁగఁ, జేసి సైన్యంబు పయనింపఁ ♦ జెప్పు మనియె.

క॥ శ్రీకరుఁడు భరతునాజ్ఞ గు, ణాకర శత్రుఘ్నుఁ డంత ♦ నరయ ంజేయన్
శోకమునఁ బడిన ప్రజకా- వా కమృతముఁ బోల లేచెఁ ♦ బటు ఘోషంబుల్ ౪౪౭

ఉ॥ ఇంద్రియ నిగ్రహాత్ములు ము ♦ నీశ్వరు లాదిగ భూమిఁ గల్గు రా
జేంద్రులు వీరులున్ జనులు ♦ నెల్లరు రాముఁడు రాజటంచు ని
స్తంద్ర విఘోషణంబు విని ♦ తద్దయు నార్చిరి మోద సంభృతిన్
సాంద్ర నినాద మద్ది శ్రవ ♦ ణంబుల జుత్తు సురామృతం బొకో! ౪౪౯

మ॥ భరతుం డన్నను కేతనాంచల పటు ♦ ప్రాంచన్మహాభోగ సుం
దరమౌ నీ పుటభేదనంబునకు మో ♦ దంబారఁ దోడ్తేరఁగాఁ
దురగ స్యందన దంతి వీర భట సం ♦ దోహంబు వే లెమ్మనన్
బుర పాథోనిధి కట్టి చాటు చెనసెం ♦ బూర్ణేందు జన్మంబు నాన్ ౪౯౦

ఉ॥ ఎన్న యుగాంత కాలమున ♦ నేడ్తెఱ లేచు పయోధి సప్తకం
బన్న యటుల్ చమూ సమితి ♦ యానము సేయుచునుండఁ గాంచుడున్
మున్నుగఁ గైక యాస చెడి ♦ మూలము ముట్టఁగఁ బెల్లగిల్లె; నా
మన్నని యందు పౌరులకు ♦ మక్కువ పొంగఁ దొలంగె సంగదల్. ౪౯౧

తే॥ కరులు తేరులు తురగముల్ - ధరణిఁ గప్పె, ఘన పతాకలు గగనంబుఁ - గప్పివైచె
వాహినీ పాద ఘట్టనన్ - వడిగ లేచు, రజము సరసిజాసనుని నే - త్రములఁ గప్పె

తే॥ రుద్రుఁడీలోకములనెల్ల - రుత్త చేయు, దినమునం దోచు ధ్వనికంటెఁ - దివిరె ప్రమోత
రాముఁగాంచు నుత్సాహంబు - ప్రబలమైన, యానకంబెను సైన్యము - త్యధికమయ్యె

తే॥ రాజ్యమును వీడినట్లు పు - రంబు వీడి, వృక్ష సంకీర్ణమగు మహా - విపినమునకు
చామయనుమించుతోఁ జను - రామమేఘు, మిదియ యనఁ గరేణువులతో - నేగెఁగరులు

మ॥ అరవిందంబుల యందముం దెగడు స - మ్యక్పాదలై నట్టి సుం
దరులన్ మోచు కరేణు సంఘములు వే - దండంబులన్ వీడి యా
తరుణీ యాన విలాస సంపదలకుం - దథ్యంబుగా నోడి ముం
దరి పందెంబునకై వహించు కరణిన్ - దైవాజ్ఞ నప్పట్టునన్. ౪౯౨

తే॥ వేదనం గూర్చు భాస్కరు - వేఁడినార్ప, జలద శీకరంబుల వడిఁ - జల్లుచుఁ జను
తఱచు ధ్వజ పటావళులు కో - దండ పాణిఁ, గనక చింతించు కాంతల - గతిఁ జలించె

ఉ॥ ఉన్నత మూర్తియైన రవి - యొక్కటఁ జక్కగు రూపు లొందిపైఁ
దిన్నగఁ బూర్ణచంద్రు లరు - దేరఁగఁ గంధర సంఘ మూర్విపైఁ
బ్రన్నసఁ బర్వి యొక్కమొగి ♦ బంధుర రీతిఁ జరించె నన్న యా
చెన్నున వెల్లినారు నృప ♦ శేఖరు లెల్ల మదేభపాళిపై ౪౯౩

మ॥ ఒక పాథోనిధి తేర్లపై వెడలె వేఱొ ♦ క్కం డిభశ్రేణిపై
నొక నీలాంబుధి వాజి సంచయముపై ♦ నొక్కబ్ధి యుద్ధాత్రిపై
నకలంక స్థితిఁ బోవఁ గాహళ మృదం ♦ గాది ప్రణాదంబు మూ
ర్ఖ కదంబంబునఁ బండితాళి కరణిన్ ♦ రాణించె మౌనంబునన్. ౪౯౪

చ॥ సురుచిర లజ్జయున్ గుణము ♦ సొమ్ముగ సొమ్ములు దాల్చు పొల్పులై వే
సరి ధరియింపమిన్ సహజ ♦ చారుత వేలుపులున్ మరుల్గొనన్,

బెరసిన మందయాన లట ♦ విం గొను రాముని చూడఁ బోవు సం
బరమున నేగినారు కుసు ♦ మంబులు రాలిన వల్లులో యనన్. ౮౯౯

మ॥ చతురంభోధి పరీత భూతల మహా ♦ చక్రంబుఁ బాలించు భూ
పతి వంశాను గతాతపత్త్రము పఁయిన్ ♦ భాసిల్లమిం జేసి యా
పృతనా వారమునందు పిన్నగొడుగుల్ ♦ వే పర్వ నక్షత్ర సం
తతు లొప్పార విధుండు లేని నిసి నాఁ♦ దాల్చెం బ్రభాహీనతన్. ౯౦౦

చ॥ చను నడచేత దిక్కులును ♦ చాలిన విస్తృతి లేనివంచుఁ దె
ల్పిన గురు సేననే యచల ♦ లీల వహించిన దన్నచోఁ జతు
ర్వననిధి వేష్టితం బగుచు - వర్తిలు ధారణి నొక్క చానయుం
చు నబల యంచుఁ బల్కు మను-జుల్ నిజమారయ సత్యవంతులే? ౯౦౧

తే॥ గంద మగురువు కుంకుమ - కలపములును, తారహారముల్లేక లేఁ - తయును వలుద
యైన కుచములు వేఱు భూ-షాలిలేమి, నప్పు డెలనీరుకాయల-యంద మొందె. ౯౦౨

తే॥ తరుణి కుచలేపమైన చం - దనము చేత, నిరుల సరులచే మఱుఁగయి ♦ పరఁగకుంట
గుములు పొదలును లేనట్టి ♦ కొండలవలె, వీరుల బలిష్ఠ భుజములు- వెలసె నచట

ఉ॥ తావి పొగల్ గుబుల్కొనని ♦ తంబము నొంచెడు వేణులారు నే
ణ విమలాక్షు లయ్యెడ నఁ ♦ ణింప కలంక్రియలెల్ల మానఁగా
మేనిన యంజనం బధిగ ♦ మింపని కన్నులు, గెల్చి యావలన్
బోవిడఁ జాఅలర గడుగఁ ♦ బొల్చు కుఠారముఁ బోలి రాజిలెన్. ౯౦౪

తే॥ రణిత కింకిణీ విరహిత ♦ రథములట్లు, సఖుల పిఱుఁదుల మేఖలా ♦ స్వనము లేదు
మధుప రుతిలేని వికచ ప ♦ ద్మములరీతి, చిప్పరు టడుగుల నందెల ♦ రవము లేదు.

తే॥ తాల్పఁదగిన హారాదులఁ♦ దాల్పకుంటఁ, దలరు నడుము లూపిరి విడఁ♦దరుణమబ్బె
కైక పాడు వరంబు లీ ♦ కలువ కంట్ల, నడుములకు మాత్రమే మేలు ♦ తొడరఁబోలు

తే॥ రాఘవుఁడు వీడి చనుటచే ♦ రమణ చెడిన, సిరియుఁ దప మొనర్పఁగ దవ్వ♦ చెందెననఁగ
మరుఁడు మస్తర దుఃఖాబ్ధి ♦ మణిఁగె ననఁగ, లెక్క లేని సేన హారంగు♦ దక్కియుండె

కం॥ దివి భువి దిశలను ముంపఁగ, దవిలి యుబుకు నుదధి యుపమ ♦ దగునన నెల్లాఁ?
దివిరి నడచు చమువు స్వయం, భువు కనులను మనసు మించి ♦ పొలిచెన్ దారిన్.

కం॥ కడలి జలముఁ ద్రావుటచేఁ, బుడమి తిరముగాఁగ నిలుపఁ ♦ బూనుటచే గ
ట్టడఁచుటచే సైన్యము ద్రా, విడ భాషా స్రష్టఁబోలి ♦ విలసిల్లెఁ గడున్. ౯౦౯

తే॥ నెఱలు నా బాల గోపాల-మడరు జనము, సిరియు వీడుటచే సొంపు-చెడి యయోధ్య
అల యగస్త్యుఁడు జలమెల్ల - నాని విడువ, సురిఁగి చేష్పడి యుండిన - శరధిఁ బోలె

క॥ వనముల సుక్షేత్రంబులఁ, బెను గ్రామంబుల నదుల గిరులఁ ♦ బృథివిం గనుచుం
జను సేన త్రోవ నెఱిసే, యని సాకేతంబు వీథి ♦ యనఁ దగి యుండెన్. ౯౧౧

క॥ ఘన గజముల మదజల వా, సనఁ దక్కఁగ విరులొ సరులొ - చందనమో మేల్
పునుఁగో కస్తురియో కూ, ర్చిన కలపమొ తావి విరియఁ - జెందదు సేనన్. ౯౧౨

క॥ మనుజులు కలమెక్కి చనెడి, వననిధికంటెను విశాల - వాహిని యందా
వనితల మధ్యము దక్కన్, ఘన తాటంకాది కాంతి - గప్పదు కనులన్. ౯౧౩

తే॥ మురజ కాహళాదికములు ♦ మ్రోఁగకునికి, సరుగుచున్న చమూసమూ ♦ హమ్ముచూడఁ
బృథుల కుడ్యంబుపై నఁజి ♦ త్రింపఁ బడిన, ప్రభు బలంబును బోలి య ♦ ప్పట్లనుండె.

చ॥ అడవుల రామచంద్రుఁడు దు - రంత మనఃక్లమ మొందె నంచుఁ బూల్
ముడువ కలంకృతుల్గొనని - ముగ్ధల కన్నులనుండి వాఁడిమిన్
విడిచిన యమ్ములా యువక - విస్తృత వక్షములందు గాఁడి నె
వ్వడి నుసుఱాన లేదు మఱి - వజ్ర తనుత్రము లయ్యె వారికిన్. ౯౧౫

చ॥ మదనుని పంచ బాణముల - మానక మున్ను తపించు డెందముల్
సుదతుల చన్నుదోయి పయి - సూటిగ వ్రాలి రమింప వయ్యెడన్
హృదయములందు కైక యెడ - హెచ్చిరు కోప దవాగ్ని మండఁగా
మదమఱి యవ్వి మాఁడునని - మానెను కావలయున్ నిజంబుగన్. ౯౧౬

తే॥ ఇట్లు పెను సేన నడవఁగా - నిద్ధ గుణుఁడు, భరతుఁడును నారలు ధరించి - ప్రక్క వచ్చు
తమ్ము తోడ శతాంగంబుఁ - దఱిసి యెక్కి, పొడవు కొన్న నెవ్వగ తోడఁ - బోవుచుండె

తే॥ తల్లులును తపోధనులును - తండ్రిఁబోలు, మంత్రులును బంధుగులును సా - మంతవరులు
బ్రాహ్మణులు తోడరిక గాఁగ - బలసి రాఁగ, నగరి పెద్ద వాకిలి దాఁటి - నడచె నతఁడు

తే॥ మంథరయనుమ్రుత్యువు జనుల్ - మలయుచుండఁ, ద్రోసికొని పోవుచుంట శ ♦ త్రుఘ్నుఁడు
మండి పరుగిడి గర్జించి - మగువఁ బట్టి, త్రొక్కి నింగికెగుర వేయఁ ♦ దొడఁగునంత [గని

చ॥ భరతుఁడు చేయి పట్టికొని - పావన! పూర్వ నృపాల పద్ధతుల్
వఱదను గల్పి యిట్టి చెడు - పాప మొనర్చిన కైక దేహమున్
నఱకియె యుందుఁ గిన్కయఱ - నజ్జగ నజ్జగఁ గాని, రాముఁడీ
కఱకుఁదనంబు సైఁపఁడని - కాక తలంతునె తల్లి యంచెదన్? ౯౨౦

తే॥ కాన నీతిజ్ఞ! యంతము - లేని చింత, మనకు నెల్లరకును కూర్చు - మంథర పయి
నలుక పూనంగఁ దగదన్న! - యన్న కినియు, ననుచు నూరార్చి తోడ్కొని - యరిగెనవల

క॥ జనములు సేనయుఁ గ్రమముగఁ, జని చెంతనె చుట్టి నిలిచి - నంద్రము చంద
మ్మునను౦డ, రాఘవుఁడు తొలి, దినమున దిగు వనము నందె ♦ దిగిరో నతంఢున్,

శా॥ ఆ రేయంతయు నిద్రలేక నయ నా - నంతాశ్రుపూరంబు నం
దారం దోఁగి వనంబులం దొరకు కా - య్యల్ కూరలన్ మెక్కి యా
శ్రీరాముండు పరుండినట్టి పృథు లో - ర్వీన్ బర్ణ తల్పంబుపైఁ
జేరం దమ్ముఁడు చెంతనుండి తెరలన్ - జింతాకుల స్వాంతుఁడై

తే॥ రాముఁడట నుండి సన్న మా-ర్గమున నడచె, నని శతాంగ తురంగ సా-రంగములను
వెంట రాఁబంచి భరతుండు-విసుఁగు లేక, కాలి నడకతోఁ జనియె నా- కారు టడవి.

౧౧. గుహ పటలము. (౭౩)

క॥ కావేరీ తీరావని, కై వడిఁ గేదార ఫలము - ఘన కోసలముల్
వేవే కడచి చని చర, స్థావరములు నగవ గంగ - దరిఁ దారసిలెన్. ౯౨౫

తే॥ విరివియై జలపూర్ణమై - నెలయునదిని, కరి మదాంబుపూరంబులు - గలియు కతన
నళులకుందక్కఁ ద్రావను - జలక మాడ, నొదవదయ్యె నత్తఱిని గం - గోదకంబు

తే॥ తురగ ఖుర ఘట్ట నోద్ధూత - ధూళి పరగి, దివిజ శీర్షము లలముట- దెలియరాదు
కాని, జలమాను టీఁదుట - కడఁకఁబూరలు, కెచటఁ గాంచినఁ గాననై - యేపుమీఱె

క॥ గంగా వాహిని యమృతపు, రంగుగఁ దొలియట్లు తోయ - రాశిఁ గలియఁ జే
రం గాంచ దచట దగ యా, అంగం ద్రావినవి తత్త ♦ అంబున సేనల్. ౯౨౮

క॥ కానల కేగిన రాముని, గాన భరతు వెంటఁ జనిన - క్రందగు జనముల్
సేనలు లెక్కించునచో, నానిక నార్పదుల వేల ♦ యక్షౌహిణులౌ. ౯౨౯

క॥ జనములు గంగాతీరము, ననువుగఁ జేరుటను కాంచి ♦ యంబుధి జలముం
గొను మొగులుఁ బోలు శ్రీరా, ముని మీఁదికి వచ్చెననుచు♦మొగిఁ గుపితుండై.

తే॥ కాలకల్పుండు ధీవర ♦ పాలకుండు, గుహుఁడు కనులెఱ్ఱఁజేసి భ్రూ♦కుటి ముడించి
నాసికారంధ్రముల పొగల్♦ధూసరిల్ల, నట్టహాసమ్ముచేసి వి♦ల్లమ్ములు గొని. ౯౩౧

సీ॥ కెరలిపాపులఁ జంపఁ♦గేలఁ శూలము గొన్న, రుద్రమూర్తియె పెక్కు♦రూపులొందె
ననఁ బ్రాణి భీకర ♦ మైయొప్పు సైన్యంబు, గలవాఁడు బలువిల్లు♦గలుగు వాఁడు
సురియఁ జెరివి యాడు-గఱచుచుఁ బరుసుతోఁ, గ్రుద్ధనేత్రముల మి-ద్గుఱులు రాల
నలుకతోఁ గాంచి నేఁ♦ డాలంబు గలిగెన, కాయని భుజముల♦గ్గలికఁ బొంగ

తే॥ మొగిసి యరుదెంచు నీ చమూ♦మూషికములఁ, గాలభుజగమనై యూవి♦గాలిమ్రింగి
కాడుగాఁ జేయు వాఁడ నీ♦ కదనతలము, ననుచుఁ గటు వీర వాక్యంబు♦లాడికొనుచు

తే॥ పంచ నఖముల కై వడిఁ ♦ బరఁగుసేన, విలయ కాలాబ్ద నిర్ఘాత ♦ విధుల నార్చి
పెప్పు జల్లధులు పొంగిన ♦ సరణిలేచి, తన్ను బలసి రా నది వల ♦ దరినిచేరి ౯౩౩

క॥ సైన్యముఁ గని భరతునితో, జన్యం బొనరించి సేనఁ ♦ జంపి శమన రా
జన్యు పురి కంపి రాజ్యము, మాన్యత రామునకు నొసగఁ ♦ మది గుహుఁ గొంటెన్. ౬౩౪

క॥ విస్ఫారలును సమ్మతింపుఁడు, భేరులు మొరయింపుఁ డరులు ♦ వెడలక యుండన్
దారులు రేవులు చెఱుపుఁడు, తీరపు నావలను నీట ♦ దింపకుఁ డెసఁగన్. ౬౩౫

ఉ॥ ప్రాణహితుండు రాఘవుఁడు ♦ ప్రాయిఁడిగా భువినేల నీక ని
స్త్రాణునిగా నొనర్చి మహి ♦ సంపద వంచనఁ గొన్న భూపుఁ డ
క్షీణ బలంబుతో వనులఁ ♦ జేరిన యన్నను నొంప వచ్చె మ
ద్బాణ పరంపరన్ రిపుల ♦ భగ్నము చేసెదఁ జింతనూడ్చెదన్. ౬౩౬

ఉ॥ వీరలఁ గూల్పనేని పృథి ♦ వీతలమే నను గేలి చేయదే?
వీరలు గంగ దాఁటుదురె? ♦ భీతిఁ జలింతునె వీరి ధాటికిన్?
గూరిమి తమ్ముఁడంచు నను ♦ గొప్పఁగఁ జూచిన రాఘవేంద్రుకై
పోరిని జీవము ల్విడువఁ ♦ బోలదె? యింతకు నేను చాలనే? ౬౩౭

ఉ! అగ్రజుఁడంచు నుంత హృద ♦ యంబున నెంచఁడు వేఁగివంటి స
త్యాగ్రహుఁడైన తమ్ముఁడొకఁ ♦ డందు గలాఁడని లెక్క సేయఁ డ
వ్యగ్ర హితాత్ముఁడై గుహుఁడ ♦ వక్ర పరాక్రమశాలి మల్ల భూ
పాగ్ర సరుండు గల్గునని ♦ యైన మదిం దలపోయఁ డేలొకో? ౬౩౮

ఉ॥ దోసము సామగా నడరు ♦ దూఱును మిత్రులు వీరు శత్రు లీ
వేసమువారలంచుఁ బృథి ♦ వీ పతులెందును చర్చ సేయరో?
చేసిననేమి? చేయమిని ♦ చేసెడిదేమి? గుహుండు జీవముల్
పాసిన పిమ్మటం గద స్ప ♦ పాలుఁడు రామునిపైకిఁ బోవుటల్? ౬౩౯

ఉ॥ రాముఁడు నాడు పోవిడి య ♦ రణ్యములం దపియించుచుండ నీ
ప్రామిడి రాజ్యమేలుటయొ? ♦ ప్రాణము నాకు సుధాసనుంబొకో?
నేమహిఁ గీర్తి నిల్పి మర ♦ ణింపఁగ లేనె? యనుంగుతో వనీ
భూమికి నేగకుండుటయుఁ ♦ బోలెను నానెఱి నేఁడె తీర్చెదన్ ౬౪౦

మ॥ మదమాతంగ తురంగ సద్భట కదం ♦ బంబుల్ నదిం దాఁటుచోఁ
బిదపం జూతము మీఁది కార్య మిపుడే ♦ వే పోయి నౌకాతతిన్
నదిలో నిల్పక తెండు పొండు సమరా ♦ నందంబు డెందంబులం
బొదలం జేయుఁడు మిత్రుకంటె నసువుల్ ♦ ముఖ్యాడఁగా నొప్పదే? ౬౪౧

మ॥ మన వీరావలి కొక్కనాఁటి యునికై ♦ మాఱ్వోడ్డఁగా లేని యీ
మొన మీఁరేల సురాలి తాఁకిననునా ♦ పొల్పారు ♦ కైనున్న యీ

ఘన కోదండ ఘనాఘన ప్రసృత ని ♦ ర్ఘాంత ప్రభా పూర్ణమా
ర్గణ వర్షంబునఁ బేత భూమిగ నౌన ♦ ర్వం జాలనే వేల్మిడిన్? ౯౪౨

మ॥ పరమోదారుఁడు రామ భూవిభునకుం ♦ బట్టాభిషేకార్హ వే
ళ రహిన్ వల్కలముల్ ధరింప నిడు కా ♦ లవ్యాళ సంకాశకున్
వర పుత్త్రిండగు వీని సైన్యముల మ ♦ ద్బాణ ప్రఘాతంబులన్
మురియల్ సేయ శవంబులన్ జలనిధిన్ ♦ ముయ్యేఱు చొప్పింపదే? ౯౪౩

చ॥ రణమున వీరులం దునిమి ♦ రాముఁడు ప్రాకట ధర్మమూర్తి ధా
రణిఁ దగనేలనిచ్చి యమ ♦ రంబగు కీర్తి వహింపుఁ డీరు స
ద్గుణుఁడయి రాజ్యముం దనకుఁ ♦ గొంకక వీడిన యామహాత్ము దు
ర్గుణుఁడయి కాన నుండుటకుఁ ♦ గూడ సహింపక యెత్తెఁజెల్లరే! ౯౪౪

చ॥ యతులకుఁజుట్టమై యడవు ♦ లందు వసించు మదగ్రజుండు స
న్మతి మది నొచ్చునో యనుచు ♦ నాయెద జంకెడిఁగాని లేనిచో
శిత విశిఖాగ్ని చే నిపురఁ ♦ జేయనె సైన్యసముద్ర స ప్తకం
బితవగు లేత పైరు పసి ♦ కిమ్ముగ నచ్చిన చంద మేర్పడన్? ౯౪౫

తే॥ జెట్టివిలుకాఁడు రామునిఁ ♦ జెలిమికాఁడు, గుహుఁడుమూఁకతోనిట్లువా ♦ క్రుచ్చుచుండఁ
గని సుమంత్రుండు సింహాసం ♦ హనను భరతుఁ, జేరి మెల్లన నిట్లని ♦ చెప్పఁదొడఁగె.

సీ॥ ఈగంగ యిరుదరు ♦ లెలమి నేలెడివాఁడు, మగయేనుఁగుంబోలు ♦ మూఁబలుండు
లెక్కయిడఁగ రాని ♦ పెక్కునావలవాఁడు, రామ చంద్రున కతి ♦ ప్రాణ హితుఁడు
సాయుధ వాహినీ ♦ జలరాశిగలవాఁడు, గుహుఁడను విఖ్యాతి ♦ కుదురు వాఁడు
శైలబలుఁడు కరు ♦ ణాళుండు చీఁకటి, ముద్దఁ బోలినమేని ♦ మురువువాఁడు

తే॥ నీవు చనుదారి కెదురయి ♦ నిలిచి నాఁడు, నిన్ను చూడఁ దలఁచినాఁడు ♦ నిర్మలాత్మ!
బలము నందెల్లఁ గాంచిన ♦ బాహువులును, నీలనీరద తనుకాంతి ♦ నెగడు సుభగ!

తే॥ పితృసముని సుమంత్రునిపల్కు ♦ విన్నయంత, నలరి యనఘుండు రాముని ♦ యంతరంగ
హితుఁడ యగునేని ననుచూడ ♦ నేగుదెంచు, మునుపె నేఁబోయి కాంచెద ♦ ననుచు లేచి

తే॥ తమ్ముతో మది నుబుకు ప్రే ♦ మమ్ముతోడ, వెలలి సురనది దరిఁజేరి ♦ నిలుచు భరతు
గుహుఁడు గని వానివేషంబు ♦ గూడఁగాంచి, చెన్ను చెడిన మోమరసి ని ♦ శ్చేష్టుఁడయ్యె

ఉ॥ నారలఁగాంచి మేనిపయి ♦ నంగడు నిండిన ధూళిఁ గాంచి పైఁ
జారు తరాస్య బింబము కృ ♦ శత్వమునన్ జిగి పోక గాంచి యా
తీరు నిజంబుగాఁ గరుణ ♦ దేవత రూపును పోలఁగాంచి పెం
పారిన విల్లు జాఱి పడ ♦ నట్టులె నిల్చెను జాలి బొమ్మనాన్. ౯౫౦

చ॥ పురుష వరేణ్యుఁడౌ భరత ♦ భూవిభుఁడుర్ రఘురాము పోలికన్
బరఁగుచు నున్న వాఁడతని ♦ ప్రక్కనె నిల్చెను తమ్ము లక్ష్మణుం
డొరసిన వాఁడు వెక్కసపు ♦ దుఃఖ భరంబున కంతులేదు శ్రీ
ధరణిజభర్త తమ్ములును ♦ తప్పు లొనర్పఁ దలంపఁ బోరురే?

ఉ॥ తాపము నొందువాఁడు మదిఁ ♦ దాఁచని ప్రేమగలాఁడు రాముఁ బో
ల్తాపసి వేషముం దనరఁ ♦ దాల్చిన వాఁడగు కైక పుత్త్రి ను
ద్దీపిత భావమెల్ల మఱి ♦ తేట పడం గని వత్తు నుండుఁడీ
యోపికఁ ద్రోవఁ గాచి యని ♦ యోధుల కాజ్ఞయొసంగి యంతటన్.

చ॥ కల మొకఁడెక్కివచ్చి రఘు ♦ కాంతుని దిక్కు సమస్కరించు నా
యలఘుని చేరి మ్రొక్క నన ♦ ఘూత్ముల శీర్షహృదంతరంబులం
జెలఁగు యశస్కుఁడున్ విధియుఁ ♦ జేతులు మోడ్పఁగఁ దగ్గ యాతఁడున్
దలిరిచి కౌఁగిలించికొనెఁ ♦ దండ్రికి మించిన కూర్మి తోడుతన్. ౧౫౩

తే॥ భరతుఁ గాంచి గుహుండు నీ♦వచ్చు హేతు, వేమి? యన నతండను మామ♦హీశధర్మ
మందు నుండి తొలంగె మా♦యయ్య దానిఁ, బాప రాముఁ దోడ్కొనిపోవ♦వత్తుననుడు

తే॥ ఒనరు నవ్వార్త వినిగుహుం♦డూర్పుపుచ్చి, యుత్సుకతఫొంగఁ బూరించి♦యుర్వ్రివాలి
మరల భరతుని యడుగు దా♦మరలఁదనదు, హస్తములఁ బట్టియిట్లని♦ప్రస్తుతించె.

చ॥ విమల యశోవిశాల! తలి ♦ వేడఁగఁ దండ్రి యొసంగఁ బాపకా
ర్యము వలె రాజ్యమున్ విడిచి ♦ యానసమందున దైన్యమంది యీ
క్రమమున రాముఁ దోడుకొని ♦ క్రమ్మఱ నేగఁగ వచ్చు నీదు శీ
లము గన వేయి రాములు తొ♦లంకిన నీ సము లౌదురే మహిన్? ౧౫౬

ఉ॥ ఉత్తమశీలమే భుజ బ ♦ లోన్నతి గాఁగల ధీర! నీమహా
చిత్తవిశుద్ధి బోయ తెగఁ ♦ జెందిన నే వినుతింప నౌనె? రా
ట్సత్తమ సంస్తుతంబగు ప్ర ♦ శస్త దినేశ కులేశ కీర్తులో
కెత్తున మ్రింగి నాఁడవు గ్ర ♦ హేశుఁడు తక్కటి కాంతులంబలెన్. ౧౫౭

మ॥ అని పల్కాడి గుహుండు కైకసుతుపై ♦ నత్యంత సౌహార్దముం
గొనియెన్ ధారణి నెవ్వరాతని యెడం ♦ గూర్మిం బ్రమోదించి యుం
చని వారల్? మది నూహ కే యరిది యా ♦ సచ్ఛీలమే హేతువై
చనుఁగాదా? యట రాముపై గుహునకున్ ♦ సంగాతమున్ వర్ధిలెన్. ౧౫౮

మ॥ కరుణాశీలుఁడు కైకపట్టి యతనిన్ ♦ గౌరవ్య భావంబుతో
నిరవారం గని యన్న యీస్థలము నం ♦ దెచ్చోట నాఁడుండె నే

కరణిం నిల్చి వచింపుమా? యనుడు నో ♦ కాకుత్థ్స వర్యా! యిదే
యరయన్ రమ్మని తోడి తెచ్చి గుహుఁడ ♦ త్యంత ప్రమోదంబునన్. ౯౫౯

మ॥ భరతుం డయ్యెడఁ బండ్లపైనఁ దృణత ♦ ల్పంబంది యారేయి భా
స్కరవంశాంబుధి చంద్రముండు నిదురం ♦ గావించుటం గాంచి దు
ర్భర దుఃఖంబునఁ దత్తళించి ధరపై ♦ వ్రాలెన్ మహాభూజ ము
ద్ధుర వాతాహతిఁ గూలు చందమునఁ దా♦దోదూయమానాంగుఁడై. ౯౬౦

శా॥ ఈపాపాత్ముఁడు పుట్టు హేతువున నీ ♦ కీపాటు కైకేయిచే
నాపాదిల్లిన దంచు విన్నపుడు కా ♦ యల్ మూలముల్ మెక్కి నీ
శ్చాపల్యంబున నిందు కూరుకుట లేఁ ♦ చం గాంచుచో నిప్పుడున్
దీపో ప్రాణము వీడకుంటి నిఁకఁ బృ ♦ థ్వీ భారముం దాల్పనో? ౯౬౧

తే॥ తమ్ముఁడా! అన్న నిద్రించు ♦ తలమిదెనఁ, గూర్మిచే భోగ భాగ్యము♦ల్గాలఁ ద్రోచి
వెంట వచ్చిన యూర్మిళా♦విభుఁడు రాత్రి, గడపె నెచ్చటఁ గాన్పింపఁ♦గదవె యనుడు.

తే॥ సీతయును రాముఁడిచట వ ♦ సించి నిద్ర, సేయ నచ్చట విలు దాల్చి ♦చేతితోడ
వేఁడినిట్టూర్పుతో ఱెప్ప ♦ వేయకుండ, నిలిచి తెలవాఱు దాఁకఁదా♦నలఁగుచుండె

చ॥ అన విని మాండవీ పతి గు ♦ హాఖ్యున కిట్లను తమ్ములంచుఁ బు
ట్టిన ముగురందు నొక్కఁడ ఘ ♦ టించితి నంతము లేని సేగి నా
యనుజుఁడు దానిఁ దీర్చ స్వసు ♦ ఖావలి వీడుచు వెంటనేగె భూ
మిని కడుఁ బ్రేమకుం గలదె ♦ మేరయు? నాబ్రదు కేల కాల్పనే? ౯౬౪

చ॥ అని యట నాఁడు ధూళిపయి ♦ సంగముఁ జేర్చి పుళిందరాజ! ది
వ్యనదిని దాఁటఁ జేసిన న ♦ నంత నిరంతర చింత దీర్చి రా
ముని కడఁ జేర్చి యాపదను ♦ పూర్తిగఁ బాపిన పుణ్యమూర్తివౌ
దని భరతుండు కోరుటయు ♦ నాతఁడు సమ్మతిఁ జూపి యంతటన్. ౯౬౫

చ॥ సరియని బోయఱేఁడు తన ♦ సంగడికాండ్రను చేరఁ జీరి మీ
రురవడి నేగి యోడల మ ♦ హోన్నతి నాయిత పర్చి తెండనన్
హరు రజతాద్రి రాము విభు ♦ హస్త విభంజిత మేరు శైలమున్
నర తురగేంద్రు పుష్పకము ♦ నాఁ బలు రూపుల నొప్పు నావలున్. ౯౬౬

చ॥ ఆవలి వారి నీవలికి ♦ నావలి కీవలి వారిఁ జేర్చుటన్
దేవ మహీతలంబులకుఁ ♦ దేఁకువ జీవులఁ జేర్చు పుణ్యపా
పావలి నాఁగఁ జెల్వొలయి ♦ యాఱపు యాపముఁ బోలి యొత్తుగా
నావలు చేరె నందముగ ♦ నాకనదీ జలమెల్ల నాడుచున్. ౯౬౭

క॥ భరతుని గని గుహుఁడిట్లను, నరవర! లెక్కకును మీఱు ♦ నౌకలు వచ్చెన్
బరికింపుఁడన్న నతఁడును, త్వర నెక్కింపుఁడని తన ప్ర ♦ ధానికిఁ దెలుపన్. ౧౮

ఉ॥ ఏపగు నాజ్ఞ నౌదల వ ♦ హించి సుమంత్రుఁడు గుంపు గుంపుగా
నోపిన పద్ధతిం జలిపి ♦ యోడలఁ జేర్ప రథాశ్వ దంతి సే
నా పరివారముల్ మనుజ ♦ నాథులు బంధులు నెల్లవారు వీ
చీ పరిపాటి రత్నములు ♦ చిందు సురాపగ దాఁటి రయ్యెడన్. ౧౯

మ॥ విలయాంతంబున మేఘముల్ గదియఁగా ♦ వేలేచి గర్జాళితో
జలముల్ పూర్తిగఁ ద్రావఁ దోయధిని ప్రా ♦ ల్పొందంబునం బొందికన్
గలముల్ పెందెర కంబము ల్పొనర శీ ♦ ఘ్రుంబేగు నంగంబునన్
గలభంబుల్ పయికెత్తి హస్తముల గం ♦ గా వారి నీఁదె న్వడిన్. ౨౦

ఉ॥ సామజముల్ జలంబులను ♦ చప్పుడెసంగఁగ నీఁదుచుండ, ము
క్తామణులున్ దరంబులను ♦ దగ్గ ఝషంబులు లేవఁ ద్రోవఁ బ్రో
ద్యామ మహాబ్ధి తోయమును ♦ దివ్య నదింజొర, దేవ గంగయున్
రాముని చూచు కౌతుక భ ♦ రంబుననో వడి దాఁటెఁ గూలమున్. ౨౧

చ॥ ఘనమగు తేరులందలి యు - గంధర చక్ర యుగానుకర్షముల్
పనివడి యక్షమాదిగ న - వస్కరముల్ విడఁదీసి వానికిం
బనుపడఁ బూన్చు గుఱ్ఱములఁ - బట్టుగ నావలఁ బంపినారు చ
చ్చిన పిదపన్ శరీరములఁ ♦ జేర్చెదు కర్మములం బలె న్వడిన్. ౨౨

తే॥ పాలసుద్ద శరీరముల్, భయము ముద్ద, మనసు, కరువలి ముద్ద కా ♦ ళ్లును గలట్టి
పవన జవన తురంగిముల్ - బయలుదేఱె, నడకఁ జాఱు ముద్ద నాఁదగు ♦ నావలందు

తే॥ కలుకు లెదురెదు రయి యొత్తు - గాఁగఁ జేరి, కానవచ్చుటచే భద్ర ♦ గజ చయంబు
లొండొకటిఁ గ్రుమ్మసిలువఁగా ♦ నొప్పుమీఱు, దంతములభంగిను బ్బైన ♦ స్తనము లొప్పె

తే॥ ఉత్తరీయములం బోలి ♦ యొత్తుగాఁగ, నలలు లేవ దిగిన మద ♦ హస్తి నికర
శిరములం గుంభ వరములు ♦ చెలఁగెఁ జూడ, జాహ్నవీ స్తనములఁ బోలి ♦ జానుమీఱి

చ॥ ఉరవడి నావలేగు నెడ ♦ నొక్కటి నొక్కటి దాఁకఁ గోమలుల్
కరము మనః కలంకమునఁ ♦ గాతరలై యిరువంకఁ జూడ, దు
ర్భరమగు విభ్రమంబున, శ ♦ రంబులు త్రోవఁ జలించి భీతిమై
నుఱుకుచుఁ ద్రుళ్లు వాలుగల - యొప్పు వహించెను వారి చూడ్కుల్.

చ॥ చెరచెర రెండు ప్రక్కలను ♦ చేరికఁ దెట్లఁ గదల్చ లేచు తుం
పరలు వరాంగనా మృదుల ♦ వస్త్రములం దడుపంగఁ దోరపుం

బిఱుఁదుల కాంతు లుట్టి పడి ♦ వెల్వడ, డెందములందు కుంది ము
చ్చిరి తల వ్రాల్చు వీరులకుఁ - జింత రవంత తొలంగెన త్తఱిన్

శా॥ ఈ తీరంబునఁ గల్గు వాహినులఁ బై ♦ నెక్కించి కొంపోయి వే
ఱా తీరంబున డించి క్రమ్మఱెలు శూ ♦ న్యంబైన నౌకావళుల్
దాతృత్వం బలవోక యిచ్చి మఱియున్ ♦ దానంబు సేయంగ సం
ప్రీతిన్ రత్న నివాసుఁ జేరెడి ఘన ♦ శ్రేణిన్ విడంబించెడిన్.

ఉ॥ నమ్మిలి యీఁకలందనరి ♦ నల్లని ధూపము వోలె నాడు పొం
కమ్మగు కాఁడ లయ్యెడలఁ ♦ గంబములం బలె నిల్వ నాణి ము
త్యమ్ముల జంపు లుల్లసిల ♦ నల్లల నాడెడి నల్ల ఱెక్కముల్
క్రమ్మిన చాపలంబలె వి ♦ రాజిల నావలు వోయె నల్లనన్.

సీ॥ గంగ యాకాశంబు♦గాఁగఁ జిందిన ముత్తె, ములు విరాజిలు బుడు ♦ ములుగ నొప్ప
డెందమ్ములం బోలు ♦ నందంపు మోముల, మించుఁబోఁడులు పయ ♦ నించునావ
లెలమి జలము లాడి ♦ బృందారకాంగనల్, గమనించు సుర విమా♦నములఁ బోలె
తుంపురుల్ లేవఁగాఁ - ద్రోచు తెడ్లడుగుల, వలెఁ గానరాఁ జెల్వ♦లలరు నౌక

తే॥ వారిపాదంబులును వెలి♦ వచ్చితోఁప, ప్రాణములు పొంది నడచెడు ♦ పగిది నొప్ప
సేనలును పౌరవరులును ♦ చేడియలును, గంగ వెనుకఁ బడఁగ నట్లు♦కడచినారు. ౯౮౦

ఉ॥ తక్కువ జాతిచేత ఘటి ♦ తంబయి త్రోవఁగఁ బూను నావపై
నెక్కక కామ వేగమున ♦ నేపున మిన్నున ముానివర్గముల్
చక్కన నేగె, నిక్కముగ ♦ సత్ఫల మిచ్చెడు కృత్య మొక్కఁడే
నెక్కడ నేనియుం గలదె ♦ యిద్ధ తపంబున కంటె నిద్ధరన్?. ౯౮౧

చ॥ సుడులు గలట్టి వెల్లువలఁ ♦ జొప్పిలు గంగను దాఁటి యెల్లరున్
దొడరికఁ దీరముం గదియ ♦ దుర్ధన వాంఛలు వంచనంబులున్
విడిచి ప్రభుత్వముం జరపు ♦ వీరుల కీర్తులఁ గ్రింద చేసి యీ
పుడమి మహోన్నత స్థితిని ♦ పొందిన యా భరతుండు చెచ్చెరన్.

తే॥ అనుపమగుణిశత్రుఘ్నుఁడు♦జననులును, మంత్రుఁడును గుహుఁడెక్కఁగా♦మాన్యుఁ
భరతుఁడెక్కిన యంతనా♦ పడవ నడవ, సాగఁ దెడ్లను కాళ్లతో ♦ సత్వరమున. [డైన

సీ॥ బాంధవుల్ దేవతల్ ♦ ప్రణతులై సేవించు ♦ కోసలేంద్రాత్మజన్ ♦ గుహుఁడు గాంచి
యీమె యెవ్వరి తల్లి ♦ యెఱిఁగింపఁ దగునన, భరతుఁడిట్లను వేని ♦ వాకిలికడ
రాజులు మనవికై ♦ రహిఁగాచి యుందురా, దశరథేశ్వరు జ్యేష్ఠ ♦ దార యీమె
కమలజు నాభిని ♦ గన్న మహాత్ముని, ఘన తనుఁ గడుపారఁ ♦ గన్నతల్లి

తే॥ భువన తారకమగు రామ ♦ భూరిఫలము, కడఁక జగముల కొనఁగిన ♦ కల్పతరువు
అతనిఁ గనుటచే నొందు భా♦గ్యంబదెల్ల, నేను జనియించుకతమున♦నీఁగికొనియె. ౯౮౪
తే॥ అనుడు గుహుఁడామె యడుగుల♦నడలిపడఁగ, వత్సముంబాయు గోవునా♦వనరుదేవి
యాతఁడెవఁడనమాయన్న♦హితుఁడుమాకు, నన్నగుహుఁడనిభరతుఁడా♦యమకుఁదెలుప
ఉ॥ నాయనలార! దుఃఖమున ♦ ణంపుడు సత్య పరాక్రముండు భో ౯౮౫
గాయతనంబు రాజ్యరమ ♦ నందక కానకు నేగుటెన్న మే
లే యొనరం గతంబయిన ♦ దింక మహామతిఁ గూడి యెవ్వర
త్యాయత భూమి నేలు కొనుఁ ♦ డర్మిలి నొద్దికఁ జాలకాలముఁ. ౯౮౬
చ॥ అనుడు సుమిత్రఁగాంచి గుహుఁ ♦ డల్లన నిట్లనుఁ బ్రేమపూర్ణయీ
జనని నిగూర్చి పల్కుమనఁ ♦ జక్కటి పీడని చక్రవర్తి కొ
ప్పిన కడగొట్టు భార్య రఘు ♦ వీరుని సన్నిధి పాయకుండు నా
యనుజుని కన్నతల్లి సుగు ♦ ణాలయ యంచు నతండు దెల్పఁగన్. ౯౮౭
చ॥ తనపతిఁ గాటికంపి కుప ♦ థంబునఁ బుత్త్రుఁడు దుఃఖ వార్ధిలో
మునుఁగఁగ రాఘవుండు వన ♦ ముం జొర విష్ణువు గొల్చు లోకముల్
తనమది నున్న క్రౌర్యమునఁ ♦ దక్కఁగ గొల్చిన కైకఁ జూపి యీ
జననిని గూర్చి పల్కుమనఁ ♦ జయ్యన నా భరత ప్రభుం డనుఁ. ౯౮౮
ఉ॥ దొడ్డగు నెంజిలిఁ భువికిఁ ♦ దుందుడు కొప్పఁగ గూర్చి నిందయఁ
బిడ్డను పెంచుతల్లి పృథ ♦ వీస్థలి ప్రాణములేని పోల్కిఁ జే
రెడ్డఁ దపించుచుండ లవ ♦ మేని యలందురు చిన్నెలేని యీ
వెడ్డరి యెవ్వరో యెఱుఁగ ♦ వే? ననుగన్న మహాత్మురాలగుఁ. ౯౮౯
చ॥ అనియతఁ డాడు పల్కువిని ♦ యగ్గుహుఁడంతట వారికిం గ్రమం
బునఁ దనమేల్మి కేల్మొగిచి ♦ మ్రొక్కెను హంసి యొకండు తెక్కలఁ
గొనక జలంబు నీఁది దరి ♦ గొన్న వితంబున ద్రోణియుం దరిఁ
గొనకొని చేరె జాహ్నవికిఁ ♦ గూరిమిఁ జేతులు మోడ్చి రందఱుఁ ౯౯౦
తే॥ దిగిన జనులు ముగ్వురు ♦ తీరమందు, పల్లకీ లెక్కిచనఁగ నా ♦ భరతుఁడపుడు
క్రొత్త కన్నీటి వెల్వలఁ ♦ జిత్తభార, మడఁగఁ గాల్నడ గుహునితో ♦ నడచి నడచి
తే॥ కర్మ భరము జ్ఞానాగ్నిచేఁ ♦ గాల్చివైచు, వరబలుండగు మునిభర ♦ ద్వాజువనము
చేరె నమ్ముని వారల ♦ తీరుగాంచి, వృద్ధయతులతో నక్కడ ♦ కెదురు వచ్చె. ౯౯౨

౧౨ పాదుకా పటలము. (౧౪౧)

క॥ అరుదెంచిన యతివరుఁగని, భరతుఁడు తండ్రివలె నెంచి ♦ ప్రణతియొనర్పఁ
హరుఁ బోలిన యమ్మునియును, భరతుని దీవించెఁ బుత్త్రి ♦ వాత్సల్యమునన్. ౯౯౩

క॥ భరతా! నీకుం జేరిన, ధరణిం గిరీటము ధరించి ♦ తాత్పర్యమునన్
భరియింపక నారలు జడ, లిరవుగ ధరియించి రాఁగ ♦ నేమి కతంబో?. ౯౯౪

క॥ అనుడు మన మెరియఁగినుకను, మునివరుఁగని ప్రాంజలిలక! మొట్టమొదట ని
ల్లనువగు పనియొనరుపలే, దనుటయు మిము బోఁటివారి ♦ కర్హమె చెప్పుఁడీ!. ౯౯౫

మ॥ శ్రుతి శీర్షప్రతిపాదితాంఘ్రి యుగుఁడై ♦ శోభిల్లు శ్రీరామ భూ
పతికిం దమ్ముఁడనై నెఱిన్ విడిచి భూ ♦ భారంబుఁ గైకొందునే?
యతఁడే వెన్కకు వచ్చి రాజ్యము ప్రియం ♦ బారం గొనండేని ని
శ్చిత బుద్ధిన్ వనులంద యున్నకడ ని ♦ శ్చింతం బ్రవర్తించెదన్. ౯౯౬

క॥ ఆపలుకు భరతుఁ డాడఁగఁ, దాపస వరతనువు లుబ్బఁ ♦ దన్మానసముల్
ప్రాపిత హరిచందన కృత, లేపమ్మునఁబోలె మోద ♦ లీలలఁ దేలెన్. ౯౯౭

క॥ మునుకొను నెనరున భరతుని, తన శుద్ధకుటీరమునకుఁ ♦ దతమతిఁ గొని య
మ్ముని సేనకు విందులు పం, బిన వేడ్కనొనర్తు ననుచు ♦ వేలిమి చేసెన్. ౯౯౮

క॥ తలఁచిన యంతన దివియును, లలిత గతి న్నిలిచె జనము ♦ లకు వేఱొక పు
ట్టొలసిన గతి తమ ముందటి, నెలవు మఱవ సుఖ జలధి ము ♦ నింగిరి వారల్. ౯౯౯

తే॥ చెడని ధర్మ ఫలంబులఁ ♦ బడయువార, లంచు రంభాదు లెదు రేగు♦ దెంచి పొగడి
యిందు మండలములఁ బోలి♦యొసక మెసఁగు, సౌధములకుఁ గొంపోయిరి♦సకలజనుల

తే॥ గందవొడి మేనఁగూర్మి న ♦ లందినారు, విన్నువాఁకలో ముక్కగా ♦ వించినారు
శిరములం గల్ప సుమములఁ ♦ జెరివినారు, సుమములంబోలు వల్వలఁ ♦ జుట్టినారు

తే॥ కుసుమ లత కూనలం బలెఁ♦గునిసి నిలిచి, సుందరాంగులు నగలిచ్చి ♦ సొగసుచేసి
యొనర దేవ రాజాను పీ♦ యూష కల్ప, మైన యోగిరములు వెట్టి ♦ యలరఁజేసి

తే॥ హంస కేకి తూలిక లెత్తు ♦ నైన పత్తి, తెల్లదూది బూరుగదూది ♦ తీర్చిచేయు
పట్టుసెజ్జల హరిణుల ♦ పగిది దేవ, వనితలు పరుండ నెల్లరు ♦ కునికినారు. ౧౦౦౩

తే॥ పలికలు మొదలుగఁ బల్ల ♦ కీలు మోచు, వారివఱకుఁ గ్రమంబుగా ♦ గారవమున
సుఖము నొందిన విబుధుల ♦ మాడ్కినుపచ, రించి వారి యెడఁద లల ♦రించినారు

తే॥ ఇటులు రంభాదులైన బిం ♦ బాధరలును, వారియాజ్ఞల దాసుల ♦ వలె నొనర్ప
భరతుతో వచ్చుకాంతలు♦ భవ్యమైన, దివ్య భోగంబులంది సం♦తృప్తిఁ గొనిరి. ౧౦౦౫

తే॥ నందనవన నవ ప్రసూ ♦ నములతోఁ, గొనుచు నంధులు కేలూఁత ♦ గొని చరించు
కరణి నచ్చటి పిల్లతె ♦ మ్మెరలు పొలసె, సకలజనముల మనములు ♦ సంతసింప.

తే॥ క్షౌద్రమెత్కువ కలిపిన ♦ కబళములను, లేఁత వరియూకురాసి గ ♦ ల్పించి కల్ప
కంబు లొసఁగ భుజించెను♦గజచయంబు,మదజలము ద్రావిమధుపము♦ల్మదముగొనఁగ

తే॥ నరక బాధలఁ దొలఁగించు ♦ గురుతగలుగు, నీరముల వారణంబు లిం♦పారఁ ద్రావె
పచ్చతా లేతకాంతులు - పరిఢవిల్లఁ, బెరుఁగు కసవుఁ దురంగముల్ ♦ వేడ్కమేసె.

క॥ అందఱు నారీతిగ బలు, విందుల సురభోగ మనుభ ♦ వించిరి భరతుం
డందలి కాయల దుంపలఁ, బొంది యొడలు ధూళి నునిచి ♦ పోఁగడపె నిసిన్

తే॥ తెలివిగలుగుచో పీడెడు♦కలయుఁ బోలె, నమ్మహాభోగములు పూర్తి♦యగుడుఁ బుణ్య
ఫలము పొందిన జీవి క♦వ్వలి విధాప్తి, కరణి నిరులు తొలంగఁగఁ ♦ దరణి పుట్టె

తే॥ త్రికర ణైక్యంబుగాఁ బాడి ♦ తివిరి చేయ, కుండు జీవికి వలె భోగ ♦ యుక్తిమాత్ర
సురపదచ్యుతులై భువిఁ♦ జొచ్చువారి, వలెనె వారలు పూర్వభా♦వములఁ గనిరి౧౦౧౧

తే॥ నాఁటి యుదయమ్మునఁ బెనుత్రోవ♦నడచు సేనఁ, గాంచి దివ్యులు వననిధి ♦ గాదు భరతు
సైన్యమని యెన్న నయ్యది ♦ శైలవనము, లెల్ల దుక్కిగా మరుభూమి♦యెల్లఁ జేరె

క॥ పెరిఁగిన రజమున మఱఁగిన, తరణియు శీతకరుఁడగుచుఁ ♦ దాపము వీడెన్
కరుల మదజలము నడవం, బొరయని రొంపియయి యెడరు ♦ పొలముగ మాఱెన్.

క॥ రాజుల తెల్లని గొడుగులు, రాజిలె గురుతరుల నీడ - ప్రాపిన కరణిన్
రాఁజుకొను గులక రాల్గల, యా జగ మరు భూమి పంది♦రై యొప్పెనఁ గెన్.౧౦౧౪

తే॥ అధికరాజ్య సంపద గొను - మంచుజనని, పలుక నొందిన కినుక య ♦ గ్గలముగాఁగ
మొగమెఱుపు మేనునల్లనౌ-పుణ్యుఁ గాంచి, ప్రేమఁ గరఁగి యెండిన తరు-వితతి ననిచె

తే॥ జీవముల కంటె గొప్పది ♦ శీలమనుచు, సత్యవాక్కై మరణించు ♦ జనవరేణ్యు
దడము క్రూరమౌనెడరుఁ గే♦ దారమట్లు, దాఁటి చిత్రకూట శిఖరిఁ♦దఱిసె నంత.

భరతుని సైన్యమును కని లక్ష్మణుఁడు కోపించుట

సీ॥ అధిక భూరజము న♦శ్వాదులు రథములు, కోపానఁ జెలరేఁగు - కుంభిచయము
కలిగించు రవమును ♦ కాల్బలంబుల కల, కలమును విని గొప్ప - బలమె యనుచు
నేల యుబికి లేచు - పోలికఁ జనునొక్క, శైలాగ్ర మెక్కి ల♦క్ష్మణుఁడు చూచి
యిల శాశ్వతంబుగా - నేల నిచ్ఛించి దు, రాశచే దుర్బుద్ధి - యడర నిట్లు

తే॥ భరతుఁడే కూర్చుకొని సేన - పరశురాము, గెలుచు జోదుపై దాడి సా-గించెననుచుఁ
గ్రుద్ధుఁడై శిఖరంబు ను♦గ్గుగను ద్రొక్కి, దుమికి వడి నన్న యొద్దకుఁ♦దొడరి వచ్చి

చ॥ భరతుఁడు తోఁడఁబుట్టువను ♦ పాటియు నెంచక గొప్పసేనతో
నురవడి దాఁక వచ్చెనని ♦ యొత్తిన కిన్కఁ గటారి చెక్కి తోం
దొరగ ధనుస్సు నెత్తికొని ♦ తూణముఁ దాలిచి యన్న పాద పం
కరుహములన్ భజించి పలు ♦ కం దొడఁగెన్ మది తత్తఱింపఁగన్.౧౦౧౮

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యముల్ విడిన ♦ యీ భరతోద్ధుర బాహుశక్తియున్
సహచర సైన్య సత్త్వమును ♦ సత్యపరాక్రమ! నీదు తమ్మును
త్సహాన మహా సహాయ బల ♦ సంపదయున్ ముదమారఁ జూడు దు
స్సహతర కష్టము ల్దొలఁగి ♦ నంతస మందెదు నేఁడు రాఘవా! ౧౦౧౯

ఉ॥ పీనుఁగు పెంట చేసి యిటఁ ♦ బేర్చిన తుంగ మతంగజంబులన్
జాను తొఱంగి పడ్డ రథ ♦సంఘముఁ బ్రేవులు చింద కూలు నీ
సేనల నుద్ధుగుడ్చి తెగి ♦ చిందఱ వందఱ యైన తేజులన్
మానగు రక్త వాహినుల ♦ మానక చూచెదు గాక రాఘవా! ౧౦౨౦

చ॥ తళతళ లొప్పు తూపు లడి ♦దంబుల చేతుల బొందడంబులం
దళమగు ఱొమ్ములం దొలిచి ♦ దద్దఱు ప్రాణము తోడ వీఁపునం
గళచెడ దుస్సి రక్తము ము ♦ ఖంబుల నొప్పగ వెల్ల దిక్కులన్
కళవళ మంద నేచుటలు ♦ గాంచెదు గాక ప్రసన్నరాఘవా! ౧౦౨౧

చ॥ జవస తురంగముల్ కెరల - స్యందన హాటక శృంగ పంక్తులం
దవిరళమై పిశాచము ల - హంకృతి నార్చుచు ప్రీలు కేడెముల్
దవిలి ధరించి హస్తములు ♦ దట్టుచుఁ బాటలు పాడు చాడుచున్
జవి గొన నల్లఁ ద్రావి కడు - జంపునఁ ద్రేన్చుట చూడు రాఘవా! ౧౦౨౨

తే॥ భరతు సేనా మహీజంబు - పాదుతోడఁ, ద్రుటిని పేరు లేకుండఁగఁ - ద్రుంచి వైవ
స్వర్గ పృష్ఠంబు విఱుగ స్వ- భార మిూఁగ, ధాత్రి యూఱట గొనుటయుఁ-దవిలి కనుము

చ॥ ఎససిన రక్త వాహినుల - నీఁదుటచే నొడలెఱ్ఱనైన శా
కినులును ప్రేత భూత తతి ♦ గిట్టి కబంధములున్ సమస్త ప
ట్టనములు నీ కరంబుల న ♦ డంగిన వంచు సురావళిం బలెన్
గని మసమందు సంతసిలి ♦ గంతుట గాంచెదు గాక రాఘవా!. ౧౦౨౪

క॥ కరులు హరులు బలియురు తెగ, నురవడిఁ బ్రవహించు రక్త ♦ ముదధిం గలియన్
శరధులు రక్త శరధులై, కొఱరయుటగని మనమునందు♦మోదింతు నృపా. ౧౦౨౫

చ॥ విఱుగ శతాంగముల రథిక ♦ వీరులు చావఁగఁ గైదువుల్ చెడన్
దఱిఁగిన దంతి వాజి భట ♦ తండ శిరమ్ములు నంఘ్రు లూరువుల్
బరులు కరంబు లొ డొకటిఁ ♦ బాసి రణస్థలి ఘోరభూమిగాఁ
బఱపు మదీయ బాణముల ♦ పద్ధతి గాంచెదుగాక రాఘవా!. ౧౦౨౬

చ॥ మురువగు ఱెక్కలున్ గనక ♦ పుంఖములుం గల మచ్ఛరంబుల
య్యురువుర ఱొమ్ములం దొలిచి ♦ యిచ్ఛమెయిన్ గగన స్థలంబునన్

దిరిగెడు కంక గృధ్రములఁ ♦ దీయుని విందొనరింపఁ బిల్వఁగాఁ
దొరకొరఁ బృష్ఠభాగమున ♦ దుయ్యుట గాంచెదు గాక రాఘవా! ౧౦౨౮

చ॥ ఒక సకియందు మోహమున ♦ నుర్వర నొంచిన రాజు నాజ్ఞచే
వికలుఁడు వొందినట్టి పృథి ♦ వీస్థలి నేలుట వీడి యిద్వైధిన్
ప్రకటిత రీతి నన్నపయి ♦ వైరముతో నిట వచ్చినాఁడు నా
రకమున కేగు వాఁడిపుడు ♦ క్రన్నన నావలనన్ రఘూత్తమా! ౧౦౨౯

తే॥ పుడమివీడి కాననములఁ ♦ బొందుసీకుఁ, గలుగు నాపదఁగని నిన్ను ♦ కన్నతల్లి
యడలుటం గాంచి మోదించి ♦ నట్టికైక, నేలఁబడి పొర్లి యేడ్చుట ♦ నేఁడుగనుము.

తే॥ ఒక్క త్రుటిలోనె యీ బల ♦ ముక్కడంచి, త్రిపురముల దహియించిన ♦ మృడుని భంగి
గ్రాలువాఁడ నటంచు లక్ష్మణుఁడు పలుక, నల్ల నిట్లను జానకీ ♦ వల్లభుండు. ౧౦౩౦

ఉ॥ తమ్ముఁడ! నీ తలంపులకుఁ ♦ దగ్గ విధంబున సర్వలోక జా
లమ్ముఁ గలంగఁ జేయఁగఁ ద ♦ లంచితి విప్పుడు దానినాఁప శ
క్యమ్మొకొ? దానిఁగూర్చి యిఁక ♦ నాడుట కేమియు లేదు సావధా
నమ్మున విందుగాక యొక ♦ జ్ఞాన వికాస విధాన కార్యమున్. ౧౦౩౧

చ॥ జగముబలంబు మెల్చిన భు - జంబులు గల్గిన వీర! సుస్థిరం
బుగ మనవంశ జాతులగు ♦ పుణ్యుల లెక్కిడ శక్యమౌనె? యా
సుగుణుల నొక్కరేని తమ ♦ సూనృత ధర్మములం ద్యజించిరే?
నిగమ హిత ప్రకారములు - నేర్చిన యాభరతుండు దుష్టుఁడే? ౧౦౩౨

చ॥ హితమతి సత్యవాక్యుఁడగు ♦ సీతఁడొనర్చు సమస్త కార్యముల్
శ్రుతి హితముల్; విరుద్ధములు ♦ చొచ్చుటగానమ; నీవు నాయెడన్
మితి చెడనుంచు ప్రేమమున ♦ మించి పరాచరిసింపకుంటి వె
వ్వితమునఁ జర్చసేయఁ గ్రుధ ♦ వెంచిన డెందము సత్కృతమ్ములన్?

ఉ॥ అడికవోవ నన్నయను ♦ నర్మిలి నాయెడ కేగుదెంచుచు
న్నాఁడు సమస్తభూతలము ♦ నాకొసఁగన్ మది నిశ్చయించి యు
న్నాఁడిది నీ వెఱుంగక ఘ ♦ నంబుగఁ బోరఁగ నెత్తివచ్చుచు
న్నాఁడని యెంచుటల్ మతి కొ ♦ నందగు పద్ధతి యౌనె? తమ్ముఁడా!

క॥ భరతుఁడు నేలను సేనల, సిరి నొసఁగి క్షమాపణంబు ♦ సేయఁగఁగోరన్
బరిణతి వచ్చె ననుట విడి, యిరవుగఁ బోరంగ ననుచు - నెంచుట తగునే? ౧౦౩౫

తే॥ తెలియుమా సద్గుణంబను ♦ తేరి చీల, ధర్మమూర్తి భరతు నిట్లు ♦ తలఁపఁదగునె?
యిచ్చటికి నన్నుచూడనే ♦ వచ్చువాఁడు, పిదపఁ దెలియంగఁ గలవిది ♦ వినుతసుగుణ!

భరతుఁడు రాముని డాయ వచ్చుట.

తే॥ రాముఁడిట్టులు తమ్మునూ ♦ రార్చుచుండ, భరతుఁడచ్చట సేనన ♦ వ్వలనె నిలిపి
తన్ను వీడని యనుజుతో ♦ దగ్గఱించి, యన్నస్థితిఁ గాంచె నుమ్మల♦మధికరింప. ౧౦౩౭

ఉ॥ దోయిలి గూర్చు హాస్తముల ♦ తో వసివాడి కృశించు మేనితోఁ
బాయని దుఃఖవేధ జిగి ♦ వాసిన కన్నులతో జటాలితో
వ్రాయఁగ రాని దుఃఖమయ ♦ భావముతో నొక నారచీరతో
దాయఁగ వచ్చు నా భరతుఁ ♦ దప్పక రాముఁడు కాంచెఁ బూర్తిగన్.౧౦౩౮

తే॥ లక్ష్మణా! యిటు తమ్ము బ♦లంబు గలుగు,భరతు సంగర యోగ్య రూ♦పంబుఁ గంటె!
యనుచుఁ దమ్ముఁడు నాతని ♦ నట్టె చూచి, ప్రమానుపడి నిల్చెఁ గన్నీటి ♦వానతోడ.

తే॥ తాను నిందించు పలుకులు♦తనదు కినుక, నెంచి సిగ్గిలి డెందంబు ♦ సంచలింప
వింటితో వేఁడి బాష్పముల్ ♦పృథివిఁదొరఁగ, వాడిన మొగంబుతోఁ జిచ్చు♦వడుచునిలిచె

ఉ॥ న్యూనత లేకయుండఁ దప ♦ మున్నతిఁ జేసి ఫలంబు పొందుచో
భాను కులేశుఁడో మగనిఁ ♦ బాసి శుభంబులఁ బాసి శోకముం
బూని కృశించు రాజ్యరమ ♦ పూనిక నంపిన దూతవోలె మో
డ్పూనిన కేలుతో భరతుఁ ♦ డుత్కట దుఃఖము తోడ డగ్గఱెన్. ౧౦౪౧

తే॥ తఱిసి మరణించు తండ్రిని ♦ సరసినట్లు, కాంచి తగవు దలంపక ♦ కరుణ వీడి
నీతి మానితి వనుచు మై ♦ నెలవు తప్పి,పాదములఁబడె హా!యను♦రోదనమున.౧౦౪౨

తే॥ ఉసులు లున్నవో లేవో యం।చూహ సేయఁ, దగినతీరునఁగృశియించు♦తమ్ముఁగాంచి
నేత్ర కంజముల్ విడుచు క ♦ న్నీరు భరతు, నడల నించి పొరలి కాఱు ♦ జడిమ నిలిచె

తే॥ ఆదిదేవుఁడు ధర్మంబు ♦ నలము పగిది, నెల్ల నీతుల కిల్లయి ♦ యెసఁగు రామ
వరుఁడు నిట్టూర్పుపుచ్చి బా♦ష్పములు వీఁపు,సం బడఁగఁ దమ్మునాలింగ♦నంబొనర్చె

క॥ అలమికొని యతని వేషము, పలుమఱు గమనించి యరసి ♦ వత్సా! జనకుం
డెలమిని సుఖముం బొందునె? యిల నేలునె? దుఃఖ మొంద ♦ నేలా? యనుడున్.

తే॥ అన్న! నీవియోగ వ్యాధి ♦ యలము కొనఁగఁ, గన్నకైక వరంబను ♦ కాలువలనఁ
దనకుఁ దగిన సత్యంబును ♦ ధరణి నిలిపి, స్వర్గలోకంబు చేరెను ♦జనకుఁ డనఁగ.౧౦౪౬

మ॥ పరలోకంబునఁ జేరె నన్న పలుకుల్ ♦ బల్లెంబుఁ గాయంబులో
జొర దూటించిన యట్టులై చెవులలోఁ ♦ జొత్తెంచు మున్నె వెసన్
సురలోకోపరిలోక మేలఁదగు సు ♦ శ్లోకుండు హృన్నేత్రముల్
సురుఁగం గాలిపటంబు చుట్టు కరణిం ♦ జుట్టెన్ ధరన్ వ్రాలుచున్.౧౦౪౭

తే॥ మొదలు నఱకిన భూజంబు ♦ పుడమి వ్రాలు, నరణిఁ బడి పిడుగున కల్కు ♦ సర్పమువలె
తెలివి దప్పి యొకింతకుఁ ♦ దేఱి యూర్పు, పుచ్చి తపియించి యాఱిక ♦ పొగిలెనొగిలె

సీ॥ ఆఱని భాను కు ♦ లాలయ దీపమా! నిర్వ్యాజ గురు ధర్మ ♦ నిలయ! తండ్రి!
అరిమద గజసింహ ♦ మా! దయాలోల! యిం, కెవ్వరు సత్యంబు ♦ నేలువారు?
మాకు దిక్కెవ్వరు? ♦ మఱి తేర్చువారెరు? మరణించితే యిట్లు ♦ మమ్ముఁబాసి
యెవ్వరి నింకఁ దం ♦ డ్రీ! యని పిల్తుము, తగునె యిందఱ వీడి ♦ తరల నీకు

తే॥ మేటి ఋశ్యశృంగునిచేత ♦ మేల్మి వేల్మి, యొనరఁ గావించి ననుగాంచి ♦ యుర్వియందు
కన్న గొప్ప ఫలంబేది? కడకుమమ్ము, వీడి యింపైన ప్రాణముల్ ♦ వీడుటొక్కొ?

తే॥ ప్రాణులకుమేలుసేయు దా ♦ ర్ఢ్యంబు గలుగు, భూమి భారము నేఁదాల్పఁ ♦ బోడెముదిక్కు
హేతు విదియొకో? నీయాన ♦ యెగురఁగొట్టు, కాలుఁడై పుట్టితినె జగ ♦ మేలుకొఱకు?

తే॥ శంబరుం జంపి వజ్రికి ♦ స్వర్గమిచ్చు, పార్థివేంద్ర! పాలనము మా ♦ వశము చేసి
యింద్రియములు స్వవశముగా ♦ నెసఁగఁజేసి, తపము చేసిన విధమిదే ♦ తండ్రినీవు?.

ఉ॥ కోరఁగఁ దగ్గ పాలనము ♦ కోరిక నెల్లరు వేఁడఁ బూని యీ
ధారణి కెల్ల దుఃఖమును ♦ దార్చిన యల్పుఁడ నైతి మృత్యువుం
గోరుట దక్కఁ బ్రాణములఁ ♦ గూరిమి వీడని మేను వెంచి యే
నేరి మొగంబు గాంచుటకు ♦ నింకను మేదిని నుండఁ గోరుటల్?

తే॥ కోసలము వీడి యడవి నీ ♦ కొడుకు చేరె, ననుచు విన్నంతనే దివి ♦ కరిగితి వఁట
తండ్రి! నీమృతి వినియును ♦ తలరి తలరి, బ్రతికియే యున్న వాఁడను ♦ బ్రదుకుగోరి

ఉ॥ జానుగఁ బూర్ణ చంద్రునకుఁ ♦ జల్లఁదనంబు నొసంగు లోకన
మ్మాన సితాతపత్త్రనృప! మానము దివ్యుల కేని మాన్పఁగా
రాని బలం బుదారత తి ♦ రంబగు సత్యము నీతి ధర్మముల్
దోన యడంచు కొంచు నిటు ♦ తూఱితె యెల్లర వీడి స్వర్గముల్?. ౧౦౫౪

తే॥ ఇట్లు పలువిధముల నెలు ♦ గెత్తి యేడ్చు, రామ చంద్రుని తమ్ముఁలు ♦ రాజ వరులు
చేరి లేపి పట్టుకొన వ ♦ సిష్ఠుఁ డంత, హిత మితోక్తుల నోదార్ప ♦ నెంచుటయును.

తే॥ తాపస శ్రేష్ఠులగు భర ♦ ద్వాజుఁడాది, మునులు నేడు దీవుల లోని ♦ మనుజవరులు
మంత్రులును సైన్యపతులు రా ♦ మ విభుఁజేర, వచ్చిరి మనంబులారట ♦ పడుచునుండ

తే॥ మఱియు రాఁదగు నెల్లరు ♦ మలసి వచ్చి, నిలువఁ బరితపించుచునున్న ♦ నృపకుమారు
మోముఁగని బ్రహ్మసముఁడగు ♦ మునివరుండు, వాక్యకోవిదుఁడీరీతి ♦ పలుకఁదొడఁగె.

చ॥ తతమతి సన్న్యసించుటయు ♦ ధర్మమొనర్చుట దక్కనెమ్మదిన్
బ్రతుకఁగ గోరు పుణ్యులకుఁ ♦ బ్రాపగు సాయమొకండు గల్గునే?.

మృతియును పుట్టువున్ సహ ♦ జమే కద! ప్రాణుల కెల్ల భూమిపై
శ్రుతి హితపారగుండవు వి ♦ శుద్ధ చరిత్రుఁడవున్ స్మరింపవే?. ౧౦౫౯

తే॥ స్థిరములేని జన్మంబులు - దెలుపనేల? కోట్లకోటులఁదినూనవి కామ - కోపమోహ
దుఃఖసౌఖ్యములొందునీ-తోయమెఱిఁగి, యముఁడుదాక్షిణ్యయుతుఁడని-యనఁగదగునె

ఉ॥ పుట్టక మున్నె జీవములు ♦ పోవ జనించుట చూచుచుండమే?
పట్టగు విద్యకల్మి భువి ♦ భారము నర్వదివేల యేఁడు లి
ట్టట్టు చలింప కోర్చి నెల ♦ వారిఁ ధర్మము కీర్తి నించి యే
లిట్టట్ట గతింప నిట్లు వగఁ ♦ దీల్పడఁ బాడియె? రాజనందనా! ౧౦౬౦

తే॥ శీలమును ధర్మమును భువిఁ ♦ జెడక నిలిపి, శూలమును చక్రమును వాణి ♦ లీలఁదాల్చి
మూల పురుషులై వెలయుము ♦ మ్మూర్తులకును, కాలమను వలఁబడకుండఁ ♦ గావశంబె?

తే॥ ఇంద్రియంబుల కెఱుకయై ♦ యిలను వెలయు, నన్నిటికిని మూలంబులై ♦ యమరుపంచ
భూతములు నొక్కయప్పుడు ♦ పొలియు నవియె, యనఁగదీనికిఁ జింతింప ♦ నగునెచెప్పుమ?

తే॥ పూజ్యమగు పుణ్యమను నేయి ♦ పోసి కాల, మనెడి వత్తిడి విధియను ♦ నగ్గిచేత
జీవితమను దీపము నుద్దె ♦ సించి నిలుపఁ, గారణములు రెండును తీఱ ♦ నాఱు టరుదె?

తే॥ ఈజగంబున దుఃఖమం ♦ దేమునింగి, యాజగంబున నరకంబు ♦ నందె మునిఁగి
మరల జన్మించి చిక్కుల ♦ మలఁగుచుండు, పెక్కు వగల జీవుల లెక్క ♦ పెట్టనగునె?

తే॥ వినుత సద్గుణాకర! తండ్రి ♦ యనెడు కతన, సృష్టికర్తయాబ్రహ్మకుం ♦ జెందరాని
విష్ణులోకంబు నందున ♦ వెలుఁగుచుండె, నతనికీవు గావించు సా ♦ యంబిఁ కేది? ౧౦౬౫

ఉ॥ ఆతని పోకకై మదిర ♦ వంతయుఁ జింత యొనర్పరాదు పై
నాతని కింతకంటె నర ♦ యం గడ తేఱు పథంబు లేదు నీ
వాతని కింకఁ జేయఁదగు ♦ నయ్యవి యున్నవి శ్రద్ధతోడ నీ
చేతులతో నొనర్పు మది ♦ చిత్తము శాంతిలఁ గారణంబగున్. ౧౦౬౬

ఉ॥ వాన పడంగ నీటివడి ♦ భాసిలు బుద్బుద పంక్తిబోలు నీ
మేనులఁ గూర్చివింత మది ♦ మీఱుట వేఱిఁడి లక్షణంబగున్
మానక బాష్పముల్విడిచి ♦ మానిసి గాంచు ఫలంబు గానమున్
గాన జలాంజలి న్విడుము ♦ గాదిలి తండ్రికి జానకీశ్వరా!. ౧౦౬౭

తే॥ అనుడు శ్రీరాముఁడును చింత ♦ నవలఁద్రోచి, యాచతుర్వేద వేది మ ♦ హాతపస్వి
యగు వసిష్ఠుతో గంగకు నరుగుదెంచి, చేయఁదగు కృత్యముల భక్తిఁ ♦ జేయఁబూనె

తే॥ నూల జీవాత్మలకు నొకే ♦ చంద మొప్పి, యెఱుక నొసఁగు మహాత్ముఁడ ♦ య్యేటమునిఁగి
గురుఁడు తెలిపిన విధులెల్లఁ ♦ గొఱతలేక, సలిపి మమ్మాఱు తర్పణ ♦ జలము వదలె.

తే॥ చేయఁదగుక్రియలనుపూర్తి-చేసియవల, మాన్యులగుమంత్రులునునృపుల్-మానివరులు
తక్కువారలు తను చుట్టి - తరలిరాఁగ, జానకి వసించు నప్పర్ణ - శాలఁజేరె. ౧౦౭౦

తే॥ చేరునంతలో భరతుండు ♦ సీతయున్న, పర్ణశాలను గని యొంటిఁ ♦ బర్వఁగుచుంట
గని కరంబులతో మోఁది♦కొనుచుఁగనుల, రోదనముతోడఁ బడె నామె♦పాదములను

తే॥ ఇంద్రియములలో జలనిధు ♦ లేడునున్న, వనఁగ నెట్టనా కన్నులఁ ♦ బనవి పనవి
వెక్కి వెక్కి బాష్పంబువుల్ ♦ వెల్లువలుగ, విడుచుచుండెను భరతభూ♦విభుఁడు వెలికి

క॥ పెను దుఃఖంబున మునిఁగిన, యనుజుని తన పాదవుచేతు ♦ లమరిచి రాముం
డనువుగ నెత్తుచు సీతను, గని జనకుఁడు మనలవీడి ♦ కడచనె ననుచున్. ౧౦౭౩

క॥ వడఁకూను నెడఁదతోడన్, బుడమింబడి యడలి యడలి ♦ పొక్కుచుఁ బెలుచన్
గడలికవ యనఁగఁ గనుఁగవ, యెడపక బాష్పములు విడిచె ♦ నెన్నువతోడన్. ౧౦౭౪

క॥ కలకంఠంబున వనరెదు, జలజాక్షికి భర్త వెంటఁ ♦ జనిన యడవియున్
విలసిల్లెఁ బ్రోలుగా నిపు, డలరాణ్మృతి దుఃఖ జలధి ♦ నడుగుల నిలిపెన్. ౧౦౭౫

క॥ ముని పత్నులు తల్లుల వలె, జనక సుతను డాసి హస్త - సరసిజములతోఁ
గొని విమల జలములందున, మునిచి యడలు పోవఁ బలికి - మోదించి రొగిన్. ౧౦౭౬

క॥ నలువురు రాజ కుమారులఁ, బోలుపుగఁ. గను పూజ్యరాండ్రు ♦ ముప్వురతో వృ
ద్ధుల తోడ సుమంత్రుండును, కుల జలనిధి విధుని కడకుఁ ♦ గుములుచు వచ్చెన్. ౧౦౭౭

తే॥ మొదటి వాఁడగు నలువకు ♦ మొదటివాఁడు, తండ్రి వీడి వచ్చితిరె యో ♦ తల్లులార!
యనుచుఁ దచ్చరణాబ్జ చ ♦ యంబు లందు, వ్రాలి కన్నీటి కాల్వలోఁ ♦ బరితపించె.

క॥ వారలు నొక్కట రాముని, వారక కౌఁగిలిని చేర్చి ♦ వనట యుబుకఁగా
బోరున రోదించిరి యం, గారమ్ము వ నేయి కరఁగు ♦ కరణిఁ గరఁగుచున్. ౧౦౭౯

తే॥ అవల నవ్వీరులంగిన్న ♦ యవ్వలచటి, తీయని యెడంద గలుగు వై ♦ దేహిఁ జేరి
చెలువకబ్బిన యప్పటి ♦ స్థితిని గాంచి, కడుపు మండి కట్టుకొని పెల్లడలినారు. ౧౦౮౦

తే॥ యోధవరు లయోధ్యంగల - యోగ్యజనము, రాజబంధువుల్ తక్కిన-ప్రజయువచ్చి
క్లిశిత మానసములతోడఁ♦గిట్టిరాము, వేషమును స్థితిగని చాల♦వెగచినారు. ౧౦౮౧

చ॥ పడగల నీడఁబాఁప దణి - పాన్పునఁ బండుట మాని ధాత్రిపైఁ
బొడమిన లోక నాయకుఁడు - పొందిన తక్కుల నాథుఁ డాటచే
నడరిన యంటు వోమునిఁగి - యర్న్వా విధు ల్పొనరింప నేగె నాఁ
బడమటి వార్ధిలోమునిఁగె - భాస్కరుఁ డంతట లోక శాంతికై. ౧౦౮౨

భరతుఁడు రాముం బ్రార్థించుట

సీ॥ **అనాఁడు** కడవఁగా - నవనీపతులు రాజ, బాంధవుల్ మునులును - బలసియుండ
శ్రీరామ చంద్రుండు-చెంతనెయున్న భ,రతుఁ గాంచి వత్స! యీ- హితమువినుము
జనకుఁ డవ్యయ పదం - బునకేగె నతనియా, జ్ఞానుసారముగ రా-జ్యంబు నీదె
మకుటంబు ధరియించి - మహినేల కీలిలఁ, దపసి వేసము నూనఁ - దగునె? యనుడు

తే॥ నీవు కాఱడవులఁ జేరి ♦ యిట్టులుండ, ధర్మమూర్తు లెవ్వరు? పురి ♦ ధర్మమేది?
పాడి నీకంటె మున్నెయీ ♦ వనము చేరె, దానిఁబడసి కొంపోవంగఁ ♦ బూనినాఁడ.

తే॥ మనసు సమ్మతింపని వర ♦ మున నెనిన్ను, తగని స్థితి నిల్పియంతట ♦ మగనిఁ జంపి
నట్టి కైకేయి కన్నట్టి ♦ పట్టిగాన, నాకు నీవేషముచిత మ ♦ న్యంబు తగునె?. ౧౦౮౪

చ॥ జగములు సంతపింప బలు ♦ జాలిని గూర్చిన దుష్టురాలి కిం
బుగ జనియించు పాపగుణ ♦ పూర్ణుఁడఁ గావున నాకుఁ జావఁగాఁ
దెగువయుఁ గల్గ లే దొడలి ♦ తీపియుఁ బోదు తపంబు సేయఁగన్
దెగడికనుండి తప్పి కడ ♦ తేఱద నింత యనుగ్రహింపవే. ౧౦౮౫

తే॥ కొలముపాడి వీడిన సతి ♦ గుణము, నోర్పు, పరఁగకుండు తపంబును, కరుణవిడిన
ధర్మమునను, పూర్వ వంశ ప ♦ ద్ధతులు నీఁగు, పాలనము కంటె మేలయి ♦ క్రాలునేమి?

చ॥ జననము తోడ నీకుఁగల ♦ స్వామ్యము, వీడఁగ రానిదా సనా
తన కులధర్మమా పదవిఁ ♦ దప్పఁగఁ ద్రోసి తపంబు పూనె దీ
వనునెడఁ బట్టుపట్టి నయ ♦ మాఱిచ ధర్మముఁ ద్రెంచి మ్రింగువా
రిని బలె రాజ్యపాలన వ ♦ రించి చరింతునె నీకుఁ దమ్ముఁడన్? ౧౦౮౬

ఉ॥ మేర యిడంగరాని పెను ♦ మేలిమి కూరిమితండ్రి చావఁగాఁ
గారడవిం జరించుచును ♦ కాయలు మెక్కుచు నీవు పోవఁగా
వేఱిమితోడ వంచనము ♦ వెంచి ధరాస్థలిఁ గవ్వికొంటకున్
జేరిమి క్రుంగి యున్న తఱిఁ ♦ జేరిచి నాఁచుకొనంగ వైరినే? ౧౦౮౭

మ॥ భువనాధీశ్వర! తండ్రి చేయు పొరపున్ ♦ బోరామి లోకాలకున్
దవులం జేసిన కైక కీడు భువిఁజెం ♦ దన్ రాక రక్షింపఁ బ్రా
భవ సామ్రాజ్యము నేల రమ్ము జగముల్ ♦ భవ్యంబులం బొంద మా
భవ బంధంబులు డింద నంచు నిటు వి ♦ స్పష్టంబుగా నాడఁగన్. ౧౦౮౮

తే॥ భరతు పల్కులు విని వాని - భావమెఱఁగి, చింతనము చేసియతని నీ - క్షించి వత్స!
నాదు పలుకొండు కలదు వి-నంగఁదగును,చాల యోచింప ధర్మసూ-క్ష్మంబు దెలియు

ఉ॥ శీలము సత్యముం దగవు ♦ చెల్మియు నీతియు వాంఛనీయమౌ
మేలిమి మున్నుగాఁగలుగు ♦ మెచ్చగు సత్పథవృత్తులెల్ల భూ
పాలుర శాసనంబులకు ♦ బద్ధములై భువి నిల్చుచుండు నీ
లీల మనంబు నందు పది ♦ లించి తలంపుము సద్గుణాకరా! ౧౦౯౧

ఉ॥ ఉత్తమ శాస్త్రముల్ వినుట ♦ యుత్తమ బుద్ధి గడించు చుండుటల్
ఉత్తమశీలముం గొనుట ♦ యుత్తమవృత్తుల నభ్యసించుటల్
చిత్తము దేవుపై నిడుట ♦ చింతన సేయఁగఁ బెద్దవారె కా
సత్తమ మార్గ దర్శకులు ♦ సత్యము నీవుఁ దలంచి చూడుమా. ౧౦౯౨

తే॥ ఆమహాత్ము లెవ్వారని ♦ యడుగ వలతె?, యెల్లవిధముల మనసున ♦ నెంచిచూడ
తల్లిదండ్రులు దక్క నీ ♦ ధరణియందు, వేఱవరు లేరు నిక్కంబు ♦ విమలచరిత!

మ॥ జను లభ్యాసము సేయు శాస్త్రముల వై ♦ శారద్యముం గొన్న పా
వన చారిత్రక! తండ్రి యాజ్ఞ గొని నం ♦ భావ్యాన్వయాచిత్యభా
వనతో దానిని సమ్మతించితివి నీ ♦ ప్రార్థించుటంజేసి వీ
డినచో నయ్యది సద్గుణం బగునె? పా ♦ టింపంగ లేవే మదిన్?. ౧౦౯౪

క॥ తనయులు తలిదండ్రులకున్, ఘన కీర్తిని కూర్చుటకో? య ♦ ఘంబగు నిందం
బెనుచుటకో నీవచెపుమా? జనియించిన ఫలము సుజన ♦ సన్నుత చరితా! ౧౦౯౫

ఉ॥ ఏను దురాశచే జనకు ♦ నీభవమందునఁ గల్ల రీనిగాఁ
బూనిచి ఘోరవంబున గు ♦ భుల్లునఁ ద్రోచి వినోదసౌఖ్యసం
ధానక రాజ్య భోగములఁ ♦ దాల్మిని పొంది రహింపనేరునే?
మానవుఁడైన వాని కిహ - మాత్ర సుఖంబులు సుస్థిరంబులే?

చ॥ ధరణి నొసంగి సత్యమునఁ - దప్పక నిల్చిన తండ్రి పల్కుచే
భరత! ధరిత్రి నీదెయగు- ♦ పాలన సేయఁగఁ దగ్గ సత్వముం
బొరసిన నీదెయౌ మహిఁ బ్ర ♦ భుత్వపు టర్హత నీకెయున్న దిం
కరమర లేల? యేలుకొను ♦ మయ్య జనంబులు సంతసిల్లఁగన్. ౧౦౯౬

తే॥అనుడుభరతుఁడిట్లనుజ్యేష్ఠుఁ♦డగుచుఁబుట్టి,మూఁడులోకంబులనుసాటి♦మొనయకుండు
నీవ నాదిరాజ్యంబని ♦ యెంచితేని, నీక యొసఁగితి రమ్ము మ♦న్నించి మమ్ము. ౧౦౯౭

ఉ॥ భూమి సమస్తముం గలఁగి ♦ ముచ్చిరు చుండఁగఁ జూచి చూచి పై
నీమనమందు దోఁచు లలి ♦ నే యొనరింతె? కలంకదేలఁగాఁ
ప్రేముడి వచ్చి మమ్ము కయి ♦ వీడక ప్రోవుమ యంచు దీనతన్
రామ పదాంబుజంబులు క ♦ రంబులఁ బాయక పట్టెఁ బట్టుదన్. ౧౦౯౮

తే॥ నెనరు మనసున నీ♦యిచ్చ ♦ నేర్చినట్లు, నేల యిచ్చుట కొనుటలు ♦ నీతియగునె?
నిందకై జంకి జనకుండు ♦ నీకునొసఁగ, నాఁడు సమ్మతించిన యేండ్లు♦నేఁడె చనెనె?

తే॥ సత్యమొక్కటి దక్క యీ♦జగము వేఱు, పూతగుణమున్నదని చెప్పఁ♦బూనునేమి?
సత్యమున నుండి జాఱు దు♦ష్కృత్యమయగుఁ,గాని వేఱొండగునె నీవ♦కాంచుమయ్య

క॥ ముదమున జనకుని యానతిఁ, బదునాల్గేండ్లేను వనుల ♦ వసియింపంగా
నదమలమతివై యంతకు, వదలక నాయాజ్ఞ నీవు ♦ వసుధం గొనుమా. ౧౧౦౦

తే॥ తండ్రి యపుడె కిరీటంబుఁ♦దాల్పు మనఁగ, నతని యాజ్ఞ మీఱఁగ జంకి♦యనుమతించి
నాఁడ నదియెంచి నావచ♦నంబు దాఁటఁ, దగునె? పని వినుఖుంకఁ జిం♦తనమువలదు.

వసిష్ఠుఁడు రాము నయోధ్యకు రమ్మని కోరుట

ఉ॥ తేజిత సత్త్వశాలియగు ♦ ధీరుఁడు రాఘవుఁ డిట్లు వల్క వి
భ్రాజిత కీర్తిశాలి ప్రతి ♦ భక్ భరతుండు వచింపఁ బూన నం
భోజభవాత్మజుం డనియెఁ ♦ బూర్వ నిరూఢ పరాక్రమాఢ్యులౌ
రాజుల సచ్చరిత్రములు ♦ శ్రద్ధను విన్మరియాట దీఱఁగన్. ౧౧౦౪

ఉ॥ తొల్లి వరాహమూర్తియయి ♦ తోయజ నేత్రుఁడు కోఱ పంట జా
బిల్లి కలంకి మట్లు కన - పింప ధరక్ జలరాశి నుండి యు
త్ఫుల్ల మనంబుతోడ జన ♦ ముల్ పరితోషమునొంద నెత్తి నాఁ
డుల్లసిత ప్రకాశమున ♦ నొప్పుచు నెప్పటియట్ల యుండఁగన్. ౧౧౦౫

మ॥ విలయాంతంబునఁ బంచ భూతములు ని - ర్వీర్యంబులై తేజముల్
వొలియక్ దత్త్వము లెల్ల లీనమగుడుక్ ♦భూతేశుఁడౌ విష్ణు వీ
జలరాశిక్ సృజియించి యందు బవళిం ♦ శ్రాంతిం గనంగోరి ని
ర్మలమా మేటి వెలుంగు రూపమున ని ♦ ద్రం జెందె మర్త్యాకృపై. ౧౧౦౬

తే॥ ఉన్నతులగు వేల్పులకుఁ బీ ♦ యూష మొసఁగు, కడలి వంటి నల్లని మేను♦గలుగువాని
నాభియందు పుట్టిన నలి ♦ నంబు నుండి, యఖిల జగముల సృజియింప ♦ నజుఁడుపుట్టె

తే॥ అవ్విరించి జగంబుల ♦ నివ్వటిల్లఁ, జేయుచోఁ గల్గెఁ దొలుత వి - శిష్టమైన
మీ మహాన్వయ మందలి ♦ మేదినీశ, వరులు నెఱి దప్పు వారలీ ♦ వఱకు లేరు

తే॥ శ్రుతులుశాస్త్రములిహపర♦సుఖములొందఁ,గఱపుగురుఁడెపోఘనుఁడుజ♦గంబులందు
తండ్రులై దుగురం దని ♦ తదజ్ఞు లంద్రు, నిక్క మిదియుఁ గుమారక! నీవెఱుఁగవె?

తే॥ నదమ లాత్మక! యేను శా - స్త్రములు పెక్కు, తెలమి నేర్చిన ఫలము నా♦కెనయునట్లు
నాదు పనుపు గాదనక వె ♦ న్కకును వచ్చి, రాజ్య భారంబు పూనుము ♦ రామభద్ర!

తే॥ అట్లు పలికిన కులగురు ♦ నరసి రామ, చంద్రుఁడీరీతిఁ బల్కు నం ♦ జలి ఘటించి
సర్వశాస్త్రార్థవేత్తలు ♦ సద్గుణులరు, కలవె మీఱెఱుంగని ధర్మ ♦ గతులు ధరణి?

చ॥ అగుదురు గాక సద్గురువు ♦ లౌదురు గాక విధాత సూనులే
యగుదురుగాక దైవతము ♦ లౌదురు గాకయుఁ దల్లి దండ్రులే
యగుదురు గాక సత్యసుతు ♦ లాడితొలంగమి కడ్డులాడుటల్
తగునొకొ? మిమ్ముబోఁటి గుణ ♦ ధన్యులకుం దలపోసి చూచినన్?

ఉ॥ తల్లి విధించెఁ జేయుమని ♦ తండ్రియు నుత్తరు విచ్చియయ్యెఁ బైఁ
జెల్లుదునంచు నియ్యకొని ♦ శీర్షమునన్ వహియింప కేగు నా
ప్రల్లదు పుట్టుకంటెఁ బడు ♦ పాటుల నెంచియుఁ జెడ్డ గాన కే
పొల్లగు లంపటన్ దిరుగు ♦ మ్రుక్కడి కుక్క భవంబు మేలొకో?. ౧౧౧౩

చ॥ ఎదుట విధించు పెద్దల య ♦ భీప్సితముల్ నెఱవేర్తు నంచు బెం
పొదవఁగ సమ్మతించితి న ♦ మున్నత మానస మందు మీరలా
పదపడి యిట్టు లాజ్ఞ యిడు ♦ వారలు! నేనెది చేయు టొప్పగున్
త్రిదశ మునీంద్రవంద్య! యుప ♦ దేశము చేయుఁడి ధర్మ సమ్మతిన్. ౧౧౧౪

చ॥ అనుఁడు వసిష్ఠమౌని యిఁక ♦ నాడఁగ నెయ్యది లేదయంచు శం
కను గొని యూరకుండె నటఁ ♦ గైక సుతుండను నట్టులైన మే
దిని పరిపాలనం జలుపు ♦ దిష్టము చిత్తము గల్గు వారలే
గొనకొని యేలనీ; యితనిఁ ♦ గూడి వనంబులనే చరించెదన్. ౧౧౧౫

తే॥ అనఁగ నత్తఱి వేలుపు ♦ లది యెఱింగి, గుంపులై తమ్ముఁడన్నను ♦ గొంచుఁ బోవ
మన తలంపులు సఫలమ్ము ♦ నెనయఁజాల, ననుచుఁ జింతించి యిట్లని ♦ రందఱు విన.

చ॥ వినుత గుణాఢ్యుఁడై నరఘు ♦ వీరుఁడు ధీరతఁ దండ్రి యాజ్ఞమై
వనులఁ జతుర్దశాబ్దము ల ♦ వారణ రీతిగ నుండువాఁడు స
న్మనమునఁ గైక పుత్త్రుఁడు జ ♦ నంబులఁ బ్రోచుచు రాజ్యమేలువాఁ
డినకుల వార్ధి సోములకు ♦ నియ్యది యుత్తమ ధర్మమై తగున్. ౧౧౧౬

ఉ॥ దేవత లిట్లు పల్క జగ ♦ తీ తనయా వరుఁ డంత నానుడుల్
త్రోవఁగ రాని వయ్య మది ♦ దొడ్డగ యోచన సేయ వయ్య నే
నీవని నుండు కాల మది ♦ యెంత? పదంపడి వత్తునయ్య ని
న్నీవిధి వేఁడికొందు నని ♦ యిచ్చ గ్రహించెను తమ్ము హస్తముల్. ౧౧౧౭

చ॥ ఇటులను నన్నకయ్యనుజుఁ ♦ డిట్లను నేమనువాఁడ నిందుపై
నటులె చతుర్దశాబ్దముల ♦ యమ్మఱునాఁడె పురంబు చేరఁగాఁ
దటుకున రమ్ము రాకయటు ♦ తప్పిన నీపదమాన సుమ్ము ప్రో
త్కటతర వహ్నిఁ జొచ్చి కడ ♦ గాంచెద నాఁడె సురల్ నుతింపఁగన్

తే॥ అట్లు శపథంబు చేసి హృ ♦ దబ్జమందు, నెగులు విడిచెను భరతుండు ♦ పొగడుగుడిచె
నడరు సత్కీర్తి తనకంటెఁ ♦ బొడవుగాఁగఁ,గాంచు రామచంద్రుఁడు సమ్మతించెనంత

చ॥ భరతుఁడు వేఱొకం డరుదు ♦ భావన చేసి మహాత్మ! పాదుకల్
స్థిరమతినిమ్ము తత్ప్రతిని ♦ ధిత్వము పూని ధరిత్రిఁ గాచి నీ
కరుణ గడింతు నన్నుఁ బద ♦ కంజములం ధరియించు వాని ని
ర్జరులకు నొందరాని స్థిర ♦ సౌఖ్యము లిచ్చెడు వాని నిచ్చినన్. ౧౧౨౧

ఉ॥ వారక బాష్పధార లొద ♦ వంగల కన్నులతోడ ధూళి యొ
ప్పారిన మేనితోడ నమ ♦ రాది సమస్త జనాళి దుఃఖ ని
స్తారక రామ పాదుకల ♦ నమ్మతి రత్న కిరీట లీలఁ జొ
క్కారముగా ధరించి రఘు ♦ కాంతుని వీడ్కొని యంతఁ గ్రమ్మఱన్.

క॥ జనులు బంధులు పెద్దలు, మునులును సచివులును పౌర ♦ ముఖ్యులు తక్కం
జనములు భరతుని వెంటనె, చనియెం జన లేక రామ ♦ చంద్రు నెడయుచున్.

తే॥ ధర్మశాస్త్ర విదుఁడు భర♦ద్వాజుఁడేగె, మరలె సింగిని కూడిన ♦ సురగణంబు
కూర్మి మిత్రుండుగుహుఁడు వీ ♦ డ్కోలువడసి,భరతు వెంటనెచనెదుఃఖ♦భరితుఁడగుచు

సీ॥ ఈపాదములె కదా ♦ యింద్రాది సురల కా, పదవేళ నొదవెడు ♦ పట్టుగొమలు
ఈ యంఘ్రులే కదా ♦ శ్రేయంబు కొనఁ గూర్చు, పావనగంగకుఁ ♦ బ్రభవ గృహము
ఈచరణములెకా ♦ యింద్రియ జేతలౌ, యతివర హృదయ గే ♦ హముల దివెలు
ఈపదములె కదా ♦ యింతి యహల్య పా, పంబుల మాన్పిన ♦ పరుస వేది

తే॥ అనుచు భరతుండు తనవింద ♦ కాదుకొనిన, పాదుకల మస్తకంబున ♦ భక్తిఁదాల్చి
గంగదాఁటి పాడై చెడు ♦ కాడుఁబోలు, పురము సాకేతమును చేర ♦ బుద్ధిగొనెక.

శా॥నందిగ్రామమునందు పాదుకల నం - దం బొప్పఁ దాపించె తా
ముందుం బోలెనె రామసన్నిభ సుఖం ♦ బుంబొంది రాజ్యంబు రా
జేందుల్ భక్తిని గొల్వ మోదమున కో ♦ కేశుల్ ప్రశంసింప స
ద్బృందంబుల్ సుఖయింప నేలె భువన ♦ శ్రేయంబు గేయంబుగాన్. ౧౧౨౮

ఉ॥ రాముఁడు చిత్రకూట శిఖ ♦ రంబున నుండెడిఁ జూత మం చయో
ధ్యామనుజుల్ ప్రియంబు మెయిఁ ♦ దప్పక వచ్చుచు నెమ్మనంబు డో
లామతి సేయువారని త ♦ లంచుచు నచ్చటు వీడి దక్షిణా
శాముఖుఁడై యతండు చనె - జానకితో ననుజన్ముతోడుతన్. ౧౧౨౯

అయోధ్యా కాండము సంపూర్ణము
శ్రీ రామచంద్రార్పణ మస్తు.
ఓమ్. తత్. సత్.

శ్రీ

కంబరామాయణము - అరణ్యకాండము

౧. విరాధ వధ పటలము. (౭౨)

చ॥ మనుజవిభుండు సత్త్వగుణ ♦ మాన్యుఁడు జీవ హృదంతరాత్ముఁడై
మననము సేయఁ జేయ మహి ♦ మం బొనఁగూర్చెడు వేదముల్ విరిం
చనుఁడుఁ దపంబుసేసి కనఁ ♦ జాలని సర్వ జగత్ప్రభుండు మా
మనమున కందువాఁడె? పలు ♦ మార్గములన్ గమనించి చూచినన్.

ఉ॥ ముత్తియముల్ కుదించి నటు ♦ ముచ్చటఁ గూర్చు స్మితంబు మోమునన్
హత్తిన సీతతో యువకు ♦ లాదటఁ జిత్ర శరాసనంబులన్
జొత్తిలఁ దాల్చి పత్రఫల ♦ శోభితవాటి భవాబ్ధి పారగుం
డుత్తముఁ డైన యత్రి వన ♦ మొప్పుగఁ గాంచిరి వారుముందటన్. ౨

చ॥ గొనకొని భూమి భారము క ♦ కుప్పల నిల్చి వహించు మత్తవా
రణములఁ బోలె వారు ముని ♦ రాజు వనంబునఁ జొచ్చి ముప్పగన్
దునిమి ప్రశాంతిమైఁ దపము ♦ తొట్టగఁ జేయు మునీంద్రుఁ గాంచి వం
దన మొనరించి నిల్వఁ బ్రమ ♦ దంబును పొందె నతండు పొంగుచున్. 3

ఉ॥ బందుగు లెల్ల గేమునకు ♦ వచ్చినచో గృహమేధి సంతసం
బందు విధాన నత్రి ముద ♦ మంది కుమారకులార! మీర లి
ట్లొందఁగ దర్శనం బొసఁగ ♦ నొక్కట దేవతలున్ జగంబులున్
బొందుగ వచ్చి నట్లడరెఁ ♦ బుణ్యుఁడనైతి నటంచు మోదిలెన్. ౪

ఉ॥ ఆతనితోడ నాఁడచట ♦ నర్మిలిమై వసియించి సాధ్వియున్
బూత చరిత్ర యత్రిముని ♦ పుంగవు దేవ్యనసూయ సీతకుం
బ్రీతి నొసంగు గంధ ఫల ♦ వస్త్ర సుభూషణరాజిఁ గొంచు రా
మాతిలకంబు రా విబుధ ♦ మాన్యులు దండకఁ జేరి రంతటన్. ౫

సీ॥ మదవారణంబులు - పదునాఱు నంతెం, డంతల సంఖ్య పం - చాననములు
పదునాఱు శరభముల్ - గుదిగాఁగఁ గూర్చిన, ముమ్మొన వాలు చేఁ ♦ బూన్చి పట్టి
జుంజుఱు జేగుఱు - జొంపంపుఁ దలవాఁడు, విషగిరి నడచె నా - వెలయువాఁడు
క్రొమ్మొగుల్ వసియించు♦కొండలు కాలఁద్రొక్కుడు దూదివలె లేవ-నడచువాఁడు

తే॥ వ్రణము లట్లు ప్రకాశించు-కనుల నుండి,మిడుఁగుఱులురాల రవిక్రుంగ-మిన్ను వడఁక
నవనియును దద్దరిల్ల మహాబలిష్ఠుఁ, డైన యముని చేవయును కా-ర్శ్యంబు నొంద.

సీ॥ సింహసంఘము ప్రవే - శించి గర్జించెడు, శ్రవణ కందరముల - ప్రక్కలందు
నెల్లదిశల విల - సిల్లెడు మేరు శి, ఖరములు పోఁగుల - నొరయు చుండ
మొగుళులసందునఁ - బొడసూపు నెఱ్ఱని, యాకసమోయన . నతిశయిల్లి
నల్లచేఁ దడిసిన - నల్లని కాయంబు, చందన సిక్త - చంద మొప్ప

తే॥ వీరులను తురంగమముల - వారణముల, నరదములను సింగంబుల - వ్యాఘ్రములను
చిక్కవాని నెల్లను కొండ - చిలువలందు, గూర్చు దండలు కుత్తుకఁ-గొమరుమిగుల

ఉ॥ కొండలఁ బోలె శూలమునఁ - గ్రుచ్చిన యేనుఁగులం గరంబు లొం
డొండుగ నంది యాయఁగ మ - హోన్నత పర్వత కందరంబు నా
నుండెడి శాకినోట నొక - యొరను ముడ్చి మెదించి మ్రింగుచున్
మెండగు నాఁకటం దనివి - మీకొనకుండెడు బొట్టపొట్టతో.

ఉ॥ పన్నగరాజ రత్నముల - బంధురలీలఁ బొదింగి వానితోఁ
బ్రన్నన రాహు పాశమునఁ - బట్టి దిగీశ విమాన పంక్తులన్
గ్రన్ననఁ గూర్చి ఋక్షములఁ - గట్టిన మాలికలోన గాములన్
మన్ననఁ జేర్చితాల్చు జయ - మాలిక వక్షమునన్ రహింపఁగన్.

ఉ॥ సంజను వహ్నిఁ బోలి పరు - సం బయి యెఱ్ఱఁ దనంబు మీఱు నా
జుంజులు వెంద్రుకల్ విరియ - శోభన వారణ కుంభ మట్టులు
బ్బంజను ఫాలభాగమున - వాసవ సామజ ఫాల పట్టముల్
రంజిలు పొన్ను పొన్ను రద - నంబులు చొక్కముగా వెలుంగఁగన్. ౧౦

తే॥ నలుపు మీఱంగఁ గ్రూర గు-ణంబుపొంగ,నలుకఁ దగియున్న కొడిమెని-పొగ్నులట్లు
పొలయఁ దామసమను నిరుల్-పూఁతగాఁగఁ,బూసికొనివచ్చుకలికాల-మోయనంగ.

ఉ॥ చంపిన వేఁగిచర్మములె - సన్నని వల్వగ దంతి చర్మముల్
జంపగు నుత్తరీయముగఁ - జాలగు దిగ్గజ మస్త ముక్తముల్
పెంపగు నందుకంబులుగఁ - బెన్చిన లావగు కొండ చిల్వలే
సొంపగు కాసెగాఁ గయిఁద్రి - శూలము దాల్చి హరుండు నాఁదగన్. ౧౨

తే॥ ఫణి ఫణామణి ఖచిత కం - కణము లొప్ప, చేతులందున వలమురి - చింద మమరఁ
జేయు కడియంబులును దాల్చి - జీబులైన, మీసములఁ గిల్లువాసన - మిగులఁ గొలుప.

శా॥ కైలాసంబును మేరు భూధరము ను - గ్రస్ఫూర్తిఁ జెండ్లంబలెన్
దూలందన్ను బలిష్ఠ పాదములతో - దుర్వార వేగంబుతో
వేలావేష్టిత భూతలంబు తనతో - వెన్నంటి రా నాదితే
యాలోకంబుల నంతరంగముల న - ల్లాడించు రౌద్రంబుతో. ౧౪

ఉ॥ స్థూలములైన భూతములు - చొక్కముగా నొక రూపమందెనన్
పోలిక వాఁడు మేఘరవ - ముం దలపించు నెలుంగు వాఁడు గీ
ర్వాలసుఁ డిచ్చునిచ్చు నొక - లక్షయు నిర్వదియైదువేల నా
గాలి బలంబు గల్గిన య - జాండ భయంకర దుష్టకర్ముఁడున్. ౧౫

చ॥ బెడిదములైన గుంపు మగ - పిడ్గులఁ బోలిన క్రూరకృత్యముల్
నడపెడువాఁడు కూళుఁడు చె - నంటి విరాధుఁడు డాసి వృక్షముల్
బెడియుచుఁ బెల్లగిల్లఁ బృథి ♦వీ ధరముల్ వడి వ్రీల రేఁగి దుం
దుడుకున దొడ్డ ఒండ్లు గల - దోర్బలవీరులఁ గాంచి కేరుచున్. ౧౬

ఉ॥ కోఱలఁ జూపుచున్ బఱపు ♦ కొండ గుహంబలె నోరువిప్పుచున్
మీఁటి యదల్చి నిల్మనుచు ♦ మ్రింగెడు పోలిక వచ్చిటెప్ప ల
ల్లాఱుచునంతలోన ఒక ♦ చాంబుజ మందు వసించు హంసి నా
సారు వహించు సీతఁగొని ♦ చయ్యన వ్యోమ పదంబు ముట్టఁగన్. ౧౭

మ॥ పురుషశ్రేష్ఠులు వానిఁ గాంచి మిగులం ♦ బొల్చారు కోపంబుతో
శరముల్ విండ్లను గూర్చి వెంటఁ జనుచున్ ♦ జా వేఁడి యిట్లుల రా
జరుగంజూచెదు రాక్షసాధమ! యొకే ♦ చందాన నీవేగినన్
బరియల్ సేయక పీడఁ బోము నిలుమా ♦ పందా! యనన్ దైత్యుఁడున్.

మ॥ తొలి వేల్పిచ్చు వరంబుచేత నసువుల్ ♦ త్రుంగింపలేరెవ్వరున్
బలిమిన్ ముజ్జగ మొక్కటై యెదిరి నన్ ♦ భంగింపఁగా లేదు నే
నిల నేకైదువు లేకయే యెసఁగి నా ♦ యింతున్ సమస్తంబు మీ
కెలమిం బెట్టితిఁ బ్రాణ భిక్ష చనుఁడెం ♦ దే నీ చెలిన్వీడుచున్. ౧౯

మ॥ అన శ్రీరాముఁడు దంత కాంతు లొలయన్ ♦ హాసంబు గావించి యీ
దనుజుం డెన్నఁడు పోరెఱుంగఁడు భుజో ♦ త్సాహంబు దర్పంబు నొ
క్క నిమేషంబున నూఱడిల్లి సమయుం ♦ గాకంచు లోనెంచి ని
స్వన పూర్ణంబుగ నారి లాగుచు ధను ♦ ష్టంకారముం జేయఁగన్. ౨౦

విరాధయుద్ధము

తే॥ విరిసి యూర్ధ్వని సాగర ♦ వేష్టితంబు, కుధర భరితంబునైన యీ ♦ కువలయంబు
నమర నాగాది లోకంబు ♦ లధిగమించి, యశనిపాతంబు చందాన ♦ నతిశ యిల్లె. ౨౧

తే॥ వంచక బిడాల వదన గ ♦ హ్వరము నందు, చిక్కి తపియించు చిల్కనాఁ ♦ జెలఁగుసీత
నిలను వదలి దైత్యుఁడు నుంత ♦ చలితుఁ డగుచు, నంజనాద్రిఁబోలినరాము ♦ నడరి తాఁకి

శా॥ బేతాళాదుల యాఁకలిం దనుప వి ♦ ద్విడ్బృంద కీలాలముల్
జేతః ప్రీతి నొసంగి వారి వినుతుల్ ♦ చేకొంచు నాదిత్య హ్రా
ద్భుతిం గూర్చుచు బాడబానల శిఖా ♦ దీవ్యత్ప్రభాయుక్తమై
చేతం దాల్చిన శూలముల్ విసరె నా ♦ శ్రీరాముపై నుద్ధతిన్. ౨౩

ఉ॥ దిక్కులు దిక్పతుల్ సురలు ♦ దిక్కరులున్ భువనంబు సర్వమున్
దిక్కఱి వెక్కసంపడ ను ♦ దీర్ణ హాలాహల మట్టురాఁగ, న
మ్మ్యక్కుల శైలమట్లు కన ♦ కాచల మట్లు వెలుంగు చాప మం
దొక్క యలుంగు గూర్చి చెవి ♦ యొందఁగ లాగుచు రాముఁ డేయఁగన్.

తే॥ అసుర కుల మెల్ల నేఁడె పోం ♦ గాఁ తె ననఁగఁ, బట్ట పగలునక్షత్రముల్ ♦ పడియెననఁగఁ
దుండ్లు తుండ్లయి శూలంపుఁ ♦ దుంట లెల్లఁ, జువ్వలట్టులఁ బఱచుచుఁ ♦ జొచ్చెదిశల.

చ॥ సురలకు మృత్యు హేతువగు ♦ శూలము త్రుంగుటఁ జూచి రక్కసుం
డురవడిఁ జేతులన్ మలల ♦ నూడ్చి రఘూత్తము పైనవైవ న
గ్గిరులను వజ్ర సన్నిభ ని ♦ కృంతన భల్లము లేసి త్రుంప నా
పరియలు వానిపై మరలఁ ♦ బాఱి శరీరము నొవ్వఁ జేయఁగన్. ౨౯

తే॥ దైత్యుఁ డంతట నొక మహా ♦ తరువు వెఱికి, విజ్ఞు లెవ్వని తత్త్వంబు ♦ వేడ్కఁ గాంత్రు
ధర్మ ముద్ధ రింపఁగ నేఁడు ♦ ధరకు దిగియె, ప్రణవ మంత్రార్థ మెవ్వఁడా ♦ రామునేసె.

క॥ వీరుఁడు రాముఁడు నాలుగు, నారసముల దానిఁ ద్రుంచి ♦ నాటించెను నా
ఱాఱు శిత శరము లసురుని, పేరురమున బాహువులను ♦ భీకర లీలన్.

తే॥ కంటకములు వేధింప ముం ♦ గాళ్ల తోడఁ, దీయనెంచి సంకటపడి ♦ దేహమును వి
దిర్చికొను నేదువలెఁ దన్ను ♦ దివిరినొంచు, ములుకులూడ మేనినివాఁడు ♦ ముడిచివిడ్చె.

ఉ॥ నిప్పుల వంటి ముల్కు లవ ♦ నీవిభుఁ డేయఁగ నవ్వి మేనిపైఁ
గప్పక దూఱి దూఱుటయుఁ ♦ గష్ట విచేష్టితుఁడైన కూళయున్
గుప్పున మేనినుండి వడి ♦ గ్రొచ్చిన గంటుల రక్త ధారలన్
దొప్పగఁ దోఁగి సత్త్వమును ♦ త్రుంగఁగఁ డెల్వి నశించి నిల్వఁగన్. ౩౦

చ॥ పిడికిటి పోరునందు బహు ♦ విశ్రుతవీరులు రామలక్ష్మణుల్
చెడని వరంబు గొన్న బల - శీలి యితండు శరాళిచేతఁ జా
వఁడు మరలన్ రణంబునకు ♦ వచ్చు నటంచు నరాసి దూసి కే
లెడయఁగఁ ద్రుంతమంచు ♦ ననురేశు భుజంబుల నెక్కనాతఁడున్. ౩౧

తే॥ పొంగిపాఱెడు శోణిత ♦ పూర మొప్ప, సుంత డెలిసి భుజంబుల ♦ శూరవరుల
నొక్కసడక పదింతలు ♦ మిక్కుటముగ, గగన వీథిని పఱచెన ♦ గ్గలిక మొఱయ. ౩౨

తే॥ కనకగిరిఁ జుట్టు చంద్రభా ♦ స్కరులఁ బోలి, యిరువురొప్పారన సురయం ♦ బరమునందు
రక్తకాయంబు తోడను ♦ ర్వడి గదించి, దిరిగె గిరగిర శరధి మం ♦ దరము మాడ్కి.

ఉ॥ బంగరు చాయ వాఁ డసిత ♦ వారిద వర్ణపు వాఁడు బాహులన్
రంగరుచుండ మింటికిఁ ద్వ ♦ రన్ నెగయంజను సోఁకు చూడఁగా
సంగడి నన్నలం గొనుచుఁ ♦ జయ్యన మింటికి నేగు పాడి రూ
పుంగొని యొప్పు పక్షికుల ♦ పుంగవుఁ దార్క్ష్యుని బోలె నత్తరిన్. ౩౪

క॥ కరుణాకరుఁడగు తనపతి సురరిపుచేఁ బడఁగ సీత ♦ ♦ సుడి వడి హంసన్
దొరఁగిన హంసిం బలె వా, డొరసిన సుమవల్లి వోలె ♦ నుర్వర వ్రాలెన్. ౩౫

తే॥ పదముపడి లేచి వేఱొండు ♦ పలుకఁ దోఁప, కునికి నడు మసియాడ నా ♦ దనుజునంటి
చనుచుఁ దల్లి బోలిన దయా ♦ గుణుల వీడి, తన్ను భక్షింపుమని సీత ♦ ధరణిఁ గూలె.

తే॥ పనవి పలుకులు తడఁబడఁ - బ్రాణములును, వాడఁ జేష్ట దక్కిన సీత - పగిది యెఱిఁగి
యన్నఁ గనుఁగొని లక్ష్మణుఁ - డార్య! దేవి, పరితపింప నిట్లుండుట - పాడియె? యన.

చ॥ జరుగఁగఁ దగ్గ త్రోవ యిటు - సాగుట మేలె యటంచు నెంచితిన్
దొరకొని వీనిఁ జంపుటది - దొడ్డయె? యంచు హసించి రాఘవుం
డురుతర పాదఘాతమున - నుర్వరఁ గూలఁగఁ దాఁప వాఁడు పెం
దరువు ప్రభంజనాహతికి - ధారిణిఁ గూలిన పోల్కిఁ గూలుచున్. ౩౬

చ॥ ధరఁబడి రోఁజుచుండఁ గని - దైత్యుని రాజకుమారు లిద్దఱు
ద్ధురతర బాహుమూలములఁ - ద్రుంచుచుఁ దూఁక విరాధుఁ డుగ్రుఁడై
యురవడి సూర్యచంద్రుల స - ముద్ధతి ద్రింగఁగ వచ్చు రాహు వ
ట్లిరవుగ రామలక్ష్మణుల - నెత్తుగడం గబళింప వచ్చెడున్ ౩౭

చ॥ వ్రణముల నుండి యోడిగిలు - రక్తము పై పయి వృద్ధినొంద దు
ర్గుణుఁడగు దైత్యు ప్రాణములు . క్రుంగమి రాముఁ డెడంద నెంచి ల
క్ష్మణుఁ గని గుంట ద్రవ్వుము ని - శాచరుఁ బూడ్చుట యుక్తమన్న స
ద్గుణయుతుఁ డొక్క పల్లమును - ద్రొచ్చెను బాణబలంబునన్ వడిన్

చ॥ నదుల జలంబునందు జత - నంబున దోషిని పాచితంబుకై
వదలక ముంచునట్లు రఘు - వర్యుఁడు త్రోవఁగరాని దొడ్డ యం
గదలఁ దొలంచు భక్త జన - కామదమైన పదంబు తోడ నా
మదయుతుఁడైన రక్కసుఁడు - ద్రుంగఁగ బల్లమునందు త్రోవఁగన్

చ॥ తొలుత నను బ్రహ్మయై నెగడి ♦ దొడ్డ యజాండము సృష్టిచేసి యం
దుల వడిఁ దానొకఁడుంగను ♦ తోఁచిన రాముని కాలి తాఁకుచే

నలఘుండు సోఁకు పూర్వమల ♦ కాధిపుఁ డిచ్చిన శాపశక్తిచేఁ
గలిగిన ఘోరరూపమును ♦ గ్రక్కున వీడి గమించె మింటికిన్. ४२

తే॥ ఎగిరి గంధర్వుఁడై నిల్చి ♦ యింద్రియముల, విషయములకు వశంబయి ♦ వీఁగుబుద్ధి
మాఱి సుజ్ఞానియై భక్తి ♦ మనసు నందు, గలుగ రాఘవు వినుతించె ♦ గౌరవమున. ४३

విరాధుఁడు రాముని వినుతించుట.

చ॥ శ్రుతులు నుతించు నీదగు ని ♦ శుద్ధ పదంబులు సర్వలోక సం
గతములు గాఁగ వ్యాప్తిగొనఁ ♦ గాఁ గడ మంగము లెట్టి వ్యాప్తిపో?
రతనపుఁ డెంకి యందునఁ ది ♦ రంబుగఁ గాక యొకండొకంటి తో
నతుకని పంచ భూతముల ♦ యందును నిల్చిన నిన్ ధరించు నే? ४४

మ॥ గజనాథుండు జలగ్రహ గ్రహణ దుః ♦ ఖంబంది కేలెత్తి యో
త్రిజగద్వంద్య! ముకుంద! దేవ! శరణా ♦ ర్థింజూడవే ప్రోవవే
భుజగాధీశ్వర తల్ప! యంచుఁ బిలువం ♦ బూర్ణాను కంపామతిన్
నిజ సంశీలత దంతిఁ గాచితివి ని ♦ ర్ణిద్రాప్ర మేయాకృతీ! ४५

తే॥ ఇహపరంబులు గన నడు ♦ నెడను నిలిచి, స్థిర కృపాకటాక్షంపు నీ ♦ చికలఁబరపు
దేవ! నీవొకో! ధర్మను ♦ స్థితిని మనుప, నొంటరిగ గాలిపడగ నా ♦ నొలయుచుంటి. ४६

ఉ॥ పుట్టుట గిట్టు టాటలుగఁ ♦ బూన్చిన దేవ! విరాగ పూరుషుల్
పుట్టిన వారి పూర్వగతి ♦ పోవునె? తక్కినవారి కైవడిన్
బుట్టుదురేమి? తొల్లి తమ ♦ పొందిన సంస్థితిఁ బొందు టబ్రమే?
యిట్టులమైన సద్యశము ♦ నెల్లెడ నించిన రాఘవేశ్వరా! ४७

చ॥ భయమును కూర్చునట్టి భవ ♦ వారిధి దాఁటఁగ నాశ్రయంబుగా
నయగతిఁ బూను సర్వమత ♦ నాయకులట్టి మతాధిదేవతల్
నియమిత తత్త్వరూపివయి ♦ నీవు జగంబుల నుల్ల సిల్ల నే
జయ మహిమంబు లొందుదురు? ♦ నల్పున దెయ్యది? రాఘవేశ్వరా! ४८

తే॥ బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల ని ♦ ర్జర వరులకుఁ, దక్క ప్రాణులకు మొదలి ♦ తండ్రివీవ
యైనచో లోక ధర్మంబు ♦ ననుసరించి, కాంచి పెంచెడు తల్లిగాఁ ♦ గ్రాలు టెవరొ? ४९

ఉ॥ నీవె పరాపరంబు, గతి ♦ నీవె, సమస్త మహాండ జాలముల్
నీవె, చరా చరంబులును ♦ నీవె, విచారణ చేయఁ దేటుటల్
నీవె, మతంబు లన్నియును ♦ నీచరణావధులే, యిటేల మా
యావిధిఁ గ్రీడసేయ వల ♦ పా? మఱి దొంగ విధంబు లేలొకో! ५०

ఉ॥ రానరుదైన వానిక్రియఁ ♦ గ్రాలుచు వచ్చు మహేశ! ధేనువుం
గానని దూడ వత్సమును ♦ కానని గోవును లేవు; లోకజా
లానకుఁ దల్లి నీవయిన ♦ లాలిత రీతి నెఱుంగు డెల్లయుఁ
గానఁగఁ జాల దీ జగము ♦ గాంచిన తల్లి నిదేమి మాయయో? ౫౧

చ॥ జనములు పెక్కుదైవముల - సన్నుతి సేయఁగ నిచ్చగింతురై
సను నినుగాక యన్యమగు - నాయకదైవము గల్గునంట స
జ్జనుల కనర్హమా; కమల - జ త్రిపురాంతక నిర్జరావళుల్
వినుతి యొనర్తు రిన్నియుని - విఘ్నసమూహ మెఱుంగ కున్నదే? ౫౨

తే॥ శ్రీనివాస! రమేశ!నిద్రిద! జగతిఁ,బలుమతముల దైవములు ద్వంద్వములఁదగులు
వారివలెఁ దపించు; ని - ర్ద్వంద్వుఁడైన, యీావు సిద్ధింప కేవేమ - మేలకొంటి?. ౫౩

తే॥ మోయుచున్నాఁడ వహివయి , భూవరాంగి, నెత్తుచుంటివి పోత్రివై - యెలమితోడ
గ్రుక్కగొందు వాకొకపరి-కొలుచుచుందు,విద్ది శ్రీదేవి యెఱఁగిన-నెరియకున్నె?. ౫౪

తే॥ నీవు పుట్టించు జీవులు - నిజము నెఱఁగి, కొలల దానిచే నీకెంత - కొదువ పడునె?
శర్వునకు నిచ్చు భిక్షుచే - శంకవిడిన, వారు మర్త్యులమర్త్యులి - ప్పటికిఁ గలరు. ౫౫

మ॥ భువనోద్ధారణ! హంసవై నిగమముల్ - బోధించి తాబ్రహ్మకే
య్యవి నీ కెవ్వరు మున్ను నేర్పి? కలవా - రంతంబు పాటించిరే?
భువి జీవాత్మల వేఱయై యొకటియై-పొంకంబుగానుండు సం
భవ మవ్వానిని వీడియో? విడకయో? - భావింప నేమాయయో?. ౫౬

చ॥ అసదృశమూర్తి! నీవు తొలి - నాదటఁ బండిన పాలవెల్లిఁ బా
ప సకిన మంచము న్విడిచి - పాపుని దాసుని గాచుకై కృపా
రసము వహించి వచ్చి తమ - రఁ భవసాగర మీాఁదఁగంటి నిం
పొనఁగు భవత్పదాబ్జ మహి - మోన్నతి నేఁపని సంస్తుతింతునో? ౫౭

తే॥ ఇట్లు వినుతించు నతని నీ-తేశుఁడరసి, యిట్టిజన్మంబు రాఁగత - మేమి తెలుపు
మనుడు నాతఁడసత్య జీ - వనము తొలఁగ, జ్ఞానమొసఁగు పదాంక! నా-చరిత వినుదె?

తే॥ అలకవాసిని తుంబురుఁ - డనెడు పాఁడ, రంభ నాట్యగానంబు లా - రంగఁ గాంచి
వలచి కలియుటచే శ్రీదు-వలన నాకు, నిట్టిజన్మంబు సిద్ధించె - నేమి సెప్ప? ౫౯

తే॥ తొడఁగి జ్ఞానంబు మొదలంటఁ-మడిచివైచు,కామరుజనన్ను వెన్నంటఁ-గలుగుకతన
కరుణ మాని కుబేరుండు - కతన దైత్య, రూపి వగుమని తిట్ట నీ - రూపువచ్చె ౬౦

క॥ ఈశాప ముక్తి తెలుపఁగ, దే శంకరమిత్ర! యంచునే - వేఁడ భవత్
పేశల పద తాడనమున, నీశాపము దీఱునంచు - నెఱిఁగించె దయన్. ౬౧

కII స్వర్గపదం బెల్లెడల న, నర్గళ గతిఁ దిరిగి వేఁచు - నరహాంతకుఁడై
దుర్గముఁడై దానవకుల, మార్గుఁడగు కిలింజునకుఁ గు - మారుఁడ నైతిక్. ౬౨

కII మంచియుఁ జెడుగు నెఱింగెడు, నంచిత మతిలేక చెడుగె - యార్జించితిఁ గ్రా
న్పించిన ప్రాణుల పీడక, వంచి విఱిచి పొట్టఁబెట్టు - వంచనకతనన్. ౬౩

తే॥ నన్ను సద్గతికిం ద్రిప్ప - నున్ననాడు, పూర్వకృతపుణ్యమున నిట్లు - పొగడఁదగిన
నిగమ నిశ్రేణిగల పద - నీరజములఁ, బొంది తేఱితి నెప్పటి - పొలుపు గొంటి. ౬౪

తే॥ నన్ను క్రుంగించు పాప గ - ణంబులడఁచు, నిన్ను వెడఁగనై నేచేయు - నేరములను
మన్నన యొనర్చి ప్రోవు స-న్మాన్య! యనుచుఁ, గ్రన్న సెలవంది దివ్యవెు-గంబునొందె.

తే॥ సాధువుల బాధ సేయు ని ♦ రాధుఁ డీల్గె, ననుచు నలరిన విమలాంగి ♦ జనకజాతఁ
గూడి వేడుక వనములఁ ♦ బాడుచుండు, పక్షి రుతముల వినుచు న ♦ వ్వారుచనిరి. ౬౬

తే॥ కాలుఁ బోలు శరంబులు ♦ కరములందు, గలుగు రామ లక్ష్మణులు నాఁ ♦ డెలమి మిగుల
వేదములె రూపునొందిన ♦ విధిని వెలయు, మునుల వనముల మసలిరి ♦ ముదితతోడ.

౨. శరభంగ ముక్తి పటలము. (౪౪)

కII ఆరాత్రి వికచ సుమలత, సొగుగల మహీజ తోడ - సౌఖ్యంబుగ న
య్యారామమందు కడపి శు, భారంభకులు శరభంగు - నరయఁగఁ జనుదుస్. ౨౧

కII సునిశిత శరసంపన్నులు, ఘను లచటికిఁ జేరునంతఁ - గెలునల దొర పు
ట్టిన ముదుఁగని తమ్ములఁ బో, ల్కను లోకవెయి గలుగు ప్రోడ - గానఁగనయ్యెక్.

కII తెలిపిట్ట నడకగల వే, ల్పుల చెలువలు దాల్చినట్టి ♦ భూషణకాంతుల్
మిలమిల మని మిన్నున మెఱుఁపులు మెఱయఁగ వాని నడుమఁ ♦ బొలుపుగొలుపుచుక్

చII పెలుచగు నీలదేహమున ♦ వేల్పు పడంతుల యాస్య పద్మ కో
మల వన చారులోనయన ♦ మంజుల భృంగ సహస్రకంబుతో
గలహ సుఖాశిచే మహతి ♦ క్రమ నినాద మధుద్రవంబు ని
మ్ములఁ జవిచూచుచుండు శ్రుతి ♦ పుష్పలిహంబులతో ముదంబుతో

తే॥ శాస్త్ర సమ్మతముగఁ గ్రతు - శత మొనర్చి, నట్టి మేటరి; మూర్తిత్ర - యంబుదక్క
దక్కు వేల్పుల మకుటము.ల్దాఁకు నట్టి, గండ పెండరములు కాళ్లఁ - గలుగు వాఁడు.

తే॥ జలజవాసినిఁ బోలిన - శచిని గూడి, ముమ్మదంబుల చౌదంతి - నెమ్మినెక్కి
వెండికొండపై నగజతో - వేడ్కనుండు, లోకనాథుని శంభుని - జోక నెనసి. 23

తే॥ ఏను కలిగి వ్యర్థంబని - యెంచి విధుఁడు, బిడియ పడి కాంతి హీనుఁడై - వెల్లఁ బొఱ
స్వర్గమే గొడుగయి తన - పైన నిలుచు, డంబు పంబు శ్వేతాతప - త్రింబుతోడ. 24

తే॥ దిక్కరుల మదమును బంకఁ - జిక్కఁ జుట్టి, బవరముల యందు ధృతిచెడి _బడలి పోవు
సురవరుల కీర్తులఁబట్టి - యంటఁగట్టి, నట్టులున్న వింజామర - లండ జెరయ. ౭౫

తే॥ అరుణ కిరణుండు నిల్చిన - యట్టులున్న, మేటి బొమ్మి డీకము తల - మెఱయువాఁడు
కౌస్తుభంబు కై వడిని ప్ర - కాశ మమరు,రత్న హారంబు తొమ్మనఁ - గ్రాలువాఁడు

తే॥ భాను సంకాశ రంజిత ♦ వజ్రఖచిత, కవచ మవయవంబుల మీఁద ♦ గలుగువాఁడు
విజయలక్ష్మి మందస్మిత ♦ విధము దోఁచు, హార కేయూర భుజములో♦ప్పారువాఁడు

తే॥ లెక్కలేక రత్నంబులు ♦ చెక్కినట్టి, నగల జిగిమెల్ల నొక్కటై ♦ నెగడి చిత్ర
ఫక్కి వెలుఁగంగనింద్రచా♦పంబుతోడి, మొగులుకుప్పనాఁదగి డాలు♦మునుమువాఁడు.

తే॥ సకలజగములఁ బరవు వా ♦ సనలు గలుగు, మధువు చిందెడు క్రొవ్విరి♦మాలవాఁడు
మీల గెలిచిన వేలుపు మెఱుఁగుఁ బోండ్ల,కనులఁ బోలిన ఖడ్గంబు♦గలుగువాఁడు. ౭౮

తే॥ భువన కంటకుఁడగు పది ♦ మోము లతని, మీఁద వైవఁగ వరిముక్క ♦ మేరయేని
మొక్క వోవక కాంతియుఁ ♦ బొలియకుండు, పవిని చేపట్టు నింద్రుండు ♦ పజ్జనిల్చె.

తే॥ ఉరు తపోధనుఁ డెదురేగి ♦ యుపచరించి, వచ్చుపనియేమి యన వజ్రి ♦ పలికెనిట్లు
నీతపంబును మెచ్చి య ♦ బ్జాతభవుఁడు, తోడి తెమ్మన వచ్చితిఁ ♦ దోడరమ్ము. ౮౧

తే॥ స్రష్ట మీకిచ్చె నాతని ♦ సత్యలోక, మీరు వెంచేయ ధాతయు ♦ నెదురువచ్చు
శ్రేష్ఠ లోకంబనుచు దానిఁజెప్పవలెనె?, యీర లెఱుఁగరే యన నాతఁ ♦డిట్టులనియె.

తే॥ కదలఁజాలని బొమ్మల ♦ కరణినుండి, చెడెడు సత్యలోకంబు నేఁ ♦ జేరఁగలనె?
బాధ తపమూని పెక్కు క ♦ ల్పములు గడచె, నీవెఱుంగవె? యల్పంబు ♦ నిచ్చగింప.

తే॥ ఇట్టివారి నీవును వచి ♦ యింపఁ దగునె?, బ్రహ్మలోకంబు పడసియు ♦ ఫలముగలదె
బహుళ భాషలఁ కేల? త♦పః ఫలమ్ము, పొందు కాలంబు డగ్గఱె ♦ భువనవంద్య! ౮౪

తే॥ సుస్థిరంబయి నిలుకడ ♦ చొప్పు చెడక, పెరుఁగక నశింపక గుణము ♦ వేఱుపడక
సకల భూతముల్ నశియింప ♦ సమయకుండు, మోక్ష పదవిని నేనిప్డు ♦పొందువాఁడ.

రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట

తే॥ ఇట్లు శరభంగ ముని వచి ♦ యించునెడను, దృఢధనుర్ధరులటవచ్చి♦యెదుటఁగలుగు
కలకలంబును విని యేమి ♦ కతమొయనుచుఁ,దమ మనంబుల తొఁచించి♦దాసి కాంచి

తే॥ బలితమై వజ్ర ఖచిత సం♦బములు వెలయు, నాల్గు రదనముల్ గల సిత♦నాగముఁగని
యింద్రుఁ డిమ్మునీంద్రుని గన ♦ నేగుదెంచి, యుండునని మదిఁదలపోసి♦యుత్సహించి

క॥ హరిణాక్షిని తమ్ముని ముని, వరు నాశ్రమ వనముబయట ♦ వదలి యొకండే
హరివలె వృషభమువలె రఘు, వరుఁ డట కరుదెంచె వర త ♦ పస్వి గాంచన్

క॥ సురలోకనాయకుండీ, ధరనాలుగు వేదములకుఁ - దథ్య ఫలంబౌ
వరమూర్తి రామభాస్కరుఁ, బరుఁగాంచె సహస్రనయన-పద్మము లలరన్. ౮౯

తే॥ కాంచి మదినొచ్చుకొని తన్ను ♦ గాచుఁ తని, బ్రహ్మవిద్వరులకు నధి ♦ పతియునైన
రాము సతతంబుఁ బ్రొక్కు శి♦రంబుతోడ, భుజములను వంచి సాష్టాంగ♦ముగ నెఱంగె.

సీ॥ జయకేతనం బెత్తి ♦ శత్రులఁ బరిమార్చి, వేదార్థముల నేర్పి ♦ విశద ఫణితి
సద్ధర్మమును సదా ♦ సన్మార్గమునఁ ద్రిప్పి, సంపదనొసఁగి మో ♦ క్షంబు నిచ్చి
శరణాగతులకు వ ♦ జ్రకవచ మయ్యును, ప్రాణంబులయ్యుఁ ♦ దనంబు నయ్యు
నయనంబులయ్యు సు ♦ జ్ఞానంబు నయ్యు వే, ర్పడక రక్షించు శ్రీ♦రాముఁ జూచి

తే॥ యధిక సమ్మోద భరమున♦నవశుఁడగుచు, మనసుకరఁగఁ బజ్జనునిల్చి ♦మఘవుఁ డంత
నేమి తెలియని కరణిఁ దా♦నెటఁగి నంత, తెలియఁ బలుకుచు నిట్లు స్తు♦తింపఁదొడఁగె

ఇంద్రుఁడు శ్రీరాముని స్తుతించుట.

సీ॥ ఎల్ల వస్తువులందు ♦ నేకరూపంబంది, యంటి యంటకయుండు ♦ నాత్మరూప!
నిస్సంగ నియత ము ♦ ని ప్రవరాధార! వేదాంత విద్యావి ♦ వేక వేద్య!
కరుణాసముద్ర! ర ♦ క్షణకార్య నిర్నిద్ర!, తల్లియు నీవ మా ♦ తండ్రి నీవ
దాసులమగు మేము ♦ దైత్యులచేఁ బడ, రాని పాటులు పడి ♦ దీనులమయి

తే॥ త్వత్పదంబులఁజేరి కా ♦ పాడవేఁడ, నాఁడొసంగిన యభయంబు ♦ నేఁడుపూర్తి
సేయ నిట్టులే తెంచిన ♦ చిన్మయుఁడవు, నీపదాబ్జాతముల భువి ♦ నితినొందె. ౯౨

సీ॥ క్షీరసాగర శయ ♦ నా! రమాలోల! నీ, కెవరు మిత్రులు? శత్రు ♦ లెవరు? రేయి
యెయ్యది? పగలెది? ♦ యెందు గెలవు బాల్య, తారుణ్యవార్ధక్య ♦ దశలు నీకు
నెదియాది? యెదిమధ్య? ♦ మెదియంత, మగుఁగాంచ? లింగవచన నామ ♦ లీలగలదె?
ముందేది? వెనుకేది? ♦ సందేది? యెడమేది? ♦ పొందేది? యెడయేది? చందమేది?

తే॥ అట్టి నీవిట్లు పురుషమో ♦ హనుఁడవగుచుఁ, జేతఁ గోదండమూని మా♦చేతములను
నొవ్వ నడవకుండిన నీకు ♦ నెవ్వగలదె?, చిత్తరంజన! మఱునేలు ♦ చెందఁగలవె? ౯౩

సీ॥ నీనాభిఁబొడమిన ♦ నీరజోద్భవుఁడు వి, లయ కాలముల నెల్ల ♦ లలితరీతిఁ
గొలత కట్టఁగఁజేసి ♦ పలుకల్పకాలముల్, గొలిచినఁదఱుఁగని ♦ గుణగణాఢ్య!
మున్ను మేదినికుంభ ♦ ముగ నీరు పెరుఁగుగా, మందరగిరి తరి ♦ ద్రమానుగాఁగ
నీహస్త పద్మంబు ♦ లోహాటింపక నొవ్వఁ, జిలికి పీయూషంబు ♦ చిక్కుదనుక

తే॥ దాని మాకు మాత్రమొసంగి ♦ దైత్యవరుల, మోసగించితి వలనషు ♦ మాసఁజేసి
దాసులము మేము వారు శా ♦ త్రవులె నీకు?, ధర్మవైరంబు నడఁగించు♦తలఁపుగాక

చ॥ మొదట నొకండవై సిదప ♦ మొత్తమవై తుది నొక్కొ బాలన
త్పద! గుణతత్త్వ భూజ సవ ♦ పల్లవ! మాయవెత దీర్ఘనాయకా!
కదియుచు సజ్జనావళులఁ - గాచెదు దుష్టులఁగోపగింతు; దు
ర్మద మొనరించు దుష్కృతియు - మాయురె! నీదగు సృష్టియే కదా! ౯౫

శా॥ మాయామా వేష్టిత తత్త్వమా! జనము నీ - మాయన్ బ్రభిన్నింప నీ
వే యధ్యాత్మ వటంచుఁ గాదనుచు ను - య్యేలాడు డెందంబులన్
నీమాధిక్యము సన్మునుల్ భృగునిచే - నిక్కంబుగాఁ జూచు చో
నీమోఘత్వ మెఱర్పఁ జేసితి జగ - న్నిర్మాత వంచేర్పడన్. ౯౬

తే॥ ఇట్లు బహుభంగులను నుతి-యించి యింద్రుఁ, డచటిమునికగు భాగ్యంబు-నరసియంత
వర మునీంద్రుని యానతి - వడసి తాను, వచ్చుదారిని మరలి ది - వంబు చేరె. ౯౭

క॥ తరలిన యింద్రుని మది బుమి, వరుఁడు దెలిసి రాముకడకు -వచ్చిన నతఁడ
ప్పరమ మునీంద్రుని పదముల, కెరఁగ ముదశ్రువులు పులక-లెగయఁగ నతఁడున్. ౯౮

క॥ సుకముగ వర్ధిలుమని జా, నకితో లక్ష్మణుని రమ్మ ♦ నన్ వారలు కౌ
తుకమున వచ్చిరి రాముఁడు, స్వకీయ పూర్వ సుఖ నిభ శు ♦ భంబులఁ దేలెన్. ౯౯

క॥ రాముఁడు సీతయు లక్ష్మణుఁ, డామాపమ్ముని వచించు ♦ న్యాయము లెల్లన్
బ్రేమమున వినుచుఁ గడపిరి, భాముం డుదయించు దనుకఁ ♦ బ్రమదాలసులై. ౧౦౦

తే॥ పరవి యుఅవగు కాంతులఁ ♦ బరఁగు భానుఁ, డొక్కటిగ నల్లుకొని యున్న ♦ దిక్కుడుంగ
మందు కరముల నాతప ♦ మను నరాసిఁ, గొని తమంబను తీఁగలఁ ♦ గోసివైచె. ౧౦౧

శరభంగుఁ డగ్నిం బ్రవేశించి శాశ్వతపదంబు నొందుట.

తే॥ తత్త్వవిజ్ఞాని! శరభంగ ♦ తాపసేంద్రుఁ, డతని యెదుట నగ్నిని చొర ♦ నాత్మ నిశ్చ
యించి యిధ్మ్య క్రమముగ వహ్ని ♦ యేర్చుఁడింక, నాకు సెలవిండనుచుఁ దన్మ ♦ నంబు విల్వె

ఉ॥ చాప విశారదుం డపుడు ♦ శాస్త్ర విశారదుఁగాంచి పల్కునో
తాపసచంద్ర! మీరిట ను ♦ దంబునఁ జేసెడు కార్యమేది? మా
కోపికఁ దెల్పుఁడన్న నతఁ ♦ డొయ్యన నిట్లను రామచంద్ర! నే
దీపిత వహ్నిఁ జొచ్చి ముగి ♦ తిం గొననెంచితి నాఁ గృపాళుఁడున్. ౧౦౩

తే॥ తాపసేంద్ర! నేవచ్చిన ♦ తరుణ మందె, చేయుటేల? యను కుమార ♦ సింహుఁగాంచి
మారజితుఁడై న తపసి రో ♦ మములు నిక్క, నిట్టులంపు మోదంబున ♦ నిట్టులనియె.

తే॥ విజయ శీల! నేనిచ్చట ♦ వేవిధములఁ, దపము సేయుచునుంటి నీ ♦ దర్శనంబు
గలుగునను నమ్మకంబుతోఁ ♦ గలిగె నేఁడు, ద్వంద్వములు నశియించె నేఁ ♦ దలఁతు ముక్తి.

తే॥ నిన్న మాపున వేల్పు మ ♦ హేంద్రుఁడు వచ్చి, బ్రహ్మమీరాకచేఁ దన సత్య♦పదము రండ
నంగఁ బరమపదంబు నొం♦దంగఁ గోరి, యంచటి కేగక నిలిచితి♦నయ్య! యనుచు.

చ॥ మనసునకున్ వచస్సులకు ♦ మానిత నైగమ శాస్త్రపాళికిన్
దనరఁగ నందకుండు పర ♦ తత్త్వముఁ గాంచిన మానిచంద్రుఁ డిం
పునఁ గరుణింపుమంచుఁ దన ♦ పొల్తుకతో ననలంబుఁ జొచ్చి తా
ననుపమ మోక్షభాగ్యరమ ♦ నందె జనంబు వెఱఁగు పొందఁగన్. ౧౦౭

ఉ॥ భావిమెఱుంగు పంకజభ ♦ వ ప్రభృతి త్రిదశాలిచేత వి
జ్ఞావలిచే మమత్వము న ♦ హంకృతి పూర్తిగ నుజ్జగించి ద్వం
ద్వావధి వీడి చేరఁదగు ♦ నట్టి మహాపదమున్ భజించె న
ప్పావని తత్త్వవేత్త శర ♦ భంగుఁడు పెన్నిధి రాము సన్నిధిన్. ౧౦౮

మ॥ ఒకచో నాడిన మాటవస్తువులఁ దా ♦ నుత్సంగ మందుంచు బా
లికపోల్కిన్ సకలాండజాలముల నో ♦ లిం గర్భమునం జేర్చు న
య్యకలంకేశుని నామ సంస్మరణపు ♦ ణ్యంబెన్నఁగా దన్న, నా
యకు శ్రీరాముని గాంచువారు కను భా ♦ గ్యంబద్ది సామాన్యమే? ౧౦౯

3. అగస్త్య పటలము. (౫౫)

తే॥ అట్లు శరభంగుఁ డంతంబు ♦ నందఁ గాంచు, కతన వ్యాకులతఁ బొంది ♦ ఘనగభీరు
లతని యాశ్రమస్థలి వీడి ♦ యవలి కేగి, రవనిజం గూడి విసుఁగుతో ♦ నాదతోడ. ౧౧౦

క॥ వనములు వృక్షంబులు నదు, లును గిరులును కొండచఱియ ♦ లును మనమలరన్
గనుచుఁ గుసిగుంపు వడయక, చని రమ్మువ్వురును దాఁటి ♦ సమ్మదలీలన్. ౧౧౧

తే॥ వలువమనుమలు వాలఖి♦ల్యులును మాన,యతులు బోడలు జటిలులు♦యతివరులును
దండకారణ్యవాసులు ♦ తపసులెల్ల, ముదమునంది రాముని గన♦నెదురుకొనిరి.

క॥ క్రూరగుణుల రాకాసుల, పోరుపడఁగ లేక క్రుంగి ♦ పొనుఁగు పడిన య
వ్వారలు రాముఁ గనిరి జల, ధారలఁ గనినట్టి మ్లాన ♦ తరువులఁ బోలెన్. ౧౧౩

క॥ పెలుకుటి రాకాసుల పే, రులు తడఁబడఁ బలికి దుఃఖ ♦ రోగులయిన మా
నులు మందు నడవి వెలువడి, తలిఁ గను క్షేపుల విధానఁ♦ దనిసి రెడఁదలన్. ౧౧౪

క॥ రాక్షసులు సేయు బాధల, మోక్షము గనలేక కుందు ♦ మునివరు లబ్ధిన్
రక్షింప నాక రా నుప, లక్షించిన పగిదిఁ గని తో♦లంచిరి కలఁకన్. ౧౧౫

క॥ తమ్ము తపమే పండెయి గా, రమున నెదురు వచ్చు పగిది ♦ రాముఁడు రా మో
దమున మునులు భవకారా, విముక్తి గను యోగులట్లు ♦ విలసిల్లి రటన్. ౧౧౬

క॥ కోరిన వారికిఁ గోరిన, కోరికలిడు తపము నూని ♦ గురుశాంతులునౌ
కారణమున రాకాసుల, పోరుపడగ లేక కష్ట ♦ ములఁ బడి రోర్మిన్. ౧౧౪

క॥ లేచిరి వచ్చిరి మేఘము, పూచిన ననఁబోలు రాఘ ♦ వుని డాసి రతం
డేచిన భక్తిని మ్రొక్కిన, నోచిన ఫలమొంద వరుస ♦ నొడివిరి జయముల్

తే॥ వారిఁ గొనిపోయి చక్కని ♦ పర్ణశాల, యొసఁగి యాతిథ్య మిడి తమ ♦ యునికికేగి
యవల సోఁకులవలన సం♦భవములైన, తొందరల దొంతరలఁ దెల్పఁ ♦ దొడరి చనిరి

ఆ॥ వచ్చు మునులఁ గాంచి ♦ చెచ్చెరఁ గూర్చుండఁ, బనిచి యాజ్ఞయడుగ ♦ వారుతనిసి
చక్రవర్తి తనయ! సమకుటినట్టి మా, నొగులు వినుమ యనుచు ♦ నుడివిరిట్లు. ౧౨౦

చ॥ కనికర మింతలేని మది గల్గిన రక్కసిమూఁక పాపవ
ర్తనమునఁ గష్టపెట్టి చెడు ♦ దారులఁ దీసితపంబు పాడుగా
నొనరిచి చేయరాని కడు ♦ నొప్పములం బొనరింప మాతపో
ఘనసథ ముజ్జగించి కడ ♦ గండ్లను పొందుచు నుంటి మిచ్చటన్. ౧౨౧

తే॥ పులులవనమున జింకల ♦ పోల్కి మేము, రేయిఁబవలు గగ్గోలొంది ♦ కృశతనంది
చితికి ధర్మపథంబు పీ ♦ డితిమి మాకుఁ, దలఁప ముక్తి యుఁగలదె కో♦దండపాణి!

ఉ॥ కాము తపోనియుక్తులము ♦ కాము శ్రుతుల్ చదివించు వారముఁ
గాము పఠించువారమును ♦ కాము మఖంబులు వేల్చువారముఁ
గాము పరార్థ చింతకులు ♦ కాము నియామక కార్యనిష్ఠులుఁ
గాము గురుత్వవర్తనులు ♦ కామిఁక బ్రాహ్మణులున్ రఘూత్తమా! ౧౨౩

తే॥ ఇంద్రుఁడో దానవుల యాజ్ఞ ♦ నొడఁదయందు, శిరమునందును తాలిచి ♦ చెలఁగువాఁడు
కాన మాతండ్రి! మాకడ ♦ గండ్లఁ దీర్చు, వారు లేరు మాభాగ్యాన ♦ వచ్చి తీవు.

తే॥ రాజరాజ సుతుండవు ♦ రాత్రివంటి, దుఃఖమున నేమి యెఱుఁగక ♦ దొరలుచుండఁ
దివిరి రవివోలె నీవరు ♦ దెంచి తయ్య, అభయమంటిమి కరుణామ♦యాత్మ! కావు.

శ్రీరాముఁడు మునుల కభయ మిచ్చుట.

తే॥ జనకజాజాని యిట్లను ♦ దను జవరులు, నన్ను శరణొందరేని యెం ♦ దున్న నేమి ?
మచ్ఛరాసన నిర్ముక్త ♦ మార్గణముల, నేలఁ గూలు వారలు దుఃఖ ♦ మేలమీకు?

ఉ॥ తండిరినాకమేగఁ, బిన ♦ తల్లి వరంబులు గోర, నాదు త
మ్ముండును నిందకై యడల ♦ భూరిగుణాఢ్యులు పౌరులేడ్వఁ, గో
దండము నూని సీతయును ♦ తమ్ముఁడుఁ దోనరుదేర, నిట్లు నే
దండకఁ జేరుటెన్న మదు ♦ దాత్త చిరంతన దిష్టమే సుమీ. ౧౨౪

ఉ॥ ధర్మపథానువర్తుల యు♦ దార మహత్త్వ మెఱుంగలేని యా
దుర్మతులన్ వధించి మహిఁ ♦ దోరపు ధర్మము నిల్పనేని నేఁ
గార్ముకమున్ ధరించి వృథ ♦ గాదె జగంబున సంచరించుటల్?
నిర్మల భాగ్యమన్న మఱి ♦ నెక్కొనునే యితరంబు నాకికన్? ౧౨౯

తే॥ ఘన తపస్విలరగు మీరుఁ - గష్టులైన, రక్కసుల కబంధములు న♦ర్తనము సేయ
ధనువుమోసిన నాబాహు - దండములును, దగిన విశ్రాంతి నొందుత - ధరణియందు.

తే॥ గోవులను విప్రులను దీన-కోటి శరణు, చొచ్చువారి రక్షింపముకై - చచ్చువారె
వేలుపులు గూడ వినుతింపఁ-జాలినట్టి, దేవతాశ్రేష్ఠులగుదురు - దివమునందు. ౧౩౦

తే॥ తారకారి త్రిపురవైరి - దనుజవైరి, వచ్చికాచిన, నెవరు దు-ష్పథులు వారి
వారివారిని తుదముట్ట - ద్రచ్చువాఁడ, శంకమాని సుఖంబుండుఁ-డింకమీరు. ౧౩౧

క॥ అనిన విని మదిని ముదమం, దినవారు త్రిదండములను - త్రిప్పుచుఁ బన్నా
లను పఠియించుచు నర్తన, మొనరించుచు నిట్టులనిరి - ప్రోత్సాహమునన్. ౧౩౨

క॥ లోకేశ! నీవు కినియఁగ, లోకంబులఁ బోలు కోటి - లోకము లెదురై
తాఁకిన నేమగు? నిక్కపు, సాకిరు లీ శ్రుతులు తపము - జ్ఞానము తగవున్. ౧౩౩

క॥ కావున నీగడువగు నేం, డీవనమున నిలిచి మా య - భీష్టార్థంబుల్
కావింపు మనఁగ రాఘవ, భూభుఁ డందు డ మోద - మున నీకొనియెన్. ౧౩౪

ఆ॥ వారలటఁ బదేండ్లు ♦ వసియించి యుండిరి, మానులు పిదప దీర్ఘ ♦ ముగఁ దలంచి
యుద్ధగుణుఁ డగస్త్య ♦ డెలమి వసించు న, వ్వనముఁ జేరుఁడన్న ♦ వారలేగి. ౧౩౫

సీతారామలక్ష్మణులు సుతీక్ష్ణుం గాంచుట

ఆ॥ బీఁటలైన చోట్లు ♦ వెదుళులు గలచోట్లు, పొదలు దట్టమైన ♦ పదములందు
చనుచు వడి సుతీక్ష్ణుఁ ♦ డను బ్రహ్మతేజస్వి, తపమొనర్చుచున్న ♦ తలము గనిరి. ౧౩౬

ఆ॥ గర్వరహితులైన ♦ కాకుత్స్థవర్యుల, మ్మునికి మ్రొక్క నతఁడు ♦ ముదముతోడ
నిట వసింపుఁ డనుచు ♦ హితమతిఁ బల్కంగ వా, సిత సుగంధ వని వసించినారు. ౧౩౭

క॥ శ్రీరామునకుం దగు నుప, చారమ్ములు చేసి వత్స! సమ్మద మారన్
మీరిట కరుదేరఁగ నే, పారిన నాతప మదెంత ♦ యతిశాయి యయ్యెకో!. ౧౩౮

క॥ అనవుడు రాఘవుఁ డిట్లను, మునివర! బ్రహ్మన్వయమునఁ ♦ బొడమిన ఋషులన్
మునుకొని మీవలె ఘనతప, మొనరించిన వార లెవ్వ ♦ రు తమ చరితా!. ౧౩౯

క॥ సాధుజన దర్శనంబున, నేధన్యుఁడనైతి నన ము ♦ ని ప్రవరుఁడు ప్రే
మాధికత విందవగుచుఁ ద, పోధన మఖిలంబు గొనుము ♦ పూత చరిత్రా!. ౧౪౦

క॥ అను మునికి రామ భూవిభుఁ, డను మీకృప తపము కంటె ♦ నధికమయ్యెన్
మనమున నగస్త్యఋషివరుఁ, గన నెంచితి నదియు గోదువ ♦ గావింపుఁడనన్. ౧౪౧

క॥ రామా మేలే తలఁచితి, యే ముందే యదియ తెలుప ♦ నిచ్ఛించితి నీ
వా మహాసీయుం గాంచుము, క్షేమంబులు నీకు నెల్ల ♦ జేకుఱు నచటన్. ౧౪౨

క॥ అతఁడును నీరాకకు స, మ్మతిని ప్రతీక్షించుచుండు ♦ మానుగి సటఁజే
రితివేని జనులకును దే, వతలకు శ్రేయంబులగుఁ గృ ♦ పాపర! యనుచున్.

క॥ ఆదారి చూపి యాశీ, ర్వాదమ్ములు నేసి యనుప ♦ రఘురాముఁడు స
మ్మోదమునఁ దేనెవాఁకల, పాదులుగల యయ్యగస్త్యు ♦ వనముం జేరెన్. ౧౪౪

శ్రీరాముఁ డగస్త్యుఁ దెలిసి వచ్చుట.

చ॥ ధరణిఁ ద్రివిక్రముం బలెను ♦ ద్రావిడ భాషను గొల్చినట్టి స
ద్గురు వరుఁడౌ నగస్త్యుఁడు, క ♦ కుత్స్థకులేశులు రామలక్ష్మణుల్
హరువుగఁ గాంచవచ్చు నెడి ♦ యారసి పైపయి నుబ్బు మోద సా
గరమున జగంబు నిండఁ బడ ♦ కంజము లాతఁడు గొల్వఁగాఁ జనెన్

ఉ॥ మున్నొకవేళ రక్కసులు ♦ మున్గిన వారిధిఁ జూపి వీరలన్
మన్నిక గొనంగ వేఁడుకొను ♦ మార్గము లేదు కృపన్ వహింపవే
యన్న సురాళి కూయిడిని ♦ యంబుధి తోయము లెల్ల నొక్కచే
తిన్న ఱినుంచి త్రావి విశ ♦ దంబుగ నుమ్మినవాఁడు సిమ్మటన్ ౧౪౬

తే॥ వంచకుండగు వాతాపి ♦ నుచితముగ, మెసఁగి జీర్ణించికొని వాని ♦ యుసురు దీసి
వాని యనుజు నిప్పులుచేసి ♦ ప్రాణికోటి, నెఱిని గాచిన ధీరుండు ♦ కుఱుచవాఁడు.

ఉ॥ యోగులు విభ్రమం బొరసి ♦ యుత్కట సంకట మొంది వేఁడను
ద్యోగిత సూర్య చంద్రులను ♦ వ్యోమము నంటి పెరింగి యడ్డు విం
ధ్యాగముఁ గాలనూని భుజ ♦ గాధిపలోకము దాఁకఁ ద్రొక్కి పు
న్నాగము నెక్కు పోల్కి జత ♦ నంబున నెక్కిన యట్టి జాణఁడున్. ౧౪౭

ఉ॥ పార్వతి పెండ్లి వేళఁ ద్రిభు ♦ వంబుల ప్రాణులు చేరు హేతువై
యుర్వర క్రుంగి యోరగిల ♦ నొయ్యన దక్షిణ మేగు మంచు నా
శర్వుఁడు కోర దక్షిణ ది ♦ శంగల శైలము నెక్కి ధారిణిన్
సర్వసమంబుగా నిలుపఁ ♦ జాలిన తత్త్వ మహత్త్వ సత్త్వుఁడున్. ౧౪౮

తే॥ తనియ ముక్కంటి యొసఁగిన ♦ ద్రవిడ భాష, ఎనియె నేర్చెదు శ్రుతికంటె ♦ వేఁగటంచు
ఘనుల వాడుకఁ బట్టియుఁ ♦ గవితఁ బట్టి, చింతనము చేసి వెల్లడిం ♦ చిన ఘనుండు.

తే॥ స్వర్గ మర్త్య నాగములందు ♦ సకల జీవ, రాశి యెడఁదల బుఱ్ఱులఁ ♦ గ్రాలు నాతఁ
డితఁడ యని యెల్లరు తలంచు ♦ ధ్యేయవస్తు, తత్త్వమగు రాముఁగాంచును ♦ త్కంఠవాఁడు

చ॥ వినుతగుణంబుల న్నెగడు - వేదములం బఠియించి పెంచు జ్ఞా
న నికషమందు రాచి జత - నంబునఁ దోయజగర్భుఁడుం దుదిం
గనుఁగొనలేని తత్త్వమని - గారము రామునిపైనఁ జేర్చి యా
తనిఁగని పల్కు భాగ్య మది - దక్కుటకున్ ముదమందు నాతఁడున్.

తే॥ అనమదైత్య బలంబను ♦ వినము పేరు, తొట్టి మాయించు మంచి వై ♦ ద్యుండువచ్చె
బ్రదికి రమురులు మునులు జీ ♦ వములఁ గనిరి, ధర్మవర్తనులైనారు ♦ తక్క జనులు

తే॥ ఇతర జీవులఁదిన హరియిం - చు దైత్య, భయద నిర్ఘాత సంఘాత - పాత సదృశ
కోపవహ్నిఁ జల్లార్ప ర - ఘు ప్రవీరుఁ, డంచి తాంబుదమూర్తి యే - తెంచెననుచు.

ఉ॥ తీరుగ సర్వలోకములు - దిక్కులు దార్గతి నీఁగి సద్గతిం
జేర నుదారతన్ బహు వి - శిష్ట తపఃఫల జాతమైన కా
వేరిని కుండికం గొనుచు - వేడుకఁ దెచ్చు నగస్త్యమౌని యా
శ్రీరఘు వీరుఁగాంచి విల - సిల్లి ముదశ్రులు రాల్చినిల్చెనన్. ౧౫౭

తే॥ మస్కరీంద్రుని గనుచు న-మస్కరించి, సీతయును రామలక్ష్మణుల్ - చెలఁగినిలువ
ద్రవిడ భాషాప్రసిద్ధుండు - తనిసి యలఘు, స్వాగతము వచియించె స-ద్భాషణముల.

తే॥ యతివరులు పనసలు వేళ్క-యతనిఁ జుట్టి, తమకమండలు జలము మ - స్తమునఁ జిలికి
విరులు సల్ల నగస్త్యుండు - విశదమైన, తన ప్రశాంత వనమునకుఁ-గొనుచు నేగె. ౧౫౮

తే॥ వీరుఁడాతని పర్ణకు - టీరమందు, విందుప్రేమతోఁగొని హార్ద - మందియుండ
ఘనతపము సేయు మా తపో - వనముచేరి, తపము పూర్తిగావించి తు - దాత్తచరిత!.

చ॥ అని వచియించు మౌనిఁ గని ♦ యాతఁడు పల్కు సమస్తదేవతల్
మునులును వృద్ధులున్ నృపతి ♦ ముఖ్యులు నావలె మీకృపన్ భరిం
చిన ఘనులేరు లేరు పలు ♦ శ్రేయము లొందితి సప్తలోకముల్
మునుమిడి గెల్చినాఁడఁ బోలు ♦ పున్ గడియించితి జన్మధన్యతన్. ౧౫౯

చ॥ శశిధరసన్నిభుండయిన ♦ సన్ముని రాముని గాంచి యిట్లనున్
వశమయి * యష్టమంగళ గు ♦ ణంబు లెసంగిన రామభద్ర! స
ద్యశము గడించి తండ్రిని య ♦ థార్థ వచస్కు నొనర్చి దండకా
దిశ కరుదెంచు నాఁడె యరు ♦ దేరుదు వియ్యెడ కంచు నెంచితిన్. ౧౬౦

*అపహత పాప్మత్వము. విజరత్వము, విమృత్యుత్వము, విశోకత్వము, విజిఘత్సత్వము, అభి
పిపాసత్వము, సత్యకామత్వము, సత్యసంకల్పత్వము, అనునవి అష్టమంగళములు.

తే॥ ఇందు నీవుండు మిట వసి ♦ యించియున్న, మాతపంబు లభీష్టముల్ ♦ పూఁత్రపూచు
క్రూరులగు రక్కసులు వచ్చి ♦ కొడిమె సేయ, వారి వధియించి మాయెద్ద ♦ వనట దీర్తు.

ఉ॥ పాలనమున్ హలంబు గొని ♦ పాడియె పంటయొనర్చు రాట్సుతా!
శీలము నీతియున్ శ్రుతులు ♦ చెల్వగు ధర్మము వృద్ధి నొందెడున్
మేలు గడింత్రు వేలుపులు ♦ మృత్యువు గొంద్రు నిశాచరుల్ సదా
యోలల నాడు సమ్మద ప ♦ యోధి జగంబు నిజంబు నిల్వుమా. ౧౬౨

ఉ॥ అమ్ముని యిట్లు పల్కినని ♦ యాయతబాహుఁడు రాముఁ డిట్లనున్
సమ్మతి మీయనుజ్ఞఁ గొని ♦ చంపెద పోఁకుల దిమ్ము మాల్చెదన్
నెమ్మది గూర్తు మీకు నిది ♦ నిక్కము సమ్ముఁడు యాతుధాన సం
ఘమ్ము చరించు దిక్కుకడఁ ♦ గన్ మునుపేగుట యుత్తమాసనన్. ౧౬౩

అగస్త్యుఁడు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసఁగుట.

ఉ॥ మంచిది పోయిరమ్మనుచు ♦ మానివరుండు రమా హృదీశ్వరుం
డంచిత రీతిఁదాల్చు జగ ♦ దప్రతిమాన శరాసనంబు పూ
జించుచు నుంటి నక్షయ వి ♦ శిష్ట నిషంగము తోడ నిత్తు దు
ర్వంచకులైన వారి సమ ♦ రంబునఁ ద్రుంపుమ యంచు నిచ్చుచున్. ౧౬౪

తే॥ ఈజగములెల్ల నొకతల ♦ యిద్ది యొక్క, తల యనఁగ నొప్పు క త్తియు ♦ దర్పకారి
నగ ధనువుగొని పుర దహ ♦ నంబు సేయు, ననదృశంబగు విశిఖంబు ♦ నమరనిచ్చి.

చ॥ కుజములు సైకతంబులును ♦ కొండలు నెత్తుగఁగల్గి ప్రక్కలన్
సజలములైన వాహినులు ♦ చల్లగనొప్పి ప్రశాంతభూమియై
సుజన మనోభిరామమయి ♦ సూన గుళుచ్ఛ వికాస భాగ్యమై
యజిర వినోదమై పరఁగు ♦ నట్టిది పంచవటీ స్థలంబగున్.

తే॥ అచటఁ దోఁక వద్దను తేనె ♦ యరఁటి పండ్లు, గలవు కావేరివంటి యే ♦ ఖులునుకలవు
జానకిం గూడి యూడ హం ♦ సలును కలవు, అందు వసియింపఁ దగుదు వీ ♦ వార్యవినుత!

తే॥ అనుడు నీలమేఘ శ్యాముఁ ♦ డతని కెఱఁగి, యాజ్ఞ గైకొని పికవాణి ♦ యైన సీత
యనుజుఁడగు లక్ష్మణుండు వె ♦ న్నంటి రాఁగ, నమ్మునీంద్రు మనస్సుతో ♦ నచటికరిగె.

౪. జటాయు దర్శన పటలము. (౪౮)

ఉ॥ చేరిక గల్గి నట్టివియుఁ ♦ జేరక వేఱుగనుండు భూమిభృ
ద్వారము గాంచి యెక్కుచును ♦ దాఁటుచు వేగయుతంబులైన వాః
పూరము లందు తెప్పపయిఁ ♦ బోవుచు దవ్వు తరించి కాంచి ర
వ్వారలు ప్రేమ వేగి పరి ♦ భావితవాయువు నజ్జటాయువున్. ౧౬౫

తే॥ కరఁచినట్టి బంగారంబు♦కరణి నుదయు, గిరిశిఖరముపైఁ జేరు భా♦స్కరుఁడు దిశలు
వెలయఁ గిరణపక్షంబుల ♦ విరియఁజేసి, యున్న మాడ్కి నుత్తేజుఁడై ♦యున్నవాని.

తే॥ నీలగిరిఁ బోలు కచ్ఛప ♦ నేత పైని, క్షీరవార్ధిలో శశికాంతి ♦ చేరియుండ
నిర్జరులు మథియింపంగ ♦ నిలిపినట్టి, మందరాగంబు కైవడి ♦మలయు వాని. ౧౭౧

కం॥ నీలాకాశ వికాసము, మూలంబడ రక్తకాంతి ♦ మొనయు పదములన్
నీలగిరి మీఁదఁ బొడవు ప్ర, వాళ లతలు పరవు వెరవు ♦ పరవిన వానిన్. ౧౭౨

ఉ॥ లోపము లేనివాఁడు గుణ ♦ లోలుఁడు సత్యయుతుండు శీలి సం
తాపము లేనివాఁడు నెఱి ♦ ధర్మపథంబు లెఱుంగు ధీరుఁడున్
గోపము లేనివాఁడు పెను ♦ కూరిమివాఁడు కుశాగ్రబుద్ధి దు
ర్లాపము లేనివాఁడు సుక ♦ లావిదుఁ డార్యుఁడు దూరదర్శియున్. ౧౭౩

తే॥ అనిశ మింద్రుఁ డంకుశధార♦నెనయుచంచు, పుటముతోఁ గ్రూరరాక్షస♦ఘటములను వి
దారణముచేసి యముసకుఁ ♦ బారణమ్ము, చేసి పిదప గాత్రముల భు ♦ జించు వాని.

తే॥ గ్రహచయము నేలు ధ్రువచక్ర♦గతిఁదనర్చు, రత్నఖచితహారము మెడఁ♦ గ్రాలువాని
మేరు గిరి మీఁద వెలుఁగొందు ♦ మిహిరుఁబోలు,ఘనకిరీటంబుశిరమునఁ♦గలుగువాని

తే॥ వర్ణనాతీతమగు కీర్తి ♦ వఱలువాని, నిరులు నశియింప నుదయించు ♦ నరుణు తనయుఁ
గల్పకాలముల్ త్వరలోనఁ ♦ గడపునట్టి, దినము లట్టులఁ జూచిన ♦ తెఱఁగు వాని.

తే॥ శైలమున నిల్చి యది మోవఁ ♦ జాల కిలకుఁ, గ్రుంగి నట్లుండు తోఁపిక♦కోఱలువానిఁ
గాంచి రామలక్ష్మణులు శం ♦ కా విలగ్న, హృదయు లగుచు నాతని దరి ♦ కేగి నారు.

కం॥ తన మునిఁయిక తాన వెదకి, కొని వచ్చిన రక్కసీని ♦ కుహనారూపం
బనియును బలియుఁడు గరుడుం, డనియును తలపోసి చూచి ♦ రలుకన్వానిన్. ౧౭౮

తే॥ దృఢ ధనుష్మంతులును వీర ♦ తేజులైన, రాకుమారులఁగని జటా ♦ రాజియున్నఁ
దాపసులు గారు వేడ్కకై ♦ ధరకు దిగిన,సురలొయని జటాయువువారి♦నరసిచూచె

ఉ॥ కాంచితి వాసవున్ సురలఁ ♦ గాంచుచునుందు నతంబు భక్తిమైఁ
గాంచితి మాధవున్ గనక ♦ గర్భుని శంకరు నిట్టివారలం
గాంచను మారుఁడేనియును ♦ కాంచిన సిగ్గిలి మూలదాఁగువాఁ
డంచితులైన వీరి చర ♦ ణాబ్జ పరాగము నేని పోలునే?. ౧౮౦

చ॥ గొనకొని మూఁడులోకములు ♦ కూడ ♦ భరింపఁగఁ జాలు భద్ర ల
క్షణముల దేహముల్వెలయు ♦ కార్ముకవీరులు లక్ష్మఁబోలు ని
వ్వనజదళాక్షితో హరుల ♦ వైనమునం జరియింపనేల? నా
మనమును చూఱగొన్నగుణ ♦ మాన్యు లదెవ్వరి పుత్త్రులోకదే? ౧౮౧

ఉ॥ ఒక్కఁడు చూడ నీలగిరి ♦ యొక్కరుఁడో యరుణాచలంబు పే
రక్కొని లక్ష్మికిన్నెలవు ♦ లందపుఁ గన్నులో పద్మపత్రముల్
చెక్కులు లద్దముల్ మఱియుఁ ♦ జెన్నగు మొక్కటులెల్లఁ జూడ నా
మక్కువకాఁడు కోసలర ♦ మాపతి పోలికలే కనంబడున్. ౧౫౨

తే॥ ఇట్లు యోచించుచున్నంత ♦ నినకులేశు, లతని జూసి రంత జటాయు ♦ వాదరమున
ధనువులం దాల్చి మునులచం♦దమునవచ్చు,వీరులార! మీరెవ్వారు♦వినుచుండనుడు.

తే॥ సత్యమే తక్కవేఱు కాం ♦ చని కుమార, వరులు ధారణి నేకాత ♦ పత్త్రముగను
దివిజవైరుల గుండియల్ ♦ దిగ్గురనఁగ, పాలనము సేయు దశరథ♦ప్రజలమనిరి. ౧౫౪

జటాయువు దశరథ మరణము విని శోకించుట.

తే॥ అనుడు నానంద వననిధి ♦ మునిఁగి లేచి, ప్రీతి వారలఁజేర్చి ప ♦ రిష్వజించి
జనకు దీర్ఘ బాహులు బలి ♦ ష్ఠ ముతె చెప్పు, డింపుమై నన నవ్వార ♦ లిట్టు లనిరి.

క॥ అనుమాటను మఱి తప్పుట, యనుచితమని జనకుఁ డేగె ♦ నమరపురికి నం
చను నంత నాజటాయువు, వనటన్ భరియింపలేక ♦ వ్రాలెన్ ధరణిన్. ౧౫౬

క॥ ఇరువురు కరములఁ బట్టి, శ్వారు లేవఁగనెత్తి బాష్ప ♦ జలముల మొగమున్
బరిమార్జన మొనరింపఁగ, మరలఁ దెలివి నొంది యతఁడు ♦ మఱుఁగుచు వంతన్

ఉ॥ త్యాగము ఛత్రమున్ శమము ♦ దాల్చిన నిన్ గని సిగ్గునొందు క
ల్పాగము చంద్రుఁడున్ భువియు ♦ నందఁగరాని ప్రమోదమంద, యా
గ్తాగుణపాళి ధర్మమును ♦ నన్నును దుఃఖపయోధి ముంచి మా
కేగతి చూపి పోయితి? నృ♦పేంద్ర! యశస్కర! సత్యభూషణా! ౧౫౮

చ॥ జగముల కెల్ల నీడనిడు ♦ ఛత్రము దాల్చిన చక్రవర్తి! యీ
జగములఁ గాచు కార్యమొక ♦ చక్కని వీడి మదీయ మైత్రి నీ
వగఁ బరికింప నేగితివొ? పాపపుఁ బుంజమనైన యేను గ్ర
ద్దగ జనియించి ధర్మములఁ ♦ దప్పి యడంగక యుంటి నిచ్చటన్ ౧౫౯

ఉ॥ శంబరుఁద్రుంచు కాలమున ♦ సర్వ జగంబు లెఱుంగ నీవు ప్రా
ణంబులు నేను దేహమని ♦ నమ్మఁగఁబల్కుట తప్పవే కదా?
వెంబరయా కృతాంతుఁ డవి ♦ వేకముచేత ననూత్కరంబు భూ
మింబడ దేహముంగొని భ ♦ మించి దివంబున కేగె నేమొకో? ౧౬౦

తే॥ కీర్తి వ్యాపింపఁగా నగ్ని ♦ కీలలఁబడి, మాఁడవలయునుగాక యి ♦ మ్మాడ్కి నబల
యట్లు దుఃఖింపఁ దగునె? యం♦చతఁడులేచి,వత్సలార! వినుండని♦పల్కె నిట్లు.౧౬౧

సీ॥ దక్షప్రజాపతి ♦ తనయులఁ గాంచె నేఁ, బండ్ర వారల నొక్క ♦ పగిదినున్న
పదుమువ్వురను కశ్య ♦ పప్రజాపతికిచ్చె, వారిలోఁ దిలకమై ♦ వఱలు నదితి
ముప్పదిమూఁడు కో ♦ ట్లొప్పు సురలఁగాంచె, దితియను సతి పూర్వ ♦ దేవతాళి
నఱువది యాఱుకో ♦ ట్లడరంగఁ గనియెను, దనువను చెలిగనె ♦ దానవులను

తే॥ మనుజతతిఁ గాంచె మఱియను ♦ సుడఁతి, సురభి, కాంత కామధేనువుతురం ♦ గంబులాది
మృగములం గాంచె, సింహక్ర ♦ మేల గార్ద, భాదులను క్రోధవశయను ♦ సతివపడసె.

సీ॥ వినతా వనితగాంచెఁ ♦ బిడుగుల మెఱపుల, నరుణుని గరుడు ది ♦ వాంధములను
కంకంబు లాదిగాఁ గల పెనుపక్షులఁ, దామ్రయను పడఁతి యొం ♦ దంగఁగనియెఁ
బిచ్చుకల్ పూరేళ్లు ♦ బెళవలు కౌఁజులు, మున్నగు పినపిన్న ♦ పులుఁగు తెగలఁ,
గళయను నామె తీఁ ♦ గలు చెట్లుగుల్మముల్, మొదలగు నుద్భిజ్జ ♦ ములను పడసె

తే॥ భయద ఫణములుగల యహి ♦ ప్రతతిఁగాంచెఁ, గద్రువయను వెలందినా ♦ గములుతక్కు
వానిఁ గనె సుతయనునది ♦ తానరిష్ట, యుడుము లుడుతలు తొండలు ♦ పడసెఁ బుడమి

సీ॥ జలచరంబులఁ గాంచె ♦ నిలయను నెలనాఁగ, యట్టులా చెలులు చ ♦ రాచరముల
విరివిగాఁ బడసిరి ♦ వినతా సుతులలోన, నరుణుండు రంభ యం ♦ దమరఁ గాంచె
మమ్ము, మాయన్న సం ♦ పాతి యన్ను జటాయు, వంద్రు దివౌకసు ♦ లందు నుండి
తక్కుజాతుల వేఱు ♦ లెక్కించు కాలాన, జనియించి నాఁడ మీ ♦ జనకహితుఁడ

తే॥ నరుణుఁ డెందెందు వర్తించు ♦ నందు నందుఁ, దిరుగనేర్తు నెదురులేక ♦ దివ్యతేజు
లార! మిము గంటి మీతండ్రి ♦ నారఁ గాంచి, నట్టులయ్యె మనంబున ♦ నలరు మిగిలె

తే॥ ఆతఁడిటు వల్క రాఘవు ♦ లంజలి గొని, యుబుకు వంతచే బాష్పంబు ♦ లురలఁ గీర్తి
నిచటనిల్పి నాకంబున ♦ కేగుతండ్రి, మరలి రాఁజూచు కైవడి ♦ మసలినారు. ౧౯౫

ఉ॥ అత్తఱి రామలక్ష్మణుల ♦ నర్మిలిఁ బక్షములందు చేర్చి రా
జోత్తములార! నాకుఁదగ ♦ నుత్తరకార్యములెల్ల మీరలే
యిత్తఱిఁ జేయఁగావలయు ♦ నిద్దఱు మూర్తులకొక్క జీవమై
హత్తిన మిత్రుఁడేగ భర ♦ మైకను దేహము నగ్ని నీఁగెదర్. ౧౯౬

క॥ అను పక్షిరాజు పలుకుల, ఘనులగు రాఘవులు వినుచుఁ ♦ గైమోడ్చి వెనర్
గనులను ముత్తెంబుల యను, పున బాష్పము లురల ననిరి ♦ పొక్కుచు వనటన్.

తే॥ కడఁక ఘ్నాజీవిత సహాయ ♦ కారివైన, తండ్రి సత్యవాక్యంబుకై ♦ తరలె దివికి
నిప్పుడీవును మము డించి ♦ యేగునెడల, మాకు దిక్కెవ్వరింక నీ ♦ లోకమందు?

ఉ॥ వీడఁగరాని ప్రేమపద ♦ విశ్రుత రూపులఁ దల్లిదండ్రులన్
వీడితి మాప్తబంధువుల ♦ వీడితి ముద్ధతమా నయోధ్యయున్

వీడితి మెల్లసంపదలు ♦ వీడని కానలలోని కష్టముల్
వీడితి మేము మీవలన ♦ వీడుట పాడియె మీరు నిచ్చటన్? ౧౯౯

తే॥ అని తపించుచు నిల్చిన♦ యనఘులఁ గని, యిపుడు నేను దేహము వీడు♦టింపు గాక
యున్న మీరయోధ్యకుఁ జేరు ♦ క్రన్నవించి, దశరథుం జేరు వాఁడనో♦తనయులార!

మ॥ జనకుండుం దివికేగఁ బూజ్యమగు రా ♦ జ్యంబీరు పాలింప కి
వ్వనికిం రాఁగతమేమి? యేమి జరిగెం ♦ బల్కుఁడు దూపిల్లు నా
మనముం నిర్జరదైత్య పన్నగ రిపు ♦ త్రైనాథు లేరేని నే
గిని గావించినఁ దీర్చి మీకు నభిషే ♦ కింతుం మహీంద్రమ్మటన్. ౨౦౧

తే॥ జనకుఁడైన జటాయువు వీ ♦ నరణిఁ బలుక, సన్న తమ్ముని గ్రేఁగంట ♦ నరయునంత
నతఁడు పినతల్లియగు కైక ♦ కతనఁ జరగు, వృత్తమెల్ల స్పష్టంబుగా ♦ విన్నవించె.

తే॥ తండ్రి సత్యవంతుం జేసి ♦ తల్లి పలుక, తలను దాల్చి రాజ్యమ్మును ♦తమ్మునకు నొ
సంగు త్యాగమూర్తి! తండ్రి! సంతనగను, నీ పనుల్ మతి యేరిచే ♦ నెగడు? ననుచు.

తే॥ కమలనేత్రుని కగియారఁ ♦ గౌఁగిలించి, శిరము మూర్కొని యశ్రువు♦లురలఁగాంచి
యోసమర్థ కుమార! నీ ♦ వీసరణిని, పితరునకు నాకు యశము ♦ గావించి తనుచు.

తే॥ గాజులం దాల్చు నొక హంసి ♦ కరణి నున్న, జనకజం గాంచి యీతన్వి♦చందమేమి?
కుసుమకోమలి మీతోడఁ♦గూడి రాఁగఁ, గారణం బేమి? యనుడు ల♦క్ష్మణుఁడు పలికె

చ॥ తమిగమిఁ బోలి ఛకోలుపు - తాటకిఁ జంపుట గోలె శంభు ధ
ర్మముగొని తుండ్లు సేయుటయు - మైథిలి పెండ్లియుఁ బట్ట భంగముం
తమ పపినాగమంబు పితృ - తర్పణముం బొనరించు దాఁక స్ప
ష్టముగ వచించెఁ బక్షికుల - చంద్రముఁ డెల్ల నెఱుంగునట్లుగన్. ౨౦౬

క॥ భోగకర రాజ్యమెల్లను, భోగి కుబుసమూడ్చు పోల్కిఁ - బోవిడిచిన వై
రాగులు మీరీవనమున, నాఁగుడు రక్షించుచుండు - ననవరతంబుం

చ॥ అని విహగేంద్రుఁడాడ విని - యార్యుఁడు రాముఁ డగ స్త్యమౌని చె
ప్పిన దగు గౌతమీ తట వి - విక్త తలంబున నుందుమన్న న
య్యనఘుఁడు లెస్సయయ్యెఁ దగ ♦ నాస్థలమందె తపంబు సేయుఁ డ
వ్వనిఁ గనిపింతు రండనుచుఁ - బక్షము నీడనె కొంచుఁ బోవుచుం. ౨౦౮

తే॥ అమలహృదయుండు గుణనిధి♦యగుజటాయు, వెదుట నున్న పంచవటి న♦య్యుద్ధగుణుల
కెఱుక పఱచి చనిన యంత ♦ నినకులేశు, లవ్వనంబునఁ జేరి ర ♦ త్యాదరమున. ౨౦౯

ఉ॥ అచ్చటనున్న రాక్షసుల ♦ యాశ్రయ సత్త్వములెల్లఁ జక్కఁగా
నిచ్చ నెఱింగినట్టి విహ ♦ గేంద్రుఁడు క్రొత్తడియైన జానకిం

మచ్చిక నక్కుమారులను ♦ మాటికి మాటికి వచ్చి పిల్లలన్
ముచ్చటఁ గాంచు నండజము ♦ వోలెఁ గనుంగొనుచుండె నంతటన్. ౨౧౦

౫. శూర్పణఖా పటలము. (౧౪౩)

ఉ॥ వీరులు రాఘవుల్ గనిరి ♦ పృథ్వి కలంకృతియై సమస్త సం
భారము లిచ్చి పార్శ్వములఁ♦*బంచ విధంబుల పంట భూములన్
దారిత పాతకంబులగు ♦ దారుల రంజిలి యా త్తలక్షణో
దార కవిత్వ పద్ధతిని ♦ హారి వినిర్మలయైన గౌతమిన్. ౨౧౧

చ॥ కమల ముఖంబులన్ గలువ ♦ కన్నులఁ గాంచి తరంగహస్తముల్
క్రమముగఁ జాఁచి పుష్పములు ♦ క్రిందుగ వారలపై విడుర్చుచున్
భ్రమద విహంగ రావముల ♦ స్వాగతపద్యము లల్లుచుండె గౌ
తమి యతిథుల్ రఘూత్తములు ♦ తన్ను రయంబునఁ జేరఁ గాంచుచోన్.

ఉ॥ మిక్కిలి ప్రేమ సువ్రతులు ♦ మేదిని నాయక పుత్త్ర రత్నముల్
చక్కటికై వనంబులకు ♦ సాగిన కష్టముఁగాంచి యోర్వలే
కక్కటికంబుచేఁ దరఁగ ♦ లన్ కరముల్ గొని మోఁదుకొంచుఁ బే
రక్కలినొంది యుత్పల క ♦ టాక్షములన్ వడిఁగార్చె బాష్పముల్. ౨౧౩

సీతా రాముల గౌతమీ తీర విహారము

ఉ॥ నాళయుతంబులైన నలి ♦ నంబులపై వెసఁ జక్రవాకముల్
వ్రాలుట గాంచి రాఘవుఁడు ♦ వారికి సీత కుచంబులం గనున్
ఆ లలితాంగియున్ విభుని ♦ యంగద బాహుల సౌరు గాంచి ర
త్నాల మెఱుంగు లీను గిరి ♦ నాయకముం గనుచుండు లీలమై. ౨౧౪

తే॥ హంసి యటఁదొలఁగుట గని ♦ హంసకులుఁడు, సీత నడకను గాంచి హా♦సింప నామె
సీరు ద్రావి నివర్తిలు ♦ గౌరు నడక, గాంచి రాము నడక చూచి ♦ కడఁక నవ్వె. ౨౧౫

తే॥ తీవియలు కదలుట గని ♦ తీవఁబోఁడి, నడుము గాంచె రాముఁడు, సీత ♦ నాథుతనువు
నల్ల కలువల నడిమి యుత్ఫుల్ల వనజ, యుగము నెగదిగ నిట్టట్టు♦లారసి చూచె. ౨౧౬

ఉ॥ అట్టి వినోద దాయక మ ♦ హానది గౌతమి చెంతఁ గొండలం
బుట్టిన నిర్ఝరంబులును ♦ ముచ్చట గూర్చు శకుంత రావముల్
పట్టుగ మ్రోఁగు పంచవటి ♦ బంధుర లీలల లక్ష్మణుఁ డెడం
గట్టిన గట్టి పర్ణకుటిఁ ♦ గాంచి వసించిరి వారలంతటన్. ౨౧౭

---

* (1) కుఱింజి=కొండయు, కొండక్రింది నేలయు. (2) ముల్లై=అడవియు, అడవిప్రక్క నేలయు (3) నెయ్దల్=కడలియు, తీరభూమియు. (4) మరుదం=మాగాని. (5) పాలై=మరుభూమి.

శూర్పణఖ రాముసందము గాంచుట

ఉ॥ జీవముతోడ దేహమునఁ • జేరి క్రమంబున వృద్ధినొంది యా
జీవముతోడ దేహమును • చీల్పఁ దలంచి గమకించు దొడ్డ రో
గావృతిఁ బోలునట్టిదియు • నచ్చపుఁ బచ్చలకొండవంటి యా
రావణు మూలముట్టుగఁ గ • రంబు వినాశము సేయు జాణయుక్. ౨౧౮

తే॥ జేగుత్తెన వెంద్రుకలును • చిట్టిగొన్న, రాహువును పోలు దేహంబు• గ్రాలునదియు
, విబుధవరులకు మునులకు • విశ్వజనుల, కొక ముగింపు సన్వేషింప• నూను నదియు

తే॥ భావి కలుషంబులకు నొక • పట్టుగొమ్మ, అడవి నెప్పు డొంటరిగఁ జ • ట్టాడుకొమ్మ
వడిగ లోకమెల్లఁ దిరిగి•వచ్చు బోటి,శూర్పణఖ యను జోటి య•చ్చోటికేగె. ౨౨౦

తే॥ చెట్ట తన బందుగులకు సూ • చించు గోతి, చుప్పనాతి నాకులు వేడ•సోఁకుమూకఁ
జంపఁ బాఁప సెజ్జను వీడి • జగతి యందు, నవతరించిన శ్రీరాము • నరసి కాంచె.

చ॥ మదనుఁడె యందమౌ యొడలు • మాఁడిన దెన్నఁడో! యింద్రుఁడందమౌ
పొదలవు వేయి కన్నులు! భ • వుండని యందమ ఫాలమందు క
న్నొదవదు! నాభి పంకజము • నుండి జగంబుల సృష్టిసేయు ల
చ్చి దయితుఁ డందమౌ యలరు • చేతులు నాలుగు లేవు కాంచఁబోన్.

క॥ భవు కంటి మంటచే నివు, అవు మారుఁడు నాఁటఁగోలె • న సుదగు తపముల్
దవిలి యొనరించి యిట్టి వ, పువుఁ బొందంబోలుఁ గాక • పోలుపుగ నిలపై. ౨౨౩

మ॥ అసమానంబగు లీల జానువుల నొ • య్యందాఁకి సొంపైన యి
య్యసమేషు ప్రతిమాన బాహులకుఁ గ • ల్పాగంబు హేమాద్రి యొ
ప్పెసలారన్ సరిగావు బల్లిదములై • యేపారు దిక్కుంభి హ
స్త సమంబుల్ సుకుమార సుందరములై • దర్పించు దోర్దండముల్. ౨౨౪

తే॥ పురువ వక్ష్య బాహువులకు•ముదిరియున్న, నీలగిరిసాటియగుఁదక్కు • శైలములును
రాలుగలయవి మేరువు • రసమయంబు, గాన నిసుమంతయును సాటి • కావుకావు.

తే॥ కమల దళములఁ బోలిన • కన్నులొప్పు, కొండవంటి యీపురుషుని•గురు భుజములఁ
గాంచ నా కనుల్ దీర్ఘముల్ • గాకపోయె, నంతకంటెను వెడంద లో - మ్మమరుఁగదవె!

చ॥ అల్లనికి మించి కాంతు లల • రారు మనోహరు శౌర్య తేజముల్
తోలఁకెడు నెమ్మొగంబునకుఁ • దోయజముల్ సరి తూఁచరాదు లే
జలజ విరోధి మోమునకు • సాటియె యన్నఁ గలాక్షయం బటన్
గలుగును నిండుచందురుఁడో • కందొకఁ డొందినవాఁడు చూడఁగన్.

ఉ॥ ఏమి యొనర్ప నెంచి యితఁ ♦ డిట్టి మనోహర రూపమొందెఁ? నీ
కోమలికంబు పాడుగ నొ ♦ కొండు తపంబిటు లేల సేయు? దై
త్యామర సిద్ధ సాధ్య మను ♦ జావళి లోఁగొనఁ జాలు ధీరుఁ డి
ట్లీ మహిలోఁ దపింపఁ దప ♦ మే తపము బొనరించెనేమొకో!. ౨౨౮

తే॥ ఏణలోచన గిరికుచ ♦ యిభ్యయాన, సైకతశ్రోణి ఘనవేణి ♦ జలజపాణి
వనధిచేల భూదేవి యీ ♦ నరుని పదము,లంటి శాద్వల రోమాంచ ♦ యగుచునుండె

తే॥ ఈ సుభగు కాంతి దినకరుఁ ♦ డెటులఁ గఁడే మొ? భువనమందు స్వల్పంబగు ♦ పొల్పునించి
బిడియ మొందక నభమున ♦ నడచువాఁడు, తాన యసమ తేజస్వి గాఁ ♦ దలఁచినాఁడు?

తే॥ దాఁట నరుదైన గిరులను ♦ సాటి గొనని, యున్నత భుజంబు లొప్పు నీ ♦ వన్నె కాని
యధరమునకుఁ బ్రవాళ సా ♦ మ్యంబు వలుక,జను లిసీయ సమతియేది ♦ సవతుగలదు?

క॥ చక్కని నిండు కళలతో, నిక్కు నిశానాథుఁ డెగడు ♦ నీటరి కటిపైఁ
జెక్కిన వల్కలముం బలెఁ, బెక్కువ తపియింప వేమొ ♦ పీతాంబరముల్?. ౨౩౧

తే॥ మొగులు దొంతుల కరణిని ♦ మొనలు దిరిగి, దట్టమై నల్లనై యున్న ♦ జుట్టు విడిచి
జడలఁ బూనఁడయేని చం ♦ చలములగుచుఁ, జెలుల మాన ధనంబులు ♦ చెడకయున్నె?

తే॥ తారహారముల్ మల్లికా ♦ దామ వితతి, నిలఁడు దాల్చిన జిగియున్నె ♦ యింతకంటె
ఘనతరోజ్వల మాణిక్య గౌరవంబు, వేఱు రత్నంబుచే నభి ♦ వృద్ధియగునె? ౨౩౪

ఉ॥ భద్రగుణాలి యెల్ల బహు ♦ భంగుల నేర్చి విరించనుండు సా
ముద్రిక లక్షణంబుల న ♦ మున్నతిఁ జూపు నిమిత్త మిట్లు ని
ర్నిద్రత వీనిఁ జేసియును ♦ నిందను పొందె సమస్తలోక సం
పద్రతి వజ్రి యొందెఁ దన ♦ పాద రజంబును పోలకుండియున్. ౨౩౫

ఉ॥ వెలువలున్ సముద్రములుఁ ♦ బిన్నవిగాఁ గనుపట్ట డెందమం
దల్లిన మోహమున్ జలధి ♦ యామెను ముంప, దరిద్ర దూషణల్
పెల్లుగ నోర్చి యెంత విల ♦ పించిన నొక్క తృణంబ యేని యీ
నొల్లని లోభికీర్తివలె ♦ నుం కెడు శీలము గల్గు దైత్యయున్. ౨౩౬

చ॥ వడలి తపించి కుంది రఘు ♦ వర్యుని యున్నత దోర్యుగంబుపైఁ
బడఁ దన చూపుల న్నిలిపి ♦ వాని మరల్పఁగలేక శిల్పి నే
ర్పడర లిఖించు బొమ్మయన ♦ నట్టె చలింపక నిల్చి యేదియున్
బొడఁగనఁగాఁ బొలుపోక మది ♦ తుంపెసలాడఁగ దైత్యయువ్వలన్. ౨౩౭

ఉ॥ వీని విశాలవక్షమును ♦ బిగ్గ గవుంగిలిఁ జిక్కఁ గొందుఁ గా
దే నమృతంబు నిచ్చిన క్షు ♦ యించుట సిక్కము మిన్న కేఁగఁగా

లేను మదీయ దిష్టము ఫ ♦ లింపఁగ నీ నవమూరు సన్నిధిన్
మానుగఁ జేరు టెట్లనుచు ♦ మంతన మొందఁగఁ జేసి యంతటన్ ౨౩౭

చ॥ కుటిల కరాళ దంత, బహు ♦ కోటుల జీవుల వై చికొన్న యు
త్కట కుహరోప మోదర, య ♦ తర్కణ మిట్లు దలంచి యాతఁడీ
కటుతర రూపమున్ మదిని ♦ కై కొనఁ డంచు నెమిళ్లు కోకిలల్
పటుమతి వెంటనంటఁ దగు ♦ భవ్య తరాకృతి గాంచ నెంచుచున్. ౨౩౮

శూర్పణఖ కామరూపిణియై రాముకడ కరుగుట

తే॥ నీరజాలయ నెడఁద ధ్యా - నించి తనకు, సిద్ధమై యున్న మంత్ర మా-చెలి జపింప
నబ్జుఁ దెగడు మొగము తోడ - నంగకాంతి, దెసలఁ బర్వ సుందరియయి-తేజరిల్లె

తే॥ ఎఱ్ఱ ప్రత్తియుఁ జిగురాకు-నీల గొనఁగఁ, దగ్గ చరణాబ్జములు గల్గి - తనివి నసఁగ
మాటలాడు మయూరి నా - మానసౌక, మఁగ లేఁడీఁగ యన విన-మనఁగ వచ్చె

తే॥ లక్ష్మియందంబునీలోత్ప లములసొబగు, గలుగునయనకుంతంబులు-వెలుఁగు మొగము
నళులయువతిరూపముఁగొన్న-వాస్త్ర మొందు, మెఱపుతోఁగాకమింటితో-నెఱఁ గెననఁగ

తే॥ కల్పకముగన్న యొలదీవ ♦ కై పుగలిగి, కామదంబగు మధుర వా ♦ క్యములుగలిగి
యందగత్తెయై భీత ♦ మృగాక్షియగుచు, నమిలి నడచిన కయివడి ♦ నడచివచ్చె. ౨౪౩

తే॥ రశనయును నూపురములు వ ♦ స్త్రము ను కురుల, విరుల బంభరముల రొద ♦ వి స్తరింప
నింతి యొకతె వచ్చెడు నని ♦ యెంచి రాముఁ,డా దెసను దృష్టిసారించి ♦ యరయసాగె.

తే॥ ఒక్క యమృతంబు నాకస ♦ మొసఁగె ననఁగఁ, గుచభరంబున మధ్యంబు ♦ కునియరాఁగఁ
దలఁపు నిచ్చియజ్ఞానంబు ♦ తలఁగఁద్రోచి, జ్ఞానదృష్టి నిచ్చెడువాఁడు ♦ సకియఁగనియె.

మ॥ సురలోకంబున నాగలోకమున నీ ♦ క్షోణిన్ గనన్ రాని యా
వరరూపంబును కాంచి రాఘవుఁడు భా ♦ వంబంద యూహించె నె
ల్లర సౌష్ఠవ్యము లీమె యంద యడఁగెన్ ♦ లక్షించి వీక్షించినన్
సరిపోల్పందగు చామలుంగలరె యీ ♦ సౌందర్యవారాశికిన్? ౨౪౬

చ॥ తనమది రాఘవున్ వలచు ♦ దైత్యయు నాతని సుందరంపు మో
మును తలపోయుచుం జరణ ♦ ముల్ తన హస్తములన్ మొగిడ్చి మ్రొ
క్కనిడుపు క్రేవ చూడ్కిఁ దిల ♦ కించియుఁ జూడని యట్లు సుంత ల
జ్జను గొని యేణి యట్టులొక ♦ చక్కఁదొలంగి మలంగి నిల్వఁగన్. ౨౪౭

ఉ॥ ఆగతయైన శూర్పణఖ ♦ నాగమవేద్యుఁడు కాంచి పల్కు దూ
రాగత పద్మగంధిరో! శు ♦ భావహ మయ్యెడు నీదురాక నీ

కీగతి నిందు రాఁ గత మ ♦ దెయ్యది? యెయ్యది వాసభూమి? నీ
బాగు వదింపు నామమెది? బంధువులేరు? వినంగఁ గోరెదన్. ౨౮౮

తే॥ అనుడు నయ్యది యిట్లను♦ నబ్జగర్భ, పౌత్త్రి పుత్త్రిని త్రిపురారి♦మిత్త్రుఁడగుచు
దిక్కరులగెల్చి తారాద్రిఁ ♦ దివిరి యెత్తు, ఘనుని చెల్లెల నాపేరు ♦ కామవల్లి

తే॥ అనిన రాముఁడు సందేహ♦మంది దీని, నడత చెడ్డది యగునైన ♦ నరయుదమని
రావణుని చెల్లెలైన నా ♦ రజపు రూపు,గలిగె నెవ్విధిఁ దెలియంగఁ♦బలుకు మనఁగ

చ॥ తడఁబడకుండు వాక్యముల ♦ దానవి యిట్లను రామచంద్ర! ప్రము
క్కడులును మోసగాండ్రు నగు ♦ కర్బుర సంఘము తోడి జీవితం
బెడయఁగ రోసి నా యెడఁద ♦ నింతవివేకము గల్గ ధర్మము
న్నడపుచుఁ బాపమూడ్చి సుమ ♦ నస్కులచేఁ దగఁ గొంటి నీయెడన్. ౨౯౧

ఉ॥ ఆ పలు కాలకించి సుగు ♦ ణాఢ్యుఁడు రాముఁ డనుర్ మహేంద్రుఁడుర్
బ్రేఁపఱ లొంగి సేవలొద ♦ వింపఁ ద్రిలోకము లేలు వానికిర్
జాపలనేత్ర ! చెల్లెలయి ♦ సంగడు లెవ్వరు లేక యొంటివై
నీపగిదిర్ వనంబులకు ♦ నీ వరుదేరఁ గతంబు తెల్పుమా. ౨౯౨

తే॥ అనిన రాముని ప్రశ్నకు ♦ నసృతవాది, ని యగు నాపె యిట్లను రాజ! నీచదైత్య
సంగతిని మాని దేవప ♦ క్షంబు నూని, వచ్చితిని కార్యమొండు నీ♦వలనఁ గలుగ

సీ॥ అనఁడు స్త్రీలమానసములు♦గనఁగఁదివుట, యోగ్యములు కావనుచు నెంచి♦యువతి! యే
పని గలదు తెల్పు మయ్యది♦భావ్యమేనిఁ, తప్పకయొనర్తు నని పల్కఁ♦జుప్పనాతి. [మి

తే॥ తాముపొందిన వలవంత ♦ తామె తెలుప, మానినులకుఁ దగనిదైన ♦ మాఱు దిక్కు
లేకయుంటి మన్మథుఁ డద♦లించి సేయు, సిలుగులం ద్రోచి నన్ను ర♦క్షింపు మనిన.

క॥ వాలికలై కన్నులు పెను, పోలికలై తిరుగుచున్న ♦ పొలఁతి తలంపుల్
చీలికలై సిగ్గఱి వల, పేలికలై చెడిన వనుచు ♦ నెంచుచు నుండన్. ౨౯౬

తే॥ తేంట్లు పోరాడు వేణి నొం ♦ దిన వెలంది, మానమున నున్న రాముని♦మనము నెఱుఁగ
లేక ప్రేమించి నన్ను పా♦లించు నొక్కొ, కాదనునొ యంచుఁగలఁగియా♦కరణిఁబలికె.

ఉ॥ రామ! యలేఖ్య సుందర! స ♦ రాగముతో నిట కీవు వచ్చుటల్
నే మును కానకే మునుల ♦ నేమకముల్ పొసరించుచుంటి నా
కామనకామినీత్వమును ♦ గారపు యౌవన మింత కాలముర్
గౌముది కానఁ గాయు క్రియఁ ♦ గాసట బీసట యయ్యెఁ గాంచితే? ౨౯౮

ఉ॥ నిందితురాలు దైత్యసతి ♦ నీతిని మాలి యిటుల్ వచింప రా
జేందుఁడు వేఱుకార్యమున ♦ కిట్టులు వచ్చిన దంచు నెంచి యో

సుందరి! బ్రహ్మవంశమున ♦ జాటివి నీవు నరేంద్రవంశ్యుఁడన్
బొందిన వర్ణధర్మములు ♦ బూదిని గల్పుట యుక్తమా? యనన్ ౨౫౯

ఉ॥ తండిరి బ్రహ్మవంశజుఁడు ♦ తల్లి యరుంధతిఁ బోలు నామె దై
త్యుండు సుమాలి కూఁతురగు ♦ దోషము లేదు వృథా వివాదముల్
మెండుగఁ బల్కి యిట్లు కడ ♦ మీఁటుదు వేని భరింపఁ జాల నీ
దండనె ప్రాణము ల్విడుతుఁ ♦ దప్పదు పాపము నీకు సుందరా! ౨౬౦

చ॥ వలపెద నగ్గలం బగుడు ♦ వారక రావణు చెల్లెలీగతిం
బలుకఁగ సుస్మితంబను ప్ర ♦ భా తరళంబగు మించులోడిదా
జలదము భాతి శోభిలు ప్ర ♦ జాహిత చిత్తుఁడు ధీలనారతిన్
జెలువ సురారి కన్యకను ♦ చేకొన మర్త్యుని కొప్పునే? యనన్. ౨౬౧

చ॥ తలఁపఁగ దగ్గ శ్రద్ధ ప్రమ ♦ దం బగు భక్తి ఫలంబు పెద్దగాఁ
దలఁపక తొందరం దవిలి ♦ దైత్య వరాంగిని పంక్తికంఠు చె
ల్లెల నని పల్కుటే తెలివి ♦ లేమిగ నెడ్డఁ దలంచి గొప్ప వే
ల్పుల వరశక్తి దైత్యతను ♦ పూరిగ నీఁగితి నంచుఁ బల్కఁగాన్. ౨౬౨

చ॥ ఇనకుల చంద్రుఁ డిట్లు వచి - యించు సుభాసిని! నీదు సోదరుల్
ఘను లొకరుండు వీరత జ - గంబుల నేలెడి ధీరుఁ డొక్కఁడో
ధనదుఁడు వారు నిన్ను ప్రమ - దంబున నిచ్చినఁ గేలు పట్టుటల్
పనియగుఁ గాక యన్యమగు - పద్ధతి యుక్తము కాదుచుమ్మనన్. ౨౬౩

తే॥ మరునిచే నైక్యమెయున్న - మనసులొప్ప, స్త్రీలకును మగలకు శాస్త్ర-సిద్ధమగుచు
వఱలు గాంధర్వవిధి యట్లు - జరుగు పిదప, నన్నలును సమ్మతింతురు - వన్నెకాఁడ!

చ॥ ఋషులపయిన్ విరోధము వ - హించు సురారులు నిన్నుగాంచి వి
ద్విషుఁడని వైరమూనరు మ - దిం దలపోయ నొకండ వుంటి వీ
విషయమె వంశమైత్రికొక - వేడుక వారధి గాఁగనొప్పు న్వ
ర్విషయము నీయధీన మొన - రింతురు మిక్కిలి మేలు గూర్తురన్. ౨౬౫

చ॥ అనవుడు రామచంద్రుఁడను - నంగన! నీ సుఖమందితిన్ బలా
శనుల కృపం గడించితిని - సంపద నొందితి మేలుపొందితిన్
జనపదముం ద్యజించి విపి - నంబునఁ జేయు మహాతపంబు గాం
చిన ఫలమొక్కఁడా? యనుచుఁ - జిర్నగవుం బొనరించు నంతలో ౨౬౬

శూర్పణఖ సీతను కాంచుట.

సీ॥ త్రిభువనవాసుల - దృష్టిభూషలచేత, వెలయుచు వాసనల్ - వీచుచుండు
నాకు గీమున నుండి - యన్నుల మిన్న ని, ర్జరులు పొందిన మహా - వరము ఫలన

భూమిలో రత్నంబు - పోలిక నుద్భవిం, చిన సీత యచటికిం - జేరరాఁగఁ
గాలెడు ఘోరంబు - గతికి పాక్కిన యూస్య, మొప్పిన మతిహీన - చుప్పనాక

తే॥ కాయమున వెల్వడిన సూర్య-కాంతివంటి, కాంతి యొక్కండు ప్రక్కనఁ- గ్రాలనరసి
ధరను నింగిని నిండిన- క్తంచరాట, వులను కాల్చు పతివ్రతా - నలముఁగాంచె. ౨౬౭

ఉ॥ తావి కురుల్ గలట్టి వసి ♦ తామణి సీతఁడు తోడఁగొంచు ని
ట్టీ వని కేగుదేరఁడు మ ♦ హీతలమం దిటువంటి సుందర
శ్రీ విలసిల్లు కామినులు ♦ చెందరు లక్ష్మియె సద్మమైన రా
జీవము వీడి భూస్థలిని ♦ చెన్నగు కాళులు తేయ వచ్చెనో? ౨౬౮

చ॥ అని భ్రమియించి చూచి కమ ♦ లాసను సృష్టి మతింపు మీఱు సం
చున నొక హద్దులేని బలు ♦ సోయగముం గలదంచు నెంచి క్ర
న్నన నొక యూఁడుదాన నగు ♦ నాకె కనుల్ మనమున్ మరల్పఁగాఁ
బనుపడకుండె నింక మగ ♦ వారలు గాంచిన నేమి యౌదురో?. ౨౬౯

ఉ॥ రాముని చూచి చూచి మఱి ♦ రామను తప్పక చూచి చూచి యూ
తామరసాసనుండె యొక ♦ తావునఁ గాంచఁగఁ దగ్గ యట్లు చే
తో ముద మొందఁగాఁ దలఁచి ♦ తోన యజాండమునందు గల్గు న
క్కోమలికంబు లొక్కయెడఁ ♦ గూరిచి చేసెను వీరి నిద్దఱన్. ౨౭౦

ఉ॥ కుందనముం బలెం బురుడు ♦ గూడని నీలపయోద గాత్రుఁ డీ
సుందరమూర్తి యీతనికి ♦ జోడగు నేమిది నన్నువోలె? నీ
చందనగంధి నావలెనె ♦ చయ్యన మధ్యనె వచ్చెఁగాదె? దీ
నిం దొలఁగించి త్రోవ నిత ♦ నిం బురికొల్పెద నంచు రాముతో ౨౭౧

చ॥ సుగుణగణాఢ్య! యీచెలువ ♦ చూడఁగ రక్కసి మాయలాఁడి దీ
ని గుణ మెఱుంగరానిది గ ♦ ణింపఁగనేల? పలాశి దీని సో
యగమును నమ్మఁ బోకు నిజ ♦ మైనది కాదిది నీకు హాని గూ
ర్పఁగఁ దఱి వేచియున్నది త్వ ♦ రన్ దొలఁగింపుము మేలు కోరినన్. ౨౭౨

చ॥ అనవుడు రాముఁ డిట్టులను ♦ నాసురికిన్ దరలాక్షి! మేలు! నీ
సునిశిత బుద్ధి మెచ్చితిని ♦ సూక్ష్మమతి న్నిను గెల్చువారు భూ
మిని కలరేమి? నీ పలుకు ♦ మేలున నీ హృదయం బెఱింగితిన్
గనుపడ దీనిదైత్యయని ♦ కాంచెదు గాకని నవ్వె నల్లనన్. ౨౭3

చ॥ సుధయు వసిష్ఠు దానయును ♦ జోడనఁదగ్గ వరాంగి సీత రా
మ ధరణినాథు దగ్గఱఁగ ♦ మండెడు నిప్పులఁ బోలు కన్నులన్

గ్రుధ గొనఁ జుప్పనాతి కని ♦ కుచ్చితురాల! విలాసవేళలోఁ
బ్రధనము సేయ వచ్చితివె ♦ పానక మందలి పుల్ల కై వడిన్. ౨౬౪

ఉ॥ చంపెదఁ జూడుమంచుఁ బరు - షంబునఁ జూడ భయంబునంది యా
చంపకగంధి సీత కడు - సన్నని కౌను వడంక దూఁది చం
దంపుఁ బదంబు నొవ్వ జల - దంబున మించును బోలె రాము నా
డెంపు భుజాంతరంబునఁ బ - డెం జెదుగా జమపూని యత్తఱిన్. ౨౬౫

ఉ॥ దుష్ట గుణంబులే యడరు - ధూర్తులతోడిది ఖేలయయ్యెఁ బైఁ
గష్టములే వెలార్చు నని - కార్ముకవీరుఁ డెదం దలంచి నీ
యిష్టము గానయ్యె సుద - తీ! యిట నిల్వకు లక్ష్మణుండు నీ
చేష్ట లెఱింగనేని తగు - శిక్ష యొనర్చును పొమ్ము వే యనన్. ౨౬౬

చ॥ జలగిరి పద్మసద్మలును - శంబరవైరియుఁ దక్క వేలుపుల్
జలగిరి పద్మ సంస్థితులఁ - జాలఁ దపింతురు నన్ను బొంద, నీ
చెలువ రచించు మాయ వలఁ - జిక్కితి మోసము వచ్చె నీకు నా
పలుకులు నమ్మమం చసుర - పల్కుచునుండఁగ రాఘవేంద్రుఁడున్.

తే॥ తగులు నీతోడ వలదను - పగిదిఁ దెలుప, మెఱుపు వెన్నంటు మేఘంబు - కరణి సీత
వెంట శ్రీరామచంద్రుండు - వెడలి పర్ణ, శాల లోనికిఁ జనియె ని - శ్చింత మెయిని.

తే॥ తెలివి నశియించి నిశ్చేష్ట - యొలయు దైత్య, యంత శ్వాసంబువిడువక-యంతరంగ
మవశ మగుడుఁ గోపించి యీ - యతివయందు,గాఢమగుప్రేమగలదని- కలఁకనొంది

మ॥ ఉరుసౌందర్య పయోధియైన రఘు వ - ర్యుం బొందు మార్గంబు లో
నరయం జూచుచు నేగు శూర్పణఖ య - వ్యాపన్నతన్ వీని పే
రురమున్ గౌఁగిటఁ గూర్పనేని తను వు - ద్యోగింతు వీడంగ నం
చిరవౌ స్ఫాటిక కందరంబునకుఁ దా - నేగెన్ విచారంబుతోన్. ౨౭౦

శూర్పణఖ సంతాపము

ఆ॥ జలజ హితుఁడు గ్రుంకె - సాంధ్యరాగము గ్రమ్మె, శూర్పణఖకుఁ గ్రూర-సర్పవిషము
వోలె దేహమెల్ల - దూల వ్యాపించె న, మ్మరుని వలని బాధ-మరులు వోల్కి. ౨౭౧

క॥ తాటక వక్షంబున మును, నాటిన శ్రీరాము మార్గ - ణము వలె మరుఁడున్
గాటముగ నేయు బాణము, నాటుటచే సంకటంబు - నం దూపిల్లెన్. ౨౭౨

క॥ మలయూ నిలమును నస్త్రము, విలయూవేదనము గూర్ప ♦ వెలవెల గొనుచున్
నెలతేని వ్యంజనంబుగ, వలతేనిం దినఁదలంచె ♦ వడి నాతురయై. ౨౭౩

తే॥ సంకటము గొల్పు వార్ధి ఘో ♦ షంబడంగఁ,గొండలంద్రోచపూఁడ్పంగఁ♦గోరియంతఁ

గువలయాప్తుండు తన్ను సం♦ కోచ పఱుప, మాని తాపంబుచేఁజాల♦మాఁడుచుండె

తే॥ విరులు పొడియగు నట్టు లీ ♦ పృథివి గలుగు, వనములనుధ్వంస మొనరింప♦వాంఛచేసి
జక్కవలు కవగూడిన ♦ చంద మరసి, వాని ధ్వని విని మది క్రుంగ ♦ వడఁకుచుండె

తే॥ కడఁగి శశి క్రమింగ నొక భుజం ♦ గంబుఁ దెత్తు, ననుచుఁ గోపించి చను దోయి♦నంటిచల్ల
గాలి సోఁక సంకటపడి ♦ కడఁకమాను, రాముపైఁగల వలపున ♦అంపె లాఁడి. ౨౮౯

తే॥ ఉడుకు చనుదోయిపై మంచు♦నుంచు కొనియెఁ, గామశరవహ్ని మేన మి♦క్కుటము
వేఁడి బండపై నుంచిన♦వెన్న ముద్ద, మాడ్కిఁ గరఁగి నీరయ్యె న♦మ్మగువకదియు. [గాఁగ

చ॥ జలనిధిఁ గ్రూరుఁడౌ కుసుమ ♦ సాయకు దాఁచి యడంప యోగ్యమా
స్థలమిది యంచు నెంచి యసు ♦ నంచయ మూఁగుచునుండు దుస్థితిన్
గలిగి స్మరాగ్నికిన్ జడిసి ♦ కంధిని మున్గి మునింగి నట్టి యా
జలమును వేఁడియాటఁగని ♦ చామ బిడెంబును పొందె నత్తఱిన్. ౨౯౦

తే॥ చెమ్మగల నెలతాలు ను ♦ ష్ణమ్మునొంద, మదిఁ దపించు దైత్యాంగన ♦మరులుసోఁకి
కారు మొగుళులు నీలంపుఁ ♦గంబములును, కానవచ్చినఁ గేల్మోడ్చుఁ ♦గళవళించు.

తే॥ మారుతమ్ము దోషాకర ♦ మన్మథులును, తన్ను చూడకుండఁగ భయ♦ దంపుదంష్ట్ర
లుండు సర్పముల్ వసియించు♦చుండునట్టి, కొండ గుహాలోనఁ జేరె ర ♦క్షోమృగాక్షి

క॥ అట వీచు మారుతము మును, పటికంటెన్ మించి వేఁడి ♦ పాటి చనులు గా
లుటచేతఁ గర్జ మెఱుఁగక, తటమట పడి చిగురుటాకు ♦ తల్పమునఁ బడెన్. ౨౯౧

క॥ రాముని రూపము గనఁబడఁ, జామయు నుత్కంఠనొందు ♦ సంకోచించున్
సోము గొని సోలు సిగ్గిలు, రాముఁడు మఱుఁగైన మరుని ♦ రాయిడి మఱుఁగున్.

ఆ॥ కారు మొగులుఁ గాంచి♦కాకుత్స్థుఁడని యెంచి, చనుల నాన నలమి ♦నంతసించు
వేఁడిచేత నదియు ♦ విరియంగఁ జాఱిన, నడలు, దానియలఁత ♦ కంతు గలదె? ౨౯౩

క॥ విలయాగ్నిం బోలు స్మరా, నలమునఁ గ్రాఁగియును శూర్ప ♦ణఖ రాముని మే
నలమి మనునాస జీవం, బుల విడువఁగ లేదు వలపు ♦ పొలుపెట్టిదియో? ౨౯౪

క॥ అంజన గిరిసన్నిభ! యిటు, నెంజిలిగొను నా యెడంద ♦ నిలిచి కరుణతో
రంజిలు మంజిలి యిదెయని, నంజు గొనినదాని పోల్కి ♦ నడుఁకు నడలునన్. ౨౯౫

ఉ॥ ప్రాణము పోయినన్ మరులు ♦ పాయని మాయిని చుప్పనాతి సం
త్రాణము లేదటంచుఁ గోల ♦ దాఁకిన కై వడి సంతపించు న
ద్యేణ విలోలనేత్ర భువి ♦ నిందిర కంటెను సుందరాంగి గీ
ర్వాణ నుతుండు దాని విడి ♦ పాపిని నన్ను పరిగ్రహించునే?. ౨౯౬

ఉ॥ ఇచ్చటనున్న సుందరియు ♦ నిందిరయేయగు; నాకుఁగల్గు నీ
మచ్చిక వానికింగలదె? ♦ మారుఁడు చూపెను పక్షపాత మం
చెచ్చిన బాళిఁగుందు నెడ ♦ నీతఁడు రాక్షసలోక తామసీ
గ్రచ్ఛఁఅభ్రమింగు భాస్కరుఁడె♦కా! యని చూపఁగఁ బుట్టెభానుఁడున్. ౨౯౭

శూర్పణఖ సీతను పట్టఁబోవ లక్ష్మణుఁడు దాని ముక్కు సెవులు గోయుట

మ॥ ఉదయం బందుట గాంచి శూర్పణఖ లో ♦ నుత్సాహముం బొంది యి
మ్ముదితారత్నము చెంతనుండు వఱకు ♦ న్మోదింపఁ డీతండు నా
చదురుల్, దీనిని దాఁచియుంచి యితనిన్ ♦ సంతృప్తిమైఁ బొందినన్
బ్రదుకంగల్గుదునంచుఁ బొంచి చనియెన్ ♦ రామామణింబట్టఁగన్. ౨౯౮

ఉ॥ అంగన, రాముఁడొక్కసర - మం దుదయాదిక కృత్యముల్ పొన
ర్పంగను పోయియుండుటలు - బాగుగఁ జూచెను పర్ణశాలచెం
తం గనిపెట్టి లక్ష్మణుఁ డ - తంద్రతఁ జీఁకటియైన తోఁట నుం
టంగనలేక సీతను క - డంక గ్రహింపఁగఁ బోయె నెవ్వడిన్. ౨౯౯

ఉ॥ ఒంటరియై లతాంగి యిట - నున్నది నాతలఁపుల్ ఫలించె నీ
దంటను పట్టి దాఁచెద న - తండు నిజంబుగ నాకు లొంగు నా
కంటను పడ్డ యిక్కలువ - కంటియుఁ జిక్కక పోనె? యంచు వె
న్నంటెను లక్ష్మణుండు నను - రాంగన వచ్చుట గాంచి యుగ్రుఁడై. 300

శా॥ ఓసీ! యెచ్చటి కేగె దింక నిలు నీ - యుద్యోగముల్ చాలు రా
కాసీ! యంచుఁ దురీలునం బఱచి త - త్కాంతాత్వముం గాంచి బా
ణాసం బూనక కీలఁబోలు కురులన్ - హస్తంబునం బట్టి బ
ల్గోసం బారఁగ వస్తిఁదన్ని కరవా - లుం బూని యుగ్రాత్ముఁడై. 301

శా॥ ఉత్సాహంబునఁ దన్ను మోచి కొనుచున్ ♦ వ్యోమంబునం జేర ను
ద్యత్సంరంభము నొందు దానివడిఁ గ్రిం♦దం ద్రోచి కోపాన దు
ర్మాత్సర్యంబులు మానుమంచుఁ జెవులున్ ♦ రంగారు ముక్కుం జనుల్
తత్సౌందర్యము పోవఁగోసి విడిచెన్ ♦ దైత్యాంగనం దిట్టుచున్. 302

తే॥ అప్పుడా దైత్య వాయెత్తి - యఱచు నఱపు, దిశలనిండి దివ్యుల చెవిఁ - దివిరిసొచ్చెఁ
గాఱునెత్తుట భువి నాని - కరఁగఁజొచ్చె, ననఁగ దాని పడిన పాటు - నరయవశమె?. 303

తే॥ చంపఁ బుయిలోడి రక్కసి - చనులు ముక్కు, నాన గోసిన కార్యమె - న్నఁగ దశాస్య
రత్నముకుటమస్తకభూధ - రములఁ ద్రెంప, వరముహూర్తంబుగుఱుతించు - కరణినొప్పె.

తే॥ పృథివి యదరఁగఁబడి కాళ్లు - విదిరిచికొని, యఱచురక్కసి ఖరవధ - కొఱకు లేచి
రక్తవర్షము గురియు నీ - రదము పోలెఁ, బెరిఁగి రోసంబు నవమతి - పెనఁగొనంగ. 304

ఉ॥ ఎన్నఁడు జంతుకొంతు వెత - లించుక యొందని పూర్వదేవ సం
పన్నఁ కులంబునం బొడము - పైదలి యింటికి లేచు ధారణం
దన్నఁదపించుఁ జూకురు న - ధైర్యమునందుఁ జలించు వందుఁ గే
ల న్నలఁచుఁ విదుర్చు వెత - లం బడు నుత్తలమందు సిగ్గిలున్. ౩౦౬

ఉ॥ ముక్కును చేతనద్ది తడ ♦ ముం గొలిమిం గల మంట కై వడిన్
మిక్కిలి యూర్చుఁ గేలఁ బుడ ♦ మిం గడు మోఁదుఁ గుచంబు లంటుచున్
దిక్కట మక్కటంపడుచు ♦ దిక్కులు సూచుఁ జెమర్చు వెక్కు వే
చొక్కును పండ్లు గీఁటు నలి ♦ చున్ బఱచున్ వెఱచున్ దలారుచున్

చ॥ జొట జొటఁ గొండ యూటవలె ♦ జొబ్బిలు రక్తము చేతనైన యు
త్కటతర పంకమందు తడ ♦ కట్టుగఁ జుట్టుచుఁ జుప్పనాతి సం
కటపడి వేల్పులున్ జముఁడుఁ ♦ గాతర సెందఁగఁ దగ్గ రాక్షసో
ద్భటులను పేరుకొంచుఁ బలు ♦ వార్తలఁ బల్కుచుఁ బిల్వ మేకొనెన్.

చ॥ అనలము చేతఁబట్టు నిట ♦ లాక్షుని శైలము నెత్తిపట్టి యో
దనుజవరేణ్య! నీవు ప్రమ ♦ దంబున మేదిని నుండ మానులున్
ధనువులఁ దాల్చి క్రుమ్మరుట ♦ తక్కువకాదె? విరోధి వర్గముల్
మునుకొని నవ్వ నీకు మొగ ♦ ముం గనిపించుట యెట్లు? కానవో? ౩౦౯

చ॥ విలయము వేళనైనఁ దగ ♦ వేసట నొందని బ్రహ్మ విష్ణు శం
భులకును నిర్జరాళికిని ♦ భోగుల దైత్యుల కంటె మేటి దో
ర్బల! పులి యుండఁగా నిసుఁగుఁ ♦ బట్టఁగ నౌనె? యటంచు లోకులన్
పలుకులు నేఁడు నాయెడ స ♦ బద్ధము లయ్యె నికేమి చెప్పుదున్? ౩౧౦

మ॥ అమరానీకము చుట్టిరా ముదముతో ♦ నైరావతం బెక్కి యు
ద్ధము గావించిన యింద్రు నోర్చిన బలో ♦ ద్యద్డంబరున్ శంబరున్
సమయం జేసిన యాజి నాజిఁ బఱవం - జాఁగించు నో రావణా!
యమరేన్ నీకపకీర్తి దొడ్డదిగ ర - మ్మా కాంతు గా కిచ్చుటన్. ౩౧౧

మ॥ భవుచే ఖడ్గము గాంచు వీర! వరుణున్ - వైవస్వతున్ బావకున్
దివిజౌఘంబు నవగ్రహంబుల జగ - ద్విఖ్యాతిగా సేవకుం
దవులం జేసిన విక్రమం బిపుడు చెం - దం గల్గెఁ బెన్నింద మా
నవులన్ వీరి నెదుర్పఁ జాలమిని స - న్న్యాసుల్ పిసాళింపఁగన్ ౩౧౨

మ॥ మద దిగ్వారణ దంతరాజి విఱుగన్ - మాఁటాటముం జేసి దు
ర్మదులన్ కొండలు పిండిసేయు బలవీ - రా! రూప సౌందర్య సం

పదలన్ మన్మథు మీఱు వారయిన సం - యద్భూమి నీ కాలి చె
ప్పుదవం బోలని యీ నరాధములపై(- బూనింపవో కోపమున్.   ౩౧౩

తే॥ సురల దెసలకుఁ దోలిన-యరిది బలము, వఱలు రావణునకును సో - దరుల కిపుడు
చేగ సమసెనా? దనుజుల - కోగిరంబ, మైన యిమ్మానవుల కడ - నడఁగెనేమి?

మ॥ భవుఁడో ధాతయొ వెన్నుఁడో యని తలం ♦ పం దగ్గ తేజమ్ము సం
స్తవ రీతిం బొలుపారుచుండు ఖర! కాం - తారమ్ములం దాఁగుచున్
యవలన్ మెక్కెడు వగ్గు తాపసుల వీ - ర్యంబో ? మనుష్యాద దా
నవ హంవీరుల యోటయో? యెఱుఁగవే - నన్నిట్లు వీరేఁచుటల్?

మ॥ దివిషన్నాథుఁడు బ్రహ్మయున్ విబుధు ల - ర్థిం గొల్వ నింద్రాణి గౌ
రవ చిహ్నంబులఁ బాడ సప్తజగముల్ - ప్రాగల్భ్య మగ్గింపఁ బ్రా
భవ మొప్పన్ ధవళాతపత్త్రము పయిన్ - భాసిల్లఁ గొల్వున్న నీ
కవురా చూపఁగఁ గూడునేమి? విక్రుతా - స్యంబున్ జను ల్నవ్వఁగన్

చ॥ ఇది ఖరుఁడున్న కాన మఱి - యిచ్చట నిట్టి పరాభవంబు నా
కొదవఁగ మీకుఁగాదొ? బల - మొగ్గఁగ నన్ను ధరాస్థలిం బడన్
జదుపుచు ముక్కు గోసిన భు - జంబుల నిక్కనఁ జూచికొంచు దు
ర్మదుఁడయి మానవాధముఁడు - రాజిల మీ భుజశక్తి గాల్పనే?   ౩౧౪

ఉ॥ దిగ్గజ వేగముల్ తఱుఁగ - దీకొని పోరి తదీయ దంతముల్
నుగ్గుగఁ జేసి సద్యశము - నూల్కొన మెచ్చిన బావ సత్త్వ! నే
డ్రొగ్గిన యొక్క యాసగొని - ముక్కును నీఁగితి రట్టు నొందితిన్
సిగ్గెడి నైతి దీనసగు - చిన్నతనంబును నీది కాదొకో?   ౩౧౫

చ॥ త్రిదశుల గెల్చి దేవవిభు ♦ శృంఖలలన్ దగిలించి నొంచి యొ
ప్పిదమగు సేవలం గొనిన ♦ విశ్రుత మల్లుఁడ! యల్లుఁడా! వనిన్
మదమున నిక్కి గ్రుమ్మఱుచు ♦ మానవు లిద్దఱు నన్ను ద్రోచి సి
గ్గొదవఁగఁ జేయ నేఁ గుమిలి ♦ యూరక చచ్చుట నీకుఁ దృప్తియే?౩౧౬

తే॥ అఖిల భువనముల్ గడగడ♦లాడ నన్ని,దిశల నోర్చి యింద్రుని గెల్చి♦త్రిపురు మేఘ
నాద! యీమానవుల చేవ♦నఱుమ రమ్మ, వీరిఁ గూల్పక నీకీర్తి♦వృథయె చుమ్మ.

ఉ॥ కొండలు పిండిసేయు రణ ♦ కోవిదులార! ఖరా! త్రిశీర్ష! దో
ర్దండ పరాక్రమాఢ్యులయి ♦ రాజిలు సేనలఁ గూడి కుంభక
ర్ణుండును పోతె నిద్రగొని ♦ బ్రుంగుచు నుంటిరొ? నేను బోలుటల్
కొండొక యేని మీచెవుల ♦ కున్ వినరాదొకో? యింత జాలమే?   ౩౧౭

తే॥ ఇట్లు పలువిధంబులఁ బల్కి ♦ యీసుగొన్న, చుప్పనాతి భూమింబడి ♦ స్రుక్కుచుండ
నరవరేణ్యుండు గౌతమీ ♦ నదిని నియత, కృత్యములఁ దీర్చికొని యట ♦ కేగుదెంచె

చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట

ఉ॥ వచ్చిన రాముఁ గాంచి దశ ♦ వక్త్రుని చెల్లెలు కద్పు నల్పుచున్
బెచ్చుగ బాష్పధారలను ♦ భీకర శోణిత ధారతో భువిన్
రొచ్చుగఁ జేయుచున్ నృపశి ♦ రోగ్రణి నీసొగసైన రూపమున్
మచ్చిగఁ గోరి యీగతిని ♦ ద్రుందితిఁ జూడుమ యంచుఁ జూపఁగన్.

ఉ॥ ద్రీలఁగ వ్రేలు వెంద్రుకల ♦ వెక్కురు రక్కసి క్రూరచేష్ట యే
దో లలిఁ జేసి యుండు నని ♦ యున్ దన తమ్ముఁడె చేసియుండు నం
చోలిఁ దలంచి నీవెవతె ♦ వాయ్యన నియ్యెడ కేల వచ్చితీ
లీల నొనర్చి రెవ్వరు చె ♦ లీ! వివరింపుమ యంచు వేఁడనన్.   ౩౨౮

ఉ॥ రక్కసి పల్కె నన్నెఱుఁగ ♦ రా! పగవారను పేరె యక్కడన్
నెక్కొననీకొనర్చె రజ ♦ నీచరనాథుని చెల్లెలన్న, నీ
యిక్కల రక్కసు ల్వదల ♦ నిచ్చట మేము తపించుచున్న యీ
చక్కటి కేల వచ్చితివి? ♦ సంఘటనం బిది యేలొకో యనన్.   ౩౨౯

చ॥ కుమిలెడు వేఁడి కామ రుజ ♦ కుం దగు మందగు రామ! నిన్ననే
సుమశరు బారి ద్రగ్గి వడ ♦ స్రుక్కుచు వచ్చుట విస్మరించితే
కమలదళాక్ష! యన్న రఘు ♦ కాంతుఁడు జేగుఱు రేఖలొప్ప మీ
నముల క్రియం జలించు నయ ♦ నంబులతో నరుదెంచు టేకొకో?   ౩౩౦

తే॥ అనుడుఁ జెవులుముక్కునుపోవ ♦ నంగు చెడదె? యనుచు రక్కసి పల్కె, నో యనఘ! యాత్ర
పడి యిటేల చేసితి వని ♦ పలుకు నన్నఁ, గాంచి కేలోడ్చి నుడివె ల ♦ క్ష్మణుఁడు మెల్ల

చ॥ పలుచవు లూరఁగా నమలి ♦ పారణ సేయుటకో? మతేమొ? కా
వలి గల రక్కసుల్ కఱపి ♦ పంపిరొ? కానఁగరాదు గాని ని
ప్పులు గురియంగ మావదినెఁ ♦ బొంచుచుఁ బట్టఁగఁ బోయె నన్న ప
ల్కులు విని యంతకున్ మరులు ♦ క్రుంగక రక్కసి పల్కె నీగతిన్.   ౩౩౧

తే॥ ఆఁడునత్త మండూకము ♦ నండ నుండఁ, గాంచి చూలైన మండూకి ♦ కలఁతపఱచు
పుష్కరిణి గల కోసల ♦ భూప! నవతిఁ, గన్నపుడు మదిలో నల్క ♦ గలుగకున్నె?

చ॥ పొలఁతికి రాముఁడిట్లను న ♦ పుంసకు లట్లు మఱుంగు నుండి పో
రులు పొనరించు రాక్షసుల ♦ రూపడఁగింపఁ బ్రతిజ్ఞపూని యి

వ్వాలనికి వచ్చినార మిటు ♦ వ్యర్థ వచస్సులు వల్కి యూరకే
పాలియుక వేగ పొమ్మనుడు ♦ పోవక మూర్ఖతఁ బల్కునిర్విధిన్. 330

చ॥ ముదిమియుఁ జావులేని యజ ♦ ముఖ్య సురాళి దశాస్యుఁ గాంచఁగాఁ
గొదుకుచుఁ గాన్కలిచ్చి పడి ♦ కొల్తురు వాని యనుగ్రహంబుకై
మదిగొన కిట్లు మీరు మతి ♦ మాలి యొనర్చితి రిట్టి చేఁతలన్
బ్రదుకఁ దలంతురేని యొక ♦ పల్కు వినుండది మీకు లగ్గగున్. 331

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయెనని ♦ చెప్పెడి వారల నాల్కఁ గోయు దో
ర్బలునకు మేరలేని తల ♦ వంపుగ నాదగు ముక్కుగోసి నా
చెలువము గడ్డిఁ జిందఁగను ♦ చేసి భవత్కుల రూప సంపదల్
పొలియఁగఁ గోసికొంటి రిఁకఁ ♦ బోవున యెట్టులుఁ దప్పి దాఁగఁగన్. 332

ఉ॥ నాకముఁ గాచువారలును ♦ నాగముఁ గాచెడు వారు భూమి న
స్తోకమతిన్ భరించు బల ♦ శూరులునేని త్వదీయ శీర్షముల్
కాకులు గ్రువ్వకుండ నిటుఁ ♦ గాచు సమర్థులు కారు మీరు న
న్నీకొని కాతురేని మిము ♦ నేనును కాచెదఁ బ్రాణమిచ్చియేన్. 333

మ॥ తమ మానంబును తామె గాచికొను కాం ♦ తల్ పల్కఁగా నేర్తురే
తమయుత్కర్షము? నైన నేనె దెలుపన్ ♦ దక్కొంటి మీమీఁది ప్రే
మముచే నియ్యది నిర్జరీగళ చల ♦ న్మాంగల్యవిచ్ఛేది దై
త్యమహీశాను చెల్లెలంచుఁ దెలుపం ♦ దార్కొమ్ము సీతమ్మతో. 334

సీ॥ పెనుపోరులందు కా ♦ తును మోచికొని మింటఁ, జనుదు నెచ్చటికేని ♦ క్షణములోన
మాంసమ్ముమంటి క♦మ్మని ఫలములఁ దెచ్చి, యిత్తును కోరిన ♦ దీయఁగలను
రక్షించువారిఁ ది♦రస్కరించుట మేలె? కోమలి సీతచేఁ ♦ గూడునేమి?
వలఁతుల నైనచోఁ ♦ బలుకుఁడీ జగమున, స్వర్గంబునందున్న ♦ సతులలోన

తే॥ జాతియందుఁ గోరిన దిచ్చు ♦ నీతియందు, నేర్పునందును గుణముల ♦ పేర్పునందుఁ
బలుకులందు సుఖమునందుఁ♦గులుకులందు, యౌవనమునందు నాసాటి♦యరయఁగలరే?

ఉ॥ ముక్కును కోసినై చితిరి ♦ మూర్ఖత నైనను లోపమేమి? నన్
మక్కువఁ గొందురేని క్షణ ♦ మాత్రములో మఱుముక్కు గొందు మే
ల్చక్కఁదనంబునొందుదును ♦ సత్కృప గల్గినఁ జాలుఁ దక్కువే
ముక్కిఁడి స్త్రీత్వసంపదకు? ♦ మూరెఁడు ముక్కు వికారమేకదా? 335

చ॥ మనసు కవింపకున్నఁ గద ♦ మానినిఁ గోరఁగ రాదటంద్రు మీ
మనమున నేను కోరఁబడ ♦ మానము ప్రాణము మీఁదికాదె? కాం

చిన జనులెల్లఁ గోరఁదగు ♦ చెల్వముకూడ విషంబయౌఁగదా?
కొనియెద నీవు సమ్మతిలు ♦ కోమలికం బవలం గ్రహింపవో? ౩౩౭

మ॥ మృదుఁడును పద్మగర్భుఁడు ర ♦ మేశుఁడు వజ్రియు ధాత్రినొక్కచో
పొడమిన యట్టులున్న రొయిఁ ♦ పుర్ మెఱపుర్ గల వన్నెకాఁడ! దీ
టడరని పుష్పబాణమున ♦ సందఱఁ జంపెడు మన్మథుండు త
మ్ముఁడె యగునేమి? లక్ష్మణుని ♦ పోలిక నిర్దయుఁ డయ్యె నాయెడన్. ౩౩౮

సీ॥ ఈరూపమున నిడి ♦ యిచ్చటనేయుండు, నెచటికి వెడలఁ బో ♦ దెవరుఁ గొనరు
అనియెంచియే యిట్టు ♦ లూనరించి నారలు, కాకదీనికి వేఱు ♦ కతము కలదె?
యీకు తప్పొనరింప ♦ రేనది యెఱిఁగియే, రెట్టింపు ప్రీతిఁ జే ♦ రితిని తెలివి
లేనిదాననె? యుగ్రు ♦ లొ నరాదు లెఱింగి, కోపింప జగమెల్లఁ ♦ గూలిపోవుఁ
తే॥ దగు కులీనులు ధర్మంబుఁ ♦ దలఁచువారు, లోకనాశకార్యములకు ♦ లోనుగారు
అరసి నన్నేలి మీకగు ♦ నగడు ద్రోచి, కూడి సుఖయింపుఁడని వేఁడి ♦ కొనుచునిలిచె.

ఉ॥ ప్రల్లద మిట్లు పల్కెడు ♦ రక్కసిఁ గన్గొని రాఘవుండు నీ
తల్లికిఁ దల్లివంటిదగు ♦ తాటకఁ గూల్చిన బాణమున్న దే
నుల్లమునం దపంబె కడు ♦ నూఁకువఁగాఁ గొని రాక్షసావళిన్
ద్రెళ్లఁగఁ జేయవచ్చితిని ♦ దెప్పరమౌఁ జుమి చేష్టచేసినన్. ౩౪౦

చ॥ అసదృశుఁడైన కోసల ధ ♦ రాధిపు పుత్త్రిలమేము తల్లియా
జ్ఞ సకల సంపదల్విడిచి ♦ చయ్యనఁ గానకు వచ్చి చేరి తా
పసు లిట నర్థిమైఁ గొనర ♦ వాసము చేయుచునుండి క్రూర రా
క్షస కులమెల్లఁ జక్కడఁచు ♦ క్రమ్మఱువారము మా పురానకున్. ౩౪౧

చ॥ చెఱవడినారు దేవతలు ♦ చిక్కి సురారుల కోడి వీర లి
ద్దఱు నరులంచు లెక్కడక ♦ దంటవయేని క్రుధాసమేతులుం
గఱకరులున్ బలాఢ్యులగు ♦ కర్బుర సంఘము యక్షకోటి న
క్కఱగొని తోడితెమ్ము వెసఁ ♦ గ్రచ్చఱఁ జంపెద నీదు ముందఱన్. ౩౪౨

సీ॥ అని రాఘవుఁడు పల్క ♦ నాసురి యనుఁ జై పె, దని ప్రీలిపండ్లెల్ల ♦ దంతురముగఁ
గనఁబడు వా గల ♦ కామిని యని తలం, పక నన్ను నెమ్మని ♦ వలఁతువేని
సోఁకులఁ జంప వ ♦ చ్చును వారి మాయల, నెఱుఁగంగ వచ్చు జ ♦ యింపవచ్చు
నన్నియు సాధ్యంబు ♦ లొ సీత వదలవ, యేని నేనుంటయు ♦ నెక్కువగునె?
మాయులగు రక్కసులు మీకు ♦ మఱుఁగు నుండి, పఱపుమాయలఁ దోలఁగింతుఁ ♦ బాము
స్వామి తెఱుఁగు నక్ సామెత ♦ ప్రభుఁడ వినవొ, నన్ను చేకొను నీకిది నయముసుమ్ము[కాళ్లు

ఉ॥ నెమ్మది నాపయింం జొరఁగ ♦ నీయక జానకి యున్న దన్నచో
ముమ్మరమైన యుద్ధమున ♦ మువ్వురముం దలపడ్డ దైత్య శి
క్షమ్ములఁ ద్రుంపవచ్చు నిది ♦ చక్కటియంచు నెఱుంగలేని మీ
తమ్ముఁనికిం దగం బలికి ♦ శూర్పము రావణు లెక్కసం గొనన్. ३४४

ఉ॥ మీరలు కోసలంబునను ♦ మేలుగ నేగెడువేళ నేను మీ
కోరిన రూపు గైకొనెదఁ ♦ గోపి సుమిత్ర సుతుండు ముక్కుఁడిన్
జేరఁగఁ దీయఁ జాలనని ♦ చెప్పిన మధ్యములేని సీతతో
నారకయుందుఁగాదె? యని ♦ పల్కుము నీ వనుచుండు నంతలో. ३४५

ఉ॥ రక్కసఁ జంపఁగా నొక శ ♦ రంబును లక్ష్మణుఁ డోరకంటితోఁ
గ్రిక్కనఁగాంచి యార్య! యడఁ ♦ గించెద దీనిని చంపకున్నచో
మిక్కిలి పీడసేయు నన ♦ మేచకదేహుఁడు పోవకుండుచోఁ
ద్రెక్కొన వచ్చు నన్నఁ గను ♦ ద్రిప్పుచు దానవి లేచి యుగ్రయై.

ఉ॥ చక్కని ముక్కు వీనులును ♦ చన్నులు వోయియు మిమ్ము గూడి నే
నిక్కడ నుండ నొక్క క్షణ ♦ మేని సహింతునె? మీగుణంబు ల
మ్మక్క! గ్రహింపఁగోరి యిటు ♦ లాడితి వాయువు నగ్ని మీఱు నా
మొక్కలి మీ యమున్ ఖరుని ♦ పోఁడిమిఁ దెచ్చెద నంచు వే చనెన్. ३४८

౬. ఖరవధ పటలము (౧౬–౨)

ఉ॥ పూని చలంబు శూర్పణఖ ♦ భూరి జవంబునఁ బాటి యా జన
స్థానమునన్ వసించు ఖర ♦ దానవు పాదములందు వ్రాలె జా
లూనిన నెత్రుతో ముఱికి ♦ యూడ్చెడు కాలువఁ బోలు ముక్కుతో
వేనలి వీడ సంజ జిగి ♦ పేర్చిన విప్పగు మబ్బుకై వడిన్. ३४७

తే॥ విలయ మిదియని జముని సం ♦ ప్రేరణమున, మ్రోఁగు భేరినాఁ రోదన ♦ ముంబొనర్చి
పిడుగుచేఁ గాలి సంకట ♦ పడెడు త్రాఁచు, పోల్కి నేలపైఁబడి వడిఁ ♦ బొరలి యేడ్చె.

తే॥ మాటతోఁ గూడఁ బొగలేవ ♦ మండి ఖరుఁడు, నిన్ను చూచి భీతిల్లక ♦ నిబ్బరమున
నిట్లు చేసినదెవఁడోవాఁ ♦ డెఱుఁగఁబలుకు,యమునితలఁదన్ని శివునెత్తి ♦ నుమియువాఁడు

చ॥ అనవుడు దైత్య యిట్టులను ♦ నన్న! మనుష్యులు మానివేషులై
ధనువులఁ దాల్చి క్రాలుదురు ♦ దర్పక సుందరు లాజి పుత్త్రికుల్
ఘనభుజు లున్నతాంగులును ♦ కయ్యము సేయఁగ దానవావళిన్
వనముల రోయుచున్ దిరుగు ♦ వారలు సింహపరాక్రముల్ బలుల్.

ఉ॥ ధర్మమునం జరింతురఁట! ♦ దానిని నెక్కొనఁ గూరురంట! వే
దుర్మదులైన రక్కసుల ♦ దోర్బలయుక్తిని త్రుంతురంట! మీ

వర్మకృపాణ బాణ ఘన ♦ బాహు బలోద్ధతిఁ గీటు పుచ్చు స
త్కర్మకులంట! వారి బల ♦ గర్వములన్ వివరింప శక్యమే? ౩౫౨

చ॥ ఇరువురతోడ నొక్క చెలి ♦ యిందును వేల్పుల నెందు నేరికిన్
దొరకని యూత్న సుందరత ♦ తో విలసిల్లు మదీయ చక్షువుల్
పొరసి తరింప లేక యటఁ ♦ బొర్లుచు నుండె వచింప శక్యమే
తరుణి విలాస సంపదలు ♦ ధాతకు నాతని తాతకేనియున్? ౩౫౩

తే॥ ఇంతిఁగాంచి లంకాపతి ♦ కిత్తుదీని, నని చలించిన బుద్ధితో ♦ నచటి కేఁగఁ
గోపమున వారు నాముక్కు♦గోసినారు, చూడుమా యన ఖరుఁడుచి♦చ్చువలెమండి

చ॥ ఎదురుగఁ జూచు వారల ద ♦ హించెడు తీరున గ్రుడ్ల నార్చుచుం
బదరుచు ముంజెలూడ్చు పిద ♦ పం గల తాళఫలంబు లొత్తు ల
ట్లదరక ముక్కు గోసిన దు ♦ రాత్ములఁ జూపుము చీలుఁగూల్చుఁ జం
పుదు నుఱుమాడుదుం బొడుతుఁ ♦ బుల్లని పచ్చడిచేసి మ్రింగుదున్. ౩౫౪

చ॥ నిలిచి సమస్త లోకముల ♦ నీరుగఁ జేయఁగఁ జాలు కంటి ని
ప్పులు చెదరంగ మండిపడి ♦ ముద్దుల సోదరిఁ గాంచి యా దురా
త్ములు మనుజాధముల్ మతి వి ♦ దూరులు నావలన న్నశించినన్
జెలియరో! యీ శలంకము న ♦ శించునె మేదిని యున్న యంతకున్? ౩౫౬

ఖర సేనాపతులు పదునల్వురు రాముచే మడియుట

సీ॥ రథముఁ దెమ్మనిన మా ♦ త్రన హస్తముల తోడి, నీలాద్రులఁ బోలి ♦ నిలుచువారు
పృథివి నొక్కొక్క చేతఁ ♦ బెకలింపఁగలవారు, మమ్మంపుడని చుట్టుఁ ♦ గ్రమ్మువారు
పరశు పట్టిస శూల ♦ పాశ గదా తోమ, రాది సాధనముల ♦ నలరువారు
చతురబ్ధి వేష్టిత ♦ జగతీతలంబెల్ల, వడఁకించు హుంకృతి ♦ వఱలువారు

తే॥ హాలహాలమె రూపొందిన ♦ యట్టివారు, చెలఁగి సేవ ధన్యముగ నీ ♦ క్షింపు మధిప!
యనుచుఁ బదునాల్గు వెల్వల ♦ కధిపులైన, వారు ఖరు నధిక్షేపించి♦పలుకుటయును.

ఉ॥ లెన్న వచించినారు కడు ♦ లేబర మాఁగద స్వచ్ఛకీర్తి యా
తుస్సులతోడ నే రణము ♦ తూకొనుచో విబుధుల్ హసింత్రు రం
హస్సున మీరలేగి మను ♦ జాధములన్ వధియించి వారి యం
హస్సమయంబు లాఱిచి త ♦ దంగనతోఁ జనుదెందు పొందనన్. ౩౫౭

తే॥ ఖరుని యాజ్ఞ సేనాపతుల్♦కడఁకమ్రొక్కి, సిగ్గుఁడియుజముదూతనాఁ♦జెలఁగుచుప్ప
నాతి ముందేగ శుభశకూచ ♦ నముగ వార, లినకులేశ్వరుఁడున్న తా ♦ వునకుఁ జనిరి.

తే॥ విమల శశ్వత్సహస్ర నా ♦ మములు గలిగి, క్షీరసాగర శాయియౌ ♦ శ్రీముకుందు
పాదపద్మముల్ స్మరియించు ♦ పద్మనేత్రుఁ, జూపెఁ జేసన్న వారికిఁ♦జుప్పనాక.

తే॥ వీనిఁబట్టి నింగికెగుర ♦ వేయవలయుఁ, జేతనందు కోవలయును ♦ చీల్పవలయుఁ
గట్టవలెఁ గొందవలెఁ గడి ♦ కండలుగను, రండు రండని రక్కసుల్ ♦ రాముఁగదియ.

తే॥ లక్ష్మణుని గాంచి యార్యుఁడీ♦లలనఁ గాచి,యుండుమనికల్పకము పూచి♦యున్న పగిది
నొప్పుకరమున గొనయమె♦క్కించినట్టి,కార్ముకంబందికొనె నిషం♦గములతోడ. ౩౬౭

తే॥ తోయజాక్షుఁడా వింటినం ♦ దుకొని తూణ, ములను తాల్చి పర్ణకుటి య♦వ్వలకునేగి
యిచ్చటికి రండనును వారి♦నెల్లఁ బిలిచి, తొడఁగె యాతుధానులతోడ♦దురముసేయ

తే॥ ప్రళయ కాలాగ్నిఁ బోలిన ♦ వారిపాశ, బాణ శూలాదికములఁ గం ♦ బములవంటి
యిరువదెనిమిది భుజముల ♦ నఱకి వైవ, మ్రోడులం బోలువారలు♦మోహరించి.

తే॥ వారిశస్త్రాస్త్రములతోడ♦బాహువులును, తునుఁగనురములబలిమిచే♦దురముసేయు
రక్కసులతలల్ సునిశితా♦స్త్రములఁద్రుంచి,పాఱఁజూడ ముక్కిఁడియును♦పాఱిపోయె

తే॥ కనలు సింహాంబుచేఁ గరి ♦ ఘటలుగూల, హస్తమును నెత్తిపైకెత్తి ♦ యఱలిపఱచు
కరిణిఁ బోలి శూర్పణఖ యా ♦ ఖరునికడకుఁ,బోయి జరిగిన వృత్తాంత♦మునువచించె.

క॥ వృషవాహనునకు నరుదగు, విషమనఁదగు ఖరుఁడు దనుజ ♦ వితతి మడిసెనే?
విషధరుఁడు గరుడు మ్రింగెనె?, విషమించెనె? యనుచుఁ గనుల ♦విషముంగ్రక్కెన్.

తే॥ సింగములును భీతిల్ల గ ♦ ర్జించి ఖరుఁడు, రథముఁ దెండుసైన్యంబుల ♦ రండనుండు
త్వరగ వాయింపరేమి ప్ర ♦ స్థానభేరి, తెండుతెండని వడిఁ గద ♦ లించె సేన. ౩౬౮

తే॥ స్వర్గపాతాళములు వడ ♦ వడ వడంక, భేరిమ్రోఁగ లెక్కిడరాని ♦ వారిదములు
కెరలు కరణి యుయుత్సుజి ♦ గీషువులగు, రథికులెల్లరు గుంపులై ♦ ప్రబ్బినారు. ౩౬౯

తే॥ గురుతరాభీల ఘాంకృతుల్♦ఘోషములుగ, వీఁగు భుజములె యలలుగా♦విలయవేళ
పెద్దకడలి ప్రభంజన ♦ ప్రేరణమున, రేఁగినట్లు విజృంభించెఁ ♦ బృథులసేన. ౩౭౦

ఉ॥ ఆఁకలి యింకదీఱునని ♦ హర్షముతోఁ దిరుగాడు శాకినీ
డాకినులట్లు దట్టమయి ♦ డంబుగ మిన్ను మఱుంగుచేసి య
స్తోకగతిన్ వెలుంగు కడుఁ ♦ దోరపుఁ డెక్కెము లోలిఁ బర్వఁగా
నాకులు భీతినొందఁ గద ♦ నంబునకుం జనె సైన్యసంఘముల్. ౩౭౧

తే॥బంధములఁద్రెంచికొనిస్వేచ్ఛ♦బరుగువాఱు,రెండుతొండముల్ గలుగు వే♦దండములనఁ
గ్రాలు దానవకరముల ♦ ఖడ్గనికర, ఘర్షణమున నగ్నులు పుట్టి ♦ కాన యెరియ. ౩౭౨

క॥ పంబల రొదతో నేమిా, శంబరవము గలియ నిరుల ♦ సంఘాతంబుల్
పంబి కమలాప్తుతో సమ, రం బొనరుప వచ్చునటుగఁ ♦ గ్రాలెన్ సేనల్। ౩౭౩

క॥ అహిరాజు మేను గుదివడ, మహి నిలుకడ దప్పి క్రుంగ♦ మార్త్రొడ్డి మహా
మహి ధరము లొక్క వరుస ని, వహముగ రఘురాముపైకి♦ వచ్చినవనఁగ౯. ౩౭౪

తే॥ పులుల గుంపులో? వారిద♦ పుంజమొక్కొ?, వారణాళియొ? పర్వత♦ పంక్తియేమొ?
కాదు కాదు హర్యక్షుని♦ కాయమనఁగ, సాయుధీయ బహుళసైన్య♦ చయములరిగె.

సీ॥ అరికట్టరానట్టి♦ యమునిఁబోలిన యనే, క సహస్ర వితతులౌ♦ కొల్బలములు
శరనిధియో యనఁ♦ బొరలి వచ్చునపుడు, శరభ సింహ గజ భీ♦ కర లులాయ
శార్దూల జంబుక♦ శ్వాన భూత పిశాచ, గంధర్వ కిటి వృష♦ గార్దభములు
కట్టంగఁ బడినవి♦ కంటికందిన యంత, దవ్వుగాంచెడు గృధ్ర♦ తండయుతము

తే॥ లగుచు జయశంఖ నినదంబు♦ లడరుచుండు, రథచయంబులు సూక్ష్మనే♦ త్రములు రక్త
వదనములు గల వారణ♦ వ్రజము వాయు, గమనమొప్పు తురంగముల్♦ గములుగట్టె.

సీ॥ పరశువుల్ శక్తులు♦ వజ్రఖడ్గంబులు, ముసల తోమర శూల♦ ముద్గరములు
దండముల్ వంకర♦ దండముల్ పాశముల్, వక్రకుంతంబులు♦ వజ్రములును
చక్రముల్ కుంతముల్♦ శంఖముల్ బాణ బా, ణాస నాంకుశ గదా♦ ద్యాయుధములు
భానుఁడగ్నియు సిగ్గు♦ పడనొప్పు కాంతులు, రక్తమాంసములతోఁ♦ గ్రాలునవియు

తే॥ వేలుపుల కెల్లబాధ గ♦ ల్పించినవియు, విజయ చిహ్నంబులం గూడి♦ వెలయునవియు
నైన హేతి సందోహంబు♦ లన్నియెడలఁ, గిఱుకఁ దళతళమనుచుఁ గ్రి♦ క్కిఱిసి మెఱసె.

సీ॥ బయలు దేఱినసైన్య♦ పతులనొక్కొక్క, వేయి గౌరుల చేవ♦ వెలయువారు
భూమండలము నొక♦ ముద్దగాఁ గొనువారు, క్రూరాగ్ని వంటి క♦ న్గ్రుడ్లవారు
పదునలువురు వారి♦ బలమొక్క రొకరికి, నలువది లక్షలు♦ పఱఁగుచుండు
పలువురు చతురంగ♦ బలమెనిమిది కోట్లు, నలువది లక్షలు♦ గలుగుననియు

తే॥ ఒక్కొకని దళమొక కోటి♦ లెక్కయనియు, పదునలువురు నాయకులకుఁ♦ బదియునాల్గు
కోట్లసైన్యంబులనియుఁ బె♦ క్కురువచింతు, రమితమై లెక్కయిడరాని♦ దదినిజంబు.

సీ॥ బలయుతుల్ పిడుగుల♦ వలె బొబ్బలిడువారు, విసరుకైదువు కేల♦ వెలయువారు
బ్రహ్మచే వరములఁ♦ బడసిన వారలు, మొగుళులు గిరులనఁ♦ దగినవారు
దురహంకృతులు తమ♦ దోర్బలశక్తికిఁ, దగువారు లేరని♦ నెగయువారు
ఆకాశమును కొల్వ♦ నగు నొడల్గలవారు, కఠిన విశాల వ♦ క్షములవారు

తే॥ ధరణిఁ గొల్వంగఁ దగిన పా♦ దముల వారు, విబుధులు మతింపు సేయఁ గా♦ వించు సమర
మిదియటంచు వీరావేశ♦ మెనయు వారు, మొగి సహంపూర్వికగ నని♦ మొనయువారు

సీ॥ అమరులు వైచిన♦ యాయుధముల నుగ్గు, గావించు దృఢ దోర్యు♦ గముల వారు
యముఁడును సేవించి♦ యడఁగి యుండఁగఁ జేయు, చండశాసనఘులఁ♦ బలికినారు

హాలాహలంబుగ్ని ♦ యుపరి రూపొందిన, గతి నున్న కాయముల్ ♦ గలుగువారు
రక్తకేశములు క్రూ ♦ రత్వంబు పక్రదం, తమ్ములు మిడిగ్రుడ్లు ♦ తనరువారు
తే॥ కాటుకయుఁ దెల్పయనఁదగు ♦ కత్తివారు, బలిమి బెడిదంబుగని పిత్ర ♦ పతియుఁ దనకు
మిత్తులనుచు భీతింజెంద ♦ మిడుకువారు, జడుపు దయసుంతయును లేని ♦ యెడఁదవారు.

సీ॥ గండపెండెరములు ♦ కాళులఁ గలవారు, పుష్పహారములచేఁ ♦ బొలుచువారు
కవచులు రత్నకం ♦ కణు లురుదంష్ట్రిలు, జ్వాలలవంటి కే ♦ శములవారు
సంగరోత్సుకులు తు ♦ రంగముల్ సింగముల్, క్రోఁతులు భూతముల్ ♦ ప్రేతములును
శరభ భల్లూకముల్ ♦ శార్దూలములు సార, మేయంబులను శంక ♦ మీఱువారు
తే॥ నిప్పులం బోలు మొగముల ♦ నెగడువారు, కాలకూటంబుఁ బోలిన ♦ కనులవారు
కాలుసేతులు మొగములు ♦ గణనసేయ, మూఁడు నాల్గైదు లేదులై ♦ పొనరువారు. ౩౮౧

తే॥ వజ్రియును కోపఘూర్ణిత ♦ వదనమరసి, బెడిసి వెన్నుచూపఁగఁదగు ♦ బెట్టిదులును
బవరమే లేమిఁ గఁడూతిఁ ♦ బడసియున్న, భుజగిరులు గలవారలు ♦ భూరిబలులు.

సీ॥ యక్షులనుండి కొ ♦ న్నవి రాక్షసేశు లి, చ్చినవి దేవతల వం ♦ చించి లాగి
కొన్నవి గంధర్వ ♦ గుహ్యక సిద్ధుల, బాధించి కైకొన్న ♦ ధ్వజచయంబు
జాలరు గొడుగులు ♦ చామరంబులు స్యంద, న వితానములు నిండి ♦ కవియుకతన
మార్తండు కిరణముల్ ♦ మఱుఁగు పడంగఁ జ, తుర్దశ లోకముల్ ♦ తొడరి గెలుచు
తే॥ దణులు పదునల్వురును వారి ♦ దళపతులును, ఖడ్గఖేటక శూలాది ♦ కములు దాల్చి
పులులవలె సింహములవలెఁ ♦ జలము మెఱసి, దాడి వెడలిరి జగములు ♦ తల్లడిల్ల. ౩౮౩

తే॥ విండ్లు కత్తులు గలవారు ♦ పెనపులపయిఁ, బండ్లు కనఁబడు వారలు ♦ పైఁడికొండఁ
బెల్లగించు వారలు దైత్య ♦ మల్లునాజ్ఞఁ, దీర్చుటయె ముఖ్యమైయుండు ♦ దీక్షవారు.

చ॥ త్రిశిరుఁడు దూషణుండు పెను ♦ తేరులనెక్కి జయేందిరన్ వెనన్
వశ మొనరించినట్టి ఘన ♦ పాశ గదాదులఁ దాల్చి యుద్ధక
ర్కశులగు వీరవర్యులు స ♦ కాశమునన్ విజయాంక గీతముల్
విశదముగాఁ బఠింపఁ గడు ♦ వీఁకను వచ్చిరి సంగరార్భటిన్. ౩౮౫

ఉ॥ మిక్కుటమైన మల్లభట ♦ మేఘ కదంబము భేరి మ్రోఁతతో
జక్కరజేఁడు మిన్నొరయు ♦ స్వర్ణగిరిం దగఁ జుట్టినట్టులై
మొక్కలులైన రక్కసులు ♦ ముంగల వెన్కల నన్ని ప్రక్కలన్
నిక్కుచు రాక్షసుండు పయ ♦ నించె జగంబులు బెగ్గడిల్లఁగన్ ౩౮౬

మ॥ మదమాతంగ ఘటల్ తురంగ చయముల్ ♦ మాల్యంబులున్ దేరులున్
మద ఫేనార్ద్ర మహీతలంబునఁ జరిం ♦ పం ద్రొక్కుడై యొండొరు

ల్లిదమై ధూళి వియత్తలంబు పరవన్ ♦ లీలన్ జగద్బంధు ప
చ్ఛాదనంబంధిన గుఱ్ఱముల్ రథము న ♦ చ్చంబయ్యె వీక్షింపఁగన్. ౩౮౭

ఉ॥ సాగర ముల్బణంబయిన ♦ చందమునన్ మితిమీఱి కాల్బలం
బాగతి సాగఁ బాఱఁగ వ ♦ నాంతరమెల్లను దుక్కియయ్యె శై
లాగములందు మింటఁగల ♦ నబ్దములన్నియు నెండెఁ; బూఁడెఁబో
సాగరమన్న రాత్రిచర ♦ సైన్యరజంబు వచింప నెట్లగున్?. ౩౮౮

ఉ॥ కొండలమీఁద వేఱుపెను ♦ కొండలు వింతగ నెక్కురీతి వే
దండ శిరంబులందు సెగ ♦ దాఁకు విసంబును పోలి హింస లు
ద్దండతఁ జేయు రక్కసులు ♦ దాఁటుచు మీఁటుచు హుంకరించుచున్
దండితనంబుఁ జూపుచు ము ♦ దంబున నేగిరి కొండ ఉద్ధతిన్. ౩౮౯

శా॥ మాయాబంధము పూర్తిగాఁ దోలఁచు స - న్మాన్యాళికిం ద్రోవ నే
చాయన్ శక్యముగాక తోడనె నివా - సంబంది ప్రాణంబులం
బై యామ్యేశున కందియిచ్చు రుజశే - వన్ సైనికాగ్రంబునం
దాయుర్వర్ధన సూచకంబుగఁ జనెం - బ్రావేశమై విగ్రయున్. ౩౯౦

ఉ॥ భేరి రవంబుచే గగన-వీథిఁ బయోదము లోట నొందఁగా
జ్యారుతికిం గడుం జడిసి - ప్రాదినులుం బయిలోడి పాఱఁగాఁ
బేరులివ్రుల్ వినంబడఁగ - వెన్నుని ఱంకియు లజ్జనూనఁగా
వీరవరేణ్యులున్న యట - వీస్థలిఁ జేరె సురారిసైన్యముల్. ౩౯౧

చ॥ పరచిన సేనఁగాంచి మృగ - పక్షులు చూపులు దిగ్భ్రమింపఁ, ద
త్తఱపడి నోరులెండఁగ, రు - తంబులు గీడ్పడ, మేలుసోల, దె
ప్పరిలుచు రోఁజుచుం బఱచెఁ - బార్థివ పుంగవు తోడ శత్రు భీ
కర ఖరసేనరాక వడి - గా మును దెల్పెడు వేగులో యనన్. ౩౯౨

శ్రీరాముఁడు యుద్ధసన్నద్ధుఁ డగుట.

చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు - క్రన్నన ధూళిదివంబు గప్పుటల్
దనుజుల పాదఘట్టనఁ బొ - దల్లు మహీజము లుక్కుకూలు ని
స్వనములు భీతిఁ బాఱు మృగ - పక్షుల గందరగోళ పాటు చూ
చిన తఱి దైత్యసైన్యములు - చెచ్చెర వచ్చెనకాఁ దలంచుచున్. ౩౯౩

శా॥ తూణీరంబులు పూని ఖడ్గకవచా ♦ దుల్దాల్చి హాస్తంబునన్
బాణాసంబు ధరించి లక్ష్మణుఁడు కో ♦ పస్వాంతుఁడై రాము గీ
ర్వాణ ప్రార్థిత జన్ముఁగాంచి నను సం ♦ గ్రామార్థి నంపుండి యా
యేణీలోచన తోడ నిందలరి నా ♦ యోపుం బరీక్షింపుఁడీ. ౩౯౪

మ॥ అనుడున్ రాముఁడు తమ్ముఁగాంచి వినుమ ♦ న్నా! మున్ను నన్నర్థిమై
మునిసంతానము ఘోర రాక్షస బలం ♦ బు న్నేనె మాయింతుఁగా
కని పంతంబును పూనియుంటిని మదీ ♦ యంబైన పల్కుల్ వృథా
చన కుండం బరిమార్తుఁ గావు మిట భూ ♦ జాతన్ మది న్నెమ్మదిన్. ౩౯౬

మ॥ అని తమ్ముం గడు బుజ్జగించుచు నర ♦ ణ్యంబెల్ల నాశంబుగా
నని సేయం జనుదెంచు నద్దిఖర సై ♦ న్యంబంచు నూహించి క్ర
న్ననఁ గోదండ తనుత్ర తూణములు పొం ♦ దం దాల్చి సన్నద్ధుఁడై
యనుజుం గ్రమ్మఱఁ గాంచి యిట్లను ఘన ♦ శ్యాముండు రాముం డొగిన్.

శా॥ అన్నా! క్రమ్మఱు టక్కజంబయిన యీ ♦ యాయోధనం బందు వ్యర్థ
గ్రన్నం దాఁకిన దైత్యమర్త్యసురనం ♦ ఘంబుల్ బలంబేది యా
పన్నత్వంబునఁ గ్రుంగి క్రుందునని చె ♦ ప్పన్ లేదు దోస్సత్త్వ నం
పన్నత్వంబున ప్రాలుమాలికఁ దొలం ♦ పం బంపుమా వేఁడెదన్. ౩౯౭

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుండు రఘు ♦ నాథు పరాక్రమ సత్త్వసంపదల్
వావిరిఁ గాంచు వాఁడగుట ♦ భ్రాతృ నిదేశము మీఱకుండ సం
భావనసేయు వాఁడగుట ♦ మాఱు వచింపఁగ లేక మ్రొక్కి బా
ష్పావిల నేత్రయైన జన ♦ కాత్మజ చెంగట నిల్చె భక్తిమై. ౩౯౮

శా॥ తాటంకంబులఁ దాల్చు పూర్ణశశి నొం ♦ దం బూచు పూఁ గొమ్మకున్
సాటింజెందిన సీత పోలిపడ ని ♦ ష్పాపంబు తోడ న్నిరా
ఘాటం బొప్పు మహాగుహన్ వెడలు సిం ♦ గం బట్లు రాముండు దో
షాటుల్ గర్జిల వీడెఁ బర్ణకుటి నిం ♦ ద్రాదుల్ ప్రహర్షింపఁగన్. ౩౯౯

చ॥ నిడుపు వెదుళ్ళఁ బుట్టు చెడు ♦ నిప్పడవిం దమ వంశ సంతతిన్
బాడవఱఁ జేసి తీలుపడు ♦ పోలిక నొప్పిన చుప్పనాతి త
ల్లడపడి రాముఁగాంచి మన ♦ లం బరిమార్పఁ బ్రతిజ్ఞఁ గొన్నయా
దుడుకఁ డితండె యంచుఁ దన ♦ తోయము వారికిఁ జూపె నాతనిన్. ౪౦౦

ఉ॥ నింగిని రశ్మిఁ గ్రుంచి రవి ♦ నిల్వ విమానములన్ జరించు వే
ల్పుం గమినోర్చి కీర్తి పొలు ♦ పుం గడియించు ఖరుండు భూమిభృ
త్పుంగవుఁ గాంచి రాక్షసుల ♦ తోడ వచించు మనుష్యు సీతనిన్
బ్రమంగఁగఁ జేసి నే విజయ ♦ మాల ధరించెదఁ జూచుచుండుఁడీ. ౪౦౧

చ॥ దుడుకఁ డొకఁడు వీఁడు! మన ♦ దుర్దమ సైన్యములెల్ల నిల్వ నీ-
ధుడవియె చాలకున్నది! న ♦ యంబున నేఁ గొనుగెల్పు గొప్పదే

యుదరునె? యల్పకార్యమిది ♦ యందఱుఁ జూచుచు నుండుఁడేనె యొ
క్కఁడుపున వీనిఁబట్టికొని ♦ ప్రాణము తోడుత ద్రిుంగివైచెదన్. ౪౦౨

చ॥ ఖరుఁడిటు పల్కుచుండఁగ న ♦ కంపనుఁడన్ బుధ తల్లజుండు సం
బరమున నడ్డువచ్చి విను ♦ మా యొకవాక్యము దైత్యనాథ! సం
గరమున మిక్కిలింగినుక ♦ గాంచుట మంచిదె కాని నేఁడు దు
స్తరతర దుర్నిమిత్తములు ♦ తార్కొనెఁ గాంచుమ యంచు నిట్లనున్. ౪౦౩

అకంపనుఁడు ఖరునకు దుర్నిమిత్తములఁ దెలుపుట.

తే॥ తోయదములు గర్జించి నె ♦ త్తురులు గురిసె, నర్కబింబంబు పరివేష♦మమరెఁ జూడు
నీధ్వజముమీఁదఁ గాకముల్ ♦ నిగిడి పోరి, పడుచుఁ బసవృచుఁ బొరలాడు♦ పగిదిఁ గనుము

తే॥ ఖడ్గధారలపై మక్షి♦కములు ముసరె, నెడమ కనులు బాహులు వీఁగె♦ నెక్కటులకుఁ
గుదిరలెల్ల నిల్వనె తూఁ♦గుచును పడియె, నూళవెట్టెఁ గుక్కలు నక్క♦ లొక్కటగుచు

తే॥ మదజలముగార్చెఁ గరిణులు♦ మదకరులకు, విఱిగెఁ గొమ్ములు మహితూలఁ♦ బిడుగులురలె
దెసలు మండె శిరంబులఁ ♦ గుసుమచయము, పొలసువాసన వీచె నీ♦ పొలముగనుము.

తే॥ ఇట్లగుట వీని నరుఁడని♦ యెన్నఁ దగదు, వీనిఁ జూడఁ దోఁచునవి యొ♦ న్నేని గలవు
పన్ను మన మాయలిచ్చటఁ ♦ బనికిరావు, మీఁదు కినియక నన్నుక్ష♦ మింపవయ్య.

మ॥ అనుడు జగంబు లొక్కపరి ♦ యల్లల నాడఁగ నవ్వి యా ఖరుం
డను విబుధావళుల్ మెదుగ ♦ నాజిని నూఱఁగ నన్నె పాత్రముం
జెనసిన మద్భుజాగ్రములు ♦ చెచ్చెర మిక్కిలి బూరటిల్లె నా
వినుత పరాక్రమ స్ఫురిత ♦ వృత్తి మనుష్యుల కంత చుల్కయే? ౪౦౮

క॥ అనుచుండ సింహమును గవి, సిన సామజములను పోలి ♦ శ్రీరాముని దై
త్యునిసైన్యము దట్టముగాఁ, జెనసె ముడిసె నార్చెఁ బేర్చెఁ ♦ జిడిముడి పడుచున్.

ఉ॥ విండ్లులు వంచినా రసుర ♦ వీరులు పిమ్మట రాఘవుండు కో
దండము వంచి బాణములు ♦ దట్టముగాఁ బఱపంగ ధారలై
దుండిగ వ్రారువంబులకుఁ ♦ దున్నెఁ బదంబులు పిడుపాటుచేఁ
గొండలఁ బోలెఁ దొండములు ♦ కోల్పడి కూలె మతంగజంబులున్. ౪౧౦

తే॥ విఱిగ శూలముల్ ఖడ్గముల్ ♦ మురిసెగదలు, తెగియె భిందిపాలంబులు ♦ ద్రెవ్వె విండ్లు
తునిగెఁ జక్రముల్ దండముల్ ♦ తుంగెఁ దోమ, రములునుగ్గయ్యెఁ గేడెముల్ ♦ వ్రయ్యెఁ [బడియె

క॥ చెడియెం గర్ధల పద్ధంబులు, పడియెం గంకణము లారయ ♦ భల్లకరంబుల్
మిడిసెం దళ్ళల మల్లలు మళ్ళీ, భేదిసె శతాంగములు భిన్న ♦ భిన్నాంగములై. ౪౧౨

చ॥ ఖరువుల దున్ని యుండఁగల ♦ గంధగజంబుల దున్ని వే డిగం
తరములఁ జొచ్చురాఘవుని ♦ దారుణ శాత శరాళిచేత ని
బ్బరముగ వీరలక్ష్మికి ని ♦ వాసములౌ దనుజాళి వక్షముల్
విరిసెను శీర్షముల్ తెగియె ♦ వెల్లువలై ప్రవహించె రక్తముల్. ౪౧౩

తే॥ కంజనేత్రుని యస్త్రమొ ♦ క్కండు నూర్లు, వేలు లక్షలు కోటులై ♦ పెరిఁగి గిరులొ
గిరుల శిఖరములో యనఁ ♦ బరఁగు సోఁకు, మూఁకలం గూల్చి వీనుల ♦ ప్రోఁగుచేసె.

ఉ॥ ప్రాఁకులు కారుటగ్గిఁ బడి ♦ ప్రాలుచునున్న తెఱంగునం దలల్
ప్రేఁకన త్రుంగ మొండెములు ♦ ద్రెళ్లెను రక్తమయంబు లౌచుఁ బై
నాకసమందు పాఱు కమ ♦ లాక్షు శరావళి వారి ప్రాణముల్
వీకున మ్రింగ వెంటఁబడి ♦ వీడక యేగిన చందమై తగెన్. ౪౧౫

ఉ॥ స్త్రీల కనుంగవం బలెనె ♦ దీర్ఘములై బెడిదంబులైన శ్రీ
లోలుని వాఁడి తూపులరి ♦ లోకము ఖడ్గ కరంబు లుర్లఁగం
ఠాలి తెగఁ జిరాలు విరి ♦ యంగఁ బదంబులు ద్రెవ్వఁ జాపముల్
సోలఁ జెదర్చె దిక్కులకు ♦ సోఁకుల వింతగు శీర్షరాసులన్. ౪౧౬

మ॥ క్షితిభృద్వీర మహేంద్ర చాప శరవృ ♦ ష్టిన్ జాఱు కీలాల సం
హతిదై తేయ కబంధబంధవృతి యై ♦ పారన్ మహాఘుంబులై
తత విస్ఫార వనాశయాళిగ వనాం ♦ తం బెల్లఁ దత్పూర్వ సం
స్థితి మార్పం బడి యెప్పటట్ల వెలసెన్ ♦ జిత్రంబుగాఁ జూచుచోన్. ౪౧౭

క॥ ఆ రక్త సాగరంబున, శూర శిరో బాహుదండ ♦ శూల పతాకా
వారణ రథగజ ఘోటక, వారంబులు దేలియాడెఁ ♦ బరిపరి విధులన్. ౪౧౮

క॥ అప్పుడు బలియురు కొందఱు, నిప్పులు గ్రక్కుచును చూచి ♦ నిగుడుచుఁ గొండం
గప్పిన జీమూతము లనఁ, గప్పిరి శరవృష్టి తోడఁ ♦ గాకుత్స్థవరున్. ౪౧౯

క॥ వారల బాణాసారము, వారక యాఁతఁడు వారించి ♦ పఱపి దెసలకున్
ధారుణి నడుము విఱుగఁ గాం, తారము నిండంగ నఱకె ♦ దైత్యుల శిరముల్.

తే॥ అట్టులాడెఁ గ్రొన్నెత్తుట వారులు కరులు, మునిఁగె దైత్యవరుల క్రొవ్వు ♦ ముక్కు వఱకు
మెసవి క్రక్కుచు భూతముల్ ♦ మేలుమోవ, లేక మెల మెల్లఁ గాల్గద ♦ లింపసాగె.

తే॥ కల్లు మత్తు వంచనమును ♦ గలుగు నసుర, వరుల నేత్ర రత్నంబులఁ ♦ గరట చయము
కొల్లగొనె; ధర్మ సత్త్వమ ♦ కుంఠితంబు; దుష్టులకుఁ జేటుమూఁడుట ♦ కష్ట తరమె?

చ॥ ఇరులఁ దొలంచు భాను క్రియ ♦ నేచిన రాఘవు మీఁద నీఁటెలం
దొరసిన రోష దృక్కులను ♦ దొందడి సేసి యుగాంత కాల భీ

కర జలదంబు లొగ్గి వడ ♦ గండ్లు వెలార్చిన లీల యామినీ
చర నికరంబు లొక్కమొగిఁ ♦ జల్లె వెసన్ సకలాయుధంబులన్. ౪౨౩

సీ॥ వీరువై చినవారు ♦ వీరు వీచినవారు, వీరు వేయఁ దలంచు ♦ వారలనియు
వీరు నేర్చినవారు ♦ వీరునేరనివారు, వీర లెక్కటి పోరు ♦ వారలనక
నిలిచిన వారల ♦ నలిగిన వారలఁ, గాందిశీకులఁ దిట్టి ♦ కలఁపువారి
రేఁగెడు వారల ♦ రేఁపు వారల నెది, రించు వారల హుంక ♦ రించు వారిఁ

తే॥ గసి మసఁగి త్రుంపఁగా మస్త ♦ కములుకొన్ని, మేఘమండలమునఁగొన్ని ♦ మిథునరాశి
గొన్ని ఋక్ష మండల మునఁ ♦ గొన్ని గిరులఁ, గానలోఁ గొన్ని కొన్నిది♦క్కరులఁజేరె

చ॥ తరఁగల తోడి శోణిత న ♦ దంబులఁగూర్ప సురారి శైల కం
దరములఁ దొల్చు రామవిభు ♦ దారుణ శాత శరాళి భూమిపై
గిరుల పయిం బయోదములఁ ♦ గీల్కొనెఁ గొన్ని పయోధిఁగొన్ని క
ర్బురుల తను ప్రాణంబులను ♦ గ్రుచ్చుచుఁ గొన్ని యెలర్చె నెల్లెడన్. ౪౨౫

ఉ॥ హారయుతుల్ మహోజ్జ్వల దృ ♦ గంచితు లాయుధ హస్తు లుత్కట
స్ఫార శరీరులౌ మగలు ♦ భానుకులేశు శితాస్త్ర పాళిచే
నురలి తునింగి నుగ్గయి శ ♦ రోద్ధత ఘోర సమీరణంబునన్
శరధిని చేర నిర్జరులు ♦ సంతస మందిరి నింగి నార్చుచున్ ౪౨౬

చ॥ ప్రబల తురంగ సంహతి త ♦ రంగ వితానము గాఁగ రక్తమున్
కబరజలాన గుండెలను ♦ కంజ వనంబు రహింప వారణా
లుబికిన నక్ర బృందముగ ♦ నూడిన ప్రేవులు శైవలంబుగా
గబగబ భూతరాజి దుము ♦ కన్ విలసిల్లె రణోర్వి సంద్రమై. ౪౨౭

ఉ॥ కొందఱు కుయ్యివెట్టి రొక ♦ కొందఱు సోలిరి కొందఱీల్గఁగాఁ
గొందఱు పొట్ట ప్రీల మఱి ♦ కొందఱు కాళులు చీల ఱొలుచుం
ొందఱు దొర్లి నెత్తురునఁ ♦ గొందఱు మున్గుచుఁ జచ్చి తేలఁగాఁ
ొందఱు పాఱఁ గొందఱటఁ ♦ గుందిరి రాముని బాణవృష్టిచే. ౪౨౮

ఉ॥ వ్రంతల భీతిఁ బాఱు సుర ♦ వైరులఁ గాంచుచుఁ దిట్టి నవ్వి కా
లాంతకుఁ బోలు రాక్షస గ ♦ ణాధిపతుల్ పదునల్వు రొక్కటన్
ద్రుంతము శ్రుంతమంచు ఘన ♦ దోర్బల గర్వమునన్ మహేశ దు
ర్దాంత విషంబు నా నడరి ♦ దందడిఁ జుట్టిరి రామచంద్రమున్. ౪౨౯

తే॥ శివుని కవిసిన త్రిపుర దా ♦ నవుల కరణి, రాముఁ గవిసి మతింపక ♦ రాఁజు కనలుఁ
గనులఁ జూపుచు మేఘంబు ♦ నెనయు ధనువు, కేలఁ గొన్న యాతనిఁగొట్టఁ ♦ గిట్టినారు

చ॥ ఒకరుఁడు ఖడ్గమున్ వయిచె ♦ నొక్కఁడు చక్రముఁ ద్రిప్పి వీడె వే
ఱొకరుఁడు పాశమున్ విసరె ♦ నొక్కఁడు తోమరమేసెఁ జేన నిం
కొకరుఁడు కొండలం బఱపె ♦ నొక్కఁడు దండము వీచె నుగ్రుఁడై
యొకరుఁడు కేరి తిట్టె మఱి ♦ యొక్కఁ డదల్చె నొకండు హుమ్మనెన్.

చ॥ వెలువడు రామ శాత శర ♦ బృందముచే రథ రథ్య వర్గముల్
పొలిసె మతంగజంబులును ♦ భూమికి మ్రొగ్గెఁ దురంగ సంఘముల్
తలలను కోలుపోయె నవి ♦ తామరసాప్తుని చుట్టె గుబ్బ నాఁ
దొలఁగిన సోఁకుమూఁకయును ♦ దోరె రణస్థలి పీన్గు కుప్పగాన్. ౮౩౨

ఉ॥ సోలిన దైత్య దేహముల ♦ శోణితముల్ వ్రణరంధ్రముల్ విడన్
జాలుగఁ జిట్టిన న్నెగసి ♦ వ్యోమతలమెల్లను కప్పివైవ దే
వాలియుఁ గేల మూసికొనె ♦ నక్షియుగంబుఁ గృతాంత దూతలుం
గాళులు నొవ్వఁ గాఁపడము ♦ కాఁచుచు మోచిరి ప్రాణబృందమున్. ౮౩౩

ఉ॥ ఓలి పిశాచము ల్దిరుగు ♦ యుద్ధము నున్మద వృత్తిఁ గోరు దై
త్యాళుల వక్త్రగహ్వరము ♦ లందు శునీతతిచొచ్చెఁ దచ్ఛరః
పాళుల నక్కలెక్కఁ దమ ♦ వాత శరంబులు గ్రువ్వ వారి ము
ద్గలముఁ జేరు కర్బురని ♦ కాయము ప్రోదినులట్లు గ్రమ్మతెన్. ౮౩౪

చ॥ తలలురలెన్ గనుల్ప్రెదరెఁ ♦ దన్నయనంబుల నిప్పుకల్ వడెన్
మలలుగ నేల ద్రొళ్ళినవి ♦ మత్తగజంబులు దిక్సమూహ మ
ల్లుల పడెఁ గొల్మినట్లు మిడుఁ ♦ గుర్లెగసెన్ సమసెన్ వరూథినుల్
లలిత నృపావతంసు శర ♦ లాఘవ మెట్లు వచింప శక్యమౌ? ౮౩౫

తే॥ స్యందనములతో నాయుధ ♦ చయముతోడ, దళపతులు పదునల్వురు ♦ తక్కువారి
పై నికనికాయ మెల్లను ♦ సమసి పోలసు,కంపుగలరక్త జలధిలోఁ ♦ గలిసిపోయె.౮౩౬

ఉ॥ వారలు సంగరాంగణము ♦ వారకచూచి శరంబులోడి వా
శేరును లేమి రాముపయి ♦ నేపునమందుచుఁ బండ్లు గీఁటుచున్
మోరలు నిక్కఁగా నరద ♦ ముల్ రఘువర్యుని క్రేవఁద్రోలుచున్
ధీరత హుంకరించుచు మ ♦ దించుచు గర్వపు మాటలాడుచున్.

ఉ॥ వచ్చినఁగాంచి రాఘవుఁడు - వాఁడిశరంబులు నాఁటనేసె యొ
క్కచ్చునఁ దచ్ఛతాంగముల - నర్వ్వదుసేయ గుఱాలు సారథుల్ •
విచ్చిన నేము లచ్చులును - వ్రీలిన చక్కములున్ యుగాంత మం
దెచ్చిరు గాలిచే నెగసి - మేగదు పోలిక దోఁచె మింటిపై. ౮౩౭

తే॥ స్యందనమ్ము లట్లు నమయఁ బ్ర - చండ భంగి, నవుడుగఱచుచు భూమియు-నగలునట్లు
క్రిందికిం దన్నాఁకి ధనువులు ♦ కేలఁదాల్చి, పిడుగులం బోలు శరములు ♦ విడిచినారు.

తే॥ దిశల భేదింపఁ జాలిన ♦ నిశిత విశిఖ, తతుల నడుమన ఖండించి ♦ దాశరథియు
వారి బాణాసనంబుల - వరుసఁ బెట్టి, విఱిచి మానిచె వారల - వింటిపోరు. ౪౪౦

క॥ కోపమున వారు కొండల, నేపున బెకలించి కొని ది - నేశుని తేజం
బేపు చెడ ♦ నెత్తి పయికా, టోపంబున వైచి రుగ్రుఁ ♦ డుర్ దిగులూనన్. ౪౪౧

క॥ గొనయముతోఁ గను బొమ్మలు, నినకులునకు వంగె వాహి ♦ నీశుల తలలుర్
ఘన గిరులతోడఁ బడె మే, దినిపయిఁ గరలాఘవంబు ♦ దివ్యులు పొగడన్. ౪౪౨

క॥ ఈలాగు వారు గూలఁగ, మూలబలము గడిసి రాము ♦ ముట్టం బెలుచర్
బోలఁగ దివి భువి దెనలని, తేలికఁ దెలుపంగరాక ♦ తికమక పడఁగర్. ౪౪౩

తే॥ దుందుభులతోడ నేనుఁగుల్-క్రందునలిపెఁ,గటుగుణధ్వనితోడ శం-ఖములు మొరసె
తురగ హేషలతో రణ - దోహలులగు, రక్కసుల పేరెలుంగులు -పిక్కటిల్లె. ౪౪౪

ఉ॥ అంబర వీథి నిండె నను - రావలి కైదువు లెల్ల వాని మ
ధ్యంబునఁదూఱి రామవిభు - దారుణ మార్గణరాజి నుగ్గునూ
చంబుగఁ ద్రుంపఁగాఁ బెటిలి - చయ్యనమింటికి నేగ నిర్జరా
ఘంబులు పాఱె దిక్కులు - కన్నులనార్చ్చె జగంబు బెగ్గిలెన్. ౪౪౫

త్రిశిరుని సంగరము.

మ॥ బలవంతుండు పసిండి బొమ్మికము లు ♦ ద్భాజిల్లు వాఁడుం గడుర్
దళము లగ్గినవాఁడు మూఁడు తల లు ♦ ద్యద్దీతి రాజిల్లు సోఁ
కులమన్నీఁడు ఖరానుజుండు గిరిశ ♦ క్రూర త్రిశూలంబు నాఁ
జెలఁగెర్ రాక్షససేనమధ్య శరవృ ♦ ష్టింగూర్చు చాపంబుతో. ౪౪౬.

మ॥ లయకాలాంబుధిరొంపి యనంగ జగముల్ ♦ మ్రోగ్రోమ్రఁగ శబ్దించుచుర్
భయద ప్రోద్ధతిఁ దన్నుచుట్టికొనఁ జా ♦ పప్రక్షేప్త మాత్రంబు తో
డయి యొక్కండుగ నిల్చు రాఘవ విభుం ♦ డవ్వేళ నొప్పెం దమో
మయ రంగస్థలి వెల్గు దీపమన న ♦ మ్యగ్రీతి యుద్ధావనిన్. ౪౪౭

మ॥ శరఖడ్గాదులతోడ భీకర ధను ♦ ష్టంకార హుంకార ని
ర్భరరావంబులతోడఁ గ్రూర నయన ♦ వ్యాపారుడై ఁ రాముఁడా
ఖరుతమ్ముంగని వానిసేనను పృష ♦ త్కక్రూర కాఠిన్యముర్
వరదోస్సారముఁ గానిపించె సమరక్ష ♦ భాగల్భ్య మేపారఁగర్. ౪౪౮

తే॥ తెగెను కాళ్లులు తలలును♦తెగెను కేలు, తెగెను తొడలును నడుములు♦తెగెను వ్రేళ్లు
తెగెను మోకాళ్లు పాదముల్♦తెగె గొడుగులు, తెగెనుపాశాదికంబులు♦తెగెరణోర్వి.

తే॥ అరదములు పతాకలును ర♦థ్యములతోడఁ, ద్రుంగిపుడమినిపడియెదుం♦దుభులతోడఁ
దుండములు తెగి కుత్తవే♦దండచయము, పిడుగుచేఁ గూలుగిరులట్లు♦బెడిసిపడియె.

క॥ తలలు తెగువారు తెగుటలు, తెలియక శరవృష్టి గురిసి♦తీఱుదు రిలపైఁ
దలదెగని వారు రేఁగుచు, జలదము క్రియఁగురియుచుంద్రు♦శరవర్షంబున్. ౪౫౧

చ॥ కరములఁ గేడెము ల్దనరఁ♦గాటుకకొండలవంటి కర్బురో
త్కరము కబంధముల్, కనక♦కంకణ నూపురముల్ ధ్వనింపఁగా
మురియుచు నాడు వేలుపుల♦బోటులు జన్నపు రోవెలందులుౕ
వెఱఁగు పడంగ నాట్యములు♦పెక్కువిధంబులఁ జల్పె నయ్యెడన్. ౪౫౨

చ॥ గొడుగులు చామరాలు నురు♦గుల్ కరులుౕ దెగు బాహువర్గముల్
సుడులుగఁ డెక్కెముల్ పడవ♦సోలుపులై తగ రక్తవాహినుల్
కడలిని చేర నుప్పనయి♦క్రందుగనున్న సముద్రశీలముౕ
విడువఁగఁజేసి నూత్నమగు♦పేరిమి గూర్చె రణప్రకారముల్. ౪౫౩

తే॥ రామశరములచే శరీ♦రములు విడిచి, వక్రదంతులు రక్కసుల్♦స్వర్గవాటి
నమరనారులతోఁ గూడి♦తమ కబంధ, ములు నటించు నాటకము లిం♦మ్ముగను గనిరి.

ఉ॥ వేలుపు టింతులం గలిసి♦వేడుకఁగా ననిఁ జూచు పూర్వదే
వాలి ధరౕ రఘూత్తము శ♦రావలిఁ ద్రెళ్విన స్వీయ బాహులౕ
వాలి పిశాచపాళి యొక♦వంకకు శ్వానము లొక్కవంకకుౕ
గ్రోలుచుఁ బోరి లాగుటలు♦గోరికఁ గాంచుచు నవ్వి రయ్యెడన్. ౪౫౪

శా॥ జ్ఞానాస్త్రంబులు సోకఁ జీలిన హృద♦బ్జాతంబులౕ దైత్యుల
జ్ఞానావస్థఁ దరించి పాపముల నో♦జం గోసి దివ్యాత్ములై
ధ్యానాసక్తత నద్వితీయుఁడయి యు♦ద్ధంబాడు శ్రీజానకీ
ప్రాణేశుంగని రద్వితీయ పరత♦త్త్వంబంచుఁ జిత్తంబులన్. ౪౫౫

ఉ॥ తుండ యుగంబుతోడి కరి♦తోయము నొందిన రామచంద్రు కో
దండ ధనుర్విముక్త నిశి♦త ప్రదరంబులు మూల ముట్టుగాఁ
ద్రుండము లొనర్చి నొంచినవి♦దుష్టులఁ గాంచిన వారి నెల్లరన్
జండి యశాంతిమై నవృత♦సాక్ష్యము వల్కిన వాక్కులంబలెౕ. ౪౫౬

ఉ॥ రాజిలు తెక్కంశొప్ప భ్రమ♦రంబు లభించిన కీటకంబు ను
ద్వేజిత రీతిఁ గాంచి తన♦తీరు నొసంగిన భాతి పూత ధా

త్రిజ మనోహరుండు తన ♦ తీవ్ర శిలీముఖ రాజిచేత ర
క్షోజన కీటకంబులను ♦ శోభిలఁ జేసెను ఖేచరాళిగన్. ౪౮౮

చ॥ కడుబెడిదంపు టాముననొ ♦ కానొక మానిసి సాహసించి యు
క్కడముగ దైత్య సంఘములఁ ♦ గాడుగ బీడుగఁ జేసె నంచు ను
గ్గడువునఁ బంక్తి కంఠునకుఁ ♦ గార్యము దెల్ప ననంగ నచ్చటం
దుడిచిన దానవాంగముల ♦ తోఁ జనె లంకకు రక్తవాహినుల్. ౪౮౯

చ॥ బలసిన మోహరంబుగల ♦ వాహిని రాఘవు నస్త్రరాజిఁ బో
ర్కలనునఁ ద్రుంగఁ గాంచి త్రిశి ♦ రస్కుఁడు మీఱిన కోప మానిపై
కలసిన రక్తమందు మునుఁ ♦ గం బడు తేరును త్రోలు మంచు ని
ట్టలముగ నార్చి యాజికిఁ గ ♦ డంగెను దుస్సహతేజుఁడై వెసన్. ౪౯౦

తే॥ సత్యమునకు నెల్లరకును ♦ సాక్షియైన, రామచంద్రునిపై ముఖ ♦ రంబులైన
శాత సాయక ములు గుప్పి ♦ చంద్రసూర్యు, లకును రాఘవుఁ గనరాని ♦ లలినొనర్చె

తే॥ త్రిశిరుఁ జేసిన తూపులఁ ♦ ద్రెంచివైచి, మరలరాముఁడుపదునాల్గు ♦ మార్గణములఁ
గనక రథము ధ్వంసము చేసి ♦ కడఁగి యొక్క, భల్లమున సారథి శిరంబు♦డుల్ల నేసె.

తే॥ మఱియు దేవత లార్వంగ ♦మనుజవిభుఁడు,స్వర్ణపుంఖబాణమునరా♦క్షసునిమీఁదు
తలల నొక్కటి ఖండించి ♦ ధరణిఁ బడక, మునుపె రెండవ తలగూడఁ♦దునియనేసె.

తే॥ రథము విరుదల వోఁ ద్రిశి ♦ రస్కుఁడనెడు, పేరు చెడినను బలిమియు ♦ బిగువు చెడక
గగనమున నిల్చి తన కార్ము ♦ కంబు వంచి, విశిఖ వర్షంబు గురిసె భూ ♦విభునిమీఁద

తే॥ భ్రుకుటి వికటంబుగాఁ జూచి♦భూవరుఁడు, కారుమేఘంబుమెఱుపులోఁ ♦గానఁబడఁగ
గాలిఁ జెల్లా చెదరులైన ♦ కరణి వాని, యంప వానను తూలించె ♦ నాశుగముల.

చ॥ మఱియును దొడ్డ సాయకము ♦ మాటి త్రిశీర్షుని విల్లుద్రుంపఁగా
వెఱవఁడు మోము కాంతియును ♦వీడఁడు బాహుల సత్త్వ సంపదం
దొఱఁగఁడు కోప దృష్టులను ♦ దోర్పఁడు కొండలువైచు పోఁడిమిన్
దఱలఁడు వీరవాక్కుల వ ♦ దల్పఁడు వాని కడంక యెట్టిదో? ౪౯౧

ఉ॥ మాయలు వన్ని యొక్కఁడౌ సు ♦ మాళమునన్ బలుమంది పోలికన్
జేయుచు సింహగర్జనలఁ ♦ జేయుచుఁ గ్రూరతఁ బోరుచుండు దై
తేయుని రెండు పాదములఁ ♦ ద్రెంచుచు రెంటను రెంటఁ జేతులన్
మాయఁగఁ జేయ నంతటను ♦ మ్రాలక రాముని బిట్టదల్చుచున్. ౪౯౨

ఉ॥ కాళ్లును గేలు పోయినను ♦ కర్బుర వీరుఁడు విక్రమంబునన్
ద్రుళ్లుచు శీతభానువయి ♦ దూఁకెడు రాహువు పోల్కి నెత్తిపై

సుళ్లను గోలుండు గుహ ♦ చొప్పునఁగన్పడు బాకి నోటితో
మళ్లక వచ్చువాని దయ ♦ మాలి వధించెను రాముఁ డత్తఱిన్. ౪౬౮

చ॥ త్రిశిరసుఁడన్ మహీధరము - దివ్య రఘుప్రవరాఖ్యగోత్ర భి
న్నిశిత శరాశనిం దెగుడు - నిల్వక దూషణుఁ డడ్డగించినన్
వశమటి రక్తవాహినుల - వారక తూఱుచుఁ గాలి పండెముల్
పిశితము ప్రేవులుం దవిలి - వెక్కస పెట్టఁగఁ బాటి రందఱున్. ౪౬౯

ఉ॥ కొందఱు దేవతా వితతి - గొల్లన నవ్వఁగ భూమి పల్లమం
బొందఁగ దూఁకి పాటి యటఁ - బూఁడిన క్రొవ్వునఁ గాళ్లు జాఱఁగా
నందె మునింగినారు చది - యంబడు పీనుల నెక్కి జాఱఁగా
నందుల ద్రమ్మఁడుచుం దొరలి - చావక కొందఱు తప్పి రయ్యెడన్. ౪౭౦

ఉ॥ కొందఱు మధ్య బాణములు - గ్రుచ్చి పదంబులఁ ద్రెంచి క్రుంచఁగాఁ
గుందుచుఁ గూలినారు మటి - కొందఱు నెత్తురు టేళ్ల మున్ని క్రొ
వ్వొందిన పంకమందు దిగి - యోపిక లేవఁగలేక కొందఱున్
దందడి రక్త పూరముల - దాఁటఁగలేకయె యీల్గి రెందఱో ౪౭౧

చ॥ నడుములనుండి జాఱి చర - ణంబుల పైఁబడి త్రెంచుచున్న పే
రడిదములం గణింపక భ - యం బురు వానిన రీతి బుద్ధియుం
జెడి పరుగెత్తు రక్కసులు - చెచ్చెర రాఘవుఁడేయు నంపఱుల్
విడువక వక్షము ల్దొలువ - వీఁకను రాక తొలంగి రా పథిన్. ౪౭౨

చ॥ పరువిడుచున్న రక్కసులు - ప్రవిస్సి గుహాంతర సీమ కై వడిం
బరఁగిన వారణోదర ని - వాసములం భజియించి సన్నిధిన్
దొరసిన మొండియమ్ముల నొ - దుంగుచుఁ గాంచి వయస్య! వీరలన్
దురమునఁ జూడలేదను మి - దో కయివారము లందు రొంటునన్. ౪౭౩

దూషణుఁడు దురమునఁ బాఱు సేనలఁ బ్రేరేఁచుట.

ఉ॥ దూషణుఁడందు నిల్చి తమ - దోర్బల శక్తులు గ్రుంగఁ బాఱుచున్
రోషము దక్కి రాక్షసుల ♦ రూక్ష దృశం బరికించి తాపస
ప్రేషిత మానవాధముని - బీరము నోపఁగ లేక పాఱు నో
యోషితలార! నావచన - మొండు వినుం డిది వీరధర్మమే? ౪౭౪

చ॥ పిఱికి మనుష్యులం గనుచు - భీతిలి పాఱుచు నిందమోచు న
మ్ముఱకులఁ గాంచి గాజులను - మోదముతో ధరియించు కాంతలున్
వెఱవరు నిబ్బరంబనెడి - పేరణయే పదిలంబు గాంచు పె
న్ను అవు; భయంబు ప్రాణముల - గొప్పిన తొఘగ్నునే వహింపుఁడీ. ౪౭౫

తే॥ జిష్ణులోఁ బ్రియమూర్తులతోడఁ - జెనకి చేయు,యుద్ధమున నిశాచరు లెవ్వ - రోడినారు?
పిఱికి తనమును మీరోడి - వెఱచిపాఱు, వేలుపులయొద్దఁ గొంటిరే - వెడఁగులార!.

చ॥ సుకమున గాంచి యెల్లపుడుఁ ♦ జొక్కిన రక్కసులార! యందు మీ
రొక నరుచేత నోటువడి ♦ యొక్కరి నొక్కరు ద్రోచి కొంచుఁ బొం
దికగఁ బురంబు చేరఁగ మ ♦ దిం దలపెట్టితి రేమి? యందు మీ
సకుల పయోధరంబులను ♦ చయ్యనఁ గౌఁగిలిఁ గాంచఁ గందురే? ౪౭౭

ఉ॥ జేగురు చూపు వెల్లనఁగఁ ♦ జేకొని పాఱెదు పందలార!మీ
రాగిణులైన కాంతలు క ♦ రణ్యములం జనువేళ వీఁపులం
దోఁగిన కత్తి గీట్లు రణ ♦ దోహలతం గను పోటు లందురో?
మేఁగిన వక్షముల్ తొడరి ♦ గ్రిింగిన తూపులఁ జూపికొందురో? ౪౭౮

చ॥ జగములు కూడి మార్కొనఁగ ♦ సాధ్యముకాని భవత్కులోత్తముం
డగు దశకంఠు చెల్లెలికి ♦ సంగము పోయిన నింద చాల కీ
వగ ననిఁ బాఱి మోములను ♦ వంతురె పెద్దల ముందు? మర్త్యుఁడే
మగఁడయి పోరునప్పు నవ ♦ మానము వేఱొకఁ డింతకుఁడు నే? ౪౭౯

శా॥ వీరావేశము తోడ యుద్ధముల వి ♦ ద్విడ్వ్రాతముం గూల్చి త
త్క్రూరాస్త్రంబులఁ బుచ్చికొన్న విలస ♦ ద్దోర్వీర్యు లారా! యిఁకన్
మీరల్ ముత్తెము లమ్ముఁ వర్తకము కై ♦ మేకొందురో? లేక భూ
దార ప్రక్రియ కాయుధంబుల నొగిం ♦ దట్టింతురో కత్తిగన్? ౪౮౦

ఉ॥ మీరలు నా ధనుర్బలము ♦ మిన్నక చూచుచునుండుఁ డాతనిన్
మారుతు నేన యంచు జన ♦ మాన్యుని మార్కొనియెన్ భయంకరా
కారుని దూషణుండు సురలు ♦ గాంచి యెడందలయందు దిగ్భ్రమం
బారిరి కాచుకొమ్మని యు ♦ దగ్రుఁడు రాముఁడు నిల్చె ముంగలన్.

రాముఁడు దూషణుని వధించుట

చ॥ దురమున నాయుధంబులును ♦ తుండములున్ రదనంబులున్ గిరుల్
బఱియలుగాఁగఁ ద్రుంగె రథ ♦ వర్గము కేతనముల్ శిరోగ్రముల్
పరిపరి త్రోవలయ్యె వరి ♦ వైరుల కోఁతలఁ బోలెఁ గుత్తుకల్
దఱుగఁ దురంగ సంఘములు ♦ దట్టముగాఁ బలువై ధరం బడెన్. ౪౮౧

సీ॥ రామధనుర్ముక్త ♦ భీమ సాయకములు, ప్రాణంబు లున్నట్టి ♦ పట్లువెదకి
వారి యాయుధములు ♦ బంధుర కవచముల్, చెండుచుఁ గొండల ♦ నుండి పాఱు
నదులకై వడి రక్త ♦ నదులుబ్బి పాఱంగ, డాలుల యందు మై ♦ చాలులందు
తూఱుచుఁ బ్రచ్చుచు ♦ ద్రుంచుచుఁ దజ్జీవ, ములతోడ నచ్చటఁ ♦ గలిసెఁ గొన్ని

తే॥ యట్లు కలిసి పోనొల్లని ♦ యర్ధచంద్ర, కాండములు గొన్ని కత్రించెఁ ♦ గంఠవితతిఁ
గొన్ని వంచకహృదయముల్ ♦ గ్రొచ్చివైచె, దాసి బొమ్మల వీఁపుల ♦ దూసెఁ గొన్ని

తే॥ దూషణుఁడు వేయు శరములు ♦ తునుఁగునట్లు, వానిసేనల కై దువుల్ ♦ వ్రయ్యునట్లు
యుద్ధ ఖేలఁ గావించి స ♦ మిద్ధ తేజుఁ, డా చమూ సాగరము వట్టి ♦ యడఁగఁ జేసె

తే కాంచి వేలుపు లార్చి మో ♦ దించినారు, రుధిర పూరముల్ చెట్లతోఁ ♦ గుధరములను
గూడఁ బెకలించికొని పాఱెఁ ♦ గ్రూరశరము, లన్ని దెసల సోఁకుల ధర-నడఁచి వైచె

తే॥ మరము గోరి నిల్చిన వారు-కెరలు చుండ, వారి జీవము గ్లొనిపోవు-పనిని దవిలి
పిసిఁగి వేసరి శోషిల్లెఁ - బ్రేతరాజు, చెలఁగి పీనుఁగుఁదిండ్లాట - చెప్పవలెనె? ౪౮౬

చ॥ కరులు గుఱాలు తేరులును - కార్ముకముల్ తలలుం గబంధముల్
గురువులు దేఱు నెత్తురులు - క్రొవ్వు మెదళ్లును కాలుగేలు నొ
డ్డొలికముగాఁగ నిండిన ర - ణోర్విని దాఁటి రథంబు రాము ద
గ్గఱ కదలించి తోలుమని - కర్బురవర్యుఁ డదల్చె సారథిన్. ౪౮౭

చ॥ తగవునె చంపఁగాఁ దిరుగు - దానవదేహ పరంపరాద్రు లె
త్తుగఁ బడియుండియుం రథముఁ- దోలఁగఁ గల్గిన గాలిచేతఁ బె
ల్లెగసెను గాలిగుమ్మటము - లేగినకై వడి నట్టి దారిలో
దిగిన రథంబు వొందుగతి - తీరుగ నెట్టులు పల్క శక్యమౌ?

చ॥ తమముఁ దొలంచినట్టి హిమ-ధాముని పోలికవెల్గు రామచం
ద్రముని నిశాత బాణమను - ధగ్మని సన్నిధికిం స్వయంబుగాఁ
దమిఁగొని పోవు జీవువలె - దర్పముతోడుత నిర్వదై దు గు
ఱ్ఱములను పూన్చు తేరిపయి - రాసెను దూషణుఁ డాజి రాఘవున్.

తే॥ దాయు నరదంబుఁ జాపంబు-దాల్చు శైల, సరణిఁ దేరిపైఁ బొలుచు దూ-షణునిగాంచి
నీదునిలుకడ మేలు! ని - న్మెచ్చవచ్చు, ననెడునంతలో సోఁకు మూఁ - డమ్ములేసె.

చ॥ మురువుగ దిక్కుల న్నిలిచి - మోయు గజేంద్రుల తోడ సాయమై
బరువు వహించు కచ్ఛపము - పన్నగ రాజులలోన నొక్కరిం
ధరణిని మోవ నిల్పి మఱి - తక్కురుఁ దోడుగఁ గొన్న జానకీ
వరు నుదుటన్ ధరించు జయ - పట్టముఁదాఁకె శరత్రయం బటన్

తే॥ దూషణుఁడు వైచు సమయంబు-దొడ్డకడిమి; లెస్సయని రామభద్రుండు-లేఁతనగవు
తోడ వాఁడి యలుఁగుగొని ♦ తొడరియేసి, తునియఁగ వానియరదంబు ♦ ధనువుదునిమి

తే॥ తపసు లాశీర్వదింప వే ♦ లుపులు పొంగ, వలఁతి వై తేని గుఱి దప్పి ♦ బ్రదుకుమనుచు
వాఁడి యమ్మేయ హాఁడును ♦ పండ్లు గీఁటు, క్రూరదృష్టులతోఁ దలఁ ♦ గొలుపు పోయె

తే॥ అనుజాతలతెగుటయురాముఁసంపవాన,మునుఁగుస్పైన్యంబు గని కదుఁ•గినిసి ఖరుఁడు
కొమ్ములం గల్గు దిక్కరి • కొమరువిల్లు, నాయుధమ్ములు దాల్చిన • హస్తమెత్తి.

ఖ రు ని యు ద్ధ ము .

క॥ యముఁడును భీతిల్ల దనుజ, చమూ జలధి తోడ రేఁగి • చందురుని మొగుల్
గము లలము లలిని కోదం, డముఁ దాల్చిన రాముపైన • దరి వేష్టించెన్. ౪౯౫

క॥ అక్షీణ పాప కర్మలు, రాక్షస వరు లొక్కపెట్ట • రథ గజ హరులన్
దక్షత ఫణిరాజ ఫణము, లక్షమమున నవియ నడపి • రతి రభసమునన్. ౪౯౬

శా॥ శ్రీరామ ప్రభు శాత సాయక హతిం • జీకాకులై యేనుఁగుల్
లీలన్ నేలకు వ్రాలె వారువములున్ • దేరుల్ రజంబయ్యెఁ గే
యూరాంచద్భుజముల్ తునింగె మకుట • ప్రోద్యత్స్ఫురచ్ఛీర్షముల్
చేరెం ధారిణిఁ గాళ్లు త్రుంగె గుదులై • జీరాడె నాంత్ర చ్ఛటల్ ౪౯౭

క॥ మీటిన ఖడ్గాటవి శూ, లాటవి ధనురటవి తోమ • రాటవి గురుబా
హాటవి మున్నగు దను వం, శాటవి శ్రీరామ శర ద • వాటవి నడఁగెన్. ౪౯౮

క॥ తగవే రూపొందిన గతిఁ, దగు రామ శరౌఘ మపుడు • తారాపథమున్
దగ దూసి చనియె నన మృదు, వగు తనువులఁజొచ్చి దుసి • యరుగుటయరుదే?

క॥ చుట్టును ముట్టిన మూఁకలు, తెట్టెలుగాఁ గూల నేగు • దివ్యాస్త్రంబుల్
నెట్టన న్యాయసభను కదు, దిట్టలు కపటమునఁ బసలఁ • దిగుచుటఁ బోలెన్

క॥ ఖరుఁడను క్రూరాభిఖ్యుఁడు, ఖర గుణులగు నసురలెల్లఁ • గడతేఱుటచే
గురు కోపి యగుచు శోణిత, శరధిని మందరము వోలెఁ • జక్కన నిలిచెన్

తే॥ నల్ల కడలిని చనునొక • నావయనఁగ, నొప్పు నరదంబుపై నెక్కి • యుగ్రదృష్టి
మిడుఁగుఱులు రాలఁజూచుచు • మింటసూర్యు,కరణివెలుఁగుచురామునిఁ•కడకువచ్చె

చ॥ భువనము లెల్ల నొక్కపరి • బూది యొనర్పఁగ లేచు నగ్నినా
నెవడి సుతీక్ష్ణుఁడై ఖరుఁడు • నిల్చిన యంత నుమేశు చాపమున్
దివిరి భువింబడంగ వడిఁ • ద్రెంచిన దోర్బల వీర్యశాలి రా
ఘవుఁడు నిశాత మార్గణ ని • కాయము లేర్చి ధరించి నిల్చినన్. ౫౦౩

క॥ అనల జ్వాలలఁ గురిసెడు, నవిల జవము గలుగు వాఁడి • యమ్ములు వేయిన్
జనవరుపైఁ బఱపఁగ నా, ఘనుఁడును నట్టివియు విడిచి • ఖండించి వేసెన్. ౫౦౪

క॥ లోకైక నాయకుండగు, కాకుత్స్థుఁడు తొమ్మిదింట • గర్బురు నేయన్
ఫీకున వాఁడును నథుమనె, తేఁకువ ఖండించి నవ్వె • దిక్కులు వడఁకన్ ౫౦౫

శా॥ దుష్టుండంతటఁ బోక మానవుఁడసా ♦ ధ్యుం డంచు మాయా విధా
వష్టంభుండయి మీఱి దానవుఁడు స ♦ త్త్వస్ఫూర్తి శోభిల్ల దు
శ్చేష్టన్ మేఘమునన్ శరంబులను వ ♦ ర్షింపంగ నిర్నిద్రతా
ధృష్టుం డాద్యుఁడు కిన్కఁ బూని ధనురా ♦ కృష్టిం బ్రకృష్టంబుగన్. ౫౦౯

మ॥ ఒక బాణమ్మున వీని యాలము ముగిం - పొందింతు నంచున్ వెసన్
బ్రకచస్ఫూర్తి శరంబు దొడ్గి గుణ మా - కర్ణంబుగా లాగఁగా
ర్మకమున్ ఫెళ్లున ద్రీలె నిర్జరులు మా - పూర్ణాశలున్ గర్వమున్
వికటంబయ్యెనె యంచుఁ జింతిలిరి వి - ల్వోటొండటన్ లేమికిన్. ౫౧౦

తే॥ ధనువు విఱుఁగుట కొంటిమైఁ - దనరుటకును, కలఁత నొందక రాముఁడు - క్షత్త్రధర్మ
విధిని తన దీర్ఘ బాహుల - వెనుక వంకఁ, జాఁచి నిల్చిన వరుణుఁ డా - నడి మెతింగి

ఆ॥ చెంత కేగుదెంచి - చింత వలవదంచుఁ, దొలుత జామదగ్న్య-గెలిచినపుడు
కొనుచు నిల్లడగను - తనయొద్ద నునిచిన, వింటి నంది యిచ్చె - విబుధు లలర. ౫౧౧

ఆ॥ విల్లు నందికొనుచు ♦ వినతిమైఁ గేల్మోడ్చి, వంచి యెడమ చేతఁ ♦ బట్టి నంత
ధర్మదూరులైన ♦ దానవావళికెల్ల, నెడమ కనులు భుజము - లెగయ నదరె

ఆ॥ త్రుటిని నారిఁగూర్చి - దురమున యమువంటి, వారు మెచ్చ నొడ్డి - పోరు సలిపి
ఖరుని రథము నూఱు - కఱకుటమ్ములచేతఁ, దుత్తునియలు గాఁగఁ - ద్రుంచివైచె

తే॥ అరద మట్టులు చెడ ఖరుఁ - డార్భటించి, చలము వీడక యంబర - స్థలికి నెగసి
రాము భుజగిరుల్ మునుఁగనా-రాచవృష్టి, మొగులుకై వడిఁగురియించె-మ్రోఁతతోడ.

తే॥ తగ్గుచున్న తూణము నుండి - యగ్గివంటి, శరములం గురియించెడు - ఖరుని చేయి
యక్షయ నిషంగమందుండి-యందుకొనిన, యొక్క-యిషువునరాఘవుఁ-డుర్విఁగూల్చె.

తే॥ కుడికరము పడిపోవఁగ - నెడమ చేత, నొక్క యినుప రోఁకలి గొని - యుక్కుమీఱ
వైచినంతనె జానకీ - వరుఁడు దాని, నడుమఁ దుండ్లుగా నొక కోల - నఱకివైచె. ౫౧౪

తే॥ తాఁకరాని విసముగల ♦ దంష్ట్రిలూడు, పాము బుసపెట్టి నట్టులా ♦ బలియుఁడూర్చి
వృత్తుమొక్కండు గొనిరాము ♦ వేయునంత, మొగి నొకశరమున దాని ♦ నెగురఁగొట్టె.

మ॥ వరగర్వంబున మాయలం బలిసి స ♦ ప్తద్వీపముల్ సప్త బం
ధురలోకంబుల బాధసేసిన మహా ♦ దోషంబులం బొందఁగా
ఖరుహా సంబును పోలె వాని తలయున్ ♦ ఖండించి శ్రీరామ భూ
వరుఁ డొప్పారెను మంచువో నలరు భా ♦ స్వన్మండలంబో యనన్. ౫౧౫

తే॥ ఖరుఁడు పడుటను గని సుర ♦ వరులుగూడి, యాడిపాడి యానందించి♦యడరిపొగడి
పారిజాత సుమంబులా ♦ పంకజాక్షు, మీఁద నొత్తుగఁగురియించు ♦ మిడిసినారు. ౫౧౬

తే॥ ఋష్యులుచేరరా లక్ష్మణా♦గ్రిముఁడు ముదము, నందిఘోరయుద్ధమునకుఁ♦బ్రాణ మొండె
వెడల నొంటిపై నున్నట్టి ♦ యొడలి వంటి, క్షోణిజాత యెదురుచూచు ♦ చోటికరిగ

ఉ॥ మింటికి నేగి డాఁగు మిడి ♦ మేలపు సోఁకుల మేని నెత్తు దు
మ్మంటిన యంఘ్రియుగ్మము ము ♦ దశ్రుల ధావనచేసెఁ దమ్ముఁ డా
యొంటికి నంటు ధూళియు వ ♦ నోత్థిత వేదనవోవ నిష్ఖళం
బొంటుఁ గవుంగిలించె నను ♦ వొందఁగ జక్కవచంటి సీతయుఁన్. ౫౧౯

తే॥ ఒక ముహూర్తమాత్రంబున♦నుక్కడఁగిన, యసుర రక్తవాహినులు ది♦గంతములకు
నడరెఁ గదలి ఘోషంబు నా♦నమరులార్చి, పొగడ రాముఁడు సంతోష♦మునుభజించె

తే॥ రావణుని చెల్లెలైన శూ ♦ ర్పణఖచూచి, చేతఁగడుపు మోఁదికొని ని♦ శ్చేష్టఁగుడిచి
ఖరునిపైఁబడి నెత్తురు ♦ వఱదఁబొరలి, రోదనముచేసెఁగనుల న ♦ శ్రువులుదొఱఁగ

చ॥ మనసున నాస నుంచితిని ♦ మానవుపై నది ముక్కుదీసె సి
గ్గున మదిలోఁ దపించి మృతిఁ ♦ గోరన కోరక మిమ్ము రేఁపి మీ
తనువుల మంటఁ గల్పితిని ♦ దారుణ కర్మము నాచరించితిన్
బనుకుచు నింక నేపనికిఁ ♦ బొల్పదు దానినొ యంచు నేడ్చుచున్. ౫౨౨

మ॥ జయమాలల్గొను నాయుధంబులను హ ♦ స్తంబందు సంధించు దు
ర్జయులౌ రక్కసులుం దదీయ కులముల్ ♦ అంపిల్లు పాపంబులున్
క్షయముం జేయఁగఁబూని శూర్పణఖ ఝుం ♦ ఝూమారుతంబట్లు వా
త్యయుఁ బోలెన్ మది తత్తఱింపఁ జనియెన్ ♦ ద్రాఁచుంబలెన్ లంకకున్.

౭ మారీచ వధపటలము. (౫౨౩-౫౭౨)

మ॥ బలవంతుల్ చనిపోక శూర్పణఖ భా ♦ వంబందు చింతింపకే
జలదశ్యాముని మేనిసొగ మదిలోఁ ♦ సంధించి లంకేశుఁడా
కలికిన్ రాఘవు దేవిఁ గైకొను వహిం ♦ గావింతునేనిన్ మను
ష్యులలామున్ దగఁ బొందవచ్చు నను నూ♦హంజేరెఁ దా లంకకున్. ౫౨౪

సీ॥ నశ్వరంబగు భువ ♦ నంబును సచరాచ, రముగ సృష్టించిన ♦ బ్రహ్మకైన
నరుదయు విజ్ఞాన ♦ వరమార్గమునను శ్ర, మంబొంది చేయుధ ♦ ర్మంబుపగిది
మయుని నైపుణ్యాక ♦ ర్మంబు పూర్తిగఁ దెల్పు, రత్నఖచిత సభా ♦ రంగమందు
దిగ్దంతిదంత వి ♦ దీర్ణ భుజాంతర, సీమ పూర్వాద్రినాఁ ♦ జెలఁగుచుండ

తే॥ ద్వాదశార్క బింబమ్ము లి♦ర్వదిగ నగుచు, వెలయుకరణిని కర్ణకుం♦డలము లలర
బాహుపురి మణుల్ వింశతి♦బాహులందు, వహ్ని పర్వత శిఖరాల♦పగిది వెలుఁగ. ౫౨౫

సీ॥ వ్యాఘ్రచర్మాజినుండు పీ ♦ తాంబరుఁడును పంక, జాసనుండేనొక♦వీనమేని
శ్రుతులింపఁ జాల ర ♦ నంగఁ జప్పిడివేల్పు, లాకలెక్కయని ♦ యొగిగి నిలుచ

సన్నని నడుములు ♦ స్తనహేమకుంభమ్ము, లెల్లనిరేఖల ♦ నెనఁగు కనులు
చెలువారు చెలువలు ♦ చెనయు నల్కకును వం, గని కిరీటాంచిత ♦ మణులు తళుకఁగ

తే॥ శేషమణి ఫణావళి యట్లు♦చెలఁగుభుజము,లడరఁ జుక్కలన్నియుఁజుట్టి♦యులడుచుండ
గ్రహములను పట్టియుంచిన ♦ కారవోలె, నిండురత్నహారంబులు♦నీటుగులుక. ౫౨౯

తే॥ సాటిలేని పరాక్రమ ♦ శాలులైన, రాక్షసుల రత్నమకుటముల్ ♦ రాయు కలన
నఱిగి యఱిగి మహిమనొంది♦యడుగులందు, రత్నకటకముల్ మిక్కిలి♦రవమొనర్ప

తే॥ మూఁడులోకంబులందును ♦ ముఖ్యులైన, పెద్దలొసఁగు నుపాయన ♦ బృందమునఁగ
దేవతలు రాక్షసులు భక్తి ♦ దిక్కులందు, చల్లిన సుగంధ పుష్పసం♦ చయము వెలయ

తే॥ ఇచట నీతఱిఁ గనునని ♦ యెఱిఁగి శిరము, లందు చేతులు జోడించి ♦ వందనములు
చేసి వరుసలు వరుసలై ♦ చేరి నిలిచి, కొలుచు విద్యాధరులు చుట్టి ♦ నిలిచియుండ

తే॥ చెప్పినది స్త్రీల విషయమై♦చెలఁగుచున్నఁ, దమ్ముఁగూర్చియే యనియెంచి♦తలఁగి మ్రొక్కు-
వారు భయభక్తులును కల ♦ వారునైన, సిద్ధవరులు సింహము లట్లు ♦ చేరినిలువ.

చ॥ సచివులఁగాంచి పల్కిన వ♦ చస్సులు తమ్ముఁగుఱించి యంచు న
డ్కుచు, ముదలన్ గ్రహింప మదిఁ ♦ గొంకుచు నిల్చి భజించు కిన్నరుల్
విచలితులై పరేతవిభు ♦ వీక్షణ గాంచిన జీవులం బలెన్
బ్రచుర వికంపన స్థితికిఁ ♦ బొల్పడు నాగులు చుట్టి నిల్వఁగన్ ౫౩౦

తే॥ దిక్కరుల గెల్చి భవుఁడును♦ తెగడుకొండఁ, వెండిమల నెత్తి స్వర్గంబు ♦బెండువడఁగ
నింద్రుని జయించు భుజముల♦రుంద్రకీర్తి, తుంబురుఁడు పాడి ప్రభుని సం♦తుష్టిపఱుప.

తే॥ వినెడి వారల కరములు ♦ వివశతమెయి, తాళములు వేయ నారద ♦ తాపసేంద్రుఁ
డొప్పు మీఱఁగ మహతి చే ♦ నూని వాణి, విధిని వాయించి చెవులకు ♦ విందుచేయ.

ఉ॥ వారిధి నేత కల్పవిట ♦ పంబులఁ బూచిన క్రొత్తపూవులన్
దీరగు పొన్నపూలఁ గల ♦ తేనియతోడఁ బరీమళించు ప
న్నీరు గ్రహించి సుందరుల ♦ నెమ్మెయి సోకునొయన్న భీతితో
వారిధరాఖ్యఁ జెన్నెసఁగు ♦ భస్త్రికలం జిలికించుచుండఁగన్. ౫౩౪

చ॥ రకముగ బొమ్మడీకములు ♦ రాచుకొనం బడు మౌక్తికావళుల్
వికసిత సూన మాలికల ♦ వ్రీలు లతాంత నికాయముల్ భువిన్
చకచక రాలు మున్నె భయ ♦ సంభ్రమముల్ మది నూల్కొనంగ జా
రుకొని సభాంతరంబును మ ♦ రుత్తుఁడు శుభ్రమొనర్చుచుండఁగన్. ౫౩౫

తే॥ కంచుకులు పైఁడి బెత్తముల్ ♦ గలుగువారు, పలువు రందందు నిల్చిన ♦ పార్థివులకు
క్రమముగా వెండి బంగారు ♦ గద్దెలిచ్చి, శీఘ్రగతి గౌరవంబులు ♦ సేయుచుండ ౫౩౬

తే॥ రోమయుత చర్మ దుందుభి ♦ మ్రోఁగునపుడు, యముఁడు శూలదండాదుల ♦ నవలవీడి
కేల నోరుమూసికొనుచుఁ గ్రేవనొదిఁగి, నిలిచి ప్రశ్నించు కాలంబు ♦ దెలుపుచుండ.

తే॥ తావినేయి కప్పురము మ ♦ ర్దన మొనర్చి, సన్న ప్రత్తితో ముట్టించి ♦ సరసులందుఁ
దామరలు పూచినట్టి ప ♦ ద్ధతిగఁ జెలుఁగు, మించి దీపపంక్తులను వె ♦ ల్గించు చుండ. ౫౩౮

తే॥ కల్పతరులు చింతామణి ♦ కామగనియు, నవనిధులు కోరినవి యెల్ల ♦ నవ్యములుగ
నిచ్చుచుండఁగఁ బ్రభునకు ♦ నీయఁదగిన, వేళ యెఱిఁగి సురారు ల ♦ ర్పించుచుండ.

తే॥ కుండలములు మున్నగు మేటి ♦ మండనములు, దట్టమగు కాంతు లొలయఁగాఁ ♦ బట్టపగలె
కాక రేయియుఁ గలదెయో ♦ లోకమందు, చూడఁడనుచు సభ్యులు వా ♦ ర్తలాడుచుండ

తే॥ గంగ కావేరి మున్నగు ♦ నంగనాళి, స్తన భరంబునఁ గౌనులు ♦ సంచలింప
నడచి కెంగేల బుక్కుగ ♦ ణంబుఁ బోలు, కుసుమ లాజాక్షతంబులు ♦ కోరిచల్ల.

తే॥ భావరాగ తాళంబులు ♦ పరిఢవిల్లఁ, జూపరుల హృదయంబులు ♦ చూఱఁ గొనుచుఁ
గారు మొగుళులఁ గన్నమ ♦ యూరమట్లు, మించి యూర్వశి సభను న ♦ టించు చుండ

తే॥ దుర్భర తపంబుచేతను ♦ దోర్బలమునఁ, ద్రిజగముల జయించిన దశ ♦ గ్రీవుఁడొప్పెఁ
గలువకనుఁల ధనువువంటి ♦ కన్నుబొమలు, గలుగు చెలువల చూపుల ♦ గములయందు.

శూర్పణఖంగాంచి రక్కసులు వాపోవుట.

తే॥ తలను కేలుంచుకొని ర ♦ క్తధార వలన, నిండు చనులతో ముక్కుతోఁ ♦ గుండలములు
లేని చెవులతోఁ గార్మొగు ♦ ల్మొగడియుఱుము, చొప్పునఁ బోలు నోటితోఁ ♦ జుప్పనాక

ఉ॥ డాలులు చుట్టుఁ బర్వ మకు ♦ టంబులు మిక్కిలి రాయ రాజు లు
ద్వేలముగాఁగఁ గ్రిక్కిఱియు ♦ దీపిత తన్మఖశాలఁ జేరి క
ల్లోల పయోధికై వడి వి ♦ లూన కుచశ్రవనాస యుగ్రతన్
బోలుచుఁ జేరవచ్చెను పి ♦ ఱుందన దైత్యులుగాంచి దూపిలన్. ౫౪౫

తే॥ లంకయందలి రాక్షస ♦ లలనలెల్లఁ, ముజ్జగంబుల జేనికి ♦ ముద్దు చెలెలు
ముక్కు వోఁగొట్టుకొనఁ దాల్మి ♦ మొనయఁగలరె?, యెదురఁగడుపు మోఁదికొనుచు ♦ నేడ్చి

ఉ॥ అక్కజమంది కాంచి యసు ♦ రావళి యాయమతోడఁ బల్కఁగా [నారు.
ముక్కయుఁ దోఁపకుండుటను ♦ మాతులు జేగుఱువాఱ నూర్పుచున్
గక్కస మందుచున్ మెఱయు ♦ కన్నుల నిప్పులు గ్రక్కుచీగతిన్
ఱక్కిన వాఁడెవండొ గద ♦ రా? యని చేతులు నల్పుచుండఁగన్. ౫౪౬

ఉ॥ ఈగతిఁ జేసి యీల్గుటకు ♦ నెంచినవాఁడు సురేంద్రుఁడో మహా
భాగుఁడు బ్రహ్మయో హరియొ ♦ భర్గుఁడొ యెవ్వఁడొ యంచుఁ గొందఱున్

బాగుపడ౯ మదిందలంచు ♦ వారలొనర్చరు శాత్రవుల్ జగ
త్త్యాగము నందు లేర యిది ♦ పోలునె యేరికి? నంచుఁ గొందఱున్. ౫౪౮

ఉ॥ రావణు చెల్లెలంచు విన ♦ రంబుగఁ దెల్పినఁ దల్లి! యోర్చుమెం
బ్రోవుమ యంచుఁ బాదముల ♦ ముట్టుట మాని యిటులొనర్తురే?
యేవగ నెవ్వఁడేని యిల ♦ నిట్టులొనర్పఁగ సాహసించునే?
కావరమంది చేసికొనెఁ ♦ గావలెఁ దానె యటంచుఁ గొందఱున్. ౫౪౯

ఉ॥ పాక విరోధి పేరుచెడఁ ♦ బాదము లొత్తుచు నున్నవాఁడు ల
క్ష్మీకలితుండు చేవచెడి ♦ క్షీరపయోధిని పవ్వళించె గా
రీకమునుండు తారక గి ♦ రిం భజియించె నిటులొనర్చువాఁ
డే కలుషాత్ముఁడో? తనకు ♦ నెంత దిటంబొకొ? యంచుఁ గొందఱు౯. ౫౫౦

ఉ॥ ఊరును పేరులేని యొక ♦ యుక్కివుఁ డిట్టులు చేసెఁ దెంపుమైఁ
బేరుగలట్టి వారు పిఱు ♦ వీఁగకొనర్తురె? అంపులాఁడి యీ
స్వైరిణి వంశకీర్తి చెడఁ ♦ బాపిన దంచు ఖరుండె యల్కతో
సౌరు చెడంగఁ గోసి యిటు ♦ సాగఁగ నంపెనొ? యంచుఁ గొందఱు౯. ౫౫౧

తే॥ తాపమునఁ గ్రుంగి సోలు త్రి ♦ దశుల పోల్కి, దెబ్బ దినని వారలు మతి ♦ తెరలువారు
మూఁడు జగములు నశియించు ♦ ముప్పొనర్పఁ, దలఁచినారనికొందఱు ♦ తలఁచినారు

ఉ॥ నూతన కల్పమింక భువి ♦ నూల్కొను నంచుఁ దలంచికాక యీ
పాతకముం బొనర్ప మగ ♦ వారలు పాల్పడ శక్తిమంతులే?
యాతత నిష్ఠమై వనుల ♦ యందు తపంబొనరించు తాపస
వ్రాతము పొందు కోప దవ ♦ భారతరస్థితి యంచుఁ గొందఱు౯. ౫౫౩

పౌరస్త్రీలు చుప్పనాకంగాంచి పలవించుట

చ॥ పలుకుచు నుండ లంకఁగల ♦ భామలు గాజులు మ్రోయఁ బల్లవం
బులఁ దలపించు హాసములు ♦ పొక్కఁగ నల్పుచుఁ జేమిరిడ్డ పా
ల లలిని నిల్పు లేమిని ప్ర ♦ లాపము లాడుచుఁ బాఱు తెంచుచు౯
బెలుకుటఁ గాంచి రే మనుభ ♦ వించితె? యంచుఁ గవుంగిలించుచు౯. ౫౫౪

తే॥ పటహ వీణా మృదంగాది ♦ బహుళ రవము, తక్క వేఱు నినాద మె ♦ త్తఱిని లేక
విభవముల నొప్పు లంకలో ♦ వెక్కు గోల, నాఁడు మొదలయ్యె నాచుప్ప ♦ నాతి కతన.

ఉ॥ మద్యము లొప్పు గిన్నియల ♦ మధ్యమునం దిరుగాడు తుమ్మెదల్
మద్యముమీఁది డెందమొక ♦ మార్గము వట్టఁగ దైత్యనారులా

యుద్యమముల్ త్యజించి నెఱ ♦ యోడికలంబలె నీరుగార్చి వి
ద్యుద్యుత వారిదప్రతతి ♦ యోజ నలందురి రొక్క పెట్టునన్. ౫౫౬

తే॥ విభుల పైఁ బొలయల్కలు ♦ వీడకుండు, కఠిన నెట్టుఁ బొఱిన కనుల్ ♦ కలఁకఁ జెంది
మఱియు నెత్తునై కన్నీటి ♦ వఱద లొప్ప, శూర్పణఖ పాదములఁ బడి ♦ స్రుక్కినారు

తే॥ తమ శిఖల యందు పచ్చలు♦దాల్చుకరణిఁ, బోఁక ద్రాక్షకులశిఖరముల్ ♦పొలుచుచుండ
మణుల గొలుసుల యుయ్యేలల్ ♦ మలయనూఁగు, చెలులు విసిగి వీథికివచ్చి ♦ చేరినారు

తే॥ ఒలయఁ బెనఁచిన విభుల బా ♦ హువుల వీఁడి, మీనములఁ బోలుకన్నుల♦మిట్టిపడెడి
ముత్తెములఁబోలు బాష్పము♦లొప్పరలుచుండఁ, గొందఱాయమఁగనిలోనఁ♦గుమిలినారు

తే॥ వైరిభీకరాయుధముల ♦ వఱలువాఁడు, భువనవిజయుండు దైత్యవి ♦ భుండు దీని
నెఱిఁగెనేని జగములెల్ల ♦ నేమి యగునొ?, యనుచు నేల దొరలి చాలఁ ♦ బనవినారు.

తే॥ మధు మదంబున సోలిన ♦ మగువలెల్ల, మగల వలని సౌఖ్యంబులు ♦ మఱచి కేశ
బంధములు వ్రీల నీవులు♦వదల జనులు, త్రుళ్ళ నడచుచు నేడ్చిరి♦దొరలిరచట. ౫౬౧

తే॥ తారగిరి లీలనెత్తిన ♦ దైత్యు చెల్లె, లిట్టి గతి నొందెనే యని ♦ యేడ్చి కేశ
పాశములు వీడఁ గెంగేల ♦వలుఁద చనుల, మీఁద మోఁది కొనిరి వంత♦మీటుచుండ.

ఉ॥ రావణ పాలితం బయిన ♦ రాజ్యమునందు మృగంబులేని ము
న్నెవగఁ జింత నొంద విటు ♦ లేర్పడె నేఁడిఁక నేమి యబ్బునో?
పైఁ బ్రివడి పోయెఁ గీరుతులు ♦ బాధలు నొందఁగ నుంటి మంచు నే
త్రావిల బాష్ప పూర్ణలయి ♦ యంగదలం బడి నొచ్చుచుండఁగన్. ౫౬౩

శూర్పణఖ రావణుతో మొఱయిడుట

తే॥ పలువిధంబుల లంకలోఁ ♦ బౌరు లడల, సభను నిల్చిన వారును♦జాఱఁ దలఁపఁ
గొండక్రిందఁ జేరిన కాకో ♦ గులు విధమున, నంగనాచి రావణు చర♦ణముల వ్రాలె.

క॥ కులగిరులు గదలె శేషుఁడు, తలలను వంచెను తమంబు ♦ దశదిశ లలమెన్
దలఁకుచు రవియుం బఱచెను, తలరేన్ దిక్కరులు తలలు♦దాఁచి రమరులున్. ౫౬౫

ఉ॥ అంగదముల్ చెలంగెడి భు ♦ జార్గళముల్ వడిబూరటిల్లఁ బై
నంగడి జ్వాలలం గురియు ♦ చక్షుల చెంగట వక్రదంష్ట్రముల్
వంగి రహింపఁగా భ్రుకుటి ♦ ఫాలము దాఁకఁగఁ జూచు రావణున్
ముంగలఁ గాంచి సేవల స ♦ మున్నతిఁ జేయఁగ జంకిరెల్లరున్ ౫౬౬

చ॥ పితృపతితోడ వేలుపులు ♦ భీకరవృత్తినిగాంచి నేఁడు దు
ర్గతి మనకో మఱేరికో తొ ♦ అంగద యంచుఁ దపించి జీవనం

తతులును దేహముల్ నిలుక ♦ దప్పివడంకుచునుండ భూజముల్
మతిచెడి యేమియన్న బరి♦మార్చునొకో యని తూలుచుండగన్. ౫౬౭

ఉ॥ మూసిన యాస్యకందరల♦ ముమ్మరమై పొగగ్రమ్మ రోమముల్
మీసములుం గగుర్పొగొన ♦ మిక్కిలి యార్చుచు నాడునొక్కపెం
రోసముతోడ దంతముల ♦ రోచులు దిక్కులందూఱ మేఘగ
ర్జాసమ వాక్కులంగినిసి ♦ రావణుడెవ్వరి చేష్టయుద్దినాన్. ౫౬౮

చ॥ అవనిని గాచువారు కుసు ♦ మాస్త్రుని బోలినవారు భూమిపై
దివమున నాగలోకమున ♦ దేహముగల్గిన వారిలోన నీ
డెవరును లేనివారలు న ♦ రేంద్రులు కానకు వచ్చి క త్తితో
దివ్రుచుచు నన్నెకాదు భవ ♦ దీయ యశంబును గోసి రుద్ధతిన్. ౫౬౯

చ॥ మనుజులొనర్చిరంచసుర ♦ మానిని పల్కగ బిట్టునవ్వి యే
మని వచియించితే యని ద ♦ శాస్యుడు కన్నుల నిప్పులుర్లగా
మినిగనుగొంచు నల్పులగు ♦ మేదినివారలగూర్చి నీవు ప
ల్కనదిటులా? యసంగతము ♦ గ్రొచ్చక సత్యమునే వచింపుమా! ౫౭౦

చ॥ అని దనుజేంద్రుడాడ జెలి ♦ యల్ వచియించును మారుబోలువా
రును దృఢబాహుసత్త్వమున ♦ గ్రుంగగ మేరువు నూడ్వజాలువా
రని పలుకంగనేల? విలు ♦ నమ్ములచే క్షణమాత్రలోన నీ
వనజభవాండమెల్ల నుల ♦ భంబున బూదియొనర్ప నేర్పరుల్. ౫౭౧

చ॥ మునుల యెడన్ విధేయులు ప్ర ♦ పూర్ణ నిశాకరు వంటి కాంతి మం
డన ముఖు లుల్లసిల్లు నలి ♦ నంబులబోలిన నేత్రయుగ్మముం
దనరినవారు కోమల ప ♦ దంబులు చేతులు గల్గువారు స
న్మని జనులందు వారికి స ♦ ముల్ గలరే త్రిజగంబులారయన్? ౫౭౨

ఉ॥ నారలు దాల్చినారు చర ♦ ణంబుల బెండరముల్గలారు వి
ల్వీరులు జన్నిదంబు దగి ♦ లించినవారలు సత్యవాక్యులుం
శూరులు నీకు లోబడరు ♦ చూడ నినుం దృణలీలనెంచు వా
రీ ధరులు శాస్త్రమట్లు తుది ♦ తేలని యక్షయ తూణధారులున్. ౫౭౩

ఉ॥ వారల జేరి మౌని జన ♦ వర్యులు రాక్షసబాధముఖ్గి యు
న్నారము ధీంద్రియ ప్రకట ♦ నంబగు జ్ఞానము లేనివారమై
నారము కావరే యనుడు ♦ నాకవిరోధులద్రుంచి భూమిను
ద్ధారణ సేయువారమని ♦ దారుణమైన ప్రతిజ్ఞ చేసిరిన్. ౫౭౪

మ॥ ఒకచో నిద్దఱు మారులీ భువనమం ♦ దున్నారు సత్యంబు వా
రికి విల్విద్దను మించు వారలు గలా ♦ రే యన్నిలోకాలఁ? వా
రికి నీడై తగు వారలుం గలుగరీ ♦ పృథ్వీతలంబందు వా
రొకరొక్కండె త్రిమూర్తి సన్నిభు లహో ♦ యుద్ధక్రియా పారగుల్.

తే॥ ధరణి యెల్ల నేకచ్ఛత్ర ♦ నరణినేలు, ధర్మపరతంత్రు దశరథు ♦ తనయులైన
వారు నిర్లోపులగు వారు ♦ ప్రభునియాజ్ఞ, గాన నున్నారు రామల ♦ క్ష్మణులనంగ.

చ॥ చెలియలి నాసికం దునియఁ ♦ జేసిన వారు నరుల్ సజీవులై
వెలయుచు నున్న వార లట ♦ విం మఱియేటికి నేను గల్గియూ
తులువలు తెంపుమై వనులఁ ♦ దోఁచుచునుండఁగ సిగ్గువీడి యి
య్యల మనినాఁడ నంచు దను ♦ జేంద్రుఁడు మండె మనంబులోపలన్. ౫౭౭

చ॥ పెలుకుఱ లోకముల్ గెలిచి ♦ భీకరతేజుఁడనై నమ స్సముం
బొలుపుగ నేలు నాకుఁ దుదిఁ ♦ బొందిక నబ్బె నపాఖ్య కీర్తికిం
జెలువగు స్తోత్రపాఠములు ♦ చిచ్చున మాడ్చితి లోకమంతటన్
గలిగినవీ కులం దునిమి ♦ కాల్చిన నీ యపకీర్తి మాయునే? ౫౭౮

ఉ॥ శాశ్వతనింద నా కునుపఁ జాలిన మానవు లుండిరంట! నా
కీశ్వరుఁడిచ్చు కైదు వొక ♦ టిచ్చినదంట! నరుల్ సజీవులై
నశ్వరమొంద కుండిరఁట! ♦ నాకును వింశతిబాహులుండె నీ
విశ్వమునందు నేను నను ♦ బృందముతోడుత నుంటిఁ జెల్లరే!

మ॥ మనసా! మాయని క్రొత్తనింద మన వం ♦ శంబందుఁ బ్రాపించెనే
యని లజ్జంబడి కుందుటేల? యవదూ ♦ అత్యంతమున్ మోవఁజా
లిన కేలుం దల లిర్వదిం బదియు నో ♦ లిం దార్ఢ్యసత్త్వంబులో
డనె యొప్పారెడిఁ గ్లేశమందకుము హా ♦ ప్రస్థైర్యముల్ పొందుమా. ౫౮౦

చ॥ అని వికటంబుగా నగి న ♦ హాయబలంబులు లేని యిద్దఱి
ట్లనువుగఁ గానయం దెనడ ♦ యాడ ఖరాదులు శౌర్యమానవ
ద్దనుజులు వారిఁబట్టికొని ♦ దారుణభంగిని చీల్చిమింగ కి
ట్లనువు పడంగ వీడిరొకో? ♦ యన్నఁదదగ్రజుఁ గాంచి ఇన్నయై. ౫౮౧

తే॥ కనుల బాష్పప్రవాహముల్ ♦ గార్చునదియు, వక్షముం బాఁదుకొనునది ♦ వసుధఁబొరలు
నదియు నగు శూర్పణఖనెత్తి ♦ యందుచేతు, లుఁగుచుకొని వారలేర్వ వం ♦ చించెనిట్లు.

ఉ॥ నాయవమానముం దనుజ ♦ నాయకు లెల్లరుఁ గాంచి క్రుద్ధులై
యాయుధినీతులుం దునుమ ♦ నప్పుడ సాయుధులై ఖరాది నం

స్థేయులు వచ్చిచుట్టి సర ♦ సీజదశాత్మజుని రయోంటి వింటిచే
నాయమరావతిం గదిసి ♦ రక్కట! రయొక్కముహూర్తవేళలోన్. ౫౮౩

ఉ॥ వ్యూహబలంబుచే నడరి ♦ యుర్వరగెల్చిన దైత్యసైన్యసం
దోహముతోడ నాఖరుఁడు ♦ దూషణుఁడున్ త్రిశిరుండు దోస్సమి
ద్దోహలు లొక్కమానవుని ♦ దోర్మలసంపదచే నశించి ర
య్యాహవమంద యన్న విష ♦ యంబునకై యొడలుం జెమర్పఁగన్. ౫౮౪

చ॥ కలిగిన కోపచింతలు వి ♦ కావిక సేయుచు వహ్నివర్ధిలన్
జిలికిననేయివోలెఁగడుఁ ♦ జీఁదఱ వృద్ధియొనర్ప వారలి
ట్లలుకను నీదు ముక్కుమొద ♦ లంటఁగఁ గోయఁగ నీవు వారికిన్
జలిపిన నేరమేమి? యది ♦ చయ్యనఁ దెల్పుమ యన్న నామెయున్. ౫౮౫

శూర్పణఖ సీత చెలువమును ప్రశంసించుట.

మత్త॥ వేరిచేతను వ్రాసి చూపఁగ ♦ వీలుకాని వరాంగుతో
సారసంబును వీడి వచ్చుచు ♦ శంపనుండియు కౌను బం
గారు నుండి శరీరముం బథ ♦ కంబుగా గ్రహియించి యా
కారు కానను చేరు కామిని ♦ కై జనించెను నావుడున్. ౫౮౬

మత్త॥ రామ యెవ్వరి కాంత యంచును ♦ రావణుం డను నంతలో
నామె యిట్లనుఁ బల్కుమాటల ♦ నార నారసి చూచు కో
మ్మామనోహరి గబ్బిగుబ్బలు ♦ హాట కోఖలు పాదముల్
భూమి నోచిన భాగధేయము ♦ ముగ్ధనామము సీతయా ౫౮౭

చ॥ భ్రమరుల గీతముల్ తెలిమ ♦ రందముఁ బోలిన తీయనైన వా
క్యములు సుగంధకేశములు ♦ గల్గి సురాదులు సంస్తుతించు చం
దముగల లక్ష్మియుం దన యు ♦ దాత్తతకుం దగు చేటి కాదనన్
బ్రమదమనోజ్ఞకత్వములు ♦ పల్కెడ నంటయు మాధ్యమే యగున్. ౫౮౮

సీ॥ వ్రాలిన కేశముల్ ♦ వర్షధారలఁబోలు, మృదు పదంబులు ప్రత్తి ♦ క్రియనుపోలు
వ్రేళులు మేలైన ♦ విద్రుమంబులఁబోలు, సొగసైన వాక్కులు ♦ సుధనుపోలు
వదనం బలోపమా ♦ పద్మంబుఁ బోలును, కడలికంటెను మించి ♦ కనులు వెలయు
కందర్పుఁ డామెను ♦ కాంచి తపించి ని, క్కచ్చిగా మాటాడఁ ♦ గడఁగియె చుమి

తే॥ దీర్ఘరోగవ్యథను పొంది ♦ దినదినమ్ముఁ, గార్శ్యముంబొంది సఫలతఁ ♦ గాంచకునికి
మాఁడి మసియయి తుది రూపు ♦ మాసెఁగాక, హరునికంటిమంటనశించె ♦ ననుటకల్ల.

చ॥ పగలు వసించు స్వర్గమును ♦ బాగుగాఁ జూడు, ఫణామణిచ్ఛటల్
జిగిగల నాగలోకమును ♦ చేరికఁ గాంచుము కంధి మేఖలా
జగముఁ బరీక్ష సేయు మెటఁ ♦ జక్కనఁ గన్నను గాంచ లేవ య
మ్మగువ ధరిత్రిలోని దె సు ♦ మా విలిఖింప నశక్యమే యగుఁ. ౫౯౦

చ॥ భుజములఁ గూర్చి పల్కుదున? ♦ మోమును కన్నులఁ బల్కరింతునా?
నిజముగ సారె గుబ్బలన ♦ నీటగు చన్నులనే వచింతునా?
గుజగుజ నాడు కొట్టుకొని ♦ కొంకుచు నూరక యుంటగాక ప
ల్కఁ జనదు రేపె కాంచెదవు ♦ గాని మఱొక్కటి విన్ము పల్కెదన్. ౫౯౧

సీ॥ బొమలు శరాసన ♦ మ్మును పోలు నన్నను, కనులు కుంతంబుల ♦ నెనయు ననిన
దంతముల్ ముత్యాల ♦ బంతిఁ జెనయు నన్న, విద్రుమంబుల నేలుఁ ♦ బెదవులనినఁ
దొడ లంటి కంబాల ♦ దొరయున వన్నను, కమఠంబువంటి మీఁ ♦ గాళ్ళులనిన
ముక్కు చందము నువ్వుఁ ♦ బువ్వు సరి యానన, గళంబు సొగసైన ♦ కంబువన్న

తే॥ పలుకు సరిపోలుఁగాని త ♦ ద్వస్తు తత్త్వ, మెన్న సరిపోవునే? వరి ♦ తృణముఁ బోలు
ననుట పొసఁగునె? యుపమ♦లయ్యనుపమాంగి, కెచటదొరకును దైత్యకు♦లేశ చెపుమ

తే॥ ఇంద్రుఁ డింద్రాణిఁ బడసె మ♦హేశుఁ డుమను, పడసె హరియు రమాసతిఁ♦బడసె సీత
నీవుఁ బడసితి వారికి - నేడ సుఖము, నీకసుఖము నిజంబుగ♦ నిర్జరారి! ౫౯౩

తే॥ ఒకఁడుసామేననుంచె వే♦ఱొకఁడురమున, నుంచె మఱొకఁడాస్యంబున♦నుంచుకొనియె
నీవు సౌందర్యసదనయౌ♦నెలఁతఁగొన్న, నెచట నుంచి సుఖింతువో♦యెఱుఁగరాదు.

చ॥ తరుణిని నీవు గాంచిన ప ♦ దంపడి నేలను నిల్వఁబోవు నీ
యురవగు నెల్ల సంపదల ♦ నుగ్మలికై విడువంగలాఁడ వె
ల్లర కగు మేలు నీకమర ♦ లాభము నేఁగలిగింతుఁగాని నీ
గరితలకుఁ సుదుఃఖ తతి ♦ గల్గఁగఁజేయుదుఁగాదె చూడఁగన్. ౫౯౪

ఉ॥ వేలుపు లోకమందు పృథి ♦ వీ తలమందును కల్గుస్త్రీల గ
ర్భాల జనించినట్టి జవ ♦ రాలదిగాదు సురాసురుల్ మహా
భీలముగాఁగఁ జిల్కతఱి - ద్వీపవతీపతి పంకజాసనుఁ
బోలఁగఁ జక్రికిచ్చెనని ♦ భూమియు దీని నొసంగె స్పర్ధమై. ౫౯౬

ఉ॥ అంబుధి మేఖలా జనము ♦ లౌననఁ దుమ్మెదలాడు క్రొమ్ముడిం
డంబుగఁ గల్గు రాఘవు ప ♦ డంతుక యుఁ హారిణంబుతోడ నీ
వింబుగ నాడు మేను కసి ♦ యొదగ నాడఁగ నీదు ఖడ్గ స
త్త్వంబు జగంబెఱుంగ నిన ♦ వంశ్యుని నాకు నొసంగుమా రహిన్. ౫౯౭

చ॥ తపసులు నేనియుర్ విధిని ♦ దాఁటఁగ లేరు లభించు వేళ ల
భ్యపడు నమస్తముర్ దొరకు ♦ నవ్వి లభింపని వేళలందు ల
భ్యపడవు చేతు లిర్వదియు ♦ నాస్యములుర్ బది మీనమహా నురం
బు పడసినట్టి భాగ్యమును ♦ పొందుట నీ వికమీఁదనే సుమీ. ౫౯౮

ఉ॥ సీతను గొంచు నీకడను ♦ చేర్పఁ దలంచియొ పట్టఁబోవ దు
ర్జాతుఁడు లక్ష్మణుం డకట! సంభ్రమ మందుచు నడ్డువచ్చి వే
వే తొలి ముక్కుఁగోసె మను ♦ వే చెడిపోయెను నీకుఁ దెల్పి త
ర్వాతనె ప్రాణము ల్వదల ♦ భావన చేసితి నన్న! నావుడుర్. ౫౯౯

రావణుఁడు సీతచందమువిని విరాళిచేఁ బరితపించుట.

సీ॥ కోపంబు వీర్యంబు ♦ గురుతరమానంబు, బలిసిన నెంజిలి - బలమువలనఁ
శాపంబు పండు తా ♦ వలమున సంపదల్, తొలఁగిన కరణిని ♦ తొలఁగిపోయె
దీపంబు మఱియొక ♦ దీపంబుతోఁ జేరు, నపుడుండు రీతిగా ♦ నాదలోని
తాపంబు కామంబు ♦ తనరనొక్కటియయి, ప్రాణంబునంద యొ ♦ ప్పారఁ గలిసె
తే॥ ధరణిజాతను మఱవని దైత్యరాజు, ఖరుని మఱచెఁ జెల్లెలి ముక్కు ♦ తఱిఁగినట్టి
నృపుల బలమును మఱచెను♦నిందమఱచెఁ, బ్రసవశరునిచేఁ పూర్వశా♦పమునుమఱచె

చ॥ జనకజ నామముర్ మనముఁ ♦ జక్కన నొక్కటియై లయించు నా
వెనుక నొకం డొకళ్లు విడి ♦ వేఱొక దానిఁ దలంప వేఱుగా
మన మొకఁడుండునే? మఱచు ♦ మార్గమిఁ కెయ్యది? పండితాళికిర్
మనము నడంచు జ్ఞానమది ♦ మాఁడగఁ గాము జయింప శక్యమే? ౬౦౧

క॥ లంకాధిపతి మయూర వి, శంకట గమనర్ మహీజ ♦ సాధింపక ను
న్నంకిలి పడు నెడఁదఁ గడుర్, సంకట పడి యెండ వెన్న ♦ చందంబందెర్. ౬౦౨

చ॥ తనవిధి బల్మిచే జరుగఁ ♦ దగ్గ పరిస్థితిచేత లంకకుం
బనుపడు చేటుచే మతి య ♦ వారణ సంభ్రమ మొందుచుంటచేఁ
జెనకిన దొడ్డ కామ రుజ ♦ చెల్లఁబరింపని మూర్ఖుఁ డజ్ఞతం
బొనరుచు చెట్ట కై నడిచె ♦ పూవులు పండులు గాఁగ వర్ధిలెన్. ౬౦౩

ఉ॥ బంగరుబొమ్మ సీతఁ దన ♦ భావమునం జొరనిచ్చు త్రోవచే
బంగిని ద్రావు వానిక్రియ ♦ భ్రాంతిని మై వివశత్వ మొందుటర్
రంగుగఁ గాంచి మారుఁడు శ ♦ రంబుల నొంప సమర్థుఁడయ్యె వా
నిం గొను కామభావననె ♦ నిల్చె బలంబు కుదించు శక్తియుర్. ౬౦౪

చ॥ కొలువును వీడ రావణుఁడు ♦ కూరిమి దీవనలిచ్చినారు పె
ద్దలు చెలువల్ సుమంబులను ♦ దండడిఁ జల్లిరి శంఖ దుందుభుల్

చెలఁగ సభాషణముల్ చనిరి ♦ చెడ్డ మనంబు తపించి తొందరం
జలుపఁగ హేమరత్నమయ ♦ సౌధముఁ జేరె సురారి చింతమై. ౬౦౫

మ॥ సుమతల్పంబులఁ జేరకే సతులపైఁ ♦ జూడ్కిం బ్రసారింపకే
ప్రమదారత్నము లుల్లసిల్లి పలుకం - బల్కింపకే యొంటిమైఁ
దమి నొండొక్కట నిల్చి సీతసయిఁ జి ♦ త్తంబుంచి తా విన్నత
ద్రమణీయాంగముల న్స్మరించె మది సం ♦ తాపంబు పెంపొందఁగన్.

మ॥ తొలఁగింపంగ నశక్యమౌ తమి మదిం ♦ ద్రొక్కాడి యుబ్బొత్తగాఁ
గలఁగింపంగఁ బరీమళ ప్రసవ నం ♦ ఘాత ప్రకీర్ణస్ఫుర
త్తలిమం బందలి పూలువాడి యొడలుం ♦ దప్తంబుగాఁ జిత్తముం
మలఁగం బ్రాణము తల్లడిల్ల మఱిఁగెన్ ♦ మారప్రహారంబులన్. ౬౦౬

ఉ॥ చల్లని గందముం గినల ♦ సౌరభ పుష్పములన్ వెలందుకల్
మెల్లనఁ గొంచుఁ జేర నవి ♦ మించిన నిప్పగు మందుచే నొడల్
తల్లడ మందు రీతిఁ గడుఁ ♦ దాపముఁ గూర్పఁగఁ గొల్మిగుంట రా
జిల్లెడు నగ్నినా మిడుఁగు ♦ చిందఁగ నూర్చుచు నుమ్మలించుచున్. ౬౦౭

చ॥ మునుపు మనంబు నెమ్మదిని ♦ పొందిన రావణుఁడిప్డు పాపమున్
దనికెడు నిందయుం బగయుఁ ♦ దా మది నెంచక యబ్ధి కుంత మా
ర్గణ హరిణోత్పలంబుల హౌ ♦ రంగు జయించిన కన్నులొప్పు నా
జనకజఁ గాంచఁ గోరి తమిఁ ♦ జాలఁ దపించె మనోజవేదనన్. ౬౦౮

తే॥ దిగ్గజంబుల నొంచిన ♦ ధీరుఁడపుడు, తరువులం దొలిచెడు బెండు ♦ పురువులీలఁ
గంతు తూఁపులు తనదు వ ♦ క్షంబుఁ దొలువఁ, గుంది సోలి కుమారిలి ♦ క్రుంగి కూలె.

తే॥ ప్రసవముల తోడి లేఁగొమ్మ ♦ వంటిదొకతె, వచ్చిమదిఁ జేరెనని భ్రమ ♦ పడెడియసుర
వరుఁడు మరు నమ్ముపలె నెద ♦ వ్రయ్యసోఁకు, మలయ పవనునిపైఁ జాల ♦ మండిపడును.

తే॥ పొక్కిపొరలి కర్తవ్యతా ♦ మూఢుఁడైన, రావణుఁడు లేచి వడిఁ బలు ♦ రకములైన
వీణలను కేరు పలుకుల ♦ వెలఁదులెదుర, దీపికలు గొని రా నొక ♦ తోఁపుఁ జేరె. ౬౧౦

సీ॥ మావిచెట్లకు హీర ♦ మణులు పనసలకు, మాణిక్యములు పోఁక ♦ మ్రాఁకులకును
నీలముల్ కురువింద ♦ మోలి సాలములకు, గోఁగుల కరవింద ♦ రాగమణులు
నరఁటి కంబములకు ♦ మరకత రత్నంబు, లేపి భూజములకు ♦ హేమరాశి
పాటల తరులకుఁ ♦ బగడముల్ పున్నాగ, ములకును శశికాంత ♦ ములును నారి

తే॥ కేళములకు వెండిని పోల్పఁ ♦ దేలుఫలము, గల దెలిమిన్నంటఁ బెరిఁగి పూ ♦ వులకుఁ బ్రక్క-
రికలకు వేర్చి గనరాశి ♦ నిక్కియుప్ప, వనమునం దొక శయ్యపై ♦ వంతఁ జేరె. ౬౧౧

రావణుని విరహతాపము.

మ॥ ఫల పుష్పంబులనుండి వచ్చు మధువుల్ ♦ వాటంబుగాఁ ద్రావు చె
ల్వాలు పైకంబులు బంభరంబులును చి ♦ ల్కల్ పిచ్చుకల్ శారికల్
పలుకుల్ రజ్జులు మాని దానవ జగ ♦ త్ప్రఖ్యాత వీరప్రభుం
డలుకం బూనునొ యంచు మూఁగల క్రియల్ ♦ వ్యాహారముల్ సేయఁగన్.

చ॥ శిశిరముచేత గాలియును ♦ జిల్లను మంచును గూడి మెల్లఁ బం
చశరుని తూపులుచ్చి యెడ ♦ సందులఁదూఱఁగఁ గాలుసేతులుం
బ్రశమన మింతలేక సభు ♦ పం దొడఁగన్ 'ఋతు వెద్దిరా' యనన్
శిశిరము వోయె భీతిమెయిఁ ♦ జెచ్చెర వేసవి వచ్చెఁ జిచ్చునాన్. ౬౧౫

ఉ॥ లావగు పెద్ద మ్రాఁకులు శి ♦ లాతలముల్ గిరులున్ హిమస్థలుల్
ప్రోవుగ మండిపోయెననఁ ♦ బోడిమి వేసఁగి వేడి యిట్టిదం
చేవిధిఁ బల్క శక్యమగు? ♦ నిట్టలపు న్వాలపన్విమంబునే
త్రాపిన మందులుం గలవె? ♦ తాఁకె నెడంద సుఖంబు దుఃఖమున్. ౬౧౬

చ॥ అతని మదిం జనించిన స్మ ♦ రాగ్ని దిగంతము దాఁకఁ గాల్పఁగా
వెతల భజించి యెండయును ♦ వేదన గూర్చెను దీనిఁ దోలి మున్
ఋతువునె దెండియున్న నది ♦ యేడ్జల రా నొడలుం దపింప నీ
ఋతువును కాల్చుచున్నదిది ♦ యెప్పటిదే యని చీఁదలంగొనన్. ౬౧౭

తే॥ దైత్యచంద్ర! మీయాజ్ఞను ♦ తప్పినడవ, ఋతువులెల్లను భయపడి ♦ కొంతుకుననుడు
ఋతువులెవ్వియుఁ బనికిరా ♦ విచటనాకుఁ, దఱిమి వేయుఁడీభటులార! త్వరగననియె.

చ॥ వలదను నంతలోనె ఋతు ♦ వర్గము ధర్మములెల్లఁ దప్పి యో
గులవలె సర్వసంగములు ♦ గొబ్బున వీడెను దేశమంతయున్
బలుపగు రోగముల్ జనస ♦ బంధము వీడి తపస్సులొందునాఁ
కలియును దప్పిలేని దివి ♦ కైవడి దోఁచె మనంబులోపలన్. ౬౧౯

చ॥ ధరణిని వేఁడియుం జలియుఁ ♦ దగ్గ దశాస్యు శరీరమెల్ల దు
ర్భరముగ నేయిలేక ప్రభు ♦ రంబుగ మండెడు వహ్నిభంగి నా
తరముగ మండెఁ గాలమది ♦ తార్చునదొక్కటియా? స్మరాగ్ని ము
మ్మరమగు మంట జ్ఞానమున ♦ మాయును గాక దానసానా క్రోః

ఉ॥ ప్రబ్బిన మబ్బు నాఁ దనరు ♦ రావణుఁ డప్డు బిసంబులన్ రసం
బబ్బిన పూలమాలల హి ♦ మాంబువు చల్లిన లేజివుళ్లతో
జొబ్బిలు చందనంబు నిడి ♦ చూచియు నోర్వక మేలు గోరువా
రుబ్బున గొబ్బునం బఱచి ♦ రౌషధి నాథుని పట్టితెండనన్. ౬౨౧

చ॥ అలుకయె శీలమై తగు ద ♦ శాస్యు పురంబు పయిన్ భయంబునం
బొలయక యవ్వలం దొలఁగి ♦ పోవు నిశాకరుఁ గాంచి రక్కసుల్
పిలుచుచు నున్నవాఁ డసుర ♦ వీర వరేణ్యుఁడు రావణుండు నీ
వలుకక రమ్మటెమ్మన హృ ♦ దబ్జము ఝల్లన లేచె మెల్లనన్. ౬౨౨

శా॥ శంకం బొందుచు వెన్నెలల్ పరవు నా ♦ సంద్రంబుపై నిల్చి తా
సంకోచించుచు గుంద్రఁడన్ వదలి మున్ ♦ శాత్రవ్యుచే నొచ్చువాఁ
డంకాపాంకముతోడఁ దగ్గ యదనఁ ♦ దంకించు చందాన నే
ణాంకుం డప్పుడు దోఁచె రావణునకున్ ♦ యామ్యేశు తోయంబునన్. ౬౨౩

ఉ॥ అంబరవీథి వచ్చి కిర ♦ ణావళి పర్వఁగఁ జంద్రుఁడొప్పె మో
హాంబుధి మున్గు నాతఁడు శ ♦ శాంకుని దూషణ సేయుచుండ త్రీ
రాంబుధిఁ బవ్వళించిన ము ♦ రారి తటిం బరికించి దైత్యరా
డ్డంబర జీవము ల్గొనఁ గ ♦ డంగి విధించు సుదర్శనం బనన్. ౬౨౪

మ॥ తన పుట్టింటను చెంతనుండు సుధ మో ♦ దం బారఁగాఁ ద్రావి చ
ల్లన వ్యాపించిన చంద్రు వెన్నెలలు, క ♦ ల్కాం బాటీ రక్తాక్షుఁడై
జనిత భ్రూకుటి ఫాలభాగుఁడగు దో ♦ షాచార భూజానికిన్
దనరెన్ వహ్నిఁ గరంగు వెండిఁబయిఁ జిం ♦ దం బోయు చందంబునన్.

శా॥ భూరిప్రాభవమై రమాలలితమై ♦ పుణ్యంబు నిండారు కే
దార శ్రీమిథిలేశు నల్లుఁడగు నీ ♦ తానాథు సౌందర్య పా
థోరాశిన్ వినినంతనే కడచె నం ♦ తోషంబు మాఁడించె ర
క్షోరాట్చంద్రము నద్ది మానితు రిపు ♦ శ్లోకంబు చందంబునన్. ౬౨౬

ఉ॥ కూరులు ధర్మరాజు మది ♦ స్రుక్కఁ దపింపఁగఁజేయు రావణుం
డారభటించి నా లెలఁపు ♦ నారసి చల్లని చంద్రుఁ డెమ్మనన్
క్రూరవిషంబు గ్రక్కు పెను ♦ కోఱలఁ గల్గిన త్రాఁచువంటి యీ
సూరుని దోడితెచ్చిన ప ♦ సుల్ బలుశుంఠలు వారలేరనన్. ౬౨౭

ఉ॥ సేవకు లంగముల్ ప్రిదిలి ♦ శీర్ణతనొంద వడంకుచుం బ్రభూ!
దేవరయాజ్ఞ లేని యొకుఁ ♦ దెచ్చుట పల్కఁగఁ బోలునేమి? రా
జీవ హితుండు తేరిపయిఁ ♦ జెందక రాఁడిటు క్రూరచేష్టలన్
మైవడి నేఁచు నాతఁడు వి ♦ మానయుతుండగు చంద్రుఁడే యనన్. ౬౨౮

చ॥ పరిణతి నీరసంబయిన - భామలపొందున కిచ్చగించి నం
భ్రమపడు కోడకాంగ్రుడు వల ♦ వంతల నొంధు మనోగదంబు నై

ప్పురుసునఁ గానట్టి సుర ♦ వైరి కులేశుఁడు కాల్చుచుండు వై
ఖరిని గ్రహించి శీతకరుఁ ♦ గాంచి దయామతి తోఁప నిట్లనున్. ౬౨౯

శా॥ నక్షత్రేశ! కృశించితేమి? కడు వి ♦ న్నంబోయి యున్నాఁడ వీ
వక్షీణవ్యథ నొందెదే? మఱిఁగదే? ♦ యంగంబు కందమ్మె మీా
నాక్షీ సీతను నన్నుఁబోలె నిని యి ♦ ట్లార్తిన్ మదిం బొందితే?
యాక్షేపింపక నన్నుఁగావ నెవర ♦ య్యా! యున్నవా రీయిలన్? ౬౩౦

మ॥ విరహం బేఁచఁగ బుద్ధిచే సణఁచు స ♦ ద్విద్వాంసులుంగల్గరే?
దొరయ న్నాదగు జీవపాళికిని మృ ♦ త్యుప్రాయమై యున్న యా
తరుణీకైరవయుక్త పద్మసునకుం ♦ దథ్యంబుగా నోడి యి
ట్లెరుసుం బొంది కృశింప గెల్వు గొనదే ♦ యీామీాఁద? జైవాతృకా! ౬౩౧

తే॥ అనుచు నలఁతనుపొంది రే♦యినిశశాంకుఁ, దొలఁచి పగలును బ్రొద్దును♦కలుగుఁగాక యనినయంత నెరేయియు♦హరియుఁదొలఁగె, పగలుసూర్యుండుఁదోఁచిర♦ప్పట్టునందు

మ॥ క్రతుకుండంబునఁ బోయు నేయివలె బం ♦ గారంపుఁదీవల్వలెన్
తత ఖద్యోత మయూఖము ల్పరవఁ బ ♦ ద్మంబుల్ ప్రకాశించెఁ ద
త్క్రతుకుండాగ్నిని పోలి కల్వలు మహా ♦ ద్రవ్యంబులంబోఁది యు
ద్ధతిఁ గొన్నాళ్లకె రిక్తుఁడౌ వెడఁగు చం ♦ దంబందె నప్పట్టునన్. ౬౩౩

చ॥ ప్రతత మయూఖ భూషణుఁడు ♦ పద్మహితుండొక ప్రక్క లేవఁగా
మతి బిడియంబు నూని జిగి ♦ మాసి వడంకుచుఁ గ్రుంకె యామినీ
పతి యొకవంక యామినియుఁ ♦ బజ్జనె యేగెను సార్వ భౌము నా
నతిఁ జరియించు చిన్న నర ♦ నాథుని చందము నొందె యయ్యెడన్. ౬౩౪

తే॥ రాక్షస స్త్రీలు రేయి భ ♦ ర్తలను చేరి, పొలయలుక వీడి పువ్వు శ♦య్యలఁ బరుండి కలల యందును కౌఁగిలి ♦ కడపకుండి, త్వరితగతి రేయి పోవుట ♦ యెఱుఁగరైరి.

తే॥ తెల్లవాఱిన నడురేయి ♦ వల్లభులును, తొలఁగిచనఁ దృప్తినొందని ♦ చెలువలపుడు విరియు కలువలు తేనెను ♦ వెలుచు రీతి, బాష్పములు గార్చిరా రేయి♦పగలెయగుట.

క॥ కొందఱు శయ్యలపైఁ దరు, బృందముఁ జుట్టిన ప్రవాళ ♦ వీరుధములన్
గ్రొందలిరు చేతులన్ మగ, లం దగిలిచికొంచు నిద్ర ♦ లం బడి రచటన్। ౬౩౭

తే॥ కల్లు కడవల మూఁగిన♦గండుఁదేంట్లు,నడికి రేయి వింతగఁ బొద్దు♦ పొడుచు టెఱుఁగ కుండ నిద్రించె మత్త వే♦ దండ చయము, త్రాగుఁబోతుల కరణి ని♦ద్రాళులయ్యె.

తే॥ కలఁగుచుండు ప్రోషిత భర్తృ ♦ కల మొగంబు, వోలె దీపంబు లన్నియు♦నోలిమందు ఘుండి తైలంబు కొఱఁతలే ♦ కుండియు జిగి, తగ్గి వెలవెల వాఱుచుఁ ♦ గగ్గుచుండె.

తే॥ వేకువను వికసించెడు ♦ విరిదళములు, ప్రొద్దు పుట్టియు విప్పను - పొందకుండె
సెజ్జలందు నిద్రించెడు - చెలుల నేత్ర, పద్మములు వికాసములేక - పరఁగు పగిది. ౬౪౦

తే॥ పవటియందును నిద్రింపఁ - దివురువారు, కనులఁ దెఱవరు గావునఁ - గళుకుఁగనులు
బిచ్చమిడని లోభుల యింటి_వీదితలుపు, లెపుడుమూయఁ బడెడు తీరు-నెనసియుండె

తే॥ ఒక్క రేయి ఘల్ల వియోగ-మోర్వరాక, వంత గుందు జక్కవలు రా-వణుని కరుణ
నంతరమున సుఖించు భాగ్యంబు నొంది, చెఱను విడివడు నరులట్లు - చెలఁగుచుండె

తే॥ నడుమనేర్పడు నాజ్ఞచే - నాఁడు విధుఁడు, తొలఁగ వికసింప కుండెడు-తొగలఁజేరి
యళులు గౌరవకార్యముల్-సలుపకుండు, ధనులఁ జేరు గాయకు లట్లు-దైన్యమొందె

తే॥ అర్క కిరణముల్ రత్న గ♦వాక్షములను,తూఱి మేల్కొల్ప నిద్రచేఁ ♦దూఁగి లేచు
చెలులు జ్ఞానంబుచే నిజ ♦ స్థితి నెఱుఁగక, కలఁచు నజ్ఞులవలె మూర్ఖ♦గరిమ నుండ్రి

తే॥ అసురనేతృ నాజ్ఞాబల ♦ మరయలేక, దినఫలంబులఁ దెలుపు జ్యో ♦ తిష్కసమితి
జాములం దెల్పుకోళ్లు న♦జ్ఞానదశను,మలఁగి తమకార్యములఁ దాఱు♦మాఱుగుడిచె.

తే॥ ఇట్లులోక విపర్యయ ♦ మెనయుచుండ, దైత్యవిభుఁడు రవిం గని ♦ తనమనంబు
నిప్పుచేఁ గాల్చుచున్న యీ♦నిష్కరుణుఁడు, చంద్రుఁడే యగునని పల్క♦సరసవారు.

తే॥ చంద్రుఁడీతండు గాఁడు ప ♦ చ్చని గుఱాల, తేరుగల వేఁడివెలుఁగగుఁ♦దివిరియితఁడు
కాల్చునేగాని చల్లని ♦ కైరవాప్త, కరణిఁ జల్లదనంబును ♦ కాంచఁడనిరి. ౬౪౮

తే॥ కొమ్ములంగల్గు కాటుక♦కొండఁబోలు,దైత్యవిభుఁడు క్రూరుని సూరుఁ♦దఱిమివైచి
సాగరధ్వనిఁ దొలఁగించి ♦ సంజవేళ, వెలయులేఁజందురుని వేగ ♦ పిలువుఁ డనియె.

తే॥ అశనివంటి పల్కువిని షో ♦ డశకళాప్త, పూర్ణుఁడగు చంద్రుఁడప్పుడే ♦ శీర్ణుఁడగుచు
విదియ జాబిల్లియై మింట ♦ వెలసె; దుష్ట, శాసనంబన నిట్టిదే ♦ జగతియందు. ౬౪౯

తే॥ అసురపతి కాంచియిదిబడ♦బాగ్ని యేమొ?,ధరణిమోచు శేషుని విష♦దంష్ట్రియేమొ?
కాళ నాపైన దొడ్డయ ♦ ల్కను వహించి, సంజయే కత్తిగొని యిట్టు♦ జరుగఁబోలు.

తే॥ పాలకడలి మధ్యమున నీ ♦ పద్మవైరి, మొలచినట్టి వేళనె హాలా ♦ హలము కంఠ
మందుధరియించుహరుఁడు వీఁ♦డంతకంటెఁ,గ్రూరవిషమని యేయుంచు♦కొనియెఁదలను

తే॥ అతికరాళ విషంబున్న♦ యహులయందు, పెద్దదని పిన్నదని రూప ♦ భేదమేల?
పెద్దచంద్రుఁడేపిన్నయై♦పిడుగువోలె,మిడుకు మ్రింగునప్పటికంటెఁ♦జెడఁగలేదు. ౬౫౩

తే॥ చాలుమానిసి నన్నిట్లు ♦చంపువాఁడు, లోకములఁ గాల్పఁడంచుఁబ♦ల్కుటలుతగునె?
ద్యుమణియేమేలు వీనిని ♦ క్రోవ్వుఁడింక, గుబులుకొను నిరులిప్డు క♦న్గొంద మనియె.

తే॥ అపుడు నర్వంకషంబయి ♦యంధతమము, సురుడులను గొనివస్తువుల్ ♦చూడ నగుచు

హార్యములననంఖ్యాక దీపాళులొప్ప, గాఢముగఁగ్రమ్మె దెసలెల్లఁ గానఁబడక.

ఉ॥ అక్షయవస్తు తత్త్వమది ♦ యార్యులచేఁ దగనాలకించి య
జ్ఞక్షయమొంది జ్ఞానమను ♦ చక్షువువిప్పని గ్రుడ్డివాని దు
ర్లక్షణ నిష్కృపా హృదయ ♦ రంగముకంటె మహాంధకారమే
పక్షమునందు తక్కువని ♦ పల్కఁగఁగ్రమ్మె ధరాతలంబునన్. ౬౫౫

ఉ॥ చీఁకటియన్ జముండదటు ♦ చెంది జగంబులు నిండి యందుపై
నాకస మంటఁగాఁబెరిఁగి ♦ యంతట సత్కృపవీడి మ్రింగ నీ
లోకములెల్ల వ్యర్థముగ ♦ లోగ్గడివై నశియించునంచు లోఁ
గైకొనకిట్లుతోఁడుగొనఁ - గంఠ విషంబు హరుండు గ్రక్కెనో? ౬౫౬

చ॥ హరుఁడు గ్రసించినట్టి హాల - హాలము నందిది క్రాంగియుండునే?
ధరణిని స్వర్గమున్ రసనఁ - దాఁకుచు లేహనముం బొనర్చు భీ
కర విలయాగ్ని మెండుకొని - కర్కశ రీతి నెదుర్చు చండ దు
ర్గరళము మ్రింగి నల్లనయి - క్రాలినదీ తిమిరంబు చెల్లరే!. ౬౫౭

చ॥ శరములు నగ్నియుంజొరఁగఁ - జాలని సాంద్రతమంబు లోన నొం
టరినయి యుందు నా కుఱఁగ - టన్ బయిమేఘముఁబొప్ప సాటికం
బొరయని విద్రుమంపు లత - పొందిక లే యెడనీరుకాయలం
దిరముగఁ దాల్చి చంద్రుఁగొని - దీపము నా వెలుఁగొందెఁ జూచితే. ౬౫౮

చ॥ చతురతఁ బూని చూపుఁ జొరఁ - జాలని చీఁకటిలోనఁ గుండలాల్
వితముగఁదాల్చి నల్లనగు - వేణికతో నొక చంద్రబింబ మీ
తతిఁ గనవచ్చుచున్నదిది - తన్మయరీతిని గల్గుభ్రాంతియో?
సుతనుఁడు క్రొత్తచందురుఁడో? - సుందరమీ నవ దృశ్యమేదియో? ౬౫౯

చ॥ ఉరమును పూర్తిగా నలమి - యుబ్బు పయోధరముల్ పిఱుందులున్.
మురువగు బంధురంబు నడు - ముం గనరావు నిజంబు తక్కనుం
దర తరుణాంగముల్ గని ము - దంబు గడించితి నిద్దమెల్లఁగా
గరగరికైన కాంతయయి - గట్టిగ నామది నున్నదే చుమీ. ౬౬౦

చ॥ మునుపె సమస్త లోకముల ♦ ముగ్ధలఁ గాంచితి నిట్టి రూపముం
గనివిని యుండలేదు ఘటి ♦ గల్గునె యిట్టిది వేఱొకండు? క
ల్గిన దని చూపువారెవరు ♦ లేరిట నాచెలియల్ వచించు మా
రుని తురగం బపుష్పమగు ♦ రోపము నిక్కవ మామె యామెయే. ౬౬౧

ఉ॥ ఏఁ గొను కామవేదన స ♦ హింపదు దీనిని రోసి తెచ్చె న
న్నిఁగని చెల్లె శూర్పణఖ ♦ యిందొక భేదము సేయఁ బూనునే?

వేఁగుచు నున్న నాకడకు ♦ వే చనుదెంచిన సుందరాంగి మున్
దాఁ గనినట్టిదేమొ? విశ ♦ దంబుగఁ దెల్పున కాఁ దలంచుచున్. ౬౬౨

తే॥ పిలుచుకొని రండనుచుఁ ద్వార ♦ విభుఁడు పలుక, నసుర లేగిపిల్చిన యంత ♦ నతనికులము
దుంపతోఁ ద్రెంపఁ బుట్టిన ♦ ధూర్తురాలు, మరునికాఁకతో నచటికిఁ ♦ దెరలి వచ్చె.

ఉ॥ కల్లలు నిండు మానసము ♦ కంటె భయంకర రీతిఁ గ్రాలు నా
చెల్లెలిఁ గాంచి దైత్యకుల ♦ శేఖరుఁ డీఁటెలఁ బోలి కాటుకన్
నల్లలితంబుగా నిడిన ♦ చక్షులతోడ మయూరి పోల్కి స్త్రీ
తల్లజ కానవచ్చునది ♦ ధారణి జాతమె? యన్న దైత్యయున్. ౬౬౪

శా॥ చెందమ్మిన్ హసియించు నేత్రములతోఁ ♦ జెల్వొంపుఁ గెమ్మోవితో
నందంబై తగు దీర్ఘ బాహువులతో ♦ హస్తాస్యైన కంఠంబుతోఁ
బొందంగోరు విశాలమా నురముతోఁ ♦ బొల్పైన నీలాద్రి యన్
చందం బొందిన ధన్వి యాతఁడె ఘన ♦ శ్యాముండు రాముండనన్. ౬౬౫

మ॥ తరుణీ రూపము నాకుఁ గానఁబడఁగాఁ ♦ దన్వంగి! నీకేదియో
పురుషాకారము గానవచ్చె ననుచుం ♦ బొంకాడుచున్నావె? య
చ్చెరువయ్యెన్ మనయొద్దనే మనుజు లీ ♦ జిత్తుల్ ప్రసారింతురే?
యురగశ్రేష్ఠుని యొద్దనే యెలుక మా ♦ యోపాయముల్ సాగునే? ౬౬౬

చ॥ అనవుడు నుల్కి యామెయను ♦ నన్న! మహీజ పయిం హృదబ్జముం
జొనిపితి వంత మోహమతిఁ ♦ జొక్కితి కావున నద్ది గాంచినన్
వనితగ నీకుఁ గానఁబడు ♦ వైఖరినైజము నీమనంబునం
బనుపడు కాంతయే యిపుడు ♦ భ్రాంతిని యెల్లెడఁ దోఁచు నావుడున్.

చ॥ చెలియల! ముమ్మరంపు వల ♦ చే నని పల్కితి వొప్పుకొంటి నీ
వల రఘువల్లభున్ గనెదు ♦ నగ్గలపుం బనియేమి? యన్న నా
పొలఁతియు వాఁడు నాకు నుడి ♦ వోవని దుఃఖము గల్గఁ జేయుటన్
మలఁగుదు నాఁటనుండి యవ ♦ మానము నోర్వమిచేఁ గదా యనెన్.

చ॥ నిజమొకదా! యటంచు రజ ♦ నీచర నాథుఁడు చూచి నామనో
రుజ కిఁక నేదిమందు? నను ♦ క్రూరుఁడు మారుఁడు వేఁచుచున్నవాఁ
డజితుఁడె యన్న శూర్పణఖ ♦ యన్న! కుమారిలనేల? పోయి భూ
మిజఁ గొని తెచ్చుకొమ్మిటు ప్ర ♦ మింపఁగ నేటికి నంచుఁ బల్కుచున్.

తే॥ వెడల రావణుఁ డొడలెల్ల ♦ నుడికి తెలివి, నందకుండ మూర్ఛను పొంద ♦ నచటివారు
వడఁకి రింకను మనుగడ ♦ వఱలుకతన, మరణమందఁడు నిర్జర ♦ మర్దనుండు. ౬౭౦

రావణుఁడు శశికాంత శిలామంటపంబు చేరుట.

తే॥ చచ్చివాతఁడు బ్రదికిన ♦ చందమొంది, తెలివినంది యందున్న దై ♦ తేయులఁ గని
పితుకు పాలట్లు నీరు ద్ర ♦ వించునట్టి, చంద్రకాంతమండప మొండు ♦ నలుపుఁ డనియె.

తే॥ మయుఁడుసను దెంచియాపితా ♦ మహుఁడుసిగ్గు, పడఁగ నూహించి శిల్పంబు♦పరిఢవిల్ల
వేయి కంబముల్ నడుమను♦ వెలయునట్లు, మేటి రత్నమండపము ని♦ర్మించె నపుడు.

తే॥ కాలమున కనువయి చంద్ర♦కాంతి లేక, చెమ్మ గ్రమ్మెడు నెలఱాల ♦ చేత మీఁదఁ
గ్రిందఁ గప్పి తెమ్మెర కిటి♦కీల నుంచి, యీవిభ్రమాఁకుల యుద్యాన♦మేర్పఱిచె. ౬౨౩

తే॥ స్వర్ణమణిమయ కాంతుల ♦ జాలువాఱు, దీపములు చీఁకటులఁ ద్రోల ♦ దేవసతుల
నగల కాంతులు ప్రక్కల ♦ సొగసునింప, వచ్చె నసురేంద్రుఁ డమ్మండ♦పంబుచూడ.

తే॥ పెక్కుకోట్ల చీఁకట్లాగిఁ ♦ బేర్చినట్లు, గలిగియున్నను చెలువల ♦ చలువ గలుగు
బహుతరాస్యసుధాంశు బిం♦బంబు లచట, వెలయు కతన నా చీఁకట్లు♦ విరిసిపోయె.

తే॥ క్షోణి నిల్చిన కల్పక ♦ జ్యోతి రంగ, తరుమహోద్యుతిఁ గెంపు ర ♦ త్నముల శోభ
వలనఁ జీఁకటి మాసె ది ♦ వాకరుండు, పోయియును రేయి కాదయ్యె ♦ భూరికాంతి.

తే॥ అవయవంబులు వివశత్వ♦మంది తన్నె, యటకుఁ గొనివచ్చు చేష్టల ♦ నరయలేక
పూర్వభవ వాంఛ తజ్జన్మ♦మునను పడయు, రహిని నూత్నస్థితిం బొందె♦ రావణుండు.

తే॥ జగముఁజల్లఁజేయఁగఁగోరి♦జలధికిదిగు, మొగులుగములపోల్కిఁ దెంట్లు♦ముసరుచున్న
పసిఁడి తరువుల చివుళులఁ♦బ్రసవములను, పఱచు పానుపుపైఁ జేరెఁ♦బంక్తిముఖుఁడు

తే॥ అందు మదనుండు తనకు ద♦శాస్యుఁ బట్టి, విందుగాఁ బెట్ట నమృతంబు ♦ విధిని వెడలి
యసువు లొసఁగు నేరుపరి మం♦దానిలుండు, కోమల కొప్పుల విరితావిఁ♦గూడివచ్చె

ఆ॥ కాపురించు నింటఁ♦గాల సర్పము చేరు, పగిది వచ్చు మంద ♦ పవనుఁ గాంచి
కోప చండరక్త ♦ ఘూర్ణ నేత్రుండయి, సేవకులను పిలిచి ♦ చీఁదఱగొని. ౬౩౦

ఆ॥ పొంగి కూప జలము ♦ భువనంబులను ముంచి, నట్లు నన్ను పవనుఁ ♦ డలఁచె నిటకు
నేలవచ్చె నాజ్ఞ ♦ నెనయక? వానిని, పట్టి తెండటంచుఁ ♦ బదరి పలికె. ౬౩౧

తే॥ వారు వాయుదేవుని గొని♦వచ్చు నంతఁ, బండ్లు గొఱుకు చుఱిమి మంద♦పవనమునకు
మేలి గుణమేల యీవన ♦ మీఱలిట్టి, తగవు నొంది దానిని తిట్టఁ ♦ దగవె? యనుడు.

తే॥ వాయుదేవుని కోపించి ♦ ఫలములేదు, సీతకృప నొందనేని ప ♦ రేతరాజు
చేరుఁ గానఁ గష్టవిముక్తి ♦ చెప్పఁ గలుగు, ననుఁగుమంత్రులఁబిలుఁడని♦ యాజ్ఞచేసె.

క॥ వారలు పిలిచిన వెంటనె, వారణములఁ బల్లకీల ♦ వాగువములఁ బెం
దేరుల నెక్కి భువిం దివి, వారలు శంకింప వచ్చి ♦ వ్రాలిగి పెలుచన్. ౬౩౪

రావణుఁడు మారీచుఁ గాన నేగుట

క॥ వచ్చిన మంత్రులతోఁ దగఁ, జెచ్చెర యోచించి తెలిపి ♦ చెడి మారీచుం
డచ్చుగఁ దప మొనరించెడు, నచ్చటికి దశాస్యుఁ డరిగి ♦ యతనిం గాంచెన్. ౬౮౫
తే॥ పంక్తి వదనుఁడు రాఁగాంచి ♦ భయము వలన, వడఁకి కొంకుచు నెదురేగి ♦ వానిఁదోడి
తెచ్చి మర్యాద గావించి ♦ తెలచి యతని, వదనమునఁ జూడ్కి నిల్పి తాఁ ♦ బలికెనిట్లు
తే॥ కల్ప వృక్షంబు నీడను ♦ కాంతుఁ దిరుగు, నింద్రునకు యమునకు నోట ♦ యెదుగునట్లు
పాలనము సేయు దేవ! యీ ♦ వనికిఁ బేద, కిరణి నరుదుగ వచ్చిన ♦ కార్యమేది? ౬౮౬
చ॥ అనవ్రుడు రాగఁ దగ్గ యవి ♦ యైనవి ప్రాణముతోడ నుండియుం
బనవెడఁ గిరితోఁ బరువు ♦ మాసెను వేల్పులఁగాంచి యింక సి
గ్గునఁ దల వంపఁగా వలసె ♦ ఘోరతరంబగు నింద నేఁటికిన్
మనుజులవల్ల వచ్చె నిఁక ♦ మానము వోనది యెట్లు చెప్పుదున్? ౬౮౭
చ॥ బలయుతులైన మానవులు ♦ బాహుమదంబున ఖడ్గమూని య
మ్ముల చెలు నీదు కోడలికి ♦ ముక్కు సెవుల్ మొదలంటఁ గోసి రి
ట్లలమిన నిందకంటె ఘన ♦ మా నపదూఱు మఱొండు గల్గునే?
యిలను ప్రసిద్ధమైన మన ♦ యిద్దఱ యన్వయ శీలముల్ చెడెన్. ౬౮౮
చ॥ ఒక మనుజుండు చేత ధను ♦ వూని రుషా విపరీత చిత్తుఁడై
యకట! నిశాచరావళుల ♦ నాయువు ద్రుంగి ఖరాదులన్ సుర
ప్రకర జయేందిరా కచభ ♦ రంబు గ్రహించిన యానరాదులన్
గకవికఁ చేసి చంపె ననఁ ♦ గా మన జన్మము లేల కాల్పనే? ౬౮౯
ఉ॥ కాఁక యడంప లేక మది ♦ గాసిలి దూపిలుచున్న నేను నా
కాఁక యడంగ నీచులను ♦ గ్రచ్చుఱఁ జంపఁగ సాటికామి య
ట్లూఁకువ సేయుకుంటిఁ దమ ♦ యొద్ద వసించు మడంతి మిన్నఁ గొం
చాఁక నడంచి నిందను న ♦ యంబునఁ ద్రోవఁ దలంచి వచ్చితిన్. ౬౯౦
చ॥ అని దనుజేంద్రుఁడాడఁ గొడు ♦ పగ్గిని గాల్చె దిటన్ శ్రవంబులం
జొనిపిన యట్లుగాఁగ మది ♦ స్రుక్కి యిసీ యని యాశ దొడ్డదే
యని విలయంబు తప్పదని ♦ హా వడిరా య్యని యోటలేక యి
ట్లని వచియించె నాతఁడు న ♦ యంబున మేను మనంబు కంపిలన్. ౬౯౧
ఉ॥ ఆయువు నొల్లవేమి? మతి ♦ నక్కట పంకము నందు ద్రొక్కితే?
యీ యపమార్గ మిట్లు వడి ♦ నెవ్వరు నీకనుకూలశత్రులై
తీయని పల్కులం గఱపి ♦ తీర్చిరి? నీ తలవ్రాఁతయే చుమీ
వేయున నేల? యేను బలు ♦ వీఁడెడి నె నను మేలు సెప్పుదన్. ౬౯౨

ఉ॥ త్రెంచిన చేతులం దలలఁ ♦ ద్రిక్కుటి చేతుల నందికొంచు హో
మాంచిత కుండమందిడి యు ♦ మాధిపుఁగూర్చి యనేకవత్సరాల్
కొంచక నిద్ర యోగిరము ♦ గోరక చేసి తపంబు సంపదం
గాంచితి లోకనింద గొని ♦ కాంచఁగ శక్యమె యిట్టి సంపదల్? ౧౯౪

ఉ॥ పాపగుణంబుచేన? మఱి ♦ పావనమైన గుణంబుచేతనా?
యీపగిదిం దపంబు ఫలి ♦ యింప సు సంపద నీవు పొందుటల్?
కోపము మాని పల్కు మిది ♦ క్రూరగుణంబున నొంది తేమి? యు
ల్లోపునఁ గీడు చేసికొని ♦ యెల్ల నశింపఁ దలంపు గొంటివే?. ౧౯౫

చ॥ దుడుకున మిత్రరాజ్యమును ♦ దొడ్డ యొనర్చిన, ధర్మ మార్గముల్
చెడ వలపక్షమూని సభ ♦ చేసిన, మోసముతో గృహస్థులన్
గొడవల నొంచి తత్కుసుమ ♦ కోమలులం జెఱ గొన్న, ధర్మమే
మడియఁగఁ జేయు; నెవ్వరిల ♦ మాఁడక నిల్చిరి దుష్ట వర్తనుల్? ౧౯౬

ఉ॥ నాక విభుం డహల్య వల ♦ నం బడరాని యసహ్య దేహముం
జేకొనె నింద్రుఁ బోలిన ప్ర ♦ సిద్ధు లిఁకెందఱో కామపీడచేఁ
గైకొనినారు చేటులు ని ♦ కంబుగ లక్ష్మిని పోలి యెందఱో
నీకు సతుల్ గలారు వగ ♦ నెక్కొన నీ మతి మానె నేమనన్?. ౧౯౭

ఉ॥ కాదని పూనితేని చెడు ♦ కావలముల్ గడు దుఃఖు గాక వే
ఱేదియుఁ గాంచలేవ యెల ♦ యించి ఫలంబును పొందితేనియున్
సాదుల శాప సన్నిభ వృ ♦ షత్కములన్ రఘురామ భూవరుం
డే దమియించు నీదయిన ♦ యిద్ధ బలంబు కులంబు సర్వమున్. ౧౯౮

ఉ॥ నీదగు సేనకంటెఁ గడు ♦ నేర్పున లావున మేటి యంచు సం
పాదితకీర్తి మోచిన య ♦ వారణ సైన్యము తోడ నా ఖరున్
మేదినిఁగూల్చె నొక్కఁడె ని ♦ మేషము లోన, సమస్త దైత్యులన్
మోదముతో వధింప మదిఁ ♦ బూనిన వాఁడది నీ వెఱుంగవో?. ౧౯౯

ఉ॥ రావణ! నీయనుంగుల వి ♦ రాధునకంటెను శూరుఁడున్నె? వాఁ
డేవగ రామ బాణ హతి ♦ నీల్గె నెఱుంగవె? యింక నే విధిం
బోవఁగ వచ్చు నంచు మదిఁ ♦ బ్రుంగుచు నుండుఁ జెడంగనేల? నే
నే విధముల్ వచించినను ♦ వీనుల కెక్క దిదేమి తెల్వియో? ౨౦౦

చ॥ మడిసిరి నిన్ను మించిన స ♦ మానులు దైత్యులు చావఁగోరి చే
సెడి పనిచేయఁ బూనకుము ♦ చేసిన నాయువు మాయు టబ్రమే?

పుడమి మఱెందఱెందఱొ ప్ర ♦ పూర్ణ బలంబున నేలినారు పెం
దుడుకులు చేసి భూస్థలిని ♦ ద్రుంగిరి వారలఁ బల్కు మొక్కరీ. ౭౦౧

శా॥ తమ్ముం డైన సుబాహువుం జనని దో ♦ ర్దండ ప్రభావుండు నా
కమ్ముం గూర్చినదాది దైత్యబలముల్ ♦ గగ్గోలుగా వారి నా
మమ్ము ల్విన్నపుడెల్ల నామనము కం ♦ పంబొందుఁ గాఁబట్టి యే
నిమ్మార్గంబునఁ గుందుచుందు దనుజా ♦ధీశా! పరీక్షించితే? ౭౦౨

తే॥ భువిఁ జరాచరములు నిల్క ♦ బొందవనుచు, నిజము దెలిసితి మసురేంద్ర! నీవు దుష్ట
చేష్టలను మాని యున్నట్టి ♦ శ్రేష్ఠమైన, సంపదలఁ బొందు నామాట ♦ చక్కవినుము

మ॥ అన దైత్యేంద్రుఁడు శంభుఁ దారగిరి లీ ♦ లాంకంబుగా నొక్కచే
మొనయం దాల్చిన నాబలంబు చులుకం ♦ బోనాడుచుం మర్త్యు నొ
క్కని నాముందఱ నొప్పవాఁడనుచు నీఁ ♦ కం బల్కుచున్నాఁడవా?
యనుచుం భ్రూకుటి భీకరంబుగను మా ♦ యావిం విలోకించుచుం.

చ॥ నడచిన కార్యమింతయు మ ♦ నంబున నెంచవు నామనస్థితిం
బెడిసి పడంగఁ దిట్టితివి ♦ వీకునఁ జెల్లెలి ముక్కుగోయు నా .
దుడుకరుల న్నుతించితివి ♦ దోసము నొందని వారలంచు నీ
బుడి బుడి మాటలం సయిఁపఁ ♦ బోలునొకో మఱినీవ చెప్పుమా?

మారీచుఁడు రావణునకు నీతి కఱపుట

ఉ॥ అని లంకేశుఁడు కోపిమై పలుకు ప ♦ ల్కాలించి మారీచుఁ డిం
కను తాఁబల్కిన మండి దూఁకునని య ♦ ల్కంబోక తానిట్లనుం
నను కోపింపఁగ లేదు నిన్నును భవ ♦ న్నందరం భవద్వంశమున్
ఘన కోపంబునఁ ద్రుంగఁ జూచితి వపా ♦ ఖ్యం దాల్తువే నీతలం?. ౭౦౬

ఉ॥ ఎక్కడుమన్న భార్గవుని ♦ యేడ్తెఱఁ గ్రుంగఁగఁ వంచు శైలముం
బెక్కువ రాట్నభం విఱిచి ♦ పేర్చిన శైలము నెంచి చూడ నీ
వెక్కటి నెత్తినట్టి పర ♦ మేశ్వరు శైలమొ? మేరు శైలమే?
మిక్కిలి యాకసం బొరయ ♦ మీటిన వింధ్యమొ? నీవ చెప్పుమా?. ౭౦౭

ఉ॥ కానవు రాముసత్త్వమును ♦ కాంచి వచించిన నా నయోక్తులం
వీనులఁ జొన్పవుం జెడెదు ♦ వీరవరేణ్యుఁడు కేలఁ జాపముం
బూనక మున్నె ప్రాణములు ♦ పోవుట నిక్కము మూర్ఖబుద్ధిచే
జానకిఁ గాంతఁగాఁ దలఁతు ♦ జానుగ రాక్షస పాప రూపమా. ౭౦౮

ఉ॥ చుట్టలతోడ నంయమనిఁ ♦ జొచ్చుట నిక్కవమంచుఁ దప్పెటం
గొట్టిన రీతి గుండియలు ♦ గోడుగఁ బాడుగఁ గొట్టుకొంట నీ

పట్టునఁ గానవేమి? విష ♦ పానముచేసెడు వారిఁ గాంచి యు
స్పట్టున నున్న వారదియు ♦ భావ్యమెయంచు వచింపఁ బోలునే?. ౧౯౯

ఉ॥ భూపకుమారకుం బ్రియము ♦ పొందునఁ గౌశిక మౌని మెచ్చి నా
గోపమమైన దివ్య విశి ♦ ఖోత్కర మిచ్చెఁ దదస్త్రజాలముల్
లోపము లేని కోపమునఁ ♦ లోఁగొనఁ జాలు క్షణంబులోన న
ప్రోపరిలోకముల్ మహిమ ♦ నున్నతి నొందిన యా త్రిమూర్తులన్. ౨౦౦

చ॥ అమిత బలంబునం జయము ♦ నందిన యర్జును వేయి చేతులన్
సమితిని ద్రుంచి కూలిచిన ♦ క్షత్రియ భీకరు జామదగ్న్యు చా
పమును జగంబు జేయఁగ ♦ వంచిన రాము నమోఘబాహు న
త్త్వము మన చేతులం గలదె? ♦ తత్త్వమెఱుంగక మాటలాడెదే? ౨౦౧

ఉ॥ కామవిషంబు దేహమును - గాసిలఁజేయఁగ బుద్ధిమాలి నీ
వీమెయి దుష్టవాక్కు-వచి - యించితి చేటును దెచ్చు నాయనా!
మామను నీకులంబునకు - మాన్యతఁ గూర్చెడువాఁడ నీతలం
పోమక యద్దు పల్కెనని - యుగ్రత నొందక వీడు మీ పనిన్. ౨౦౨

ఉ॥ నీచపథంబు మాను రఘు - నేతృబలంబు దలంపుమన్న మా
రీచుఁ దిరస్కరించి వల - రెక్కను రావణుఁ డిట్లు పల్కె నో
యీ! చతురాగ్రగణ్య! జన ♦ యిత్రి వధించిన మానిసీనికిన్
శోచితరీతి జంకు నిను - శూరుఁడవంచుఁ దలంపఁ జెల్లునే? ౨౦౩

। దిక్కరు లొగ్గి డాఁగికొన - దివ్యులు నిల్కడఁ దక్కి పాటి లో
స్రుక్కఁగ ధూమధామముగఁ - జుమ్మలు చుట్ట దివంబుఁ గాల్చి పే
రుక్కున ముజ్జగంబుల మ - హోన్నతి నాజ్ఞలఁ జెల్లనిచ్చు నే
నెక్కడ? తుచ్ఛులౌ మనుజు - లెక్కడ? నన్ను జయించువాఁడనో? ౨౦౪

। త్రిజగము లందు నన్నెదురు - ధీరులు లేరటు గల్గిరేని నా
భుజముల తీఁటవో నడుతు - మోదము దీనికి మించి కల్గునే?
గుజగుజ పోక నాముదలఁ - గూర్చెడు మంత్రుల ధర్మపద్ధతుల్
నిజముగ దాఁటిపోవుటయు - నీతియె? చెప్పిన యట్లు చేయవో? ౨౦౫

త్రోసి తొలంగి పోయినను ♦ ద్రోవక నీశిర ముత్తరించి నా
యాసను నేనె పూర్తిగ ర ♦ యంబునఁ గాంచెదఁ గాక మాన మ
న్నాన వహించితేని బదు ♦ లాడక ప్రాణము నోలుపోక యు
ల్లాసముతోడ నాదగు త ♦ లంపు ఫలింపఁగ నిల్చుమా యటన్: ౨౦౬

చ॥ కరఁగిన రాగిపైఁ జిలుకు ♦ కంబుకణంబన క్రుక్కిక్రుంగి ట
క్కరియగు తాటకేయుఁ డెద ♦ గర్వము నిండిన వారు నాశముం
బొరయుట నిక్కువంబు తమ ♦ పొందఁగఁ గోరిన కార్యమెల్ల నా
గరువము చేతనే ఫలము ♦ గాంచెద మంచుఁ దలంతు రిమ్మగన్. ౭౧౭

ఉ॥ నీపని చూచి యే నిచట - నిక్కపు సంస్థితి చెప్పఁ బూనితిన్
నాపని గాంచి యే భయము - నం బడి పల్కఁగ లేదు నాశమే
చేపడువేళ మంచియును - చెడ్డఁగఁ దోఁచుట నిక్కమల్ప బు
ద్ధీ! పనియేమి సత్వరము - తెల్పుమ యంచు వచింప నుబ్బునన్. ౭౧౮

చ॥ కవుఁగిలి గొంచు రావణుఁడు - కాఁకఁ తొలంగఁగ నోయి మామ! నేఁ
డిపిరి యనంగు నస్త్రమునఁ - బ్రెల్లటకంటెను రాము తూపుచే
భువిఁ బడుటెన్న భావ్యమని - పూనితి మందసమీర వైరమున్
దవిలిచి నట్టి సీతను ము - దంబుగ నాకు నొసంగుమా యనన్. ౭౧౯

తే॥ సిగ్గు చెడఁగఁ దపోవనిఁ - జేరి మున్ను, రామ దివ్యాస్త్రనితతిచే - రాక్షసులును
సోదరుఁడు చావ భయమున-సురిఁగి పాఱి, వచ్చినట్టి నేనిప్పుడే-పని యొనర్తు? ౭౨౦

చ॥ అని మరణంబు నోటమియు ♦ నప్పుడ పొందిన యట్లు తాటకా
తనయుఁడు పల్క రావణుఁడు ♦ తత్తఱ నిట్లనుఁ జింతయేల? నీ
జననిని చంపు దుర్జనుని ♦ చంపఁగ నాయిత మైతి మేటి వం
చనమున సీతఁగైకొనుటె ♦ సమ్మత మిప్పటి కార్యమా నన్. ౭౨౧

చ॥ వెనుకను పోవుటేమి? బల ♦ వీరుని రాముని సుందరిం దురం
బున విజయంబు నంది కొను ♦ పోఁడిమి మెచ్చుగుఁ గాక వంచనన్
గొనుటది యెల్లిదంబుగద ♦ ఘోరరణంబున నీ పరాక్రమం
బును వెలయింపుమా యశము ♦ భూమిని నింపుము యన్న నవ్వుచున్

తే॥ వారల జయింప సేనలు - వలయునేమి?, ప్రస్ఫుతచంద్రహాసముచాలు-వారుమడియఁ
దెలివయునుచచ్చుఁగాన నా- తెఱఁగువీడి, మాయఁగైకొంధమనిదైత్య-మల్లుఁడనుడు

మ॥ ఇనవంశోత్తము దారఁ దాఁకుటకు ము - న్నే వీని మూర్ధంబు లా
తని బాణంబులఁ ద్రెవ్వకున్నె? యనునా - తత్త్వంబు యోచింప నా
కును తద్భూమికిఁ నేగి క్రమ్మఱుడు ల - గ్నం గలునో? కల్గదో?
ఘనమా నావిధి యెట్టిదో? యనుచుఁదాఁ - గర్తవ్య మూహించుచున్.

మారీచుండు మాయా కురంగమై చనుట

తే॥ ఆజ్ఞ యేమని మారీచుఁ - డడుగ దైత్య, విభుఁడు బంగారు జింకవై - వెడలి సీత
యాస పడఁ జేయుమని పల్క - నతఁడు వోయె;వింశతిభుజుండు వెడలెను- వేఱుత్రోవ.

తే॥ మునుపు రామబాణబలంబు-గనుటవలనఁ, దానుగాఁగాక ప్రభుని ప్రోత్సాహమునను
జింకరూపొంది పోవఁ ద-చ్చిత్తవృత్తి, యెట్టులున్నొ? యూహించియు-నెఱుఁగుటరిది.

క॥ కల బంధువులను చావం, గల వీరులఁ దలఁచి క్రొంకి కళవళపడుచున్
మిలు విషజలములఁ దెరలెడు, లలిఁ దెరలుచు మేనువడఁక లావటి క్రుంగున్. ౨౨౭

తే॥ మునిముఖంబును చెఱుపంగఁ-బోవునాఁటి, నుండి శోకించి నిలుకడ - నొందలేక
మూఁడవ తడవ మరణింపఁ - బూనిరాముఁ, జేరె సింగంపుగుహ దంతి-చేరునట్లు. ౨౨౮

క॥ మెఱుపులు భువిదివిఁ దోఁపఁగఁ, బారి నభిమానంబులేని - భూరిమయంబౌ
హారిణాకృతిఁ గొనిసీతా, హారిణాక్షి చరించుతావు - నరయుచుఁబోయెన్. ౨౨౯

తే॥ జింకలను గన్నవారలు - జింకకంటె, నరయుబంగరు జింకసౌ - ర్రరసి యెడఁద
లఁటులేని వేశ్యల చూపు-లనెడివలలఁ, బడినవడువునఁబడ జింక-వచ్చె నటకు. ౨౩౦

తే॥ అసదు లేనడు మల్లల - నాడుచుండ, శ్రమను నడచుచు మృదులహ- స్తంబులనెడు
కోయఁబడనిపుష్పములతోఁ-గుసుమచయము, గోయుచుండెజానకియటఁ-గూర్మితోడ

తే॥ తలఁపఁ దరమయ్యెఁగాని చం - దంపురూపు, చెన్నఁటులునిద్రలోఁగాంచి-రన్నపగిదిఁ
నెన్నరాని దుఃఖములోంద - నున్న సీత, గాంచె నచ్చెరువందె బం - గారు జింక.

మ॥ దశకంఠుండును వాని జీవితము ను - ద్యద్భోగ భాగ్యంబులున్
నశియింపం దఱియౌట ధర్మము ప్రస - న్నత్వంబు కా నుండుటన్
విశదప్రేక్షణ సీత మున్నెపుడుఁ బ్రా - ర్థింం గాన కున్నట్టి రూ
పశరీరంబుల నొప్పు జింకను మదిన్ - వాంఛించెఁ దా బేలయై.

క॥ తరళాక్షి ముదురు టాసను, హారిణంబును పట్టి యీయ - నడిగెద ననుచుం
ద్వరపడి పూవులు చిందఁగఁ, బరువున రాఘవుని కడకు - వచ్చె నయము మై. ౨౩౪

తే॥ కాళ్లు చెవులును మాణిక్య - కాంతి గలిగి, మేను బంగరు చాయయై - మెఱుఁగుచేత
గగనము వెలుంగఁ జేసెడి - సొగసు గులుకు, లేడిగలదు కాంతురు రండు -లీలననఁగ.

క॥ సీత యిటుపలుక నదియే, జాతిది యటువంటి లేడి - జగమునఁ గలదే?
భ్రాంతి యని తలఁపకెంతయు, నేతేరఁ దలంచె రాముఁ - డింతి పిఱుందన్ ౨౩౬

ఆ॥ సీతయాస గొనిన - చేష్టచే నాజింక, యెల్లబోఁటి గామి - యెఱుఁగకుండ
వెడలఁ దలఁచుచున్న - విమలాత్ము రాముని, లక్షణంబుగాంచి - లక్ష్మణుండు. ౨౩౭

లక్ష్మణుఁ డది రాక్షస మాయ యనుట

క॥ కరచరణంబులు వాలము, నరుదగు రత్నములఁబోలి - హైమాంగంబౌ
హారిణంబు గలదె ధరణిని, సురవైరుల మాయయనుచుఁ - జూచెద ననుచున్. ౨౩౮

క॥ రాముండిట్లను లక్ష్మణ!, భూమిని పలుకోట్లు రూప - ములు పలుతీరుల్
నేమమున సకలమెఱుఁగఁగ, లేమిటు లననేల? వింత ♦ లేదనఁదగునే? ౨౩౯

తే॥ ఏమితలఁచి తో కేరీతి ♦ నెనయుచుండు, నవయవంబుల సూటిగా ♦ నరయు దేని
సూక్ష్మభేదముల్ దెలియుట ♦ చూడలేవె?, యేడు పైఁడిహంసలుపుట్టు ♦ టెఱుఁగవేమి?

తే॥ లెక్కలేని ప్రాణులలోన ♦ నొక్కతీరు, నొక్క యంతంబు లేదను ♦ చుండు నంత
మీఱు మాటాడుచుండ బం ♦ గారు జింక, దూరమేగునో యని సీత ♦ తొట్రుపడియె.

చ॥ అటువలెఁ ద త్తఱిల్లు జన ♦ కాత్మజ చిత్తమెఱింగి రాముఁ డం
తటఁ గుటిలాలకా! పడుము ♦ తక్కక కాంతమ యంచు నేగ సం
కటమున లక్ష్మణుండు వెను ♦ కం జన దాఁటఁగ రాని దయ్యమై
తటుకున వచ్చి యెట్టెదుట ♦ దంభముతోఁ గనుపట్టె లేటియై. ౨౪౨

ఉ॥ తమ్మునె కాంచు జింకఁ గని ♦ తామరసాక్షిరో! దీనిఁ జూడఁ జి
త్తమ్మున నేమియుం బలుక ♦ దాకొన దియ్యది మంచిదే యనెన్
వమ్మగు నేమి? దేవతల ♦ ప్రార్థనముల్ సుకృతమ్ము శేష త
ల్పమ్మును వీడి యీధరణి ♦ భారము దీర్పఁ దలంచి వచ్చుటల్. ౨౪౩

ఉ॥ దీనిని చూడు వత్స! యిది ♦ దేనిని పోలును? ధాత్రి సాటియే
గానము ముత్తెమట్లు రద ♦ కాంతులు గ్రమ్మను శాద్వలంబుపై
నానెడు నాల్క మించు దొర ♦ యం దగు దేహము మేలి హేమముం
బోనిది మచ్చలెన్నఁ గవి ♦ పుత్త్రిని జోతి సధఃకరించెడిన్. ౨౪౪

ఉ॥ ఈ హరిణంబుఁ దేఱి కను ♦ నింతులకున్ మగవారి కింత సం
దేహము లేక డెందములు ♦ దీనిపయిం జొరఁ బాఱకుండునే?
యూహలు లేచుచున్ మిడుత ♦ లేపున దీపముఁ జేరు పోలికన్
దోహలమందుచున్ వడిగ ♦ దొర్లుచుఁ బోవుచునుంటఁ జూచితే? ౨౪౫

ఆ॥ అన్న యట్లు పలుక ♦ నాజింకఁ గని యిది, మంచి గాదటంచు ♦ మదినెఱింగి
తమ్ముఁడనియె దీనఁ ♦ దనరు ఫలంబేమి?, మరలి చనుట యింక ♦ మంచిదనుచు.

ఉ॥ లక్ష్మణుఁ డిట్లు పల్క శుభ ♦ లక్షణ లక్షిత సీత, యీ లస
ల్లక్ష్మము లొప్పు లేడిఁ బది ♦ లంబుగఁ బట్టి యొసంగఁ జూప జి
త్వక్ష్మలులైన సోదరుల ♦ భావము లూర నయోధ్య కేగి యో
సూక్ష్మమతీ! విరామముల ♦ సొంపుగ నాడుకొనంగ నిమ్మగున్. ౨౪౬

చ॥ అనవుడు నట్టి తెత్తు నను ♦ నంత విచక్షణ దక్షుఁడైన ల
క్ష్మణుఁడు వచించు నార్య! యది ♦ కర్బుర మాయ దురాత్ములైన యా

దనుజులు ధర్మపద్ధతిని ♦ తప్పి చరింతురు వారి మాయలం
దున నిదియొక్కటి యనుచుఁ ♦ దుట్టతుదం దెలియం గలారనన్. ౨౪౮

ఉ॥ తమ్ముఁడ కన్న యిట్టులను ♦ దైత్యుల మాయయయైన మేలె యీ
క్కమ్మనఁ గూల్చి వచ్చెద ర ♦ యమ్మునఁ బట్టిన ధర్మమున్ ఫలం
బిమ్మెగఁ గాంచు నిక్కముగ ♦ నేనమయుని గ్రహించి తెత్తు రెం
టమ్మన కేమియుం జెడుగు ♦ డాయదు నీవ తలంపుమా యనన్. ౨౪౯

ఉ॥ దీనిని మున్నుగాఁ బనిపి ♦ దీని పిఱుందన నిల్చువారలే
వైనము వారలో? మఱియు ♦ వారల మోసములెట్టివో? యిటుల్
దీనిని పంప నేలొకో? మ ♦ దిం దలపోయ నశక్యమయ్యె దు
ర్మానులు రోయు వేట కొల ♦ మాత్రమ కా దగచాట్ల నిచ్చునా. ౨౫౦

చ॥ దనుజులు వైరులంచు బహు ♦ ధర్మవిదూరులె యంచు మాయలం
బనుపడు వారలంచుఁ దగఁ ♦ బల్కుచుఁ బూను వ్రతంబు వీడఁగా
జనములు నవ్వరేమి? యిటు ♦ జంకుట త్వాత్కుల ధర్మమేమి? యి
ట్లును బలు మంచిదే యగు వి ♦ లోలత తోలని రాముఁ డాడఁగన్. ౨౫౧

ఉ॥ డాసిన కార్యముల్ తగ నె ♦ డంద విచారణచేసి చేతయు
ద్భాసిత రీతిఁ గాలు రఘు ♦ వర్య! మృగంబు పిఱుంద నెట్టి రా
క్షసులు నున్న మచ్చర వి ♦ ఘర్షణ వారల యుక్కడంతు నా
శ్వాసము చెందుఁ డీ రది ని ♦ జంబగు లేడియయేని తెచ్చెదన్. ౨౫౨

మ॥ అని సౌమిత్త్రి వచించుచుండ నమృతం ♦ బంగారఁగా నొల్కుఁ ప
ల్కున ముద్దై తగు చిల్కవోలె వదరెం ♦ గొంచించుచున్ సీత యి
ట్లనుమానించుచుఁ బట్టి యీయరు గదా ♦ యంచున్ విమోదంబుతోఁ
గనులన్ ముత్తెము లట్లు బాష్పకణముల్ ♦ గ్రమ్మన్ వెనన్ గ్రమ్మతెన్.

రాముఁడు మాయాహరిణము వెంట నంటుట.

చ॥ చనవు మెయిం గనుంగొనుచు ♦ సాగిన జానకిఁ గాంచి రాఘవుం
డను ననుజా! కురంగమిపు ♦ డయ్యలివేణికి నేనె నెవ్విధిం
గొని చనుదెంతు నిచ్చటనె ♦ కూరిమితో సతిఁ గాచియుండు మం
చు నిశిత బాణముల్ ధనువు ♦ సొంపుగఁ దాల్చిచనెన్ వడిన్ వడిన్. ౨౫౪

తే॥ మున్ను వేల్మిఁ జెఱుపవచ్చు ♦ మువ్వురంము, తప్పిపోయిన ♦ వాఁడని తలఁతు వీని
మొగిని గమనింపు మని శేలు ♦ మోడ్చి పలికి, లక్ష్మణుఁడు పర్ణశాల వెలుపలనె నిల్చె.

తే॥ అరసి లక్ష్మణుఁ డనుమాట ♦ నాదరమునఁ, గొనక జానకి కై కొన్న ♦ కోపమునకు
మందహాసంబు గొని మఱు ♦ మాయజింక, వెంబడించెను సుందర ♦ వీరవరుఁడు.

మ॥ నేలను నిల్చుఁ జింక మెడ ♦ నిక్కఁ జివుక్కున దాఁటు నింగికిన్
లీలను నేలఁ ద్రవ్వు ఖుర ♦ ళించిన తీరున దూఁకు డాయఁ బెన్
గాలి మనంబు వేగిరము ♦ గాఁ జను రీతికిఁ గ్రొత్తమార్గము
వ్వేళను నేర్పఁ బాదములు ♦ పేరురముం దగులంగఁ బర్విడున్. ౭౫౮

ఉ॥ చాఁచుచు నెత్తి యీభువన ♦ జాలముఁ గొల్చిన పాదసత్త్వముల్
భూఁచి వచింప వేఱొక యి - పూర్వ భగోళము గల్గునేమొ? తా
నేఁచఁగ నేగినంత వడి - నేగెను జింకయు నింతమాత్రమే
తోఁచును నాఁటి వేగమున - తోరము దెల్ప నశక్యమేరికిన్. ౭౫౯

తే॥ కొండలెక్కు మేఘంబులఁ - గ్రుంకువెంటఁ, జేర దూరమేగును తామ - సింప డాయ
నిలిచి యున్నట్లు కనఁబడి - తొలఁగిపోవు, పైఁడి యాన వేళ్యల మది - పాఱు నట్లు.

చ॥ తొడఁగిన దొక్కచో తుదిని - దోఁచిన దొక్కటి యయ్యో మున్ను త
మ్ముఁడు తలపోసినట్టి తలఁపుల్ తగ నామదిఁ దోఁచియున్న ని
క్కడ కిటురాను వట్టిశ్రమఁ - గర్బుర మాయలఁ జిక్కి పొందితిన్
దడయఁగ నేలొకో సదమ - దం బొనరించుట మేలు చూడఁగన్. ౭౬౦

తే॥ వీఁడు మాయావి చేపడు ♦ వాఁడు కాఁడు, చెండుటే కార్యమనుచు నం♦సిద్ధుఁడైన
రాము మదినెఱిఁగిన వాఁడు♦రయముమీఱ,మాయ నెగిరెను నింగిని♦మఱుఁగుపడఁగ

తే॥ రాముఁడాక్షణమందె చ ♦ క్రంబు రహిన, మోఘశరమొండు సంధించి♦మోసగాఁడు
పోవుచోటికి వెంటాడి ♦ పొరిగొనుమని, నారి తెగ దీసి పఱపె న ♦ న్నారసంబు. ౭౬౧

తే॥ ఆ శరంబు మాయావి యు ♦ ర్మ్మంటఁ దాఁకెఁ, దాఁకినంత నోరు దెఱచి♦దశదశలను
దాఁటిచన లక్ష్మణా! యంచుఁ♦దద్ద యఱచి, ప్రాణములువీడి మారీచుఁ♦డవనిఁగూలె

తే॥ నిక్కువపు రూపమునపోఁకు♦నీల్గఁగాంచి, తమ్ముఁడలఁచినయాతఁడు జాణ♦తారకముగ
వెంట వచ్చునతఁడు ప్రోడ♦వేయునేల, ప్రాణసముఁడు నేర్పరి యని♦హర్ష మొందె.

తే॥ దిక్కులదరంగ నఱచుచుఁ ♦ దీఱె కూలు, నీచుదేహంబు నచ్చట ♦ నిలిచిచూచి
మున్ను కౌశిక యాగంబు ♦ పూనిచెఱుప, నరుగుదెంచు మారీచుఁడే♦యని వెలింగె

తే॥ శరముఱొమ్మునఁనాటఁగ ♦ శ్రమమునొంది, మడియుచోదైత్యుఁడొసరించు ♦మాయ
నాదు కంఠంబుతో లక్ష్మ♦ణాయటంచుఁ,బిలిచె నదివిని మైథిలి♦కలఁగునేమొ?.[యందు

చ॥ పిలుపు నిజంబు కాదనుచు ♦ వీఁడెడి దైత్యుఁడు పల్కెనంచు పల్కు
దెలివిని నాకు హెచ్చరిక ♦ దెల్పిన తమ్ముఁడెఱింగి తెల్పఁగా

నలమట వీడి సీత హృద ♦ యంబున నూఱట చెందు నంచుఁ దాఁ
దెలిసి యొకింత నెమ్మది గ ♦ దించె మదిన్ రఘురాముఁ డయ్యెడన్. ౭౬౭

ఉ॥ చావఁదలంచి వచ్చిన ని ♦ శాచరుఁ డీతఁడు గాఁడు మద్గళా
రావము వోలెఁ గూసిన వి ♦ రావము నందు తలంచిచూడ న
ర్థావహ మొందుఁ గల్గు నది ♦ యారటపెట్టక మున్నె వెన్కకుం
బోవుట మంచిదంచుఁ దల ♦ పోసి బిరానఁ జనంగఁ గ్రమ్మఱెన్. ౭౬౮

౮. జటాయు మోక్షణ పటలము. (౨౨౫)

తే॥ రాముఁడట్లు మారీచుని ♦ నాము మడఁచి, వడిగ వచ్చుచు నుండంగఁ ♦ బర్ణశాల
నున్న సీత యా దీనంపు ♦ టులివు విన్న, యంత దిగులునఁ గళవళ ♦ మందె మదిని.

తే॥ పరభృతంబు వృక్షము నుండి ♦ పదరి జాతి, పడిన వడువునఁ బుసమిని ♦ పడుచు లేచి
కడుపు చెయివెట్టి కలఁచిన ♦ కరణిగాఁగ, విభ్రమము నొంది విలపించె ♦ వివిధగతుల

తే॥ ఏల యజ్ఞానమునఁ బట్టి ♦ యిమ్మటంచుఁ, గోరి యాజీవితము చెడఁ ♦ గొట్టికొంటి
నేదిగతి? ముందు వెన్కల ♦ నెఱుఁగనైతి, యేమి చెడుగుల దుర్విధి ♦ యోచఁగలదొ?

లక్ష్మణుఁడు సీతకు ధైర్యవాక్కులాడుట.

తే॥ వత్స! లక్ష్మణా! సద్గుణ ♦ వార్ధియైన, యన్న రాక్షసమాయచే ♦ నలుగుల పడి
పృథివిఁ దూలె ననుచు నీవు ♦ వినియు నింక, నిచటనే నిలుచుంటివా ♦ యెడఁదఁగొనక

తే॥ అనుడు లక్ష్మణుఁ డిట్లను ♦ నమ్మ! యీ జ, గమున రాముని కంటెను ♦ కడిమియందు
మించు శూరు లున్నారని ♦ యెంచఁదగునె?, ఆఁడుఁదనమున నరయక ♦ ట్లంటి గాక.

క॥ జలధులు నిఖిల జగంబులు, కులశైలము లొక్కటగుచు ♦ ఘోరరణంబున్
జలిపిన రాఘువు బలముం, జలియింపం జేయఁ గలవె? చింతింపు మెదన్. ౭౭౪

క॥ పుడమియు జలమును వహ్నియుఁ, గడలును రాఘవుఁడు తెలిసి ♦ కాంచనయోనిన్
ఘాడియై నీత్ర పోవవె? తడఁబడి యెవ్వనిగ నతనిఁ ♦ దలఁచితొ తెలియన్. ౭౭౫

తే॥ రక్కసున కోడి కష్టించి ♦ రామదేవుఁ, డిట్లు పిలుచునె? పిలిచినే ♦ నెల్ల జగము
లట్టె నిలువునఁ గూలవె? యఖిల జీవు, లింతకే మండి మాఁడి ల ♦ యింప కున్నె?

క॥ పలుమాట లేల? దివి భువిఁ, గలవారు నుతించు గరళ ♦ కంఠు ధనువు ము
క్కలుగా విఱిచిన శ్యామల, జలద నిభు నెదుర్చువారు ♦ జగములఁ గలరే? ౭౭౭

క॥ పతియే నొవ్వియుఁ బొరయఁడు, హతుఁడగుటా? త్రిభువనంబు ♦ లడఁగవ్వు రవియున్
గతిదప్పఁ దుదధి యింకదు, మతిమాల్పిన చింత నొంది ♦ ఘణుఁగం దగునే? ౭౭౮

తే॥ ధర్మమున్నది దివ్యులు ♦ తనియఁగలరు, వచ్చు రాముఁడు వైళంబ ♦ వంత వలదు
చచ్చునపుడు రక్కసుఁడట్లు ♦ చావు కేఁక, వైచె నదివిని విభ్రాంతి ♦ పడకు తల్లి!

తే॥ అనుడు మిక్కిలి కోపంబు ♦ నతలు మనము, చంపి నంతటి వేదన ♦ చండ దృష్టి
గలుగు సీత నీ విచ్చట ♦ నిలిచి యుంట, నీతిమంతము గాదని ♦ నెట్టనాడి. ౨౯౦

చ॥ ఒకపరి మైత్రి గూర్చికొను ♦ నుత్తము లక్కట ప్రాణమైన దాఁ
పక యిడువారు చేవచెడి ♦ ప్రార్థన చేసిన యన్న కోరికం
గకపిక చేయు తమ్ముఁడిఁకఁ ♦ గల్గునె నీవలె? దిక్కు లేదు నా
యకుని తలంచుచున్ విడుతు ♦ నగ్నిని జీవము లిప్పుడే వడిన్. ౨౯౧

మ॥ అని చెందమ్మి వనమ్ముకై వెదకు చ ♦ క్రాంగిం బలెం గిక్కమై
ఘన ధూమావృత దావ వహ్ని వెదకం ♦ గాంతారముం గూర్చి యే
గిన వైదేహికి నడ్డు వచ్చి వినతిం ♦ గేల్మోడ్చి యో తల్లిరో!
నను మన్నింపు చలంబు వీడుమని దై ♦ న్యం బంది తా నిట్లనున్ ౨౯౨

లక్ష్మణుఁడు రాముని కడ కేగుట

చ॥ మరణము నొందనేల? యను ♦ మానము మానుము నీప్రతిజ్ఞకున్
వెఱతు మఱేమియుం బలుక ♦ వెక్కసముం ద్యజియించి యుండె యే
మఱక వసింపుమమ్మ బలు ♦ మాయవిధిం గెలువం గలారమే?
యిరవున నిల్మ సేవకుఁడ ♦ నేగుచునుంటిఁ గలంక వీడుమా. ౨౯౩

తే॥ అదను గని యాపదలు వచ్చు ♦ నమ్మ! మీరు, ప్రభునియాజ్ఞ నాక్షేపించి ♦ పలుకుచుండ
వెనుక నూయి ముందుగ గోయి ♦ విధమునొందె, మదిఁ దపించెదనని యేగె ♦ ముదలనొంది.

చ॥ నిలిచితి నేని యీయమయు ♦ నిప్పున దూఁకక మానదంచు నే
వెలలితినేని రక్షణము ♦ వీడ మహాపద చెందు నంచుఁ జం
చలుఁ డయి కార్యమేది యని ♦ చానల పల్కుల కుల్కి యిట్లు రాఁ
దలఁచుట పాడిదే యనఁ బ ♦ దంపడి యేమని యందు నన్నకున్. ౨౯౪

ఉ॥ పాడి దలంతు నేని యది ♦ భావ్యము భవ్యము గాని, యీమె యె
గ్గాడి మరించు దీనిఁ గను ♦ లారఁగఁ గాంచుట కంటెఁ గర్మచే
నాడికఁ బుట్టి కొందలము ♦ నందెదు వెంగలి యే మఱేమియుం
జూడక యిచ్చటున్ వదలి ♦ నూటిగ నేగుటె చాల యుక్తమా

ఉ॥ ఏసిదె పోవుచుంటి నెది ♦ యేని యవాంత్రము వచ్చునేని స
మ్మానిత రీతి నెల్లపుడు ♦ మమ్ము భరించు జటాయు వున్న వాఁ
డానిక వచ్చి త్రోవఁగలఁ ♦ డంచును పల్మఱు వెన్కఁ జూచుచున్
జానలు వొందుచుం జనె సు ♦ పర్వుల పుణ్యము పండు పండఁగన్. ౨౯౫

రావణుఁడు తాపసియై సీత కడకు వచ్చుట

తే॥ అదను గనిపెట్టుచున్న ద ♦ శాస్యుఁడంత, వంచనముసేయమదినెంచి♦వాటమగు త్రి
దండమును నారలును జడల్ ♦ దాల్చి జనము, గౌరవించు తాపసి రూపు♦కడఁకనందె.

తే॥ కార్శ్యమును మేని బడలిక ♦ గానఁబడఁగఁ, బాట గతిదప్పక నటించు ♦ వాని మాడ్కి
వీణవంటి కంఠంబును ♦ వేదములను, స్వరము చెడక పల్కుచు ఘన ♦ సరణి తోడ.

చ॥ మెలఁకువఁ బూలు విచ్చుగతి ♦ మెల్లన నేగెడు వాఁడు భూమిఁ జి
చ్చులమిన చోటఁ గాలిడిన ♦ యంగముతో నడతెంచు వాఁడు న
గ్గలమగు వేపనం బలము ♦ కాళ్లు కరంబులు గల్గువాఁడు ని
య్యల జరయుక్ వరించుటకు ♦ నేవపడం దగునట్టి వృద్ధతన్. ౭౯౦

చ॥ నలినముఁ బోలు తేట నయ ♦ నమ్ములు కచ్ఛపలీల నింద్రియ
మ్ముల యడకమ్ము గూనియును ♦ పొల్పగు జన్నిదమొప్ప నొక్క ని
శ్చల ముని వోలె దైత్యకుల ♦ జాల్ముఁ డరుంధతిఁ బోలు జానకీ
నిలయము చేరె దిక్కులను ♦ నిక్కి కనుంగొని మాటిమాటికిన్. ౭౯౧

క॥ త్రిదశులును భ్రమయునట్లుగఁ, ద్రిదండి యయి రావణుఁడు వి ♦ దేహతనయ యు
న్నదెసఁగని వా తడఁబడఁ, గదిసి యెవరు మీరలనుచుఁ ♦ గడఁకం బలుకన్ ౭౯౨

క॥ సాదగు యోగి యితండని, మోదంబున జనకరాజ♦ పుత్త్రి యతని న
త్యాదరమునఁ గాంచుచు సుమ్మృ, దూదార వచోభిరామ ♦ యొద్దకు వచ్చెన్. ౭౯౩

తే॥మదజలముగాఱునట్లుచె♦మ్మటలుగ్రమ్మఁ,దొలఁకువలపునదైత్యుండు♦తోడవుతోడవు
ప్రణుతి పాత్ర పతివ్రతా ♦ రత్నమైన, సీత సుపిమ సుషమ కనుల్ ♦ చెలఁగఁగాంచె.

తే॥ వ్యసనమున వాడియున్న యా♦వామ ముఖము,సురసతీ ముఖంబులకంటె♦సొబగుమెఱసె
తన్ముఖమ్మును చూచి నం ♦ తనె సురారి, రెట్ట లుప్పొంగి కృశియించె ♦ హృదికలంగి

ఉ॥ వాని కనుంగవల్ విరిసి ♦ పార్థివ పుత్త్రి మనోజ్ఞకంబునం
దాని ప్రసూన మాక్షికము ♦ నాని మదంబునఁ గ్రాలుపుప్పలి
ట్రేఁణివలెన్ బ్రమోదమును ♦ చెందిన వంచు వచింపనేల? య
వ్వాని మనంబువోలె ముద ♦ పాన్నిధి మున్గి తరింప వక్షముల్. ౭౯౪

మ॥ వనజావాసము పీడి భూస్థలికి దీ ♦ ప్యద్రత్న సంకాశమౌ
తను వల్లం గొని వచ్చినట్టి చెలి సౌం ♦ దర్యంబు వీక్షింప నా
కను లొక్కిర్వది చాలునే? తలఁపఁ బ్రా ♦ క ద్వేషి చందాన నా
కనిమేషస్థితి నొందు నేత్రములు వే ♦ యైనం గనంబాలునే? ౭౯౬

క॥ తరమణి తోడి సుఖ మను, వారిధి దాఁటంగఁ దపము - ఫలముగ నజుచేఁ
గూరిన యాయువు చాలునె, సొరగు మూఁడు నఱకోటి - సంవత్సరముల్? ౭౯౮

చ॥ దివిజులు దిఙ్మహీశులు త - దీయసతుల్ రజనీ చరావళుల్
తవిలి భయంబునం గొలువఁ - దక్కక యీ భువన త్రయంబు ని
య్యువతిరొ యేల నేనును న - యోక్తుల నీయమ కాలఁ జూప గా
రవమునఁ జేయఁ బూనుదు శి - రంబున జీవితమే తరింపఁగన్. ౭౯౯

ఉ॥ వేదన తోడి క్లేశమున ♦ వెల్వెఁ నైన ముఖస్థ శోభయే
యీదివి భూమి గెల్చునన - నించు స్మితంబునఁ గూడియున్నచోఁ
బైదలి మోము గోము గరు - వం బది యెంతగ నొప్పునో కదా?
సోదెగ నీచెలిం దెలుపు - సోదరి కిత్తు సమస్త రాజ్యమున్. ౮౦౦

తే॥ ఇట్టు లవినీతుఁడై మది ♦ నెంచుచున్న, కపటమునిఁ గాంచినంతనే ♦ కనులవారిఁ
జేతఁదుడిచికొనుచు దయ ♦ సేయుఁడనుచు, సీత యుపచారవాక్య - వ ♦ చించియంత.

తే॥ డాసినం గని యామె వే ♦ త్రాసనంబు, చూపికూర్చుండుఁడన మాయ ♦ తాపసుండు
జింకతోలు త్రిదండంబు ♦ చెంతనునిచి, కొంచుఁ గేశవాయంచును ♦ గూరుచుండె ౮౦౨

క॥ వృక్షములు గిరులు మృగములు, పక్షులు భయమంది వడఁకి ♦ పాఱె దెసల కా
రాక్షస వరుఁ గాంచి హరిణు, లక్షమమునఁ జెదరి కొందరి ♦ యదరుచుఁ దొలఁగెన్. ౮౦౩

తే॥ ఎవరిదీపర్ణశాల? మీ ♦ రెవ్వరిందు, గలుగు మునియెవ్వఁడనిదశ ♦ కంఠుఁ డడుగ
నితఁడు వెరవిడి యని సీత ♦ యెదఁదలంచి, పలుకఁ దొడఁగె మహాదర ♦ భావమెసఁగ.

తే॥ ఓమహాత్మక! కోసల ♦ భూమిపాలు, దశరథేశసుతుఁడు పిన ♦ తల్లికోర్కి
వెలయఁ దమ్ముతో నీయట ♦ వీస్థలమునఁ, గొలుచున్నాఁడతని నెఱుం ♦ గుదురె? యనిన.

తే॥ ఔనవును వినియున్నాఁడ ♦ నరయ లేదు, గంగ ప్రవహించు కోసలఁ ♦ గంటి నొకట
నరిదియగు కాల మడవిలో ♦ జరపుచున్న, వారు మీరేరి తనయులో ♦ పలుక వలతు ౮౦౬

చ॥ అనుకపటంపు మౌనికి ధ ♦ రాత్మజ యిట్లను మౌనిచంద్రమా!
అనఘులు సచ్చరిత్రులు మ ♦ హాత్ములు మీవలెనున్న పుణ్యులౌ
మునులయెడన్ మహాదరము ♦ పూను విదేహ ధరాతలేంద్రుఁడౌ
జనకుని ప్రేమపుత్త్రి నను ♦ జానకి యందురు రామగేహినిన్ ౮౦౭

తే॥ కఠినపథముల నడచి వి ♦ క్లమము నొంది, నారు వృద్ధులు ద్వంద్వముల్ ♦ పాఱఁదోలఁ
దలఁచినారలు మీరలే ♦ స్థలమునుండి, వచ్చినారల నిట్లురా ♦ వణుఁడుపలికె ౮౦౮

సీ॥ త్రావాయనలపికాని ♦ వరతనుభాసితుఁ, డింద్రునకింద్రుండు ♦ సాంద్రయశుఁడు
బ్రహ్మవంశజుఁడును ♦ స్వర్గమ్ముతోడ స, మస్తలోకము లేలు ♦ మహితగుణుఁడు

వేదవేది రజత ♦ పృథ్వీధరము లీలఁ, బెల్లగించిన భుజ ♦ భీమ బలుఁడు
చౌదంతి కొమ్ము వ ♦ క్షమునకుఁ దొడవుగాఁ, బొసఁగఁ బల్చిన లోక ♦ వీరవరుఁడు
తే॥ అతనివీథి వాకిట నిల్చు ♦ నట్టివారు, వేలుపులెసుమ్మి యారామ ♦ వీథులందు
తరువులెల్లను కల్పక ♦ తరువులెయగుఁ, గాపురంబా ప్రభునిది లం ♦ కాపురంబు. ౧౦౯

సీ॥ పాదంబులొత్తుట ♦ పాదరక్షలుమోచు, పనులు రంభాదుల ♦ పనులె ముగుద!
అడపకత్తెలు పాఁప ♦ పడఁతుకల్ కాళంజి, గొనువారు గంధర్వ ♦ వనజముఖులు
తన చండశాసన ♦ మున భానుచంద్రముల్, శీలముల్ మార్పడఁ ♦ జెలఁగువారు
ఇంద్రాది దేవత ♦ లెల్లరు తనయింటి, కావలివాండ్రయి ♦ క్రాలువారు
తే॥ నాకమునయందు భూమిని ♦ నాగమందు,గల యపూర్వ వస్తువులెల్లఁ♦గడమలేక
యుండునాతని నగరాన♦యువతి! యేమి,చెప్పనేర్తును? విభవ మొ♦చ్చెంబులేదు.౧౧౦

తే॥ అజుఁడొసంగిన యమితాయు♦వందువాఁడు,భవునిచేఁ జంద్రహాసంబు♦ పడసినాఁడు
గ్రహములంబట్టి చెఱలోనఁ♦గట్టినాఁడు,సకలసద్గుణవంతుండు♦సన్నుతాంగి!. ౧౧౧

తే॥ మంచినడవడి గలవాఁడు - మహితధర్మ, శాస్త్రవేత్త కందర్పుఁడా - శ్చర్యపడఁగఁ
దగిన పరువంబుగలవాఁడు - తప్పులెన్ని, యజహరాదుల గౌరవ - మడఁచువాఁడు.

తే॥ సకలలోకంబు లందున్న - సన్నుతాంగు, లెందఱోవాని దయగోరి - మెలయువారు
వారికోర్కులఁదాఁ దీర్చి-వైచి యొక్క, కాంతఁ బ్రేమించి యామెకై - కాచినాఁడు.

తే॥ అతఁడు పాలించు లంకయం - దాసమెయిని, కొంతకాలంబు వసియింపఁ-గోరి చాల
కాలముండి క్రమ్మఱినాఁడ-లోలనేత్ర!,యనుచుఁ బల్కి యాయమ తలం-పరయఁదలఁచె

తే॥ తనువె భారమంచుఁదలంచు - తాపసేంద్ర!, తపసు లార్యులు కోరంగఁ -దగనిహింస
సేయు నసురల నగర వ- సించుచుండ, వలసినంత కారణమేమి - వచ్చెమీకు?. ౧౧౫

చ॥ వనముల నిష్టమైఁ దపము - వారకచేసెడివారి చెంతలన్
మొనసి వసింప కార్యజన - పూజ్యులు రాజులు గల్గు చోటులన్
దనిని వహించియుండ కిటు - దర్పితులై బహు దుష్టకార్యముల్
పొనరుచు క్రూరదానవ స - సమూహములోఁ బనియేమినిల్వఁగన్?. ౧౧౬

చ॥ అనివచియించు సీతఁగని - యంతటఁ గ్రైతవమౌని యిట్లు ప
ల్కును మృగనేత్ర! యీ రసము - క్రూరపథంబునఁ బోక హింసయున్
దనుజుల యొద్దనుండునని - తప్పుగ నెంచితి నిర్జరాళికిం
జను దనుజుల్ దురాత్మలెటు-లిందిగ యోగ్యులు మమ్ముబోంట్లకున్.౧౧౭

ఉ॥ రావణుఁడిట్లు పల్క రఘు ♦ రాముని దేవి తపోధికుల్ సదా
పావనులైన వారు చెడు ♦ పాపులఁ జేరఁగ రాదయంచు నూ

యాత్రులు రక్కసుల్ దలఁచి ♦ సట్టి స్వరూపము దాల్చువారలన్
భావన లేని దాటనటు ♦ పల్కఁగ నించుక వాఁడు కొంకుచున్. ౮౧౮

ఉ॥ ఈయమ శంకనొందెనని ♦ యెంచుచు దానిని కప్పి పుచ్చఁగాఁ
దోయము మార్చి యిట్టులనుఁ ♦ దోయజనేత్ర! బలిష్ఠులైన దై
తేయులు వారికిం బరులు ♦ దెప్పరముల్ పొనరింపకున్నచో
న్యాయము దప్పి లోకముల ♦ కాపద గూర్పరు వారలెన్నఁడున్. ౮౧౯

ఉ॥ ఆమె మనస్థిరత్వము సు ♦ రారి యెఱుంగఁగఁ గోరి యిట్లనన్
భూమిజ యిట్లు పల్కు రఘు ♦ ముఖ్యుఁడు కానల నున్న యప్పుడే
యా మనుజాశనావళుల ♦ నందఱఁబట్టి వధించుఁ బిమ్మటన్
క్షేమము చిత్తశాంతి ముని ♦ సింహులు చెందెద రెల్లకాలమున్. ౮౨౦

ఉ॥ నావుడు రావణుండు సుమ ♦ నస్విని! మర్త్యులు రాక్షసాళికిన్
హావడి గూర్చి కూల్తురన ♦ నౌర! శశంబు గజంబుఁ జంపదే?
వావిరి జింక చంపదె య ♦ వారణ ధీరత వారణ ద్విషున్
జేవచెడన్ ఖగాధిపుని ♦ జిహ్మగముల్ వధియింపవే యనన్. ౮౨౨

తే॥ క్రూర ఖర దూషణాదుల♦బారి సమరు, టీరు వినియుండ లేదొ ము♦నీంద్ర! యనియె
వాఁడు రామునకైన బ♦న్నంబు దలఁచి, వెడలు దుఃఖాశ్రుకణములఁ♦దుడిచికొనుచు.

ఉ॥ పుణ్యచరిత్ర! శూరులయి ♦ పొల్చు దినేశ కులేశ ధర్మనై
పుణ్యముచేత లంకఁగల ♦ పుణ్యజనుల్ నశియింప నక్షజి
ద్గణ్యులు సజ్జనుల్ శ్రమలు ♦ దక్కి సుఖించుట నేఁట రేపటన్
నాణ్యము గాఁగ జూచెదరు ♦ న్యాయ మధర్మ తతిన్ జయింపదే?. ౮౨౩

తే॥ చక్కెరయుఁ దేనె యమృతంబు-చిక్కఁగలిపి, సట్లు సీత పల్కఁగ ముద-మందుచున్న
యసుర మనుజులు గెలిచెద-రన్నమాట, విని సహింపక గరువంపుఁ-గినుకఁ దాల్చె.

చ॥ కినియుచు నొక్కమానవుని - కిన్ సరిగాక సమర్థులైన య
ద్దనుజులు గూలిరందువు గ - దా! దశకంధరు బాహు మారుతం
బున నరుఁడొక్క యూఁపుననె - బూరుగ దూదియుఁ బోలెఁ దూలి యే
వననిధిఁ గూలువాఁడొ కన - వచ్చును రేపె వరాంగనామణీ! ౮౨౪

చ॥ చదురులు పల్కుచున్న వన - జాత ముఖీ! దశకంఠు వేనిగా
నెదఁ దలపోసి యిట్లు వచి - యించితి మేరువు నెత్తఁ గోరినన్
త్రిదివము గూలఁద్రోయఁగ స - రిత్పతి సంక్షుభితంబుసేయ నొ
ర్వదహాను నార్పివేయఁగ ధ - రం వహ్నిఁ గ్రిందుగఁ జేయ వర్హుఁడొ. ౮౨౫

ఉ॥ ఈ కరణిన్ వచించు దను ♦ జేశ్వరుతో నృపపుత్త్రి పల్కెనా •
నాకవిరోధిఁ బట్టి చెర ♦ ణంబులఁ గట్టి యడంచి బందిలో
నూకిన కార్తవీర్యుని య ♦ నూన భుజంబులు వేయి, నొక్క రెం
డే కరముల్ గలట్టి మను ♦ జేంద్ర విరోధియె త్రుంచివేయఁడే?

రావణుఁడు కోపముతో నిజరూపము చూపుట.

ఉ॥ జానకి యిట్లు పల్కఁగ ని ♦ శాచరు కన్నుల విస్ఫులింగముల్
వానగఁ జిందె దిక్కులకుఁ ♦ బర్వ భుజంబు లొకళ్లొకళ్లతో
నూనిక మోఁదె బొమ్మికము ♦ లుప్పరమంటెఁ బయోధరావమ
ట్లానికఁ బఁడ్లుగీఁటె ముని ♦ యాకృతివోయెఁ జలంబు పెంపునన్. ౨౨౮

చ॥ ఇతఁడు తపస్వి గాఁడనుచు ♦ నెంచి కలంక వహించి యెవ్వఁడీ
మతకరియంచు లోన లవ ♦ మాత్రమెఱుంగ నశక్యమైన దు
స్స్థితి గొనునట్లు క్రూర విష - జిహ్మగ మల్క ఫణంబు విప్పి వి
ద్రుతగతిఁ బైఁబడం దొడరు - తోఁపిక నొప్పద శాస్యుఁడయ్యెడన్. ౨౨౯

మ॥ అనిరోధుండు యముండుపట్టుకొన స - హ్యంబెంతయున్ లేని జీ
వునిచందంబునఁ గంపమొంది సురిఁగెన్ - భూపుత్త్రియచ్ఛోభయం
బును పోఁకార్పఁగ నేరెఁ బిల్చు? నుడువం - బోనేమి గల్గున్? వెసం
బొనరింపంగ మతేమియుండును? తలం - పుంబోవ దేత్రోవకున్ ౨౨౩౦

మ॥ అమరేంద్రాదులు సేవలంజలుపు బా - హాశక్తిసామర్థ్యముల్
తమినీక్షింపుము యంచు రావణుఁడు దై - త్యశ్రేణి నిందించెదే
ప్రమదారత్నము గాన మానితిఁగృపా - భావంబునం గానిచో
దెమలంబట్టి కఱుక్కనం గొఱికి యేఁ - దిందున్ రుషాశాంతికిన్. ౨౨౩౧

మ॥ జలజాతేక్షణ! వంగ కెచ్చిరిలు శ్రీ - ర్లక్ష్మిశ్రేణిపై శీర్షకం
బుల చందంబున భక్తిపూర్వకముగాఁ - బొంకంబుగాఁ దాల్తు వే
ల్పుల చెల్వాళ్ భవదీయ పాదరజముల్ - పోఁకార్చి సేవింప రం
జిలి పద్నాలుగు లోకముల్ సుఖముమైఁ - జెన్నారఁ బాలింపుమా!. ౨౨౩౨

సీత రావణుం బదరుట.

శా॥ ఆమాట ల్విని శ్రోత్రయుగ్మకముఁ దా - హస్తంబులన్ మూసి కాం
తామతల్లిక సీత, కుర్కురము పూ - తంబౌ హవిర్భాగముం
బ్రేమం గోరిన రీతిఁ బుణ్యచరితన్ - శ్రీరాము సత్పత్ని న
న్నే మనాస్మపుర దుష్ట! బాలిశ! నరా - శీ! ద్రోహి! పోఁగాలమే?. ౨౨౩౩

చ॥ తృణమున నిల్చు కంకణము - తీరగు ప్రాణము కోసమాసమై
గుణవతులైన వారు కుల - కోమల ధర్మములం ద్యజింతురే?
ఫణులను పోలు రాఘవుని - బాణకదంబము నీ శిరంబులం
గణఁకను ద్రుంచుమున్న బడు - కం దలఁతేని తొలంగి పొలుమా?. ౬౩౪

తే॥ అనుడు రావణుఁడనుఁ గరు-బ్బ స్తిరదన,కిణము లొప్పు వక్షమున నీ-యినుఁడు వైచు
విశిఖములు కొండపైఁ బడు ♦ విరుల కరణి, వ్యర్థములు గాక యేమేని♦ఫలముగనునె?

ఉ॥ ఓ వరవర్ణినీ! మదనుఁ ♦ దుత్కట బాధలఁ బెట్టుచుండె నా
యాయి కృశింపసాగె నిఁకఁ ♦ బ్రాణము నీయఱచేత నిల్చె న
న్నోషధినైనఁ గావు మమ ♦ రేశ్వర కాంతలకున్ దురాసదం
బై విలసిల్లు భోగముల ♦ నందుమ యంచుఁ బదంబులం బడెన్. ౬౩౫

తే॥ కత్తిపోటుచేఁ బ్రాణము ♦ లలఁగినట్లు, తనువునుండి జీవంబులు ♦ తరలినట్లు
లార్తినొంది జానకి లక్ష్మ♦ణా! యటంచు, నార్య! యంచు నాక్రందింప♦నయ్యదనుస

రావణుఁడు సీతం గొనిపోవుట.

తే॥ తొంటి శాపంబుఁ దలఁచి యా♦ దుష్టదైత్యుఁ, డురుభుజంబుల నానేల♦నొక్క పెట్టఁ
బెల్లగించి నేలను దాఁటి ♦ వెడల నీక, చేతులంబట్టి రథమునఁ ♦ జేర్చిపెట్టె

తే॥ ఉరముపై భయమునఁ జేతు♦లుంచుకొనిన, చెలువతన ప్రాణములఁ గూడఁ♦ దెలియదయ్యె
మట్టితో నామె మెఱపులో ♦ మఱఁగిపోయె, రావణుం డాకసంబున ♦ రథముఁదోలె.

తే॥ అనలమునఁ బడ్డపూఁగొమ్మ♦యట్లునేల, వాడుఁదపియించు దారలును ♦ వసటుఁగుందుఁ
ద్రుళ్లిపడి లేమఁగాలుసేఁతులు విసుర్చు, దిక్కులం జూచు వెఱగొందు♦దిక్కుమాలి

సీ॥ ధర్మమా! యీ యాప ♦ దను తొలఁగింపవే, యిదిగదా రక్షింప ♦ నదను నీకుఁ
బావనివమ్మ గో ♦ దావరీ దేవి! నీ, వేని దెల్పఁగదె యి ♦ య్యెడరు పతికి
వనదైవతములార! వందనములు మీకు, నాస్థితిఁ దెల్పరే ♦ నావిభునకు
శైలంబులార! వృ ♦ క్షములార! పిక మయూ, రములార! మృగ నిక ♦ రంబులార!

తే॥ మొగుళులార! మీకును దయ ♦ పుట్టదేమి?, ఓదినేశ! భవత్కులా♦మోదకరుఁడు
రామునకు నీవు చెప్పఁగా ♦ రాదె? నీకు, లనుపకీయ్యది యొక్క క♦లంకు కాదె?

శా॥ అన్నా! లక్ష్మణ! యాపదల్ తలఁగ రా ♦ వన్నా! గురు జ్ఞాన సం
పన్నా! నిన్ననిసీతిమైఁ బనిపితిన్ ♦ మన్నించి వేరమ్ము యా
పన్నన్ రక్షణ సేయుభారమది నీ ♦ పై నుండెఁగాదే? దురా
త్మున్నిచుం బరిమార్పరే భరత శ ♦ త్రుఘ్నుల్ కృపాపూర్ణులై. ౬౪౭

మ॥ భ్రమ గొన్నావు కలంగినావు సుడియన్ ♦ వత్సంబు గోల్పోయి దుః
ఖమునం గుందెడు ధేనువట్లు మిగులం ♦ గ్రందిల్లు చున్నావు గౌ
తమి! నీనెంజిలి చూడఁగా నెఱుఁగు మ ♦ త్ప్రాణేశుతో నీదు పు
ణ్యము పెంపారఁగ గొబ్బునం దెలుపవే ♦ నాదుష్ట కర్మస్థితిన్. ౮౪౩

తే॥ ఎదురుపడు దొనలార! మృ♦గేంద్రులార!, పక్షులార! యీభూమిఁగో ♦ వ్రచ్చినన్ను
పట్టు నిరువది చేతులు ♦ పది శిరములు, బ్రుంగి ధరఁబడఁ గాంచిన ♦ ప్పుడుకు గాక.

మ॥ ఉరుదుఃఖంబున సీత యిట్టులన నా ♦ యుష్కాలముం గోలుపో
వు రహింబూనిన రావణుండు తరుణీ! పూఁబోణి! సింగారి! చ
క్కెర బొమ్మా! నను మానవుల్ గదిసి యా ♦ క్షేపించి గెల్పొంది నిన్
వెరవారన్ విడిపించు వారె? యని న ♦ వ్వెం జేతులం దట్టుచున్. ౮౪౫

ఉ॥ రావణు పల్కులన్ వినిన ♦ రాముని దేవి దురాత్మ! నీచ! మా
యావి మృగంబుఁ బంపి భవ ♦ దంతకు రాఘవు దవ్వుచేసి యే
యావల నన్ను పట్టితి కు ♦ లాపశదా! యనిసేయు తెంపు నీ
కావిధినున్నఁదోలకు శ ♦ తాంగము నిల్పుము మాటలేటికిన్?. ౮౪౬

ఉ॥ వీరుఁడవై తివేని పెను ♦ భీతిని దొంగిలనేల? పంద! నీ
వారలు రోషమూనఁగ భ ♦ వత్సహజాతకు ముక్కుగోసి యా
తీరున వారిఁజంపు రణ ♦ ధీరులు కానన వీథియందె యు
న్నారని గాక కుక్కర గు ♦ ణంబున వచ్చితివేల? బాలిశా! ౮౪౭

చ॥ అనుటయు దైత్యుఁడిట్టులను ♦ నబ్జముఖీ! విను నన్ను బోఁటికిన్
మనుజులతోడ నాహవము ♦ మానక చేసిన నిందరాదె? రు
ద్రుని ఘనశైలమెత్తిన యు ♦ దూఢ భుజంబులు దొడ్డ న్యాయతం
జెనయవె? వంచనమ్మొ తగు ♦ చెద్దుము మానవపాళి పట్టునన్. ౮౪౮

చ॥ అది విని సీత నిర్దయత ♦ నావడి చేసెడి క్రూరదైత్య ఘు
ర్మదులకు శత్రుసమ్ముఖము ♦ క్రాలుట లోపము వారితోడ బె
ట్టిదపు దురంబు సేఁతయు బి ♦ డెంబగు సాధ్వుల మోసగించు టొ
ప్పిద మగు నిట్టిపాపులకు ♦ వీర్యము మాన మనంగ నున్నదే? ౮౪౯

జటాయువు రావణు నడ్డగించుట

సీ॥ అనునంత దుష్టాత్మ! యరిగెద వెచటికి?, నిలుమంచుఁ గాలాబ్ద - నినద లీల
గర్జించి నిప్పులు - గ్రక్కుకన్నులతోడఁ, బిడుగులఁ బోలిన - నుదులతోడ
మేరుగిరియె లేచి - మింటఁదిరుగుచున్న, దాయననొప్పు కా - యంబుతోడ
శంపాభమౌ బలి - ష్ఠంపుఁ జంచువుతోడఁ, గొండ కొండయు ధాఁకి - ఫిండిగాఁగ

తే॥ జలధి చెలరేఁగి భూమితోఁ - గలసిపోవ, నిలయవాయువుకై వడి - వీచుచున్న
పక్షమారుతమునఁదరు-వ్రజము విఱుగ, గరుడుఁడని పుట్టలనుభుజం-గములుదూరఁగ

క॥ ఱెక్కలఁ బుట్టిన కరువలి, నక్కజముగఁ బైకి నెగసి ♦ యాకసమందుం
గ్రిక్కిఱిసి తూలు మృగములు, మక్కెక్కఁగ మిన్ను మిగుల ♦ మూఱుపు చెందన్

క॥ అరదమున ధరణిజం గొని, యురవడి నెటకేగు వాఁడ ♦ వుండు నిలుము నీ
గరువం బడఁచెద నీచా!, తెరువు గలదె నీకుఁ బోవఁ ♦ దేఁకువ? ననుచున్. ౮౫౨

తే॥ ద్రోహిరావణుఁ దలలతోఁ ♦ ద్రుంపనెంచి, యెఱ్ఱకాళ్ళులు మస్తక ♦ మెఱ్ఱకుతిక
తోడఁగైలాసగిరి వోలె ♦ దొడ్డ తెల్ల, తనువుతోడ జటాయువ ♦ త్తఱిని వచ్చె.

క॥ బిడ్డా! భయపడకు మనుచు, నడ్డముగా నిలిచి యసుర ♦ నదలించుచు వీఁ
డెడ్డెతనమూని తాఁకం, దొడ్డాడెన యనుచు నుంత ♦ యూఱట పడుచున్. ౮౫౩

చ॥ చెడితివి నీవు బంధులకుఁ ♦ జేటొనరించితి దైత్యనాథ! యీ
పుడమి కుమారి సీత నిటు ♦ మోఱకు బుద్ధిని పట్టి తెచ్చితే?
విడువుము వీడవే నసువు ♦ వీడుట నిక్కము జీవితంబు గో
రెడు జనులెవ్వరేనియుఁ జ ♦ రింతురె యిట్టి కుమార్గ వర్తనన్?. ౮౫౬

క॥ ఖరదూషణాది వీరుల, దురమునఁ బొలియించి పితర ♦ దొరకుఁ దనియ విం
దురవుగఁ బెట్టఁగ నాతఁడు, నరుసముతోఁ గొనుట యెఱుఁగ ♦ వా? యవివేకీ!

తే॥ కోప ఘూర్ణిత మదకరి ♦ కొప్పరింప, శిలలు వైవఁ దలంచితే? చెనఁటి! పక్షి
యేడ? నను చంపుటేడని ♦ యెంచితేమి? విసము మ్రింగియు బ్రదుకును ♦ విశ్వసింతె?

క॥ హరిణములు పులులఁ గాంచిన, కరణిని దిక్పతులు జనులు ♦ కాలుండును దా.
శరధులఁ జూచుచు నుందురు, వెరవేఁకివి నీవు బ్రతుకు ♦ వెంటయుఁ గలదే?

క॥ సుతసోదర సహితముగా, హతమాటకు నింతకంటె ♦ నధికమగు దురా
గతమును కలదే? కుగతికిఁ, గతమిది, యే జన్మమునకుఁ ♦ గలుగవు శుభముల్. ౮౫౮

క॥ ఈ నరవరులు త్రిమూర్తుల, లో నగ్రియు లాత్మలగుట ♦ లోకములో నె
వ్వానికిఁ బోల్పఁగ నగు? నిది, మానుగఁ దెలియంగలేక ♦ మత్తుఁడవైతే? ౮౬౦

క॥ అమరులఁ గాచిన నరవరు, కొమరుఁడు కోదండ ధరుఁడు ♦ కోల్తల నడరన్
నమయించుఁ దప్పదీ వీ, యమ విడి పరుగిడుము నేనె ♦ యతనిం జేర్తున్. ౮౬౧

తే॥ బ్రహ్మయిచ్చినయాయువు♦ భర్గుఁడొసఁగు,ఖడ్గమునుమాయమంత్రముల్ ♦కడఁకతెల్ల
సత్యవంతుఁడౌ రాఘవు ♦ సాయకములు,బయలు వెడలు నంతవఱకె♦ బలయుతములు

తే॥ అనిన విని దైత్యవల్లభుఁ ♦ డౌఁధు గఱచి, కనుల నిప్పు లురలఁ జూచి ♦ గ్రద్ద! నీవు

త్రోవ వీడుము కాదేని ♦ యీవు పోగదు, వారిఁ జూపుము తలగిల్లి ♦ వైచు వాఁడ
తే॥ శిత శరాళిచే సీతామ్మ ♦ చీల్చికొనక- త్వరగఁ దొలఁగుము నిలువకు ♦ తప్తలోహ
గత జలం బది క్రక్కినఁ ♦ గ్రక్కుఁ గాక, యీమధురవాణి మీకడ ♦ కింక రాదు.
తే॥ ఇట్టు లసుర పల్కఁగఁ గోప ♦ మినుమడించి, సీతఁ గని జటాయువు, తల్లి ! చెనఁటియొడలు
ఖండ తుండ ములగు; మహా ♦ క్రందనంబు, వలను మనవారు లేరను ♦ వంత వలదు.
ఉ॥ కన్నుల నీరు ముత్యముల ♦ కైవడి బొమ్మనఁ జింద నేడ్వ కో
యన్నుల రాణి! యీఅడిలి ♦ యారయు తాలఫలౌఘ గుచ్ఛమ
ట్టున్న శిరంబులీడ్చి పదిన ♦ ముష్టి తిరుగునిర్జితులై దిక్కులన్
భిన్నములై విరూపములఁ ♦ బేర్చి పడం గనుమంచు నుగ్రుఁడై. ౮౬౬
చ॥ ఎఱకల బల్మిచే నశని ♦ యేపునఁ జావఁ బడంగఁ ద్రోసి య
మ్మొఱకు తలల్ ధరం జదియ ♦ మోఁదుచు ముక్కునఁ గన్నులూడ్పఁగాఁ
బెఱుగు జటాయు వయ్యసుర ♦ పేరుని పెరిగి వీకి నెక్కెముల్
విఱుగఁగఁ దన్ని తోడ్తొలుత ♦ వేల్పుల దీవన లందె నత్తఱిన్. ౮౬౭
ఉ॥ ఎన్నఁడు నిట్టిభంగ మెఱి ♦ యింపని దైత్యమనంబు దిగ్గనన్
గన్నులు గ్రాఁగు లక్కవలెఁ ♦ గట్టలు పొందగ సర్వలోకముల్
క్రన్నన సంచలింప దశ ♦ కంధరుఁ డయ్యెడ బిట్టు నవ్వుచుం
బన్నుగ వంచె భ్రూకుటిల ♦ బంధము తోఁ దనదొడ్డచాపమున్
ఉ॥ క్రొన్నెలరేకవంటి నెఱి ♦ కోఁలు దైత్యుఁడు చిత్తజల్లుగాఁ
బన్నిన బాణజాలములఁ ♦ బక్షిమరుత్తుపఁ గొన్ని దూల్చుచుం
గొన్నిటి గోళ్లతోఁ జఱచెఁ ♦ గొన్ని యముండును భీతి నొందఁగా
భిన్నము చేసెఁ జంచువుల ♦ భీమబలుండు జటాయు వయ్యెడన్. ౮౬౯
ఉ॥ క్రూర భుజంగమంబులను ♦ గొబ్బునఁ గైకొన వచ్చు పక్షి రా
డ్ధిరుని వోలె గృధ్రపతి ♦ డీకొని రక్కసి బొమ్మిడీకముల్
తేరిపయిం బడం బద హ ♦ తిం దొరలించుచుఁ గర్ణకుండలాల్
పేరిమి డుల్చి పైకెగిరె ♦ వెక్కసమంది సురారి చూడఁగన్. ౮౭౦
చ॥ దనుజుఁడు పట్టరాని బెడి ♦ దంబగు కోపముఁతో బదేను మా
ర్గణముల నాజటాయువు ను ♦ రమ్మున నాటఁగఁ నేసి వెండియున్
ఘన రుచిరశిఖమ్ములం దనువు ♦ గాసిలఁ జేయ ఖగేంద్రుఁ డప్డు క్రుం
గెన యని వేలుపుల్ మిగుల ♦ ఖేదమునొందిరి పిచ్చలించుచున్. ౮౭౧
ఉ॥ గాయములందునుండి వడిఁ ♦ గారెడి శోణిత ధారతోడ న
త్యాయత సత్త్వయుక్తుఁడు జ ♦ టాయువు చూడఁగ ముగ్ ఖరాద్యన్న

క్షీరోదధి నుండి తెల్లనగు ♦ తోయదమొండు ద్రవంబు గొంచు నా
ప్యాయముగా జడిం గురియు ♦ వైనము దోఁచె నభస్స్థలంబునన్. ౮౭౨

ఉ॥ ఊరుపు పుచ్చి కోపమున ♦ నుగ్రముఖుండయి పక్కిఱేఁడు దే
వారి భుజంబు లిర్వది న ♦ ఖావళి నక్కుచు దూఁటి ముక్కుతో
వారక చెక్కలం జఱచి ♦ వాని మహోజ్జ్వల తారహార యు
క్స్ఫార విశాల వక్షమునఁ ♦ బ్రబ్బిన కంకట మంటఁ జించఁగన్. ౮౭౩

చ॥ ఎరియుచు రావణుండు కరి ♦ నేషు శతంబునఁ బక్కిఱేని పే
రురమును గాఁడ నేసిన ముహూర్తము లోననె చింతనొందు ని
ర్జరులును మోదిలం బులుఁగు ♦ రాయఁడు దైత్యుని వింటినారి ని
బ్బరమునఁ బట్టి లాగెఁ దన ♦ బంధుర చంచువుతో బలంబునన్. ౮౭౪

తే॥ ఈశుతోడఁ గైలాసంబు ♦ నెత్తినట్టి, లావరి శరాసనము నోట ♦ లాగి కొంచు
నింద్ర ధనువుతోఁ దెల్లని ♦ సాంద్రమేఘు, మట్లు వెలసె; నాతని బల♦మరయ వశమె?

మ॥ వెను చూపింపని వక్షముం బొరయు నా ♦ వేగంటిఁ బాఱంగఁ జే
సిన దైత్యేంద్రుని విల్లు శూలిధనువుం ♦ జెండాడు శ్రీరామ చం
ద్రున కుం దండ్రిగ నొప్పి యాజికి సుమి ♦ త్రుంిండైన పక్షీంద్రుఁడు
క్కున నోటంగొని కాళ్లతో విఱిచె ది ♦ క్కుల్ చూచి మేల్మేలనన్. ౮౭౬

తే॥ లోక కంటకుఁడైన యా ♦ నాకవైరి, విల్లు ఏఱుగుట గని కోప ♦ వివశుఁడగుచుఁ
ద్రిపుర సంహారకారకో ♦ ద్దీప్తమైన, శరమువంటి శూలమువై చె ♦ జగము వడఁక.

ఉ॥ శూలము తన్ను చంపునని ♦ స్రుక్కక సీడజ రాజు కాంచి నా
మేలిమిఁ జూడుమంచుఁ గడు - మేకొని వక్షముతోడఁ దాఁకఁగా
వేలుపు లిద్ది సాహసము ♦ విస్మయ మంచు వచించి చేతులన్
బోలఁగఁ దట్టి కేఁకలిడి ♦ బోరన నార్చిరి మెచ్చులాడుచున్

చ॥ వెల చెలియింటికిం జనిన ♦ పేదను పోలె, సతీమతల్లి వ
ర్రిలని గృహంబునం దతిథి ♦ బృందమువోలెఁ, బరేశు చింతయే
చెలువము గాఁగ నొప్పు ముని ♦ సింహునిగాంచిన యొప్పులాఁడి చూ
పుల వలెఁ, గ్రమ్మఱిల్లెవ ♦ డిఁ బోయిన రావణు శూలము త్తఱిన్. ౮౭౮

చ॥ కినుకను వేఱుకై దువును ♦ కేలఁ గొనం గమకించు నంతలో
నన రథచోదకుం జదిపి ♦ నాలుక వెల్వడ మూర్ధ మూడ్చి రా
వణుఁడు కలంగి వందురఁగ ♦ వాని ముఖంబులు రక్తసిక్తమై

తే॥ విసరికొట్టిన తలఁగాంచి ♦ వెక్కసమగు, బిడియమును కక్కసంబును ♦ పెనఁగొనంగ
రావణుఁడు దండమునఁ బక్షి♦రాజుఁ గొట్టె, బర్వతమువలె భువిఁ బడెఁ♦బక్షిరేఁడు.

తే॥ అంతఁ దీక్ష్ణదృష్టియును వె♦న్నంటఁ జాల, నట్టి వేగంబుతోఁ దానె ♦ స్యందనంబు
నడపుకొని పోయె దానవ ♦ నాయకుండు, సీత పుంటిపై నిప్పించు ♦ చెన్నునొంద.

ఉ॥ ప్రుక్కడి దైత్యుఁ డేగుటయు ♦ భూమిజ దుఃఖముఁగాంచి చెచ్చెరన్
నిక్కమహోద్ధతిన్ మెఱవ ♦ ణించుచు శోకము నొందకమ్మ! యీ
టక్కరిఁ గూల్తు నే సని జ ♦ టాయువు దివ్యుల సంతసంబుతో
నెక్కడ కేగెదంచు దను ♦ జేంద్రు శతాంగము నడ్డగించుచున్. ౧౧౩

చ॥ బలమున వాని దండమును ♦ పట్టి తటాలున లాగివైచి వా
జులఁ దన శాత చంచువున ♦ జొత్తిలఁ బొడ్చి వధించె జీవితం
బులు గొను మృత్యుదేవతయు ♦ భూరిభయంబునఁ గేలుదోయి కం
పిలఁ గొసరెయున్ రథం బవల ♦ భిన్నము చేసెఁ దదున్నతుల్ సెడన్. ౧౧౪

చ॥ అరదము నుగ్గుచేసి భుజ ♦ హంకృతి మాపి శరాసనంబులన్
గరముల నూడ్చివైచి రణ ♦ కర్మము సాగక చేసి లోభులం
బొరసిన ద్రవ్యరాశి క్రియఁ ♦ బొల్చు నిషంగములన్ సరాలునన్
గెరలిపడంగ లాగికొని ♦ కీడ్పడఁ జేసె జటాయు వాలనిన్. ౧౧౫

చ॥ చలమున వాని శీర్షములఁ ♦ జక్కగ మోఁది శ్రమంబు గూర్చి బా
హులపయి ఱొమ్ముపై శితన ♦ ఖోత్కర శక్తిని ఱక్కిముక్కుతో
నలిగులిసేయ దైత్యకుల ♦ నాథుఁడు స్రుక్కుచు విహ్వలించుచున్
నిలిచినఁ గాంచి నీ బలము ♦ నేరుపు నింతయె యంచుఁ గేరఁగన్.

క॥ ఉగ్రుఁడయి దైత్యనాథుఁడు, దగ్రత హరుఁడిచ్చు చంద్ర ♦ హాసము పెలుచన్
వ్యగ్రమతిఁ బూని వానిని, నిగ్రహమున నేసె విబుధ ♦ నివహము బెదరన్. ౧౧౭

చ॥ అపజయ మెట్టిదో యెఱుఁగ ♦ నట్టి జటాయువు వృద్ధుఁడౌట మో
క్షపదము చేరువాఁడగుటఁ ♦ గ్రవ్య భుగీశ్వర చంద్రహాస సం
తపన మహోగ్రతన్ బలము ♦ దక్కి సురేంద్రుని వజ్రధారచే
విపుల గరుచ్ఛిదం బయిన ♦ పృథ్వీ ధరంబనఁ గూలె నేలపై. ౧౧౮

చ॥ ఎఱకలు త్రుంగి మేదిని ప ♦ యింబడె గృధ్రవిభుండు దేవతల్
పరుగులు వాఱి రెచ్చటికొ ♦ పార్థివనందన దిక్కులేనిదై
సురిఁగె నటంచుఁ జిత్తముల ♦ శోకము నందిరి తాపసేంద్రు ల
త్తఱిని సువర్ణ పుష్పములు ♦ దండడి రాలెను కంకరాజుపై. ౧౧౯

ఉ॥ రావణుఁడార్చి వాగుర ♦ నొంగి దగుల్కొను లేడివోలె భూ
దేవి తనూజ నివ్వాలత ♦ దీల్పడె నూర్చి వడంకె నొచ్చె దుః
ఖావిల తప్తచిత్తయయి ♦ యాదరువా కోమ ద్రుంగిపోవఁగాఁ
దీవియవోలె నేలఁబడి ♦ తేఱక మిక్కిలి కుంది దూపిలెన్. ౮౯౦

తే॥ నన్ను కాపాడ వచ్చిన ♦ నయగుణుండు, గృధ్రరాజు గతించె ది ♦ క్కెవ్వరింక
ననుచు జానకి మిక్కిలి ♦ యంగలార్చె, నాదరువువోవ వెల్లువ ♦ నలయుభంగి. ౮౯౧

చ॥ తెలివి యొకింత లేక గుణ ♦ ధీయుతు లక్ష్మణు పల్కులన్నిరా
కలనముచేసి కోపమునఁ ♦ గాఱులు పల్కితి సాగనంపి త
త్ఫల మిపు డొందితిం దవిలి ♦ బాసటయైన జటాయు వీల్గెఁ గా
వల మది యెట్టి కష్టముల ♦ పాల్పడఁ జేయునో! యేమి చేయుదుర్? ౮౯౨

చ॥ శరణ మొసంగి రక్షణము ♦ సల్పఁగ వచ్చిన యాతఁ డీల్గుటా?
నరకమునొందఁగాఁ దగిన ♦ ముంజుదుదిండి జయంబు నొందుటా?
కరకరిపాపమే జయము ♦ గాంచునె? ధర్మమె యోడిపోవునే?
ధరఁగల సర్వశాస్త్రములు ♦ దబ్బఱలే? సుకృతంబు వ్యర్థమే? ౮౯౩

ఉ॥ కొంకక యేను బేలనయి ♦ కోరుటఁ బట్టియె దూరమేగు వీ
రాంకవరేణ్యులార! తగు ♦ న్యాయపథంబున నేగువారికిం
బొంకపు మార్గదర్శియగు ♦ పూతచరిత్రుఁడు తండ్రికంటె ని
ర్వంకలఁ బ్రీతిశాలి యగు ♦ పక్షివరేణ్యుని చూడ రండటన్ ౮౯౪

తే॥ క్రొత్తడి తనంబు చెడఁగొట్టు ♦ కొనకయుంట, నాప్రయత్న మేమైన, వి ♦ న్నను వుసెందు
. రాముకోదండమునకు నే♦ రాణఁ జొచ్చు, వంశమునకచ్చె నాచేటు ♦ వలనఁ బ్రబ్బు. ౮౯౫

తే॥ కొడుకుకై ప్రాణములువీడు ♦ కోసలేంద్ర!, మైత్రికై ప్రాణములువీడు ♦ మాననీయు
నజ్జటాయువు దివిఁజరి ♦ ష్వంగసుఖము, గొనఁగఁబిలిచితే? తా నిన్ను ♦ గూడవచ్చె.

తే॥ ఒఱలుచిటులుండు జానకి ♦ నెఱకలు తెగి, పడు జటాయువుఁగని చేరి ♦ పయిని మట్టి
పెళ్లతో నంసమున నామెఁ ♦ బెట్టికొనుచు, గగనవీథిని పఱచె నా ♦ క్రవ్యభుజుఁడు ౮౯౭

తే॥ చెనఁటి యాకాశ వీథిని ♦ శీఘ్రగతిని, జరుగఁ గన్నులు మనసును ♦ గిరగిరమని
తిరుగ ధృతిచెడి ♦ దిక్కులు ♦ తెలియకుండ, తన్ను మఱచి జానకిచేష్ట ♦ దప్పియుండె. ౮౯౮

తే॥ పిదపనిసుమంత, తెప్పిఱి ♦ విహగవిభుఁడు, నింటిదెసఁ గాంచి దైత్యుండు ♦ మిగులవేగ
మునను జనకనందిని గొని ♦ పోవుటరసి, మనసు తపియింపఁగుంది యిట్లని యెఁ దుదకు.

క॥ లేరై రి తనయు లిచ్చట, రారై రి ధరాత్మజాత ♦ రావడి యుడుపం
గ్రూరాత్ముల రాకాసుల, నేరీతిం గూల్చు వారో? ♦ యెయ్యది తెరువో?. ౯౦౦

క॥ రాకాసులఁ బరిమార్పఁగఁ, గాకుత్స్థులు జగతిబద్ధ ♦ కంకణులగుచో
నీకరణితగునె సీతకుఁ, గైకేయి కడంక యెంత ♦ గావించెఁ దుదిన్?. ౯౦౧

క॥ పరమాత్ముఁడె రాఘవుఁడై, పరఁగె నసురవధముసేయఁ ♦ బాపాత్ముఁడు కా
వరమున నిటువంచించెను, పురుషోత్తము నెదుట నిలువఁ బోలియకయున్నె?. ౯౦౨

క॥ నాముద్దుల తనయుఁడు శ్రీ, రాముఁడు రక్కసులనెల్లఁ - గ్రచ్చఱఁజంపున్
దామరస జన్మశాపము, చే మానిని దాఁక నెఱచుఁ ♦ జెనటి యసురయున్. ౯౦౩

క॥ జనకజ రక్కసిచెఱఁబడె, ననిసేయఁగఁ దగినతెక్కు ♦ లఱువు ళ్లైనన్
వనితారత్న సతీత్వం, బనునెఱకలు త్రుంగవనుచు ♦ నారట మడిగెన్. ౯౦౪

ఉ॥ సత్తువ తగ్గి ఱెక్కలును ♦ జాఱఁగ సీత చెఱన్ వదల్పలే
కత్తిన సిగ్గు రాఘవుల ♦ యందలి ప్రేమయు మానసంబులోఁ
గ్రొత్తలువాఱ నిద్రగొను ♦ కోపునఁ గన్నులు మూసియుండె లో
నుత్తలపాటుతోఁ దెలివి ♦ యొయ్యనఁ దప్పకయుండె ధీరతన్. ౯౦౫

తే॥ త్వరగఁ బదిలంబుగాఁగ రా-వణుఁడుజనక,తనయఁగొనిపోయియామెను-తాఁక వెఱచి
విసమువంటి రాకాసుల - పెందుపదుమఁ, బాదినుంచె నశోకికా - వనమునందు. ౯౦౬

లక్ష్మణుఁడు రాముఁ గానఁ బోవుట

తే॥ అచట హేమకురంగంబు - నంటిపోవు, ననఘురాఘవు క్షేమంబు - నరసిరాఁగ
సీతయంపిన సౌమిత్రి - చెలువునింక, నరయఁబోదము వారల - మఱవనగునె? ౯౦౭

క॥ జానకి నొంటిగ నిడుచుట, చే నేమగునో యటన్న - చింతను సీతా
జాని నిడఁ గాంతి మాసిన, యీనగరము వీడు - భరతు నంగముతోడన్. ౯౦౮

క॥ సాగరమున నొకంబలె, వేగిరమున నడచి రాము - వీక్షించి మన
స్సాగరము నడఁచి పరిపు, త్యాగిరమున మునిఁగెఁగనులు - తనివింబొందెన్. ౯౦౯

క॥ తడఁబడి భీతిం బొరయఁగ, నడమగు మారీచురవము - నెఱుఁగమి వలనన్
బుడమి తనయ బెగడెదునని,యెడఁదఁదలఁచు రాముఁడతని.నెలమింగనుచున్. ౯౧౦

ఉ॥ దేహముతోడ మానసముఁ ♦ దీఱని విక్లమమంది వచ్చె సం
దేహముతోడ మానసముఁ ♦ దీఱని విక్లమమందు నాకడన్
మోహముతోడ మానసము ♦ మూర్ఛిలఁ దొందఱ పెట్టి పంపవై
దేహియె కారణంబగు ని ♦ ధిం దొలఁగింప జనుల్ సమర్థులే? ౯౧౧

చ॥ అని తలపోయుచున్న తన ♦ యన్నను డాసి నమస్కరింపఁగా
ననుజుని కౌఁగిలించుకొని ♦ యుత్తరపాటుఁ వచ్చుటేలనన్

వినుటకు వింతయైన ధ్వని ♦ వీనులఁ జేరఁగ నుమ్మలించి మ
జ్జనని భయంబు నొందెఁ బలు ♦ చందములన్ దగవ్రాఁది పల్కెనన్.

ఉ॥ నీవరశక్తి ధైర్యముల ♦ నేనెఱిఁగింప వినంగ నొల్లకే
పోవక యుందువేని పడి ♦ పోయెదఁ జిచ్చున నంచుఁ గానలో
దావముఁ గూర్చి పోవునెడ ♦ ధర్మము కాదని యందు నిల్వలే
కీవగ నామెఁగావ మది - నెంచితి నంచనుజుండు పల్కెఁగన్. ౬౧౩

ఉ॥ చావఁగనున్నఁదప్పునొకొ? - సంకటముల్ దొలఁగంగ నూఁకు నే
ర్పేవిధి లేని దక్కటా! వి ♦ హీనమతిం బదరె న్నిజంబుగాఁ
గావలి లేనిచో నెడరు ♦ గల్గును వచ్చిన యాపదావళుల్
పోవవు వేఱుసేయుటకుఁ ♦ బూనిన సోఁకుల తంత్ర మియ్యదా. ౯౧౪

ఉ॥ నీయెడఁ దప్పులేదు గుణ ♦ నీరధి! ధీ రహితాత్మ సీత నీ
వాయెడఁ బల్కు పల్కుల న ♦ నాదృతి చేసెను నేఁదలంచి న
ల్లేయది పూని నన్ జెఱచె ♦ నే యని యెన్నఁడు నేని డెంద మ
త్యాయతమై కలంకమతి ♦ నందని రాముఁడు కుందె నెమ్మదిన్. ౯౧౫

ఉ॥ కాలము ౙ్రోవఁగా ఫలము ♦ గల్గను జానకిఁ గాంచు పిమ్మటన్
దూలును చింత వేఁ ౚొకట ♦ దొరదయంచు వచించి క్రంచరన్
జాలగ దవ్వు నారసము ♦ చందమున న్నడతెంచి లోల వ
క్రాలక సీతయుండిన మ ♦ హావనమున్ దరిసించి యయ్యెడన్. ౯౧౬

క్రీ రాముఁడు సీతలేమికిఁ జింతిలుట.

ఉ॥ శ్రీరఘువీర శేఖరుఁడు ♦ చింతను పర్ణకుటీరమందు కాం
తారమునందు నెచ్చటను ♦ ధారణి కన్యక జాడ గాన క
ట్లూరక ప్రమాప్పడ న్నిలిచె ♦ నొత్తిలి కాయము జీవువీడి ని
స్సారత నొంది పిమ్మటను ♦ సంకట మందుచు రోయు కైవడిన్. ౯౧౭

ఉ॥ జీవితవాంఛపై విసుగు ♦ చెందిన రాఘవ సార్వభౌముఁడ
ద్దేవిని కానమి న్నిలిచె ♦ దివ్యనిధిం దనకంచు డాఁపఁగాఁ
జేవిడఁ జోరుఁడొక్కరుఁడు ♦ చేరి ధరాస్థలిఁ గెల్లగించి కొం
పో వెతనొంది దిగ్భ్రమము ♦ పొంది యలంగెడు దీను కైవడిన్. ౯౧౮

చ॥ తిరుగఁగఁ జొచ్చె భూమియు న ♦ దీనదముల్ కడు సంచలించె సా
గరములు ఘూర్ణిలెన్ గిరులు ♦ క్రక్కదలెన్ దొలివేల్పు కన్నులుం
దిరిగెను సూర్యచంద్రులును ♦ దిక్కటి త్రోవలఁ దప్పినారు శ్రీ
వరుఁడు తపింప నెయ్యది ధ్రు ♦ వంబుగ నిల్వఁగఁ జాలుఁ జెప్పుమా?

శా॥ కోపంబూనునొ పాడిపైఁ? దనదయం ♦ గోపించునో? పాపముం
గోపంబారఁగఁ జూచునో? త్రిదశులం ♦ గోపించునో? మానులం
గోపమ్మూర్తిని కాంచునో? శ్రుతులపైఁ ♦ గోపించునో? వేనిపై
గోపంబూనునొ? యేమియౌనొ? యనుచుం ♦ గుందెన్ జగజ్జాలముల్.

చ॥ సకలము డిందె లోకవిభు - చక్కని గర్భము సొచ్చు వేళలోఁ
గకవికచెంది లోకములు - క్రన్న విపర్యయ మొందు కైవడిన్
సకల జగచ్ఛరణ్య గుణ - జాలుని రాము మనంబు వేఁగఁగా
మొకములు కొండలుం జనము - మేదిని నాకము చెందె దుఃఖమున్. ౯౨౦

ఉ॥ కాంచుము తేరి చక్రము ది - గంబడి పోయినదారి యియ్యెడన్
గాంచును దేనిఁ దాఁక భయ - కంపితుఁడై భువిఁ గెల్లగించుటల్
కాంచఁగరాదు కార్యమిటఁ - గాడ్పడి యజ్ఞులపొల్కి నిల్చినన్
కాంచఁగ నేను వారు దవ్వు - గాఁ జను ముందని లక్ష్మణుండనన్. ౯౨౧

రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁబోవుట.

చ॥ సరియని రామచంద్రుఁడును - చయ్యన నాయుధముల్ ధరించి పెం
దెరువును పట్టి క్రమ్మఁకు లవ - నీ ధరము ల్నలఁగంగ వేగమై
నరదము భూమిమీఁదఁ జని - నంతకు దుర్గమ కాననస్థలిన్
దరియుచు దాఁటుచుం గడఁక - తక్కక యేగె ననుంగుఁదమ్ముతో. ౯౨౩

చ॥ ధరణి శతాంగ చక్రముల - దారియు గుర్తులు తేలిపోయి యం
బరమున నేగినట్లు నడి - పాఱుటచే వ్రణమందు నీఁటె పో
టారసిన లీలఁ దోఁపఁ గన - నోపుట కెయ్యది మార్గమంచు నం
బురుహవిలోచనుం డనఁ బ్ర - పూర్ణ గుణాంబుధి లక్ష్మణుండనున్. ౯౨౪

శా॥ అన్నా! చూడుము తేరు దక్షిణదిశా - ప్రాంతానకుం బోయిన
ట్లెన్నంగాఁదగు నీశరంబు పోడవే - యీవ్యోమ మార్గంబు నీ
కన్నుల్ బాష్పము గార్చుచుండ నెదియుం - గాన్పించునే? పోదమీ
తెన్నుంబట్టి యుదంతముల్ తెలియనౌఁ - దెల్లంబుగా మీఁదటన్.

చ॥ అన నది యుక్తమంచు వను - ధాధిప వర్యుఁడు తమ్మతోడ యో
జనములు రెండు దాఁటిచని - చక్కటి నొక్కనగేంద్రమే ప్రభం
జనహతిఁ దల్లడిల్లిందులుగ - జాలిన కైవడి పీనొకొక్క మొం
డనువుగ ధారణిం బడుట - యల్లనఁ గాంచెను సంశయించుచున్. ౯౨౬

చ॥ కని జనకాత్మజాతకయి - కయ్యము గల్గిన దియ్యెడన్ భరం
బున దనుజాళితో విబుధ - ముఖ్యులకంచుఁ దలంచి తుండ ష్మ

ర్ధనమునడాలు ప్రీలఁగని - తద్దయుఁ గన్నుల బాష్పబిందువుల్
తొంగఁగ లక్షణుఁగని సు - దుఃఖముతో రఘురాముఁ డిట్లనున్. ౨౭

చ॥ అరయుము లక్ష్మణా! జనకుఁ - డైన జటాయు కరాళ తుండదు
ర్ధరహతిచేతఁ ద్రుంగినది - రాజిత సత్త్వముచే నెదుర్చు న
ప్పరమగుణాబ్ధి కేమిగతి - పాటిలెనో? యొకరుండు దేహముల్
వరలెను వార్ధకాసఁ బలు - వత్సరముల్ కడద్రోచె నావుడున్. ౨౮

ఉ॥ మంచిదె తండ్రి చాల మతి - మంతుఁడు వృద్ధుఁడు సత్త్వశాలియున్
గ్రంచరనేగి యాతనిని - కాంతము వారల నడ్డగించుచున్
మించి నిశాటులం దునిమి - మేలుగ సీతచెలున్ వదల్చు యో
చించుచు నిట్టులుంట సాగ-నే యని తమ్ముఁడు పల్క రాముఁడున్. ౨౯

ఉ॥ జాలమొనర్చ కేగుటయొ ♦ చక్కటియంచుఁ దలంచి భూమిపై
గాలివలెం జరించుచును ♦ గాలిపటంబు క్రియన్ భజించి జం
ఘాలురు రామలక్ష్మణులు ♦ కార్ముకమొక్కటి యింద్రచాపముం
బోలెఁ బయోధి వీచికయుఁ ♦ బోలెఁ దునుంగుట గాంచి రచ్చటన్. ౩౦

ఉ॥ తమ్ముఁడ! కాంచితే ధనువు ♦ ధారణిఁబడ్డది దేవదానవుల్
గ్రమ్మి పయోనిధిం జిలుకు ♦ కవ్వపుఁగొండను పోలు సత్త్వుఁడుం
దమ్ములపొందుఁ బోలిన ప్ర ♦ తాపము గల్గిన యజ్జటాయువే
యమ్మెయిఁ ద్రుంచెనంచు సమ ♦ రావనిఁజూచుచుఁ బోయిరిద్దఱున్. ౩౧

తే॥ మఱియుఁగొంతదూరముపోయి ♦ మరలఁగనిరి, శూలమొక్కండునారాచ ♦ జాలమున్న
తూణములు రెండు కొండల ♦ తుండులట్లు, పడి విరాజిలు టాశ్చర్య ♦ భరితులగుచు.

తే॥ మఱియుఁగొంతదూరముపోయి ♦ వెలుఁగుగొలుప, సూర్యచంద్రులురిక్కలు ♦ సారిదిఁజేరు
కరణినున్న బొందడమును ♦ కానయెల్లఁ, గ్రమ్ముకొనఁ జీల్చివైచుట ♦ గాంచిరచట. ౩౩

తే॥ పవన జవన తురంగముల్ ♦ పడినచోట్లు, సారథియుఁ దలదెగిపడి ♦ చచ్చుతావు
వానియనుచరుల్ కెడసిన ♦ తానములును, పంక్తికంఠుఁడు సోలిన ♦ పట్టుగనిరి. ౩౪

తే॥ ప్రళయవేళను భానుబిం ♦ బములు పెక్కు, లుర్విఁగూలిన కరణి ర ♦ త్నోజ్జ్వలత్ప్ర
శస్తకుండలములు విభూ ♦ షణచయంబు, తెరలుటంగని కేలువి ♦ దిర్చికొనిరి. ౩౫

తే॥ అంగదములు కుండలములు ♦ హారరత్న, మకుటములు పెక్కులున్నవి ♦ మనజనకుఁడు
వృద్ధుతోఁ బోర నిల్చిన ♦ వీరవరులు, శరభములఁ బోలు పెక్కండ్ర ♦ జాడ దోఁచె. ౩౬

తే॥ శ్రీశుఁడిట్లన లక్ష్మణ ♦ సింహమువిని, తలలుచేతులు పెక్కులై ♦ తనరుకతన
తండ్రితో ననిసేసిన ♦ దైత్యవరుఁడు, దశముఖుండని నామదిఁ ♦ దలఁతు ననియె

తే॥ తమ్ముపలుకులు నమ్మి డెం ♦ దమ్ముకనులు, నిప్పులురలంగఁ జూచుచు ♦ నెగచినడచు
రఘువరుండు రుధిర సాగ♦రమునఁదేలు, నురుతరాద్రినాఁ జను జటా♦యువునుఁ గాంచె.

జటాయువుంగాంచి రాముఁడు చింతిలుట

ఉ॥ తత్తఱమంది రాఘవుఁడు ♦ తామరఱేకులవంటి కన్నులం
జొత్తిలు బాష్పముల్ తెరువు ♦ చూపఁగ నీయక యడ్డువెట్టఁ దా
నొత్తిలి తండ్రికై వడి స ♦ సూత్కార వైఖరి నొప్పు పక్షిరా
జోత్తముపైఁ బడెన్ భవుకి ♦ లోచ్చయమందొక యుంజనాద్రినాన్. ౯౩౯

తే॥ గడియసేపు రాముఁడు హమ్మ ♦ గాంచియుండె, లక్ష్మణుం డశ్రుమిళితజ♦ లంబుచల్ల
నలినదళలీల గల నయ ♦ నములుదెఱచి, మెల్లమెల్లన నిట్లని ♦ పల్కటిల్లె ౯౪౦

చ॥ పితరులఁ జంపుకొంచుఁ ♦ బృథివీస్థలి నెవ్వఁడు తొల్లి నావలెన్
బ్రతికెను? మున్ను కన్నపితృ ♦ పాదుని వీడితి మారుఁగాఁగ నీ
వతి నసువుల్ త్యజించితివి ♦ తండ్రివి నీవు నిఁకేది దిక్కు? దు
ష్కృతినగు నేను మీఱెడఁ బ ♦ రేతవిభుండనుగా జనించితిన్. ౯౪౧

చ॥ జననిని పోలు ప్రేమగుణ ♦ శాలిని భావి నెఱుంగ కిట్టులే
నవయము నొందితిన్ దెలివి ♦ నందని జానకి కీడు ద్రోవఁదో
డెనయక యొంటిమె నిడుమ ♦ నెన్నక మిత్రబుణంబు దీర్చితో
క్కనికిని గాని నేనిఁక వ ♦ గం గడియించుట యే ఫలంబుకై?. ౯౪౨

ఉ॥ ఏనును తుచ్ఛజీవనుల ♦ నీఁగియె యుందును చూడలేని స
న్మానుల దుఃఖముల్ దొలఁప ♦ మాటయొసంగితిఁ గాన జీవముల్
పూనినవాఁడ ప్రానివలెఁ ♦ బొల్చి సుకృత్యము చేయకున్నచో
నీనరజన్మమున్ నిలుప ♦ నిచ్ఛవహింప ధరాతలమ్మునన్ ౯౪౩

చ॥ తరుణి చెఱం దగుల్పడుట ♦ ధర్మగరిష్ఠుని నిన్ను చంపు ము
ష్కరుఁ డసువూని యుండుటయు ♦ గాదిలి తండ్రివి మమ్ము వీడుటల్
మెరమెరనింప హస్తమున ♦ మేరువువోలిన విల్లుపూని చి
త్తరువు క్రియం జలింపక వి ♦ తంబటి నిల్చిన వాఁడఁజెల్లరే!. ౯౪౪

మ॥ ననుపోల్కిరితిగల్లు వారు గలరే - నాకెంబుగాఁ బ్రాకృతం
బనుభోగించుచునున్న సీత గనుగో - నవ్యాహత స్థైర్యమున్
దనరంజూపి కృతార్థతంగొను మహా - త్మా! యొక్క నీచుండు ని
న్ననుమానింపక కూల్చిపోవ నిఁక శౌ - ర్యం బుండియుం గాల్పనే? ౯౪౫

తే॥ పలువితంబుల నృపుఁడిట్లు - పనవిచిత్త, వికలతం జెందె;సౌమిత్రి - వెగడుకుడిచె;
నపుడు సుంత తెలివినొంది-యండజేంద్రుఁ, డూర్పుపుచ్చుచు నిర్వార-నొగినిగాంచె.

తే॥ రాఘవులఁగని సమ్మోద - శ్రమములుగురియ, తెగినఱెక్కలు ప్రాణంబు - తివిరిన ప్ర
భువనములఁ బొందుపోలికఁ-బొంగినింద-పాపివై చిత్రిననియల్లఁ-బలుకఁదొడఁగె. ౯౪౭

జటాయువు రామలక్ష్మణులకుఁ గర్మప్రభావము దెలుపుట.

ఉ॥ పుణ్యచరిత్రులార! పొలి ♦ వోవు శరీరము వీడ నుంటి నా
పుణ్యవశంబునం దెలియం ♦ బొందితి మిమ్మని చేరఁ బిల్చి యా
పుణ్య జనేశు శీర్షములఁ ♦ బొడ్చిన ముక్కున భానువంశ రా
డ్గణ్యుల మస్తకంబుల రు ♦ టంబుగ మూర్కొని వెండి యిట్లనున్. ౯౪౮

ఉ॥ వంచనచేత జానకికి ♦ వచ్చె దొసంగని మున్న యెంచితిన్
జంచలనేత్ర నొంటి నుట ♦ జంబున వీడితిరేల? యన్న ధ
ర్మాంచిత మూర్తి లక్ష్మణుఁడు ♦ హావడి కారణమెల్లఁ దేటగా
వించి వచింప నాతఁడును ♦ వీనులు క్రుంగ వినంగ లేమికిన్. ౯౪౯

తే॥ వెండి మోమును గన రాము♦విభుఁ డెటెంగి, తెలుపఁ జెవికడ సౌమిత్రి♦ తెలియఁ బలుక
విని గ్రహించి కుమారులు♦వెగడు పడక,యుండునట్లు పల్కఁగ నెంచి♦యొయ్యననియె

తే॥ క్రొత్తగా నొక్కరెద్దియుఁ♦గూర్పలేరు, జన్మ సుఖ దుఃఖములు కర్మ♦సంచయమునఁ
గలుగు నని యెఱుంగక యున్నఁ ♦ గర్మములను, బుద్ధిచే జయించుట యెట్లు♦పొసఁగు

చ॥ విధి కృతమంచు నెంచఁదగు ♦ పీడలు గల్గినవేళ మానసం బెపుఁడు? ౯౫౦
బధికముగాఁగ నొవ్వఁ దన ♦ యక్కఱ మానుట ధీరధర్మమే?
బుధనుతమైన లోకమును ♦ పోఁడిమి సృష్టి యొనర్చి నట్టి యా
విధికిని మస్తకం బొకటి ♦ వీడఁగఁ జేసిన కర్మ మల్పమే?. ౯౫౧

మ॥ సుఖదుఃఖంబులు గల్గువేళ తొలఁగం ♦ జూడంగ నొనట్టిదే?
మఖ విద్వేషి కపాలియై తిరియఁగా ♦ మార్పించె రాహు గ్రహ
ప్రఖరాళీ గ్రసితుల్ రవీందులు, చెడున్ ♦ వర్ధిల్లు శుభ్రాంశుఁడీ
నిఖిలాండంబులు కర్మచేతఁ బొడముస్ ♦ నిల్చున్ నశించున్ దుదిన్.

క॥ చెడుగులు వచ్చుట తీఱుట, పుడమి జనుని పూర్వ కర్మ ♦ మున నగు నిక్కం
బిడుమల నింద్రుఁడు పెక్కులు, కుడువఁడె తొలి? మీరు వినరె♦గురుశాపమునన్?.

ఆ॥ సాటిలేని యోధ ♦ శంబరాసురునిచే, నిర్జరాధిపుండు ♦ నింద నొంద
నపుడు వానిఁ గూల్చె ♦ నజు పట్టి మీతండ్రి, కర్మవశమున యిన్ని ♦ గలుగుఁ జువ్వె.

ఉ॥ వీరవతంస! జానకిని ♦ వీడుటయుఁ దనుజాళి ధర్మవృఁ
మీఱి చరించి త్రెంచుటయు ♦ మిక్కిలి ఖేదము సంఘటించె నీ
ధారణి సజ్జనావళికి ♦ దానిఁ దొలంపుము క్రూరదైత్యులఁ
ధీరత సంహరింపుము క ♦ దింపుము కీర్తిని నిల్పు ధర్మముఁ. ౯౫౬

ఉ॥ భూమిఁ జెకల్చి యెత్తికొని ♦ భూమిజఁ గైకొని పోవు దైత్యు నా
స్థేమముఁ జూపి పోరితిఁ దు ♦ దిఁ దనుజేంద్రుఁడు శంభుఁ డిచ్చు ప్రో
ద్దామ కరాసిచే జతను ♦ వీసరవోవఁగ నిట్లు చేసె నా
కీ మరణార్తి గల్గినది ♦ యిప్పుడె రాజకులావతంసమా! ౯౫౭

శ్రీరాముఁడు దివిజులపైఁ గినుకఁ గొనుట.

క॥ ఆమాటలు చెవిఁబడ శ్రీ, ధాముని కనుదోయి రక్త ♦ ధారలఁ గురిసెఁ
భీమముగ భ్రుకుటి ముడివడె, ధూమముతో నగ్ని లేచెఁ ♦ దొట్రిలె జగముల్. ౯౫౮

చ॥ నిలుకడ దప్పె ధాత్రి ధర ♦ సీధరముల్ పెటిలెఁ దినేశ చం
ద్రులు గ్రహముల్ గతుల్ బెడియఁ ♦ దోయజగర్భుఁడు లెక్కఁడెఁ జగ
ద్విలయము నాకము న్వడఁకె ♦ దిగ్గజముల్ బెదరెఁ సమస్తముం
దెలిసికొనెఁ రఘుప్రవరు ♦ దీపిత సత్త్వపరాక్రమ స్థితుల్. ౯౫౯

తే॥ ఎవరిపై వ్రాలునొక్కొ యీ ♦ యీర్ష్యయనుచు, జగములెల్లను బెగడొంది ♦ సంచలింపఁ
బొగయు నిప్పును వెలువడ ♦ భూరి భీక, రముగ నట్టహాసంబుతో ♦ రాముఁ డనియె.

చ॥ తెలివి యొకింత లేని యొక ♦ తెక్కలి దైత్యుఁడు నా సతీమణిఁ
బలమునఁ గొంచుఁ బోవ నొక ♦ పాటిగ మీరిటు గాఁగ నుంత ఛే
తిలని దిశావృతంబు జగ ♦ తీతలముం గని యూరకున్న ది
వ్యులఁ బరిమార్తు నిప్డె కని ♦ యూఱట నందుమ తండ్రి! యీయెడన్.

ఉ॥ రిక్కలు రాల సూర్యుఁడును ♦ ప్రేల సభస్థలి నిప్పు గ్రమ్మఁగా
నొక్కటఁ బంచ భూతములు ♦ నుర్వి చరాచర జీవ కోటులుఁ
ద్రుక్క సమస్తలోకములు ♦ చూర్ణముగా దిశలుం బగుల్లగా
నుక్కటి బ్రుంగుచుండఁగ స ♦ ముత్సుకతన్ గను తండ్రి! యిత్తఱిన్.

చ॥ అని రఘుపుంగవుం డదర ♦ సంబుజమిత్త్రుఁడు మేఘ మండలం
బున నడఁగారె దిక్కరులు ♦ పొక్కుచుఁ బొఱె జగంబులెల్ల జం
కెనయును బిమ్మిటిం గొనిన ♦ ఖేదము చెప్పఁగ నేల? దిట్ట ల
క్ష్మణుఁడును జంకెనన్న నుడి ♦ చాలదొ? తక్కటి యేల పల్కఁగన్?. ౯౬౩

జటాయువు రామునకుఁ గర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుఁడగుట.

ఉ॥ రాఘవుకోప జృంభణ భ ♦ రంబు జటాయువు గాంచి యిట్లనున్
నీ ఘనకోపమున్ విడుము ♦ నిర్జరులున్ ముని చంద్రులున్ వరా
మోఘ భవద్బలంబునన ♦ మోఁదరు పోఁకుల పోరునీఁగి దుః
ఖౌఘములం దృజింతురు దు ♦ రాత్ముల వేఱొక రీతి దోర్తురే?. ౯౬౪

చ॥ అజుని వరంబుచే మదము ♦ నంది దురాత్ముఁడు చేయు చేఁత ల
క్కజముగ నాయెడం దెలిసెఁ ♦ గాదె? మఱొక్కటి యేల చూపఁగన్?
భుజగులు వేల్పులు న్నరులు ♦ పూజ్యుఁడు బ్రహ్మయు వానిసేవలన్
గుజగుజవోవ, ధర్మువును ♦ కోరి చరించెడు వారలుందురే?. ౯౬౫

ఉ॥ వైరులయొద్ద సేవకుల ♦ వైఖరి స్త్రీలవలెం జరించుచున్
భూరి సుఖంబుల న్విడిచి ♦ పొక్కుచుఁజావక వేల్పులెల్ల మున్
శ్రీరమణుండు పాల్కడలిఁ ♦ జిక్కిన వేళ ననుగ్రహించి దే
వారుల నేమఱించుచు ద ♦ యన్ సుధ యీయఁగ నుండి రింతకున్.

ఉ॥ బాహు బలాఢ్యులార! వర ♦ వర్ణినిఁ గానల నొంటి డించి మా
యా హరిణంబు వెంటఁ జని ♦ యచ్చపు మీకులగౌరవంబు సం
దాహ మొనర్చినార లది ♦ తప్పక మీదగు తప్పుగాక సం
దేహములేల? మానవులు - దెప్పిన వారల నేరమౌనొకో? ౯౬

ఉ॥ కావునఁ గోప మందకుము - కాంత యరుంధతి వంటి సీత దుః
ఖావలిఁ బాపి వేలుపుల ♦ యంగద క్రుంగఁగఁ బాపి వర్ధిలన్
రావణుఁ గూల్చి లోకముల - రక్షణసేయుము యంచుఁబల్కి తా
పావిల మానసుండయి ద ♦ యాళు జటాయువు మూసెఁగన్నులన్. ౯౬౮

మ॥ విహగశ్రేష్ఠు వినీతి సంభృత వచో ♦ విన్యాసమున్ మూర్ధమం
దహరేశాన్వయుఁడూనె నాత్మ పితృవా ♦ క్యాళింబలెన్; ధర్మ సం
గ్రహమున్ దైత్య వధంబు ముఖ్యమగు నా ♦ కర్తవ్య మిచ్చోఁ గ్రుధా
బహుళ వ్యాహృతులేల యంచు నుడిగెన్ ♦ బ్రజ్ఞాయుతుండై వెసన్.

మ॥ శ్రమగొన్నారలు బాధ నొందితిరి వి ♦ శ్రాంతిం గొనుం డేను పోఁ
డిమి మీయాజ్ఞ శిరమ్మునం దునుచు కం ♦ టిన్ వేఱు నాకేది మో
దము గల్గించును? సీత నెచ్చటికి నా ♦ దైత్యుండు కొంపోయెఁ? ద
త్క్రమముం దెల్పుఁడు నా జటాయు వలసెన్ ♦ దప్పెన్ స్మృతిన్ మీఁదటన్.

మ॥ అరవిందాసన శంకరాదులును సర్వా ♦ మ్నాయముల్ వేని పా
దరజంబుం గనుఁగొంటకై శ్రమములన్ ♦ దైవాఱఁగా నోర్చియున్

బొరయం జాలవొ యట్టి రామ చరణాం ♦ బుల్ గాంచి ధన్యాత్ముఁడై
దొరసెఁ శాశ్వతమోక్ష లక్ష్మి విహగేం ♦ ద్రుం డాత్మ సాక్షాత్కృతిన్.

మ॥ అటఁ బక్షీంద్రుఁడు ముక్తినొందఁగ నిలిం ♦ పాదుల్ రఘుశ్రేష్ఠు లు
త్కట శోకావిలచిత్తులెరి యల కాం ♦ తార ప్రదేశంబు సం
కట పాటొందె మృగాళితోఁ దరులతో ♦ తత్త్వ భృత్సమూహంబుతో
బటు దుఃఖంబున శీర్షమందు కరముల్ ♦ బంధించె లోకావళుల్. ౯౨౨

మ॥ శ్రమలం బొందితి దుష్టరాక్షసునిచే ♦ శౌర్యంబు గోల్పోయితిన్
దమినై ఘోర తపంబు సేయుదున? దై ♦ త్యశ్రేణి మర్దింతునా?
యమినై ప్రాణములం దృజింతున? మహా ♦ యం బెయ్యదో తెల్పు శ్రే
యములం గూర్చెదు తండ్రిఁ గోలుపడి యె ♦ ట్లంకింతు జీవంబులన్?. ౯౨౩

మ॥ అను నన్నంగని తమ్ముఁడిట్లను మహా ♦ త్మా! నిత్యతేజా! పురా
తన కర్మంబుల నింద సేయఁ దగునే? దాయంబు రెచ్చెన్నఁ జిం
తను పొందన్ ఫలమున్నె? రక్కసులఁ గ్రో ♦ ధం బాఱఁ జక్కాడి యా
వెనుకన్ దుఃఖము నొందఁగాఁదగు మదిన్ ♦ వీక్షింపుమా తత్త్వముల్.

శా॥ అన్నా! మీరు మదిం గలంగి కడు దై ♦ న్యంబూని విభ్రాంతి నా
పన్నన్ మావదినెన్ విడన్ దలఁతురే ♦ బందీకృతన్? బుద్ధి సం
పన్నుండౌ మనతండ్రి గీటడఁచు క్ర ♦ వ్యాదున్ వడిం జంప కి
ట్లెన్నన్ శోక పయోధిఁ గ్రుంకుచుఁ దపం ♦ బీ కొంటయుం బోలునే?

మ॥ అనుజ శ్రేష్ఠుని వాక్కులొప్ప విని ♦ దైన్యంబున్ విసర్జించి యా
దనుజ శ్రేణి వధించుటే తగవుగాఁ ♦ దర్కించి సౌమిత్రితో
మనుజాధీశుఁడు పల్కె నీతనికి సం ♦ స్కారంబు గావింతమా
తనుజన్ముల్వలె నొర్ధ్వదైహికములం ♦ దాత్పర్యమేపారఁగన్. ౯౨౬

తే॥ అని యగురు చందనేంధనా ♦ లరసి తెచ్చి, పేర్చి దర్భలు పఱపి పై ♦ విరులు సల్లి
యరణి మథియించి యనలంబు ♦ నెరియఁజేసి, విమల జలమున స్నానాది ♦ విధులుదీర్చి

చ॥ కరములఁ బట్టి యెత్తి తగఁ ♦ గాష్ఠము పేర్పునఁ జేర్చి వేద వి
ద్వరుఁడు రఘూద్వహుండు శ్రుతి ♦ పద్ధతిఁ దక్కకచేసి యవ్వలన్
శిరము కెలంకునం గొఱవిఁ ♦ జేర్చి దహించి కొలంకులోనఁ గ్రుం
కి రహిని తర్పణాదులను ♦ గీష్పడ కుండఁగఁ జేసి నెమ్మదిన్. ౯౨౭

తే॥ పితరులకు నెల్లఁ దర్పణ ♦ విధులు తీర్చి, యించుక జలంబు తాఁ ద్రావి ♦ తృప్తిహొంద
బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల జీ ♦ వ ప్రతాన, మును సంతృప్తివహియించె ♦ మోదమంది

మ॥ జయశీలుండగు రామ భూవరుఁడు శా ♦ స్త్ర ప్రక్రియల్ దీర్చి సం
శయముల్ మాని నిశాట మర్దన మహా ♦ సక్తిం బ్రకాశింప ని
శ్చయ సంతోషమునం దలిర్చెఁ గ్రతు భు ♦ క్సంఘంబు, భానుండుఁ ద
త్ప్రక్రియఁ దానుం బొనరింప నేగెననఁ గ్రుం ♦ కెం బశ్చిమాంభోనిధిన్. ౯౮౦

౯ అయోముఖి పటలము (౧౦౧)

చ॥ సరగున రామలక్ష్మణులు ♦ సంజను తత్థ్సలి వీడి కారు చి
చ్చు రవులు వెల్గుచేఁ దెరువు ♦ చొప్పు గనంబడ నొక్క నల్లనౌ
గిరివరమందు చేరి రటఁ ♦ గీల్కొనె నింద్రు జయించి రేఁగు రే
దిరుగుడు మూఁకలట్లు కడుఁ ♦ దెట్టియలై యిరు లగ్గలించుచున్. ౯౮౧

ఉ॥ అయ్యెడ కానలున్ గిరులు ♦ సన్నియుఁ దేనియ చింది వాఁగులన్
గ్రయ్యఁగ దుఃఖమొందు క్రియఁ ♦ గానఁగ నయ్యెను వారి చింతతో
నెయ్యు జటాయుపాతమును ♦ నిండిన కోపము నాన తెల్వియున్
డయ్యుటయుం బెనంగొని య ♦ డందల మిక్కిలి నొంచి యారిచెన్. ౯౮౨

మ॥ ఘన విజ్ఞానము లేని మూఢుఁడు తగం ♦ గర్మంబుచే నొందు సం
జననంబుం బలె రేయియున్, ఘృతము నో ♦ జం బోయ వగ్గిల్లు న
గ్నిని పోలెం గడు వేఁడి యూర్పులు పెరిం ♦ గెన్, నిద్రరాదయ్యె రా
ముసకు న్నిందిత రీతి దార జనకుల్ ♦ ఘోరాములం బొందుటన్. ౯౮౩

రాముఁడు సీతం దలంచికొని పరితపించుట.

రాము నేత్రపద్మంబులు ♦ రాత్రులందు, ముడుఁగకుండుట సీతయున్ ♦ జడధి కన్య
ఏడి యుంటకో? తన్ముఖ ♦ విధుని చూడ, కుంటవలననో? మది తన ♦ యొద్దలేదో?

తరల॥ అతని కన్నుల ద్రిమ్మరఁ గప్పడి ♦ నట్టులున్న వసుంధరా
సుత వరాకృతి కప్పు కుప్పలు ♦ శోషిలం బొలుపారెఁ దా
మతిని నిబ్బరమంది లక్ష్మణు ♦ మాడ్కి జెప్పలు వ్రాల్ప క
ట్లతివ రూపు నిమేషణ స్థితి ♦ నంది కాంచుచు నుండఁగన్. ౯౮౪

తే॥ మైథిలాత్మజా శోభాయ ♦ మానమైన, మోము గాంచితి నని తాను ♦ మురియుసట్లు
మలయపవనసర్పముప్రాఁకు♦మంచచక్షీయను, కాంతిగల చంద్రబింబంబు♦కానఁబడియె.

చ॥ అతనుఁడు పొంచియున్న తెర ♦ నవ్వలఁ ద్రోచి జగంబు లెల్ల నా
యతమతిఁ గాంచు నట్టులు ర ♦ యంబునఁ జేసిన చంద్రకాంతు లు
ద్ధతి భుజగంబు ఘోరవిష ♦ దంష్ట్రిలతోడ వియోగ బాధిత
ప్రపతిని కాటువైచి పలు ♦ వంతలు గూర్చెడు నట్టు లేసరెన్. ౯౮౫

చ॥ జనకజ లేని చింతయు వి ♦ సంబును చల్లెడు చంద్రుపీడయుఁ
బెనఁగొన నేమిదోఁచక వి ♦ భిన్నతనొంది ఫణీంద్రువంటి ప్ర
న్నని మృదురోమరాజి నలి ♦ సమ్మను మించిన మోము పాలఁ బో
లిన పలుకుల్ గలట్టి లవ ♦ లీ లలితాంగిఁ దలంచి కుందుచున్. ౬౫౫

క॥ పెదవులఁ గఱచుచు నిట్టూ, ర్పొదవ భుజము లదర నిన కు ♦ లోత్తముఁడు మదిఁ
మదగజము విఱిచివైచఁగఁ, గుదివడు లేఁ గొమ్మవంటి ♦ కోమలిఁ దలఁచుఁ. ౬౫౬

ఉ॥ వంచిన నింటితో వడిగ ♦ వచ్చును వచ్చునటంచు దిక్కులం
కించుచుఁ జూచె నేమొ కిల ♦ కించితవర్తన నంచు లోన భా
వించుచు వారిధిపై నిరియు ♦ వీచికలంబలె నెచ్చుతగ్గుగా
వించెడు నూర్పుతోడఁ బల ♦ వించె మదిం బయ లుబ్బకుండఁగన్. ౬౬౦

తరల॥ మెఱుపుఁ బోలిన వక్రదంష్ట్రిలు ♦ మీఱ భీకరరూపుఁడై
వెఱపు పుట్టఁగ నిల్కునిల్మని ♦ వెక్కసించుచుఁ బంక్తికం
ధరుఁడు డాసినవేళ జానకి ♦ తత్తఱించెనో? సోలెనో?
విరవిరం గొని విహ్వలించెనో? ♦ భీతి నన్ను తలంచెనో? ౬౬౧

తరల॥ విషధరంబు గ్రసించుచుండఁగ ♦ విన్ననౌ విధువై ఖరిఁ
విషమ సంస్థితినొందు మైథిలి ♦ వీరుఁడేలొకొ రాఁడు నా
విషయమే యుఁక విస్మరించునొ? - విశ్రవస్సుతు ధాటికిఁ
విషధరాభ శరీరుఁ డల్కియు ♦ వీడెనంచుఁ దలంచెనో? ౬౬౨

తే॥ అనుచుఁ బరువును ప్రేమంబుఁ ♦ దనకు జ్ఞప్తి, పఱుపఁ గష్టమునొందిజీ ♦ వములుకలఁగ
దైన్యమందిన శ్రీరామ ♦ ధాత్రివరుఁడు, తలరి నాకింక విల్లు కా ♦ వలెనె? యనును

తే॥ ధనువు నెగ దిగఁ జూచి మం ♦ దస్మితంబు, సేయు భుజగిరులం గాంచి ♦ చిన్నవోవుఁ
జెలువఁ గాపాడలేమికి ♦ సిగ్గునొందుఁ, గడకు రాఁగల నిందకుఁ ♦ గలఁగి జంకు. ౬౬౪

తే॥ మంద పవనునిచే మేను ♦ మలయుచుండ, నానరారోహ కులసతి ♦ నన్నుపాసి
పరితపించెనొ ప్రాణముల్ ♦ పాసె నేమొ, యనుచు నిట్టూర్పులొనరించు ♦ నటమటించు

క॥ జగములఁ గావఁగఁ బూనితి, మగువ నొకతెఁ గావలేక ♦ మఱుఁగుచు నుంటిఁ
జగజెట్టి గానె యేనని, నగు సిగ్గులు నలఁతనొందు ♦ నవయుం గుములుఁ. ౬౫౬

క॥ నుసలును తమ్ముఁడు పఱచిన, కిసలయములు మాఁడిపోవఁ ♦ గెడపును నూత్న
వ్యసనము వర్ధిల్లఁగ మా, నసముం దపియింప భ్రమయు ♦ నలఁకువ సెందుఁ. ౬౬౭

ఆ॥ కమలములను బోలు - కనుల తెప్పలు వ్రాల్చి, కల్పకాలములను - కడపు నతఁడు
నిసి ముగింపు గనఁడు - నేలఁతే లేమిరొయొ? యభి, మానమునవొ? క్షతము-కానరాదు,

క॥ అన్నా లక్ష్మణ! దివసము, లన్నియు ముషు సమములగుట - యరయుదు గద నే
డిన్నియమమ్మున నిన్నటి, కన్నను నిసి దీర్ఘమైన కత - మెయ్యదియో?. ౯౯౯

క॥ చెలి మోము సాటి నెనయమి, నలఁగుదు సిగ్గునను దిన ది - నంబు మలయుచుఁన్
నెలతేఁడా! నాసతి ముఖ, జలజము మఱుఁగగుడు నేఁ డె - సంగెదు కడిమిన్. ౧౦౦౦

క॥ గగనమున నుండి సూర్యుఁడు, పొగడొందిన తనకులంబు - పొలుపు సమసి నేఁ
డగడొందె ననుచుఁ జింతను, జగతీస్థలి దాఁటి యవలఁ - జని మరలండో? ౧౦౦౧

ఆ॥ ఇనుఁడు పుట్టకుండె ♦ నేల? వివస్వంతు, గుఱ్ఱములను రథముఁ ♦ గూడఁబట్టి
కట్టి రావణుండు ♦ కారాగృహంబున, నుంచఁబోలుఁ గాక ♦ యున్నరాఁడె? ౧౦౦౨

ఆ॥ ఉడుకఁబోలుఁ మధ్య ♦ మొప్పారు జానకి, కానకుండు పోడవు ♦ గలుగు రాత్రి
తోడ లోకలయము ♦ తోతెంచు జాడలే, యెఱుఁగనయ్య మదికి ♦ నింతనిజము. ౧౦౦౩

తే॥ తాపసులకుఁ గ్లేశముఁ గూర్చి ♦ ధాత్రిఁబంపు, ప్రాణులంజంపి తిను దైత్య ♦ వరులు బ్రతికి
యుందురేనియు ధర్మవు ♦ నూఁదియున్న, వారు నిల్తురే? తగవున ♦ వఱలునేది? ౧౦౦౪

ఆ॥ చెఱకు వింటఁ దేంట్ల ♦ శింజిని నెక్కించి, విరి శరములఁ బూని ♦ వేయఁ దొడఁగె
మారుఁ డంబరంబు ♦ మఱుఁగుననిల్చిరా, ఘువుని మనసు తలరి ♦ కలఁగిమలఁగ. ౧౦౦౫

ఉ॥ వీడిన దానిఁ గై కొనఁగ ♦ వీ లిసుమంత లభించునేని యా
పీడినదానికై జతను ♦ వేకొను మానవుపోల్కి రాముమై
పోఁడిమిఁ గాంచి మానసము ♦ పొక్కఁగ మారుఁడు కుందె మున్నుతా
నాడిక రుద్రుకంటి సెగఁ ♦ దాఱిన మేనిఁ దలంచి పొందఁగన్. ౧౦౦౬

తే॥ నీలనీరదశ్యాముని ♦ నెమ్మనమునఁ, దూఱె యారాత్రి శూలమై ♦ దూసిపోవఁ
గమల గర్భుని కల్పాంత ♦ కాలమట్లు, కడచెఁ జీఁకట్లు కొండల ♦ గవుల కేగ ౧౦౦౭

ఉ॥ క్షీరపయోధిఁ దా వలచు ♦ శేషుని శయ్యను నిద్రవీడి సీ
తారమణీ మణీ విరహ ♦ దాహ రసాంబుధి మున్గుచున్న యా
వీరుఁడు నీడజాది వన ♦ విశ్రుత నాదము తోడఁ దన్నిషం
గారవమొప్ప లేచె; నటు ♦ గల్గక జీవులకున్నె నిల్కడల్? ౧౦౦౮

చ॥ నెమిళులు జింకలున్ గరులు ♦ నెమ్మది జంటలుగాఁ జరించుటల్
తమకుచుఁ గాంచు రామునకు ♦ ధైర్యము నిల్చునె? తేనె కోకిలం
బమృతము వీణ వేణువు వ ♦ రాంగ రసాలముఁ గేరు క్రమ వా
క్యములు గలట్టి మైథిలిని ♦ కానలఁ గోల్పడి కుందకుండునే? ౧౦౦౯

చ॥ తెలతెలవాఱఁ గాంచియును ♦ తేఁకువ జానకి యించు పల్కులన్
దెలియని రామచంద్రునకు ♦ నిన్న జలేజముపై వసించు హం

సి లలి వహించు నమ్మగువ ♦ సీత నిజంబుగ నేఁడు లేమి ని
చ్చలముగ జూపురీతిఁ దోలి ♦ చక్కని భానుఁడు పుట్టె నయ్యెడన్ ౧౧౧౦

చ॥ అడవులఁ గాంచి యందు తిరు ♦ గాడెడు జక్కవజంటఁగాంచి నె
న్నడగల కేకులం గని వ ♦ నంబుల హంసలఁ బూలగుత్తులన్
బెడఁగగు నేణులం గని వి ♦ భీతమృగాక్షి వరాంగపాళిఁ దా
నెడఁదఁ దలంచి చింతగొను ♦ నిచ్చట నచ్చట నిల్చి నార్తిమై ౧౧౧౧

చ॥ ఇటులు తపించు నన్నఁ గని ♦ యెద్ద కలంగి సుమిత్రపట్టి సం
కటపడి లో నలందురి వి ♦ కారము వెల్వలఁ దోఁపనీక మీా
రిట నెతచెంది మూవదినె ♦ నేర్పడ రోయక నిల్వఁ బాడి గా
దట మనతండ్రి పల్కు దను ♦ జాధము తావును కాన లెండనన్ ౧౧౧౨

తే॥ సరి యనఁగ నిర్ఝరును కొండ ♦ సందులందు, తూటిపెక్కు వనంబులు♦దొడ్డగిరులు
నదులు దాఁటుచుఁ జనిచని ♦ నాఁడు పూర్తి, నడచి పదునెన్మి దామడల్♦కడచినారు.

తే॥ వసుమతీ తపఃఫల సంభ ♦ వంబు జాన, కీసతిం గానఁ జాలకుఁ ♦ గిన్కయడర
నిశ్వసించుచు వారలు ♦ నీడజాత, నాద మేదురమైన వ ♦ నంబుఁ జేర ౧౧౧౪

తే॥ తనకు లేశుల హృదయ చిం ♦ తనము లెఱిఁగి, యన్ని చోటుల జానకి ♦ నరసి యరసి
కనక మేరువు నపరభా ♦ గమున వెదకఁ, జనినతెఱఁగున భానుఁడ ♦ స్తమయ మందె

ఆ॥ జ్ఞానపక్కి నెఱుఁగఁ ♦ జాలని మూఢుల, మనసు కంటె మించి ♦ కనులు గాన
రాని రీతిఁ జెలఁగి ♦ రాముని తనుకాంతి, గెలువనేమొ దిశల ♦ నలమె నిరులు ౧౧౧౬

తే॥ వీణతంత్రులకును సొంపు ♦ నలయనేర్పు, శారికలు చిల్కలకు బడి ♦ చదువునేర్పు
వనమునం జంద్రమండల ♦ పక్కినున్న, పటికతా♦ మండపమున ని ♦ ల్వఁగఁ దలంచి

ఆ॥ కూరుచుండి రామ - ధారణీ నాథుండు, తమ్ముఁగాంచి యిచట - దాపునందు
నీరు గలుగునేని - నెమకి తెమ్మన లక్ష్మ, ణాఖ్యుఁడరిగె విల్లు - నమ్ములూని ౧౧౧౮

నీరు తేఁబోయిన లక్ష్మణుని అయోముఖికాంచి కామించుట

ఆ॥ జలము వెదకి వెదకి - తెలియక సౌమిత్రి, యొంటరిగ మృగేంద్రు - నొప్పునఁజను
నచట నెలవుకొన్న - యాది యయోముఖయను, కాంత గాంచె నతనిఁ - గాముకియయి

తే॥ మంత్రమునకు లొంగని పాము♦మాడ్కివెంట, నంటియసుర యా సౌమిత్రి♦నరసినంత
గర్వకోపమ్ములను ద్రోచి ♦ కడఁకనితఁడు, మరుఁడె నన్నిందు వెదకుచు♦మసలువాఁడు.

క॥ అనియంధకార మందున, ఘనతర మోహాంధకార ♦ కలిత హృదయమై
మనసిజుని కవయఁ గౌఁగిలి, గొనుటొప్పనుగాని భ్రమింగఁ♦గూడునె యనుచున్. ౧౧౨౧

ఆ॥ వేఁడుదాన వీఁడు ♦ వినఁడేని కడుదవ్వు, గొనుచుఁబోయి యచటఁ ♦ గుదురుపఱచి
యలమి యెడఁదఁగలుగు ♦ నలమట నెడలింతు, ననుచు నెదుట నిలిచె ♦ నసురవనిత.

సీ॥ నిట్టూర్పులందుడి ♦ నిప్పులు చల్లుచు, పెనుపండ్ల నిభముల ♦ విఱిచి నమలి
మ్రింగనుబ్బిన పొట్ట ♦ మీఁదఁజుట్టిన కొండ, చిలువల చనుకట్టు ♦ గలయఁజూచి
శరభ సింహముల దా ♦ సరి పాములంగట్టి, కాళుల నందెలు♦గా ధరించి
యన్ని వస్తువులఁ గ ♦ ల్పాంత మందున మ్రింగు, మిత్తిఁబోలిన మోము ♦ నెత్తి పైకి

తే॥ కడలి నీటినెల్లను ముంచు ♦ గరిఁబెపగిది, వెలయు నోటితో బడబాగ్ని ♦ విధమునొంది
విరిసియున్న వెంట్రుకలతోఁ♦బృథివిఁ దిరిగి,గొలుచునట్టిపాదములతోఁ♦ దలముమీఱి

సీ॥ రక్తమాంస క్రియల్ ♦ క్రమ్మి చాలుగఁ జిందు, ఘనకటి శవముల ♦ కాంచి యొప్పఁ
బ్రళయ కాలానల ♦ ప్రభనొప్పి మిడుఁగుఱుల్, చిటపట కన్నులఁ ♦ జెదరు చుండఁ
బాద సంఘట్టన ♦ మేదిని వణఁకుచు, జానయా యిదియని ♦ సంశయింప
వననిధి మోఁకాటి ♦ బంటిగాఁ గొండలు, తిప్పలై దొరలుచుఁ ♦ దెరలిపడఁగ

తే॥ పాఁప కడియముల్ ముంగేలఁ ♦ బరిఢవిల్లఁ, బులుఁ దండ లష్టాపద ♦ముల మినుకులు
సింహముల కుండలమ్ములు ♦ చెలఁగుచుండ, నడచె లక్ష్మణు నెదుటికి ♦ బెడిదురాలు.

తే॥ నిలిచి వలపున నానంద ♦ జలకణంబు, లెఱ్ఱ చిన్నకన్నులనుండి ♦ వఱ్ఱువాఱఁ
జూచెఁ దద్దంష్ట్రికాకాంతిఁ♦జొప్పడంగఁ,గాంచె లక్ష్మణుండును దాని♦కాయసుషమ.

తే॥ మునుపు ముక్కంటఁ దెగిన శూ♦ర్పణఖగుణము,తోడఁ దాటక గుణమును♦కూడినట్టి
యీచెడిపె దుష్టరాక్షస ♦ బృందమందు, తిరుగునొక కరాళికయని ♦ తెలిసె నతఁడు.

ఉ॥ వీరలు పాపవర్తనలు ♦ వీఱిఁడులుఁ బలుపాఱు స్వైరిణుల్
కారణమొండె మాకడకుఁ ♦ గ్రచ్చఱ వచ్చుటకంచు లక్ష్మణుం
డారసి ఘోరకాననము ♦ నందు నిసిం జనుదెంచితేల?సీ
వేరి పడంతివౌదు వచి ♦ యింపుమ వైళమ యన్న వెంబడిన్. ౧౦౨౭

తే॥ బిడెము లేనిది చలియించు ♦ నెడఁదగలది, యగు నయోముఖి యిట్లను ♦ నానతోడఁ
జాలకాలంబు నీయొద్దఁ ♦ జనవులేని, దాననై నను కాంచితిఁ ♦ దమి వహించి. ౧౦౨౮

క॥ సుందరవీరా! మున్నెవ, రుం దాఁకని నాసఖిత్వ ♦ రుక్మము నీకుం
జెందఁగఁ జేసితి సుఖముల,నొందుము తొలఁగింపు మరుని♦యాగాత్యంబుల్.౧౦౨౯

క॥ ఉపశమమున రక్కసి యిటు, లుపకంఠమునన్ వచింప ♦ నుడుకుచుఁ గినుకన్
జపలిని! యిఁకనిట నిలిచినఁ, గృపమాలిన నాశరములు ♦ గీటడఁచు నినున్. ౧౦౩౦

క॥ తొలఁగుమ యనిలక్ష్మణుఁడన, నలుగక రాకాసి యను న ♦ సంగ సుభగ!జో
తలు సేసెద నాప్రాణం, బుల నిలుపుము చెఱుగులేదు ♦ పుణ్యమె గలుగున్. ౧౦౩౧

క॥ అభయం బిచ్చితి ననుచో, రభసంబున గంగ పుష్క ♦ రమె తెచ్చెద నో
యిభజిద్విక్రమ! నిన్నును, నభమున గొనిపోదు తలఁపు ♦ నం గొనునెడకున్. ౧౦౩౨

క॥ అనుపలుకుల మన్నింపక, కనలున సౌమిత్రి నీదు ♦ కర్ణంబులతో
డను నాసిక తెగఁ గోయక, మునుపే, తొలఁగుట శుభంబు ♦ పొమ్మన నదియున్.

క॥ నే నీనిం గొని నాగుహ, లో వైచిన పిదప నాకు ♦ లొంగును సౌఖ్యం
బావహిల ననుచుఁ దలఁచుచుఁ, ద్రోవ విడిచి యొక్క ప్రక్కె ♦ తొలఁగుచు నిలిచెన్

క॥ మొదటన్ మోహనమంత్రము, కొదుకుచు లక్ష్మణుని వారు ♦ కొని గగనమునం
దెదగందు తోడఁ జను తో, యద మనఁ బఱచెన్ మనోజు ♦ నంగదవలనన్.

చ॥ కరతలమందు పెట్టుకొని ♦ కన్నుల నద్దుచు బొమ్మ చేర్పఁగా
సొరగు తొలంగి లక్ష్మణుఁడు ♦ జోటిక మూఁపున నిల్వ, నబ్ధి మం
దర మటు లుండె నింద్రుమద ♦ దంతిని పోలుచుఁ గుంత హస్తుఁడౌ
హరసుతుఁడెక్కు కేకివలె ♦ నయ్యెను రక్కసి లేమ యయ్యెడన్. ౧౦౩౬

తే॥ దాని కేలను బొమ్మనఁ ♦ దలను మెడను, నిలిచి సౌమిత్రి గజ చర్మ ♦ కలితుఁ డభవుఁ
డైన లయకాల రుద్రు మ ♦ హా సఖేశు, కొమరు విలసిల్లె జంకును ♦ కొంకు లేక.

లక్ష్మణుఁడు రామికిఁ జింతిలి రాముఁడు వెదకఁబోవుట

ఆ॥ అటులు దైత్యకాంత ♦ యనుజుని గొనిపోవ, నిచట విరహ బాధ ♦ నెనయు చున్న
యిన కులుండు నీరు ♦ కొని తేరఁ బోయిన, తమ్ముఁ గుఱ్ఱ రామిఁ ♦ దత్తఱించె. ౧౦౩౮

శా॥ నీరంబుల్ లభియింపవో? తెరువునన్ ♦ విఘ్నంబు లేపారెనో?
నారామామణిఁ గొన్న వార లెదురై ♦ నారో? దురంబయ్యెనో?
క్రూరాత్ముండగు పంక్తి కంఠుఁ డితనిం ♦ గొంపోయెనో? యేమొకో?
మేరన్ మీఱఁడు వేగవచ్చు నతఁ డ ♦ మ్మేధావి రాఁడేలొకో?. ౧౦౩౯

శా॥ నాజీవంబును బోలు లక్ష్మణుని వి ♦ జ్ఞాన ప్రబోధంబులన్
రాజద్రీతి గణింపకే జనకజన్ ♦ రామామణిన్ మానమున్
దేజఃకాంతులు కోలుపోయి వనటన్ ♦ దీల్పాటు నొందంగఁ దా
నోజం గానఁగ లేక ప్రాణములనే ♦ యుజ్ఝింపఁగాఁ బూనెనో?. ౧౦౪౦

శా॥ దట్టంబయ్యెఁ దమంబు దగ్గఱి పదా ♦ ర్థంబుల్ గనన్ రావు నే
నెట్టే చీఁకటి నెందు రోయుదు మశ ♦ స్సే పుండుగా బాధ యాఁ
కట్టెన్ దోఁప దిఁకేమియున్ జెడితి నా ♦ కాయంబు భారంబుగాఁ
దట్టెన్ జీవితమేల నాకు నను జా ♦ తా! నీవు లేకుండఁగన్?. ౧౦౪౧

చ॥ ఎడ తెగకుండ యుద్ధముల ♦ నేపునఁ బూనిన నాకుఁ బ్రాణమై
యడరిన నీవుఁ గూడ మఱుఁ ♦ గైతివె? తమ్ముఁడ! అన్న! నాయనా!
విడిచెదఁ బ్రాణముల్ ధరణి ♦ వీఁడిడినై బ్రదుకంగ నేరునే?
కడుఁ జెడుగే యొనర్చితివి ♦ గావున నీపని యొప్పు నేరికిన్?. ౧౦౪౨

చ॥ తొలఁగని డెప్పరంబులను ♦ త్రోపుడు సేయఁగఁ జాలు తమ్ముఁడా!
తలఁగని చింత నామదికిఁ ♦ దాపము గూర్చితి బాహుశౌర్య వి
స్ఖలిత మహారివీర! యెద ♦ చంపి యిటుల్ నను వీడ న్యాయమే?
వెలుపల నింత కాల మిటు ♦ వీడి వసించుట నీకు నొప్పునే?. ౧౦౪౩

చ॥ ననుగను తల్లితండ్రులను - నర్మిలి సీతను వీడి జీవినై
చనుటయు నిన్ను బాయ మది ♦ చాలమిచేఁ గద! జానకీ వియో
గ నిభృత తాప కర్శితుని ♦ గ్రమ్మఱ నీవును వీడి నిన్ను రో
యను పని గూర్చి రెండవ మ ♦ హార్తిని నాకిట సంఘటించితే?. ౧౦౪౪

ఉ॥ తమ్ముఁడ నీవు క్రమ్మరిలు ♦ దారి వచించెడు వారు లేరు న
న్నిమ్ముగఁ జేరవేని త్యజి ♦ యించెద జీవము నిక్కువంబు న
న్నమ్మిన సీతయుం జెడును ♦ నాకము దప్పును తండ్రి కింకఁ బ
ట్టమ్మున నెల్ల రీల్గుదురు ♦ డబ్బఱ యింతకుఁ గూర్పఁ బోలునే? ౧౦౪౫

శా॥ మాంధాత్రాది మహీశ వంశమున సా ♦ మ్రాజ్యంబు గైకోక స
ద్బంధు ప్రేమను వీడి వచ్చు నను ని ♦ ర్బంధంబుతో నెల్ల స
ద్బంధుల్ వల్దన సర్వసౌఖ్యముల మ ♦ త్కైంకర్య సంసిద్ధికై
సంధర్షించు ప్రియానుజన్మ! యిట నీ ♦ చక్కిన్ విడంబాడియే?. ౧౦౪౬

తే॥ అనుచు లేచును ధరఁబడు♦సలయుసొలయు,మలయుఁదెలియునుమెఱుపైన♦మెలయ
నిట్టి చీఁకటు లలమె నిం ♦ కెట్టు లనును,నడచుఁబిలుచునుబమ్మెర♦వడలుబడలుఁ గుందు

తే॥ సీతతోడ నాప్రాణంబు ♦ చెలఁగి కావ, నిద్రసెతను వీడిన ♦ నిశ్చలుండు
రామికిం గతమేమి? భా ♦ రమగు పాప, కర్మి కాతనిఁగను నోము ♦ గలదె? యనును.

తే॥ ధర్మ మన్నది జగమునఁ ♦ దనరునేని, మాఱు జన్మంబునందు స ♦ మ్మాన్యుఁడగుచు
నన్నుయగుఁ గాక యతఁడు నా ♦ కనుచుఁగత్తి, దూసి ప్రాణముల్ పోకార్పఁ ♦ దొడఁగు నంత

తే॥ మాయనుండిమేల్కన్నల♦క్ష్మణుఁడుదాని,ముక్కుగోయఁగనొచ్చిన♦మొఱకుటసుర
వైచెఁ బెడబొబ్బ యదివిని ♦ పద్మనయనుఁ- డక్కజంపాటుతోఁ దమ్ము♦నిక్క వరసె

తే॥ గులకటాల యడవియందు ♦ గూడిదైత్య, సమితి లక్ష్మణుతో నని ♦ సలుపుచుండె
నాఁడు ముక్కుపోయిఁచుప్ప♦నాతియో మొ, నేఁడు పేరెలుఁగునఁ గూసె♦నిక్క మనుచు

క॥ నీలాబ్ద నిభుఁడు జ్వాలా, మాలా భీలంబుగలుగు ♦ మార్గణమును కెం
గేలం గీలింపఁ దమో, జాలంబులు తొలఁగి పగలు ♦ చందం బయ్యెన్. ౧౦౫౨

క॥ కొండలు నలఁగఁగ మ్రాఁకులు, తుండములుగ విఱుగ ధరణి ♦ తొడిఁబడ వాతో
ద్దండ గతి నడచె దిశలును, దండ ధరుఁడు పడల వడిగఁ ♦ దమ్ముని దెసకున్. ౧౦౫౩

ఆ॥ విలయకాల కాల ♦ జలధి భూస్థలి మీఁదఁ, దెరలివచ్చు కరణి ♦ సరవరుండు
సరగ రాఁగఁ జూచి ♦ సౌమిత్రి కష్టంబు, వలదు వలదటంచుఁ ♦ బలుకరించె. ౧౦౫౪

క॥ మీకృపచే మీ భృత్యుఁడు, మీకడ కేతెంచె ననుచు ♦ మిక్కిలిభ క్తిం
బై కొని మ్రొక్కుచుఁ గనఁబడె, పోకాడిన చూడ్కి మరల ♦ బొందు పగిది గాన్.

క॥ కన్నీరు దొరఁగ నిల్చిన, యన్నయుఁ దనలేఁగ వెదకి ♦ యలయుచుఁ జేఁపుం
గొన్న పసి కరణి లక్ష్మణు, పెన్నొడలిం దడవి తడవి ♦ విరవిర మూనెన్. ౧౦౫౬

చ॥ పలువఱు దేహము న్నిమిరి ♦ బాధముగాఁగఁ బరిష్వజించి య
శ్రుల ననుజన్ము మైరజము ♦ చొక్కముగాఁ దొలఁగించి తమ్ముఁడా!
తొలఁగితి వంచు నెంతయును ♦ దుఃఖము నొందితి నింతసేపు కా
సల నిటు రేయి తామసిల ♦ నామన మెట్లగునయ్య నాయనా! ౧౦౫౭

ఉ॥ కూరినదేమి తెల్పుమనఁ ♦ గూరిమి నన్నకుఁ దమ్ముఁ డయ్యెడన్
దారిఁగఁ దెల్ప రాఘవుఁడు ♦ తాపము మోదము నంది యిట్లనున్
దోరపు జన్మకారఁబడి ♦ దుఃఖములం గశియింపఁబోలునే?
వారిధిఁబడ్డ వాఁడలల ♦ పాటునకుం జడియంగఁబోలునే?. ౧౦౫౮

తే॥ మూఁడు జగము లొక్కుమ్మడి ♦ ముమ్మరించి, చెనకినను లెక్కసేయక ♦ చీల్చివైతు
నొక్కఁడవు నీవు నాయొద్ద ♦ నుందు వేని, చాలు; వేఱు రక్షణము నా ♦ కేల చెపుమ?

క॥ పోయెడి వెల్లను పోనీ, వేయాపదలైన వచ్చి ♦ విరియ విరియ నీ
నాయయ్యా! నీవున్నం, బాయును గా కడరి నన్ను ♦ పఱుపంగలవే? ౧౦౬౦

క॥ రాకాసిముక్కు గోసితి, నీకడకున్ మగిడితినని ♦ నిగదించితి వా
పోఁకును చంపవు గద కరు, ణాకర! యను రాఘవునకు ♦ నతఁ డిట్లనియెన్. ౧౦౬౧

క॥ చను కట్టుతోడఁ జనుగవ, దొనయుం బలె నున్న ముక్కు ♦ దొడ్డ మొరిఁ బలన్
జెనసెడు చెవుల నసింగొని, తునుమఁగ నేఁచ్చినది యనుచుఁ ♦ దుది నవ్వుటయున్.

క॥ మను వంశ సంభవా! కిను, కను నిను వెన్నంటు ననురఁ ♦ గనలి పయిం ద్రె
క్కొనక దయ తలఁచి విడిచితె, యని రాముఁడు తమ్ము నలమి ♦ యశ్రులు రాల్చెన్.

క॥ అంగదలు తొలఁగ వారలు - గంగాధరు వరుణుఁ దలఁచి ♦ కట్టియఁ బుష్పమిన్
రంగారఁ దొలిచి యంత, ర్గంగం గొని త్రాగి యచటఁ ♦ గడపిరి రేయిన్. ౧౦౬౪

క॥ అడవులఁ జివుళులు పూవులు, తో డరికఁగా లక్ష్మణుఁడు వి ♦ ద్రుచు మృదు శయ్యం
బడి రామవిభుఁడు తమ్ముం, డడుగుల నొత్తంగ రాత్రి ♦ యట శయనించెన్. ౧౦౬౫

క॥ జానకి చెఱ వడు పిమ్మట, మానము వేధించుచుండ ♦ మఱఁగి యొక ఫలం
బేని భుజింపని రాఘవుఁ, డానిక నిద్రింప కలఁగి ♦ యలయుచు నూర్చెన్. ౧౦౬౬

క॥ కన్న పెను కాన జానకి, కన్నులకుం గట్టినట్లు ♦ కానం బడుటల్
మన్నీఁడు మఱవమినో? లే, కున్నన్ రాక్షసుల మాయ ♦ యో? తెలియముగా!

క॥ జనకజ చెంతం దోఁపఁగఁ, దనుకుచు బయలలమి లజ్జఁ ♦ దలరును నన్నీ
వనితామణి డాయును మఱి, వెనుదీయును తనదు నడుము♦విధమున మఱుఁగున్ ౧౦౬౮

క॥ జానో వదనాంబుజమునఁ, దేనియఁ గల దొండపండు ♦ తీరగు నధరం
బానితి నిప్పుడు కనులం, బూనికఁ దెఱవంగ డాఁగుఁ♦ బో! నిదికలయో? ౧౦౬౯

తే॥ తలఁపుకంటెను పంచభూ ♦ తములకంఁటెు, బెద్దదగు దుఃఖ మీరాత్రి ♦ పీడసేసె
చలున తావియు నలుపును♦ వెలయు కురులు, గలుగు కలికి కన్నులకంటె ♦ఘనమెరేయి

చ॥ జలకణ కీర్ణ కారక వి ♦ సార విరాజిత వారిరాశిపై
నలమి విధుండు పుట్టి బడ ♦ బాగ్ని కరార్చులఁ జిమ్ముచుండ నూ
ష్మలత భజించి యాకసము ♦ మై సకలంబును బొబ్బలెక్కని
ట్టలముగ నన్న తీరునఁ గ ♦ డల్కొనెఁ జుక్కలు మిక్కుటంబుగన్ ౧౦౭౧

తే॥ పలువిధంబుల నీరీతిఁ ♦ బలవరించి, కార్శ్య మొంది రాముఁడు మదిఁ ♦ గలఁతఁ జెందఁ
గాంచి లోక బంధుఁడు కని ♦ కరముతోడ, వెలుఁగు తగ్గించి కొనె నన♦ మొలచి వచ్చె

౧౦ కబంధ పటలము (౫౮)

తే॥ ఉర్వికంటెను మిక్కిలి ♦ యోర్పుతోడి, క్రొత్తడితసంబు గల సీత ♦ కొఱకు వెదకఁ
బక్షులును పలవించిన♦ పగిదిఁ గూయు, వేకువను రాఘవులు లేచి♦ వెడలినారు ౧౦౭౩

తే॥ చాలదూరంబు రామల ♦ క్ష్మణులు నడచి, తమ్మినెచ్చెలి గగన మ ♦ ధ్యంబు చేరఁ
జేతులను చాఁచి ప్రాణులఁ ♦ జేర్చి ప్రమింగి, బ్రతుకుచుండు కబంధుని♦ వనము చొరఁగ

తే॥ ఆపిపీలికానేకప ♦ మైన జీవ, వితతి పరుగెత్తి యలసెను ♦ బెదరుచూపు
లొలయ జంకుచు నుండెను♦ వలను దగులు, కొన్న రీతిని విలవిల♦ కొనుచునుండె. ౧౦౭౫

సీ॥ ప్రజల కులాచార ♦ పద్ధతుల్ నెలకొల్ప, లేనివాఁడును కావ ♦ లేనివాఁడు
బలహీనుఁడగు నొక ♦ ప్రభు దేశమున జన, ప్రతతికై వడి భయ ♦ పడెడు నవియు
చెదరునవియు గుంపు ♦ చేరునవియుఁ బఱ, చునవియు విభ్రాంతి ♦ నెనయునవియు
పర్వతప్రియ దొర్లి ♦ వచ్చెడు భూజముల్, పెల్లగిల్లిన యేటి ♦ నెల్లువలును

తే॥ తిరిగిపడు మేఘములు పొంగి♦పొరలువార్ధి, గాఁగఁ గాలుసేతులు పెరుఁ♦గంగఁజాఁచి
సకల జీవులఁ గుప్పగా ♦ జవిరి నోట, వైచికొను కబంధునిచేతఁ ♦ బట్టువడిరి. ౧౦౭౬

చ॥ జనకజ కారణంబున ని ♦ జంబుగ రక్కసిదండు వచ్చి చు
ట్టినదని రామలక్ష్మణులు ♦ డెందములం దలపోయుచుండఁగాఁ
జనఁజనఁ జక్రవాళమను ♦ శైలము డాయుచుఁ జుట్టుచుండె నాఁ
జను బహుభు క్కబంధు కర ♦ సాలములోఁబడి చిక్కిరయ్యెడన్ ౧౦౭౭

తే॥ జానకిని దుఃఖమున ముంచు ♦ దానవేంద్రు, నగర మీమెల్లలోనిది ♦ నవయఁజేయు
మన మనోదుఃఖ మీనాఁడె ♦ మగ్గుననుచు, సన్నపల్కఁగ లక్ష్మణుఁ ♦ డనియె నిట్లు

తే॥ దనుజసైన్యమేమొనఁ జిం♦దముల తుముల, రవము దుందుభి పటహాది♦రావములును
గలుగ వియ్యెడఁ గావుసఁ♦దలఁచి చూడ, నేదియోయిది వేఱని♦యెంచువాఁడ ౧౦౭౯

తే॥ పాలసంద్రంబుఁ జిలుకంగఁ ♦ బాలుపడిన, వాసుకియొ? లేక మఱియొక ♦ పన్నగంబొ?
తలయుఁదోఁకయు వట్రువ♦గలుగఁ ద్రిప్పి,దొరకు వానిమ్రింగెడు చొప్పు♦దోఁచునాకు

ఆ॥ తమ్ముఁడనిన పలుకు ♦ తగియున్నదని రామ, ధరణివిభుఁడు మదిని ♦ తలఁచునంత
మూఁడు యోజనములు ♦ముందఱఁ జని కొండ,పగిదినున్న యాక♦బంధుఁజేరెఁ౧౦౮౧

సీ॥ ఇద్దఱు సూర్యుల ♦ నేక పర్వతమునఁ, బూడ్చిపెట్టిన యట్లు ♦పోలుచు కనులు
కడుపు మధ్యను నోరు ♦ కడలిగాఁ బండ్లసం,దులు యోజనాయతి ♦ యెలయుచుండ
దనుజులు సురలబ్ధిఁ ♦ దర్చుచోఁ జాఁగిన, యహిరాజుఁ బోలిన ♦ హస్తయుగము
కొలిమి తిత్తినిపోలె ♦ జ్వలన ధూమంబులఁ, జెదరఁ జిమ్మెడు ముక్కుఁ ♦ జెరమలొప్ప
తే॥ బాడబజ్వాలవంటి జి ♦ హ్వాయును చేతు, లనెడురాహుని కడలి న ♦ ల్లనిమహీధ్ర
గుహనుచేరిన చంద్రము ♦ గ్రొచ్చి రెండు,గాఁగఁజీల్చినట్లగు దంష్ట్ర♦కలును మెఱయ.

సీ॥ పంచ భూతములును ♦ పంచపాతకములు. కూడి రూపొందిన ♦ కొమరు మేను
కను లను రవి చంద్రు ♦ లను మిండ్రగ వచ్చి ప, క్ష్మలములన్ పాములఁ♦గాంచి రాహు
కేతు లాపనిమాని ♦ కేవల నలరారు, గుహల నిద్రిలి రనఁ ♦ గొఱలు చెవులు
కల్లసాక్ష్యమువల్కు ♦ కఱకరు లొందెడు, ఘన రౌరవముఁ బోలు ♦ గడ్డకడుపు
తే॥ కాల మాసన్నమగు ప్రాణి ♦ గణముఁబట్టి,పడవ వంటి చేతులజ రి ♦ కడుపునందు
వైచు కొనుటలో యమునింటి ♦ వాకిలివలె, నున్న కడుపెద్ద నోటితో♦నొప్పువాఁడు.

తే॥ వారిధింబలె ఘోషించు ♦ వాఁడు హాల, హలమువంటి నల్లనిమేను ♦ గలుగువాఁడు
చక్రమునఁ దలదెగి పడ♦స్రగ్గు కాల,నేమివలెఁ బెనుమొండెంబు♦నెగడువాఁడు.౧౦౮౪

తే॥ పంతమున శిఖరంబును ♦ పవనుఁడెగురఁ, వైవఁ దలలేని మేరువు ♦ వంటిమేను
గలుగువానిఁ గబంధుని ♦ గాంచినారు,రామలక్ష్మణు లిర్వు ర ♦ బ్రంబుతోడ.౧౦౮౫

మ॥ చతురంభోధి పరీతమైన జగతీ ♦ చక్రంబు సర్వంబు సం
గతమై తూఱఁగఁ దగ్గ నోరుగని యీ ♦ యూర్వీ భృద్గుహాద్వార ము
ద్ధత రక్షః పుర సాల మార్గమగు స ♦ త్త్వంబంచు సీతేశుఁ డు
ద్ధృతినుండం గని లక్ష్మణుండు కడు సం ♦ దేహంబుతోఁ గాంచుచున్. ౧౦౮౬

ఉ॥ క్రూర కరాళ భూతమిది ♦ ఘోరకరంబుల కబ్బు జీవులన్
వారి కుదించి నోటఁబడ ♦ వైచెడు నట్టిది దీని చేతులం
దారితి మింకఁ దప్పుకొను ♦ దారి గనంబడదన్న! చేయఁగాఁ
గారియ మేదియున్న దనఁ ♦ గా రఘువర్యుఁడు పల్కెఁ దమ్మతోన్. ౧౦౮౭

చ॥ కుతలము నుద్ధరించు వర ♦ ఘోణిని పోలిన లక్ష్మణా! వెసన్
గతుకఁగఁ జూచె భూతము; జ ♦ గంబున దీనికి నిల్వఁ దానమున్
వెతకిన లేదు దొడ్డ దిది ♦ పృథ్వి సమస్తము చుట్టివచ్చు దీ
ర్ఘతమ కరంబు లొప్పినది ♦ కాఁగల దెయ్యది యింకఁ దమ్ముఁడా!. ౧౦౮౮

తే॥ ధరణిజాతఁ గోల్పోయితిఁ ♦ దండ్రిపోయె, నిందమోచితి బ్రతుకంగ ♦ నేర నేను
దీని నోటను పడియెదఁ ♦ దృప్తితోడ, నీవు తప్పించుకొనిపొమ్ము ♦ నియతచరిత! ౧౦౮౯

ఉ॥ తల్లులు చింతమైఁ దలరఁ ♦ దమ్ములు వంతలనొంద వృద్ధులున్
దల్లడమంద లోకములు ♦ తప్పక దెప్పెడు జీవితంబు నే
నొల్లను సీత రాక్షసుని ♦ యొద్దఁ ద్యజించితి నంచు భూమిభృ
త్తల్లజుఁడైన యాజనక ♦ ధారణినాథు మొగంబుఁ గాంతునే?. ౧౦౯౦

క॥ సీతను కావఁగఁ జాలని, భూతలపతి లక్ష్మణుండు ♦ పొలుపుగఁ గావన్
బ్రీతిం బ్రతికెదు వాఁడన, నాతరమా యసువు నిలుప ♦ నయగుణ వర్యా!. ౧౦౯౧

ఉ॥ బమ్మెర రాముఁడీ కరణిఁ ♦ బల్కఁగఁ దమ్ముఁడు కాంచి యిట్లనున్
నెమ్మిని మీకు దాసుఁడయి ♦ నేఁజనుదెంచిన పిమ్మటం గదా
యిమ్ములు దప్పుచున్నయవి ♦ యే మరణింపక తప్పునేని వ్య
ర్థమ్మగుఁగాక యూడెము కృ ♦ తార్థత నొందునె యెన్నిభంగులన్?. ౧౦౯౨

కబంధుచేఁ జిక్కిన రామునకు లక్ష్మణుఁడు ధైర్యవాక్యములు పలుకుట

ఉ॥ వచ్చిన యాపదన్ గెలుచు ♦ వారలె శూరులు యుద్ధభూమిలోఁ
జచ్చెడు వారిఁ జంపుటలు ♦ సాహసకార్యము కాదు చూడఁగా
నచ్చెగఁ దల్లిదండ్రులకు ♦ నన్నలకున్ సిలుగొందు వేళఁ దాఁ
జచ్చినఁగాదె మున్ను తన ♦ జన్మము సార్థకమౌ ధరాస్థలిన్. ౧౦౯౩

మ॥ తరళాక్షిన్ జనకాత్మజన్ గొని మహో - దారుండు రాముండు డె
ప్పరమౌ కానల నంటఁగా నిదురయున్ - వర్జించి రక్షించె న

ప్పరమోదారుఁడు లక్ష్మణుం డనిసయూ - భవ్యాత్ములే వీఁడు ము
ష్కరుఁ డన్నన్ వదినెన్ త్యజించె ననిప - ల్కన్ సైఁపఁగా నేర్తునే?

మ॥ భవదీయాగ్రజు నాజ్ఞకున్ వశుఁడవై - భద్రంబులం గూర్పనీ
కవు దుఃఖంబుల లెక్కవెట్టకుము నీ - ప్రాణంబులన్ జానకీ
ధవుకై వీడఁగఁ గూడునేని యది మో - దంబారఁ గావింపు మం
చవధానంబుగఁ బల్కు తల్లిపలుకుల్ - వ్యర్థంబు గావింతునే? ౧౦౯౫

మ॥ నను గన్నట్టి సుమిత్ర యేనును భవ ♦ న్మాతన్ నినున్ గొల్చుచో
జనముల్ మెచ్చుచు సంస్తుతింపఁగ మన ♦ స్సంబంధముల్ మార్పులన్
గొన కిట్లెన్ని విధాల కష్టములు మా ♦ కుం గల్గినన్ మీకునై
తృణ కల్పంబుగఁ బ్రాణముల్ విడుతుము ♦ ర్వింగీర్తి సంలబ్ధికై

మ॥ ధర నామ్నాయములున్ సురేశ్వరులు నం ♦ తంబొందినన్ నాశమున్
బొరయంబోవని నీవు, దంతి నిచయం ♦ బుం దిన్చు నీ కానలో
గురువు ల్వాఱెడు భూత మొందు బలముం ♦ గ్రుంగించి హింసింపఁగా
నటుటల్ నమ్మఁగఁబోలునే? విను జనుల్ ♦ హాస్యంబు గావింపరే?

తే॥ సీత విడిపించి కీర్తిని ♦ చెందలేక, బవరముం జేయఁ జాలక ♦ భయము నొంది
ప్రాణములఁ బాసెనని లోకు ♦ లందురేని, దాని కంటె నపఖ్యాతి ♦ ధరణిఁ గలదె?

తే॥ లోకనాయక! యిది లెక్క ♦ లోని దగునె?, మనల లాగు నీచేతులఁ ♦ దునుకలుగను
ఖండనం బొనరించెదఁ ♦ గాంచు మిప్పు, డనుచు ననుజుండు ముందున ♦ కరుగునంత

తే॥ తమ్ము దాఁటి ముందున కేగె ♦ దాశరథియు, నతని వారించి సౌమిత్రి ♦ యరిగెమున్న
అన్యు లెవ్వరు లేరు వా ♦ దాట దీర్ప, ననుచుఁ గనిన సురలు చింత ♦ నందినారు.

చ॥ ఒకమొగ మందు కన్నదుగ ♦ యొప్పున నిర్వురు డాయునంతనే
మెకమెక పాటుతోఁ గినుక ♦ మీఱి కబంధుఁడు యుద్ధ వీర నా
యకులగు మీర లెవ్వరన ♦ నల్కయుఁ జింతయుఁ గల్గి త్రెప్ప వా
ల్పక నిలుచున్న వారిఁ గని ♦ లక్ష్యము చేయర యంచు నాతఁడున్. ౧౧౦౧

ఉ॥ రోష రుహాగ్నిచే నొడలి ♦ రోమము లెల్లను మాఁడుచుండ వి
ద్వేషము పెంచి వాఁడు కసి ♦ దీఱ గ్రసించి మెసంగువాఁడ భూ
రీషణతోడ నంచు గ్రహి ♦ యింపఁగ వాని భుజంబులన్ మహా
భీషణ ఖడ్గ ధారలను ♦ పీఁచ మడంగఁగఁ ద్రుంచి రొక్కటన్. ౧౧౦౨

తే॥ కేలు తెగి యొడలున నిరు ♦ క్రేవలందు, చిట్టుచిట్టున రక్తంబు ♦ చిమ్ముచుండ
పాడవు వెదుళ్ళులు తెగిపడఁ ♦ బొలుపు చెడిన, పర్వతంబుచందమునఁగ ♦ బంధుఁడుండె

కబంధుఁడు శాప ముక్తుఁడై రాముని వినుతించుట

మ॥ తన హస్తంబును రాముఁ డంటు కతనన్ ♦ దత్పూర్వ శాపంబుతో
ఘన పాపంబులు దీఱిపోవ దనువన్ ♦ గంధర్వ వర్యుండు తొం
టి నిజాకారము దాల్చి పక్షివలె మిం ♦ టిం జేరి శ్రీరామ ల
క్ష్మణులం గాంచి భయంబు భక్తియు మదిన్ ♦ సంధిల్లఁ గేల్మోడ్చుచున్

శా॥ పుణ్యాత్ముండు గడించి యత్యధిక స ♦ మ్మోదంబు డెందంబునన్
గణ్యుం డీతఁ డజామరాధిపులకున్ ♦ గల్పింప విజ్ఞాన నై
పుణ్య ప్రక్రియఁ గానవచ్చెడు తపః ♦ పుణ్య స్వరూపంబు లా
వణ్య వ్యూహ మటంచు భక్తి వినుతిం ♦ పం జొచ్చె నుత్సాహియై.

శా॥ శ్రీకాంతా! బహు పాప సంచయముచేఁ ♦ జింతించుచున్నట్టి నా
యీ కాలుష్యముతోడ శాపమును పో ♦ యె న్నిన్ను గన్నంతనే
లోకేశుండవు ధర్మసాక్షి వికఁ జా ♦ లుం జాలు నీరూపమే
లాకై కొంటివి మమ్ము బోఁటులకు నె ♦ ల్లం దెల్పఁ గానేకదా!. ౧౧౦౬

ఉ॥ మూలములేని నీవు జగ ♦ ముల్ దగవ్రానఁగఁ జేయు వేయు వే
సాల నెఱుంగ నెవ్వనికి ♦ శక్యము? నీదగు లీలలెన్న నేఁ
జాలుదునయ్య! నీవు వట ♦ సాలమొ? పత్త్రిమొ? యందు పండు నం
శీలుఁడవో? ముకుందుఁడవో? శ్రీధుఁడవో? తెలియంగఁ బల్కవే. ౧౧౦౭

ఉ॥ కాంచెడు వాఁడవున్ దెలియు ♦ కాంచనమున్ గను కన్నులుం గనం
గాంచిన శక్తి నీవ యొడి ♦ కంబున దేనిని తాఁకకుండు నీ
వంచనయేల? యీభువన ♦ వర్గము గర్భమునం ధరించి వె
ళ్లించెడు నీవు పూరుషుఁడో? లేమవో? రెండునుగావో? తెల్పవే. ౧౧౦౮

ఉ॥ ఈవ విరించియున్ హరుఁడ ♦ నీవ జగంబులు నీవ వస్తువుల్
నీవ శ్రుతుల్ తదర్థమును ♦ నీవ యనంతుఁడ నీవ సర్వరూ
పావలి కావలన్ వెలుఁగు ♦ నాదిమ తత్త్వమునీవ సర్వము
న్నీవ యటన్న తక్కుఁగల ♦ నిర్జరు లల్క వహింపనేర్తురే?. ౧౧౦౯

చ॥ ఎనిమిది దిక్కులే బిగి వ ♦ హించిన గోడలు గాఁగ లోకముల్
పెనుగదులై రహించు ఘన ♦ వేశ్మమునందున మూఁడు త్రోవలం
బనుపడు చోట నిచ్చ విరి ♦ వాఱని సారస కర్ణికాంతరం
బున వసియించు జ్యోతిమయ ♦ మూర్తివి నిన్నెఱుఁగంగ శక్యమే?

ఉ॥ ఎల్ల యెఱుంగ లేని దెస ♦ లెన్మిది లోపలనున్న భూమిపై
మొల్లముగా దివౌకసులు ♦ మోదము నంద నొనర్చువేల్మలం

దెల్ల హావిస్సు నీవ భుజి ♦ యింతువు దివ్యులకిత్తు రెండు నీ
యుల్ల సితంపు వేడ్కలని ♦ యుల్లమునం గనువార లెవ్వరో?. ౧౧౧౧

ఉ॥ ఓయి సనాతనా! జలధి ♦ యుబ్బుచుఁ దగ్గుచు నుండునట్లు త
త్ప్రాయిక బుద్బుద ప్రకర ♦ భంగి జగంబులు పుట్టి పొల్చుచున్
నీయుదరంబునం దడఁగు ♦ నీదగు లీల లెఱుంగలేము నీ
మాయను దాఁటి నిన్ను గన ♦ మాటలఁకో యది మమ్ము బోంట్లకున్?

ఉ॥ నీదగు లీలలం దెలియ ♦ నిర్జర వర్యులు నేర్చినారలో?
వేదము లట్లు పల్కినవొ? ♦ విస్ఫుగ మేమెఱుఁగంగలేము బ్ర
హ్మాదులు వొందఁగా నరిది ♦ యైన మహోదయ మొందినాఁడ నా
మాదిరి భాగ్యమెవ్వరు స ♦ మంచిత రీతి భజింప రెయ్యెడన్. ౧౧౧౩

చ॥ సిలుగుల కాలవాలముగఁ ♦ జిక్కిన జన్మ పరంపరల్ తెగం
దొలఁచితి దుష్టదేహమును ♦ దోర్చితి సుందర దేహమిచ్చి బు
ద్ధి లవము గూర్చి మోద జల ♦ ధిన్ మునిఁగించితి మోహ దుఃఖముల్
తొలఁగిన వెట్టి సత్కృతులు ♦ తూకొని చేసితి నిట్టి సిద్ధికై ?. ౧౧౧౪

ఉ॥ అంతయు నీ యపార కరు ♦ ణాకర తత్త్వముఁ గాంచి పొందితిం
జింతలు దక్కినాఁడ నని ♦ చింతన సేయుచు వీరి పుట్టువుల్
సుంత వచించినన్ సుమన ♦ సుల్ తలపోసిన వెంట కెగ్గు యో
చింతుఁ గదా యటంచుఁ బసి ♦ చెంగటి లేఁగ విధాన నిల్వఁగన్. ౧౧౧౫

ఉ॥ శ్రీరఘురామచంద్రముఁడు ♦ చిత్తము రంజిలఁగాంచి లక్ష్మణా!
తా రజనీచరత్వమును ♦ తక్కిమహోజ్జ్వల దేహమంది పెం
పారఁగ నిల్చినాఁడితని ♦ నారసితే యన లక్ష్మణాఖ్యుఁడున్
గారవ మారఁ గాంచి యడు ♦ గన్ దను విట్లని పల్కె వారికిన్. ౧౧౧౬

కబంధుఁడు కర్తవ్యము తెలుపుట

సీ॥ దనువను పేరిగం ♦ ధర్వుండ వర తపో, బలమునఁ గామ రూ ♦ పంబు వడసి
యొక్క రక్కసిరూపు ♦ నొంది వేడుకస్థూల, కేశుఁడన్ మునిఁజేరి ♦ కేరినంత
నాతఁడీ రూపె నీ ♦ కగుఁగాక యన వేఁడి, శాపమోక్షము తీరు ♦ చక్కనెఱిగి
యింద్రునితోఁ బోరి ♦ యిట్టిరూపము గొంటి, మీహాస్త్రములు దాఁక ♦ మేలుగంటి

తే॥ లోకరక్షణ వినుత సు ♦ శ్లోకులీరు, మిమ్ము పొడగంటి సుఖముల ♦ మీఱుచుంటిఁ
దంద్రులకుఁదంద్రులగుమిమ్ము ♦ ధాత్రిఁగాచు, నారుసోకైన నాకూర్చు ♦ పల్కువినుఁడు

తే॥ తరణిలేని వారికి సము ♦ ద్రంబు దాఁట, నరిదియగు పగిదిని సీత ♦ నరయు కొఱకుఁ
దోడు లేనట్టి మీకు శ ♦ త్రువుల గెలువ, దుష్కరం బగుఁ గావునఁ ♦ దోడుగొనుఁడు.

ఉ॥ లోపము లేని మీస్థితిని ♦ లోఁకువ యంచు వచింపఁ జాల మీ
చాప శరంబులే గెలువఁ ♦ జాలు జగత్త్రియు, మైన లోక సం
తాపము గూర్చు వేళ నగ-ధన్వి వెసం బ్రమథాళిఁ గూడియే
యేపు వహించుఁ గాదె యటు ♦ లే యిపు డీరును కొండు బాసటన్.

చ॥ కుజనుల మైత్రి గొన్నఁ దమ ♦ కుం గడగండ్లు లభించు టబ్రమే?
సుజనుల గూడువారలకు ♦ శోభనముల్ పురణించుచుండు స
క్కజముగ జీవరాసులను ♦ గాదిలి తల్లి నిపోలెఁ గాంచు చా
రజమున మిమ్ము గాంచు రహి ♦ రాజిలు నాశబరిం గనుండొగిన్. ౧౧౨౦

ఉ॥ ఆవల సూర్యపుత్త్రుఁడు మ ♦ హాగుణశాలి కపీంద్రుఁడైన సు
గ్రీవుని ఋశ్యమూకమున ♦ క్షీరజలంబులఁ బోలెఁ గూడి మీ
దేవిని గాంచు యత్నమును ♦ తేర్చుట మేలని పల్కి మ్రొక్కి సు
శ్రీ విలసిల్ల పీడుకొని ♦ చెచ్చెర నేగె వియత్పథంబునన్. ౧౧౨౦

తే॥ దనువు పల్కిన మార్గానఁ ♦ జనుచు వారు, శైలకాననముల దాఁటి ♦ సంజవేళ
రెండు మాతంగములు చేరు ♦ క్రియ మతంగ, మౌని యాశ్రమస్థలికి స ♦ మ్మతిని చనిరి.

౧౧ శబరీ మోక్షణ పటలము (౯)

ఉ॥ కోరిన వారి కోరికలఁ ♦ గొంచక యిచ్చెడు కల్పశాఖులన్
తీరున నందఱుం గొనఁగఁ ♦ దియ్యని పండ్లను తావి పూవులన్
మీఱి యొసంగు నాశ్రమము ♦ మేదిని వారల స్వర్గ భూమియన్
పేరున ధర్మయుక్తులకు ♦ సమ్మద మోక్షమనంగ నొప్పఁగన్. ౧౧౨౩

చ॥ కని ముదమంది రాఘవుఁడు ♦ కల్గు పథిశ్రమమెల్లఁ ద్రోచి నె
మ్మనమునఁ దన్ను తాఁ దలఁచి ♦ మాన్యతపం బొనరించుచున్న వృ
ద్ధను శబరిన్ సమంచిత ము ♦ దంబునఁ గాంచి మహాత్మురాల! యో
జనని! యనామయంబె? యన ♦ సంభ్రమ హర్షము లుల్లసిల్లఁగన్. ౧౧౨౪

ఉ॥ రామ! రమాభిరామ! జయ ♦ రామ! శుభావహనామ! సద్గుణ
స్తోమ! యవిద్య మాసె మన ♦ సుం దపసుం బరిపక్వమందె నా
కామము కృతార్థమయ్యెను కృ ♦ పామయ! నీవిట కేగుదేరఁగా
నీముఖ పంకజంబు గని ♦ నేఁ దనువందు ఫలంబు గాంచితిన్. ౧౧౨౫

ఉ॥ ఆఁకలి గొంటివయ్య నడ ♦ యాడి శ్రమంబు వహించితయ్య నే
నీకొని నీకుగా ఫలము ♦ లేఱిచి యుంచితి నానుమయ్య నీ
యాఁకలి దీఱ లోకములు ♦ హర్షము నందవె యంచు మున్నుగా
మేకొని పండ్లు ద్రుంచి చవి ♦ మిక్కిలు వాని నొసంగె బ్రాఁతిమై. ౧౨౬

ఉ॥ ఆతఁడు ప్రేమమైఁ గొని ఫ ♦ లావళి నానుచునుండ నింద్రుఁడుఁన్
ధాతయు శంభుఁడున్ సురలు ♦ తత్పరులై చనుదెంచి నీదు వి
ఖ్యాత తపంబు సత్ఫలము ♦ నందెడు వేళ సమీపమయ్యె నీ
తా తరుణీపతిం దనిపి ♦ తక్కక మాయెడఁ జేరుమా యనన్. ౧౨౭

ఉ॥ నీవిట కేగుదెంతువని ♦ నిర్మల భక్తిని యున్నినాళ్లుగా
భావమునందు నిన్నె బహు ♦ భంగుల సంస్తుతి సేయుచుంటిఁ బ్రా
ణావలి నిల్పియుంటి ఫల ♦ మందెను పుణ్యచయంబు తండ్రి! నేఁ
డీవిహీనన్న, వారు జన ♦ యిత్రి! శుభంబుల నొందుమా వెసన్. ౧౨౮

ఉ॥ నీవలనన్ శ్రమంబులను ♦ నీఁగితి మమ్మరో! దుఃఖ సంతతుల్
ద్రోవఁగఁ గంటి మిందు తలి ♦ తోఁపఁగఁ బుత్త్రిలకున్న యెల్లకే
శావిల పంకముల్ తొలఁగ ♦ నా? యని యచ్చట నిల్చిరానిసిన్
వేసిన ఋశ్యమూక పద ♦ విం దగఁ జూపె నిషాది ప్రీతిమై. ౧౨౯

ఉ॥ మోక్షము చేరఁదగ్గ పథ ♦ ముల్ వివరించెదు జ్ఞానికై వడిన్
శిక్షితరీతి నాశబరి ♦ చెప్పిన పల్కులు శాస్త్రరీతులన్
సుక్షములై నవారు విని ♦ సూటిగ జ్ఞాన సుధం గ్రహించి ప్ర
త్యక్షిత తత్త్వులై యలరు ♦ నందమునన్ విని రా రఘుప్రభుల్ ౧౩౦

తే॥ శబరి యవ్వేళఁ దన యోగ ♦ శక్తివలన, శాశ్వతంబగు ముక్తిక ♦ శాశ్వతంపు
తనువు విడువఁగఁ గని చోద్య ♦ మనుభవించి, యామె తెలిపిన త్రోవనే ♦ యరిగినారు.

తే॥ వనులు కొండలు నదులును ♦ వెనుకఁ బడఁగ, నడచు జనులెల్లఁ జేయు స్నా ♦ నంబుకతనఁ
బాపమను నగ్ని చల్లాఱి ♦ పాడి కరఁగి, పరవి నట్లున్న పంపను ♦ తటిసినారు. ౧౩౨

అరణ్యకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామచంద్రార్పణమస్తు.

ఓమ్ తత్ సత్.

శ్రీరామ.

కంబ రామాయణము. ❀ కిష్కింధా కాండము.

౧ పంపా పటలము. (౪౨)

మ॥ సృజన ధ్యేయ విధానమై శుభదమై ♦ సుజ్ఞేయమై మూలతో
యజమై వ్యక్త గుణాత్మకంబునయి జ్ఞా ♦ నానంద తత్త్వంబునై
త్రిజగత్కారణమై చరాచర సుహృ ♦ త్స్థితస్థ హంసంబునై
యజముఖ్యార్థిత జన్మమై వెలయు బ్ర ♦ హ్మంబంద్రు సీతావిభున్. ౧

మ॥ మకరందంబులఁ జిందు తామరలచే ♦ మాన్యంబయై మత్తదం
తి కదంబంబులు స్నానమాడఁదగి, నీ ♦ తిం బోతె లోఁతై, సితో
దక పూర్ణంబయి వార్ధినా, మెఱుపు ల ♦ బ్దంబుల్ పురాణింప ద్యో
తకమౌ నంబరమట్లు, పంప వెలసెన్ ♦ దద్జ్ఞుల్ ప్రశంసింపఁగన్ ౨

చ॥ మలిచిన నిద్దపుం బటిక ♦ మాడికి నొప్పెడు స్వచ్ఛ పుష్కరం
బులు తెర లుప్పతిల్లఁ బోలు ♦ పుం గొను వన్నెల తాల మెట్లకుం
దలకొని పెక్కు రంగులను ♦ తాల్చి, బహుశ్రుతుఁడయ్యుఁ దత్త్వముం
దెలియని యజ్ఞు మానసము ♦ తీరునఁ గానఁగవచ్చె నయ్యెడన్. ౩

ఉ॥ ముత్తెపుఁ గుప్ప లెల్లెడలఁ ♦ బోల్చు తటాకము విద్రుమప్రభో
ద్వృత్తతిఁ బోలు పాదరుచి ♦ యందిన హంసము హంసఘూఁకతోఁ
జిత్తము రంజిలం దిరుగు ♦ చెన్ను రహించెను ఋక్షసంతతుల్
మొత్తము చుట్టి రా నడుమఁ ♦ బూర్ణ శశాంకుఁడు క్రాలు మిన్ను నాన్. ౪

చ॥ అసమ తపస్వి గాధిసుతుఁ ♦ డబ్ధి పరీత మహీతలంబు జీ
వ సమితి వేద పారగుల ♦ బ్రహ్మకు మాఱుగ సృష్టిసేయఁగా
నసమునఁ బూను కాలమున ♦ సంబుధి మాఱుగ శుద్ధ తోయధిన్
వెస సృజియించె నొక్కొ యనఁ ♦ బెంపయి యొప్పెఁ దటాక మయ్యెడన్.

చ॥ రవి నెదిరించు తేజమునఁ ♦ గ్రాలు ఫణామణు లొప్ప పన్నగుల్
తవిలి వసించు లోకమిది ♦ తక్కక చూడుఁడి యంచుఁ జూపు లోఁ
తు వఱలి యుండియున్ వెలసె ♦ దోష నిహీంప విభాసి సత్కవి
ప్రవరుని కావ్య భావ రస ♦ పద్ధతిఁ బ్రస్ఫుటమై ప్రమేయమై. ౬

చ॥ జలవిహగంబులందు ♦ పలు ♦ చందములన్ విహరించు చీవలా
వలకును పాఱు చస్ఫుట ర ♦ వంబులు సేయుచునుంట పెక్కు భా
షలు గల పెక్కు దేశముల ♦ జానపదావళి యొక్క పట్టన
స్థలి నౌక వీథిలోఁ దిరుగు ♦ చాడ్పు వహించె వినోద పద్ధతిన్. ౭

చ॥ సరసున రక్త తామరస ♦ షండమునన్ వసియించు హంస లా
సరసిజవాసినిన్ ధరణి ♦ జాతను గూర్చి వచింపలేమి ను
చ్చిరుచును రాము నెమ్మొగము ♦ చేరికఁ జూడఁగలేక ఖిన్నతం
బొరయుచు వహ్నిలోఁ బడెడు ♦ వైనమునం గనుపట్టె నయ్యెడన్. ౮

చ॥ ఎఱుకువ నిర్మలంబయిన ♦ యేపున నుండియు నప్పు డప్పు డు
స్తరమగు మాయ గప్పఁగ ని ♦ జస్థితి గానక పోవు రీతిఁ బు
ష్కరిణిని గల్గు ముత్తెములు ♦ గట్టు నశిల్చి పరీక్ష సేయఁగా
మఱుఁగగుచుండు నందు జల ♦ మధ్యమునం గల నాచు మొక్కలన్. ౯

ఉ॥ మోదములేని రామ జన ♦ ముఖ్యుఁడు చూచినచో సతీత్వమున్
సాదుగుణంబు రూపమగు ♦ జానకి కన్నుల చుట్టలంచుఁ బెం
పేదఁ దలంచి బాష్పజల ♦ మీఁడని కన్నుల నీరు గార్చి వి
చ్ఛేద మనస్కుఁడై ననుచుఁ ♦ జింతిలి లోన నడంగ వాలుగల్. ౧౦

చ॥ వెదురుల నుండి పంక మద ♦ విశ్రుత వారణ మస్తకంబులన్
జెదరిన ముత్తెముల్ మఱియుఁ ♦ జెన్నగు పెక్కు వినూత్న రత్నముల్
మెదలుచు మీఁద రాజిలఁగ ♦ మించుచు వచ్చెడు వాఁగు వెల్లువల్
మదవతు లుల్లసిల్లి చనః ♦ మాడ్కిఁ గనంబడుచుండు నయ్యెడన్. ౧౧

చ॥ మదకరు లుల్లసిల్లి జల ♦ మధ్యముచేరి కలంపఁ బుష్కరా
స్పదము భుజంగ పుంగవులః ♦ నల్పిన దర్పక సంగరంబుచే
నదవదయై శ్రమం బతిశ ♦ యంబుగ నొందిన వారకాంత యొ
ప్పిదమున నుండె; స్వార్థపర ♦ వీరుల కార్యము లిట్టివే కదా?. ౧౨

చ॥ కొదరుచు నింగి రాయు పెను ♦ గొండలనుండి స్రవించు తేనెయున్
మద గజ ధారలున్ గుసుమ ♦ మంజరులన్ భ్రమరంబు లూడ్చు పె
ల్లిదపు మధుద్రవంబు నట ♦ లీనముగా జలపాయు లెల్ల రు
న్మదితులై యాట నయ్యదొక ♦ మానిని యోష్ఠనమం బనం దగెన్. ౧౩

ఉ॥ బాసలయందు బంధురత ♦ భాసిలు లక్షణ లక్ష్యజాలమున్
వీస మెఱుంగకుండు పెను ♦ వేఱిఁడు లొక్కటఁ గూడి వేడ్కమైఁ

గానటబీసటం బలుకు ♦ కై వడి నన్వయ బంధ శూన్య ని
ష్కాసిత వాగ్వినోదములఁ ♦ గ్రాలు విహంగచయంబు లయ్యెడిన్. ౧౪

ఉ॥ ప్రాణసమంబుగాఁ దలఁచి ♦ వాలిని కౌఁగిలి గాంచు హంసికల్
ప్రాణములన్ గళేబరము ♦ పాసిన కై వడిఁ బాయు హంస గీ
ర్వాణ పదంబునుండి యల ♦ రన్ మునుఁగం జను వేల్పుబోట్ల శిం
జాన మృదుస్వనంబు తన ♦ జాయ యెలుంగని సంభ్రమించెడున్. ౧౫

చ॥ పెను గిరులందు నుండి బహు ♦ వేగముగాఁ బ్రవహించుచుండు వా
హినులు సుగంధ వృక్షముల ♦ నీడిచి తేచుచుఁ దెచ్చి నింపఁ బ
త్తన జను లిమ్ముమై నొరసి ♦ దండిగఁ బాత్రను నించు గందమ
స్సనువున నొప్పు వర్షబుతు ♦ వందలి యయ్యమృతాలయాంబువుల్. ౧౬

ఉ॥ సాంకవగంధి మోవికిని ♦ సాటి వహించెడు హల్లకంబులం
బొంకముగా స్రవించు మధు ♦ వుం దగఁ గ్రోలి మదించు నక్రముల్;
సంకెలలం బలెన్ సొరిది ♦ జన్మ మృతుల్ వహియించు లీల ను
ల్లంకు లొక ల్లొకల్లుగ మి ♦ లం గొన మున్గుచుఁ దేలుచుండెడున్. ౧౭

ఉ॥ ఇంచుగ రామభద్రునకు ♦ నిందిర జానకిఁ దెచ్చి యిచ్చు నే
ర్పంచిత శక్తి లేమిఁ దమ ♦ కైన తెఱంగున మేలు గూర్ప యో
చించి మరాళముల్ నడకఁ ♦ జెంగలువల్ కనులన్ బ్రవాళముల్
కాంచనదేహ యోష్ఠమును ♦ కానఁగఁ జేయుచు నుండె నత్తఱిన్. ౧౮

చ॥ తొడవులకాంతి దిక్కులను ♦ దూఁటఁగ నిత్యముఁ దానమాడ నం
దడిఁ జనుదెంచు నిర్జర మ ♦ దావళ యానలు చేతి హంసలన్
గడఁగుచు నందియాయఁ జెలి ♦ కత్తెలు త తట మందు నిల్చు కై
వడిని సర స్తటస్థ సుమ ♦ వల్లులు హంసలతోడ నొప్పెడున్. ౧౯

ఉ॥ మేటి తటాక నీరమున ♦ మీఱు బక ప్రతిబింబ దృశ్యముల్
స్ఫాటిక కాంతులం గులుకు ♦ స్వచ్ఛ జలంబుల నుండు మత్స్యముల్
పాటిలఁ గాంచి భీతిలుచుఁ ♦ బాఱుచు దాఁగ బకోట ఝాటముల్
నీటుగఁ జెట్లకొమ్మలను ♦ నిల్చి విదుల్చుచునుండు తెక్కలన్. ౨౦

ఉ॥ తీరమునం దొకొక్కెడను ♦ దీరిచి చెక్కిన యట్టులున్న జం
భారి వినీల రత్న రుచి ♦ యంతటఁ బర్వ నొకొక్క ప్రక్కఁ బెం
పారిన పద్మరాగముల ♦ యంచిత కాంతులు పర్వ, జక్కవల్
నేరక రేవగల్లు తరు ♦ ణీ కుచ యుగ్మముఁ బోలు నిచ్చలున్. ౨౧

ఉ॥ వాలముఁ బోలు మీలు కర - వాలము ద్రిప్పిన రీతి నాడఁగా
వాలు తరంగ మధ్యముల - వారి శకునీ తతి గజ్జెగట్టి యు
ల్లీల నటించు గారడి వ - లె న్నటనంబు బెడంగు సేయ భే
కాలప మద్దిగాంచి యహా - హా! భళిరా! యను పోల్కిఁ గ్రాలెడిన్. ౨౨

శ్రీరాముఁడు జలపక్షుల తిరుగని సీతం దలంచికొని చింతిలుట.

ఉ॥ సుందరమై మనోజ్ఞగతి - శోభిలుచుండు సరోవరంబు రా
మేందుఁడు డాసి యందుగల - యింబగు హంసలఁ దమ్మిపూల నిం
దిందిర వారముం గని వి - దేహ తనూభవ యొద్దలేమి నా
నందము రోయు బుద్ధియును - నాశిల మిక్కిలి చింతనొందుచున్. ౨౩

సీ॥ కవ వీడకుండు జక్కవలార! యందంపు, టంస మెత్తిన మేటి - హంసలార!
ఎడఁబాయ నొల్లని - యిల్లాలు చెఱవోయెఁ, జిక్కి సోలుచునుంటిఁ - జింత మునిఁగి
ఇయ్యెడనైన మీ - రెదుట నిల్వరదేల? యెడయిక వంత న - న్నేఁచు చుండఁ
గరుణించి నిల్చిపఁ - గొఱయూనె మీకీర్తి?, మిముగాంచి యూఱట - మెలయరాదె?
తే॥ ఎన్నఁడు వియోగ బాధల - నెఱయకుండు, నాకు మది సుంతనెమ్మది - సోఁకునట్లు
చెవుల కింపగు పల్కొండు - దవ్వులఁ బలుకఁ, గీడు మూడునే? యాడిక - కిట్టునేమి?

చ॥ వికచ జలేజముల్ సురభి - వీచెడు కైరవముల్ చెలంగ జా
నకి నెడఁబాసి కుందెడు మ - నంబున కౌషధమా తటాకమా!
సకియ మొగంబుఁ గన్నులును - చక్కగఁ జూపెదు నీవు పూర్తిమై
సుకముగఁ జూపు; మేల్సరఁ - జూడని లోభులు కీర్తిఁ గాంతురే?. ౨౪

చ॥ కమలినిఁ బద్మకోకనద - కైరవ హల్లక వల్లులన్ దరం
గములను శైవలంబులను - గందు మిలం గని, యోసరంబ! నా
రమణిని పట్టి వ్యోమమున - రావణ హంసకుఁ డాహరించుచో
భ్రమయఁగ నంగముల్ చెదరి - పడ్డవె? యంచదుగున్ భ్రమంబునన్. ౨౫

చ॥ ఉదుటున నాడుచున్ ముదము - నొందుచు నిక్కెడు కేకి! నామన
స్సదనకు నాఁడె యోడితి వ - సంబున నిప్పుడు తృప్తిపొందితే?
సుదతిని గాంచలేక యిటు - స్రుక్కెడు నాపయి జాలి గల్గదో?
కొదుకక చెప్పవేమి వెయి - గొప్ప కనుల్గల నీవు కానవో?. ౨౬

చ॥ అలుకక రండు మీ యెఱుఁగు - నర్థము దెల్పుఁడు హంసులార! నా
వలన దొసంగు లేదు మద - వారణ యానఁదగు మిమ్ము గెల్చె నా
కలికి పయిం బగం గొలుపఁ - గాఁ దగుఁ గాని నమానదృష్టితో
నలువురఁ గాంచి సంతసిలు - నాయెడ మీరలు కోపగింతురే?. ౨౭

చ॥ దళములఁ జేరి గీతము ము - దంబునఁ బాడ ద్విరేఫపాళికిన్
జెలువుగఁ జోటునిచ్చు సర - సీజములార! తొలంగరాని తొ
య్యలి ననువీడి స్వీయ నిల ♦ యంబగు మీకడఁ జేరె; లేదవం
బొలుపగునేమి? కల్గియును ♦ బొంకెదు వారల మైత్రిఁ గాంతురే?. ౨౯

చ॥ ఒక పలుకైన నాడకిటు ♦ లొత్తిలి సీతముఖంబుఁబోలు హ
ల్లకము కుఱంగటం గలవి ♦ లక్షణశైవలమా! కడంగి జా
నకి వదనంబు నీవయిన ♦ నర్మిలిఁ జూపుము తత్సుధా ద్రవ
ప్రకట చణంబులై పరఁగు ♦ పల్కుల నేవిన నిచ్చగింపవో?. 30

ఉ॥ అంతర మేల బ్రాహ్మి! లలి ♦ తాంగి శ్రవంబవుకాని వేఱుగా
వింత పరాకులేల? కృశి ♦ యించుచు దిక్కులు దోఁపకిట్లు ప
న్వాంతలఁ జిక్కు నన్నుగని ♦ వారిజనేత్రను గూర్చి తెల్పవో?
యింతిగ వేఁడుచున్న దయ ♦ యింతయుఁ బూనక వైరమూనెదో?. 3౧

చ॥ పగడము లెఱ్ఱదామరల ♦ పై ఖచియించిన లీల నొప్పు ప
ద్యుగళ మలక్తకాంగుళులు ♦ తోయద మండలిఁ బోలు ముంగురుల్
నెగడఁగ నన్నుఁ బాయు ధర ♦ ణీసుత కన్నుల మాడ్కి నొప్పు న
ల్లగలువలార! నన్ను వెత ♦ లం బడఁ జేయుచు నవ్వ న్యాయమే?. 3౨

ఉ॥ క్రూర వియోగ తాపమునఁ ♦ గుందుచు నూర్పులు పుచ్చు రామ భూ
దారుఁడు పూఁబొదల్లుగల ♦ తత్తటమందున నిల్చి చూచి కా
సారమ! నా మనోహారిని ♦ జానకిఁ బాసి తపించుచుండ నో
దారుప కూరకుండు విధి ♦ ధర్మమొకో తలపోయ నీకనున్. 33

మ॥ కరుణావారిధి రాఘవుండు మదపం ♦ కంబొప్పు సారంగముల్
కరిణీ వారముఁ గాంచి తుండముల నా ♦ కర్షించి తోయంబు మో
దరసాబ్ధిన్ మునుఁగంగ నంది యిడుటల్ ♦ దర్శించి తన్వీమణిన్
ధరణీజాత వియోగ మెంచు నెద నం ♦ తాపంబు వర్ధిల్లఁగన్. 3౪

శ్రీరాముఁడు సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట.

శా॥ ప్రేమానర్ఘనిభూషణుండు సుగుణ ♦ శ్రేష్ఠుండు తమ్ముండు శ్రీ
రాముం గాంచి దివాకరుం డపర భూ ♦ ధ్రం బొందె సంధ్యావిధుల్
నేమం బారఁగ నాచరించి భవదు ♦ న్మేష ప్రకీర్తిం బలెన్
భూముల్నిండు త్రివిక్రమేశు పదముల్ ♦ పూజింపు మన్నా! యనన్. 3౫

ఉ॥ రాముఁడు చింతతోఁ జని త ♦ రంగములన్ బొలుపారు నత్తటా
కామల తోయముల్ దొలుత ♦ నందు తపంబు ఫలింప, సిగ్గుచే
సామజముల్ దొలంగ రభ ♦ సంబున వారి శకుంత జాలముల్
భూమిజపాళిఁ జేర జల ♦ ముల్ దరిముట్ట మునింగె నచ్చటన్. ౩౬

తే॥ ఆతఁ డానీట మజ్జన ♦ మాడునంత, నతని దహియించు విరహాగ్ని ♦ యా తటాక
వనము లెఱ్ఱగఁ గాంచిన ♦ యినుము ముంచి, నట్టికరణిని సలసల ♦ మనుచు నుడికె. ౩౭

ఉ॥ స్నానము చేసి యంతట స ♦ నాతన ధర్మ పథానువర్తియై
మానుగ సాంధ్య కృత్యములు ♦ మక్కువఁదీరిచి యర్ఘ్యమున్ రమే
శానున కప్పగించి విల ♦ సద్గుణులౌ ముని ముఖ్యులున్న యా
కానన మంద యొక్క యెడ ♦ కమ్మగు తావున నిల్చెఁ దమ్ముతోన్. ౩౮

ఉ॥ సంజను చందనాదికము ♦ చక్కఁగఁ దాల్చు విదేహ కన్యయున్
రంజిల రామికిన్ మనసు ♦ రాగ వియోగ మహార్తిఁ గుందుచున్
గంజదళాక్షుఁ డుండునెడఁ ♦ గంజ హితుం బలెఁ దీక్ష్ణదేహుఁడై
కంజ విరోధి పుట్టెఁదొలి ♦ గట్టుపయిం బలు దిట్టకై వడిన్. ౩౯

ఉ॥ తమ్ములు మోడ్పు సెందె ద్విర ♦ దమ్ములు నిమ్ములఁ జేరె నీడజా
తమ్ములు గూండ్ల కేగె మృగ ♦ తండము లెల్ల నడంగెఁ గీర సం
ఘమ్ములు పల్కులన్ వదలెఁ - గానల నాట్యము మానె నెమ్మి మొ
త్తమ్ములు గీతముల్ పరభృ - తమ్ములు నిల్పె ముడింగె నాకులున్. ౪౦

ఉ॥ నిద్రిలెఁ బ్రాణికోటి ధర - ణీధర సంస్థిత జీవరాసులున్
నిద్రిలె వ్యాళ సంఘములు - నిద్రిలెఁ దామరసాకరంబులున్
నిద్రిలెఁ బక్షి జాలములు - నిద్రిలె భూత పిశాచ సంతతుల్
నిద్రిలలేదు పాల్కడలి - నిద్రిలు సామజ యుగ్మ నేత్రముల్. ౪౧

ఉ॥ జ్ఞానము గల్గినంతఁ దన - జన్మరుజల్ విడిపోవు కైవడిన్
భానుఁడు పుట్టుడుందొలఁగె - బాధ తమంబును విచ్చెఁ గంజముల్
శ్రీనిధి రామ భూవరుఁడు - సెందెడు దుర్భర చింత తేలికై
జాను వహింపఁగా భువన - జాలము మేలుకొనంగ మేల్కొనెన్. ౪౨

చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు - గ్రక్కున మేల్కని క్షీరవార్ధిక
న్యను హరిణాక్షి రాకోమిరె - నందములౌ వనులందు శైలకా
ననముల రోయుచుం జని మ - నంబున కంటను వేగ బుశ్యమూ
క నగము చేరఁ బోయి రెస - కమ్మున లెక్కడకుండఁ గ్లేశమున్. ౪౩

౨. సాలభేదన పటలము. (౧౪౫)
సుగ్రీవుఁడు రామలక్ష్మణులఁగని భీతిల్లుట.

ఉ॥ వచ్చుచునున్న రాఘవుల - వారక యర్కసుతుండు కాంచి యీ
వచ్చెడు వార లింద్రజుని - పంపున వచ్చిన వారలంచుఁ దా
హెచ్చగు భీతి గుంది వెర - వేది రయంబునఁ బాఱఁ బ్రాణముల్
మచ్చికఁ గావఁ బూని యభి - మానము వీడి బిలంబు చేరఁగన్. ౪౪

ఉ॥ పాఱుచు నాంజనేయుఁగని - పావని! కాంచితె యీ సుధన్వులన్
వారలు వాలి పంపుగొని - వచ్చిన వారలు నన్ను చంపఁగాఁ
గారణ మింక వేఱొకటి - గల్గద యంచు భయంబు పెంపునన్
దూఱెను దొడ్డ కందరము - తోయజ మిత్ర సుతుండు గ్రక్కునన్. ౪౫

ఉ॥ తారుఁడు నీలుఁడున్ హనుమ - తక్క వనేచరరాజితోడ న
ట్లూరక పాఱు సూర్యసుతు - నొయ్యన వెన్కొని పోవుచుండ, భూ
దార కుమారకుల్ శబరి - తత్పరతన్ వచియించు త్రోవ నీ
తారమణీ మణిన్ వెదకు - దారి కనంబడు నంచు నెంచుచున్. ౪౬

చ॥ వెదకుచు వచ్చుచుండఁ గపి ♦ వీరులు కొందఱు పోయి వారు చిం
త దవిలి చంచలత్వమును ♦ దైన్యము తోఁపఁగ వచ్చువారు జం
భదనుజవైరి పుత్త్రకుని ♦ పంపున వచ్చిన వారు కారు భీ
తిదులును గారు చూడుఁ డనఁ ♦ దేకువ మారుతి తేఱి చూచుచున్. ౪౭

శా॥ జ్వాలాభీల హలాహలంబు దెసలం ♦ బర్వంగ నాదిత్య దై
త్యాళుల్ పొందిన భీతి మాన్చిన శివా ♦ పాళిసం బలెన్ జ్ఞానమున్
వేలంగాంచిన యాంజనేయుఁడు భయో ♦ ద్వేగమ్మునన్ మానసా
లోలత్వంబు భజించు వానరుల క ♦ ల్లోలంబులన్ మాన్పుచున్. ౪౮

హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయుట

చ॥ భయపడ కిందె యుండుఁడని ♦ పల్కి యొకానొక బ్రహ్మచారియై
రయమున వచ్చి రాఘవుల ♦ రాజిత చాపుల మానివేషులన్
నయవిదులన్ మఱింగున న ♦ ణంగి కనుంగొని శంక నొంది సం
శయము తొలంగ నిట్లని వి ♦ చారణ చేసెఁ గుశాగ్రబుద్ధియై. ౪౯

॥ దేవతా పూజ్య మూ ♦ ర్తి త్రయంబా యన్న - నిద్దఱే యిచ్చట ♦ నెసఁగువారు
పటు చాప హస్తులి ♦ ద్వారలఁ బోలిన, వార లే జగమున ♦ వఱలఁబోరు
వీరి కసాధ్య మీ ♦ పృథివిని గల్గునే?, వీరల సటిఁగెడి ♦ వెరవులేదు
ప్రముఖ్యన మది నొచ్చి ♦ సోలు నట్లున్నారు, వీరు చింతిలఁ దగ్గ ♦ వారుకారు

తే॥ సురవరులుగారు సామాన్య ♦ నరులుకారు, వీరి చింత యదెయ్యదో ♦ పెద్దదగును
భ్రాంతిఁ గొల్పెడి యరుదైన ♦ వస్తువొండు, ఖిన్నులగుచు నన్వేషించు♦ చున్నవారు

సీ॥ ధర్మశీలంబులే ♦ ధనముగాఁ ♦ గలవారు, శాంతి యుక్తులు కృపా ♦ సాగరులును
లోకహితులు దేవ ♦ లోకేశుఁడును వెఱఁ, గందు గభీరిమ ♦ మొందినారు
ధర్మదేవతయుఁ ద ♦ త్తఱపడు శీలంబు, గలుగు వారలు జిత ♦ కాము తనులు
కాలుండు నడలూను ♦ ఘన పరాక్రమ గుణాల్, వీరి కార్యము నెంచ ♦ వేఱుకాదు

తే॥ ధర నలభ్యమౌ దేవామృ ♦ తంబుఁబోలు, నరిది వస్తువు నెడ వీడి ♦ యరయు వారు
సింహములక్రియ దెసల వీ ♦ క్షించు వారు, వంచనములేని మోములఁ ♦ వఱలు వారు

చ॥ అసదృశ బుద్ధిశాలి యగు ♦ నంజని పుత్త్రుఁడు చాలసేపు మా
నసమున నిట్లు పెక్కు వయి ♦ నంబులుగాఁ దలపోసి ప్రీతిచే
నెసఁగి యొకందయుం గరఁగ ♦ నెచ్చిరు భక్తియు హెచ్చరింప సం
తసమునఁ గాంచుచుండె మును ♦ తప్పిన నెయ్యురఁగాంచు కైవడిన్. ౫౨

ఉ॥ క్రూరగుణంబు గల్గు మృగ ♦ కోటి పిశాచములుం గనుంగొనన్
గ్రూరత మాన్చి సాధుగుణ ♦ కోటిగ మార్పఁగఁ దగ్గ శక్తి యే
పారు మహాత్ములం గని య♦ హా! పగవారని వైరిసేనలో
వారని యెంచి భీతిగొని - పాఱఁగ హేతు వొకండుఁ గల్గునే?. ౫౩

చ॥ విహగము లెల్ల నందమగు ♦ వీరి శరీరము లెండ సోకఁగా
సహనము నొందలేక బలు ♦ జాలిని ఱెక్కల విప్పి పైపయిన్
బ్రహితులఁ బోలెఁ బందిరిగఁ ♦ బర్వుచు వచ్చెడి మేఘ సంఘముల్
తహతహ డింపఁ దుంపురులఁ ♦ దన్పుగఁ జల్లుచు వెంబడించెడిన్. ౫౪

ఉ॥ ఆతప తప్త గండశిల ♦ లన్నియు వీరి పదారవింద సం
పాతమునన్ మధుద్రవము ♦ పైకొను పుష్పము లట్లు మోొనున్
బ్రాఁతిగ గుల్మముల్ లతలు ♦ పాదపముల్ భువి వంగి వ్రాలుచున్
జోతలు సేయులీలఁ దగఁ ♦ జూడఁగ వీరలు ధర్మమూర్తులో? ౫౫

మ॥ ఘన తాపత్రయమున్ నడల్చి మఱి యా - గామ్యాది కర్మాళి వీఁ
కను పోకార్చి యమాలయంబునకుఁ బో -కల్మాన్చి కైవల్యమున్
గొనఁ గాన్పించెడు విష్ణుమూర్తు-లొ? కరం - గున్ శల్యముల్ పైపయిన్
దనరున్ భక్తి యపారమై కతము కా - నన్ రాదు నిక్కంబుగన్. ౫౬

మ॥ అని యాలోచన నేసి వారలును డా - యంగన్ వినీతాత్ముఁడై
యతఁడు దేజస్వుల రాశి భవ్యమయి యు - ష్టావాప్తి చేకూరుతన్

బోనుఁగాఁ గాత మనిష్టముల్, కుశలమే? పుణ్యాత్ములారా? యనన్
దనుజధ్వంసియు నీవెవండ వన ను - ద్యత్ప్రీతిఁ దా నిట్లనున్. ౫౭

హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దమ వృత్తాంతము తెలుపుట

మ॥ వనదశ్యామల! పంకజేక్షణ! జగ - త్ప్రాణ ప్రసాదంబునన్
వనితోత్తంసిక యంజనాఖ్య గనియెన్ - బ్రఖ్యాతిమైఁ బేరునన్
హనుమంతుండను సూర్యపుత్త్రునకు మం - త్రాలోచనల్ సెప్పువాఁ
డను భవ్యాత్మకులార! నే వనచరుం - డన్ దాసుఁడన్ మీకడన్. ౫౮

తే॥ ఇచట సుగ్రీవుఁడను వాన - రేశ్వరుండు, మిమ్ముఁగని తన మది శంక - మీఱుకతన
నరసి రమ్మన నాతని యాజ్ఞనూని, వచ్చినాఁడ నిటకు వీర - వర్యులార!. ౫౯

తే॥ అనుడు శ్రీరామచంద్రుఁ డా - హనుమ పలుకు, లరసి విక్రమంబునను శా - స్త్రార్థవితతి
నెఱుకయందు సద్గుణముల - నితనిసదృశు, లెవరు లేరని తమ్ముతో - నిట్టులనియె. ౬౦

క॥ ఇతఁడు పఠింపక మానిన, శ్రుతులును శాస్త్రములు లేవు - సూనృత వాక్యం
డతులిత మృదుల మధుర వా, గ్వితతి గలుగు నితఁ డజుండొ? - వృషభధ్వజుఁడో?

తే॥ జగతిసామాన్యుఁడగు బ్రహ్మ - చారిగాఁడు, విక్రమంబును మహిమయు - వెలయువాఁడు
సుస్థిరుండు నిష్కపటి వి - శుద్ధగుణుఁడు, నిజము నీవు పిమ్మట గను - నింపఁగలవు.

తే॥ ఋషులయందు నాకులయందు - నిట్టి వాక్య, చతురుఁడెవ్వఁడు గలఁడు? ని - శ్చయముగాఁగ
నితని నేలు నాతని కిల - నేది కొదువ?, యనుచు హనుమంతుఁ గని వెండి - యనియె నిట్లు

తే॥ ఓయి ధీవీర! కీశకు - లోత్తముండు, రవిసుతుం డెందు గలఁడు ని - ర్వక్రగతిని
అతనిఁ గను కోర్కితోడనే - యరుగుదెంచి, నారమునుత్సహించి వా - నరవరుండు.

చ॥ ఘనభుజులార! మీకుఁ ద్రిజ ♦ గంబుల నెవ్వరు సాటి? మీరలి
ట్లనుపమమైన నెయ్యమున ♦ నా కపినాథుని చూడ రాకచే
ననితరసాధ్యమైన తప ♦ మాతఁడు పూర్వ భవంబునందు చే
సినది ఫలించె నిప్పుడని ♦ చిత్తమునం దలపోసి పొంగెదన్. ౬౫

మ॥ బలభిత్సూనుఁడు వాలి కోపమున దు ♦ ర్వైరంబు వర్ధిల్లఁ గా
వలుఁడై చంపఁగ వెంబడింపఁ బురమున్ ♦ వర్జించి యీకొండపై
బలు దుఃఖంబులఁ బొందుచున్ దిగులుతో ♦ వర్తించు మాఱేని కీ
రలు విచ్చేయుట భాగ్యదేవత కృపన్ ♦ బ్రత్యక్ష మౌటే కదా!. ౬౬

మ॥ తమ వాంఛల్ నెఱవేర్చుకొంటకయి కా ♦ దా జీవ సందోహముల్
ప్రమదంబారఁ బ్రయత్నముల్ సలుపుటల్? భావింప యజ్ఞాది ధ

ర్మములం జేయుదు రీ జగచ్ఛుభముకై ♦ మాన్యుల్; భయంబందు ప్రా
ణము గాపాడుటకంటె ధర్మమొకఁ డ ♦ న్యంబున్నె ధాత్రీస్థలిన్? ౬౭

సీ॥ మము గావ మీరు స ♦ మర్థు లనుట చాలఁ, జులుకన మాటయై ♦ నిలుచుఁగాదె?
యనిమిషులాది చ ♦ రాచర వితతితో, నలరారు కృతకంబు ♦ నకృతకంబు
కృతకాకృతకమయి ♦ యెసఁగు నీ పదునాల్గు, జగములఁ గానంగఁ ♦ జాలువారు
శరజన్మఁ బోలిన ♦ చక్కఁదనమ్ము ప, రాక్రమ గుణము లొ ♦ ప్పారు మిమ్ము
తే॥ శరణ మొందిన మాకింక ♦ జయముగాక, వేఱు గలుగునే? మాపరి ♦ వృఢుఁడు నన్ను
వార లెవరని ప్రశ్నింపఁ ♦ బలుకవలయు, వైనమును మీరె సెలవిండు ♦ భద్రగుణులు!
తే॥ సత్యమను చేని కంచెయా ♦ శ్వసన తనయుఁ, డిట్టు లడుగంగ సౌమిత్రి ♦ యించుకంత
పొరపులేని తీరునఁ దమ పూర్వచరిత, పలుకఁ దొడఁగెను మృదుల వి ♦ స్పష్టఫణితి.
సీ॥ జగతీతలంబు నా ♦ జ్ఞా చక్రమునఁ జేసి, చతురత నడపిన ♦ చక్రవర్తి
శంబరాదులఁ జంపి ♦ జన్నంబు లొనరించి, యమరలోకం బేలు ♦ విమలకీర్తి
కరుణా కటాక్ష వీ ♦ క్షణముల నర సురా, దుల మన్ననలఁ గొన్న ♦ యలఘుమూర్తి
సత్యసంధుండును ♦ సహజ సద్గుణుఁడును, నీతి విఖ్యాతుఁడౌ ♦ నియతవర్తి
తే॥ మనుకులాభరణంబు ప్రా ♦ మాణికుండు, ధరణిముఖ తిలకంబనఁ ♦ దగునయోధ్య
నేలు నాతండు జయశాలి ♦ హితకృపాలి, ప్రథిత గుణశీలి దశరథ ♦ రాజమాలి. ౭౦

శా॥ ఆ రాజన్యుని ముద్దుపట్టి రఘురా ♦ మాఖ్యుండితం డుర్వరా
భారం బెల్లను తండ్రి పల్కు నిలుపన్ ♦ వైమాత కోరంగ నా
మేరం దమ్ముని కిచ్చి యుల్లమున సం ♦ ప్రీతిన్ మహారణ్యమున్
జేరన్ వచ్చె మహాత్ముఁ డీతనిని నే ♦ సేవించు సద్భృత్యుఁడన్. ౭౧

ఉ॥ రాముని పుట్టుఁదొట్టి వివ ♦ రంబుగ దండకఁ జేరు హేతువున్
బూమెలు చేసి రావణుఁడు ♦ భూమిజఁ బందిగఁగొంచుఁ బోవుటల్
తాము నరోయుచుండుటలు ♦ తక్కక దెల్ప సమీరుపట్టి చే
తో ముదమంది చాఁగిలెను ♦ తోరపు భక్తి మనంబు నిండఁగన్. ౭౨

చ॥ అటులు నమస్కరింపఁ గని ♦ యంబుజనేత్రుఁడు విప్రవర్ణి వ
క్కటకయి మోడ్పుఁగాఁ దగునె ♦ క్షత్రియ వర్యున కంచు నవ్వఁగాఁ
బటుతర నీతివిక్రముఁడు ♦ పావని యిట్లనుఁ గింకరుండు మ
ర్కట కులజుం డటంచుఁ బలు ♦ కండొకొ! మీర లెఱుంగకుంటిరే? ౭౩

చ॥ అని గురుధర్మ పద్ధతుల ♦ కాదరువైన మరుత్కుమారుఁ డ
య్యినకులు లక్కజంపడ వ ♦ హించె నిజంబగు తోఁటిరూపు మే

దిని గల సర్వవస్తువులు ♦ తిన్నని పిన్నని నంచుఁ బల్కు వి
న్ననువునఁ, గాంచు వారల మ ♦ నంబులు మిక్కిలి పిచ్చలింపఁగన్. ౭౭

తే॥ జగముఁ గాలితోఁ గొలిచిన ♦ చక్రి లోక, రక్షకుఁడు రాఘవుండె దిగ్గ్రమము నొంద
మేరు నిభ శరీరుఁడును ♦ మిహిర శిష్యుఁ, డైన పావనిన్ వర్ణింప ♦ నరిదికాదె?

ఉ॥ తమ్ముఁడ! కాంచితే విమల ♦ తత్త్వము సత్త్వము రూపుదాల్చిన
ట్లిమ్ముగ మోక్షమే యొక క-పీశ్వరు నాకృతి నొందు భాతిఁదే
జమ్ముల పుంజమై వెలసె ♦ సమ్మతి నిమ్మహనీయుఁ జేరి దుః
ఖమ్ముల నీఁగునట్టి యొకి ♦ కమ్మ నెఱుఁగంగ నయ్యె నియ్యెడన్. ౭౮

చ॥ ఎడఁదల దుఃఖముల్ తొలఁగు ♦ నింక సుఖమ్ములు వచ్చు నిక్కమీ
కడిఁది పరాక్రమ స్థిరుని ♦ గల్గిన సూర్యసుతుం డదెట్టిఁడో
ఎడయక యెట్టి కార్యతతు ♦ లేని వలంతులు నీతిమంతులై
య్యెడఁగల రట్టి భూపునకు ♦ భృత్యులచే సమకూరు నన్నియున్. ౭౯

చ॥ అని రఘువంశ పుంగవుఁడు ♦ స్వాంతము పొంగ వచించి యానన
బును వికసింపఁ గాంచుడు స ♦ ముద్ర తి మారుతి వారిఁ గాంచి స
జ్జన నుతులార! మా ప్రభుని ♦ చయ్యనఁ దోడ్కొని వత్తు మీర లి
చ్చను క్షణ మింద యుండుఁ డని ♦ సత్వరుఁడై మరలెన్ దదాజ్ఞమై

చ॥ అతులిత నీతిమంతుఁ డగు ♦ నా హనుమంతుఁడు చిత్తమందు శ్రీ
పతి గుణభూతి మాటికిని ♦ భావన సేసి జగంబు నేను మా
పతియును కష్టముల్ తొలఁగ ♦ బంధుర సౌఖ్యము లొందువారమై
బ్రతికితిమంచుఁ గీశవిభు ♦ పాలికి నేగె వడిన్ ముదంబుతోన్. ౮౦

హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ వృత్తాంతము తెలుపుట

శా॥ వాలిం గీలి వధించు కాలుఁ డిటకున్ ♦ వచ్చెన్ మనోవేదనల్
తూలెన్ ధైర్యమునొందుఁడింక మది నో ♦ త్సుక్యంబు సిద్ధించు స
త్కాలంబయ్యె నటంచు మారుతి మహా - కాలుండుపోలెన్ ముదా
లోలల్లీల నటించుచుం దెలిపె మే ♦ లుం గూర్చి సుగ్రీవుతోన్. ౮౧

చ॥ దివి భువి నాగలోకమున ♦ దిక్కులఁ దక్కు జగంబులెల్లెడన్
నెవడిన వారిచేతలను ♦ నేత్రములన్ నుడులన్ మనస్సులం
దవిలినవారు శత్రులకుఁ ♦ దల్లడమందెడు వారలెల్ల వా
చవి సుధఁ బోలి చూడఁగల ♦ చందము వారలు రాకుమారకుల్. ౮౨

సీ॥ కల భూమియెల్ల నే ♦ కచ్ఛత్రముగ నేలి, నాతఁడు విమల వి♦ఖ్యాతయశుఁడు
రాజ రత్న కిరీట ♦ రంజిత పాదుఁడౌ, దశరథేశ్వరుని పు ♦ త్త్రకులు ఘనులు

నీతిమంతులు కృపా ♦ నిరతులు యువకులు, మహిమాన్వితులు ధర్మ ♦ మార్గరతులు
కీర్తికాములు నీకుఁ ♦ గిశరాజ్య మొసంగి, యుపకార మొనరింప ♦ నోపువారు

తే॥ వారిలో జ్యేష్ఠుఁడగు రామ ♦ వల్లభుండు, తాటకను సుబాహుని చంపి ♦ తపసి మఖము
గాచి దివ్యాస్త్రములఁ గొని ♦ గౌతమ సతి, శాపమును బాపినాఁడు వి ♦ శాలగుణుఁడు

సీ॥ జనకుని పురికేగి ♦ శంభు చాపముఁ ద్రుంచి, యవనిజాతను పెండ్లి ♦ యాడినాఁడు
త్రోవలో నెదిరించి ♦ దుడుకుతనము చూపు, పరశురాముని భంగ ♦ పఱచినాఁడు
తండ్రివాక్యము నిల్పఁ ♦ దల్లికోరిక దీర్ప, నిలయెల్లఁ దమ్మున ♦ కిచ్చినాఁడు
వనమున దీక్షొన్న ♦ జన విరోధు విరాధు, యముని పురంబున ♦ కంపినాఁడు

తే॥ దండకావనమెల్ల నిర్ ♦ దైత్యముగను, సలుప ఖర దూషణాదులఁ ♦ జంపినాఁడు
కాలగళుకంఠు ఘన పరా ♦ క్రమము వాఁడు, రామచంద్రుండు సజ్జన ♦ రక్షకుండు.

తే॥ అతఁడు క్షీరసాగరశాయి ♦ యైన హరియె, త్రిదశు లర్థింపఁ బుట్టిన ♦ దేవదేవుఁ
డతనితో మైత్రి నెఱపుమా ♦ యుపదాళి, యరుక్కఁ గను మంచు కైవడి ♦ నడఁగిపోవు

క॥ మాయిని మారీచు నొకే, సాయకమునఁ ద్రుంచె జముని ♦ సాటి కబంధున్
మాయించె శబరి ఫలము ల, మేయ ప్రేమమున నొసఁగ ♦ మెసఁగెం గరుణన్. ౧౫

చ॥ కపివర! సంయమీశ్వరులు ♦ గాఢ తపంబు చిరంబు చేసి యా
నృపవరు దర్శనంబుకయి ♦ నింగిని గాచిన చాతకంబు చా
డుపు వహియించి బంధములు ♦ డుల్లఁగ గాంచిరి మోక్షసంపదన్
జపలుఁడఁ దన్మహత్త్వము వి ♦ చక్షణచేసి వచింపనేర్తునే? ౧౬

ఉ॥ క్రూరుఁడు రావణుండు కడు ♦ క్రొవ్వున వంచనచేసి రామ భూ
దారుని ధర్మపత్నిఁ గొని ♦ దండక మార్గముఁ బట్టిపోవ నా
వారిజ లోచనన్ వెదక ♦ వచ్చిన వారలు నీ సఖిత్వముం
గోరినవారు నీసుగుణ ♦ కోటియు మున్నుగ విన్నవారలున్. ౧౭

మ॥ మనమీఁదం గృప నూసినారు మహకై - మర్దింతు రయ్యింద్రజున్
గని సెన్ నీసుకృతంబులున్ శుభములం - గాంక్షించి కాకుత్థ్సులన్
గని మైత్రిం బొనరింపఁగా నడవుమా - కాలంబు మేలయ్యె తె
మ్మని రాజ్ణీతి విశారదుం డఖిల కా - ర్యజ్ఞుండు వాక్రువ్వఁగన్. ౧౮

మ॥ తనపై నెమ్మిని మారుతాత్మజుఁడు చం - దంబొప్ప వాక్రువ్వ సం
తనగా సూక్ష్మమతిన్ గ్రహించి విపులో - త్సాహుండు సుగ్రీవుఁ డ
త్యాను మోదంబునఁ బావనిం గని గుణా - ఢ్యా! ధీయుతున్ మంత్రిగాఁ
గొను నా కెయ్యది దుర్ఘటం బనుచుఁ గా - కుత్థ్సుం గనన్ వెల్వడెన్. ౧౯

రామసుగ్రీవులు మైత్రి సేయుట.

మ॥ కనులారం గనె భానుసూనుం డచటన్ ♦ గార్మేఘముం బోలె వి
చ్చిన యంభోజముఁబోలె షోడశ కళల్ ♦ చెన్నారు చంద్రుంబలెన్
ఘనమౌ పచ్చలకొండవోలెఁ దగు శ్రీ ♦ కాకుత్స్థు సత్కర్ణవే
ష్టన హీనంబగు నెమ్మొగంబును కడున్ - జల్లైన కందోయియున్ ౯౦

చ॥ కని చిర మచ్చు నిల్చి యెస ♦ కంబున ధాత సృజించినట్టి భూ
త నివహమెల్లఁ బుట్టిన మొ ♦ దల్కొని నిన్నటి దాఁకఁ జేయుచుం
డిన సుకృతంబు లన్నియుఁ బ ♦ టిష్ఠతఁ గూడుచు రెండు దేహముల్
గొని యిటు పుట్టెఁ గావలయుఁ ♦ గోరిక నంచుఁదలంచె నెమ్మదిన్. ౯౧

ఉ॥ ఇమ్మొగ విష్టరశ్రవసుఁ ♦ డీ యవతారమునందు మానవ
త్వమ్ము భజింపఁ గోరి యిటు ♦ వంటి శరీరము దాల్చెఁ గాన లో
కమ్మున బ్రహ్మగా హరుఁడు ♦ గా వహియించిన లీలకంటె మ
ర్త్యమ్మున మానవుం డగుట ♦ నన్ని భవంబులకంటె మేలగున్. ౯౨

మ॥ అని సూర్యాత్మజుఁ డాత్మ నెంచి పులకల్ ♦ హర్షంబుచేఁ గ్రమ్మఁగం
దన నేత్రద్వయి నాస దీటఁ గని యా ♦ నందాబ్ధి నోలాడుచుం
జన శ్రీరాముఁడు ప్రేమ మీఱఁగఁ గరా ♦ బ్జాతంబు వే చాఁచి ర
మ్మని సమ్మోదకరంబులైన కుశల ♦ వ్యాహారముల్ సేయుచున్. ౯౩

శా॥ శ్రీరాముండును వానరేశ్వరుఁడు రం ♦ జిల్లంగ సంధించి దు
ర్వారుల్ క్రూరులు దానవాళి యను ని ♦ ర్ల్లం ద్రోలి ధర్మంబు సి
ర్వైర ప్రక్రియ నిల్పఁ బూనిన యుగ ♦ ద్వంద్వక్రియాసంధి నా
నారం బొల్చిరి దర్శఁ జేరు శశి కం ♦ జాప్త ద్వయంబో యనన్. ౯౪

మ॥ తొలి పుణ్యంబుఁ బ్రయత్న మొక్కటిగఁ దో ♦ డ్తోఁ జేరు మాడ్కిన్ గ్రుధా
కలిత క్రూర నిశాచరాఖ్య కలుషౌ ♦ ఘంబుల్ విమూలింప శా
స్త్ర లసద్ జ్ఞానము తత్త్వవిజ్ఞతయుఁ బ్రా ♦ ప్తంబైన చందంబునన్
దలఁపుల్ గూడఁగఁ జేరి రర్కసుతు మా ♦ ర్తండాన్వయుల్ సమ్మతిన్. ౯౫

చ॥ రవిసుతుఁ డంత నిట్లనియె ♦ రాఘవుఁ గాంచి నయంబు మీఱ నో
రవికుల దీపకా! సకల ♦ రాజిత సద్గుణ రాశివై జగ
ద్భవుక వినోద కార్య సుఖ ♦ భావనుఁడౌ నినుచేరఁగంటి నా
భవము కృతార్థమయ్యె నను ♦ వంటి తపోధనుఁ డున్నె యీభువిన్? ౯౬

ఉ॥ పున్నెము పండు వాఱఁ దలఁ ♦ పుల్ నెఱవేఱుట యింకఁ జోద్యమే?
యన్న రఘూత్తముండు సుగు ♦ ణాకర! మాకు నిషాది తెల్పె నీ

యున్న తెఱంగు నీవలన ♦ నుత్కట శోకము నీఁగు నంచు మే
మెన్నిక వచ్చినార మది ♦ యేఁగినదే యగు నన్న నాతఁడున్

చ॥ సడవడి తప్పి తమ్ముఁడగు ♦ నన్ను మహా బలశాలి వాలి దుం
దుడుకున సర్వభూమియును ♦ తోయధులున్ ఘన చక్రవాళమున్
గడచని పోవఁగాఁ దఱిమి ♦ ఖండన సేయఁ దలంపఁ బ్రాణముల్
విడువఁగ లేక యీగిరిని ♦ వీడక యుందు భయంబు పెంపునన్. ౯౮

చ॥ మిము శరణంటి సన్ను కృప ♦ మీఱఁగ నేలుట మీకుఁ బాడి చం
ద మనుడు రామచంద్రుఁ డను ♦ ధర్మ గుణాకర! యింతదాఁకఁ దో
రముగ భరించినట్టి కడు ♦ రాయిడి తీఱెను రేఁగ దింక సౌ
ఖ్యములును దుఃఖముల్ మనకుఁ ♦ గల్గు సమంబుగ నింత యేటికిన్ ౯౯

సీ॥ నిను పఱిచెడువాఁడె ♦ ననుపఱిచెడు వాఁడు, నీ విరోధియె చుమ్మ ♦ నా విరోధి
నీ చెలికాఁడెపో ♦ నా చెలికాఁడు నీ, బంధు వితతి నాకు ♦ బంధు వితతి
నీకు దుఃఖ మేది ♦ నాకు దుఃఖమ్మది, నీ సుఖం బైనదే ♦ నా సుఖమ్ము
నీవు ప్రాణమువంటి ♦ నెయ్యుఁడ వైతనఁ, గపులెల్ల ముదమను ♦ కడలి మునిఁగి
తే॥ రామచంద్ర విభుని వాక్య ♦ రాజి సకల, జగములకు వేదముల మించి ♦ నెగడు ననిరి
హనుమ పులకితగాత్రుఁడై ♦ యాడె సురలు, విరులు గురిసిరి మొగులు తుం ♦ పురులు చల్లె

ఉ॥ అంతట రామభద్రునకు ♦ నంజలి చేయుచు నాంజనేయుఁడో
సంతత తేజులార! స్థిర ♦ సంపద మీ చెలికార మొంది క
ల్పాంతముదాఁక లోకులకు ♦ నర్మిలి నించెడు తారకాణమై
మంతు వహించుఁగాక యిఁక ♦ మా భవనంబున కేగుదెండనన్. ౧౦౧

చ॥ సరియని రామలక్ష్మణులు ♦ సారసమిత్రసుతుండు లేవ వా
నరులును చుట్టిరాఁ బనస ♦ నాగ తమాల రసాల సాలముల్
సరసులు గల్గి పుణ్యఫల ♦ సంపదవోలె వెలింగి పుష్ప వ
ల్లరులు రహించు తోఁటకు వి ♦ లాసముతోఁ జని రుల్లసిల్లుచున్. ౧౦౨

ఉ॥ చందన వృక్ష సంతతులు ♦ స్ఫాటిక సుందర కందరంబు లం
దందు రహించు నిర్మల జ ♦ లాశయముల్ వికచాంబుజాతముల్
పొందుగఁ దత్తటస్థ ఘన ♦ భూజ శిఖాంతర డోలలందు వే
ల్పుం దలిరాకుఁబోండ్లు తమి ♦ నొంగఁగ నూఁగుట నేత్రపర్వమౌ. ౧౦౩

ఆ॥ విబుధసభను మూర్ఖు ♦ వెలయని రీతి ను, ద్యానమందు మణి వి ♦ తానకాంతి
పుంజ మెదుట గార ♦ ము౦ బొందలేవయ్యె, సూర్య చంద్రముల వి ♦ శుద్ధ రుచులు

ఆ॥ అట్టి యందమైన ♦ యలరుల తోఁటలో, రాఘవులును ప్లవగ ♦ రాజు పిరుల
యాసనంబులను సు ♦ ఖాసీనులై వేడ్క, ముచ్చటించుకొనుచు ♦ముదితులై రి. ౧౦౫

ఆ॥ కందమూలములును ♦ కాయలు పండ్లును, చవులు మీఱు మంచి ♦ శాకములును
కపులు గొంచుఁ దేరఁ ♦ గాకుత్థ్సతిలకుండు, స్నానమాడి మెక్కి ♦ శ్రమము వీడె.

ఆ॥ అనఘుఁ డిట్లు లతని ♦ కతిథియై ముదమంది, సరితితోడఁ గని గృ♦హస్థ ధర్మ
మెడలకుండ నడప ♦ గృహిణిని నీవును, పాసితేమి యనుచుఁ ♦ బ్రశ్న సేసె. ౧౦౬

హనుమ శ్రీరామునకు వాలివృత్తాంతము తెలుపుట

క॥ శ్రీరాముని ప్రశ్నమునకు, మారుతి కేల్మోగిచి నిలిచి ♦ మహనీయగుణా!
పూరితిగఁ జెప్ప దగునది, మీరలు నవధానమతిని ♦ మేకొని వినుఁడీ. ౧౦౭

క॥ శంకరు ననుగ్రహమున ని, శంకటగతి వరబలంబు ♦ సామర్థ్యంబున్
జంకు గొలుపు విక్రమ మక, లంకంబుగఁ గొన్నవాఁడు ♦ లావు గలాఁడున్. ౧౦౮

తే॥ దేవదానవుల్ క్షీరవా ♦ ర్థిని మథించు, తఱిని తరిత్రాటి యొప్పామే ♦ సరుగునట్టు
లొక్కఁడే యిరుగేలను♦ చిక్కఁబట్టి, తరిచినట్టి బాహుబలంబు♦తనరువాఁడు. ౧౧౦

తే॥అవనిజలము తేజమువాయు♦వనెడునాల్గు,భూతములసత్త్వమొక్కటై♦పొలుచువాఁడు
చక్రవాళంబునుండి యీ ♦ శైలమునకుఁ, దేలికగ లీల దాఁటఁగఁ ♦ జాలువాఁడు

తే॥ బవర మొనరింప నెదిరించు ♦ వారి బలము సగము లాగికొనెడు వర♦శక్తి గలఁడు
ప్రతిదినంబు దిక్కుల కొన ♦ వఱకు నేగి, వార్థి నీరాడి హరుఁ గొల్చి ♦ వచ్చువాఁడు.

ఉత్సా॥ గాలి వాని యాశుగతిని ♦ గడవఁజాల దెప్పుడున్
శూలి సుతుని బల్లె మతని ♦ సూటి తొమ్ము పొడువదున్
వాలి వాలు చొరని తావు ♦ పంక్తిశిరుఁడుఁ బోవఁడున్
వాలి యనెడువాఁడు కలన ♦ వాలువాఁడు మిక్కిలిన్. ౧౧౩

తే॥ వాఁడు కుప్పించి యెగసిన ♦ వడికి గిరులు, పెకలి లేచును ఘనభుజ ♦ వేగమునకు
జలదములు గ్రహసంఘముల్ ♦కలఁకఁ బాఱి, గతులుదప్పును వివరింపఁ♦గలమె బలిమి?

మ॥ ధరణిం గోఱలఁ గ్రుచ్చి యెత్తు కిటి మం ♦ థానాద్రి యంభోనిధిన్
దరువ న్నిల్చిన కూర్మముల్ హరిపద ♦ ధ్యానైక శీలున్ గుఱో
త్కరు రక్షింపఁగ నా హిరణ్యకశిపున్ ♦ దర్పించి చక్కాడు భీ
కరరూపుండు నృసింహుఁడున్ గపివరున్ ♦ గయ్యంబులో గెల్తురే?

తే॥ వేయి పడగలతో ఫణి ♦ విభుఁడు మోచు, పుడమి నగచరుఁడగు వాలి ♦ నడచుచుండి
యె భరింపఁగలఁడు వాని ♦ యేపు కొలిచి, తెలుప వేల్పుల కేనియు♦నలవి కాదు. ౧౧౫

తే॥ సతము జలధి ఘోషించుట ♦ శ్వసనుఁడెపుడు,సంచలించుచుండుటయివ♦స్వాంతుఁడెల్ల
వేళఁ దిరుగుచుండుట వాలి ♦ బెట్టిదంపుఁ, గినుకకై భీట్టు బెదరియో ♦ యని తలంతు.

ఉ॥ వానరసేన కంతకును ♦ వాలి యధీశుఁడుగాఁగ నుండఁగాఁ
బ్రాణములం గొనంగ సమ ♦ వర్తియు జంకుచునుండు వాని యూ
రాణువ లెక్కవెట్టఁగ వి ♦ రాజిలు డెబ్బది వెల్వలా సువ
ర్ణాణ నగంబునేని కడ ♦ వం దలక్రిందొనరింప శక్తముల్

తే॥ మొగులు మొరయుచు మిఁదుగాఁ♦బోవవెఱచు,సింగములుకందరములగ♦ర్జింపవెఱచు
విరులు రాలంగ వాయువు ♦ వీవ వెఱచు, వాలి పౌరుష మేమని ♦ పలుకనేర్తు?

తే॥ వాలి వాలంబుచే బల ♦ వంతుఁడైన, రావణుని భుజములఁ బట్టి ♦ రాణ చెడఁగఁ
జుట్టి కొంపోవ నెత్తురు ♦ సోఁకకుండు, తలము నాతఁడు పోవని ♦ తలముఁగలదె? ౧౨౦

క॥ శతమఖునకు ప్రియ సుతుఁడగు, నతఁ డుడుపతి సాటియైన ♦ స్వచ్ఛ తనుండున్
బితృపతికి నాజ్ఞ యిడఁదగు, ధృతిమంతుఁ డితని యన్న ♦ తేజోయుతుఁడున్.

ఉ॥ ఈవిధి వాలి వాలి ప్లవ ♦ గేశ్వరుఁడై మము గాచుచుండ సు
గ్రీవుఁడు యౌవరాజ్యమునఁ ♦ గీర్తి వహించుచునుండ నీచు మా
యావి యనంగ నొప్పు దను ♦ జాధముఁ డొక్కఁడు వచ్చి మించి దు
ర్భావముతో రణంబునకు ♦ రమ్మని వాలిని పిల్చెఁ బెల్చనన్. ౧౨౨

చ॥ పిలువఁగ వాలియున్ దనుజ ♦ వీరుని దాఁకి కలంచి నొంపఁగా
నిలువఁగలేక రక్కసుఁడు ♦ నిల్వఁగ జంపెడి నంచుఁ బాఱుచున్
నిలువక వెంబడించు కపి ♦ నేతను గన్గొని ప్రాణ భీతిచే
వెలవెల వోయి యొక్క బిల ♦ వీథిని చేరఁగ వాలి యంతటన్. ౧౨౩

ఉ॥ వెంబడి వచ్చుచుండు కపి ♦ వీరుని తమ్ముని గాంచి సావధా
నంబున నీ గుహాముఖము ♦ న స్నిలుమేను సురారిఁదెత్తు శౌ
ర్యంబునఁ దాఁకెనేని సమ ♦ రం బొనరించి వధించి వత్తు ధై
ర్యంబున నుండుమంచుఁ గుహ ♦ రాంతర సీమను చొచ్చి యవ్వలన్. ౧౨౪

క॥ పదునాలుగు ఋతువులు దు, ర్మదుని వెదకి యెట్టులయిన ♦ మడియించెడు ప
ట్టెదఁ దలపోయుచునుండఁగ, మది సుగ్రీవుండు దుఃఖ ♦ మగ్నుం డగుచున్. ౧౨౫

చ॥ మతకరి రక్కసీఁడు మటు ♦ మాయముగాఁ జనె నన్నకింతకే
వితము ఘటించెనో యెఱుఁగ ♦ వీలు గనంబడ దేనునేగి యా
హతకు వధింతుఁ గానియొక ♦ నంతము నొందెద వానిచేత నం
చితుఁడును పోవఁగాఁ దొడర ♦ నేమును పౌరులు నడ్డువెట్టుచున్. ౧౨౬

చ॥ తగదని లోకనింద యని ♦ తా మది నొప్పకయున్న నన్ని రీ
తగవులు పల్కి వేఁడుకొనఁ ♦ దక్కటి వారలు చింతనూని యొ
ప్పుగఁ బురికేగు దేరుమని ♦ పొందికతో బలిమాలఁ ద్రోసి పు
చ్చుఁగ మదిరాక తుట్టతుద ♦ నమ్మతిచూపెఁ బురంబు చేరఁగన్. ౧౨౭

చ॥ తలకొని వాలిఁ జక్కడఁచి ♦ దైత్యుఁడు ద్వారము దాఁటి పట్టన
స్థలికిని వచ్చునేమొ? యని ♦ తద్బిలముఁ బెను జాత మూసి పె
క్కులు శిల లొక్కపేరుపుగఁ ♦ గూర్చితి మా శిల కూఁతగాఁగ న
వ్వల రవిపుత్త్రుఁ దోడుకొని ♦ వచ్చితి మయ్య పురంబు చేరఁగన్. ౧౨౮

మ॥ అట మాయావిని గూల్చి ప్రాణ మధువు ♦ ద్యత్త్రౌఢిమైఁ గ్రోలి యు
త్కట మత్తుండయి వాలి ధీరత గుహా ♦ ద్వారంబు దాపించి య
చ్చటి మూఁతంగని సూర్యజుంబిలిచి యే ♦ చందాన మార్మాట యొ
క్కటియున్ లేమికి ఱిచ్చనొంది వడి ను ♦ గ్రక్రోధుఁడై యంతటన్. ౧౨౯

ఉ॥ వాలముతోడఁ బాదమును ♦ పైకెగయించి బలిష్ఠచండ వా
తూలముఁ బోలెఁ దన్న వడిఁ ♦ దూలి శిలా నికరంబు లువ్వునన్
దూలము పోల్కిఁ గొన్ని చని ♦ తోయద మండల మంటెఁ గొన్నిది
గ్జాలము దాఁకెఁ గొన్ని పడె ♦ సాగరమందున ఱివ్వు ఱివ్వునన్. ౧౩౦

చ॥ ఉరవడి వాలి వెల్వడి మ ♦ హోద్ధతిఁ గాంచిన వారలెల్లఁ బె
ల్కుఱి పఱవంగ నచ్చటికి ♦ ఘోరతరాకృతితోడ రా, గుణో
త్తరుఁ డకలంకుఁ డాశ్రవుఁడు ♦ తామరసాప్తసుతుండు చూచి త
చ్చరణములందు వ్రాలె భయ ♦ సంభ్రమ భక్తులు ముప్పిరిం గొనన్. ౧౩౧

ఉ॥ వ్రాలి నమస్కరించి ప్రభు వర్య! ♦ భవత్పునరాగమంబు మా
కేలొకొ లేమిఁ జేసి తపి ♦ యించి మహాపద మూఁడె నంచు మీ
పాలికి రాఁ బ్రయత్నపడ ♦ వానర సూరులు మంత్రివర్యు లీ
కోలును చూప కిచ్చటికిఁ ♦ గోరికఁ దెచ్చిరి తమ్ము గావఁగన్. ౧౩౨

ఉ॥ వారల యాజ్ఞకున్ వెఱచి ♦ వచ్చితి నిచ్చటి కిట్టు లీ ధరా
భారము పూని మీకడకుఁ ♦ బట్టుగ రామికి సిగ్గునొందు. నా
తోరపు దోషమ్మున్ దయను ♦ ద్రోచి కృపామతి నాదరింపుమా
నేరమి పిన్నలం గలుగ ♦ నేర్చిన పెద్దలు సైఁచు టొప్పగున్. ౧౩౩

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచింప భయ ♦ దమ్ముగ నింద్రసుతుండు కాంచి గ
ర్భమ్ములు ప్రేవులుం గలఁగ ♦ రక్కసమాటలు వల్కి తమ్ము దే

హమ్ముసలంగ సూడదె జల ♦ జాప్త తనూజుఁడు డిల్లవోఁ బ్లవం
గమ్ములు దొడ్డభీతిని క ♦ కావికలై దిశలన్ భజింపఁగన్. ౧౩౪

మ॥ పరితాపంబున సూర్యసూనుఁడు భయ ♦ భ్రాంతిం బయోరాసులం
బరఁగం దాఁటి యజాండ భిత్తిక సమీ ♦ పం బొందఁగాఁ జేరినన్
గరుణా సంగములేక వాలి హరి సం ♦ కాశుం డనాయాస స
త్వర సత్త్వంబున దాఁటి పోయెనన సీ ♦ తానాథుఁ డగ్గించుచున్. ౧౩౫

మ॥ మన సుగ్రీవుఁడు వాలిచే నపుడె సా ♦ మర్థ్యంబునన్ దూఁకుచుం
జను చందంబులు నేర్చెఁ గావలయుఁ గ ♦ ష్టంబొంది యంచాంజనే
యుని వీక్షించి యనంతరంబు త్రిదివే ♦ శో త్తంస మార్తాండ నం
దనులే జాడలఁ బోయిరో యన జగ ♦ త్ప్రాణాత్మజుం డిట్లనున్. ౧౩౬

చ॥ జలధుల కవ్వలం జరగి ♦ సారసమిత్ర మయూఖ సంతతుల్
చెలఁగని చక్రవాళగిరిఁ ♦ జేరియు వెండి యతిక్రమించుచున్
జలజభవాండ భిత్తికను ♦ చయ్యన నింద్రసుతుండు డాసి య
చ్ఛలమునఁ బట్టె నాతని వి ♦ శంకట వృత్తిని పిచ్ఛలించుచున్

ఉ॥ సోదర హింసకుం డనెడు ♦ సుద్ది జగంబు వచించు నంచు సుం
తేఁ దన మానసంబున మ ♦ తింపక దొడ్డకరంబు లెత్తుడున్
ఖేదిలు నీతఁ డయ్యేదను ♦ కీడ్పడకుండఁగఁ జూచి వేగ ని
ర్మోదము తోడఁ బాఱెఁ దన ♦ ముందటి వెల్ల నలంగఁ ద్రొక్కుచున్

చ॥ పటపటమంచు వాలి తన ♦ పండ్లను గీఁటెన కాలుఁ డేనియున్
దటతటపొంది తా నభయ ♦ దానము చేసిన వానిఁ గావఁగా
నటమటనూనుఁ బూర్వము మ ♦ హాత్మ మతంగుని శాపభీతిచేఁ
గటకట! రాఁడు గాన మనఁ గల్గె ♦ నితం డిట నిన్నినాళ్లుగన్. ౧౩౯

తే॥ ఇతని ధర్మపత్నిని రుమ ♦ నతఁడు కోరి, చేరఁదీసె నీతండు సు ♦ శ్రీని స్త్రీని
వదలి రెంటికిం జెడ్డ రే♦వఁడుగ నున్న, వాఁడనుచుఁ బల్కెఁ దత్కథ♦పవనసుతుఁడు.

తే॥ నిత్యనిర్మలుఁడగు రామ ♦ నృపవరుండు, మిత్రుకథ విని కోపంబు ♦ మిగులనూనెఁ
గ్రుంగువేళ జగంబుల ♦ మ్రింగునట్టి, పెదవి కంపించెఁ గెంపొందె ♦ వీక్షణములు. ౧౩౧

చ॥ అరయఁ జతుర్ముఖుండు నిట ♦ లాక్షుఁడుఁ దక్కు సురాధిపాదులే
పరముని వాఙ్మనః క్రియల ♦ భావనసేసి గ్రహింపనేర రా
హరి తన పాదపంకజము ♦ లాదట ధాత్రి వహింపనుంచుటల్
ధరణి నధర్మముం జెఱిచి ♦ ధర్మము నిల్కగ నిల్పనే కదా?. ౧౪౨

చ॥ దయ యొకయింతలేని పిన ♦ తల్లి వచించిన దంచుఁ దమ్ముకై
రయమున సర్వసంపదలు ♦ రాజ్యభరంబు నొసంగు నా కృపా
మయుఁడు దయాం దొలంగి యొక ♦ మందుఁడు తమ్ము సతిన్ హరించుటల్
స్వయముగ విన్నవించు తరు ♦ వాత సహించుచు నూరకుండునే? ౧౪౩
ఉ॥ వానర వీరులార! త్రిభు ♦ వంబులఁ గల్గిన వీరు లెల్లరుం
బూనిక వచ్చి వాలి యసు ♦ వుల్ పరిరక్షణసేయ నిల్చినన్
మానక యుక్కడంచి కపి ♦ మాన్యధరిత్రి రుమా యుతంబుగన్
మానుగ నీకు నిత్తు నను ♦ మానము మానుము వానిఁ జూపుమా. ౧౪౪
ఉ॥ నావుఁడు దుఃఖసాగరము ♦ నం బడి మున్గి తపించుచున్న సు
గ్రీవుఁడు తత్తటంబుఁ దిల ♦ కించి ముదంబను వార్ధిఁ జొచ్చి తా
నావల రాముఁగూర్చి ప్లవ ♦ గావళితోఁ దలపోయఁదగ్గ సం
భావన గల్గునంచు మతి ♦ మంతులఁ బావని ముఖ్యమంత్రులన్. ౧౪౫
ఉ॥ దూరముగాఁగ నింగితులఁ ♦ దోడ్కొని పోవఁ గపీంద్రుఁ గాంచి సా
మీరి వచించు నీతలఁపు ♦ మేమిన భావ మెఱింగినాఁడ జం
భారిసుతున్ వధింపఁ గల ♦ యట్టి పరాక్రమ సత్త్వ సంపదల్
వారికిఁ గల్గునే యని య ♦ వారణ సంశయ మందనేటికిన్? ౧౪౬

హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట.

ఉ॥ ఆతని హస్త పాదముల ♦ యందు సుదర్శన శంఖరేఖ లు
ద్ద్యోతక విశ్వ వంద్య లస ♦ దుత్తమ పూరుష లక్షణాళి వి
ఖ్యాతము గాఁగ నున్నవి జ ♦ గంబున నేరికిఁ గానఁ గాన ల
క్ష్మీ తరుణీ విభుండె యగు ♦ సిద్ధము నమ్ముము నా వచస్సులన్. ౧౪౭
చ॥ త్రిపురములన్ దహించి యతి ♦ తీవ్ర రుషా సహితుం గృతాంతు ము
న్నపగత జీవుఁ జేసిన క ♦ పర్ది కరాంచిత భీష్మ చాపమున్
ద్రపగొని రాజసూనులు శి ♦ రంబులు వంపఁగ నెక్కువెట్టి చి
ద్రుప లొనరించు సత్త్వుఁడు చ ♦ తుర్భుజుఁ డొక్కఁడు దక్కఁ గల్గునే?.
ఉ॥ నా జనకుండు వాయు వొక ♦ నాఁడు 'కుమారక! ధాతఁగన్న పం
కేజదళాయతాక్షునకుఁ ♦ గింకర వృత్తి గడింతు వీవు త
త్పూజయె నీకు నాకు భవ ♦ దుఃఖము లెల్లఁ దొలంచు జన్మము
త్తేజితరీతిఁ బొల్చు' నని ♦ తెల్పఁగ నేనును సంశయించుచున్. ౧౪౯
ఉ॥ అప్పురుషోత్తముం దెలియ ♦ నంగముఁ దెల్పుఁడి యన్న నాతఁడున్
ముప్పు జగంబువొందు తఱిఁ ♦ బుట్టి ప్రసన్నతఁ గానవచ్చుచోఁ

విప్పగు భక్తి చేకుఱు ద్ర ♦ వించును ద్రేవ్వ లకారణంబుగా
నప్పుడు తత్కృపాకరు ప ♦ దాంబుజ సేవ యొనర్పుమా యనెన్. ౧౫౦

ఉ॥ వానరవర్య! తద్విధమె ♦ వర్తిలె నిప్పుడు శంకలేల? శ్రీ
జాని మహత్త్వసత్త్వముల ♦ చంద మెఱుంగఁ దలంచితేని ల
క్ష్మ్యానకు లోఁగకుండు తరు ♦ సప్తక మొక్క శిలీముఖంబుచే
నూనము లేక తూఱి చన ♦ నొయ్యన నేయుట చూతమా యనన్. ౧౫౧

చ॥ భళియని తోడు నీడయగు ♦ వాయుకుమారుని గట్టిగాఁ గవుం
గిలి గొని మోదమంది తుల ♦ కించుచు రాముని చెంత కేగి ప్రాం
జలి ఘటియించి రండని ని ♦ సర్గమతిఁ దోడ్కొని పోయి యొక్కచో
నిలిపి నభంబు రాయు నవ ♦ నీజములం గనిపించి యిట్లనెన్ ౧౫౨

తే॥ ఈ మహోన్నత సాలంబు ♦ లేడు నొక్క, యిషువుచే రంధ్రములు వహి ♦ యించునేని
ప్రబ్బి యున్నట్టి నామనో ♦ వ్యాకులతయుఁ, దాఱునని వచియింపంగ ♦ దాశరథియు

క॥ ఇనసుతు కోర్కి దెలిసి మో, మున మందస్మితము చెలువు ♦ పొలు పారఁగనె
ట్టన ధనువున గుణమెక్కిడి, ఘన తరువుల చెంత కరిగె ♦ గజ గమనుండై ౧౫౪

సప్తసాలవర్ణనము

చ॥ యుగములు మాఱినన్ నిలుచు ♦ నుక్కు నశింపదు లోక జాలముల్
తెగు తఱిమైన నీ తరులు ♦ తీఱవు సప్త కులాచలంబులే
యగములుగాఁగ నిల్చినవి ♦ యంచు వచింపఁగ దగ్గ సంస్థితిన్
నెగడి మహోన్నతంబులయి ♦ నింగిని రాయుచునుండు నెప్పుడున్. ౧౫౫

చ॥ ఇన శశులీ మహీజ శిఖ ♦ రేంద్రముఁగాంచి తరింపలేక చిం
తను తపమూన బ్రహ్మయును ♦ దగ్ర మహోత్కట సాల సప్తకం
బును గని దచ్చిరోగ్ర దళ ♦ ముల్ గని తెల్పఁగలేకపోవఁగా
మనుజులు దాని యున్నతిని ♦ మానుగఁ గొల్చి వచింపనేర్తురే? ౧౫౬

చ॥ ప్రతిదినముం బ్రతిక్షణము ♦ భానుని వాజులు ప్రాలుమాల కి
ట్లతితర వేగముం గొని ప్ర ♦ యాణము నేయ మఱొక్క హేతువున్
వెతకినఁ గానరాదు తరు ♦ విస్తృతి దిక్కులఁ బర్వి పూర్ణసాం
ద్రత గొన దాని నీడ నలఁ ♦ తం భజియింపకయుండు నిత్యమున్. ౧౫౭

చ॥ చదలఁ జిరంబుగాఁ బొదలు ♦ చక్కని చుక్కలు గాము లుప్పరం
బు దవిలి యెల్ల దిక్కులను ♦ పొల్పు వహించెడి విందు పూచు నొ
ప్పిదమగు పూవులే; విటప ♦ వేధముచే వ్రణమైన మచ్చయే
యొద శశి శంధటంచు వచి ♦ యింపఁగ నొప్పెఁ దదున్నత స్థితుల్. ౧౫౮

ఉ॥ భేదము సేయరాని పృథి ♦ వీజము లందలి కొమ్మ రెమ్మలా
చ్ఛాదనసేసి వ్యోమము ది ♦ శా వలయంబును గప్పియుంటచే
వేదములట్లు పొల్చుటను ♦ వేలుపుఁబెద్ద హమ్మయి హంసితో
మోద విహారముల్ సలుపఁ ♦ బోలు నటంచు వచింపఁగాఁ దగున్. ౧౪౯

ఉ॥ గాలి చలింపఁగా విసరఁ ♦ గమ్మని వాసన వీచు పుష్ప ప
త్రాలియుఁ బండ్లు కాయలు స ♦ మస్తము చెట్టుల నుండి డుల్లి య
వ్వేలుపువాఁకయందు పడి ♦ వేళమ భూమికిఁ జాటి తోయధిన్
బోలఁగఁ జేరఁగాఁ దగు స ♦ మున్నతి నొప్పెను సప్తసాలముల్. ౧౬౦

చ॥ కొనలు గనంగ రా వజుని ♦ గోళములం దగదాఁటి యవ్వలన్
మొనరఁగఁ బోలు నన్న విధ ♦ ముల్ వహియించి త్రివిక్రముంబలెం
బొనరి ధరిత్రి మధ్యమునఁ ♦ బొల్చు హిరణ్య నగంబువోలె లా
వునఁ దనుపొంది చూపులకు ♦ భూరి భయంకరమై విరాజిలున్. ౧౬౧

తే॥ వాలి సుగ్రీవుల మనంబు ♦ పగిది చేవ, గలిగి, యాదిశేషుని పడ ♦ గలను గూడఁ
జీల్చుకొని క్రిందికిం బోవఁ ♦ జెనయు వేళ్లు, గలిగి మద్దు లభేద్యమై ♦ వెలయుచుండు

తే॥ పెరిఁగి దట్టమై పరవిన ♦ విటప చయము, భాస్కర నిరోధ శంక యా ♦ వహిలఁజేసి
యుదయ చరమ గిరులకంటె ♦ నున్నతిగాని, యోజనంబువిస్తృతితోడ♦నొప్పుచుండె

మ॥ ఇటు లొప్పారెడు సప్తసాల నికరం ♦ బీక్షించి రాముండు త
త్పటు బాహాబల మంత వారలకుఁ జూ ♦ పంబూని జీవశ్రవః
పుటముల్ గింగురు వోవ నిర్జరవరుల్ ♦ మున్మున్నుఁ డున్ లేని సం
కటముం బొందఁగ నుల్లసిల్లి గుణ టం ♦ కారంబు గావింపఁగన్. ౧౬౪

ఉ॥ దగ్గఱ నున్న వారలును ♦ దవ్వుల నుండెడివారు దిక్కరుల్
బెగ్గిలి సొమ్మవోవ నర ♦ వింద భవుండు దినంబు లెంచ మి
న్నొగ్గ ఫణీంద్రుఁడున్ వడఁకి ♦ యొరకు వ్రాల్చె ఫణంబు లన్నిటిన్
గ్రుగ్గతిలంగఁ బడ్డవి స ♦ రోజ హితాశ్వము లచ్చలించుచున్. ౧౬౫

తే॥ శత్రు సంహారకుండు దా ♦ శరథి చాప, గుణ నినాదంబు విన్న ల ♦ క్ష్మణుఁడు దక్కఁ
దక్కువారలు పడు నవ ♦ స్థల వచింప, నవమతించిన చందమే ♦ యగునుగాదె.

తే॥ హనుమదాదులు నిబ్బర♦మంది రాము, నస్త్ర విద్యా మహత్త్వమ్ము♦నరయఁగోరి
పూన్కి నిలువ నాకర్ణాంత - ముగను లాగి, నీరజాక్షుండు పఱపెను - నిశిత శరము.

సాల వేధనము.

ఉ॥ తోయక మంత సాల తరు - సప్తకముం దొలచేసి క్రింద స
ప్తాయత లోకముల్ దొలిచి - యవ్వల నేడగు వస్తుపాళి లే

దే యని క్రమ్మఱిల్లి వసు - ధేశు నిషంగము చేరె సప్త సం
ఖ్యాయుతముండుచోఁ దొలిచి - యవ్వలికిం జన కేగుదెంచునేః. ౧౬౮

చ॥ జలనిధు లూర్ధ్వలోకములు - శైలములున్ ఋషు లర్కవాజులున్
మలయు మరుత్తులున్ భువన - మాతృకలున్ గ్రహరాజి యుల్కి చం
చలత భజించి యే డనెడు - సంఖ్యను గల్గుట రామబాణ మి
మ్ముల్లఁ దొలచేసి చంపునని - పొల్పును వీడి వడంకె నయ్యెడన్. ౧౬౯

శా॥ లోక త్రాణ పరాయణుండయిన శ్రీ - లోలుండు దుష్టాత్ములన్
జోకన్ గూలిచి ధర్మము న్నిలుప సు - శ్లోక స్ఫుర జ్జన్మమున్
శ్రీకారుణ్యము తోడ నొందెనని సు - గ్రీవుండు నిర్భీతి న
స్తోక ప్రాభవ భవ్య పాదముల సం ♦ స్తోత్రంబు గావించుచున్. ౧౭౦

సీ॥ సుర పూజితంబులౌ - చరణాంబుజములకు, శిరము సోకఁగ మ్రొక్కి - చేమొగిడ్చి
పంచ భూతములీవ - పంకజాసనుఁడీవ, క్షీర సాగరమందు - చెలఁగు దీవ
పాపమ్ములం ద్రెంచు - పర దేవతవు నీవ, వెలుపల లోపల - వెలుఁగుదీవ
మత్పూర్వ పుణ్యైక - ర్మములై యీదాసుని, కడకుఁదో డ్తెచ్చెని-ష్కలుషహృదయ!
తే॥ ఏఁ గృతార్థుఁడనైతి నా ♦ కేది కొదువ? పాపములు ద్రెవ్వె పుణ్యంబు ♦పండె నేఁడు
రాక్షసవిరామ! భవ్యతా ♦ రక సునామ!, సద్గుణ స్తోమ! శ్రీరామ ♦ సమర భీమ!

చ॥ అని వినుతింప వాలి యిడు ♦ నంగదచేఁ దపియించు వానరుల్
గని కపిరాజుపాలి కొక ♦ కాలుఁడు నేఁటికి వచ్చెనంచు ము
ద్వననిధి ముగ్గి రుచ్యమగు ♦ వారుణి నాని చెలంగి పాడి న
ర్తనములు సేసి గంతులిడి ♦ దాఁటిరి దూఁకిరి తొంగలించుచున్. ౧౭౨

ఉ॥ అండచయంబు లొండయి యు ♦ గాంతము వేళ మహాగ్ని కీలలు
ద్దండతఁ గాల్పఁగా మిగిలి ♦ తప్పిన యెమ్ములకుప్ప కై వడిన్
మెండయి దొడ్డ కొండవలె ♦ మిక్కిలి దుందుభి యెంపగూఁడు కో
దండధరుండు కాంచెఁ దన ♦ దారిని నెమ్మది న్బ్రమమందుచున్. ౧౭౩

ఉ॥ ఇయ్యది కాలు వాహనము ♦ నెమ్ముల కుప్పయొ? దిగ్గజం బొకం
డొయ్యనఁ గూలెనో? మకర ♦ మొక్కటి చచ్చి కృశించి యెండెనో?
యియ్యెడ నిట్టులుండుటకు ♦ హేతు వదెయ్యది? తెల్పఁగోరెదన్
నెయ్యరి! యన్న నిట్లను వ ♦ నే చరనాథుఁడు సంతసంబునన్. ౧౭౪

౩ దుందుభి పటలము, (౧౫)

ఉ॥ శాత్రవ హింసనాయత రు ♦ షామతి దుందుభి దానవుండు న
క్షత్రపథిం బెకల్చు నని ♦ శాత మహోన్నత శృంగధారియై

చిత్ర తరాకృతిన్ మహిష ♦ శీర్షముతోఁ జని మందరాద్రి నా
త్మాత్రముతోఁ బయోధిఁ జెలు ♦ చం గలఁచెన్ హరి రోయు కోసమై. ౧౭౫

చ॥ హరియును ద్రోలనిల్చి యిటు ♦ లాలము చేయుట యేల యన్న సం
గర మొనరింప రమ్మనుచుఁ ♦ గర్వురుఁ డాడఁగ నన్నుబోఁటి స
త్త్వరహితు నేల కోరెదవు? ♦ తార గిరీంద్రము చేరి పార్వతీ
వరుని దురంబు సేయఁ బిలు ♦ వం దగునం చసురారి పల్కఁగన్. ౧౭౬

చ॥ వడివడి వాఁడు రుద్రభగ ♦ వానుని శైలముఁ జేరి కొమ్ములం
బొడిచి పెకల్చి త్రోయఁ బని ♦ పూనుడు శూలియు ద్రోల నిల్చి నీ
వడుగు నదేమి తెల్పుమన ♦ న య్యసురుండును సంగరానకుం
దొడఁగుమ యన్న శంకరుఁడు ♦ దుందుభిఁ గాంచి హసించి యిట్లనెన్.

ఉ॥ నీకు సమాన దోర్బలుఁడు ♦ నిర్జరనాథుఁడు భిక్షునైన నే
నీకొను కిట్లుపొమ్మన సు ♦ రేంద్రుని చెంతకు నేగి దైత్యుఁడున్
నాకు రణంబు నిమ్మనఁగ ♦ నాక విభుండును గాంచి నీకు న
స్తోక భుజాగ్ర కండువునఁ ♦ ద్రొక్కుటయేని వచింతుఁ బ్రీతిమై. ౧౭౭

ఉ॥ ఆహవ దోహలుండు ప్లవ ♦ గాధిపుఁ డొక్కఁడు నా కుమారకుం
డోహరి సాహరిం బెనఁగ ♦ నోపును వాలి యతండు పొమ్మనన్
దాహకుపోల్కి నేగి రణ ♦ దర్పుని వాలిని పిల్చి యాఁగిరిన్
బాహులఁ గొమ్ములం గెలఁకి ♦ పాఁడొసరింపఁగఁ దాఁకె వాలియున్. ౧౭౮

సీ॥ వడిఁదాఁక నిరువురు ♦ వలపల దాపల, గిరిగిరఁ దిరుగుచు ♦ నొరయు నపుడు
వారి నేర్పులుపంగ ♦ వలను గాకుండఁగఁ, బడుచురు విడుదురు ♦ తొడరుచుంద్రు
నిలుతురు పిలుతురు ♦ నెగయుచుఁ దిగియుచుఁ, ద్రోతురు లేతు రు♦త్సుకత మెఱయఁ
బాద ఘట్టనలచే ♦ బలువిడి యగ్నిపై, కెగసెను ధూళియు ♦ నెగడె దిశల

తే॥ భూధరంబులు హుంకార♦ములకుమాఱు, మ్రోఁగె భూస్థలివడఁకుచు♦ మొగ్గెఁ బ్రకృతి
నిలుకడం దప్పి చెలువంబు ♦ నీఁగె వార, లెచ్చు తగ్గులు గనకిట్లు ♦ పెచ్చు పెరుఁగ.

సీ॥ అంబుదంబులు నంబ ♦ రంబు నంబుధులు నం, బుధి వేష్టితాఖిల ♦ భూతలంబు
ధూసరావృతమయి ♦ తో తేరకుండె ని, య్యది యది యని నిర్ణ ♦ యింపరాక
పంద్రెండు నెలలిట్లు ♦ తీంద్రంబుగాఁ బోర, విజిగీషు నొ నగ ♦ భేదిసుతుఁడు
ప్రోన్నత శృంగముల్ ♦ పోఁడిమితోఁ బట్టి, యీడ్చి యీడ్చి శిరంబు ♦ నేయునంత

తే॥ నసురుఁ డంతఁ బర్జన్య గ ♦ ర్జానుకారి, యైన ఘన గర్జితంబు మి ♦ న్నదరఁ జేసె
నిలువ వాలియుఁ గోపంబు♦నిలుపలేక, పిడుగుకై వడి నెత్తిపైఁ♦బొడుచ వాఁడు. ౧౮౦

ఉ॥ దిమ్ముగొనంగ నెత్తిపయి ♦ దెబ్బపడన్ విఱుగన్ బదమ్ములం
గమ్ములు నుగ్గుగాఁ జదియఁ ♦ గందరలీలను పొల్చు నోటర
క్తమ్ములు గ్రమ్మి వెల్లువలు ♦ గాఁ బ్రవహింపఁగ జీవపాళి యొ
క్కుమ్మడి లేవ వజ్రహతి ♦ నుర్లు గిరింబలెవాఁడు డుల్లఁగన్. ౧౮౨

చ॥ మఱియును వానిఁ బట్టి పలు ♦ మాఱులు చామర మట్లు ద్రిప్పుచున్
దిరుగుచునుండ శోణితము ♦ దిక్కుల జిఱ్ఱునఁ జిప్పిలంగ ది
క్కరుల యొడళ్లు ధాతువుల ♦ కాంతి వహించిన లీలఁ గ్రాలె నీ
గిరివర మెల్ల నొక్క ఘన ♦ కింశుక వృక్షముఁబోలె భాసిలెన్. ౧౮౩

మ॥ పటు బాహా బలశాలి వాలి యటుపై ♦ పైఁ ద్రిప్పి వైవంగ నొ
క్కట మేఘంబుల దాఁటి భాను శశి న ♦ క్షత్రప్రభా మండల
స్ఫుట భాగంబులు దాఁటి యూర్ధ్వ భువనం ♦ బు ల్దాఁటి ప్రాణంబు ల
చ్చటనే నిల్వ శరీర మిచ్చటఁ బడెన్ ♦ శక్రాదు లగ్గింపఁగన్. ౧౮౪

ఉ॥ దుందుభి పిస్తు కంపెసఁగు ♦ తోరపు దేహము ఋశ్యమూకముం
గ్రింది కడంగఁగాఁ బడుడుఁ ♦ గిన్క మహామహుఁడౌ మతంగ మౌ
నీంద్రుఁడు శాప మిచ్చె నది ♦ యే యుపకారిగఁ గాచుచుండె న
న్నిందని సూర్యసూతి వచి ♦ యించెను పూర్వ చరిత్ర మింపుగన్. ౧౮౫

ఉ॥ రామవిభుండు తత్కథ క ♦ రంబు రహింపఁగ వించుఁ జాప వి
ద్యా మహనీయు లక్ష్మణు ము ♦ దంబునఁ గాంచి యనుంగ! దీని ని
చ్ఛామతి నీఁదునుండి యొక ♦ చక్కటికిం దొలఁగింపు మన్న ని
త్యామల శీలచిత్తుఁడు ప ♦ దాంగుళితో నెగమీఁటె మీఁటఁగన్. ౧౮౬

చ॥ అదియును సత్యలోకమున ♦ కవ్వలి చోటికిఁ బోయి క్రమ్మఱన్
జిదయఁగ నచ్చటం బడియెఁ ♦ జెచ్చెరఁ గోఁతుల మూఁకయార్చె నీ
రదము క్రియన్ రఘూత్తముఁడు ♦ రాజిత పుష్ప వనంబుచేరి స
మ్మదమున నుండ భాస్కరుని ♦ పుత్త్రుఁడు సన్నిధి నిల్చిప్రేమమై. ౧౮౭

౪. ఆభరణ దర్శన పటలము. (౪_౧)

చ॥ మఱి యొక మాట దేవ! విను ♦ మా యొకనాఁ డిట మేము గుంపుగాఁ
దిరుగుచునుండ రావణుఁడు ♦ తెక్కలియై తమ కాంతనే మొ పే
రురవడిఁ గొంచుఁ బోవునెడ ♦ నుగ్మలి యుమ్మలికించు చీ వనో
త్కరములఁ గల్గు క్రోవలను ♦ గాంచుచు రోదనముం బొనర్చుచున్. ౧౮౮

మ॥ తన మార్గంబు తదీయ నాథునకు దూ ♦ తం బోలెఁ గాన్పించుఁగా
కని కాఁబోలును భూషణావళుల స ♦ ల్యబ్జాక్షి చేలాంచలం

బున నొప్పన్ ముడివైచి జాఱ విడిచెన్ ♦ బూర్ణాశ్రు వర్షంబుతోఁ
గని మేమయ్యది యంతరిక్షమునఁ జి ♦ క్కం బట్టి హస్తంబులన్. ౧౮౯

మ॥ ఒకచో డాఁచితి మావిభూషలను మీ ♦ కొప్పారఁ జూపింతు మో
పిక వీక్షింపుఁడు మీ సతీతిలకమా ♦ పృథ్వీజవో? కావో? యం
చకలంకుండు దినేశపుత్త్రికుఁడు ప్రే ♦ మాలాపముల్ సేయుచున్
సుకలుండై రఘురామ భూవరునకుం ♦ జూపెన్ బ్రమోదంబునన్. ౧౯౦

శా॥ సీతాదేవి విభూషణంబులఁ బరీ ♦ క్షించెన్ నిమేషంబునన్
శీతం బగ్నిఁ గరంగు మైనముక్రియం ♦ జెందెన్ విభూషామృత
ప్రీతిం బొందెను సొమ్మసిల్లెనని వ ♦ ర్ణింపంగ నెట్లౌను? త
జ్జాతస్ఫీతహృదంతరస్థితి మహా ♦ చాంచల్యముం బొందఁగన్

శా॥ నారీరత్నము నంగకంబులను వి ♦ న్నాణంబుగా నొప్పు మం
జీరాద్యాభరణావళుల్ జనకజా ♦ శ్లిష్టాంగముల్ జ్ఞప్తికిం
దేరం గానఁగనయ్యెఁ బాపమవి యూ ♦ ర్త్రిం గూర్చునే కాక పే
రారాటంబును మాన్పనేర్చునొకొ సుం ♦ తైనన్ ధరాజానికిన్? ౧౯౨

చ॥ ఎడయికచేఁ గృశించిన మ ♦ హీశుని తెల్విని దెచ్చె నందునా?
దుడుకున రాము జీవముల ♦ దోరిచె నందున? చందనంబుకై
వడి సుఖశైత్య మిచ్చెనని ♦ పల్కుదునా? కడు నుగ్రతాపమే
యిడె నన నేర్తునా! మఱియు ♦ నేమని చెప్పుదు? నెట్లు దెల్పుదున్? ౧౯౩

చ॥ కొసరి వచించు సీత తొడ ♦ గుల్ రఘువర్యుఁడు ప్రేమ మూర్కొనం
గుసుమములయ్యెఁ దాల్చుటకుఁ ♦ గోరఁగ నొప్పిన యుత్తరీయమై
విసృమర కాంతి యుల్లసిలి ♦ పేరురమందున గంధమట్టు లొ
ప్పెసఁగె శరీరమెల్ల రహి ♦ యించి విరాజిలె దుప్పటంబు నాన్. ౧౯౪

చ॥ కనుగవ నుండి యశ్రువులు ♦ కాఱె యటం గల వస్తుజాలముం
గొని వడిఁ బాఱె దేహము గ ♦ గుర్పొడిచెన్ భరియింపరాని మో
దనమున నుబ్బి నిక్క భుజ ♦ దండము లయ్యెడ రామభద్రుఁ డొం
దినయది సంతసంబొ? మఱి ♦ ద్రెవ్వని తాపమొ? మేని సొమ్మయో?. ౧౯౫

మ॥ తనువెల్లన్ విషబాధ నొందు వహిసం ♦ తాపించి శ్వాసంబుఁ బ్ర
జ్ఞను పోనాడి ధరిత్రి వ్రాలు సరసీ ♦ జాతాక్షు సుగ్రీవుఁ డొ
య్యన వక్షంబున రోమబృందము చుఱు ♦ క్కంచూనఁ గేల్సాఁచి యా
మ్మున కాసించికొనెన్ మనమ్మున దిగు ♦ లుప్పట్టింప మూర్ఛిల్లుచున్; ౧౯౬

సుగ్రీవుఁడు రామునిస్థితికి సంతాపించుట.

మ॥ అటు సుగ్రీవుఁ డురమ్ముపైఁ గొదువలే ♦ కానించు కొంచుఁ మహో
త్కటమా రాముని దుర్వ్యవస్థఁ గని చి ♦ త్తంబందు సంతాప లం
పటుఁడై కుందుచు నిట్లనుఁ రఘువరా! ♦ పాపాత్ముఁడా నేను సం
కటపాటుం గలిగించినాఁడఁ దొడవుల్ ♦ గాన్పించి నీ కిట్టుడఁ. ౧౯౭

శా॥ వేదోద్ధారక! యీ యజాండమున న ♦ న్వేషించి నాలావు దై
త్యాదుల్ రావణ దుర్విదగ్ధుఁ డెటుఁగఁ ♦ వ్యక్తంబుగా నీ యశః
కేదారస్థల భూసుతఁ భువన ల ♦ క్ష్మిం దెత్తు సందేహముఁ
లేదిల్లేల తపించి సొమ్మసిల? వే ♦ లెమ్మా జగన్నాయకా!. ౧౯౮

మ॥ అమృతోద్ధార! పతివ్రతానియమముల్ - వ్యక్తీకరింపంగ జ
న్మము తాఁ గాంచిన లోకమాత భయ కం ♦ పంబుల్ వెసం జెంద నొ
ప్పమి గావించిన నీచ రావణ శిరో ♦ బాహార్గళుల్ గాక లో
కములున్ నీయొక బాణ సంహతికి ల ♦ క్ష్యంబై నఁ గాఁజాలునే?. ౧౯౯

మ॥ భువనోద్ధారక! యింద యుండుము మహా ♦ వీర్య ప్రతాపంబునఁ
దివిజుల్ మెచ్చఁగ లంక యేటికి జగ ♦ ద్బృందంబు శోధించి దా
నవ రాజన్యుల మస్తకంబులను చూ ♦ ర్ణం బాడి నీదేవి నీ
నవు మేల్మేలనఁ దెత్తు సేవకుని కా ♦ ర్యం బిప్డె వీక్షింపుమా. ౨౦౦

ఉ॥ దానవ మర్దనా! భవ దు ♦ దార గుణంబులఁ గొల్చి నిల్చి నీ
యానతిసేయు నెయ్యుర, మ ♦ హార్య పరాక్రమ శోభితుండు స
మ్మానితుఁడైన లక్ష్మణుఁడు, ♦ మస్తక మందు జగమ్ము తాల్చు నీ
యానను, నిన్ను నీవ యిటు ♦ లక్కట చూచెదె యల్ప దృష్టితో?. ౨౦౧

మ॥ తమ సామర్థ్యము తామె చెప్పుకొన రు ♦ ద్యత్ప్రీతిమై సజ్జనుల్
తమ కార్యంబులఁ బట్టి లోకమె గురు ♦ త్వంబుఁ గనన్నేర్చు ధ
ర్మము నీవేకద నిన్ను గాకితర ధ ♦ ర్మంబుల్ భువిం గల్గునే?
భ్రమలం బొందుచు నుమ్మలింపఁదగునే ♦ భ్రాంతాత్మ చందంబునఁ?.

చ॥ అకలుష వాగ్విశారద! పు ♦ రారియు బ్రహ్మయు విష్టరశ్రవుం
డొకటిగఁ జేరుచో సమత ♦ యొప్పగుచుండునుగాని వార లొ
క్కొకరుగ వేఱువేఱయిన ♦ నొప్పరు నీకు సమాన సత్త్వులై
వికచ జలేజనేత్ర! యిటు ♦ వీ డిడి పోల్కిఁ దపింపఁబోలునే?. ౨౦౩

ఉ॥ కాంచన చిత్ర పంకరుహ ♦ కార్ముక! నా కుఱుకోర్కి నిప్పుడే
కొంచక చేయుమూ యనుచుఁ ♦ గోరుట లేదు విళంబనంబు లే

కంచిత లీల నేగి యసు ♦ రాధిపుచే నగచాట్లు నొంది శో
కించెడు దేవి బంది దొలఁ ♦ గింతము లెమ్మని పల్కునంతటన్. ౨౦౪

క॥ రాముఁ డొక విధమునన్ మూ,ర్ఛా మేఘము తొలఁగఁ దేఱి ♦ ప్రబ్బిన బాష్ప
స్తోమము వెలియం గను గా, రాముని సుగ్రీవుఁ గాంచి ♦ క్రచ్ఛలి ననియెన్. ౨౦౫

. శ్రీరాముని నిర్వేదము.

ఉ॥ పాపుఁడనైన యేను నొక ♦ పర్వత సన్నిభ చాప మూని పె
ల్లోపిన శౌర్యశాలివలె ♦ నర్వరఁ బ్రాణముతోడ నుండ దు
ష్ప్రాపిప దురంత దుఃఖముల ♦ వందురి జానకి భూషణంబులన్
దూపిలి దూసె నా బ్రతుకు ♦ దుర్భర భారము గాదె భూమికిన్?. ౨౦౬

చ॥ అలఘు పతివ్రతా గుణము ♦ లారసి గౌరవకీర్తులన్ మహిం
జెలఁగిన స్త్రీలపట్ల నిటు ♦ చేసిన వారలు పూర్వమెవ్వరేఁ
గలరొకొ? దేవి యట్లు కడ ♦ గండ్లను పొందుచు నుండ నే శిలా
తల గిరి కాననంబుల వృ ♦ థా తిరుగాడుచునుంటిఁ జెల్లరే! ౨౦౭

ఉ॥ దారిని పోవువారయిన ♦ దగ్గఱి చామల కెద్దియేని యు
ద్ధారము సేయువారల న ♦ డంపఁగఁ బ్రాణము లిచ్చియైన మేల్
కూరుచువారు సద్గుణులు; - కోరిక దిక్కుగ జీవగఱ్ఱగా
వారక నన్నె నమ్మిన సు - భాసినిఁ గావఁగలేక యుండితిన్. ౨౦౮

మ॥ గుణ సంపన్నులు మత్కులోద్భవులు కా ♦ కుత్థ్సుల్ పయోరాశినే
కణఁకం ద్రవ్విరి గంగఁ దెచ్చిరి యశః - కార్యంబులం జేసి ధర్మ సం
చణతం జింకలు దువ్వలొక్కదొన ని - చ్చస్నిరు ద్రావించి రేఁ
బణఁతిన్ సద్గుణ సంయుతన్ సతిని గా ♦ వన్లేకయుంటింగదా?. ౨౦౯

చ॥ స్థిరుఁడగు ధర్మరాజునకుఁ ♦ జేరఁగ శక్యముగాని పీడు శం
బరుఁ దునుమాడి యింద్రు దుర ♦ వస్థలఁ బాపిన రాజుపట్టినై
గురుతర దుఃఖపాత్రమగు ♦ గోడు నొహారు భరించి దానితో
శరములు చాపముల్ బరువు ♦ చాలక మోయుచునుంటిఁ జెల్లరే!. ౨౧౦

చ॥ జనకుని సత్యవాక్కునకు ♦ జాఱుడు గల్గుట యొప్పదంచు నె
మ్మనమున నెంచి రాజ్యము శ ♦ మంబున పీడి యరణ్య సీమకుం
దనియఁగ వచ్చి యిందు సహ ♦ ధర్మిణిఁ గోల్పడి శాశ్వతంపు నిం
దను జను లీసడింపఁ దలఁ ♦ దాల్చితి నెట్లు తొలంచుకొందునో?. ౨౧౧

తే॥ ఇట్లు దుఃఖించి పనచెడి ♦ యెన్నరాని, శోక వేదనాహతుఁడయి ♦ సొమ్మసిల్లు
రామచంద్రుని వానర ♦ రాజు దుఃఖ, వారిరాశి తీరము చేర్చి ♦ యూఱడించె. ౨౧౨

ఉ॥ నీ యుపచారవాక్యముల ♦ నీఁగితి దుఃఖ మొకింత మిత్రమా!
పాయఁగ నెంచినాఁడఁ దను ♦ బంధము వేఱొక త్రోవ లేదు నా
కీ యెడ గడ్డునింద సమ ♦ యింపఁగ, నీకొనరించు పంతముల్
మాయక తీర్చి యవ్వల స ♦ మాహిత చిత్తుఁడనై మరించెదన్. ౨౧౩

హనుమంతుఁడు కర్తవ్యముం దెలుపుట.

క॥ అని రఘురాముఁడు పలుకఁగ, విని మారుతి కేలు మొగిచి ♦ వినయ నమితుండై
జనపాలక! యొక మనవిని, వినవలతును జరుగవలయు ♦ విధ మోపికమై. ౨౧౪

తే॥ మొదటఁ గ్రూరకర్ముని వాలి ♦ సదమదంబు, సేసి భాస్కర పుత్త్రుఁ గి ♦ ష్కింధ నిలిపి
యసదృశంబగు ప్లవగ సై ♦ న్యంబు గూర్చ, కున్న దైత్యుల తావు రో ♦ యుట కడింది.

క॥ దైత్యులకు నెలవు ధరనో? యు, ధిత్యకలనో? నాగమునన? ♦ దివినో? యెటనో?
సత్యముగ నెఱుఁగలేము యు, గత్యముగా వలయు వెనుకఁ ♦ గపి సైన్యంబుల్ ౨౧౫

మ॥ క్షణకాలంబునఁ జుట్ట నేరుతురు లో ♦ కంబెల్ల నిష్ఠారముల్
చణులై కూర్తురు పూర్వకర్మవశ హిం ♦ సల్ చేయ నేతెంత్రు దు
ర్గుణు లెల్లెట్ల తొలంగుచుందురు మహా ♦ ఘోరాపదల్ వోవు ఘో
రణి వారేగు పథంబు లా కుటిల చ ♦ ర్యల్ కాంచ దుస్సాధ్యముల్. ౨౧౬

ఉ॥ అంచిత రీతిమై జగము ♦ లన్ని యొకేపరి నివ్వటిల్లగా
లించి మహీజఁ గానఁగ వ ♦ లెన్ బరి దప్పి యొకొక్కచోటు శో
ధించుచుఁ బోవుచో వితగఁ ♦ ద్రిప్పటగాక ఫలంబు లేదు యో
చించఁగ నేండ్లు పూండ్లు కడ ♦ చెల్లును మీరుఁ దలఁచి చూడుఁడీ

ఉ॥ వానరసేన కల్పమున ♦ వారిధి పొంగిన రీతి లోకముల్
బూనిక గప్పఁగాఁ గలదు ♦ పూర్తిగ దెబ్బది వెల్ల లుండు నం
భోనిధిఁ ద్రావఁగాఁ జగముఁ ♦ బోఁడిమితోఁ దలక్రిందు సేయఁగా
నైనను చాలియుండు భవ ♦ దాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చు నిచ్చలున్.

ఉ॥ కావునఁ దొల్త వాలిఁ గడఁ ♦ కన్ వధియించి యనంతరంబ మీ
దేవిని రోయఁబూనఁగ వి ♦ ధించుట కార్య మటంచు నెంచెదన్
దేవ! యనంగ శాంతినిధి ♦ ధీరుఁడు రాముఁడు మంచిదంచు నం
భావన సేసి నేఁడె చని ♦ వాలిని గూల్తము రండు లెండనన్. ౨౨౦

సీ॥ భయద నేత్రంబుల ♦ వఱలు శరభ మొండు, కడిమి నొప్పారు వ్యా ♦ ఘ్రములు రెండు
గమన కౌశల మొప్పు ♦ గజములు రెండు ప, రాక్రమ స్థిర మృగ ♦ రాజ యుగళి

త్రోవఁ జన్నట్లు సు ♦ గ్రీవుండు నల నీల, తార మారుతులు ను ♦ దారగుణులు
రామలక్ష్మణులును ♦ రాజిల్లఁ గదళీ ర, సాల తమాల త ♦ క్కోల సాల

తే॥ వట పనస సుర పున్నాగ ♦ బదరికాది, తరువు లేలాది లతికా ప్ర ♦ తతులు క్రమ్మి
యున్న చరియల మార్గాన ♦ నుద్ధతిమెయి, నేడుగురు కూడి వెడలినా ♦ రెసకమెసఁగ.

సీ॥ ఆమార్గ మందెల్ల ♦ హరిణాక్షు లై నట్టి, హరికాంత లూఁగు ను ♦ య్యాల లుండు
నుయ్యాల లేని చో ♦ ట్లొప్పుగాఁ జందన, తరులచే నిబిడమౌ ♦ చరియ లుండుఁ
జరియలు లేనిదే ♦ శముల మేఘావృత, మగు ఘనగిరి శిఖ ♦ రాళి యుండు
ఘనగిరి శిఖరముల్ ♦ గలుగని చోటులఁ, దావులు వెదజల్లు ♦ తీవ లుండు

తే॥ తీవ లల్లిబిల్లిగ గల ♦ త్రోవలుండుఁ, ద్రోవలందు విశ్రాంతికై ♦ తోఁట లుండుఁ
దోఁటలం దొడ్డ డిగ్గియల్ ♦ దోఁచుచుండుఁ, డిగ్గియల హరిణంబులు ♦ డిగ్గుచుండు.

తే॥ అద్రు లెక్కు నప్పుడు దిగు ♦ నప్పుడు సహజ,వరరుతము సేయు గండ పెం ♦ డెరములులియ
రామలక్ష్మణుల్ వీరహ ♦ ర్యక్ష భంగి, నడిచినారలు తోడి వా ♦ నరులతోడ. ౨౨౩

సీ॥ కాకుత్స్థవర్యుల ♦ కపికులోత్తంసుల, గమన వేగమునకుఁ ♦ గరులు బెదరి
జీమూతసంఘముల్ ♦ చెదరెఁ దుంపురులు చిం, దర వందరై వసుం ♦ ధరను రాలె
సురపొన్న వృక్షముల్ ♦ సొంపారఁ బెరిఁగిన, చటియల నురగముల్ ♦ పరుగులెత్తె
శరభ శార్దూల ♦ కేసరి కిరి భల్లుక, గవయాదులును భీతిఁ ♦ దవిలి పాఱె

తే॥ వాని వేగాన విఱిగిన ♦ పాదపములఁ, దేనె తెట్టెలు చిటికి ధా ♦ త్రిని స్రవింపఁ
పోవు త్రోవ యెల్లెడఁ జాల ♦ బురదయగుచు, నడవ సులభంబుగాక జా ♦ ఱుడుగ నుండె.

తే॥ పద్మరాగ మణి ప్రభా ♦ పటలి పరవి, మండుచున్న కొండలఁబోలె ♦ మలసె గిరులు
వానిఁ జల్లార్ప జలదముల్ ♦ ప్రబ్బు కరణి, రాఘవుల దేహకాంతులు ♦ క్రాలుచుండె.

ఉ॥ పాఱు వియన్నదీ జలము ♦ పర్వత సానువులందు ద్రోణులన్
బాఱుఁ బొలంబులందు గల ♦ పైరుల కందలి మీలు చాలుగన్
బాఱు ఝరంబులన్ బొదువఁ ♦ బాఱు మదావళపాళి వెన్నులం
బాఱుఁ బతత్రి బృందములు ♦ పాదప శాఖలఁ బాఱుఁ గోఁతులున్. ౨౨౬

సీ॥ ఏలా లతాజాల ♦ డోలా సమాలోల, ఫల వాసనలు సుర ♦ పాళిఁ దివుచు
మకరంద నిష్యంద ♦ మలయజ సాను ని, ర్ఘరములు నక్షత్ర ♦ సమితిఁ దివుచు
బహురత్న జాత ప్ర ♦ భా మరీచీ జాల, మింద్రచాపంబుల ♦ నేచి తివుచుఁ
బటుతరవిస్ఫుట ♦ స్ఫటిక శిలాతల, సందోహములు బాల ♦ చంద్రుఁ దివుచు

తే॥ విరులగుత్తులు గ్రహకాంతి ♦ విరియఁ దివుచు, సాంద్రగుల్మముల్ మేఘసం ♦ చయముఁ దివుచు
వృక్ష సంతానములు మిన్ను ♦ ప్రీలఁ దివుచు, రమ్యతమమైన యవ్వన ♦ రాజమందు,

మ॥ కమనీయంబుగ నిట్టు లుల్లసిలు త ♦ త్కాంతార మార్గంబునన్
శ్రమ లెక్కింపక పోయి స్వర్ణమయమా ♦ స్వర్గంబె యచ్చోటికిన్
సుమనోరాజసుతుండు తెచ్చె ననఁగా ♦ శోభిల్లు కిష్కింధ మో
దము పెంపారఁగ డాసి చేయఁదగు చం ♦ దంబున్ విచారించుచున్.

౫. వాలి వధ పటలము. (౧౫౩)

చ॥ అరి బల మర్దనుండు సుగు ♦ ణాఢ్యుఁడు రాముఁడు కొంతసేపు క్ర
చ్చఱఁ దలపోసి యర్కసుతు ♦ నాదటఁ గాంచి బలీముఖేంద్ర! నీ
వరమర లేక వాలిని ర ♦ ణావని కామికతోడఁ బిల్చి సం
గర మొనరింపు మొక్క విశి ♦ ఖంబునఁ గూల్చెద దవ్వనుండియేన్.

ఉ॥ నావుడు మేలుమేలని ఘ ♦ నంబగు నూహామటంచు నుబ్బి సు
గ్రీవుఁడు సింహనాద మొన ♦ రించెఁ బయోధులు పుల్లగిల్ల మే
ఘావళి సిగ్గిలంగ నమ ♦ రాలి కలంగ జనంబు క్రుంగ ది
గ్భావలయంబు పిక్కటిల ♦ వ్యోమము మిక్కిలి బూరటిల్లఁగన్. ౨౩౦

సీ॥ రమ్మెదిరించి పో ♦ రఁగ సమరంబున, నంత కాంతికమున ♦ కనుపువాఁడ
నని యాడుగఅచి భు ♦ జాస్ఫాలనమ్మొగిఁ, జేయఁ ద్రవమును కి ♦ ష్కింధయందు
దడిమంబునం బాల ♦ కడలికై వడి నిద్ర, సెందిన యవ్వాలి ♦ చెవులఁ జొరఁగఁ
గరిరాజు గీఁక కే ♦ సరి విని కోపాన, లేచు కై వడి వాలి ♦ లేచి నిలిచి

తే॥ తమ్ముఁ డాజి కాయితమయి ♦ డాసి సింహ, నాద మొనరించె నని పెద్ద ♦ నవ్వు నవ్వె
నా నగవుచేత నొకపరి ♦ యదరె సగరు, పరిజనంబులు వానర ♦ వరులు బెదర. ౨౩౧

మ॥ లయకాలంబున వారిరాశి తరఁగల్ ♦ ఉంపిల్లఁగా లేచు నొ
ప్పయి తల్పంబున వాలి లేచి చల మే ♦ పారన్ ధరన్ దాఁచెఁ ద
ద్భయదాఘాతముచే గిరీంద్రము దిగం ♦ బాఱెన్ మహీజాత సం
చయముల్ దొర్లె భుజంబులన్ విదురుపన్ ♦ జండాశుగ ప్రోద్ధతిన్. ౨౩౨

శా॥ క్రోధావేశముచేత రోమతతి గ ♦ గ్గుర్పొందె నందుండి నీ
రోధ ప్రక్రియఁ జిల్లి పెల్లె వెడలెన్ ♦ రూక్షంబుగా నిప్పుకల్
వేధోండంబు వడంక మిడ్గుఱులు ప ♦ ర్వెన్ నేత్రయుగ్మంబునన్
బాధించెం దవ ధూమమట్లు పొగ లు ♦ చ్ఛ్వాసంబుచే స్వర్గమున్. ౨౩౩

చ॥ కరతలము ల్వడిం జఱచు ♦ కర్కశ నాదము భూమి మోయు ది
క్కరులకు భీతిఁ గూర్చె గిరి ♦ కందరముల్ మఱుమ్రోఁతఁ బేర్చెఁ బ్ర
స్తరములు దొర్లు పేరులివు ♦ దందడిచే జలదంపు గర్జనల్
కొఱవడెఁ బ్రాణికోటి కల ♦ గుండు వహించెఁ జగంబు కంపిలెన్. ౨౩౪

తే॥ అధమ! వచ్చితి వచ్చితి ♦ ననెడి వీర, వాక్యములు దిక్కులకు విన ♦ వచ్చె నడరి
నిలువ శీర్షక శిఖరంబు ♦ నెగడి తగిలి, ఋక్షజాలంబు పలపల ♦ క్రిందరాలె. ౨౩౫

సీ॥ నడతెంచు వేగాన ♦ నడరిన పెనుగాలి, వీవఁ గిరిశ్రేణి ♦ పెల్లగిల్లి
దెసల కొనల దాఁక ♦ విసరుకొనుచుఁ బోయి, ధరణి దద్దఱిలంగ ♦ దొరలి పడియె
శ్వేత రోమంబుల ♦ చివరల వెడలిన, యదరు లజాండ కు ♦ డ్యముల మూసె
మిత్తికన్నులు మిఱు ♦ మిట్లు గొల్పెను తెఱ, గంటులు పఱచిరి ♦ గతులు దప్పి

తే॥ పండ్లు పటపట గీఁటఁగా ♦ వఱలు నగ్ని, కణము లశనిపాతమువోలెఁ ♦ గడలఁ జెదరెఁ
బుజము లప్పళింపఁగ బాహు♦పురుల రాలు,రత్నములు మెఱుపులక్రియ♦రాలుచుండె

చ॥ నరులును వారిధుల్ సురలు ♦ నాగులు భూతగణంబు తత్త్వముల్
ధరణియు నాసిరిల్లు తతిఁ ♦దార్కొను చండతరాగ్నివోలెఁ జా
పఱుకుఁ గనంబడెఁ భయము ♦ భ్రాంతియుఁ గొల్పుచుఁ బూర్వమందు తాఁ
దరిచిన పాలవెల్లి బెడి ♦ దంబుగఁ బుట్టు విషంబు కైవడిన్. ౨౩౭

తార వాలికి హితోక్తులు పలుకుట

తే॥ తార తిలకినీ తిలకంబు ♦ తనదు భర్త, కనులనుండి నిప్పుకలు మొ ♦ గంబునుండి
పొగయు వెలువడి మేనిని ♦ ముంగురులను, కాల్చుచుండ నడ్డమువచ్చి ♦ కరమువట్టె.

తే॥ మగువ! విడువుము యడ్డగిం ♦ పకుము నన్ను, బలిమి ననికిఁ బిల్చిన ప్రొద్దు♦పట్టిఁ బట్టి
జలధివలెఁ ద్రచ్చి తజ్జీవ ♦ ములను గ్రోలి, వేగ మరలెద నవుడు ♦ వెలఁది పలికె.

మ॥ జయశాలీ! భవదీయ దోర్బలము నో ♦ ర్చన్లేక యల్లాడి దు
ర్భయ చిత్తంబునఁ బాఱువాఁడు నవ స ♦ త్త్వంబొందఁగాలేదు వి
స్మయమా నూతన జన్మమొందఁడును భా ♦ స్వత్పుత్త్రుఁ డిప్పోళ ని
ర్భయుఁడై రా బలశాలి యొక్కరుని తో ♦ డ్పాటుండు నిక్కంబుగన్.

చ॥ అన వికటంబుగా నగి సు ♦ రాధిప పుత్త్రుఁడు పల్కుఁ దొయ్యలీ!
వినుము త్రిలోకజీవు లోక ♦ పెట్ట నెదిర్చినఁ గొప్పరించి యు
క్కునఁ బరిమార్తుఁ దారసిలి ♦ క్రుంగక నిల్చిన శూరుఁ డొక్కఁ డిం
దనుకను వింటివేమి? వితి ♦ థంబుగ భీతిలనేల చెప్పుమా? ౨౪౧

సీ॥ మందరశైలంబు ♦ మంథానముగఁ బాఁప, తేఁడు దిట్టపుఁ దరి ♦ త్రాడుగాఁగ
చక్రి పీఠంబుగాఁ ♦ జంద్రుండు తరికంబ, ముగ నుంచుకొని దేవ ♦ పూర్వదేవ
బృందంబు క్షీరవా ♦ ర్ధిని చిల్కి యలసిన, తఱి నొక్కఁడన పట్టి ♦ తరిచి సుధను
వారి కొసంగు నా ♦ బీరంబు మఱవంగఁ, దగినదే? నీకుఁ జం ♦ దన సుగంధి!

తే॥ దేవ దానవు లెదిరించి ♦ దీలుపడిరి, ప్రాణిప్రాణంబులను వేఱు ♦ పఱచు యముఁడు
నా యభిధ విన్న గడగడ ♦ నడుఁకువాఁడు, పోర నాతోడ నెవ్వాఁడు♦ పూనువాఁడు?

చ॥ అటు లోకవేళ మందమతి ♦ వై యొకరుం డెదిరించెనేని యు
త్కట తపమూని మేలిమిని ♦ గాంచు వరంబున శత్రుదేహ వి
స్ఫుట పటు సత్త్వమం దరులు ♦ స్రుక్క సగంబు బలంబు చెందు న
న్నిట నెదురొడ్డువాఁడు ఫల ♦ మేమి గడించును? చింత యేటికిన్?. ౨౪౩

తే॥ వాలి యిటు పల్క విని తార ♦ ప్రాణనాథ!, రామచంద్రుండు దశరథ ♦ రాజ సుతుఁడు
రవిజ మిత్రుఁడై నిను చంపఁ ♦ బ్రతినచేసె, ననుచు హితులచే వింటి నేఁ ♦ డనుడు నతఁడు

వాలితారకు శ్రీరాము గుణము లభివర్ణించుట

ఉ॥ పాపిని! యేమి పల్కితివి? ♦ బంధములం దెగఁ గోయలేని బా
ధా పరితప్త దేహులకు ♦ ధర్మపథంబు గమించి చూపు ల
క్ష్మీపతి కిట్లనర్హమగు ♦ చెట్టలు గట్టదవేమి? యిట్టి నీ
పాపము వోవ నింక నొక ♦ పావితముం గలదేమి? వెంగలీ. ౨౪౪

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యముల్ తనర ♦ నిచ్చు ముకుందున కిట్లు సేఁత ము
ద్వహమొకొ? గౌరవార్హమొకొ? ♦ తత్కృతి లాభకరంబొ? ప్రేమయున్
సహనము రూపుగా సకల ♦ జంతువులన్ బరిరక్ష సేసి లో
క హితము గోరు ధర్మమె స్వ ♦ కర్మ మడంచుకొనంగఁ జూచునే? ౨౪౫

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యునిగఁ ♦ జల్ప విమాతృ నిదేశమూని వ
ర్ణన మొనరింపలేని కరు ♦ ణామతిఁ దత్ప్రియసూతికిన్ స్వమే
దిని విడిపించి కానలకుఁ ♦ దృప్తిగ వచ్చిన యుత్తమోత్తమున్
దనియ నుతింప కిట్లు నడి ♦ దార్చెదు ప్రల్లద మాడఁగూడునే? ౨౪౬

ఉ॥ అండములెల్ల నొక్కటయి ♦ యాజి నెదిర్చినఁ గేలఁ బూను కో
దండ సహాయుఁడై విజయ ♦ తామరసాసన చెట్టఁబట్టు ను
ద్దండుఁ డనన్య సామ్య గుణ ♦ ధాముఁడు రాముఁడు పేరు నూరు లే
కుండెడు నీచుతోఁ జెలిమి ♦ యొప్పుగఁ జేయునె మత్తకాశినీ!. ౨౪౭

చ॥ అనుజులకంటె వేఱయిన ♦ ప్రాణము లేదని యెంచి వారితో
నెనరునఁ గూడి వర్తిలు వి ♦ నీతుఁడు కారుణికుండు నాదు వే
ల్పునగు రఘుప్రభుండు తన ♦ పూజ్యత మాయఁగ నేనుఁ దమ్ముఁడున్
మొనసినవేళ మధ్య శర ♦ మున్ దెగ నెక్కిడునేమి? కోమలీ!. ౨౪౮

చ॥ క్షణ మిట నుండు మియ్యదన - చయ్యన నేఁజని ఘోర సంగరాం
గణమున వాని క్రొవ్వడఁగఁ ♦ గాఁ జదియించి యసుప్రజం బవా
రణగతిఁ బారణల్ సలిపి ♦ క్రచ్చఱ తోడుగ వచ్చినట్టి దు
ర్గుణులకు భంగపాటు నొడఁ ♦ గూర్చెద వచ్చెదఁ జింత దక్కుమా. ౨౪౯

చ॥ అనవుడు భర్తమాట కెదు ♦ రాడ కుదార కపీంద్రుదార తా
ర నిలిచె వాలి యుత్సుకతఁ ♦ గ్రన్నన బాహువు లుబ్బఁ బూర్వ ది
గ్ఘన గిరి మీఁద దోఁచు రవి ♦ కై వడిఁ గ్రాలి మహోగ్ర చండ కో
పనుఁడయి దుర్నిరీక్ష్యగతి ♦ వాలి కనంబడెఁ దన్మహాద్రిపై. ౨౫౧

చ॥ భుజబల దార్ఢ్యమందు పెను ♦ పోఁడిమినొందు గిరీంద్రుఁ బోలు నిం
ద్రజుఁడు, నిశాచరేంద్రుని మ ♦ దం బడఁగింపఁగఁ బూని కుంజ న
క్కజముగఁబుట్టు నా నరమృ ♦ గప్రభు నంచునఁ గాంచువారలున్
గజగజలాడ వచ్చెఁ దను ♦ కంబున నక్కజుఁ డున్నచోటికిన్. ౨౫౨

వాలిసుగ్రీవుల సమరము.

ఉ॥ గర్జిలు తమ్ముఁ గాంచి ఘన ♦ గర్జన చేసె సురేంద్రసూతి త
ద్గర్జ త్రివిక్రమేశుని ప ♦ దంబు పెరింగిన యట్లు లోకముల్
దుర్జయలీల నుగ్రముగ ♦ దూఁకెను మేఘ సమూహ మెల్ల వి
సూర్జిత రీతిగాఁ బిడుగు ♦ పుంజములన్ వడి రాల్చె నెల్లెడన్. ౨౫౩

ఉ॥ అప్పుడు రాఘవుండు తన ♦ యర్మిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లనున్
దప్పక చూడు నాగ విబు ♦ ధ ప్రకరంబులు రాక్షసాళి నీ
రుక్కప్పయు మేఘరాజియు మ ♦ రుత్తు లయాగ్ని మహేవియేని యీ
యొప్పగు మేనితో సమత ♦ యొప్పునె? భీకరదేహ వీఁడనన్. ౨౫౪

చ॥ అవరజుఁ డిట్లనున్ వినతి ♦ నార్య! విభాకరసూతి జ్యేష్ఠు నా
యువుఁ గొనఁ గ్రూరకాలుని స ♦ ముద్ధతిఁ దోడ్కొని వచ్చె నేఁడు సం
స్తవగతి సంగరంబు బెడి ♦ దంబుగఁ బూనినవాఁడు కాఁడ యీ
ప్లవగుఁ డటంచు నా మనము ♦ పాయని వేదన నొందు నిత్తఱిన్.

ఉ॥ చిత్తజరూప! ధర్మము నశింపఁగ నమ్మిగ మాయు చెయ్వులన్
జిత్తముచేర్చు బాలిశుని ♦ శిష్టులు నమ్మఁగరాదు నమ్మికో
లుత్తమ రీతికాదు తన ♦ యుల్లమునందు విరోధి వోలె ను
న్మత్తుఁడు జ్యేష్ఠుఁ జంప జత ♦ నం బొనరించె నీకెట్లు నమ్మెుటల్?. ౨౫౬

చ॥ అను తనతమ్ము మోముఁగని ♦ యార్యుఁడు పల్కెను లక్ష్మణా! వివే
చన మొక యింతలేని మృగ ♦ జాతుల శీలముఁ గూర్చి యిట్లు చిం
తిన మొనరింపఁగూడ దొక ♦ తల్లి కుమారులలోనఁ దమ్ము లె
ల్లను తమ యన్నజాడల మె ♦ లంగినచో భరతుం డెలర్చునే? ౨౫౭

ఉ॥ చాప కిణాంక సుందర భు ♦ జా! భువి శిష్టులు కొందఱే సుమీ
పాపులె పల్వు రుండుదురు ♦ బాళి యొలర్చిన చోట సద్గుణా

వాపమె గాంచుచుంట గుణి ♦ పద్ధతి యట్టుల గాకయున్న ని
ష్పాపులు లోకమందుగల ♦ వారొకొ సూక్ష్మమతిన్ గ్రహించిరన్? ౨౫౮

తే॥ బలియురగు రామలక్ష్మణ ♦ ప్రభువు లిట్లు, మాటలాడుచు నుండఁగా♦ మంచుఁగొండ
లట్లు దిగ్గజంబులపోల్కి ♦ సర్క శక్ర, పుత్రు లిరువురు పోరాడఁ♦ బూనినారు. ౨౫౯

ఉ॥ కొండయుఁ గొండ డీకొనిన ♦ కోపున నొప్పి బలంబు హింసయున్
దండిచనంబు గల్గిన యు ♦ దగ్ర మృగేంద్ర యుగంబు కై వడిన్
జండతరంబుగాఁ దిరిగి ♦ సారెకుఁ గుమ్మరి దోర్బలంబునన్
మెండుగఁ ద్రిప్పు సారె కర ♦ ణిన్ గుడిచుట్టుచుఁ బోరి రుద్ధతిన్. ౨౬౦

చ॥ తొడలు తొడల్ పెనంచి భుజ ♦ తుండములన్ మెలివైచి దంతు లు
గ్గడువుగఁ బోరురీతిఁ దడ ♦ కట్టుచుఁ బట్టుచుఁ బట్టు వీడుచున్
దొడఁకక చెంగుచున్ మరల ♦ దూఁకుచుఁ బట్టుచుఁ బట్టు వీడుచున్
బెడమఱఁ ద్రిప్పుచున్ మెఱసి ♦ బెట్టిదులై వడిఁ బోరి రిర్వురున్ ౨౬౧

చ॥ భుజ బల వీర్య సంపదలఁ ♦ బొల్చిన భీకరమూర్తు లేక గ
ర్భ జనితు లొక్క కాంతకయి ♦ పట్టుగఁ బోరుట చూడ మున్ను బే
రజమున వచ్చు నచ్చర క ♦ రంబు గ్రహింపఁ జలంబు మీఱి పె
చ్చు జతన పోరు సుందు నుప ♦ సుందుని పోలిరి వార లయ్యెడన్. ౨౬౨

చ॥ జలనిధు లొండొకళ్ళఁ బెలు ♦ చన్ సరిపోరుట రెండు మేరువుల్
తలకొని మించి డీకొనుట ♦ దర్పము రోషము మాఱుకొంట యి
య్యిలఁ గనలేనివార మిఁక ♦ నేడ్తెఱ వాలియు సూర్యసూతియున్
మలయుచుఁ బోరుచుంట కుప ♦ మానము తెల్పఁగఁజాల మియ్యెడన్ ౨౬౩

ఉ॥ వానర నాథు నేత్రముల ♦ వారక వెల్వడు విస్ఫులింగ సం
తానముచేఁ బయోదములు ♦ తాఱును కొండలు మండె దిక్కరుల్
పూనె వడంకు నాకులును ♦ పూర్ణ భయంబున డాఁగఁబాఱె నా
రూనములై చతుర్విధము ♦ లొప్పిన భూస్థలి వీడెఁ దద్గతుల్.

ఉ॥ వారు మహేంద్రలోకమున - వారొ? ధరాధర సాను భూమిపై
వారొ? ధరిత్రిపై వఱలు - వారొ? దిగంతములందు నిల్చు వా
రొ? రహిఁ సమ్ముఖానఁ గల - రొ? యని చూపఱు భ్రాంతి నొంద వి
స్ఫార జిగీషులై దిగులు - వాఱక నమ్మికఁ బోరి రుద్ధతిన్. ౨౬౫

చ॥ కఱచుచు రక్కికొంచుఁ బెను - గాయములన్ రుధిరంబు కాల్వలై
వఱలఁగ వార్ధు లొండొకటి - పైకొని నేసెడు మ్రోఁత కైదు పా

ళ్ల యచుచు ముష్టిఘాతముల - యారవము ల్లయకాలమందు మ
బ్బులఱిమిన లీలఁ గ్రాలఁగ మ - హోన్నతులై యొసరేఁగి రయ్యెడన్.

ఉ॥ వా రితరేతర రాహతుల - వాఁడి నఖంబులఁ బంటి కాటులన్
బోర వపు క్షతంబులను - బోరన రక్తము చిమ్మి మిన్ను వి
స్తారము తోఁగఁ జేయ నుడు - జాలము భానునిపోలె, సాంద్ర సాం
ధ్యారుణ శోభితంబయిన - యంబరమంబలె నొప్పె మేఘముల్. ౨౬౮

సీ॥ కొలిమి నెట్టనగఁ గ్రాఁ - గుడు లోహమును దాకఁ, బెట్టి సమ్మెటలతోడఁ - గొట్టునంతఁ
జిటపటమని దెసల్ - చెదరు మిణుంగుల, కరణి నిప్పుక లెల్ల - కడల బెరయ
నిరువుర భుజముల ♦ నిరువురు పిడికిళ్లఁ, గా డింత్రు ఘన నినా ♦ దంబు లెగయ
నురములతోడఁ ద్రో♦యుదురు పాదముఁ తోఁ, దన్ను చుండుదురు హ♦ స్తములతోడ

తే॥ బొడుతు రఱతురు తరుబృంద♦ములను పెఱికి, వైతు రద్రులఁ బెకలించి♦వైచుచుంద్రు
బెదర నార్భటింతురు కోప♦వీక్షణములఁ, గాంచుచుందురు లోకముల్ ♦ కలఁతఁజెంద

సీ॥ పై కెత్తుదురు పట్టి ♦ పాఱవైతురు ఱొమ్ము, గాన్పింతు రురమున ♦ గాఢ ముష్టి
లొక్కొగాఁ బొడుతురు ♦ లోఁగొన సవ్యాప, సవ్యపద్ధతులఁ గే ♦ సరుల సరణి
నరికట్టుదురు నెక్క ♦ కరుగుదు రొండొరుల్, పెనవడి పడుదురు ♦ పృథివి యదర
ఱొమ్ముతోఁ గంజుట్టి ♦ యెముకలు పొడిగాఁగ, లాగుచుఁ గాళ్లతో ♦ లాగి త్రోతు

ఆ॥ రీఁకెతోడఁ బొడుచు ♦ వాటాన ఖర నఖ, రముల నెత్తు రొలుక ♦ ఱక్కుచుంద
రలసి సొలసి లేచి ♦యలవు బలంబును, చలము మీఱ రణము ♦ సలుపుచుంద్రు.

ఉ॥ భూమిని పాదుకొన్న తరు ♦ వుల్ శిలలుం బొడిగా ధరాధర
స్తోమము సర్వవస్తువులు ♦ స్రుక్కక వైవఁగ నొండొకండు పై
వ్యోమమునందె నుగ్గయి ప ♦ యోధిని దిక్కులఁ జేర వారి సం
స్థేమము దక్క కొక్కరును ♦ చిక్కక పోరిరి భీకరంబుగన్. ౨౭౦

ఉ॥ పూచి రహించు మోదుగుల ♦ పోల్పున దేహములొప్ప నిర్వురున్
బూఁచి చలంబు పెంపఱక ♦ పోరఁగ నెండిన భూజ పుంజముల్
పూచిక లున్న కాన దవ ♦ ముంబలె రోమములందు వహ్నియుం
దోఁచె సురల్ వడంకి పలు ♦ త్రోవలఁ బాఱిరి తక్కలేటికిన్?. ౨౭౧

ఉ॥ వీరులు వానరాధిపులు ♦ విక్రమసంపద సొంపు పెంపఁగాఁ
బోరొనరించుచుండఁ బటు ♦ భూరి భుజా బల శీలి వాలి క్రో
ధారుణ లోచనుండయి గ ♦ జాధిపు సింగము నొంచుకై వడిన్
ఘోరముగా నలంచి వడిఁ ♦ గొట్టె మనస్థితి సంచలింపఁగన్. ౨౭౨

మ॥ ఘన దర్పంబున వాలి వాలి పెను ని - ర్ఘాతంబు నా బ్రేయ నొ
చ్చిన సుగ్రీవుఁడు పాఱి వచ్చి పడుచుఁ - జింతాకుల స్వాంతుఁడై
యిన వంశోత్తముఁ గాంచి దీనుఁడయి న - న్నిట్లుల సేయంగ నీ
వన శ్రీరాముఁడు లోన నొచ్చుకొని యి- ట్లాడెన్ దయాసాంద్రుఁడై. ౨౨౩

సీ॥ ఖేద మొందకుము సు - గ్రీవ! మీలో వాలి, యెవ్వఁ డనుచు మది - నెఱుఁగనైతి
గజపుష్ప మాలను - కంఠమం దిడికొని, యీసారి పొమ్ము మే - లెనయు నీకు
నని పంప సుగ్రీవుఁ - డతి రభసంబునఁ, దారకల్ గూర్చిన - తీరు మీఱు
పేరు దాల్చిపోయి - పేరెత్తి వాలిని, చీరి పోరులిప్పుడు - జేరె నతఁడు

తే॥ వెఱవఁ బొడిచి హింసింప న - ప్పీగుఁ దులికి, పాఱిపోయిన వాఁడేల - వచ్చెననుచు
నగడి కోపించి రవిసుతు - నెఱుఁకులంటఁ, బొడిచె దంచెను గ్రుద్దెను - మోఁదెదన్న.

చ॥ రవిజుఁడు ప్రాణముల్విడలఁ - గ్రక్కను నెత్తురు వచ్చెఁ గన్నులం
జెవులను నొచ్చి యాతఁడును - శ్రీరఘురాముని దిక్కుఁజూచెఁ బైఁ
దవిలి సురేంద్రనందనుఁడు - దారుణ హింస యొనర్పఁ జూచె రా
ఘవుఁడు నమోఘసాయకము - కార్ముక మందునఁ గూర్చెఁ జెచ్చెరన్ ౨౨౪

చ॥ కిటిపయిఁ గంఠమందు నొడి - కంబుగఁ గేలు గదించి యెత్తి యు
ద్భటగతి నేలపైఁ జదుమ - వాలి దినేశుని పట్టి నెత్తఁగాఁ
బటువుగ నారి లాగి రఘు - పర్యుఁడు లక్ష్యముచేసి యేసె ను
త్కటుఁడగు వాని ఱొమ్ము వడిఁ - గాఁడ నమోఘ శరంబు గ్రక్కునన్.

రామ బాణముచే వాలి నేలఁ గూలుట.

సీ॥ ఆ రామ శరరాజ - మయ్యెడ జలమును, జలముఁ బుట్టించు వై - శ్వానరుండు
వైశ్వానరునిగన్న - వాయువు వానికా, ధారమై వెలసిన - ధరణి యనెడు
భూత చతుష్కంబు-పొలుపు బలంబు నొం, దిన వాలి యురమునఁ-దివిరి తూఱె
నరఁటి పండున సూది - యవలీలఁ దూఱిన, పగిదిఁ దన్మహిమంబు - పలుకవశమె?

తే॥ నిర్దయుండయి తమ్ముని - నేలమోఁది, కడప యత్నించు వాలి ది - గ్భ్రాంతిఁ గూలెఁ
బ్రళయవేళఁ బ్రచండ - ప్రభంజనగతి, వేళ్లతోఁ బెల్లగిలు మేరు - విధముఁదోప.

తే॥ విలయవేళను భాస్కర - బింబ మురలి, నేలఁ గూలిన లీలను - వాలి గూలి
తరణిపుత్త్రుని గొన్న హ - స్తముల వదలి, నిగుడు శర మురమ్మునఁ దూఱ-నీక పట్టె.

ఉ॥ పెంపున రామసాయకము - భీకరలీల నురంబు గాఁడ ను
త్కంపితగాత్రుఁడై యతఁడు - క్రన్నన లోఁజొరనీక వాలుతోఁ

డెంపునఁ గాలఁ గేలను గ - దించుచు నాఁపుటఁ జూచి తా శిరః
కంపన మాచరించె నల - కాలుఁడు గూడఁ దదీయ శక్తికిన్. ౨౭౯

ఉ॥ చీల్చి ఖగోళ మీక్షణమ - చింకలు లాడెద నంచు లేచు నేఁ
గాల్చెదనంచు దిక్కులను - గాంచు సమస్త జగంబు లిప్పుడే
కూల్చెదనంచుఁ బ్రుల్లిపడుఁ - గ్రొచ్చెద భూస్థలి నంచు డొల్లు నన్
మాల్చినవాఁ డెవం డనుచు - మాటికి దిక్కులు సూచు హాయనున్. ౨౮౦

ఉ॥ నేలను మోఁదు నేత్రముల - నిప్పులు రాల్చు శరంబుఁ బట్టి వే
వాలునఁ గాలఁ గేల వెలి - వాఱఁగఁ జేయఁ గదించు రామికిన్
దీలుపడున్ దపించుఁ బడుఁ - డెప్పలు లేవఁగఁ జూచు వేధమై
సోలుఁ గృశించుఁ గ్రుంగు వెలి - స్రుక్కుఁ జుఱుక్కునఁ దత్తళించుచున్.

ఉ॥ బాణము నేసి నారలు ది - వంబున నుండెడు వేల్పులేమొ? గీ
ర్వాణులు నిట్టు లేయఁగల - రా? యిటులేయఁ బనేమివారికీ
జాణ యెవండొ? యంచు నొక - సారి హసించు నతండు దైత్యజి
త్ప్రాణు విరించి తుల్య బల - శౌర్యము లొందినవాఁడెపో యనున్. ౨౮౨

శ్లో॥ చక్రమో శూలమో కాక ♦ శక్రుచేతి, వజ్ర మిట్లులు నా యురః ♦ పథముఁ దూఱు
శక్తి క్రొత్తగాఁ బడసెనో ♦ సంశయంబు, గలిగె నంచు నాక్రోశించుఁ♦గలఁగు నలఁగు.

చ॥ ఉరమునఁ జొచ్చియున్న శర ♦ యోగము గాంచుచు నొక్క వింటిచేఁ
బఱపిన తూపు గాదు శర ♦ పంక్తికి నింతటి శక్తియే? మునీ
శ్వరు లొగి మంత్రశక్తి తగు - సాయముగా విడిపించినారొ? యే
కరణియొ? యంచు దంతముల - గట్టిగఁ గీటు నలంగు దీల్పడున్. ౨౮౪

చ॥ శరమిది ఘోరమంచెఱిఁగి - సంశయమంద ఫలంబులేదు నా
యురమునఁ బ్రాణ ముండఁగనె - యుద్ధతిఁ దూఱిన యియ్యలుంగు నా
కరములఁ గాల వాలమునఁ - గ్రన్ననఁ దీసెద నేసినట్టి యా
పురుషుని పేరు గాంతునని - పోఁడిమి దానిఁ దివంగ మేకొనెన్. ౨౮౫

ఉ॥ చేవయు మేటి సాహసముఁ - జిత్త దృఢత్వము ధైర్యవిక్రమ
శ్రీ విలసిల్లు వాలి తప - జీవము నొవ్వఁగఁజేయు బాణ మ
చ్చో వెలికీడ్చె దేవ దను - జుల్ కయివారము సేసి రార్చుచున్
భూవలయంబునం దెవఁడు - పోల నుతింపఁడు ధీర మానసున్?. ౨౮౬

చ॥ అడవులఁ గొండలం గడచి - యంబుధిఁ జేరెనొ నాఁగ నెత్తురుల్
వెవల ముంచి పోయు క్రియఁ ♦ గాయము గాయమునుండి చిఱ్ఱున

వెడలెను ప్రోంతతోఁ గనిన ♦ వీరుల యుల్లములెల్ల నీరమై
కడవఁగ ఘోరదృశ్యమయి - కన్నులు మూఁతవడం దటాలునన్. ౫౭౭

తే॥ వాలి యురమును దొడ్డ ప - ర్వతమునుండి, వెడలు నెత్తురు సెలయేటి-విధము చూచి
సోదరప్రేమ పాశ సి ♦ యుక్తుఁ డైన,సూరసుతు నేత్రముల వారి♦ధార దొరఁగె.

ఉ॥ మేరువుఁగూడ భగ్నముగ ♦ మేకొని చేయఁగఁజాలు చేవయున్
గీరితి గల్గు వాలి తన ♦ కేల శరంబును పట్టి త్రుంప నూఁ
కారఁగ నంగవించియుఁ బ్ర ♦ యత్నము వ్యర్థమ యంచు దానిపైఁ
దీరుగనున్న వ్రాలు కను ♦ దేటిచి చూడఁదొడంగెఁ గ్రక్కునన్ ౫౭౯

మ॥ త్రిజగత్సేవన మూలమంత్రము భవా - ర్తిం బాపు దివ్యౌషధం
బజ రుద్రామర నిత్యపూజితము శ్రే - యఃపాళి హార్మ్యంబు భ
క్త జన శ్రేణికిఁ దారకంబు నిగమాం - త జ్ఞాన వేద్యంబు తా
భజియింపంగల రామ నామ మెద నొ - వ్వంగాంచె నేత్రద్వయిన్. ౫౮౦

మ॥ గృహిధర్మంబుల వీడి కానలకుఁ గో - ర్కిన్ వచ్చు ధీరుండు ని
ర్వహణీయంబయి క్షత్త్రవంశమునకున్ - రాణించు సద్ధర్మ సం
గ్రహ కార్యంబుల నాకునై విడిన యీ - రాముండు జన్మింపఁగా
గ్రహరాడ్వంశము దుష్టమయ్యెనని వీఁ - క న్నాన చెందె న్నగెన్ ౫౮౧

సీ॥ పరఁగ నగాధ జం - బాల పటల మగ్న, మగు గజరాజంబు - పగిదినున్న
వాలి సిగ్గున మణి - జాల సంశోభిత, శిరక యుతమగు - శిరమువంచు
నవ్వ నాలోచించు - నరవరేణ్యుల కిది, ధర్మ మేమో యని - తలఁచి తలరుఁ
బ్రాణకోటికిఁ బ్రభు - వగు రాముఁడే నీతి, దప్పిన జనులెట్లు - తలఁగకుంద్రు?

తే॥ మేటి నియతి నాకొఱకె న-ష్టంబుఁ గలిపె, ననుచుఁ జిం తాకులితుఁడగు - నతనియెదుట
నిలిచె ధర్మసంస్థాపన - నియతికొఱకు, జగతి నుద్భవించిన రామ - చంద్ర విభుఁడు.

సీ॥ నీలనీరద మొుండు - నీరజ ద్వయముతో, నిలసిల్లుచున్నట్టి - పొలుపుదోఁపఁ
జక్కటి తా శిల్ప - చాతుర్యమున నొండె, నవయవ స్ఫూర్తి నా - నతిశయిల్లఁ
జీఁకటి ప్రాఁకునఁ - జెలఁగు తీవియవోలె, బలు విల్లెడము కేల - వెలయుచుండ
క్షత్రియధర్మంబు - సచ్ఛీలమార్గంబు, క్రమపడ నిల్పంగఁ - గాంక్షనేసి

తే॥ ధారణికి దిగినట్టి సౌం - దర్యరాశి, సుగుణరాశి తేజోరాశి - సుకృతరాశి
రామభద్రుని గన్నులా రంగఁ గాంచి, యేమిచేసితి వని వాలి - యిట్టు లనియె. ౫౮౩

వాలి శ్రీరాముని నిందించుట.

ఉ॥ సత్యము నాభి జాత్యమును - చక్కటిఁ గావఁగఁగోరి ప్రాణ సాం
గత్యము వీడు పుణ్య కరు ! ణానిధి పం క్తిరథేశు పట్టి వీ

వత్సమలాఘ్యుఁడౌ భరతు - నన్నవుగా జనియించితే! నృపుల్
సత్యము మీఱి ధర్మ మనఁ - జాలుదురే యధికార గర్వులై?

చ॥ కులము బలంబు విద్యయు న - కుంఠిత శౌర్యము లోకరక్షణా
కలిత మహాశయంబు నధి - కారము శీలము నీదు సొత్తులై
వెలయఁగ నన్నియుం దెలిసి - వీఱేఁడికై వడి నీగుణాలి ని
ష్ఫల మగునట్లు పీడుపడి - పల్లటమై చనఁజేయ నొప్పునే?. ౨౯౫

చ॥ ఇలఁగల రాజధర్మము ది - నేశ కులాఘ్యుల సొత్తుకాదె? ని
ర్మలగుణ ప్రాణతుల్యయును - మైథిలు పెంచిన రాజహంసి వే
ల్పులమెరపోలె సబ్రముగఁ - బొందిన జానకిఁ బాయు మీఁద నీ
వలసిన కార్యపాళి తడఁ - బడ్డవి యేమొ యలేఖ్య సుందరా!. ౨౯౬

చ॥ దనుజులు కీడుసేయఁ గృప - దప్పి కపీంద్రుని త్రుంపుమంచు నా
మనువు వచించెనేమి?మతి - మాలి దయాగుణ మేడవీడి తీ
యనువున నన్ను చంపుటకు - నారసి తెయ్యది యొగ్గు?నీవ యి
ప్పని యొనరింప సద్యశము - ప్రాఁతిగ నేరు భరించువారలో?. ౨౯౭

మ॥ కరుణావార్ధి! చతుస్సముద్ర పరిఖాం - కంబైన యీధాత్రిపైఁ
బరుగుల్ వాఱు ప్లవంగరాజికె కలి - ప్రారంభ మిట్లయ్యనే?
వరశీలాదులు దుర్బలావళికె యే - ర్పాటయ్యెఁ గాఁబోలు! భూ
వరు లెగ్గానిన నిందగాక యశమున్ - బ్రాప్తించునే రాఘవా!. ౨౯౮

శా॥ నాటం జేసితి వాక్కు చిత్రమొగి నా - నందంబునం దండ్రి యా
పాటన్ రాజ్యమునీయఁ దమ్ముసకు స - ర్వంబిచ్చి యామీఁద నీ
కాటన్ జేసితి వాక్కు చిత్రమును వీఁ - కం బూని కిష్కింధకే
చోటన్ దమ్ముని కన్నఁ గూల్చి తిఁక నె - చ్చోఁ గల్గు నీ పద్ధతుల్?. ౨౯౯

ఉ॥ శాంతినిధీ! పరాక్రమ ని - శాలురు చేయు పనుల్ నుగంటిమిన్
సంతనగాఁగఁ దెల్పుఁగద! - సత్య సనాతన ధర్మపాళి కా
ద్యంతము నీవ కర్తవయి - యక్కట నాయెడఁ జేయు కార్య మి
ట్టింతలుగాఁగ, రావణుని - యొగ్గులు వల్కనెడంబు గల్గునే?. 300

చ॥ ఇరువురు పోరుచుండ సమ - హృత్తిని దూరముచేసి యొక్కరుం
గరుణను గాంచి వేఱొకని - గ్గై తవ మొప్పఁగ డాఁగి క్రూరమౌ
శరమున బొమ్మఁ జీల్చి వడిఁ - జంపుట ధర్మమొ?వేఱొకండొ?దు
ర్భరతర నిందకు న్నిలవొ? - ప్రాజ్ఞులు మెచ్చని పక్షపాతమో?. ౩౦౧

ఉ॥ కాదిది విక్రమంబు విధి ♦ కాదు ఋజుత్వము కాదు ద్వేషముం
గాదు భవత్ప్రపాలిత జ ♦ గంబున నా తను వొక్క భారమే?
నీ దయివాఱు సత్కరుణ ♦ నీతియు మాని దురాకృతంబు పెం
పేద నొనర్చితేల? భువి ♦ నిట్టిది కూడునె నిన్నుఁబోంటికిన్?. 302

చ॥ ఇహపర సౌఖ్య పద్ధతుల ♦ నెంచి సమ ప్రతిపత్తి నిల్పి వి
గ్రహములఁ దోలి యెల్లరక ♦ ఖండిత లాభము గూర్చు కార్య సం
గ్రహ మది ధర్మము ♦ న్నిలుపు కార్యముగాకిటు పక్షపాత ము
త్సహనము తోడఁ బూని విప ♦ థంబున మర్కటుఁ జంపు టొప్పిదో?. 303

ఉ॥ చింతిలఁజేసి నీసతిని ♦ చేకొని చన్న సురారిఁ జంప ని
శ్చింతయు వీని సాయము గ్ర ♦ హించితి నందువ యేని దొడ్డదా
దంతి శిరోంతరస్థ పిశి ♦ త గ్రహ లాలన కేసరిం గొనం
జింతిల కేన్గు కాల మృతిఁ ♦ జెందు శశంబును గోరు టొప్పిదో?. 304

తే॥ జగము వెలిఁగించు చల్లని ♦ చంద్రుననుఁ, పుట్టుతోడఁ గలంకంబు ♦ పుట్టె ననుచు
రవికులంబునకును నిల్వ ♦ రంబుగాఁగ, నిలుపఁ బోలుఁ గాలుష్యంబు ♦ నీవు పుట్టి. 305

తే॥ ఒకఁడు పోరున కహమహ మిం ♦ కను పిలువ, వచ్చు నను డాఁగి కూల్చి త ♦ ర్వాత నిచటఁ
దక్కువారి యెదుట నాన ♦ దడవకుండ, నిక్క మగసంగముంబటె ♦ నిలిచితేమి?. 306

తే॥ శాస్త్రధర్మముల్ కులవృద్ధ ♦ చరితములును, శీలమును పూని నీవు ర ♦ క్షింప లేక
వాలిఁగూల్చి తంతియె కాదు ♦ ప్రాభవంపు, ధర్మ మర్యాద చెఱిచితి ♦ దారుణముగ.

ఉ॥ నీదగు ధర్మపత్ని నొక ♦ నీచుఁడు దొంగిల మాఱుచేఁత నిం
పాదిగఁ జేయ కిట్టులన ♦ యంబు నొనర్చితి నీశరంబు దు
ష్టాదముకాదొ? నిఖిల శ ♦ రాసన విద్యల నారితేఱుటల్
మోదముతో నిరాయుధుల ♦ ముచ్చుగ నేయుటకా? వచింపుమా. 307

తే॥ పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచుఁ ♦ బ్రజ్వరిల్లు, కనుల మిడుఁగుఱు లురలఁగాఁ ♦ గఠినవాక్కు
లిట్టులాడు వాలిని గని ♦ యెదుట నిలుచు, వీరుఁడగు రాముఁ డనియె నీ ♦ విధముగాఁగ

శ్రీరాముఁడు వాలికుత్తర మిచ్చుట.

సీ॥ మాయావి వెన్నాడి ♦ మడియింప బిలమున, కొంటిమై యేగి రా ♦ కునికిఁ జేసి
యీవు పోయిన త్రోవ ♦ నేగ సంసిద్ధుఁడౌ, సుగ్రీవుఁ గని బుధుల్ ♦ చుట్టములును
రాజవు గమ్మని ♦ ప్రార్థింప నిపక జ్యేష్ఠుని చంపు దుష్టుని ♦ తునిమి పిదప
నేనును చచ్చెద ♦ నింతియ యన్నకుఁ, దరువాత రాజ్యంబుఁ ♦ దాల్ప నవిన

తే॥ వారు ప్రార్థేయపడుచు ని ♦ ర్బంధపఱచి, నిష్కళంకుని సుగ్రీవు ♦ నియత చరితుఁ
బిలుచుకొని పోవఁగా మాఱు ♦ పలుకలేక, తుదకు నేలికై కాలంబు ♦ ద్రోచుచుండ.

సీ॥ మాయావి మాయించి ♦ మరలి వచ్చిన నిన్ను, గని సంతసమున వం ♦ దనమొనర్చి
బలిముఖుల్ ప్రార్థించి ♦ బలవంతమునఁ గట్టు, నీరాజ్య మిదియని ♦ నీకు నొసఁగి
నిర్మమత్వంబున ♦ నిన్ను వేఁడినవాని, యెడఁ దప్పులేదని ♦ యెఱుఁగు పిదప
శరణు బాధింపకు ♦ కరుణఁ జూడుమ యను, తమ్మునిపై నీవు ♦ దయను వీడి

తే॥ మన్ననలు గోర మానక ♦ మండిపడుచుఁ, ద్రుంపఁ బూనితి వంత జి ♦ తోస్మి యనుచుఁ
నిటల తట ఘటితాంజలి ♦ పుట్టుఁడు నగుచుఁ, గాళ్లఁ బడి బతిమాలినఁ ♦ గానవైతి.

సీ॥ భయమొంది పరుగిడు ♦ వాఁడని యెఱిఁగియుఁ, గొంచెమేనియు దయ ♦ యుంచవైతి
అవరజుం డనఁగదా ♦ యనుచు నక్కటికంబు, పూనక తఱుముట ♦ మానవైతి
మునిశాపమున నీవు ♦ మొనయని గిరినెక్క, దనుక వెన్నంటుట ♦ తప్పవైతి
పాఱువారల వెంటఁ ♦ బడుట శూరులకు గ, ర్హితమని సుంతయు ♦ నెంచవైతి

తే॥ ప్రేమకృత్యంబు లుత్తమ ♦ కృత్యములును, శౌర్యఫలితంబు ప్రాజ్ఞులు ♦ చదువుఫలము
నొకఁడు వలచిన సతిఁ గాచి ♦ యొసఁగు ఫలము, గాక వేఱొంటఁ గలుగునే ♦ గారవంబు?

చ॥ మదమున వీరధర్మమును ♦ మాలిచి దుర్బలుఁ గోపగించుటల్
సదయులు ధర్మదూరమని ♦ చాటుదు రొక్కపడంతి భర్తతో
ముదమున నుండ మానమును ♦ మూర్ఖత మ్రాల్చుట పాడి వీడుటే
గద! యిది గాన కీవు పలు ♦ కం గమకించెదె ధర్మి పోలికన్? ౩౧౩

తే॥ పొలుచు ధర్మంబు నైహికా ♦ ముష్మికంబు, లిట్టివని పరిశీలించి ♦ యెఱుఁగవైతి
వనుజు జీవితేశ్వరిని మ ♦ ర్యాదవీడి, పొందినాఁడ విదియు నీకు ♦ బుద్ధి యగునె?. ౩౧౪

తే॥ ప్రాణ మిత్రుండు భానుపు ♦ త్త్రకుఁడు కాన, నిన్ను చంపితి సంబంధ ♦ మెన్న లేని
వారలైన దుర్బలులగు ♦ వారి సిలుఁగు, నీఁగఁజేయుటే నామనో ♦ నిశ్చయంబు.

క॥ అని సుందరుఁడగు సన్మని, వినుతుండనఁ దగవుకాని ♦ వెడ పనులం జే
సిన వాలి యిట్లులను మా, కొనరవు నీ వాడు నీతు ♦ లొక్కటి యేనిన్. ౩౧౫

సీ॥ మా కులధర్మముల్ ♦ మేటి పతివ్రతా, ధర్మముల్ వానిని ♦ దవిలియుండు
వ్రీడాది గుణములు ♦ వెలయ నారులకగు, మాంగల్యధారణల్ ♦ మాకులేవు
స్వేచ్ఛావిధగఁ గ్రీడ ♦ సేయుచుఁ దిరుగ వి, రించియే మాకు వి ♦ ధించినాఁడు
ఇచ్ఛాప్రవర్తన ♦ మే గాని వేదోక్త, మార్గ సంచరణంబు ♦ మాకులేదు

తే॥ వంశ సంగతి వచ్చిన ♦ వర గుణములు, మాకు లేవు నేఁ జేయు ప్ర ♦ మాద మెదియు
లేకుఁ కనుమని గౌరవ ♦ శ్లిష్టఘటితఁ, బలుకు వాలికి శ్రీరామ ♦ భద్రుఁ డనియె.

ఉ. మీరలు నిర్జరాంశముల ♦ మేదినిఁ బుట్టిన వార లింద్రియ
క్రూరవిశేష దోషములఁ ♦ గోరిక మీఱ నెఱింగి ప్రాక్తనా
చార నిగూఢ పద్ధతులఁ ♦ జక్కఁగ నేర్చిన వారలౌట నీ
ధారణిఁ బోల్పఁ దగ్గ మృగ ♦ ధర్మము సెందిన వార లౌదురే?. ౩౧౮

ఉ. హారముసేయువారు జయ ♦ హారము దాల్చినవారు మీర లి
ట్లారయ నింద్రియాళి గల ♦ యంగికిఁ జేరు నె ధర్మ మార్గముల్
తీరు పరీక్షచేసి కడ ♦ తేఱిన తెల్వికిఁ జెందుఁగాక యీ
గౌరవ పద్ధతుల్ దెలిసి ♦ కాని పనుల్ పొనరింపఁ బోలునే?. ౩౧౯

చ. మకరము పట్టి లాగ విడు ♦ మార్గము గానక చక్రహస్త! నా
నికలత మాన్పవే యనుచు ♦ వేఁడిన జ్ఞానఫలంబుచేతనే
యకలుష ముక్తియుగ్మకము ♦ నందిన యా గజరాజుకూడ మీ
మొకముల జాతి యాతఁడె స ♦ మీక్షణ సేయుము శక్రనందనా!. ౩౨౦

ఉ. సంతత ధర్మవృత్తిఁ జన ♦ సమ్మతుఁడౌటనుగాదె జానకీ
చింతను తీర్పఁ బూని విల ♦ సిల్లెడు సాహస ధైర్య శౌర్య వి
క్రాంతులఁ జూపి యీపనికిఁ ♦ బ్రాణము లిచ్చిన పెద్దతండ్రి నా
వంత యెఱుంగకుందువె జ ♦ టాయువు నాతఁడు గృధ్రరాజెకా! ౩౨౧

చ. పరువున మంచిచెడ్డల స్వ ♦ భావ మెఱుంగు విమర్శన స్థితిం
బొరయక సంచరించుటయె ♦ మూర్ఖ మృగాదిక లక్షణంబు నీ
వరయని ధర్మపద్ధతు లి ♦ హంబున లేవని నీ వచస్సులే
విరివిగఁ జాటుచుండ నిఁక ♦ వేఱేడి చందము లేల యాడఁగన్?. ౩౨౨

తే. ఇదియ తగు నిది తగదని ♦ యెఱిఁగి నీతి, పద్ధతిని నడవని వారిఁ ♦ బశువు లంద్రు
పశువులే యైన సద్ధర్మ ♦ పద్ధతిఁ జన, వేల్పు సమము లౌనని ధర్మ ♦ విజ్ఞు లంద్రు. ౩౨౩

క. కాలునకుఁ గాలుఁడగు శ్రీ, కాలగళుం గొలిచి ఫలము ♦ గంటివి విజయ
శ్రీలం జెలఁగితి కొంటివి, నాలుగు భూతముల బలము ♦ నయ మెఱుఁగవొకో? ౩౨౪

తే. దోషులందును నిమ్నులం ♦ దును గలారు, ధర్మమార్గంబుఁ దప్పక ♦ తరలు వారు
మునులయందును దేవతా ♦ జనులయందుఁ, జెడుగు లొనరించి చింతించు ♦ జడులు గలరు

చ. అరయ యథార్థ మిక్కరణి ♦ యాటఁ గులీనులకేని యేరికే
నరవడి మేలు కీడులు స్వ ♦ యంకృత కర్మలఁ బట్టి వచ్చుటే
వరసియు గర్వబుద్ధిని ప ♦ రాంగన శీలము పాడుచేసి తి
ట్లరసిన మూఢచిత్తు లెవ ♦ రైనను నీవలెఁ గానవత్తురే?. ౩౨౬

చ॥ అని తగు తెల్వి యబ్బు నటు ♦ లాడిన మాటల నాలకించి రా
మునిగని వాలి యిట్లను న ♦ ముద్ధతి యుద్ధము సేయువేళ నేఁ
గన నమూఖమ్మున న్నిలిచి ♦ కాండము నేయక డాఁగి యేయు టే
లన విని లక్ష్మణుండు సము ♦ దంచిత రీతి వచించె వాలితో. ౩౦౭

ఉ॥ నీయనుజుండు తొల్త గుణ ♦ నీరనిధిన్ శరణంబు వేఁడ న
జ్ఞాయతనేత్రుఁ డంత నెటె ♦ యూఁచిన నిన్ను కృతాంతుప్రోలికిన్
బాయక పంపువాఁడ నని ♦ బాస యొనర్చెను గానఁ బోరిలో
నాయనఁ గాంతువేని శర ♦ ణందువొ యంచు మఱింగె నివ్విధిన్. ౩౨౮

ఉ॥ బాల్యమునుండి సజ్జనుల ♦ పజ్జ శ్రుతి స్మృతి మార్గరీతి సా
కల్యము విన్నవాఁడగుటఁ ♦ గంజహితాన్వయుఁ డాడు వాక్యముల్
కల్యము లౌట నమ్మతిని ♦ గైకొని రామ విభుండు ధర్మ వై
కల్యము సేయఁ డంచుఁ గపి ♦ కాంతుఁడు మూర్ధము వంచి యిట్లనున్. ౩౨౯

వాలి శ్రీరాముని క్షమింప వేఁడుట.

ఉ॥ తల్లిని పోలి జీవక వి ♦ తానము పట్లను వత్సలత్వముం
గొల్లగఁ బూని ధర్మము న ♦ కుంఠిత వీర్యము సద్గుణావళుల్
చెల్లిన నీవు ధర్మపరి ♦ శీలన దృష్టిని చూడ దోషముల్
పెల్లుగ నుండవే? నెనరు ♦ పేర్మి క్షమింపుము రాక్షసాంతకా! ౩౩౦

చ॥ తెలియని కోఁతియంచు మదిఁ ♦ దేల్చి వెలార్చిన నావచస్సులం
దలఁపకుమయ్య! చింతలిడు ♦ దారుణ జన్మ రుగౌషధంబు నీ
నలలిత నామమే కద! వి ♦ శంకటవృత్తి శరంబునేసి నా
కలఁకను పాపి జ్ఞానమును ♦ కంటి నొసంగితి మోక్షదాయకా! ౩౩౧

సీ॥ ముమ్మూర్తులీవె త ♦ న్మూలంబు నీవె పా, పంబును నీవె పు ♦ ణ్యంబు నీవె
శత్రుత్వమును నీవె ♦ మిత్రత్వ మీవె యా, దాసీన్య మీవె కృ ♦ తఘ్నంబు నీవె
త్రిపురారి మున్నగు ♦ దేవత లిచ్చిన, వరములు విఫలమౌ ♦ కరణి దూసి
యకలంక దార్ఢ్యప ♦ రాక్రమోపేత వ, క్షముఁ దొలచేసి ప్రా ♦ ణములఁ గ్రోలి

తే॥ నట్టి నీతూపు ధర్మంబ ♦ యరమరేల?, హరుఁడు కొల్చిన వారికి ♦ వరములీగి
నీ లస న్నామ సంస్తుతి ♦ నియతి గాదె?, యట్టి నిను గంటి మోక్షంబు ♦ నందుకొంటి.

సీ॥ చరములు నీవ య ♦ చరములు నీవ సు, స్థిరములు నీవ య ♦ స్థిరము లీవ
ఋతువులు నీవ యా ♦ ఋతుఫలంబులు నీవ, విరులందు వాసన ♦ వెలయు లీల
సర్వవస్తువులందు ♦ సమరీతి నుందువం, తర్భూత మగుచు స ♦ త్యప్రకాశ!
నీవిట్టి వాఁడని ♦ నిర్గుణాలివియని, నాజ్ఞానమే యిప్డు ♦ నాకుఁ దెలిపె

తే॥ కాన నక్షయలోక సు ♦ ఖంబు లరుదె?, నన్ను వెన్నంటు కర్మముల్ ♦ నిన్ను గాంచు
వఱకె కద! నీదు దండంబు ♦ వలనఁ బాసి, నాయఘంబులు నుతిపాత్ర! నలిననేత్ర! 333

చ॥ అనుజుఁడు నన్ను చంపులకు ♦ నై నిను దోడ్కొని వచ్చి యల్ప చిం
తనము గలట్టి వానర మ ♦ తంబున సిష్ఫల రాజ్య భారముల్
బొనుపుగఁ బొంది నాకుఁ బరి ♦ పూర్తిగ శాశ్వత మోక్షరాజ్యముల్
దనియఁగ నిచ్చె నింతకును ♦ తమ్ముని మేలు మఱొండు గల్గునే?. 33४

ఉ॥ సేవకుఁడైన యేనొకటి ♦ చిత్తమునం దలపోసి వేఁడెదన్
నావలె నాదుతమ్ముఁ డొక ♦ నాఁడు మధుద్రవ మాని మందుఁడై
కావర మందునేని నను ♦ గ్రచ్చుఱ నేసిన నారసంబు సు
గ్రీవునిపై వడిం గినిసి ♦ కీడ్పడ నేయకుమయ్య! రాఘవా! 33౫

చ॥ మఱియొకమాట రామ విను ♦ మా! రవినందనుఁ గాంచి నీదు సో
దరు లొకవేళ గేలికయి ♦ తక్కక భ్రాతృవధంబు సేయు ము
ష్కరుఁడని యాడిరేని తగు ♦ చందము కాదని మందలింపు నీ
వరములు పూర్తిచేసి తిఁక ♦ వాఁడును తప్పి చరింపనేర్చునే? 33౬

ఉ॥ వేఱొకమేలు నీకు నొద ♦ వింపఁగ లేను దశాస్యుఁబట్టి వా
లూరక గట్టిగాఁ దిగిచి ♦ లూమముతోఁ గొనితెచ్చి నీకు దై
వాఱఁగఁ గాన్కగా నిడెదు ♦ భాగ్యము నోచకయుంటి నన్నిటన్
దేఱిన వాయుపుత్త్రుఁడు సు ♦ ధీమణి చాలిన బంటు నీకగున్. 33౭

ఉ॥ శూరుఁడు సద్గుణాకరుఁడు ♦ సూనృతవాది మహాశయుండు సా
మీరి భవత్కరం బధిగ ♦ మించిన బాణముగాఁ దలంపుమా
సూర కుమారు నీ యవర ♦ జుంబలెఁ గాంచుము వీరిఁబోలె నీ
కేరును దోడ్పడం దగు మ ♦ హిష్ఠ బలాఢ్యులు లేరు భూస్థలిన్. 33౮

శా॥ వీరింగొంచు సమస్తదేశముల న ♦ న్వేషించి నీ జానకిం
దేరం గాంచుమ యుంచుఁ బల్కి యనుజున్ ♦ దీర్ఘంబులౌ బాహులం
జేరం దీసి కుమార! నీకు నుపదే ♦ శింపంగఁ దగ్గట్టి మే
లారం బెప్పెద నాకునై వగవ రా ♦ దయ్యా! సుధీంద్రోత్తమా!. 33౯

మ॥ వరవేదంబులు ధర్మశాస్త్రములు స ♦ ర్వంబున్ దపోధన్యులున్
పరమేష్ఠ్యాదులు తక్కువారలును సం ♦ భావించి వ్రాక్రుచ్చు నా
పరమేశుండె కడంక ధర్మమును ని ♦ ల్పంగోరియే శత్రు సం
హారణ క్రీడన లాలసంబయిన యుష్మావాసంబు చేఁ బాల్చుచున్. 3४०

మ॥ విజయంచేసెను రాముఁడై నిజము నా ♦ విజ్ఞప్తి లోనమ్ముమా
సుజనుల్ ముక్తికి రామనామమును సం ♦ శుద్ధాత్ములై నిత్యముల్
భజియింపం గలవారు నీవితని న ♦ త్త్వం బారయం గోర న
క్కజమా లీలను నన్ను గూల్చుటయె సా ♦ ఖ్యం బింక వేయేటికిన్. ౩౮౧

మ॥ అనివార్యంబగు దుష్టకార్యము లనం ♦ ఖ్యాకంబు మోసంబుతో
దినముం జేసెడివారలే యయిన వి ♦ ద్వేషంబుతోనైన రా
ముని యస్త్రాహతిఁ గూలువారు విలస ♦ న్ముక్తిన్ భజింత్రెప్పు డా
తని పాదాంబుజ సేవకావలికి ♦ ముక్తత్వంబు సందేహమే?. ౩౮౨

మ॥ తన సత్కర్మలె తోడు రా జని కసా ♦ ధ్యంబెద్ది? చూతాడి తిం
దున నందుం గల సౌఖ్యజాలముల నెం ♦ దు న్న్యూనత ల్లగ్గపీ
ఘన లక్ష్మీయుత వక్షు నాజ్ఞయె సదా ♦ కర్తవ్యమం చన్య చిం
తనము ల్మాని తలం ధరించి విలస ♦ ద్భాగ్యంబులం బొందుమీ. ౩౮౩

సీ॥ మౌర్ఖ్యంబు పెనుపారు ♦ మర్కటచేష్ట లు, న్మత్తగుణంబు పూ ♦ ర్ణముగ విడిచి
శ్రీరామవిభుఁ డొన ♦ ర్చిన మహోపకృతి మ, నంబున నిడి సమ ♦ యంబు రాఁగఁ
బ్రాణంబులైన న ♦ ర్పణసేయ జూణుఁగకు, మంచిత గతి ప్రసా ♦ దించు నితని
యాజ్ఞానుసారంబ ♦ యఖిలకార్యంబులు, జరపి దుర్లభ పున ♦ ర్జన్మ రహిత
తే॥ పదవి నొందుము తుచ్ఛమా ♦ ప్రాభవంబు, గలిగె ననుచు ను పేక్షింపఁ ♦ గడఁగకయ్య
నెరసు లొనరినఁ గృపను మ ♦ న్నింపరయ్య, నృపులు ప్రజ్వలితాగ్నిస ♦ న్నిభులు తండ్రి!

చ॥ అని హితవాక్యముల్ పలికి ♦ యవ్వల రాఘవుఁగాంచి సత్ప్రభూ!
యినజుఁడు రక్షితవ్యుఁడు ప ♦ యింబయిఁ దెల్పఁగనేల? యంచు కే
ల్మోనసి నమస్కరించి రవి ♦ పుత్త్రుని గన్గొని తోడితెమ్ము నీ
తనయుని నంగదాఖ్యు ననఁ ♦ దత్త్రుటిఁ దోడ్కొని వచ్చె నాతఁడున్ ౩౮౪

తే॥ అంగద మటన్నఁ డెఱుఁగని ♦ యంగదుండు, నిండు నెలవోలె వచ్చి క ♦ న్పించి యచట
మృదుల సుమశయ్యగా కప్ర ♦ నదమునందు, గాసి పొందిన తండ్రిని ♦ కనులఁగాంచె

అంగదవిలాపము.

సీ॥ రవినిభ కుండల ♦ రాజ ద్వరాంగద, సంగత భుజుఁడగు ♦ నంగదుండు
ప్రాణపదంబయి ♦ క్రాలు తండ్రినిగాంచి, కన్నుల బాష్పర ♦ క్తమ్ము దొరుఁగ
ననువు దప్పి పడిన ♦ యబ్జ బింబంబుపైఁ, బడునొక నక్షత్ర ♦ భాతిఁ బడుచు
హాతండ్రి! నిను గని ♦ యడలక మృత్యువు, డాసెనే? దాని న ♦ డంపఁ దరమె?
తే॥ వాఙ్మనః కర్మపాళి నే ♦ ప్రాణికేని, యెట్టి కీడొనర్పని నీకు ♦ నిట్టిపాటు
లైనసె నేమని పల్కుదు? నెందుచొత్తు?, నపజయ విదూర! వీర భ ♦ ద్రావతార!,

సీ॥ మేకులిడినయట్లు ♦ మేకొని దిక్కుల, మోయు గజంబుల ♦ మొనసి గెలుచు
రావణు హృదయంబు ♦ లావైన యూఁదోళ, వాటమై యందమా ♦ వాలుఁ దలఁచు
నపుడెల్లఁ దటతట ♦ నదరు నీ మీఁదట, వాని భయంబును ♦ వదలిపోయెఁ
జక్ర వాళముఁ గుల ♦ శైలముల్ నీపాద, హతిఁగల్లు దద్దరు ♦ లందవింక

తే॥ సురలు ప్రార్థించిరేని నీ ♦ కరణి జలధిఁ, జిలికి యమృతంబు నిచ్చువా♦రలును గలరె?
యమరులైరి వారలు నీవో♦హతుఁడవైతి, హరపదాబ్జాత శీర్షాంక! యగచరేంద్ర!.

తే॥ పలువిధముల నంగదుఁడిట్లు ♦ పనవుచుండ, వత్స! దుఃఖ మొందకుమని ♦ వాలియలమి
నాయనా! చూడు మీ జగ ♦ న్నాయకుండు, చేయు పుణ్యఫలంబిది ♦ చిన్నితనయ!.

చ॥ జగతిని దేహధారులకుఁ ♦ జావును పుట్టువు వీడకుండు నా
యగణిత పూర్వ పుణ్య ఫల ♦ మయ్యది యిట్లు రణాంగణంబునం
దెగడని మంచి చావును వి ♦ ధించె జగంబుల సాక్షిభూతుఁడై
నెగడిన రామమూర్తి కరు ♦ ణించెఁ దనంతన వచ్చి మోక్షమున్. ౩౫౦

చ॥ జనకుఁడనైన నా ♦ పలుకు ♦ జార్ప కనుత్తమ మద్వితీయమున్
ఘనమగు తత్త్వమిట్లు పద ♦ కంజము ధారణి సోకఁగా శరా
సనమును కేలఁబూని మను ♦ జత్వముఁ దాలిచి కన్నుదోయికిం
గనఁబడుచున్న దిండు పుల ♦ కంబులు గ్రమ్మ నమస్కరింపుమా. ౩౫౧

మ॥ భవరోగంబులఁ బాపు నౌ ♦ షధము నా ♦ ప్రాణంబులందీసె నం
చవహేలం గమనింపకన్న! రఘురా ♦ మాజ్ఞను సారంబుగా
బవరం బబ్బిన నీవుఁ దోడ్పడుము స ♦ ద్భక్తిం దదీయాంఘ్రియు
గ్మవనేజంబుల శీర్షమం దిడుము న ♦ త్కల్యాణముల్ నీకగున్. ౩౫౨

మ॥ అని యీరీతి హితంబు పల్కి తన య ♦ వ్యామోహ మేపారఁ బు
త్రుని గాఢంబుగఁ గౌఁగిలించి రఘు వ ♦ ర్యుం గాంచి యీ నా సుతున్
దనుజౌఘంబను తూల భారములకున్ ♦ దావాగ్ని నా నొప్పు వా
నిని రక్షింపుము నీదు భారమిది న ♦ న్నిశ్చింతుఁ గావింపుమా. ౩౫౩

మ॥ అనుచుం బుత్త్రుని రాముకేల ముద మే ♦ పారంగ నర్పింప వాఁ
డును శ్రీరామ పదాంబుజంబులకుఁ దో ♦ ష్త్రో మ్రొక్క లోకేశుఁడున్
దన ఖడ్గంబు ననుగ్రహించి శుభహ ♦ స్తం బుత్తమాంగంబుపై
నునిచెన్ వాలియు నెమ్మదింగొనియె దే ♦ హౌఘంబు లగ్గింపఁగన్

ఉ॥ అంతట వాలి యూర్ధ్వగతి ♦ నందఁ గరంబుల పట్టువీడ శ్రీ
కాంతుని సాయకం బురము ♦ గాఁడి వడిం భువిఁజొచ్చి యయ్యెడ

స్వాంతములోనఁ దోఁగి గగ ♦ నంబున దివ్యుల కల్పహారముల్
సంతనఁదాల్చి రాఘవు ని ♦ షంగముఁ జేరఁగ వచ్చెఁ గ్రమ్మఱన్. ౩౫౫

ఉ ప ట్టా భి షే క ప ట ల ము. (౫౪)

ఉ॥ వాలి మృతిం భజింప రఘు ♦ వర్యుఁ డపార కృపా రసాంబుధిన్
దేలుచు మోక్ష మిచ్చి తన ♦ దివ్యకరంబుల భాను పుత్త్రిరున్
వాలి కుమారుఁ గొంచు నొక ♦ వంకకు నేగఁ గపీంద్రు దార య
వ్వాలి మరించు వార్త విని ♦ వచ్చి యొఱంగెను వాని మేనిపై ౩౫౬

మ॥ కొప్పురుల్ తీరిన కొండ కొమ్ములకు రం ♦ గుల్ గూర్చు పాలిండ్లపై
నపుడే వెల్వడు నెత్రు కుంకుమ రస ♦ వ్యాప్తిం బ్రసాదింపఁగాఁ
దిపురు ల్గట్టిన ముంగురుల్ రుధిర దీ ♦ ప్తిం బొంద శాఖాచరా
ధిపు వక్షంబున వ్రాలెఁ దార పెను సం ♦ దేక్ మించు చందంబునన్. ౩౫౭

సీ॥ అవ్యక్తమధుర వీ ♦ ణాదిక రవముల, రహిఁదీల్చు కంఠస్వ ♦ రంబుతోడ
నేక మనస్కయై ♦ యింకఁ దపించు గ, ద్గదికతో నిట్టూర్పు ♦ గాడ్పుతోడ
రక్త పంకిల శరీ ♦ రంబుతో నేత్రముల్, వర ఔడు కన్నీటి ♦ వఱదతోడఁ
గనువారి గుండియల్ ♦ కరఁచి నీరుగఁజేయు, కరుణంబు నించు వా ♦ క్యములతోడ

తే॥ నధిపు మస్తక ముత్సంగ ♦ మందు చేర్చి, దీర్ఘకుంతల జాలంబు ♦ తివిరి కప్ప
మొగులులోని విభాకరు ♦ మొగినిదోఁచు, మోము గని తార యిట్లు బి ♦ మ్మొచును వగచె

శా॥ నాజీవంబ! మనోధనంబ! గుణమా! నాపాలి సర్వస్వమా!
తేజస్స్ఫూర్జిత బాహు పంజరమునన్ ♦ దీపించి యేనాఁడు నే
యోజన్ దుఃఖము లెట్టివో యెఱుఁగకే ♦ యున్నట్టి యేనిప్పు డీ
నీ శోకం గనఁ జాలకుంటిఁ గద మ ♦ న్నీఁడా! భయం బయ్యెడిన్. ౩౫౮

మ॥ అనుకూలప్రియ జీవితేశ్వర! భవ ♦ ద్వ్యత్యస్త ఘోరస్థితిన్
దనుకం గాంచియుఁ బ్రాణముల్ విడని దై ♦ త్యన్ ప్రేమతోఁ బిల్వవా?
నను దుఃఖంబుల పాలు చేసిన విధీ ♦ నాజీవముల్ పోవఁగాఁ
దనువీ మేదిని నిల్చునే? యొకటి చే ♦ తన్ రెండు గావించితే?

శా॥ ప్రాణంబుల్ గొనిపోవుకాలునకు మున్ ♦ వారాన్నిధిం ద్రచ్చి గీ
ర్వాణ స్తోమముతోడ నీయవె సుధా ♦ ద్రవ్యంబు? నీవేళ నీ
ప్రాణంబుల్ హరియించి కొంటకును సం ♦ భావించెనే తాను? మ
త్ప్రాణేశా! జముఁ డింతలో మఱచెఁ గ్రూ ♦ రస్వాంతుఁడై శ్రీయమున్

మ॥ కకుబంతంబుల కేగి దివ్యసుమముల్ ♦ గైకొంచు సామేన నం
దికఁ బ్రేమంబునఁ దాల్చినట్టి హారు ము ♦ వ్వేళన్ వినిశ్చించలం

బకలంకంబగు భక్తిఁ గొల్తు వది నే ♦ డాలస్యముం జేసి యూ
రక యిట్లుండుట పాడియే? దనుజ స ♦ మ్రాడ్గర్వ విధ్వంసనా!. ౩౬౨

చ॥ వర సుమ తల్పమందు మృదు ♦ వస్త్రముపైఁ బవళించు నీవు నేఁ
డిరవుగ వట్టి నేలపయి ♦ నెడ్డియవోలెఁ బరుంటఁ గాంచి దు
ర్భరమగు దుఃఖ తాపముల ♦ వ్రాలుచు నేడ్చెదు నన్నుగాంచి యొ
ప్పరికము సేయునంత యప ♦ పాడి యొనర్చితినేమి నాయకా! ౩౬౩

ఉ॥ ఇచ్చట నిన్నుపాసి తపి ♦ యించుచు నుండఁగ నన్ను వీడి నీ
వచ్చట స్వర్గలోకసుఖ ♦ మందుచు సంతసిలంగ నాయమే?
నచ్చిక మీఱఁ బల్కితివి ♦ నా వర జీవము నీవయంచు నా
పొచ్చెములేని పల్కిపుడు ♦ పొల్లుగ నేల చరింతు వల్లభా!. ౩౬౪

ఉ॥ నీమది నే వసించుటలు ♦ నిక్కమయేని రిపుప్రకాండ మీ
భూమిని నన్నుగూడఁ బొరి ♦ పుచ్చియె యుండును గాదె? నీవిటన్
నామనమందునుండినను ♦ నావలె జీవముతోడ నుందు వి
శ్లేమొకో రెండు పద్ధతులు ♦ నేర్పడఁ గల్లయ యయ్యె వల్లభా! ౩౬౫

ఉ॥ నీదయచేత నెల్లరము ♦ నిశ్చల జీవిత మొందినార మ
య్యా! దరిఁ జేర్చితంచు విబు ♦ ధాళి కృతజ్ఞత చూపి నిన్ను నా
మోదముతో నెదుర్కొని ప్ర ♦ ఫుల్ల నిలింప మహీజపుష్పముల్
సాదరవృత్తిఁ జల్లుచును ♦ స్వాగతమిచ్చిరె నీకు వల్లభా!. ౩౬౬

చ॥ కలశ పయోధిఁ ద్రచ్చి తెఱ ♦ గంటులకున్ సుధయిచ్చు నీకు ని
మ్ముల వడి డాఁగి నీపయి న ♦ మోఘ శరం బొగి నేసినట్టి మై
థిలి హృదయేశ్వరుండె పని ♦ దెల్పి యొసంగఁగ నాజ్ఞయిచ్చుచోఁ
బలువకు నీదు తమ్మునకు ♦ భాగ్యము లన్నియు నీయకుందువే?. ౩౬౭

ఉ॥ తమ్మునితోడఁ బోరుటకుఁ ♦ దార్కొని యేగెదు వేళఁ గూడదం
చొమ్మిక దెల్పితిన్ రఘుకు ♦ లోత్తముఁ డన్నము లాచరింపఁడం
చిమ్ముగఁ బల్కి నమ్మి యటు ♦ లేగి యుగాంతము చూడఁదగ్గ నీ
విమ్మెయిఁ గూలినాఁడ విక ♦ నెన్నఁడు నిన్ను గనంగ నయ్యెడిన్?. ౩౬౮

ఉ॥ నీవెదిరించి డీకొనిన ♦ నిగ్గగు కాంచన శైలమైన ను
గ్గైవడి రాలునన్న నొక ♦ యమ్మెదురై భవదీయ వక్షమున్
వాఁడిఁ జీల్చివైచె నను ♦ పల్కుల నమ్మఁగఁజాల కుంటి ని
ట్లీవగఁ జచ్చియుండు ప్లవ ♦ గేశుఁడు వేఱొక వాలియొ మొకో!. ౩౬౯

మ॥ తనయా! అంగద! నీపితృవ్యుఁడు తొల్లిన్ ♦ దా వాలి తమ్ముండనన్
ఘనసంపూజ్యత నొంది యిప్పుడు పగన్ ♦ గార్పణ్యముం బెంచి వా
లిని శ్రీరాము నమోఘ బాణమునఁ గూ ♦ ల్పించెం బ్రభుత్వంబుకై
మన సౌభాగ్య పవిత్ర జీవితము లి ♦ మ్మాడ్కి న్నశించెం గదా?. ౩౭౦

మ॥ పర కష్టంబుల నౌషధంబువలెఁ బా ♦ పం జాలు విల్కాఁడు తా
మరసాక్షుం డొక వీరుఁడేని యొనరిం ♦ పన్ రాని దుష్కార్యమున్
జరపెం; బెద్దలు వారివారి పనులే ♦ సద్రీతిఁ దద్యోగ్యతల్
ధరజూఁప న్నికపోవలంబు లను న ♦ ర్థంబెన్న వ్యర్థంబొకో!. ౭౭౧

తే॥ అనుచుఁ బరిపరివిధములఁ ♦ బనవి పనవి, సోలినట్టి సంభవమును ♦ చూచినీతి
మంతుఁడగు హనుమంతుఁడు ♦ మానవతిని, చెలులతోఁ గొనిపొమ్మని ♦ చెప్పిపంపి

తే॥ అవల వాలి మేనునకుఁ జే ♦ యంగఁదగిన, చరమ కర్మంబు లంగదు ♦ కరముమీఁద
గడఁకఁ జేయించి జరపిన ♦ కార్యమెల్ల, విన్నవించెను శ్రీరామ ♦ విభునియొద్ద. ౭౭౩

తే॥ దోషసమితి సమూలంబు ♦ త్రుంగిపోవఁ, జెలఁగు నర్కుండు చరమాద్రిఁ ♦ జేరుచుండ
నతని బింబ మంతిమదశ ♦ నందినట్టి, యింద్రనందను మొగమట్టు ♦ లెఱ్ఱనయ్యె. ౩౭౪

తే॥ రవియుఁ గ్రుంకెను ధీరుఁడౌ ♦ రామవిభుఁడు, సీతఁగూర్చి చింతించుచుఁ ♦ జెంతనొక్క
నెలవున న్వసియించి యా ♦ నిడుదరేయి, యనెడు కడలి నెట్లో యీఁది ♦ యొనసె దరిని

చ॥ తనయుఁడు నాఁడు రత్నసము ♦ దార కిరీటము దాల్చునంచుఁ ద
జ్జనకుఁడు చూడవచ్చె నను ♦ చక్కటి భానుఁడు వేగలేచి యా
పనికి రహించి తోడుపడు ♦ పంకజవాసిని వచ్చిచేర నె
ఱ్ఱని కరపాళితోఁ దెఱచె ♦ రాజిత పద్మ దళాగారంబొగిన్. ౩౭౬

ఉ॥ అంతఁ గృపాసముద్రుఁడగు ♦ నర్కకులాగ్రణి యర్కసూతి క
త్యంత ముదంబుతోడఁ బ్లవ ♦ గాధిప పట్టము శాస్త్రపద్ధతుల్
సాంతముగా రహింప నెల ♦ సంబునఁ గట్టుమ యంచుఁ దెల్ప ధీ
మంతుఁడు లక్ష్మణుండు హను ♦ మంతుని గాంచి వచించెఁ గ్రచ్ఛలన్.

మ॥ అభిషేకం బొనరింపఁగా వలయు దీ ♦ వ్యద్భవ్య సామగ్రులన్
రభసం బారఁగ సేకరింపు మన స ♦ ర్వంబయ్యె సిద్ధంబుగా
నభిజిద్వేళయు డాసె రండనిన మో ♦ దాత్ముండు సౌమిత్రి తా
నభిషేకం బొనరించె భానుజునకున్ ♦ బ్రాంచన్మణీ పీఠపైన్. ౩౭౮

శా॥ కార్యంబుల్ క్రమరీతిఁ దాపసవరుల్ గా ♦ వింపఁగా దేవతా
వర్యుల్ కల్పకసూనముల్ ముదముమై ♦ వర్షింపఁగా వృద్ధులా

శీర్ష్య కంబుగ నక్షతంబు లిడఁగా ♦ శీర్షంబునన్ శీర్షకం
బార్య శ్రేష్ఠుఁడు వెట్టె వానరుల క ♦ త్యానంద మాపాదిలన్. ౩౭౯

చ॥ అవలఁ గిరీటధారియగు ♦ నర్క సుతుండు కుతూహలుండు రా
ఘవ చరణారవిందముల ♦ గాటపుభక్తి భజింప నాతఁడు
త్సవ మలరారఁగా నలమి ♦ సాదర మేదురమైన దీవనల్
తవిలి వచించి వెండియు ను ♦ దార వచస్సుధ లూర నిట్లనున్. ౩౮౦

శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు దెలుపుట.

సీ॥ కీశకులాధ్యక్ష! ♦ కిష్కింధకేగి నీ, కర్తవ్యములను చ ♦ క్కఁగ నెఱింగి
విధ్యుక్త విధులఁ గా ♦ వించుచు రాచకా, ర్యము లాచరింపు కో ♦ అంతలేక
యంగదుతోఁ గూడి ♦ యానంద జీవిత, మనుభవింపుము పుట్టు ♦ సార్థకముగ
జ్ఞానధనాఢ్యులౌ ♦ సచివులతో వీర, వరులగు సైన్యాధి ♦ పతులతోడఁ
తే॥ బావనంబగు నెయ్యంబు ♦ పాటిలంగ, నలరి కలుషవిదూర కృ ♦ త్యములఁ బ్రేమ
నిలిపి ప్రజలకు నాశ్రయ ♦ ణీయుఁడవయి, శ్రీకరుఁడవై గభీరిమన్ ♦ వెలయు మయ్య.

సీ॥ ధూమంబుగలచోట ♦ ధూమధ్వజుండుండు, ననువాక్కులో సత్య ♦ మరయుమయ్య
శత్రుమిత్రులయెడ ♦ సమరీతి మధుర వా, క్యములఁ బ్రసన్నత ♦ నాడుమయ్య
అమరు లతిశయించి ♦ భ్రమియింపఁదగిన నం, పద్గౌరవంబుఁ గా ♦ పాడుమయ్య
ముల్లోకములయందు ♦ మూఁడు తెగలవారు, మునులకుం గలరని ♦ మనఁగదయ్య
తే॥ ఎవరి విషయంబునను క్రౌర్య ♦ మెంచకయ్య, దూషణము లాడినను చెవి ♦ దూర్చకయ్య
యుంచి వర్ణాశ్రమములఁ బా ♦ లించుమయ్య, దేవుఁడని ప్రజల్ దలఁప వ ♦ ర్తింపుమయ్య

తే॥ పరుల కుపకృతి సత్యవా ♦ క్పాలనంబు, పరులధనమునకై యాస ♦ పడమి యనెడు
పద్ధతులె జగమున గౌర ♦ వంబుగూర్చి, సద్గతిం జేర్చునవి యని ♦ జరగుమయ్య. ౩౮౩

ఉ॥ తక్కువవారటంచు ఘన ♦ దర్పముతో నెటువంటివారికిన్
జిక్కులు గూర్పఁగాఁదగదు ♦ చేటొనఁగూర్చును బాల్యచేష్టచే
నొక్క యవజ్ఞచేసికద ♦ యొందితి మంథరచేత నింతయున్
నిక్కము దీని నాత్మ గమ ♦ నించి చరింపుము మిత్రరత్నమా! ౩౮౪

ఉ॥ స్త్రీల నిమిత్తమే జనులు ♦ చేటుల నొందుదురన్న యర్థమున్
బోల నెఱుంగు మిప్విధము ♦ పూర్తిగ నిద్యోడ వాలిచేతలన్
దేలెను వారి మూలమున ♦ దీఱని దుఃఖజనాపవాదముల్
తేలికయున్ ఘటించు నని ♦ తేర్చితి మీయెడ నేల వేఱేకన్? ౩౮౫

చ॥ ఇతఁడొక నాయకుండె? మన ♦ కీడ్గడ తల్లియుఁ దండ్రి చుట్టమున్
హితుఁడును గాఁడె యంచు గణి ♦ యింపఁ బ్రజాహిత తత్పరుండవై

ధృతిగాని క్రూరకర్ములను ♦ దెక్కలి వారలఁబట్టి ధర్మ ప
ద్ధతి చెడకుండఁ గాచుటకు ♦ దండన చేసెదు గాక మిత్రమా!. ౩౮౬

చ॥ ఋజుమతిఁ జర్చచేయు నెడ ♦ నెక్కువ తక్కువ చావు పుట్టుకల్
ప్రజలకుఁ బూర్వకర్మములఁ ♦ బట్టియె వచ్చు నధర్మవృత్తు ల
య్యుజునకునేని జీవిత మ ♦ హావధిఁ గ్రుంచును ధర్మవృత్త మ
క్కజముగఁ బెంచుచుండు నను ♦ గణ్యుల పల్కులు నమ్ము మిత్రమా!.

చ॥ కలిమియు లేమియుం గలుగఁ - గారణమానవి పుణ్యపాపముల్
బలితములంచుఁ బల్కుదురు ♦ ప్రాజ్ఞులు పెద్దగ నిశ్చయించి యా
కలిమికి హేతువైన శుభ ♦ కర్మ సమూహము నుజ్జగించి లే
ములఁ గలిగించు పాపములఁ ♦ బూని యొనర్చుట మెచ్చుచేఁతయే?. ౩౮౮

మ॥ నృపధర్మావళి యిట్టిదంచు మది ని ♦ ర్ణీతిన్ విచారించి స
త్కృపఁ బాలింపుము కీశరాజ్యమును; ప్రా ♦ వృట్కాలమంతంబుగాఁ
గపిసంఘంబులతోడ నాయెడకు వీఁ ♦ కన్ రమ్ము పొమ్మన్న నం
తపడన్ భాస్కరసూతి యిట్లులను సీ ♦ తాహృత్సరోజార్కుతోన్. ౩౮౯

శా॥ చెట్టుల్ చేమలు ద్రోణులున్ వెలయు కి - ష్కింధాద్రి కీశాలి కిం
బట్టా నంచొక పేరె గాని యరయన్ - స్వర్గంబుతో సామ్యముం
దొట్టున్ వైభవ సంపదావళులతో - దుఃఖమ్ములం దోలి మా
పుట్టుల్ ధన్యముగాఁగ సేవ గొనుమా - పుణ్యాత్మకా! వేడెదన్. ౩౯౦

చ॥ నిను శరణంబు గోరి మఱి - నీయనుకంపకు భాజనంబులై
నిను పెడఁబాసి భోగముల - నిచ్చలు గోరునె మా హృదబ్జముల్?
జనకజ రోయఁగా నదను - సంధిలు దాఁకఁ బ్లవంగ పట్టనం
బున వసియింపఁగా వలచి - మ్రొక్కెడు వార మనుగ్రహింపవే. ౩౯౧

చ॥ అనవుడు మందహాస రుచి ♦ రాననుఁడై రఘురాముఁ డిట్లనున్
వనులఁ జరించు సువ్రతులు ♦ పార్థివ భోగము లందఁజెల్లునే?
పనిగొని నీవు మమ్ము కడు ♦ భక్తి సపర్యలు సేయుచుండఁ బా
లనమున లోటు లేర్పడ ని ♦ లాతి నధర్మము రేకులెత్తదే? ౩౯౨

ఉ॥ కానల సంచరింతునని ♦ కైక సమక్షమ నందు పల్కితిం
గాన వసింప నొల్ల మహి ♦ కాంతుల కిమ్మగు రాజధానిలో
మానవతీలలామ యగు - మైథిలిలేమి నలంగు నాకు స
మ్మానిత సౌఖ్యముల్ గలవె ♦ తమ్మితలమందు తలంచిచూడుమా!. ౩౯౩

మ॥ తనదారన్ దనుజుల్ హరింప మదిఁ జిం ♦ తాలేశముల్ లేక యి
బ్బిన రాజ్యోపభోగములంది స్నేహితులతో ♦ వేంచేసి యాతిథ్యముల్
గొనుచున్నాఁడని లోకు లాడుకొను వా ♦ క్కుల్ లోకమున్నంతదాఁ
కను దైవాలిక యంతరంబున నడం ♦ గం బోలునే మిత్రమా! ౩౯౪

మ॥ గృహిధర్మంబులు వీరధర్మములు మూ ♦ రింబోవ నల్లాడు నే
మహి నెయ్యుండ్రను గూడి సౌఖ్యముల స ♦ మ్మానించుటల్ రోఁత; మ
ద్గృహిణిం గోల్పడ నేనుచేసిన సుదు ♦ ష్కృత్యంబు లింకంగ ని
స్స్పృహతోఁ దాపసధర్మవృత్తి వనులం ♦ జింతామతిం బూనెదన్ ౩౯౫

మ॥ పరిపాలింపఁగఁ దగ్గ కార్యముల సం ♦ భావించి రాజ్యంబుఁ ద
త్సరణిం జేయుచు నాల్గుమాసములు వే ♦ దాఁటన్ మహాసేనతో
వెరవారన్ నను గాంచ రమ్మది యనా ♦ వేడ్కల్ సుమ్మంచు భా
స్కర వంశాంబుధి సోముఁడాడ మఱి ప ♦ ల్కన్ లేక సుగ్రీవుఁడున్. ౩౯౬

మ॥ కనులన్ బాష్పకణంబు లుబ్బ యురలం ♦ గాకుత్స్థు నాజ్ఞానువ
ర్తనమే శ్రేయముగాఁ దలంచి తదభి ♦ ప్రాయంబు గుర్తించి యా
తని పాదంబు శిరంబుతోఁ దడవి చిం ♦ తావారిధి న్మగ్ని లి
బ్బని గోల్పోయిన వానిలీల నడచెన్ ♦ వెన్కాడు పాదాలతోన్. ౩౯౭

ఉ॥ వాలికుమారుఁడుం గదిసి ♦ వారని భక్తి నమస్కరింప శ్రీ
లోలుఁడు ప్రేమతోఁ దిగిచి ♦ లోభి పసిండిని పోలెఁ జూచి స
చ్ఛీలుఁడ నాటకున్ జనకు ♦ చెన్నున నీపినతండ్రి నెంచి త
త్పాలనలో సహాయుఁడయి ♦ భాసిలుమా యని పల్కె యంతటన్. ౩౯౮

ఉ॥ పావనిఁ గాంచి నీవును వి ♦ భాకరసూతికిఁ దోడుగా వనా
టావని పాలనంబు నర ♦ యందగు నన్న నతండు దేవ! మీ
సేవకుఁ డిందయుండఁ గృప ♦ సేయుఁడు దాస్యము సేయుచుండు మీ
కేవిధమైన తక్కువల ♦ నేర్పడనీయక చూచువాఁడనన్. ౩౯౯

ఉ॥ రాముఁడుపల్కు గౌరవము ♦ ప్రాజ్ఞత పౌరుష మొందినట్టి రా
ట్సోముఁడు తాల్చియుండిన వ ♦ సుంధర వేఱొకరాజు పూన నాఁ
గాములు గల్గవచ్చు నటు ♦ గాన భవాదృశ బుద్ధిమంతులా
భూమిపు చెంతనున్నఁగద ♦ పోలఁగఁజెల్లును రాచకార్యముల్. ౪౦౦

శా॥ మాన్యుండైన దినేశసూనునకు స్వా ♦ మ్యంబైన ప్రాగ్భార రా
జన్యత్వంబు స్థిరంబుగా నిలిపి యా ♦ చందంబునన్ వచ్చి సౌ

జన్యస్ఫూర్తి వహించి నాదగు పనుల్ ♦ సాధింప నీకంటె నా
కన్యుల్లేరిపు డేను గోరిన విధం ♦ బారంగఁ గావింపుమా!. ౪౦౧

మ॥ అను శ్రీరాముని గాంచి మారుతియు మీ ♦ యాజ్ఞప్తి యిట్లైనచో
నన నేమున్నది కింకరుం డటులె నే ♦ యంగల్గు వాఁడంచుఁ ద
ద్ఘన పాదాబ్జములన్ భజించి కపులం ♦ గన్నాకు కిష్కింధకుం
జనియెం బిమ్మట వేఱుకొండ కరిగెన్ ♦ సౌమిత్రితో రాముఁడున్. ౪౦౨

మ॥ ఇనవంశోద్భవునాజ్ఞఁ బూని కపిలో ♦ కేశుఁడు కిష్కింధకుం
జని భూభారముఁదాల్చి బాంధవ సుహృ ♦ త్సామంత సేనాపతుల్
తను గొల్వం జని మాతృభావమున నా ♦ తారం బ్రశంసించి వా
లిని డెందంబునఁ దండ్రిగాఁ దలఁచి పా ♦ లించెం గపివ్రాతమున్. ౪౦౩

శా॥ దిగ్గాజన్యమహోపభోగములతో ♦ దీపించు శాఖాచరుల్
వ్యగ్ర ప్రక్రియ బాంధవావళి లలిన్ ♦ భాసిల్ల నాజ్ఞావిధుల్
సుగ్రీవాజ్ఞ యటంచు నానుడిగ వి ♦ జ్ఞుల్ పేర్కొనం జేసె నా
సుగ్రీవప్రభుఁ డంగదుండును యువ ♦ క్షోణీశుఁడై యొప్పఁగన్. ౪౦౪

మ॥ వినుతుల్ సేయఁగ వీలుకాని గుణగం ♦ భీరుండు శ్రీరాముఁ డ
వ్వనముం దాఁటి మతంగమౌని నిలయ ♦ ప్రాంత ప్రదేశంబునన్
దన తమ్ముం డొనరించు పర్ణకుటిలోఁ ♦ దాత్పర్య సంయుక్తుఁడై
తన జాయం దలపోయుచుం జరపెఁ ద ♦ త్కాలంబు సౌమిత్రితోన్. ౪౦౫

౭. వర్షర్తు పటలము. (౧-౨౧)

ఉ॥ పుత్తడిబొమ్మ చందమునఁ ♦ బొల్పు వెడంగును మించు జానకిన్
దత్తఱపాటుతో వెదక ♦ దక్షిణ దిక్కునకున్ రఘూత్తముం
డత్తఱిఁ బంపినట్టి యొక ♦ యర్మిలి కాలరివోలె భాస్కరుం
డుత్తరదిక్కునుండి తగు ♦ నోజను వెల్వడె దక్షిణాశకున్. ౪౦౬

తే॥ నల్లమబ్బులు ధరయను ♦ మల్లకమున, వారిరాశియన్ నెయివోసి ♦ మేరువనెడు
వత్తిలోన భాస్వరుని దీ ♦ పము రగిల్చి, కాటుకం గాని పెట్టిన ♦ కరణిఁ దోఁచె. ౪౦౭

క॥ జీమూతంబుల వలనన్, వ్యోమము గరకంఠు కుతికఁ ♦ బోలి యధికమై
తామసి గప్పెను భాస్కర, ధామంబుల తైక్ష్ణ్యముడిగి ♦ ధర చల్లారెన్. ౪౦౮

శా॥ నీలాకాశము నంజు చందమున ము ♦ స్నిటించబలెన్ గాటుకం
బోలం దిద్దిన స్త్రీల కన్నులవలెన్ ♦ బొల్పారు కేశంబులం

బోలెఁ నంజుడు దిండ్ల దేహముల చా ♦ ద్పునఁ బొంది తచ్ఛిత్తముం
బోలెం జేష్టలఁ బోలెఁ గారు మొగుళుల్ ♦ మూఁగెఁ జగంబంతటన్. ౪౦౯

మ॥ చిరకాలంబుగ వార్ధి తోయముల వా ♦ సిం గ్రోలు మేఘంబులన్
మెఱుపుల్ పుట్టెను సంగరస్థలి విజృం ♦ భింపన్ మదేభంబులన్
ఖర ఖడ్గంబుల వీర బృందములు ప్ర ♦ క్కల్ సేయఁగాఁ దోఁచు నె
త్తురుతోఁ గూడిన దుర్వ్రణంబులఁ గరుల్ ♦ తోఁపంగఁ జూపించె నాన్.

తే॥ కారుమొగుళులు భద్రేభ ♦ కాండమట్లు, గానిపించెఁ గరళ్లతోఁ ♦ గడలిపొంగి
గగనమెల్లను వ్యాపించి ♦ గర్జనంబు, లొనరఁజేయు విధంబున ♦ నుఱుముసాగె. ౪౧౧

తే॥ హరిహయాదుల భూషణో ♦ త్కరములట్లు, కరువలం దగ్గి తరువులఁ♦గాల్చినట్లు
నవ్యపక్కి దిగ్దేవతల్ - నవ్వినట్లు, నింగి శంపా పరంపరల్ ♦ నెగడి మెఱసె. ౪౧౨

తే॥ గగనమను బొగ్గులను వడ ♦ గాలి యనెడి, తిత్తిచే నూఁది వడివడి ♦ దిక్కులనెడు
కమ్మరీంద్రుడు రగుల్ప నిం♦గలములుమియు, కొలిమియనఁనొప్పె మెఱుపుతో - జలదచయము

తే॥ పన్నగములు వియోగినుల్ - పరితపింప, నిన మయూఖముల్ కోసి పె - ట్టిన విధాన
నశని జిహ్వాలో యన మిట్టి - యతిశయిల్లె, నిఖిలదిక్కుల సౌదామి-నీ వ్రజంబు. ౪౧౪

తే॥ ఒనర విద్యాధరులు సమ - రోర్వియందు, రక్తసిక్త కరాసుల - రమణఁ ద్రిప్పు
రహిఁ బదచ్యుతులైన ది - గ్గాజదంతి, ఫాలపట్టికలట్లు శం - పాలి మెఱసె. ౪౧౫

చ॥ అవనిని మోయుచున్న భుజ - గాష్టక మష్టదిశాంతసీమలన్
దివిరి నభంబు నాకఁ బలు - తేపలు జిహ్వలు చాఁచెనో యనన్
నెవడెను చంచలాలతలు - నీరదముల్ వనజాక్షు మేను నా
మివ్వలుచు నిశ్వసించె నన - మిక్కిలి వీచెను శీత వాయువుల్. ౪౧౬

ఉ॥ పల్లము మిట్ట నాక మటి ♦ పైయవి క్రిందివి నాక వాన గా
డ్పెల్లెడ వీవసాగెను మ ♦ హీధ్రములందును పట్టణంబులన్
బల్లెలఁ గానలన్; గుణము ♦ వంశము యోగ్యత లెక్కపెట్టకే
పల్లవు లిచ్చు రోయికయి ♦ పద్దుపద చాఁచు మనంబుకై వడిన్. ౪౧౭

తే॥ మగలనెడఁబాసి వెతఁజెందు ♦ చిగురుఁబోండ్ల, పొగులుకుచములమాంసపు♦ముద్దలనుచు
మ్రింగవచ్చు భూతంబు ల ♦ నంగ నొప్పి, దారుణంబుగ నడరె నీ♦దరలు ధరణి. ౪౧౮

తే॥ ధూళిక్రమ్మి యాకసమునఁ ♦ దోఁచుకతన, మెఱుము లడిదంబులంబలె♦ మెఱయుకతన
మొగులు మురజంబుకై వడి ♦ మొరయుకతన, గగన మయ్యెడ రణరంగ♦గతినిదోఁచె.

తే॥ జనకజం బాసికుందు దా ♦ శరథిమీఁద, మారుఁ డరవిరి శర పరం ♦ పరల నేసి
నట్లు సౌదామినులతోడి ♦ యంబుదములు, వర్షధారలఁ గురిసెను వసుధమీఁద. ౪౨౦

చ॥ అడవులఁ గొండలందు పడు ♦ నంబుదధారలు శక్రు వింటితో
విడిచిన బాణరాజివలె ♦ వేగముతోఁ బడె నందునుండి రా
ల్పిడుగులు రేలఁ గొండల పై ♦ లింగెడు మూలికలట్లు కాంతు లు
గ్గడువుగ వీచు రత్నముల ♦ కై వడి రోచులు వీచె నయ్యెడన్. ౪౨౦

ఉ॥ తోరపు వర్షధారలట - దొడ్డగు గుండ్లపయిం బడన్ సమి
ద్వీరులు శత్రు మత్తగజ ♦ బృందముపై నిగిడించు నీఁటులన్
తీరున నుండె నాదరువు - తీఱఁ గరంగఁగ దొర్లు రాళ్లు త
ద్వారణముల్ రణస్థలి మ - దంబుఱఁ బొర్లిన పోల్కిఁ గన్పడెన్. ౪౨౨

ఉ॥ అంబుదముల్ రమాసుతుని - యందమునొందఁగ నింద్రచాప మా
శంబరవైరి చాపమను - చందము నందఁగ వర్షధార పు
ష్పాంబకలీల నొంద గిరు - లందలి సానువు లొప్పె మన్మథా
స్త్రంబుల నొచ్చి విచ్చుచుఁ గ - రంగు వియోగుల మేనులో యనన్.

చ॥ జలజహితాన్వయుల్ ప్రబల - శౌర్యులు కీశులు నొక్కటాటచేఁ
బొలిసిరి రావణాదు లని - పూర్ణ ముదంబున వేల్పు లార్భటుల్
సలిపిన యట్లు మేఘములు - సందడి గర్జితెఁ గల్ప సూనముల్
జలజల రాల్చుకైవడిని - జాఱెను దందడి వర్షబిందువుల్. ౪౨౩

తే॥ రావణుఁడు జానకిం గొని - రయము మీఱ, గగనవీథిని పోవుచోఁ - గలికి మిన్న
కనుల నశ్రువుల్ మిక్కిలి - కార్చినట్టు, లంబుదము లంబుధారల - నవనిగాల్చె.

ఉ॥ రాజధరుండు మున్ను త్రిపు - రంబులఁ గాల్చిన చిచ్చుటమ్మునా
రాజిలు చంచలాలతలు - రాచిన కుంతము వోలెఁ జిత్తపం
కేజములందు గాఁడి యుడి - కించె వియోగమునొంది కుందు ని
ర్వ్యాజ రుషా పరీతమగు - యావతసున్ యువక వ్రజంబులన్. ౪౨౬

మ॥ ధన మార్జింపఁగ దూరదేశముల కు - త్సాహంబుతో నేగి గ్ర
ద్దన రాకుండెడు నాథులం గలఁచి వం - తం గ్రమ్మఱం జేయుటన్
ఘన చింతాకులితాత్మలౌ సతులకుం - గల్యాణదంబైన కా
రును పోల్పంగ వియోగ దుఃఖ ఫణి తా - ర్క్ష్యుండన్న సంచై తగెన్. ౪౨౮

తే॥ జలధరములు గర్జిలుచు జలముగురియు,చొకటినొకటి తాఁకుచునుంట-యొప్పెనొప్ప
కరులు గర్జించుచు మదము - గార్చు చీర్ష్యఁ, దవిలి పోరు సాగించు చం - దంబునంది.

తే॥ పయర తెమ్మెర సుడిగాలి - వానగాలి, యీఁదనెడిపెళ్లతో వాయు - వేచి వీవ
జలకణంబులు బాణవ♦ర్షంబుమాడ్కి,ఁ బడియె దిక్కులుదిక్కులు♦పొడిచెననఁగ.౪౨౯

చ॥ సకల జనాలి కూఁతయగు ♦ సంపద పెంపఁగ దూరదేశ వ
ర్తకముల కేగు నాయకులు ♦ క్రమ్మఱఁ గ్రమ్మఱఁ బ్రాణమొందు పొం
దిక నలరారు నాయికల ♦ తీరున వాడిన వృక్షజాల మా
నికను తలిర్చి పూచి నసి ♦ నిండి యెలర్చెను వానకారునన్. ౪౩౦

సీ॥ పాటలీ తరువులు ♦ ప్రసవ దూరంబులై, దుఃఖంబు నొందిన ♦ కోయమొప్పఁ
బ్రేంకణంబులు ప్రస ♦ వించి విరాజిల్లఁ, గువలయంబులు కంది ♦ కుందుచుండ
దినకరుండును స్వీయ ♦ తేజో విహీనుఁడై, కరములు క్రుంగఁ బే ♦ దఱిమి నొంద
సంపద లలరార ♦ సంతృప్తి గొనుపోల్కి, నమ్మలు నెమ్మిమై ♦ న ర్తిలంగ

తే॥ తమ్ముఁడనాడి చన్న బాంధవుల వెదక, వలసియు త్నాహారహితులై ♦ యలయుజనుల
మొగిని పికము లడఁగి మౌన ♦ ముద్రఁ బూన, నెనక మెసఁగె నీరామని ♦ దెసలఁ గ్రమ్మి.

మ॥ పలురంగుల్గల బంభరంబులు వెసన్ ♦ బంగారు రంగారు వ
న్నెలచేఁ గ్రాలు ప్రియాళు సూనములపై ♦ నిండారుటల్ పొల్చె నీ
తొలికారామని నూడ్చి గెల్చెఁ గద యెం ♦ తో మేలు మేలంచు భూ
లలనాకత్నము గ్రీష్మ మాఁపఁగను పె ♦ ల్చం జాఁచు కెంగేలనన్. ౪౩౨

మ॥ తమ శీర్షంబుల కైవడిం దనరి - నిద్దంబై వళక్షంబునై
భ్రమలం గొల్పెడు నాగలింగ కుసుమ - వ్రాతంబు నీక్షించి న
ర్పములే యంచు భుజంగ బృందము పరి - ష్వంగంబు గావించెఁ బు
ష్పము లామోదము చెందినట్టులె వికా - సం బందె నాకూటమిన్. ౪౩౩

ఉ॥ సీమలు గాని సీమలకుఁ - జేరిన నాథులు గీము సేరఁగాఁ
బ్రేముడి మీఱు తత్సతులు - తృప్తి వహింపఁగఁ జెక్కుటీతులన్
గాముని కేళిఁ దేలి తమ - కమ్మన నుమ్మిన తమ్మలో యనన్
భూమిని నూపుగింజ పడఁ - బోలక నిండిన యింద్రగోపముల్. ౪౩౪

ఉ॥ నేరెడుపండు దుల్లిపడి - నింగిని తాఁకెడు నెత్తు వొల్చు న
మ్మేరువునుండి బంగరువు - మిక్కిలి తెచ్చెడి నేరె టేఱనన్
జాఱిన వెల్లువల్ నెగడి - సర్జక పుష్పము లారె తేల పూ
ల్గూరిచి తెచ్చుచుం గలియఁ - గూడుచుఁ బాఱె భయంకరస్థితిన్. ౪౩౫

ఉ॥ అందము చందముం బొడవు - నందిన కాఁడలతోడి మోరటుల్
పొందిక నుల్లసిల్ల దళ - మూలములం బడి యింద్ర గోపముల్
చిందిన తేల పూవులును - చెన్నలరారె ధరిత్రి దేవి సొం
పొందఁగ బాడు తేటులకు - నొప్పన సేయు కరంబులో యనన్. [illegible]

సీ॥ ఝంఝుమ్మనుచుఁ జుట్టి - సుడియాడు మధు లిడ్వి, రావంబు కిన్నర - రవముఁబోల
ఘుమఘుమ ధ్వనులతో - ఘూర్ణిల్లు మేఘగ, ర్జనము మృదంగ ని - స్వనముఁబోలఁ
బురివిచ్చి యాడు సాం - పారయు మయూర నృ, త్యంబులు చెలుల న - ర్తనముఁబోలఁ
దాలిపూవులు కంచు - తాళంబులను పోలఁ, బ్రేంకణంబులు దీప - వితతిఁ బోల

తే॥ కాకికలువలు సభ్యుల - కనులఁ బోల, దేవసభ నాఁగ నా భూమి - తేజరిల్లెఁ
బ్రావృడంబుదజాత వ - ర్ష ప్రకీర్ణ, శాంత నిర్మల విశ్రాంతి - సదనమగుచు. ౪౩౮

మ॥ సుర పున్నాగ విశిష్ట పర్వతములన్ - స్రోతస్వినుల్ జాఱు చొ
ప్పరయన్ జీవులఁ గావ ధాత్రి కరుణా - వ్యాసంగయై మేదినీ
ధర వక్షోజములందు చేపిన పయో - ధారా ప్రవాహం బనం
బరఁగెన్ ; జీవనదాత్రి భూమియె కదా - బ్రహ్మాండ భాండంబునన్

సీ॥ కోరిన వారల - కోరిక లొసఁగంగఁ, బత్ర పత్రమునకుఁ - బసిఁడిసరులు
వ్రేలనొప్పెడు కల్ప ♦ వృక్షంబువై ఖరి, తేలతరువు లొప్పెఁ ♦ బూలతోడ
నేవంకఁ గనుఁగొన్న ♦ నేపారు తుమ్మెద, రొదలతో వెలయు పూఁ ♦ బొదలు పొదలె
కామ మగ్గలముగాఁ ♦ గ్రాలు మృగంబులు, పరిమళ తరువుల - కొరసికొనుచుఁ

తే॥ గ్రొత్తతావి కస్తురి కంపు ♦ గుబులుకొనఁగ, హరిణు లారసి తమువీడి ♦ యన్యజాతి
మృగులతోఁ గూడె ననుశంక ♦ నొగిలి యలుక, చెంది చెంతకు రానీక ♦ కుందుచుండె.

మ॥ పతిదూరంబున కేగ వానతతి నె ♦ వ్వంబొంది దూపిల్లు ప్రో
షిత నాథాత్మక కన్నులట్లు ముకుళిం ♦ చెన్ వాడి యిందీవర
ప్రతతుల్ ; నాథుఁడు క్రమ్మఱిల్లఁగ నని ♦ ర్వాచ్యప్రమోదోత్తరం
గిత సుస్వాంత వినూత్న హాస రుచులన్ ♦ గెల్పొందె జాతీ లతల్. ౪౪౦

మ॥ దరి సర్తించు కుశీలవ ప్రభృతి ను ♦ ద్యత్ప్రీతి మన్నించు భూ
వరుమాడ్కిం దరి నాడు నెమ్ములకు నొ ♦ ప్పన్ హేమమృత్పిండముల్
దరులం ద్రోచెను వెల్వ ; లింట నతిథిన్ ♦ దన్పించు సాధ్వీము ఖాం
బురుహ ప్రక్రియ లేచెఁ బంకజము లం ♦ భోదంబు నీక్షింపఁగన్. ౪౪౧

మ॥ కందర్పాగమకోవిదుల్ బహుళ సం - ఖ్యాకామినీ సంగమా
నందం బొందు విధానఁ జేరి యళిబృం - దం బన్ని పుష్పంబులం
గ్రందై చిందు రసంబు నొక్క యెడఁ గూ - ర్పంజొచ్చె స్ఫూర్జద్రసా
నంద శ్రీకర రూపకంబు కవి తి - న్నన్ గూర్చు చందంబునన్. ౪౪౨

మ॥ మన రమ్యేక్షుల గెల్చి మించు ధరజన్ - మాయావి మారీచుఁ డీ
మన రూపంబె ధరించి యాపదలు ప్రా - ముంజేసె సంతోషమున్

మన మిా రాముని బ్రోలఁ జూపుట యనం - భావ్యం బయా నంచు స
న్మని భావంబు వహించెనో యనఁగ నొ - ప్పారెఁ జింక లయ్యద్రిపై. ౪౪౩

చ॥ చిర మెడఁబాయఁ బ్రేమమునఁ - జెల్వల చిత్తము వాడియుండ ని
ర్భర కృప వచ్చి మోహము భ - రంబుగఁ జేసిన భర్తలం బలెన్
వరటి జలంబు లేనివగు - వాహినులందు రసంబు పొంగ సం
బరమున వచ్చి చేరినవి - వారక తండములై మరాళముల్. ౪౪౪

శా॥ పారావార జలంబు గ్రోలి విను ద్రో - వం బోవు మేఘాలితోఁ
దారామార్గము చేర నేగు బకముల్ - దామోదరోర స్థ్సలిన్
దోరంబై చను తారహారమన ను - త్తుంగోత్తరీయుంబునన్
గారామార వెలింగెఁ దక్కినవి చు - క్కల్పోలెఁ గన్పట్టఁగన్. ౪౪౫

శా॥ కోపాత్ముండు నిరంకుశుండు తపన - క్షోణీశుఁ డేగంగ ని
ర్లోపుండున్ సుగుణాభిరాముఁడగు ప్రా - వృడ్భూపుఁ డేతేర హృ
త్తాపం బాటి ధరిత్రి మేనఁ బులకల్ - స్తంభించె నా శాడ్వలం
బేపారెన్ గనుపండువయ్యె ధరణీ - వృత్తంబు లెందేగినన్. ౪౪౬

మ॥ నలువందొట్టి మహాత్ములెల్లరును వి ♦ జ్ఞానేశ్వరుండైన కో
సలరాజాత్మజు దుఃఖముం గని కృపా ♦ సంగాత్ములై జానకిన్
గలయన్ రోయఁగఁ గన్నులన్ బఱపి యా ♦ కారించిరో నాఁగ మం
దల బర్హంబుల విప్పి యాడినవి కా ♦ నన్ నీలకంఠావళుల్. ౪౪౭

మ॥ అరిరక్తార్ద్ర కృపాణ కుంతధర వీ ♦ రాగ్రేసరోత్కృష్ట శ్రీ
ర రుహ ప్రాక్తన వర్ణముం జెఱుచు రా ♦ జద్రాజ బింబాననా
చరణాలక్తక భంగి నెట్టనగు న ♦ బ్జంబుల్ విరాజిల్లెఁ ద
ద్వర మధ్యంబులఁబోలి పూలతిక లు ♦ త్కంపించె లీలాగతిన్. ౪౪౮

మ॥ పికరాడ్బృందములార! మిమ్ముబలె తి - వింబల్కు నాసీత నో
పికమైఁ గాననసీమలందు దగ న - న్వేషించి తోడ్తెండనన్
బికముల్ సమ్మతి నెల్లదిక్కులను వే - పేర్కొంచుఁ బేర్కొంచుఁ దోఁ
పిక వేసారి యలంగి కూయిడుట లా - పెంబోలు నీరామునిన్. ౪౪౯

చ॥ కడిమిడి మేసి లేఁగ గమి - గంతులు వేయఁగఁ బుట్టక్రోవు లె
ల్లెడఁబడి బజ్జయై చెదరి - యోపటి మార్జికవోలెఁ గన్పడెన్
గడిమినుకుంబు లుల్లసిలి - కానఁగనయ్యెను వ్రేత లీడి పెన్
గడవలఁ బోయఁ బై కుబికి - కన్పడు పాల నురుంగులై నడిన్ ౪౫౦

సీ॥ కొండచేరువనేలఁ ♦ గొండగోఁగులు పూచి, కోఱవత కురుల ఘుం ♦ ఘుమలొనర్చ
సురపొన్న పూవులు ♦ విరిసి వెన్నల యువి, దల కచముల తావి ♦ యలరఁజేసె
బల్లంపునేలల ♦ భాసిల్లు కలువలు, భిల్లుల తలలు వా ♦ సిల్లఁగూర్చె
నద్భుత వికస్వర ♦ జాతీ సుమంబులు, వ్రేఁతల వెంట్రుకల్ ♦ వెలయనొప్పె
తే॥ ఎచ్చటెచట విచ్చిన విరు ♦ లచ్చటచటి, మానినీ మస్తకముల న ♦ మ్మానమొంది
జనన సాఫల్య మొసరించు ♦ కొనుచునుండె, వాసికెక్కు వారల కిదే ♦ వర్తనంబు.

మ॥ విరివిల్కాని కవారిగా శరతతుల్ ♦ వేకూర్చు నీరామనిన్
సరసీజాక్షి ప్రసన్నసుందర తరా ♦ స్యస్ఫూర్తి గాంచంగలే
కురుతాపంబునఁ గ్రుంగి కుంద రఘున ♦ ర్యుండెట్టులోర్చుం గటా!
ధర నెందే సతిఁ గోలుపోవు జనికిన్ ♦ దార్కొన్నె సమ్మోదముల్?. ౪౫౨

మ॥ అతిదీర్ఘంబగు వానకారడర ధై ♦ ర్యంబెల్ల మానీంద్ర నం
తతి కేనిం జెడుచుంట తథ్యము సుధా ♦ ధారా నిషిక్త స్ఫుటీ
కృతవాక్యన్ జనకాత్మజన్ విడిచి తా ♦ నేకాకియై కుందు నా
శ్రిత రక్షామణి యేగతిం గడపుఁ బ్రా ♦ వృట్కాల మా కానలోన్. ౪౫౩

శ్రీరాముని విరహ సంతాపము.

మ॥ స్ఫురదిందీవరగాత్రుఁ డయ్యెడ మదిన్ ♦ స్రుక్కన్ విచారించు దు
ర్భర తాపమ్మునఁ గ్రుంగుఁ గుందు బలస ♦ త్త్వంబుల్ దిగంబాఱ ని
వ్వెరపొందున్ జలియించు నూర్చు వెత ని ♦ ర్వేదించు నిశ్చేష్టుఁడౌ
ధరణీజాత ముఖాంబుజాతము నిఁకన్ ♦ దర్శింతు నొక్కొ-యనున్. ౪౫౪

మ॥ వనదంబా! వనజాక్షి నాఁచికొని క్ర ♦ వ్యాదుండు బంధించి దాఁ
చిన తావుం దెలిపింపవో? తెలుప నీ ♦ చిత్తంబు మైకోదొ? జీ
వనసంధాతవు నీకు నాపయిని స ♦ ద్భావంబు పాటిల్లదో?
నను గ్రుంగించి హృదబ్జముం ♦ గలఁతువే? న్యాయంబె యిక్కార్యముల్?

చ॥ మెఱుపను కోఱపండ్లు గల ♦ మేఘమ! నల్లని చాయ గల్గి భీ
కరముగ బొబ్బ పెట్టు చెటఁ ♦ గాంచిన నచ్చటఁ దోఁచుచుంటి దు
ర్భరమగు క్రూరచేష్టలును ♦ వంచనయుం గల దైత్యరాజి వై
ఖరి గల నీవు ప్రాణములఁ ♦ గైకొనికాని నివృత్తిసెందవో?. ౪౫౬

కవిరాజ॥ తరళమృగాక్షి సుధామయవాణి మ ♦ దావళయాన హిమాంశు ముఖిన్
ధరణి కుమారిని తోడ్కొని వచ్చి వి ♦ తాకును దైన్యము నొందిన నా
కురవుగఁ గూర్పు మనేక సునేత్ర ఘ ♦ యారమ! నేను వియోగముచేఁ
గరఁగి కృశించుట గాంచియుఁ గారుణి ♦ కత్వము పూనమి నాయమొకో?

ఉ॥ తెమ్మెరతోడఁ జేరుకొని ♦ తేఁకువ నయ్యది యార్చు భంగి నే
మమ్మున నాడుచుండెడు సు ♦ మ వ్రతతీ! చెడునంటు బల్మి నా
యమ్ములఁ గ్రుచ్చి నొంచెను ధ ♦ రాత్మజ మధ్యము వోలె నాడుచుఁ
నెమ్మది నున్ననాకు మును ♦ నెమ్మిని గూర్చుట విస్మరించితు వే?. ౪౫౮

చ॥ తరలను దుష్కృతంబులకు ♦ దంచిత సత్కృతు లందు నుండియుఁ
మరలను మంచిచెడ్డలను ♦ మానుగఁ గాంచెడు తెల్వి నుండియుఁ
దొరలను సోలితిం జెడితిఁ ♦ దూలితి నన్నియుఁ బోయె బుద్ధియుం
దెరలెను సీతఁగూర్చి నను ♦ దేర్చు కురంగమ! పుణ్యమబ్బెడిఁ. ౪౫౯

కవిరాజ. మృదుపద జానకి నిష్కలుషాత్మక ♦ మేదిని పుత్త్రిక యున్నెడ నఁ
వదలఁగ నీవు వలంతివె యైన సు ♦ భాసిని వెంటనె యేగవొకో?
సుదతియ నీకును నాయిక యూ పరు ♦ సుఁ వెడజీవమ! యెంచవొకో?
మదిమది నుండక మాలుమ యంచు సు ♦ మధ్య త్యజింప సుఖింతువొకో?.

తే॥ ప్రసవ సరములు వ్రేలు నా ♦ రగ్వధంబ!, కలికి కురులతోఁ బగఁబూను ♦ కతన నన్ను
గలఁచుచుంటి వియ్యది గుణ ♦ క్రమమె చూడ?, నెయ్యమెప్పుడు నీకుండు ♦ నియతులందు?

మత్త॥ సాంద్ర కోరక దంత సంగతి ♦ సర్పముంబలె జాజియుఁ
జంద్రుతో మరశాత్రిఁ గూర్చుచుఁ ♦ జంపనే తలపెట్టె ని
స్తంద్రుఁడౌ సురవైరి కోపమె ♦ చాలియుండఁగఁ జంపెఁగా
యింద్రుకోపమొ యింద్రగోపమొ ♦ యింతియోష్ఠముఁ జూపుచుఁ. ౪౬౨

శా॥ మారీచుండు ధరాత్మజాతను హరిం ♦ పం దగ్గ యాలోచనఁ
సారంగాకృతిఁ దాల్చెఁ దొల్లి యిపుడో ♦ చంపం గృతాంతుండు దు
ర్వార క్రూర గుణాత్మకంబయిన యీ ♦ వాత్యాకృతిం దాల్చె మా
కారాటం బొనఁగూర్చు వారలకుఁ గా ♦ మ్యాకారముల్ గల్గఁగా!. ౪౬౩

ఉ॥ క్రూర నిశాచరావళుల ♦ కోపున గర్జిలు కాల మేఘుఁడా!
నీరసమొందె రాముఁడని ♦ నెమ్మినిసీతను తెచ్చి యీయకీ
తీరున మాటి మాటికి వి ♦ దేహ తనూభవ మేని కాంతులఁ
బేరిమిఁ జూపి డాఁచెదవు ♦ వేఱిమి చేతలు నీకు నచ్చెనో?. ౪౬౪

మానిని॥ ప్రాణము నిల్వఁగ తావు నొసంగక ♦ యంతట నిండిన తాపము నా
ప్రాణములఁ వెలి ద్రోచిన పిమ్మటఁ ♦ బ్రాణము లేని శరీరమునఁ
బాణము లేయుట రోఁత గదా సుమ ♦ బాణ! తొలంగుము తమ్ముఁడు నీ
ప్రాణము తీయుఁ దదీయ రుషా పరి ♦ పాళ మఢంపఁగ లేరెవరుఁ. ౪౬౫

చ॥ అసమశరా! భవచ్ఛరము ♦ లార్తులపైఁ దెగ నేయఁగా సమం
జసములు కావు చేవయును ♦ స్థైర్యము గల్గిన వారిపట్లనే
యనఘున నైవఁగాఁ దగుఁ; గృ ♦ తాంతుని యట్లనుకంప లేక నీ
కసి మఱి నాపయిన్ విడువఁ ♦ గా ఫలమబ్బునె? కీర్తి దక్కునే?. ౪౬౬

చ॥ అసదృశ దుఃఖ వారినిధి ♦ యందు మునింగిన రాముఁ డివ్విధిన్
బసచెడి పల్వరింప గుణ ♦ బద్ధుఁడు తమ్ముఁడు కాంచి యోర్చు సా
హసము చలింపఁ గేల్మొగిచి ♦ యార్య! యెఱుంగవు నిన్ను నీవు, దు
ర్వ్యసనము కార్యభంజన క ♦ రం బని పల్కుచు వెండి యిట్లనున్. ౪౬౭

ఉ॥ రామ! శమాభిరామ! గుణ ♦ రాజిత ధామ! యలంగు టేల? నీ
రాముని దీర్ఘ మెనదని ♦ యా? దనుజేంద్రుని శౌర్య మెంచియా?
కామిని యున్న తావు వెద ♦ కం గపి సేనలు రావటంచునా?
నీమదిఁ గుంద నేమిటికి? ♦ నెవ్వగపాలయి వాడ నేటికిన్?. ౪౬౮

చ॥ శ్రుతులు నశించినన్ బ్రిదిలి ♦ సూర్యుఁడు చంద్రుఁడు త్రోవ దప్పినన్
వితత నభంబు భూమియును ♦ వీఁగి విపర్యయ మందినన్ భవ
న్మతి చలియింపరాదు కల ♦ నన్ బలు దైత్యుల విక్రమ క్రమ
స్థితులు భవ చ్ఛల ద్భ్రుకుటి ♦ సింగిణి వంగెడు దాఁకనే కదా?. ౪౬౯

ఉ॥ మారుతి శౌర్య ధైర్యములు ♦ మానుగ వింటిమి, తక్కువారలున్
వీరులు కీశు లేడు పది ♦ వెల్వలు, పాపములంబలెన్ సదా
తీఱని పీడ వానరటి ♦ దీక్షను, జానకి వచ్చిచేరు నీ
వారట పొందఁగా వలవ ♦ దాఱడి లేదిఁక నూఱడిల్లుమా. ౪౭౦

ఉ॥ దండకయందు మానులకు ♦ దానవ వారము పేరు మాయను
ద్దండతఁ గూల్చి సౌఖ్యములఁ ♦ దార్చెద నంటివి తగ్గయట్లె యా
దుండగులున్ ఘటించిరి సు ♦ దుఃఖము; వారలఁ జంపి దేవతా
తండము నాకవాసము ము ♦ దంబునఁ బొందఁగఁ గీర్తి నిల్పుమా. ౪౭౧

చ॥ పగతురఁ గూల్పఁగా విజయ ♦ భాగ్యము నిన్ను వరించు; రిత్త యీ
పగిదిఁ దపించుటల్ మగల ♦ పద్ధతి గాదు; సుఖంబు దుఃఖమున్
జగతిని సర్వజీవులకు ♦ సాజము; నీవు ప్రయత్న పడ్డచో
నెగడని దేదియుం గలదె? ♦ నీమది చింత యదేల? రాఘవా!. ౪౭౨

ఉ॥ ఈకరణిన్ హితంబు వచి ♦ యించిన తమ్ముని యాఱడింపులన్
శోకము మాని రాఘవుఁడు ♦ జోక వహించెను కొన్ని నాళ్లు ల

క్లుకడచన్న మీఁద నొక ♦ యింద్రము సేసెను గోరుచుట్టుపై
రోఁకటిపోటు రీతిని మ ♦ రుద్ధరమై జడివట్టె క్రమ్మఱన్. ౪౭౩

సీ॥ కాసారము లెలర్చె ♦ భూసారము తలిర్చెఁ, దటపట లాడుచుఁ ♦ దరఁగ లురలె
ధరణి వేఁడిమి తగ్గెఁ ♦ దరణి వాఁడిమి మ్రగ్గె, దిక్కులు నల్లనై ♦ తెలియవయ్యెఁ
నెడఁబాటు బరువయ్యెఁ ♦ దడఁబాటు గురువయ్యెఁ, పక్షివితతి జత ♦ పాయకుండె
లోకంబు శాంతించె ♦ భేకంబులు రుతించె, నీటియెద్దడి యెల్ల ♦ నీఁగిపోయె

తే। చాలినంతకు మీఱి వ♦ర్షంబు గురిసె, జనులు ఘటికార యంత్రంబు♦ సాయమునను
గడియ లెఱిఁగిరి రేయిం బ ♦ గల్గు మునరి, పెక్కు దినములు జడిపట్టి♦విడని కతన

సీ॥ కీరవాణుల వాక్య ♦ కీర్తికి సిగ్గిలి, చిలుకలు ధాన్యరా ♦ సులను డాఁగె
సుదతుల సుందర ♦ రదనంబులకు నోడి, ముత్తెంబులు తరంగ ♦ ములను డాఁగెఁ
గలకంఠకంఠుల ♦ కలరవంబుల కోడి, కలకంఠములు కుడుం ♦ గముల డాఁగె
అంచయానల నడ ♦ యందంబులకు నోడి, యంచలు మానస ♦ మంద డాఁగె

తే॥ పూల పొన్నలు బంగరు ♦ పోకముడిని, విప్పినట్టి పగిదినుండ ♦ వెలఁదు లూఁగు
నుయ్యెలల గాలివలె నేగి♦యువకహృదయ, ములనుగ్రాఁగించెఁ జలిగాలి♦మునరివిసరి.

తే॥ సర్వసంగముల్ విడిచిన ♦ సాదులట్లు, కదలకుండు గ్రావంబుల ♦ కరణి సామ
జము లహోరాత్రములును వ ♦ ర్షమునఁ దడిసి, నిద్రలేక చలింపక ♦ నిలిచియుండె.

మ॥ చలిచేఁ గంపిలు హంసలెల్ల నుటజ ♦ స్థానంబులన్ హోమ వే
దులపై వ్రాలెఁ బ్లవంగికల్ గుహలలోఁ ♦దూఁగెన్ బ్లవంగాళి ముం
దల నిల్చెన్ ఋషిసత్తముల్ దరులఁద్రిబ ♦ త్త్యాహార యోగస్థితిన్
నిలుకం జెందిన మాడ్కి నెల్ల సుఖముల్ ♦ నీఁగంగ నవ్వేళలన్

లయగ్రా॥ వీఁకజడి వట్టియెడ♦మీఁక కురియంగఁ బెనువాఁకలు కొలంకులుత♦టాకములు నిం
డోకగాని కామినుల♦శోకమతి నాడమి వి♦తాకువడి తావులును ♦సోకువడకుండెన్ [డెన్
అకసము నంటుకొను ♦ పోకతరులందు బలు ♦ తేఁకువను కట్టఁబడి ♦ టీకు గొనియుండన్
శ్రీకర విలాసినులు♦చేకొనమి నుయ్యెలలు♦వాకమగు మంచెలును ♦మూఁకవడియుండెన్

చ॥ మొగలి పొదళ్ల మీఁదఁ గల ♦ మోహన దీపక పుష్పరాజి బం
దుగుల విధంబునం బలసి ♦ తోరముగా వెలయన్ బకోటముల్
తిగిచిన ఱెక్కలన్ ముడిచి ♦ దేహము చాపలమంద నూరికిన్
మగలను పంపి దూపటిలు ♦ మానినులంబలె నొప్పి నయ్యెడన్. ౪౭౪

సీ॥ పలుపలు వన్నెల ♦ జల విహంగంబుల, స్వనము మృదంగ ని ♦ స్వనముగాఁగ
బహువిధ భృంగ రా ♦ వంబులు శాస్త్రప, ద్ధతి నొప్పు సరస గీ ♦ తములుగాఁగ

కేకుల నృత్య మ♦ నేక విధంబులై, డంబించు భరత నా ♦ ట్యంబుగాఁగ
నళులముల కులికి బె♦ దరు చూపులం జూచు,సారంగ తతులు ప్రే ♦ క్షకులుగాఁగ

తే॥ వెలయు సుమ లతా వేష్టిత ♦ వేదితోడ, చిగురు టాకుల చేలంబు ♦ చిందులాడ
నలరు వనదేవతా సభా ♦ నిలయమందు,ముదము దీపించు వేడుకల్ ♦ పొదలుచుండె

చ॥ సకినెల మంచమందు సుమ ♦ శయ్యల ధూపపుఁ దావి క్రమ్మఁగా
సుకముగఁ దీఁగ కౌనుగల ♦ సుందరులెల్లరు చొక్కుచుండఁగా
వికచ జలేజ రాజిఁ జలి ♦ వెక్కసమంచుఁ దొలంగి తుమ్మెదల్
రకముగఁజొచ్చె గంధ తరు ♦ రంధ్రములన్ సుఖనిద్ర సేయఁగన్. ౪౮౧

ఉ॥ అంచలు కాణయాచియగు ♦ నంబుజ పుష్పములం ద్యజించి వృ
త్తాంచిత వాటిఁ జేరి కొమ ♦ లందు వసింపఁగఁ దాపికట్టులన్
జెంచులు నంచు నించి శిర ♦ చించిన మంచెలఁ గప్పుక్రిందుగన్
జెంచెత లంటసిల్ల నొగిఁ ♦ జేరరి వెచ్చని హాయి నిద్రకున్. ౪౮౨

ఉ॥ తీవలు ప్రక్కలం బలియ ♦ దీర్ఘములౌ పెను చెట్లక్రింద న
త్తావుల మేషబృందముల ♦ నారసి నిల్చిరి గొల్ల లొక్కెడన్
త్రోవలుగాని త్రోవలను ♦ దొంగలకై వడి నేగు నా పిశా
చావలి పండ్లు గిట్టుకొని ♦ యాఁకలిచేఁ గృశియించె నెల్లెడన్. ౩౮౩

ఉ॥ నింగిని మ్రింగున ట్లడరి ♦ నీరద పంక్తులు బాణవృష్టి భా
తిం గొని యేపఁ దేనియల ♦ తెట్టెల పట్టులు వ్రేలు కోనలన్
సంగడిగా వసించు నసి ♦ చాలక డాఁగఁగ నొంటి యొంటి మా
తంగము లేగెఁ బర్వత ని ♦ తంబములం గల కందరాలికిన్. ౪౮౪

ఉ॥ దీటొకయింతలేని గుణ ♦ ధీరుఁడు రాముఁడు వర్ష వేళలోఁ
గాటుకకంటి తామరస ♦ గంధి సుహాసిని ధాత్రిజాతపై
మాటిన చింతతో నయిఁచు ♦ మార్గము గానక తన్ను చూచుచున్
మాటికి మాటి కూర్చుచుఁ గు ♦ మారిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లనున్.

ఉ॥ పంకజగంధి జానకిని ♦ పాప విచారుఁడు రావణుం డొగిన్
లంకకుఁ గొంచుఁబోవుతటి ♦ లావటి సోలి పయోధిఁ గూలెనో?
సంకటమందుచున్ దనుజు ♦ సన్నిధి జీవములం ద్యజించెనో?
జంకి కృశించుచుం బ్రదుకఁ ♦ జాలెనో? యేగతి నోర్తుఁ దమ్ముఁడా!.౪౮౫

చ॥ అరి జన భీకరంబులగు ♦ నస్త్రము లిట్లు నిషంగమంద ని
ద్దుర గొన దీర్ఘ పృష్ఠ దృఢ ♦ దోర్యుగళంబు కృశించి పోవ దు

ర్భరమగు దుఃఖ తాపమున ♦ గ్రమ్మలుచు నుండుట నాకు నైజమై
పరఁగిన దీఁటె పోటువకు ♦ బ్రయ్యక యున్నది యోమ్మ తమ్ముఁడా!. ౪౮౭

ఉ॥ జీనువ లించు నీడములఁ ♦ జేరి మిడుంగుఱుఁబుర్వు వెల్గునన్
జానుగ ధర్మచారిణుల ♦ సంగతి హాయిగ నిద్రసేయఁగా
నేనిటఁ దుంట విల్తుఁడు ర ♦ తీశుఁడు పొంచుచు బాధముష్టిచే
సూనశరంబు లేయ మది ♦ స్రుక్కుచు మ్రక్కుచు నుంటి లక్ష్మణా! ౪౮౮

క॥ ఉఱుముల మెఱుములఁ గని పెలు, కుఱు సర్పముభంగిఁ గ్రుంగి ♦ కుందుచునుంటిన్
నెఱపిన కార్యము లేమిని, వెఱపరులు న్నవ్వనుంటి ♦ విజ్ఞాననిధీ!. ౪౮౯

చ॥ ఉడుగక యిల్లె వాన పడు ♦ చుండినచోఁ దపియించి జీవమున్
విడిచి దివంబు చేరుటయె ♦ నిక్కము; దైత్యుఁడు దొంగిలింపఁగాఁ
బడఁతిని గోలు పోవు నప ♦ వాదము రెండవ జన్మమెత్తినన్
విడివడునో? తపోధనుల ♦ వృత్తిని వీడునో యేమొ? లక్ష్మణా!. ౪౯౦

తే॥ ఇచ్చటనె యుండి దైత్యుల ♦ యిక్క దెలిసి, కొనఁగఁ జిరకాలమేగు నా ♦ పనియొవలదు
విరహవహ్నిచేఁ గ్రాఁగి దా ♦ శరథి యీల్గె, ననుటయే నాకు గౌరవ ♦ మనుచుఁదోఁచె

మ॥ అలినీలాలక విభ్రమోష్ఠి గురుక ♦ ప్రమాలాప వైదేహి ని
ర్మల భవ్యాత్మక సాహచర్య గుణ ధ ♦ ర్మశ్రీల మోదించు నే
నిలఁ దామ్రద్రవ వైఖరిం గురియు ప్రా ♦ వృట్కాల దుశ్శీకరం
బుల గాత్రం బెరియంగఁ దల్లడిలి ము ♦ ప్పం బొందనయ్యెం గటా!. ౪౯౧

మ॥ పురుషార్థంబుల పొందె నీ గృహిణిగాఁ ♦ బూఁబోణి వైదేహి భా
స్వరు సాన్నిధ్యము నందొసంగితిఁ గృపం ♦ బాలించు కొమ్మన్న భూ
వరు సీరధ్వజు ధర్మ నిర్ణయము వి ♦ ధ్వంసంబు గావించు నీ
దురదృష్టాత్మున కున్నె సౌఖ్యముల పొం ♦ దుం దమ్ముఁడా! చెప్పుమా!

ఉ॥ ఊఱట పల్కఁగా ననుజుఁ ♦ డుండ వియోగభరంబు నోర్చి పై
నూఱడ నేను సమ్మతిలి ♦ యుండఁగ జానకి యిందు వచ్చి నా
కూఱటగాఁ గనంబడునె? ♦ యుత్కట దుఃఖము నాసిరిల్ల నా
కూఱట గొల్పలేరు మఱె ♦ యొక్కరు దీనికి నంతమేదియో?. ౪౯౪

మ॥ శితభల్లంబుల బ్రహ్మలోకము మొదల్ ♦ చీకాకు గావించి సం
గత రోషంబున సర్వలోకముల వీఁ ♦ కం గూల్చి దిక్పాలక
ప్రతతిందొట్టి సుపర్వ రాక్షస నర ♦ వ్రాతంబులన్ మాడ్చి ని
రతి గావించినఁ గాక కాంచఁగలనే ♦ కల్యాణి నా జానకిన్?. ౪౯౫

మ॥ ఘనగర్జా సమ శింజినీకృతరవా ♦ క్రాంతాష్టదిఙ్మండలా!
ఘన రోషంబున నీ ప్రపంచ లయముల్ ♦ గావింప కిట్లుంట ధ
ర్మ నిబద్ధ స్థితిగాదె? దానవ సుర ♦ వ్రాతంబు లొక్కండయై
యనిలో నన్నెదిరించి నిల్వఁగలవే ♦ ప్రాణాలతో? లక్ష్మణా!. ౪౯౬

మ॥ అన సౌమిత్రి వచించు నార్య! కడత్రో ♦ యం బూని యున్నట్టి నా
ల్గు నెలల్ వోయె శరత్తు వచ్చినది ర ♦ క్షోనాథుఁ డెవ్వోట నీ
వనితారత్నముఁ దాఁచెనో? బలిముఖ ♦ వ్రాతంబు వేరోయఁగా
ననువౌ కాలము డాసె మానుమిఁక నీ ♦ యారాటముల్ రాఘవా!ఁ ౪౯౭

లయగ్రా॥ క్షీరజలరాశిఁగని ♦ యూరకయ తెమ్మనిన, మాఱుపలుకాడుటకు ♦ నేరకయ తానే
తేర రహినుండ నెర ♦ వార నటు లానయిడ, కోరిమిని మందరము ♦ నార భరియించెన్
వీరులగు వేల్పుల సు ♦ రారులను చేర్చికొని, ♦ వారక మథించియె చొ ♦ కారమగు వెన్నన్
శ్రీరమణిఁ బెండె హరి ♦ ధారణిని కార్యములు, తేరకు ఫలింపవు వె ♦ తారపడకున్నన్

మ॥ తన సంకల్ప వికల్ప మాత్రమున భూ ♦ తశ్రేణితో లోకముల్
తనియంజేసి హరించు శక్తిగల ని ♦ త్య శ్రీవిభుం డెప్పుడున్
ఘనచక్రాదులఁ బూనియే దనుజులం ♦ గారించి లోకత్రయం
బును రక్షించుచునున్న వాఁ డిదిగదా ♦ ముఖ్యంబు మాన్యాలికిన్ ౪౯౯

చ॥ త్రిపురములన్ దహింప మదిఁ ♦ దేకువఁ జేసిన శూలి యోచనల్
తపము నుదాత్త యత్నము ను ♦ దంచిత యానముఁ దక్క దివ్యమా
నుపకరణంబులున్ విసఁగ ♦ నూహ మొనర్ప మతింప శక్యమే?
తపనకులాగ్రగణ్యా! ఘన ♦ ధర్మ శరణ్యా! తలంచి చూడుమా. ౫౦౦

తే॥ పలు తెఱంగులఁ బలుమఱు ♦ ప్రాణహితులఁ, తోడ నాలోచనముచేసి ♦ తోడుగొనుచుఁ
బోవఁదగు నదనునఁ బోయి ♦ పోరొనర్ప, జయము చేకుఱు ననుటకు ♦ శంక లేల?

చ॥ నిలువర మొందఁగా ధరణి ♦ నిర్మల ధర్మము నిల్పఁబూని రా
కలిమిఁ ద్యజించి కానఁ గడ ♦ గండ్లు గడించిన నీకుఁగాక యా
పలువలు రేయిద్రిమ్మరులు ♦ పాపహితాత్ములు క్రూరచేష్టలే
చెలువని యెంచినట్టి దృఢ ♦ చిత్తులు వారికిఁ గీర్తి యబ్బునే? ౫౦౨

ఉ॥ పావని ధాత్రిపుత్త్రి పతు ♦ బాములు బాములనొందఁ సౌఖ్యమో
దావలి నొందు; నీకుఁ గల ♦ యాఱడి యాఱడివోవు; నిచ్చలున్
దేవ మునీంద్ర సంతతి ప ♦ దింబది సారులు వేఁడ వారి ర
క్షావిధి నిర్వహించు మన ♦ కా యపవాదములు? రాజవల్లభా! ౫౦౩

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచింప నవి ♦ తథ్యముగా మది నిశ్చయించి శాం
తమ్ము వహించె వర్షఋతు ♦ దర్పము తగ్గె శరన్మహంబు ము
త్తమ్ముగ లేచె నోజగాని ♦ ధారణి వంశ పరంపరాత్తవి
త్తమ్ముగుఁ గాదె? స్త్రీలకు స్వ ♦ తంత్ర దశల్ గలవే జగంబునన్? ౫౦౪

శరత్కాల వర్ణనము

ఉ॥ కొంకొక యించుకంత మదిఁ ♦ గూర్పక యర్థుల కిచ్చియిచ్చి కూ
లంకష లట్లు రిక్తత న ♦ లంగెడు-చో నొక యర్థి రాఁగ ల
జ్జా కురితాననంబు తెల ♦ నైన తెలంగునఁ గాలమేఘముల్
బింకము దక్కి ఘోషములు ♦ వీఁగఁగ వెల్లన యయ్యె నయ్యెడన్ ౫౦౫

ఉ॥ మేదిని మేలుకీ ళ్లధిగ ♦ మింపఁగఁ దెల్పు శ్రుతుల్ పఠించి క
ర్మాదుల పద్ధతుల్ తగు ఫ ♦ లావళి శీలన చేసిచేసి జ్ఞా
నోదయ మొంచునంత నడి ♦ యొందు నవిద్యవిధిన్ శరత్సమా
సాదనవేళ నంధతమ ♦ సంబు పలాయన మొందె మబ్బుతోన్. ౫౦౬

శా॥ వీరశ్రేష్ఠు లొనర్చుచుండిన సమి ♦ ద్వ్యాప్తంబు శాంతించుచో
భేరీ ధ్వానములంబలెన్ జలద గం ♦ భీర ధ్వనుల్ శాంతిలెన్
నారాచంబులఁబోలె దుంపురుల వి ♦ న్యాసంబులున్ శాంతిలెన్
నారాజీ [illegible] అయుంచు దాఁగిన క్రియన్ ♦ జాటొందె శంపా లతల్. ౫౦౭

తే॥ గిరుల చఱియల దరులఁ గొ ♦ ప్పరములందు, వట్టులొడ్డిన సెలయేళ్లు ♦ వట్టిపోయె
న తటిం గొండ లు త్తరీ ♦ యంబు నంత, రీయముం గట్టివిడిన ♦ రీతిఁ గ్రాలె. ౫౦౮

తే॥ జలదములు పర్వతోపరి ♦ తలములందు, వ్రాలి కురియు నాకసముని ♦ ర్మలినమగుచు
న్యాయపథమునఁ గూర్చి స ♦ న్మార్గవృత్తి, వ్యయముచేయు ఘనుని కల్మి♦ వలె వెలింగె

మ॥ మద మాతంగ సమాజముల్ బెరయు సా ♦ మ్యంబంది జీమూతముల్
చదలం దల్లెడఁ గ్రమ్మియుండి తెర వ ♦ న్త్రం బూడ్చు విన్యాణమై
యొదుఁగంబాఱఁగ న రక్తి వదన బిం ♦ బోన్మేషముంబోలె నొ
ప్పిదమై వెల్వడి వెల్గెఁ జంద్రుఁడు నభో ♦ వీథిన్ మహోల్లాసుఁడై. ౫౦౯

చ॥ పసిమి కడాని రంగుగల ♦ వాలుగకంటుల గబ్బిగుబ్బలన్
నసిగ నలంది తెమ్మగొను ♦ చందన పంకము లాటిపోవఁగా
శ్వసనుఁడు పుష్పితా తతుల ♦ పైఁబడి నీరములాడి నెండియున్
మిసికినఁ దాఁకుడొందునని ♦ మెల్లన మెల్లన వీచె హాయిగన్ ౫౧౦

తే॥ దాశరథి చింత దొలఁగింపఁ ♦ దగినయదను, దొరకె మేమును జనకజ♦ నరయునొడు
తాశయుని పోవు క్రియ దివి ♦ బారుగట్టి, నలువ తేజీలు నలు వలం.♦ కులకుఁ [illegible]

కవిరాజ॥ చెఱువుల నీరము సాధుతపస్వుల ♦ చిత్తములంబలె నిర్మలమై
పరఁగెను తూలముపై నిడుమా యని ♦ పల్కిన మాత్రనఁ బొక్కులు ని
బ్బరముగ లేచెడు లే యడుగుల్గల ♦ పాయపుఁ జెల్వల కాటుకరం
గారసెడు కన్నుల కై వడి నందలి - యుల్పలు మిక్కిలి మిట్టిపడెన్ ౫౧౩

చ॥ ముదిరిన పంకజంబు లొక ♦ మూలకు వ్రాలి చిరాకు నొంది యొ
ప్పిదము తొలంగు కాములల ♦ పేద మొగంబులఁ బోలియుండె న
ల్లఁదనము నొందు పూవులఁ జె ♦ లంగి వెలింగెడి నీరుపిప్పలుల్
చిదియఁగఁ బీల్చఁగా వెలయు - చెల్వల యోష్ఠము వోలె రాజిలెన్ ౫౧౪

సీ॥ పిన్నబాలకు లొజ్జ - సన్నిధి నాతని, బెత్తంబునకు లొంగి - భీతితోడఁ
బలువిధంబులు గల - పాఠముల్ గొంతెత్తి, యఱచుచు నుండెడి- తెఱఁగుదోఁప
వర్షర్తువునయందు ♦పరిపరి తెరువుల, బెకబెక లాడెడు ♦ భేకనికర
మా శరత్సమయాన ♦ నంతటఁ దమతమ, కలకలంబులు మాని ♦ పలుకకుండె

తే॥ తమ వచోనై పుణికి♦గౌర♦వము ను ఫలము, గొఱలకుండు సదస్సుల♦గ్రుక్కిమిక్కి
మనక మానమే భూషణ ♦ మనుచునుండు,చతురులగు బుద్ధిమంతుల ♦ చందమమర

తే॥ వాన వెలిసిన యంతట ♦ బర్హములను, ముడుచుకొని విసుగున దుఃఖ ♦మును భజించి
నెమలి గుంపు లెల్లడ ధర ♦ నీకుమారి, చందమునఁ జింతతోఁగూడి ♦ కుందుచుండె.

చ॥ జలనిధి వీచికా కరము ♦ చాఁచి జలంబను వల్వ నీడ్చి ప
త్నులఁ గవఁ గూడ లాగికొను ♦ తోయమునం గనుపట్టె; వాహినుల్
పొలుపుగ భర్తతోఁ గలిసి ♦ పూర్ణసుఖంబులఁ దేలి మోదముం
దెలుపఁగ నవ్వెనో యనఁగఁ ♦ దేలెను ముత్తెము లంతటంతటన్. ౫౧౭

చ॥ ఎసయిక చేఁ బడంతుక ల ♦ హీన మనోహర వర్ణమొందు న
వ్వదువున సద్విధుల్ పినెడు ♦ భక్తులపోలికఁ బోఁకమ్రాఁకులం
బడరి రహించునట్టి గల ♦ లద్భుత రీతిగఁ బైఁడి వన్నియం
బడసెఁ గ్రమంబుగా జనుల ♦ భావన హెచ్చగు కై వడిన్ వడిన్. ౫౧౮

తే॥ చాలకాలంబు నీటనే ♦ గ్రాలుచుంటఁ, జలికి నోర్వక లేయెండ ♦ చిలుకునట్లు
తటములం జేరి సుఖముగాఁ♦దనిసి కూర్కె, నక్ర సంఘంబు లాదందు ♦ వక్రగతుల.

తే॥ కొసరి మాటాడు చిలుకల ♦ కొమరు గలిగి, సాలయు తేంట్లను నలకల♦సొంపుగలిగి
తలిరు టాకుల చేల యం ♦ దంబు గలిగి, తను లతాంగుల కై వడిఁ♦దనరె లతలు. ౫౨౦

తే॥ తమవలన నుద్భవించు ము♦త్యములు స్త్రీల,పలువరుసతోడ సామ్యంబు♦పడయకునికి
వాచిపోఁ నాసులఁ గన నాన ♦ వాటి యడుసు, లోన మునిఁగె నాశుక్తులు ♦ కాసరావు,

తే॥ పద్మలతలు వర్ధిల్ల నా • పత్త్రిములను, మఱుఁగుగొని లోభులంబోలె • మఱుఁగువడఁగ
ద్వారముల మూసికొని లోనఁ • జేరుకొనియెఁ, గర్కటములు కర్కటులతోఁ • గలసిమెలసి

౮. కిష్కింధా పటలము. (౧౩౯)

ఉ॥ వెన్నెలకాలముం జనఁగ • వీరుఁడు రాముఁడు తమ్ము లక్ష్మణుం
గన్నను జూచుచుం గడువ • కాలము మీఱియు నింత నిద్రమై
నన్ను దలంపఁ డియ్యెడకు - నర్మిలి రాఁడు కపీంద్రుఁ డేమి యీ
మన్నన? యేమిగాఁ దలఁచె • మానసమందు మదించి? తమ్ముఁడా!

ఉ॥ పొందఁ గడింది యైన కపి • భూస్థలి నీ పగిదిం సుఖంబుగాఁ
బొందియు గౌరవంబు దల • పోయఁడు శీలము జార్చె ధర్మముం
డెందమునం గణింపఁడు ప • ట్టిష్టతఁ జేసిన మేలు నెంచ కి
ట్లొందిన నొందుఁగాక కని • యుం మన విక్రమ మింత యెంచఁడో? ౫౨౮

ఉ॥ రాజ్యసుఖంబులం మఱఁగి • రాఁడు కృతఘ్నుఁడు సౌహృదంబు న
ప్రాజ్యముగాఁ దలంచె జన • పాళికి ధర్మము సత్యమెల్లెడం
భాజ్యముగాఁ గనుండ నది • పాసిన పాపిని ధాత్రిఁ గూల్చుటల్
త్యాజ్యముగాదు వానిహృద • యస్థిర నిశ్చయముం గ్రహింపుమా. ౫౨౯

శా॥ ఉగ్రక్రూరుల సంహరించి ధర ధ • ర్మోద్ధారణం జల్పఁ బ్ర
త్యగ్రస్ఫీత నిశాత సాయక నికా • యం బుండె; దుర్వారుఁడై
వ్యగ్రుండై మనచెంతనే కలఁడు ప్రే • తాధీశ్వరుం డింకనో
సుగ్రీవా! మిముచంపు శక్తి కలదం • చుం బల్కుమా ధీరతం. ౫౩౦

తే॥ విసముఁబోలు క్రూరులఁ జంప • వొసఁగుగాదు, పుట్టుకం వచ్చిపుడుకలఁ • బోవుననుట
యైమలో లేని దేఁబది • యందురాద, యనఁగ నన్న సుగ్రీవున • కానఁ బలుకు ౫౩౧

శా॥ మీ కిష్కింధయు మీప్రజా సుఖములుం • మీపాలనా పద్ధతుల్
మీ కల్యాణులు మీరు బంధువులతో • మేలొందఁగా నెంచుచో
నే కైలాటము లేక రండు కృత మూ • హింపుండు రారేని నా
యీ కోదండ విముక్త ఘోర శరవ • హ్నిదగ్ధంబులై చావుఁడీ. ౫౩౨

మ॥ మనకంటెం బలవంతులైన విభులం • మాఱాకుగాఁ గాంచ నె
న్నిన ముల్లోకములం జలాఢ్యులెచటం • నీకన్న లేరన్న వ
క్కణయుం వారికి నాటునట్లు దెలుపం • గాఁ గోరెదం వైళమే
చని యావీరుల యూహ మెట్టిదియొ తె • న్నంగాంచి చర్చింపుమా. ౫౩౩

చ॥ మఱియొకమాట తొట్రిలి - మన్నన నీతులు సెప్పి యవ్విధుల్
తెలిపిని గూర్పకున్న వడిఁ • ద్రెక్కొనఁ జూడకు వారి భావముల్

నెఱవుగ నాకుఁ దెల్పుమని ♦ నీరజనేత్రుఁడు కీర్తిభూషణుం
డుఱవుగ నాడి తమ్ముని స ♦ మున్నత పద్ధతి వీడుకొల్పెఁగన్. ౫౩౦

ఉ॥ ఔదలఁబూని యన్నపలు ♦ కాదట మ్రొక్కి యతండు వేదనా
సాదిత వేగుఁడై తన వి ♦ శాల భుజంబున విల్లు నక్షయ
శ్రీద నిషంగముం జెలఁగఁ ♦ జిత్తమునం దన యన్న పాదముల్
మోదిల నుంచి తాఁ బయన ♦ ముం బొనరించె మహోగ్ర శీఘ్రుఁడై

శా॥ రామాజ్ఞంగొని లక్ష్మణుండు సుకుమా ♦ రశ్రేష్ఠుఁడేయయ్యు దు
ర్భీమ ప్రోత్థిత వేగుఁడై మనుపు సు ♦ గ్రీవుండు కొంపోవు నీ
మామార్గంబును వీడి యెట్టయెదురౌ - మ్రాఁకుల్ ధరిత్రీధర
స్తోమంబుల్ పొడిగాఁగ ద్రొక్కి నొక క్రొం ♦ ద్రోవన్ విస్మృష్టించుచున్.

తే॥ అంఘ్రిఘట్టనచే మేరు ♦ వంత లోఁతు, పర్వతంబులు భూమియుఁ ♦ బల్లు వడియె
నిలను భరియించు దర్వీక ♦ రేంద్రుఁ డపుడు, కన్నులకుఁ బరీక్షింపంగఁ ♦ గానఁబడఁగ.

తే॥ అమితవిక్రముఁడగువాలి ♦ యనుజుఁగూర్చి, యరుగు మనుకులతిలకుని ♦ యనుఁగుఁ
వేగ మరయ నొప్పెను సాల ♦ భేదనంబు, సేయఁబోయిన శ్రీరామ ♦ సాయకమన [దమ్ము

మ॥ ఒకదిజ్నాగము శాబకమ్ము చనఁగా ♦ నూర్పుచ్చుటం గాంచి వే
ఱొక దిజ్నాగము తోడితే నరయ వే ♦ గోద్యుక్తమై యేగు తోఁ
పికతో లక్ష్మణుఁ డేగుచుండెఁ గృతముల్ ♦ వే జార్చు సుగ్రీవు చి
ట్టకముల్ రాముని మీఁది భక్తియును నె ♦ ట్టం దన్ను బిట్టార్పఁగన్. ౫౩౫

తే॥ పూర్వగిరినుండి పశ్చిమ ♦ భూధ్రమునకుఁ, బరచు నాజ్ఞచేఁ జను భాను ♦ భంగి నార్య
నాజ్ఞ సౌమిత్రి ఋశ్యమూ ♦ కాద్రి నుండి, కీశవరుఁ డుండు కిష్కింధ ♦ గిరికి నేగె

తే॥ రామునుండి వెల్వడు బాణ ♦ రాజ మనఁగ, వడిగ ఋశ్యమూకమునుండి ♦ ప్లవగ గిరికి
నేగు లక్ష్మణుఁ డొప్పె మృ ♦ గేంద్ర మొండు, కొండ కొండకు లంఘించు ♦ కొమరు దోఁప

తే॥ ఇట్లు కోపంబుతో వచ్చు ♦ నినకులేశుఁ, గాంచి ప్లవగులు కాలుని ♦ గన్న పగిది
గడగడ వడంకి యంగదుఁ ♦ గాంచి రాము, తమ్ముఁ డరుదెంచె నుగ్ర ♦ విధాననుడు

ఉ॥ పౌరుషవంతుఁడైన రఘు ♦ వర్యుని తమ్ముని రాకయుం గతం
బారయ డాసి డాయక ము ♦ ఖాబ్జ విలక్షణ మూహసేసి ప్రా
గ్భార లఘుప్రకారుఁడయి ♦ పాఱి పితృవ్య గృహంబు చొచ్చి యం
దార వినూత్న భోగముల ♦ నందు కపీశ్వరుఁ గాంచె గ్రక్కునన్. ౫౩౯

మ॥ నల నిర్మాణ వినూత్న భాస్వదురు ర ♦ త్నస్ఫీత విద్యుత్ప్రభా
స్ఖలన భ్రాంత సురాక్షతారమగు నా ♦ సౌధాగ్ర భాగంబునన్

గలిత ప్రస్తరమందు తోయ్యలులు ధా ♦ కాచంద్రబింబాననల్
లలిఁ బాదంబుల నొత్త నిద్రగొను హే♦ లాలోల సోన్మత్తునిన్. ౫౮౦

శా॥ సుజ్ఞానాఢ్యులు రామలక్ష్మణులు సం ♦ శుద్ధాత్ము లీయంగఁ దా
నాజ్ఞాచక్రముతోడ నాసవము నిం ♦ పారంగ సేవించుటన్
బ్రాజ్ఞత్వంబు దొలంగువాని విలస ♦ ద్భవ్య ప్రభారాశి స
ర్వజ్ఞ గ్రావము మేరు భూధర గుహన్ ♦ బన్నుండె నా నొప్పుచున్. ౫౮౧

మ॥ లలితామోదక పాటలీ వకుళ క ♦ ల్హారాబ్జ సంఘంబులన్
విలసచ్చందన చర్చలన్ గచభరా ♦ విర్భూత గంధంబులన్
లలనాచ్ఛాంగ విశేష వాసనలఁ దా ♦ లఁకించి యామోదియై
నలువొందం దిరుగాడు గంధవహు నా ♦ నందించు నిద్రాలసున్. ౫౮౨

మ॥ మధురాలాపలు విద్రుమాధరలు భా ♦ మారత్నముల్ సేయు స
మ్మధురాలాపములన్ ఫలోష్ఠ సుధలన్ ♦ మందస్మిత జ్యోత్స్నలన్
మధువుం ద్రావి వికారచేష్టలను కా ♦ మంబున్ మదంబున్ మనో
మథనంబున్ గురునిద్ర విస్మృతి యన - న్మాంద్యంబు గొన్నాతనిన్. ౫౮౩

ఉ॥ కుండల హార సన్ముకుట ♦ కూట మరీచులు తెల్లమేని పై
నిండుటచే దినేశ్వర వి ♦ నిర్మల దీధితి పుంజముల్ మహో
ద్దండతఁ జర్వ రాజిలు ను ♦ దార మహీధర చక్రవర్తి నా
నుండెడువాని నిద్రగొని ♦ యుండెడు వానిఁ బ్లవంగ వల్లభున్. ౫౮౪

తే॥ కాంచి తారాసుతుఁడు సమీపించి కేలుదోయి శిరమునఁ గీలించి♦ తొడరి మేలు కొలుప యోచించి హితవాక్య♦ములు శ్రవములఁ, బడఁగ గంభీరరవమునఁ- బలికె నిట్లు

మ॥ ఉరుకోపంబు మొగంబునం దెలియ న- త్యుగ్రాక్షుఁడై లక్ష్మణుం
డరుదెంచెన్ రభసాతిరేకమున బ - హ్మాండంబె యూటాడఁగాఁ
జరుపం దగ్గది యేది? నీదగు నభీ - ష్టంబిప్డు తెల్లంబుగా
నరయం గోరుచునున్నవారు కపు ల - త్యంతంబు విభ్రాంతులై ౫౮౫

మ॥ కడ లేకొప్పెడు రాజ్యసంపద బలా - త్కారంబుగా లోఁపఁగాఁ
గొఱ లేకుండ సురాసవంబులు మఱిం - గుడిపింపఁగా దేహమున్
మఱచెన్ మాటయు స్నేహమున్ మఱచె నే - మంబొప్పఁ దారాసుతుం
డుఱిదిం దెల్పిన వాక్యముల్ వినఁగలే - కుండెన్ గపీంద్రుండటన్. ౫౮౬

మ॥ కలభంబున్ హరిపోతముం జెనయు నా ♦ కప్స్వామి పౌత్రుండు గాఁ
గల కార్యంబిట నంత మొఱ్ఱలిడి సం ♦ గాఢంబుఁ దత్త్వజ్ఞుడున్

లలితాచ్ఛ ప్రతిభాధ్యుఁడుం గపికులా ♦ లంకారుఁడౌ మారుతిం
గలియంగా నగునంచుఁ గ్రమ్మఱిరి వే ♦ గన్నూర్తి శోభిల్లఁగన్. ౫౪౮

ఆ॥ హనుమతోడఁ గలిసి ♦ యతనిఁబోలిన కపి, వరులఁ గలిసి మరలి ♦ బయలుదేఱి
తల్లి తార యున్న ♦ తత భర్మగేహంబు, చొచ్చె నామెవలనఁ ♦ జొప్పెఱయ. ౫౪౯

తే॥ చేరి జరిగిన వృత్తాంత ♦ మారఁ దెలిపి, భావి కర్తవ్య మేమని ♦ ప్రశ్న సేయఁ
జెడుగుసేసి తప్పికొనఁగఁ ♦ గడఁగినారు, తప్పి బ్రతుకుట గలదె కృ♦తఘ్నులకును. ౫౫౦

ఉ॥ సేనలఁ గూర్చుకొంచుఁ దను ♦ చేరఁగ రండని మీకు జానకీ
జాని వచించు నాగడువు ♦ జార్చిన నాయువు జాఱు నంచు ము
న్నే నయమారఁ దెల్పితి బ ♦ యిం దగినట్టులె విస్మరించుచున్
గాని పథంబుఁ ద్రొక్కితిరి ♦ కాఁగల దేమిఁకఁ గీడు తక్కఁగన్. ౫౫౧

ఉ॥ వాలి కడింది యాయువు న ♦ వారణరీతి జముండు కైకొనన్
గోల నొకండు తాఁబఱపి ♦ కోరిన రాజ్య విభూతి నిచ్చె నా
భీలగుణుండు రాఘవుఁ డు ♦ పేక్ష యొనర్పఁగఁ దగ్గవాఁడకే!
మేలును విస్మరించుటలు ♦ మీకె తగుం బలు మాట లేటికిన్? ౫౫౨

చ॥ తన సహధర్మచారిణి ను ♦ దారుఁడు రాముఁడు పాసి కానలన్
ఘనతర చింతఁగుంది తన ♦ కాయముపై విసుగొందుచుండ మీ
రనువుగ భార్యలం గలిసి ♦ యాదట వావని భోగసంపదల్
గొని పరిమత్తతన్ వికృత ♦ ఘూర్ణ మనస్కుల రైతి రేమనన్. ౫౫౩

ఉ॥ తప్పితి రాడి మిక్కిలి కృ ♦ తఘ్నులరై తిరి పాప పుంజముల్
గుప్పునఁ జుట్టె బుద్ధులును ♦ కూడని త్రోవలఁ బట్టెఁ జేయఁగా
నిప్పు డొకండు గల్గునె? మ ♦ హీంద్రులతో నని సేయ నెంచుచోఁ
దప్పక చచ్చువారలని ♦ తార కటూక్తుల మందలింపఁగన్. ౫౫౪

ఉ॥ కోఁతులు పాఱి గుంపుగొని ♦ కోట కవాటము మూసి ప్రస్తర
వ్రాతము వృక్షజాలముఁ గ ♦ వాట బలంబుగఁ బేర్చి మించి తా
నీతలి కేగుదెంచిన స ♦ హింపక మర్దనసేయ వృక్ష సం
జాతము గుండ్లు గుట్టలు న ♦ సంబునఁ దాలిచి పొంచి నిల్వఁగన్. ౫౫౫

ఉ॥ వానరు లా కవాటమును ♦ బంధనసేయుటగాంచి లక్ష్మణుం
డీనియతుల్ స్వరక్షణ న ♦ హించుటకా? యని కోప సంచల
న్మానసుఁడై యలంతిగను ♦ నవ్వ యలక్ష్యము చేసి లక్ష్మికిం

ఉ॥ అంతటఁ గోట వాకిలియు ♦ నానికఁ బేర్చిన ఱాలు ఉప్పలుల్
సంతసమైన గోడలును ♦ చయ్యన గూలెఁ బ్లవంగరాజి దా
వంతపడంగ లక్ష్మణుని ♦ పావన పాదము సోఁకి ఘోర దు
ర్దాంత పురాఘు పుంజములు ♦ తాఁకి సమూలము గూలుకై వడిన్. ౫౫౭

చ॥ బలమగు కోట వాకిలియుఁ ♦ బ్రస్సర కుడ్యము లయ్యలంగముల్
సులభముగా రుటంబు చెడి ♦ క్షోభముఁ గూర్చుచు దిక్కుదిక్కులన్
మలయఁగఁ గాంచి వానర స ♦ మాజము భీతిని తల్లడిల్లుచున్
దొలఁగి చనెన్ సరాలు మని ♦ దూరముగాఁ దమ జీవరక్షకై. ౫౫౮

చ॥ మెఱపును మబ్బు లేక తల ♦ మీఱిన ప్రాదినివోలె లక్ష్మణ
స్ఫురదురు పాదతాడనము ♦ సోఁక నలంగిన కోటగోడ లో
త్తోరవుగఁ గూలఁ గ్రిందఁగల ♦ యోధుల బొమ్మలు మస్తకంబులున్
బరిపరియై యడంగఁ గని ♦ పాఱిరి తక్కినవా రు భీతిమై. ౫౫౯

చ॥ తెలుపఁ గడింది యైన పెను ♦ దెప్పరమందిన వానరావళుల్
కలఁగి కకావికం బఱచి ♦ కాఁకియుఁ గేకలు వెట్టఁ బట్టముల్
జెలువుగ మందరాచలము ♦ చిల్కిన యత్తఱి నార్భటించుచున్
జలచరరాశితోఁ గలఁగు ♦ సాగరముంబలె బిట్టు ఘూర్ణిలెన్. ౫౬౦

ఉ॥ ఈగతివానరుల్ కలఁగి ♦ యిచ్చ తెఱంగునఁ బాఱి తత్పురిన్
నీఁగి సమీప పర్వత వ ♦ నీ కుహరాంతర భూములన్ వడిన్
డాఁగఁబురంబు దట్టముగ ♦ డంబుగఁ బంబిన భంబు బృందమున్
నీఁగు నభంబు నాసాగను ♦ నీఁగి బిసోరన నుండె నత్తఱిన్. ౫౬౧

ఉ॥ అంతట రాము నానతియె ♦ యాకృతి గొన్న విధాన నూర్మిళా
కాంతుఁడు రాజవీథి ది ♦ గాలునఁ జొచ్చుట చూచి తారతో
మంతన మాడుచున్న కపి ♦ మంత్రులదే యదె వచ్చె వచ్చె వీ
థ్యంతరముం భజించె నిఁక ♦ నయ్యెడి దేమని కేక వెట్టఁగన్. ౫౬౨

ఉ॥ అయ్యెడ సంజనీతనయుఁ ♦ డంగద మాతను గాంచి తల్లి!యా
యయ్య మనంబు నూనమున ♦ కన్నను కోమలమాను గాన వెన్
దియ్యక నీవ యేగి యరు ♦ దెంచెడు వాకిట నడ్డగింపుమా
యియ్యెడ చేయఁదగ్గ పని ♦ యిన్వాలికిం గనఁ చిచ్చి చూడఁదున్. ౫౬౩

చ॥ అనవుడుఁ దార యిట్టులను ♦ నంతటి భీతి యిదేల? యేనె యా
తనిఁ గని మాటలాడి చెడి ♦ దంబగు కోప వశంగఁజే సెదన్

జనుఁడన వారు దవ్వులకు ♦ జట్టున నేగిరి పుష్పవేణులో
వనితలు చుట్టిరా నరిగె ♦ వారక తార యుదార ధీరతన్. ౫౬౪

చ॥ మదగజ సన్నిభుండయిన ♦ మాన్యుఁడు లక్ష్మణుఁడంతఁ గిశ రా
ట్పదవిని చొచ్చి యంతిపురి ♦ బంగరు వాకిలిఁ జేరఁ బోవ ష
ట్పదముల లాగు నైజమగు ♦ బంధుర వాసన గల్గు పెన్నెఱుల్
పొదలు వరాంగనా మణి ప్ర ♦ ఫుల్ల జలేజ దళాక్షి తారయున్. ౫౬౫

ఉ॥ కాంచిన వారి దిట్టముగఁ ♦ గట్టఁగఁ జాలిన దేహకాంతియుం
భ్రాంచిత చంద్రికా నిభ ద ♦ రస్మితమున్ మఱి కల్గు లేదనం
గాంచిన కౌను లేఁగొమరు ♦ గన్న చనుల్ గరువంపు నెన్నడల్
మించిన కన్యకల్ బలసి ♦ మేవడి రాఁ జనె వాలి దారయున్. ౫౬౬

సీ॥ మేనఁదాల్చిన మేటి ♦ మిసిమిపాటడు నగల్, విల్లు నమ్ముల వలె ♦ వెలుఁగుచుండ
కాలి యందియలును ♦ కౌను మేఖలలును, జేజే నినాదముల్ ♦ సేయుచుండ
పలుపలు తెఱఁగుల ♦ వంగిన ముంగురు, లరిది కెుక్కెంబుల♦ ట్లందగింప
గజ్జెల రవములు ♦ ఘన భేరి మ్రోఁతగఁ, బిఱుఁదులు మెఱవడి ♦ యరదములుగ

తే॥ బొమలువిండ్లుగఁగన్నుల♦మ్ములుగనమరి,యరావతంబనునైన్యమ♦ య్యనఘునలమఁ,
గినుక వదలి మోమును వంచు ♦కౌను లెుకాక,వారిఁ దేఱిచూడఁగనర♦వాయిగొనిరె.

చ॥ మొగమును వాంచి కార్ముకము ♦ భూస్థలి నూని సుమిత్రసూతి యా
తగవున సత్తగార్ల పెను ♦ దండున నిల్చిన క్రొత్త యల్లుఁడన్
పగిదిని కొంకునొంది నిలు ♦ వం బరిశుద్ధ మహాత్మ తార కో
డిగములు లేని సిగ్గును గ ♦ డించుచు లక్ష్మణుఁ గాంచి యిట్లనున్. ౫౬౮

ఉ॥ వీరకుమార! నిష్ఠమెయి ♦ వేయి సమల్ తప మాచరించినన్
మీరలు మమ్ముబోఁటి గృహ ♦ మేధుల యిండ్లకు వత్తురేమి? మీ
శ్రీరమణీయ పాద సర ♦ సీరుహముల్ వహియించి మాగృహం
బారఁ బవిత్రమయ్యెఁ బురు ♦ షార్థము లెల్ల లభించె మాకిటన్. ౫౬౯

ఉ॥ నీమహితోగ్రమూర్తిఁ గని ♦ నిల్వక కోఁతులు భీతిచేత ది
క్కాఁమొగమయ్యె నీకడఁక ♦ కారణ మారయలేము తెల్పవే
రామపదాంబుజంబు లను ♦ రక్తి సతంబు భజించు నీవ యా
స్వామిని యొంటిమై విడిచి ♦ వచ్చితివేల? కుమారసత్తమా! ౫౭౦

శా॥ సంగీతంబునకంటె నింపయిన వా ♦ చాస్ఫూర్తిచేఁ దార స
ర్వాంగీణ ప్రశ్నమంబు గూర్చు పగిదిన్ ♦ వాచింప సౌమిత్రి సా

రంగాంకుండు దినంబునన్ వికలుఁడై ♦ రాణన్ వెలుంగారు తా
రంగాంచంగ వెసన్ సుమిత్ర మదికిన్ ♦ రా నొందెఁ బెందుఃఖమున్. ౫౭౧

ఉ॥ మంగళసూత్రమూడ్చి కుసు ♦ మంబులఁ దాల్పక రత్నభూషిత
స్వాంగము వెల్తినొందఁ గల ♦ పంబు లలందుట మాని యున్న తా
రాంగన వాలకంబు గని ♦ యత్తఱిఁ దల్లుల యిట్టి దుస్థితుల్
చంగునఁ జిత్తముం దగుల ♦ జాలిని కన్నుల నించె నశ్రువుల్. ౫౭౨

చ॥ ఇటువలెఁ దల్లు లిద్దఱును ♦ హీనదశన్ భజియించియుండు ర
క్కట! యని జాలిఁదూలి కలఁ ♦ కం గొని యేమియుఁ దోఁచకుండి నం
కటపడి ప్రశ్న సేయ నోడి ♦ కంబున నుత్తర మీయఁకుంట యొ
క్కటఁ దగుధర్మ సంగతము ♦ గాదని తారను గాంచి యిట్లనున్. ౫౭౩

చ॥ రవిజుఁడు మన్న తాను దన ♦ రాణువతో ధరణీతనూజ నీ
భువి సకలంబు రోసి సతి ♦ పోబడి తెల్పెద నంచుఁ జెప్పి తా
నవలను రాని కారణము ♦ నారసి రమ్మని పంపు జానకీ
ధవుని యనుజ్ఞ వచ్చితిని ♦ దాని నిజస్థితి దెల్పుమా యనన్. ౫౭౪

తార లక్ష్మణుని సమాధానపఱచుట.

ఉ॥ పిన్నలు తప్పొనర్చు తఱిఁ ♦ బెద్దలు సైరణ సేయుటొప్పు మీ
కన్నను మిన్న లేరు కని ♦ కావ? దినేంద్రసుతుండు దూతలం
బన్నుగ వేఱువేఱుగను ♦ పంపె భువింగల యెల్ల సేనలన్
గ్రన్ననఁ దేర వారలకుఁ ♦ గాచెను గాక కడంక మానెనే? ౫౭౫

ఉ॥ కోఁతుల గుంపుఁ దెచ్చుటకుఁ ♦ గోట్లకొలందిగ దూతలేగి రా
దూతలు రాఁగలట్టి తఱి ♦ దూరము లేదు భవత్పదాంబుజ
ధ్యాతలఁ గాచు కార్యమునఁ ♦ దల్లిని పోలిన మీరు పూర్ణ వి
ఖ్యాత యశుల్ సహింపఁదగు ♦ నట్లు సహించుటె గొప్ప ధర్మమా. ౫౭౬

ఉ॥ తప్పులు సేయకుండు నెడ ♦ దండన కర్తలు గల్గ రీభువిన్
దప్పులు లేనివారి యెడఁ ♦ దన్పుటకంటెను తప్పు సైఁచుటల్
గొప్ప యటంద్రు మిత్రులకుఁ ♦ గోరినవెల్ల నొసంగి వానిచేఁ
దప్పొక యించుకైనఁ దమ ♦ తప్పెగదా యని సైఁపఁగాఁదగున్. ౫౭౭

ఉ॥ సత్యమనస్కులై యరిని - చంపి సుఖాస్పదమైన రాజ్యమున్
నిత్యముగా నొసంగితిరి - నీరజనేత్రకు మీరుపోరుచోఁ
బ్రత్యయమొప్ప మీకునయి - ప్రాణము లీయర యేని యట్టి సా
గత్యము నేటిబీఱయగుఁ - గాక నిజంబగు సౌహృదంబొకో? ౫౭౮

ఉ॥ ఇమ్మగుమేలు మీవలన - నిచ్చ గడించినవాఁడె యిమ్మల
ట్యేమ్మెయ్మరించునేని యధ - మాధముఁడై చెడు నంతెకాక లో
కమ్మున నెద్దడిం గుడిచి - కష్టము లొంది పరమ్మునందు ని
త్యమ్మగు సౌఖ్యసంపదలఁ ♦ దన్నికొనుం దనకాలఁ దానుగన్. ౫౨౯

ఉ॥ మేటి కవీంద్రుఁ గూల్చినది ♦ మీశర మొక్కఁడె కాదె? నేఁడు దై
త్యాటవులం దహింపఁగ న ♦ హాయుఁడొకం డదియేల మీకు? మీ
కోటిని దాఁచియున్న నెల ♦ వుం దెలుపంగలరే యావశ్య మీ
పాటియొనర్ప నర్హులుభ ♦ వత్పరిచారకు లివ్వనాటకుల్. ౫౩౦

మ॥ అని యింద్రాత్మజుదార తార యను వా ♦ క్యశ్రేణి నాలించుచో
ననుకంపామతి లక్ష్మణుం డపుడు ప్రీ ♦ డాయత్తచిత్తుండుగాఁ
గసలున్ మానెనకాఁ దలంచి ప్రతిభా ♦ గణ్యుండు సామీరి క్ర
న్నన నేతెంచి సుమిత్రసూతి పద కం ♦ జాతంబులన్ వ్రాలఁగన్ ౫౩౧

ఉ॥ కోపముగల్గినం గృపను ♦ గూర్చెడు లక్ష్మణుఁ డాంజనేయు సం
తాపముఁగాంచి యూఱడిలి ♦ తత్త్వగుణాంచిత నీవు సైతమున్
బ్రాపు నొసంగు మమ్ము మఱి ♦ వందగునే?యన వాక్యకోవిదుం
డా పవనాత్మజుండు విను ♦ మా యని తెల్పఁదొడంగె నివ్విధిన్. ౫౩౨

ఉ॥ ఓపినపెద్దలన్ జనకు ♦ నొజ్జను తల్లిని స్త్రీల గోవు ♦ న్
బాపలఁ జంపువారి ఘన ♦ పాపచయంబును పాచితంబుచేఁ
బాపఁగవచ్చుఁ గాని యొక ♦ పట్టున మేలును విస్మరించు నా
పాపుల పాపముల్ తొలఁగఁ ♦ బాచిత మొండు ధరిత్రిఁ గల్గునే? ౫౩౩

ఉ॥ మీకుఁ బ్లవంగరాజునకు ♦ మేలగు మైత్రి సతంబుగాఁగ నే
నేకద నాఁడు కూరిచితి ♦ నిప్పుడు నెయ్యము శీర్ణమైనచో
నేకడఁ దప్పి యేఁగఁగల ♦ మేనును వానరనాథుఁ డంతియే
కాక భవత్సహృత్త్వమునఁ♦గల్మష మందుట కాదె మా మతుల్? ౫౩౪

మ॥ తొలి జన్మంబున నీభవంబునను సం ♦ తోషంబునం జేయు ప్రా
జ్ఞులసేవల్ వ్రత దాన ధర్మములు సం ♦ శోభిల్ల మీరూపమై
చెలఁగెం గాకని నమ్మియుందుఁ ద్రిజగ ♦ త్సేవ్యుల్ కృపంజూడుఁడీ
తలి దండించిన బిడ్డ తల్లి పద ప ♦ ద్మంబుల్ వడిం జుట్టదే? ౫౩౫

మ॥ కపిరాజేంద్రుఁడు మిమ్ముగూర్చి మఱవం ♦ గాలేను జంఘాలురన్
గపి సంఘంబులఁ దేరఁగాఁ బనిచి రా ♦ కం జూచుచున్నాఁడు త

త్రపులేక తేరఁగఁ దామసంబు గలిగెం ♦ గాకన్యము ల్గలునే?
కపియైనం దగవుం ద్యజింప నరకా ♦ క్రాంతుండు గాకుండునే? ౫౮౬

చ॥ తనకడ మేలువొందని యు ♦ దారుఁడు మేలొనరింప వానికై
తన కొదవంగ నాతఁడని ♦ తప్పక యాతని శత్రువర్గమున్
జెనసి యెదిర్చి గెల్చుటయు ♦ చేడ్పడి కయ్యమునందు చచ్చుటో
తన గడియింపఁగాఁ దగిన ♦ ధర్మము వేఱొకచేఁత యుక్తమే? ౫౮౭

ఉ॥ నీవిఁక నిందు నిల్చుటయు ♦ నీతిపథంబును గాదు శత్రులీ
త్రోవ యెఱింగిరేని మన ♦ తోయము ద్రెంపఁగఁ బూనకుందురే?
నీవ యనుగ్రహించిన వ ♦ నేచర రాజ్యరమన్ సహోదరున్
లోవరి కేగుదెంచి యవ ♦ లోక మొనర్తువు గాక రమ్మనన్. ౫౮౮

చ॥ హనుమని మాటలన్ వినిన ♦ యార్యుఁడు కోపము వీడి రాముచేఁ
దనియ లభించు భోగములఁ ♦ దత్పరతన్ భజియించి మత్తుఁడై
మనమున మిత్రకార్యమును ♦ మానిన యాతఁడు కాఁడు కావునన్
వనచరరాజు చూడఁదగు ♦ వాఁడని చింతనసేసి యిట్లనున్. ౫౮౯

క॥ పలుకంగలదే? పవనజ!, పలుకఁగ నగునేమి? యన్న ♦ పరితాపంబున్
దిలకింపఁ గలిగెనేనియు, శిలయైనం గరఁగుఁ గడుపు ♦ చెఱువగుఁగాదే? ౫౯౦

శా॥ క్రూరాత్ముండు ధరాత్మజం జెఱగొనం ♦ గోపంబు మానాగ్నియున్
శ్రీరామున్ దహియించుటల్ గనిన నా ♦ చిత్తంబు సోద్రేకమై
ఘోరక్రూరతఁ గొందికొంది సఱకం ♦ గోరుం జఘన్యావలిన్
గ్రూరత్వంబు నపాఖ్యయుం దలఁపఁజూ! కోపాతిరేకంబునన్

శా॥ నాకోపంబును నేనె యోర్చుకొని ప్రా ♦ ణంబుల్ బిగంబట్టి సీ
తాకాంతున్ దగ నూఱడించుటకె నీ ♦ తంబయ్యె నాకాలమా
మాకోపంబు లడంగకున్న జగముల్ ♦ మాఁడున్ సురల్ చత్తు రం
తే కాకుండఁగ ధర్మమాఱు; విధిచె ♦ ద్దియిం దాఁట శక్యంబొకో? ౫౯౨

ఉ॥ పోలఁగ నిన్ను చూచి రఘు ♦ ముఖ్యుఁడు దెప్పరమందు వేళ నీ
మూలముగా శుభంబులను ♦ పొందఁగఁ జేయున యంచుఁ గీశభూ
పాలుని నన్నువోలెఁ గొని ♦ బ్రాఁతిని చూచుచు నిన్నినాళ్లు ప్రా
ణాలను నిల్పెఁగాక తన ♦ నాతిని రోయఁగలేఁడె యమ్మలన్?

శా॥ ఆకాశంబననేల? భూ జలధి శై ♦ లాంతర్గుహాసీమలన్
లోకాలోకములం దజాండమున నా ♦ లోకించి భూపుత్త్రి హ్రా

దైన్యకల్యంబు దొలంచి తెచ్చుటకు భా ♦ స్వద్వంశ్య కోదండమే
వీఁకంజాలదె? యైన మీపలుకు ని ♦ ర్వీర్యంబు గానొప్పునే? ౫౯౪

శా॥ ఈపాలారుపు కాలయాపనమె కా - దెన్నంగ దైత్యాలికిం
బ్రోవుం గూర్చితి రాదితేయుల హిత - మ్మెం దూల్చి పారాశరి
వ్యాపారంబులఁ గూల్చి పాపముల నొ - ప్పంగూర్చి లో నెన్నఁడుం
గోపంబూనని రామచంద్రు మదికిం - గ్రోధంబు గల్గింతురే? ౫౯౫

మ॥ అని సౌమిత్రి వచింప వాయుసుతుఁ డా - ర్యా! మించు కార్యమ్ములన్
మనమందుంపకుమయ్య మేము చలుపన్ - మెకొన్న కార్యంబు వీ
డినచోఁ బ్రాణమె వీడువార మిది పా - టింపంగ ధర్మంబె యౌ
మ్మిన సాక్ష్యంబగు భానుసూనుఁ గన ర - మ్మా! ప్రేమ దైవాఱఁగన్ ౫౯౬

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుం డనిల ♦ నందనుఁ గాంచి వచించు మారుతీ!
నీవనినట్లె పూర్వమును ♦ నెక్కొనఁజేసితి మా ప్రయత్నముల్
దావకబోధనం బెపుడుఁ ♦ దప్పము పోదము కీశరాణ్మనో
భావము గాంతమంచు ♦ వడిఁ బావని వెంబడి నేగె లోనికిన్. ౫౯౭

సీ॥ శరములవంటి వీ ♦ క్షణములు చెంగలు, వలవంటి సౌరైన ♦ వదనములును
వింటికోపులఁబోలి ♦ వెలుగొందు బొమలు మ, యూరంబువంటి యొ ♦ య్యారములును
అంచకై వడి మంద ♦ యానంబు ముత్తియ, ములవంటి యొప్పైన ♦ పలు వరుసయుఁ
గోమల భుజములు ♦ కోయిల కంఠముల్, బంగరు గిండ్లనఁ ♦ బరఁగు చనులు

తే॥ చంచలా లత యనఁదగు ♦ సన్న కౌను, లలరు సంపెగవంటి నా ♦ సలును కారు
మొగులు నాఁదగు కచభార ♦ ములును వెలయు, చెలులతోఁ దార శుద్ధాంత ♦ సీమకరిగె.

ఉ॥ అత్తఱి వాలిసూనుఁడు న ♦ యంబున మంత్రులతోడ వచ్చి యా
సత్తము పాదపద్మములఁ ♦ జాఁగిలి మ్రొక్కఁగ లక్ష్మణుండు వీ
రోత్తమ! నీవు మున్నరిగి ♦ యోజను దెల్పుమ యన్న నాతఁడుత్
జిత్తము భాగ్యమంచు వడిఁ ♦ జేరఁగఁ బోయెను పిన్నతండ్రిన్. ౫౯౯

ఉ॥ అంగదుఁ డేగి యంతిపురి ♦ నర్కజు పాదముఁ బొత్తి నిద్దురన్
దొంగలపాలుసేసి వడి ♦ దోర్బల యుక్తుఁడు లక్ష్మణుండు లో
నంగద ముమ్మరింపఁ జల ♦ మంబుధిశం బెను దొడ్డగాఁగ నీ
ముంగలి వాకిట న్నిలిచె ♦ మ్రొక్కెద వైభవ మ లేచి రమ్మనన్ ౬౦౦

ఉ॥ మత్తునఁ దెప్పిఱిల్లని సు ♦ మాళము నొందిన భానుజుండు పై
మత్త సుకాశిసీమను ల ♦ ఘాంతముగా నొనరించు కేకలన్

జిత్తముదేఱి రాఘవుల ♦ సేగి దలంపమ యట్టులుండ రే
కెత్తిన కిన్కతోడ నతఁ ♦ డేమి కతంబున వచ్చెఁ దెల్పుమా. ౬౦౧

చ॥ అనవుడు నంగదుం డనున ♦ యమ్మన నిట్లనుఁ దొల్లి బాసచే
సిన గడువుం గతించె రఘు ♦ శేఖరు సన్నిధి కేగలేదు మే
లును తలఁపంగలేదు సుఖ ♦ లోలత సత్యము నెంచలేదు ల
క్ష్మణునకుఁ గిన్కపుట్టె హను ♦ మంతుని సాంత్వము ద్రోచె నెల్లరన్. ౬౦౨

తే॥ లక్ష్మణుఁడు వచ్చు వేగబ ♦ లంబు గాంచి, కోట వాకిలి బిగియించి ♦ కోఁతిమూఁక
ౙాలు అప్పలు పేర్చికొ♦రములఁ బూని, నిలిచి యతని కోపాగ్నిని ♦ నిగుడఁజేయ. ౬౦౩

తే॥ వారిచేష్టలఁ గని యల్గి ♦ పాదమునఁ గ, వాటముందన్న నదియును ♦ ప్రహారితోడఁ
దెర్చు ౙాలుఅప్పలతోడఁ ♦ బిండిపిండి, యగుచుఁగూలి చెదరిపోయె♦నన్ని దెసల ౬౦౪

తే॥ దానిఁ గాంచిన వానర ♦ సేనలగతి, యేమియయ్యె నెచ్చటికేగె ♦ యిఱుముఖోనియెఁ
దెలుపనేటికి? మాతల్లి ♦ తెలిసి చెలుల, తోడ సౌమిత్రి వచ్చెడు♦త్రోవ నిలిచె. ౬౦౫

ఉ॥ దారికి నడ్డమైన వని ♦ తాఁజనతా పరివీక్ష సేయఁగా
నేరక లోనఁద్రోచికొని ♦ నెట్టు చిరాకున మానమూనఁగాఁ
దార మృదూక్తి మావలనఁ ♦ దప్పిది వర్తిలె? రాముపీడి యీ
తీరున రాఁగతంబు గల ♦ దే? యన నాతఁడు విన్చె సర్వమున్ ౬౦౬

ఉ॥ వచ్చినకార్యముం దెలుప ♦ వారక తారయు సూర్యసూతి తా
నిచ్చట నూరకుండఁడు మ ♦ హింగల వానరసేనఁ దేరఁగా
నచ్చుగ దూతలన్ దెసల ♦ కంపెను వారల రాకవేచినాఁ
డొచ్చెము లేదటంచుఁ దన ♦ యోపిన యంతకు మాన్చెఁ గోపమున్. ౬౦౭

చ॥ తగ విని సూర్యసూనుఁ డను♦ దాశరథుల్ కనఁబూనిరేని యీ
జగముల నేరెదుర్కొనఁగఁ ♦ జాలినవారలు? లక్ష్మణుండు కో
పగతిని తీవ్ర వేగమున ♦ వచ్చుచునుండఁగ నాకుఁ దెల్పకీ
పగిది యొనర్చుటేల? యన ♦ వాలితనూజుఁడు తండ్రి కిట్లనున్ ౬౦౮

ఉ॥ ఆతఁడు వచ్చుతీరరసి ♦ యప్పుడె తెల్పితిఁగాని నీవు నీ
చేతములోన లేవు మఱి ♦ చేసెడి దేమని వాయుసూతియే
యూతతఁ ద్రోవ దెల్పునని ♦ యేగితి నిప్పుడు మీరు లక్ష్మణున్
బ్రాఁతిగఁ జూడనేగుటయె ♦ భావ్యము చెచ్చెర లెండు నావుడున్. ౬౦౯

సుగ్రీవుఁడు సురాపానమును దూషించుట

ఉ॥ శ్రీవరుతోడ బాధమగు ♦ చెల్మి వహించు కపీంద్రుఁ డిట్లనున్
బావనమూర్తిచే మహిత ♦ భాగ్యము నావలెఁ బొందరెవ్వరున్

నావలనన్ నవంతల న ♦ ణంచుకొనం దలపోయుచో సురం
ద్రావి సమస్తమున్ మఱచి ♦ తప్పితి నాతనిఁజూడ సిగ్గగున్. ౬౧౦

ఉ॥ కల్లును ద్రావు కైపొకఁడు ♦ గాక మఱొక్కటిలేదు; దీనిచే
దల్లిఁ గళత్రముం దెలియు ♦ తద్జ్ఞతయే నశియించు నన్నచోఁ
గొల్లగఁ గోటిధర్మములు ♦ గూరిన నేమగు? మాయ పైకొనన్
దల్లడమంది దానిపయిఁ ♦ దార్చితి హాలను వెఱ్ఱిపోలికన్

శా॥ మాయాబద్ధులుగాక కర్మముల న ♦ మ్మార్జించు నిష్ణాత్ములే
మాయందాఁటి విముక్తి నొందుదురు; పై ♦ మల్లాడు కీటంబులం
బాయంద్రోచి సురన్ భజించు జనముల్ ♦ జ్వాలాకరాళాగ్నిలో
నేయిం బోయుచు నార్పఁగాఁ గడఁగుచు ♦ న్నెం బొల్చువారే చుమీ?

మ॥ తను దాఁ గాంచిన జన్మదుఃఖములు ని ♦ ర్ధామంబులై తూలెడిన్
దను దాఁ గానక రోగదుఃఖముల న ♦ ద్మంబైన దేహంబు నీ
మనుజుం డొందెడు నొందియొంది పిదపన్ ♦ మైరేయ పానంబుచే
జనుఁ డంధుండయి నూతిఁ గోఁబడెడిఁ ద ♦ త్సాంగత్యముల్ కూడునే? ౬౧౩

సీ॥ శరణాగతార్తిర ♦ క్షణధురీణులు తత్త్వ, నిష్ణాతు లింద్రియ ♦ నిగ్రహులును
సుఖదుఃఖసమచిత్త ♦ శుద్ధిగలారు గా, కొరులను వంచించి ♦ సురను ద్రావి
మత్తునఁ బడరాని ♦ మల్లాటపడి దూఱు, గనువార లొందున ♦ ద్గతియుఁగలదె?
వంచన చౌర్య మ ♦ బద్ధోక్తి యున్మాద, మజ్ఞాన మవలేప ♦ మవినయంబు

తే॥ ప్రాక్తనాన్వయాచారగ ♦ ర్వాణము శరణు, చొచ్చువారిఁ జేసిడుట ♦ చుట్టిచెఱచు;
విసము ద్రాగువారిని చంపి ♦ విడుచుఁగాని, కల్లువలె నవ్వలను నర ♦ కంబునీదు. ౬౧౪

ఉ॥ మిత్రమహోపకారము న ♦ మిత్రులుకూర్చు మహోపకారమున్
నేత్రముతోడఁ జూచినది ♦ నేర్చిన విద్యయు వృద్ధవాక్యమున్
బాత్రతనిచ్చుమార్గమును ♦ బన్నము వచ్చువిధంబు చక్క నీ
మాత్రమెఱింగనేని జన ♦ మూస్యత నొందుట యబ్బురంబొకో? ౬౧౫

మ॥ మదిరాపాయికిఁ గీడెవచ్చునని న ♦ మ్మంబల్కు సద్వాక్య మ
య్యది నాచే ననుభుక్తమయ్యె నిక వా ♦ దాడన్ ఫలంబుండునే?
తుదకీయాపద మారుతాత్మజునిచేఁ ♦ ద్రోవంబడం దప్పి యీ
బ్రతుకుం గంటిని గాక లక్ష్మణుని కో ♦ పజ్వాలలన్ మాఁడనే? ౬౧౬

మ॥ సుర సేవింపఁగఁ గల్గు దోషములు నన్ ♦ స్రుక్కించె నిక్కంబుగా
సుర చేఁదాఁకు టటుండఁ జింతనమె తే ♦ చ్చుర బ్రాణగొడ్డంబిఁకన్

సురఁజిత్తంబున నెంతునేనియు ♦ రఘు క్ష్మో ణీశు పాదాబ్జముల్
తొఁఱఁగం ద్రోచి నలంచుఁగాక పయి నెం ♦ దుంగాని చందంబునన్. ౬౧౭

మ॥ అని సుగ్రీవుఁడు తెల్విదెచ్చుకొని తా ♦ నత్యంత మోదంబుతో
నినవంశీయుని స్వాగతంబుకయి యా ♦ యిత్తంబుచేయించుచున్
దనయా! మున్నుగ నేగుమంచుఁ బాలుపొం ♦ దం బంపి చుట్టాలతో
వనితాజాతముతోడ వచ్చి భవన ♦ ద్వారంబున న్నిల్వఁగన్. ౬౧౮

సీ॥ అయ్యెడ శ్రీచంద ♦ నాగురు మృగనాభి, కాదులు వికచ ల ♦ తాంతదామ
ములును మంగళకుంభ ♦ ములును దీపశ్రేణు,లును ముత్తె ముల సరు ♦ లును ధ్వజములు
పీలికుచ్చులు శంఖ ♦ భేరీరవంబులు, వీథులయందెల్ల ♦ వెలసినిండె
శుద్ధ స్ఫటిక శిలా ♦ సుందర కుడ్య భా, గములను నవరత్న ♦ ఖచితములగు

తే॥ స్తంభములయందు లక్ష్మణ ♦ స్వామి ప్రతిఫ, లింపఁజూచువారలకు భా ♦ వింప శత స
హస్ర కార్ముక ధరులట ♦ కలవి మీాటె, వచ్చి రను సందియము దోఁపఁ ♦ బ్రజ్వలించె.

ఉ॥ వాలిసుతుండు రాఁ గనిన ♦ పార్థివపుత్రుఁడు వానరేంద్రుఁ డెం
దేలలి నున్నవాఁడనిన ♦ నిర్ధపరాక్రమ! తొల్లి బాముననన్
జాలఁగఁ బున్నెముల్ సలుపు ♦ సౌరి భవచ్ఛుభదాఁగమంబుకై
పోలఁగ వేచుచున్ మొగిలు ♦ ముద్దిడు నా మొగసాల నుండెనాన్. ౬౨౦

ఉ॥ మేలి కడానిసొమ్ములను ♦ మించుగఁ దాల్చి రహించు వానర
స్త్రీలు కలాపముల్ విరులు ♦ తీరుగఁ జల్లుచు వెల్లచామరాల్
లీలగ వైవఁగా నిధుని ♦ లీల వెలింగెడి మెల్లినీడఁ గీ
శాలి భజింప భానుసుతుఁ ♦ డాదట లక్ష్మణుఁ గాంచె నమ్రతన్. ౬౨౧

సీ॥ బింబాధరలు రఘు ♦ వీరుని సేవింప, నర్ఘ్యాదులను గొని ♦ యరుగుదేర
భేరీ పటహ ఝల్ల ♦ రీ రావములు మేఘ, నిస్వనంబులలీల ♦ నెరవుకొనఁగ
సంగీతవాద్యముల్ ♦ సకలదిక్కులనిండ, వేలుపుల్గని చాల ♦ విభ్రమింప
యూవతంబు నడుమ ♦ నలరారు కపిరాజు, రిక్కలలోఁ జంద్రు ♦ రీతి వెలుఁగు

తే॥ శ్రీయుతుఁడు సుందరుండు సు ♦ గ్రీవుఁ డుదిత,భాను పగిది రాజిల్లుచు ♦ భక్తి వినయ
సంభ్రమంబులు మునుకొని ♦ సందడింప,నియతి రామావరజుని స ♦ న్నిధిని నిలిచె

ఉ॥ వానరనాయకుం డెదుట ♦ వైభవ లీలల నట్లు గన్పడన్
మానితమూర్తి లక్ష్మణుఁడు ♦ మానసమం దుదయించు కోపమున్
మానుగ ధర్మసూక్ష్మమును ♦ మన్ననసేయు మహాత్ముఁ డొటఁ దా
మానిచె నుత్తరక్షణమె; ♦ మాన్యుల కిన్క నిమేషమేక దా? ౬౨౩

క॥ ఇరువురు తమ భుజముల నొ, క్కొరు నొక్కరు కౌఁగిలించి ♦ కొని గాటముగాఁ
దరుణులు కపులును తమతో, నరుదేరఁగ బసిఁడిమేడ ♦ కరిగిరి ప్రౌఁతిఁ. ౬౨౪

చ॥ ప్లవగకులాధిపుం డచట ♦ వైచిన సింగపు గద్దెఁ జూపి మా
నవవర! కూరుచుండు మన ♦ నవ్వుచు నాతఁడు నాదువేల్పు రా
ఘవుఁడు వనంబునందు కడు ♦ కర్కశ భూమి వసించుచుండ నే
నవిదిఁ బసిండి గద్దెపయి ♦ భాసిలువాఁడను నీవ తెల్పుమా! ౬౨౫

ఉ॥ కైకవరంబునన్ మణివి ♦ కాసి కిరీటము వీడి కాననన్
నాకనుదోయి మాఁడఁగ దృ ♦ ణప్రసరంబగు సెజ్జ రాఘవుం
డాకరణిన్ దపింప నక ♦ టా! విరులొల్కిన పైఁడి గద్దెపై
నేకరణిన్ వసింతు నది ♦ యించునె నామదికిన్ సుహృత్తమా! ౬౨౬

తే॥ అనుచు సౌమిత్రి వచియింప♦నర్కసుతుఁడు,కనుల జలజలమనియశ్రు♦కణములురల
నేమియును పల్కలేఁడయ్యె ♦ రామవిభుని,తమ్ముఁడును కదలక యట్లె ♦ ధరణినిలిచె.

తే॥ బాలురును వృద్ధులును స్త్రీలు ♦ బావురుమని, కొంద ఱేడ్చిరి కొందఱు ♦ కుందినారు
కొందఱేమియుఁ బలుకక ♦ క్రుంగిలోన, నొగిలి సోలి మహర్షుల ♦ పగిదినుండ్రి. ౬౨౮

ఉ॥ అంతట వానరేంద్రుఁడు మ ♦ హాత్ముని లక్ష్మణుఁగాంచి తండ్రి! యీ
చింత నడంచి స్నానవిధి ♦ చేసి రసోచిత మైన యోగిరె ము
క్కంత భుజింప మేము కృత ♦ కృత్యుల మౌదుము మా గృహంబు నీ
మాంత పవిత్రతం జెనయు ♦ నన్న నరేంద్రుని తమ్ముఁ డిట్లనున్. ౬౨౯

ఉ॥ నిందయు దుఃఖమున్ గడుపు ♦ నిండుగ నుండఁ గృశించి జీవముల్
కందఁగనున్న మాకు నెది ♦ గారము నింపును గూర్చ? నాఁకటన్
గుందినయేని దుఃఖములు ♦ గూరినవేళ సుధారసంబయే
నొందఁగ నింపితంబగునె? ♦ యోచన సేయుము వానరేశ్వరా! ౬౩౦

ఉ॥ తామరసాయతాక్షు సహ ♦ ధర్మిణి యెచ్చటనుండెఁ జూపినన్
బ్రామిన యూరటంబనెడి ♦ పావకు నాఱిపి మమ్ము స్వర్ణదిన్
బ్రేమను ముంచినాఁడవును ♦ వీడకి దుగ్ధపయోధిఁ బుట్టు దే
వామృత మిచ్చినాఁడవును ♦ ప్రాణము లిచ్చిన వాఁడవుం జుమీ! ౬౩౧

ఉ॥ ఆకులు దుంపలున్ ఫలము ♦ లాయన మెక్కి మిగుల్చువానినే
కైకొనువాఁడ నేనొకటి ♦ గ్రాహ్యముకా దటుమీఱి కోరుచో
శ్రీకరమూర్తి కర్పణము ♦ సేయమి శ్వానము ముట్టు నెంగిలే
నాకగు నిశ్చయంబుగను ♦ నమ్ముము ముట్టను వానరేశ్వరా! ౬౩౨

చ॥ మఱియొకమాట యేను క్షణ ♦ మాత్రములోఁ జని కాయలాకులన్
ద్వరపడి తెచ్చి యిచ్చిన భ ♦ వత్సుహృదుండు భుజించుఁ గావునన్
నెఱవడి నేగఁగావలయు ♦ నీకును నిల్పుట పాడిగాదు నె
య్యరి గొందఁదీర్ప నీకును స ♦ మర్థ్యమె కాదొకో? వానరేశ్వరా!　౯౩౩

చ॥ అన విని భానుసూతి జన ♦ కాత్మజనాథుఁ దలంచి లక్ష్మణుం
గని మనువంశవర్ధనుఁడు ♦ కష్టము లొందఁగ సంతసంబుతో
మనుట యనం బ్లవంగులకు ♦ మాత్రమె చెల్లునెయంచు నిశ్వసిం
చెను వడిలేచె భోగములఁ ♦ జీఁదఱ నొందెను రాల్చె నశ్రువుల్.　౯౩౪

తే॥ అలఁతనొందిన మదితోడ నర్కసుతుఁడు, నీరజాక్షునికడకుఁ బో ♦ నిశ్చయించి
నిత్యసుఖములనెల్లఁ బ♦రిత్యజించి, నెనరు వహియించి మఱి యాంజ♦నేయుఁగాంచి.

తే॥ నిఖిల శాస్త్రార్థ కోవిద! నీవు దూత, లేగుదెంచెడు నందాఁక ♦ నిఁదెయుండి
రాణువలఁ గూర్చుకొని రమ్ము ♦ రాముకడకు, ననుచు లక్ష్మణుతో వడి ♦ నరుగుదేర

ఉ॥ నిండుమనంబుతో నట వ ♦ నేచరనాథుఁడు నిష్కలంకు కై
దండ ఘటించి యంగదుఁడు ♦ దాపునరాఁ దనముందఁక ముందు చ
న్చుండఁగఁ గామినీజనుల ♦ యుల్లములెల్లను వెంబడింపఁ గో
దండము కేలఁదాల్చిన యు ♦ దారుని సన్నిధిఁ జేరఁగాఁ జనెన్.　౯౩౭

ఉ॥ తొమ్మిదివేలకోట్ల కపి ♦ తోయము వెన్కయు ముందు క్రేవ లం
దమ్ముగఁ జుట్టిరా హితులు ♦ దగ్గఱి బంధులు డాసిరాఁగ ర
త్నమ్ముల సొమ్ము లెండలను ♦ తప్పగు వెన్నెలలన్ దటిత్తులన్
జిమ్ముచునుండ భానుఁజుఁడు ♦ చేరఁగఁబోవుచునుండె రాఘవున్.　౯౩౮

ఆ॥ ధ్వజము లతిశయించె ♦ వాద్యధ్వనులు చెల, రేఁగెఁ జిందములును ♦ మ్రోఁగె నగల
జిగులు మెఱుఁగు గముల ♦ పగిదిని నెగడారె, ధూళి మొగసి మిన్ను ♦ తొడరికప్పె.

తే॥ బంగరును వెండిముత్తెముల్ ♦ స్ఫటికములును, మణులువలువలుకూర్చియ♦మర్పఁబడిన
పల్లకులు దట్టమె కాన ♦ వచ్చె నెల్ల, గొడుగులు మనోహరంబుగఁ ♦ గూడివచ్చె.

తే॥ లక్ష్మణుని మృదుపదము లి ♦ లాతలమున, నానుచుండుటచే నర్క ♦ సూనుఁడంద
మైన వీరఘంటలు మ్రోఁగ ♦ నతనివెంట, భూరథమున శిబిక వెంటఁ ♦ బోవుచుండె.

ఉ॥ వీరగుణోత్తరుండు రణ ♦ భీకరుఁ డార్యుఁడు లక్ష్మణుండు పం
కేరుహమిత్ర సూనుఁడును ♦ క్రేవల వచ్చెడు మూఁక వెన్కకుం
దూఱఁగ చామదర్శన కు ♦ తూహల మయ్యాది ముందువోవఁగా
శ్రీరఘువీరసింహుఁడు వ ♦ సించు గిరీంద్రముఁ జేరి రయ్యెడన్.　౯౪౨

ఉ॥ అందఱచేతఁ గోరఁబడు ♦ నట్టి మహోత్కట భోగభాగ్య రా
జ్యేందిర మీఁది భ్రాంతిఁ ద్యజి ♦ యించి రమేశు పదద్వయంబు ని
ష్పంద మనంబుతోఁ గొలువ ♦ వచ్చిన భక్తుఁడు భానుసూతి ము
న్నొంద భజింపవచ్చు సన ♦ యుణ్ భరతుం దలపించె నత్తఱిన్. ౯౪౩

ఉ॥ ఎప్పుడుఁ దోడునీడవలె ♦ నిమ్మగనుండెడు లక్ష్మణుండు త
న్నప్పుడు పాసిపోవ విల ♦ యాంతమునన్ భువనంబు లాఱఁగాఁ
దప్పక యొంటినిల్చు పర ♦ తత్త్వముకైవడి నున్న రాఘవున్
జప్పునఁ గాంచి నేలఁబడి ♦ సాఁగిలి మ్రొక్కెను భక్తిపెంపునన్. ౯౪౪

శా॥ సుగ్రీవుండు నమస్కరింపఁ గని ర ♦ క్షోవైరి ప్రేమంబుచే
వ్యగ్రుండై యురమందు లక్ష్మియును నా ♦ వ్వన్ దీర్ఘ బాహార్గళిన్
బ్రగ్గీవంబున కర్యమాత్మజుని శ్లీ ♦ ష్టంబౌన గాఢానురా
గగ్రైవేయకమో యనంగ నలమెన్ ♦ గారుణ్య భావంబునన్ ౯౪౫

శా॥ కూర్చుండన్ సెలవిచ్చి ప్రేమమునఁ గా ♦ కుత్స్థుండు బ్రహ్మాండమం
దర్చారూపుఁడు కాంచి నీప్రభుత సాం ♦ పారంగ నిర్విఘ్నమై
పేర్చుంగాదె? జనంబులెల్లరును ని ♦ ర్భీతిన్ సుఖంబుండిరే?
చర్చింపన్ జలదంబుఁబోలెఁ గపిరా ♦ జ్యం బెల్ల రక్షించెదే? ౯౪౬

మ॥ అని సంప్రశ్నము సేయు రామునకుఁ గీ ♦ శాధ్యక్షుఁ డోదేవ! నీ
యనుకంపార్ద్ర కటాక్ష దృష్టిగల మా ♦ కబ్బంబె సౌఖ్యాలికిన్?
ఘన శామిత్ర చయంబు లెన్నియయినన్ ♦ గంజాప్తు సాన్నిధ్యమం
దున నిల్వంగలవే? భవాబ్ధి తరణ ♦ ద్రోణీ! దయాంభోనిధీ! ౯౪౭

తే॥ నీయకారణ సత్కృపా ♦ నియత సంప, దంధతను మీఱితిని భవ ♦ దాజ్ఞ నేను
నైజమైన కాపేయంబు ♦ నన్ మహాత్మ!, బుద్ధివచ్చె మన్నింపవే ♦ పూతచరిత! ౯౪౮

మ॥ కకుబంతంబుల దాఁక నీజగములన్ ♦ గాలించి యెందున్న జా
నకి నేపారగఁ దెచ్చియిచ్చు బలన ♦ న్నాహంబు నేఁ గల్గియున్
వికలాత్మన్ మఱి నీవు దుఃఖపడఁగా ♦ విస్తార భోగమ్ములం
దకటా! మగ్నుఁడనై పరాకునను కా ♦ లాతీతముం జేసితిన్. ౯౪౯

తే॥ నా స్వభావంబు నానీతి ♦ నాతలంపు, లిట్టివయ్యు సిగ్గయ్యెడి ♦ నెదుటనిలువ
నింక నను గూర్చి పలుమాట ♦ లేల రామ, భద్ర! రణవీర! విలసత్కృ ♦ పా సముద్ర!

మ॥ కమలావతుఁడు రాఘవుండనుఁ బ్లవం ♦ గ గ్రామణీ! వర్షకా
లము వేచన్నను వత్సలత్వమున నా ♦ లాపించు నీవాక్యముల్

ప్రమదారత్నము రోయుకార్యమును సం ♦ భావించుటంజేసి య
ల్పములై తోఁపవు న్యూనతం దెలుప నే ♦ లా ప్రేమ నిండారఁగన్. ౬౫౧

మ॥ భరతుం బోలిన భక్తియుక్తుఁడవు భ్ర ♦ త్వంబోకు మీా చన్నయ
న్నెరసుల్ మూఁడవకన్ను డాఁచిన మృడా ♦ నీభర్త సర్వజ్ఞుఁడ
ప్పరమోదారుఁడు మారుతాత్మజుఁడు నీ ♦ పజ్జం బ్రకాశింపఁ డ
చ్చెరువయ్యెం గతమేమి యున్నఁ బ్లవగ ♦ శ్రేష్ఠుండు తా నిట్లనున్. ౬౫౨

ఉ॥ దూతలు కోఁతి మూఁకలను ♦ తోడ్కొని రాఁజనియున్నవారు వా
రీతఱిదాఁక రారు గడు ♦ వింకను జేపటిదాఁక నుండె ని
ర్ణీతిని వచ్చిచేరిన వ ♦ నేచరవర్గముఁ దోడితే మరు
త్సూతిని నిల్పివచ్చితిని ♦ తొందరవచ్చును నేఁట రేపటన్. ౬౫౩

తే॥ వెంటవచ్చెను తొమ్మిది ♦ వేల కోట్లు, రావలయు సైన్యములును ని ♦ ర్ణయము చెడక
రాఁగలవు రేపెవచ్చు త ♦ ర్వాత మిగత, కార్యమును నిశ్చయింత మ ♦ క్కఱగననుడు.

చ॥ తలఁచినకార్యముల్ బలయు ♦ తంబుగఁ జక్క యొనర్చు టన్నచోఁ
జులుకన గాక దొడ్డగునె ♦ సూర్యకుమారక నీకు? శ్లాఘ్యమీా
యలఘు వినీత భావమది ♦ యందఱ కబ్బునె? నేఁడుపోయి రే
పెలమిని రమ్మటంచు సెల ♦ విచ్చి ప్రియంబునఁబంపె భానుజున్. ౬౫౫

ఉ॥ వాలితనూజుఁ గాంచిప్రియ ♦ వాక్యములాడి కుమార నేఁడు నీ
ప్రోలికి నేగి తండ్రిరికిఁ ♦ బూర్తిగఁ దోడ్పడుమంచుఁ బంపి శ్రీ
లోలుఁడు తమ్ముతోడఁ దన ♦ లోపలి జానకి తోడఁ దన్నిశా
కాలము ద్రోచివైచెఁ గడఁ ♦ కన్; భువి నిల్చినఁ గాల మాఁగునే? ౬౫౬

ఉ॥ రాతిరి కీర్తికాముఁడగు ♦ రాముఁడు తమ్ముని గాంచి నాయనా!
కోఁతులఱేని నెట్లుగనుఁ ♦ గొంటివి! తత్స్థలి నేమికూరె? నా
కాతతరీతిఁ దెల్పుమన ♦ నాతఁడు దెల్పుచునుండె నన్నయున్
బ్రీతిని విన్చునుండెఁ జనె ♦ రేయియుఁ బ్రొద్దును వచ్చెఁ గ్రమ్మఱన్. ౬౫౭

౯ కపిసేనా సందర్శన పటలము. (౪౦)

ఉ॥ సూర్యుఁడు పూర్వదిక్తటిని ♦ శోభిలు మున్నుగ లేచి సూర్యవం
శార్యుఁడు నిత్యకృత్యముల ♦ నాదరమొప్పఁగఁ దీర్చి; ధాత్రి యీా
ధుర్యత నోర్వదన్ దిగులు ♦ దోఁపఁగ వానరసేన నైజమా
చర్యలు సేయుచున్ జనక ♦ జాపతిఁ జేరఁగవచ్చె నత్తఱిన్. ౬౫౮

తే॥ శతసహస్ర నాగబలులు ♦ సైన్యపతులు, వేవురొగి వెంటరాఁబడి ♦ వేలకోట్లు
ఛందము బోలుం నచ్చంపు ♦ చందమొప్ప, సేనతో శతబలి వచ్చి ♦ చేరెనటకు.

తే॥ మధువు నెక్కువ గ్రోలియు ♦ మత్తుగొనక, మేరువును గూడఁ బెకలింప ♦మీఱుమేటి
శిక్షణులు వానరులు పది ♦ లక్షకోట్లు, వెంబడింప సుషేణుండు ♦ వేగవచ్చె. ౬౬౦

తే॥ సరసవాక్య రుమాదేవి ♦ జనకుఁడైన, తారుఁడు పయోధి క్షణములో♦దమ్ముసేయఁ
జాలు నలువది యెనిమిది ♦ వేలకోట్ల, కపిచయంబుతో రవిసూతి ♦ కడకువచ్చె. ౬౬౧

తే॥ దివిని భువిని శాశ్వతకీర్తి ♦ నిపుడఁజేయు, హనుమతండ్రి కేసరియను ♦ నగచరుండు
కోఁతు లేఁబది లక్షల ♦ కోట్లు గొలువ, వెలసి దినరాజసూనుని ♦ గొలువవచ్చె. ౬౬౨

తే॥ అలుక గొలుప భాస్కరునేని ♦ నలఁచివైచు, క్రోధమునవసుంధరనేని♦గ్రొచ్చిత్రోచు
కొండ్రముచ్చులు నలువేల ♦ కోట్లు బలయ, నక్షయబలుండు వచ్చె గ♦వాక్షుఁడటకు

ఉ॥ ఆది వరాహమూర్తి బల ♦ మందిన వారలు రోమరాజి శై
లాదులఁగట్టి యీడ్వఁగల ♦ యట్టి యెలుంగులు రెండువేల కో
ట్లాదటఁ గొల్వ వానర వ ♦ రాధిపుఁ జేరఁగ వచ్చె జాంబవ
త్సోదరుఁ డాజిభీకరుఁడు ♦ ధూమ్రుఁడు మిక్కిలి కౌతుకంబునన్. ౬౬౪

తే॥ పిడుగు హాలాహలముఁ బోలు♦భీకరుండు,పనసుఁడనువాఁడునడగొండ♦యనఁగవచ్చె
వినుత బలయుతుల్ పంద్రెండు♦వేలకోట్లు, కీశవరు లోలిఁ గొల్వసు♦గ్రీవుకడకు. ౬౬౫

తే॥ అగ్నికొడుకు నీలుండను ♦ నగచరుండు, కంధి కంధర సన్నిభ ♦ కంఠ రవుఁడు
యమసమాను లేఁబదికోట్ల ♦ యగచరాలిఁ, దోడుకొనివచ్చె రవిసుతు♦తోయమలర

తే॥ గురుభుజుండు విశాల వ ♦ క్షుండునైన, దధిముఖుఁడు స్థిరకార్యులు ♦ దగ్రమూర్తు
లుగ్రులైన ముప్పదికోట్ల ♦ యువక వనచ, రావళులతోడ వచ్చి సు ♦ గ్రీవుఁ గలిసె.

తే॥ తాము వసియింప వేఱొక ♦ ధాత్రియున్నఁ, జాలదననొప్పు ముప్పది ♦ వేలకోట్లు
సింహభీకరులగు కపి ♦ సేనతోడ, వచ్చి దిగియెను విఖ్యాత♦ బలుఁడు గజుఁడు. ౬౬౮

తే॥ అంబుధి తరంగములఁబోలె ♦ నంటియంటి, వచ్చు, వేయు నేఁబదికోట్ల♦భల్లుకేంద్ర
వితతితో బ్రహ్మపుత్త్రుఁడు ♦ వీరవృద్ధు, జాంబవంతుఁ డేతెంచె ను ♦ త్సాహమడర.

తే॥ అజుని యాజ్ఞచే దనుజుల ♦ యాయువడఁప, వచ్చెననఁ బదిలక్షల♦పంక్తులిరువ
దైన సేనలతో సాటి♦లేని కడిమి, నొప్పు దుర్ముఖ ప్లవఁగ వ♦ర్యుండువచ్చె

తే॥ అశ్వినీదేవతల యంశ ♦ మందు పుట్టు, విక్రమోన్నతుల్ మైందుండు♦ద్వివిదుఁడనెడి
ప్లవగు లొక లక్ష కోటి బ♦లంబు తోడ,ధూళి మిన్నుఁ గప్పఁగ వచ్చి♦దూఁకినారు

తే॥ మల్లయుద్ధకోవిదుఁడు స♦న్మహితగుణుఁడుఁ,విజయశీలి కోటికిఁ గోటి♦ వెలయుదళము
వెంటరా గోముఖుండను ♦వీరవరుఁడు,భుజయుగము పొంగ రవిపుత్త్రు ♦ పొంతఁజేరె

తే॥ గాలియన గాలిపట మనఁ♦గ్రాలి యలల,తోడి కడలినా♦నుప్పొంగి ♦తొమ్మిదియగు
కోట్ల రాణువతో వచ్చెఁ♦గుముదుఁ డటకు, విజయమే రూపమందిన♦ విధముఁదోఁప

తే॥ ప్రళయకాలమందేని న ♦ శ్వరములేని, ప్రోడ పద్మముఖుం డేడు ♦ నేడు వేల
కోట్లసంఖ్య యొప్పారెడు ♦ కోఁతిమూఁక, తోడవచ్చె భూతలమెల్ల ♦ ధూళిగ్రమ్మ.

తే॥ విలయమున జగములు చెడ ♦ పీఁకచెడని, కులమహీధ్రముల లావు ♦ కొమరువెరవు
గలుగు తొంబదికోట్ల సం - ఖ్యకుమతించు, దళముతో ఋషభుఁడు రవి ♦ తనయుఁజేరె

తే॥ కడలికంటె విస్తరమైన ♦ కత్తికోఁతి, మూఁకలను లెక్కకందని ♦ మొత్తములను
పిలిచికొని దీర్ఘపాదుండు ♦ వినత శరభు, లొక్కరొక్కరుగా వచ్చి ♦ రుల్లసిల్లి. ౬౭౬

తే॥ రవికిఁగూడ భీతిల్లని ♦ పవనసుతుఁడు, దెసలుచిన్నవియన నొప్పి ♦ మును కవిసి
యున్న యైదైదువేల కోట్లౌలయు బలము, గొప్ప నడతెంచె ధాత్రియు ♦ నొడ్డగిలఁగ.

తే॥ వేలుపులకును లెక్కింప ♦ వీలుకామి, యముఁడు కాంచి దిగ్భ్రమ మొంద ♦ నరిదియైన
లక్షకోట్ల యన్నికగల ♦ పక్షబలము, గొలయ విశ్వకర్మసుతుఁడు ♦ నలుఁడు వచ్చె

తే॥ రాము నమ్మలపొదలోని ♦ ప్రదర సంఖ్య, తోడఁ బోల్పంగఁదగినది ♦ తోడరి తెచ్చె
శంఖ కుంభుల విస్తార ♦ సైన్యచయము, లోకులకు లెక్కవెట్టంగ ♦ లోనుగాదు

సీ॥ ఇట్లుకూడిన వాన ♦ రేశ్వర సైన్యంబు, మునుఁగంగ జాలదు ♦ వనధిజలము
త్రొక్కిన దిక్కు మే ♦ రువును ధరాస్థలి, యొడ్డగెడవుగాఁగ ♦ నోరగిల్లుఁ
జరియింపఁ దొడఁగిన ♦ జగమందు నువుగింజ, నిడుటకేని యెడమ్ము ♦ నెనయకుండుఁ
గినిసిన రవియును ♦ కీలియుఁ గాలి బొగ్గగుదురు భుజియింప ♦ నండచయము

తే॥ పిడికెఁడేసియేనియు నాఁటి ♦ యిడఁగరాదు, వెరసి లెక్కింప డెబ్బది ♦ వేల బ్రహ్మ
లంగవించియు వ్యర్థప్ర ♦ యత్నమగును, కెరలిచూచి చిచ్చఱకంటి ♦ గెలువఁజాలు.

తే॥ విఱువఁదలఁచిన మేరువు ♦ విఱువఁగలదు, పొడువఁదలచిన మింటిని ♦ పొడువఁగలదు
పట్టఁదలఁచిన యముసైనఁ ♦ బట్టఁగలదు, త్రావఁదలఁచిన జలధులఁ ♦ ద్రావఁగలదు.

తే॥ కడలదాఁటి యవ్వల దూఁకఁ ♦ గడఁగువారు, విభునిపనికిఁ బ్రాణములేని ♦ విడుచువార
లఱువదేడుకోటుల పది కాధిపతులు, గొప్పసేనతో సుగ్రీవుఁ ♦ గూడినారు. ౬౯౨

తే॥ వనధికంటె విస్తృతిని మిం ♦ చిన దళమ్ము, తెలమి నలముఁగ దళపతుల ♦ తెల్లవచ్చి
సప్తహరిదశ్వ సుతుపాద ♦ జలజములకు, సరగ నెఱఁగి క్రొవ్విరులను ♦ చల్లినారు.

తే॥ ఇట్లు వచ్చిసేనలు నిండ ♦ సినసుతుండు, దాశరథికడ కరుదెంచి ♦ త్వరితగతిని
అఘవిదార! తలంచుచు ♦ న్నంతలోన, దడము లేతెంచెఁ జిత్తగిం ♦ పుఁడి యటన్న.

ఉ॥ మోహనమూర్తి కాంచి పరి ♦ మోద భరంబున మోమెలర్పవై
దేహిని యప్పుడే కనిన - తీరున సంగద వీడి సైన్య సం
దోహమునెల్లఁ గాంచెదు కు ♦ తూహలమంది నగేంద్ర శీర్ష మా
రోహణసేసె; భానుజుఁడు ♦ కోఁతులమూఁకను చేరి యవ్వలన్. ౬౯౪

తే॥ పదియునైదుయోజనముల ♦ పరపుగలిగి, యిచటినుండి దక్షిణమున♦ కేగుఁడనుచు
నాజ్ఞయిడి సైన్యములకుఁ సై♦న్యాధిపతులఁ,బిలుచుకొని వచ్చె శ్రీరామ♦విభునికడకు

తే॥ వచ్చి సేనలఁ జూపుచుఁ ♦ బార్థివేంద్రు, కడన యుండఁ బాలకడలి ♦ కడలతోడఁ
దెరలి ప్రవహించుచందానఁ దివిరి సేన, బహుళ కోలాహలంబుతో ♦ బయలు వెడలె.

ఆ॥ అష్టదిశలు భూమి ♦ యనిమిషలోకంబు, వనధిచయము మఱుఁగు ♦ పడఁగ సైన్య
ఘట్టనలను దుమ్ము ♦ కడురేఁగ బ్రహ్మాండ,ఘటము నెలసె మట్టి♦కడవయనఁగ. ౬౮

చ॥ మొనలకు గొప్ప వారినిధిఁ ♦ బోల్తుమ యన్న సముద్ర విస్తృతిం
గనిన జనంబులుం గలరు ♦ గావునఁ బోలిక కేదియుండు? నా
యినకులు లట్టులే దినము ♦ లిర్వది చూచియుఁ జక్రమధ్యముల్
గనరనఁ బూర్తిగాఁ దెలియఁ ♦ గాంచుసమర్థులు గల్గనేర్తురే?

చ॥ జయమునఁ బ్రౌఢిమంబునఁ బ్ర ♦ శస్త్రబలంబున సాటిలేని శ్రీ
దయితుఁడు కన్నులన్ మదిని ♦ తర్కవిధంబున నింగితజ్ఞతన్
బయిపయిఁ గాంచి కాంచి మఱి ♦ పట్టుగ నూహమొనర్చి సైన్యసం
చయములఁ గూర్చి ప్రేమ నను ♦ జన్మునిగాంచి వచించె నివ్విధిన్. ౭౦

మ॥ మనబుద్ధింగొని చూచినారము చమూ ♦ మధ్యంబు నీకై వడిం
జన సంపూర్తిగఁ గాంచు నోపికయు నెం ♦ చన్ లేద యంభోనిధిన్
గనినట్లందు రెకాని యెవ్వరు తదా ♦ కారంబు పూర్ణంబుగా
గనినారో యని సంశయంబు గలుగున్ ♦ గాకుత్స్థ చూడామణీ! ౬౧

మ॥ ప్రమితిన్ సర్వజగన్నియామకుని స ♦ ర్వవ్యాప్త దేహంబుఁ, బం
చ మహాభూతములన్ దిశాంతముల, సూ ♦ క్ష్మజ్ఞానముల్ బల్కులన్,
భ్రమలంగొల్పు మతప్రవక్తల యభి ♦ ప్రాయంబులన్, గీశసై
న్యములన్, సాంతముగాఁ గనుంగొనిన పు ♦ ణ్యాత్ముల్ కనన్ వత్తురే?

శా॥ ఈసైన్యంబుల నిందయుండి రహిమై ♦ నీక్షింప యత్నించు-చో
గాసింబొందుట కాలముం జనుటయుం ♦ గాకొండు గానేర్చునే?
మా సుగ్రీవునితోడఁ గ్రచ్చఱఁగఁ గా ♦ ర్యాలోచనల్ చేసి సీ
తా సౌగంధికగంధి నారసెదు చేఁ ♦ ♦ తల్ చూడ మేలౌఁగదా! ౬౩

చ॥ అన విని లక్ష్మణుండను మ ♦ హాశయ యీకపిసేన యెందు నే
ఘనమగు కార్యమైన క్షణ ♦ కాలములో నవలీల నేర్పుమై
నొనరుపఁజాలు; జానకి న ♦ యోనిజ రోయుట దొడ్డకార్యమే?
పనిగొని ధర్మమే గెలిచెఁ ♦ బాపములెల్ల నశించె రాఘవా! ౬౪

చ॥ నలినభవుండు గొప్పజత ♦ నంబునఁ జేసిన సృష్టియందు జీ
వుల గములన్నియుఁ జలధి ♦ భూధర సన్నిభమై చెలంగు నీ
బలిముఖ సైన్యసంతతులఁ ♦ బట్టుగ లెక్కడఁ బూని యుంచు నా
పలుగలు గాఁగఁ దోఁచె ముని ♦ సన్నుత నిర్మల సద్గుణాకరా! ౧౯౫

శా॥ ఆలస్యం బిఁకనేల మైథిలిని యో ♦ గ్యప్రౌఢి రోయంగఁ గీ
శాలిన్ దిక్తతి కంపుచే తగిన కా ♦ ర్యంబంచు వాక్రువ్వఁగా
శ్రీలక్ష్మీ హృదయేశుఁ డాప్తవరు సు ♦ గ్రీవుం బ్రబోధించుచున్
గాలాతీతములేని పద్ధతిని ప ♦ ల్కంబూనె మోదాత్ముఁడై. ౧౯౬

౧౦ అన్వేషణ ప్రేషణ పటలము. (౨౪)

మ॥ జనతా నైజ మహాభిమానము మన ♦ స్తాపంబు నన్యోన్య భ
ర్జన విద్వేషము లేమిలేక విపులో ♦ త్సాహంబుతో నొప్పు నీ
మన సైన్యంబుల లెక్కవెట్టఁ దలఁపన్ ♦ మానం బొకండున్న ధా
త్రిని? మోదంబునఁ దెల్పుమా యనుడు సు♦గ్రీవ ప్రభుం డిట్లనున్. ౧౯౭

సీ॥ ఎనిమి దక్షౌహిణు ♦ లేకంబు నాఁబడు, నెనిమి దేకములైన ♦ నేకకోటి
కోటు లాకెన్మిది ♦ గూడి శంఖంబగు, నవి యెనిమిది కుము ♦ దాఖ్య నొప్పుఁ
గుముదంబు లెనిమిది ♦ యమరఁ బద్మంబగుఁ, బద్మంబు లెనిమిది ♦ పరఁగు నాడి
నాడు లెన్మిది చేరి ♦ నన్ సముద్రంబగు, సంద్రంబు లెనిమిదై ♦ చనును వెల్వ

తే॥ అట్టి * వెల్వాలు డెబ్బది ♦ యమరు సేన, యిందు సేనాను లఱువది ♦ యేనుకోట్లు
వీరలకు నెల్ల మొనగాఁడు ♦ క్రూర కాలు, నైన నలఁపఁజాలిన నీలుఁ ♦ డనెడివాఁడు.

తే॥ అనిన రవిసుతుఁ బ్రేమమైఁ ♦ గని నృపాలుఁ, డింక వ్యర్థ ప్రసంగంబు ♦ లేల మనకు
సక్రమముగాఁగఁ గర్తవ్య ♦ సరణి చూడ, నగుఁగదా యన్న సుగ్రీవుఁ ♦ డనుమఁగాంచి

క॥ జనకునివలె జవము బలం, బును గలిగిన నీవు కార్య ♦ మున మునుకొనకీ
యనువున నితరుల బలమును, గను వేడుక నుంట తగునె ♦ కరువలిపట్టీ! ౨౦౦

ఆ॥ ఈవ బయలుదేఱి ♦ యిలయెల్ల గాలించి, భోగ భూమి వెదకి ♦ భోగిలోక
మరసి తరణి కులజు ♦ తరుణి యునికిఁ గాంచి, తెలివితోడ బలముఁ దెలుపఁ దగవె?

చ॥ దనుజుని పట్టనం బిటకు ♦ దక్షిణ దిక్కున నుండుఁ గావునన్
ఘన జవ మొప్పఁగా నరిగి ♦ కర్బురవర్యుల గెల్చి శ్రేయమున్
జనక కుమారికిన్ ధరణి ♦ జాపతికిన్ మఱి మాకుఁ గూర్చి కీ
ర్తిని వహియింపఁగాఁ దగిన ♦ తేఁకువ నీక యెసంగు మారుతీ! ౨౦౧

* 3669177139200 ఒక వెల్లువ; 256842 399744000 డెబ్బది వెల్లువలసంఖ్య.

అ॥ వాలిసుతుఁడు జాంబ ♦ వంతుఁడు తక్కిన, బలము రెండు వెల్లు ♦ వలును మీఱఁ
దోడుగాఁగ వచ్చుఁ ♦ దోయజాక్షిని రోసి, త్వరగ రండు క్షేమ ♦ వార్తతోడ.

తే॥ వరుణ దిశకు ఋషభుఁ డేగి ♦ యరయువాఁడు, వినతుఁ డింద్రుని దిక్కున ♦ వెదకువాఁడు
ధనదు దెస శతబలి రోయ ♦ మొనయువాఁడు, రెండు రెండేసి వెల్వాల ♦ దండుతోడ.

తే॥ శ్రమమునకు నోర్చి పలు ప్రదే ♦ శములఁ జొచ్చి, రాముదేవి నన్వేషించి ♦ రావలయును
గడువు నెల గల్గు నంతలోఁ ♦ గడఁకతోడ, వచ్చి తెలుపుఁడు మీర ల ♦ వార్తలెల్ల.

తే॥ * దక్షిణంబున కేగ య ♦ త్నంబుసేయు, వారిఁగని వెండి మీరలు ♦ భవ్యమైన
విష్ణు విశ్వరూపంబన ♦ వెలయుచున్న, వింజమును దొల్తఁ గాంచుఁడీ ♦ వేడ్కతోడ

తే॥ వింధ్యగిరియందు దేవిని ♦ వెదకిచూచి, యవల వేల్పు డిగ్గియ యన ♦ నలరి షట్ప
దముల ఝుంకృతిచే శ్రవ ♦ ణముల కింపు, గూర్చు నర్మదఁ జేరుఁడు ♦ కూర్మిమీరు.

తే॥ అమరకాంతలు డోలిక ♦ లందు తూఁగి, సేయు గానామృతము గ్రోలి ♦ చేష్ట లుడిగి
యబరి తూలి నిద్రించెడి ♦ యశునపక్షి, కూటముల కిరవగు హేమ ♦ కూటము గని.

తే॥ అచటఁ గలుగు పూఁబొదరిండ్ల ♦ నరసి కడచి, యుత్తర పినాకినీ నది ♦ నుత్తరించి
సుందరంబులై యలరారు ♦ చోటులెల్ల, నెమకి యవ్వలఁ జనుఁడు ని ♦ ర్నిద్రులగుచు.

తే॥ తావి యగురు వృక్షములు చం ♦ దన వనంబు, లేపు మీఱి భాసిలు విద ♦ ర్భాపురంబు
నరసి నానా పురంబుల ♦ నధిగమించి, దండకాటవిఁ జేరుఁడు ♦ త్వరితగతిని. ౨౦౦

తే॥ పిదపఁ గమలాకరములచే ♦ వృక్ష సాంద్ర, మగు తలంబులచే రమ్య ♦ మై యగ స్త్య
మౌని వసియించు పుణ్యాశ్ర ♦ మంబు గనుఁడు, పావనస్థలుల్ దర్శింపఁ ♦ బాప మీఁగు

తే॥ ప్రసవజాల సంభృతమైన ♦ వన ముదారు, సంపదంబోలె స్థిర వికా ♦ సంబు నొందుఁ
బూవుఁబోండ్ల తీయని మోవిఁ ♦ బోలు ఫలము, లెల్ల ఋతువులలో ఫలి ♦ యించుచుండ

తే॥ అచటివారలు కనుఱెప్ప ♦ లార్పకుంద్రు, గాఢనిద్ర సేయరు మోద ♦ కర సుఖంబు
లచట సుస్థిరమై యుండు ♦ నరుకఁడేని, చొరఁగలేఁడు తగ్గనివగు ♦ ఝురములుండు.

తే॥ దాని దాఁట నిశాకరు ♦ దాఁకి యొరయు, నదియు భానుండు విశ్రాంతి ♦ ననుభవించు
పట్టునాఁ దోఁచునదియు నౌ ♦ పాండుశైల, మొండు కన్పట్టు నచటికిఁ ♦ బొండుమీరు.

సీ॥ సతతంబు జీవన ♦ సంధాత్రియై ప్రవ, హించుచుండుటచే ర ♦ హించునదియుఁ
గనక రేణువుల ము ♦ క్తాఫలంబుల రత్న, సంచయముల దొర ♦ లించుకొనుచు
గొల్లల కవ్వముల్ ♦ కొల్లలాడుచు ఘన, ద్రుమ నికరంబులఁ ♦ ద్రోచికొనుచు
జీవజాలముల నీ ♦ డ్చికొనుచు మునిఁగిన, వారి పాపము నోట ♦ వైచికొనుచు

* ఇట నుండి గల పద్యములలోని వింధ్య నర్మద దండక అగస్త్యాశ్రమము గోదావరి యనునవి కిష్కింధకు త్తరముననుండునని. వింధ్యమును మధ్యప్రదేశముగా నుంచుకొని నాలుగుదిక్కులకు కపులను పంపెనని వ్యాఖ్యకారులు వ్రాసియున్నారు. అట్లు చూచినను తక్కినవియు స్థలక్రమ విరుద్ధములై యున్నవి.

తే॥ వచ్చు పావన నది యొండు♦వఱలుచుండు, ధర్మమార్గంబుకరణి నా ♦ దార్యమట్లు
పరఁగు గోదావరిం దాఁట♦శరవణాఖ్య,నమరు నదియుండు షణ్ముఖుఁ♦డందు నిలుచు

సీ॥ అవలఁ బోవ భి ♦ ల్లాంగనల్ మంచెల, పై నుండి పక్షులఁ ♦ బాఱఁదోల
సుడియుంగ నొడిసెల ♦ సూర్యకాంతంబులఁ, జుట్టి వైవఁగ నెండ ♦ కుట్టికాచు
కొఱ్ఱచేల్గల కొండ ♦ కోనలఁ గాంతురు, కడచి చనఁగఁ జంద్ర ♦ కాంతగిరియుఁ
గనవచ్చు నదియును ♦ కడచనఁ బెక్కువి, శాల ప్రదేశముల్ ♦ సొరుమీఱు

తే॥ నవల నాదిశేషుండు ఖ ♦ గాధిపతికి, నలికి డాఁగిన కొంకణ ♦ మను విలాతిఁ
బొందవచ్చు నవ్వలను కు ♦ ళిందపురము, చేరఁగలరు మీరలు దాని♦మీఱి చనుఁడు.

సీ॥ హరుఁడు ఘనుండని ♦ హరియె ఘనుండని, వాదించు మూఢులు ♦ పడయలేని
సద్గతి కై వడిఁ ♦ జనరానిదియు సుర, నది పరిసరమునఁ ♦ బొదలునదియు
నభ్రంకషంబయి ♦ శుభ్రాంశుఁ డుగ్రాంశు, డను దీపకళికలఁ ♦ దనరు నదియుఁ
బ్రణతుల కభిమతా ♦ ర్థము లొసంగునదియు, నగు నరుంధతి గిరి ♦ మొగిని గనుఁడు

తే॥ కాంచి మ్రొక్కుఁడుదానిని♦గాంచి నదులు,గిరులు కొన్ని దాటిన ఖగ♦వరుఁడు సుధను
సర్పముల కిచ్చి తల్లిదా ♦ స్యంబు దీర్చు, తలము మరకతగిరి దానిఁ♦గలయఁగనుఁడు

సీ॥ ఉత్తర భాషయా ♦ నురు సంస్కృతమునకు, దక్షిణ భాషయా ♦ ద్రావిడమున
కెల్లగాఁ గలదియు ♦ నెల్ల వేదాంతముల్, వివరించు తత్త్వంబు ♦ వెలయునదియు
మేటి ధర్మములకు ♦ మేరయా నదియు న, సామాన్యమగుట య ♦ శశ్వరీర
మట్లు ప్రకాశించు ♦ నది మహర్షులకు మ, హత్త్వములకు స్థాన ♦ మైన నగము

తే॥ వేంకటాచల మనుపేర♦వెలయుచుండు, దొందములఁ ద్రోచి సమ సుఖ♦దుఃఖులైన
తత్త్వవేత్తలు జ్ఞానాగ్ని - దగ్ధకర్ము, లైన తపసు లా శైలంబు - నందుగలరు. ౭౧౫

సీ॥ సర్వపాపఘ్నముల్ ♦ స్నాన తీర్థంబులు, మాని ప్రశాంతాశ్ర - మ స్థలములు
రత్న పుంజములతో - రాజిల్లు చఱియలు, వేల్పుబోటుల గాన ♦ విధము వినుచు
సారంగ పోతముల్ - శార్దూల శాబముల్, ద్వేషంబు మాని ని - ద్రించు చోట్లు
కాంచువారలకు నాఁ♦కలియుఁ గన్పింపదు, విసుగు పుట్టదు మోద ♦ మెసఁగుచుండు

తే॥ గిరిని దర్శింపఁ గల్మష ♦ గిరు లడంగు, డాసినఁ ముక్తి తప్పక ♦ దక్కుచుంట
మనకుఁ గార్యభంగంబగుఁ♦గనుక నచట, దూరముననుండి ప్రణుతించి♦తొలఁగుఁడొకు

సీ॥ విపుల ప్రభావ ని ♦ వేశ మయ్యాదిగాన, రావణుం డచటికి ♦ రాముదేవిఁ
గొనిపోవఁ డవలికిఁ ♦ జని తొండమండల, మునఁగాంచి విఖ్యాతి ♦ నెనసి స్వచ్ఛ
శీతలవారిచేఁ ♦ జెన్నారి సజ్జన, చిత్తంబువోలె ను ♦ దాత్త మగుచుఁ
బ్రవహించు కావేరి ♦ వఱలు చోళుల దేశ, మును దాఁటి యవ్వల ♦ ఘనుల వసతు

తే॥ లగు ప్రదేశబులం గాంచుఁ ♦ డలఁత లేక, యలసు లెన్నండు సఫలత ♦ నందలేరు
కడచి ద్రవిడభాషను పేరు ♦ గాంచినట్టి, పాండ్యదేశంబునకుఁ బొండు ♦ ప్లవగులార!

మ॥ మలయాద్రిం గల యా యగస్త్యముని ని ♦ ర్మాణించు భాషాస్ఫుర
త్కలనా ద్రావిడ సంఘముం గనినఁ ద ♦ ద్భాషా సుధా మాధురీ
కల నాదం బది క్రమ్మఁజెల్లుటకు నాఁ ♦ కం గూర్చుం గాఁబట్టి మీ
రల శైలంబున కర్థి క్రొమ్కి చనుఁడీ ♦ యంభోనిధిం దాఁటఁగన్. ౨౨౧

సీ॥ దారిలోఁ బ్రకృతి సౌం ♦ దర్య పూర్ణంబగు, దరులతో విలసిల్లు ♦ తామ్రపర్ణి
ద్విరద పోతంబులు ♦ విచ్చలవిడిఁ జరి, యించు సానువుల మ ♦ హేంద్రనగము
కలవు వానిని గాంచి ♦ కడచి యవ్వలఁ జూచి, నెలలోన మరలి రా ♦ వలయు ననుచు
సుగ్రీవుఁ డాజ్ఞ యి ♦ చ్చుట గాంచి రాఘవ, ప్రవరుండు కపివీరుఁ ♦ బవనసూను
తే॥ నక్షయ కటాక్ష వీక్షణ ♦ మాన్చి యరసి, యతనిచేఁ గార్యసిద్ధి యౌ ♦ నని గ్రహించి
యేకతముఁ నకుఁగొనిపోయి ♦ యెలమితోడఁ, గొన్ని యంగమచ్చముల వా ♦ క్రువ్వఁదొడఁగె

సీతా సౌందర్య వర్ణనము.

శా॥ క్షీరాంభోనిధిఁ బుట్టు విద్రుమ లతా ♦ చ్ఛేదంబులం దెచ్చి సొం
పారన్ లత్తుక పూసి చంద్ర దళకం ♦ బాపైనఁ బొందింప నే
తీరౌ నవ్విధిఁ గాలి వ్రేళ్ల మరు ధా ♦ త్రీపుత్త్రికిం గావునన్
నీరేజాములు సాటిగావు వినుమా ♦ నిక్కంబుగా మారుతీ! ౨౨౩

మ॥ మెఱుఁగుంబోఁడుల నింపు సొంపెసఁగు న ♦ మ్మోఁగాళ్లకున్ సత్కవుల్
తెలుఁ గొప్పం గమఠంబులన్ సదృశరీ ♦ తిం బోల్చి వర్ణింత్రు చ
క్కేరకంటుల్ మధురంబులౌ పలుకులం ♦ గీలించు చంద్రాస్య కా
యుఱవౌ సామ్యము దెల్పు టజ్ఞత యగున్ ♦ న్యూనోపమం బౌటచేన్.

మ॥ విలిఖింపంగ నశక్యమై తనరు పూ ♦ విల్కాని చేయమ్ము లీ
లల నొప్పారెడి సీత జంఘలకుఁ బో ♦ లం జూచి విద్వాంసు లా
కలనం దెల్పెడి శాలిగర్భము నిషం ♦ గంబున్ మహోగ్రాహముల్
దెలుపం గల్గెడు మోదమేది? త్రిజగ ♦ ద్విఖ్యాత వీరోత్తమా! ౨౨౪

తే॥ కలికి సొబగు నీరోమోరు ♦ వులకుఁగవులు, సహజముగఁ దెల్పు కదళికా ♦ స్తంభములను
తొలుతనె జయించె నన వేఱు ♦ తొడరి తెలుప, నుపమ లేదయ్యె జగమున ♦ నూహసేయ

తే॥ కంచుకము దాల్చు చక్రవా ♦ కముల సౌరు, పసిఁడిగిండ్ల మెఱుంగును- పరఁగఁగల్గు
కుచభరంబున నసియాడి ♦ కునియు కౌను, కలదు లేదను తత్త్వంబు ♦ కరణి నొప్పు.

ఉ॥ సౌష్ఠవజాలముల్ జగతి ♦ సాధనచేసి గడించి బ్రహ్మయున్
నిష్ఠను మెచ్చులాఁడులను ♦ నేర్పున సృష్టి యొనర్చుచుండె బిం

బోష్ఠి తను ప్రకాశమున ♦ నొప్పుగఁ గానఁగరాదు కౌను నే
సుష్ఠుగ నంటియే కలుగు ♦ చొప్పు గ్రహింతు నిజంబు పావనీ! ౨౩౦

మ॥ వటపత్త్రంబును వెండిపళ్లియరముల్ ♦ వర్ణాటుఁ డంకించి వ్రా
యుటకుం గూర్చు పటంబు సద్దము కవి ♦ ప్రోక్తంబులై యుండు ని
చ్చోట నవ్వానిని పోల్చి పల్క నుపమా ♦ స్తోత్రంబులౌ మైథిలీ
పటు భవ్యోదర పద్ధతిం గనినచోఁ ♦ బ్రజ్ఞాధనీ! పావనీ! ౨౩౧

శా॥ నంద్యావర్తపు మధ్యరంధ్ర మది గాం ♦ చన్ సొరుగా నుండినన్
నింద్యంబౌ నుపమానమౌ గుణవతీ ♦ నిమ్న స్ఫుర న్నాభికిన్
సంద్యోతంబగు ద్యో నదీ విమల వా ♦ స్సంఘాత జావర్త మా
నంద్య ప్రక్రియఁ గాంచినాఁడ నది యె ♦ న్నన్ వచ్చుఁ దత్సామ్యమున్.

తే తరుణి నూఁగారు నాప్రాణ♦ధార యనిరొ,తలఁపు మది కౌనులత యగు-దలకుఁబ్రాఁకి
యలమ నొఱగనీకుంచు మా♦ తాకుఁబోలు,ననుచుఁ దెలుపంగఁదగునాకు♦గాత్మజాత!

చ॥ దళముల రాపిడిం దనువు ♦ దద్దురు·వోవున యన్న శంకతో
జలజము నుండి వెల్వడిన ♦ సాగరకన్యకకున్ వళిత్రయం
బిలఁ గల ముద్దరాండ్ర సని ♦ నింపును సొంపు హరించు కీరితిన్
సులలిత రీతి వ్రాయు జయ ♦ సూచక రేఖలొ నాఁగఁ బొల్చెడిన్. ౨౩౨

చ॥ కనకపుగిండ్లు పోల్పడవు ♦ కందుకముల్ సరిరావు చక్రవా
కిని జత పొందియుండదు చి ♦ గిర్చిన పూవుల కుచ్చు లారహిం
గొన వెడనీరు కాయలును ♦ కూడవు పో చదరంగకాయలుం
బొనరవు కల్కిచన్నులకుఁ ♦ బోలిక కన్పడదయ్యె నింతకున్. 233

ఉ॥ లేవెదు రిక్షుదండములు ♦ లేమ భుజంబుల సాటి యెంచి నే
నావిలచి త్తరన్ గనుల ♦ నశ్రులు రాల్చుచు నుండుఁ గాని యా
దేవి భుజంబు సాటియగు ♦ తీరు గనుంగొన నేరనైతి వా
పోవక యుక్కుగుండియను ♦ పొందినఁ గాదె వచింప నిమ్మగున్. 23౪

తే॥ అతివ ముంజేతికిని సామ్య ♦ మరయ లేదు, దిరిసెనయును కాఠిన్యమై ♦ పరఁగు మకర
వీణియయు సరికాదిఁకఁ♦బృథివియందు, సౌష్ఠవము మించి యొకఁడున్నె ♦సౌష్ఠవంబు

తే॥ ఎఱ్ఱకంకేలి చివుళుల ♦ నెన్న నేల?, కల్ప కిసలయములు నవ్య-కమలజములు
నందెలు ధ్వనింప నందమౌ ♦ నడుగు జత కె, సాటిరావనఁ గేలకుఁ ♦ జాటఁదగునె?,

చ॥ చిలుకల ముక్కులున్ జెలువ ♦ సీత నఖద్యుతిఁ బోలలేవ యం
చలికులవేణు లాలిగొన - నమ్ముఖవైరము నూని కిన్కమైఁ

జిలుకలు నేటికిఁ విడక - స్త్రీల ముఖంబుతో యంచు దొండలం
దొలుచుచుఁ దృప్తినొందుననఁ - దూఁకొని సామ్యమికెందు దెత్తునో? ౨౩౭

చ॥ కర చరణంబులం దనియఁ - గాంచెదుచో మదిఁ దట్టుచుండుఁ దా
మరసము లట్టులే చెలువ - మంగళ కంఠము గాంచువేళ నె
చ్చరముగఁ బోఁక వృక్షమును - శంఖము జ్ఞప్తికి వచ్చుచుండు నా
సరసిజనేత్ర యందమును - సాటి గనుంగొని నిశ్చయింపుమా. ౨౩౮

తే॥ వెలఁది నోటికిఁ బగడంబు - బింబ ఫలము, నెఱ్ఱగలువ బూరుగుపువ్వు - నింద్రగోప
మును పలాశసుమంబుఁ దెల్లని వెయగుట, నుపమ కాలేవు తననోరె యుపమయగును

తే॥ ఎట్టి యమృత మెఱ్ఱని తేనెయిలను లేవు, తలఁచు మాత్రాన నవ్వి మోదంబు నిడవు
తెలుప యధరంబునకు సాటి - ధరణి లేద, యేది చెప్పిన గౌరవహీనము చుమి. ౨౪౦

ఉ॥ జానకి దంతపాళికిని - జాజులు ముత్తెసరుల్ స్ఫుటంబులై
జానగు నెమ్మి యీఁకల పి - సాళి బుడంబులు సాటి యన్నచోఁ
దేనియతోడ వారిధి మ - థించి గ్రహించిన వెన్నతోడ నా
మానిని వాక్యజాలము స ♦ మానము చేసి వచించుటేయగుణ్. ౨౪౧

ఉ॥ ఊసర వెల్లియుణ్ దిల సు ♦ మోన్నతియుణ్ మఱి నీరు గుబ్బియుణ్
నాసికతో సమాన మన ♦ నాణెముగా జిగి లేదు వానికిణ్
వాసవు చిత్రకారుఁడును - వ్రాయఁగ లేఁడటు గాన జానకీ
నానను గాంచియే ననుపు ♦ నౌరు నెఱుంగ నగుణ్ మరుత్సుతా! ౨౪౨

ఉ॥ వంగిన వంగ చిక్కుడును ♦ వ్రాలనుశ్రీయును ముంతమామిడిణ్
పొంగుచుఁ జాటి బాలకులు ♦ పోలికగాఁ గొనువారు పండితో
త్తుంగులు పల్క వెఱ్ఱులని ♦ త్రోవఁగవచ్చును కుండలంబులే
యొంగన వీనులై జనన ♦ మందెఁ బురాత్త తపః ఫలంబుచే. ౨౪౩

ఉ॥ శ్రీపతివోలె నల్లనయి - క్షీరపయోనిధిఁ బోలెఁ దెల్లనై
యేపగు వాలు వాఁడిమి జ ♦ యించిన కన్నుల మేల్మిభీరిమల్
దేపకుఁ దేప గాఁగ వెయి ♦ తేపలు చూచినఁ దృప్తి లేదు నీ
చోపమమా సముద్రమితి ♦ యూహకు నందదు పోల్చి తెల్పఁగణ్. ౨౪౪

ఉ॥ సామ్య మొకింత యుండినను ♦ చాటి వచింపఁగవచ్చు సాజమై
రమ్యములైన పోలికల ♦ రాణ రహింపదు పూవు టమ్ములణ్
గామ్యముగా రహిందొడుగు ♦ కాముని చాపము రెండుకొమ్ములణ్
నమ్మ గుదారతం గొనవు ♦ జానకి బొమ్మల పోల్కిఁ దెల్పఁగణ్, ౨౪౫

చ॥ చెలువము గల్గు తామరల - సిగ్గిలఁజేయు పదంబులొప్పు నా
చెలువ లలాట లావణిక - నీవు ద్వితీయవిధుండు కాంచి సి
గ్గిలి నెల పున్నమందునను - గీడ్పడి యెల్లదినంబు లెచ్చు త
గ్గులు గొనఁడేని వానినొక - కోపునఁ బోల్పఁగవచ్చు మారుతీ! ౨౮౬

ఉ॥ వారక కానఁజేరు పిద - పఁగ వనజాక్షికి దువ్వి పేరలం
కారము సేయుచుండు చెలి - కత్తెలు లేరుగదా? యటుండ నా
వారిజనేత్ర నైజమగు - వక్రత నొందిన ముంగురుల్ మనో
హారిత నొప్పు; నీలమణి - యందము నొల్లవు సాటిగాఁ గొనన్.   ౨౮౭

ఉ॥ వానమబ్బుచిగురు - వంగిన విండ్లు ము, నైన్లన వస్తువుల ని - శాధిపతిని
గూర్చి బ్రహ్మచేసెఁ - గొమ్మ నెమ్మోము నీ, వచటఁ గాంచు నప్పు - డరయుఁగలవు

ఉ॥ సన్నని వస్తుజాలమును - సాంద్రముగా నొనరించినట్లు మ
బ్బు న్నెఱిఁగట్టి తావియును - పొందఁగ ధూపమువెట్టి క్రమ్మఱన్
జెన్నుగఁ గప్పునీట జిగి - చేసి రుటంబుగ మొప్పు గట్టి సం
పన్నత వ్రేల వైచిన క్ర - మంబున నొప్పుఁ గురుల్ వెలందికిన్.   ౨౮౯

చ॥ కమలము ముండ్లు గల్గినది - కంజవిరోధికి మచ్చయుండు నీ
క్రమమునఁ జూడఁ జూడఁగ జ - గమ్మున మేలగు వస్తుకోటి యం
కము నొకటేని పొందినవి - కాని విదేహతనూజ మెట్టిలో
పము వహియింపకుండునది - పావని! కాంచియె నిశ్చయింపుమా.   ౨౯౦

ఉ॥ అద్రిజలోనుగాఁ గలుగు ♦ నంగన జాతికి నుండఁదగ్గ సా
ముద్రిక లక్షణంబు లవి ♦ పూర్తిగ లక్ష్మికి నుండఁబోవు త
ద్భద్ర గుణంబులెల్లఁ బరి ♦ పక్వ దశన్ గడియించి చెందె నా
భద్ర గజేంద్రయాన నవి ♦ పావని! నీకట నానవాళ్లగున్.   ౨౯౧

ఉ॥ పిల్లనగ్రోవి కోకిలము ♦ వీణియ కీరము గోరువంక నా
నెల్లెడఁ గ్రమవాక్కులకు ♦ నేర్పడఁ బోలిక గూర్చు వస్తువుల్
కొల్లగఁజేసి యానలువ ♦ కోమలి వాక్కులఁ గూర్చెఁ; బోలికల్
జెల్లరె! యింతదాఁక మఱి♦చేయఁడు చేయునొ యేమొ మీఁదటన్?౨౯౨

మ॥ పరఁగన్ జానకి క్రమవాక్కులకు సొ ♦ పమ్యంబు లార్జించుచో
దొరకుం దేనియ పాలు మున్నగునవా ♦ ర్త్రోవన్ విచారింప దే
వరలాహారము గల్గుఁగాని యవి జి ♦ హ్వాంద్రష్టి గావించు నా
హారువా వాక్కులఁబోలె నించునొకొ స♦ర్వాంగీణ సాహిత్యమున్.౨౯౩

సీ॥ సారసాళరముల ♦ సంచరించుటయందె, యలవాటుపడిన రా ♦ యంచగములు
నార్మైన లేజవ్వ ♦ నంబున విలసిల్లి, వనములఁ దిరుగు హ ♦ స్తినిచయమ్ము
తీరైన నడకలఁ ♦ దీరినవని సీత, నెమ్మి నడకఁ బోల్ప ♦ సమ్మతింప
ధారావిశుద్ధిచే, ♦ సొరుగాఁ జదువంగ, విన నింపుగూర్చు క ♦ విత్వమల్లు
తే॥ పండితవరేణ్యులు రచించు ♦ పద్యగతులఁ, బోలియొయ్యారమును సొంపు ♦ పొంపుగలిగి
యుల్లసిల్లును జానకీ ♦ యువతి నడలు, పరమ పావన చారిత్ర! ♦ పవనపుత్త్ర! ౨౫౪
సీ॥ మావి చిగుళ్లు ని ♦ మ్మళముగ నెల్లప్పు, డొక్కటే తీరున ♦ నుండలేవు
బంగారు వెతఁజెంది ♦ వన్నియ చెడిపోవు, రత్నకాంతులు మగ్గి ♦ రాపునొందు
సౌదామినియు విని ♦ శ్చలత నుండఁగ జంకి, మొగుళ్లుల డాఁగురు ♦ మూఁతలాడు
వనజముల్ వెనుకంజ ♦ వైచి నీటను డాఁగు, సీత మైచాయకు ♦ స్థిరముగాఁగ
తే॥ నొక్కటేనియు నుపమాన ♦ మొత్తిపలుకఁ, దగినయది లేదు తెలుపంగఁ ♦ దలఁపుగొన్నఁ
దన శరీర వర్ణమె చుమీ ♦ తనకు సాటి, యనఁగవచ్చు జగద్ధ్యేయ! యాంజనేయ! ౨౫౫
శా॥ ఈ లోకంబున జానకిం దొరయు స్త్రీ ♦ లే లేరు లేరంచు నీ
వాలోచించి దృఢాత్మకుండవయి స ♦ మ్యగ్రీతి నన్వేషణా
లోలత్వంబున నేగి ధాత్రిసుత నా ♦ లోకించి యా చాయగా
నీలో నమ్మిక దోఁచుచోఁ గదిసి మ ♦ న్నింపంగ మాటాడుమీ. ౨౫౬
చ॥ జనకుని యాగముం గనెడి ♦ చక్కటిఁ గౌశికుతోడ వచ్చు నాఁ
డనువుగ మేడమీఁద నడ ♦ యాడుచు నుండిన యామెఁ గాంచి నే
మనమున నారటంపడితి ♦ మానిని మిన్నయు నన్నుగాంచి కం
తుని పరి కోర్వలేక నిసి ♦ దూపిలు చుండెను దానిఁ దెల్పుమా. ౨౫౭
మ॥ భవ కోదండ విఖండన క్రియను ని ♦ ర్వర్తించు టాలించి యా
నవ కందర్పుఁడె యానొ కాఁడొ యనుమా ♦ నంబయ్యెఁ గాకున్న నాఁ
కువ జీవంబుల వీడనుంటి నని నా ♦ కుం దెల్పెఁ ♦ దర్వాతఁ దేఁ
కువ నీవార్తను నమ్మకంబొదవ వా ♦ క్రువ్వందగున్ మారుతీ! ౨౫౮
మ॥ ఘన మత్త ద్విప కుంభయుగ్మము క్రియన్ ♦ గర్వంబుతో నొప్పు స్వ
స్తన దుర్గంబుల మోవలేక యసదై ♦ జవ్వాడు మధ్యంబుతో
జనకాస్థానముఁ జేరవచ్చు తరుణిన్ ♦ సౌదామినీ వల్లికన్
గను విన్నాణము గూడ నాయమకు వే ♦ డ్కం దెల్పుమా మారుతీ! ౨౫౯
ఉ॥ కానకు నేగుదెంచు తఱిఁ ♦ గాంతయు వెల్వడ నింతదాఁక స
న్మానముతోడ నాకుఁ బరి ♦ ణామ సుఖంబులఁ గూర్చుచుంటి వీ

ప్పె నధికార్తి గూర్పఁ జల ♦ పట్టితివా? యన నాభుజంబులన్
మానుగఁ గూర్చుకొంచు వ్యస ♦ నమ్మును పూనుట జ్ఞప్తిసేయుమా. ౭౬౦

ఉ॥ రాజ్యరమం ద్యజించుచు న ♦ రణ్యము చేరఁగనున్న నాథ! నీ
ప్రాజ్య సుఖంబు లన్నిటికి ♦ భంగము నేఁ గలిగింతునేమొ? నన్
ద్యాజ్యమునేయ సర్వము సు ♦ ఖాస్పదమై చనునేమొ? యంచు సా
యుజ్యముకై తలంకి నెగు ♦ లొందిన చందము దెల్పు మారుతీ! ౭౬౧

చ॥ పురమును వీడి కానలకుఁ ♦ బోయెడివేళ సుధాంశు మండలం
బొరసెడు కోట వాకిలికి ♦ నొప్పుగ వచ్చెదు మున్నె పాదముల్
విరవిరవోవ నిల్చి 'యట ♦ వీడ్తలి యెంతగ దవ్వొ' యన్న భూ
వర తనుజాతకిద్ది విను ♦ వాసము పుట్టఁగఁ బల్కు మారుతీ! ౭౬౨

మ॥ అని యీరీతిగ నానవాళ్లు గల వా ♦ క్యంబుల్ నిరూపించి పా
వనికిన్ ముద్రిక నిచ్చి కార్య మెదియుం ♦ బ్రత్యూహము ల్లేక గ్ర
మ్మర గావించి ప్రమోదదాయివయి ర ♦ మ్మా యంచుఁ బల్కెన్ మరు
త్తనయుం డాదట మ్రొక్కి రామ కరుణా ♦ దర్పోద్ధతిన్ వెల్వడెన్. ౭౬౩

మ॥ పర దేహ క్షితి వాహినీ హాలమునన్ ♦ భంగించి భాస్వద్యశ
స్కర సస్యంబులఁ బంటవెట్టుటకు ను ♦ త్సాహంబుతో నంగదా
ద్యరి దుర్వారులు కీశరాడ్వరుని స ♦ త్ప్రాశ్వాస్వయాభిఖ్యపా
కరులన్ వీడ్కొని మ్రొక్కి వెల్వడిరి వ్య ♦ గ్రస్ఫూర్తిఁ గుప్పించుచున్.

౧౧ బిలనిర్గమన పటలము (౭౪)

తే॥ తరణిసుతుని యాదేశ మూఁ దలను దాల్చి, యంగదాదులు వెడలు న♦నంతరంబు
తక్కు దిశలకు వినతాది ♦ తరుచరులును, పరవు నుత్సాహగరిమతోఁ ♦ బయనమైరి.

తే॥ తక్కుదిశల కేగినవారిఁ ♦ దడవనేల?, పట్టుదలతోడ దక్షిణా ♦ పథముఁ జేరు
నంగదాదులు చనిచని ♦ యవనిజాత, వెదకు తమితోడఁ జేరిరి ♦ వింధ్యగిరిని. ౭౬౬

ఉ॥ * చెందిరవన్నెతో మణుల ♦ చెన్నగు కాంతులతోడ సాంద్రమై
సందియ వన్నియుం జిలుకు ♦ చక్కని యంబరమట్లు వెల్గుచున్
జందురు నిర్ఝరంబులను ♦ సర్పచయంబులఁ బొందియుంటచే
నిందు ధరాగ్రచూడమను ♦ నేత్రైఱ నొప్పిన వింధ్యఁ జేరుచున్. ౭౬౭

చ॥ గిరి కుహరంబులున్ మణి వి ♦ కీర్ణ విభాసిత సానుదేశముల్
గురు శిఖరంబులున్ వెదకెఁ ♦ గోఁతుల మూఁకలు పెక్కునాళ్లు దే

* పూర్వపటలములోని స్థలవిరుద్ధవర్ణనములే యిటనుండి కలవు.

నరయఁగరాని యా కుధర ♦ మంతయు నొక్క దినంబులోననే
పరవుచు నెందు చూచినను ♦ వానర సేనయె తోఁచునట్లుగాన్. ౨౬౮

చ॥ పుడమికిఁ జేలయౌ నుదధి ♦ పొంకము నొందిన కీశరాజి యౌ
పుడమికుమారి మించులను ♦ భూషలఁ దాల్చిన కారుమబ్బు నా
నడరు కురుల్ ప్రకాశిలు వ ♦ రాంగిని రాముని రాణి రోయుచున్
విడువక వేసటం గొనక ♦ వింధ్య గిరీంద్రముఁ జుట్టి రత్తఱిన్. ౨౬౯

ఉ॥ కొందఱు వ్యోమమందెగసి ♦ కొందఱు డిగ్గుచుఁ గొండ తెక్కుచున్
గొందఱు కుంజముల్ గుహలు ♦ కొందఱు శుద్ధ జలాశయంబులన్
గొందఱు నిర్ఝరీ దరులఁ ♦ గోరిక రోసిరి చూడకుండు తా
వందునఁ గల్గునేని యది ♦ యంబుజ సంభవు సృష్టి కానిదే. ౨౭౦

చ॥ పృథివికి మేల్మిఁగూర్చు ఫల ♦ విస్తృతిచేఁ బొగడొందు దక్షిణా
పథమున మైథిలిన్ వెదకు ♦ వానర వీరులు, కారు మబ్బులున్
బ్రథితముగా లులాయములు ♦ భాసిల గుత్తఱుఁగంగరాని య
వ్విధమున నొప్పు నర్మదను ♦ వేగమ డాసిరి ప్రీత చిత్తులై. ౨౭౧

క॥ అంచలు క్రీడించెడి ప, ల్లంచితముగ దేవకాంత ♦ లాడెడు చోట్లున్
గాంచిరి మధువానిన యళి, సంచయములు రొదలు సేయు ♦ సముచిత తలముల్.

సీ॥ ధరణిజాన్వేషణ ♦ తత్పరులగు కపుల్, నల్ల సైకతమును ♦ నారు కురులు
నీలాలకములను ♦ రోలంబ సంతతుల్, ముసరిన ముఖ తామ ♦ రసచయములఁ
దరఁగలు త్రోవఁగా ♦ దరుల సరులుగాఁగఁ, గొదరు ముత్తెములను ♦ రదనములను
హంసయానంబుల ♦ హరిణ నేత్రంబులఁ, గనిన వారలె కాని ♦ కలికిమిన్న

తే॥ గాత్రమును పూర్ణముగ నెందుఁ గానరైరి, తవిలి మదకరులును కరే ♦ ణువులు గలిసి
మదము తోడఁ గ్రీడించు నర్మదను దాఁటి, యవలికిం బోయి రెల్లెడ ♦ నరయు నాస.

ఉ॥ రత్న మయూఖరాజి జిగి ♦ రాజిలు శృంగములందు పుట్టుచున్
బ్రత్న పథంబులన్ వఱలు ♦ పావనులంబలెఁ బాఱు నిర్ఝరుల్
నూత్నరుచుల్ తొలంకు సుమ ♦ నో వర ఖేటము హేమకూటమున్
యత్నముతోడఁ గీశులు ధ ♦ రాత్మజ రోయఁగఁ జేరి రాదటన్. ౨౭౪

తే॥ పరిసరంబుల యందున్న ♦ తరులు గిరులు, తక్క వస్తు జాలంబులు ♦ తమ నిసర్గ
వర్ణముల వీడి [illegible] పగిది వెలుఁగు, చుండుఁ గాన స్వర్గంబుతో ♦ నొప్పుమీఱు

తే॥ అచట వసియించు మృగపక్షి ♦ నిచయములకు, నందుగల హేమరజముపై ♦ నంటికొనఁగ
[illegible]దలి వస్తువుల్ ♦ మెఱయు లీలఁ, గాంచనమయంబులై ప్రభా ♦ కరములయ్యె.

క॥ బంగారు రేణువులతో, రంగారు జలంబు పద్మ ♦ రాగ మణులతో
డం గూడి పాఱ నగ్నిఁ గ, రంగిన బంగరువు వోలె ♦ రాజిలు గిరియున్. ౨౭౭

తే॥ క్రమ విద్యాధరాంగనా ♦ గానరవము, నిర్ఝరీ నటచ్చరణ స♦న్నియతరవము
ఘీంకృతులు గర్జనములు ప్ర ♦ కీర్ణమగుచు, హేమకూటంబు గౌరవ ♦ హృద్యమయ్యె.

తే॥ దనుజు వాసస్థలం బిందు ♦ తనరు ననుచు, ధరజ గప్పడునంచు మో ♦ దమున నుబ్బి
కొంద రాడిరి నెగసిరి ♦ కొంద ఱసుర పైని కోపానఁ గనులెఱ్ఱ ♦ పఱచినారు. ౨౭౯

తే॥ ఈమహీధరమున గోల ♦ నేణనేత్రఁ, దెలియఁగలము రాముని చింత ♦ దీర్పఁగలము
పొదఁ డనుచు నుల్లముప్పొంగ ♦ వెదకఁగోరి, గిరివరం బధిరోహించి♦కీశవరులు. ౨౮౦

తే॥ జరగు చుండఁగఁ గని కరి ♦ శరభ సింహ, భల్ల శార్దూల నికరముల్♦భయము నెంది
పొదలఁ దూఱుచు నుండఁగఁ ♦ బూవుఁబోఁడి, వెదకి కానఁగ నేరక ♦ విసువు పుట్ట.

ఉ॥ అంబర చుంబితం బయిన ♦ యగ్గిరి యంతట రోసి క్రూర స
త్త్వంబుల కాకరంబయిన ♦ పర్వత మియ్యది దైత్యనాథు వా
సం బిట లేదటంచుఁ గపి ♦ సత్తము లయ్యెడనుండి క్రిందికిం
బంబిన చండ వేగమున ♦ వచ్చిరి క్రమ్మఱి దేవిఁగానమిన్. ౨౮౧

తే॥ అంత నంగదాదులు సైన్య ♦సంతతిఁగని, మీరు పడమటి తీరంపు ♦ మేదినీ ధ
రముల వెదకి మహేంద్ర ప♦ర్వతమునందు, మమ్ము గలిసి కొనుం డని ♦ నెమ్మి నంపి.

ఉ॥ పావని జాంబవంతుఁడును ♦ వాలిసుత ప్రభృతుల్ జిగీషువుల్
ధీవరు లొక్కటౌచుఁ దొలి ♦ దిక్కుగఁ బాయ వహించి పోవుచున్
త్రోవను వారి శూన్యమయి ♦ దుస్తరమై హరిదశ్వుఁడేనియుం
బోవఁగ జంకు కొంకు నొను ♦ పోట యెడారిని గాంచి రొక్కెడన్ ౨౮౪

చ॥ మృగములు లేవు పక్షులును ♦ వృక్ష లతాదులు లేవు రాలు నీ
ఱుగఁ బయికేగుచుండు నట ♦ రోసిన వెల్పలినుండి వచ్చునే
తెగ యగు వస్తువైనఁ బడి ♦ త్రెళ్లి పదంపడి బూది యౌచు నా
శుగమునఁ జేరి పైకెగయు ♦ సూక్ష్మ రజంబగు; వేఱు లేదటన్ ౨౮౫

చ॥ తెలియక యేగినట్టి కపి ♦ ధీరుల యింద్రియ రాజి బెగ్గిలన్
దెలివియు నామమాత్ర మగు ♦ దేరఁగ గాత్రము లుక్కి దూపిలన్
బొలుపటి తప్తకుంభమున ♦ బ్రుంగి తపించెడు పాపులంబలెన్
వెలవెల పోయి తాపమున ♦ వెక్కసపాటు వహించి రయ్యెడన్. ౨౮౬

ఉ॥ నాల్కలు వెళ్లఁబెట్టి చర ♦ ణంబులు బొబ్బలు వోవ స్రుక్కుచున్
బల్కఁగ లేక కాలిడఁగ ♦ బాధల నొందుచుఁ దూలి సోలుచున్

నిల్కడ దప్పి బాణలిని ♦ నివ్వరి పేలల మాడ్కి మాఁడుచున్
బెల్కుటి జీవితాశలను ♦ వీడిరి తప్పెడు త్రోవ లేమిచేన్. ౭౮౭

ఉ॥ ఆశ్రయమంద నీడ యిసు ♦ మంతయు లే దనువుల్ తొఱుంగులే
ప్రశ్రయమందఁగాఁ దగిన ♦ పద్ధతి యంచుఁ దపించి తీపిచే
నేశ్రమ మందియైన వెలి ♦ కేగఁ దలంచి కడంక సేయఁగా
నాశ్రమరీతిఁ గన్పడె గు ♦ హాముఖ మొక్కటి యంత వారికిన్. ౭౮౮

చ॥ ఎడరునఁ గల్గు నీయెడరు ♦ నేక్రియ దాఁటఁగ జాలు వారమో
పుడమిఁకుమారి నేపగిదిఁ ♦ బోయి కనుంగొను వారమో కటా
యెడవు నెకెట్టులో కడచి ♦ యేగి గుహాముఖమందు వొచ్చినన్
బడలిక వోవు భూసుతను ♦ బాలిశుఁ డచ్చట దాఁచెనేమొకో? ౭౮౯

చ॥ అని పలువంతలం బడుచు ♦ నా కపిముఖ్యులు తమ్ము భాస్కరుం
డనువుగఁ బట్టి దప్పికయు ♦ నాఁకలి దీఱఁగ గ్రింగు నన్న భీ
తిని గొని సేమమందు పగి ♦ దిం గని చీఁకటి గుంపు లిచ్చటన్
దనుకఁగ డాఁగె నన్న క్రియఁ ♦ దారు గుహాంగని చొచ్చి రత్తఱిన్. ౭౯౦

ఉ॥ పోయిరి కొంతదవ్వు మఱి ♦ పోవఁగలే కడుగైనఁ బెట్టఁగాఁ
బోయిన మార్గముల్ మఱియుఁ ♦ బోవఁగ మార్గము తోఁపలేదు వేఁ
గై యిరవొంది పేరి విల ♦ యంబు గడింపని చిమ్మచీఁకటిన్
దాయము నొంది యొండొరుల ♦ దాయఁగఁ జూడఁగలేక యూర్చుచున్.

శా॥ కర్తవ్యంబును విస్మరించి తత ది ♦ గ్భ్రాంతాత్ములై భీతిమై
నార్తత్రాణపరాయణాత్మక! జగ ♦ త్ప్రాణప్రియా! కావవే
మూర్తంబై తగు కాళరాత్రి పగిదిన్ ♦ మ్రొగ్గించి బాధించు నీ
యార్తిన్ మాన్పఁగ నీవ దిక్కని కపుల్ ♦ ప్రార్థింపఁగా నాతఁడున్. ౭౯౧

శా॥ మీకున్ జీవము లిచ్చెదన్ దిటవుమై ♦ మీరెల్లరుం గూడి నా
తోఁకం గట్టిగఁ బట్టికొంచు వెనుకన్ ♦ దోయంబుగా గండు శో
కాకంపంబులు మానుఁడం చతఁడు హ ♦ స్తాంభోజముల్ చాఁచి ఘో
రాకారాంధక మార్గముం దడవె సం ♦ ప్రార్థించి సీతాపతిన్. ౭౯౩

తే॥ అనుగ సుతుండు దొడ్డ దే ♦ హంబుతోడ, మెఱుపుఁబోలిన పోగుల ♦ మిసిమి తనకుఁ
ద్రోవఁ జూపుచుఁ జీఁకటిఁ♦దొలఁగఁజేయ, వేగ నడచెను ప్లవగులు ♦ వెంబడింప ౭౯౪

కపులు స్వయంప్రభ మేడను కాంచుట.

చ॥ కపులు బిలంబులో నడచి ♦ కాంతి జగత్త్రయి కిచ్చుచుండు నా
తపనుఁడె నిల్చి పాలన వి ♦ ధమ్ము నొనర్చు పురంబొ? స్వర్గమున్

ద్రపగాను చందమొంది జిగి ♦ రాజిలు లచ్చి మొగంబొ? నా నసం
తపనము గూర్చు పట్టణము ♦ దాపునఁ గాంచిరి మోదితాత్ములై. ౨౯౬

ఉ॥ కల్ప కుజంబులం జెనయు ♦ కాంచన వృక్షములున్ మనోహరా
నల్ప జలాశయంబులు మ ♦ హా రజత స్ఫుట గోపురంబులున్
వేల్పులు విస్మయంబుగాను ♦ వేశ్మములున్ దనరారఁ గ్రవ్య భు
క్శిల్పి మయుండు స్వేచ్ఛగాని ♦ చేసిన యప్పుర మెన్న శక్యమే? ౨౯౭

తే॥ ఇంద్రు నమరావతియు దాని♦కీడు గాదు, సూర్య చంద్రుల కాంతులు♦చొరకయున్న
సౌధ శిఖర ఖచిత మణి ♦ జాలకాంతి, చీఁకటులఁ దోలుచుండు ని ♦ శ్శేషముగను.

చ॥ తగ భువి సంస్తుతించు బహు ♦ దాన నిహర్తల భూమి భర్తలం
బొగడిన సత్కవీంద్రుల స ♦ మున్నత గేహములందు పచ్చపా
న్నగలును కీలు మంచములు ♦ నాణెపు వస్త్రములున్ సుగంధముల్
జిగిబిగి నుండు పోల్కి విల ♦ సిల్లెను తత్పుర వైభవ క్రియల్. ౨౯౮

చ॥ పసగొన గల్లుగల్లను ర ♦ వంబుల నించెడు గజ్జె లందియల్
మిసిమిగలట్టి పాదముల ♦ మించి చరించు వరాంగనామణుల్
రసికత గల్గు పూరుషులు ♦ రాజిలకుండుటచేత నప్పురం
బసువులు లేక ముద్దయిన ♦ హాటకపుత్త్రిక నాఁగ భాసిలెన్. ౨౯౯

చ॥ అమృతముకంటె నింపయిన ♦ యన్నము ద్రావిడ భాషఁబోలు రు
చ్యములగు తేనెలున్ సురయు ♦ స్వాదుఫలంబులు తావి నించుచున్
దుమదుమ లాడు జిహ్వలకుఁ ♦ ద్రుప్పను దుల్చు విధాన నొప్పుచున్
శ్రమగాని వచ్చు వారలకు ♦ స్వాగత మిచ్చుచు నుండె నయ్యెడన్. ౩౦౦

మ॥ హనుమజ్జాంబవ దంగదాదులు ముదా ♦ యత్తాత్ములై యాపురిన్
మన శత్రుండగు రావణాసురుని స ♦ ద్మంబుండఁగా నొప్పు పీ
తను కాంచంగలమంచుఁ గౌతుకముతోఁ ♦ దద్ద్వార సీమన్ సుఖం
బునఁ జొత్తెంచిరి వీథులం దిరిగి రా ♦ మోదంబు క్రుంగంబడన్. ౩౦౧

తే॥ నరులు సురలును లేరు దా♦నవులు లేరు, ప్రాణులును లేవు రూప చి♦త్రములు లేవు
మఱియు యాథార్థ్య వస్తువు ♦ తెఱఁగు లేదు, వట్టిపురమునఁ దిరుగాడె ♦ వానరాలి.

సీ॥ నడబావు లుండెను ♦ నలినాకరములుండెఁ, దావులు వెదజల్లు ♦ తావు లుండె
నుత్పలాక్షుల మంజు ♦ లోక్తులఁ దెలిపెడి, శుక పిక శారికా ♦ నికరముండెఁ
గలహంసలుండెఁ ద ♦ త్కలిత సుఖంబుల, ననుభవింపంగఁ దో ♦ య్యాలులు లేరు
వానరు లాపుర ♦ వైఖరి యంతయు, నరసి మాయాదృశ్య-మనుచుఁ దలఁచి

ఆ॥ భోగి భూమి యనుచు ♦ బుద్ధి నూహించుచు, నగును కాదటంచు ♦ నరగలి గొని
తుదకు నిద్ది శుద్ధ ♦ పదము స్వర్గంబని, నిశ్చయించి మఱియు ♦ నిలకలేక ౮౦౩

సీ॥ స్వర్గలోకమె యైనఁ ♦ జావు గలుగలేదు, జన్నముల్ సద్విధి ♦ జరుపలేదు
రణరంగమున నన్మ ♦ రణమొందఁగాలేదు, జరిగిన విషయముల్ ♦ మఱవలేదు
సందేహమును నిమి ♦ షత్వంబు నున్నది, స్వేదంబు నున్నది ♦ చిత్రమయ్యె
నని ఱిచ్చ వడఁగ బు ♦ ఱొఘ్యుఁ డిట్లను రాము, దేవిఁ దెచ్చిన దొంగ ♦ పావి కపటి

తే॥ మనలఁ దగిలింప నుంచిన ♦ మాయ గుహదెసు, గాక వేఱేది? మన పాప ♦ కర్మ వశతఁ
జిక్కితిమి తప్పికొని పోవు♦చెన్ను లేదు, చావు దప్ప దనుచు నోరు♦చప్పరించె. ౮౦౪

సీ॥ పావని యది విని ♦ భల్లుకేంద్రుని గని, మరలి వెల్వడుట దు ♦ స్తరముగాఁగఁ
దోఁచిన నగర పు ♦ త్తుల్లింబోలె ధాత్రిని, త్రవ్వి బిలముచేసి ♦ తలఁగి పోద
మటు గాదయేని యీ♦పటుమాయ లొనరించు, దనుజుల ద్రుంచి ♦ తలఁగి పోద
మంతరిక్షంబున ♦ నన నదిమేలని, యంగదాదులు పొంగి ♦ యంగవింపఁ

తే॥ బట్టణంబు లోపలి యెల్ల ♦ భాగములును, వనచరులు పరీక్షించుచుఁ ♦ జనుచునుండ
వినుత తపమె స్త్రీరూపంబు ♦ గొనియెననఁగ, నొప్పుజటిలస్వయంప్రభ ♦ నొకటఁగనిరి.

సీ॥ తరుణి వల్కలములఁ ♦ దాల్చి చక్రంబుల, పగిది బంగరు గిండ్ల ♦ భాతి నమరు
పాలిండ్లపైఁ బైఁట ♦ వన్నె తొఱఁగి ధూళి, పటలి గప్పఁగ నొప్పు ♦ వాసియుండ
రక్తాంచలంబులై ♦ రాజిల్లు నేత్ర దృ, ష్టులు నాసికాగ్రంబుఁ ♦ జూచుచుండఁ
బద్మాసనంబున ♦ భాసిల్లి శ్వాసంబు, నణఁచి మధ్యం బెగ ♦ యంగ నిలిపి

తే॥ కేలుదమ్ములఁ దొడలపైఁ ♦ గీలుకొలిపి, శత్రు షట్కంబుఁ గూల్చియ♦క్షములగెల్చి
సాంద్ర దీర్ఘ కోమల శిరో♦జములు జడలు, కట్టి వ్రేల నిశ్చల రీతిఁ♦గ్రాలుచుండె. ౮౦౬

మ॥ కపు లామెం గని భక్తి భావన నమ ♦ స్కారంబు గావించి మేల్
తపముం బూనిన యీమెయే నిజము సీ ♦ తాదేవి యంచుబ్బి మో
ద పరీతాత్మకులై సమీరసుతు చెం ♦ తన్నిల్చి వీక్షించి యీ
యపయే జానకి యానొకో తెలుపవే ♦ యన్నంత నాతం డనున్. ౮౦౭

ఉ॥ జానకి యంగ చిహ్నముల ♦ జానుగ రాముఁడు తెల్పె వాన నొం
డేనియు నీమెయందు రహి ♦ యింపవు పెక్కు లిఁకేల? యెమ్ములం
బూనుచు దండ ముత్తెములు ♦ పోహణ చేసిన దండతో సమం
బేని విదేహరాట్సుతకు ♦ నీయమ సాటి యనంగఁ బోల్పదున్. ౮౦౮

చ॥ అని వచియించుచుండఁగ స్వ ♦ యంప్రభ యోగ సమాధినుండి మే
ల్కని యెదురం గలట్టి కపి ♦ కాంతులఁ గిన్క వహించి చూచి కాం

చన మయ పట్టనంబునకుఁ ♦ జక్కఁగ వచ్చిన మీర లెవ్వరె
ప్పనికయి యిందు వచ్చితిరి ♦ పల్కుఁడీ యన్న వచించి రివ్విధిన్. ౧౦౯

ఉ॥ రావణుఁడన్ దురాత్మకుఁడు ♦ రామునతిన్ హరియించె మాయచే
దేవిని రోయఁబంపె జగ ♦ తీధవుఁ డాతని దూత లేము ధ
ర్మావన దక్షు నాజ్ఞగొని ♦ యద్రులు కానలు పట్టనంబులున్
భూ వివరంబులు న్నెమకఁ ♦ బోయెడు వారము సత్తపస్వినీ! ౧౧౦

తే॥ అనుడు నామెయు లేచిప్రి♦యంబు మీఱఁ, గాంచి మీరాక శుభమగుఁ♦గాక యనుచుఁ
గనులనుండి ముదశ్రువుల్ ♦గాఱుచుండ, నొక్క యుత్కంఠ జనియింప♦నుత్సహించి

క॥ పలుకుఁడి రాఘవుఁ డెచ్చటఁ, గలఁడని ప్రశ్నించునంత ♦ గాడుపుకొడుకా
జలజాక్షికి రాముని కత, దెలిపె సమస్తంబు మిగులఁ ♦ దేటపడంగన్. ౧౧౨

తే॥ విని స్వయంప్రభ నాతప ♦ మినకులేశు, చరిత వినుటచే ఫలియించె ♦ శాప మీఁగె
ననుచు స్నాన పానముల మృ♦ష్టాన్నములను, తనియ నిడె మృదువాక్కుల♦ వనచరులకు.

తే॥ అంత మారుతి యామెకు ♦ నర్థిమ్రొక్కి, నీదు పేరేది? యీ పురి ♦ నేత యెవఁడు?
తపము సేయఁ గారణమేమి? తల్లి! తెలుపు, మనుడు నయ్యమ యిట్లను♦ హనుమఁగాంచి

ఉ॥ ఏణ ముఖుండు దొడ్డ దను ♦ జేంద్రుల శిల్పి మయుండు గేహ ని
ర్మాణ విశారదుండు జల ♦ మారుత భోజనుఁడై తపించి సం
త్రాణ పరాయణుం డయిన ♦ బ్రహ్మ వరంబున నీ పురంబు గీ
ర్వాణులు మెచ్చఁగాఁ గొని ప్ర ♦ వాసము మాని వసించె నియ్యెడన్. ౧౧౫

ఉ॥ దానవుఁ డంత హేమ యను ♦ దాని సురాంగనఁ బొందఁ గోరి నే
దానికిఁ బ్రాణమిత్ర నగు ♦ దానను కావున నన్ను మిక్కిలిన్
దీనత వేఁడ నాయమను ♦ దేవజగంబుననుండి తెచ్చి యీ
మానిత కందరాన గుణ ♦ మానితుఁ జేర్చితిఁ బేర్మిఁ గూర్చితిన్. ౧౧౬

ఉ॥ కూరిచినంత హేమఁ గవ ♦ గూడి సురారుల శిల్పి ప్రేమ దై
వాఱ జలాశయంబులను ♦ పర్వత కందర సీమలన్ మనో
హారి హిరణ్మయంబులగు ♦ హర్మ్య తలంబులఁ జాలకాల మి
చ్ఛారతిఁ దేలుచుండఁ జెలి ♦ సంగడి పాయక యింద నిల్చితిన్. ౧౧౭

చ॥ నిలిచిన యంత దేవగణ ♦ నేత యొకానొకనాఁడు నాదు నె
చ్చెలి వసియించు చోటెఱిఁగి ♦ చింతఱతో నరుదెంచి యంతటన్
బలియుని దైత్యకారువును ♦ వజ్రముతోఁ దెగటార్చి హేమపైఁ
దలకొని నీవొనర్చినది ♦ తప్పని కోపము చేసి మారుతీ! ౧౧౮

ఉ॥ కోపముచేసి హేమఁగని ♦ కూడని యీపని యెట్లు కూరెనో
దాఁపక తెల్పుమన్నఁ గను ♦ దమ్ముల సంజ్ఞను విద్రుమోష్ఠి నన్
జూపుచు దీనిచే నయిన ♦ చొప్పని చెప్పిన నన్ను గాంచి యా
గోపతి యింద యొంటిమెయి ♦ గొందలమందఁగఁ జేసె నానతిన్. ౧౯

ఉ॥ ఆనతిసేయ నాతని ప ♦ దాంబుజ యుగ్మము మీఁద వ్రాలి నా
పై ననుకంప యుంచి చెఱు ♦ బంధవిముక్తి యనుగ్రహింపవే
నా నతఁ డక్కసున్ విడిచి ♦ నాతిరో! రాముని యాజ్ఞ వానరుల్
జానకి రోయు రాఁ దొడరు ♦ సద్గతియంచు వచించె నాయనా! ౨౦

చ॥ ఇచట భుజింపఁగా ఫలము ♦ లిచ్చు కొలందిని గల్గుఁ బూయఁగాఁ
బ్రచుర పరీమళంబులగు ♦ బంధుర గంధ కలాప మబ్బుఁ బు
ష్పచయము భూషణంబులును ♦ పన్నియ వల్వ లవెన్నియున్న రో
యుచు భవ దాగమంబు పొలు ♦ పొందఁగఁ గోరి తపించుచుండితిన్. ౨౧

చ॥ అధిక విశాలమైనది గు ♦ హాంతర మంబర వీథి కేగుటే
విధమొ యెఱుంగలేను దయ ♦ వేఁడెద మీర లనుగ్రహించినన్
బథము లభించు నేఁ డనఁ బ్ర ♦ భంజన సూనుఁడు లేమఁ గాంచి నేఁ
బ్రథిత హితంబు చేసెద న ♦ పార గుణాలయ! చూచుచుండుమా! ౨౨

చ॥ అనవుడు నంధతామసము ♦ నందు మునింగి మనుంగ నున్న మ
మ్మనువున నీబిలంబున ద ♦ యామతిఁ గాచితి వట్ల యిప్పుడున్
వనితను మమ్ముఁ గావ నొక ♦ పద్ధతి చూడుమ యంచు వానరుల్
పనివడి వేఁడ మారుతి య ♦ పార కృపారసమూర్తి యంతటన్. ౨౩

చ॥ భయపడనేల యంచు మృగ ♦ వల్లభుఁబోలెఁ బరాక్రమించి య
మ్మయ ఘనమండలంబు నడు ♦ మాసము బెట్టువియంగ వర్ధిలన్
మయిమయి కందరంబు పయి ♦ మాడుగు ఘట్టని వ్రీలి దిక్కటుల్
పయికొని నిండ గ్రావముల ♦ బ్రద్దలు వోయెను ఱివ్వ ఱివ్వనన్. ౨౪

చ॥ వడిగొనఁ జాఁచు కేలు నిజ ♦ వక్త్ర గుహా నిశితోగ్ర దంష్ట్రలన్
వడువునఁ గ్రాలఁ బైకి వెలు ♦ వడ్డ మరుత్సుతుఁ డప్పు డొప్పె మున్
ఫుడమి సముద్ధరించు తఱిఁ ♦ బొల్చిన యాది వరాహమూర్తి కై
వడిఁ గనుఁగొన్న చిత్తములు ♦ భ్రాంతియు నబ్రము ఱెచ్చ యొందఁగన్.

మ॥ అరవిందాసనసృష్టియం దమరు ర ♦ వ్యాది గ్రహాధిష్ఠిత
స్ఫురదాకాశ శిరోగ్రముం బొడిచి సం ♦ శోభిల్లు సామీరి, యు

ర్వర పాదత్రయి వేఁడి యంత జగదా ♦ క్రాంతంబుగాఁ బెంచు శ్రీ
హరి పాదాంబుజముం బలెన్ వెలిఁగె న ♦ త్యాశ్చర్య సంధాయియై.

తే॥ ఇట్లు బిలము భంజించి పై ♦ కెగసి దానిఁ, బడమటి సముద్రమునఁ బాఱి♦వై చిప్రళయ
జలద నినదంబు పగిది గ♦ర్జనము చేసె, నమర నిచయంబు భయ విస్మ♦యంబు లొంద

చ॥ బిల నగరంబు పశ్చిమ కృ - పీటనిధిం బడి యుండు నేఁటికిన్
బిలమను పేరి దీవియయి; వేడ్క స్వయంప్రభ కీశవర్యులున్
బిలమువనుండి భూస్థలికి - వెల్వడఁ గల్గిరి; హేమ యున్న వే
ల్పుల నగరంబు చేరఁ దల - పోసి వరాంగన కాంచి మారుతిన్. ౨౯

తే॥ గురు గుణంబులఁ బెక్కు భం♦గులను మధుర, వాక్కుల నుతించి మేరుసా♦వర్ణి పుత్రి
యగు స్వయంప్రభ మేలు మీ♦కగుతమనుచుఁ, బలికి దేవలోకమునకుఁ♦బయనమయ్యె

తే॥ వీరులగు కపుల్ హనుమంతు♦వివిధగతులఁ, బొగడుచుం బాదచారులై ♦పోయిపోయి
యమల జలపూర్ణమైన ప ♦ ద్మాకరంబు, నరసి చేరంగ భానుఁ డ ♦ స్తాద్రిఁ జేరె. ౩౦

౧౨ మార్గాన్వేషణ పటలము. (౫౫)

తే॥ చేరి వానర పుంగవుల్ ♦ చేర లోడిసి, జలములం ద్రావి తటములఁ ♦ గలుగు తేనె
పండ్లు మెసవి విశ్రాంతికై ♦ పండి నిదుర, సేయు నచటికి వచ్చెదై ♦తేయుఁ డొకఁడు.

తే॥ పొడవునం బర్వతంబు రూ ♦ పునఁ బయోధి, హింసలను సమవర్తియు ♦ నీడుకారు
క్రౌర్యములకుఁ గాణాచి రా ♦ క్షసుఁడు చండ, కోపుఁడై కాలకూటంబు ♦ కోపుగలిగి

తే॥ వారివాహములను వాని ♦ బాహుయుగ్మ, మొరయుకతమునజాఱుతుం ♦ పురులుమేన
ధారగాఁ గాఱు నుదక పా ♦ తంబుతోడఁ, జెలఁగు నడగొండయన వచ్చెఁ♦బొలసుదిండి

ఆ॥ వేల్పులకును మొదటి ♦ వేల్పులకును గెల్వ, రానివాఁడు దురభి ♦ మాని యెదురు
వారు లేమి మత్త ♦ వారణ లీలను, తిరుగుచుండు వాఁడు♦ దిమ్మరీఁడు. ౩౪

తే॥ పుష్కల సుతుండు ధూమ్రుండు ♦ పూర్ణ గర్వి, ధర్మచింతనపరులు ప ♦ థశ్రమంబు
వలన నిద్రించు వారలౌ ♦ వానరాలిఁ, గాంచి విధివశమున వారి♦కడకు వచ్చె. ౩౫

తే॥ ఈ తటాకంబు నాదని ♦ యొఱఁగియుండి, వచ్చి నిర్భీతి నిట్లున్న ♦ వారలెవరు?
చావఁదలఁచిరేయని యుగ్ర♦చంచలుఁడయి, గాఢముష్టినంగదుని వ♦క్షుంబుఁబొడిచె.

తే॥ అంగదుఁడు నిద్రమేల్కని♦ యసురఁగాంచి, పంక్తిముఖుఁడని శంకించి♦పట్టి యీడ్చి
మాఱు దెబ్బ రొమ్ముకండీయ ♦ మడిసె వాఁడు, విలవిలం దన్నికొని నాల్క♦ వెడలఁబెట్టి

తే॥ వజ్రహతిఁ గూలు పెనుగొండ ♦ పగిది నసుర, చావుకేకతో మేదిని ♦ సంచలింపఁ
బడఁగ నిద్రలో నుండిన ♦ ప్లవగులెల్ల, లేచి పొలసుదిండి శవంబుఁ♦జూచినార్లు ౩౬

62

క॥ మారుతి తారాసుతుఁ గని, యీరక్కసుఁ డెవ్వఁ డిచటి ♦ కేలా వచ్చెన్
బోరం గారణ మేమన, నారఁగ నేనెఱుఁగ ననుచు ♦ నంగదుఁ డనియెన్. ౮౩౯

చ॥ అది విని జాంబవంతుఁడు మ ♦ హాబల నందనుఁ గాంచి యిట్లనున్
మదయుతుఁడైన వీఁడు బలు ♦ మానిసిదిండి దురాత్ముఁ డీ జలా
స్పదమునఁ గాచియుండి యిట ♦ వచ్చిన ప్రాణులఁబట్టి మ్రింగుచున్
గొద వదలించుకోఁ దొడఁగు ♦ క్రూరుఁడు ధూమ్రుఁడు నాఁగ నందఱున్.

చ॥ ఇతనిని పోలు రక్కసు లి ♦ కెందఱు గల్గుదురో? దురాత్మకుల్
మతకరులౌట నేమఱిన ♦ మాఁద్రుత్తురు మేల్కనియుంట భావ్యమా
వితమని ముచ్చటాడుచును ♦ వేడుక నుండఁగఁ దొల్దెసం ద్విషాం
పతి యుదయించె రాఘవుని ♦ పత్నిని రోయఁగఁ బోయి రాకపుల్. ౮౪౧

ఉ॥ ఉన్నత సైకతస్థల ప ♦ యోధరముల్ వికచాంబుజాస్యముల్
తిన్ననియుత్పలాక్షములు ♦ తేటగు మౌక్తిక దంతపాళి యా
పెన్నది కుంటఁ బెన్ననది ♦ బిత్తరి నాఁ గనుపట్ట రాము నా
పెన్నది తీరమందు కపి ♦ వీరులు రోయుచుఁ జేరి రిమ్మగన్. ౮౪౨

ఉ॥ రేవులలో మయూరములు ♦ రెచ్చి నటించుచునుండు చోటులన్
దీవులలోఁ బరీమళము ♦ తేనెయుఁ జిందు వనంబులుండు నా
ఠావులలో వినిర్మల త ♦ టాకములన్ స్ఫటిక స్థలంబులన్
దేవులలో వినూత్నమణి ♦ దీపిక రోసిరి వానరోత్తముల్. ౮౪౩

చ॥ లలిత సమీర పోతకము ♦ లం జనియింపఁగఁ జేయు నంచ డో
లలఁ బోలుపారు నిర్మల జ ♦ లంబుల మజ్జన మాచరింపఁగాఁ
దొలఁగని జన్మ దుఃఖములఁ ♦ దోర్చి సుఖంబులఁ గూర్చు పెన్నన
బ్బలిముఖు లొయ్యనం గడచి ♦ వచ్చిరి దక్షిణ తీర భూమికిన్. ౮౪౪

ఆ॥ నదులు గిరులు ఘురులు♦పొదలును దరులును, దెరువులును మఱువులు ♦ నరసికడచి
ముగితి కేగునట్టి ♦ పురుషులకరణి ద, ♦ శార్ణ దేశమునకు ♦ జరిగినారు. ౮౪౫

తే॥ చంపక ద్రుమములచేఁ బ్ర ♦ శస్తి గాంచి, వివిధ ఫలవృక్షములచేత ♦ వినుతిగన్న
యా దశార్ణ దేశంబెల్ల ♦ నరసి శుక్రుఁ, డుదితుఁడైన విదర్భకుఁ ♦ గదలినారు. ౮౪౬

తే॥ పల్లెపల్లె యూరూరును ♦ ప్లవగవరులు, వత్సమున జన్నిదంబులు ♦ వఱలుచుండ
గేల దర్భలఁ గొని ముని ♦ వాలకమ్ము, లూని వెదకిరి రాఘవ ♦ ధ్యానమొప్ప. ౮౪౭

తే॥ శాలి పండు విదర్భ దే ♦ శమును దాటి, యాత్మరూప జిజ్ఞాసా మ ♦ హాత్ములైన
తపసి వరులు మిక్కిలి యున్న ♦ దండకాఖ్య, వనమునం బ్రవేశించెను ♦ వనచరాలి. ౮౪౮

తే॥ బయలి యింద్రియ జ్ఞానంబు ♦ పరవుచున్న, నంతరింద్రియ శక్తుల ♦ నణఁచుకొన్న
బుషులు గల దండకాటవి - యెల్ల వెదకి, ముండకాటవి చేరిరి - ముదిత వెదక. ౮౪౯

ఉ॥ అందలి సారసాకరము - లందమరాంగన లెల్ల నిత్యముల్
జందన లేపముల్ తొలఁగ - స్నానముచేయుటచే జలంబులున్
గందము నొంద మీలు తమ - కంపును వీడుటఁబట్టి పక్షులున్
జెందవు వానిఁ గైకొని భు - జించెదు కోరిక మానసంబులన్. ౮౫౦

చ॥ హితముగఁ గోడెకాంద్రురకు - నింపును గూర్పఁగ నెంచి కిన్నరీ
వితతులు వీణమీటుచును - వేడుకఁబాడ వియోగినీ సతుల్
పతులఁ దలంచి కుంది మది - వాడఁగ నశ్రులు రాల్పఁ దజ్జలం
బతితరమై మతంగజము - లాడు మడుంగులు గల్గు తావులున్. ౮౫౧

చ॥ కలువలఁబోలు మోములు పి - కంబుల గేరు మనోజ్ఞ కంఠముల్
చిలుక వజీరు తూపులనఁ - జెల్లిన చూపులు మారు చాపముల్
గెలిచిన భ్రూలతల్ మధుర - గీతములుం గల సుందరాంగనల్
చెలువుగఁ బోఁక భ్రమాఁకులకుఁ - జేర్చిన డోలల నూఁగు తావులున్. ౮౫౨

తే॥ అరసి *పంచ సంస్కారగార్వితమైన దీర్ఘ, కుంతలంబు లొప్పారు కా - కుత్స్థు దేవిఁ
గనఁగలేక యమ్ముండక - వనము గడచి, పాండుగిరికి వేగమ చేరెఁ - బ్లవగచయము.

తే॥ అల త్రివిక్రమపాదాబ్జ ♦ మందునుండి, గంగ యందేదుముకుచున్న ♦ కరణిఁ దోఁప
వెలయు నగ్గిరిగగనచుం ♦ బిత మహోన్న, తంపు శిఖరంబుఁ జేరెను♦తరుచరాళి. ౮౫౪

తే॥ చంద్రచంద్రికలను గేలి సలుపునట్టి, ప్రబల కాంతులతో నొప్పు ♦ పాండుశిఖరి
పంక్తికంఠుని త్రొక్కిన ♦ పరమశివుని, పర్వతమువోలెఁ దెల్లనై ♦ పరిఢవిల్లె. ౮౫౫

తే॥ అమృతవాణి సరోజాక్షి♦యనఘు దేవి,నెచ్చ టెచటఁ జూడఁగ సంశ♦యించువారో
యచ్చటచ్చట గాలించి♦యరసి కానఁ,జాల కగ్గిరీంద్రము వీడి♦చనిరి కపులు. ౮౫౬

తే॥ భువనకంటకుఁడైన దా ♦ నవవిభుండు, జానకిం గొనిపోవుచో ♦ జాఱిపడిన
పుష్పహారమో యననొప్పి♦పొలుపు మీఱు,గౌతమీనదిఁ గిశులు♦కాంచినారు. ౮౫౭

చ॥ పొలుపగు వీచికాచయము - ముత్తెమువంటి విశుద్ధ నీరముం
గలిగిన గౌతమీనది ర - కంబుగ జన్నపుసాల దున్ను నాఁ
గలి మొనఁ జిక్కి వెల్వడిన - కన్యను రక్కసి క్రుమ్ముచ్చిలింపఁగా
నలఁగిన భూమిదేవి నయ - నాశ్రుల ధారయొ నాఁగ రాజిలెన్ ౮౫౮

* కొండెవేయుట, చొళ్లెము పెట్టుట, కీలుగంటు వేయుట, కొప్పువెట్టుట, త్రిలుజడ అనునవి స్త్రీల పంచ సంస్కారణములు.

ఉ॥ కాంచన రత్న జాలములు - కన్నులు పండువుగాఁగ వీచికా
సంచయ మూడ్చి తేరఁ బెలు - చన్ గమకంబుల వచ్చు గౌతమిన్
గాంచక చూడనొప్పు ధరఁ - గొల్చెదు దారమొ గృధ్రరాజు రా
త్రించర రాజుతోఁ బెనఁగి - త్రెంచిన మా కీర్తిహారమో యనన్. ౮౫౯

శా॥ న్యాయాన్యాయవిచక్షణుల్ ప్లవగు లా ♦ నందించి గోదావరీ
తోయంబుల్ దగఁ ద్రావి తత్పరిసరో ♦ త్తుంగ ప్రదేశంబులన్
దోయం బొప్పఁగ జానకిన్ వెదకి యెం ♦ దుంగానఁగాలేక మా
ర్గాయానంబును లేక స్వర్ణనది డా ♦ యంబోయి రుగ్ర త్వరన్. ౮౬౦

చ॥ పసుపును నల్పు వన్నెగల ♦ బంభరముల్ బకముల్ మరాళముల్
నసి నడయాడు క్షేత్రములు ♦ చల్లని తావులు నీటిపట్టులున్
వినవిన నేగి చూచి మఱి ♦ వేడ్కఁ దరించుచు నారికేల వృ
క్ష నమితి నిండు ధాత్రి తిల ♦ కంబు కుళిందము దాఁటి యంతటన్. ౮౬౧

ఉ॥ కొంకణ దేశమున్ గడచి ♦ కోరికఁ బశ్చిమవార్ధి చేరువన్
వంకలు డొంకలున్ వెదకి ♦ వారక యంబరమంటి యేగి యే
ణాంకుని త్రోవ నడ్డు శిఖ ♦ రాగ్రము లొప్పఁగ దేవపూజ్యమై
శంకరుడుగట్టు నాఁ జను న ♦ రుంధతి శైలము జేరి రవ్వలన్. ౮౬౨

ఉ॥ అచ్చటఁ గాంచి యందమున ♦ కందము గూర్చెడు సీత లేమికిన్
నొచ్చి తరించి భిల్ల తరు ♦ ణుల్ తమ తేనియ నిచ్చి గొల్లతల్
తెచ్చిన చల్ల మార్చికొను ♦ తేటగు పచ్చల కొండ సానువుల్
చొచ్చి ధరాత్మజన్ వెదకి ♦ చూచిరి మల్లిరి వేంకటాద్రికిన్. ౮౬౩

శా॥ జ్ఞానుల్ మానులు బానవాలులు మరు ♦ న్నారీమణుల్ సాధు ల
జ్ఞానుల్ పాపులు సర్వమానవులు త ♦ చ్ఛైలేశు నారాయణున్
జ్ఞానాతీతుని గొల్చువారు విలస ♦ చ్చారిత్రులై వేడ్కన
జ్ఞానం బూడ్చెడు పుణ్యతీర్థములలో ♦ స్నానంబు గావించుచున్. ౮౬౪

శా॥ కామాదుల్ తెగఁగోసి యింద్రియకృతుల్ ♦ ఖండించి నిందాస్తుతుల్
సామాన్యంబుగఁ జేసి కాంతల కటా ♦ క్షప్రక్రియల్ రోసి యు
ద్దామంబైన తపంబుసేసి మునిసం ♦ తానంబు గోవింద రా
ణ్ణామధ్యాన పరాయణుల్ సతత మా ♦ నందించు నాకొండపై. ౮౬౫

శా॥ కేలన్ లీల సుదర్శనాదికములన్ ♦ గీలించి భక్తాలికై
నీలాంభోద శరీరుఁడై వెలయు త ♦ న్నిత్యాంఘ్రి కంజాతముల్

పోలం దాల్చిన యగ్గిరిం గల మృగం ♦ బుల్ చెందు మోక్షంబనన్
శ్రీలక్ష్మీశు పదంబు చేరు టరుదే ♦ సేవించు పుణ్యాత్మకుల్? ౨౬౬

ఉ॥ ఆగిరిరాజముం దటిసి ♦ యంగదముఖ్యులు చుట్టి వచ్చుచున్
యోగసమాధినుండి విని ♦ యోజిత మాధవ పాదచిత్తులై
ప్రాగఘభారముల్ తొలఁగఁ ♦ బావనులైన తపోధనాఢ్యులన్
బాగుగఁ గాంచి తచ్చరణ ♦ వారిజముల్ తలసోఁక మ్రొక్కుచున్. ౨౬౭

తే॥ కుటిల కుంతల యెన కా ♦ కుత్స్థ దేవి, నెందుఁ గనక ద్రావిడమున ♦ కెల్లయైన
వేంకటాద్రి వదలి విప్ర ♦ వేషములను, వెలలినారలు తొండ మం ♦ డలము చేర.

తే॥ దేశమంతయు నటవీ ప్ర ♦ దేశమగుట, వ్రేల యిండ్ల ముంగిటఁ బంట♦చేలు పొనఁగు
నీర పూర్ణ తటాక కే ♦ దార వనము, లచ్చటచ్చట మిక్కిలి ♦యలరుచుండు ౨౬౮

మ॥ పొలముల్ దున్నెడి కర్షకుల్ వృషములన్ ♦ బోఁ గోలతోఁ గొట్టఁగాఁ
గలఁగం బాటిన హంసముల్ పనస వృ ♦ క్షంబుల్ తెగంబండి భే
దిలి యందుండి స్రవించు ద్రవ్యములు ప్రో ♦ దింగూర్పఁ బెంపారు పై
రుల దోమ్మాడుగఁ ద్రొక్కుచుండు నవి యా ♦ రూఢంబుగా నచ్చటన్.

తే॥ తరుణుల విశాల సుషిమ నే♦త్రములఁ బోలు,నుత్పలము లటశోభిల్లు♦చుండుఁ;జెలుల
యూరువులవంటి కదళీ త ♦ రూత్కరముల, నిద్ర సేయును పరభృత♦నీడజములు.

ఉ॥ వీథుల మ్రోఁగుచుండు బహు ♦ విశ్రుత వాద్య విరావ మేదురో
ద్బోధము నిత్యమున్ వినఁటఁ ♦ దోయద గర్జనమంచుఁ గేకులు
త్సేధము నొంద వంచలును ♦ ధింధిమి నాదము విన్నఁ బాఱవున్
బాధ భ్రమంబు గల్గునొకో ♦ వాడుక యానెడఁ బ్రాణికోటికిన్? ౨౭౧

శా॥ శృంగారించిన తేరులం జెనయు తేఁ ♦ జెల్లందు పూఁబాళలన్
రంగారంగని గండు చేఁపలు బక ♦ వ్రాతంబుగా నెంచి భీ
తిం గాంచుం దొవ మొగ్గలం గని మహా ♦ ర్తిన్ భేక సంఘాతముల్
భ్రమింగన్ వచ్చిన జెట్టిపోతులని ని ♦ ర్వేదించుఁ బెల్లార్చుచున్. ౨౭౩

క॥ పీతలను పట్టుకొను కడ, జాతి చెలులు ముత్తెముల ప ♦ సం గని బక సం
జాతాండములని పగులఁగ, వైతురు తాఁ బేటి చిప్ప ♦ పై నఖ్ఖతచే. ౨౭౪

క॥ లేఁత వయసు గల కోఁతుల, చేతులఁ గల పనస తొనలఁ ♦జిట్టిఁగలు పైఁ
దోతెంచి మునరుఁ బుష్ప, వ్రాతమునకు మునరు బంభ ♦ రవ్రజముక్రియన్. ౨౭౫

చ॥ ధనికులతో గృహస్థులగు ♦ ద్రావిడపండితపాళితోడ ని
ర్ధనులకుఁ గామితార్థముల ♦ దండిగ నిచ్చు వదాన్యరాజితోఁ

గొనకొని దుష్టనిగ్రహము ♦ గోరిక సేయు నృపాలితోడ డీ
కొని పులుమేయఁగాఁ దొడఁగెఁ ♦ గోరిన దిచ్చెడి యావు వెల్లనై. ౮౭౬

ఉ॥ మీఱిన వైభవంబు లుప ♦ మింపఁగరాని విలాతి యందు పం
కేరుహవాసినిన్ వెదకి ♦ కీశులు దాఁటి గమించి గొప్ప కా
వేరి పరంగు చోళ పృథి ♦ వీస్థలిఁజొచ్చి వనంబు లొత్తుగాఁ
బైరులు గల్గి తూఱు నెడ ♦ పాఱని భూములఁ జేరి గడ్డుగన్. ౮౭౭

ఉ॥ వంకర టింకరై పెరిఁగి ♦ వ్రాలిన మ్రాఁకులనుండి రాలు తేఁ
డెంకలు కాళ్లకుం దగుల ♦ డెందము తల్లడమంద డుల్లుచున్
వంకలు పాఱు తేనియల ♦ పల్లములంబడి లేచి తుద్ప్రు కొం
చంకిలి సంకటం పడుచు ♦ నాఁగక యేగిరి యాఁకి జోకచేన్. ౮౭౮

మ॥ శ్రుతిగూర్పన్ బొసరించు నాదుక్రియ హే ♦ చ్ఛందగ్గుగా వ్రేఁగ ని
త్యుతతుల్ నించిన గానుఁగుల్ విడుచు నిం ♦ చుంబాలు నిండారి సం
గతమై యుండఁగఁ గాంచి యాపెనములం ♦ గాంక్షించి యుల్లంకుల
ద్భుతరీతిం జొరఁబాఱి చేఁపలట నెం ♦ దున్ లేమి వే క్రమ్మఱున్. ౮౭౯

చ॥ వికసిత పుష్ప గుచ్ఛములఁ ♦ బెల్లుగ వ్రాలిన షట్పదాళిచేఁ
బ్రకటిత గాన మాధురి వి ♦ రాజిలు తోఁటలయందు తేనియల్
చికిచికి కాఱి వెల్లువయి ♦ శీఘ్రగతిం జనుచుండఁ గీశ శా
బకములు గాంచి యేఱయును ♦ భ్రాంతి డిగంబడకుండు శాఖలన్ ౮౮౦

ఉ॥ కేతకి పూల దుమ్మచటి ♦ కేళివనంబులఁ బండి వ్రేలు నా
చూత ఫలంబులం దవులఁ ♦ జొప్పడుఁ బూవుల తావి పండ్లకున్
రీతిగఁ గేదరంబులను ♦ రేగటి పంకములందు కల్వ పూ
లాతతమౌటఁ బంకిలము ♦ నందలి వ్రీహులుఁ బొందు గందమున్. ౮౮౧

ఉ॥ స్రుక్కక వానరుల్ వెదకి ♦ చోళులదేశము దేవిఁ గానమిన్
మిక్కిలి కుంది ధర్మపథి ♦ మేటి గృహస్థులు కల్గు చేరలోఁ
దక్కకచూచి యింపయిన ♦ ద్రావిడభాషకుఁ డెంకి యంచుఁ బే
రెక్కిన పాండ్యదేశమున ♦ కేగిరి వేగ దిటంపుఁ బూన్కిమై ౮౮౨

చ॥ సకలజగంబులన్ విమల ♦ సన్నుతిగాంచిన గద్య పద్య నా
టకముల ఖ్యాతి నొందు ద్రవి ♦ డ ప్రకటామృతమున్ జనాలి కి
చ్చకముగ నిచ్చి గౌరవ వి ♦ శాలత నొందిన పాండ్య దేశమున్
లుకలుకలాడు నవ్విబుధ ♦ లోకము పోలు సనడగఁ జెల్లునే? ౮౮౩

మ॥ ఋజు మార్గ ప్రవణుల్ కపీంద్రులు మహో ♦ త్కృష్ట ప్రభా పుణ్య పాం
డ్యజగంబందు మెలంకువం దిరిగి సీ ♦ తాన్వేషణ స్ఫూర్తిచే
భుజముల్ పాదములున్ జలించుచును నో ♦ ప్పాల్వొంద నిర్విణ్ణులై
నిజ జీవంబులు వీడువారివలె గ్లా ♦ నిం బొంది రప్పట్టునన్. ౮౮౪

ఉ॥ దక్షిణ వార్ధి తోయ కణ ♦ తర్పిత శీతల వాత పోతముల్
శిక్షణమొందినట్టి వహిం ♦ జెంది సతంబును వీచుచుండు పాం
డ్య క్షితి దాటి కీశులు క ♦ డంకను చేరి మహేంద్ర శైలమున్
లక్షణ లక్షితాంగి మహి ♦ శామణి రోసిరి యెల్ల చోటులన్. ౮౮౫

౧౩ సంపాతి పటలము. (౬౬)

ఉ॥ కాంచిరి వానరుల్ కడఁక ♦ గర్జన సేయుచు నింగిదాఁక ని
క్కించిన దీర్ఘ వీచులను ♦ కేలను చాఁచి కురంగనేత్ర పూ
తాంచితగాత్ర జానకి ధ ♦ రాత్మజ యున్నది లంకయందు వీ
క్షించఁగ రండు రండనుచుఁ ♦ జీరెడి కైవడి నొప్పు నంబుధిన్. ౮౮౬

తే॥ కలిసికొనఁ బల్కి పంపిన ♦ కపిచయంబు, లన్ని దెసలను వెదకుచు ♦ నవనిజాతఁ
గాంచనేరక వచ్చి యా ♦ గ్రావమందు, కడకు సంగదాదులతోడఁ ♦ గలిసికొనియె.

తే॥ కలిసికొని యందఱుంగూడి ♦ కమలనేత్రఁ, గుటిలకుంతల నెందుఁ గ ♦ న్గొనఁగలేమిఁ
గర్జమియ్యది యని మదిఁ ♦ గాంచలేమి, దూఁటిల్లుచు నాల్కలు ♦ తొట్రుపడఁగ.

తే॥ ఱేఁడొసంగిన గడువు మీఱ ♦ జనది కాని, కార్యమో వట్టిదయ్యె రా ♦ ఘవుఁడు విన్న
నసువులను వీడు; మనచేత ♦ నగునదేది?, చెడితి మెల్లవిధంబులఁ ♦ జిట్టచివర. ౮౮౭

తే॥ పొనఁగ నిండె తపింతమా? విసముమ్రింగి, చత్తమా? యేదియుచితంబు?చావెమేలు;
పోయి చచ్చుటకంటె నీ ♦ భూధరమున, నిలుగుటేయుటవని వారు ♦ తలఁచుచుండ.

తే॥ అపుడు యువక పంచాస్యమా ♦ నంగదుండు, గిరులు వరుసలై యమరిన♦కరణినున్న
వనచరులఁగని తనకుఁ దోఁ ♦ చిన విధంబు, నిట్లు వాక్రుచ్చెఁ జింతాకు♦ లేక్షణుఁడయి

మ॥ దివియున్ భూమియు నెల్లెడన్ వెదకి సీ ♦ దేవిన్ సమీక్షించి వా
చవు లూరంగ వచింతుమ య్యవనిజా ♦ సందేశము స్నేకు రా
ఘువ! యంచుం గడు జాణలంబలె నన ♦ ర్ఘ ప్రజ్ఞలం బల్కి యా
పవిదిం జేయఁగలేక మాటపడఁగం ♦ బాలైతి మిప్పట్టునన్.

ఉ॥ చేసెద మన్న కార్యమును ♦ చేసి ముగింపము మేరమీఱు ము
న్నే సతి గానరాదనుచు ♦ నేగి వచింపము పూనియే ననం

తాసుతఁ గానవచ్చె నను ♦ ధైర్యము లేదు మరించుటే యిఁకన్
మోనములేనిత్రోవ యగుఁ ♦ బోవుట సిగ్గిలు టున్న యుక్తమే? ౮౯౩

మ॥ గడువుల్ మీఱుఁగఁ గార్యముల్ సమకుటం ♦ గైకొని కిష్కింధ కూ
టడగా నేగినఁ దండ్రికోపపడు శ్రీ ♦ రాముండు చింతాంబుధిం
బడు నాఘోరము గాంచఁజాల నగుటన్ ♦ ప్రాణంబులన్ వీడెదన్
గడు ధర్మజ్ఞులు మీరు నిశ్చయముతోఁ ♦ గర్తవ్యముం దెల్పుఁడీ. ౮౯౪

చ॥ అన విని జాంబవంతుఁ డిటు ♦ లాడుఁ బ్రభుండవు నీవు నన్న త్రో
వన చనువార మీవు కడ ♦ వం గని యిచ్చట నేడ్చుచుందుమే?
మనమున దార్ఢ్యమూని యను ♦ మానము మాని వినాశవార్త నీ
జనకునకున్ వచింపఁ జనఁ ♦ జాలుదుమే? పలుమాట లేటికిన్? ౮౯౫

తే॥ వినుత విక్రమ! యువరాజ! వెనుక కేగి, తెలుపఁగా నేమిగలదు చిం ♦ తింపు మయ్య
యేము చావంగఁ దగుఁ గాని ♦ యింగితజ్ఞ!, నీవు చావంగఁ దగవు మ♦న్నింపఁదగుదు

చ॥ అదివిని జాంబవంతుని త ♦ దన్యులఁ గాంచి వచించు నిట్టు లం
గదుఁడు మహాత్ములార! దరి ♦ గానక మీరు విపన్మహాంబుధిన్
బ్రిదిలి మునుంగుచుండ నొక ♦ వీరుని కై వడి నేను మాత్రమే
మదిమది నేగినన్ జనము ♦ మన్ననసేయునె? యద్ది యుక్తమే? ౮౯౭

తే॥ పెద్ద లేమందురో యను ♦ భీతిలేక, వెంట వచ్చిన మిత్రులు ♦ మంటఁ గలియ
వీఁడు చావక యిటు వచ్చె ♦ నాఁడొ! యనెడి, లోకనిందకై యరిగెద ♦ నాకమునకు

సీ॥ మనమిందఱము నిందు ♦ మరణింతుమేని నా, తలిదండ్రు లెఱిఁగినఁ ♦ బొలియువారు
అదివిని రాఘవుఁ ♦ డతని తమ్ముండు ప్రతే, య్యదురు తద్వార్త య♦యోధ్యఁ బ్రాఁక
భరతాదులును తమ ♦ ప్రాణముల్ విడుతురు, వారి తల్లులు వెండి ♦ పౌరవరులు
చచ్చెదువా రిది ♦ సత్యంబు సత్యంబు, చెడితిఁ జెడితిఁ జెడఁ ♦ బొడమినాఁడ

ఆ॥ పుట్టినిల్లు తాను ♦ మెట్టిన యిల్లును, వెలుఁగఁ జేసినట్టి ♦ విమల చరిత
లోకమాత సీత ♦ కాకుత్స్థ కులపత్ని, కానరాకయున్న ♦ కారణమున. ౮౯౯

తే॥ అంగదుం డోర్వలే కిట్టు ♦ లాడునంత, నిప్పు కడుపునఁ బుట్టిన ♦ చొప్పుగాఁగ
నెల్లవారల యుల్లముల్ ♦ తల్లడిల్లె, ఋక్షనాథుఁ డంగదుఁ గని ♦ యిట్టులనియె

ఉ॥ ఏవగ నెంచిచూడ మఱి ♦ యీవును నీజనకుండు రాజు సు
గ్రీవుఁడు దక్కఁ గేశకుల ♦ కీర్తిని నిల్పెడు వాఁడు లేఁడటుల్
గావున నీవు నిలుగుట ♦ గాఁదగదంచు వచించినాఁడ నా
శ్రీవరు చావుఁ గూర్చి యిటఁ ♦ జింతన సేయుటయేని యుక్తమే? ౯౦౧

ఉ॥ ప్రాణముతోడఁ బోవఁదగు ♦ వాఁడవు నీవొకరుండవే చుమీ
యేణవిలోచనన్ వెదకి ♦ యేడ్తెఱ వానరవర్యులెల్ల ని
స్త్రాణ భజించి క్రమ్మఱిలఁ ♦ జాలక చచ్చిర యంచు నాజగ
త్త్రాణునకుం గపీంద్రునకుఁ ♦ రాణ వచింపుము మాకు మాఱుగన్. ౯౦౨

చ॥ అపుడు నాంజనేయుఁడను ♦ నర్యమ శీఘ్రగులార! లోకమం
దున నొక భాగమేని వగ ♦ తోఁ బరికింపఁగ లేదు రాముదే
విని; మఱియింతలో గమన ♦ వేగము మాలినవారిమాడ్కి శ్ర
ద్ధను విడువారి పోల్కిని వి ♦ తాకును వేసట నొందఁ జెల్లునే? ౯౦౩

శా॥ పాతాళంబున నూర్ధ్వలోకములలో ♦ స్వర్ణాద్రిపైఁ బద్మసం
జాతాండ వ్రజమందు నిబ్బరపు దీ ♦ క్షం బూని వీక్షించుచున్
సీతాదేవిని కాంతుమేని మఱి యా ♦ క్షేపింతురే? తప్పుగాఁ
జేతంబందు దలంతురే? యొడయఁడున్ ♦ శ్రీరామ సౌమిత్రులున్. ౯౦౪

ఉ॥ కావున జానకిన్ వెదకు ♦ కర్జమె న్యాయము లోకమెల్లెడన్
దీవరమంది రోయుదము ♦ తేఁకువ సంతటఁ గానమేని యా
ధీవరుఁడౌ జటాయువు గ ♦ తించిన దారిని పోద మిప్పుడీ
త్రోవఁ జరింతుమేని యప ♦ దూఱు గడింతుము మూర్ఖపద్ధతిన్. ౯౦౫

ఉ॥ సీతుల నిట్లు మారుతి గ ♦ ణించి వచింపఁగ గృధ్రరాజు సం
పాతి, యనుంగుఁదమ్ముఁడు న ♦ పార కృపాళుఁడు నిత్య విక్రమో
పేతుఁడు నీతిమంతుఁడు వి ♦ వేకి జటాయువుచావు వింటచేఁ
జేతము తల్లడిల్ల వడిఁ ♦ జేరెఁ గపీశ్వరు లున్న చోటికిన్. ౯౦౬

సీ॥ ఆయతకీర్తి జ ♦ టాయు వెటులఁ గూలె, నని కొట్టుకొను గుండె ♦ యొనరువాఁడు
గడగడ వడఁకు మే ♦ నలవాఁడు పవి భిన్న, పక్షమౌ శైలంబు ♦ పగిదివాఁడు
తమ్ముని చంపిన ♦ తత బలుఁ డెవఁడని, కన్నుల బాష్పముల్ ♦ గార్చువాఁడు
భూమిపై గర్జించు ♦ భూరి మేఘమునూడ్కి, వేదనచేఁ బల ♦ వించువాఁడు

తే॥ గుల్మతరు లతాదులు మిట్ట♦గుట్టలెల్ల, సనుము లగునట్లు త్రొక్కుచు♦జరగువాఁడు
వాయుదేవుంకు బలముతో ♦ వైన దొరలు, వెండికొండ విధంబున ♦ వెలయువాఁడు

తే॥ వచ్చి చేరఁగ బ్లవగులు ♦ భయమునొంది, పరుగులిడిరి కకావికఁ ♦ బవనసూనుఁ
డుగ్రుఁడై నిల్చి పక్షి రూ♦పొంది వచ్చు, మాయలాఁడవు నిలుమని♦మాఱుకొనియె.

ఉ॥ మారొక్కని నిష్కళంకుఁడును ♦ మాన్యుఁడు దుఃఖితుఁడార్తిఁ దమ్మునే
పేరొక్కనువాఁడు కన్నులను ♦ వృష్టిగ నశ్రులు రాల్చునాతఁడే

కోర్కెయు లేనివాఁడగుటఁ ♦ గొంచక యింగితవేది తత్త్వవ
త్ర్యర్కుఁడు వాయుసూతి ముఖ ♦ మందలి చిన్నె లెఱింగె బాగుగన్. ౯౦౯

తే॥ ఎఱిఁగి యాతఁడు డాయంగ ♦ నెదుర నిలిచి, వాయి తెఱవక మున్నె సం♦పాతి నాయ
నుంగుఁదమ్ముఁ జటాయువు♦నొంచి కూల్చె, గూరుఁ డెవఁడనియడిగె సా♦మీరిఁగాంచి

తే॥ అంత మారుతి నీదు వృ ♦ త్తాంత మిపుడు, నిజము దాఁపక తెల్పు దే-నియును పిదప
జరిగిన యుదంతమెల్ల ని - శ్చయముగాఁగఁ, దెలుపఁగలనన సంపాతి - పలికె నిట్లు

ఆ॥ నాకు వెనుకఁ బుట్టి - నాకన్న ముందుగా, మరణమొంది యశము - ధరణి నిలుపు
నాజటాయువునకు - నన్నను భ్రాతృవి, రహితవృత్తి నిట్లు - బ్రదికినాఁడ. ౯౧౨

తే॥ అనిన సంపాతి పల్కుల - నాలకించి, యడలి యో పక్షిరాజ! ద - శాస్యుతోడ
నాల మొనరించి యతని చం - ద్రాయుధమునఁ, గాలగతి నొందెనని పల్కె - గాలిపట్టి

తే॥ విన్న సంపాతి వజ్ర ని - ర్భిన్న కుధర, భాతి భువిఁబడి వేఁడి ని - శ్వాసములను
వదలి ప్రాణముల్ తత్తఱ-పాటు సెంద, హనుమ పల్కు లల్లే పల్కి - యడలిబడలె

మ॥ అనుఁగా! భానుఁడు కాల్పఁ బక్షములు పా - డై పోవ నిచ్ఛానువృ
త్తినిఁ గెందుం జనలేక దుర్భర మహా - ర్తిం బొంది చాకుండఁగా
నినుచే నుంతయు నొవ్వి చెందవును నీ - వేముందుగాఁ బోవు టెం
దనువౌ ధర్మము? చిత్రమయ్యె నిది మా - యాలోకమంచెంచెదన్. ౯౧౫

మ॥ సరసీజాసనుఁ డల్లెయుండ భువియున్ - స్వర్గంబు నిల్పొందఁగా
వర ధర్మంబును నిల్చియుండ దివిఁ గ - ల్పంబట్టులే యుండ నం
బర వాయు జ్వలనాంబు మేదినులు స - ర్వంబల్లె యుండంగ సో
దర! నీవొక్కఁడ వెట్లు కూలితివొ? చి - త్రంబయ్యె నాకియ్యెడన్. ౯౧౬

ఉ॥ రంభ కనూరుచేఁ బొడమి - రాగము మీఱఁగ నిన్నినాళ్లు సం
రంభముతోఁ జరించితిమి - క్రందగు లోకములెల్ల వెండిఁ బ్రా
రంభము దోఁచె నిర్వరకుఁ ♦ బ్రాయిడియైన వియోగ మిప్పుడా
రంభమె తల్లిప్రేమగాని ♦ రమ్మన నేగితె నన్ను వీడుచున్. ౯౧౭

ఉ॥ వీరవరాగ్రణీ! గరుడ ♦ వేగ! దశాస్యుఁడు మూఁడులోకముల్
వారక గెల్చుఁగా కడలి ♦ పాఱక నిల్చెనె? నిల్చి ధీరుఁడై
పోరెనె? పోరుఁగాక! పోరి ♦ పుచ్చుఁగఁ జాలెనె? చిత్రమయ్యె నా
గారిని పాము మార్కొని జ ♦ యంబు గడించెను ధాత్రి నేఁటికిన్. ౯౧౮

తే॥ అనుచు సంపాతి పలవించి ♦ యవశుఁడైనఁ, దలరి మారుతి సమయోచి ♦ తంబులైన
పలుకులాడి యోదార్ప నా♦పక్షివిభుఁడు, మరల నిట్లనియె మరుత్కు♦మారుఁగాంచి.

ఆ॥ క్రౌర్యశీలి బహుళ ♦ కపటి దశాస్యుతోఁ, బోరఁగా జటాయు ♦ వునకు నేమి
హేతు వొనరెఁ దెల్ప ♦ వే మహాత్మక! యన, వాయుపుత్త్రుఁ డిట్లు పలుకఁదొడఁగె.

శా॥ మా రామప్రభు ధర్మపత్ని మిథిలా ♦ క్ష్మానాథు సత్పుత్త్రి సీ
తా రామామణి దుష్టరక్షకుఁడు దై ♦ త్యస్వామి కావించు మా
యారంభంబునఁ జిక్కి నాథు నెడఁబా ♦ యం గల్గె నవ్వేళ లం
కారాజన్యుఁడు మ్రుచ్చిలించికొని యే ♦ గం బూనె భూమీసుతన్. ౯౨౧

శా॥ ధర్మాత్ముండగు నీదు తమ్ముఁడట దై ♦ త్య క్రౌర్యముం గాంచి దు
ష్కర్ము న్నీతులఁ దేర్పఁ జూచి యెటులుం ♦ గాకున్కిఁ గోపంబునన్
మర్మం బంట నఖాలి దూఁటి దనుజున్ ♦ మార్కొంచు ధాత్రీసుతా
నిర్ముక్తిం దలపోసి సంగరము పూ ♦ నెం బల్మి లంకేశుతోన్. ౯౨౨

ఉత్సాహ॥ పూని వాని యరదముఁ బొడి ♦ పొడిగఁ జేసి చేతులన్
మేను వాఁడిగోళ్లఁ జీల్చి ♦ మిగిలి దిటవు గ్రుంచఁగా
దానవుండు శంభుఁ డీయఁ ♦ దాల్చిన కరవాలుచే
నూని నీదు తమ్ము నుసుఱు ♦ లూడ్చి పోయె నావుడున్. ౯౨౩

ఉ॥ తమ్ముని చావుకై మిగులఁ ♦ దాపము నొందితిఁగాని రామ కా
ర్యమ్మున నశ్వరంబయిన ♦ ప్రాణములం ద్యజియించి నిత్యమో
క్షమ్ము గడించె నంచు మది ♦ సంతసమందెద నట్టిజన్మమే
యిమ్మగ సార్థకం బయిన ♦ దెన్న మహీస్థలి భక్తసత్తమా! ౯౨౪

ఉ॥ రాముని దేవిఁ గావ సమ ♦ రం బొనరించి రణంబునంద యా
స్వామినికై ప్రియంబుమెయిఁ ♦ బ్రాణము లర్పణ చేసినట్టి గా
రా మనుజుండు నిక్కము స్థి ♦ రంబగు నిర్మల కీర్తి దేహుఁడై
భూమిని గల్గువాఁ డనఁగఁ ♦ బోలు మఱొక్కటి చెప్ప నొప్పునే? ౯౨౫

ఉ॥ శ్రీరఘువీరు నెయ్య మొన ♦ రించిన తమ్ముఁడు రామసేవకై
జాఱిచి జీవముల్ విమల ♦ శాశ్వతకీర్తి గడించె దానిచేఁ
గూరిన నష్టమేది? మఱి ♦ కోరికఁ బొందఁగదగ్గ యర్థమున్
గౌరవ మున్నె? సంతసము ♦ గాంచఁగ నింతకు మించి కల్గునే? ౯౨౬

చ॥ అని వినుతించి నిర్మల జ ♦ లాశయ మందున మజ్జనాదికం
బొనరిచి వెండివచ్చి ప్లవ ♦ గోత్తములార! వడిన్ ధరాత్మజా
తను వెదకంగ వచ్చితిరి ♦ తమ్ముని వార్తను దెల్పి నన్ను పా
వనునిగఁ జేసినార లోక ♦ వంతను గూర్చిన వారె మీరలున్? ౯౨౭

చ॥ మృదు మధురోక్తుల న్నిజము ♦ మేకొని పల్కెడు వీరులార! యు
ప్పిదముగ నేకకంఠులయి ♦ ప్రేమను తారక మంత్ర రాజమున్
బదరక యుచ్చరింపుఁ డటు ♦ పావన నామము విన్న నాకు మే
లొదవును రాము సత్కరుణ ♦ నొప్పను కాలిన పక్ష యుగ్మమున్. ౯౨౮

మ॥ అని సంపాతి రహించి వేఁడుకొనఁ బ్ర ♦ త్యక్షంబుగాఁ జూచు వే
డ్కను శ్రీరాముని దివ్యనామము తదే ♦ కస్వాంతులై భక్తిభా
వనతోఁ గీశులు పాడుచుండఁగ నె త ♦ త్పక్షంబు లందంబుగా
దనరెన్ విస్మయమంది రెల్లరును త ♦ న్నామ ప్రభావంబుకై. ౯౨౯

చ॥ సురుచిర దేహకాంతి గల ♦ సూనృత భాషుఁడు గృధ్రరాజు, శ్రీ
వరుని కృపా కటాక్షము న ♦ పారముగాఁ గొని ఱెక్కలొప్పఁ దీ
వరమగు వహ్నిఁ గ్రక్కుకర ♦ వాల మొఱంగొనుపోల్కిఁ బక్షకాం
తర గత దీర్ఘ దేహుఁడయి ♦ తద్ద వెలింగెఁ బ్లవంగు లుబ్బఁగన్ ౯౩౦

ఉ॥ ఱెక్కలులేని యండజము ♦ ఱెక్కలు గొన్నవిధంబు గాంచఁగా
నక్కజమంది సందియము ♦ నంది భయంబును పొంది రాఘవున్
నిక్కపు భక్తిచేఁ గొలువ ♦ నేర్చిన వారికిఁ గల్గు లాభమున్
జక్కని కన్నులారఁగని ♦ సల్పిరి పాడుచు మోద నృత్యమున్. ౯౩౧

క॥ శ్రీరామ నామ మహిమము, నారూఢిగఁ దెలిపినట్టి ♦ యండజ రాజున్
గౌరవమున మ్రొక్కి యతని, చారిత్రము దెలుప వేఁడ ♦ సంతుష్టుండై ౯౩౨

క॥ పలుకు నిటు మిత్రులారా!, యిలఁ జీఁకటిగొంగ రథము ♦ నేడ్తెఱ నడపం
గల యరుణుని సుతులము గ్ర, ద్దల కులము కేలికలము ♦ తరుణ వయసునన్. ౯౩౩

క॥ సురపురిని చూచు వేడుక, నిరుపురమును నెగసి యెగసి - యేగుచునుండన్
ఖరకరుని చేరువకుఁ జను, తరుణంబున నలఁడు గాంచి - తద్దయుఁ గినిసెన్ ౯౩౪

శా॥ నాకన్నం గడు నూర్ధ్వమం దరుగుటన్ - నాతమ్ముఁడల్లాడి య
న్నా! కాపాడుము యన్న నేను తనక - న్నం బైకి వే పోయి యా
కాఁకం దాఁకఁగనీక కాచితిని ఱె - క్కల్విప్పి, నామేనికిన్
సోఁకెన్ వేఁడిమి ఱెక్కలుం గమరె నీ - క్షోణీస్థలిం గూలితిన్. ౯౩౫

మ॥ పుడమిం గూలిన నన్నుగాంచి రవియుం - బూర్ణానుకంపామతిన్
బెడఁబాయంగల రాముధర్మసతి న - న్వేషింపఁగా వానరుల్
కడఁకన్ వచ్చుచు నిన్నుగాంచి యెలమిం - గాకుత్స్థ సంకీర్తనల్
నొడువన్ ఱెక్కలు వచ్చుఁగాకని విప - న్మోక్షంబు వాక్రువ్వఁగన్. ౯౩౬

శా॥ నా పక్షంబులు భస్మమౌ కతన నం ♦ తాపించి నిట్టూర్పుతో
నీ పృథ్వీధరమందు గూలి మరణం ♦ బే మేలుగా నెంచుచో
శాపానుగ్రహశక్తుఁ డార్తజన ర ♦ క్షున్ లోక సారంగుఁ డా
నాపూన్కిన్ వదలించి యూఱడిల వి ♦ న్నాణంబుగాఁ బల్కుచున్. ౯౩౭

చ॥ చదువని మూఢులంబలెనె ♦ స్వాంతమునందున నుత్సహించి స్వః
పదమున కేగనెంచి యిటు ♦ భంగము నొందుట నీదు తప్పుగా
కిది మఱియొక్కటే? యినకు ♦ లేశుని దూతలు వచ్చునంతకుం
బదరక యుండు మాత్మవధ ♦ పాతక హేతువు శీలధర్మమే? ౯౩౮

ఉ॥ గర్వ మడెట్టివారికిని ♦ కాని గుణంబది కల్గియేచుమీ
సర్వముఁగోలుపోయితివి ♦ సత్యము వానరరాజి పూన్కి మై
నుర్వర కన్యకై ప్రభు ని ♦ యుక్తిని వచ్చును మేలుగల్గు నీ
కోర్వని యిట్టితీరు తగు ♦ నో? యని యమ్ముని మందలింపఁగన్. ౯౩౯

చ॥ తుదకిటు జీవముల్ నిలిపి ♦ దుఃఖము లోర్చుచునుంటి నామహా
పదగని దిక్కుదోఁపక య ♦ పార మనోవ్యథ నొందు తమ్ముఁడ
య్యదనున నాయనుజ్ఞ విన ♦ యంబున మీఱఁగలేక గృధ్రరా
ట్పదమును పొందె మాచరిత ♦ పావనులార! గ్రహించినారలే? ౯౪౦

ఉ॥ మీరలు వచ్చినారలును ♦ మేలిమి ఱెక్కలు వచ్చె నాకు మీ
చే రహి నొందితిం బుడమి ♦ శ్రీరఘురాముని సేవసేత మీ
కారయ నెట్లు ధర్మమగు ♦ నట్టులె నాకును ధర్మమౌట నే
నారసినంతవట్టు తెలి ♦ యం దెలుపంగలవాఁడ నమ్ముఁడీ. ౯౪౧

ఉ॥ దేవిని దొంగిలించికొని ♦ దిట్టరి నీచుఁడు పాపి క్రూరుఁడీ
త్రోవనె యేగఁ గాంచితిని ♦ దుష్టుఁడు లంకను చేరినాఁడు తాఁ
గావలినుంచినాఁడు జన ♦ కప్రభు నందిని యందయున్న దీ
కే వగనైన నబ్ధిఁ దరి ♦ యింపుఁడు కాంచుఁడు రామగేహినిన్ ౯౪౨

చ॥ ఏగుట కెట్లు శక్యమగు - నిచ్చటి కున్నది నూఱు యోజనాల్
సాగరవేష్టితం బయిన - లంక యముందును చూడ్కి నిల్వఁగా
నీగును బెగ్గడిల్లి దను - జేంద్రుని కోప దవాగ్ని పావకున్
జాఁగఱలాడఁజేయు ననఁ - జాలుదురే యెవరేని చేరఁగన్? ౯౪౩

చ॥ నలువయు శంకరుండును చ - నంగ నశక్య మనంగనేల? క
ర్వలియును కాలుఁడున్ జొరఁగ - రాదు చరాచరకోటి లోపలన్

వెలుపలనున్న వెన్నుఁడు ప్ర - వేశ మొనర్పఁగలేఁడు మీరలీ
పొలుపు నెఱింగి పెల్లు దల - పోసి చనుండు మెలంకువం దగన్. ౯౪౪

ఉ॥ ఇందఱుఁ జేరి పోదమని - యెంచుట గూడని కార్యమౌను మీ
యందు సమర్థుఁడై మెలపు - నందిన యొక్కరుఁ డేగి డాఁగి యం
దందు చరించి రాముసతి - నారసి తెల్పుఁడు తన్నిదేశ మ
ట్లొందిక గానిచో మరలి - యోపికఁ దెల్పుఁడు నా వచస్సులన్. ౯౪౫

మ॥ పరిపాలించెడు వారు లేమిని ప్రభు - భ్రంశంబుచేఁ బాడి వీ
నరవోవం జెడు గృధ్ర సంఘములు ర - క్షాసూక్తి కేఁ బోవుచో
యురవా మీరలు రెంట నొక్కటి తగన్ - యోచించి చేయుండు సు
స్థిరకీర్తిన్ వహియింపుఁ డంచుఁ జనియెన్ - దీవించి సంపాతి తాన్. ౯౪౬

౧౪. మహేంద్ర శైల పటలము (౨౯)

ఉ॥ తప్పులు పల్కనే యతఁడు ♦ తద్జ్ఞుఁడు గ్రద్దలఱేఁడు తెల్పు నా
చొప్పునఁ బోవ జానకిని ♦ చూఁడగవచ్చును రెంట నొక్కటిన్
దప్పక చేయఁగా వలయు ♦ దాఁటుటయా జలరాశి? రాముతో
నిప్పని దెల్పుటా? యుచిత ♦ మెయ్యది యేర్పడ నిశ్చయింపుఁడీ. ౯౪౭

మ॥ త్రిజగన్మోహనుఁడైన రాఘవుని సు ♦ గ్రీవున్ వెసం జేరి భూ
మిజ వృత్తాంత మెఱింగినంత తెలుపన్ ♦ మేలొందుఁ గర్తవ్య మ
క్కజమౌ శేవఁ బయోధి దాఁటి యచటన్ ♦ క్ష్మాపుత్త్రి నీక్షించి నీ
రజపత్త్రేక్షణ తెల్పు వాక్యముల నా ♦ రం దెల్పు టుత్కృష్టమౌ. ౯౪౮

సీ॥ గడువు కడవఁజావఁ ♦ గడఁగినారము సిగ్గు, చెడఁ గ్రమ్మఱిల సాహ ♦ సించినార
మివి రెండు తొలఁగు వ♦డువు విన్నవారము, సంపాతివలన ని♦శ్శంకముగను
కడలిని దాఁటి లం♦కకునేగి జానకిఁ, బొడగాంచి రాఁగల ♦ పుణ్యుఁ డెవఁడు?
మా ప్రాణ మాన సం♦రక్షణ భారంబు, నతనిపై నుంచితి ♦ మనిరి కొంద.
తే॥ ఆ సమశూరులు నీలాదు ♦ లంబురాశి, దాఁటు శక్తి లేదనిరి ♦ సంద్రంబు దాఁటఁ
గలను వెదకుదు మరలి రాఁ♦గలనొ లేనొ?, యనుచు శంకింతు ననియెఁ దా♦రాత్మజుండు

చ॥ నలువ కుమారుఁ డిట్టులను - నాయనలార! త్రివిక్రముండు భూ
స్థలి నొక కాలితోఁ గొలువఁ - దక్కొనుచో జయభేరి వ్రేసి ది
క్కులను ప్రదక్షిణించు తఱిఁ - గ్రుచ్చుకొనెం గనకాద్రి కొమ్ము నా
బలము చెడెన్ బదం బిలుకు - పట్టను నొచ్చుచునుండు నిప్పుడున్ ౯౫౦

ఉ॥ కావున నబ్ధి జంగఁగొని - కావలికోటను దాఁటి లంకలోఁ
జేవను చొచ్చి రాక్షసులు - చేడ్పడు చేతలు చేసి జానకీ

దేనిని గాంచి వచ్చుట కు - దీర్ణ బలంబు జవంబు లేదు నే
నేవిధిఁ బోవనేర్తు నని - యిమ్ముగ నంగదుఁ గాంచి యిట్లనున్. ౯౫౧

ఉ॥ రాజవు నీవు కానఁ జన - రాదిఁక నెవ్వరి వేఁడువారమీ
యోజఁ దలంచుచుండుటయు - నొప్పదు తొల్త దినేశసూతికిన్
రాజిత కీర్తిశాలి యగు - రాముని చెల్మి ఘటించి యున్న యు
త్తేజిత మూర్తి యుండఁ దెక - తేరకుఁ జింత వహింపనేటికిన్? ౯౫౨

ఉ॥ నెయ్యము గూర్చినాఁడు రఘు - నేతృ పదంబులఁ గొల్చినాఁడు తాఁ
దియ్యము మీఱ సంగరముఁ - దెచ్చినవాఁడు యశంబు గూర్చు వాఁ
డెయ్యెడనేని హెచ్చరిక - నేర్తెఱఁ గార్యమొనర్చువాఁడు జో
డియ్యల లేనివాఁడు కలఁ - డియ్యెడ మారుతి చింతయేటికిన్? ౯౫౩

సీ॥ పవననందన! నీవు- పరమేష్ఠిఁ బొందని, చిర జీవితమ్మును - చెందియుంటి
సకల శాస్త్రంబులు - శ్రద్ధమైఁ బఠియించి, యంచితార్థమ్ము గ్ర - హించియుంటి
వివరింప వలసిన - విషయమ్ము లనువొందఁ, దెలుప వక్తృత్వానఁ - దేఱియుంటి
కర్తవ్యములఁ బూర్తి - గావించు సుస్థిర, సంకల్పుఁ డంచుఁ బ్ర - శస్తిగంటి
తే॥ జముఁడు శంకించునంతటి - శక్తిగంటి, బుద్ధి నపర విధాత యన్ - పోలుపుగంటి
రణమునందు రుద్రుఁడె యను - గణుతిగంటి, మేమెఱుంగమె నిన్ను స.మీరతనయ!

చ॥ అనిలమునందుగాని మఱి - యంబువులందునఁగాని యుగ్రపా
వనలమునందుగాని మృతి - నందవు దివ్యశరాళు లేవియున్
జెనకి వధింపఁజాలవు వి - శిష్ట గుణుండవు నీకు నీవ కా
కెవ మఱి లేరు దాఁట రహి - యించిన నండము దాఁటఁజాలెదున్. ౯౫౫

చ॥ సులువుగ మంచి చెడ్డలను - శోధన చేసి వచింపనేర్తు వి
య్యల ననహాయ శూరుఁడవు - నేర్తెఱ శత్రుల గెల్వనేర్తు వ
గ్గలికను లంకకేగి మఱి - క్రమ్మఱనేర్తు దురంబునందు దో
ర్బలము నశింపకుండెడు స్వ - భావము గల్గినవాఁడ వయ్యరే!. ౯౫౬

ఉ॥ మేరువుకంటె దొడ్డదగు - మేను ధరింతువు కార్య మేర్పడన్
వారిధరంబునుండి పడు - వర్షకణంబులలోనఁ జిన్న యా
కారము నూని తూఱుదువు - గక్కున లీలగ నెత్తనేర్తు నీ
ధారణి సర్వముం గదిసి - తాఁకఁగ నోపుదు చిన్ని చేతులన్. ౯౫౭

మ॥ మఱియుం బెక్కు వరంబులందియును సం - భావింతు శీలంబ యే
డ్తెఱ బాగోగు లెఱింగి యేర్పఱతు పృ - థ్వీపాల ధర్మంబులన్

వెలుపలనున్న వెన్నుఁడు ప్ర - వేశ మొనర్పఁగలేఁడు మీఱలీ
పొలుపు నెఱింగి పెల్లు దల - పోసి చనుండు మెలంకువం దగన్. ౯౪౪

ఉ॥ ఇందఱుఁ జేరి పోదమని - యెంచుట గూడని కార్యమౌను మీ
యందు సమర్థుఁడై మెలపు - నందిన యొక్కరుఁ డేగి డాఁగి యం
దందు చరించి రాముసతి - నారసి తెల్పుఁడు తన్నిదేశ మ
ట్లొందిక గానిచో మరలి - యోపికఁ దెల్పుఁడు నా వచస్సులన్. ౯౪౫

మ॥ పరిపాలించెడు వారు లేమిని ప్రభు - భ్రంశంబుచేఁ బాడి వీ
సరవోవం జెడు గృధ్ర సంఘములు ర - క్షాస్ఫూర్తి కేఁ బోవుటే
యురవౌ మీఱలు రెంట నొక్కటి తగన్ - యోచించి చేయుండు సు
స్థిరకీర్తిన్ వహియింపుఁ డంచుఁ జనియెన్ - దీవించి సంపాతి తాన్. ౯౪౬

౧౪. మహేంద్ర శైల పటలము (౨౯)

ఉ॥ తప్పులు పల్కనే యతఁడు ♦ తద్జ్ఞుఁడు గ్రద్దలఱేఁడు తెల్పు నా
చొప్పునఁ బోవ జానకిని ♦ చూఁడఁగవచ్చును రెంట నొక్కటిన్
దప్పక చేయఁగా వలయు ♦ దాఁటుటయా జలరాశి? రాముతో
నిప్పుని దెల్పుటా? యుచిత ♦ మెయ్యది యేర్పడ నిశ్చయింపుఁడీ. ౯౪౭

మ॥ త్రిజగన్మోహనుఁడైన రాఘవుని సు ♦ గ్రీవున్ వెసంజేరి భూ
మిజ వృత్తాంత మెఱింగినంత తెలుపన్ ♦ మేలొందుఁ గర్తవ్య మ
క్కజమౌ శేవఁ బయోధి దాఁటి యచటన్ ♦ క్ష్మాపుత్త్రి నీక్షించి నీ
రజ పత్త్రేక్షణ తెల్పు వాక్యముల నా ♦ రం దెల్పు టుత్కృష్టమౌ. ౯౪౮

సీ॥ గడువు కడవఁజావఁ ♦ గడఁగినారము సిగ్గు, చెడఁ గ్రమ్మఱిల సాహ ♦ సించి నార
మివి రెండు తొలఁగు వ♦డువు విన్నవారము, సంపాతివలన ని♦శ్శంకముగను
కడలిని దాఁటి లం♦కకునేగి జానకిఁ, బొడగాంచి రాఁగల ♦ పుణ్యుఁ డెవఁడు?
మా ప్రాణ మాన సం♦రక్షణ భారంబు, నతనిపై నుంచితి ♦ మనిరి కొంద.
తే॥ ఆ సమశూరులు నీలాదు ♦ లంబురాశి, దాఁటు శక్తి లేదనిరి ♦ సంద్రంబు దాఁటఁ
గలను వెదకుదు మరలి రాఁ♦గలనొ లేనొ?, యనుచు శంకింతు ననియెఁ దా♦రాత్మజుండు

చ॥ నలువ కుమారుఁ డిట్టులను - నాయనలార! త్రివిక్రముండు భూ
స్థలి నొక కాలితోఁ గొలువఁ - దక్కనుచో జయభేరి వ్రేసి ది
క్కులను ప్రదక్షిణించు తఱిఁ - గ్రుచ్చుకొనెం గనకాద్రి కొమ్ము నా
బలము చెడెన్ బదం బిలుకు - పట్టును నొచ్చుచునుండు నిప్పుడున్ ౯౫౦

ఉ॥ కావున నబ్ధి జంగఁగొని - కావలికోటను దాఁటి లంకలోఁ
జేవను చొచ్చి రాక్షసులు - చేడ్పడు చేతలు చేసి జానకీ

దేవిని గాంచి వచ్చుట కు - దీర్ఘ బలంబు జవంబు లేదు నే
నేవిధిఁ బోవనేర్తు నని - యిమ్మగ నంగదుఁ గాంచి యిట్లనున్. ౯౫౧

ఉ॥ రాజవు నీవు కానఁ జన - రాదిఁక నెవ్వరి వేఁడువారమీ
యోజఁ దలంచుచుండుటయు - నొప్పదు తొల్త దినేశసూతికిన్
రాజిత కీర్తిశాలి యగు - రాముని చెల్మి ఘటించి యున్న యు
త్తేజిత మూర్తి యుండఁ దెక - తేరకుఁ జింత వహింపనేటికిన్? ౯౫౨

ఉ॥ నెయ్యము గూర్చినాఁడు రఘు - నేతృ పదంబులఁ గొల్చినాఁడు తాఁ
దియ్యము మీఱ నంగరముఁ - దెచ్చినవాఁడు యశంబు గూర్చు వాఁ
డెయ్యెడనేని హెచ్చరిక - నేఁడెఱఁ గార్యమొనర్చువాఁడు జో
డియ్యల లేనివాఁడు కలఁ - డియ్యెడ మారుతి చింతయేటికిన్? ౯౫౩

సీ॥ పవననందన! నీవు- పరమేష్ఠి పొందని, చిర జీవితమ్మును - చెందియుంటి
సకల శాస్త్రంబులు - శ్రద్ధమైఁ బఠియించి, యంచితార్థమ్ము గ్ర - హించియుంటి
వివరింప వలసిన - విషయమ్ము లనువొందఁ, దెలుపు వక్తృత్వానఁ - దేటియుంటి
కర్తవ్యములఁ బూర్తి - గావించు సుస్థిర, సంకల్పుఁ డంచుఁ బ్ర - శస్తిగంటి

తే॥ జముఁడు శంకించునంతటి - శక్తిగంటి, బుద్ధి నపర విధాత యన్ - పొలుపుగంటి
రణమునందు రుద్రుఁడె యను - గణుతిగంటి, మేమెఱుంగమె నిన్ను స-మీరతనయ!

చ॥ అనిలమునందుగాని మఱి - యంబువులందునఁగాని యుగ్రపా
వనలమునందుగాని మృతి - నందవు దివ్యశరాళు లేవియున్
జెనకి వధింపఁజాలవు వి - శిష్ట గుణుండవు నీకు నీవ కా
కెవ మఱి లేరు దాఁట రహి - యించిన నండము దాఁటఁజాలెదున్. ౯౫౫

చ॥ సులువుగ మంచి చెడ్డలను - శోధన చేసి వచింపనేర్తు వి
య్యల ననహాయ శూరుఁడవు - నేఁడెఱ శత్రుల గెల్వనేర్తు వ
గ్గలికను లంకకేగి మఱి - క్రమ్మఱనేర్తు దురంబునందు దో
ర్బలము నశింపకుండెడు స్వ - భావము గల్గినవాఁడ వయ్యరే!. ౯౫౬

ఉ॥ మేరువుకంటె దొడ్డదగు - మేను ధరింతువు కార్య మేర్పడన్
వారిధరంబునుండి పడు - వర్షకణంబులలోనఁ బిన్న యా
కారము నూని తూఱుదువు - గ్రక్కున లీలగ నెత్తనేర్తు నీ
ధారిణి నర్వమును గదిసి - తాఁకఁగ నోపుదు చిన్ని చేతులన్. ౯౫౭

మ॥ మఱియుం బెక్కు వరంబులందియును సం - భావింతు శీలంబ యే
ర్పడ బాగోగు లెఱింగి యేర్పఱతు వృ - థ్వీపాల ధర్మంబులన్

హరిచే నేర్చి దినేంద్రవంశజునిచే - సద్వాలిఁ జంపింపవే
పురుహూతాశని బాల్య రోషమొకఁడేఁ - బోఁగొట్ట మున్నోపెనే? ౯౫౮

మ॥ రణరంగమ్మునఁ దాఁకునేనియు జగ - ద్ద్రావితమ్ము లొక్కుమ్మడిన్
తృణకల్పమ్ముగఁ జూచువాఁడ వౌరు లూ - హింపంగరానట్టి భీ
షణ నిస్తుల్య బలుండ వర్కుని రథ - స్ఫారోగ్ర వేగంబుతోఁ
గణఁకం బోవుచు నేర్చినాఁడవు కదా - గాంక్షించి సద్విద్యలన్ ౯౫౯

ఉ॥ నీతిపథంబునన్ దిటగ - నిల్చినవాఁడవు సత్యశీలివిన్
నాతిసుఖంబు చిత్తమున - నాటని ధీర జితేంద్రియుండవున్
ఖ్యాతిగ వేదముల్ చదివి - యందలి మర్మ మెఱింగినాఁడవున్
ధాతవు కాఁగలాఁడవని - ధారణిఁ బేరు వహించినాఁడవున్. ౯౬౦

శా॥ సీతాన్వేషణ కీవ యర్హుఁడని రా ♦ జీవాక్షు సుగ్రీవులే
ప్రీతిం బ్రేరణసేయ మేలనుచు నా - రీకారము దెల్పుటల్
చేతంబందున నుంచినాఁడ నది నీ - చేఁ దీరు నిక్కంబు నీ
చేతల్ ధాత్రిని సుస్థిరంబు లయి భా - సిల్లున్ మరున్నందనా! ౯౬౧

ఉ॥ కాలముకానిచో నణఁగి ♦ కాలము పుచ్చఁగ నేర్తువయ్యా! పే
రాలము కూరెనేని కడు - నాగ్రహ మందిన సింగముంబలెన్
వాలుదు వెల్ల కార్యములఁ - బట్టి సమగ్రముగా నొనర్తు వి
ఘ్నాలి నెదిర్చి త్రోచుచు మ - హాఫలసిద్ధిని గాంచు టబ్రమే? ౯౬౨

మ॥ అమరేంద్రాదులకైన నాదరణమై - యాదర్శమై యొప్పు శీ
లముచే సుక్షమచేతఁ గామిత విధుల్ - సాధించు ధీశక్తిచే
విమలాత్మీయక! నీకుఁ గానిపనులీ - పృథ్విస్థలిం గల్గునే?
యమరం దెల్పఁగఁదగ్గ దొండుగలదే - యర్థంబు? వాతాత్మజా! ౯౬౩

శా॥ నీవే వారిధి దాఁటి మైథిలిని స - న్నీతిం బరీక్షించి దే
వీ వృత్తాంతము దెల్పఁగాఁగల మహా - వీరుండవై యుంటి మా
జీవంబుల్ భవదీయ హస్తగతమై - చెల్వారు మాకింక నే
త్రోవం జూపెదొ యంచు విశ్వసృజు పు - త్త్రుం డర్థి వాక్రువ్వఁగన్. ౯౬౪

తే॥ అవనత ముఖాబ్జమం దొక్క-యంబుజంబు, మొలచు పోలికనవ్వి కేల్మొగిచి హనుమ
వానరావలి యుల్లముల్ - పల్లవింప, దెలిపె నీరీతిఁ దనమది - తేటపడఁగ. ౯౬౫

మ॥ త్రుటిలో సప్త సముద్రముల్ కడచి యు - ద్యోగించి లోకంబులన్
జటుల స్థితినడంచి గెల్చు చతురుల్ - చర్చింప మీరిట్లు వి

ప్లుతల శ్రావణుల నాజ్ఞ యిచ్చుటలు మ - త్పూర్వార్జితంబైన యు
ప్లుతి భాగ్యంబుగ సెంచెదర్ దృఢమతిన్ - భావింప నల్పజ్ఞులన్. ౯౬౬

శా॥ లంకాపట్టణ మద్దులోఁ బెటికి లే - లందెత్తునా? కొత్త్యులన్
బింకంబుల్ చెడఁగూల్చి రాఘవుని దే - విం దెత్తునా? వాలుతో
లంకాధీశుని గట్టి యీడ్చికొని పో - లన్ వత్తునా? యేది మీ
పొంకంబైన మనోరథంబు వడిఁ జె - ల్పుం డిప్డె కావించెదన్. ౯౬౭

శా॥ వెన్నుం జేపున నొక్క పాదమునఁ బృ - థ్విం గొల్చు చందంబునన్
గ్రన్నం గొల్చెద నీసముద్రమును ర - క్షశ్శ్రేణికిం దోడుగా
నెన్నన్ వేల్పులు వచ్చినన్ నలఁచి మీ - యిష్టంబు గావింతు ని
ష్ఖిన్నత్వంబున నుండుఁడీ సమద సం - శ్లిష్టాత్ములై వానరుల్! ౯౬౮

శా॥ భూభాగంబును ముంచఁగాఁ దొడరి యం - భోధుల్ విజృంభించినన్
భూభాగంబె పటాలునం బగిలి పై - వ్యోమంబుతోఁ గూడినన్
శ్రీభూనాయకు నాజ్ఞ పక్షములుగాఁ - జెన్నార సేవాబల
శ్రీభాసిల్లఁ దరింతుఁ దార్క్ష్యనిక్రియన్ - గ్రీడావిధిన్ వారిధిన్. ౯౬౯

మ॥ త్వరగా నుత్తరు విందు క్రమ్మతిలు నం - దాఁకన్ సుఖంబుండుఁడీ
ధరణీపుత్త్రికఁ గాంచి వచ్చెదను వ్య - ర్థప్రక్రియన్ రానటం
చుటిదిన్ మారుతి యెక్కెఁ బచ్చిఖర ము - ద్యోగంబునన్ లేచి వా
నరు లాశీస్సులు సేయ వేల్పులు ప్రసూ - న వ్రాతముల్ నల్లఁగన్. ౯౭౦

మ॥ జలధిం దాఁటఁ గుతూహలుం డయిన యా - సామీరి దైవాఱ స్వ
స్థలముం గొల్వఁగ నెత్తినట్టి హరి పా - దంబట్లు తద్గాత్రమున్
గలయం బెంచెను శ్రీపదుండను సమా - ఖ్యా స్ఫూర్తి సార్థంబుగా
నల శ్రీపాదమె సాటియౌ ననుచు బ్ర - హ్మాదుల్ ప్రశంసింపఁగన్

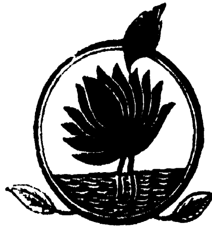
మ॥ రణ తేజోధిక విక్రమంబు దిశలం ♦ భ్రాజిల్లుచున్న ప్లవా
రణ తేజోధిక విక్రమంబు దిశలన్ ♦ రాజిల్ల నాకాశ చా
రణ తేజోధికుఁ డ న్నమించు మునుపే ♦ రక్షోగణాధీశ రా
వణ తేజోధిక పట్టణంబు వడిఁ బో ♦ వంగన్ సముద్యుక్తుఁడై. ౯౭౧

శా॥ పంచాస్యంబు లనేకపంబులును కం ♦ పం బొందఁ బంచాస్యు నం
శాంచత్పుణ్యుని భారమోర్వక గిరీం ♦ ద్రాగ్రంబు క్రుంగార ని
ష్కుంచద్వాలము మేనఁ జుట్టికొని య ♦ చ్చో నాది కూర్మంబుపై
సంచై నిల్చిన మందరంబుకరణిన్ ♦ సామీరి విభ్రాజిలెన్. ౯౨౩

శా॥ శంపా యుక్త పయోదముల్ చరణ శిం ♦ జా నాదముల్ సేయ వ
ర్ణింపన్ లేక నిలింపు లాతనువు ని ♦ర్ణిద్రాత్ములై కాంచ గో
శంపుం గంబము క్రింది టాయి యన శై ♦ లం బొప్పఁగా నందుపైఁ
జాంపేయాద్రి విధమ్మున న్నిలిచె నా ♦ సామీరి గంభీరుఁడై. ౯౨౪

కిష్కింధా కాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామచంద్రార్పణ మస్తు.

శ్రీ వేదవ్యాస ముద్రాక్షరశాల, చిత్తూరు. 14-7-50. కా. 1000.